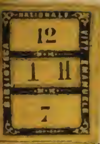
R.P. RICHARDI LYNCEI, SOCIETATIS IESU, HIBERNO-GALUIENSIS, ...

Richard Lynch

12
1 11
7

R. P. RICHARDI LYNCEI,

SOCIETATIS IESV,
HIBERNO-GALVIENSIS, S. THEOLOGIÆ DOCT.
& Magiſtri Salmanticenſis, & in Salmantina Academia pro Regali Collegio Eiuſdem Societ. Veſpertinæ Cathedræ Moderatoris, quondámque Sacrarum Litterarum Interpretis,

VNIVERSA PHILOSOPHIA SCHOLASTICA.

TOMVS SECVNDVS,

Complectens Phyſicam, ſiue Scientiam de Corpore naturali.

NVNC PRIMVM PRODIT.

LVGDVNI,
Sumpt. PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & CLAVDII RIGAVD.
M. DC. LIV.
CVM PERMISSV SVPERIORVM.

INDEX

Librorum, Tractatuum & Capitum, quæ in tota Physica continentur.

LIBER PROOEMIALIS

LIBER II.

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

TRACTATVS IV.

TRACTATVS V.

TRACTATVS VI.

TRACTATVS VII.

TRACTATVS. VIII.

TRACTATVS IX.

TRACTATVS X.

III.

LIBER III.

De Compositione continua corporis naturalis. 81

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

TRACTATVS IV.

TRACTATVS V.

TRACTATVS VI.

TRACTATVS VII.

TRACTATVS VIII.

LIBER IV.

De Causis corporis naturalis. 144

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

TRACTATVS IV.

TRACTATVS V.

TRACTATVS VI.

TRACTATVS VII.

TRACTATVS VIII.

IV. Quæ

TRACTATVS IX.

De causa materiali & formali. 198

TRACTATVS X.

De causa finali. 202

TRACTATVS XI.

De causa exemplari. 209

LIBER V.

De actione productiua corporis naturalis.

TRACTATVS I.

De actione productiua corporis naturalis secundum rationem communem actionis. 53

TRACTATVS II.

De actione creatiua corporis naturalis.

TRACTATVS III.

De actione generatiua corporis naturalis.

TRACTATVS. IV.

De actione conseruatiua corporis naturalis.

TRACTATVS V.

De actione destructiua corporis naturalis.

LIBER

LIBER VI.

De motu multiplici corporis naturalis. 252

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

TRACTATVS IV.

LIBER VII.

De loco, tempore, & infinitate corporis naturalis. 280

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

I I. Obie

TRACTATVS III.

De vita nutritiua. 371

TRACTATVS IV. & Vltim.

De vita sensitiua. 374

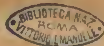

FACVL

FACVLTAS R.P. PROVINCIALIS Castellanæ Prouinciæ.

PETRVS PIMENTEL, Prouincialis Societatis Iesu, in Prouincia Castellana, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Gosuinio Nichel eiusdem Præposito Generali, facultatem do, vt *Cursus Philosophicus* à P. RICHARDO LYNCEO, *Nostræ Societatis in Salmanticensi Academia Laureato Magistro, sacræque Theologiæ Professore* compositus, & eiusdem Societatis grauium doctorúmque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas & sigillo nostro munitas dedimus, Salmanticæ die 14. Maij Anno 1653.

PETRVS PIMENTEL.

APPROBATIONES DOCTORVM.

HOCCE opus R. P. RICHARDI LYNCEI, *Societatis IESV, Vniuersam Philosophiam Scholasticam* complectens, Nos infrascripti Facultatis Parisiensis Doctores Theologi accuratè sublegimus, probauimusque Authorem non minus Christianè quàm subtiliter in ipso philosophari, vtpote quod nihil nisi fidei orthodoxæ consentaneum redolet, adeóque dignum nobis visum est quod prælo subiiciatur. Datum Lugduni vigesima quarta Octobris 1654.

Fr. PAVLVS LOMBARD,

Prouincialis Carmelitarum Prouinc. Narb.

Fr. CYRILLVS MOREL,

Facultatis Parisiensis Doctor Theologus, necnon Carmelit. Lugdun. Humilis Prior.

Consen

Conſenſus Procuratoris Regij.

VISA Doctorum approbatione, Ego infra ſcriptus Regio nomine non impedio quin hic liber à *Philippo Borde, Laurentio Arnaud & Claudio Rigaud*, Bibliopolis Lugdunenſibus excuſus in lucem prodeat, cum defenſione tali caſu requiſita & ſolita. Actum Lugduni die vndecima Nouembris 1654.

VINCENT. DE PANETTES.

PERMISSIO.

ITA & me non diſſentiente fiat. Lugduni die vndecima Nouembris 1654.

CHARRIER.

R.P.

R. P. RICHARDI LYNCEI, SOCIETATIS IESV,

Vniuersæ Philosophiæ Scholasticæ *TOMVS SECVNDVS.*

LIBER PRIMVS

PROOEMIALIS

AD PHYSICAM, SIVE SCIENTIAM de corpore naturali.

1 N, post dialecticas salebras, facillimam, ac iucundissimã totius Philosophiæ partem. Vbi mens suis hactenus actibus intenta, inque suos ipsa sinus, atque recessus abdita, iam tandem in apertam rerum corporearum lucem emergit, ac fessam aciem amœniori obtutu recreat, reficitque. Vbi suis euoluta latebris, atque angustiis, in pulcherrimo hoc vniuersitatis theatro, quàm longè, latéque à summo opifice diffusum est, liberè expatiatur. Hic tellurem orbis medio pendulam, montibus tumidam, vallibus depressam, arboribus frondeam, floribus roseam, fructibus fœtam, atque animantibus viuidam inspicit, ac suspicit. Hic liquentis elementi pellucidas vndas, crispatos vortices, statas reciprocationes, & per occultos, apertosque terræ meatus, euntia, & redeuntia flumina demiratur. Hic in aëream regionem attollitur, vel quà telluri contermina tot volucrum remigio tranatur, vel quà ventorum præliis, imbrium fluminibus, grádinum procellis, fulminum iactibus, tonitruum bombis, nubiúmque collisionibus æstuat, vel quà omnis perturbationis expers æterno vere serenat. Hic (quod mirabilius est) circumfusum ignem, lambentémque sydera flammam inoffensa pertrectat. Hîc altiùs euecta cœlos ipsos; aureos soles, argenteásque lunas, & nunquam moribundos astrorum ignes peterrat. Hîc denium rerum aspectabilium arcanam compositionem, insitam energiam, ac vigorem, admirandam sympathiam, concordem illam discordiam, discordémque concordiam, summam proportionem, atque symmetriam summa cum voluptate perscrutatur!

Pulchrè Seneca epist. 66. *ista enim omnia* (vtique quæ superius recensita sunt, & similia) *attollunt, & leuant animum, qui grauis sarcina pressus, explicari cupit, & reuerti ad illa, quorum fuit. Nam corpus hoc animi pondus, ac pœna est, premente illo vrgetur; in vinculis est, nisi accessit Philosophia, & illum respirare rerum natura spectaculo iussit, & a terrenis dimisit ad diuina. Hæc libertas eius est, hæc euagatio, subducit interim se custodia, in qua tenetur, & cœlo reficitur. Quemadmodum artifices ex alicuius rei subtilioris intentione, quæ oculos defatigat, si malignum, & non præclarum lumen habent, in publicum prodeunt, & in aliqua regione ad populi otium dedicata oculos libera luce delectant: sic animus in hoc tristi, & obscuro domicilio clusus, quoties potest, apertum petit, & in rerum naturæ contemplatione requiescit.* Hactenus ille. Præclarè etiam in eandem sententiam Cicero in Lucullo ibi: *neque tamen istas quæstiones Physicorum exterminandas puto. Est enim animorum, ingeniorúmque naturale quoddam quasi pabulum, consideratio, contemplatióque naturæ. Erigimur, elatiores fieri videmur; humana despicimus, cogitantésque supera, atque cœlestia, hæc nostra vt exigua, & minima contemnimus. Indagatio ipsa rerum, tum maximarum, tum etiam occultissimarum habet oblectationem. Si verò aliquid occurrit, quod verisimile videatur, humanissima completur animus voluptate.* Mille alia huiusmodi apud alios. 2

Obiectum attributionis huius operis est corpus naturale, seu mobile: cum enim hæc scientia speculatiua sit, obiectum attributionis arbitrarium, & ab inuentoris libito dependens sibi vendicat: Aristoteles autem huius scientiæ præcipuus Author, hoc ei subiectum, & hunc finem præstituit. 6. Metaphys. cap. 10. ibi: *etenim circa tale subiectum est Physica,* 3

in quo principium motus, & status, qui in eo est. Quo autem iure, quo fundamento Aristoteles corpus naturale, seu mobile huic facultati obiectum attributionis assignarit, ex eius adæquata materia colligi potest: quippe nihil prorsus est, quod in corporis naturalis perfectam cognitionem summoperè non conducat: agitur namque in ea de præfati corporis compositione essentiali, & continua, déque eius causis, & causalitate, siue actione productiua multiplici, necnon de eius infinitate, variísque speciebus, specierúmque proprietatibus: quæ quis ad perfectam eius notitiam conferre inficietur? Optimo igitur fundamento subiectum huius scientiæ designatum est naturale corpus in simplici suppositione, & prout à corruptibili animato, & inanimi præscindit.

4 Verùm enimverò alij corpus substantiale completum, seu corpus de prædicamento substantiæ: alij corpus mobile: alij ens mobile; alij ens naturale, quasi hæc inter se distinguerentur, huius scientiæ subiectum esse arbitrantur. Cæterùm omnes re, tum inter se, tùm nobiscum consentiunt, & solis vocibus dissident: quare non tam impugnandi, quàm explicandi, & conciliandi mihi sunt, in hunc modum. Corpus substantiale completum suapte natura principium motus est; atque adeo corpus mobile appellari iure potest: de hinc corpus mobile non minus ad rem aptè vocari potest corpus naturale; eo quod natura principium motus, & quietis sit, & definiatur: quod si mobile, seu naturale strictè sumantur, pro eo, quod recipit, & efficit motum; ac motus strictè etiã pro solo corporeo, & sensibili vsurpetur, vt vsurpari assolet, ac demum ens pro solo completo, & substantiali accipiatur, vt haud raro accipitur; sanè totum corpus de prædicamento substantiæ mobile, seu naturale, ens mobile, seu ens naturale nominari poterit, cum solùm eiusmodi corpus substantiale completum, sit ens completum susceptiuum, & effectiuum motus corporei, & sensibilis. Quo circa corpus substantiale completum, corpus mobile, ens naturale, ens mobile, quæ alij, necnon corpus naturale, quod nos pro obiecto attributionis huius scientiæ assignauimus, in idem recidunt, vt Conimbricenses, Petrus Hurtado, & alij annotarunt.

Facultas hæc veri nominis scientia est, si quæ alia; cum conclusionibus euidentibus passim scateat, vt ex eius progressu constabit: merè autem speculatiua est, & neutiquam practica: licèt enim quã agit v.g. de motu ad alicuius motus effectionem dirigere possit; id tamen insufficiens est, vt practica sit; eo quod acroamatica illa, & profunda motus notitia huius scientiæ propria neutiquam referatur, tanquam ad finem, ad executionem alicuius motus non minus facilem, quàm inutilem; nec propter eam ordinatè expetibilis sit, sicut opus est ad modum tendendi notitiæ practicæ, sed potiùs propter se possit, ac debeat expeti, sicut scientiam speculatiuam decet. Et quidem Physicam nostram esse propter se duntaxat expetibilem, adeóque speculatiuam egregiè declarat Seneca lib. 6. natural. quæstion. cap. 4. ibi: *Hæc ex quibus causis accidant, digna res est excuti: Quid,* inquit, *erit operæpretium? quo nullum maius est, nosse naturam. Neque enim quicquam habet in se huius materiæ tractatio pulchrius, cum multa habeat futura vsui, quam quod hominem magnificentia sui detinet, nec mercede, sed miraculo colitur.* Deinde hæc scientia indiuisibilis qualitas non est, sed potiùs instar reliquarum diuidua in plures habitus numero, & specie diuersos, qui inter se minimè vniuntur. Hoc postremum latè demonstrabitur in Metaphysica, cum sermo fuerit de habitibus. Cætera verò scitu digna circa obiectum, & modum tendendi præsentis scientiæ ex lib. 2. Dialecticæ, qui proœmialis fuit, facile possunt constare.

LIBER

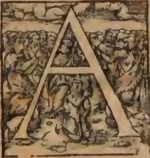
LIBER SECVNDVS
DE
Compositione essentiali corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS.

De quidditate, & numero principiorum concurrentium ad compositionem essentialem corporis naturalis.

CAPVT PRIMVM.

Reiectis aliorum sententijs, nostra, ac verior proponitur.

1 RISTOTELES I. Phys. c.5.tex.42.principia corporis naturalis definit: *quæ nec ex se, nec ex alijs, sed omnia ex ipsis fiunt.* In qua definitione illud semper difficultatem nõ leuem peperit, quatenus iuxta eam principia rerũ naturalium sint tria dumtaxat, materia nimirum, forma, & priuatio? Vt cum Aristotele plerique iam Philosophi tuentur. Pater Hurtado respondet primò, omnia principia corporis naturalis intrinseca, quàm extrinseca, tam positiua, quàm priuatiua esse ab Aristotele definita; & ea non tria solum, sed longè plura esse. Secundò, alij respondent, sola principia intrinseca corporis, seu rei naturalis à Philosopho definita esse; at ea esse non tria numero, sed duo: videlicet materiam, & formam substantialem. Cæterùm vtraque solutio Aristoteli, de cuius mente dissidium est, apertè repugnat primo Physicor.lect.14.textu 71. ibi: *Sed quod principia tria sint, & quomodo, & quis eorum modus, dictum est.* Aristotelem D.Thomas, & reliqui communiter interpretes eò loci sequuntur.

2 Tertiò, alij cum Ioanne Cardinali de Lugo in manuscriptis philosophicis respondent, Aristotelem definiisse principia intrinseca corporis, seu rei naturalis in fieri; aut, quod perinde est principia intrinseca generationis substantialis, prout hæc mutatio est: cum autem mutatio sit transitus rei naturalis à non esse ad esse: consequens est, vt mutatio quatenus talis includat tria principia intrinseca, videlicet priuationem, seu non esse, & materiam, ac formam essentiæ, siue esse rei naturalis constitutiua. Verùm in primis Aristotelem hic agere de principiis non mutationis, sed ipsius entis, seu corporis naturalis locuples testis est B. Thomas in præsenti. lect.2.ibi: *Determinat de principijs entis mobilis, in quantum huiusmodi:* & paulò infrà ibidem: *Ponit diuersas opiniones Philosophorum de principijs naturæ.* Deinde impugnatur ea sententia, quia eodem iure fingi posset ab Aristotele, definita esse principia generationis substãtialis, prout est conuersio, & transitus ab vno esse substantiali ad aliud v.g. ab esse ligni ad esse ignis: quo fiet, vt non tam materia, forma, & priuatio, quàm materia forma expulsa, & forma introducta, sint principia rei naturalis: quod tamen inter Philosophos hactenus fando auditum non est.

Præterea mutatio non solùm priuationem, & eius terminum ad quem intrinsecè includit; verùm etiam intimius, & principalius ipsam actionem, qua à priuatione ad habitum gradus est. Iam ergo non tria, sed quatuor erunt principia naturalia, si de principiis mutationis naturalis sermo sit in præsenti, vt esse debere contendunt aduersarij. Rursus generatio substantialis, præsertim si in agente sit, & non in passo terminos *à quo, & ad quem*; nimirum priuationem, & esse substantiale, ad quod tendit, extrinsecè solum connotat, & intrinsecè non includit: quod ergo magis absurdum est, ne tria quidem erũt principia naturalia, sed vnum dumtaxat, actio nempe generatiua rerum. Denique mutatio omnis priuationem velut terminum *a quo* nec includit, nec connotat etiam: Deus enim si ab æterno per aliquid à se distinctum, & in ipso velut causa materiali receptum intelligeret, aut vellet; sanè iuxta omnes mutaretur: at in eo euentu nulla in Deo priuatio intellectionis, aut volitionis, priusquam intelligeret, aut vellet, inesset: mutatio igitur cum priuatione præuia suapte natura coniuncta non est; ac proinde priuatio generationis substantialis, prout mutatio est, ex se principium non erit, vt aduersarij existimant. Quartò, Conimbricenses 1. Physicor.cap.5. quæst.1. art.4. cum non paucis, quos referunt, in ea sententia sunt, vt existiment, Aristotelem definisse principia rei naturalis, non quæcunque, sed ea, ex quibus res naturalis fit: quæ quidem tria, tantùm sunt, materia scilicet, forma, & priuatio: etenim homo ex materia, & forma fit, & etiam ex non homine: ex causa autem finali, & ex efficienti res propriè non fit, sed potiùs propter alteram fit, & ab altera fit. 3

Contra tamen primò sic argumentor: Ex causa etiam efficienti, res propriè fieri dicitur: ergo si principia ab Aristotele definita haud alia sunt, quàm principia ex quibus, certè ea plura, quàm tria erunt. Antecedens constat ex 1. Corint. 8. ibi: *Deus pater, ex quo omnia:* & Ieremiæ cap.33. ibi: *Vt non sit ex eo Filius.* Insuper secundò: sicut ex non igne fit ignis, ita ex ligno fit ignis v. g. cur ergo forma expulsa connumeranda non sit inter principia, ex quibus, rerum naturalium? Quare non iam tria, sed quatuor earum erunt principia, si sermo sit de principiis ex quibus. Tertiò tandem, ex calido immediatè fieri ignis, & ex frigido non nisi mediatè fieri dicitur: calor ergo, & aliæ dis- 4

positiones præuiæ inter principia ex quibus censeri debent: vnde hæc tria solum esse non poterunt, sed potius numerum ternarium excedent.

5 Pro difficultatis enodatione præmitto, principium bifariam posse sumi. Primò pro eo, vnde aliquid est, siue quod aliquo prius est, ea quidem prioritate, quæ vel sit naturæ, vel temporis, vel loci, vel alia quauis: quo pacto Pater dicitur principium Filij, & instans anterius principium posterioris. Secundò pro primo, vnde aliquid est, hoc est pro eo quod ita est alio prius; vt nihil ipso saltem in eodem genere prius sit: quo pacto primus dies creationis mundi, quemque alius non anteuertit, principium dierum subsequentium dicitur: & Pater æternus ab alio improductus, Filij principium est, & appellatur. Prior vsurpatio principij lata est, & ad eam respexit Aristoteles 5. Metaphys. cap. 1. ibi: *Principium est, vnde fit aliquid, aut cognoscitur.* Posterior stricta est, & ad eam respexit Tullius quæstion. Tusculan. 3. ibi: *principij nulla est origo: nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem ex re nulla nasci potest:* Et Plato in Phœdro ibi: *principium vero sine ortu est: ex principio enim necesse est, quidquid generatur, oriri; ipsum autem ex nullo.* Porrò principium strictè, ac rigorosè sumptum, aliud est extrinsecum, quod rem naturalem nec intrinsecè constituit, nec eam quoad aliquam eius partem intrinsecè afficit; qualis est causa eius efficiens aut finalis: aliud est intrinsecum, quod rem naturalem intrinseca ratione constituit, vel certè quod eam quadantenus sumptam intrinsecè afficit. Quibus constitutis, arbitror Aristotelem definiisse vbi supra principia strictè sumpta, necnon intrinseca rei, seu corporis naturalis Tum quia lib. 2. suorum Physicorum de principiis extrinsecis rei naturalis ei sermo ex professo est: lib. ergo 1. superiorem definitionem tradens, de principiis intrinsecis tantum disserit. Deinde quia Philosophi naturales, contra quos disputat, loquuntur certè de principiis etiam intrinsecis, dum alij quatuor, alij tria, alij duo rerum omnium naturalium semina, principia esse arbitrantur. Denique quia optimè cohæret cum definitione principiorum, ea duntaxat esse tria, materiam nimirum, formam, & priuationem: vt nunc ex solutione argumentorum perspicuum erit.

Caput II.

Dissoluuntur argumenta contraria.

6 Obiicies primò: forma materialis fit, & educitur ex materia tanquam ex subiecto intrinseco: perperam ergo principia rei naturalis definiuntur: *quæ nec ex se fiunt.* Deinde materia, & forma à Deo sunt, & fiunt: malè ergo definiuntur eadem principia, *quæ nec ex aliis fiunt.* Præterea materia, & forma ex genere, & differentia intrinsecè componuntur, & fiunt; ac similiter ex partibus integrantibus intrinsecè constituuntur, fiuntque: non igitur sunt principia strictè sumpta: siquidem in eodem genere principij intrinseci ab alio originem trahunt. Respondeo, principia rei naturalis ex se inuicem in eodem genere non sunt, vt supra monitum est; forma enim ex materia in genere causæ materialis fit, cum interim compositi principium sit in genere solius causæ formalis. Deinde cum principia rei naturalis ex aliis fieri non posse dicuntur: id similiter intelligendum est in eodem genere, quo ipsam rem naturalem causant, aut principiant: at materia, & forma à Deo in genere causæ extrinsecæ, & efficientis fiunt; compositumque in genere causæ intrinsecè, ac minimè efficientis causant: præterea ambæ physicè, & essentialiter rem naturalem constituunt, & principiant: ipsæ verò ex genere, & differentia logicè, & ex partibus integrantibus integraliter coalescunt: quamobrem omnibus spectatis in eodem genere, quo rem naturalem causant, nec ex se, nec ex aliis, sed omnia ex ipsis fiunt; atque adeo rei naturalis prima erunt, ac stricta principia.

Obiicies secundò: cum terra a Deo primò producta est, nulla formæ terrestris priuatio in eius præcessit materia: priuatio igitur non est omnis entis naturalis principium. Respondent P. Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 15. sect. 3. & Conimbricens. 1. Physic. cap. 9. quæst. 5 art. 2. aliique plures materiam primam terræ natura quidem esse priorem forma terræ, esto eam tempore non anteuertat; dari autem in priori illo naturæ signo priuationem formæ terrestris, quæ terræ principium esse possit & debeat. Quominus tamen huic solutioni possim acquiescere, facit in primis, quod instans illud naturæ prius, quo materia antecedit formam, in materia ipsa proximè expedita ad causandam formam consistat: instans verò posterius, & consecutionis formæ ad materiam non in alio, quàm in ipsa forma, prout à materie causata, atque educta positum sit: at nec forma, nec eius carentia est materia proximè expedita ad causandam formam: ergo pro illo priori nec forma, nec carentia formæ existunt, sed potius ab vtraque præscinditur. Itaque aliud est, materiam pro priori, quo natura, seu ratione formam terræ anteuertit, ea priuari: aliud, ab ea, vt dictum est præscindere: hoc posterius verissimum est; illud vero prius ipsa, vt sic dixerim, falsitate falsius. 7

Secundò ea mihi solutio displicet, quia instans naturæ prius, ac posterius in eodem instanti reali comprehenduntur: alterum enim in causa consistit, alterum in effectu. Cui autem ambiguum esse possit, effectum & causam in eodem instanti reali oportere sibi mutuo coexistere? Si ergo priuatio formæ terræ in priori signo naturæ, & forma ipsa terrestris, atque primordialis in posteriori existunt: sanè forma aliqua, & eiusdem priuatio pro eodem instanti reali existent, & in materia sedem vnà figent: quod manifestè absurdum est, & contra metaphysicum illud principium: *impossibile est idem simul esse, & non esse.* Tertiò denique præfatam solutionem impugno, quia non solùm in primo instanti reali creationis terræ, verum etiam in omni sequenti duplex illud instans seu signum naturæ reperiuntur, atque concurrunt: vnum scilicet prioritatis naturalis materiæ ad formam: & aliud posterioritatis huius ad illam. Aut ergo pro priori signo non intelligitur priuatio formæ, sed mera ab ea præcisio: aut certè priuatio formæ terræ v. g. erit eius principium non tantum in fieri sumptæ, verum etiam in conseruari: quod tamen & à mente Aristotelis, Philosophorumque omnium, & à veritate ipsa prorsus est alienum. 8

Alij respondent, in materia terræ primò producta esse carentiam identitatis cum forma: quæ quidem priuatio quædam est, & principium terræ dici sustinet. Contra tamen sic arguo: ea carentia priuatio stricta non est, cum non sit carentia formæ in subiecto apto nato, eo quod materia non sit capax identitatis cum forma, quam tamen solam identitatem eiusmodi carentia negat: at aduersarij de sola priuatione stricta Aristotelem volunt intelligendum. Deinde ea priuatio principium rei naturalis est, quæ cum existentia formæ in hac rerum vniuersitate contrariatur, vt ex verbis Philosophi inferius citandis constabit: sed carentia identitatis cum forma neutiquam contrariatur 9

cum

eius existentiæ formæ, sed potius eam in rebus relinquat: ergo &c. Rursus vt supra arguebamus, ea carentia esset principium rei naturalis non solum in fieri, sed etiam in conseruari: quod tamen de priuatione non solet, nec debet admitti.

10 Illud tamen certum, atque exploratum est, hanc carentiam esse principium rei naturalis, quidquid ingeniosi Recentiores obstrepant: aut enim non distinguitur à materia, quod minimè tollit, quominus vera negatio, & carentia identitatis sit, & ita non minus, quàm materia, principium erit rei naturalis: aut ab ea distinguitur, & ita etiam eandem rationem principij sortietur: siquidem materia nisi esset distincta à forma, nec eius, nec compositi causa esse posset: nihil enim sui ipsius causa esse valet: illa ergo distinctio, seu carentia identitatis materiæ cum forma, materiam in ratione causæ materialis ex parte constituit: quando ergo non solum causa proximè expedita, verùm etiam omne id, quod eam in ratione talis complet & constituit, effectu prius natura eiusque principium est, certè carentia illa identitatis materiæ, cum forma censeri debet principium formæ, ac totius rei naturalis: cæterùm hoc genus principij ad materiam reducitur, vt infrà in simili ostendemus

11 Respondendum ergo est ad argumentum principale, vel Aristotelē voluisse, priuationem esse principium duntaxat omniū entium, seu corporum naturalium, quæ post primam mundi creationem per causas naturales continuò generantur, vel quidem nomine priuationis intellexisse quidquid formæ introductæ repugnat, atque contrariatur, vt inferius ex ipso demonstrabimus: carentiam autem formæ terræ ei repugnare & contrariari: nomine igitur priuationis vsurpanda est: alia verò ex parte ea carentia principium terræ est: ex nō terra enim terra à Deo primò producta est atque in lucem rerum creatarum edita: quid ergo vetat priuationem esse principium etiam terræ cælique atque adeò omnis rei naturalis.

12 Obiicies: priuatio saltem non est principium intrinsecum, rei seu corporis naturalis: at de ratione principij ab Aristotele definiti est iuxta nos, vt sit rei naturali intrinsecum: priuatio ergo Aristotelicis principiis rei naturalis haud potest accenseri. Maior probatur: quia priuatio nec rem naturalem intrinsecè componit, nec etiam vlli eius parti intrinsecè inest: quomodo igitur ei esse potest intrinseca. Prior antecedentis pars non eget probatione: posterior suadetur, in hunc modum: priuatio formæ terræ v.g. in eius materia est eadem carentia formæ terræ, quæ huius, ab æterno, creationem antecessit: quæ autem sic antecessit, sanè non fuit ab æterno intrinsecè in materia terræ nondum existente, vt patet, nec per vnionem aliquam ei vnita, aut intrinseca facta est in tempore: quæ namque aut qualis ea vnio sit, inintelligibile est: nullo ergo modo prædicta priuatio formæ terræ, eius materiam, ac per consequens nec aliam illius partem intrinsecè adficit, eive inest.

13 Respondeo tamen, &, nisi fallor, perquàm ex facili sicut destructio formæ alicuius realis dicitur, eiusque merito & quasi munere forma ipsa censetur realiter destrui, non quia ipsa eius destructio in se quid reale sit, sed quia est destructio formæ realis, siue quia forma per eam destructa est quid reale, & cum vera entitate essentiáve coniunctum; ita similiter priuatio formæ terræ v.g. eius introductione per totam æternitatem anterior, dicenda quidem est intrinseca materiæ, non quod ipsamet priuatio in se intrinseca sit materiæ, eive propriè inhæreat, aut possit, sed quod forma terræ, qua priuat, ex quo priuationem suam tollit & existere incipit, materiæ suæ incipiat esse intrinseca: quidni enim priuatio formæ intrinsecæ ab eius intimitate dicatur intrinseca: sicut à realitate formæ destructæ destructio dici solet etiam realis ac vera destructio, vt præmissum est.

Caput III.

Solutio cæterorum argumentorum, quæ in contrarium fieri possunt.

Obiicies quartò: forma expulsa inter principia rei naturalis censenda non est: eiusmodi ergo principia plura numero sunt, quā tria. Antecedens probatur, quia ex ligno v.g. fit ignis: forma ergo ligni est terminus à quo, adeóque principium ignis, non minus quam priuatio: nec principium qualecumque, sed materiæ ignis verissimè intrinsecum. Respondent aliqui, definita esse ab Aristotele principia rei naturalis, non quæcunque, sed quæ ad eius generationem atque existentiam conducunt: materia enim & forma citra dubium ea pollent conducentia: vt autem idem de priuatione suadeant, 14

Supponunt in primis materiam in ipso primo instāti possessionis formæ, eius habere desiderium innatum. 15 Etenim potest Deus reuelare Petro v.g. se collaturū ei gratiam iustificantem, in primo instanti quo eam desideret: huius reuelationis possibilitas adeo est ex terminis ipsis manifesta, vt à nullo possit negari: fac ergo Petrum desiderare gratiam, qua iustificetur, certè aut statim eam consequetur, aut reuelationi diuinæ falsum suberit: hoc autem posterius cum repugnet, necessum sanè est vt pro priori naturæ desiderium gratiæ, pro posteriori verò eiusdem instantis realis ipsamet gratia in illo existant: desiderium ergo elicitum rei, in primo instanti quo possidetur, haberi potest: quídni ergo & innatum de quo sermo est? Rursus si materia terræ v.g. in primo instanti suæ creationis diuinitus careret forma terræ, hanc haud dubiè tum desideraret: quid euidentius? At illud desiderium à carentia formæ terræ in eodem instanti minimè penderet: esto igitur in eo instanti, non carentia formæ illius, sed forma ipsa existeret in materia, hæc nihilominus eam desideráret. Minor probatur, quia si desiderium innatum quo materia terræ, pro primo illo instanti reali, desideraret formam terræ, dependeret pro eodem instanti à carentia formæ terræ, eamque supponeret, sanè materia terræ desideraret formam, in eo instanti, ex suppositione quod in eo carentia formæ daretur: sed forma ex suppositione carentiæ eius, aut quod perinde est, compositio formæ cum sua carentia in eodem instanti, simpliciter impossibilis est: desideraret ergo materia quid omnino impossibile: hoc autem admitti non potest: ergo nec quod desiderium innatum, quo de loquimur dependeret à carentia formæ desideratæ, in eodem instanti reali.

Secundò supponunt, materiam primam non desiderare formam, quam in instanti antecedenti possidet: siquidem acquisito termino desiderij subit illicò gaudium, & desiderij affectus cessat, iuxta tritum ac vulgare dictum *inueni portum spes & fortuna valete:* quando igitur ea cessatio à desiderio sequi nequit, in primo instanti reali acquisitionis formæ, quo eius desiderium potius existit, reliquum est, vt in sequentibus existat Tum etiam, quando forma supponitur extitisse in instanti reali antecedenti, ad summum eius conseruatio pro sequentibus desiderari potest: non ergo prima eius existentia. 16

17 Hinc colligunt carentiam formæ terræ primò productæ, quæ si materiæ terræ coextitisset, priuatio futura esset, (& eadem, imo maior ratio est de quauis alia priuatione) carentiam inquam illam, esse principium terræ: id enim desiderij formæ terræ, quod in primo instanti possessionis eius existit, constituitur, per carentiam illam anteriorem, quippe quod sine ea non existeret, nec daretur: cum ergo desiderium formæ terræ ad eius existentiam conducat, sanè carentia eius formæ ad eius existentiam censenda est conducere, ac proinde eius erit principium. At verò forma expulsa ad existentiam formæ contrariæ non conducit, sed potius ei obstat obnititurque, proinde quantumlibet terminus à quo sit, nihilominus haud erit principium alterius formæ qua expellitur, reive naturalis per eam constitutæ, prout modo principium accipitur.

18 Ingeniosius tamen excogitata sunt hæc, quam verius. Nam si priuatio posset conducere ad existentiam formæ, quam tempore antecedit, certè non solum posset sed deberet strictè ac verè conducere, ad sui quasi destructionem, cum existentia formæ qua priuat, indissociabiliter coniunctam: at hoc est prorsus impossibile: ergo & illud prius: huius impossibilitas negari nequit: quid enim manifestius quam id habere omnem conceptum seu positiuum, seu negatiuum, vt destructioni suæ reluctetur & obsistat: quî ergo potest ad eam conducere? Adiice, quod si, vt aduersarij volunt, priuatio formæ ad huius conducit existentiam, fieri non posset, quin etiam forma expulsa ad eandem formæ introductæ aut introducendæ existentiam conducat: quæ enim forma expellitur, antequam expellatur, infert semper priuationem formæ introducendæ: ergo ad eius priuationem conducit: quando igitur priuatio ad formæ introducendæ existentiam, iuxta eos quibuscum disceptamus, conducit confertque, sane forma expulsa ad eam existentiam mediate conducere censenda est, ac proinde hoc ex capite excludenda non est à ratione principij rei naturalis. Denique nullo authore, nulloque fundamento ad rationem principij ab Aristotele definiti prædicta conducentia postulatur.

19 Vnde respondeo formam expulsam etiam esse corporis seu rei naturalis principium, prout hoc modo vsurpatur. Quod ita suadeo: id velut terminus à quo est principium rei naturalis, quod cum eius forma & existentia contrarietatem & veluti simultates gerit: Ita Philosophus 1. Phys. cap. 5. text. 50. ibi; *principia igitur contraria esse manifestum est:* at non solum priuatio, verùm etiam forma expulsa & præcedens, formæ introductæ contrariatur: cur ergo forma expulsa rei naturalis principium non sit? Præterea, vt communiter Recentiores notant, vtque constat ex Aristotelico textu, hic ab eo agitur, non tantum de principiis compositi substantialis, sed etiam, eorum occasione, de his quæ principiant compositum accidẽtale, & vt non ageretur, par nihilominus esset vtrorumque ratio. Atqui esse principium compositi accidentalis conuenit non tantum priuationi formæ accidentariæ, sed etiam formæ expulsæ, vt testatur Aristoteles cap. 5. citato & text. 44. ibi, *Sed album quod fit è non albo, non quouis, verùm ex nigro, aut intermedijs.* Ergo, &c. Hinc tamen minimè fit, plura esse principia rei naturalis, quam tria; nimirum forma expulsa, & carentia formæ introductæ, &, in vniuersum, quidquid formæ introductæ opponitur, eiusque generationem impedit, ad vnum principium reducitur, & nomine priuationis ac termini à quo, ab Aristotele comprehenditur. Quod si animaduertissent Recentiores Philosophiæ magistri, non adeò conspirarent, in releganda forma expulsa, à ratione principij rei naturalis.

Obiicies quintò, dispositiones etiam ad formam substantialem rei naturalis, esse eius principium: cum ex calido fiat ignis; calórque, non minus, imò magis quàm priuatio, materiã ignis intrinsecè adficiat: quocirca plura erunt quam tria, corporis entísve naturalis principia. Respondeo dispositiones esse principium rei naturalis; at non nisi vnum cum materia prima; quippe ad cuius principiandi rationem reducuntur, eo quòd eam intrinsecè afficiant. Replicabis tamen, priuationem etiam, eadem de causa, ad materiam velut vnum cum ea principium reduci posse; ac sic duo tantum principia rei naturalis esse non tria pro eo ac hactenus supposuimus. Non vrget hæc replica: dici namque in primis ad eam potest, ita assignata à nobis esse tria rei naturalis principia, vt æquè cógruè numerari possint duo, atque vt priorem numerum ament, posteriorem non respuere; vt expressit Aristoteles 1. Physic. cap. 7. text. 67. ibi *quapropter principia, tum duo tum tria, dici possunt:* videlicet quia vt hic nostri Conimbricenses explicant, priuatio & materia subiecto vnum sunt. Responderi etiam potest ad eandem replicam, id interesse discriminis, inter priuationem & dispositiones præuias, quod hæ coexistant materiæ, tum temporis, cum materia formæ subest, & rationem principij exercet, cum interim in priuatione secus accidat: quare magis est, vt dispositiones vnum principium cum materia constituant, quam vt priuatio in societatem vnius cum ea principij admittatur. 20

Obiicies sextò: homo v. g. non solùm materia & forma intrinsecè constat, verùm etiam vnione, sine qua planè homo non esset, quantumlibet eius materia & forma, nempe anima rationalis existerent: vnio ergo materiæ & formę, inter principia intrinseca rei naturalis, statuenda est; & sic numerus principiorum, non ternarius erit, sed potius vltra perget. Respondeo vnionem materiæ & formæ ab iis, vt suo loco ostendemus, realiter distinctam, haud quaquam obtinere rationem principij naturalis, sed solummodo esse rationem principiandi; eò nimirum quod non constituat, neque componat hominem, sed pręcisè sit id, quo materia & forma hominem componunt atque constituunt: quo pacto dici consueuit, actionem non esse principium efficiens termini, quia terminum non causat efficienter, sed tantummodo est id, quo agens eum agit & efficit. 21

Obiicies denique septimò: homo non solum ex materia, forma & vnione, verum etiam ex subsistẽtia, ab iis realiter distincta, intrinsecè coalescit: subsistentia ergo est principium primum, & intrinsecum rei naturalis, atque adeo principia rei naturalis, aut perperam à nobis definita sunt, aut certè non tria sunt, sed quatuor. Respondent nonnulli primò Aristotelem egisse de principiis naturæ, non verò suppositi, cum solam illam, non hoc agnouerit: subsistentia autem suppositum non naturam hominis v. g. constituit; atque adeo inter principia naturalia, ab Aristotele definita & connumerata non debet censeri. Alij secundo respondent, subsistentiam esse veluti formam quãdam, humanitati, v. g. intrinsecam, & eius vltimò complentem, & integrantem, vnde principium erit rei naturalis; non tamen aliud à forma, sed potius cum ea vnum, & ad eam quodammodo reducendum. 22

Alij tertiò respondent, Aristotelem egisse de principiis Physicis entis naturalis: subsistentiam autem componere nõ physice, sed metaphysicè, ens naturale v. g. hominẽ. Hæ tres solutiones parum inter se differunt, idque supponunt omnes, subsistentiam esse entitatem 23

titatem quandam incompletam, constituentem, cum materia & forma hominis, hominem, equi, equum &c. At nobis, vt patebit ad finem huius libri magis oppidò placet subsistentiam esse entitatem omnino completam, eamve, in qua totus homo v.g. consistat, nec tam esse principium hominis, aut humanitatis, quam esse huius effectum, atque ab ea eiusque partibus, materia scilicet & forma, tanquam à causis intrinsecis manare: non est ergo, quod inter principia naturæ connumeretur, cum potius, vt dictum est, naturæ sit effectus: nisi vero fingas, illam simul esse posse effectum naturæ, atque eius principium.

TRACTATVS II.

De materia essentialiter componente corpus naturale.

CAPVT PRIMVM.

An materia prima in rebus existat.

1 MATERIA prima, iuxta Aristotelem 1. Phys. cap. 6. *est primum subiectum, ex quo aliquid fit, vt non per accidens insit.* Particula illa, *primum subiectum*, denotat materiam tale subiectum esse, quo aliud anterius non sit. Reliquæ definitionis partes significant, materiam esse subiectum formæ substantialis, secumque componentis vnum per se & substantiale, non verò accidentale, aut per accidens.

2 Quam materiam in rerum natura & vniuersitate existere, suaderi præcipuè potest, ex irrequieta illa, & perpetua rerum naturalium discordia, & lucta, qua mutuum sibi interitum moliuntur: Siquidem ignis v.g. à ligno sibi proximo, & applicato, dispositiones eius naturæ consentaneas abigit, & in eo siccitatem, calorem, aliasque dispositiones contrarias eiusque destructiuas operatur, vt experientia testatissimum est: at non alia de causa, nec alium propter finem, nisi vt à materia prima ligni ligneam formam expellat, & contrà formam ignis in eam imprimat atque introducat: Admittenda igitur est acrique iudicio concedenda in ligno eiusmodi materia, quæ quidem formæ ligni subesse habeat, & tamen formæ ignis & cuicunque alteri possit subesse. Huic argumento vnam aut alteram solutionem apponam; in quarum oppugnatione potissimè sita erit nostræ & communis sententiæ propugnatio.

3 Respondebis ergo primò, luctam illam rerum naturalium non esse propter subiectum substantiale commune, quod aliæ aliis abripere nitantur, sed propter accidens aliquod commune, quantitatem v.g. aut aliud simile. Cur enim estò ignis & lignum materia & forma non constent, potiúsque corpora substantialia simplicia & compositionis expertia sint, quantitate non gaudeant; & propter huius possessionem inuicem diffidere & inimicari non possint?

4 Contra tamen primò sic arguo. Accidens de vno subiecto adæquato & immediato ad aliud etiam tale migrare non potest: at in opposita sententia, transitus ille daretur: ergo, &c. Maior probatur: quia forma substantialis, quæ ratione suæ maioris perfectionis à subiecto absolutior & explicatior est, nihilominus migrare nequit aut transire à subiecto adæquato in subiectum adæquatum, tametsi à subiecto inadæquato in subiectum inadæquatum transire possit, vt in nutritione humana cernere est: à fortiori ergo accidentalis & imperfectior forma, à subiecto adæquato in subiectum adæquatum migrare non poterit: Antecedens fide sanctum est, cum Ecclesia transmigrationem animarum de corporibus in corpora contra Pythagoricos condemnarit. Aliter etiam probatur eadem Maior, quia experientia ipsa testatur, calorem v.g. qui manui meæ inest, ab ea auferri, & in alterius manum transferri non posse: quidni ergo vniuersim repugnet cuicunque accidenti, vt à subiecto adæquato in subiectum adæquatum possit migrare?

Dices, transitum illum accidentis à subiecto in subiectum adæquatum, tum solùm euenire, cum aut subiectum, cui priùs inerat, destruitur, & eius loco aliud producitur, aut cum subiectum aliquod in locum aliquem transit, quo accidens secum ferre non potest; eique in eodem loco succedit aliud subiectum eiusdem accidentis capax: vt si nostri hemisphærij aër, luce perfusus, atque irradiatus, in aliud hemisphærium, vbi sol nondum illuminare potest, vento agitante feratur; hoc certè in euentu, aër succedens, lucem aëris depulsi poterit in se suscipere: quominus enim possit quid prohibet? 5

Verum enim, vbi semel transitus ille admittatur, sanè absque fundamento videtur ad solos duos illos euentus adstringi: nec conspicio, cur, eo admisso, calor in pede productus pedem deserere, & ad caput sensim obrepere nequeat. Rursus, lux in euentu adducto infinita penè subiecta adæquata mutaret; cum aër aëri in eodem loco succedens, (quæ est venti agitantis celeritas) in quouis ferè instanti fit diuersus. Deinde, cum in adducto casu aër aëri succedit in eodem loco, sanè aër introductus prius natura introducitur, quam aër anterior expellatur: pro posteriori autem, in quo intelligitur aër anterior expelli, nondum intelligitur gradus antiquus lucis existens, & in aëre nouo receptus, sed post expulsionem illam eius receptio in nouo aëre intelligenda est, si admittatur: quandoquidem ergo pro illo signo, quo expellitur aër anterior, sol nouam lucem producere potest, & pro tunc vt aiunt prior gradus lucis nondum intelligatur existens; non est profectò, cur sol ad ostentationem suæ virtutis denuò ibi non illuminet: nec enim in sole virtus deest, nec in passo capacitas. 6

Argumentor secundò contra principalem solutionem initio capitis propositam; quia potior ratio est, vt propter alicuius substantiæ communis adeptionem, quam propter accidens aliquod commune tota agentium naturalium lis atque dissidium fit, cum substantia accidenti præstantior fit, & quidem non paruo interuallo: irrationabilis igitur est superior solutio, quæ pugnam agentium naturalium in quantitatem aut aliud accidens commune, non verò in materiam primam, primúmque subiectum substantiale refundit. Tertiò eandem solutionem impugno, quia igni de nouo producto non est cur noua quantitas suo quasi iure debita non sit, sicuti cuiuis alij essentiæ debentur nouæ atque propriæ affectiones: ignis ergo cum ligno minimè decertat, vt ab eo quantitatem auferat, & illam igni conferat. 7

Quartò demum eamdem solutionem confuto, quia dispositiones ab igne in lignum immissæ in primo instanti quo ignis producitur, ad eius productionem disponunt: cur enim tunc determinatè & non ante nec postea ignis producitur, nisi quia tunc primum est vltima dispositio ad eius productionem: aut cur, in eo instanti primo, ignis potius quam alia substan- 8

 tia

tia producitur? ſi, pro priori ad primam productionem ignis, non magis intelliguntur diſpoſitiones igneæ, quam earum carentia: At ſi propter accidens commune, quantitatem videlicet, pugna eſſet, ſane diſpoſitiones ignis, ad primam eius productionem diſponere non poſſent: Ergo, &c. Minor probatur, quia diſpoſitiones illæ vltimæ, pro priori quo diſponunt, aut recipiuntur in ligno: & hoc falſum eſt; alias ignis in primo inſtanti productionis ignis ſimul exiſteret: aut in igne ad quem diſponunt, & hoc etiam falſum eſt. cum non in illo ſigno priori ſed in alio poſteriori ignis exiſtat: aut denique intelliguntur receptæ iu accidente illo communi, quantitate videlicet; & de ipſa quantitate idem interrogari poterit; in quo nempe ſubiecto pro illo priori exiſtat? Nec enim in ligno, quippe quod in illo inſtanti reali non exiſtit, nedum in illo priori naturæ: nec etiam in igne, vtpotè qui licèt in illo inſtanti reali exiſtat non tamen in illo ſigno priori diſpoſitionum, ſed in alio poſteriori: Excepta ergo materia prima, nullum eſt ſubiectum, in quo diſpoſitiones ad primam productionem ignis pro priori ad illam exiſtant; atque adeo vel admitti debet materiã primam ſolam eſſe cauſam diſſidij inter agentia naturalia, vel præfatæ diſpoſitiones ignis v.g. ad eius primam productionem, nequaquam poterunt diſponere, quod tamen eſt euidentiſſime falſum Hactenus confutata prima reſponſio ad noſtrum & commune argumentum.

9 Reſpondebis ergo ad illud ſecundò. pugnam agentium naturalium eſſe propter locum: quando namque plura corpora ſimplicia ſuaptè natura completa atque ſubſtantialia exiſtere nequeunt in eodem loco, neceſſe eſt, vt cum ignis v.g. de nouo in mundo hoc producitur, eo ipſo alia ſubſtantia corporea v.g. lignum deſtruatur, vt ignis eius locum occupet: alioqui eſſe poterit vt duo corpora penetrentur, eundémque locum repleant.

10 Sed ne hæc ſolutio placet. Primò, quia ſi pugna illa eſt præcisè propter locum, & non propter accidẽs aliquod, quod de ſubiecto in ſubiectum migret, aut propter ſubiectum aliquod cõmune, quod à forma ad formã tranſeat, ſanè diſpoſitiones ab igne v.g. in lignũ immiſſæ ſuam deſtructionem molientur & appetent, quod planè falſum eſt: Sequela probatur, quia diſpoſitiones illæ deſtructo ligno pereunt nec ſupereſſe ei poſſunt, aliàs de ſubiecto in ſubiectum adæquatum migrarent, quod ſuprà impugnauimus: vbi ergo deſtructionem ligni moliuntur, in ſuanmet eodem conatu atque molimine contendent; nec niſi Cadmea victoria perdent, pereundo ſcilicet. Item ſecundò. ſi pugna bellúmque continuum agentium naturalium eſt duntaxat propter locum, non erit cur ignis lignum tantopere alteret ac diſponat: ſatis enim erit, ſi in eodem loco, quo eſt lignum, pro priori producatur ignis, abſque vlla ligni alteratione, aut diſpoſitione, ad hoc, vt pro poſteriori ſigno naturę ad productionem ignis, deſtruatur lignum, ſiquidem ambo in eodem loco ſimul eſſe non ſuſtinent: vnde vlterius, non erit cur ad ignis productionem potiùs lignum, quàm quæuis alia ſubſtantia, quantumuis incombuſtibilis, perire debeat.

11 Tertiò eadem poſterior ſolutio principalis mihi diſplicet, quia ſi pugna, qua de agimus, eſt ſolummodo propter locum, nihil ligni in igne de nouo producto remanebit: vnde ex ligno non fiet ignis, ſeu quod perinde eſt lignum in ignem minimè conuertetur, quod ſenſui & experientiæ repugnat: ſequela autem ſuadetur: quia ſi Deus decernat Angelum deſtruere, ſimúlque lapidem producere, ſanè ex Angelo non fiet lapis, nec Angelus in lapidem conuertetur: non alia ratione, niſi quia nihil Angeli in lapide remanet: ſimiliter ergo, ſi nihil ligni remanet in igne, certè lignum in ignem minimè conuertetur. Quartò tandem, ſi pugna ignis cum ligno, quod amburit, eſt propter locum, & non propter accidens aut ſubſtantiam communia, quorum alterutrum in ligno anteaquam deſtruatur ſit, & in igne eſſe poſſit; ſi inquam ita ſe res habet, certè cum corpora Sanctorum in cinerem & fauillam conuertuntur, nihil Sanctorum remanebit in cinere: fruſtra ergo Sanctorum reliquias veneramur & aſſeruamus.

Caput II.

Materiam primam in rebus exiſtere vlterius probatur.

Hoc argumento, quod ſit ordine ſecundum. Homo eſt compoſitum ex anima rationali, & materia prima eius receptiua: eiuſmodi ergo materia prima, formæ ſubſtantialis in ſe receptæ capax, nullo iure in rebus negari poteſt. Antecedens probatur, tum ex ſymbolo Athanaſij, vbi ſic dicitur; *Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, &c.* Tum quia in homine eſt anima rationalis, quam immortalem eſſe, & extra corpus ſuperſtitem manere, fide & ratione certum eſt: at homo non eſt ſola anima, cum hæc ſpiritualis ſit & homo corporeus: fieri ergo non poteſt, quin homo materia prima, & anima rationali, ex æquo conſtituatur. Tum demùm, quia homo per nutritionem ſubſtantialiter creſcit, & augetur, vt experientia patentiſſimum eſt, atque adeò partes aliquas ſubſtantiæ per nutritionem de nouo acquirit: at non acquirit nouas partes animæ rationalis. cum hæc expers partium ſit, ac omnino indiuiſibilis: relinquitur ergo, vt ſolius materiæ primæ nouas acquirat partes; ac proinde homo ex tali materia & anima rationali conſtat. Et quidem, vbi ſemel homo materia prima polleat, idem de quouis ente naturali dicendum eſt: nec enim mortuo homine eius materia perit, cum creetur & incorruptibilis ex cõſequenti ſit; nec etiam ſubſtantialiter informis manere poteſt: neceſſe igitur eſt, vt aliam formam ſubſtantialem ab humana diſtinctam ſtatim recipiat, & cum ea aliud ens naturale, quod homo non ſit, conſtituat. 12

Tertium argumentum principale, pro exiſtentia materiæ primæ in rebus, ſic ſe habet. Ars eſt æmula, & imitatrix naturæ: at nullus artifex creatus operari poteſt, niſi ex præſuppoſito ſubiecto; vt experientia teſtatiſſimum eſt; nec enim niſi ex marmore aut ære v.g. ſtatua, nec niſi ex lignis & lapidibus domus vſquam fieri viſa eſt: ſimiliter ergo nullum agens naturale operari poteſt, niſi ex aliquo præpoſito ſubiecto: ſed materia prima excluſa, ac nullatenus in rebus admiſſa, ignis v.g. ignem ex nullo præſuppoſito ſubiecto naturaliter produceret: eadémque ratione, cætera agentia naturalia operarentur. Ergo, &c. Huc ſpectat, celebre illud Philoſophis pronunciatum; *ex nihilo nihil fit:* Huc etiam attinet, quod Sancti Patres, & Scolaſtici noſtri communiter decernunt, ac pro explorato tradunt, creationem eſſe actionem ſolius Dei propriam, ſaltem de facto: quæ certè vera non eſſent, ſi materia non eſſet. 13

Quartum ac poſtremum argumentum, pro exiſtentia materiæ primæ huiuſmodi eſt. Nulla ſubſtantia earum, quæ vi agentium naturalium corrumpuntur, omnino annihilatur: annihilatio autem [illegible] 14

eſt, cuius nihil manet.quódve in omnino nihil reducitur : nulla ergo ſubſtantia illarum quæ prædictæ ſunt,ita deſtruitur,vt nihil illius maneat : aliquod ergo prædicatum eſſentiale cuiuſcunque ſemper manet: non autem forma,aut compoſitum ex ea reſultans , vt experimento claret : ergo materia prima,qua conſtat: quod ergo omnes ſubſtantiæ corruptibiles & corporeæ ea conſtent, vt conſtantiſſimum omninóque certum,tuendum eſt. Maior argumenti probatur , quia nulla ſubſtantia creari aut ex nihilo ſui produci poteſt, ab vllo agente naturali , vt paulo ſuprà oſtenſum eſt: nulla igitur annihilari, ſiue in nihilum ſui naturaliter reduci poterit,ſed potius omnes ita corrumpentur,vt omnino non pereant, ſed aliqua ſui parte ſemper maneant. Ad quod reſpexit Seneca lib. 5 de benefic.c.8. ibi; *rerum natura nihil dicitur perdere,quia,quicquid illi auellitur,ad illam redit:nec perire quicquam poteſt, quod,quò excidat,non habet,ſed eodem reuoluitur,vnde diſcedit.* Et Marcus Antoninus Imperator lib.4. de vita ſua ibi; *nihil ex eo,quod non eſt,oritur;ſicut nihil quoque,in id, quod non eſt, interit.* Eodem etiam reſpexit Pythagoras apud Ouidium libro 15. Metamorph. ibi

Nec perit in toto quidquam(mihi credite) mundo:
Sed variat,faciémque nouat : naſcique vocatur
Incipere eſſe aliud, quam quod fuit ante:morique
Deſinere illud idem,cum ſint huc forſitan illa
Hac tranſlata illuc: ſumma tamen omnia conſtant.

Eodem etiam applicari poſſunt ſequentia Carmina Lucretij lib.1.de nat.rerum; ibi:

Haud igitur penitus pereunt, quæcunque videntur:
Quando alid ex alio reficit natura;nec vllam
Rem gigni patitur : niſi morte adiutam aliena.

15 Ex dictis tum hoc tum præcedenti capite colligitur , negata materia prima , ſequentia abſurda vitari non poſſe; nullas ſcilicet eſſe conuerſiones , ac mutationes ſubſtantiales : ſecundò , omnes alterationes ac mutationes accidentales inutiles , & , quod plus eſt, impoſſibiles eſſe : Tertiò conſequenter, rixam & diſcordiam rerum naturalium fruſtraneam eſſe , cum nihil ſit,propter quod eſſe poſſit:Quartò,reliquias Sanctorum veneratione indignas eſſe. Quintò,hominem non eſſe compoſitum,ſed quid ſimplex. Sextò,agentia naturalia creare , & ex non præſuppoſito ſubiecto agere poſſe : Septimò ſubſtantias omnes , cum naturaliter deſtruuntur,in nihilum recidere.

Colligitur ſecundò ex dictis,non tantum dari & in rebus exiſtere materiam primam , ſed etiam eius exiſtentiam eſſe euidenter demonſtrabilem ; vt contra Gomeſium Pereiram in Antoniana Margarita,cenſent Suarez diſp.13.Metaph. ſect.1. Arriaga diſp.2. Phyſ. ſect.1.& communiter alij.

Capvt III.

An materia prima per exiſtentiam formæ exiſtat?

16 Pars negatiua communior eſt inter Doctores. Eam in primis tuetur Hurtadus diſp.2. Phyſic ſect.6. Bartholomæus Amicus tract.5. Phyſ.q.4. dub.2. Arriaga diſp.2.à num.74. Rubius lib.1. Phyſic. tract.5. q.3. Balthaſar Tellez part.2. in Phyſ. diſp.22 ſect.2. Cardinal.Toletus lib.5.q.13. Conimb.1 Phyſic.c.9. q.3. Benedictus Pereira lib. 5.cap.13.Suarez diſp.13. Metaph.ſect.4 Fonſeca lib.1.Metaph.cap.7.quæſt.3. ſect.3. Item Mollina, Vaſquez, Ouiedo, Franciſcus Alphonſus , atque vt ſemel dicam omnes Authores noſtræ Societatis. Pro eadem opinione ſtant Henricus, Gabriel, Durandus, Scotus, Veracruz. Burlæus, omnéſque Scotiſtæ & Nominales , vt videri poteſt apud noſtros ac præſertim apud Bartholomeum Amicum vbi ſuprà. Quæ etiam ſententia nobis verior videtur.

Præcipuum autem eius fundamentum eſſe ſolet, 17 realis indiſtinctio eſſentiæ ab exiſtentia:quam ex profeſſo tractare & examinare non eſt huius loci ſed Metaphyſicæ : ſuppoſita ergo ea indiſtinctione alibi probanda, fieri certè nequit, vt materia prima, ſicut omnium conſenſu habet eſſentiam diſtinctam ab eſſentia formæ,non habeat etiam exiſtentiam propriam,& ab exiſtentia formæ planè diſtinctam : Quod ſic exigi poteſt,ad ſyllogiſticum rigorem. In materia & forma idem realiter eſt eſſentia ac exiſtentia ; at in iis eſſentia non eſt vna,ſed multiplex, igitur etiam in iis exiſtentia non eſt indiuiſibilis & vna , ſed potius multiplex, altera ſcilicet propria materiæ, & altera propria formæ, per quam materia completur atque actuatur.

At dices , eſſentiam diſtingui ſaltem virtualiter in- 18 trinſecè ab exiſtentia : idque ſatis eſſe,vt eſſentia materiæ ſit diſtincta ab eſſentia formæ, quin propterea exiſtentia vnius ab exiſtentia alterius diſtinguatur. Vt alia prædicata contradictoria , quidni etiam hæc fundari poſſint in virtuali diſtinctione quæ reperitur inter eſſentiam & exiſtentiam ? Verum in primis hæc ſolutio , Thomiſtis , qui diſtinctionem virtualem eſſentiæ ab exiſtentia negant,& aliis compluribus, qui eam vbique inficiantur,quid prodeſſe poteſt? Deinde abſolutè falſa eſt , quia tametſi admittatur ea diſtinctio virtualis, inter eſſentiam & exiſtentiam , nequaquam tamen facere poterit , vt materia per exiſtentiam formæ exiſtat,nec propriam ſibi vendicet. Quod ſic oſtendo. Materia equi v g poteſt exiſtere ſine exiſtentia formæ equinæ , videlicet, cum , mortuo equo, per formam cadauericam informatur : prædicta igitur equi materia,ab exiſtentia formæ equinæ, realiter diſtinguitur , cum ſine ea realiter exiſtere poſſit: qua ratione Petrus v. g. diſtinguitur realiter à Paulo, quia ſine eo poteſt realiter exiſtere : iam ergo,ſi materia exiſtit per exiſtentiam formæ , ab ea merè virtualiter diſtingui nequibit,atque adeò per diſtinctionem virtualem eſſentiæ ab exiſtentia defendi haud poterit, materiam exiſtere per exiſtentiam formæ,non per peculiarem,ac ſibi propriam. Itaque, tametſi diſtinctio virtualis fundet alia prædicata contradictoria,hoc tamen præſtare non poteſt , vt quæ realiter ſeparabilia ſunt,ea realiter non diſtinguantur : at materia ſublunaris ſeparari poteſt,ab exiſtentia formæ ſuæ:aut ergo per eam non exiſtet,aut certè pluſquam virtualiter ab ea diſtinguetur.

Quanquam autem Authores ſuprà ad initium ca- 19 pitis allegati , in principali puncto conſentiant,in eo tamen plures illorum ac præſertim è noſtra Societate diſſentiunt, an ſuppoſita diſtinctione reali eſſentiæ ab exiſtentia materia per exiſtẽtiam formæ exiſtere poſſit, & debeat : & non pauci haud ſine ingenij laude partem affirmantem tuentur. Verum mihi pars negans magis probatur:eamque magis veriſimilem eſſe, conſtabit ex argumentis , quæ pro exiſtentia propria & peculiari materiæ , independenter à diſtinctione reali eſſentiæ & exiſtentiæ,proſequor.

Secundò ergo principaliter argumentor , hunc in 20 modum. Si materia exiſteret per exiſtentiam formæ, agentia naturalia producerent materiam.Conſequens eſt abſurdum ; ergo & illud ex quo ſequitur. Minor probatur , quia ſi agentia naturalia producerent materiam eam crearent , & ex nullo præſuppoſito ſubiecto producerẽt:quod enim ſubiectum materiæ primæ ſiue

siue primo subiecto præsupponi potest? an non id foret aliquid esse posse primo prius, & quidem in eodem genere? At agentia creata de facto saltem creare nequeunt: in iisque verum habet Aristotelicum illud axioma, *ex nihilo nihil fit*. De iisdem etiam agentibus intelligendum est quod ait, Tullius lib. 2. de diuinat. ibi, *Non ergo omnium interitus atque obitus natura conficiet: & erit aliquid, quod aut ex nihilo oriatur, aut in nihilum subitò decidat? quis hoc Physicus dixit vnquam?* Sequela porrò argumenti probatur, quia in tantum materia denominari potest producta, in quantum eius existentia producitur: non enim quia producitur eius essentia, cum hæc in Thomistarum sententia, omninò improducibilis sit, atque æterna: sed agentia creata in eorundem authorum principiis ac philosophandi ratione non possunt non producere existentiam materiæ, materiam ergo ipsam absolutè producent. Minor proximè posita suadetur, quia existentia formæ iuxta eos est omnino realiter indistincta ab existentia formæ: agentia autem creata existentiam formæ producunt: ergo & materiæ existentiam ab ea indistinctam. Eodem argumento probari potest, materiam primam naturaliter destrui posse: siquidem eius existentia secundùm aduersarios eam ab existentia formæ non distinguentes, naturaliter destruitur.

21 Huic argumento censent aliqui Recentiores probabiliter responderi posse, distincta duplici actione inadæquata: quarum vtraque ita terminetur ad existentiam formæ, vt altera in sola essentia materiæ inhæreat, recipiaturque, ac per consequens generatiua sit; altera verò in ipsamet existentia sola adhæsiuè insit, ac creatiua sit, atque in materia nec adhæsiuè nec inhæsiue recipiatur; & quatum prior à Deo & simul agente creato procedat, posterior verò à solo Deo proficiscatur. Quare, cum materia per creationem producatur, & actio creatiua à solo Deo procedat; forma verò per generationem producatur, & generatio ab agente creato dimanet; mirandum non est, quod solus Deus materiam producat, simul vero cum Deo agentia creata in formam influant, eámque agant. Ad confirmationem argumenti respondent, materiam primam minimè destrui, destructa eius existentia, eò quòd destrui materiam sit eam ita spoliari existentia quam possidet, vt alia ei non conferatur; agentia verò naturalia ita spoliare materiam existentia propria vnius formæ, vt aliam ei de nouo conferant.

22 Cæterùm hæc solutio neutiquam potest sustineri. A principio enim non conspicio, cur materia debeat potius produci per actionem propriam, & peculiarem, distinctam ab actione, qua producitur forma, quam existere per existentiam propriam, & peculiarem, distinctam ab existentia formæ: at, iuxta hanc solutionem, materia prima producitur per actionem distinctam ab actione productiua formæ: absurdum ergo non est, sed potius opus, vt per existentiam distinctam ab existentia formæ existat. Quare hæc solutio incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim; dum ad vitandam multiplicitatem existentiarum recurrit ad actionum multiplicitatem, cum tamen vna multiplicitas minus absurda non sit quam alia; vnáque ad aliam consequatur. Adde, quod eandem indiuisibilem existentiam creari & generari, dependenter & independenter à subiecto produci, & actiones adeo oppositas vel certè adeo diuersas terminare in hac saltem rerum serie impossibile videatur; non minus, quam eundem voluntatis actum per vnam actionem liberam & per aliam necessariam simul produci.

23 Vlterius, in tantum materia producitur, in quantum eius producitur existentia: sed agentia naturalia & creata existentiam materiæ producunt, per actionem saltem inadæquatam, vt aduersarij largiuntur: materiam ergo ipsam absolutè producent. Tandem ex ea solutione fiet materiam generari & formam omnem creari. Sequela probatur, quia actio aliqua inadæquata generatiua, iuxta aduersarios, existentiam materiæ producit, materiamque, quod consequens est, facit existere, præsertim cum existentia sit modus, & seipsa materiæ vniatur; quidni ergo talis actio generatiua materiam producat? Cùm ergo eam creare nequeat, eò quòd generatiua sit, reliquum est, vt eam generet. Eodem argumento suaderi potest, actionem creatiuam, solius Dei propriam, creare non solum materiam, verum etiam formam, qualiscumque demum sit. Quod autem respondent ad confirmationem argumenti nostri, materiam primam scilicet minimè destrui, destructa eius existentia, eò quòd destrui materiam sit ita eam spoliari existentia, quam possidet, vt alia nulla ei conferatur, agentia verò naturalia priuare quidem materiam existentia propria; sed tamen aliam ei de nouo conferre; hoc inquam nihil dictu est, quia cum destrui materiam sit non eius essentiam sed solam existentiam destrui, iuxta aduersarios Thomistarum sententiam defendere conantes, certè in eorum doctrina, quam in solutione sua proponunt, materia prima non tam continuè conseruabitur, quàm in singulis instantibus destruetur, & de nouo producetur: quod tamen est ridiculum.

Tertiò principaliter argumentor. Existentia materiæ cælestis v. g. creatur, & existentia formæ cælestis non creatur, sed generatur: fieri ergo non potest, quin existentia vnius ab existentia alterius realiter distinguatur. Antecedens probatur, quia in tantum materia cælestis creatur, in quantum eius existentia creatur, cum eius essentia creationis sit incapax, ac proinde ad denominandam materiam suam creatam insufficiens: similiter forma cælestis in tantum generatur, in quantum eius existentia dicitur éstque generata: atqui materia cælestis absolutè creatur, & cœlestis forma absolutè generatur: Necessum ergo est, vt vnius existentia creetur, & alterius generetur. 24

Huic etiam argumento censent aduersarij, de quibus paulo supra, responderi posse, eandem indiuisibilem actioné existentiæ cœlestis similiter indiuisibilis productiuam esse quidem materię cælestis creatiuam, & formæ cælestis verissimè generatiuam; nimirum quia actio illa existentiam materiæ ab ipsa essentia materiæ, non verò ab alia causa materiali ab ea distincta educit, quod est formalissimè materiam creare: existentiam verò formæ, quæ eadem est, eadem etiam actio non ab essentia formæ, sed ab essentia solius materiæ ab ea realiter distincta, velut à subiecto, & causa materiali, educit; quod certè videtur non aliud esse quam formam generare. 25

Contra tamen sic disputo. Non solum materia & forma, verùm etiam ipsa vtriusque existentia prout ab iis distinguitur, per actionem illam indiuisibilem supponitur produci: aut ergo creatur aut generatur? alterutrum enim necesse, & vtrumque simul impossibile est: si primum: ergo forma cælestis creatur; siquidem in tantum forma aliqua creatur, in quantum eius creatur existentia: sin autem secundum; ergo materia cælestis generatur; namque, vt sæpissimè diximus in simili, in tantum materia generari potest in quantum eius existentia generatur. Aut paulo aliter: materiam creari, est eius existentiam creari: & formam generari, est eius etiam existentiam denominari generatam: at materia cælestis creatur, & forma gene- 26

ratur: ergo & existentia vnius creatur, & alterius generatur, cum ergo existentia vtriusque sit eadem indiuisibilis existentia; sane per eandem indiuisibilem actionem simul generabitur, & creabitur: in quo quot impossibilia miscentur?

27 Respondent iterum Recentiores, existentiam materiæ & formæ cælesti communem solum generari: at actionem illam talis existentiæ generatiuam, dicendam esse creatiuam materiæ, eò quòd non nisi dependenter ab existentia ipsius materiæ generet, & independenter à quauis alia: quæ doctrina, inquiunt, etiam admissa partiali existentia materiæ, adhuc admittenda est: etenim existentia illa partialis materiæ ab eius essentia educitur, ac proinde generatur: & tamen materia per eam existens creatur: idem ergo dici poterit de materia, estò per existentiam sibi cum forma communem existat.

28 At hanc etiam euasionem præcludit, quod materiam generari aliud esse non possit, quàm eius existentiam generari: si ergo existentia materiæ generatur, vt aduersarij fatentur, ipsa materia generabitur. Antecedens perspicuum est: tum quia materiam generari non est eius essentiam generari: ergo est eius existentiam, vt dictum est, generari: Tum etiam, quia produci materiam est eius existentiam produci: ergo generari materiam est eius existentiam generari. Quod si materia per existentiam sibi peculiarem existeret, sanè ea existentia neutiquam generaretur, aut ab essentia materiæ educeretur: cuius oppositum immeritò aduersarij supponunt; nec video, cur magis absonum sit, existentiam materiæ ab eius essentia non educi, quam existentiam formæ ab eius essentia minimè educi: hoc autem secundum admittunt ij, qui nobis aduersantur. Quid? quod, iuxta hanc solutionem de eadem indiuisibili actione materiæ & formæ productiua, agentia naturalia & creata ignem v. g. producentia, non minùs materiam ignis, quam eius formam, producerent: quare data opera recentiores hac solutione, pro solis corporibus cælestibus vtuntur.

29 Argumentor quartò. Materia prima, pro priori naturæ, quo intelligitur disposita ad recipiendam formam eiúsque existentiam, nequit non intelligi verissimè existens: at non per existentiam formæ, ad quam disponitur: ergo per existentiam sibi peculiarem & propriam. Minor perspicua est: quia nondum pro illo priori existentia formæ intelligitur. Maior probatur, quia nequit materia disponi per accidentia ad recipiendam formam, nisi vt existens: pro illo ergo priori, quo est disposita, intelligitur necessario existens: antecedens suadetur, quia materiam primam disponi per accidentia, est per ea esse quantam, qualem, vbicatam, durantem, &c. Sed materia nequit esse quanta, qualis, vbicata, durans, &c. nisi vt existens; quo enim pacto, quod non est, esse potest quantum? aut quod absolutè non existit quomodo tamen existere in tempore, aut loco, per durationem, & vbicationem potest? aut denique, qua ratione lignum v. g. quod non existit, calidum nihilominus esse potest? Equidem si subiectum per accidentia disponi, & ab iis denominari posset, absque eo quod existeret falsum esset, accidentia Eucharistica esse sine subiecto, cui insint, & quod denominent: Quod enim fides docet tantum est, subiectum accidentium Eucharistię post consecrationem non existere: quod, in sententia quam refello, obesse non potest quominus accidentia Eucharistica, ei subiecto sicuti antea insint, illudque denominent.

30 Vrgebis tamen. Supposita distinctione essentiæ ab existentia, essentia materiæ pro priori ad existentiam suam non intelligitur existens: & nihilominus, pro eo priori, est proximè potens & apta ad recipiendam suam illam existentiam propriam: quidni ergo possit materia per accidentia disponi & reddi apta ad recipiendam formam, eiúsque existentiam, quin pro eo priori debeat intelligi existens? hoc ergo ex capite perperam adstruitur, materiam habere propriam existentiam, distinctam ab existentia formæ, per quam actuatur. Sic instet aliquis.

Sed inprimis hæc instantia tantùm procedit, supposita distinctione reali essentiæ ab existentia, nec tollit, quominus absolutè, ac præscindendo ab ea suppositione, & hypothesi, quartum nostrum argumentum, paulò supra positum, efficax sit, vímque habeat, & quidem non paruam neque contemnendam. Deinde verius est, ne, admissa ea hypothesi, instantiam esse alicuius momenti. Siquidem essentia materiæ v. g. antè existentiam suam, non potest denominari existens: per quid enim? an per seipsam præcisè, & sine vlla existentia? at hoc esset dari effectum formalem sine forma. An per existentiam, pro posteriori aduenturam? at hæc pro eo priori non intelligitur, nec datur: quomodo ergo dare tum potest effectum formalem existentis? an denique per aliam existentiam, realiter distinctam, ab ea, quæ est pro posteriori aduentura? at sic materia ipsa, provt condistincta à forma, ponenda est existens, per plures existentias in eodem instanti reali: quod tamen nemo dixit hucusque nec probabiliter potest. Et, quod magis absurdum est, neque inde non sequi processus in infinitum: nam de existentia illa priori, qua disponitur materia ad recipiendam aliam existentiam posteriorem, redibit eadem quæstio, quomodo scilicet & per quid ad eam recipiendam denominatur essentia materiæ proximè potens & apta? & si per aliam tertiam existentiam; de hac idem quæri poterit, & sic absque fine. Hæc propter ergo mirum non est, si essentia materiæ non possit dici existens pro priori ad existentiam suam, adeóque ad eam apta & veluti disposita esse queat per seipsam & quatenus sumitur inesse essentiæ, vt aiunt, non verò, vt pro priori existens. Hæc autem ratio non procedit in denominatione quantæ, qualis, vbicatæ, &c non poterit igitur materia tales habere denominationes nec vi earum disponi ad recipiendam formam, quin pro priori tum ad hanc tum ad illas intelligatur existens: quod tamen in ea inintelligibile prorsus est sine propria existentia. 31

Declaratur, vno aut altero exemplo. Natura potest subsistentiam producere quin pro priori intelligatur subsistens: & tamen alias operationes non potest elicere quin pro priori ad eas denominetur subsistens, iuxta communem paræmiam, *actiones sunt suppositorum.* Item, quæuis res denominatur producta, quin pro priori ad hanc denominationem intelligatur actio eius productiua: & nihilominus alias denominationes existentiales, siue existentiam concernentes, vt sunt v. g. moueri localiter, calefieri &c. haud potest vlla res recipere, quin pro priori intelligatur actio, per quam prius producatur, procedátque à suis causis. Quanquam ergo possit essentia materiæ denominari existens, quin pro priori ad recipiendam existentiam & denominationem existentis existere debeat, longe tamen alia ratio erit, de aliis denominationibus accidentalibus, de quibus fuit sermo in quarto argumento nostro. 32

CAPVT

Capvt IV.

Argumenta contraria ſoluuntur. Vbi an materia, & quo pacto ſit pura potentia? An ve ſuarum proprietatum actiua?

32 Doctores Thomiſtæ oppoſitam ſententiam communiter amplectuntur. Primo, quia materia eſt de ſe pura potentia: de ſe ergo, & ſeorſum à forma, nullum actum ac proinde nullam exiſtentiam habet. Conſequentia videtur bona. Antecedens eſt commune proloquium, quod ex varus Ariſtotelis & D. Thomæ locis deſumitur.

33 Reſpondent inprimis aliqui materiam primam non eſſe puram potentiam, entitatiuam, ſiue omnis entitatis, atque exiſtentiæ de ſe expertem: ſed tantum puram potentiam paſſiuam: quia ſcilicet, eum diuiditur virtus in actiuam, & paſſiuam, materia prima virtus merè paſſiua ſeu receptiua, & nullo modo actiua euadit, eo quod nihil agere ſiue efficere valeat: itaque pura potentia, de materia dici ſolita, non idem pollet, atque potentia nihil habens exiſtentiæ aut actualitatis, ſed potiùs idem ac potentia nihil habens actiuitates, totáque in recipiendo poſita. Hæc ſolutio non placet, quia falſo ac ruinoſo fundamento innixa: falſum enim eſt, vt quod maximè, materiam primam nihil efficere, aut agere, & ne ſuaſmet proprietates: vti hæc attributorum efficientia cæteris eſſentiis, quidni & materiæ concedatur? Ac certè concedendam putant Arriaga diſp. 2. Phyſic. ſect. 9. & cum eo non pauci.

34 Scio à Pa re Vaſquez opponi, contra actiuitatem & energiam materiæ ad ſuas proprietates, nullo eam fulciri fundamento, à P. Pereira, ſi quam poſſet materia efficere proprietatem, maximè quantitatem: at non hape: quia vel pro priori ad quantitatem eſſet quanta; & hoc repugnat: vel non eſſet quanta: & ſic quomodo poſſet quantitatem vel aliud quidpiam agere, aut efficienter producere? ac denique ab aliis, Ariſtotelem lib. 2. de ortu & interitu cap. 9. & Auguſt. lib. 2. de nat. boni, contra Manichæos videri negare materiæ actiuitatem, & vim effectiuam etiam ſuarum proprietatum. Cæterùm hæc haud multum negotij faceſſunt. Quod enim ad primum attinet, quod maius deſiderari poteſt fundamentum actiuitatis, qua de loquimur, quam nullo eam fundamento negari; quam item omnes alias eſſentias eſſe actiuas ſuorum attributorum vt dictum eſt? Quod ad ſecundum attinet, neſcio quorſum requiratur ad efficiendam quantitatem, vt materia eam effectura, pro priori ſit denominetúrve quanta: non ſecus atque iuxta aduerſarios recipit materialitérque cauſat quantitatem, quin pro priori debeat eſſe quanta. Adiice, falsò ſupponi, quod quantitas diſtinguatur à materia prima, ſitvè ea proprietas quæ ab illa efficitur: quænam ergo inquies? Dico durationem, aut vbicationem materiæ primæ, & ab ea diſtingui, & ab illa effici: neque, vt defendi, poſſit actiua alicuius aut aliquarum proprietatum ſuarum, opus eſſe recurſu ad quantitatis ab ea diſtinctionem & emanationem Quod tandem ad Ariſtotelem & Auguſtinum ſpectat, non negant quidem materiæ actiuitatem, ad alios effectus, quam ad eos, qui non ſunt illius proprietates, atque attributa: vt benè, Arriaga, vbi paulò ſuprà. Hactenùs prima Thomiſtici argumenti ſolutio.

35 Alij ad illud reſpondent materiam primam eſſe puram potentiam non quidem entitatiuam; eas ob cauſas quæ cap. præcedenti latè diſcuſſæ ſunt; ſed duntaxat paſſiuam: ideo autem eſſe puram potentiam paſſiuam, quia ita eſt paſſiua formarum, vt ipſa non ſuſtentetur in vlla potentia paſſiua ſiue ſubiecto. Hæc ſolutio propius ad veritatem accedit; ſed niſi ampliùs explicetur, abſolutè falſa & reiicienda eſt, non minus quam ſuperior iam reiecta & falſitatis euicta. Nam ſi vera eſſet, ſanè Angelus etiam deberet dici pura potentia, cum ita formas accidentales ſaltem recipiat, vt ipſe in nullo alio ſubiecto à ſe diſtincto ſubſtantiali, ſiue accidentali recipiatur.

Verior ergo argumenti ſolutio eſt, materiam primam eſſe puram potentiam paſſiuam ſubſtantialem, hoc eſt, ita eam recipere patíque formas ſubſtantiales, vt ipſa nequaquam ſit actus aut forma ſubſtantialis: 36 Dices tamen, pari ratione Angelum cenſendum eſſe appellandumque, puram potentiam paſſiuam accidentalem, cum iuxta paulò ſuperius dicta, ſic recipiat formas accidentales, vt non ſit forma accidentalis. Reſpondeo conceſſa ſequela, & negata conſequentis abſurditate. Nec ſolùm dici poteſt Angelus pura potentia paſſiua accidentalis, quia non eſt forma accidentalis, ad inſtar earum quas recipit, ſed etiam alia de cauſa; nimirum, quia eſt receptiuus ſolarum formarum accidentalium, non vero ſubſtantialium.

Dices iterum, ex noſtra ſolutione ſequi, formam ſubſtantialem dici poſſe aliqua ratione actum purum, quia ita ſcilicet eſt actus ſubſtantialis materiæ, vt nullum actum formámve ſubſtantialem recipiat; quod ſi ad actus accidentales à forma ſubſtantiali receptos recurratur, certè vltimum ſaltem accidens, actus purus, dicendus erit, iuxta noſtrum modum loquendi, & explicandi puram potentiam, Reſpondeo tamen, formam ſubſtantialem, nulla ratione, dici poſſe abſolutè actum purum: at eam dici poſſe, purum actum ſubſtantialem informantem: hoc autem, quod ſolùm ſequitur ex noſtro loquendi modo, non eſt abſurdum: nec propter illud metus eſt, ne formæ ſubſtantiali perfectio aliqua Dei optimi maximi propria arrogetur: Deus enim eſt actus purus ſubſtantialis, non informãs & incompletus, ſed completus ſubſiſténſve: item eſt actus purus abſolutè, & non egens additamento eius particulæ, *ſubſtantialis*: eo quod eius actualitas pura ſit, non tantum contra potentialitatem ſubſtantialem, ſiue ad formas ſubſtantiales, ſed quod plus eſt, contra omnem omnino. Quod autem ſpectat ad vltimum accidens ſuppoſiti cuiuſuis, haud ſequitur ex noſtra doctrina, illud eſſe abſolutè actum purum, ſed duntaxat eſſe purum actum accidentalem: quod cui meritò apparere poſſit abſurdum? Itaque, vt ad breuem quaſi epilogum redigam ſuperius dicta, materia prima nec eſt pura potentia entitatiua; ſiue ab omni entitate & exiſtenti ſorte prorſus aliena, quantum eſt ex ſe, ſuiſque meritis, vt volunt Thomiſtæ: nec pura potentia paſſiua, quatenus hæc diſtinguitur contra virtutem potentiámve actiuam, vt alij falsò exiſtimant: nec etiam pura potentia paſſiua abſolutè dicta, quatenus hæc conſiſtit in potentia recipiente, & nuſquam recepta; vt nonnulli haud magis ex vero putant: quid ergo? Sanè eſt pura potentia paſſiua ſubſtantialis, vt dictum eſt, vtque explicari poteſt ex ipſamet poſteriori inſtantia nobis obiecta: quemadmodum enim forma ſubſtantialis dicitur purus actus ſubſtantialis informans, ſiue pura forma ſubſtantialis ordinis; & ſicut accidens vltimum alicuius ſuppoſiti dicitur, éſtque, purus actus accidentalis; propter negationes ſcilicet potentialitatis ſupra expoſitas: quidni etiam materia prima dicenda ſit pura potentia paſſiua ſubſtantialis, vt vt propriam habeat exiſtentiam; eò ſcilicet quòd per eam exiſtentiam ita ſit receptiua formarum ſubſtantialium,

stantialium, vt ipsa dici non possit forma substantialis, sed potius hæc de ea negetur. Atque hoc sensu censendum est loqui Aristotelem & B. Thomam, cum materiam primam docent esse puram potentiam.

38 Secundò opponunt aduersarij, ac priorem confirmant oppositionem. In tota latitudine ac regione entis aliquod reperitur existitque, quod sit absolutè purus actus entitatiuus, nullámque habeat potentialitatem, nempe Deus optimus maximus. Pari ergo ratione, in toto genere entis, aliquod erit, quod sit pura potentia, non substantialis passiua, vt supra nos explicare conati sumus, sed entitatiua; hoc est omnis actualitatis siue existentiæ propriæ expers: tale autem ens támque potentiale, atque ex diametro oppositum primo & actualissimo enti, nimirum Deo, quod aliud esse potest, nisi materia prima? hæc ergo propriam vllam existentiam non habet.

39 Respondeo in tota latitudine entis esse quidem aliquid quod pura potentia etiam entitatiua sit, omnisq; actualitatis & existentiæ expers: eiusmodi tamen ens non esse materiam primam, sed ens quoduis in potentia, & extra suas non solum causas potiùs, atque existens. Et quidem materiam primam destinatè sumptam non esse id entis, quod contra actum purum & increatum distinguitur, quodve non existit nec potest per existentiam propriam, & aliunde non emendicatam, facile est probatur: siquidem, quod Deus sit actus purus, ex eius oritur infinita perfectione: hincque ei repugnat, omnis potentia passiua, & omne quod est esse in potentia ad aliquid. At quod materia etiam dum existit, ex se sit pura potentia entitatiua, nec ex eius imperfectione nec vllo alio ex capite potest proficisci: quantumuis enim sit imperfecta, nihilominus est receptiua formæ substantialis, & a Deo creatur, & est secundum se ens reale: quæ prædicata ei conuenire nequeunt, sine eo quod de se ac seorsum à forma actualitatem & existentiam, cum pura potentia entitatiua oppositam, habeat; vt luce clarius est.

40 Tertiò opponunt aduersarij. Ex duobus entibus in actu non fit vnum ens per se, vt fert commune proloquium: at ex materia, & forma substantiali, fit vnum ens per se: materia ergo, & forma, non sunt duo entia in actu: talia autem forent, si vtraque propriam peculiarémque existentiam siue actualitatem haberét. Respondeo, in primis in Thomistica sententia negante propriam existentiam materiæ, materiam tamen & formam esse duo entia in actu: sicut enim, si duo parietes eadem albedine diuinitus afficerentur, duo alba futura essent, quidni similiter materia & forma, esto eadem existentia gaudeant, tamen duo existentia siue duo entia in actu sint? vbi iam argumentum Thomisticum, contra Thomistas militat. Deinde, ex duobus entibus in actu incompleto fit vnum ens per se; secus verò ex duobus entibus in actu completo: qua ratione ex pedibus, brachiis, manibus, capite &c. fit v. g. vnus homo per se; at ex pluribus hominibus haud fit vnus homo per se, sed exercitus aut ciuitas, aut aliud vnum ens sve per accidens. Cùm igitur materia per propriam existens existentiam sit ens in actu incompleto & forma similiter, haud sane est, cur non possint in vnum ens per se coalescere.

41 Quartò opponunt aduersarij Esse est propter operari, vt fert etiam communis paræmia: sed materia de se nullam habet operationem: ergo & nullum esse, nullamve existentiam. Respondeo omne esse completum substantiale esse propter operari; secus verò omne esse incompletum, & partiale: aut, si mauis, omne esse etiam partiale esse propter operari: materiam autem proprias operationes habere, eas scilicet, quibus suas passiones producit: aut demum, omne esse etiam incompletum esse propter operationem, non semper propriam, sed compositi interdum: esse autem incompletum materiæ, sicut ad esse, sic etiam ad operationem compositi ac totius referri.

Quinto opponunt aduersarij: Si materia existentiam, aut actualitatem sibi non minus quam forma sortitur, sane actus quidam erit, haud aliter ac forma actus est: at materia prima actus esse nequit: nec enim actus informans esse potest, vt compertum est; nec etiam actus subsistens, aliàs esset perfectior quam forma vlla substantialis: quo pacto Angelus perfectior est animo rationali; quia scilicet hic, actus informans est, ille verò actus subsistens. Respondeo, materiam primam actum quendam esse: an autem actus subsistens dicenda sit vel non; haud nisi vocis solius est dissidium Et quidem, licet actus subsistens appelletur, non ob id perfectior erit, quam forma substantialis, cuius est compars: nec enim idcircò Angelus animum rationalem perfectione superat, quia actus subsistens vtcunque est, sed quia actus subsistens completus, cum tamen anima actus incompletus sit: at materia prima actus subsistens non completus sed incompletus & per formam complebilis est. Quod si hic loquendi modus displicet, materiam appellato, actum non subsistentem, aut informantem, sed sustentantem, & inter duos priores medium. 42

43 Sexto obiiciunt aduersarij, materiam primam, si haberet esse actuale proprium, & ab esse formæ distinctum, eo ipso futuram in aliqua determinata specie, provt à forma distinguitur: Consequens autem videri absurdum, & contra S. Thomam 1. p. qu. 44. art. 2. ibi *materia per formam contrahitur ad determinatam speciem.* Respondeo inprimis materiam, si quid adducta ratio valet, haud habituram esse, propriam essentiam, ne scilicet ea essentia independenter à forma determinatam aliquam speciem sibi vendicaret: Deinde dicendum absolute est, materiam, provt existentem seorsum à forma, esse in specie determinata, incompleta quidem, non verò completa: atque hoc & non aliud B. Thomam sibi velle. Et quidem Angelicum Preceptorem nobis magis quàm aduersariis fauere liquet ex his, quæ docet q. 3. de ver. art. 5 ad 1. ibi; *Licèt materia prima sit informis, tamen inest ei imitatio primæ formæ: quantumcunque enim debile esse habeat, illud tamen est imitatio primi entis.* Quibus verbis materiæ provt condistinctæ à forma aliquam tribuit entitatem & actualitatem, quamuis debilem & imperfectam comparatione eius esse quod habent aut omnes aut certè quædam formæ substantiales.

Septimò obiiciunt aduersarij, materiam primam ab Augustino lib. 12. Confession. vocari propè nihil. At quorsum, nisi quia eam censet nullo esse nulla existentia propria esse præditam? Respondent aliqui materiam primam ab Augustino appellari ferè nihil, quia de se ac sponte sua caret omni actu entitatiuo completo; nullúmque actum talem habet nisi a forma. Verùm ita cur obsecro forma substantialis dici non possit ac debeat propè nihil, quantumuis perfecta sit? cum de se, ac provt distinguitur à materia, & vnione ad illam, haud sit in actu entitatiuo completo, sed tantum incompleto, & partiali. Alij, quibus nonnihil fauet D. Th. vbi paulo supra, respondent, ideo Augustinũ appellare materiam primã penè nihil, quia ea est sponte sua ac per se valdè imperfecta Sed contra est, quòd illa perfectior longè sit, quàm calor lux, aliæq; plures formæ accidentales; quippe non harum more generabilis, corruptibilis, extra essentiam, & quidditatem compositi substantialis posita; sed potiùs contrariis perfectionibus prædita, & suapte natura creationem terminans, corruptionis nescia, compositum 44

ſubſtantiale eſſentialiter conſtituens cauſanſque. At præfata accidentia,titulo imperfectionis,à nemine dicuntur propè nihil:à fortiori ergo materiæ primæ nequibit id nominis aut notæ propter imperfectioné inuri. Addo,materiam primam fortaſſis eſſe perfectioré, minúſque conſequenter imperfectá,aliquibus formis ſubſtantialibus,quas tamé quis appellari poſſe cenſeat propè nihil? Vera ergo argumenti ſolutio eſt, materiā primā quatenus tantùm ſubeſt priuationi formę,eamque importat & cauſat,dici ab Auguſtino propè nihil, ac non ens,nec ab eo ſolo,ſed etiam à Platone & aliis multis: id auté non eſt materiā,poſitiuè & formaliter ſumptā,haud habere exiſtentiam propriam, haud niſi à forma; ſed priuationem formæ, quæ materiæ veluti ineſt & ab ea cauſatur,nec per ſe nec per aliud exiſtere poſſe, ſed potius nihil eſſe ac manere. Sed de hoc plura inferius tract. 5. c. 3.

Caput V.

Proſecutio argumentorum: & cur materia potius quam forma ſubiectum ſit?

45 Octauò à Thomiſtis obiici ſolet. Si materia prima non exiſteret per exiſtentiam formæ, poſſet naturaliter ac citra vllum miraculum exiſtere ſine forma eiuſque exiſtentia:Conſequens eſt apertè falſum. Ergo,&c. Reſpódeo,ſicut eſſentia quæuis exiſtere nequit ſine ſuis proprietatibus, quin tamen per exiſtentiam proprietatum exiſtat;& quemadmodum creatura exiſtere non poteſt ſine exiſtentia creatoris, quin per eam formaliter & intrinſecè exiſtat; ita ſimiliter in præſenti ſeruata proportione rem ſe habere.

46 Nonò,à noſtris opponi ſolet. Exiſtétia formæ communicatur materiæ: materiam ergo denominat exiſtentem, ſicut albedo parieti cómunicata eum denominat album:ſuperflua igitur eſt quæuis alia exiſtentia propria per quam materia exiſtat. Reſpondeo,eodem argumento probari poſſe,quod è conuerſo forma per exiſtentiam materiæ exiſtat; ſiquidem exiſtentia materiæ communicatur vnitúrque formæ; eodémque etiam argumento, accidentia omnia exiſtere per exiſtentiam ſubſtantiæ ſuæ,aut è contrario hanc per illorum exiſtentiam & eſſe,quæ tamen ſunt abſurdiſſima. Deinde abſolutè reſpondendú eſt, exiſtentiam formæ, quamuis communicatam materiæ, eam tamen haud denominare exiſtentem; aut quia ei per identitatem realem non communicatur, cùm tamen hæc cómunicatio, ſiue vnio, identitatis realis,ad effectum formalem exiſtentis requiratur: aut certè,quia materia eius effectus formalis incapax eſt,eo quod illum per ſe habeat: nouum autem non eſt formam communicatam ſubiecto,haud ei impertire effectum formalem,cuius, pro priori, capacitatem in eo non ſupponit.

47 Decimo tandem, ac ſanè difficulter opponi poteſt, pro contraria ſententia. Si materia non exiſteret per exiſtentiam ei à forma communicatam, non eſſet cur materia foret ſubiectum formæ,eamve reciperet, quá è conuerſo;ſeu quod perinde eſt,non eſſet,cur materia potius foret materia, quam forma, aut cur hæc formæ magis quam materiæ rationem haberet. Sequela probatur, quia materia non eſt ſubiectum formæ, nec eam recipit,eò quòd ſit cauſa materialis, à qua forma educitur: tum quia,aliàs materia prima non eſſet ſubiectum animæ rationalis,nec eam reciperet,cum proculdubio eam materialiter non cauſet: tum quia,aliàs ſubiectum informationis ſeu receptionis à ſubiecto eductionis, ſeu cauſalitatis, minimè diſtingueretur. Rurſus,materia non eſt ſubiectum formæ,nec eam recipit,eo quod ab illa exiſtentiam completam accipiat; ſiquidem forma etiam exiſtentiam completam viciſſim à materia accipit,& ambæ vtrinque complentur, ac perficiuntur. Ideo igitur præcisè materia eſt ſubiectum formæ, eamque recipit, & non è conuerſo, quia forma exiſtentiam ſibi cognatam materiæ communicat, cum interim è diuerſo materia exiſtentiam propriam non habeat, quam ei forma referat acceptam. Proinde, ſi materia per exiſtentiam formæ non exiſtat,haud erit,cur potiùs altera quam altera alterius ſit ſubiectum.

Declaratur,& confirmatur. Ideo forma ſubſtantialis eſt ſubiectum formarum accidentalium,eaſque recipit, quia de ſe non habet eſſe ſecundum quid accidentis proprium,ſiue modum eſſendi, ſed potiùs hunc à forma accidentali accipit. Similiter ergo, ob id materia erit ſubiectum formarum ſubſtantialium,eaſque recipiet,quia de ſe non habet eſſe ſimpliciter,ſiue exiſtentiam,ſed potius eam à forma accipit. Quæ doctrina videtur eſſe B. Thomæ citata qu. 44. primæ partis art. 2. corpor. vbi ſic inquit,ac verba ex ipſo ſuperius prolata proſequitur: *Materia per formam contrahitur ad determinatam ſpeciem, ſicut ſubſtantia alicuius ſpeciei per accidens ei adueniens contrahitur ad determinatum modum eſſendi: vt homo contrahitur per album.* 48

Hactenus argumenti noſtri ſequela. Porrò autem eius conſequens, nempe materiam non magis eſſe ſubiectum formæ quam è conuerſo, abſurdiſſimum eſt. Patet,tum quia vt dictum eſt, quid illud eſſet quá materiam haud magis eſſe materiam, quam formam? quamve huic non plus formalitatis ineſſe, quam ineſt materiæ? Tum etiam quia eſt contra ipſum rationis lumen;primáque principia. Tum denique, quia eſt contra omnes Philoſophos,apud quos quid celebrius? quam ita ſe habere materiam ad formam,ſicuti ſe habet fœmina ad virum,aut ſicut dualitas ad cæteros numeros,ei quaſi primo numero,& veluti ſubiecto, ſuperimpoſitos: hæ autem & aliæ ſimiles locutiones perſpicuè indicant, materiam eſſe ſubiectum formæ, & non è contrario,oppoſitumque eſſe omnino improbabile & abſurdum. 49

Hoc argumentum eſt omnium optimum, quæ pro ſententia Thomiſtica fieri poſſunt, multúmque negotij faceſſit, eò quòd exigat diſcrimen formæ à ſubiecto; quod cum dari manifeſtum ſit, quale tamen detur, perplexum ſanè eſt atque dubioſum: in eo certè exhibendo non parum Philoſophi præſertim recentiores deſudant. Reſpondet primò P. Petr. Hurtado,& Compton. diſp 4. phyſ. ſect. 2. n. 4. materiam primam eſſe ſubiectum formæ ſubſtantialis, eamque in ſe recipere, & non conuerſim; quia forma eſt quæ tribuit denominationem, ſubiectum verò quòd eam recipit: at ita comparantur inuicem materia & forma, vt materia quidem accipiat denominationem à forma, & hæc eam materiæ conferat. 50

Verum hæc ſolutio non ſatisfacit, quia ſicut materia prima hominis ab eius forma habet, quod homo quodammodo ſit, ita ſimiliter forma hominis ab eius habet materia, quod homo aliquatenus dicatur: nec magis forma quam materia denominationem hominis alteri tribuit, cum vtraque alterutram compleat, & hominem conſtituat. Item ſicut materia hominis à forma denominatur animata, ita & materia à forma denominatur incorporata. Ac demum ſicut materia à forma dicitur informata, ſic etiam forma à materia dicitur & denominatur ſubiectata. 51

Non

Non ergo magis forma materiæ, quam materia formæ, tribuit denominationem

52 Dices, formam tribuere materiæ denominationem, non quamcunque, sed informatæ, cum tamen materia formam, non informatam, sed subiectatam, denominet. In contrarium tamen est, quia id ipsum est quod in dubium reuocatur, cur anima hominis v. g. materiam potius denominet informatam, quam subiectatam; aut cur materia prima denominet potius animam subiectatam, quam informatam? siquidem non magis anima materiæ quam hæc illi è conuerso existentiam communicat. Frustra ergo ad qualitatem denominationum, quas sibi vicissim tribuunt materia, & forma, recurritur ab aduersario & asseclis.

53 Alij respondent, ex duabus partibus, quarum altera alteram intrinsece complet, eam esse subiectum quæ est magis indifferens, eam vero habere rationem formæ quæ est minus indifferens magisque determinata. Cum ergo materia sit de se indifferens ad hanc, & illam formam substantialem, specie diuersam, forma autem substantialis de se determinata sit ad hanc specie materiam; inde est vt materia potius sit subiectum formæ, quam è conuerso. Et quidem hæc indifferentia ad varias formas, materiæ propria, eiusque à forma substantiali, quam recipit, distinctiua, satis constat, ex iis nominibus ac similitudinibus, quibus antiquissimi quique & grauissimi Philosophi materiam soliti sunt explicare. Quorsum enim ab Aristotele & Peripateticis mater appellata est, nisi quia, provt materia est, maiorem habet indifferentiam ad formas, quam è contrario? eo pacto, quo mater, stricte talis, indifferentior est ad filios, quam vice, vt aiunt, versa; cum mater plurium filiorũ, aut sit, aut certè esse possit, contrà vero vnius filij plures esse matres naturaliter repugnet.

54 Deinde ab eodem Aristotele, & sectatoribus, cur adultera vocatur materia nisi quia non tot illa procos riualesque mutat, quot hæc formas. Præterea quid inter Philosophos plerosque communius, quam materiam appellare syluam? nimirum, quia sicut hæc est variis arboribus consita, & hic v.g. fraxino viret, illic populo albescit, alicubi platano pacatur, atque alibi lauro redimitur, ita materia prima varias formas in potentia sua continet, ad easque est indifferens. Quid plura? Pythagorici materiam vocabant lunam, hocque eam Hieroglyphico significabant, videlicet, quia, vt luna est indifferens ad varium fulgoris genus, & modo dimidiatim cæsa apparet, modo vero corniculatim flexa, nunc in plenum orbem sinuata, septennariisque dispensationibus, vt cum Macrobio loquar, luminis sui vices sempiterna lege variando disponit; ita similiter materia suaptè natura indifferens est ad varias, earumque multiplici receptione, haud minus diuersa apparet, quam luna pro varietate accessuum suorum ad solem, vel ab eo recessuum.

55 At nè hæc solutio placet. Primo, quia, si materia prima cælestis à sublunari, & materia vnius corporis cælestis à materia alterius specie differat, vt nonnulli satis probabiliter censent, sanè materia prima cuiusuis cæli non erit magis indifferens, nec latiùs fundetur; quam eius forma, sed potius, alterutra ad aliam erit ex æquo determinata. Perperam ergo, per eam maiorem indifferentiam, ratio subiecti explicatur. Secundo, quis neget saltem possibile esse subiectum physicum, non solum æqualis indifferentiæ cum forma, verum etiam quod forma minus indifferens sit, eaque minus latè pateat? haud secùs, ac subiectum intentionale, non tam indifferens est, nec adeo latè manat, ac eius prædicatum seu forma intentionalis: vt cernere est in hac propositione, *homo est animal*, vbi homo, qui subiectum est, de se alligatur ad id vt animal sit cum tamen animal ad strictum de se non sit ad hominem, sed potius sit indifferens ad plures species animalis.

Tandem, quæuis essentia est subiectum comparatione suarum proprietatum stricte talium, & non è conuerso: atqui essentia non est magis indifferens ad has & illas proprietates specie diuersas, quam è diuerso: alias proprietates stricte ac rigorose tales, quattuor modo, futuræ non essent. Contra quam supponitur. Equidem non video, cur materia prima exiget determinate hanc specie quantitatem, quam quantitas hanc specie materiam, si forte ambæ distinguuntur inuicem: aut cur anima exigat hunc specie intellectum, si ab ea distinctus sit, quam è conuerso. Quod autem spectat ad nomina & similia, quibus materiam eiusque indifferentiam explicant Philosophi, fateor ea esse appositissima, sed tamen id mihi indubitatum est, iis non omnem materiam explicari, sed sublunarem & de facto existentem, nec tam huius essentiam & quidditatem quam meram eius proprietatem & conditionem, per ea declarari: haud ergo contrariæ sententiæ, quam reiicimus, quicquam prosunt. 56

Tertiò alij respondent, subiectum esse illam partem, ex qua vnio educitur; & in qua velut causa materiali suscipitur: aliam verò compartem esse formam: quando ergo materia prima vnionem cuiuscunque formæ, etiam animæ rationalis velut causa materialis sustentat, sanè animæ rationalis & cuiusuis alterius formæ subiectum erit, atq; receptaculum. Contra tamen primò sic arguméntor, ad homines; quia vnio animi rationalis creari potest, fac ergo eam creari; certe in tali euentu materia prima erit subiectum animi rationalis, quin tamen eius vnionem, velut causa materialis, sustentet. Ergo &c. Maior inquam est aduersariorũ, quibuscum modo disputamus. Minor probatur quia ea in hypothesi animus rationalis erit verè & propriè forma materiæ, illam animans, viuificans, & ad esse hominis euehens: ergo materia in illo euentu non solũ impropriè, vt hi recentiores contendũt, verum etiã propriè animi subiectum erit, siquidem forma subiecto, summa proprietate, & proportione, correspondet. Sanè homo subiecto & forma essentialiter constat: quare cum, in ea hypothesi, homo propriè daretur quis negare possit, tum etiam subiectum & formam propriè datum iri? 57

Aliter, etiam ad homines, contra eandem responsionem, argumentor. Vnio cótinuatiua, iuxta aduersarios, diuinitus educi potest, ex sola vna continui parte: at vna continui pars subiectũ alterius, nec diuinitus, esse potest, cum cópositio continua à compositione essentiali seu per modũ actus, & potentiæ, siue subiecti, & formæ, sit essentialiter diuersa. Quod argumentũ in forma etiã formari potest: quippe, quæ saltē diuinitus suscipere potest vnionē, cum interim ne diuinitus seu miraculosè possit esse materiæ subiectũ. Proinde, &c. Tandē sic arguo. Quod detur vnio ab extremis realiter distincta, aut quod semel admissa suscipiatur adæquatè in sola materia, non vero in forma tantum, vt putant Suar. & Vasq. nec in vtroque extremo vt malunt alij; omnino exploratum constansque non est; cum tamen certissimè & indubitanter constet, materiam esse subiectum formæ, & non è conuerso: malè ergo hoc posterius per illud prius explicatur: quod enim peius philosophandi genus, quam certa per incerta, & clara per obscura, explicare & docere. 58

Quartò alij cum Arriaga docent subiectum esse partem illam, quæ pro priori naturæ supponitur, saltem ad vnionem cum alia parte, per quam perficitur: formam autem esse, quæ, pro posteriori naturæ, partis præsuppositæ incomplementum complet, 59

& perficit. Contra hanc tamen solutionem inprimis facit, quod anima rationalis, pro priori naturæ, præsupponatur ad vnionem cum materia per nutritionem acquisita: nam quis neget vnionem eam, ab anima rationali, verissimè causari? at anima non est propterea subiectum materiæ, quæ per nutritionem acquiritur, sed è conuerso; Ergo &c. Secundo ad homines eandem solutionem impugno, quia quantitas Eucharistica, iuxta eos quibus cum disceptamus, creatur per modū quendam sibi intrinsecè adhærentem, & respectu cuius non est prior ordine naturæ: quomodo enim terminus potest esse prior actione sui productiua, eamve anteuertere? At quātitas Eucharistica non impropriè, sed potius propriè & strictè creationis illius modalis subiectum est, subiectum inquam informationis, & adhæsionis. Vniuersim ergo verum non est de ratione subiecti esse vt ordine naturæ, prius sit forma aut vnione ad illam. Maior, vt dixi, est aduersariorum. Minor probatur, quia creatio illa modalis, ad instar termini sui, creata eique, intrinsecè adhærens, est vera forma accidentalis: verū ergo aliquod subiectum ei respondet, quod certè aliud, quam quantitas esse nequit. Antecedens suadetur, tum quia creatio illa est accidens: ergo & forma accidentalis propriè: quemadmodum enim de ratione cuiuscunque substantiæ creatæ est, vt alicuius formæ proprium subiectum sit; etiam & de ratione cuiuis accidentis, vt alicuius subiecti vera sit forma: quæ duo vel ex ipsa accidentis & substantiæ ethymologia perspicuè constant: Tum secundo, quia creatio illa modalis atque adhæsiuè ad terminū suum creata, est propriè ens incompletum: sed omne ens incompletum est, vel subiectum, vel forma: creatio igitur, qua de loquimur, vel subiecti vel formæ rationem obtinet; non subiecti autem, ergo formæ subiectum aliquod verissimè respicientis.

60 Id etiam contra eandem solutionem militat, quod non improbabile fortassis sit, dari posse in alio rerum ordine compositum, ex materia & forma, quæ, licet realiter inter se distinguantur, tamen se natura & ratione concomitentur; huiusmodi enim concomitantia, minor est identitate; at iuxta non paucos, in corpore simplici, forma, & materia, possunt quodammodo inter se realiter identificari: quidni ergo possint in aliquo substantiali composito se concomitari: sed in eo composito materia, potius quam forma, subiectū non esset, ob prioritatem vnius, & posterioritatem alterius: quippè neutra esset altera prior, neutraque posterior, sed potius concomitanter se haberent ambæ: Non ergo per eum ordinem prioris & posterioris quidditas subiecti eiusve à forma distinctio est explicanda.

61 Ipse inprimis censeo, ex duabus partibus vnione penetratiua copulatis, eam esse subiectum, quæ minus principaliter ac perfectè, eam verò è contrario esse formā, quæ magis principaliter perfecteque compositum causat atque constituit: cum ergo materia prima, minus principaliter perfectéque quā forma, compositum substantiale constituat, mirandum non esse, quod materia sit subiectum formæ, & non è conuerso, quātumlibet vtraque per existentiam sibi propriam atq; cognatam existat. Quam doctrinam, in hunc modum, explico, & suadeo. Aut forma entitatiuè atq; in se est perfectior quam subiectum, vt vel semper, vel multoties, euenit, cum forma est substantialis; de quo infra tract. 4. & ita mirum non est, si compositum etiā perfectius principaliusque constituat & causet. Aut forma siue substantialis siue accidentalis est imperfectior quam subiectum: & tunc etiam formam ad compositum magis perfectè concurrete posse & debere, suadetur.

Primò, quia causa efficiens imperfectior potest tamen & solet interdum perfectius concurrere ad effectum quam alia causa efficiens suaptè natura perfectior; quidni ergo possit forma substantialis & accidentalis, esto aliqua sit imperfectior subiecto, perfectius tamen, quam illud, ad compositum concurrere? quidni consequenter explicari, per hunc cōcursum perfectiorē, essentia subiecti & formæ, eorumque inter se distinctio? Antecedens probatur, quia sol v.g. est perfectior, quam terra: & tamen hæc perfectiùs ad generationem auri, quam ille concurrit; vt aliqui putant, terra aurum efficit, & sol ad illud, nisi dispositiuè, aut dispositiones causando, non concurrit: Quod si hoc exemplum non placet, en aliud: cognitio est perfectior habitu cognoscitiuo & scientifico, hic autem efficit amorem, adeoque perfectius ad eum concurrit, quam cognitio: quippe quæ directiuè tantum, non verò effectiuè, in illum influit. 62

63 Aliter secundo ostenditur, formam, licet aliquando imperfectior entitatiue sit, perfectius tamen, quam aliam compartem, posse ad totum concurrere. Siquidē perfectior est concursus dantis, quam accipiētis; iuxta illud Pauli dictum, quod refertur Actor. 20 *Beatius est magis dare, quā accipere*. At albedo v.g. denominationem albi dicitur absolutè tribuere ac dare: paries verò, albedini subiectas, denominationem eam albi non tribuere, sed potius ab albedine accipere censetur. Perfectius ergo albedo, ad denominationem seu compositum accidentale albi, quam paries concurrit: & tamen est imperfectior pariete, nihil ergo prohibet quamcūque aliam formam, siue accidentalem, siue substantialem, quantumlibet alia comparte sua sit entitative imperfectior, perfectius tamen ad compositū siue totum ex vtraque coalescens influere. Fateor, strictè loquendo parietem, per identitatem realem, inadęquatè communicare seipsum albo, ac proinde esse ei cōmunicare ac dare, & non solum recipere; alioqui eius non esset causa intrinseca. Cæterum adeo imperfectè dat paries esse albo, vt vulgò dicatur, non tam dare illi esse, quam totum eius esse ab alio, nempe albedine, recipere. Ex hoc ergo loquendi modo intulimus, & quidem, nisi fallimur, efficacissimè, albedinem, esto imperfectiorem pariete, perfectius tamen ad denominationem, ac totalitatem albi concurrere.

64 Aliter etiam, tametsi non adeo vniuoce, explicari potest ratio subiecti, & cur ea materiæ potius quam alteri eius comparti conueniat. Dici enim potest, formam totius seu compositi accidentalis v.g. albi esse partem, quæ in eo exprimitur, quæve concreti accidentalis illis abstractum est: cum ergo in albo sola albedo exprimatur, eaque sola eius concreti sit abstractum, sanè sola ipsa & non paries erit forma. At vero ea pars erit forma totius substantialis, quæ fuerit ex genere suo perfectior, & naturæ dignitate præstantior, quam alia: quando igitur anima quæuis aliúdque quoduis complementum substantiale materiæ ex genere suo maiorem entitatiuam perfectionem habet quam materia; certè hæc semper erit subiectum, & altera eius compars, non subiectum, sed forma. Ideo autem forma omnis substantialis, saltem ex genere suo, est perfectior materia prima, quia intra genus formæ substantialis est aliqua, cuius perfectionem nulla materia possibilis assequi potest; nimirum anima rationalis: de quo infra tractatu quarto.

65 Atque ex his patet ad decimum pro sententia Thomistarum argumentum, cuius occasione de forma & subiecto, eorumque inter se distinctione, hactenus disputauimus. Quin enim materia prima careat propria existentia, quinve eam

eam emendicet à forma, haud tamen vna superest ratio cur materia subiectum dici, & contra forma intra proprios formæ fines sistere debeant. Ex dictis etiam liquet, ad confirmationem argumenti: nec enim ideo accidens est forma substantiæ, quia ei modum essendi siue esse quoddam intrinsece communicat, cum substantia talem essendi modum, taleve esse de se non habeat: hoc siquidem esse falsum, constat ex dictis supra, contra P. Hurtadum, & ne leuissimè colligitur ex B. Thoma, quippe qui loco nobis obiecto, absolutè loquitur, cum tamen propositio, instar antecedentis, in confirmatione argumenti assumpta, & à nobis iamiam negata, haud sit absoluta, sed causalis. Rationes ergo, cur substantia sit subiectum accidentis sui, & hoc illius forma, independenter ab eius Antecedentis veritate, non desunt, eæque, nisi fallimur, satis probabiles: nempe eæ, quas paulò supra protulimus.

TRACTATVS III.

De dependentia materiæ primæ, à formis substantialibus, in compositione essentiali corporis naturalis.

CAPVT PRIMVM.

An materia dependeat à priori à forma substantiali.

1 ERIVS arbitror, materiam non dependere à priori à forma substantiali, hoc est ab ea tanquam à vera causa minimè dependere. Ita Suarez disp. 15. Metaph. sect. 8. à num. 16. Arriaga disp. 2. Phys. sect. 6. Vasquez & communiter nostri. Ita etiam Scotus in 2. dist. 12. quæst. 2. & cum eo communiter Scotistæ: Neque non Gregorius ibid. quæst. 2. art. 2. Item Auicenna lib. 6. Metaphys. & Henricus quodlib. 1. quæst. 11. Probatur autem, quia si materia à forma substantiali tanquam à vera causa, siue à priori, dependeret; maximè tanquam à causa formali: at dependentiam velut à causa formali nequit ab ea sortiri: ergo nullam.

2 Maior argumenti nostri perspicua est: siquidem materia non dependet à forma tanquam à causa efficienti, alias forma naturaliter creari & materia ab agente naturali effici possent: vtrumque autem est impossibile. Deinde materia non dependet à forma, tanquam à subiecto; aliàs materia generaretur, daretúrque mutua causalitas in eodem genere. Rursus materia non dependet à forma in genere causæ finalis absolutè; quia finis materiæ, non tam est forma, quam compositum: & quamuis materia in genere causæ finalis à forma dependeret, certè id impertinens esset ad præsens institutũ, quod non de dependentia intentionali finis propria, sed de dependentia physica, est: sola ergo causa formalis reliqua est, in cuius genere possit materia à forma pendere: id quod ipsi etiam Thomistæ, contra quos disputamus, ingenuè fatentur.

3 Porrò autem minor argumenti nostri suadetur. Primo, quia, si ob aliquam rationem materia à forma in genere causæ formalis dependeret, maximè, quia per existentiam formæ existeret: at hanc rationem esse falsam, ac nullius momenti, probatum est, tract. præcedenti: Secundò, quia si forma esset formalis causa materiæ, & hæc consequenter eius effectus formalis, sanè materia haud posset non produci efficienter ab agente creato, à quo forma efficienter producitur. Consequens est absurdum. Ergo, &c. Sequela probatur: nam effectus formalis calidi v. g. ab igne efficienter procedit: quis enim neget, lignum ab igne calefieri, seu calidum fieri, aut effici? At non alia ratione, nisi quia calidum est effectus formalis caloris, qui quidem ab igne efficienter producitur: Si ergo materia est effectus formalis formæ, non poterit non effici ab agente creato, à quo forma ipsa efficitur.

Tertiò suadetur eadem argumenti nostri minor: 4
quia forma substantialis à materia in genere causæ materialis verè dependet: haud ergo è conuerso materia à forma in genere causæ formalis dependebit: alioqui dabitur mutua causalitas atque prioritas saltem in diuerso genere: quam tamen repugnare constabit in loco. Quartò tandem probatur illa minor, quoniam forma est causa formalis compositi: quæ ergo necessitas cogit ei tribuere influxum causæ formalis in materiam?

Enimuerò assertioni nostræ refragantur Caietan. 5
de ent. & essent cap. 5. quæst. 9 Capriol. in 2. dist. 13. quæst. 1. Iauellus & Soncinas 8. metaph. qu. 1. Ferrariens. 3. contra gentes cap. 4. omnésque Thomistæ vt testatur P. Suarez vbi supra. In eadem sententia sunt Argentinas in 2. distinct. 12. qu. 3. 1. & Durandus ibidem quæst. 2. Idipsum etiam ex nostris videtur sequi Fonseca 5. metaph. cap. 2. quæst. 3. sect. 1. Obiiciunt autẽ primo Doctores Thomistæ, materiam non habere existentiam propriam, sed existere per existẽtiam formæ: forma ergo dat esse materiæ, adeóque est vera illius causa. Sed huic argumento factum est satis supra. Obiiciunt secundò; forma substantialis perfectior actualiórque est quam materia: magis ergo est, vt forma causet materiam, quam vt materia sit causa formæ: atqui materia est vera causa materialis ac passiua formæ: hæc ergo, à fortiori, erit vera causa formalis materiæ, eiúsque dependentiam à priori terminabit. Verum, vti homo est perfectior sole, & tamen solem non generat neque causat, sed potiùs è contrario à sole generatur; iuxta commune effatum; *Sol, &, homo generant hominem*; ita similiter, in præsenti, &c. Ratio à priori est, quia, tametsi forma non causet materiam, sed ab ea causetur, optimè intelligitur proficisci posse ex aliis capitibus, quod materiam perfectione superet, nimirum quia compositum perfectius causat constituítque, & quia est prima radix effectiua operationum compositi, quæ quidem multæ sunt interdúmque præstantissimæ, nec à materia efficiuntur, sed in ea recipiuntur duntaxat.

CAPVT II.

An materia saltem à posteriori à forma substantiali dependeat?

Censeo inprimis, materiam primam de facto existentem dependere à posteriori à forma substantiali; id est dependentiam ab ea habere, tanquam ab effectu, quem materialiter causat, & sine quo vniuersaliter sumpto ex natura rei ac citra miraculum esse non possit, neque conseruari. Ita censent commentator 1. Phys. comment. 56. & lib. 2. comment. 13. Auicen. 2. met. cap. 2. & 3. Themist. 1. Physic. digression. vltima, Soncinas 5. metaphys. qu. 1. Plotin. Ænead. 3. lib. 6. cap 14. Arriaga disp. 11. Phys. sect. 6. subs. 3 n. 111. Hurtad. disp. 5. sect. 9. §. 141. Conimb. 1. Phys c 9. q. 6 art. 3. & Suarez citata disp. 15. met. sect. 8. 6

sect. 8. n. 9. vbi ait hanc sententiam frequentiùs esse receptam à Philosophis & Theologis.

7 Probatur primò, quia longè perfectior est forma materialis equi v. g. ne quid dicam de aliis formis, quam materia prima; præsertim, si quod eam August. propè nihil appellat, de illa positiuè ac provt condistinguitur à priuatione, intelligatur, vt communiter intelligi solet. Atqui forma materialis equi naturaliter existere sine materia nequit, vt omnes fatentur, vtque in sequentibus ostendemus. Materia ergo è contrario sine forma naturaliter existere nequibit. Dices formam equi, per actionem generatiuam & à materia essentialiter pendentem, produci; ideóque independenter à materia eam existere non posse: hæc autem ratio in materia non militat. Contra tamen sic insurgo: quia si materia, modo cum forma, modo sine illa, naturaliter produci potest, cur etiam forma modo dependenter à materia, modo verò independenter ab illa produci, & creationem cum generatione commutare nequeat? Aut cur omnis productio formæ à materia à priori dependeat, & contra omnis productio materiæ non dependeat à posteriori à forma? huiusmodi enim dependentia à posteriori non est contra rationem actionis creatiuæ.

8 Secundò probatur nostra sententia, quia materia prima naturaliter nequit esse substantialiter incompleta: sed sine forma omni substantiali substantialiter esset incompleta: ergo ex natura rei nequit esse sine quacumque forma substantialis ordinis. Maior probatur ad homines, contra aduersarios, qui subsistentiam existimant esse veluti formam quandam substantialem naturæ, quæ cum ea totum per se constituit. Siquidem natura humana v. g. naturaliter esse nequit sine subsistentia, siue hypostasi: at non alia de causa, nisi quia, vt potè sine comparte, est substantialiter incompleta: ergo, &c. Maior ostenditur: tum quia dari naturam humanam sine subsistentia, est dari humanitatem sine homine, quod supernaturale & miraculosum tam esse quis ambigat, quam reperiri albedinem sine albo? Tum quia Deum assumpsisse naturam humanam sine propria subsistentia, miraculum proculdubio fuit: à fortiori ergo conseruari naturam humanam absque vlla subsistentia propria, vel aliena, miraculosum erit, rerúmque naturis contrarium.

9 At dices, animum rationalem esse substantialiter incompletum sine materia: & tamen esse posse absque illa naturaliter, ac citra omne miraculum. Verum hæc occasio nulla est: quia ideò animus rationalis, quamuis substantialiter incompletus, existere nihilominus potest naturaliter absque materia, quoniam excellentissimas quasdam habet operationes à materia prorsus independentes, & quas nisi extra illam non valet exercere: haud enim, corpori vnitus, potest v. g. substantiam vllam, haud res spiritualis ordinis quidditatiuè ac per species proprias cognoscere. Sed materia prima nullas habet operationes vllius pretij, quas cum forma possit exercere, & sine illa non possit; quin imò absque forma tanquam vilis quædam & inutilis massa sorderet.

10 Tertiò etiam nostra probatur opinio: quia materia nequit spoliari forma substantiali, nisi vi alicuius contrarij: at nullum est contrarium, quod materiam omni forma substantiali naturaliter possit spoliare: absolutè ergo nequit materia naturaliter, ac citra miraculum, omnis formæ substantialis iacturam pati. Maior probatur, quia essentia absque suis proprietatibus, nullo interueniente contrario, haud potest naturaliter reperiri: vt cernere est in aqua, quam certum est, sine agente aliquo calido, frigore sibi congenito naturaliter non posse destitui: similiter ergo materia prima, absque interuentu alicuius contrarij, naturaliter nequibit omni forma substantiali denudari, omnisve expers conseruari. Minor autem eiusdem argumenti suadetur, quia omne agens naturale pristina forma materiam primam spolians, nouam formam in eam imprimere atque introducere nititur: nullum ergo agens naturale, materiam primam, omni forma substantiali potest denudare. Antecedens vsque adeo experientia testatum est, vt inde fluxerit Philosophicum illud axioma, à nemine non receptum; *generatio vnius est corruptio alterius*; & illud aliud, *natura nunquam intendens ad nullum operatur*: id est nunquam destructionem vnius formæ propter se, sed propter alterius introductionem molitur.

Replicabis tamen, vi agentium naturalium materiam spoliari non posse omni forma substantiali, vbi semel aliquam adepta sit: & hoc solum discursu à nobis facto demonstrari: cæterùm, absque vlla forma substantialis ordinis eam naturaliter primò produci potuisse. Contra tamen facit, quod eadem ratione fingi posset, materiam primam absque quantitate, & hominem absque potentia intellectiua, naturaliter potuisse primò creari: esto nec materia prima quantitate, nec homo potentia intellectiua, vi vllius agentis contrarij, naturaliter spoliari sustineant. Consequens autem est ridiculum: quis enim absque miraculo fieri posse credat, vt homo sine intellectu existat, aut materia existat, quæ tamen quanta non sit, seu, quod perinde est, quæ nec magna nec parua sit absolutè? tametsi intellectiua potentia ab homine & quantitas à materia supponantur realiter distinctæ, vt modo disputandi gratia supponimus. 11

Quartò denique probatur nostra & verior sententia, hunc in modum. Ideo hominem v. g sine accidentibus communibus omni homini naturaliter esse non posse iudicamus, quia nunquam homo sine bona eorum parte extitisse vsquam aut vnquam visus est. Atqui materia prima nunquam existit extititve sine forma substantiali: nisi ergo aliunde oppositum constet, iudicandum ac pro comperto habendum est, sine ea non posse naturaliter existere, aut in rebus esse. Maior est perspicua. Minor probatur, quia materia prima nunquam hucusque extitit, sine quantitate, figura colore, aliisque id genus: at eiusmodi accidentia & operationes præsupponunt necessario formam aliquam substantialem in materia: hæc ergo substantialiter informis nunquam extitit. Quod præfata accidentia & operationes præsupponant, necessaria ratione, aliquam formam substantialem, exploratum est: nam si materia prima absque vlla forma substantiali præsupposita variis tamen accidentibus & operationibus posset pollere, vnde nobis constaret signum, v. g. ignem, aquam, aliaque similia corpora substantialia substantiali forma esse prædita? & non potius omnia illa indicia formæ substantialis fallere. 12

Censeo secundò, probabile esse quod in alia rerum serie possibilis sit materia prima, quæ sine vlla forma substantiali possit naturaliter existere. Suadetur, quia quo magis materia in perfectione crescit, & contra forma in perfectione decrescit, eo magis materia sine forma esse poterit. At materia prima, in diuersis rerum ordinibus, potest esse magis perfecta, & perfecta, in infinitum syncathegorematicè: & forma substantialis minus, & minus perfecta, eadem ratione. Eo igitur vsque materia in perfectione crescere, & forma in ea poterit decrescere, vt materia sine forma naturaliter existere queat. Minor inferius tract. 4. probanda est. Maior probatur, quia quod materia prima modo sine forma naturaliter esse nequeat, ex imperfe- 13

ctione

ctione materiæ, & perfectione formæ præcipuè oritur, ſicut è contrario, quod Deus naturaliter exiſtere poſſit ſine creaturis, ex perfectione Dei, & imperfectione creaturarum, proficiſcitur: quò ergo magis in perfectione forma creſcit, & materia decreſcit, eo magis hæc ſine illa eſſe poterit.

14 Cenſeo denique tertiò, probabilius tamen eſſe, quod ſit impoſſibilis materia prima, nullius formæ ſubſtantialis indiga, & abſque omni potens naturaliter exiſtere. Probatur primò, quia quantumuis materia prima in perfectione creſcat, tamen ad perfectionem imperfectiſſimæ formæ ſubſtantialis fortaſſe deuenire non poteſt: de quo infra tract. 4. Sed nulla forma ſubſtantialis materialis ſine materia naturaliter exiſtere poteſt: ergo neque e conuerſo. Secundo, quia probabile eſt hoc, quod eſt materiam de facto exiſtentem, exiſtere non poſſe ſine forma ſubſtantiali, haud oriri ex imperfectione materiæ, & perfectione formæ, qua materiam ſuperat: quantumcumque igitur materia prima ab imperfectione recedat, & forma ad eam accedat, tamen materia in nullo rerum ordine, ſine forma naturaliter, exiſtere poterit: antecedens probatur, quia aliàs materia prima ſine quantitate, vbicatione, aut duratione naturaliter exiſtere poſſet: ſiquidem ab iis, & aliis ſimilibus formis accidentalibus, perfectione non ſuperatur, ſed potius longiſſimis interuallis eas ſuperat.

Capvt III.

Diſſoluuntur argumenta contra dependentiam à poſteriori materiæ à forma ſubſtantiali, ſuperius ſtatutam.

15 ENimverò materiam primam, contrà quam ſuperius ſtatuimus, naturaliter exiſtere poſſe ſine omni forma ſubſtantiali, tuentur Gabriel in 2. diſt. 12. quæſt. 1. & 2. Marſilius etiam in 2. quæſt. 9. art. 2. in idémque ſtando rationi videtur inclinare Arriaga diſput. 2. phyſic. ſect. 6. ſubſ. 3. num. 119. Pro qua ſententia primum argumentum eſſe ſolet. Si materia prima naturaliter nequiret exiſtere ſine forma, certè abſque ea ſupernaturaliter conſeruata, peteret ſuam deſtructionem. Conſequens eſt abſurdum, ergo & illud ex quo ſequitur. Conſequentis abſurditas eſt in aperto: quia materiæ primæ quantumlibet ſubſtantialiter informi melius eſt eſſe, quam non eſſe: quare ſuum eſſe, non verò deſtructionem appetet: quidni enim? ſiquidem vt omnes Philoſophi vno quaſi ore fatentur, natura ſemper id, quod ei melius eſt, appetit, & quod ei malum eſt, refugit.

16 Sequela verò argumenti probatur, quia conſeruatio materiæ ſine forma ſubſtantiali eſſet contra leges, & exigentiam naturæ: nihil autem eſt in rerum natura, quod deſtructionem materiæ poſtulare poſſit, niſi ipſa materia: ſola igitur ipſa, in euentu, quo de loquimur, ſuam poſtularet deſtructionem. Minor proximè poſita ſuadetur, quia nihil exigere poteſt deſtructionem alterius à ſe diſtincti, niſi quod ei contrarium eſt; alias homo v.g. deſtructionem Angeli naturaliter poſtulare poſſet, quamuis ei propriè contrarius non ſit: at nihil eſt in rerum natura diſtinctum à materia prima, quod ei contrarietur: contrarietas enim omnis eſt circa ſubiectum aliquod commune, vt experientia teſtatur: materia autem prima nullum habet ſubiectum, in quo recipiatur, ſed potius ipſa eſt primum ſubiectum, quod cætera recipit.

17 Huic argumento reſpondent aliqui, materiam primam in primo inſtanti productionis ſuæ, ſine forma ſubſtantiali, naturaliter extituram, eò quòd in illo inſtanti ſuam deſtructionem poſtulare non poſſet: nec mirum, quod non poſſet: is enim appetitus fruſtra eſſet, & nunquam poſſet ſatiari: quomodo namque materia, ex ſuppoſitione exiſtentiæ ſuæ, in primo illo inſtanti carentiæ omnis formæ, tamen non exiſtere poſſet aut deſtrui? Sicut ad ſatiandum deſtructionis appetitum oporteret. Cæterùm in ſequentibus inſtantibus materiam ſubſtantialiter informem naturaliter exiſtere vel conſeruari non poſſe cenſent, propterea quod tum ipſa materia, in primo inſtanti exiſtens, deſtructionem ſuam interitúmque pro ſequentibus poſtularet; ne videlicet, vt dictum eſt, quid tam vile, & deforme, in rebus exiſteret. Cæterum hæc ſolutio duo ſatis abſurda admittit, nempè materiam in aliquo ſaltem inſtanti naturaliter ſine forma exiſtere; & alia ex parte eam innatè poſſe appetere ſuammet deſtructionem pro reliquis inſtantibus: & quidem prius horum capite præcedenti eſt à nobis abunde impugnatum: poſterioris vero falſitas & ex perſtrictis paulo ſupra, hoc ipſo cap. ſatis conſtat, & ex dicendis infra vberius elucèſcet.

Alij ſecundo reſpondent, vniuerſum poſtulaturum eſſe deſtructionem materiæ, caſu quo ſine forma 18
ſubſtantiali exiſteret: ne ſcilicet (vt iterum prædictum eſt) aliquid adeo vile & deforme exiſteret. Contra tamen primò ſic arguo: melius eſſet vniuerſo eſſe materiæ, quantumlibet ſubſtantialiter informis, quam eius non eſſe abſolutè ſumptum: haud ergo poſtularet non eſſe materiæ, etiamſi hanc ſubſtantialiter informem eſſe contingeret. Secundò argumentor: materia prima, vt vt forma ſubſtantiali careret, longè tamen perfectior eſſet, quam plura accidentia: horum autem deſtructionem vniuerſum non poſtulat, ſed potiùs eorum exiſtentiam, & conſeruationem: materiæ ergo ſubſtantialiter informis, à fortiori, deſtructionem non peteret. Tertiò: vniuerſum ſtrictè non poſtulat, ne monſtra, quantumuis deformia, in rerum vniuerſitate exiſtant, nec hæc miraculoſa abſolutè ſunt, ſed quodammodo naturaliter producuntur. Similiter ergo materia prima ſubſtantialiter informis ratione ſuæ deformitatis ac fœditatis haud quaquam exiſteret, contra vniuerſi huius exigentiam. Quartò: materia à Deo ſine forma ſubſtantiali produci poſſet, vniuerſo neutiquam producto, aut exiſtente. At, eo in euentu, productio materiæ, ſubſtantialiter informis, haud eſſet iuxta aduerſarios miraculoſa & ſupernaturalis, propterea quod vniuerſum materiæ deſtructionem poſtularet, ſiquidem nullum daretur vniuerſum: productio ergo materiæ ſine forma ſubſtantiali, tum eſſet omninò naturalis: quod tamen eſt abſurdiſſimum, & ne authoribus ſolutionis placiturum.

Quidam alij tertiò reſpondent, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſiue neceſſariam, qua Deus ſcit naturam vniuerſi poſſibilis & materiæ primæ, etiam 19
poſſibilis, poſtulare, ne producat in rerum natura materiam primam, caſu quo per ſcientiam mediam videat, ſe habiturum eſſe decretum, de non producenda forma ſubſtantiali, ſi materiam ſit producturus: cum ergo hæc ſcientia media neceſſariò comitaretur decretum productionis materiæ ſine forma ſubſtantiali, inde eſt, vt tale decretum eſſet contra exigentiam diuinæ ſcientiæ neceſſariæ, atque adeò miraculoſum: conſequenter etiam ipſa materiæ exiſtentia tum foret miraculoſa, & ſupernaturalis. At reuera ſatis friuolum arbitror, in præſenti recurrere ad ſcientiam Dei: hæc enim rerum naturis accommodatur, nec aliud poſtulare poteſt, ad extra, vt aiunt, quam quod res ipſæ, ſi

si existerent, postularent: at destructionem materiæ substantialiter informis, nec materia ipsa, nec vniuersum possent postulare: ergo nec eam scientia Dei postularet. Equidem nec ipsi scientiæ Dei, nec vniuerso, melius esset, non esse materiæ, quantumuis substantialiter informis, quam eius esse: cur ergo scientia Dei eius non esse peteret?

20 Ipse ergo aliter respondeo. In conseruatione materiæ, sine forma omni substantiali, duo sunt consideranda: alterum videlicet, materiam primam absolutè existere: alterum verò, eam sine forma existere: quæ, velut continens, & contentum, distinguuntur: casu ergo quo existeret materia substantialiter informis, illud prius foret planè naturale ac neutiquam miraculosum, vt argumento conuincitur, cum nec materia ipsa, nec vniuersum, nec vlla eius pars, postulare posset materiæ destructionem, aut absolutam non existentiam: cæterùm posterius prædictorum, eo in euentu, esset miraculosum, & contra leges & exigentiam totius naturæ; propterea quod tam materia, quam vniuersum, postulent, ac tunc postularent, non existere materiam sine forma. Porrò, cum bifariam fieri possit, vt earum altera existat diuinitus sine altera, nimirum vel per destructionem materiæ informis, vel per productionem formæ in illa, substantialemve eius formationem, sanè cum materia & vniuersum postularent, non existere materiam sine forma, haud esset necesse, vt destructionem materiæ appeterent, sed sufficeret, vt solam productionem formæ in materia præexistenti, huiusve formationem substantialem. Itaque, in hypothesi nostræ disputationis, nec existentia materiæ secundum se esset miraculosa, nec carentia formæ etiam secundum se cum miraculo esset coniuncta, sed sola relatio, qua materia prima coëxisteret carentiæ omnis formæ; quod attentè considerandum est, ne in æquiuoco laboremus.

21 Et quidem, si quid argumentum factum probaret; & accidentia Eucharistica naturaliter ac sine miraculo, conseruari de facto, absque subiecto probaret: similiterque materiam resolutam in puncta, & absque vlla partium vnione; necnon eandem materiam sine quantitate, si fortè hæc ab ea distinguitur; ac animam sine potentia intellectiua, si supponantur distinctæ, conseruari naturaliter posse: atque vt semel dicam nihil diuinitus sine alio conseruari posse, quod non possit etiam naturaliter: nihil enim, sine alio diuinitus conseruatum, suam ob id destructionem postularet; nec aliud esset, quod eam posset postulare. Atque hactenus primum argumentum, contra dependentiam à posteriori materiæ à forma substantiali, alteriusque cum altera connexionem naturalem.

22 Secundò contra eam opponi solent verba illa cap. primi Geneseos, *terra autem erat inanis & vacua*: quæ sanè materiam in prima mundi creatione substantialiter informem extitisse indicant: at talis non extitit miraculosè & supernaturaliter: quæ enim esset eius miraculi adeo anticipati conuenientia, aut necessitas? vel quorsum Deus naturam quamprimum creatam inuerteret, & contra eius leges ageret? tum igitur non nisi naturaliter extitit materia prima, sine omni forma substantiali.

23 Respondeo tamen, nomine terræ inanis & vacuæ, de qua Genes. cap. 1. intelligendum esse, non materiam terrestrem omni forma substantiali destitutam, sed terram ipsam, ex materia & propria forma substantiali compositam; sine eo tamen decore & ornatu, quo modo intuentium oculos & animos amœnat, vbi partim dehiscit in valles, partim tumescit in montes, partim apertos expatiatur in campos: vbi hinc scaturit in fontes, illinc disseminatur in riuos, vbi floribus vernat, frondibus viret, gemmis intermicat, auro & metallis radiat, animantibus spirat, ac demum hominis coronatur imperio. Atque hoc pacto interpretantur eum locum Genes. Benedictus Pereira Cornel. à Lapide Molina, Caietan. & alij expositores & Theologi: Consonat etiam ea interpretatio versioni septuaginta, quæ loco illorum verborum, *terra autem erat inanis & vacua*, habet, *terra erat inuisibilis & incomposita*, necnon versioni Ionathæ Chaldæi, quæ talis est; *terra erat vacua hominibus & iumentis*. Negare non possum gentiles quosdam Philosophos verba illa Genes. de materia prima substantialiter informi, quam dixere chaos, intellexisse, imò ex prædictis verbis eos occasionem arripuisse materiæ primæ adstruendæ: ita Clemens Alexandrin. lib. 5. Stromat. ibi; *& alioqui dictio illa prophetica, terra autem erat inaspectabilis & incomposita, præbuit eis* (scilicet Philosophis gentium) *occasionem materialis tradendæ substantiæ*. At neque me latet, hanc interpretationem Ethnicorum, & quorundam Christianorum, non tantum a nostro Cornelio, mitissimo alioqui viro, improbabilem censeri, sed etiam à D. Basilio homil. 2. Hexamer. acerrimè sugillari in hunc modum; *Sed veritatis deprauatores non suam mentem accõmodantes scripturæ, sed ad suam voluntatem mentem scripturarum trahentes, ac peruertentes, materiam hisce verbis innui dicunt*: iis scilicet, quæ ex Genes. adducta sunt: *hæc est enim & inuisibilis, inquiunt, & inornata suapte natura: quippe, cum omni prorsus qualitate, suomet genio & conditione, atque ab omni penitus forma figuraque sit separata, quam opifex vniuersi sumptam per suam sapientiam informauit*. Hactenus ille.

Tertiò opponi potest, contra nostram ac veriorem sententiam, superius propositam. Materia prima nullam habet connexionem à parte rei, cum existentia formæ substantialis: nulla igitur forma tali existente poterit à parte rei naturaliter consectari: adeoque à forma substantiali à posteriori non dependet. Antecedens argumenti suadetur: quia in primis, materia prima non habet connexionem cum existentia formæ substantialis determinatæ, cum sine quauis determinatè sumpta, possit soleatque existere: deinde neque connectitur etiam cum existentia formæ indeterminatæ, siue huius, vel illius, vagè sumptæ: nam existentia formæ indeterminatæ à parte rei, siue quod perinde est, dari in rebus ante operationẽ intellectus formam indeterminatam omnino repugnat: quidquid enim à parte rei existit, determinatum, & singulare esse debet; omnisque indeterminatio, non, nisi ab intellectu nostro, proficiscitur: materia ergo cum existentia formæ indeterminatæ, siue cum hac, vel illa forma indeterminatè existenti minimè connectitur: aliàs cum aliquo naturaliter impossibili naturaliter connecteretur, quod planè absurdum est. 24

Respondeo, aliquid à parte rei indeterminatè existere posse: quod nescio quo pacto Recentiores quidam Philosophiæ Præceptores diffiteantur: cum hæc propositio, *aliqua forma existit*, vera sit; ad veritatem autem eius oporteat, vt eius obiectum à parte rei detur: At eius obiectum est existentia indeterminata alicuius formæ: hæc igitur à parte rei existit. Atque adeo connexionem naturalem materiæ primæ poterit terminare. Cæterum nihil à parte rei merè indeterminatè existit hoc est, quin aliquid inuoluat, quod sit determinatè existens; cum hæc propositio v. g. *aliquis homo existit*, pro aliquo homine determinatè supponere debeat, & respectu eius verificari. 25

CAPVT

CAPUT IV.

An dependentia materiæ à forma, alteriúsque cum altera connexio, superius statuta sit summa?

26 SUmmam non esse, sed potius talem, vt diuinitus; ac miraculosè possit materia sine omni forma substantiali conseruari, tuetur Suarez disp. 15. metaph. sect. 9. num. 3. vbi pro eadem sententia refert Henricum, Scotum, Lichetum, Maironem, Bassolum, aliósque Scotistas, ac Richardum, Gregorium, Gabrielem, Marsilium, & Dominicum Sotum. Idipsum docet Balthasar Tellez disput. 22. physic. sect. 2. conclus. 2. num. 11. & apud eum Fonseca, Rubius, Burlæus, & Okamus. Eidem sententiæ subscribunt Caberus to. 2. physic. tract. 1. disp. 2. dub. 8. Bartholomæus Amicus tract. 5. physica quæst. 4. dub. 5. Connimb. 1. physic. cap. 9. quæst. 6. Cardinal. Tolet. lib. 1. Physic. cap. 7. text. 70. quæst. 13. propè finem Vasquez 1. 2. tom. 1. disp. 25. c. 3. num. 20. Arriaga disp. 2. sect. 6. subs. 2. Petr. Hurtado disp. 5. sect. 9. ac omnes Doctores nostræ Societatis.

27 Probatur autem primò, quia in eo, quod materia sine omni forma substantiali conseruetur, nulla est repugnantia terminorum; præsertim cum materia existentiam propriam sibi non vendicet, vt demonstratum est supra; ea igitur conseruatio subterfugere non poterit Omnipotentiam Dei. Secundò probatur, quia forma substantialis etiam materialis sine materia diuinitus conseruari potest; ergo & è conuerso. Antecedens perspicuum est, quia forma accidentalis sine subiecto omni potest conseruari, & etiam de facto conseruatur in Eucharistiæ mysterio; à fortiori ergo forma substantialis ita conseruari poterit, sine vlla subiecta sibi materia: à fortiori, inquam, vtpote, quæ substantia, siue ens per se est, ac proinde perfectior, & à subiecto independentior, quam forma accidentalis.

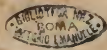
28 Verùm dependentiam materiæ à forma summam esse, & quod perinde est, talem, vt ne diuinitus possit vinci, neque materia ab omni forma substantiali separari, docent Argent. Durand. Deza Albertus Magn. Zumel, Medina, Caiet. apud Amicum vbi supra. Item Iandunus, Herueus, Hugo Victorin. & Bonau. apud Conimb. loco proximè citato. Nec solum laudati Thomistæ; Sed communiter alij ferè omnes eam opinionem, & quidem summa contentione, propugnant. Ex quibus obiicies primo: materia nequit denominari existens etiam diuinitus sine existentia: atqui existentia materiæ non est propria, sed formæ: sine alicuius ergo formæ existentia nequit etiam diuinitus existere. Cæterum minorem inprimis esse absolutè falsam, materiamque gaudere propria existentia, satis probatum manet tract. præcedenti. Rursus transeat materiam non habere existentiam propriam, sed potius per existentiam formæ existere: hoc permisso, cur sicut de facto, iuxta Thomistas præcipuè nobis aduersarios, materia Christi Domini, vnita eius formæ, existit per existentiam verbi, non posset etiam separata ab omni forma per eandem existentiam verbi existere?

29 Obiicies secundò, pro illamet sententia. Si posset Deus conseruare materiam sine omni forma substantiali; aut omnino naturaliter: &, hoc falsum esse, supra demonstratum est: aut supernaturaliter, & miraculosè: & hoc etiam dici non posse patet, quia alioqui materia peteret suam destructionem, quod repugnat. Verùm huic argumento factum est c. superiori. Obiicies tertiò, pro eadem sententia. Nequit Deus, etiam de potentia absoluta, conseruare naturam sine subsistentia; v. g. humanitatem sine homine: quid euidentius? ergo nec materiam sine forma substantiali. Respondeo, quidquid sit de aliorum placitis circa subsistentiam, mihi id iam diu insedisse, quod subsistentia hominis v. g. sit compositum metaphysicum ex eius partibus resultans: nihil mirum ergo, si tam repugnet dari naturam sine subsistentia, quam impossibile diuinitus est, quod, partes, aliquæ inter se vnitæ, non inferant, neque causent suum totum. At hæc ratio non procedit in forma substantiali, comparatione materiæ: nec etiam alia vlla ratio, quæ sit satis verisimilis, vt, qua solet iudicij grauitate, pronuntiat Suarez, vbi supra.

Obiicies quartò, pro eadem sententia, à nostris solet. 30
Si materia prima sine omni forma substantiali diuinitus conseruari potest; vel eadem actione, qua modo eam Deus conseruat substantialiter formatam: vel diuersa, & potentiori, ac magis efficaci: at neutra: nullo ergo modo fieri, etiam diuinitus, potest, vt materia sine forma substantiali conseruetur, aut existat. Quod non diuersa; probatur, quia materia non dependet à priori à forma substantiali, nec ab ea producitur: ad eam ergo conseruandam sine forma, opus non esset diuerso influxu, & maiori potentiorique, quam antea, quo nimirum concursus formæ suppleretur. Iam verò, quod materia substantialiter informis non conseruaretur, per eandem, eiusdémque speciei actionem, cum ea, qua modo conseruatur vnita formæ substantiali, sic suadetur: si actio conseruatiua materiæ, sine forma, esset eadem, quæ cum illa, sanè etiam volitio, qua Deus materiam ita informem conseruare statueret, eadem esse posset, ac deberet: iam ergo conseruatio illa materiæ sine forma non esset miraculosa, & supernaturalis, sed naturalis, tum quoad substantiam actionis, tum etiam quoad modum volitionis diuinæ, ex qua talis actio procederet.

Dicendum puto ad hoc argumentum, quod præcedentibus melius est, materiam primam conseruatum 31
iri sine forma substantiali, per actionem omnino eandem, eiusdemque speciei cum actione qua nunc substantialiter formata producitur, & conseruatur. Ita Suarez, Hurtado, Arriaga, & Tellez, supra citati. Quod autem opponunt Conimbricenses, & Fonseca, contrarium opinantes, Deum non suppleturum, quidquid forma conferebat in existentiam materiæ, illam actuando, & in genere causæ formalis causando, nisi diuinus in illam influxus esset intrinsecè potentior, adeoque essentialiter diuersus; hoc inquam, & ad initium numeri præcedentis, & toto capite primo huius tractatus, manet impugnatum, nec vlteriori eget impugnatione. Quamuis autem ita se res haberet, nihilominus conseruatio materiæ sine forma foret verissimè miraculosa & supernaturalis, non quidem, quoad modum diuinæ volitionis, sed quoad modum aliter sumptum: nimirum, quia licet existentia materiæ primæ secundum se sumptæ naturalis esset, & exigentiæ totius vniuersi conformis; idemque de carentia formæ, seruata proportione, futurum esset; tamen modus ille, seu relatio coëxistentiæ, qua materia prima carentiæ omnis formæ coëxisteret, haud dubiè cum miraculo cohæreret, esset que contra vniuersi, ac totius naturæ exigentiam.

Verum enimuerò Recentiores aliqui censent, 32
actionem conseruatiuam materiæ sine forma, in hypothesi de qua disputamus, futuram miraculosam, & supernaturalem, quoad modum diuinæ volitionis, à qua

qua procederet, ac per denominationem ab illa: tunc, enim, inquiunt, Deus eadem indiuisibili volitione existentiam materiæ & carentiam omnis formæ vellet, decerneretque: talis autem volitio, citra dubium, esset essentialiter atque intrinsecè supernaturalis, ac miraculosa.

33 Falluntur tamen, qui sic disputant: nam, inuariata actione & termino, non est, cur volitio Dei varietur, aut essentialiter diuersa euadat: sed materia prima, & actio, qua produceretur sine materia, essent eædem, quæ modo: quidni ergo & volitio Dei, ad materiam informem terminata, foret etiā eadem? quidni consequēter, sicut modo, essentialiter naturalis? Confirmatur & declaratur. Deus modo non vult per eandem virtualiter volitionem, vt materia existat, & in ea forma siue actus substantialis; sed potius existentiam materiæ, vna volitione pro priori signo rationis se habente, & existentiam formæ, alia volitione, virtualiter diuersa, & pro posteriori se habente: eo nàmque ordine, quo sunt res, Deus illas vult: priúsque priores, & posterius posteriores. Casu ergo, quo materia miraculose existeret sine forma, pari ratione vellet Deus existentiam, & carentiam formæ, non per volitionem virtualiter eandem, & essentialiter supernaturalem, sed per duas virtualiter distinctas, quarum altera esset prior, aliaque posterior, & vtraque essentialiter naturalis.

34 Alij docent, conseruationem materiæ sine forma futuram miraculosam, & supernaturalem, quoad modum diuinæ volitionis, non quia actio conseruatiua materiæ volitionem essentialiter supernaturalem terminaret, sed quia eam terminaret carentia omnis formæ in illa: nec mirum, quia tum volitio, qua Deus vellet eam omni forma carere, præsupponeret essentialiter decretum diuinum de conseruanda nihilominus materia: quis autem non videat, esse essentialiter supernaturale in Deo, velle carentiam omnis formæ, supposita materia, & decreto de eius conseruatione? Itaque miraculum, in ea hypothesi, primario consisteret in non productione formæ; conseruatio autem materiæ, secundario, tantùm, & ex circunstantia consequenti; foret miraculosa & supernaturalis.

35 Hæc etiam doctrina displicet, quia carentia omnis formæ, in hypothesi de qua disputamus, naturalis esset secundum se: cur ergo diuina volitio circa illam naturalis esse non posset? vt paulò antè in simili arguebamus. Et confirmatur: volitio Dei circa existentiam materiæ, iuxta hos authores, essentialiter non inferret volitionem Dei, circa carentiam omnis formæ, esto cum ea, quasi per accidens, esset coniuncta: non ergò est, cur volitio Dei, circa carentiam omnis formæ, præsupponeret essentialiter diuinam volitionem circa existentiam materiæ, licet, quasi ex accidenti, ad eam sequeretur: ac proinde, non obstante tali consecutione, non esset intrinsecè & essentialiter supernaturalis, sed tantum quoad modum coëxistentiæ ad volitionem oppositam, quam præsupponit; haud secus ac ipsa carentia omnis formæ, ad quam terminatur, esset supernaturalis quoad modum coëxistentiæ ad materiam, & hæc similiter supernaturalis quoad modum coëxistentiæ ad prædictam carentiam omnis formæ, vt explicatum est. Ac de his hactenus.

TRACTATVS IV.

De appetitu innato materiæ ad componendum essentialiter, cum formis substantialibus, corpus naturale.

CAPVT PRIMVM.

An detur in rebus appetitus innatus? & quid, ac quotuplex sit?

ROBARE hic ex professo libet, quod detur in rebus appetitus innatus, nullam sequens cognitionem & ab elicito, ac vitali cognitionis lucem, ac directionem sequente, distinctus: tum quia, huius appetitus frequentissimè fit mentio in Philosophicis, & Theologicis disputationibus; magisque in iis supponitur, quam probatur: tumne, sicut Auicenna, inferius citandus, negat materiam appetere innate formam substantialem, ita etiam audeat quis, vbiuis eum appetitum negare. Probatur autem primo, authoritate ethnicorum scriptorum. Atque in primis talem appetitum adstruit Aristoteles lib. 1. phys. c. 9. text. 81. docet enim ibi, materiam appetere formam, sicut turpe pulchrum, & fœmina virum appetunt: quis autem non videat, in materiam, sensus expertem haud alium cadere posse appetitum, quàm innatum? Idem docet Philosophus primo ethic. c. 1. ibi: *Bonum est, quod omnia appetunt.* At appetitus, omnibus rebus conueniens, non potest esse elicitus, sed innatus. 1

Consentit Plato in Lyside, vbi ab eo introducitur Hesiodus inquiens, *Vnumquodque appetere non simile; sed contrarium, & aridum appetere humidum, frigidum verò calidum, amarum dulce, acutum obtusum, vacuum repletionem, plenum vacuitatem, cæteráque similiter. Contrarium enim contrario alimentum præbere: simile autem simili minimè frui.* Hæc ille. In eadem sententia est. Simplicius, cùm aliis in locis, tum in prooemio physicorum his verbis, *Elementa, & reliquas partes orbis vniuersi &, sibi inuicem cedere, & suum amare quęque ordinem, eo esse contenta, æqualitatemque seruare geometricem, planè perspicimus.* 2

Seneca etiam in libro de beata vita cap. 30. elegantissimè probat, declarátque, appetitum illum innatum sciendi, omnibus hominibus communem, in hæc verba, *Natura ad vtrumque genuit, & contemplationi rerum, & actioni. Nunc probemus, quod prius diximus. Quid porrò, hoc non erit probatum, si se vnusquisque consulueris, quantam cupiditatem habeat ignota noscendi, quam ad omnes fabulas excitetur? Nauigant quidam, & labores peregrinationis longissimæ vna mercede perpetiuntur, cognoscendi aliquid abditum remotumque. Hæc res ad spectacula populos contrahit, hæc cogit præclusa rimari, secretiora exquirere antiquitates euoluere, mores barbararum audire gentium. Curiosum nobis natura ingenium dedit, & artis, sibi, ac pulchritudinis suæ, conscia, spectatores nobis tantis rerum spectaculis genuit. perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida* 3

tida

tida & non vno genere formosa solitudini ostenderet. Vt scias illam spectari voluisse, non tantum aspici, vide quem nobis locum dederit. In media nos sui parte constituit, & conspectum omnium nobis dedit, &c.

4 Porrò Tullius eundem in rebus appetitum innatum agnouit lib. 4 de fin. vbi sic disserit. *Est quadam appetitio naturalis, ea, qua secundum naturam sunt, appetens.* Et paulò infrà: *nemo est qui aliter dixerit, quin omnium naturarum simile esset id ad quod omnia referuntur, quod est vltimum rerum appetendarum: omnis enim est natura diligens sui: Qua est enim qua se vnquam deserat, aut partem aliquam sui, aut eius partis habitum aut vim, aut vllius earum rerum, qua secundum naturam sint, motum, aut statum? Qua autem natura sua prima institutionis oblita est? nulla profectò, quin suam retineat, à primo ad extremum.* Et paulò etiam inferiùs. *Quin potius ita dicis, omne animal applicatum esse, ad id, quod in eo sit omne optimum, & in eius vnius occupatum esse custodia, reliquasque naturas nil aliud agere nisi vt id conseruent, quod in quaque optimum est?* Ac tandem, nonnullis intercisis: *Atque ipsa institutio hominis, si loqueretur, hac diceret, primos suos quasi cœptus appetendi fuisse* Quid his clarius? Egregiè etiam eundem appetitum innatum rebus quoque inanimis insitum describit Plaut. his versibus

Diua Astartha, hominum Deorúmque vis vita
Salus: rursum eadémque est
Pernicies, mors, interitus: Mare, cœlum sidera
Iouis quecunque templa colimus, eius ducuntur
Nutu, & obtemperant.

At Astartha hæc cui obediunt omnia, cuiusque nutu ducuntur, mare, tellus, cælum, sidera, atque omnia etiam inanimata, idem est, atque Venus, seu Dea amorum, vt putat Tullius 3. de nat. deorum. Ideo autem Veneri amorumve Deæ tale imperium in res etiam inanimatas affingitur, quia in iis etiam amor regnat: non autem elicitus, vt patet: ergo innatus. Eundem etiam amorem innatum rerum, quo cunctæ se conseruant, belle depingit Claudianus de 4. consulatu Honorij: ibi

Nonne vides, operum qui se pulcherrimus ipse
Mundus amore liget: nec vi connexa per æuum
Conspirent elementa sibi? qui limite Phœbus
Contentus medio, contentus littore Pontus?
Et qui perpetuo terras ambitque, vehitque,
Nec premit incumbens oneri, nec cesserit aer?

5 Secundò probatur appetitus innatus rerum, authoritate Christianorum Philosophorum, & Theologorum: omnes enim in eo adstruendo conspirant, ac præsertim Scotus in 2. dist. 3. quæst. 5. & B. Thom. 1. Physic. cap. 9. ad text. 81. & 4. de potentia art. 1. & 1. p. qu. 59. art. 2. quos non solum Thomistæ & Scotistæ ab iis dicti, sed aliarum etiam scolarum sequuntur asseclæ. Tertiò probatur idem appetitus authoritate Sanctorum Patrum, atque ante omnes Augustini lib. 11. de ciuitat. Dei cap. 28. vbi sic disputat: *Si arbores essemus, nihil quidem sentiente motu amare possemus: verum tamen id quasi appetere videremur, quo feracius essemus, vberiúsque fructuosæ. Si essemus lapides, aut fluctus, aut ventus, aut flamma, vel quid eiusmodi, sine vllo quidem sensu atque vita, non tamen nobis deesset, quasi quidam nostrorum locorum, atque ordinus appetitus: nam velut amores corporum momenta sunt ponderum, siue deorsum grauitate, siue sursum leuitate nitantur.* Et supra cap. 27. eiusdem lib. 11 sic disserit; *omnia corporalia, latentes in natura causas habent: sed formas suas varias, quibus mundi huius visibilis structura formosa est, sentiendas sensibus prabent, vt pro eo quod nosse non possunt, quasi innotescere velle videantur.*

Fauet Basilius in regulis fusius disputatis in respon-6 sion. ad 2. interrogat. vbi sic inquit; *Simul atque constitit homo, insita naturalis etiam quadam rationis est via, qua in seipsa amandi necessitudinis initia continet.* Et inferius; *in ipso ortus nostri initio vim quandam nanciscimur, per quam, nostra sponte, ad ipsum diligendum impellimur.* Accedit Bernard. in lib. de diligendo Deum vbi sic loquitur; *Clamat innata & nota rationi iustitia, quia ex toto se illum diligere debet, cui se totum debere non ignorat.* Priorem autem horum locorum ex Basilio adductum explicat Suarez lib. 1. de grat. cap. 29. num. 14. de appetitu innato ad amandum elicitè Deum: posteriorem etiam ex Bernardo desumptum eadem ratione exponit cap. 31. eiusdem libri, num. 6 ad finem. Fauent denique Clemens Alexandrin. lib. 4. strom. ibi: *Igitur conuenienter naturali appetitioni, vtendum est iis, qua sunt prohibita, cauendo, ne quouis modo nimium dilabamur..* Dionys. cap. 4. de diuin. nomin. & Hierotheus in hymnis amatoriis necnon passim alij Patres, quorum aliquos vlterius citabimus cap. sequentibus.

Probatur quartò idem appetitus naturalis rerum, 7 authoritate sacræ scripturæ. Nam talem appetitum satis expressit Paul. ad Roman. 8. infrà cap. 3. expendendus. Eundem etiam videtur expressisse Dauid Ps. 103. ibi; *Catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi.* Et paulo infrà: *Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore: dante te illis colligent,* &c. At creaturæ, seu irrationales, seu insensibiles, haud possunt à Deo quærere, expectare, aut petere escam, per appetitum elicitum, & verum: vt enim ita aliquod à Deo peterent ac desiderarent, sane Deum deberent cognoscere: quod autem ab illis non possit cognosci, est exploratissimum. Quintò tandem probatur ille appetitus; quia nulla in eo vel leuissima apparet repugnantia; & alia ex parte videtur, & ad conseruationem rerum omnino necessarius, & ad earum inter ordinem connexionémque explicandam valde conueniens. Hæc de appetitu innato quoad an est.

Quid autem sit, Caberus tract. 1. Phys. disp. 1. dub. 3. 8 & alij complures explicant per hoc quod sit inclinatio naturalis, qua in bonum sibi conueniens res omnes feruntur. Verum idem per idem explicant: ecquid enim est inclinatio naturalis, quam appetitus naturalis? Aut quæ synonima erunt, si hic nulla synonimia interuenit? Quare aliter appetitus innatus definiendus est; per hoc nimirum, quod sit connexio illa naturalis, qua res cum bono sibi conuenienti connectitur, aut qua ad illud determinatur, mouetur, vel ordinatur: Hæc enim determinatio, siue connexio, vnius rei cum alia sibi congrua, à parte rei ac seorsim à quouis actu elicito, reperitur: aliunde, quid sit rem vnam cum alia connecti, siue ad eam naturaliter determinari, moueri, aut ordinari, ex terminis notum est: vnde rectè appetitus innatus per hanc naturalem connexionem determinationem, motionem, aut ordinationem explicatur, definitúrque. Atque ita ferè B. Tho. 1. Physicor. lect. 15. Dici etiam, & quidem breuissimè, potest materiam primam, aut aliud quidpiam, id innatè appetere, quod appetitu elicito appeteret, si eo polleret. Atque hoc posteriori modo explicant appetitum innatum Arist. 1. Rhetor. Ægid de Præsent. tom. de beat. q. 3. art. 2. num. 11. Fons. 1. met c. 1 q. 1. sect. 3. & Ripald l. 1. de ent. supern. disp. 8. sect. 4.

Quotuplex verò sit appetitus innatus, non est difficilè explicatu: Quemadmodum enim appetitus elicitus, alius est per modum desiderij, alius per modum gaudij,

gaudij, alius per modum amoris stricti quidam absolutus, nonnullus conditionatus, aliquis tandem determinatus,& aliquis indeterminatus; ita etiam totidem modis distinguendus est appetitus innatus. Porrò desiderium, siue elicitum, siue innatum, à gaudio differt, per hoc, quod illud prius terminetur ad rem vt existentem pro posteriori naturæ; siue quod perinde est, ad rem vt absentem, nondumque possessam; hoc verò posterius, nempe gaudium, ad rem vt existentem pro priori signo rationis; aut quod iuxta est, ad rem vt præsentem, ac iam possessam. Aliis terminis; desiderium est,vt res existat,gaudium verò, quia res existit,extititve. Amor autem strictus ad rem vt existentem non terminatur: & si de elicito sermo sit, haud regulatur per cognitionem, cuius prædicatum correspondeat his vocibus,*existit, extitit*,aut,*existat*. Reliqui autem appetendi modi, superius insinuati, per se patent,nec expositione indigent.

CAPVT II.

Materia prima appetit innatè formas substantiales: idque tum indeterminatè & conditionatè, tum etiam absolutè & determinatè.

10 QVidquid toto hoc tractatu dixerimus,de appetitu innato materiæ ad formas substantiales habendas, totum id intelligendum est, de eius inclinatione & appetitu naturali ad componendum essentialiter cum illis corpus naturale; cum illas, nisi talis compositionis gratia, habere non appetat. Inprimis ergo materiam eas innatè appetere tuentur omnes Philosophi, vno excepto Auicenna primo sufficient. cap.2. Contra quem arguo primò. Omnes res appetunt innatè perfectiones sibi debitas,& connaturales, vt cap præcedenti multiplici authoritate Philosophorum, tum Christianorum, tum ethnicorum, necnon Theologorum,& Sanctorum Patrum, atque Scripturæ sacræ, probauimus. At formæ substantiales sunt perfectiones connaturales, ac debitæ materiæ primæ: hæc ergo eas innatè appetit.

11 Secundò,& eodem ferè redit:Materia prima appetit innatè suam conseruationem & refugit interitum, ac destructionem suam, idque habet commune cum omnibus rebus: quod quanto iure à nobis semel, atque iterum in superioribus suppositum est, patet in primis, quia expressè traditur ab Aristotele li.1.Phys. c.9.ad finem. Rursus etiam traditur non minus perspicuè à Diuo Damasceno lib.3. de fide c. 23. in hæc verba: *Omnia ipsius esse, & nequaquam non esse naturaliter habent desiderium.* Necnon, vt alios prætermittam,ab Augustino lib.11.de ciuitate Dei c.27. ibi. *Quid arbusta,omnésque frutices,quibus nullus est sensus ad vitandam manifesta motione perniciem, Nónne vt in auras tutum culminis germen emittant, aliud terræ radices affigunt, quo alimentum trahant, atque ita suum quodammodo esse conseruent? Ipsa postremo corpora, quibus non solum sensus, sed nec vlla saltem seminalis est vita, ita tamen vel exiliunt in superna,vel in ima descendunt,vel librantur in mediis, vt essentiam suam, vbi secundum naturam possunt esse, custodiant.* Tum sic: materia appetit innatè suam conseruationem,& vt non destruatur: at ad eius conseruationem, ac non destructionem, sequitur necessariò existentia alicuius formæ substantialis: materia ergo alicuius existentiam appetit innatè, sin minus formaliter, saltem virtualiter, & implicitè: appetitus enim antecedentis ad minimum fertur virtualiter in omnia ex eo necessariò consequentia: quo pacto, si Deus vellet,ac prædeterminaret materiale peccati,censeretur etiam eius formale ex eo consequens virtute saltem velle,& causare.

Tertiò suadetur hæc sententia, quia inter corpus, 12
& animam est amicitia quædam naturalis,siue innata: sed amicitia est mutuus amor duorum: & anima ergo corpus,& corpus animam, & quamcunque aliam formam substantialem amat, appetitve innatè. Maior & est per se conspicua, & frequenter docetur ab Ecclesiæ Patribus; ac præsertim eam tradit Richardus Victorinus tract. de except. cap. 11. ibi: *Musica in connexu vtriusque est, illa naturalis amicitia, qua anima corpori, non corporeis vinculis alligata tenetur*, & Augustinus de gratia noui testamenti ibi: *Mortis diem omnes affuturum sciunt: eum tamen omnes, aut penè omnes differre conantur, etiam qui post mortem se beatius credunt esse victuros; tantam habet vim carnis,& animæ dulce consortium.*

Quartò suadetur eadem sententia;quia magis per- 13
ficitur materia prima per formas substantiales, quam hæ per formas accidentales: quis enim non videat, plus esse ex generè suo perfici substantialiter, quam duntaxat accidentaliter? At formæ substantiales habent appetitum innatum ad formas accidentales, vt patet in anima rationali innatè appetente scientiam; quemadmodum docent Seneca capite præcedenti citatus, & Augustinus lib.11. de ciuitate Dei cap.27. ac Philosophus lib.1. metaph. cap.1.& 2. ibi. *Omnis homo naturaliter scire desiderat*: nec non in eadem anima naturaliter appetente actum elicitum dilectionis Dei vt cap. etiam superiori ex Basilio & Bernardo demonstrauimus: Quòd autem opponit Auicenna, materiam non posse appetere formam quam habet, quia quod habetur non desideratur,nec formam, quam non habet, quia alioqui ea, quam habet, haud esset contenta,hoc inquam,ex sequentibus,nullius esse momenti, patebit.

Iam verò, quod materia formas substantiales, om- 14
nes quidem quarum naturaliter est capax, indeterminatè appetat, & sententia est Conimbricensium 1. Physicę cap.9.quæst.4.artic.2 & Roderici de Arriag. disput.2. sect.4. num.42. ac Caberi cit.dub.3.num 6. & sic suadetur. Primò, quia materia prima est naturaliter connexa, cum hac vel illa forma substantiali: at connexio naturalis cuiusuis entitatis cum suo bono est appetitus innatus: materia prima ergo appetit hanc,vel illam formam substantialem,atque adeo indeterminatè eas appetit. Secundo: quia si materia appetitu elicito polleret, proculdubio hanc vel illam formam substantialem indeterminatè,& vagè, appeteret;ergo &c.

Quod etiam materia appetat conditionatè formas 15
substantiales,videlicet hanc, sub conditione quod reliquæ ei denegentur, & illam, sub eadem conditione, & sic de reliquis,simili ferè discursu suadetur. Etenim materia prima connectitur naturaliter: cum hac forma, sub conditione quod omnes aliæ ei denegentur: cuius signum est,quia si supposito decreto diuino materiæ primæ omnem formam substantialem, præter humanam, denegante, humanam etiam ei denegare Deus decerneret; sanè hoc secundum decretum, ex suppositione primi, miraculosum esset, & contra exigentiam materiæ: ergo quia sub ea conditione materia prima formam humanam exigit, cum eáque naturaliter connectitur. Deinde si materia prima appetitu elicito prædita esset, haud dubiè formas substantiales conditionatè

conditionatè appeteret;eo genere appetitus:modo ergo eas appetit conditionate, tin elicitè,at innate: & quidem appetere docet præter alios Pet.Hurtado disp.2. Phys sect.5.§.54.

16 Arbitror tamen non paucos hallucinari, in primis in eo,quod solum appetitum conditionatum materiæ respectu formæ tribuant: deinde etiam in eo, quod appetitum indeterminatum cum conditionato confundant. Ac prius horum esse falsum suadetur: etenim si materia prima solum appetit formam aliquam substantialem sub conditione quod ei reliquæ denegentur, sanè Deus prius natura denegabit materiæ reliquas omnes formas substantiales, quam ei conferat eam, quam de facto sortitura est. Sequela perspicua est: siquidem Deus in modo conferendi formam materiæ, appetitui materiæ sese accomodat, quare formam non conferet, nisi prius purificata conditione, sub qua eam materia appetit. Consequens,autem aperte falsum est, quia potius è conuerso prius natura materiæ forma quam habet confertur quam quas non habet ei denegantur, iuxta illud receptissimum Philosophorum axioma, *generatio vnius, est corruptio alterius.*

17 Quod autem (vt ad posterius deueniam) appetitus indeterminatus & conditionatus non sint idem, facilè probari potest: quia hæc propositio indeterminata; *vel existit creatio Angeli, vel existit angelus*, absolutè vera est, esto sit nugatoria: sed hæc propositio conditionata, *si non existit creatio Angeli existit Angelus, & si non existit Angelus existit creatio Angeli*, absolutè falsa est: ergo propositio indeterminata non est propositio conditionata, qua vnum affirmetur, sub conditione, quod non detur aliud, & è conuerso: atque adeo volitio etiam indeterminata non est conditionata, qua vnum desideretur, sub conditione quod non detur aliud, & è diuerso.

18 Tandem, quod materia prima appetat absolutè, ac determinate aliquas formas substantiales contra P. Arriagam citato numer. 42. & alios plures neotericos probatur: Nam materia prima magis appetit quasdam formas, quàm alias: at eas formas determinatè absolutéque appetit, quas magis appetit. Ergo, &c. Minor hæc probatur, quia cum appetitus rei ad vnum ad vnum, & non aliud terminatur, is appetitus determinatus est: quando ergo maior appetitus rei ad vnum, & non aliud, terminatur, vnumuè magis quam aliud appetitur, is appetitus erit determinatus. Maior argumenti nostri suadetur. Primò, quia inter formas ad quas materia disposita non est, & quibus non vnitur, eas magis appetit, quæ sunt perfectiores: ergo &c. Antecedens est in aperto, quia quæ sunt perfectiores, sunt eius maius bonum: quidni ergo eas magis appetat? Deinde, si appetitu elicito polleret, eas elicitè magis amaret: quod quidem, iuxta superius dicta, est eas absolutè, & de facto, magis innatè appetere, atque amare.

19 Eadem argumenti nostri maior iterum secundò suadetur: quia materia ad aliquas formas earum quibus non vnitur magis disposita est, quam ad alias: at magis appetit eas, ad quas magis disposita est, licet de se perfectiores non sint, sed potiùs minus perfectæ, quam aliæ, ad quas non adeò disponitur. Ergo. Id ostenditur, nam magis appetit formas illas, ad quas magis determinata est, esto alioqui minus perfectas: cum appetitus naturalis in naturali determinatione & connexione consistat: sed ad formas ad quas magis disposita est, licet imperfectiores magis determinata est: si quidem dispositiones materiam ad formam quodammodo determinant, & maiores consequenter eam magis determinant. Postremò suadetur eadem maior: etenim materia magis appetit formam, cui actu vnita est, quarum vnione non gaudet, etsi præfata forma perfectior non sit, ad eamque materia magis disposita non sit, aut naturaliter, aut,si mauis, per miraculum. Quod sic ostendo: quo maior est connexio naturalis materiæ cum aliqua forma, eo magis eam innate appetit: at magis connectitur cum forma, cui intrinsece vnitur, quam cum aliis, quibus non vnitur, esto perfectioribus, aut numero & intensione dispositionum præualentibus: siquidem vnio est summa connexio, quæ inter res distinctas esse potest.

Sed obiicies eatenus materia formas substantiales innate appetit, quatenus per eas completur: at æqualiter per eas completur, quantumuis inter se in perfectione sint inæquales? æqualiter igitur ac indeterminate solum eas appetit, non verò etiam inæqualiter & determinatè, sicuti nos asseruimus Minor declaratur: quia sicut terminus non magis producitur per vnam actionem, quàm per aliam, si per vtramuis simpliciter producitur, esto in vna & alia sit magis & minus, perfectius & imperfectius, vel ex modo tendendi diuerso, vel ex diuersitate agentium; ita similiter in præsenti,&c. 20

Respondeo, materiam magis compleri per eas formas substantiales, quæ magis perfectæ in se sunt, haud secus, ac, omnium confessione, formæ accidentales, quò magis perfectæ sunt, eò magis subiectum perficiunt: ecquis enim neget, animam rationalem magis perfici per visionem Dei, quam per visionem formicæ? quare non est, cur materia prima determinatè & intensius non appetat formas substantiales perfectiores, siquidem per eas naturaliter magis completur. In actione alia est ratio: omnis enim actio cum termino suo summè connexa & ad eum summè determinata est, propterea quod ab illo nec de potentia absoluta possit auelli: quando ergò in tantum producit actio suum terminum, in quantum cum eo connexa est, ad eumque determinat, certe omnis actio summè terminum producet, & ita vt per aliam magis produci nequeat. 21

Obiicies rursus, materiam primam perpetuam vim passuram esse, sempérque violentatum iri, si formas perfectiores determinatè ac præ reliquis appeteret, cum certo certius sit, eam illis nunquam potiri, si sermo sit de omnibus; omnes enim haud sunt productæ. Respondeo, materiam primam non pati violentiam, quamuis formis perfectioribus, cuiusmodi est anima rationalis de facto existens, aliæque perfectiores animæ rationales Deo possibiles, semper careat; eo nimirum quod ita eas determinatè appetat, vt magis appetat formam, cui vnitur, & ad quam magis disposita est, licèt imperfectiorem; hac autem non careat: Cum verò præcipuus & potissimus materiæ appetitus satiatur, materia absolutè satiata & non violentata, aut coacta censetur. Sic voluntas Dei absolutè infrustrabilis est, eò quod voluntas eius efficax & quasi intensa, semper quod vult consequatur, tametsi quod remisse & inefficaciter vult,aliter quam vult,nonnunquam eueniat. 22

Obiicies denique, materiam primam nec desiderare determinatè formam, quam habet, vtpote de qua potius gaudet, nec formam, quam non habet, siquidem ea, quam habet, contenta est, déque ea 23

gaudet: nullam igitur formam determinatè appetit, seu desiderat. Respondeo inprimis, materiam appetitu saltem gaudij, & amotis stricti, esto non desiderij, formas determinatè appetere; nec contrarium argumento facto euinci. Sed de hoc infra. Dici etiam potest, materiam desiderare etiam determinatè, & formam substantialem quam habet, quantumuis de ea gaudeat, vt cap. sequenti demonstrabitur; & formas quoque substantiales, quas non habet, esto, ea, quam habet, contenta sit eámque conseruari appetat; nimirum, quia eam, quam habet, intensè & efficaciter appetit, eam verò, quam non habet, remissè & inefficaciter: aut eam quam habet, absolutè, & quam non habet, conditionatè, & in defectum prioris: in quo nulla est repugnantia, vt exemplo appetitus eliciti cuius perspicuum erit.

CAPVT III.

Materia prima appetit formas substantiales appetitu innato desiderij, gaudij, & amoris stricti.

24 QVod materia desideret innatè formas substantiales, opinio est Conimbricensium & Caberi, vbi supra; & facilè probatur: nam formam substantialem possidens eius conseruationem, pro sequentibus instantibus, appetit, & formas etiam quas non habet, & ad quas magis disposita est, appetit, si forma, quam habet, spolietur: quæ enim in hoc vtroque modo appetendi repugnantia est? At appetitus materiæ tendens, aut in conseruationem formæ, pro instantibus futuris, aut in possessionem formarum, quas non habet, habere tamen disposita est, reuera est appetitus desiderij: vtpotè, qui ad rem absentem, & & exituram terminatur.

25 Materiam autem gaudere innatè de possessione formarum substantialium tuentur Conimbricenses citata qu. 4. art. 1. ad finem aliique plures. Suadetur autem ex dictis: nam cum materia conseruationem & possessionem formæ innatè desideret, non est cur in ea conseruata & possessa innatè non quiescat, & gaudeat; præsertim, quia aliàs semper & in quouis momento inquieta esset: siquidem in quouis momento formam aut conseruari, aut denuò possideri, desiderat: ergo si in nullo momento gaudet, de eius possessione, & conseruatione, certè eius desiderium omnis gaudij semper expers erit, ac proinde anxium, inquietum, atque solicitum.

26 Probari etiam haud ægrè potest, materiam strictè amare formas substantiales, vt insinuauit P. Hurtad. disp. 2. Phys. sect. 3. §. 33. & 36. siquidem materia per se ipsam essentialiter appetit formas substantiales, cùm suapte natura sit substantialiter incompleta, & indiga alicuius formæ, per quam substantialiter compleatur: at per se essentialiter non est gaudium aut desiderium innatum formarum substantialium: ergo amor strictus. Quod materia prima per se ipsam præcisè & essentialiter haud sit gaudium, aut desiderium innatum formæ vllius substantialis, expresse tuentur Caberus citato dub. 3. numero 6. ad finem & Oña, quæst. 3. art. 2. ac suadetur, quia ad desiderium formæ possidendæ, aut conseruandæ, requiritur, quod saltem pro instanti antecedenti possessa & conseruata non sit, sed quodammodo absens & futura; & ad gaudium de ea, oportet, vt forma, pro instanti quo gaudium terminat, conseruetur, aut possideatur, & quodammodo sit præsens. At materia prima secundum se essentialiter & præcisè sumpta, nec formam esse præsentem, aut absentem, possessam, aut non possessam, conseruatam, aut non conseruatam, supponit; sed ab his omnibus præscindit. Materia ergo secundum se, vt dictum est, & essentialiter, præcisiuè sumpta, nec est desiderium innatum, neque gaudium, de forma vlla substantiali. Confirmatur nostra sententia, quoad triplicem eius partem. Nam si materia prima appetitu elicito prædita esset, tribus modis superiùs positis formas substantiales appeteret. Modo ergo, & de facto tribus illis modis eas innatè appetit: siquidem appetitus innatus in appetitu elicito conditio nato consistit, aut certè per eum regulatur.

Enimverò formas substantiales non desiderari innatè à materia prima existimat Arriaga, citata disputat. 2. sect. 4. subs. 1. conclus. 1. Pro qua sententia obiici solet. Materia appetit solum indeterminatè formas substantiales, nimirum hanc, vel illam, vel illam, & sic de reliquis: eas ergo desiderare innatè non poterit. Antecedens iis probari consueuit argumentis, quæ appetitum determinatum materiæ oppugnant. Consequentia est perspicua, quia ad desiderium requiritur carentia formæ: sed forma indeterminatè sumpta, seu hæc, vel illa carere nequit materia: formam ergo substantialem desiderare indeterminatè non potest, ac proinde nullo modo. 27

Respondeo in primis negato antecedenti; cuius falsitas ex superioribus perspicuè constat. Deinde consequentia nulla est: esto enim materia solùm indeterminatè formam appetat, adhuc eam in primo suæ productionis momento desiderare poterit. Cuius rei gratia nota ad desiderium non requiri carentiam rei desideratæ in instanti reali, pro quo desideratur, sed ad summum in instanti immediatè antecedenti. Nam reuelet Deus, se Petro gratiam collaturum, in primo instanti, quo eam desiderauerit, (quæ enim in hoc contradictio est) tunc certè Petrus gratiam desiderare poterit: at carentia gratiæ, in instanti quo desideratur, non existeret, sed in instanti immediatè antecedenti; aliàs Deus pacto & reuelationi suæ non staret. Quandoquidem ergo materia, in instanti immediatè antecedenti primam eius productionem, forma substantiali etiam indeterminatè sumpta caret, & nec hanc, nec illam, nec aliquam sortitur, sanè, in primo instanti suæ productionis, formam desiderare poterit. Præterea, argumentum minimè probat materiam in primo instanti non desiderare innatè conseruationem formæ pro secundo instanti, & in secundo, pro tertio, & sic de reliquis sine fine; conseruationem inquam formæ, vel alterius collationem: quia in primo instanti datur carentia formæ etiam indeterminatè sumptæ pro secundo, & in secundo, pro tertio, &c. eo quod conseruatio primæ formæ, vel alterius collatio pro sequentibus instantibus, ipsa instantia complectatur, quorum tamen carentia in prioribus instantibus existit. 28

Obiicies iterum: non solum contra desiderium, sed etiam contra gaudium innatum materiæ respectu formarum. Appetitus omnis innatus materiæ, ei essentialis est, & ab eius essentia & natura omnino 29

omnino indistinctus; hac enim de causa innatus, siue naturalis, appellatur: at desiderium formæ substantialis, & gaudium de eius possessione materiæ essentialia, & prorsus indistincta esse non possunt. Appetitus ergo innatus, materiæ respectu formarum, esse nequit per modum gaudij, aut desiderij. Maior videtur perspicua. Minor probatur, quia desiderium formæ eius absentiam, & gaudium eius possessionem postulant: materia autem, secundùm se essentialiter sumpta, nec absentiam, nec possessionem formæ, postulat; sed ab vtraque abstrahit, & sine alterutra esse potest. Haud ergo, essentialiter, & secundum se præcise sempta, est gaudium, aut desiderium formæ substantialis: id quod vel à nobis est supra concessum.

30 Sed in primis si quid argumentum valet, id probat, non esse in nobis desiderium innatum beatitudinis etiam naturalis. Sequela probatur, quia desiderium innatum beatitudinis nequit esse nobis omnino essentiale, & adæquatè identificatum, cum iuxta aduersarios nequeat non importare carentiam beatitudinis naturalis à nobis distinctam, & separabilem: alia verò ex parte deberet esse nobis omnino essentiale, & à natura nostra prorsus indistinctum: siquidem haberet rationem appetitus, non eliciti, sed innati. Consequens autem est falsum, & contra illud Augustini lib. 1. confes. c. 1. *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec perueniamus ad te.* Quæ verba Suarez lib. 1. de gratia capite 29. numero 10. explicat de appetitu innato beatitudinis naturalis: at non de alio possunt intelligi, quàm de desiderio: quippe cuius solius est proprium, cum inquietudine, & anxietate cohærere.

31 Pari ratione argumentum illud probaret creaturas inanimatas haud desiderare innatè incorruptionem, & perpetuitatem quandam; contra illud Pauli ad Romanos 8. *Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe; quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei: scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc.* Quæ verba de appetitu innato creaturarum etiam insensibilium, ad incorruptionem quandam, & perpetuam durationem exponit Chrysostomus ad Romanos 8. sermone 14. talis autem appetitus in eis nequit esse gaudij, aut amoris stricti: vtpotè de quibus verificari nequeunt verba illa Pauli, *ingemiscit, & parturit*: debet ergo esse desiderij innati. Quid multa? eodem argumento probaretur in creaturis inanimatis non esse appetitum gaudij, de vlla perfectione sibi connaturali: contra illud Psalmi 103. *Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum suorum satiabitur terra.* Et infrà: *Saturabuntur ligna campi, & cedri libani, quas plantauit.*

32 Absolutè respondeo, appetitum rei, ad bonum sibi conueniens, non semper esse ei omnino essentialem, ab eiúsque natura prorsus indistinctum, nec ob id innatum appellari, sed quia in physica rei natura, vel adæquatè, vel saltem inadæquatè consistit. Itaque interdum per naturam rei desiderantis, & absentiam boni desiderati, saltem pro instanti antecedenti, constituitur, vt cum per modum desiderij tendit; & interdum naturæ rei desiderantis addit, in conceptu suo quidditatiuo, præsentiam boni desiderati, vt cum pergit per modum gaudij: quare licet materia secundum se essentialiter sumpta gaudium, aut desiderium formæ non sit, adhuc per eius præsentiam modò, & modò per eius absentiam in ratione gaudij, aut desiderij innati poterit apprimè constitui. Nec verò contra hanc doctrinam iure argui potest ex appetitu elicito, per rei absentiam, aut præsentiam, minimè constituto: aliàs, sicut posterior hic appetitus à facultate appetente realiter adæquatè distinguitur; ita pariter appetitus, materiæ innatus, congenitúsve, ab ea distingueretur realiter adæquatè: contra expressam doctrinam B. Thomæ 1. p. q. 59 art. 2. & Scoti in 2. dist. 3. qu. 5. necnon contra quam ipsimet aduersarij sentiunt, qui ne distinctionem realem inadæquatam inter materiam primam & appetitum suum innatum ad formas admittunt.

33 Obiicies denique contra amorem strictum innatum materiæ respectu formarum substantialium. Si daretur in materia talis amor, maximè quia desideriũ & gaudium circa formas nequeunt esse omnino essentialia materiæ, & cum ea adæquatè identificata; cum tamen aliquis appetitus innatus eam cum materia habere debeat identitatem: quo fit, vt is appetitus ita cum ea idẽtificatus haud possit esse alius, quam amor strictus. At hæc ratio est nulla. Quod enim desiderium innatum formarum possit esse materiæ omnino essentiale, & in ea adæquatè consistere suadetur: nam si Deus ab æterno mundum cõderet ac moliretur, eius volitio efficax, ad illum terminata, rationẽ haberet desiderij: nec enim esset amor strictus, seu simplex complacentia, nec merum gaudium, vt compertissimum est. Similiter ergo materia, existens ab æterno cum forma, posset nihilominus eam desiderare: at id desiderij non constitueretur per carentiam formæ, in instanti etiam antecedenti: esset ergo omnino essentiale materiæ, & ab ea ne inadæquatè distinctum: ac proinde modo etiam tale est: posse enim esse omnino essentiale, & de facto esse omnino essentiale, idem sunt & reciprocantur inuicẽ.

34 Respondeo, desiderium innatum formarum, haud posse esse omnino essentiale materiæ, nec in ea adæquatè collocari, sed semper inuoluere vlterius carentiam aut priuationem aliquam: vnde effluxit Philosophicum axioma; *Priuatio est causa appetitus.* Ad rationem autem in contrarium adductam dicendum est, etsi desiderium innatum formæ in materia de facto semper sortiatur carentiam formæ veram, & quasi positiuam, pro instanti saltem antecedenti, per quam possit constitui: quo sensu in superioribus locuti sumus: at aliam dari carentiam formæ impropriam, & præcisiuam, quæ quidem distinguitur à materia, & præfatum eius desiderium non minus quam prior carentia potest constituere.

35 Itaque per vnam carentiam harum, aut per alteram, aut per vtramque potest constitui desiderium innatum materiæ: hæc enim aut verè caret forma pro instanti præsenti, vel saltem antecedenti, aut eam possidet: si prius; sanè per carentiam formæ in instanti, vel præsenti, vel antecedenti, constituitur formam desiderans innatè: si posterius; ergo pro priori ad possessionem formæ intelligitur possessura formam, siuè ad eam possidendam proximè disposita, & ordinata à Deo: hæc autem dispositio distinguitur realiter à materia, éstque ab ea separabilis: alia verò ex parte est carentia quædam præcisiua formæ; cum pro priori, quo intelligitur ea ordinatio, & proxima expeditio materiæ ad formam, non intelligatur forma ipsa existens, sed extitura: iam ergò per talem carentiam formæ latam & præcisiuam constituetur ex parte desiderium innatum, quo materia formam appetit.

36 Quibus suppositis, si materia existeret ab æterno substantialiter formata, nihilominus formam innatè desideraret: at tale desiderium non esset ei omnino es-

sentialę sed constitueretur ex parte per carentiam formæ præscisiuam, superius explicatam. Atque, vt semel finiam, materia ab æterno, vt secundùm se præcise sumpta & quatenus respiciens tum transcendentaliter formam, esset eius amor strictus; prout verò eam ab æterno possidens, foret eius gaudium, ac tandem, vt per aliquid à se distinctum, non tam eam possidens pro priori signo, quam possessura, siue ad possidendam proximè ordinata, eius esset desiderium innatum: hoc ergo non esset in euentu illo omnino essentiale materiæ, nec eius amorem strictum erga formas tolleret.

Capvt IV.

An materia appetat innatè formas substantiales corruptas?

37 Assero primò. Materia prima aliquo genere appetitus innati appetit formas substantiales corruptas. Ita Petrus Hurtad. disput. 2. Phys. sect. 3. & Tellez disput. 22. sect. 4. numero 6. & alij. Quorum omissis argumentis sic pro assertione posita arguo primo: Potest Deus de potentia absoluta producere omnes formas substantiales, & eas postea corrumpere: fac ergo hoc quod est possibile reduci ad actum: possibili enim posito in actu, nullum sequitur inconueniens, vt fert commune axioma: tunc certè materia appeteret innatè formas corruptas: ergo & modo eas ita appetit. Fore, vt materia tum appeteret innatè formas à Deo corruptas patet, quia ea tunc non posset naturaliter esse sine forma aliqua: aliquam ergo tum appeteret, & exigeret innatè: quo pacto aqua frigiditatem, ignis calorem, & omne aliud, id sine quo nequit naturaliter esse, eo ipso innatè appetit: & quidem materiam tum existere absque omni forma esset miraculosum; ergo esset contra exigentiam innatam materiæ, ac totius naturæ: proinde talis exigentia materiæ ad formam aliquam substantialem haud posset tunc non dari: atqui ea exigentia non esset ad aliam formam, aliásue quam corruptas, cum supponantur omnes corruptæ, eo in euentu: esset ergo ad formas corruptas, & consequenter hæ possunt innatè exigi, & appeti.

38 Dices primò, materiam primam, in euentu illo miraculoso, habituram appetitum innatum aliquarum formarum: cúmque non essent aliæ, quam corruptæ, has appeteret innatè: at modo sunt possibiles aliæ infinitæ præter corruptas; non est ergo cur corruptas modo innatè appetat. Verum in primis conceditur nobis, formas corruptas, in aliqua saltem hypothesi, posse innatè appeti. Deinde, quod modo sint aliæ formæ possibiles, præter corruptas, non arguit, has non appeti innatè, vt appeterentur in illo euentu, sed quòd minus fortè appetantur, quam non corruptæ: non aliter ac possibiles esse præter formas inanimatas alias vitales, magísque perfectas, non est argumentum illas priores minus perfectas nullo modo terminare appetitum innatum materiæ, sed quod minus appetantur, quem perfectiores, ac vitales.

39 Dices secundò fore, vt materia in euentu posito appeteret innatè formas substantiales corruptas, quia hæ tum essent naturaliter possibiles: nec mirum: essent enim materiæ naturaliter debitæ, ac necessariæ: necessitas autem possibilitatem, & naturalis necessitas possibilitatem naturalem inuoluit: at modò non sunt naturaliter possibiles; cur ergo modò innatè appetantur. Hæc etiam euasio nulla est, tum quia id habet commune cum præcedenti, vt intentum ex parte concedat: tum etiam, quia falsò supponit, formas corruptas futuras esse naturaliter possibiles, ac materiæ debitas, necessariásque, si corrumperentur omnes: omnis enim possibilitas, & necessitas supponens essentialiter aliquid supernaturale, & miraculosum, eo ipso est supernaturalis & miraculosa: at quod possint, in euentu nostræ disputationis, formæ corruptæ reproduci in materia, quod item essent ei debitæ, ac necessariæ, haud quidem eueniret nisi ex suppositione miraculosa, & supernaturali. productionis, & destructionis omnium formarum possibilium: ergo &c.

40 Dices tertiò, esse possibiles aliquas formas substantiales successiuas, & essentialiter alligatas ad certum temporis spatium, quod vltra citraque nequeant consistere: quare omnes non posse simul à Deo produci, aut post productionem destrui corrumpive: quæ ergo nondum essent productæ, & consequenter nec corruptæ, has appeteret materia innatè. non verò corruptas. Verum inprimis alligatio illa ad tempus, faciens, vt nec ante illud nec post illud. res possit etiam diuinitus existere, fortasse impossibilis est in formis substantialibus, quæ est harum ex genere suo perfectio. Rursus, eandem etiam alligationem in formis accidentalibus, extra prædicamentum quando, plurimi negabunt. Tandem. esto admittatur in formis etiam substantialis ordinis, nihil inde fiet, quod nostræ possit obesse sententiæ: siquidem formæ illæ substantiales ad certum adstrictæ tempus, haud essent possibiles naturaliter, sed supernaturaliter: imò earum supernaturalitas esset citra dubium intrinseca & quoad substantiam, & non extrinseca, aut quoad modum: ergo, si in euentu nostri argumenti, tales formas substantiales successiuas appeteret, materia innatè, non obstante earum summa supernaturalitate; sanè à fortiori appeteret etiam innatè formas substantiales permanentes & à tempore absolutas, quantumuis corruptas. & ratione corruptionis naturaliter impossibiles, impossibilitate quadam extrinseca & minori, magísue quoad modum, quam quoad substantiam.

41 Dices quartò, si omnes formæ substantiales permanentes & à tempore absolutæ corrumperentur à Deo, futurum quidem, vt materia formas aliquas corruptas innatè appeteret: haud enim essent aliæ, quas posset appetere: Cæterùm hypothesim esse impossibilem: vt enim prædictæ omnes formæ simul à Deo corrumpantur, necesse est vt prius existant & à Deo producantur, idque simul & collectiuè; nihil enim corrumpi aut destrui potest, nisi quod prius existit: iuxta illud Platonis in Philebo; *Eius autem, quod non est, nec fuit, iacturam fieri aliquam, absurdum.* At impossibile est, omnes formas substantiales, etiam permanentes, & à tempore absolutas, simul à Deo produci: sunt enim cathegorematicè infinitæ: infinitum autem cathegorematicum actu repugnat: Ergo & impossibile est, omnes formas prædictas simul à Deo corrumpi. Sed ne hæc satis faciunt. Siquidem à principio probabilius est, non repugnare infinitum cathegorematicum in actu: de quo inferiùs in loco. Deinde esto repugnet; quidni ab impossibili arguere possimus. In hunc modum: si per impossibile omnes formæ essent corruptæ, sanè omnes appeterentur innatè à materia: cur enim vnæ potiùs quam aliæ? Modò ergo aliquæ formæ corruptæ appetuntur innatè à materia? cum aliquæ, etsi non omnes, de facto sint corruptæ, & continuò corrumpantur.

42 Argumentor secundò, pro assertione nostra, ad initiũ huius capitis statuta. Si qua ratione materia prima non

non appeteret innatè formas corruptas, maximè quia sunt naturaliter impossibiles: at hæc ratio est nulla, ergo &c. Id probatur, quia appetitus innatus ferri potest ad aliquid naturaliter impossibile; quod sic ostendo. Omnis res appetit innate suam conseruationem, vt ex Aristotele, Damasceno, & Augustino, superius citatis, necnon ex communi omnium Doctorum consensu, patet; vtque etiam inde manifestum est, quia cuiuis rei violentum est destrui, seu non conseruari: violentum autem est, quod fit contra exigentiam innatam eius, cui violentia infertur: nulla ergo res est, contra cuius exigentiam non sit destrui. Atqui conseruatio plurium rerum, est naturaliter impossibilis: apetitus ergo innatus ferri potest, ad aliquid naturaliter impossibile. Conseruationem plurium rerum esse naturaliter impossibilem, perspicuum est: nam res suaptè natura immortales destrui est naturaliter impossibile: quare miraculum esset, si anima rationalis v. g. aut Angelus, destruerentur: ergo, à paritate rationis, res corruptibiles, & mortales, contrariorumque agentium incursioni subiectas, conseruari tamen, erit naturaliter impossibile. Atque, vt exemplo res elucescat, si præcipitetur homo ab altissima turri, certè tum eum viuere erit naturaliter impossibile: aut ergo tum non exiget cadens suam conseruationem, nec consequenter mors & destructio erit ei violenta: aut sanè exigentiam habebit, & appetitum innatum alicuius boni sibi naturaliter impossibilis. Quòd vlterius ostenditur, quia homo cæcus innatè abhorret à cæcitate: hæc enim est eius malum: at innatè abhorrere à cæcitate, est innatè propendere in visum cæcitati contrarium: homo ergo cæcus innatè visum appetit, in eumque propendet: & tamen visus est ei naturaliter impossibilis: potest ergo dari propensio innata in aliquid naturaliter impossibile, adeoque in formas corruptas.

43 Argumentor tertiò. Si Deus annihilaret animam aliquam rationalem, eamque materiæ primæ dispositæ infunderet, sanè materia in ea innatè quiesceret, déque ea gauderet: at gaudium nequit esse, nisi de eo, quod prius desideratur determinatè, vel indeterminatè, absolutè, vel conditionatè: materia ergo prima ad animam rationalem destructam haberet nihilominus appetitum innatum, non tantum gaudij, sed etiam desiderij. Maior probatur, quia humanitas Christi innatè quiescit in subsistentia verbi, déque ea naturaliter gaudet: ita, non solùm qui desiderium innatum rerum quoad substantiam supernaturalium in natura possibilem esse admittunt, verum etiam ij, qui possibilitatem talis desiderij negant: ac præsertim Vasquez 3. part. disputat. 54. cap. 4. numer. 17. ad finem, & Suarez disputat. 8. sect. 3. atque apud eum Caietanus, & Thomistæ. Et quidem, nisi admittatur gaudium innatum de subsistentia Verbi, in humanitate Christi, nescio quomodo hæc non patiatur violentiam: etenim inquietum aliquid, & violentum manere, perinde est: humanitas ergo Christi, non quiescens in subsistentia verbi, vtpote supernaturali, nec in propria, quippè quam non habet, omnino inquieta manebit, adeoque perpetuam patietur violentiam, quod & maiestatem Christi dedecet, & est contra omnes Theologos. Quando quidem ergo humanitas Christi gaudet innatè, de subsistentia Verbi quoad substantiam supernaturali., quidni & materia prima gaudere posset innatè, de anima rationali, & perfectissima, post corruptionem sibi vnita, inque ea quiescere?

44 Argumentor denique quartò: aliquid, seu naturaliter impossibile, & contra exigentiam naturæ, seu supernaturale, & supra exigentiam naturæ, potest esse bonum alicuius subiecti, & in eo præsupponere capacitatem sui: hæc autem capacitas, quidni dicatur appetitus innatus? Quod certè non sit capacitas naturalis, sed obedientialis, ad tale bonum, impedire potest ne dicatur appetitus innatus omnino naturalis, seu non solum subiectiuè naturalis, sed etiam obiectiuè, & ex parte termini: at non, ne dicatur appetitus innatus obedientialis: & quidem hos postremos terminos inuicem non repugnare, sed potiùs optimè inter se cohærere docent Grana. 1. 2. controuers. 1. disputat. 5. numero 4. & P. Herize 1. part. disputat. 37. cap. 2. numero 22. Quæ cum ita sint, poterit eiusmodi appetitus innatus obedientialis esse, in materia prima, ad formas corruptas, quantumuis naturaliter impossibiles. Hactenus prima assertio.

Assero secundò. Materia prima non appetit formas corruptas appetitu innato omnino naturali, sed, vt prædictum est, appetitu innato, dumtaxat obedientiali. Probatur, quia appetitus innatus omnino naturalis haud potest ferri, nisi ad bonum naturaliter possibile: at formæ corruptæ non sunt naturaliter possibiles, sed potius ex natura rei impossibiles: siquidem id oportet esse naturaliter impossibile, quod existere nihil in rerum natura postulat, nisi ad summum conditionatè, & in defectum alterius; non existere verò plura postulant: qua ratione, productio caloris, in aqua suaptè natura frigida, absque vllo agente naturali calido ei approximato, est naturaliter impossibilis, eo quod talem calefactionem nullum agens naturale absolutè postulet, eius verò carentiam aqua & frigus ei cognatum postulent: in præsentia tamen agentis calidi, ea calefactio naturaliter impossibilis non est; quia, licèt aqua ei repugnet, agens tamen calidum eam postulat: atqui formas corruptas, postquam corruptæ sunt, iterum reproduci, & in materiam denuò introduci, nihil ab ipsis formis distinctum absolutè exigit, & oppositum plura in rerum natura postulant. Ea igitur reproductio formarum corruptarum, & earum in materiam introductio, naturaliter impossibilis est? 45

Vtraque pars minoris probatur. Prior quidem quia si quid à formis corruptis distinctum earum reproductionem & reunionem absolutè postularet, maximè materia prima, quæ sola per eam perfici potest: at materia prima id absolutè non postulat, sed ad summum conditionatè, & in defectum formarum non corruptarum: quia melius ei non est formas corruptas reproduci, & sibi denuo vniri, quam nouis formis perfici, immò hoc posterius ei longè melius est; quo sic virtutem suam passiuam magis ostentet, & vniuerso, nouarum semper formarum varietate, magis proficua sit. Posterior verò minoris pars probatur, nempe plura in rerum natura reproductioni formarum corruptarum resistere. Siquidem in primis causæ efficientes formarum substantialium, non reproductionem corruptarum, sed potiùs aliarum nouam productionem exigunt: & ad ostentationem suæ virtutis actiuæ; & ad varietatem vniuersi, cum eius pulchritudine coniunctam. Deinde formæ ipsæ possibiles lucem amant, & in existentiam emergere innatè appetunt: quum enim hic appetitus sit metaphoricus, & secundum quid, rebus non existentibus congruere potest: at formæ possibiles, simul, & semel in lucem produci, & materiæ vniri nequeunt; nec est potior ratio, cur vnæ potius, quàm aliæ producantur, & existant: igitur formæ possibiles exigunt produci, & existere, cum quadam successione, & ordine, ita vt 46

vt formæ, quæ ſemel producta eſt, & eſſe deſiit, ex iis, quæ antea non productæ ſunt; alia ſuccedat, ea nimirum, quam Deus maluerit, & huic iterum alia improducta, & ſic de reliquis. Demum, tota rerum vniuerſitas ab ea reproductione formarum corruptarum abhorret, eiúſque carentiam poſtulat, nimirum quia contra varietatem, ac proinde contra decorem, & pulchritudinem vniuerſi eſſe videtur.

47 Aliter etiam, & quidem liquidiſſima ratione, probari poteſt formas corruptas eſſe naturaliter impoſſibiles; namque naturaliter fieri non poteſt, vt res vlla tranſeat, de loco in locum extremum, ſine tranſitu per ſpatium loci intermedium. Similiter ergo impoſſibile naturaliter eſt, aliquid tranſire, transferrive, de tempore ad tempus, quin prius tranſeat per ſpatium temporis intermedium. Atqui formas corruptas, poſtquam extiterunt, iterum reproduci eſt eas tranſire, ſeu tranſferri de vno tempore ad aliud extremum, & diſtans, non tranſeundo per tempus intermedium, quod earum corruptioni, & non exiſtentiæ reſpondet. Ita ergo formas corruptas reproduci, eſt naturaliter impoſſibile.

Capvt V.

Soluuntur argumenta aliqua contra doctrinam capitis præcedentis.

48 Petrus Arriaga di ut. 2. Phyſicorum ſect. 4. ſubſect. 1. conclu. 3. num. 44. & cum eo multi recentiores, refragantur priori aſſertioni noſtræ, ſuperius poſitæ, ſentiúntque materiam primam nullatenus appetere innatè formas ſubſtantiales, ſemel corruptas. Cuius ſententiæ potiſſimum fundamentum eſſe ſolet. Nequit appetitus vllus innatus, dari ad aliquid naturaliter impoſſibile: at formæ corruptæ, per nos, ſunt naturaliter impoſſibiles. Ergo &c. Maior probatur, primò, quia appetitus innatus eſt ad id ſolum, quod appeteretur elicitè à ſubiecto, ſi in eo locum haberet appetitus elicitus: at, ſi materia prima eſſet cognoſcitiua, & appetitiua elicitè, ſanè eius, quod cognoſceret eſſe naturaliter impoſſibile, nullum haberet appetitum elicitum: ergò nec modò id poteſt innatè appetere.

49 Probatur ſecundò eadem maior argumenti: quia nequit dari appetitus innatus, in ſubſtantia aliqua naturali, ad quidpiam ſupernaturale quoad ſubſtantiam, vt v.g. ad gratiam habitualem, ad viſionem Dei, ad dotes gloriæ: haud ergo poteſt eſſe talis appetitus ad aliquid impoſſibile naturaliter, tametſi quoad ſubſtantiam naturale ſit. Antecedens eſt communiter Thomiſtarum, & plurium aliorum extra eam ſcolam, quos latè & eruditè refert P. Ripalda diſp. 9. de ent. ſupernat. diſp. 9. ſect. 2. numer. 11. Et probari poteſt, tum quia alioqui donum ſupernaturale quoad ſubſtantiam, eſſet ſimul, & non eſſet debitum naturæ: indebitum ei, quia eſſet ſupernaturale, debitum verò, quia à natura exigitur innatè: tum etiam, quia aliàs quiuis beatus eſſet in perpetua inquietudine, & violentia, cum multis careat gradibus viſionis beatificæ ac ſupernaturalis, quos tamen innatè appetit, cum earum ſit per ſuam naturam capax.

50 Reſpondeo, negata maiori. Ad primam eius probationem dicendum eſt, poſſe quem deſiderio elicito, inefficaci ſaltem, ferri ad aliquid vt naturaliter impoſſibile cognitum, & ſub alterius etiam ſuperioris poſſibilitatis ratione prorſus ignoratum; vt experientia teſtatiſſimum eſt: quidni ergo materia innatè ſaltem inefficaciter appetat formas corruptas, quantumuis naturaliter impoſſibiles? Deinde P. Vaſquez, vbi ſupra, & multi alij, dicunt humanitatem Christi deſiderare innatè etiam efficaciter propriam ſubſiſtentiam; quæ tamen ei eſt naturaliter impoſſibilis, cum non poſſit ſaltem naturæ viribus à ſubſiſtentia verbi ſeparari. Ergo &c. Tandem, quod cognoſcitur vt naturaliter impoſſibile, ſi tamen cognoſcatur vt ſupernaturaliter & alienis viribus poſſibile, poterit appetitu elicito etiam efficaci appeti, ac deſiderari: ſic Maria & Martha reſurrectionem Lazari, etſi naturaliter impoſſibilem, efficaciter tamen deſiderarunt, & à Chriſto petierunt, innitentes nimirum virtuti ſupernaturali quam in eo ad patranda miracula agnoſcebant, ac certiſſima fide credebant. Similiter ergo ſufficiet aliquid eſſe miraculosè poſſibile, vt innatè poſſit appeti, deſiderarique etiam efficaciter.

51 Ad alteram probationem maioris negatæ dicendum eſt, aliquid ſupernaturale etiam quoad ſubſtantiam appeti innatè à natura, non quidem appetitu innato omninò naturali, ſed tantum obedientiali. Ita Granad. & Herize ſupra citati, & reipſa Scotiſtæ omnes, aliique multi, apud Ripaldam relata diſp. 9. ſect. 1. num. 1. Quod autem contra obiicitur, donum ſubſtantialiter ſupernaturale futurum non tantum indebitum, ſed etiam debitum naturæ, ſi ab ea appeteretur innatè, haud eſt alicuius momenti: ſiquidem aqua v. g. in præſentia ignis exigit efficaciter frigiditatem, eaque propter calefacta, & frigiditate ſua ſpoliata, patitur violentiam: & tamen in illa circunſtantia non eſt ei debita frigiditas, qua ſpoliatur, ſed abſolutè indebita; ideóque ea ſpoliatur, quia ei non debetur: non omnis ergo exigentia efficax innata fundat debitum: & ſic donum ſupernaturale quoad ſubſtantiam, quantumuis terminans exigentiam efficacem innatámque naturæ, poterit tamen eſſe ei omninò indebitum, & non ſimul debitum.

52 Præterea iuxta aduerſarios, ad hoc, vt aliquod bonum exigatur innatè, non ſatis eſt, quod ſubiectum ſit eius capax, niſi ſit bonum naturalis ordinis, viribúſque naturæ poſſibile: quidni ergo eodem iure nobis liceat aſſerere, quod ad hoc, vt debeatur aliquod bonum donumve ſubiecto, haud ſatis ſit, illud ab eo exigi innatè, niſi vlterius ſit naturale quid, ac naturaliter poſſibile. Quod etiam ſecundo loco obiicitur in contrarium, non vrget: nam appetitus innatus ſubſtantiæ intellectualis creatæ, ſi de principali & efficaci ſermo ſit, haud eſt niſi ad ſubſtantiam viſionis beatificæ, præſcindendo ab eius maiori, vel minori intenſione: vnde non eſt mirum, quod præfata ſubſtantia nullam patiatur violentiam, tametſi maiori aliqua intenſione viſionis beatificæ omninò careat, ac deſtituatur. Sed de his ſatis Philoſopho.

53 Contra poſteriorem ergo aſſertionem capitis præcedentis, cui refragantur Hurtadus, Tellez, & alij, obiicies primo: Materia prima, quod ſemel appetit appetitu innato omninò naturali, id ſemper ita appetit: formas autem corruptas, antea quam corruptæ ſint, appetit appetitu innato omninò naturali: ergo &, poſtea quam corruptæ ſunt, ita eas appetit. Maior probatur, quia appetitus innatus omnino naturalis, in materia repertus, ei eſt adæquatè intrinſecus, & eſſentialis: quod ergo materia ſemel, id ſemper eo genere appetitus appetit: ſicut, quia diſtinctio eſt rei omnino eſſentialis, à quo res ſemel diſtinguitur, ab eo ſemper diſtinguitur. Confirmatur, & declaratur: ideo appetitus elicitus efficaciter & ſerio terminari nequit, ad rem naturaliter impoſſibilem, cognitam vt talem; quia cognitio impoſſibilitatis voluntatem à rei impoſſibilis voto inhibet,

hibet, atque retardat: at materia prima naturalem impossibilitatem formarum corruptarum non cognoscit: eas ergo sicut ante corruptionem, ita etiam & post corruptionem, appetitu innato omninò naturali appetet.

54 Obiicies secundò, contra eandem assertionem nostram: Formæ corruptæ sunt naturaliter possibiles: ergo sub appetitum omninò naturalem materiæ cadere possunt, & debent. Antecedens probatur; in primis, quia carentiæ semel corruptæ, naturaliter possunt, solentque redire: quid enim est ignem, aquam, aliasque id genus substantias destrui, & ad non esse reuocari, quam earum carentias, quæ prius velutì fuere, iterùm redire? præfatæ autem substantiæ naturaliter possunt, & solent destrui: ergo earum carentiæ naturaliter, vt dictū est, poterunt redire, quantumuis semel quasi corruptæ: quidni ergo formæ eis oppositæ, vtvt corruptę, nihilominus naturaliter sint possibiles, & aptę redire, ad esse, quod prius habuerunt? Suadetur etiam idem antecedens, ex celebri illa parœmia, *idem, semper idem, natum est facere, semper idem.* At causa efficiens formæ corruptæ, v.g. igneæ, (par autem est ratio cuiuscunque alterius) est omninò eadem, ante & post eius corruptionem: entitas etiam illius formæ corruptæ, est eadem, quæ ante corruptionem: nec enim forma vlla corrupta. in chimæram desinit, sed ad pristinam regreditur possibilitatem, cum destruitur: cur ergo causa efficiens prædictæ formæ corruptæ, eam in eodem numero, & specie passo nequeat reproducere?

55 Ad primum horum respondeo. appetitum innatum omnino naturalem materiæ, ab ea ex parte distingui, & per naturalem possibilitatem formarum semper constitui, vt bene Arriaga citata disp. 2. sect. 4 subsect. 2. num 54. sic eum appetitum, modo per absentiam, modo per præsentiam formarum, compleri superius edocuimus: quare materia, formas, quas semel appetiit appetitu innato omnino naturali, postea tamen poterit ita non appetere; quia nimirum, quæ semel naturaliter possibiles fuerunt, possunt postea in impossibilitatem migrare. Deinde, esto (quod falsum est) appetitus innatus omninò naturalis, qui reperitur in materia, sit ei omninò essentialis, adhuc materia poterit in formas corruptas appetitu illo innato ferri. Quid enim vetat, materiam omnino essentialiter ac per seipsam appetere innatè prorsus naturaliter, pro instanti A. formas substantiales, quæ vsque ad illud corruptæ non sint, & pro instanti B eas, quæ vsque ad illud corruptæ similiter non sint, & sic de reliquis? nam quod materia omninò essentialiter & adæquatè per seipsam formas appetat innatè prorsus naturaliter, hoc quidem, disputandi gratia, admissum, arguit appetitum illum ei semper conuenire, sed non pro semper, vt ita loquamur, aut pro instantibus, in quibus formæ intelliguntur iam corruptæ: qua ratione, Deus semper odio habet peccatorem, sed non pro semper, nec pro instantibus, quibus iustus est, cum pro iis eum amore prosequatur.

56 Confirmatio autem obiectionis non vrget: siquidem appetitus efficax elicitus fertur in bonum conueniens, & naturaliter possibile, media eius cognitione: quare mirum non est, quod cognitio impossibilitatis ab eius efficaci amote voluntatem auertat, aliàs interdum non auertendam; præsertim si supernaturaliter. ac de potentia absoluta, non appareat possibile: at appetitus efficax innatus, & omninò naturalis, materiæ primæ in bonum conueniens, & naturaliter possibile, quà talis, fertur immediatè, & non media vlla cognitione: vnde seorsim à quauis cognitione, eiúsve defectu, poterit in materia cessare, cessante naturali possibilitate formarum corruptarum; nimirum, quia eo ipso cessat conditio obiectiua sub qua tendit, quatenus est talis materiæ appetitus.

Ad secundum respondeo, negato antecedenti: Prior 57
autem eius probatio facile dilui potest, dicendo, cum corrumpitur forma ignis v.g. haud redire, eius vt existentis secundum se, siue existentiæ illius secundum se, carentiam: quippe, quæ nunquam fuit: quæ ergo carentia incipit post corruptionem talis formæ? Sanè non nisi durationum per quas posset illa forma postea existere, & durare, simpliciter tamen & propriè non existit: carentia autem priuatiua durationum sequentium, non redit, sed incipit pro tempore, quod iis durationibus, si existerent, responderet, modò verò non iis respondet, sed corruptioni formæ substantialis, cuius sunt durationes. Sed de hoc latius alibi. Si cui tamen hæc doctrina displicuerit, dicat carentiam formæ ignis secundum se, & similium formarum, post corruptionem redire quidem naturaliter, vt in argumento probe ostenditur; non tamen easdem numero, sed specie: nec absurdum esse, quod eiusdem formæ positiuæ dentur carentiæ solo numero diuersæ.

Posterior etiam probatio antecedentis negati, non 58
est magis momentosa: nam ante & post corruptionem formæ, status rerum omninò idem non est, quoad modum, quantumuis quoad substantiam idem sit: hæc autem diuersitas, quoad modum, sufficit vt causæ efficientes & materiales formæ corruptæ ad eam iterum concurrere nequeant, vt ex nostris argumentis perspicue constat. Aut dic, idem, semper idem, esse natum, aptúmve, facere semper idem, quoad speciem. non verò quoad numerum: hoc autem aduersariis quid potest prodesse?

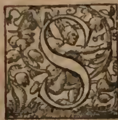

TRACTATVS V.

De imperfectione Materiæ componentis essentialiter corpus naturale.

CAPVT PRIMVM.

An materia prima, de facto existens, sit imperfectior omni alia materia, & substantia possibili?

SVPPONO ad hanc quæstionem, & sequentes, materiam primam, quæ de facto existit, non habere summam perfectionem, nec, quod perinde est, esse Deum. Quamuis enim id existimarit quidam Dauid de Dinando, apud B. Thom. 1. p.q. 3. art. 8. & Albertum tract. 3. Phys. c. 13. & lib. 6. Ethic. tract. 2. cap. 14. at hoc errore nihil esse stultius iure affirmat S. Doctor vbi suprà. Suppono item, materiam, ne in eximio aliquo perfectionis gradu esse, sed potius esse imperfectiorem. Angelo, animà rationali, aliisque multis formis substantialibus, præsertim perfectorum viuentium: quod etiam manifestum est, & ab omnibus Philosophis ac Theologis receptum. 1

His constitutis, materiam, quæ de facto existit, esse 2
in primis inter omnes materias possibiles, (si fortè plures sunt possibiles) necnon etiam inter omnes sub-

stantias, seu creatas, seu creabiles, imperfectissimam, tuentur Durand. in 2.q.1. Argentin. in 1 dist.44.q.1. art.2. Richard. quodlib.2.q.5. Ægid. quodlib.3.q.5. Ioann. de Neapoli.q.5. Abulens. in cap.22. Matthæi q.222. in idipsum inclinat Scotus in 2. dist.12. q.2. ad argum. Eandem sententiam sequitur Suarez disp. 13. Metaphys. sect.12. num.6. Collegium Conimbricens. lib.3. Phys. cap.8. q.3. art.2. & alij: pro qua

3 Obiicies in hunc modum. Possibilis est substantia omnium infima, & imperfectissima: eiusmodi igitur est materia à Deo producta, quam propè nihil Augustin. ob eius imperfectionem nuncupauit. Antecedens probatur, primo quia ad perfectionem diuinæ omnipotentiæ minimè spectare videtur, quod substantias imperfectiores, & imperfectiores in infinitum, producere possit: haud secus ac perfectionem artificis creati minime commendat, quod magis & magis imperfectè operari possit, sed potius quod perfectiùs & perfectiùs operando sit: ergo ad substantiā imperfectissimam, ab omnipotentia Dei producibilem, est deuenire. Secundò, quia in quantitate permanenti, & successiua, deuenire est ad minimum, videlicet ad instans, & punctum: similiter ergo, in quantitate entitatis, seu perfectionis substantialis, deuenire erit ad substantiale minimum, siue ad substantiam perfectione infimam. Tertiò, quia species sunt sicut numeri, vt fert commmunis paræmia, & vt Dionysius de diuinis nomin. perspicue edocet, inquiens, species rerum creatarum à Deo procedere, sicut numeri ab vnitate deriuantur: at in numeris est assignare numerum minimum, nempe dualitatem: ergo in speciebus substantiarum erit assignare substantiam perfectione minimam: quo spectat illud Philonis Iudæi, in lib. allegoriarum: ***Binarius est imago materiæ, quæ dimiditur secatúrque, tanquam mortalis:*** vbi videtur, materiam inter substantias imperfectissimam, binario, numerorum imperfectissimo, comparare.

4 Secundò probari solet eadem sententia, à quibusdam Recentioribus, hoc pacto. Si esset possibilis aliqua materia, aut substantia, imperfectior materia de facto existenti, ea actu existeret: sed ea actu non existit, vt vtrinque supponimus: ergo nec potest existere. Sequela probatur; quia omnis substantia suaptè natura postulat, vt omnes aliæ substantiarum species, se imperfectiores, existant; ob appetitum quendam excellentiæ, & dominationis, rebus omnibus insitum, quo aliæ aliis præesse ambiunt; quæ relatio præcellentiæ intelligi non potest, quin quæ exceduntur existant: si ergo esset possibilis substantia aliqua, materia prima de facto existenti, imperfectior, ea ex natura rei de facto existeret.

5 Oppositum tamen longè probabilius est, quia repugnat substantia creata omnium perfectissima, vt ostendetur in loco: igitur & omnium imperfectissima: ac proinde huiusmodi non erit materia prima, quæ de facto existit. Consequentia perspicua est, nam sicut infinitam perfectionem creatoris haud parum manifestat, quod possibiles sint substantiæ perfectiores in infinitum, quin vlla ad eius perfectionem adeò accedere possit, vt alia magis accedere nequeat; ita similiter infinitam, omnique ex parte illimitatam, creationis perfectionem, & excellentiam, mirum in modum ostentat infinitus processus substantiarum possibilium, quarum nulla ita imperfecta sit, aut ita ab infinita perfectione Dei recedat, quin alia ab ea magis recedere, & imperfectior esse possit: nisi enim substantia Dei infinita esset, sanè substantias creatas imperfectiores, & imperfectiores in infinitum, & absque termino, sub se non posset habere.

Declaratur: Deum posse producere substantias magis, & magis imperfectas in infinitum, quin ad imperfectissimam descendere possit, non est eum magis imperfectè in infinitum operari posse: hoc enim secundum denotat imperfectionem, non tam in re operata, quam in modo operandi; modus autem operandi imperfectus repugnat Deo, quippe qui res imperfectissimas perfectissimè operatur, & in iis non minus, quam in perfectissimis summa prudentia, & arte regitur: illud autem prius imperfectionem in sola re operata indigitat; in quo nulla repugnantia apparet. 6

Deinde, in quantitate continua versus minimum est procedere in infinitum, ita vt nulla quantitas eius exiguitatis assignari possit, quin alia minor possibilis sit, vt lib. sequenti ostendemus: similiter ergo in quantitate perfectionis substantialis, ad substantiam imperfectissimam, & minimam, deuenire non est. Quod autem in quantitate continua permanenti, & successiua, ad minimum aliquod, nempe punctum, & instans gradus sit, nihil obest: siquidem punctum, & instans, quantitas non sunt: quare ad quantitatem minimam, eorum merito, non deuenitur: vnde neque, ad quantitatem perfectionis substantialis minimam, licebit vnquam deuenire. 7

Quod verò in quantitate discreta ad numerum minimum, videlicet, dualitatem, deueniatur, non magis obest: siquidem numerus binarius numerorum omnium non imperfectissimus est, sed potius perfectissimus: tum quia reliquis simplicior est: simplicitas autem ad perfectionem attinet: tum quia præ reliquis numeris magis sui communicatiuus est, cum nullus numerus sit, in quo non contineatur: esse autem sui communicatiuum, ac diffusiuum, bonitatem, & perfectionem arguit: quare in numeris non est dare numerum imperfectissimum: dualis enim perfectissimus est, & quo magis reliqui à dualitate abscedunt, eo magis imperfecti sunt: cum ergo nullus numerus à dualitate abscedat, distétve infinitè, & summè, aut ita vt alius ab ea remotior non sit, sanè nullus numerus imperfectissimus erit: quid ergo mirum, si similiter impossibilis sit substantia imperfectissima? Atque ex his patet ad primam obiectionem, & eius probationes. 8

Ad alteram obiectionem respondeo, materiam, de facto productam, non necessariò debere postulare existentiam aliarum substantiarum imperfectiorum, esto aliæ imperfectiores sint possibiles, nec id verisimiliter colligi, ex appetitu illo excellentiæ: siquidem rebus creatis suapte natura finitis, & imperfectis, non minus consentaneus est appetitus subiectionis, quam dominationis, & excellentiæ: at non habent appetitum naturalem subiectionis, ratione cuius irrefragabiliter postulent substantias omnes se perfectiores existere; vt iis subesse possint, alias Deus ex natura rei perfectiora facere non posset, quam quæ fecit? Ergo &c. 9

Caput II.

An materia prima sit imperfectior omni forma substantiali.

Assero primò. Materia prima ex genere suo est necessariò & semper imperfectior forma substantiali. Hanc assertionem claram & euidentem censet P. Suarez disp.13. Metaph. sect.11. num.11. ibi: *Materia vt sic distinguitur intra latitudinem substantiæ,* 10

stantiæ, tum à substantia completa, siue composita, siue simplici: atque hoc modo clarum est, genus materia vt sic minus perfectum esse quam genus forma, & à fortiori, quam substantiam compositam, vel completam. Ratione suadetur. quia intra genus formę est aliqua adeò perfecta, vt quacumque materia possibili longè perfectior sit: genus ergo formæ perfectius est, quam genus materiæ, cum perfectio continentium perfectione contentorum metienda sit, atque adeò forma ex genere suo perfectior est quam materia & hæc illa imperfectior. Antecedens conspicuum est: quæ enim materia excogitari potest, quæ animo rationali perfectione non decedat? Sanè formæ ipsæ materiales, esto sensibiles & vitales, vsque eo perfectionis euehi nequeunt, vt animi rationalis perfectionem assequantur: multò ergo minus materia vlla eam poterit assequi.

11 Aliter etiam suadetur eadem assertio: tum quia accidens ex genere suo substantia imperfectius est, quãtumuis aliquod accidens substantia aliqua fortasse perfectius sit: Ergo a pari, &c. Tum etiam, quia materia in composito substantiali, potius quam forma, subiecti vicem obtinet: at, supposita propria existentia materiæ, distincta ab existentia formæ, id explicari nequit, nisi per hoc quod materia sit imperfectior, quam forma: materia ergo, saltem ex genere suo, imperfectior est, quam forma: ea namque inæqualitas perfectionis, fusiùs & laxiùs nequit explicari.

12 Assero secundò. Valde probabile est, materiam primam, de facto existentem, imperfectiorem esse forma substantiali, non tantum ex genere suo, sed, quod plus est, quacumque forma substantiali, in particulari sumpta. Ita P. Suarez, vbi suprà. Et probatur primò, quia hac ratione pressius & melius exponitur, cur materia potius quam forma munus subiecti gerat. Secundò, quia forma quæcumque est principium operationum compositi sui, materia verò earum dumtaxat principium receptiuum: forma ergo, quæcumque sit, perfectior erit, quam materia, & hæc imperfectior, quam illa. Antecedens quoad priorem eius partem, & est per se perspicuum, & perspicuè traditur à B. Thoma 1. p. q. 105 a. 5 corp. vbi de Deo sermonem habens, déque concursu, quo causis secundis, vt sic, cooperatur, ita inquit; *Vnde non solùm est causa actionum, in quantum dat formam, quæ est principium operationis*, &c. Posterior etiam antecedentis pars non minus manifesta est: si enim materia, quæ de facto existit, esset radix effectiua operationum compositi, adinstar formæ, non esset sanè, cur operationes determinatas non peteret, sicut illas forma postulat: atqui operationes determinatas non exposcit, sed his vel illis specie diuersis, experientia teste, contenta est: ergo, &c.

13 Vlterius suadetur eadem assertio, quia si materia prima, actu à Deo producta, non esset imperfectior quacumque forma substantiali, certè posset etiam fingi materia aliqua possibilis, vsque adeò perfecta, vt non solum formam aliquam substantialem, verum etiam substantiam completam, æquare, aut superare possit, quod ridiculum est. Ad hæc, iuxta plures aduersarios, imperfectissimum viuens quouis non viuente quamlibet perfecto perfectius est; nec sol v. g. muscæ perfectionem assequitur: at quid verisimilius, quam formam substantialem qualemcunque ita debere comparari cum materia de se informi, sicut, id quod viuit, cum eo quod est vitæ expers? Ergo &c. Tandem, si materia de facto existens, aut vlla alia possibilis, eò perfectionis euehi posset, vt formam aliquam substantialem æquaret, non esset, cur aliqua materia vsque ad perfectionem animi rationalis gradum facere non posset; quod tamen commentitium, & chimæricum esse, quis ambigat?

Assero tertiò. Probabile etiam est, materiam aliquam, non solùm possibilem, verumetiam existentem, haud esse imperfectiorem, sed potius magis perfectam pluribus formis substantialibus. Nonnihil in hanc assertionem inclinat P. Suarez vbi suprà. Et 14
suadetur primò, quia materia prima cum forma cineris v. g. tam informis penè videtur, ac sine illa: nec decorem ea vllum, vllámve speciem materiæ superaddit. Secundò, quia materia creatur, & est immortalis, cum tamen forma cineris generationi, & corruptioni, obnoxia sit. Tertiò, quia bonum est diffusiuum sui, teste Dionysio de diuin. nomin. at materia prima magis diffusiua sui est, quam forma cineris; cum altera quodcunque compositum substantiale specie diuersum, altera verò vnum duntaxat constituere possit: hoc ergo etiam ex capite materia cineris melior & præstantior, quam eius forma, esse videtur. Quartò, quia melius & præstantius apparet, inchoare ens naturale perfectissimum, quale est homo, cœlum, &c. quam complere ens naturale, quo vix aliud imperfectius reperias: illud autem prius materiæ cineris conuenit, hominis enim ac cœli compositionem inchoare, & eius quasi basis esse potest: hoc verò posterius, formæ cineris competit.

Quod autem forma cineris aliquarum operationum principium effectiuum sit, secus verò materia; 15
aliunde compensatur, per hoc quod materia possit esse principium susceptiuum infinitarum penè operationum specie diuersarum, quarum aliæ vitales, aliæ non vitales, aliæ transeuntes, aliæ immanentes, omnes tamen perfectissimæ sunt; cum tamen operationes, quas forma cineris efficere potest, paucæ & imperfectissimæ sint suapte natura. Quod verò forma semper materiam præsupponat, atque adeò ea perfectior esse videatur, eo quod eius quasi complementum sit, & natura non nisi ab imperfectis ad perfectiora ascendat; hoc inquam non obest, quia etiam accidens præsupponit substantiam, quam tamen perfectione non superat.

Tandem, quod forma ex genere suo materia perfectior sit, non obstat etiam: quia visus v. g. ex genere 16
suo perfectior est, voluntate humana, propterea quod visus sub facultate cognoscitiua, & voluntas sub appetitiua contineatur; genúsque facultatis cognoscitiuæ fortassis perfectius sit, genere facultatis appetitiuæ: & tamen visus absolutè perfectior non est humana voluntate, sed potius longè imperfectior: similiter ergo in præsenti, &c. Verùm esto hi, & alij complures perfectionis gradus, pro cuiusque arbitrio, materiæ assignentur, probabile tamen semper manet, quod superius asseruimus secundo loco, eam nunquam ad perfectionem formæ euehi posse, nedum eam superare: sicut quamuis fingatur bellua aliqua, quæ suapte natura creetur, & immortalis sit, quæque nunquam, & nunquam non sit, aliosque perfectionis gradus ab homine alienos sibi vendicet, ea tamen perfectionem hominis assequi, aut præterire non poterit.

CAPVT

Capvt III.

An materia prima, de facto exiſtens, ſit imperfectior omni ente, non ſolum ſubſtantiali, ſed etiam accidentali, exiſtenti, & poſsibili?

17 Dico non eſſe: quia, vt ſuperius oſtenſum manet, probabile eſt, eam eſſe perfectiorem aliqua forma ſubſtantiali: ergo pro certo, & explorato habendum eſt, illam eſſe perfectiorem aliqua forma accidentali: & ſic haud poteſt eſſe imperfectior omni ente, non ſolùm ſubſtantiali, ſed etiam accidentali. Secundò, materia prima ſuas habet proprietates accidentales, v.g. quantitatem, ſi fortè ab ea diſtinguitur, vbicationem, durationem, &c. His autem eſt perfectior, cum omnis eſſentia perfectionem ſuarum proprietatum non ſolum adæquet, ſed etiam ſuperet: ergo, &c. Et quidem noſtram ſententiam tuentur Conimbricenſes lib.1. Phyſ.q.2.art.3. & lib.3.q.3. art.2. circa medium, ac Balthaſar Tellez d.22. ſ.5.concl.3. qui etiam pro eadem ſententia refert Beatum Thomam, Fonſecam, Soarium, & Vaſquez.

18 Obiicies tamen in contrarium primò. Materia prima dicitur ab Auguſtino prope nihil lib. 12. confeſſ.cap.7. ibi: *Feciſti cœlum, & terram* (id eſt materiam primam) *duo quædam, vnum propè te, alterum prope nihil, vnum quo ſuperior tu eſſes, alterum quo inferius nihil eſſet.* Rurſus a Platone vocatur materia non ens: nam in Timæo ſic diſputat: *Quid eſt quod ſemper eſt, generationem autem non habet? Et quid eſt, quod gignitur quidem, nunquam autem eſt?* Vbi iuxta communem Auctorum interpretationem, per id, quod ſemper eſt, idæam, & per id quod non eſt, non aliud, quam materiam primam intellexit. Quamobrem rectè Clemens Alexandrin. lib. 5. ſtromat. *Sciunt ergo (ſtoici) eam quæ vocatur materia, quæ ab ipſis dicitur expers qualitatis, & figuræ, audacius quoque à Platone dictum eſſe, id quod non eſt.* Præterea eadem materia appellatur à Platone, *Magnum, & paruum*, nimirum quia vt interpretatur Porphyrius in lib.de occaſion. c.11. *Fit ſemper, manet verò nunquam, neque tamen aufugere poteſt; quippe, cum totius entis ſit defectus: quamobrem quidquid promittit, mentitur, ac ſi magnum quid appareat, iterum euadit paruum; quaſi ludus quidam eſt, in non ens aufugiens,* Quid plura? tum à Platonicis, tum ab aliis vocatur materia, primæ eſſentiæ inanis vmbra, primæ vitæ fæx, regio diſſimilitudinis, ſiue Deo diſſimillima. At id nequit non eſſe imperfectiſſimum, inter omnes ſubſtantias, omniaque accidentia creata, quod eſt prope nihil, quod non ens, quod primæ eſſentiæ non niſi inanis vmbra, quod primæ vitæ non niſi fæx, quod propter ſummam à Deo diſtantiam, & diſſimilitudinem regio diſſimilitudinis eſt, & appellatur. Materia ergo prima de facto exiſtens, quæ præfatis nominibus appellatur, & cui eorum ſenſus, ac vis conuenit, haud poteſt non eſſe imperfectiſſima, ac poſtremæ notæ inter omnes creaturas ſubſtantiales, & accidentales, ſiue exiſtentes, ſiue poſſibiles.

19 Reſpondeo tamen, materiam primam dici ab Auguſtino, Platone, & aliis, non ens, prope nihil, &c. non in ſenſu formali, ſed tantum in ſenſu cauſali; eo nimirum, quod ſit cauſa, cur omnes res ſublunares, quæ exiſtunt, aliquando intereant, reducantúrque ad nihil, & non ens: ad modum, quo dicitur Chriſtus v.g. noſtra ſalus, & redemptio, non formaliter ſed tantum cauſaliter; quia ſcilicet meritis ſuis nos ſaluauit, atque redemit. Materiam autem cauſaliter eſſe nihil, & non ens, haud poteſt eam arguere imperfectiſſimam, inter omnia entia creata: alioqui etiam formæ ipſæ ſubſtantiales poſſent ſimiliter imperfectionis, eiuſque ſummæ, inſimulari, cum vna forma ſubſtantialis ſit ſemper in cauſa, vt alia intereat, & ad nihil, ac non ens reuocetur. Confirmatur, quia ideo materia eſt cauſa interitus rerum & formarum, taliſque cenſetur ab Ariſtotele lib.7.Metaph.cap.7.tex.22. & lib.9.Metaph c.9.tex.17. quia dum ſubeſt vni formæ ſubſtantiali, eſt capax recipiendi diſpoſitiones contrarias, eiuſque deſtructiuas, & ad aliam formam ducentes: at formæ ſubſtantiales, quæcunque ſint, non materialiter, ſed, quod plus eſt, effectiuè cauſant diſpoſitiones deſtructiuas aliarum formarum ſibi oppoſitarum: potiori ergo iure formæ ſubſtantiales ſublunares mutuum ſibi interitum parant, quam paratur eis à materia, ex qua conſtant: & tamen non ob id formæ illæ cenſentur imperfectiſſimæ omnium rerum creatarum: ergo &c.

Porrò mentem Auguſtini, Platonis, & aliorum eam eſſe quam diximus, facilè demonſtratur. Nam etiam materia dicitur à Platonicis priuatio formæ: at hoc eſto intellexerit Ariſtoteles lib.1. Phyſicorum c.9. in ſenſu formali, & ita ab eo intellectum ibi refutetur, intelligendum tamen eſt in ſolo ſenſu cauſali: vt non aliud ſit, quam materiam cauſare priuationem formæ, quam habet, appetendo ſcilicet aliam: qua de cauſa etiam vocatur malefica à Platone, & diſcipulis: ſimiliter ergo non ens, nihil, &c .ab iis, niſi in eodem ſenſu cauſali, non appellatur. Quod materia ab illis priuatio haud potuerit dici, in ſenſu formali, ſeu per identitatem, patet: tum quia, vt arguit contra eos Ariſtoteles vbi ſupra, materia appetit formam: ſed priuatio formæ non appetit formam, aliàs appeteret ſuam deſtructionem: ergo materia non eſt formaliter priuatio formæ: tum quia, materia exiſtit exiſtente forma, ſed priuatio non exiſtit exiſtente forma, cuius eſt priuatio; materia ergo non eſt formaliter & per identitatem priuatio formæ. Hæc quidem capita diſtinctionis inter materiam & priuationem ſunt euidentiſſima: nec credibile eſt ea latuiſſe Platonem & diſcipulos: proinde iuxta illos materia non dicitur priuatio per identitatem vtriuſque, aut in ſenſu formali. 20

Rurſus iidem dicunt, materiam generari, vt patet ex verbis Platonis ſupra allegatis: at euidens eſt, materiam primam, cum ſit primum ſubiectum, ex nullo ſubiecto ſe priori formaliter educi aut generari, ſed potius creari: ſolum ergo dicitur ab illis generari in ſenſu cauſali quatenùs ſcilicet eſt cauſa generationis rerum omnium, recipiendo diſpoſitiones, ad hoc vt continuò generentur formæ, formarumque compoſita: quidni ergo eodem ſenſu cauſali dici ab illis credamus materiam eſſe non ens, nihil, &c. nec ab illis tantum, ſed ab Auguſtino, & reliquis? Tandem ab Ariſtotele lib.1. Phyſicorum c.vltimo, quem ſequuntur Conimb. articulo 2. ad finem; materia dicitur interire per denominationem à priuatione intereunte, & quodammodo gigni per denominationem ab eadem priuatione in ea incipiente: cur ergo non potuerit etiam dici à Platonicis, & aliis, nihil, non ens, &c. per denominationem à priuatione, cuius eſt cauſa, & quæ nihili, & non entis, rationem veriſſimè obtinet. 21

At inquies: ſi materia vocatur non ens, ac nihil per denominationem à priuatione, & intentione rerum, quam cauſat, & meritò cuius facit, vt quæcunque 22

que sunt, existúntque, postea incipiant esse non entia, & nihil; cur e contrario eadem materia non appellatur maximè ens: siquidem teste Aristotele 1. œconom. cap. 3. & 2. de gener. cap. 9. text. 51. est causa existentiæ & conseruationis rerum omnium sublunarium, nouasque semper dispositiones, & formas suscipiendo, facit, vt omnium entium species in ratione entium vniuerso constent, & conseruentur? Occurri tamen ad hanc dubitationem facilè potest: primò si asseratur materiam à Platone, & aliis, vt visum est, non solum paruum appellatam esse, sed etiam magnum: quod perinde est, ac si eam nuncuparent, non tantum non ens, & nihil, sed etiam ens & aliquid. Item secundò, cum denominatio sequatur debiliorem partem, vt est in communi prouerbio, quid mirum, si frequentiùs dicatur materia non ens, & nihil, aut propè nihil, à rerum interitione, cuius est principium, quam ens à conseruatione & existentia rerum, quæ ei veluti causæ debetur? Hactenus prima pro contraria opinione obiectio.

23 Obiicies pro ea secundò. Non est potior ratio, cur assignari debeat inter omnia entia ens aliquod perfectissimum, nempè Deus, quam etiam inter omnia entia ens aliquod imperfectissimum: hoc autem aliud esse non potest, quam materia prima, quæ de facto existit: ergo &c. Respondeo negata maiori: nam potius ex ente perfectissimo sequitur impossibilitas entis imperfectissimi, quam eius possibilitas; cum certò certius sit, primi ac perfectissimi entis perfectionem commendari, ex eo quod habeat sub se entia creata, non tantum magis & magis perfecta, sed etiam minus & minus perfecta in infinitum, quæ possit producere, ita vt quemadmodum non est assignare inter entia creata ab eo producibilia perfectissimum, sic nec imperfectissimum. Insuper, vt c. 1. dicebamus, nullus numerus ab vnitate summe recedit: nulla ergo creatura à Deo summè vno summè recedere potest, aut ita, vt non possit dari alia, quæ magis ab eo distet, ac proinde sit imperfectior. Tandem, vt ibid differebamus, nulla quantitas continua permanens, aut successiua, assignari potest minima. Similiter ergo in præsenti, &c.

24 Obiicies tertiò, pro eadem sententia. Materia prima est pura potentia: sed pura potentia est imperfectissima entium, sicut purus actus est inter entia imperfectissimus: ergo. Respondeo materiam iuxta disputata superius tract. 2. cap. 4. non esse puram potentiam entitatiuam, sed tantum puram potentiam passiuam substantialem, hoc est ita receptiuam formarum substantialium, vt ipsa haud sit forma substantialis: at, vt esset imperfectissima entium omnium, priori modo, non posteriori deberet esse pura potentia.

TRACTATVS VI.

De vnitate specifica materiæ componentis essentialiter corpus naturale.

CAPVT PRIMVM.

Materiam omnem sublunarem esse vnius speciei, posse tamen esse specifice diuersam, verius est.

1 QVOD omnis sit de facto vnius speciei tuentur Huriadus d. 2. Phys. sect. 5. Suarez in Met. d. 13. sect. 11. num 15. Tellez d. 22. Phys. sect. 4. conclus. 1. Conimb. lib. 1. de cœlo cap 9. q 6. art. 4. & quod caput est, Arist. lib. 1. Phys. text. 69. & beatus Thom. 1. p. q. 66. art. 2. Probatur, quia nulla diuersitas per accidens, & contingenter talis variat speciem; aut essentiam: alioqui homo albus v.g. & homo niger erunt non vnius, sed diuersæ speciei: At tota diuersitas vnius materiæ sublunaris ab alia est quasi per accidens, & contingenter talis: materia enim inanimis animari potest, tolétque: & animata formam sortiri inanimem: & quæ vni formæ subest, potest cuicumque alij subesse, adeoque dissimilitudinem, & diuersitatem à forma sua prouenientem deponere, & alteri materiæ, cui dissimilis erat, assimilari. Ergo, &c.

Quod verò possit vna materia sublunaris, & corruptibilium formarum susceptiua, diuersæ esse speciei ab alia, probabilius longè est, nisi valde fallor. Etenim 2 quæ repugnantia esse potest in eo, quod aliqua materia sublunaris quarumdam formarum corruptibilium sit receptiua, & non omnium, alia verò aliarum, & non priorum? Cur implicet materia apta suscipere solas formas corruptibiles, non vitales, haud verò ad vitales & vitæ expertes ex æquo indifferens, sicut quæ de facto existit? An non subiectum substantiale completum formarum accidentalium, aliquod has, aliquod solas illas, non verò quodlibet quaslibet recipere potest? quidni ergo & ipsum in subiecto formarum substantialium corruptibilium, nempe materia prima sublunari, seruata proportione possit euenire?

Contrarium tamen tuentur Pater Suarez disp. 13. Metaph. sect. 12. num. 6. & Pater Balthasar Tellez 3 d. 22. Phys. sect. 4. num 5. & cum eis alij, præsertim Thomistæ. Ex quibus obiicies primò. Materia prima sublunaris est pura potentia, nullam habens perfectionem, nullum actum entitatiuum de se: non ergo potest specifice multiplicari; haud aliter ac e conuerso actus purus, ab omni potentialitate remotus, nempe Deus, nequit specifice multiplicari. Obiicies secundò. Actus est qui distinguit, vt fert commune proloquium: at nomine actus forma intelligitur, vtpote quæ subiectum actuat, sola ergo forma est radix distinctionis, ac multiplicitatis specificę, ac proinde materia prima sublunaris secundum se, & seorsim à forma sumpta nequaquam poterit quoad speciem multiplicari. Obiicies tertiò: Materia sublunaris debet esse subiecta priuationi formarum, sed priuatio formarum ad has importat capacitatem: materia ergo sublunaris debet esse capax formarum omnium corruptibilium: adeoque per respectum ad illas haud potest specie diuersificari.

Quartò, & eodem redit: formæ omnes corruptibiles ac sublunares conueniunt in ratione separabiliter 4 informandi: per ordinem ergo ad eas, & hanc earum informandi rationem, potest constitui vna species infima materiæ, quæ alia esse non potest, quam materia de facto existens. Quintò, si est possibilis vna materia sublunaris diuersæ speciei ab alia, hoc est formarum quarundam corruptibilium capax, quarum est incapax alia: quidni possibilis adstruatur materia prima solarum formarum spiritualium receptiua? Consequens autem hoc est absurdum: quia compositum ex tali materia & forma spirituali esset spirituale: esset quidem spirituale: quid enim haberet non spirituale? non formam; quippe quæ supponitur spiritualis: non materiam; vtpotè quæ cum sit subiectum formarum spiritualium, & nullarum corporalium haud potest non esse spiritualis: non denique vnionem, nimirum quæ nequit non sequi spiritualitatem extremorum suorum. Illud autem idem compositum non fore spiri-

spirituale patet, quia compositio ex actu & potentia repugnare videtur enti spirituali & simplicitati eius propriæ.

5 Ad primum respondeo, materiam, vt sæpissime dictum est, haud esse puram potentiam entitatiuam, sed potius propriam habere entitatem, & actualitatem: quidni ergo eius merito distingui possit in plures materias specie diuersas? sicut forma, propter propriam, quam sibi vendicat, entitatem & actualitatem, capax est inæqualitatis specificæ, eiusque multiplicitatis, & varietatis, quam in toto hoc vniuerso suspicimus. Deinde omnis materia specificè distinguitur à forma substantiali: & tamen iuxta aduersarios, omnis est absolutè pura potentia, cur ergo vna materia sublunaris specificè distingui non possit ab alia, quamuis alterutra sit pura potentia? Tandem paritas desumpta ab actu puro entitatiuo, nempe Deo, nulla est; alioqui, sicut Deus, quia est actus purus, non potest numero distingui, aut multiplicari, sic etiam materia prima, quia est pura potentia, haud posset numero distingui, aut multiplex esse.

6 Ad secundum respondeo, nomine actus, cuius sit proprium distinguere, intelligendam esse formam logicam, seu differentiam, aut quasi differentiam, non verò formam physicam, de qua est sermo: aliàs nec Deus & Angelus à rebus corporeis possent specificè distingui; quippe forma physica minimè præditi: nec etiam (ob eandem rationem) daretur vlla distinctio specifica inter materiam vt sic & formam, aut numerica inter vnam materiam sublunarem, & aliam: atqui materia prima secundum se, & præcisè sumpta, formam logicam, seu differentiã sibi vendicat. Cur ergo, ratione illius, non solum à forma physica, verum etiam ab alia materia, specificè nequeat differre?

7 Ad tertium respondeo, materiam sublunarem debere esse subiectam priuationi formarum; non omnium sed aliquarum: vnde fit eam necessario esse capacem aliarum formarum, præter eas quas habet, non tamen omnium. Ad quartum respondeo, nihil eo conuinci, nisi quod possit dari vna species infima materiæ sublunaris, receptiua omnium formarum corruptibilium, & in ordine ad eas earúmque informandi rationem, constituta: hoc tamen non prohibet, dari aliam speciem materiæ sublunaris, non sub priori illa specie contentam, sed ab ea omninò diuersam, quæ aliquarum determinatè formarum corruptibilium, non omnium, sit receptiua. Et quidem vt vna species dicatur contineri sub alia, esséque, ea inferior, haud satis est, vnius terminum & obiectum minus latè patere, quam alterius obiectum, vt liquet in sensu communi, & quouis sensu externo, quorum neuter subiicitur alteri, tanquam rationi superiori, esto vnius obiectum contineatur sub obiecto alterius, nec tam latè extendatur.

8 Ad quintum respondeo, pone quidem dari materiam receptiuam solarum formarum spiritualium, siue non omnino corporearum: quæ enim in hoc repugnantia esse potest? compositum autem ex ea materia & forma resultans esset spirituale simul, & materiale, non verò omninò spirituale: neque non etiam quæuis eius pars aliquid haberet materialitatis cum spiritualitate coniunctum. Hæc tamen latius explicare non est huius loci, sed ad metaphysicam spectat. Interim animaduerto tali materia nequaquam constare Angelos, sed potius cuiuscumque materiæ esse omnino expertes, vt contra Alensem, Richardum, Aureolum, & Auicembron, docent ceteri communiter scholastici, quorum multos referunt sequunturque Franc. Amicus tit. 1. disp. 3. s. 3. & Gilius lib. 1. tr. 1. c. 4.

Capvt II.

Materiam sublunarem esse vnius speciei cum materia cœlesti probabile est.

Svpponit hæc assertio, necnon ea, quam, seq. capite tradem us, Cœlos materia prima, constare & ex ea & forma componi. Quæ suppositio probabilis est, etsi eius contrarium sit non impossibile, vt ostendemus in loco. Materiam ergo sublunarem esse vnius speciei cum cœlesti, docent ex nostris Molina in opere sex dierum. disput. 5. Vasquez 1. p. disp. 24. n. 10. Hurtad. disp. 1. de Cœlo sect. 2. num. 15. Arriaga disp. 2. Phys. num. 159. Tellez disp. 22. Phys. sect. 4. Salmeron in epistolam 1. D. Petri cap. 3. disp. 4. Præpositus 1. p. tract. de op. sex dier. dub. 3. num. 19. Idemque probabile esse putant Conimbricens. lib. 1. de Cœlo cap. 2. q. 6. art. 3. In eadem sententia fuere veteres plerique Philosophi ante Aristotelem, nempe Empedocles, Trismegistus, Xenocrates, Anaximander, Thales, Heraclitus, Anaximenes, Plato, & alij: eandem postea opinionem sequuti sunt Auicenna, Okam, Bonauentura, Ægid. Romanus apud nostros Conimbricenses vbi supra: In eadem etiam inclinat Scotus, teste P. Suarez disp. 23. met. sect. 11. 9

Probatur autem, quia si qua ratione materia sublunaris non esset vnius eiusdemque speciei, cum materia cœlesti, sed diuersæ, maximè quia cœlum est incorruptibile: at hæc ratio est nulla: siquidem incorruptibilitas cœli proficisci potest, non ex eo quod eius materia formarum sublunarium incapax sit, sicut ad diuersitatem specificam materiæ cœlestis ac sublunaris oportet, sed ex eo, quod forma cœlestis sit naturaliter incorruptibilis, & à materia, quam semel possidet, expelli nesciat: Quare, sicut materia prima quamuis sponte sua ac per se penetrabilis, iuxta non paucos, tamen redditur impenetrabilis, per quantitatem à se realiter distinctam; & homo in statu beatitudinis per donum supernaturale efficitur incapax peccati & mortis, quorum tamen intrinsecè & per se capax est; ita similiter materia cœlestis, tametsi sit vnius eiusdemque speciei, cum materia sublunari, ac proinde formarum sublunarium suaptenatura capax, merito tamen formæ cœlestis earum incapax reddi poterit, quemadmodum opus est ad Cœli incorruptibilitatem. 10

Confirmatur, & declaratur; quia formarum sublunarium aliquæ difficilius à subiecto pelluntur, quam aliæ, vt cernere est v. g. in adamante, & stupa: & tamen omnes in eadem specie materia suscipiuntur: quidni ergo formæ cœlestes & sublunares possint esse tales, vt illæ priores nullo modo possint ex natura rei à subiecto suo pelli, possint verò posteriores, tametsi ambæ eandem specie sortiantur materiam; ac proinde ex incorruptibilitate Cœli, siue inseparabilitate formæ cœlestis à sua materia, huius à materia sublunari diuersitas specifica haud quaquam poterit rectè colligi. Confirmatur iterum: quia modus à re, cuius est modus auelli diuinitus etiam nequit, cum tamen res à modo sæpe sæpius auellatur: similiter ergo, quamuis formæ corporum cœlestium & incorruptibilium à materia sua naturaliter expelli aut separari nequeant, tamen eorum materia poterit è conuerso separari à formis cœlestibus, & sublunaribus vniri; & sic, non obstante, Cœlorum cœlestiúmque formarum incorruptibilitate, haud repugnabit materiam cœlestem & sublunarem eiusdem esse speciei. 11

Obiicies tamen primò: si materia cœlestis esset 12

vnius

vnius eiusdémque speciei cum sublunari, non esset cur illa ad huius instar non posset calorem, siccitatem, aliásque similes impressiones accipere. Consequens est absurdum. Ergo &c. Minor est perspicua, quia alias ignis cœlo contiguus in materiam cœlestem dispositiones vltimas ad formam igneam introducere posset, adeoque cœlum ignire & corrumpere: nec enim in igne deest virtus actiua, nec in materia cælesti virtus passiua, ad eas dispositiones dandas, & accipiendas. Maior autem probatur: siquidem dici nequit, quod nuper dictum est, formam cœli postulare, ne vllo modo eæ dispositiones in materiam cælestem imprimantur: quia pro illo priori, quo ignis est potens illas operari, & materia prima cœli de se apta eas suscipere, sane à forma cœlesti omnino præscinditur: ea ergo postulare nequit, nè dispositiones illæ igneæ pro posteriori naturæ signo producantur. Antecedens suadetur, pro illo priori signo Deus de se est indifferens, ad conseruandam vel non conseruandam formam cœli, & ad exhibendum vel non exhibendum igni suum concursum ad materiam cœli igniendam: alterutrum enim de potentia absoluta in opposita sententia præstare potest: ergo pro illo priori a forma cæli præscinditur; haud aliter, ac pro priori indifferentiæ ad amorem, & odium, ab vtroque præscinditur.

13 Verùm facile responderi potest, vt forma cælestis exigat aliquid innatè non requiri in ea existentiam, eo quod illa exigentia innata non sit vera exigentia, sicut elicita, sed metaphorica, & secundum quid: quare, tametsi pro illo priori nuper explicato non existat forma cælestis, tamen pro eo exigere poterit, ne dispositiones igneæ, aut alterius formæ in materiam, quam semel ipsa informarit, vnquam imprimantur. Præterea dici etiam potest, formam cœlestem existentem in primo instanti suæ productionis postulare innate, ne pro sequentibus dispositiones ad aliam formam in materiam cœli imprimantur: quam exigentiam pro præfato priori Deus præuidet; eique stare naturaliter tenetur.

14 Obiicies secundò, non esse in nostra sententia, cur, è contrario, cœlum in corpora sublunaria sibi vicina non agat, formámque cælestem in eorum materiam non imprimat; siquidem materia sublunaris capax est formæ cœlestis; cœlum autem ea actiuitate, & energia, qua corpora inferiora, & corruptibilia pollent, destituendum non est. Respondeo, quò vis resistendi in aliquo corpore maior est, eo virtus actiua in illo minor est, vt patet, verbi gratia, in auro, adamante, lapide, aliisque corporibus id genus, vtque indè etiam colligi potest, quod experientia teste è conuerso corpora magis actiua minorem sortiantur vim resistendi. Quando igitur virtus resistendi in cœlo summa est, ac naturaliter vinci nescia, mirum non est, quod virtus eius actiua ad effectus secum homogeneos sit exigua, adeoque formam cœli materiæ sibi contiguæ, & capaci nequeat communicare. Ob hæc tamen negare non ausim vim actiuam, & vim, seu virtutem resistendi, in summo aut certè in excellenti aliquo eidem corpori substantiali completo à Deo communicari posse, in alio saltem rerum statu.

15 Tandem obiici potest contra nostram sententiam, in hunc modum. Si materia vnius cœli esset eiusdem speciei cum materia, non solum sublunari, sed etiam, quod consequens est, cuiusuis alterius cœli; atque adeò de se indifferens, & apta ad omnes formas cælestes, ac sublunares; sane perpetuam violentiam pateretur. Consequens hoc absurdum est: quod enim est violentum in rerum natura, nequit esse perpetuum; perpetuitásque & violentia, naturaliter loquendo, termini sunt repugnantes inuicem. Sequela autem probatur, quia potentia, capax plurium actuum specie diuersorum, haud potest vnius solius perpetua possessione satiari: at vniuscuiusque cœli materia perpetuò retinet formam illam quam semel sortita est, nec eam cum alia vlla commutat, aut commutatura est: ergo si est apta ad formas cœlestes, & sublunares, quæ tot támque dissimiles sunt, recipiendas, haud poterit satiari per formam quam habet, sed potius, ratione æternæ ad illam alligationis, æternam patietur violentiam. Nec est simile in materiæ sublunaris aptitudine ad plures formas, præter eas quas habet: hæc enim eius aptitudo, & capacitas non est, nisi ad plures alias formas successiuè habendas: atqui successiuè quidem materia sublunaris plures formas consequitur: non est ergo, quod perpetuam pati censeatur violentiam, & inquietudinem.

Respondeo, materiam iuxta dicta superius tract. 3. c. 2. magis appetere formam substantialem cui vnitur, quam alias quibus non vnitur; propter maiorem videlicet determinationem ad illam, quam ad has: hinc est, vt materia vnius cæli ex. g. Iouis magis appetat formam Ioualem, & propriam quam varietatem illarum formarum cælestium & sublunarium. potior ergo & principalior eius cæli appetitus semper manet satiatus, etsi prædictis formis perpetuo destituatur, & ad vnam solam sit alligatum: vbi autem intelligitur principalis rei appetitus satiatus, tum certè ea res censetur absolutè satiata, & nulli violentiæ, nedum perpetuæ, subiecta: vnde aptitudo & capacitas illius cœli, & cuiusuis alterius, ad omnes & quascunque formas cœlestes, & sublunares, coniuncta cum earum perpetua priuatione, haud arguet illud, aliúdve vllum, non satiari vnquam, aut semper manere violentum. 16

Caput III.

Materiam sublunarem esse diuersæ speciei à cælesti, probabile quoque est.

Eam certè diuersitatem specificam tuentur B. Th. 1. p. qu. 66. art. 2. & cum eo Caietanus Capreolus Ferrariensis, Iauellus, Hispalensis. Soncinas Heruæus, & certatim Thomistæ. Item Alensis 2. p. q. 44. membr. 2. Maior 1. physic. quæst. 3. Richardus in 2. distinct. 12. q. 8. necnon ex nostris Suarez disp. 13. met. sect. 11. & de opere sex diet. lib 1 c 3. Fonseca 5. metaph. c. 3. q. 2. Rubius lib. 1. de cœlo c. 2. q. 6. Pereira lib. 11. philosoph. cap. 10. idemque problematicè propugnant Conimbricenses ad initium capitis præced. citati. 17

Suadetur autem, quia possibiles sunt plures materiæ diuersæ inter se speciei, vt tractatu superiori manet demonstratum: tales ergo de facto sunt materia cœlestis & sublunaris. Consequentia videtur bona: tum quia ea diuersitas vbi semel possibilis sit, ad pulchritudinem vniuersi, in varietate maximè sitam, non modicè confert: tum etiam, quia cœlorum incorruptibilitas aut à diuersitate specifica materiæ cœlestis, eiusque ad recipiendas formas sublunares incapacitate radicali, aut à peculiari natura & exigentia formæ cælestis superius 18

Conimbric. vbi supra & alij. Ad primam rationem contrariam dicendum est, hoc à posteriori constare, quod quæuis materia sublunaris esse possit sub forma, non solum propria, sed etiam aliena: quare non est cur non sit eiusdem speciei, cum materia habente formam alienam, & dissimilem. At nec à posteriori, nec aliter, certò constat, materiam cuiusuis cæli esse posse sub forma alterius: proinde haud debent orbes cælestes materia eiusdem speciei constare.

25 Ad alteram rationem contrariam dicendum est, non esse de conceptu materiæ primæ, vt sit indifferens ad plures formas specie diuersas, sed eam esse posse adstrictam ad vnam solam, quoad speciem. Ita præter alios expressè P. Petrus Hurtado, disputatione 1. de cœlo sectione 1. conclusione 5. §. 10. Et constat, quia si materia deberet habere talem indifferentiam, & amplitudinem, maximè quia est subiectum, & non forma, in compositione substantiali: sed, quod ex conceptu subiecti non debeat esse indifferens ad plures formas specificè diuersas, liquet ex dictis supra tractatu 1. capite 5. Porrò materiam esse primum cuiusque subiectum; item ab ea desumi genus & differentiam à sola forma, non vrget: siquidem hæc Aristotelis ac cæterorum Philosophorum pronunciata intelligi debent de sola materia sublunari de facto existente: quare huic soli, non cælesti, repugnabit alligatio ad vnam specificè formam, & incapacitas ad plures. Ad tertiam rationem contrariam dicendum est, haud sine necessitate multiplicari specificè materias cælestes; cum hæc multiplicitas ad decorem, & ornatum cœlorum, neque non ad eorum incorruptibilitatem melius explicandam valdè conducat, vt superius dictum est.

26 Tandem principaliter obiicies, materiam primam, vt sic, esse puram potentiam; ac proinde non posse diuidi in cœlestem & sublunarem, vt in inferiora specie diuersa: vti è contrario actus purus, nempè Deus, est omnino incapax multiplicitatis specificæ: Item, actum esse qui distinguit: haud ergo posse materiam sublunarem, cum actus ac forma non sit, specificè distingui à cœlesti. Sed respondeo, hæc & similia proposita, atque exposita esse, supra cap. 1. inter defendendam possibilitatem, plurium materiarum sublunarium, inter se, specie diuersarum.

TRACTATVS VII.

De forma componente essentialiter corpus naturale.

CAPVT PRIMVM.

An, & quid sit forma substantialis?

1 FORMA substantialis est actus vnum per se cum materia constituens, componénsque. Quam in rebus dari, apud omnes modo constantissimum est: Vsque adeo tamen euidens non est, vt actu rata probatione non egeat. Probatur ergo primò, quia datur in rebus materia prima: at non informis substantialiter, ergo forma substantiali prædita: talis ergo forma datur. Consequentia est perspicua. Maior minórque constant ex dictis suprà tractatu primo & secundo. Secundò, quia in quouis ente naturali datur aliqua prima radix, quæ certas, ac determinatas specie operationes, & proprietates postulet: Atqui ea prima radix est forma substantialis, ergo &c. Maior experimento testatissima est: viuentia siquidem diuersas operationes, ac proprietates à proprietatibus non viuentium essentialiter postulant: & viuentia perfectiora diuersas etiam proprietates, & operationes exigunt, ac viuentia imperfecta; cuius irrefragabile signum est diuersitas illa organorum, quibus altera, & altera pollent: Rursus elementa omnia diuersas operationes, ac proprietates suo sibi iure vendicant: quo pacto alia algent, alia calescunt, alia hument, alia arescunt, alia sursum, alia deorsum suis momentis feruntur: Et quidem entia naturalia determinatas operationes, & proprietates vsque adeo postulant, vt semel deperditas innata quadam vi eorum non pauca recuperent, & recuperatas conseruent.

Minor autem argumenti probatur; nam, quod omne ens naturale peculiares operationes, & proprietates postulet, non oritur à materia; quippe quæ ad has, & illas proprietates, & operationes hominis, aut equi verbi gratia, aliasve quascumque de se indifferens est: neque etiam oritur ex eo, quod ens naturale sit corpus simplex completum, cui eæ operationes, & proprietates præ aliis debeantur: tale siquidem illud nequaquam esse in superioribus abundè demonstratum manet: nec denique proficiscitur ab exigentia alicuius accidentis: tum quia prima radix essendi in homine verbi gratia, qualis est materia prima, accidens esse nequit: tum quia in Angelo, quod eius proprietates, & operationes destinate postulat, non est aliquod accidens, sed substantia ipsius Angeli: Similiter ergo in præsenti, &c. sola ergo forma substantialis in ente naturali reliqua est, quæ certas proprietates, & operationes, tanquam prima radix, possit postulare? 2

Tertiò probatur dari in rebus formam substantialem, quia Leo, & equus verbi gratia, essentialiter differunt: at dici non potest, eos differre essentialiter, propterea quod sint corpora simplicia specie diuersa: quod enim eiusmodi corpora non sint, patet ex initio tractatus primi: nec eò quod materias specie diuersas sortiantur; cum materias omnes sublunares eiusdem esse, speciei perspicuè probatum sit capite 1. tractatus 5. præcedentis: nec quia formas accidentales specie diuersas sibi vendicant, cum hoc non tam sit essentialiter, quam accidentaliter, eos differre? ideo ergo præcisè differunt essentialiter, quia formas substantiales specie diuersas sibi vendicant? ac proinde hæ in rerum natura reperiuntur. Minor & consequentia manifestæ sunt. Maior probatur: tum quia, Leo, & Equus, non differunt merè accidentaliter, vt equus albus, & niger, vti lumine naturæ compertissimum est; ergo essentialiter: tum quia differre specie est differre 3

ferre eſſentialiter, cum ſpecies integra completáque rei eſſentia ſit & dicatur: atqui Leo, & equus ſpecie differunt, vt conſtat ex 1. Geneſ. ibi. *Et fecit Deus beſtias terræ iuxta ſpecies ſuas*: ergo, &c.

4 Quartò: cum ſtupa verbi gratia merè calefit ad priſtinam temperiem, & ſtatum mox redituta, certè diuerſa longè mutatio eſt, atque cum de ſtupa in ignem, & poſtea in fauillam cinerémque conuertitur abſque vlla ſpe, aut poſſibilitate recuperandi priſtinas proprietates, vt euidentiſſimum eſt: ergo quia prior mutatio accidentalis eſt, & poſterior ſubſtantialis: at non eſt ſubſtantialis, eò quod deſtructa ſtupa corpus aliquod ſimplex ſubſtantiale, aut materia prima ſubſtantialis deſtruantur: ergo quia forma ſubſtantialis ſtupæ deſtruitur: tam ergo certum eſt, dari in rebus formas ſubſtantiales, quam quod plures dentur mutationes deſtructionéſque ſubſtantiales.

5 Quintò: quod homo conſtet corpore, & anima rationali, & fide ſanctum eſt, & ratione certum: at anima rationalis eſt forma ſubſtantialis corporis: ergo &c. Minor probatur: tum quia, ſi anima rationalis non eſſet forma corporis ſed corpori velut nautita naui aſſiſteret, vt nonnulli Philoſophi antiquitus arbitrati ſunt, ſanè non eſſet cur ſeparanda à corpore violentiam illam pateretur; nec eſſet cur primo in corpore produceretur, & non aliquoties extra corpus, aut anteaquam corpus ad eam vltimo diſponatur; ac demum non eſſet cur vnum per ſe cum corpore conſtitueret magis quam Angelus, cum non ſit magis forma corporis quam Angelus ſi nulla datur in rebus forma ſubſtantialis.

6 Sextò tandem, certa & communis ſententia ſuadetur, ex myſterio Euchariſtiæ: quippe in quo fides docet ſubſtantiam omnem panis deſtrui, & accidentia omnia panis ſubremanere: ſubſtantia autem panis quæ deſtruitur non eſt corpus aliquod ſimplex completum, cum eiuſmodi corpus, ſaltem in ſublunaribus, minimè detur: nec eſt ſola materia prima; Hæc enim tota ſubſtantia panis non eſt; aliàs ſub ſpeciebus panis lateret poſt conſecrationem ſubſtantia etiam panis, ſiquidem ſub iis ponitur materia Chriſti Domini, quæ reſpectu accidentium idem exercet munus, quod materia panis, ſi adeſſet, exerceret: nec ſubſtantia ſiue eſſentia panis, quæ deſtruitur, eſt accidens aliquod primarium, quod reliquas proprietates panis, tanquam prima radix, poſtulet; quia ita omnia accidentia panis poſt conſecrationem non remanerent, contrà quam fides docet: tota ergo ſubſtantia panis quæ in Euchariſtia dicitur deſtrui vi verborum conſecrationis eſt compoſitum ex materia prima panis, & eius forma ſubſtantiali: ac proinde hæc in rebus reperitur.

Capvt II.

In eadem materia prima plures formæ ſubſtantiales naturaliter componi nequeunt: at poſſunt ſupernaturaliter.

7 Plerique Theologi & Philoſophi apud Patrem Suarez diſputatione 15. Metaphyſicæ ſect. 10. numero 62. docent, ex natura rei in vna materia vnam tantum eſſe poſſe formam ſubſtantialem. Quorum ſententiam probo, rationes probare non poſſum, vtpotè quæ facili negotio ſolui poſſunt, pro eo ac videre eſt apud Arriagam diſputatione 3. Phyſicorum ſectione 6. ſubſectione 4. Ipſe ergo communem ſententiam in hunc modum ſuadeo. Nequit vna forma ſubſtantialis plantæ verbi gratia, diuerſas materias ſimul informare: nequibit ergo ſimiliter vna materia diuerſas formas ſubſtantiales ſimul ſuſtentare. Antecedens eſt manifeſtum: Conſequentia probatur: quod eadem forma ſubſtantialis plantæ diuerſas materias ſimul informare nequeat, ex imperfectione eius formæ proficiſcitur: at materia prima longè imperfectior eſt ea forma, & aut omnibus, aut pleriſque aliis, vt in ſuperioribus demonſtratum manet: haud ergo ſimul ſuſtentare poterit plures formas ſubſtantialis ordinis. Maior ſuadetur, quia ſi forma plantæ eſſet adeò perfecta, ac anima rationalis, aut ſi mauis, ac anima equi, profectò ſicut anima rationalis, & in aliquorum ſententia anima etiam equi diuerſas materias partiales, ſiue partes diuerſas eiuſdem materiæ, ſe totis indiuiſibiliter informant, ita etiam forma plantæ eas poſſet informare: quod ergo eas informare nequeat in eius refundi debet imperfectionem.

8 Argumentor ſecundò: forma ſubſtantialis eſt illa compoſiti pars, quæ eius determinatas operationes, & proprietates tanquam prima radix poſtulat: At huiuſmodi prima radix in quouis compoſito eſt vna ſola: ergo. Minor probatur: quia anima rationalis eſt longè perfectior, quam anima equi, & forma corporeitatis, aut alia quæuis materiæ coæua; ambabus, inquam, perfectione ſuperior eſt, vt certo certius videtur: atqui collectio animæ equinæ, & formæ corporeitatis eſt iuxta aduerſarios operationum & proprietatum compoſiti prima radix: ergo à fortiori ſola anima rationalis ambabus perfectior prima radix operationum, & proprietatum compoſiti eſſe poterit, ac proinde in homine eiuſmodi prima radix erit vna tantum. Rurſus anima equi longè perfectior eſt, quam complexum formæ plantæ, & formæ corporeitatis: quare ſola anima equi eius proprietatum, & operationum ſufficiens radix eſſe poterit: & ſic diſcurrenti à formis perfectioribus ad imperfectiores in omni ferè compoſito ſubſtantiali vnam operationum, & proprietatum primam radicem, vnamque formam eſſe comperietur.

Argumentor tertiò ad homines; quia ſicut materia completur ſubſtantialiter per formam, ita forma completur ſubſtantialiter per ſubſiſtentiam: ſed forma, omnium confeſſione, niſi vnica tantum ſubſiſtentia non gaudet, nec pluribus naturaliter terminari poteſt. Equidem ſicut in oppoſita ſententia præter formam vitalem verbi gratia, excogitatur alia forma corporeitatis materiæ coæua, & ab ea in quouis eius ſtatu inſeparabilis: ſic etiam in anima rationali fingi poſſet ſubſiſtentia aliqua ipſi coæua, & ab ea inſeparabilis, ſiue intra, ſiue extra corpus ſit. Et vlterius alia ſubſiſtentia, qua ſolum in ſtatu coniunctionis cum corpore potiatur. 9

Illud tamen negare non auſim, in alia rerum ſerie poſſibilem eſſe materiam, in qua naturaliter plures formæ ſubſtantiales cohærere poſſint. Quod enim modo aliter vſuueniat, oritur ex imperfectione materiæ, ratione cuius pluribus formis ſuſtentandis 10

ſtentandis par eſſe nequit, & ex perfectione formarum ſubſtantialium, quarum quælibet vni materiæ ſufficiens eſt, eiuſque vim paſſiuam adæquat: cur ergo in alia rerum ſerie perfectio materię ita creſcere, & perfectio formarum ſubſtantialium ita decreſcere nequeant, vt vna materia plures formas ſubſtantiales ſuſtentare poſſit, vnáque forma ſubſtantialis vni materiæ ſufficere nequeat. Rurſus forma eſt prima radix operationum, & proprietatum, quibus ens naturale præditum eſt: quamuis autem eiuſmodi prima radix modo in vno compoſito vna tantum ſit, non cerno, cur in alia rerum ſerie multiplex eſſe nequeat in eodem compoſito, ita vt vna has proprietates, & operationes, alia verò alias poſtulet, quin altera alteram præſupponat, ſed æquè primò materiam afficiant.

11 Doctrina hactenus tradita toto hoc capite procedit potiſſime in formis ſubſtantialibus ſubordinatis, & non tam habentibus contrarias diſpoſitiones, quam ita ſe habentibus, vt aliæ diſponant ad alias. Quod ſi ſermo ſit de formis non ſubordinatis, ſed inter ſe oppoſitis, oppoſitáque ſortientibus accidentia, cuiuſmodi ſunt forma ignis, & forma ligni v. g. profectò de his dicendum eſt, nec in hoc, nec in alio vllo rerum ordine fieri poſſe naturaliter, vt plures ſimul exiſtant in eadem materia: vt enim ita exiſtant, & componantur præcedere debent earum diſpoſitiones in eadem materia: ſed diſpoſitiones earum ſunt contrariæ, & ex natura rei incompoſſibiles; ergo & formæ, ad quas diſponunt, eandem ſibi vendicant contrarietatem, & incompoſſibilitatem.

12 Porrò ſi non iuxta prouidentiam Dei ordinariam, & naturalem, ſed ſupernaturalem, & miraculoſam loquamur, ſanè verius eſt, duas formas ſubſtantiales etiam contrarias, & minimè ſubordinatas poſſe diuinitus in eadem materia componi. Ita Suarez diſputat. 15. Metaphyſic. ſectione 10. num. 60. Hurtadus diſput. 6. phyſic. ſect. 3. §. 19. & Arriaga diſp. 3. numero 306. Neque eſt difficile probatu: ſiquidem duæ vbicationes circunſcriptiuæ, & adæquatæ opponuntur, vnaque deſtruitur per aliam, vt cernere eſt in motu locali: & tamen diuinitus poſſunt eſſe ſimul, idémque corpus afficere: item qualitates oppoſitæ in gradibus intenſis vt calor & frigus v. g. poſſunt miraculosè in eodem ſubiecto cohærere: quorũ alterum, & alterum patebit in tempore; quidni ergo formæ ſubſtantiales contrariæ depoſitis veluti ſimultatibus queant diuinitus eſſe ſimul in eadem materia? Rurſus in hac earum coniunctione in eadem materia quæ terminorum contradictio reperitur? nulla certè vt oſtendetur ad finem capitis ſequentis.

Capvt III.

Quædam argumenta aduerſus doctrinam ſuperiorem diſſoluuntur.

13 Doctrinæ ſuperius traditæ varij variis modis renituntur. Siquidem Auicenna & Sueſſanus in quauis materia duplicem formam ſubſtantialem adſtruunt; aliam ſpecificam, quæ materiam determinat ad ſpeciem aliquam entis naturalis & completi, hominis verbi gratia, aut lapidis: aliam genericam & materiæ coæuam, ab eaque inſeparabilem, quæ materiam determinat ad rationem corporis, & ob id forma corporeitatis nuncupatur: quam in ſolis animantibus Scotus cum aſſeclis, & ex noſtra ſocietate P. Ægidius Coninck & P. Dandinus admittunt: & in ſolo homine eam Henricus reperiri tuetur. Pro quorum ſententia, & aduerſus noſtram ſupra poſitam obiici ſolet.

Primò: corpus, prout condiſtinguitur ab anima, formam aliquam ſubſtantialem intrinſece inuoluit: compoſitum enim aliquod eſt, non nuda materia: ſed ea forma alia eſſe nequit, quam forma corporeitatis: ergo. Maior probatur ex myſterio Euchariſtiæ: corpus ſiquidem Chriſti Domini ponitur vi verborum conſecrationis ſub ſpeciebus panis, ſecus verò anima, vt fide ſanctum eſt: at, ſi corpus in ratione talis per animam conſtitueretur, aliamve formam ſubſtantialem ſui conſtitutiuam intrinſecè non inuolueret; ſanè non minùs anima, quam corpus ſub ſpeciebus panis vi verborum collocaretur. 14

Secundò: quoties collectio accidentium eſt eadem, etiam forma ſubſtantialis eſt eadem; atqui in corpore viuo, & mortuo eadem omninò eſt collectio cunctorum accidentium non vitalium: ergo & forma corporeitatis eſt eadem in vtroque. Confirmatur, & declaratur: quantum duo lapides in iiſdem ſpecie accidentibus non vitalibus conueniunt, tantumdem corpus viuum & mortuum in iiſdem numero accidentibus non vitalibus conſentiunt: aſt in duobus lapidibus eadem ſpecie forma ſubſtantialis eſt: ergo in corpore viuo, & mortuo eadem numero. Tertiò: oculus & auris in homine differunt ſpecifice: ſiquidem diuerſas ſpecie operationes & proprietates ſibi vendicant: haud ſecùs ac leo, & equus: at non differunt ſpecifice ratione materiæ, nec ratione animæ rationalis: ergo munere ſolius formæ corporeitatis, ſiuè organicæ quæ quidem in oculo & in aure ſpecie multiplex eſt, atque diuerſa. 15

Quartò: quia cum moritur homo, in eius materiam nulla forma ſubſtantialis introducitur: at ſubſtantialiter informis non manet; ergo in ea præceſſit forma corporeitatis, quæ recedente anima à materia non recedit. Minor ſuperius tractatu 1. probata eſt. Maior probatur: ſi qua forma ſubſtantialis animæ rationali ſuccederet, maximè forma cadauerica: ſed hæc in rebus admitti nequit: ergo, &c. Minor hæc ſuadetur: tum quia ſæpè nulla eſt cauſa, à qua talis forma cadauerica producatur: quando enim animal ſubito ictu, aut ſtrangulatione interimitur; certè motus ille accidentalis, & imperfectiſſimus formæ cadauericæ ſuapte natura ſubſtantialis, & valdè perfectæ cauſa efficiens eſſe non poteſt: aliud autem præter hunc motum aſſignari nequit, cui talis cauſalitas, & effectio poſſit adſcribi. Tum etiam quia diſpoſitiones omninò contrariæ ad eandem formam ſubſtantialem nequeunt diſponere: atqui admiſſa forma cadauerica diſpoſitiones omninò contrariæ ad eam diſponerent: cum animal modò ratione nimij caloris, interdum verò cauſa exceſſiui frigoris poſſit interire. Præterea forma ſubſtantialis eſt finis accidentium omnium: ſed forma cadauerica, licet concedatur motu locali, & aliis multis accidentibus perfectior, tamen comparatione formarum viuentium eſt valdè imperfecta, adeóque finis eſſe nequit illius diſpoſitionis organicæ, & accidentariæ, quæ in corpore etiam mortuo tam artificioſa, & mirabilis eſt: haud ergò inter formas ſubſtantiales eſt numeranda, aut tanquam illarum vna in rebus admittenda. 16

17 Denique; ſi datur in rebus eiuſmodi forma cadauerica, ſanè fatendum eſt, eam in materiam Chriſti Domini, cum mortuus eſt, fuiſſe introductam, triduóque in illa perſeueraſſe. Conſequens autem eſt abſurdum: Ex eo enim fieret primò, corpus Chriſti corruptum fuiſſe: ſiquidem corpus Chriſti materia, & anima rationali conſtitutum in aliud compoſitum ex eadem materia, & forma cadauerica deſiuiſſet: quare non minus corruptioni eſſet obnoxium, quam ignis, cum in cineres, & fauillam conuertitur: contrà illud Actorum 2. *Neque caro eius vidit corruptionem.* Secundò inde fieret, cadauer Chriſti eſſe integrum ſuppoſitum, atque adeò Chriſtum aliam naturam præter humanam, nimirum cadauericam, aſſumpſiſſe, veraſque eſſe has loquutiones: cadauer eſt Deus, cadauer eſt natum de Virgine, cadauer mundum condidit: Tertiò indè fieret, carnem viuam, & mortuam vniuoce carnem non eſſe; atque adeo carnem de Virgine natam haud iacuiſſe eandem in ſepulchro.

18 Verum hæc ſententia ſuſtinenda non eſt. Namque aut nomine corporis ſubiectum materiale intelligitur: & ita vt materia corpus ſit, forma corporeitatis non eget; cum ſeipſa eſſentialiter quid materiale ſit, & contrà ſpiritum diſtinguatur. Aut ratione corporis intelligitur ſubiectum trinæ dimenſionis, ſiuè extenſionis: & ita etiam materia non indiget forma corporeitatis, vt corpus ſit; cum per quantitatem triplici illo modo poſſit extendi, ac menſurari. Aut per corpus intelligitur ſubiectum organizatum & ad formæ ſubſtantialis ſpecificæ receptionem diſpoſitum: & ne ad hoc materia vllatenus eget forma corporeitatis, cum per diſpoſitiones accidentarias in ratione eiuſmodi corporis apprimè conſtituatur. Aut demum nomine corporis corpus ſubſtantiale completum, homo v. g. aut equus intelligitur: & ad id forma corporeitatis neceſſaria non eſt, cum materia ratione vnius ſolius formæ ſubſtantialis in ratione eiuſmodi corporis componatur.

19 Ad primam rationem oppoſitam reſpondeo, corpus, quod vi verborum ponitur ſub ſpeciebus panis, vel eſſe ſolam materiam primam Chriſti, vel materiam quantam, vel materiam organicam: cum ergo corpus in hoc triplici ſenſu non conſtituatur in ratione corporis per animam Chriſti, haud certè eſt, cur hæc ſub ſpeciebus panis vi verborum conſecrationis poni debeat; Aut cur id ex noſtra ſententia ſequi cenſeatur. Ad ſecundam rationem contrariam reſpondeo: quod collectio plurium accidentium in corpore viuo, & mortuo eadem ſit, eiuſdem formæ in vtroque indicium eſſe non poteſt: ſiquidem vinum, & acetum v. g. in bona accidentium parte conueniunt, quin tamen eandem ſpecie formam ſubſtantialem, ſibi vendicent. Exemplum duorum lapidum non vrget; namque in omnibus accidentibus abſolutè conueniunt, & in nullo per ſe loquendo ſpecificè differunt; cum tamen corpus viuum, & mortuum in ſolis accidentibus non vitalibus conſentiant, in reliquis verò, quæ præcipua ſunt abſolutè diſcrepent.

20 Ad tertiam rationem contrariam reſpondent aliqui, oculum, & aurem in homine ſpecie differre, ob diuerſas ſpecie vniones ſubſtantiales; in reliquis verò animantibus, eo quod illorum formæ ſubſtantiales partibus heterogeneis, ſeu ſpecie diuerſis conſtent, quarum altera oculum, altera aurem, &c. conſtituit: quare non eſſe, cur in homine, aut aliis animantibus forma corporeitatis admittatur. Cæterum melius, & melius reſpondetur oculum, & aurem, cæteráſque partes ſubſtantiales, tum hominis, tum aliorum viuentium ſpecie non differre, ſed potius conuenire, vt latius declarabitur infrà lib. 10. huius operis. Ad quartam rationem contrariam reſpondeo, defectu cauſæ ſecundæ, ſi quando deficit, cauſam primam producere formam illam cadauericam, quæ ſubſtituitur loco formæ viuentis. Deinde, cum forma cadauerica non ratione ſui, ſed ratione formæ viuentis à natura intendatur, & vt eius defectum ſuppleat, non poſtulat peculiares diſpoſitiones, ſed eas, quæ expulſiuæ ſunt formæ viuentis, in cuius vicem ſucceſſura eſt: quare, cum diſpoſitiones omninò diuerſæ, & inter ſe contrariæ formam viuentis expellere, & eius temperamentum demoliri poſſit, mirum non eſt, quod hæ etiam ad formam cadauericam poſſint diſponere. Rurſus forma cadauerica, quantumlibet imperfecta comparatione formæ viuentis, tamen tot accidentium, ac diſpoſitionum mirabilium finis eſſe poteſt; ſecundarius nimirum, & qui ab iis nonniſi in defectum formæ vitalis, ac nobilioris expetatur.

Tandem: cadauer Chriſti quidni ſit integrum ſuppoſitum. Ad primum inconueniens dicendum eſt: 21
Caro Chriſti bifariam accipi poteſt: primò ſubſtantialiter complete: & ſic corruptam fuiſſe non inconuenit: ſecundo ſubſtantialiter incompletè, pro materia nempè Chriſti quanta, & organica: & ſic in triduo corruptionem non vidit; cum ſemper externam organizationem humani corporis retinuerit. Ad alterum inconueniens dicendum eſt, verbum aliam naturam præter humanam ſimpliciter non aſſumpſiſſe, vel quia ſola materia cadauerica Chriſti verbo ſubſiſtit? forma verò cadaueris per propriam & creatam ſubſiſtentiam: quæ ſolutio ſatis probabilis eſt, ſi de ſubſiſtentia philoſophemur, vt communiter reliqui philoſophantur, eámque à toto per ſe diſtinguamus; vel quia verbum ſolam naturam humanam inſeparabiliter aſſumpſit, & formam cadauericam aſſumptam dimiſerit, quod non magis inconuenit, quam vnionem corporis, & animi ſemel aſſumptam dimiſiſſe: vel demum, quia naturam humanam ita ſolam aſſumpſit, vt nullam aliam completam naturam aut à natura humana complete diſtinctam aſſumpſerit. Quod verò ad loquutiones adductas ſpectat, non video, quod eis admiſſis inconueniens ſequi poſſit, aut cur magis abſonent, quam hæ: Deus mortuus eſt: Deus crucifixus eſt.

Quid? quod Marſilius, & alij probabile cenſent, 22
formam cadauericam in materiam Chriſti introductam non eſſe, eámque omni forma ſubſtantiali in triduo caruiſſe; quo ſaltem ſupernaturaliter admiſſo, eæ & ſimiles rationes Theologicæ penitus eneruantur. Ad poſtremum inconueniens dicendum eſt, aut nomine carnis corpus organicum intelligi; & ita carnem viuam, & mortuam eſſe ſpecificè eandem ſiquidem materia prima, & externa organizatio eadem eſt, ſiue quis viuat, ſiue vita fungatur: aut ratione carnis intelligi corpus ſubſtantiale completum; & ſic carnem viuam, & mortuam differre ſpecie, nec eſſe vniuocè carnem cum altera per formam viuentem, altera verò per cadauericam conſtituatur. Quando ergo, quæ nata eſt de Virgine, caro dicitur eadem in ſepulchro iacuiſſe, ſanè priori modo eorum, quos iam iam explicuimus, non verò poſteriori eſt accipienda: hoc eſt non tam pro corpore ſubſtantiali completo Chriſti Domini, quam pro eius materia prima organica, & quanta, vt etiam ad primum inconueniens dictum eſt.

Alij aliter tuentur, plures formas ſubſtantiales 23
etiam vitales ſimul reperiri: nimirum in homine tres, nempe animam rationalem, ſenſitiuam, & vegetatiuam: In aliis animantibus duas poſteriores: in plantis

verò

verò solam vltimam. Ita Philoponus, Venetus, Iandunus, Zabarella, & alij antiquorum. Verum hæc sententia videtur damnata in octaua Synodo generali, quæ est Constantinopolitana quarta, Canone 11. ibi. *Apparet quosdam in tantum impietatis venisse, vt homines duas animas habere dogmatizent: talis igitur impietatis inuentores, & similes sapientes, cum vetus, & nouum Testamentum, omnésque Ecclesiæ Patres vnam animam rationalem hominem habere asseuerent, sancta, & vniuersalis Synodus anathematizat.* Et ibidem; *nec duas animas esse dicimus in vno homine: sicut Iacobus, & alij Syrorum scribunt; vnam animalem, qua animetur corpus, & immista sit corpori: & alteram spiritualem qua rationem ministret: sed dicimus, vnam esse eandémque animam in homine, quæ & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat.* Hactenùs Concilium.

24 Ab eadem etiam veritate stant August. Damascenus, & Hieronymus apud Patrem Suarez disput. 15. Metaphysica sect. 10. à numero 24. Quos cum ipse, tum etiam Hurtadus disp. 1. de anima sect. 4. ac plerique nunc Scholastici sequuntur. Præterea: gradus illi diuersi nimirum esse vegetabile, sensibile, & rationale possunt virtualiter tantum distingui, vt in Metaphysica ex professo ostendemus: cur ergo formas realiter distinctas postulent, quibus attribuantur? Rursus varij gradus metaphysici desumuntur à materia etiam ex parte, vt esse, animal, sensibile &c. at materia ob id realiter in composito multiplex non est, nisi ad summum extensiuè: Similiter ergo forma substantialis hominis aut equi v. g. multiplex non erit, nisi ad summum extensiuè. Demum: si pro varietate illa operationum discurrendi, sentiendi, & vegetandi tres animæ in homine essent, sanè infinitæ in eo formæ substantiales realiter distinctæ essent collocandæ: cum operationes specie diuersæ, cognitiones nimirum, volitiones, vbicationes, durationes, & actiones, quas efficere potest, sint non tot quin plures, seu syncathegorematicè infinitæ.

25 Hucúsque argumenta contra naturalem incompossibilitatem plurium formarum substantialiū etiam subordinatarum in eadem materia. Porrò contra compossibilitatem miraculosam plurium formarum substantialium etiam contrariarum in vna materia obiicies, non posse dari vnius effectus formalis duas causas formales etiam de potentia absoluta: at darētur in nostra sententia: etenim si v. g. forma ignis, & forma ligni forent simul in eadem materia, ignis, & lignum hoc ipso essent vna per se substantia: sed in ea essent plures formæ, seu causæ eius formales: ergo &c.

26 Verum negandum est, tum ignem, & lignum fore vnam per se substantiam, aut naturam; Ad hoc enim oporteret, eorum formas inter se vniri: at non tam inter se, quam cum materia vnirentur; ergo &c Rursus, etsi vnirentur inter se, nihilominus ad vnius per se naturæ, siue substantiæ compositionem, essent incapaces; propter vtriusque videlicet, complementum, & integritatem in ratione formæ substantialis. Quin etiam affirmari tunc minimè posset, ignis simul est lignum, aut è conuerso. Ideo enim vera est hæc propositio, Deus est homo, & è contrario, quia vnio hypostatica facta est in persona, adeóque rectum hominis, & Dei, nempè persona, est idem: consequenter dicere, Deus est homo, non aliud dictu est, quam persona habens Deitatem est persona habens humanitatem: atqui in præsenti hæc ratio non procedit: vnio namque ligni, & ignis fieret in materia, quæ se sola non est rectum corporis naturalis: proinde, quamuis tum materia ignis esset materia habens formam ligni, non ob id verum esset, lignum esse ignem, aut è conuerso.

TRACTATVS VIII.

De vnione partium componentium essentialiter corpus naturale.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit vnio physica in communi?

VNio physica est *summa communicatio conceptuum realiter distinctorum:* siue ea, qua inter conceptus realiter distinctos, maior intercedere nequit. Cuius rei gratia nota, conceptus realiter distinctos multifariam vltrò, citróque communicari posse: etenim causa, qualiscunque sit, vbi ad effectum concurrit ei sese quodammodo communicat; effectúsque, participatio causæ, dici consueuit Deinde omnis res in tempore, & loco existens spatio temporis, & loci sese communicare; & immiscere, illudque intimè replere dicitur. Vlterius, & eodem fermè redit, in aceruo lapidum alij aliis aggregantur, & veluti communicantur. Insuper in exercitu, ciuitate, & republica, aut communitate quauis ordinata, quis neget esse quandam communicationem, partium, tum inter se, tum respectu totius communitatis? Rursus voluntas, cum bonum aliquod appetit, in illud fertur, eique se communicat, & affectiuè vnit Præterea intellectus, vbi obiectum aliquod cognoscit, illud sibi repræsentat. & intentionaliter vnit, ac proinde illi se communicat. Cæterum, quia nulla communicationum istarum summa est, eáue, qua inter res distinctas maior esse nequeat, ideò nulla illarum est vnio physica, sed aut virtualis, aut præsentialis, aut aggregationis, aut ordinis, aut affectiua, aut intentionalis, aliáue eiusmodi. 1

Quò superior definitio vnionis physicæ plus innotescat, aliquæ contra eam difficultates sunt dissoluendæ. Obiicies ergo aduersus illam primò. Vnio inter materiam v. g. & formam substantialem hominis alteriúsve animantis est physica, & vera vnio: & tamen non est summa communicatio conceptuum, aut extremorum realiter distinctorum; nam personalitates diuinæ realiter distinguntur, súntque numero tres, vt fide sanctum est: alia verò ex parte communicantur inter se, ac sunt in se inuicem per verissimam circuminsessionem. *Quid distrahis*, inquit Hilarius lib. 1. de Trinitate, *Filium à Patre? vnum sunt*, scilicet is qui est, nihil habens, quod non sit etiam in eo, à quo est. Et Lactan. eius lib. 4. diuin institut. cap. 19. *Quidquid est in Patre ad filium transfluit.* Eodem modo loquuntur alij Patres, & scholastici quos latè refert, & sequitur eruditissimus P. Didacus Ruiz de Trinitate disp. 107. 2

Tum sic: communicatio diuinarum Personarum est communicatio extremorum realiter distinctorum: atqui est maior communicatio, qnam quæ visitur in materia, & forma substantiali physicè vnitis: personalitates namque diuinæ, quantumuis relatiuè distinctæ, communicant in eadem natura, & essentia, cum tamen materia, & forma substantiales vnitæ diuersas nihilominus essentias, ac naturas retineant: earum 3

rum ergò vnio physica non est summa communicatio, quæ dari potest inter res realiter distinctas, sed potius aliam maiorem permittit. Respondeo, definitionem nostram ita intelligendam esse, vt vnio physica sit summa communicatio rerum realiter distinctarum, distinctione quidem adæquata & identitatem etiam in tertio excludente: quamuis autem inter personalitates diuinas inadæquatè tantum distinctas, & in tertio identificatas maior hoc ipso detur communicatio, quam ea, vi cuius materia, & forma communicantur inuicem; at inter res realiter adæquatè distinctas, & ne in tertio identitatem habentes maior dari nequaquam potest: proinde vnioni physicæ materiam, & formam substantialem nectenti conueniet apprimè, definitio vnionis à nobis tradita.

4 Obiicies contra eam secundò, vnionem hypostaticam esse communicationem extremorum realiter etiam adæquatè distinctorum, nempè humanitatis, & Verbi diuini; & esse maiorem quauis alia communicatione, qua vel materia formæ substantiali, vel hæc accidenti, vel vna pars materiæ, formæ substantialis, aut formæ accidentalis, alteri comparti communicatur: Ita Bernard. lib. 5. considerat. ad Eugen. vbi sic loquitur; *Verum hæc omnia* (scilicet genera vnionum creatarum, quarum mentionem fecerat) *quid ad illud summum, atque, vt ita dicam, vnicè vnum, vbi vnitatem consubstantialitas facit? huic vni quoduis illorum si assimiles, erit quoquo modo vnum, si compares, nullo. Igitur inter omnia, quæ rectè vnum dicuntur arcem tenet vnitas Trinitatis, qua tres personæ vna substantia sunt: secundo loco illa præcellit, qua è conuerso tres substantiæ vna in Christo persona sunt.* En docet, non solum communicationem diuinarum personarum esse maiorem quauis alia creata, vt superius positum est, sed etiam communicationem factam vi vnionis hypostaticæ superiorem esse, ac maiorem quacunque alia facta per cæteras vniones: aut ergo cæterarum vnionum nulla est propriè vnio; quo, quid magis absurdum? aut vnio vt sic non benè definitur summa communicatio, &c. cum vnio materiæ v g. & formæ sit vnio physica, & vera, & tamen non sit summa communicatio, de qua supra; eo quod communicatio facta per vnionem sit ea, vt dictum est, longè maior.

5 Respondeo, sermonem nobis esse in nostra definitione de communicatione summa ex parte modi communicandi, non verò ex parte rei communicatæ: at vnio materiæ, & formæ, aliorumque extremorum est summa ex parte modi communicandi, & non minor communicatione facta per vnionem hypostaticam, cum hæc non intimius sua vniat, & communicet inuicem extrema, quam facit vnio, quæ reperitur inter materiam, & formam, similiaque extrema; solumque vnio hypostatica dicitur esse maior communicatio, quam alia vlla creata; maior, inquam, ex parte rei communicatæ, quia maius bonum communicat, vt docent B. Thomas opuscul. 6. & 3. p. qu. 1. art. 1. corp. & Alensis 3. p. qu. 2. membro 3. pluresque alij Theologi. Quæ cum ita sint, excellentia vnionis hypostaticæ, eiusque in ratione communicationis maxima perfectio haud tollet, quominus vnionum inferiorum quæcunque dici etiam possit quodammodo summa communicatio, sicut ad nostram vnionis definitionem participandam oportet.

6 Contra quam obiicies tertiò. Vnio continuatiua duorum extremorum in locis contiguis, sed tamen diuersis, existentium est vera vnio: & tamen non summa communicatio eorum extremorum, sed potius minor ea communicatione, qua communicantur inuicem extrema penetratiuè vnita, & in eodem loco vi vnionis existentia: ergo, &c. Respondeo, definitionem nostram sumendam esse cum distributione accommoda, non verò absolutè: vt eius sensus sit, vnionem extremorum in locis diuersis existentium esse summam, quæ dari potest inter extrema, quibus debentur, contingúntque diuersa loca: & vnionem extremorum in eodem loco existentium esse maximam, quæ reperiri potest inter extrema in eodem loco penetrata: hoc autem pacto optimè defendi potest, vnionem continuatiuam esse summam communicationem extremorum realiter distinctorum, vt expendenti perspicuum erit.

Obiicies denique quartò. Modus (v. g. vbicatio, 7
vt aliqui putant) magis communicatur rei, cuius est modus, quam forma substantialis, materiæ primæ: harum ergo vnio haud erit summa communicatio extremorum realiter distinctorum: & sic huiusmodi definitio vnionis est nulla. Antecedens probatur, quia modus inseparabiliter vnitur rei modificatæ: forma autem substantialis separabiliter: ergo &c. Respondeo, sicut ad præcedentem obiectionem, si definitio nostra distribuatur accommodè, conuenire eam posse vnioni inter res absolutas, estò harum, dum vniuntur, minor sit communicatio, quam rei, & modi. Quid enim? si, vt dictum est, definitionis sensus sit, vnionem inter res absolutas esse summam communicationem, quæ dari potest inter res absolutas: & vnionem inter res non absolutas, sed modalem vnam, alteramque absolutam, esse quidem summam communicationem, quæ reperitur inter extrema eius generis.

Aut paulò aliter dico, definitionem nostram virtute esse talem: vnio est summa communicatio conceptuum realiter absolutè distinctorum: id est, qua inueniri nequit inter extrema realiter absolutè distincta Definitio autem ita intellecta conuenit vnioni inter materiam, & formam, aliaque extrema similia: patet enim, quod ita communicentur, vt non possit dari maior communicatio inter conceptus distinctos realiter absolutè, quamuis fortè dari possit maior inter conceptus, qui nonnisi realiter, modaliter distinguuntur. A fortiori etiam ea definitio verificatur de vnione inter rem, & modum: quid enim exploratius, quam ita vtrumque communicari, vt nullæ duæ res absolutæ, siue realiter absolutè distinctæ magis communicentur inuicem? 8

CAPVT II.

De nonnullis attributis vnionis physicæ: déque aliis eius definiendæ modis.

IN primis de ratione vnionis physicæ est, vt sit intrinseca cuiuis extremo vnito: siquidem communicatio summa eo ipso intrinseca esse debet: aliàs, si extrinseca esset, sanè non summa, sed infrà summam, & intrinsecam esset: at omnis vnio physica summè communicatur cuilibet extremo vnito, & ita, vt inter res distinctas nequeat esse maior communicatio. Recentiores nonnulli oppositum defendunt; asseruntque vnionem hypostaticam esse intrinsecam humanitati, extrinsecam verò verbo: eo quod vnio illud extremum, cui intrinseca est, vel ratione sui, vel ratione alterius extremi formaliter perficiat, illudque melius, aut deterius se habere efficiat: at verbum diuinum ratione vnionis hypostaticę, extremique creati 9

per

per eam vniti nec melius, nec deterius se habet& nec perficitur, nec imperfectione vlla afficitur: Vnde,&c.

10 Displicent tamen. Primò, quia terminatio libera, qua Deus Antichristum v. g. odio prosequitur, ea, inquam, Deo iuxta aduersarios intrinseca est: quippe iuxtà illos Deo adæquatè identificatur: quid autem alicui magis intrinsecum, quam quod ei est identificatum: sed ea terminatio libera de eorumdem contrariorum sententia Deum non perficit, nec formaliter perfectionem vllam, qua perficere possit, importat: quamuis igitur vnio hypostatica Verbum non perficiat, ei tamen poterit esse intrinsecum. Deinde carentia quæuis sibi intrinseca est: vtpote quæ sibimet ipsi strictè identificatur: se autem non perficit, cum omni perfectione, & entitate destituatur. Rursus humanitas assumpta a Verbo ei intrinseca est: alias esse hominem denominatio extrinseca esset, quo quid absurdius? At humanitas Verbum non perficit.

11 Secundò, de ratione vnionis physicæ est, vt, si informatiua sit, per eam vnum extremum in loco alterius sit; &, si continuatiua sit, vt per eam vnum sit in loco alteri immediato, & contiguo: quod adeò certum est, vt proponi magis, quam probari debeat: quis enim credat, animam in cœlis existentem vniti posse corpori in terris existenti, aut caput hic existens continuari posse trunco Romæ iacenti? Cæterùm non est de ratione vnionis informatiuæ, vt vnum extremum sit in loco adæquato alterius, sed vel adæquato: quæuis enim pars corporis animæ rationali vnitur: in eius tamen loco adæquato non est, aliàs cum aliis partibus corporeis contra conceptum corporis penetraretur: & anima etiam Christi Domini Verbo vnitur; in eius tamen spatio adæquato non est, aliàs omne omninò spatium loci occuparet. Deinde hæc penetratio localis ita de ratione vnionis informatiuæ est, vt altera, sine altera interdum reperiatur, vt in tribus personis diuinis penetratis, & informatiuè non vnitis cernere est. Deus etiam, & creatura quæuis in eodem loco saltem inadæquato necessaria ratione existunt, quin tamen vllatenus vniantur. Neque non etiam materia, & forma vnitæ diuinitus absolui possunt ab omni loco: tum autem absque penetratione vnirentur inuicem.

12 Tertiò, de ratione vnionis informatiuæ est, vt quoties vnum extremum à loco adæquato, quem antea occupabat, mouetur, eo ipso aliud etiam moueatur; & de ratione vnionis continuatiuæ, vt quoties vnum extremum à loco alteri immediato mouetur, aliud etiam moueatur: alioqui certè extrema vnita nec in eodem loco, nec in locis contiguis esse deberent. Cæterùm nec de ratione vnionis informatiuæ, aut continuatiuæ est, vt moto quomodolibet vno extremo, alterum absolutè moueatur. Namque anima rationalis mouetur in pede, quin tamen caput, cui vnitur, ob id moueri debeat. Humanitas etiam Christi domini mouetur absque eo, quod Verbum, à quo assumpta est, moueri possit, aut debeat: tum etiam brachia, & pedes mouentur, quin propterea reliquum corpus, cui vniuntur, moueri oporteat. Ac denique rota perfectè sphærica circulariter agitari potest quoad omnes eius peripherias, sine eo quod eius centrum, siue punctum medium subire debeat motum, aut agitationem vllam. Enimuero hoc quod est postulare, vt moto vno extremo extra locum adæquatum, aliud subinde moueatur, aliis ab vnione conuenit, nimirum decreto efficaci, quo Deus id decerneret, aut reuelationi, quo id euenturum alicui patefaceret.

Quartò demum, de ratione vnionis est, vt si vnum extremorum in duplici loco adæquato diuinitus collocetur, aliud etiam vi vnionis vtrobique ponatur. Quod ex mysterio Eucharistiæ dilucidè constat: siquidem vi verborum consecrationis panis solum corpus Christi in duobus locis adæquatis collocatur, seu, quod perinde est, in loco adæquato extra eum quem naturaliter occupat: at consecrato pane simul cum corpore Christi Domini, etiam eius sanguis, & anima in duobus illis locis adæquatis collocatur: id igitur ratione vnionis physicæ inter corpus Christi & eius animam, sanguinemque, siue, vt loquuntur Theologi, per concomitantiam euenit. Porrò regula prædicta intelligenda est cum hac moderatione, nisi scilicet aliquod extremorum, quæ vniuntur, alicui loco illigatum essentialiter sit: quo pacto vbicatio cælestis corporis Christi, quantumlibet ei vnita, sub speciebus tamen panis non collocatur. 13

Ex quartò vnionis attributo iamiam explicato rationem colligunt nonnulli Recentiores, cur vnio hypostatica Verbum non perficiat, neque compleat: quia nimirum vt vnio perficiat vtrumque extremum, necesse est, vt eo collocato in duplici loco adæquato vnio etiam ibidem ponatur: Verbum autem in pluribus locis adæquatis est in quibus non est vnio hypostatica. Cæterùm hæc ratio mihi nunquam placere potuit: nam aut sermo est de pluribus locis, quorum alteruter Verbo inadæquatus, & vnioni adæquatus sit: & ita ratio nulla est: siquidem anima rationalis est in pluribus locis, quorum quilibet ipsimet animæ inadæquatus est, & manui, v. gratia, adæquatus, quin tamen manus in iis ratione vnionis collocetur: at hoc non obstante manus animam perficit; similiter ergo in præsenti, &c. aut sermo est de locis, quorum quiuis non solum vnioni, verum etiam ipsi Verbo adæquatus sit; & ita res de se certissima, & clarissima, cuiusmodi est verbum suaptè natura minimè perfectibile ratione vnionis non perfici, per euentum impossibilem, ac doctrinam omninò falsam explicatur. 14

Impossibilitas quidem eius euentus ostenditur: quia ne diuinitus fieri potest, vt Verbum in pluribus locis sibi adæquatis existat, eo quod non nisi tota immensitas imaginaria, & latitudo illa interminа locus adæquatus verbo sit: aliud autem imaginarium veluti chaos à præsenti distinctum repugnat. Falsitas verò doctrinæ illius patet: quia, sicut collocato corpore Christi in duplici loco adæquato vtrobique per concomitantiam ponitur Verbum, vt omnes Theologi docent, ita verisimilius est, si per impossibile Verbum in alio loco sibi adæquato locaretur, animam Christi in aliqua eiusdem loci parte positum iri: id enim natura vnionis postulare videtur. Ratio ergo, cur vnio hypostatica Verbum non perficit non est ea quam Recentiores adducunt, sed quia Verbum eius denominationis incapax est, & merito suæ infinitatis omnino imperfectibile, vt nuncnunc aiebam. Illud autem animaduerterim, exigentiam superius quarto loco explicatam peculiarem non esse soli vnioni: quin imò reuelatio aliqua eam habere potest, necnon, iuxta aliquos, actio, qua Christus Dominus Eucharistica sustentat accidentia. 15

Ex dictis toto hoc capite colligitur, inprimis falsam esse sententiam illorum, qui vnionis essentiam in eo collocant, quod sit communicatio intrinseca. Tum, quia quæuis res sibi per identitatem communicatur intrinsece: at nulla res sibi ipsi vniri potest vnione compositionis, aut quasi compositionis, de qua sola loquimur in præsenti. Tum etiam, quia Recentiores hi communicationem illam docent intrinsecam 16

secam esse, per quam aliquid naturaliter completur, ac perficitur: quare non esse de ratione vnionis, vt vtrique, sed vt vel vtrique, vel alteri sit intrinseca. Quod tamen suprà latè impugnaui.

Colligitur secundò, perperam ab aliis explicari ac definiri vnionem, per hoc, quod ratione illius vnum extremum sit in loco alterius, vel in loco alteri contiguo: ab aliis verò per hoc, quod moto vno extremo moueatur aliud: ab aliis demum, per hoc, quod collocato vno extremo diuinitus in duplici loco, ibidem collocetur alterum. Tum quia hæc & similia aliis ab vnione conueniunt: tum quia omni vnioni non conueniunt; ei nimirum, qua vnirentur extrema absoluta ab omni loco: tum demũ, quia vnionis proprietates sunt, non verò essentia: aliàs respectus ad locum foret essentia hominis verbi gratia, quidquid enim est de essentia vnionis humanæ, & est de essentia hominis: vnde vlterius à pari fieret respectum ad locum esse Deo essentialem, cum tamen Theologis nihil celebrius sit, quam respectum ad locum, siue immensitatem esse tantum proprietatem diuinæ naturæ.

Capvt III.

An vnio physica ab extremis realiter distinguatur?

17 Prima sententia negat. Ita Caietanus 3. part. q. 2. art. 8. Valentia tom. 4. disp. 1. quæst. 2. punct. 5. Conimbr. lib. 1. phys. cap. 9. quæst. 11. art. 2. & communiter Nominales. Idemque docet esse probabile Lorca de incarnat. disputatione 13. Secunda sententia affirmat distinctionem realem vnionis physicæ ab extremis. Ita Suarez tom. 1. metaph. disp. 3. sect. 9. Vasquez tom. 1. in 3. parte disp. 18. cap. 1. Hurtado, Arriaga, & Chrysostomus Caberus, communitérque Recentiores. Quorum opinio magis communis, magisque vera est. Quod sic probo.

18 Possunt existere simul, & semel materia, & forma, quin physice vniantur, vt cernere est, cum mortuo homine, eius materia, & forma seiunctæ coëxistunt: materiam igitur vniri formæ est aliquid realiter ab vtraque distinctum; siquidem separabilitas realis vbicumque certissima index est realis distinctionis. Porrò hæc distinctio realis (vt hoc obiter animaduertam) nequit esse realis absoluta, siue rei à re, aliàs vnio per aliam vnionem, & illa alia per aliam, & sic in infinitum vniri deberet: quippe quælibet esset adeo indifferens ad extrema, sicut hæc adinuicem, vtpotè res absoluta: ea ergo distinctio realis modalis, siue rei à modo est, ac proinde vnio non est indistincta ab extremis, sed potius modus est eis realiter superadditus.

19 Respondent primò aduersariorum aliqui, non posse reperiri materiam dispositam ad formam, cum eaque penetratam absque eo, quod vniantur: quare vnionem vtriusque non esse modum superadditum. Sed in materia, & forma simul sumptis, ac penetratis, earumque dispositionibus consistere. Contrà tamen sic argumentor. Humanitas Petri verbi gratia, & Verbum simul existunt, penetrantúrque: & humanitas Petri æquè disposita est ad vnionem cum Verbo, ac humanitas ab eo assumpta, cum neutra qualitates vllas vnionem hypostaticam naturaliter postulantes pro priori ad illam sortiantur, sed potius vtriusque dispositio in mera ad eam non repugnantia solum consistat; & tamen humanitas Petri Verbo vnita non est: vnio igitur hypostatica in Verbo, & humanitate penetratis, dispositionibusve vllis minime potest consistere.

Deinde si humanitas Petri cum humanitate Pauli diuinitus penetraretur, adhuc tamen inter se non vnirentur, nec materia vnius alterius formam intrinsecè susciperet: atqui in eo euentu forma Petri cum materia Pauli non solum penetrata esset, sed etiam hæc ad illam disposita foret; siquidem esset disposita ad formam ipsius Pauli, ac proinde & ad formam Petri: quæ enim formæ sunt eiusdem speciei, easdem etiam dispositiones postulant: vnio igitur in materia, & forma inuicem penetratis, & dispositis nequit collocari. Nec dici potest, vlterius requiri ad vnionem carentiam vnionis cum alia forma, & defectu eius carentiæ formam Petri cum materia Pauli in præfato euentu minimè vnitum iri: tum quia per carentiam vnionis, vnio malè explicatur, & potius carētia vnionis per vnionis existentiam, entitatemvè explicanda est: tum etiam quia eadem forma duplici materiæ adæquatæ simul vniri potest: vnio igitur formæ cum materia carentiam vnionis cum alia minimè includit. 20

Respondent secundò aduersarij, vnionem formæ, & materiæ præter vtriusque existentiam, penetrationem, ac mutuam dispositionem vlterius inuoluere, decretum aliquod diuinæ voluntatis quo eas vniri faciat, ac decernat. Verum hoc decreti, quod, quæso, obiectum habet? Vbi enim materiam, & formam vniri vult, sanè haud vult præcisè materiam, & formam etiam penetratas ac dispositas existere, cum hæc omnia absque eo quod vniantur reperiri possint; ea igitur volitio seipsam vult: hæc autem reflexio diuinæ volitionis supra se, quamuis admittatur, præsenti tamen instituto non video quid deseruire possit? Aut cur ex eo, quod Deus habeat voluntatem respondentem his vocibus: *Volo meipsam*, &c. Consequens illico sit, vt vniantur inuicem materia, & forma, ad quas ea voluntas ex parte terminatur. Præterea vnio materiæ, & formæ vtrique intrinseca est; aliàs quo pacto per eam materia formam intrinsecè reciperet? aut hæc illam intrinsecè informaret. At volitio Dei materiæ, & formæ intrinseca non est, vt certo certius. Aut paulò aliter: vnio est de conceptu essentiali hominis: volitio autem Dei de conceptu essentiali hominis non est, aliàs homo perfectione Deum quadamtenus æquaret: sicut Christus, quantumuis homo, Deo tamen æqualis est, quatenus scilicet prædicatum aliquod Deo idem includit. 21

Respondent tertiò alij, posse supernaturaliter materiam, & formam vniri physice absque modo superaddito, qui seipso vnio sit. Pro quo supponunt, possibilem esse entitatem quandam absolutam eius naturæ, vt non existente materia, & forma, aut alterutra earum, possit existere, quin eas vniat, fieri tamen diuinitus non posse, vt materia, & forma & entitas illa absoluta in vlla temporis differentia existāt, aut à Deo producantur, quin simul existant, & physicè vniantur: quare in aggregato materiæ, & formæ, eiúsque entitatis absolutæ seorsim à quouis modo superaddito vnionem materiæ, & formæ consistere posse. 22

Quamuis in prædicta vnione non modali, sed absoluta claram vllam repugnantiam non inueniam, probabilius tamen est, eam repugnare. Nam in primis homo duabus tantum partibus constare potest in quacumque rerum serie, vt omnes supponunt; vtque colligitur ex illo Athanasij in Symbolo, *sicut anima rationalis, & caro vnus est homo*, &c. Atqui data illa vnione 23

vnione absoluta homo non duabus, sed tribus partibus constaret, nimirum materia, & forma, & entitate illa absoluta; quæ cum non minus absoluta, nec magis modalis sit, quam materia, aut forma, certè non est, cur minus pars hominis, quam alterutra earum dici debeat.

24 Rursus argumentor ad homines; quia aduersarij non concedunt parietem etiam diuinitus album fieri posse absque qualitate, quæ seipsa albedo sit; neque, quod perinde est, possibilem admittunt qualitatem, quæ non per seipsam, tanquam per adæquatam formam, parietem album denominet, sed potiùs per seipsam, & substantiam parietis, tanquam per formam adæquatam, & totalem, id tribuat denominationis. At quod hoc consequens sequatur, ita contra Recentiores ostendo: sicut paries de facto denominatur albus per qualitatem, quæ seipsa sola albedo sit, ita de facto materia vnitur formæ per modum, qui se solo vnio sit: sed hoc non obstante materia diuinitus vniri potest formæ per entitatem absolutam, quæ se sola vnio non sit, vt putant ij, quibuscum disputamus. Similiter ergo in præsenti, &c.

25 Contra modalitatem vnionis ex suppositione, quod distinguatur realiter ab extremis, nulla sunt vllius momenti argumenta. Cæterum contra vnionis realem distinctionem ab extremis arguūt primò Nominales, ac quidam Thomistæ. Vnio illa à materia, & forma realiter distincta vnitur materiæ: at non per aliam vnionem superadditam; alias huic superaddi deberet alia, & sic in infinitum: Similiter ergo materia, & forma vniri possunt absque vnione distincta, & si possunt, debent, ne scilicet, sine necessitate multiplicentur entitates. Deinde materia immediatè vnitur formæ: quod si media vnione realiter distincta ei vniretur, sanè nonnisi mediatè ei esset vnita.

26 Ad primum horum respondeo, modum illum vnionis, qui interiicitur inter materiam, & formam nec diuinitus existere posse, quin ambas, & sibi quatenus ab eis distinguitur, & inter se inuicem vniat: vnde mirum non esse, si se solo, & absque præsidio alterius modi distincti materiæ vniatur: quæ ratio in materia, & forma non militat, cum simul existere possint absque eo quod vniantur. Ad secundum dico, materiam vniri immediatè formæ, quia inter vtrumque nihil mediat absolutum, vi cuius vniantur, (sicut inter caput & pedes mediat corpus, in quo vniuntur, quæ ob id mediatè tantum vniuntur,) sed tantum quid modale, habens se præcisè tanquam ratio vniendi. Sic facultas intellectiua & voluntas immediatè cognoscere, & amare dicuntur, esto inter illos, & earum obiecta cognitio, & amor medient, videlicet, quia nisi tanquam ratio cognoscendi, & amandi ita non mediant. Aliis exemplis breuitatis caussa supersedeo.

Capvt IV.

An vnio nectens partes essentiales corporis naturalis sit vna simplexque, vel potius multiplex?

27 Vnionem formæ substantialis cum materia simplicem realiter esse, & ex duabus realiter distinctis minime compositam existimant P. Suar. disp. 13. Metaph. sect. 9. n. 15. Vasq. de incarnat. tom. 1. q. 2. art. 8. d. 19. c. 2. n. 24. Arriaga disp. 4. physs. sect. 2 subs. 3. & Rubius l. 1. phys. tract. 1. q. 6. n. 66. ac Chrysostomus Cabero tract. 1. phys. dub. 2. disp. 5. Balthaz. Tellez disp. 25. Physic. sect. 2. conclus. 2. Bernard. disp. 11. de incarn. sect. 5. n. 50. ac Compton. disp. 14. physic. sect. 6. plerique Recentiores, & antiqui. Quorum sententiam quoad præcipuum quæstionis punctum sequor; quoad nonnulla tamen ab iis dissensurus, & cum Authoribus contrariæ opinionis consensurus. Quid ergo arbitrer, quatuor assertionibus expono.

Quarum prima sit. Materializatio ne diuinitus ab informatione potest realiter distingui. Materializatio est vnio, qua materia formæ vnitur, eámque intrinsecè recipit; informatio est vnio, qua forma vnitur materiæ, eámque intrinsecè informat: has autem nec de potentia absoluta realiter distinctas inueniri posse, in hunc modum suadeo. Per eandem realiter vnionem, per quam materia vnitur formæ, non potest forma etiam diuinitus materiæ vicissim non vniri: vnio ergo materiæ cum forma, siuè materializatio nè potest distingui realiter ab vnione formæ cum materia, quæ informatio dici consueuit. Antecedens probatur; quia idem realiter est materiam vniri formæ, ac formam vniri materiæ, sicut idem realiter est me verbi gratia, amare obiectum, eique affectiuè vniri, ac obiectum amari à me, mihíque affectiuè vniri, vt lumine naturæ manifestum est; at materiam vniri formæ, formámque materiæ non est realiter idem pro materiali, cum vtriusque denominationis diuersum materiale sit, materia nimirum & forma; ergo est idem realiter pro formali, siue penes formam modalem, beneficio cuius materia formæ, & forma materiæ vnitur. 28

At dices, per eandem vnionem, per quam materia intrinsecè vnitur formæ, formam etiam vniri materiæ; cæterum non intrinsecè, sed extrinsecè; haud secus ac per eandem formam voluntas intrinsecè obiectum amat, & obiectum extrinsecè ab ea amatur: quare necessarium esse aliam vnionem realiter distinctam, per quam forma materiæ intrinsecè vniatur: quæ, cum informatio sit, sicut & vnio materiæ intrinseca materializatio, sanè informatio à materializatione realiter distinguetur. Contra tamen sic argumentor: quia vnio debet esse intrinseca ei, cui physicè vnitur, vt supra c. 2. ostendi: at materializatio formæ physicè vnitur, aliàs vtrumque extremum minimè vnitura: ergo est intrinseca formæ, ac proinde informatio. Confirmatur, & declaratur: si qua de causa materializatio non esset intrinseca formæ, maximè quia in ea non recipitur, nec eam perficit: quod autem hæc ratio non obstet, declaratum est citato c. 2. & quamuis obstaret, id obstaculi facilè potest repelli dicendo, vt statim dicetur, materializationem, etiam in forma recipi, eamque perficere necessariò debere. 29

Secunda assertio sit Materializatio, & informatio virtualiter intrinsecè distingui debent, ita vt oppositum nec diuinitus possit accidere. Probatur, quia si materializatio etiam virtualiter intrinsecè esset informatio, sanè idem omnino esset materializare, & informale: quare materia formam materializans, seu recipiens, eam informaret: & forma materiam informans, eam materializaret, seu reciperet: qua ratione quia cognitio virtualiter intrinsecè repræsentatio est, fieri nequit, quin quidquid cognoscit, id ipsum repræsentet, & è conuerso. Præterea (quod absurdius est) si materializatio, & informatio nec virtualiter distinguuntur, materia seipsam recipiet, & materializabit, ac forma seipsam informabit: siquidem materializatio, & informatio in opposita sententia eás nè virtualiter distinguente idem fundamentnm, eundémque terminum sortiri debent: quare materializatio habebit pro termino materiam, sicut informatio eam pro termino sortitur: atqui materia per materializationem neces- 30

sariò

sariò materializat, seu recipit terminum materializationis; sicut intellectus per cognitionem cognoscit: materia ergo se ipsam materializabit, seu recipiet: atque hac eadem ratione concludi potest, quod forma, in aduersariorum principiis, semetipsam debeat informare.

31 Ex his, quæ vnioni essentialia sunt, facile colligi potest, quo pacto existat, & quid de ea sit de facto dicendum. Quare tertia assertio sit. Vnio compositi substantialis de facto simplex, & vna est in corpore quouis naturali, non verò realiter cōposita, & multiplex. Probatur primò, quia si esset realiter multiplex, sanè vna esset solùm informatio, & alia solum materializatio, vt omnes aduersarij fatentur: sed informatio, & materializatio realiter alia, & alia vnio esse nequit, vt assertione prima demonstratum manet: quocirca qui duplicem vnionem in cōposito substantiali adstruunt, eo ipso duas informationes, duasq; materializationes absurdissime inuehūt, cum quæuis vnio duarum quas ponūt, simul sit informatio, simulque materializatio.

32 Rursus probatur assertio illa tertia. Si vnio compositi substantialis esset realiter multiplex, certè altera a vni tantum extremo intrinseca esset, altera alij: altera item in vno tantum extremo reciperetur, & altera in alio: neque non altera vnum tantum perficeret extremum, altera verò aliud: at hoc planè impossibile est: ergo, &c. Maior est aduersariorum. Minor probatur: quia quæuis vnio alterutri extremo intrinseca non esse non potest, vt supra ostensum. Quæuis etiam in alterutro extremo recipi debet: ideo enim forma materialis in materia recipitur, quia ita ei annexa est, eaque necessitate illam perficit, vt sine illa naturaliter esse, aut conseruari nequeat.

33 Quod quæuis etiam vnio earum, quas asserunt aduersarij, vtrumque extremum perficere debeat, ita suadetur. Vnio perficit extremum, in quo recipitur, vt vel iis, quibus cum disputamus, solemne est: at in vtroque extremo quæuis earum vnionum necessariò recipitur, vt proxime supra perstrinxi. Ad hoc: vnio perficere potest extremum, in quo nullatenus recipitur, si non recipi potis est: quamuis ergo quæuis vnionum compositi substantialis in vtroque eius extremo non recipiatur, vtrumque tamen perficiet. Antecedens suadetur primò: quia Verbum humanitatem, in qua non recipitur, siue à qua in genere causæ materialis non causatur, nec potest, infinitè perficit. Secundò: quia anima rationalis materiam, à qua materialiter non dependet, adhuc complet, & perficit. Tertiò: quia quæuis forma per materiam perficitur, cum tamen ab ea recipi nequeat: nihil ergo falsius, quam vnionem perficere non posse id extremi, in quo non recipitur.

34 Respondebis cum P. Hurtado, vt aliquid perficiat, compleatque aliud, necesse esse, vt immediatè, vel saltem mediatè siue media vnione sui in alio recipiatur; nec oppositum ex proximè recensitis euinci: siquidem vnio Verbi in humanitate, vnióque animæ rationalis in materia, & huius vnio in forma sustentantur: vnio autem in extremo, in quo non recipitur immediate, nec poterit mediatè recipi, propterea quod inter vnionem, & extremum vnitum nihil mediet: vnde vnio extremum, à quo immediatè non educitur, nullo modo perficiet.

35 Hæc tamen euasio facilè præcludi potest: etenim primò Verbum humanitatem perficit; nec mirum, cum vnio Verbi, sine qua Verbum etiam naturaliter esse potuit, in humanitate sustenteur: a forriori ergo materializatio formam perficiet, cum informatio, sine qua materializatio ne diuinitus esse potest, in forma sustentetur. Secundò ad homines: vnio hominis, de plurium aduersariorum sententia miraculose creari potest: at eo in euentu forma hominis materiam, & & materia formam complerent, perficeréntque: ad id igitur, vt vnum extremnm aliud compleat, ac perficiat, necessarium non est, vt in illo etiam mediatè, siue media vnione sustentetur. Maior probatur: quia in ea hypothesi ex materia, & forma coalesceret homo, quod inintelligibile est absque eo, quod partes hominis sese inuicem compleant, & perficiant: qua enim ratione fieri potest, vt materia prima suaptè natura non magis homo, quam lapis ab anima tamen rationali sortiatur, quod homo sit, quin ab ea perficiatur? Aut quid est, materiam per animam rationalem compleri, & è diuerso, quam ex vtroque hominem coalescere? Aut cur alioqui anima sciens, & volens denominari nequeat volitione, & scientia, per quas sibi vnitas non perficiatur.

Adiice, quod creatio, quæ, iuxtà plures aduersarios, est modus intrinsecus rei creatæ, hoc ipso eam perficiat: aliàs forma aliqua accidentalis esset, quæ nihil posset intrinsecè perficere: quo quid magis ridiculum? At creatio in re creata, nec mediatè, nec immediatè sustentatur: non mediatè quia supponitur modus: non immediatè, quia aliàs esset prior, & posterior, quam res creata. Tandem essentia diuina relationes diuinas, vt fert verior, communiorque Theologorum opinio, infinitè quidem perficit: at in iis verè non recipitur, nec ab illis materialiter causatur: id enim esset, aliquid in se ipso recipi; & etiam in Deo admitti potentialitatem: similiter ergo in creatis ad perfectionem vnius extremi per aliud haud opus est, vnum in alio recipi. 36

Vlterius principaliter probatur tertia assertio nostra, in hunc modum. Si vnio hominis foret realiter duplex, altera sanè esset spiritualis, altera materialis, vt omnes fatentur aduersarij: sed nulla vnio hominis omnino spiritualis esse potest: ergo, &c. Id suadetur: tum, quia quidquid recipitur in materia, materiale eo ipso est: atqui nulla vnio humana est, quæ in vtroque extremo, atque adeò in materia recipi non debeat: tum etiam, quia esto vnio aliqua hominis permittatur recipi in sola eius forma, adhuc materialis esse debet: primò, quia materiæ ita intrinsecè annexa est, vt sine ea esse, aut conseruari nequeat: materialis ergo est; haud aliter ac forma equi eodem nomine materialis censetur: secundò, quia creatio materiæ, si fortè modus eius intrinsecus est, nequit non esse materialis: & tamen in materia non recipitur, neque inhæret, sed solum adhæret; quamuis igitur vnio aliqua hominis, nimirum informatio, dicatur solum adhærere materiæ, in eaque minimè sustentari, nihilominus esse poterit materialis. 37

Enimuero dices cum P. Hurtado, conceptum rei omninò materialis in eo consistere, quod partes inuicem distinctas, extensásque sortiatur, quibus cum informatio careat, mirum non esse, si quantumuis materia fixa sit, tamen non materialis, sed prorsus spiritualis censeatur. Verum esto admittamus, conceptum rei materialis, & eius à spiritu distinctionem sitam esse in extensione partium, adhuc vnio animæ rationalis cum materia, siue informatio, materialis esse poterit: siquidem partibus extensis, & quarum aliæ extra alias sint, necessariò gaudet. Quod sic ostendo. Primò quia aliàs cum vi caloris naturalis aliqua particula materiæ deperditur, tota vnio se tenens ex parte animæ deperderetur, nec cum partibus, quas homo retinet, eadem vnione qua antea, vniretur anima, sed potius diuersa; hæcque diuersitas & mutatio singulis 38

momentis

momentis contingeret, cum per omnia momenta, hominis materia dispendium aliquod patiatur.

39 Aliter etiam ostendi potest, ac probari id ipsum: quia pro priori naturæ, quo anima intelligitur potens ad actionem nutritiuam, etiã intelligitur vnita materiæ, materiámque intrinsecè informans: neque non pro posteriori naturæ intelligitur alia vnio animæ cum materia, siue alia informatio per nutritionem producta: quandoquidem ergo prius, & posterius naturæ in eodem instanti reali semper continentur, sanè homo necessariò gaudet, simul, vt aiunt, & semel duplici informatione: ac proinde hæc in homine non minus quã in cæteris animantibus extensionem partium sortitur. Antecedens perspicuum est: nam pro illo priori anima est perfectè vnita corpori: sicut enim exercere nõ potest nutritionem, nisi vt vnita, ita similiter nisi vt perfectè vnita: sed anima cum corpore non nisi per materializationem & informationem perfectè, & completè vnitur; ambæ ergò, & non vna sola pro priori ad actionem nutritiuam præsupponuntur: quo pacto, si homo duplici subsistentia inadęquata polleret, neutra se sola hominem constitueret expeditum ad operandum, sed potius ambę pro priori ad operationes hominis necessario intelligerentur. Aliam porrò informationem existere pro posteriori ad nutritionem, per eãque ab anima produci, tam certum est, quam quod anima partibus nutritione acquisitis perfectè vniatur.

40 At dices iterum cum eodem P. Hurt. vbi infrà, vnionem spiritualem hominis aliquibus partibus cõstare, nec quouis momẽto totã mutari, quia in homine sunt plura minima naturalia, hoc est, plures partes, quarum singulæ sufficiunt, & requirũtur, ad hoc vt anima corpori possit infundi: pro numero ergo harum partium, siue minimorum naturalium multiplicantur in homine vniones spirituales: quæ quidẽ spirituales esse possunt, eo quod neq; inter se vniantur, nec tot sint, quot sunt partes materiæ quas respiciunt, sicut eueniret, si materiales forent: quo fit, vt vnio spiritualis extẽsione partium vnitarũ destituta sit: ex alia verò parte anima rationalis pro priori naturæ ad actionem nutritiuam per informationem, & materializationem perfectè vnita corpori intelligitur; & singulis momentis tota vnio spiritualis non mutatur, sed præcisè aliqua eius portio, ea nimirum, quæ respicit minimum illud naturale, cuius particula vi natiui caloris assumitur.

41 Cęterùm ne hæc satisfaciunt. Primò enim nõ est, cur partes informationis inuicẽ non vniantur, aut cur eius spiritualitati magis obstet, vt partiũ distinctarũ vnio, quàm earundem cum distinctione coniuncta expenetratio, quam tamen aduersarij admittunt. Deinde eadẽ ratione dici posset, pro numero indiuisibiliũ materiæ, qui quidem innumerabilis est, multiplicari in homine vniones spirituales, absq; præiudicio tamen spiritualitatis eo quod inuicem non vniantur, ac proinde propriè non sint extensæ: vnde partes informationis non finitæ, ac paucæ numero erũt, vt putant aduersarij, sed potius infinitæ. Denique quid absurdius, quam non mutatis extremis nihilominus eorum vnionem singulis momentis subito variari? At iuxta eos, quibuscum disceptamus, non mutata forma spirituali, nec minimi naturalis bona parte, adhuc earum variaretur vnio, ob particulam scilicet eius minimi, quam noxius, ac vitæ contrarius calor absumit.

42 Assertio quarta sit: in corpore naturali, atque completo est de facto inter eius partes essentiales vnio virtualiter multiplex, siue, vt alij loquuntur, ratione ratiocinata distincta. Huius assertionis probatio non est operosa, sed potius facilis, iis suppositis, quę assertione secunda statui: ibi enim demonstratum manet informationem, & materializationem virtualiter inter se distingui: at in corpore quoq; naturali est informatio, & materializatio, ac neutrã sola, aut sine altera.

CAPVT V.

Dissoluuntur argumenta quædam contra simplicitatem vnionis essentialis in corpore naturali.

VNionem corporis naturalis, atque completi realiter simplicem non esse, sed compositam ex duabus distinctis, quarum alia se teneat ex parte materiæ, & alia, ex parte formæ censent Duran in tert. disp. 15. q. 3. Cabrera 3. p. q. 21. a 4. disp. 8. Montesinos 1. 2. q. 1. disp. 1. fine, Paulus Aresius lib. de gener. q. 6 s. 1. nosterque Valentin. de Herice in manuscriptis philosophicis, ac Hurrad. de Mendoza d. 5. phys. s. 7. qui plus cæteris opinionem hãc illustrauit, ac locupletauit. Pro qua prima, & potissima ratio sic habet. Vnio compositi substantialis, & naturalis in vtroque extremo recipitur, & sustentatur: at vna realiter recipi nequit, aut sustentari in duobus extremis: ergo, &c. 43

Maior argumenti probatur, tum quia non est potior ratio, cur in vno, quam in alio extremorum recipiatur vnio; siquidem vtrumq; verè vnit, & afficit: tum etiam, quia alias vtrumque extremum non perficeret: qua ratione vnio hypostatica Verbum non perficit, quia in eo non recipitur, nec sustẽtatur. Minor suadetur, quia vnum duntaxat extremum est sufficiẽs causa materialis vnius vnionis, vt cernere est in mysterio incarnationis, vbi vnio hypostatica in solo vno extremo, nimirum humanitate, tanquam in causa materiali sufficienti, & adæquata suscipitur; in Verbo verò nequaquam, quod tam exploratum est, quam quod Verbum non possit in tempore pati, aut mutari: vna igitur vnio in vtroque extremo simul, & semel suscipi nequit; alias duas causas materiales adæquatas sibi vẽdicaret, haud aliter, ac si idem candor duos parietes afficeret. 44

Respondeo: vna, eademq; vnio in vtroque extremo corporis naturalis simul recipitur, vt ostensum est, capite præcedenti: cæterùm ob id ea sibi non vendicat duplicem causam materialem adæquatam, quia ita ab vtraque per se ipsam essentialiter in genere causę materialis pendet, vt sine alterutra esse nequeat etiam diuinitus: quod arguit, alterutram earum causarum materialium non esse adæquatam, ac per se sufficientem, sed potius inadæquatam, & partialem. Exemplum autem vnionis hypostaticæ solum conuincit, quodlibet extremorum causam adæquatam & sufficientẽ vnionis alicuius esse posse; nimirum si vnio talis sit, quæ ab vno solum extremo in genere causæ materialis essentialiter pendeat; qualis suapte natura est vnio hypostatica; secus vero cuiuscumque vnionis, cum plures, immò pleræque vniones ab vtroque extremo in genere causæ materialis essentialiter pendeant. 45

Roges, cur potius vnio hypostatica ab vno solo extremo in genere causæ materialis essẽtialiter pẽdeat, potius quã vnio compositi substantialis naturalis? Respõdeo, rationem iuxtà nostra principia esse in promptu, ac satis pespicuam: namque vnio compositi substãtialis naturalis ita intrinsecè afficit, & perficit vtrũque extremum, vt sine iis nullatenus fieri, aut conseruari possit: quid mirum ergo, si in vtroq; sustentetur? At vnio hypostatica solum humanitatem perficit, eo quod humanitas sola perfectibilis sit: Verbum autem non perficit, eo quod ratione suæ infinitatis extrinsecus perfectibile non sit: qua ratione intellectio constitura in lapide eum intelligentem non denominaret, eo quod lapis intelligentiæ incapax sit: Vnde vnio hypostatica in sola humanitate, non verò in hypostasi Verbi sustentatur. 46

47 Recentiores autem aliqui vbi explicant vnionem hypostaticam Verbum non perficere, quia in eo recipitur, sane rem potius implicant, & clarius per obscurius exponunt: quid enim sit vnionem hypostaticam non perficere Verbum, aut cur illud non perficiat, clarissimum est, vt patet ex dictis. At cur vnio hypostatica in Verbo non recipiatur obscurissimũ & ignotissimum est in sentẽtia horum Authorum: quippe qui receptionem in eo collocant, quod actio productiua formæ, aut quasi formæ receptæ sit per semet ipsam essentialiter vnio sui ad extremum, in quo forma recipitur, cuive vnitur: quo dato non video, cur actio productiua vnionis hypostaticæ, si supponatur omnino distincta à voluntate rei non vniatur se ipsa Verbo, aut certè ei vniri non possit, ac proinde cur vnio hypostatica in Verbo non recipiatur. Quare lõgè melius econuerso explicatur vnionem non recipi in Verbo, quia illud non perficit, nec potest.

48 Hactenus prima solutio primi, ac principalis argumenti, quod fateor etiam aliter solui posse. Probabile namque censeo vnionem corporis naturalis præsertim omnino materialis in vno tantum extremorum nempe in materia recipi, non verò in forma: at hoc qua ratione defẽdi possit, cõmodius explicabo inferius libro quarto inter agendum de causa materiali, eiusque causalitate. Interim hoc solum animaduerto Authores eius, in quo versamur, argumẽti, sin minus omnes, saltem non paucos censere receptionem vnionis realiter distingui ab ipsa vnione, non verò cum ea eãdẽ esse, vt nos sentimus: quo posito falso censent vnionem perficere non posse extremum, in quo non recipitur; & quidem posse satis ostẽsum manet capite præcedenti: quidni ergo vnio compositi substantialis, atq; corporei in vno solo eius extremo recipi possit, quantumuis non vnum eius extremũ, sed vtrumq; perficiat.

49 Secundum argumentum aduersariorum est huiusmodi. Vnio hominis realiter duplex est, altera materialis, altera spiritualis: ergo etiam in quouis alio composito substantiali realiter duplex erit, atque composita. Consequentia videtur proba. Probatur antecedẽs primò, quia vnio hominis in materia, & forma simul, & semel recipitur, vt nos etiam nuper admisimus, quamuis etiam oppositum fassi simus esse non improbabile: at vnio recepta in materia materialis est, non secus ac formæ in materia receptæ eo ipso materiales sunt: & vnio recepta in forma spirituali spiritualis est: sicut enim nihil spirituale in materia recipi, aut sustẽtari potest, ita econuerso fieri nequit, vt aliquid materiale in forma immateriali, seu spirituali recipiatur. Secundò probatur idem antecedens, quia datur in primis vnio aliqua materialis in homine: quid exploratius? Deinde etiam in eo datur vnio spiritualis; aliqua enim in eo datur vnio, aut solam animam intrinsecè respiciens; & hæc haud dubiè erit spiritualis, aut certè respiciens intrinsecè vtrumque extremum, videlicet corpus; & animam rationalẽ. Et quod huiusmodi vnio sit spiritualis facilè probatur: quia omnis effectus sequitur conditionẽ nobilioris causæ, vt cernere in conclusione Theologica, quæ supernaturalis euadit etiãsi ex vna præmissa naturali, & alia supernaturali deducatur: necnon in actu charitatis, qui immediatè procedẽs ab habitu supernaturali, & potentia naturali, non naturalis est, sed supernaturalis: similiter ergo vnio intrinsecè, & immediatè respiciens corpus animámq; & vtroq; posterior, spiritualis tamen, nõ corporea euadit.

50 Respondeo: inprimis permisso antecedenti, consequentia fortassis est nulla: atque esto in homine vnio realiter composita sit, non propterea in aliis compositis substantialibus id admittere cogimur: cum ratio disparitatis vtrinque manifesta sit, si cuius momenti est argumentum positum. Sic vnio hypostatica, iuxta aduersarios, simplex est, & non composita; reliquæ contrà compositæ, & non simplices ob specialem rationẽ discriminis, quam inter has, & illam adinueniunt, & quam in eo positam putãt, quod vnio hypostatica nec possit, nec debeat vtrumque extremum perficere, aut in vtroque recipi, cum interim cuiuis alij vnioni essentiale sit, vt duo extrema ex æquo perficiat, & in duobus recipiatur: quidni ergo similiter, ob rationem disparitatis in argumento positam, nobis liceat vnionem hominis compositam multiplicémque permittere, & tamen cæteras omnes adstruere simplices, ac nullo modo compositas?

Deinde respondeo absolutè negato antecedenti. Ad primam eius probationem dicẽdum est, omnem vnionem hominis materialem esse, cum in materia necessariò recipiatur: quod verò in anima immateriali etiam inadæquatè recipiatur, eam spiritualẽ esse non arguit: quia aliquid materiale in subiecto inadæquatè spirituali recipi potest, vt cernere est in sensionibus materialibus, quas anima rationalis recipit, aliàs per eas fortasse non sensura. Ratio à priori est, quia spiritualitas siue immaterialitas in independentia à materia sita est, vel certè eam tanquam passionem postulat, vt fatentur omnes: atqui materialitas econuerso in indepẽdentia spiritus sita non est: alioqui spiritualitas in ordine ad materiam, & materialitas in ordine ad spiritũ, non sine vitioso circulo explicarentur: & quidem vti creaturæ non sunt independentes à primo, & perfectissimo ente nempè Deo, ita non est cur materialitas independentiã à spiritu se perfectiori velut essentiam, aut passionem sibi vendicet. Quæ cum ita sint, etsi nihil spirituale in materia recipi, vel ab ea pendere possit: cæterùm èconuerso aliquid materiale recipi poterit in spiritu, atque ab eo pendere. 51

Ad alteram probationem contrariam negati antecedentis dicendum est, vnionem humanam, esto intrinsece respiciat, non solum materiam hominis, sed etiam animam spiritualem, non propterea huius conditionem debere sequi, neque spiritualem euadere: quantumcunque conclusio Theologica, sit non naturalis, ad instar præmissæ naturalis, ex qua sequitur, sed supernaturalis more alterius præmissæ suæ supernaturalis. Ratio discriminis est, quia spiritualitas postulat, vt dictũ est, indepẽdentiam à corpore, & per eam non verò per contrariam dependentiam explicatur: quanquam autem vnio humana dependeat intrinsecè à spiritu, nihilominus simul dependet à corpore humano, tanquam à causa materiali, ac proinde huius dependẽtiæ titulo materialis censeri debet, non verò spiritualis: cæterùm supernaturalitas in eo posita est, quod aliquid sit suprà naturæ vires nullæq; huius ordinis per se solas ad illud sufficiant, cõclusio autẽ Theologica licet procedat ex vna premissa naturali, tamẽ hæc sola ad eã non sufficit, sed alterũ lumẽ superius ad omne naturale, nempe lumen præmissæ supernaturalis, ac reuelatæ ad eã requiritur inferendam: quapropter haud poterit esse naturalis, sed poti⁹ magis est, vt sit supernaturalis. 52

Porrò quod statuitur in argumento, effectum sequi debere conditionem nobilioris causæ, licèt aliquando verum sit, vt patet in conclusione Theologica, & aliis quibusdam effectis; semper tamen verum esse non potest, sed multoties est falsum, vt si quid vnquam: quẽadmodum videre est in conclusione naturali deducta ex duabus præmissis, altera probabili, euidenti altera, & non vnius euidentiam sequente, aut sibi vendicante, sed potius alterius probabilitatem, & ineuidentiam, vt fatentur omnes. Id ipsum multis aliis confirmari posset exemplis; quæ tamen prætermitto, ne longum faciam. 53

CAPVT

CAPVT VI.

Solutio cæterorum argumentorum aduersùs simplicitatem vnionis essentialis in corpore naturali.

54 ARguunt tertiò aduersarij. Vnio continuatiua est realiter duplex: ergo & talis est vnio essentialis, qua materia, & forma nectuntur. Consequentia videtur perspicua. Suadetur antecedens, quia vnio continuatiua partium materiæ v.g. in vtraque ex æquo recipitur: non est enim potior ratio, cur in vna potius, quam in alia recipiatur, nec vna habet aliquid præ alia, ratione cuius subiectum vnionis esse debeat. Atqui eadem indiuisibilis vnio materialis in vtraque parte materiæ esse non potest; aliàs in diuersis locis esset, quod tamen solorum spirituum perfectio est, & rerum materialium conditionem exuperat: vnio igitur partium materiæ nequit esse simplex, ac realiter indiuisibilis.

55 Respondeo in primis; quamuis permittatur vnio continuatiua realiter duplex, & composita, inde tamen perperam argui ad reliquas vniones, videlicet ob rationem disparitatis in argumento adductam. Deinde respondeo, vnionem continuatiuam esse posse simplicem, & indiuisibilem. Ad rationem verò oppositam dicendum est, eiusmodi vnionem in vno solo extremo eorum, quæ continuantur recipi, in eo nimirum, cum quo penetratur, in alio verò cuius locum non occupat, haud recipi, sed eum velut terminum merè extrinsecum respicere: nec mirum, quia vt vnio se ipsa in aliquo recipiatur extremo, non tantum opus est ei ita illam affigi, vt sine eo fieri, aut conseruari nequeat, sed vlterius requiritur, vt extra eius locum non sit, aut certè naturaliter esse non possit. Porrò cum possibilis sit vnio partium materiæ, quæ in parte A.v.g. recipiatur, eique penetretur, & partem B. tantum extrinsecè respiciat: necnon alia vnio, quæ easdem partes non eodem, sed diuerso, & contrario ordine respiciat, certè qualis earum vnionum de facto existat à determinatione, & arbitrio solius causæ primæ dependebit.

56 Rursus in sententia asserente formas materiales viuentium saltem perfectorum indiuisibiles esse, & indiuisibiliter omnes materiæ partes à se animatas informare, & cum iis penetrari, dicendum est ad rationem oppositam, in qua versamur, non esse similiter, cur vnio partium materiæ occupare non possit vtriusque locum, ac proinde maiorem, quam alterutra, sicut oportet ad eius receptionem in vtroque, vtvt ad instar vtriusque sit materialis. Præterea in eorum opinione, qui continuum ex punctis, siue indiuisibilibus extensis quoad locum constitui docent, quid vetat, vnionem continuatiuam in vtroque puncto continuato receptam cum vtroque penetrari posse? Quamuis enim ita cum iis penetretur, non propterea maiorem, quam alterutrum eorum, locum obtinebit; quia scilicet non totum vtriusque spatium, sed eius dimidium occupabit.

57 Hactenus dicta ad rationem contrariam supponunt, vnionem continuatiuam in aliquo saltem extremorum oportere recipi. Enimverò si præfata vnio sit punctum, aut aliud indiuisibile, vt communius existimant Philosophi, non vero forma modalis extensa pro extensione partium, quas vnit, longè quidem verius est, cum neutro suorum extremorum eam penetrari, sed vtrumque localiter interiacere, ac proinde, nec in vno, nec in altero illam recipi: quippe, quæ pars quædam est continui: de quo inferius libro sequenti. Itaque tantum abest, vt in vnione continuatiua sit specialis ratio, ob quam realiter duplex sit, vt potius sit specialis ratio, ob quam ea præ reliquis sit simplex, si (quod suppositis plurium Philosophorum principiis, necessario sequitur) in extremis ea non recipitur, more reliquarum vnionum: ex receptione enim vnionis in extremis colligi solet eius duplicitas, & ex non receptione simplicitas. Quæ cum ita sint, patet quam imbelle sit argumentum ab vnione continuatiua ad alias, quæ dici consueuere essentiales, & informatiuæ.

58 Quartò argumentantur aduersarij hoc pacto. In sententia distinguente relationē prædicamentalem à fundamento, & termino, vnicus modus vtrumque extremum mutuo, & reciprocè referre nequit, duoque realiter distincti requiruntur: cùm igitur relatio vnionis essentialis partium corporis naturalis ab iis realiter adæquatè distinguatur, sanè non vna, sed multiplex realiter esse debet. Respondeo admisso antecedenti, & negata consequentia: quia extrema relationis prædicamentalis loco, & tempore distare possunt: aliunde verò modus prædicamentalis, per quem referuntur inuicem in opposita sententia vtrique intrinsecus esse debet: eo autem ipso, quod vnus, & indiuisibilis esset, intrinsecus esse nequiret simul, & semel extremis tempore, & loco distantibus: quare realiter multiplex esse debet: quæ ratio in vnione, physica non procedit, quippe quæ inter extrema loco, & tempore indistantia, necessario versatur.

59 Quod si extrema relationis prædicamentalis tempore, & loco seiungi non possent, sed potius vtraque ratione sint necessariò indistantia, vt cum modus aliquis v.g. vbicatio pro eo, ac aliqui putant, ad rem cuius est modus; prædicamentaliter refertur, & econtrario; tunc sanè non video, cur relatio prædicamentalis, quamuis ab vtroque extremo realiter adæquatè distinguatur, ob id realiter multiplex, & composita esse debeat, aut simplex esse non possit. Dici etiam potest, & non improbabiliter nec in hoc posteriori euentu modum relationis prædicamentalis realiter simplicem esse non posse, quia aliàs esset vnio extremorum, vtpote qui vtrique extremo per se ipsum intrinsecè vniretur: at relationem prædicamentalem esse vnionem rei, & modi, siue rem, & modum alia vnione distincta vniri nullo modo sustineri potest.

60 Arguunt aduersarij quintò. Plus, aut certè non minus requiritur, vt duæ res absolutæ vniantur quam ad hoc vt vniantur res, & modus: cum illæ seipsis sint inuicem affixæ, atque annexæ, res verò & modus ita comparentur, vt altera alteri essentialiter non affigatur, neque annectatur, sed potius ab altero sit separabilis. Atqui res & modus duplici vnione vniuntur: ergo à fortiori duæ res absolutæ, quales sunt materia, & forma, cui subiacet, geminam, vt vniantur, vnionem postulant. Maior est in aperto. Minor probatur: quia inprimis modus seipso rei vnitur, quæ est natura & conditio modi: deinde res vnitur modo per vnionem à modo distinctam: siquidem per ipsum modum modo nequit vniri, aliàs per modum ad ipsum modum realiter referretur, cum vniri realiter alteri sit ad illud realiter referri: ac proinde relatio realis à termino suo minimè distingueretur realiter, quod tamen est planè falsum.

61 Verum nè in hoc argumento plus est quam in præcedentibus momenti: aut enim nihil probat, aut certè quod detur in vnionib. processus in infinitũ: nã; vnio illa rei cum modo, v g. intellectus cum intellectione, (quam demus esse entitatem modalem) modus rei est: alia ergò vnione ei vnitur: deinde & tertia vnio modus etiam

etiam rei est: indiget ergò alia quarta vnione: & sic vel ibitur in infinitum, vel sistere erit in aliqua vnione, quæ per seipsam sine alia vniatur; in qua quidem tota vis contrarij infringitur argumenti. Ad quod absolutè respondeo, rem non vniri realiter modo per aliam vnionem, sed per ipsum modum. Quod autem relatio realis propterea indistincta sit à suo termino, non est absurdum: quia relatio realis non in eo differt à relatione rationis, quod altera à termino realiter, altera solùm ratione distinguatur, sed in hoc quod vna referat inuicem extrema realiter distincta; alia verò referre non habeat, nisi extrema tantum ratione distincta.

62 Demum argui potest pro contraria sentētia, in hunc modum. Verbum vnitur intrinsecè humanitati: non autem per vnionem creatam, & modalem se tenentem ex parte humanitatis eamque Verbo intrinsecè vniētem: ergo per vnionē increatam se habentem ex parte Verbi, videlicet per formalitatē aliquam ipsius Verbi cum eo realiter indentificatam, & virtualiter tantum ab eo distinctam, eique quoad entitatē perfectionēmque ab æterno inexistentem, quoad denominationem vero vniti, siue vnientis, in tempore ei aduenientem: iam igitur vnio hypostatica est realiter multiplex; altera scilicet creata, & altera increata: quidni ergo quæuis alia vnio eandem habeat à fortiori multiplicitatem realem. Antecedens argumenti, quoad primam eius partem, est perspicuum. Quoad alteram suadetur, quia aliàs Verbum intrinsecè aliter se haberet, quam antea, ac proinde intrinsecè mutaretur.

63 Sed in primis quod attinet ad sententiam constituentem vel omnem, vel aliquam vnionem hypostaticam in formalitate Verbo intrinseca, eique identificata, sanè eam docet esse improbabilem, & contra omnes vsque ad sua tempora Theologos P. Suarez tom. 1. in 3. p. disp. 8. sect. 4. §. *Addunt aliqui*. Rursus, si, quod aliqui Recentiores putant, Verbum vnitur humanitati per formalitatem aliquam ipsius Verbi, sanè ea formalitas, econuerso vniet humanitatem Verbo, nec alterius vnionis creatæ vlla necessitas, aut vtilitas erit. Deinde probabilius est, per vnum, eundémque modum creatum vniri intrinsecè, tum humanitatem Verbo, tum etiam Verbum humanitati. Ita P. Bernal. disp. 11. de incarnat. sect. 5. n. 49 Hurtadus disp. 21. de incarnat. sect. 2. subs. 2. §. 46. & (si quosdam Recentiores apud Hurtadum citata sect. 1. subs. 1. §. 39. excipias) cæteri omnes Theologi. Nec verò ob id mutatur intrinsecè Verbum, aut aliter se habet.

64 Ratio est, quia ad mutationem Verbi satis non est, habere aliquid intrinsecè, quo antea carebat: alioqui, cum in tempore incæperit esse intrinsecè homo, hoc ipso mutabitur: & sic absque mutatione, & imperfectione Verbi repugnabit mysterium incarnationis: quo quid stultitius, ac fidei, & rationi magis oppositum? Quocirca, vt mutetur Verbum, requiritur, vt aliquid intrinsecè habeat, quod antea in ipso nec formaliter, nec æquiualenter extiterit: quidquid autem perfectionis est in vnione creata, & modali in tempore Verbum intrinsecè afficiente, totum id præextitit in Verbo sin minus formaliter, saltem æquiualenter; quia nimirum perfectio solius Verbi tanta est, quanta censetur perfectio tum Verbi, tum etiam eius vnionis simul sumptorum. Atque hactenus dissoluta sunt argumenta contra simplicitatem realem vnionis essentialis potissime in controuersia positam: quæ autem procedunt contra eius multiplicitatem virtualem, commodius dissoluentur in Metaphysica inter agendum de distinctione virtuali intrinseca.

TRACTATVS IX.

De toto resultante ex compositione essentiali partium corporis naturalis?

CAPVT PRIMVM.

Totum substantiale, & per se resultans ex partibus essentialibus corporis naturalis ab ijs realiter adæquatè distingui, verius est.

ITA Scotus 8. Metaph. q. 4. & in 3. dist. 2. q. 2. & cum eo Antonius Andreas, Lychetus, Mayron, ac cæteri communiter asseclæ. Ita etiam ex Thomistis Caietanus 3. p. q. 6. art. 5. ad primum, Capreolus in 3. dist. 2. art. 1. Ferrara 4. contra gentes cap. 81. Iauellus, Heruæus, Socinas & alij In eadem sententia sunt Auicenna lib 3. Metaphysic. cap. 4. Cimara Theorem. 75. neque non ex nostris Conimbr. 1. phys. c. 2. q. 1. art. 3. Pereira lib. 7. c. 18 Fonseca 5. Metaph. c. 2. q. 2. sect. 2. & Metaph. c. 17 q. vnica sect. 3. Vasquez 3. p. disp. 19. c. 2. & Clauius in prolegomen. Mathem. disciplinæ. Et, quod caput est, eidem opinioni fauent B. Thomas in 3. dist. 2. q. 1. art. 3. quæst 3. ad 3. Et in 4. dist. 16. q. 1. art. 1. quæstiunc. 3. ad 2. Et Aristoteles 1. phys. text. 16. & 8. met. cap. 6. text. 15. & 2. de anima circa initium, & alibi sæpè. 1

Missis autem pro hac sententia aliorum rationibus, quippe quibus parum fido, & quarum non paucis satisfaciam inferius in simili; potissima, qua moueor, sic habet. Suppositalitas, siue subsistentia corporis naturalis est totum illud substantiale, & per se, quod ex eius partibus essentialibus, materiâ scilicet, & forma resultat. Atqui suppositalitas, siue subsistentia corporis naturalis distinguitur realiter adæquatè à præfatis eius partibus. Ergo & totum substantiale, ac per se, quod ex eis resultat. Minor est perspicua: nam Verbum diuinum assumpsit partes essentiales hominis v. g. nimirum materiam, & formam rationalem, qua constat, eaque assumptione homo factus est: sed non assumpsit subsistentiam, seu personalitatem, hominis: alioqui essent in Christo duæ personæ, quod est hæreticum: subsistentia igitur hominis, adeoque cuiuscumque alterius corporis naturalis ab eius partibus essentialibus simul sumptis, & vnitis omnino distinguitur. 2

Porrò maior argumenti probatur: namque subsistentia hominis, v. g. haud consistit in negatione dependentiæ actualis, aptitudinalísque ab alio supposito, vt volunt Scotistæ: siquidem in Deo sunt tres subsistentiæ, quarum tamen nulla est conceptus negatiuus, sed potius quælibet, quid positiuum, & verissima, actualissimáque perfectio: qui ergo fieri potest, vt subsistentia creata in negatione consistat? Rursus subsistentia corporis naturalis haud est existentia, haud item natura cum differentiis indiuiduantibus, vt alij, aliique Thomistæ existimant: etenim Verbum humanitatem tum existentem, tum etiam in atomo, vt aiūt, siue in indiuiduo sumptam assumpsit, cū interim eius non assumpserit subsistentiam, siue personalitatem. 3

Præterea subsistentia corporis naturalis haud est entitas aliqua incompleta vltimo complens eius partes: alioqui namque harum esset forma substantialis; & & per consequens in materia esset duplex forma substantialis, & vna forma substantialis foret alterius subiectum, quæ tamen sunt absurdissima. Subsistentiam 4

ſtentiam futuram eſſe formam ſubſtantialem, ſi eſſet entitas incompleta liquet; ſiquidem generaretur dependenter à natura, in eaque reciperetur, illamque pro poſteriori perficeret intrinſecè, veramque compoſitionem per ſe cum illa faceret: quidni ergo eſſet forma? Quæ omnia cum ita ſint, nihil reſtat in quo conſiſtere poſſit ſubſiſtentia, niſi totum ſubſtantiale, & per ſe reſultans ex partibus eſſentialibus corporis naturalis: id ergo totum, ſeu compoſitum eſt ſubſiſtentia, ac proinde huius more à partibus ſuis realiter adæquatè diſtinguitur. Et quidem non ſolum diſcurſu facto, & in metaphyſica latius inſtaurando conſtat, ſubſiſtentiam idem eſſe cum toto, quo de agimus, verum etiam id ipſum ex profeſſo oſtendetur tract. ſequenti.

5 At dices, totam quæſtionem de diſtinctione totius ſubſtantialis, & per ſe à partibus fieri a nobis controuerſiam de ſolo nomine. Nihil enim à nobis conceditur in homine v.g. quam materia, forma, & vnio, ac ſubſiſtentia: at hæc omnia admittunt in homine, & quouis toto ſubſtantiali, qui illud à partibus ſuis non diſtingunt: ab iis ergo, qui talem reiiciunt diſtinctionem, ſolo nomine, ac vocum vſu diſcrepamus.

6 Reſpondeo, nos cenſere ſubſiſtentiam, cui rationem totius à partibus diſtincti attribuimus, eſſe quid completū, eamque, quæ ſi per impoſſibile exiſteret ſine partibus, eſſet tamen homo v. g. Aduerſarij autem cenſent eam eſſe quid incompletū, & non fore hominē, ſi per impoſſibile exiſteret ſine partibus hominis, materia, ſcilicet, & forma vnitis: quin etiā aliqui illorum putant, eam abſq; vlla cōtradictione terminorum poſſe ſine prędictis partib. conſeruari ſeparatā: quod ſi cōſeruaretur, tum haud habiturā rationem hominis. Rurſus nos exiſtimamus, ſubſiſtentiā nō facere compoſitionem per ſe cum natura, ſiue partib. corporis naturalis, ſed ſolā per accidēs, vt patebit infra: aſt aduerſarij compoſitionē per ſe ex ſubſiſtentia, & natura adſtruunt. Ex quib. manifeſtū videtur, nō de ſolo nomine cum Authoribus, qui minimè diſtingunt totū ſubſtātiale phyſicū a ſuis partibus nos in præſenti diſputare.

7 Declaratur exemplis. Ariſtoteles nihil aliud agnoſcit in homine, niſi corpus, & animam, & vnionem vtriuſque vt aduerſarij putant: Plato autem totum hoc etiam in homine admittit: an ergo ſolū de nomine diſputant vterq; dum alter ait, ſolam animā eſſe quidditatem hominis, alter verò, corpus ſimul, & animā vnitam? Vlterius qui Angelos, & animos ſpirituales eiuſdem eſſe inter ſe ſpeciei cum Origene docēt, & ij qui Catholicè negant talem identitatē, haud de vocabulo cernunt: non alia de cauſa, niſi quia Catholici docent Angelos eſſe entia ſpiritualia completa, & animos entia ſpiritualia incompleta; contra verò hæretici Angelos, & animos ex æquo eſſe entia ſpiritualia completa, vel incompleta propugnant. Qui ergo tueor in præſenti, ſubſiſtentiam eſſe ens completū, haud de vocibus diſputo cum iis, qui illam eſſe entitatem incompletam, aut quid ſimile adſtruunt.

8 Præterea an Thomiſtæ, & Scotiſtæ de vocibus quæſtionem habent, dum hi beatitudinem in amore Dei fruitiuo, illi verò in eius viſione clara, & intuitiua eam collocant? Minimè quidem: quod ne ipſi diffitebuntur aduerſarij; & tamen in eo, qui beatur nihil amplius adſtruūt hi, quam illi: vtriq; enim videri, & amari Deum à beato, nec ſine vtroque actu beatitudinē ſtare tuentur. Quanquam ergo non plures entitates in homine adſtruam, quam hi, quibuſcū in præſenti diſputo, non propterea inter vtrinq; diſputatio cenſenda erit de nominum, ac vocū vſu. Idem denique, vt aliis exemplis ſuperſedeam, patet ex celebri inter Theologos controuerſia de conſtitutione diuinæ eſſentiæ: alij namq; eſſentiā Dei in ſola intellectione alij in intellectione ſimul, & volitione conſtituunt; & ita conſtituunt, vt vtrique Deum ſimul intellectiuum, & volitiuum cenſeant, quin plura in eo prædicata, aut perfectiones ab his quam ab illis reuera concedantur. Quis tamen eos propterea logomachiæ incuſet? Similiter ergo in præſenti, &c.

Capvt II.

Alia etiam noſtræ, ac verioris ſententiæ probatio.

Qva, quamuis alios ad probandam diſtinctionem totius à partibus vti non videam, ſatis tamē firmam arbitror. Ea ſic habet. Si Petrus v.g in eius materia, forma, & vnione formaliter conſiſteret, Petrus eſſet diuerſæ ſpeciei à Paulo. Conſequens eſt manifeſtè falſum, ergo &c. Sequela probatur, quia vnio Petri, & Pauli ſunt diuerſæ ſpeciei: ergo ſi Petrus formaliter includit vnionem qua eius partes eſſentiales inuicem copulantur, & Paulus eadem ratione ſuam, certè alteruter intrinſecè, & eſſentialiter aliquid includet ſpecie diuerſum ab eo, quod eſt in altero ſimiliter incluſum, ac proinde ambo diuerſę ſpeciei erunt: ſiquidem, vt duo ſpecificè differant, non oportet, vt penes omnia eorum prædicata eſſentialia ſpecie diuerſa ſint; (aliàs homo, & equus diuerſæ ſpeciei nō eſſent,) ſed ſatis eſt quod penes aliqua ſpecie differant. Porrò antecedens probatur: quia ab hac, & illa vnione Petri ratio cōmunis vnionis Petri abſtrahi poteſt; quę cum de pluribus, ſolo numero differentibus prædicetur in quid, ſanè ſpecies erit: vnio etiam Pauli eadem ratione ſpecies erit: ac proinde vnio Petri, & vnio Pauli duæ ſpecies erunt: quare ſpecie different, ſicut homo, & leo vt ſic ſpecie differūt. Et quidem ea ratio communis vnionis Petri ad has, & illas non eſt genus, nec differentia, & ſi eſſet, res eodem rediret, neque proprium, aut accidens, vt manifeſtum eſt: quid ergo eſſe poteſt, niſi ſpecies, vt dictum eſt? 9

Huic argumento reſponderi poteſt primò, Petrum, & Paulum abſolutè & ſimpliciter dici poſſe, & debere eiuſdem ſpeciei, quia partes omnes vtriuſque, nimirū materia, & forma eiuſdem ſunt ſpeciei: ſecundū quid tamen eos eſſe diuerſæ ſpeciei propterea quod conſtitutiuum aliquod minus principale, nimirum vnio non idem in vtroque ſit, ſed potius ſpecificè diuerſum. Sed in primis incredibile planè videtur, Deum creare nō poſſe duos homines omnino, & adæquatè eiuſdē ſpeciei: ſicut de aduerſariorum ſententia duos Angelos omnino, & adæquatè vnius ſpeciei creare poteſt. Deinde iuxta hos, quibuſcum diſceptamus, homo abſolutè, & ſimpliciter generatur, eo quod ſola eius vnio generetur, eſto materia, & forma creentur: ſimiliter ergo homo diuerſæ ſpeciei ab alio homine abſolutè, & ſimpliciter cenſendus eſt, eo quod ſola eius vnio ab alterius vnione diuerſæ ſpeciei ſit, eſto vtriuſque partes eiuſdem ſpeciei ſint; ſi fortè ambo vnionem, & partes formaliter includunt. 10

Secundò ex doctrina cōmuni Recentiorum reſponderi poteſt, ſpeciē eſſe, quæ de omnibus ſolo numero differentibus prædicatur in quid: vnionem autē Petri non prædicari de omnibus ſolo numero differentibus, ſed de aliquibus, cum non prędicetur de vnione Pauli, Ignatij &c. quæ tamen ab vnione Petri ſolo numero differunt, ſicut tantundem, & non amplius diſſident extrema per eas vnita, vltrò, citróque comparata. Verum nec hæc ſolutio ſatiſfacit, quia dum vniones Pauli ab vnionibus Petri ſolo numero differre ſupponit, 11

principium repetit, & concluſionem ſupponit, cum argumentum noſtrum contendat eas ſpecie differre.

12 Ad hoc: ea, quæ ſolo numero differunt, eorundem prædicatorum communium capacia ſunt, vt cernere eſt in duplici candore: at vniones Petri, & vniones Pauli iiſdem prædicatis communibus non ſubſunt, nec ſubeſſe poſſunt, ſed potius aliqua ratio communis de illis prædicatur, quæ de his nequit prædicari. Tandem: ſi vnio Petri, & vnio Pauli ſolo numero differunt, certè vnio humana erit ſpecies de vtraque prædicabilis: vnio ergo Petri erit ratio indiuidualis: primam conſequentiam dant aduerſarij: ſecundam inſinuant, & ex prima aperte ſequitur: ſiquidem ratio indiuidualis eſt immediatum correlatiuum rationis ſpecificæ: vnio autem Petri eſt immediatum correlatiuum vnionis humanæ: ergo ſi vnio humana eſt ſpecies, eo ipſo vnio Petri erit indiuiduum: hoc autem conſequens eſt euidenter falſum: námque indiuiduum de vno ſolo prædicatur, éſtque indiuiſum in ſe, iuxta aliam, aliamque eius definitionem: aſt hæc indiuiſio, & prædicabilitas de vno ſolo vnioni Petreiæ vt ſic neutiquam conuenit.

13 Tertiò Alij exiſtimant, vnionem Petri eſſe quidem ſpeciem; indè tamen minimè inferri Petrum, & Paulum vllatenus ſpecie differre: quin potius ita eos conuenire poſſe, vt nuſquam dari queat maior conuenientia ſpecifica: quia, inquiunt, homo huius ſpeciei eſt præter corpus, & animam rationalem vnio huius, aut illius ſpeciei. Quod tribus exemplis confirmant. Primum deſumitur ab ente artificiali: nam hæc numero cathedra v. g. includit materiam lignorum, & inſuper tales vbicationes cum aliarum negatione: at non includit has numero vbicationes: alioqui, quoties de loco in locum transfertur, diuerſa numero cathedra euaderet: ergo has, vel illas numero vbicationes: Similiter ergo in præſenti, &c.

14 Alterum exemplum, quo vtuntur, Theologicum eſt, & in hunc modum ſe habet. Chriſtus Dominus dicitur nobiſcum vniuocè homo, & in ratione hominis non alterius, ſed eiuſdem ſpeciei, vt contra Nominales ſupponunt & pro explorato habent reliqui Theologi, vtque ſatis colligitur ex illo Pauli ad Philippen. 2. *in ſimilitudinem hominum factus*: Atqui homo inuoluit in ſuo conceptu ſubſiſtentiam, quæ quidem in Chriſto, & nobis eſt diuerſæ ſpeciei, & diſſimillima: ſicut ergo homo eſt ſubſiſtentia huius, aut illius ſpeciei, connotans includenſve, vt homo eſt, materiam, & formam huius ſpeciei determinatæ, & non alterius; ita ſimiliter in præſenti vſu venire credendum eſt. Tertium Neothericorum exemplum etiam Theologicum eſt, & ſic ſe habet. Pater, filius, & Spiritus-ſanctus ſunt vnus numero Deus: ergo hic numero Deus eſt hæc numero natura diuina, & hæc vel illa ſubſiſtentia numero diuerſa: quippe, ſi hic numero Deus hanc numero ſubſiſtentiam determinatè inuolueret, tres Perſonæ diuinæ non eſſent vnus numero Deus, cum certo certius ſit, eas diſtinctis ſubſiſtentiis gaudere, & conſtitui.

15 Contra tamen eſt in primis: quia eadem ratione dici poſſet, hominem, & equum eſſe eiuſdem ſpeciei, videlicet, ſi animal huius ſpeciei ſit materia huius ſpeciei; & forma huius, vel illius ſpeciei nempe humanæ, vel equinæ. Contra ſecundo eſt, quia eadem ratione ſuſtineri poſſet commentum Parmenidis, qui omnia entia vnum numero eſſe ſomniatus eſt: ſicut enim hæc numero cathedra iuxta aduerſarios eſt hæc, aut illa aggregatio vbicationum lignum afficiens, ita ſimiliter fingi poterit, hanc numero ſubſtantiam eſſe vel Deum, vel hominem, vel Angelum, vel candorem, &c. Quo fiet nihil in rebus diſtingui. Contra tertio eſt, quia repugnat, aliquid eſſe omnino, & adæquatè ſingulare, quin omnis pars ei eſſentialis ſingularis ſit, aut eſſe creaturam, aut ſubſtantiam ſimiliter adæquatè, quin omnis eius pars creata, & ſubſtantialis ſit, Pari ergo ratione repugnabit, aliquid eſſe omnino determinatum numero, aut ſpecie, quin quæuis eius pars numero, aut ſpecie determinata ſit, nulláque indeterminata.

16 Ad primum exemplum aduerſariorum dicendum eſt, formam artificialem cathedræ in eius vbicationibus ſitam non eſſe, ſed eſſe figuram partium cathedræ certis earum vbicationibus anteriorem, illarumque radicem, vt oſtendetur in metaphyſica: Hæc autem numero figura de huius numero cathedræ eſſentia eſt, nec, ea tranſlocata, variatur. Alterum aduerſariorum exemplum momenti non eſt. Quod enim communiter dici, & credi conſueuit, Chriſtum eſſe hominem eiuſdem ſpeciei nobiſcum, intelligendum eſt de ſola eius natura humana, materia videlicet, & forma; quæ quidem in Chriſto, & reliquis hominibus ſunt proculdubio eiuſdem ſpeciei: at hoc quid aduerſariis prodeſt: Verum de hoc exemplo plura inferius. Ad tertium, quo aduerſarij vtuntur, dicendum eſt, tres perſonas diuinas eſſe vnum numero Deum; vel quia particula, *Deus*, non ſupponit in ea prædicatione adæquatè pro omni eo, quod ſignificat, ſed pro ſola natura diuina, quam hæc vox, *Deus*, ſolam exprimit: vel quia totæ tres eandem numero naturam diuinam, eandémq; numero ſubſiſtentiam abſolutam ſibi vendicant, ac proinde idem numero conſtitutiuum ſufficiẽs huius concreti, quod Deus appellatur. Maneat ergo Petrum v. g. eſſe hominem omnino eiuſdem ſpeciei cum Paulo, quia vterque realiter adæquatè diſtinguitur à ſuis partibus vnitis, adeóque neuter vniones diuerſæ ſpeciei ab vnionibus alterius intrinſecè, & per identitatem inuoluit.

Caput III.

Duæ aliorum ſolutiones ſuperioris probationis noſtræ, totidémque eius inſtantiæ reiiciuntur?

Qvarto reſpondent Neotherici ad ſuperius noſtrum argumentum, vniones quidem Pauli v. g. eſſe diuerſæ ſpeciei ab vnionibus Petreiis; inde tamen non ſequi, quod Petrus, & Paulus iis per identitatem conſtituti diuerſæ ſint ſpeciei: oportet enim, inquiunt, ſpeciem, & eſſentiam logicam explicari, atque conſtitui independenter ab indiuiduatione rei, cuius eſt eſſentia: quod ſi eſſentia Logica Petri, ſpeciéſque hominis ei conueniens inuolueret identicè vnionem ipſius Petri, & non rationem communem vnionis humanæ abſtrahentem ab vnione Petreia, & Paulina, haud abſtraheretur eſſentia Logica Petri, ſpeciéſque hominis eam comprehendens ab eius indiuiduatione, vtpote quam vnio Petreia eſſentialiter connotat: quare non includit id genus vnionem, ſed potius vnionem humanam latiſſimè ſumptam. Proinde eſſentia Logica Petri, ſpeciéſque hominis ei conueniens non poteſt eſſe alia, ab eſſentia Logica, & ſpecie hominis in Paulo reperta: vt enim eſſent alia, & alia, oporteret alteram includere intrinſecè vnionem Petreiam, & alteram ſimiliter includere vnionem 17

nem

nem Paulinam, quæ à priori specificè dissidet: cum ergo eas vniones non includant, sed rationem communem vnionis humanæ, vt dictum est, certè nulli mirum esse debet, quod vtriusque species, & essentia Logica non sit diuersa, adeóque ambo specie non discriminentur inuicem.

18 Confutatur tamen primo hæc solutio; quia omnis species partialis, constituit speciem aliquam totalem, & completam: sic omne indiuiduum partiale constituit aliquod indiuiduum totale, & completum v. g. hæc materia, aut hæc anima rationalis hunc hominem: sic, & eodem redit, haud potest intelligi existentia vlla partialis, & incompleta, nisi respectu alicuius existentiæ completæ. Atqui vnio Petreia est species quædā distincta ab vnione Paulina iuxta aduersarios: cum ergo non sit species totalis, & completa, vt luce clarius est, relinquitur, vt sit species partialis, & incompleta: constituit ergo aliquam speciem aliquam totalem, & completam; sed non aliam, quam hominis: ergo speciem aliquam completam hominis constituit: perperam ergo dicitur ab aduersariis, speciem completam hominis, eiúsque essentiam Logicam inuentam in Petro constitui non posse per vnionem Petreiam, siue respectum aliquem ad ipsum Petrum: neque non etiam perperam, & absque fundamēto ab iis dicitur, Petrū non debere esse diuersę speciei à Paulo, tametsi vterq. intrinsecè, & per idētitatem includat vniones specie diuersas: qua enim ratione vnio Petreia constituit speciem aliquam completam hominis, vnio etiam Paulina aliam speciem hominis constituit: adeoque ex illis vnionibus duæ hominis species diuersæ emergunt; quæ cum ambæ de solo vno homine dici nequeant, reliquum est, vt vna de Petro, & alia de Paulo dicatur, sicut ad horum diuersitatem specificam oportet.

19 Confutatur secundò eadem solutio, quia indiuiduum etiam logicum, & secundo intentionale siue prædicabile, siuè subiicibile sit, explicatur in ordine ad speciem: quídni ergo & hæc, in ordine ad indiuiduum? Consequentia liquet. Antecedens suadetur de indiuiduo subiicibili, cuius definitio est, illud esse, quod subiicitur speciei: necnon de indiuiduo prædicabili: nam cum profertur in mente, *Petrus est hic homo*, terminus ille, *hic homo*, est indiuiduum prædicabile: & tamen in ordine ad hominem, quem inuoluit, adeóque quodammodo ad speciem concipitur, & explicatur. Tertiò, & eodem ferè recidit hæc prædicatio, *Petrus est homo*, est speciei de indiuiduo: at prædicatum haud sine ordine ad subiectum de eo dicitur. Malè ergo docent aduersarij speciem Logicam, & essentiam rei completam haud debere explicari per respectum ad indiuiduum, de quo dicitur, atque hac de causa speciem hominis in Petro repertam inuoluere nequire rationem communem, & specificam vnionis ipsius Petri, sicut ad eius diuersitatem specificam à Paulo opus est.

20 Quartò reiicitur illa eadem solutio. Namque, tametsi species Logica abstractionem omnem ab indiuiduo, & quouis respectu ad illud, postulet, propterea tamen non sequitur vnionem Petri vt sic non constituere speciem hominis diuersam à specie, in qua est Paulus. Ratio est, quia Petrus non erit in contraria sententia, quam impugnamus, indiuiduum, sed species quædam hominis abstracta ab hoc Petro, qui per identitatem inuoluit hanc numero vnionem Petreiam, & ab alio Petro inadæquatè distincto, & inuoluente aliam vnionem Petreiam numericè distinctam à priori; & sic in infinitum. Species ergo hominis constituta per vnionem Petreiam vt sic, quamuis ratione talis constitutionis haud possit abstrahere à Petro vt sic etiam sumpto, nihilominus abstrahet ab omni indiuiduo strictè tali: vnde propter huius abstractionis necessitatem, non est negandum, quin species hominis, quæ conuenit Petro diuersa à Paulo inuoluat identicè vnionem Petri vt sic, aut in communi.

Quintò impugnatur illamet solutio, in hunc modum. Animal in atomo, siue in indiuiduo formam substantialem, non quamcunque, sed hanc numero, & in indiuiduo talem includit, perque eam explicatur. Rursus animal in specie, homo v. g. hanc specie formam, nempe animam rationalem, quidditatiuè includit, & per eam definitur. Item animal in genere hanc etiam genere, huiúsve generis formam inuoluit, & per eam essentialiter constituitur, & explicatur. Pari ergo ratione, cum animal in indiuiduo per hanc numero, siue in indiuiduo vnionem constituatur, vel iuxta aduersarios, & animal in genere per vnionem etiam in genere; consequenter etiam dici debebit quod animalia specie per vnionem specie, siue per hanc specie vnionem intrinsecè constituitur, & quidditatiuè definitur. Cur enim vnio substantialis, quoad triplicem constituendi modum, suo modo non æmulabitur formam? aut cur, sicut eam imitatur quoad constitutionem genericam; & indiuidualem, non etiam eam sequatur, quoad specificam? ita vt quemadmodum animal in specie id est homo hanc specie formam quidditatiuè & essentialiter in se claudit, & per eam definitur, sic etiam hanc specie vnionem, videlicet Petreiam essentialiter includat, eámque per explicetur, & definiatur. 21

Sextò: nè inhæreamus nominibus speciei siue essentiæ Logicæ, aliud est, duo distingui, aliud illa esse rigorosè dissimilia: duo enim oua v. g. distincta inuicem, non dissimilia esse dicimus: quare indiuiduis omnibus eiusdem speciei, cuiusmodi haud dubiè sunt Petrus, & Paulus, distinctio, non dissimilitudo conuenire potest: at conueniret hæc non minus quam illa, si vnio Petreia esset diuersæ speciei ab vnione Paulina, & ambæ per identitatem alterum, alterúmque constituerent: namque omnis species est verè dissimilis alteri speciei: aliàs hominem equo dissimilem negare potero: vnio ergo Petreia, & vnio Paulina dissimiles sunt; cum iuxta aduersarios sint duæ species vnionis humanæ: quando ergo Petrus intrinsecè, & per identitatem claudit vnionem Petreiam, & Paulus vnionem Paulinam, sanè alteruter habet per identitatem prædicatum aliquod, per quod alteri dissimilatur. Quidquid ergo sit, an Petrus, & Paulus ex diuersitate specifica suarum vnionum, diuersitatem etiam specificam inter se inuicem trahant, (vocis enim hæc quæstio esse potest) tamen veram vtrinque dissimilitudinem ex suarum dissimilitudine vnionum sortientur: quod tamen omninò absurdum esse constat. 22

Septimò sic argumentor. Quidquid sit, an Petrus, & Paulus dissimiles verè, ac propriè esse queant (fortassis enim erit, qui id contendat) cæterum solam dissimilitudinem indiuidualem inter se ad summum adipisci poterunt: quod meo iudicio manifestius est, quam vt negari queat, aut probari postulet. At iuxta aduersarios Petrus, & Paulus, habent dissimilitudinem aliquam non indiuidualem tantum, sed ea maiorem: nimirum dissimilitudinem in ratione aliqua non numerica, sed potius communi, & specifica, videlicet vnionis Petreiæ, & Paulinæ. Ergo &c. 23

Ad extremum sic arguo. Si nullus homo verbi gratia, præter solum Petrum, & nullus equus præter 24

ſolum Bucephalum eſſent poſſibiles, certè Petrus, & Bucephalus non differrent ſpecie prædicabili & Logica: ſi qua enim differrent, maximè quoad ſpeciem hominis, & ſpeciem equi: tum autem homo defectu inferiorum ſpecies prædicabilis non foret; & equus eadem de cauſa dici non poſſet ſpecies prædicabilis. Nihilominus Petrus & Bucephalus tum differrent ſpecie ſubiicibili, aut alia: atque ſi res ipſa, non verò intellectus noſtri fictio, aut abſtractio penſetur, profectò tam diuerſi in eo eſſent euentu, ac modo ſunt. Similiter ergo quamuis vnio Petreia eum non conſtituat ſpecie Logica, & prædicabili diuerſum à Paulo, propterea nimirum quod eſſentiam Petri ab eius indiuiduatione abſtractam conſtituere nequeat, tamen ſpecie, aut ſubiicibili, aut alia innominata alterum ab altero diuerſum conſtituet, atque non minus, quam ſi ambo ſpecie prædicabili & Logica diſſiderent. Conſequens autem eſt apertè falſum.

25 Reſpondent iterum Recentiores, quos hactenus hoc capite impugnauimus, vnionem Petreiam non eſſe ſpeciem quandam vnionis ab vnione Paulina diuerſam, adeoque ambas differre non poſſe ſpecie, nec refundere diuerſitatem ſpecificam in Petrum, & Paulum. Rationem huius hanc exhibent: vt aliqua ratio communis reſpectu inferiorum ſuorum ſpecies quædam ſit, oportet vt inferiora reſpectu illius habeant ſimilitudinem ſummã, & non adæquabilem per aliam ſimilitudinem, qua aliquod eorum conueniat cum alio non contento ſub ea ratione communi, ſed potius extra illam collocato: qua ratione homo eſt ſpecies quædam reſpectu Petri, & Pauli, & cæterorum hominum, quoniam hi ſummam in homine ſimilitudinem habent, & nullus eorum, quantum cum reliquis conuenit in ratione hominis, tantundem poteſt conuenire cum aliquo alio ſuppoſito, quod ſub ratione communi hominis non contineatur, equo verbi gratia, aut leone.

26 Cæterùm, *homo ſimilis Petro*, non eſt ſpecies quædam hominis, omnibus, & ſolis præter Petrum communis, licet alioqui de illis, veluti de pluribus ſolo numero differentibus, dicatur: quoniam ſcilicet homines omnes, præter Petrum, non habent ſummam & inæquabilem in ea ratione ſimilitudinem, talémque cui æqualis non ſit ſimilitudo, quam ſortiuntur reſpectu Petri, qui ſub ea ratione communi non continetur nec eſt homo ſibimetipſi ſimilis. Etenim, vt quiuis reliquorum hominum præter Petrum eſt ſimilis alteri in ratione hominis, & in ratione *hominis ſimilis Petro*, cum tamen in hoc ſecundo non ſit ſimilis Petrò, eo quod hic ſibi ſimilis non ſit, ita etiam quiuis eorum, Paulus, v.g. eſt ſimilis Petro in ratione hominis, & etiam in ratione hominis ſimilis Ioanni, cum tamen in hoc ſecundo cum Ioanne conuenire nequeat Paulus, ne Ioannes ſibi ſimilis dicatur. Tantam ergo ſimilitudinem habent Petrus, & Paulus, quantam habent Paulus, & Ioannes, eſto hi infrà rationem illam communem *hominis ſimilis Petro*, contineantur, ſecus verò illi; quia nimirum vna ſimilitudo per aliam compenſatur. Propter hanc igitur cauſam, *homo ſimilis Petro*, non eſt ſpecies quædam, nec reliqui homines ſub aliqua ſpecie continentur cui Petrus non ſubiiciatur.

27 Quod ſi hæc ratio quidquam valet; iuxta eam neceſſe eſt, vt vnio Petreia ſpecies non ſit, vnioque Paulina ſpeciei etiam ratione careat, adeoque, vt ambæ ſpecie non differant. Etenim, tametſi vniones Petri conueniant in ratione communi vnionis Petreiæ, & eas præter aliæ nullæ in ea ratione conueniant, tamen hæc ſimilitudo, & conuenientia penſatur, per hoc quod earum quælibet conueniat cum vnionibus Pauli in ratione vnionis potentis videri vnica intuitione, aut coëxiſtentis alteri, aut exiſtentis in loco diſtanti, ab eo quem alia occupat. Poſſunt enim inuicem coëxiſtere duæ vniones adæquatæ, altera Petri, altera Pauli propria: poſſuntque inuicem diſtare; neque non vna intuitione videri. Cæterùm ita ad ſe inuicem referri nequeunt duæ vniones Petreiæ, ſi ſint adæquatæ: haud namque coexiſtere poſſunt, haud conſequenter vno intuitu conſpici, haud demum inuicem diſtare, tametſi etiam naturaliter coëxiſtere permittantur. Quocirca non conueniunt in ratione communi vnionis potentis alteri coëxiſtere, aut diſtare, vel vnica intuitione videri: non habent ergo inter ſe maiorem ſimilitudinem inuicem ſumptæ, quam quæuis earum habet reſpectu vnionum Pauli, quæ ſub ratione communi vnionis Petreiæ non continentur: ſicut enim vniones Petreiæ conueniunt inuicem in ratione communi vnionis humanæ, & etiam vnionis Petreiæ; ita etiam vnio Petri, & vnio Pauli conueniunt in ratione communi vnionis humanæ, necnon etiam vnionis potentis alteri coëxiſtere, &c. & ſicuti hæ poſteriores non conueniunt in ratione vnionis Petreiæ, ita illæ priores, haud etiam conueniunt in ratione vnionis coëxiſtentis diſtantis, aut ſimul viſibilis in ſenſu, quem expoſuimus. Quantam ergo ſimilitudinem habent inuicem vniones Petri in ratione communi vnionis Petreiæ, tantam habent ſimilitudinem, & conuenientiam cum vnionibus Pauli, quæ ſub ea ratione communi, non continentur, adeoque nec ea, nec ratio communis vnionis Paulinæ ſpecies eſſe poteſt.

Hæc etiam ſolutio haud magno opere poteſt euerti. 28
Primò enim non ſoluit noſtrum argumentum, quatenus eo probatur, vnionem Petreiam eſſe ſpeciem quandam vnionis humanæ, vnionémque Paulinam, aliam vionis humanæ ſpeciem, ſed aliud argumentum affert ad probationem contrarij. Aliud autem eſt, argumentum aliquod ſoluere, aliud, & longè diuerſum, vim alterius argumenti ei opponere: Illud enim prius perinde eſt, ac vulnus tibi impoſitum ſanare, aut, ne imponatur, cauere: hoc poſterius idem eſt, ac vulnere tibi inflicto & non ſanato aliud aduerſario infligere, ac vicem ei rependere. Quod autem ij quibuſcum agimus, argumentum noſtrum non diſſoluant, in propatulo eſt: nam tota eius vis in eo ſita eſt, quod ratio communis vnionis Petreiæ non ſit genus, vt conſtat, nec differentia, nec proprium, nec accidens reſpectu huius, & illius vnionis Petri: ſupereſt ergo tantum, vt ſit ſpecies: pari autem ratione vnio Paulina ſpecies erit: ambæ ergo duæ ſpecies ſunt: ac proinde ſpecie diſſident. Quid autem afferunt contrarij, quod huic difficultati ſatisfacere videtur?

Et quidem eſto non deſint, qui extra quinque illa 29
prædicabilia adſtruere non dubitent alia, nemo tamen non ad ea quinque reduci poſſe cætera omnia exiſtimat: ea ergo ratio vnionis Petreiæ, cum de hac, & illa vnione Petri ſolo numero differentibus in quid prædicetur, in quo definitio ſpeciei ſita eſt, haud ſpecies erit, aut certè ad ſpeciem reducetur: neque non etiam vnio Paulina in communi: Ambæ ergo ſpecie different, ſin minus formali, ſaltem æquiualenti, & reductiua: ſicuti perſonæ diuinæ iuxtà complures non ſpecie, aut genere formaliter, ſed ad ſummum æquiualenter differunt: quod ſi vniones Petri, & Pauli adeoque hos ipſos inter ſe ea ratione differre, ac diſſimiles eſſe nobis dent aduerſarij, qua quidem perſonæ diuinæ differunt, ac diſſimilantur, certè intento potiemur,

tiemur, deque alio maiori absurdo contrà aduersarios colligendo parum erimus solliciti.

30 Illo etiam nomine displicet eadem solutio: quoniam immerito supponit, eam similitudinem, quæ est inter vniones Petri proprias compēsati, & æquari per eam, quæ quamuis illarum vnionibus Paulinis assimilat. Etenim vnionem aliquam esse coexistentem alteri, ab ea distantem, aut vna intuitione visibilem, est denominatio quadātenus extrinseca, & accidentaria, adeoque similitudo in ea ratione est similitudo accidentaria; ea vero similitudo, qua hæc, & illa vnio Petri conueniunt in ratione vnionis Petreiæ est essentialis, & omnino intrinseca: huic ergo illa prior æquari, ei ve compensandæ par esse nequit: quemadmodum, quod Æthiops in siluis nutritus quoad colorem, & aliqua alia accidentia ferè similior sit simiæ, quam infanti Europæo recens nato, haud tamen hoc arguit, accidentariam illam Æthiopis cum simia conuenientiam, & similitudinem compensare, aut æquare posse eam substantialem similitudinem, quam habet cum infante recens nostro in orbe, genito: aut quemadmodum, si omnia accidentia ligni in lapidem diuinitus congerantur, nunquam tamen fier, vt propterea lignum lapidi accidentaliter simile tantam habeat cum eo conuenientiam, quantam cum alio ligno: scilicet, quia hæc similitudo est essentialis, illa verò accidentalis.

31 Rursus tertio: ecquis non videat, cum dicunt aduersarij vnionem Petreiam, & vnionem Paulinam sibi inuicem coëxistere, à séve hoc distare, aut vna eas intuitione videri posse, nullam illos rationem vtrique communem assignare, sed potius rationem æquiuocam, & particularem ambas sigillatim, & distinctè complectentem: coexistentia enim, distantia, & simultanea visibilitas vnionum pluralitatem, ac diuersitatem expressè inuoluit: vbi ergo illa ratio communis, & abstracta? cuius similitudo compensat, & adæquat eam qua vniones omnes Petri in ratione communi vnionis Petreiæ conueniunt.

32 Præterea quartò, vt ut ea ratio, quam aduersarij cōfingunt, communis sit, atque etiam non accidentaria, & extrinseca, sed essentialis, & omninò intrinseca: profectò ea non species, sed genus erit: nam prædicatur de vnione Petreia, & vnione Paulina, atque adeo de pluribus speciebus in quid: genus igitur erit, & similitudo ab ea desumpta non nisi generica: similitudo autem, quæ est inter vniones Petreias, vel aduersariorum confessione, est specifica. Porrò autem similitudo generica compensare, aut æquare nequit similitudinem specificam: aliàs homo, & equus tam similes erunt, quam duo homines, eo quod, sicut hi in ratione specifica hominis, ita etiam illi in ratione generica animalis conueniant. Qui ergo fieri potest, vt similitudo inter vnionem Petri, & vnionem Pauli, quæ generica est, vt dictum manet, eam æquare possit, quæ est inter vniones Petreias maior, quam generica, ac re vera specifica.

33 Item quintò: vt vnio Petreia sit species quædam vnionis tantum requiritur, omnes vniones Petri, quæ solæ ei inferiores sunt, summam in ea similitudinem habere, præter eas autem nullas alias in ea ratione similitudinem aliquam, nedum summam, aut æqualem sibi vendicare. Absque vllo quidem fundamento aliud quidpiam exposcitur; & neque ex definitione speciei, neque ex vllius probati Auctoris testimonio colligitur: At in ratione communi vnionis Petreiæ omnes eius inferiores summè similes sunt, & nullæ aliæ vllatenus, ne dicam summè, aut æqualiter in ea conueniunt: quidni ergo ea dicatur species? Profectò, si super prædicari de pluribus solo numero differentibus in quid, qua ratione constat vnionem Petreiam prædicari, aliud amplius ad speciem requiratur, pari licentia quiuis poterit alias speciei conditiones pro libito confingere, & earum defectu species negare non paucas, earum, quæ veluti species hactenus ab omnibus sunt receptæ.

Postremo mirari satis non possum aduersarios vti 34 parilitate hominis similis Petro, vnionísque alteri coexistere, distare, aut simul cum ea videri potentis: quasi si vnio Petreia sit species, sub qua vniones omnes Petri, non verò Pauli continentur, hoc ipso sequatur, *hominem similem Petro* fore speciem hominis, sub qua non Petrus, sed reliqui homines contineantur; & vnionem coëxistere, distare, aut cerni simul cum alia potentem fore etiam speciem vnionis, sub qua vniones Petri, & Pauli, non verò duæ vniones Petri cohibeantur; miror, inquam, cum aliquos ita disputare video: rationes enim communes ab eis assignatæ sunt quædam relationes prædicamentales quadantenus extrinsecæ, & accidentariæ: vnio verò Petreia est omninò intrinseca, & essentialis suis inferioribus: & par est conditio vnionis Paulinæ: species autem suis inferioribus essentialis, & intrinseca esse debet: hanc nàmque vim habet vocula, *in quid*, eius definitionem claudens: mirum ergo non est, quod hæ rationes communes non verò illæ dicendæ, ac censendæ sint species. Quod si aduersarij de relatione similis, coëxistentis, distantis, aliáve eiusmodi non formaliter, & in actu secundo, sed radicaliter, & in actu primo sumpta loqui se dicant, & hoc modo sumptam contendant esse omninò intrinsecam, & reapse essentialem, adeoque eam, quæ species esse queat, vbi semel vnio Petreia, aut Paulina inter species reponatur, haud propterea audiendi sunt: nam etiam posse esse similem, distantem, coëxistentémve fort illis est denominatio extrinseca, vti suo loco constabit: aut licet non sit extrinseca physicè, & simpliciter, at saltem est logice extrinseca, & accidentaria ad instar visibilis v.g. quod ita est, iuxta aduersarios, de essentia physica hominis, cumque eo realiter identificatum, vt à Deo ratione nostra sit distinctum, eiusque accidens logicum.

Hactenus reiectæ solutiones superioris probatio- 35 nis nostræ; reliquum est, vt vnam, aut alteram instantiam aduersùs illam proponamus, & diluamus pro eo, ac ad initium huius capitis polliciti sumus. Primò igitur ita illam Recentiores instant. Diuersitas specifica formæ substantialis arguit diuersitatem specificam totius ex ea, & materia resultantis, & ab vtraque iuxta nos realiter, & adæquatè distincti: quis enim neget, equum ab homine specie diuersum esse, ratione formæ equinæ diuersæ ab humana, idque siue totum à suis partibus distinguatur, siue secus? similiter ergo diuersitas specifica vnionis sufficiens erit ad inferendam diuersitatem specificam totius ab alio toto, esto alterutrum à suis partibus distinguatur: cum igitur Petrus, & Paulus iuxta nos sortiantur vniones specie diuersas, quidni inter se differant specifice ambo, vt vt à partibus suis vnitis realiter, & adæquatè distinguantur? distinctio ergo realis totius à partibus à nobis statuta nullatenus prodest ad tuendam specificam vnitatem, & identitatem Petri, & Pauli, cæterorú mque hominum.

Respondeo, hominem definiri compositum ex cor- 36 pore, & anima rationali, equum itidem compositum ex corpore, & anima equina, & sic de reliquis entibus completis: quare, vt hæ definitiones constent, ac veræ sint, oportet, vt homo (par autem est ratio aliorum compositorum) aut includat per identitatem corpus,

&

& animam rationalem, aut vtrumque essentialiter connotet: proinde sublato primo secundum tenendum est, eoque supposito fieri nequit, vt totum illud distinctum à suis partibus, quod hominem vocamus, ex alia forma, quam rationali coalescat: ideoque per respectum essentialem ad illam ab omni alio toto specie diuersum euadit. Cæterùm hæc ratio in vnionibus non militat: namque Petrus v.g. est hæc numero totalitas à suis partibus vnitis realiter distincta, & non respicit essentialiter magis hanc vnionem specificam, quam aliam: haud enim totalitas petit magis has partes, quam alias eiusdem speciei: quando igitur vnionum diuersitas tota prouenit ex eo, quod hæ has numero partes, aliæ verò alias numero connotent: profectò totalitas, quam Petrum vocamus, haud magis petit hanc, quam illam vnionem, & quod ad aliquem essentialiter determinata sit, nullo colligitur argumento: vnde defectu talis determinationis, & exigentiæ ea totalitas non distinguitur specie ab vlla alia humana, adeoque apertè à nobis vitatur absurdum, quod aduersariis obiicimus. Nec verò cuiquam mirum esse debet, quod hæc numero totalitas, Petrus v.g. possit diuinitus esse sine hac numero, materia, & forma: nam econuerso in aduersariorum sententia hęc numero materia, & forma Petri possunt diuinitus esse, quin sint Petrus, sed alius homo, si nimirum aliam subsistentiam creatam, aut increatam terminarent. Sed de hoc infrà.

37 Aliter etiam instari potest nostrum argumentum, hoc scilicet pacto, si vniones humanæ Petri, v.g. & Pauli distinguntur specie per respectum ad animas rationales solùm numero distinctas, cur à fortiori hæ animæ, quas dicimus solùm numero distinctas, non sint potius specie diuersæ, nimirum in ordine ad vniones non numero, sed quod plus est, specie diuersas. Respondeo, vniones, de quibus agimus, non esse diuersæ speciei immediatè propter respectum ad animas numero diuersas, sed mediatè tantum, & quasi occasionaliter: proximè verò, & per se esse specie diuersas ob duplicem rationem communem vnionis Petreiæ v.g. & Paulinæ: quarum vtraque nequit non esse species. At quamuis anima Petri, & anima Pauli respiciant vniones specie diuersas, non propterea sunt duæ rationes communes animarum, quarum quæuis de inferioribus solo numero distinctis in quid prædicetur, quemadmodum de vnionibus philosophabamur: nec etiam assignari potest propter talem respectum vlla ratio communis, quidditatiua, sub qua vna anima, & non alia contineatur: quæ enim, aut qualis est ea ratio? Vnde diuersitas specifica animarum ex vnionum diuersitate minimè colligitur.

38 Adiice vlterius, propterea animas Petri, & Pauli v.g. merito vnionum non differre specie, quia aliàs sequeretur nihil non differre specie à quouis alio: nihil enim inueniri potest, quod modos specie diuersos sibi proprios, & alteri rei non communes non sortiatur: hæc autem ratio non militat in vnionibus, vt perspicuum est. Tandem tota diuersitas specifica vnionum deuoluitur vltimò, ac mediatè ad respectum, quem habent ad animas ipsas numericè, & in indiuiduo, vt aiunt distinctas: quocirca hæ in ordine ad illas non nisi numericè, & indiuidualiter distinguentur: sunt enim tales vniones specie diuersæ ea diuersitate, quæ ab indiuiduatione animarum sumitur, ac proinde harum sunt veluti proprietates dumtaxat indiuiduales, de quibus vulgo dialectici cum Porphyrio dicunt, earum collectionem vnam, eandémque duobus indiuiduis communem esse non posse. At econtrario quis dicat, vnionem Petreiam vt sic respicere velut proprietates indiuiduales hanc, & illam vnionem Petri, à quibus præscindit, & cum quibus ita comparatur, vt homo cum Petro, & Paulo: per respectum ergo ad eas vnio Petreia erit species, speciéque diuersa ab vnione Pauli propria, & quauis alia.

CAPVT IV.

Vlterior nostræ, ac verioris sententiæ probatio.

QVæ talis est. Si totum per se, homo v.g. in materia, forma, & vnione realiter consisteret, & 39
non potius ab iis realiter absolutè distingueretur, sicuti superius exposuimus; sanè deficiente hac numero materia, hic numero homo, qui antea erat, postea persistere, & manere omninò non posset. Consequens est apertè falsum. Ergo, &c. Sequela probatur primò: quia idem numero homo, qui antea puer erat, modò senex est: at in senectute eadem numero materia non remanet, qua quis in pueritia vigebat, cum per nutritionem, & diminutionem plures materiæ partes alternatim adquirantur, & deperdantur. Secundò, quia idem numero homo, qui antea vixerat, resurrecturus est, vt fide sanctum est: sed non cum omnino eadem numero materia, qua in hac vita potiebatur: ergo, &c. Id suadetur, quia materia vnius hominis interdum est ex parte materia alterius hominis ita, vt cum eo vterque moriatur: haud ergo cum eadem numero materia omnino, & adæquata resurrecturi sumus: alioqui erit, vt eandem numero portionem materiæ diuersa supposita simul, & semel sortiantur in tempore vniuersali resurrectionis: quo nihil magis irrationabile, & falsius. Antecedens autem perspicuum est: quia corpus hominis mortui decursu temporis in olera, herbas, aliosque cibos conuerti solet: mediatè ergo in substantiam alterius hominis conuerti potest: immò immediatè in eam sæpè conuertitur, vt cum apud Barbaros alij aliorum carnibus saturantur: vbi autem materia vnius hominis in alterius substantiam conuertitur, cum ea confestim decedere potest. Et quidem eandem numero materiam esse successiuè in duobus hominibus quid mirum est? cum eandem contingat esse successiuè in hominibus, & belluis, vt belle explicat Lucretius lib. 2. de rerum nat. ibi:

Præterea cunctas itidem res vertere sese
Vertunt se fluuij, frondes, & pabula læta,
In pecudes vertunt pecudes in corpora nostra,
Naturam, & nostro de corpore sæpè ferarum
Augescunt vires, & corpora pennipotentum.

Ad hoc argumentum, quo etiam primus vtor, ad 40
probandam distinctionem realem totius physici, & naturalis à suis partibus, respondebunt Platonici animam esse totam quidditatem hominis: corpus autem animæ, ac proinde totius hominis merum esse vehiculum, & ad eius quidditatem non attinere: cum ergo homo in pueritia, & senectute ante, & post resurrectionem eadem numero anima rationali gaudeat, certè in quouis statu idem numero homo erit, quantumlibet diuersa numero materia potiatur.

Cæterùm Platonicorum opinio, quæ compositum substantiale humanum non tam in collectione partium, quam in earum altera constituit, impossibilis est: quid ergo probabilitatis habere potest solutio ei doctrinæ innitens? Id suadetur: tum quia homo generatur, & corrumpitur: at anima rationalis nec generatur, nec corrumpitur: tum etiam, quia homo aut consistit partialiter in materia, aut ex ea, velut causa intrinseca resultat, iuxta illud Athanasij in symbolo,

fici t

sicut anima rationalis, & caro vnus est homo. Atqui anima hominis, nec in materia consistit, nec ex ea velut causa sui resultat, alias materialis foret: ergo sola illa homo, non est. Denique, quia equus ante, & post annos decem est idem numero: hoc autem ab aduersariis explicari nequit per hoc, quod eadem numero forma gaudeat, cum iuxtà eorum non paucos forma equina diuisibilis sit, illiúsque partes fluxæ, & caducæ sint, ac vi caloris naturalis sensim absumantur.

41 Respondebis secundò ex doctrina Magistri sentent. in 2. dist. 30. eas solas materiæ partes, quas quisque in primo instanti suæ generationis habuit, communiter spermaticas, seu primigenias nuncupatas, ad essentiam hominis spectare, in iisque simul cum forma rationali, & vnione hominem formaliter consistere: reliquas verò naturam fouere, non constituere: cum ergo homo, siue puer, siue senex, siue viuus, siue rediuiuus, easdem partes primigenias semper retineat, neque partes aliæ nisi quæ per nutritionem sunt acquisitæ vi caloris naturalis absumantur, sane in quouis statu idem numero homo quiuis remanebit, quantumlibet in collectione partium suarum consistat.

42 Contra tamen primo sic insurgo. Licèt ossa, aliæque partes duriores corporis in primo instanti generationis habitæ postea semper indemnes maneant, nec vi caloris naturalis absumantur, improbabile tamen est, carnem aliasque partes teneras corporis, quãtumuis primigenias, vi & efficacitate præfati caloris non absumi, cum nec magis suapte natura resistant, nec arctiori vinculo glutinóve vniantur animæ, quam partes, quæ per nutritionem comparantur. Et quidem non tantum aliquas, sed omnes partes primigenias amitti, earumque nihil siue tenerum, siue etiam durum in extrema ætate reliquum fieri, docet noster Pereira lib. 3. de diuinat. Astrolog. c. 3 §. 23. vbi id multis, & magnis Philosophis, atque inter eos B. Thomæ 1. p. quæst vlt. art. 1. placere testatur. Deinde secundò tametsi hac ratione intelligatur, quatenus sit idem numero homo, qui modò senex est, & ante puer erat, adhuc non conspicio, qua ratione à Magistro, & sequacibus defendi possit, eundem numero hominem, qui antea vixerat, postea resurrecturum: siquidem duo homines in eadem materia primigenia coincidere possunt, & partes spermaticæ vnius hominis decursu plurium annorum, aut si mauis sæculorum, ad alterius primam generationem spectare possunt.

43 Occurres tamen duabus difficultatibus proximè positis, ex doctrina quorumdam Recentiorum, quibus sententiam Magistri omninò non displicere video; dicesque, cum calor naturalis per omnes partes corporis ex æquo diffusus sit, non esse, cur hæ potius, quam illę eius vi absumantur; atque adeò quales amittendæ sint, ex determinatione, & arbitrio causæ primæ pendere. Quare Deus efficere poterit, vt nunquam partes spermaticæ absumantur, &, vt quoties partes spermaticæ, aut aliæ quæuis vnius hominis in alterius substantiam fortè conuersæ sint, eæ præcipuè absumantur: quo fiet, vt nunquam vnus homo cum materia spermatica, aut non spermatica alterius ex hac vita decedat, nec corpus vllius beati ab aliquo condemnato, aut conuersim, die resurrectionis vllatenus auferri. Ita nonnulli.

44 Verum vti quod flamma per ædes sparsa has, & non illas, aut has prius, quam illas absumat, non ex determinatione solius causæ primæ dependet, sed ex intensione, propinquitate, resistentia, & aliis dispositionibus agentis, & passi, vt compertissimum est; ita similiter quod calor naturalis per partes omnes corporis fusus has, & non illas, aut has prius, quam illas hauriat, non nisi parum philosophicè in arbitrium, ac libitum solius causæ primæ refunditur Eo vel maximè quod aduersarij vtrumque continui extremum vnionis continuatiuæ subiectum potius debere esse, quam quale debeat esse, ad arbitrium causæ primæ reuocandum censent.

Duabus difficultatibus superioribus ab instantia neotericorum proximè vindicatis, aliam ordine tertiam aduersùs solutionem nostri argumenti ex magistro propositam, aliam inquam adducio difficultatem: quæ sic habet. Partes materiæ per nutritionem acquisitæ aliquod cum anima rationali compositum constituunt: at non aliud quam hominem: homo igitur iis partibus essentialiter constat: hoc autem ipso quod ita ex iis coalescat, sane nostrum pro distinctione totius à partibus argumentum redit. Maior autem ostenditur: si quidem eæ partes per nutritionem vniuntur animæ rationali: aliquod igitur cum ea compositum constituunt. Antecedens est perspicuum: quia terminus nutritionis aliquis esse debet: non materia, aut anima rationalis: quippè, quæ ab agente naturali, nec per actionem nutritiuam, nec per aliam vllam sunt producibiles: ergo sola earum vnio. 45

Respondebis tertiò cum aliquibus Thomistis, hominem consistere formaliter, & per identitatem in anima rationali, vnione, & materia: cæterùm non magis in hac materia quam illa: quia, cum materia de se sit pura potentia, & nullum esse habeat, quod à forma substantiali non sit, sanè quod hæc numero materia sit, ab hac numero forma habet: quare quæcunque materia sit, semper hæc numero erit, vbi hac numero forma informetur: homo autem eadem numero anima rationali gaudet, siue senex sit, siue puer, siuéque ante, siue post resurrectioné: quid mirum ergo, si idem numero homo in quocumque statu sit? vtvt à suis partibus realiter adæquatè non distinguatur? Nec verò in hac doctrina contradictio vlla inuoluitur, vt aliqui existimant: vbi enim hæc numero materia de essentia hominis asseritur; de materia hac numero in actu secundo sermo est: cum verò hæc, vel illa materia indeterminatè de essentia hominis adstruitur, de materia hac, vel illa numero solum in actu primo, & radicali sermo est, quæ certè sibi cohærent. 46

At ne hæc solutio placet: tum, quia materiam primam esse puram potentiam falsò supponit: tum etiam, quia hunc numero hominem aliquo indeterminato constitui, nimirum hac, vel illa pura potentia, siue hac, vel illa materia in actu primo falsum planè est, vt constat ex dictis supra hoc ipso tract. cap. 2. & sequent. Denique, quia non explicatur, nec potest, quo pacto maneat idem numero equus v. g. antè, & post annos decem: siquidem eadem numero forma equi toto eo spatio non perseuerat, si, quod aliqui aduersariorum censent, forma equi non est indiuisibilis, sed potius pro extensione partium materiæ, quas informat, extensa, & partibilis, adeoque accretioni, & diminutioni subiecta. 47

Respondebis quartò, cum nonnullis neotericis, hominem consistere reuera in materia, forma, & vnione, nec esse totum aliquod ab iis realiter distinctum: cæterùm materiam primam determinatam in primo instanti generationis ad essentiam huius hominis attinere: hanc verò, aut illam numero materiam indeterminatè sumptam pro reliquis instantibus ad eam spectare (de materia autem hac, vel illa numero in actu secundo iis sermo est, eo quod materiam primam puram potentiam non esse nobiscum supponant) cum ergo homo siue puer, siue senex sit, & siue antè, siue post resurrectionem hac numero forma gaudeat, 48

gaudeat, & in primo instanti suæ generationis hanc numero materiam à materia alterius distinctam habuerit; in reliquis verò instantibus hanc, aut illam numero materiam indeterminatè sortiatur, inde est, quod homo in quouis statu semper sit idem numero.

49 Displicet etiam hæc responsio. Primum, quia materia principalius constitutiuum hominis est, quam vnio: at hic numero homo in hac, vel illa vnione indeterminate sumpta formaliter consistere nequit, vt suprà late ostendi; à fortiori ergo, &c. Tum etiam, quia si hic numero homo ex hac numero materia præterita, siue pro generationis instanti & ex hac, vel illa materia pro sequenti coalesceret; sanè homo esset quid morale, & non physicum; sicut v. g. obligatio legis ex voluntate legislatoris præterita, & præsenti non retractatione coalescens ens morale dici consueuit. Consequens autem est apertè absurdum. Tertiò eadem ratione dici posset, hunc numero hominem in hac numero forma pro primo instāti, & in hac, vel illa forma indeterminatè pro sequenti simul cum materia, & vnione formaliter cōsistere: quo quid falsius? Denique iuxtà aduersarios idem numero equus manet post decennium, aut vltra: ast de eorum sententia non manet eadem numero forma equi toto eo spatio: ergo hic numero equus hanc numero formam essentialiter non postulat: quam tamen eum postulare, & ipsi fatentur, & ex identitate totius cum partibus perspicuè sequitur.

50 Postremò respondebis cum aliis, hominem in materia, forma, & vnione ita formaliter consistere, vt, variata numero materia, hic numero homo physice non remaneat, sed tantum moraliter: Quare non eundem hominem physicè puerum, & senem esse, cum in senectute, & pueritia diuersa numero materia constet, eundem tamen moraliter hominem in vtraque ætate eum esse, propterea quod eius materia, quamuis successiuè mutata, semper tamen sit moraliter eadem: eo pacto, quo v. g. aquæ fluminis successiuè labentis moraliter eædem semper censentur.

51 Et quidem hominem, cum puer est, cumque postea senex, eundem esse non physicè, sed tantum moraliter sententia fuisse videtur Alpheni in l. proponebatur 76. ff. de iudiciis vbi statuit, *non modo si vnus, aut alter, sed etsi omnes iudices mutati essent, tamen & rem eandem & iudicium idem, quod antea fuisset, permanere: neque in hoc solum euenire, vt partibus commutatis eadem res esse existimaretur, sed & in multis cæteris rebus. Nam & legionem eandem haberi, ex qua multi decessissent, quorum in locum alij subiecti essent: & populum eundem hoc tempore putari, qui abhinc centum annis fuissent, cum ex illis nemo nunc viueret: itémque nauem, si adeo sæpe refecta esset, vt nulla tabula eadem permaneret, quæ non noua fuisset, nihilominus eandem nauem esse existimari. Quod si quis putaret, partibus commutatis aliam rem fieri: fore vt ex eius ratione nos ipsi non ijdem essemus, qui ab hinc anno fuissemus: propterea quod, vt philosophi dicerent, ex quibus particulis minimis consisteremus, hæ quotidie ex nostro corpore decederent, aliæque extrinsecus in earum locum accederent.* En exemplo eius identitatis, & vnitatis, quam homo secum habet pro diuersis temporibus, explicat Iureconsultus identitatem iudicij, legionis, populi, & nauis, cum successiuè fit mutatio in earum partibus, & constitutiuis: talémque existimat hāc posteriorem identitatem, qualem illam priorem, & è conuerso: liquet autem, identitatem iudicij, legionis, &c eorum partibus decursu temporis mutatis, haud esse physicam, sed tantum moralem, & magis penes interpretationem quandam iuris, quam secundum rerum ipsarum naturam, presse & scholasticè sumptam. Pari ergo ratione homo alio, atque alio tempore, aut ætate, non idem numero physicè, sed tantum moraliter erit: aut certè nullum erit exemplum, quo Alphenus, & passim alij Iureconsulti vtuntur.

Consequenter autem ad hanc doctrinam, quod ad resurrectionem attinet, dices cum Recentioribus, eūdem omnino hominem physicè non resurrecturum, sed tantum eundem moraliter: propterea quod materiæ cum qua vixit, & quæ ex parte fuit alterius hominis, substituatur alia, ab ea, quam habuit cum decessit, moraliter non diuersa, sed potius eadem. Quæ identitas moralis vnius materiæ cum alia physice diuersa facilius etiam, quam aliæ identitates morales potest intelligi: nimirum quia physica diuersitas vtriusque materiæ est exigua, & quiuis homo in die resurrectionis eandem physice materiam, cum qua obiit, eandem, inquam, maiori ex parte, & penè adæquatè recuperaturus est. Quod ita ostendunt Neotherici. 52

Etenim naturaliter repugnat, vt vnus homo in eadem numero materia adæquatè, aut fermè adæquatè sumpta cum alio homine in instanti mortis coincidat: quia, esto aliquis homo ab humanitate vsque adeò alienus sit, vt alium hominem integrum deuoret, non ob id omnes eius partes in suam conuertet substantiam, sed subtiliores tantum, & ne ex octoginta partibus vnam quidem: reliquæ autem partes non nisi longo post tempore in cibum conuertentur: & nec omnes in eum conuertentur: quare in substantiam hominis illius omnes conuerti non poterunt; & si quas conuerti contingat, interim quæ ante conuersæ erant, vi caloris naturalis magna ex parte supponentur absumptæ: naturaliter ergò fieri nequit, vt duo homines in eadem numero materia adæquatè sumpta decedant: vnde materia vnius hominis à materia alterius in articulo mortis maiori ex parte diuersa erit, physice loquendo: & sic quiuis eandem physice materiam, cum qua decessit, recuperabit maiori ex parte: cum nihil sit, quapropter portio vlla considerabilis materiæ suæ ei sit adimenda, aut alteri conferenda: si quid enim maximè coincidentia vtriusque eorum in multis partibus materiæ, cum decedunt: at quod commentitia sit eiusmodi coincidentia, satis superque videtur probatum. 53

Verum, vt ab hoc vltimo incipiam, eundem numero hominem non solum moraliter, verum etiam physicè resurrecturum, sacris litteris magis conforme est, vt constat ex cap. 16. Iob ibi, *in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem, quem visurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei conspecturi sunt.* Quæ verba identitatem, quanta maior esse nequit, ac proinde physicam, & non moralem indicant. Deinde resurrectio Christi nostræ resurrectionis typus, atque exemplar fuit, iuxtà illud Pauli epist. 1. de Corinthios cap. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Christo omnes viuificabuntur:* quod etiam cum Diuo Thoma 3. p. q. 56. art. 1. & 2. omnes Theologi profitentur. At idem numero Christus etiam physicè, qui vixerat, & in terris conuersatus est, resurrexit: ergo & idem numero homo physicè qui vixerat, resurrecturus est. 54

Hinc, & ad primum regrediar, ostendo eundem physice hominem senem, & puerum esse: quia etiam in resurrectione eorum, qui in ætate infantili decesserunt, magna iis portio materiæ addenda est: propterea quod omnes resurrecturi sint in mensura 55

ætatis

ætatis plenitudinis Christi, hoc est, viri perfecti, vt communi Patrum sententia tradit Suarez tom. 2. in 3. p. d. 50. sect. 5. §. 50. Ast hoc non obstante idem numero homo, qui ante vixerat, idem, inquam, physice resurrecturus est, vt numero superiore exposui. Quantumuis ergò puer in virili ætate, aut senectute plus acquisierit materiæ, quam antea habuerit, tamen idem numero homo etiam physicè permanebit.

56 Quod verò attinet ad locum ex Alpheno adductum, fateor identitatem ibi allegatam iudicij, legionis, populi, & nauis esse tantum moralem, ac per solam interpretationem, seu fictionem iuris, secus verò physicam, & rigorosam. Id quod egregie declarat Alexander ab Alexandro lib. 3. dier genial. c. 1. occasione scilicet eius quæstiunculæ, an nauis, qua Theseus fertur in Cretam delatus, quæque Athenis vsq; ad tempora Demetrij Phalerei seruatur, esset eadem, cum semper nauis Thesei diceretur, vel diuersa, eo quod pristina materia non constaret, sed alia in eius locum per varias ætates suffecta. Doctissimus etiam Salianus noster tom. 6. Annal anno mundi 4035. vers. *Verum instamus*, docet tēplum à Zorobabele ædificatum ita fuisse, cum templo Salomonico, cuisubstitutū est, moraliter idem (iuxta illud Aggæi c. 2. ibi: *quis vidit domum istam in gloria sua prima*) vt alterutrum eorum ab altero numericè, ac realiter seu physice distingueretur. *Dicatur*, inquit, *eo loci vna domus, aut templum successiuè, aut æquiualenter: re tamen ipsa constat, esse plures domus, & plura numero templa, quando vno funditus euerso, alterum à fundamentis excitatum est: sicut plures sunt numero homines Filius, & Pater, licet legamus in scriptura* (Eccl. c. 30.) *mortuus est Pater eius, & quasi non est mortuus; similem enim reliquit sibi post se*, &c. Et verò res est per se clara, & manifesta, vtvt abantiquis Sophistis fuerit in vtramque partem prolixè disputata.

57 His constitutis admitto, per identitatem hominis secum ipso pro diuersis temporibus explicari ab Alpheno, & aliis Iureconsultis identitatem iudicij, legionis, populi, & nauis. Hinc tamen haud sequitur, priorem illam identitatem ad instar huius posterioris esse debere tantum moralem, & non omnino physicam. Haud enim oportet exemplum indefectiuè assimilari, haud, quod perinde est, in omnibus proportionari ei, pro cuius adducitur explicatione: alias non esset exemplum, aut simile, sed idem, vt notant B. Tho. 3. p. q. 2. art. 6. ad 1. & Damasc. lib. 3. fid. c. 26. ad fin.

CAPVT V.

Proponuntur, ac soluuntur communia aduersus nostram sententiam argumenta.

58 TOtum substantiale, & per se resultans ex partibus essentialibus corporis naturalis realiter adæquatè ab iis non distingui, contràquam hactenus probare conati sumus, censent Auerroes comm. 17. Boetius de Trin. c. 3. & Alexand. Simplicius, Themistius, Philoponus, & Niphus. Item Greg. in 1. dist. 24. q. 1. art. 1. Durandus in 3. dist. 2. q. 2. Paludanus ibid. dist. 1. q. 1. Ioannes à S. Thoma q. 6. Phys. art. 2. & ex nostris Suarez disp. 36. Met. sect. 3. n. 9. & seq. Tolet. lib. 1 Phys. q. 6. Rubius lib. 1. phys c. 3. q. 1. num. 66. Hurtad. d. 6 phys. sect. 1. Tellez disputat 20. phys. sect. 3. Ouiedo controu. 5. punct. 1. Arriaga disp. 4. sect. 1. Franciscus Alphons. disp. 6. sect. 2. Eandem sententiam problematicè tuentur Conimb. & Pereira superius citati.

59 Pro ea autem, & aduersus nostram, veriorem que argui solet primò, in hunc modum. Si totum substantiale, & per se, homo v. g. esset quid realiter adæquatè distinctum à suis partibus, in iisque formaliter non consisteret, profectò esset quid simplex, & non compositum: at homo non est quid simplex sed ex anima, & corpore compositus, vt per se manifestum est, vtque nos etiam fassi sumus. Ergo &c. Sequela probatur: quia illud est simplex, quod formaliter nullas habet partes: homo autem, qualis à nobis adstruitur, nullas habet formaliter partes; siquidem à quibusuis partibus realiter distinguitur: qui ergo fieri potest, vt non sit quid simplex. Et quidem ea ratione Angelus simplex est, quia ab omni collectione partium realiter distinguitur. Respondeo, simplex id dici, quod nullas habet partes, vel ex quibus resultet, vel in quibus consistat: qua ratione Angelus simplex est, quia vtroque modo partium expers est; & qua ratione iuxta plerosque aduersarios punctum materiale est, non quia partes continuas formaliter, & per identitatem includit, sed quia eas respicit atq; intrinsecè cōnotat. Quandoquidem igitur homo, quantūlibet à partibus suis realiter distinctus, ex iis resultat, sanè cōpositus, & non simplex censendus, atque appellandus est.

Argues secūdò. Illud est totum substantiale, & per se ex animo rationali, corpore, & vnione coalescens, quod est principium sentiendi, & discurrendi, siue animal rationale: sed huiusmodi principium est præcisè anima, corpus, & vnio: circumscripto enim quouis alio, eo ipso quod materia, & anima rationalis inuicem vniantur, intelligitur principium sufficiens sentiendi, & discurrendi, cum anima sensiones efficere, & materia eas recipere possit; eademque anima dependenter à sensibus per se, vel per intellectum sibi cognatum intelligere, siue discurrere possit. Respondeo, totum substantiale, ac per se ex collectione partium hominis consurgens est principium sentienti, & discurrendi, *vt quod*, non verò *vt quo*. at collectio partium hominis non est principium sentiendi, & discurrendi, *vt quod*, sed præcisè *vt quo*: siquidem, vt fert communis parœmia, actiones sunt suppositorum, solaque hæc, *vt quod*, operantur: atqui collectio partium hominis, etiam iuxta aduersarios, suppositum non est. Quod autem non omne principium sentiendi & discurrendi debeat eo ipso esse homo, ad homines ita ostendo: quia potentiæ hominis sunt principium sentiendi, & discurrendi; & tamen iuxta non paucos aduersarios haudquaquam sunt homo, sed eius accidentia, & proprietates: quamuis ergò in præsenti, &c. 60

Argues tertiò: si homo distingueretur realiter adæquatè à suis partibus collectim sumptis, & è conuerso; partes hominis de eius essentia non essent: siquidem nihil potest esse de essentia eius, à quo realiter distinguitur: alias lapis de essentia Angeli esse posset: quare, si partes hominis ab eo realiter distinguuntur, ei essentiales esse non poterunt. Respondeo, essentiam metaphysicam rei ab ea realiter distingui non posse; secus verò essentiam physicam: quod ad homines contra aduersarios ostendo: nam partes essentiales metaphysicæ, seu logicæ, sicut inter se ratione distinguuntur, sic etiā à toto ratione saltem ratiocinante distinguuntur: ergo partes essentiales physicæ, sicut inter se realiter distinctæ sunt, ita etiam à toto realiter distingui poterunt. At in præsenti sermo est de partibus physicis hominis, & cuiusuis alterius compositi naturalis, non verò de metaphysicis, aut logicis, adeóque de essentia non hoc posteriori, sed tantum priori modo sumpta. Proinde, &c. 61

Paulo aliter etiam responderi potest, in hunc scilicet modum. Aliud est esse essentiam rei, aliud esse de essentia rei, si cum rigore, & proprietate loquamur: quod 62

quod est essentia rei, ab ea quidem realiter nequit distingui: at verò quod est de essentia rei, siue quod perinde est id, ex quo essentia rei realiter resultat, à re realiter adæquatè distingui potest; vt vel ex contraria sententia demóstrati potest: siquidem quæuis pars est de essentia totius, & tamen quæuis seorsim ab alia distinguitur realiter à toto, & cum eo nequit realiter adæquatè identificari: cum ergo partes physicæ simul sumptæ non essentia compositi, sed solum de illius essentia sint, mirandum non est, si à toto suo realiter adæquatè distingui possint. Aut, si mauis, responde, quod est de essentia alicuius in recto sumpti, id ab eo distingui non posse, secus verò, si sumatur in obliquo: partes autem hominis ei non in recto, sed quasi in obliquo sumpto dici posse, & debere essentiales.

63 Argues quartò: compositum includit formalissimè compositionem; sicut album albedinem: at compositio est vnio partium: ergo compositum omne includit formalissimè vnionem partium, ac proinde partes ipsas, quæ homini, & cuiuis alij composito, non minus saltem quam vnio, sunt intrinsecæ. Respondeo: compositum est, quod habet compositionem, siue in ea consistat, siue solum ex illa resultet, eamque essentialiter connotet: sicut viuens est, vel quod in vita consistit, eamque formaliter includit, vel quod vitam in obliquo tantum connotat, eamque essentialiter respicit: qua ratione viuens aliud est in actu primo, aliud in actu secundo: vnde compositum vt sic non se habet ad compositionem, vti album ad albedinem, aut velut vnitum ad vnionem, sed solius compositi per accidens ea proportio propria est. Erit etiam, qui dicat, compositum vt sic includere formaliter compositionem, siue vnionem: cæterùm hominem v. g. non esse compositum formaliter, sed plerumque resultanter aut causaliter: de quo infrà.

64 Argues quintò. Quæcunque iisdem partibus constant, eo ipso sunt realiter idem: sicut è cótrario quæcunque diuersis realiter partibus constant, nequeunt non esse realiter diuersa: qua ratione homo, & equus realiter distinguntur, ac differunt inuicem. At hinc collectio materiæ, animæ rationalis, & vnionis, & illinc homo ex iis coalescens proculdubio constant iisdem partibus: homo igitur, & ea collectio erunt realiter idem. Respondeo: quæcunque iisdem partibus constant, si iis cum proportione, & eodem modo constent, realiter sunt idem: secus verò, si absque proportione, & diuerso modo ex iis coalescant. Quando igitur homo partibus suis ita constat, vt ex iis resultet, non in iis formaliter consistat; collectio verò partium hominis in partibus formaliter consistat, & ex iis non resultet, sanè homo à collectione partium suarum distigui realiter poterit, ac debebit.

65 Argues sextò, ab auctoritate Arist. 2. de anima c. 1. ibi: *anima, & corpus est animal, sicut pupilla & visus est oculus*; cui similia habet quinto Met. text. 31. & 4. phys. text. 35. Consentit Athan. in symbolo inquiens: *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo*, &c. Et Aug. 7. de Trinit. c. 4. ibi, *homo nihil aliud est, quam anima, & corpus*: quo eodem modo loquitur lib. 9. de ciuit. Dei, c. 3. & tom. 2. epist. 174. c. 3. in eius principio. Verum inprimis instatur argumentum. Si cuius enim roboris est, id probat, nullo modo, & ne realiter inadæquatè distingui hominem à corpore & anima. Consequens autem est absurdum, vel iuxtà ipsos aduersarios: quippe qui non renuunt, hominem in suo cóceptu præter corpus, & animam vlterius inuoluere subsistentiam realiter distinctam. Absolutè respódeo, propositionem illam Aristotelis, Athanasij, Augustini, aliorumq; Patrum, & Philosophorum, in qua dicitur, hominé esse corpus, & animam, accipiendam esse in sensu causali, non verò in sensu formali, & identico: quare eam nullum nobis negotium facessere.

Confirmatur & declaratur. Nam sapientia est quid distinctum à quouis affectu voluntatis, & potius ad intellectum pertinet, vt vel ex ipso nominis eius vsu vulgari constat, vtq; ex sacris litteris patet: siquidem cũ Sapient. c. 7. dicatur: *Optaui, & datus est mihi sensus: inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ*; statim additur, *& proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius*. Quis autem nesciat, lumen, lucemque ad intellectum formaliter pertinere? quocircà meritò dixit Aug. ser. 3. de tempore; *Anima viuit, ratio sapit, nam sapientia ad rationem pertinet, & ratio sola ipsam sapientiam suscepit*. Hæc quamuis ita sint, & sapientia ab affectu quouis nostræ voluntatis distinguatur; tamen in multis propositionibus sapientia de voluntatis affectibus prædicatur, & è cõuerso; nimirum in sensu causali, eò quod pios in voluntate affectus excitet. Sic c. 28. Iob. dicitur; *ecce timor Domini ipsa est sapientia*: aut iuxtà aliam versionem, *pietas ipsa est sapientia*. Sic etiã Aug. epist. 120. de grat. noui testamenti c. 20. inquit; *Sapientia est charitas Dei, nec diffunditur in cordibus nostris, nisi per spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Quemadmodum ergò hæ, & aliæ similes propositiones, quæ passim habentur in scripturis. & Patribus, sunt veræ, non in sensu formali, sed in sensu causali; ita similiter, cum dicunt Patres, & Philosophi, hominem esse corpus, & animam, eiusmodi propositio sumi poterit, non in sensu formali, sed tantum in sensu causali: neque necesse erit propterea, vt totum substantiale physicum suis cum partibus realem sortiatur identitatem. 66

Confirmatur, & declaratur hoc ipsum iterũ Namque Ioan. 11. dicitur: *Ego sum resurrectio, & vita*. Et tamen in sensu causali, non formali, vt per se patet, vtque Patres, & interpretes super eum locum docent: præsertim verò Hieron in Isaiam c. 26. ibi; *Qui iniquitate mortuus est, atque peccatis antequam viuificetur, iustitia, atque virtutibus per eum qui dicit, ego sum vita, viuere non poterit?* Et Cyrillus Alex. lib. 1. Genes. circa finem ibi; *Quia de spiritu sancto dedit nobis; ergò ipse est vita nostra, ipse nostra iustificatio*. Similiter ergo in præsenti, &c. 67

Rursus 1. Pauli ad Corinth. 1. dicitur; *Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio*. Quas tamen propositiones in sensu causali accipiendas esse docent Patres, & Catholici omnes: præcipuè verò Theologi scholastici, & Controuersistæ ita eas intelligunt, aduersus hæreticos nostri temporis: vide inter alios Cardin. Bellarm. lib. 2. de iustificatione per totum, & P. Suarez tom. 3. de grat. lib. 6. 7. & seq. ac præsertim c. 7. lib. 7. Præterea cum Dauidis Psal. 70. dicitur; *tu es patientia mea*, hæc propositio, in sensu causali, non verò in alio vera est, vt ex eodem Dauide Psal. 61. colligit Aug. lib. 15. de Trin. c. 17. 68

Quid plura? Mathematici communiter definiunt, lineam esse fluxum pũcti, vt videre est apud nostrum Christophorum Clauium lib. 1. elementorum Euclidis n. 2. At ea propositio non est vera, nisi in solo sensu causali; vt perinde dictu sit, ac lineam esse vestigiũ illud, quod punctum fluxu, ac motu suo causat, aut causare potest. Quo etiam sensu definiunt, superficiem esse fluxum lineæ in transuersum motę, id est vestigium ex tali motione lineæ relictum, causatúque. Quæ omnia cum ita sint, quid est, quapropter etiam propositio nobis obiecta accipi non possit, debeatque in sensu causali? 69

CAPVT

CAPVT VI.

Communibus aduersùs nostram, & veriorem sententiam argumentis alia quadam specialia adijcio.

70 Argues septimò & communia argumenta superius posita confirmabis. Si totum substantiale, & per se v g. homo à partibus suis realiter adæquatè distingueretur, & ita ex iis partibus resultaret, vt ex aliis numero partibus resultare suapte natura posset, vti suprà edocuimus; sanè idē numero homo, qui in hac vita agebat, cum alia numero materia etiam adęquatè sumpta resurgere posset. Consequēs autem absurdum est: siquidem ex eo præcisè colligitur quemuis hominem cum eodem numero corpore, quo in hac vita gaudebat, postea resurrecturum, quia idem numero homo resurrecturus est: at ea collectio nulla esset, si cum alio numero corpore posset idem homo numero resurgere.

71 Respondeo, cum iisdem numero corporibus, quibus in hac vita gauisi sumus, omnes resurrecturos: nō quia iidem numero, qui antea, futuri sumus (hæc enim causalis est falsa, cum hic numero homo determinatum numero corpus minimè postulet) sed quia absolutè resurrecturi sumus: resurrectio autem propriè sumpta non nisi eiusdem corporis esse potest; vt explicât Greg. in c. 19. Iobi lib. 14. c. 17. ibi: *Non rectè resurrectio dici potest, vbi non resurgit, quod cecidit.* Et Damascenus lib. 4. de fide c. 28. ibi: *Resurrectio nihil aliud est, quam secunda eius, quod cecidit, surrectio.* Ex quo efficitur, vt ipsum illud corpus, quod interit, & dissoluitur, tandem interitus expers ad vitam rediturum sit. Confirmatur: quia in verbis Iob suprà laudatis, aliisque sacri instrumenti locis expresse asseritur, omnes resurrecturos cum iisdem numero corporibus: imò expressius hoc asseritur, quam quod iidem numero etiam physicè resurrecturi sumus: cur ergo illud prius ex hoc posteriori colligatur?

72 Argues octauò ex nostra sententia sequi, sine hac materia, forma, & vnione hunc numero hominem v.g. Petrum, diuinitus esse posse. Consequens autem videtur valde absurdum. Respondeo tamen, hoc argumentum vel eodem, vel certè non absimili modo contra aduersarios militare: siquidem non magis inconueniens, aut inuerisimile est, Petrū diuinitus esse posse absque hoc numero corpore, anima, & vnione, quam vice versa hoc numero corpus, hanc numero animam, & vnionem simul sumpta absque Petro reperiri posse: at hoc secundum aduersarij fatentur, nimirū si corpus, animam, & vnionem Petri absque illius subsistentia Deus conseruet, eamq; vel nulla subsistentia, vel certè aliena terminet; Cur ergo illud prius renuant. Quid? quod iuxta nō paucos separabilitas realis haud sit necessariò coniuncta cum distinctione reali etiam in rebus creatis: sicut neque cum ea cohæret in diuinis, vt patet in Patre æterno, & filio realiter distinctis, & tamen inseparabilibus inuicē. Quare tametsi distinguatur realiter adæquatè Petrus v g. à suis partibus simul sumptis, & vnitis, haud propterea consequens est, vt ab iis possit diuinitus separari, aut sine iis, ac præsertim sine anima sua reperiri.

73 Argues nonò, ex nostra opinione sequi Christum non esse hominem eiusdem speciei nobiscum: siquidē totalitas illa substantialis, & per se, siue integritas partium, in qua ratio hominis vnicè à nobis collocatur, diuersæ speciei est in Christo, nobisque: quippe in illo infinita, nec aliud, quam eius subsistentia increata, vt inferius exponemus, in nobis verò finita, vt per se manifestum est. Respondeo; vt duo sint diuersæ speciei, satis est ea in aliquo constitutiuo specie cōueniant, vt cernere est in homine, & equo, qui eadem materia, & diuersa forma substātiali constituūtur, ac propter hanc diuersitatem, non obstante illa identitate, & conueniētia, diuersæ sunt speciei. At Christus, & reliqui homines, etiā iuxtà aduersarios, in aliquo cōstitutiuo hominis specie differunt, nimirū in subsistētia: igitur aduersarij eodē argumēto, quod nobis obiiciūt, premuntur. Omnibus ergo fatendū est, Christū aliosque homines solum specie cōuenire, ratione naturæ hūæ, actiuæ, & passiuæ, videlicet corporis, & animæ rationalis; quod nos vltrò largimur. Sed de hoc fortassis plura inferius.

Argues decimò. Si totum substantiale, & per se esset realiter adæquatè distinctum à suis partibus, sanè homo v g. esset perfectior anima rationali, & simul esset ea imperfectior. Consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. Sequela quoad priorem contradictionis partem probatur: nam omne totum est maius, perfectiúsq; sua parte: quod est principium mathematicum, & adeo euidens, vt nihil suprà: at homo est totum substantiale, & per se ex corpore, & anima rationali vnitis, tanquam ex partibus resultans: nequit igitur non esse perfectior qualibet earum partium, ac proinde animali rationali. Posterior autem contradictionis obiectæ pars suadetur: siquidem illud totum substantiale, & per se, quod ex partibus hominis resultat, est materiale, & corporeum, vtpote à corpore essentialiter pendens, & cum eo cohærens: anima nostra est immediatè intellectiua, & libera, immortalis, &c. quæ tamen denominationes in illud totum non cadunt. Eiusmodi ergo totum est imperfectius anima rationali, atque adeo homo in eo toto consistens, & ab eo indistinctus nequibit non esse imperfectior anima rationali, qua constituitur. 74

Respondeo: totū omne est extensiuè maius, & perfectius, quauis sua parte, quia continet plures perfectiones, quam quælibet sua pars, videlicet suam perfectionem, & partium suarum perfectiones: eius autē quælibet pars non continet perfectionem totius, eo quod pars in toto, non hoc in parte saltem eadem proprietate contineatur, nec etiam alterius compartis perfectionem continet, aliàs vtraque pars esset mutuo continens aliam, & ab ea contenta, quod tamen falsum, imò ridiculum est: quo fit, vt quæuis pars solam suam perfectionem contineat, ac proinde toto suo extensiuè minus, imperfectiúsque sit, non èconuerso. Cæterum intēsiuè totum omne quauis sua parte perfectius esse non debet, sed potius aliquando ea esse potest imperfectius. Etenim aliquod totum nempe substantiale, ac per se causatur à sua parte, eiusque effectus est: cum ergo effectus causa imperfectior esse possit, quid mirum, si præfatum totum parti alicui suæ perfectionis gradu possit decedere? Quod autem Suar. disp. 15. Met. sect. 7. à n 6. & Caberus tom. 1. phys. tr. 1. disp. 6. dub. 2. docent, solas causas extrinsecas esse posse intēsiuè perfectiores suis effectibus, non verò causas intrinsecas id absque fundamēto, & authoritate dicitur. Tum etiam in Deo collectio trium personarum est quoddam totum, & quasi complexum respectu cuiusuis personæ seorsim sumptæ: at ea collectio intensiuè perfectior non est qualibet parte sua seorsim sumpta: nec enim tres personæ diuinæ maius quid, aut perfectius sunt, quam vna sola: ergo, &c. Quod ibi infinitas sine distinctione præstat, cur obsecro id ipsum hîc distinctio sine infinitate præstare nequeat? Deniq; etsi totum actuale logicum quauis parte sua magis perfectum sit, intensiuè loquendo; homo enim animali & rationali seorsim vsurpatis ita est perfectior; cæterùm totum potentiale logicum quauis sua parte intensiuè perfectius non est: animal enim explicitè sumptum haud adeo perfectum est, ac homo, qui eius pars subiectiua est, nedum magis perfectum. Ex quibus patet, 75

patet, totum ſubſtantiale,& per ſe vno ſenſu eſſe debere perfectius quauis ſua parte, & alio eſſe poſſe & debere ea imperfectius, ac proinde hominem, qui eiuſmodi totius rationem obtinet,ita eſſe vno intellectu,nimirum extenſiuè,perfectiorem anima rationali, vt alio intellectu,videlicet intéſiuè,ſit quid ea imperfectius. At in hoc,quod duorum extremorum alterutrum ſit altero perfectius,& imperfectius, æquiuocè, & vt dici ſolet aliter, atque aliter, nulla eſſe poteſt contradictio terminorum.

76 Replicabis:ergo homo vt homo,& prout condiſtinctus à ſuis partibus erit imperfectior,intéſiuè ſaltem, forma equina v.g.cum hæc ſe ipſa immediatè ſentire, appetere,quaqua verſus moueri,& mouere poſſit;nihil autem horum poſſit immediatè totum illud, quod hominem nuncupamus, ſed duntaxat per denominationem quandam ſatis remotam à corpore,& anima à ſe diſtinctis deſumptam.Conſequens autem quis non videat dignitati hominis non parum derogare.

77 Reſpondeo: in primis ea perfectio formæ equinæ, proximè ſupra explicata, vtvt homini non conueniat, aliunde tamen in homine compenſatur, imò ſuperatur:per hoc videlicet, quod homo mediatè ſaltem eas operationes, aliáſque perfectiores eliciat, cuiuſmodi ſunt intelligere,& velle naturaliter,ac ſupernaturaliter,& vtroque modo Deum,atque entia ſpiritualia attingere. Sic anima noſtra eſt longè perfectior potentiis animæ equinæ,licèt hæ per ſe,illa verò per potentias diſtinctas operetur, iuxtà probabilé plurimorum ſententiam: non alia certè ratione niſi quia noſtra anima mediatè intelligit,amat &c Deinde reſpondeo ad replicam,non improbabile eſſe animam quæcumque ſit,non ſentire,neque appetere cum dependentia immediata à materia, ſed potius à toto corporeo, & hoc ſenſiones, atque appetitiones ab anima effectas ſimul etiam efficere, & recipere : quo fiet vt homo perfectiones illas ſentiendi, & appetendi, aliaſque ſimiles æque immediatè, ac forma quæuis materialis equi, aut alterius animalis ſibi vendicet: Non eſt ergò cur ab vlla quoad perfectionem ſuperetur.

78 Et quidem totum phyſicum ſubſtantiale, & per ſe intenſiuè eſſe imperfectius, ignobiliúſque vt dixi, forma ſubſtantiali,qua conſtituitur, ſententia eſt Ariſtotelis 7. Metaph.text.7.& 8.quam cum eo ſequuntur Commentator ibidem, & Zimara theoremate 10. atque apud eum Linconienſis.Verba Philoſophi loco citato ſic habent: *quare ſi ſpecies* (id eſt forma) *materia eſt prior, & magis ens, & ipſo, quod ex vtriſque prior erit propter eandem rationem.* Vnde fit è conuerſo,quod ex vtriſque, ſiue compoſitum, eſſe poſterius materia,& minus ens,quam illam.

79 Reſpondent tamen primò Scotus in præſenti digreſſione licèt non in principali quæſtione nobis contrarius,& Albertus Magn.ac Iauellus, ſermonem eſſe Philoſopho de prioritate cauſalitatis, non vero perfectionis, cum dicit formam eſſe priorem compoſito, ſeu toto ſubſtantiali. Contra tamen eſt,quia Ariſtot. adducto loco eadem ratione docet,formam eſſe priorem compoſito,quo prior eſt,quá materia:ab hac enim eius prioritate ad illam priorem prioritatem arguit At formam reſpectu materiæ docet eſſe prioré prioritate, non ſolius cauſalitatis,ſed etiam perfectionis,vt patet ex ea particula, *magis ens*, qua vtitur comparans formam cum materia:quod autem eam non repetat poſtea conferens formam cum cópoſito,nihil refert:haud enim niſi breuitatis cauſa eam ibi omittit, vt perſpicuum eſt,vtque optimè docet P. Suar.cit.diſp.15.Met. ſ.7.n.8. Adiice,formam non eſſe verè cauſam materię: non ergò eſt iuxtà Ariſtot.prior forma quoad cauſalitatem vllo modo ſumptam, nedum ſolam, ſed quoad perfectionem,vt dictum eſt.Ergo de eadem prioritate perfectionis loquitur,præferens formam compoſito.

Secundò reſpondent Alenſis,& Soncinas,Philoſophum vbi ſuprà, hoc tantum ſibi velle formam ſubſtantialem, vt eſt perfectior materia, eatenuſque illa prior, ita etiam perfectiorem eſſe compoſito: at non ſimpliciter,ſed ſecundum quid, eo nimirum quod ſit ſimplicior compoſito,minuſque potentialis. Sed hæc etiam expoſitio reiicitur à P. Suarez,vbi ſuprà,mihiq; diſplicet:quia forma ſubſtantialis perfectior abſolutè, quam materia adſtruitur à Philoſopho,vt ex eius contextu liquet,vtque concedunt aduerſarij:quandoquidem ergò quoad prioritatem perfectionis comparat formam,& compoſitum inter ſe,nó aliter ac formá, & materiam, ſanè non ſecundum quid, ſed abſolutè, & ſimpliciter præferre cenſendus eſt formá compoſito. 80

Tertiò reſpondent Simplicius,ac P.Suar.iterum,atque iterum citatus, verſionem antiquam Philoſophi, in qua quæ protulimus verba habentur, vel auctoris, vel certè ſcriptorú imperitia in eo errare, quod ablatiuum,*ipſo*,ponat pro accuſatiuo, *ipſum.* Et quidé pro particula,*ipſo*,ponendum eſſe accuſatiuum,*ipſum*, cóſtar ex verſione Argiropoli,quæ talis eſt:*ſi forma prior materia eſt,& magis ens,illud quoque,quod ex ambobus eſt prius erit ob eandem rationem.* Hæc autem verba, necnon quæ ex antiqua verſione producta ſunt, ſi ad normam Argiropolitanę verſionis emendentur,magis ſuadent,compoſitum eſſe perfectius,priuſque forma, quam èconuerſo.At neque hæc ſolutio mihi placet.A principio enim vnde colligit, errare verſionem antiquam?Vnde hanc corrigendam eſſe ex Argiropolitana,& non è diuerſo? Deinde ex aliis locis Ariſtotelis ſuprà pro diſtinctione totius à partibus coniúcta cum eius,prout comparati ad formam, minori perfectione intenſiua, ſatis conſtat, antiquæ lectionis verba non pugnare, ſed potius conſentire cum mente Philoſophi,adeoque illa non eſſe mutanda,ſed retinenda. 81

Hactenus ſolutio decimi argumenti,cótra noſtram, ſententiam. Aduersùs quam vlterius etiam argui poteſt,ex eo quod Chriſtus, ſit totum ſubſtantiale,& per ſe,& tamen non realiter diſtinctum à ſuis partibus, humanitate ſcilicet aſſumpta, & Verbo diuino:neque non etiam ex eo,quod totum accidentale v.g. album haud poſſit realiter diſtingui à ſuis partibus ſimul ſumptis,& vnitis:ac denique ex hoc,quod talis diſtinctionis à ſuis partibus incapax ſit totum continuatiuum,ſiue integrale.Verum hæc argumenta longiorem poſtulant enodationem, quam vt hoc capite tradi poſſit,aut debeat:idcirco tribus capitibus ſequentibus eam exhibere animus eſt. 82

Capvt VII.

An non ſolum totum ſubſtantiale,& per ſe creati ordinis, ſed etiam ordinis diuini diſtinguatur realiter adæquatè à ſuis partibus?

Cenſeo, poſterius hoc totum ſubſtantiale non diſtingui realiter adæquatè à ſuis partibus, more illius prioris. Quod ſic probo. Chriſtus Dominus eſt totum ſubſtantiale, & per ſe diuini ordinis:at non diſtinguitur realiter adæquatè à ſuis partibus, nempe à ſubſiſtentia Verbi,materia,& anima rationali,earumque vnione aſſumptis, ſed potius in his omnibus formaliſſimè conſiſtit: ergo,&c. Maior probatur ex decretali Alexandri Papæ III. in Concilio Lateranenſi p.49.cap.20. vbi hæc habentur verba; *Cum Chriſtus ſit perfectus Deus, & perfectus homo, qua temeritate audent quidam dicere*, quod Chriſtus ſecundum quod 83

eſt

est homo non est quid? Est ergo iuxtà definitionem Alexandri Christus Dominus formaliter quid, siue ens totúmve substantiale, ac per se prout est homo ex natura humana, & subsistentia diuina coalescens, ac proinde quatenus Christus. Et quidem iuxta phrasim Pontificis aliquid esse formaliter quid perinde est, atque esse quidpiam substantiale, & per se, vti ex eo patet, quodècontrario idem sit quidpiam de aliquo dici in quale, & non in quid, ac de illo per accidens prædicari, vt omnes fatentur, vtque liquet exemplo albi respectu hominis, aliisque id genus. Huc etiam faciunt verba beati Thomæ 3 part. qu. 2. art. 6. dicentis, *opinionem, qua ponit in Christo vnionem accidentalem, non esse dicendam opinionem, sed heresim in Concilijs ab Ecclesia damnatam.* Esset autem ea vnio quodammodo accidentalis, si Christus prout homo esset totum per accidens, & non substantiale, ac per se.

84 Porrò autem minorem argumenti nostri esse veram, & Christum haud esse aliquid realiter distinctum à collectione humanitatis, & Verbi docet expressis, conceptísque Verbis P. Suarez disp. 36. Metaphys. sect. 3. num. 12. ad finem & tom. 1. in 3. disp. & sect. ibi ab ipso citatis. Ac probatur, quia ob id totum substantiale, & per se finiti ordinis, tanquam quid distinctum pullulat à suis partibus essentialibus, vt eas pro posteriori intrinsecè perficiat, compleatque: at huic fini deseruire non potest totalitas vlla substantialis, & per se ex partibus Christi Domini resultans: talis ergo totalitas ex iis resultans & ab iis realiter distincta est planè commentitia. Id suadetur: quia aut ea totalitas ordinaretur ad perficiendam subsistentiam Christi, aut ad humanitatis Christi perfectionem. Prius dici non potest: subsistentia enim Christi, cum sit increata, & diuina, haud potest in tempore perfici per totalitatem vllam creatam sibi vnitam. Posterius etiam haud potest sustineri: namque, cum humanitas Christi infinitè perficiatur per subsistentiam Verbi, quæ in illa esse potest necessitas totalitatis eius creatæ, per quam perficiatur?

85 Aliter etiam probari potest minor principalis argumenti nostri: quia scilicet ideo superius à nobis statutum est, totum substantiale, & per se creati, ac finiti ordinis esse realiter distinctum à suis partibus vnitis, & simul sumptis, quoniam has oportet per illud subsistere; fieri autem nequit, quin subsistentia partium totius substantialis, & per se ab iis realiter distinguatur: hæc est potissima ratio distinctionis inter eiusmodi totum ac partes suas adstruendæ: at ea non procedit in Christo, nec eius à suis partibus distinctionem probare potest, sed potius indistinctionem: haud enim per eam totalitatem resultantem ex subsistentia Verbi, & humanitate possent ambæ subsistere: tum quia aliàs in Christo essent duæ subsistentiæ siue personæ, alia increata, & alia creata, quod est hæreticum: tum etiam quia vna subsistentia resultaret ex alia, & faceret aliam, ex qua resultaret, subsistere; quo quid magis improbabile, & inauditum? Hucusque nostræ sententiæ circa quæstionem huius capitis titulo præfixam probatio. Ex qua claret, malè à nonnullis argui pro indistinctione reali totius substantialis naturalis à suis partibus, ex eo quod totum substantiale supernaturalis, ac diuini ordinis, nempe Christus à suis partibus realiter non distinguatur, sed potius in iis formaliter consistat.

CAPVT VIII.

Fit satis obiectionibus aduersus indistinctionem realem totius substantialis, & per se diuini ordinis à suis partibus?

OBiicies tamen primò contra nostram sententiam. Collectio humanitatis assumptæ, & Verbi diuini non est totum, vnumve per se: sed Christus est totum vnumve substantiale, & per se: ergo Christus non est formaliter, & per identitatem collectio partium suarum simul sumptarum, sed potius quidpiam ab iis realiter adæquatè distinctum. Minor paulò superius manet probata. Maior probatur, primò quia totum, vnumve per se, quale est homo v. g. suapte natura differt à toto per accidens, cuiusmodi est homo albus, aut aceruus lapidum, vt certo certius est: at non in alio ab eo differre potest, quam in eo quod totum per accidens in collectione plurium entitatum inuicem distinctarum consistat, totum verò per se in ea non consistat, sed ex ea resultet, eiusque integritas sit: Collectio ergò plurium partium, & entitatum realiter distinctarum est totum vnumve per accidens, & non per se, ac proinde eiusmodi totius per accidens, & non per se talis rationem obtinet collectio earum partium, quibus constat Christus Dominus. 86

Dices, in eo vtrumque totum differre, quod totum per accidens consistat formaliter in collectione plurium entitatum, vel quæ inter se minimè vniuntur, vel quæ, si vniuntur, altera substantia, & altera accidens est; totum verò per se in collectione plurium substantiarum, quæ inter se verè, & propriè, ac non per meram iuxtà positionem vniuntur. Cum ergò collectio partium Christi Domini haud sit substantiæ & accidentis, haud plurium substantiarum minimè vnitarum, sanè non erit, cur dicatur totum per accidens, & non potius substantiale, & per se. Verùm hæc solutio non satisfacit: tum quia non assignat rationem communem vniuocam totius per accidens ad hoc, & illud totum per accidens, sed rationem æquiuocam, & disiunctam: tum etiam quia, si forma equi, & forma leonis inuicem physicè vnirentur vnam per se formam, aut substantiam, siue, quod perinde est, totum per se non constituerent, sed potius totũ per accidens: perperam ergò dicitur, totũ per se in collectione plurium substantiarum inuicem vnitarum consistere. 87

Secundò probatur maior obiectionis cõtrariæ primo loco positæ. Nam collectio materiæ, formæ vnionísq; Petri v. g. & subsistentiæ, quæ ex iis resultat, haud est totum, siue vnum per se, sed per accidens. A fortiori ergò collectio materiæ, formæ, & vnionis Christi, & subsistentiæ eius diuinæ, cum sit collectio partium infinitè magis distantium, haud erit totum vnumve per se, sed per accidens. Consequentia videtur bona. Probatur antecedens: quia, si ea collectio naturæ humanæ Petri, & eius subsistentiæ, seu totalitatis resultantis, est totum, siue vnum substantiale, & per se; profectò erit homo: quid enim aliud esse potest? ac proinde Petrus nõ erit vnus homo, sed duplex: siquidem eius subsistentia, seu totalitas ex eius partibus pullulãs est homo per seipsam, ac præcisè à quouis alio, vt sæpè superius fassi sumus: deinde collectio partiũ, quibus cõstat, & subsistẽtiæ, seu totalitatis ex iis emergentis, est etiam homo, hoc ipso quod sit totum substantiale, & per se: at ea collectio, & subsistentia Petri distinguuntur realiter inadæquatè. Petrus ergò non vnus homo erit, sed duplex saltem realiter inadæquatè, siuè, vt aliis terminis vtar, sesqui homo, aut homo 88

hominísque dimidium: quemadmodum si in eodem corpore essent duæ animæ rationales, non vnus homo, sed quodammodo multiplex resultaret. Consequens autem est chimericum, & vel tergemini Geryonis fabula fabulosius.

89 Respondeo ad obiectionem hanc, negata eius maiori. Ad primam probationem contrariam dicendum est, totum vnumve substantiale, & per se non in eo differre à toto per accidens, quod hoc in collectione plurium partium, entitatúmque, secus verò illud, consistat: nec etiam in eo, quod alterum plures substantias vnitas, alterum verò, aut substantiam, & accidens inuicem vnita, aut plures substantias non vnitas formaliter, & per identitatem complectatur. Vtriusque ergò totius discrimen in eo stat, quod totum, vnumve per se excludat essentialiter, ac per se omnem à se pluralitatem intensiuam partium, hoc est eas partes, quæ simul sumptæ sint intensiuè plus aliquid, ac maius perfectiúsque quam quælibet earum seorsim sumpta: cum interim vnum non per se, sed per accidens talem pluralitatem partium non respuat, sed potius in ea formaliter consistat. Hinc est, Petrum v. g. (par autem ratio est cuiusuis alterius totius substantialis omninò finiti) esse totum, vnumve per se: quia cum distinguatur ab omni pluralitate partium iuxtà superius dicta, certè excludet à se etiam pluralitatem intensiuam proximè explicatam. Atqui collectio humanitatis assumptæ, & Verbi assumentis, quibus Christus Dominus constat, talis est, vt eius præfatæ partes simul sumptæ haud sint intensiuè perfectiores altera earum seorsim sumpta, nempe personalitate Verbi: quæ est enim huius perfectio summa, & simpliciter, atque in omni genere infinita, non patitur, Christum aut collectionem partium Christi esse se intensiuè perfectiorem: quid enim summè perfecto potest esse magis perfectum? Proinde ea collectio essentialiter, ac per se excludit à conceptu suo pluralitatem intensiuam partium, & sic non erit totum vnumve per accidens sed per se.

90 Ad secundam probationem contrariam negatæ maioris dicendum est, collectionem humanitatis & subsistentiæ Petri haud esse totum per se, sed per accidens: alioqui, vt bene obiicitur in argumento contrario, Petrus esset non vnus, sed quodammodo multiplex homo. At ideò est, quia talis collectio non excludit, sed potius includit pluralitatem intensiuam partium, cum certum sit, intensiuè plus perfectionis esse in subsistentia Petri, & humanitate simul sumptis, quam in earum qualibet seorsim vsurpata: quæ est videlicet vtriusque finitas, & limitatio. Cæterùm hæc ratio non procedit in collectione partium Christi Domini, sed potius opposita: vnde ex eo, quod prior illa collectio sit totum, vnumve per accidens, & non per se, haud benè arguitur, idem dicendum esse de posteriori collectione, nempè ea, ex qua Christus coalescit.

91 Obiicies secundò, si Verbum assumeret plures humanitates, & consequenter non vnus, sed duo Christi existerent, sanè essent omninò similes, haud secus atque iuxtà nos duo puri homines in ratione hominis sunt omninò similes, eiusdémque speciei. At vnio vnius humanitatis cum Verbo, & vnio alterius cum illo essent dissimiles, ac diuersæ speciei. Neuter ergò Christus consisteret in collectione partium suarum vnitarum, sed potius alteruter esset totalitas quædam distincta à partibus suis inuicem vnitis, & ex iis resultans: alioqui ambo non esset omninò, & adæquatè eiusdem speciei: qua ratione superius cap. 2. & 3. huiusmet tractatus statutum est à nobis, Petrum, & Paulum non posse esse eiusdem omninò speciei, hoc ipso, quod vniones inuoluerent specie diuersas.

Respondeo, vbi reperitur identitas numerica inadæquata saltem, ibi desiderandam non esse vnitatem, aut similitudinem specificam: vt videre est in personis diuinis, Patre scilicet, filio, & spiritu sancto, quoad naturam diuinam siue deitatem numericè, & realiter identificatis, & tamen relatiuè dissimilibus, & quasi specificè diuersis. At, si existerent duo Christi (quod tamen posse etiam diuinitus contingere nonnulli negant) essent numericè idem quoad personalitatem, aut naturam diuinam: quid ergo refert, si non forent specificè omninò similes, sed ex parte diuersi? Cæterùm Petrus, & Paulus numericè non identificantur inuicem; nec habent, per quod compensetur eorum dissimilitudo specifica, si qua in iis admittatur: haud ergo censendum est, eos specificè vllatenus differre, sed potius quoad speciem esse omninò, & adæquatè similes. Hinc patet, maiorem obiectionis esse falsam, & eius probationem à paritate Petri, & Pauli omninò similium desumptam nullius esse momenti. 92

Obiicies tertiò. Christus est physicè idem, idque omnino, & adæquatè, siue consideretur puer, siue vir triginta, vel triginta trium annorũ, & siue viuus, siue rediuiuus: quemadmodum, iuxtà nos, Petrus v. g. est physicè prorsus idem in quocunque statu. At Christus non easdem omninò partes materiæ habuit ineunte ætate, & ætatis suæ progressu: cum vi caloris naturalis necesse fuerit, plures in eo partes materiæ absumi, & alias in locum assumptarum acquiri, & substitui, vt in cæteris hominibus vsuuenit. Probabile etiam est, Christum in resurrectione haud resumpsisse omnem sanguinem, quem habuit, dum viuebat, sed aliquid eius sanguinis, licèt non sub forma sanguinis, sed sub alia diuersa mansisse in terris separatum à Verbo, tametsi prius ei fuerit vnitum. Ita P. Vasquez tom. 1. in 3. p. disp. 36. cap. 8 num. 42. & 43. Tum sic: Christus haud posset esse physicè idem omninò, in pueritia, & ætate magis prouecta, & antè, ac post resurrectionem, si formaliter, & per identitatem includeret suam materiam cum reliquis partibus: quippe eius materia in iis statibus est quadantenus diuersa, vt visum est. Ergo nequit formaliter, & identicè consistere in collectione partium suarum, sed potius est totalitas ab iis realiter distincta, & ex iis resultans; & sic totum substantiale & per se etiam diuini ordinis non poterit à suis partibus simul sumptis non distingui realiter adæquatè. 93

Respondeo, Christum aut formaliter, aut certè per eminentissimam quandam æquiualentiam, æquiualentémque eminentiam, semper fuisse, & esse physicè eundem, idque omninò & adæquatè: nec aliud ad perfectionem Christi esse necessarium. Hoc autem optimè sustineri potest, tametsi Christus in diuersis statibus habuerit aliquam diuersitatem in materia prima: nam, cum in quolibet statu esset, sitque idem numero Deus, ac filius naturalis, & in diuinitate contineatur eminentissimè, & per supremam quandam æquiualentiam quidquid est perfectionis in materia, & quauis creatura; certè Christus non solùm habuit, habétq; in quocumque statu eandem formaliter animam, & diuinitatem, sed etiam eandem numero materiam, aut formaliter, aut per eminentiam explicatam. 94

Cæterùm Petrus v. g. dum crescit, non retinet formaliter eandem materiam, quam habuit, quando infans, puérve; nec etiam aliquas eius materiæ partes, cum quibus vixit ac decessit, posteà resurgens formaliter obtinebit: alia verò ex parte, quod ei deperit materiæ formaliter, non manet in eo, nec manebit, per 95

emi-

eminentiam illam, de qua proximè suprà: anima enim Petri non est causa materiæ Petreiæ, nec eam eminenter continet, nedum per supremam illam eminentiam suprà expositam, & diuinitatis propriam. Petrus ergo non esset formaliter, nec eminenter omninò, & adæquatè idem in diuersis statibus, si in materia, & cæteris suis partibus formaliter consisteret: quod tamen est absurdum. Hinc in forma ad argumentum dicendum est, eius maiorem esse falsam, quoad illam particulam, *quemadmodum*, & similitudinem in ea latentem: haud enim eodem modo, sed diuerso Christus, & Petrus habent identitatem numericam in omni statu, vt patet ex dictis. Atque ideo Christus potest esse omninò, & adæquatè idem in omni statu, esto materiam suam, & reliquas partes formaliter, & identicè includat: cum interim Petrus idem omninò in quocumque statu non possit esse, nisi à suis partibus realiter distinguatur. Vnde etiam fit, minorem argumenti esse falsam, & negandam.

96 Obiicies quartò. Christus, vt homo, non est materia, & anima rationalis formaliter, & per identitatem: at, si quo pacto esset vtraque illa pars formaliter, & identicè, non certè, nisi vt homo: constat enim illum, vt Deum haud posse cum eis identificari: haud ergo absolutè potest cum illis identificari, aut in iis formaliter consistere, ac proinde nec in earum, & personalitatis diuinæ collectione. Consequens ergo est, vt totum per se diuini ordinis, cuiusmodi est Christus, sit quædam integritas ex partibus suis resultans, & ab iis realiter adæquatè distincta. Probatur autem obiectionis primum, ac principale antecedens, ex P. Vasquez tom. 1. in 3. p. disp. 14. cap. 2 num. 32. quia si Christus, vt homo, esset formaliter corpus, & anima, siue spiritus, non esset potior ratio, cur in serie prædicamentali, sub corpore potius quam substantia spirituali collocaretur, vt homo est: imò potior esset ratio, ob quam sub substantia spirituali, & non sub corporea poneretur: qua ratione, cum Christus iuxtà nos sit formaliter aliquid viuens, videlicet anima, & aliquid non viuens, scilicet materia, tamen in serie prædicamentali sub viuente, & non substantia vitæ experti collocatur. Atqui in serie prædicamentali Christus, vt homo, sub corpore ponitur; in hunc modum: substantia, corpus, viuens, animal, homo, hic homo, nempè Christus. Asserendum ergò necessariò est, Christum, vt hominem non esse idem formaliter cum corpore, & anima, sed totum quoddam ab illis adæquatè distinctum: quod, cum corpus, siuè quid corporeum, ac viuens sit, mirum non est, si sub illis tantum, & non sub oppositis generibus in serie prædicamentali constituatur.

97 Hoc argumento vtitur P. Vasquez vbi suprà ad probandam distinctionem realem, non inadæquatam, vt aliqui malè putant, sed adæquatam totius substantialis finiti, Petri, v. g. à suis partibus. Cæterùm mihi eluimbe videtur. Siquidem Christus, vt homo, continetur sub corpore substantiali completo, siue animato, aut quod perinde est, sub substantia corporea completa, & animata: quis autem non videat, eum, vt hominem, contineri posse sub tali substantia, tametsi, vt homo, non tantum materiam, sed etiam spiritum, siue animam rationalem per identitatem inuoluat? quasi verò anima spiritualis non sit verè anima, aut tollere possit ab eo, quod illam identicè includit, ne sit substantia simpliciter animata. Et quidem, vt potest contineri sub viuenti, quamuis materiam primam formaliter includat, quia nimirum materia prima ita secundũ se præcisè non viuit, vt cum anima constituat viuens completum; ita similiter, tametsi includat formaliter, & identicè animam rationalem, quæ spiritus est, non corpus, poterit tamen comprehendi prædicamentaliter sub corpore completo, nimirum quia hoc potest anima quantumuis spirituali constitui. En cur Christus, vt homo, etsi formaliter, & identicè inuoluens animam spiritualem, tamen possit comprehendi in serie prædicamentali sub corpore vtique completo.

Porrò cur non possit sub spiritu, aut substantia spirituali prædicamentaliter comprehendi, facilè est ex dictis: cum enim ita comprehendatur sub substantia corporea, aut corpore, qui fieri potest, vt simul spiritui, seu substantiæ spirituali subiiciatur? nisi verò idem secundum idem possit esse sub diuersis, oppositisque generibus: quo nihil magis falsum. Adde, spiritum completum consistere in independentia à corpore, & eius exclusione, vt omnibus est in confesso? quis enim non iuxtà habet spirituale, & incorporeum? At corpus per independentiam à spiritu, eiusque exclusionem non est è conuerso explicãdum: talis enim explicatio circulus vitiosus esset: cùm ergo Christus, vt homo spiritu incompleto, nempè anima rationali, formaliter, aut identicè ita constet, vt simul includat eodem modo materiam corpúsve, sanè haud poterit prædicamentaliter poni sub substantia spirituali completa, quippe, vt dictum est, corporeitatem omnem à suo conceptu formaliter excludente. 98

Obiicies quintò. Christus non est totum substantiale, & per se. Quanquam ergò Christus non distinguatur à suis partibus simul sumptis, & vnitis, haud propterea consequens est, vt totum aliquod substantiale, & per se etiam diuini ordinis distingui debeat à collectione partium suarum. Antecedens suadetur primò; ex eo quod communiter dici solet; *ex duobus entibus in actu non fit vnum per se*: aut enim huius axiomatis sensus est, quem præcisè præseferunt verba, vt interpretantur Thomistæ: & sic non potest Christus esse vnum, totúmve per se: quo pacto, iuxtà præfatos Authores, si materia, & forma hominis v. g. habent proprias existentias, & sunt duo entia in actu, certè humanitas ex eis resultans non poterit esse totum, vnumve per se: Aut eius paræmiæ sensus ex parte latet, & subaudiri in ea debet aliquid, vt idem valeat, ac si dicamus, ex duobus entibus in actu completo totum, vnumve per se non posse resultare: & sic etiam videtur, Christum haud posse esse totum, vnumve per se; cum subsistentia Verbi, qua constat, sit ens actu completum, taléque etiam sit humanitas à Verbo assumpta. 99

Secundò probatur eiusdem obiectionis quintæ antecedens: quia illud totum nequit non esse per accidens, cuius vna pars se habet per accidens respectu alterius: at Christi pars quæuis se habet per accidens intuitu alterius: ergo Christus est totum per accidens, & consequenter non substantiale, & per se. Minor probatur: quia quæ ad se non ordinantur primario, ac per se nequeunt non se habere per accidens inuicem: sed partes Christi ad se non ordinantur primario, & per se: nec enim subsistentia Verbi potest habere pro fine ad quem primariò, ac per se ordinetur, humanitatem Christi, aut aliam creaturam; pro fine, inquam, *cui*, siue ad cuius perfectionem destinetur, de quo solo fine sermo est: ita enim creaturam aliquam esse finem Verbi, aut alterius personæ diuinæ, in qualibet esset maxima imperfectio; haud etiam humanitas assumpta ordinatur per se, aut ex natura sua ad Verbum, sed ad propriam subsistentiam: quippe quam solam naturaliter deposcit, & in communionem vnius suppositi vocat. Proinde, &c. 100

101 Respondeo negato antecedenti. Ad primam eius probationem dicendum est, eius parœmiæ, *ex duobus entibus in actu, &c.* sensum esse, ex duobus entibus in actu non posse fieri vnum ens per se, quod in iis formaliter, & per identitatem consistat: id tamen intelligendum esse, & tanquam verum admittendum, tum solum, quando entia in actu simul sumpta excedunt intensiuè perfectionem totius: atque hac de causa collectionem materiæ, & formæ vnitarum inuicem non esse ens vnum per se formaliter, sed tantum eius principium. Cæterùm collectio partium Christi non excedit intensiuè perfectionem vnius partis, qua constat, nempè Verbi: non est ergo cur talis collectio, quamuis sit duorum entium in actu, non sit vnum, totúmve per se. Adiice, collectionem partium Christi non esse duorum entium in actu vltimè completo: propterea, quod humanitas Christi haud sit per se vltimò completa, sed vlterius indigeat compleri per subsistentiam propriam aut alienam: vnde ex hoc etiam capite Christum & collectionem partium eius excludi posse à ratione entis, vniúsve per accidens, & inter entia per se debere numerari.

102 Ad secundam probationem negati antecedentis dicendum est, vnius per se perseitatem sitam non esse in relatione vnius partis ad aliam, tanquam ad finem primarium, sed in eo, quod vnum per se, excludat seipso a conceptu suo omnem pluralitatem intensiuam partium: talis autem exclusio reperitur in Christo: quid mirum ergo, si sit vnum per se, vtut eius partes non ordinentur ad se inuicem, nec pro fine principali habeant se mutuo perficere, aut afficere. Obiici etiam potest sextò contra nostram sententiam hoc capite propositam, partes Christi Domini eum constituere: nihil autem seipsum posse constituere, aut intrinsecè causare: partes ergò Christi non esse formaliter Christum. nec hunc illas, sed totalitatem ab illis realiter adæquatè distinctam. Verum ad hoc argumentum in simili fiet satis cap sequenti.

Capvt IX.

An totum accidentale distinguatur realiter adæquatè à suis partibus.

103 NOn distingui, à fortiori putant omnes, qui talem distinctionem negant inter totum substantiale, & suas partes. Quamquam autem aliqui eorum, qui totum substantiale, præsertim verò finitum, & omnino creatum, à suis partibus distingui putant, eandem etiam distinctionem adstruant, inter totum accidentale, non ex aggregatione, sed ex vnione physica resultans, cuiusmodi est album v.g. & eius partes; at longè probabilius est, diuersimodè de vtroque illo toto, substantiali scilicet, & accidentali, quoad eorum à partibus suis distinctionem, philosophandum esse, ac estò prius sit capax distinctionis, qua de loquimur, posterius tamen, nempè accidentale, esse eius omninò incapax. Ita Vasquez citata disp. 19. tertiæ partis c. 2. num. 26. ibi: *de effectu igitur formæ accidentariæ in subiecto alio modo philosophandum existimo, quam de effectu formæ substantialis in materia: nam forma accidentaria nihil aliud tribuit subiecto, quam seipsam per modum illum inhæsionis; & hac ratione album nihil aliud est quam albedo inhærens subiecto, ratione cuius inhæsionis ipsum subiectum redditur album absque vllo alio effectu ab ipsa albedine deriuato.* Et inferius n. 32. ibi; *hinc etiam intelliges, qua de causa dicatur, ex subiecto, & accidenti fieri vnum per accidens; videlicet, quia non fit tertia quædam entitas in aliquo prædicamento constituta, habens suas proprias passiones, & operationes, & quare ex materia, & forma fiat vnum per se; quia scilicet tertia quædam entitas conflatur constituta in aliquo prædicamento, habens proprias passiones, & operationes.* Ita etiam Fonseca lib. 5. Metahp. c. 2. quæst. 2. sect. 2. ibi; *nihil aliud est compositum accidentale, quam, accidens & subiectum inter se coniuncta. At ex formis substantialibus, & materia resultat vera essentia rei naturalis, quæ ponitur sub genere substantiæ corporeæ in prædicamento substantiæ: vnde necesse est fateri, aliud esse compositum substantiale, aliud materiam, & formam copulatas inter se se.* In hac eadem sententia sunt plerique eorum, quos suprà cap. 1. citauimus pro distinctione reali totius substantialis physici, ac naturalis à suis partibus.

Probatur autem primò: quia totum realiter distinctum a partibus corporis substantialis physici, atque completi est integritas quædam, per quam tales partes subsistunt; ad idque ex iis simul sumptis & vnitis resultat, vt eas faciat subsistere. At totum accidentale, v.g. album, quatenus accidentale est, non est subsistentia, cum accidentium non tam sit subsistere, quam inhærere. Eiusmodi ergò totum non debet à suis partibus, more totius substantialis physici realiter distingui. Atque hinc liquet, malè aliquos ex totius accidentalis indistinctione à suis partibus arguere ad indistinctionem inter totum substantiale physicum, & naturale, suásque partes: quæ enim ratio distinctionis in hoc posteriori toto procedit, ea certè locum non habet in illo priori. Ex dicendis etiam hoc capite vlterius constabit, quam elumbe sit idem argumentum. 104

Probatur secundò nostra sententia: quia relatio prædicamentalis, quæ est quasi totum accidentale ex fundamento, & termino resultans, haud distinguitur realiter ab illis, sed potius in iis realiter consistit, vt in Metaphysica latè demonstrabitur. Et quidem, si referri vnum ad aliud per similitudinem, æqualitatem, inæqualitatem, aut alia ratione, foret modus quidam realiter distinctus à fundamento, & termino; ad hoc etiam, vt fundamentum referri posset ad ipsum modum relationis, eique simile, aut dissimile, æquale aut inæquale denominari, sanè vlteriori modo opus esset: & præter hunc secundum modum, alio tertio, eadem de causa: & sic in infinitum. Quidni ergo album, & quoduis aliud totum accidentale non relatiuum, sed absolutum possit in suis partibus realiter consistere, & cum iis identificari? Quod enim totius accidentalis absoluti partes inter se physicè vniantur, in eoque differant à partibus relationis, fundamento scilicet, & termino, non refert: vt manifestum est ex Christo, qui non distinguitur à suis partibus, tametsi eæ verè inter se vniantur: necnon etiam ex eo, quod vnio physica, & moralis partium quatumuis ex conceptu suo tantum opponatur identitati partium inter se, quippè quas componit inuicem; non verò earum identitati cum toto composito, cum quo partes suas non vnit, neque componit. 105

Probatur tertiò nostra sententia: quia si album v.g. ex homine, & albedine inuicem vnitis resultans foret aliquid ab iis realiter adæquatè distinctum, profectò esset, & non esset forma. Non esset quidem forma: quomodo enim ex vna forma oriri potest alia, tanquam à causa formali? an non ita esset procedere in infinitum? Deinde esset forma, quia esset purum putum accidens, nihilque haberet substantiæ: ergò inhæreret: nihil enim, omnium concessione, magis est 106

de

de ratione accidentis, prorsus talis quam inhæsio: inhærere autem nulli, nisi formæ, potest competere, sicut è contrario subesse subiecti solius proprium est: ergo tale totum accidentale realiter distinctum à suis partibus eo ipso foret vera forma.

107 Dices tamen, hoc eodem argumento probari, totum substantiale, de quo tractamus, distingui non posse à collectione partium suarum: quippè quia totalitas illa substantialis foret vera forma, quod tamen est contra conceptum totalitatis, siue compositi. At facilè occurri potest huic obiectioni, si dicatur, formam esse actum incompletum alicuius subiecti: totalitatem autem substantialem, quam ex partibus essentialibus corporis naturalis asserimus resultare, esse quidem actum, at non incompletum, sed completum: proinde, licèt pro posteriori actuet, & cõpleat partes, ex quibus resultat, non propterea esse posse formam. Enimverò, si album esset quid distinctum realiter adæquatè à subiecto, & albedine, sanè esset quid incompletum: nam; cum foret accidens, necessariò deberet inhærere: quod inhæret autem est ens incompletum: alioqui non esset, cur albedo in abstracto, quantumuis inhærens, non posset dici ens completum: tum etiam, quod subsistit aut suppositum est, nequit eo ipso non esse ens completum: ergo è diuerso quod inhæret, nequit non esse ens incompletum: ac proinde, vt dictum est, album adæquatè distinctum à suis partibus, propter inhærentiam, quam, quia accidens est, sibi vendicaret, haud posset non esse ens incompletum, sicut oportet, ad hoc vt esset vera forma eius subiecti, cui pro posteriori adueniret. Quod ergo attinet ad rationem formæ, manifesta est inter album istiusmodi, & totum substantiale, disparitatis ratio: atque adeo instantia facta nulla est.

108 Probatur quartò nostra opinio: quia album illud, quale à partibus realiter adæquatè distinctum, comminiscuntur aliqui, aut immediatè videtur, congregatque visum, cui obiicitur; aut potius immediatè videri, & visum congregare est proprium solius albedinis in abstracto? si illud non videtur, nec congregat visum immediatè, sed tantum remotè: non erit ergo album formaliter: radicalis enim visibilitas non sufficit ad album formaliter tale: alioqui omnis substantia materialis, earum quæ sub lunæ cauo continentur, esset per se formaliter alba; quo nihil absurdius. Sin autem immediatè videtur, & visum dissipat, haud potuit non esse albedo: hæc enim est accidens immediatè visibile, & disgregatiuum visus in præsentia lucis: eo autem ipso, quod sit albedo, perperam dicitur esse totum accidentale distinctum adæquatè ab albedine, & ex ea subiectoque resultans: quomodo enim potest albedo ab albedine distingui, ab eave resultare?

109 Quintò tandem suadetur nostra, ac verior sententia ex mysterio Eucharistiæ: nam post consecrationem panis omnia eius accidentia purè talia manent: vt colligitur ex verbis Ecclesiæ in festo corporis Christi desumptis ex opusculo 57. B. Thomæ ibi; *accidentia autem sine subiecto in eodem subsistunt*: at non manet post consecrationem denominatio albi resultans ex substantia panis, & albedine: id enim esset, posse dari totum sine partibus suis: talis ergò denominatio, ac totalitas non est accidens purum, & ab omni substantia distinctum; sed potius est aggregatum substantiæ, & accidentis, etsi dicatur absolutè denominatio accidentalis, eo quod denominationibus plerisque commune sit, vt sequantur debiliorem partem. Nec valet, si instes vnionem albedinis v. g. cum substantia panis esse accidens, & tamen non manere post consecrationem: haud ergo adeò vniuersè verum est, accidentia omnia panis post consecrationem manere: non inquam hoc valet: namque, si sermo sit de accidentibus absolutis, & non modalibus, id, quod diximus, in vniuersum verum est; nec nisi temerè negari potest: at effectus formalis albi est accidens absolutum, & non modale, vt fatentur omnes: si ergo est accidens purum, & non identificatum vllatenus cum substantia panis, sanè hac destructa haud poterit non subremanere in Eucharistiæ sacramento.

CAPVT X.

Repelluntur oppositiones, contrà indistinctionem totius accidentalis à suis partibus.

Obiicies primò: totum per se distinguitur realiter adæquatè à suis partibus simul sumptis, & vnitis: at totum ex subiecto, & accidenti physicè, & propriè vnitis, cuiusmodi est album v. g. est totum per se, non verò per accidens, veluti aceruus lapidum: tale ergò totum haud poterit non sortiri distinctionem realem adæquatam à suis partibus. Respondeo, concessa maiori, & negata minore: quod enim compositum ex subiecto, & accidenti rationem totius per accidens sibi vendicet, & ex ipsa totius per accidens notione manifestè patet, & id tuentur B. Thomas in 3. dist. 7. q. 1. art. 1. quem sequuntur Onna lib. 1. phys. q. 6. art. 6. versu, *notandum quod*, Vasquez, & Fonseca ad huius capitis initium citati, ac cæteri communiter Doctores. 110

Obiicies secundò: duo alba eiusdem omninò speciei sunt, aut semper, aut certè quando subiecta, quæ afficiuntur albedine, specificè differunt: at non essent eiusdem prorsus speciei, si alterutrum in ratione albi inuolueret vnionem albedinis cum subiecto: quippe talis vnio in vno, & altero haud potest esse specificè eadem, vt in superioribus sæpissime dictum est: neutrum ergò vnionem partium suarum, adeòque nec partes suas vnitas per identitatẽ inuoluit, sed potius ab iis realiter adæquatè distinguitur. Maior obiectionis probatur, quia per nos duo homines sunt omninò & adæquatè eiusdem speciei: quidni ergo & duo alba? 111

Respondeo tamen negata maiori. Ad cuius probationem dicendum est, esse multas substantias completas omninò, & adæquatè similes, nempè Angelos eiusdem speciei infimæ: hi enim vnde, quóve ex capite possunt habere diuersitatem specificam inadæquatam? non enim ex vnionibus inter eorum materiam, & formam: haud namque materia etiam spirituali, & forma constant: non etiam ex vnionibus inter eorum subsistentiam, & naturam: cum in illis non distinguatur natura, & subsistentia. Et quidem non repugnare saltem, Angelos ex subsistentia & natura minimè compositos, mihi exploratissimum est. Quod si Angeli aliqui omninò & adæquatè eiusdem speciei existunt, aut certè possibiles sunt, mirum esse non debet, si de hominibus idem adstruatur, videlicet quod adæquatam habeant inter se identitatem specificam: Ast nulla sunt accidentia completa, siue composita accidentalia omninò, & adæquatè similia, aut saltem de quibus id constet. Negandum ergò est, talem similitudinem interesse inter duo alba, negandúmque, tametsi duo homines sint omninò, & adæquatè similes, atque eiusdem speciei. 112

Dici etiam potest ad eandem probationem negatæ maioris, in hoc conuenire debere tota substantialia, & accidentalia, quod alterutrum eorum sit omninò, 113

&

& adæquatè ſimile alteri eiuſdem generis ſiue rationis, nimirum homo homini, & album albo, ſimile inquam, ſiue in abſtracto, ſiue in concreto: homo autem in abſtracto ſumptus, ſiue humanitas nequit eſſe omninò ſimilis alteri, quæ eſt vnionum vtriuſque diuerſitas ſpecifica, ſuperius toties inculcata: ergo homo, in concreto ſumptus, adæquatam illam ſimilitudinem, reſpectu alterius, poteſt, debetque ſortiri. Cæterum album in abſtracto, ſiue albedo reſpectu alterius adæquatam ſortitur conuenientiam, & ſimilitudinem ſpecificam: non eſt ergò, cur, prout ſumitur in concreto, & habet rationem totius accidentalis, dici debeat omninò & adæquatè eiuſdem ſpeciei cum altero. En, vt ex ſimilitudine adæquata inter homines ad eandem inter alba non benè arguatur.

114 Obicies tertiò: forma accidentalis eſt perfectior toto, ſeu compoſito accidentali: at, ſi hoc non eſſet quid diſtinctum à ſuis partibus ſimul ſumptis, ſed potius omnes per identitatem includeret, haud poſſet vna eius pars, nempe forma, eo eſſe perfectior: quomodo enim, quod totam perfectionem vnius partis, & inſuper perfectionem alterius ſecum habet identificatas, poteſt eſſe imperfectius vna parte ſua, aut, quod perinde eſt, ſinere, vt pars aliqua ſit ipſo perfectior? Ergò &c. Maior ſuadetur ex Ariſtotele: nam 7. Methaphyſ. text. 8. docet apertè formam eſſe perfectionem compoſito, ibi: *quare, ſi ſpecies materia eſt prior, & magis ens, & ipſo, quod ex vtriſque, prior erit, propter eandem rationem.* Quod autem loquatur, de forma & compoſito accidentalibus, patet ex iis, quę textu 7. præmittit ibi: *dico autem materiam quidem es, formam autem figuram ſpeciei, quod autem ex his ſtatuam totam.* Quis autem non videat, ſtatuam eſſe compoſitum accidentale, & formam eius artificialem eſſe ſimiliter non ſubſtantialem, ſed accidentalem?

115 Reſpondeo, negata obiectionis maiori. Ad eius probationem dicendum eſt, Philoſophum, dum præfert formam compoſito, ſermonem habere de forma, & compoſito, ſubſtantialibus, & per ſe: vti manifeſtè conſtat ex antecedentibus, & conſequentibus, ad verba ex eo prolata; neque non ex interpretum omnium communi conſenſione. Nec refert eum vti exemplo ſtatuæ ex ære factæ, & formæ artificialis ſtatuam componentis, quarum altera eſt compoſitum accidentale, & altera, accidentalis forma: id enim exempli ab eo ponitur, ad explicandum, quid ſit forma ſubſtantialis, & compoſitum, de quibus principaliter agit, & quorum priorem illam poſteriori præfert. Scitè Angelicus præceptor lib illo 7. met in textum 7. in quo verſamur *Exemplificat autem hic* (ſupple Philoſophus) *membra in artificialibus, in quibus æs eſt vt materia, figura, aut forma ſpeciei, id eſt dans ſpeciem. ſtatua compoſitum ex his. Quæ quidem exemplificatio non eſt accipienda ſecundum veritatem, ſed ſecundum ſimilitudinem proportionis. Figura enim, & aliæ formæ artificiales non ſunt ſubſtantiæ, ſed accidentia quædam. Sed quia hoc modo ſe habet figura ad æs in artificialibus, ſicut forma ſubſtantialis ad materiam in naturalibus, pro tanto vtitur hoc exemplo, vt demonſtret ignotum per manifeſtum.* En noſtram explicationem Philoſophi expreſſè traditam à B. Thoma.

116 Obicies quartò: partes albi vnitæ illud verè cauſant: at nihil compertius, quam ad cauſandum requiri diſtinctionem realem inter cauſam, & effectum; nec poſſe aliquid cauſare ſeipſum, ſed potius aliud quidpiam à ſe: partes ergò albi ab illo diſtinguuntur, etiam prout inuicem vnitæ. Maior probatur: quia partes albi, qua ratione dictum eſt vſurpatæ, illud componunt, conſtituúntque: componere autem, ſiue conſtituere, eſt cauſare: ergo, &c. Id ſuadetur: tum quia componi, & conſtitui eſt dependere, & cauſari, ſiue poſterius natura eſſe: vt patet ex B. Thoma 1. p. q. 3. art. 7. corp. ibi: *omne compoſitum eſt poſterius ſuis componentibus, & dependens ex eis*: tum etiam, quia cauſa diuiditur ab omnibus Philoſophis in intrinſecam, & extrinſecam; quæ certè in eo ſolum differre poſſunt, quod cauſa intrinſeca componendo cauſet, ſecus verò extrinſeca: componere ergò eſt aliquo modo verè cauſare: tum denique, quia forma, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis, non eſt cauſa formalis ſubiecti, vt ſuperius in loco manet demonſtratum: ergo ſolius compoſiti: at cur huius, potius quam ſubiecti eſſet cauſa, niſi quia componit, & conſtituit compoſitum, non verò compoſitionis ſubiectum: componere ergò quomodocunque eſt verè cauſare.

117 Reſpondebit fortaſſe aliquis, non ambas partes albi inter ſe vnitas, ſed vnā ſolam, nempe albedinem, illud conſtituere, ac per conſequens cauſare: tum quia id ſolum conſtituit album, quod denominat album: ſola autem albedo propriè album denominat: tum etiam, quia quod conſtituitur album non conſtituit album: paries autem conſtituitur, ac fit verè albus per albedinem: nō ergo poteſt eam denominationem conſtituere, aut cauſare. Ex quo fit, partes albi copulatas ab illo diſtingui non debere, quippè quæ illud non cauſant, neque conſtituunt; tantúmque albedinem, quæ eius intrinſeca, & formalis cauſa eſt, ab eo non eſſe non poſſe realiter inadæquatè diſtinctam. In toto verò ſubſtantiali, & per ſe longè aliter ſe rem habere: ſiquidem nec ſola materia hominis homo conſtituitur, aut homo dici poteſt: hæc enim propoſitio, *materia eſt homo*, vera non eſt, ſicut hæc, *paries eſt albus*; nec etiam ſola forma hominis hominem conſtituit, & denominat, vt certo certius.

118 Verum imprimis cauſa formalis, & cauſa materialis ſunt extrema correlatiua, haud ſecus ac materia, & forma: quomodo ergo poteſt albedo eſſe cauſa formalis albi, quin paries ſit eius cauſa materialis? ambæ ergo partes albi, & non vna ſola, illud cauſant. Rurſus paries communicat, ac dat ſeipſum albo: illud ergo ſimul cum albedine cauſat, conſtituitque. Nec verò parietem conſtitui album obſtat, quominus conſtituat ſe album; haud ſecus ac cognitio reflexa ſimul cognoſcit, & cognoſcitur: mille alia id genus. Nequaquam etiam intereſt, ſolam albedinem denominare album: nam conſtituere latius patet, quam denominare, inuenitúrque in quouis conceptu obiectiuo ſe per identitatem communicante alicui compoſito, ſiue ita ſe ei communicet per modum formæ denominantis, ſiue per modum ſolius ſubiecti.

119 Alij reſpondent, inter cauſas intrinſecas, & effectum ab eis reſultantem non debere dari diſtinctionem realem; ſoliuſque cauſæ extrinſecæ proprium eſſe, vt à ſuo diſtinguatur effectu: quare partes albi, eſto ſimul ſumptæ, & vnitæ illud cauſent, ab eo non diſtingui realiter: quippè quia illud non cauſant extrinſecè, ſed intrinſecè duntaxat, atque inſtar componentium. Ita Pereira lib. 5. Philoſophiæ quæſt. 3. in reſponſione ad 5. Cabero tractat. 1. phyſic. dub. 3. diſputat. 6. & Dominicus Soto in 1. quæſt. 3. ad 1. & alij.

120 Enimverò difficillima mihi videtur hæc ſolutio. Quid enim difficilius intellectu, quam aliquid verè poſſe cauſare ſeipſum, eſſéve prius natura ſeipſo, idque immediatè, & proximè? An nō relatio cauſæ etiam intrinſecæ ad effectum, iuxta ipſos aduerſarios, eſt relatio realis, ac prædicamentalis, ad quam

requi

requiritur proculdubio distinctio realis? Nónne personalitates diuinæ sibi immanent, ac sunt intrinsecæ per circuminsessionem, iuxtà omnes Theologos? & tamen vna nequit esse principium reale alterius, sine reali vtrinque distinctione. Similiter ergo in præsenti, &c.

121 Præterea, si aliquid intrinsecè causare, seu constituere, aut componere seipsum potest, non video, cur Deus compositionis veræ, & realis incapax sit, aut cur natura diuina, seu Deitas in abstracto seipsam non possit componere. Quod enim collectio formalitatum, quibus Deus, aut Deitas constat, ab eo non distinguatur realiter, non obstat in aduersariorum principiis. Quod item eæ formalitates inter se non distinguantur realiter, haud etiam obesse potest: magis enim videtur esse de ratione causarum quarumuis, vt ab effectu suo distinguantur, quam vt inter se sint distinctæ: causæ autem intrinsecæ, iuxta eos quibuscum disputamus, haud distinguuntur ab effectu suo: ergo nec ita debent distingui inter seipsas: ac proinde non erit, cur formalitates Dei, aut naturę diuinæ nequeant esse alterutrius vere causæ intrinsecæ, siue partes componentes: quo tamen nihil absurdius.

122 Melius ergo respondetur cum Patribus Suarez, Rubio, Hurtado, & aliis non paucis scholasticis, partes albi v.g. collectiue sumptas, non distingui vllatenus realiter ab illo; at, si diuisiue sumantur, ab eo distingui realiter inadæquatè: hanc autem distinctionem realem sufficere ad genus causæ intrinsecæ: proinde præfatas partes albi, posteriori modo, nempe diuisim sumptas, posse, & debere album intrinsecè causare; tantúmque collectim vsurpatas haud posse respectu illius eam exercere causalitatem: quod verò non exerceant, nobis non obesse: quippè qui collectionem partium solius compositi substantialis, ac per se ordinis finiti asseruimus ab illo esse realiter adæquatè distinctam, eiusque veram causam.

123 Verum contra hanc nostram solutionem dices, vnionem, & diuisionem opponi: partes ergò albi esse vnitas non est eas sumi diuisiuè, sed potius eas ita non posse sumi: at non nisi prout vnitæ causare possunt intrinsecè album ex iis compositum, & resultans; illud ergo diuisiuè sumptæ non causant intrinsecè. Respondeo, vnionem partium albi, aut cuiusuis alterius compositi, opponi quidem earum diuisioni physicæ, seu separationi reali, secus vero illarum diuisioni Logicæ, siue distributioni, qua scilicet dicatur de hac parte v. g. de albedine seorsim sumpta, quod causet intrinsecè album, & de pariete, seorsim & in alia propositione, quod similiter illud causet; in hunc modum; albedo est causa intrinseca albi, & paries est causa intrinseca albi, & vnio illorum est causa vt quò, siue causalitas actióve intrinseca albi: quin propterea verum sit vna enuntiatione dicere, albedo, & paries, & vnio sunt causa intrinseca albi: haud enim sunt eius causa, sed ipsum album. Quocirca partes albi prout vnitas, & non aliter illud intrinsecè causare, non obstat, quominus distribui possint, ac prout distributiuè, seu diuisiuè acceptæ album causare.

124 Dices iterum: nec sola albedo, nec solus paries, aut vnio causat intrinsecè album: ergo albedo, & paries, & vnio illud intrinsecè causant: omnes ergò partes illud ita causant: ac proinde collectiuè sumptæ non possunt illud non causare: haud secus ac si omnes homines, qui sunt in foro, currant, fieri nō poterit, quin eo ipso homines, qui sunt in foro, collectiuè sumpti currant. Respondeo, vt neque de sola albedine, neque de pariete solo, aut vnione dicatur causare intrinsecè album, satis est, quod omnis pars albi illud causet: omnem autem albi partem illud causare verificatur sufficienter, per descensum copulatiuum, quo non termini, sed propositiones necti solent per eum, inquam, descensum hoc modo factum; *& albedo causat album, & paries causat album, & vnio suo modo.* Proinde non est necesse ad id, vt nulla pars albi sola illud causet, quod descensu copulato dici, & enuntiari possit; *albedo, & paries, & vnio, siue omnes partes albi illud intrinsece causant.*

Et quidem non esse id necesse, manifesto confirmatur exemplo: siquidem nec de solo instanti A. æternitatis à parte post verificabitur præteriisse aliquandò, nec de solo instanti B. nec de alio vllo: & tamen non propterea verum vnquam erit, quod omnia collectiuè sumpta præterierunt. Similiter ergo in præsenti, &c. Ob id autem replicam factam suspicor aliquos valde implicare, quia non animaduertunt ad prædictam distinctionem, inter descensum copulatiuum, & copulatum, quæ quidem est apertissima, & à nemine Dialecticorum, quod sciam, reuocata in dubium. 125

Dies vlterius. Datur aliqua causa adæquata intrinseca albi: at albedo non est causa eius adæquata intrinseca, nec paries est eius causa adæquata intrinseca, nec vnio: ergo albedo, & paries, & vnio illud intrinsece causant, ac proinde eiusmodi partes collectiuè sumptæ illud adæquatè causant: quo pacto Apostoli Dei collectiuè tantum sumpti sunt duodecim, quia nec de Petro dici potest esse duodecim Apostolos, nec de Andrea, nec de Iacobo, &c. tantúmque de illis vna propositione enuntiari potest esse duodecim, in hunc modum: Petrus, & Andreas, & Iacobus, &c. sunt duodecim. Maior autem replicæ suadetur, quia causa inadæquata respicit ex conceptu suo causam aliquam adæquatam, ad eamque velut eius pars essentialiter refertur: quare fieri non potest, vt Deus v.g. sit causa inadæquata caloris, & eius etiam causa inadæquata sit ignis, quin ex Deo, & igne conffletur, vna causa adæquata caloris: at albedo est causa inadæquata albi, & paries etiam, vnióque est causa eius inadæquata: in illis ergò reperitur necessario causa aliqua adæquata intrinseca albi, quæ vel de singulis eorum dicatur, vel simul de omnibus. Tum etiam, album est adæquatus effectus intrinsecus suarum partium, integrúmque compositum: effectus autem adæquatus, & causa adæquata sunt correlatiua: ergo albi est aliqua causa adæquata intrinseca, vti in maiori propositione constitutum est. 126

Fateor hanc replicam esse satis difficilem. Ad illam tamen respondeo, cum P. Hurtado in vberiori editione disp. 6. phys. sect. 1. §. 12. & sequentibus, maiorem eius propositionem (qua adstruitur, albi esse aliquam causam adæquatam intrinsecam) debere negari, ac reiici vt falsam. Verius enim est, solius compositi substantialis, & per se finiti ordinis dari causam adæquatam intrinsecam. Prior autem negatæ maioris probatio non conuincit. Etenim esse causam adæquatam ex pluribus inadæquatis coalescentem in eo positum est, quod collectio aliqua principiorum causet effectum quendam: cum igitur, iuxta dicta, & demonstrata superius non verificetur de collectione albedinis, parietis, & vnionis causare album, sed potius esse ipsum album, idque quantumuis quæuis earum partium sit causa inadæquata albi; sanè mirum non est, quod, non obstante causalitate inadæquata singulis conueniente, haud possint omnes collectiuè sumptæ album causare adæquatè intrinsecè. 127

Itaque

128 Itaque alterutra earum partium eſt cauſa inadæquata intrinſeca: non quia continetur in aliqua cauſa adæquata eius generis, ſed quia eſt cauſa intrinſeca, & non adæquata, tantumque abſens ab eo quod ſit cauſa intrinſeca adæquata, vt ne cum alia comparte & cauſa inadæquata poſſit cauſam intrinſecam adæquatam conſtituere. Quod autem nec Deus ſit cauſa inadæquata caloris, nec ignis, quin ambo ſint eius vna cauſa adæquata, hoc ſolum arguit, in omnibus, aut certe pleriſque cauſis extrinſecis, non poſſe plures earum eſſe inadæquatas, abſque eo quod vnam adæquatam conſtituant: cuius ratio eſt, quia nulla poteſt eſſe repugnantia, in eo quod vniantur quodámodo ad vnam cauſam adæquatam conſtituendam: cæterum cauſæ intrinſecæ inadæquatæ totius accidétalis vniri in ratione cauſæ adæquatæ intrinſecæ, haud poſſunt: ita enim eas vniri eſt collectiuè ſumptas cauſare compoſitum; quod tamen, propter earum identitatem cum illo à nobis probatam, omninò repugnat.

130 Porrò negatæ à nobis maioris poſterior probatio efficax non eſt: album enim dicitur integrum adæquatumq; compoſitū aut, quod iuxta eſt, effectus intrinſecus, & adæquatus ſuarum partiū, non quod ab iis, vt à cauſa adæquata procedat, ſed quia non aliud cópoſitū accidentale, aliuſve effectus intrinſecus ex iis diuiſiuè ſumptis reſultat: nouum enim, abſurdúmve non eſt, id dici adæquate tale, quod vnice eſt tale, ſiue præter quod nihil aliud habet rationem talis: qua ratione, locus adæquatus corporis v.g. dicitur is, præter quem non occupat alium: eoque ſenſu, & ſumpta adæquatione, non poſitiuè ſed negatiuè. certum apud omnes eſt, haud poſſe corpus etiam diuinitus eſſe in duplici loco adæquato: eodemque intellectu ſeruata proportione verum eſt, haud poſſe eundem effectum eſſe à duplici cauſa adæquata, efficienti, & extrinſeca.

131 Adiice in confirmationem reſponſionis noſtræ replicam factam, eſtò difficilem, manifeſtæ tamen inſtantiæ eſſe obnoxiam; eaque aut nihil probari, aut certè quod lapides omnes acerui collectiuè ſumpti diſtinguantur ab illo realiter adæquatè; contrà quàm Ariſtoteles 8. Metaph. text. 15. & alibi ſæpè, omnéſque cum eo Doctores ſentiunt: necnon relationem prædicamentalem diſtingui etiam realiter adæquatè à fundamento, & termino collectim ſumptis, & vice verſa: quod etiam eſt contra non paucos eorum, quibuſcum diſputamus. Sequela ſuadetur: etenim diſtinctio inadæquata videtur reſpicere diſtinctionem realem adæquatam, cuius ſit pars, & in qua contineatur: quiuis autem lapidum acerui diſtinguitur realiter inadæquatè ab illo: ergo neceſſum eſt, aliquid aſſignare in aceruo, quod ſit ab illo realiter adæquatè diſtinctum: at nullus lapidum ſeorſim ſumptus ita diſtinguitur ab aceruo: talem ergo ab eo diſtinctionem realem adæquatam ſortiri debet tota lapidum collectio: quo tamen nihil abſurdius, vt dictum eſt.

132 Eadem ratione confici poteſt, contrà non paucos aduerſariorum, diſtinctio realis adæquata relationis à collectione fundamenti, & termini, vt intuenti conſtabit. Quapropter, ne alterum alterumque ſequatur inconueniens, dicendum eſt, vti de ratione diſtinctionis inadæquatæ ſingularum partium non vnitarum eſt, quod earum collectio ſit realiter adæquatè diſtincta à toto ſeu cumulo ex iis reſultante, atque coaleſcente; ſed potius id genus diſtinctionis inadæquatæ ſine adæquata diſtinctione, in qua contineatur, inuenitur: ita ſimiliter partes albi ſingulatim ſumptæ cauſare poterunt illud inadæquatè, quin vel ipſæ ita acceptæ, vel earum collectio, aliúdve quidpiam reſpectu illius ſortiatur rationem cauſæ intrinſecæ adæquatæ.

Dices poſtremò, contrà noſtram ſolutionem principalem argumento quarto adhibitam. Nulla pars compoſiti accidentalis diuiſiuè ſumpta cauſatur ab alia eodem modo ſumpta: at quod nulli parti compoſiti conuenit, haud poteſt compoſito à partibus indiſtincto conuenire, cum totum indiſtinctum à partibus hoc ipſo cum illis conſentire debeat in omnibus prædicatis: alioqui haud forent indiſtincta: totum ergo accidentale v.g. album vel eſt diſtinctum à ſuis partibus, vel certè ab iis etiam diuiſiuè ſumptis haud poterit cauſari. Maioris probatio ſic habet; nam v.g. ab albedine nec cauſatur intrinſecè ipſa albedo, nec etiam paries, nec, vt multi putant, vnio, ſed potius ab vnione, & inhærentia fortaſſis cauſatur è contrario albedo: ergo, &c. 133

Ac profectò hanc difficultatem luculenter propoſitam video à Platone in Parmenide his verbis: *Totum ipſum vnum ex multis eſſe oportet, cuius partes ſunt, quæ partes appetantur, qualibet enim partium, non multorum pars, ſed totius exiſtit. At quomodo iſtud? ſi quid multorum pars eſſet quibus ipſum ineſſet, & ſui ipſius quodammodo eſſet pars, quod eſt impoſſibile, & aliorum cuiuſque: ſiquidem omnium. Vnius enim non exiſtens pars, vno excepto aliorum omnium erit, atque ita vniuſcuiuſque pars non erit. Non exiſtens verò pars cuiuſque, nullius ex multis erit. Et ſi nullius eſt, eſſe quicquam iſtorum omnium, quorum nullius vel pars, vel aliud quidquam eſt, impoſſibile erit. Apparet quidem. Non ergo multorum, nec omnium pars eſt, quæcunque ſit pars, ſed vnius cuiuſdam ideæ, & vnius cuiuſdam, quod totum vocamus factum ex cunctis, vnum atque perfectum.* Hactenus ille. 134

Reſpondeo tamen iuxtà dicta ſuperius, quod nulli parti ſecundum ſe conuenit, id poſſe interdum toti compoſito, vtvt à partibus indiſtincto, conuenire: quemadmodum patet, ex eo quod nullum inſtans æternitatis ſit impertranſibile aliquandò: & tamen omnia collectiuè ſunt impertranſibilia; & eiuſmodi, vt nunquam poſſit de iis dici, iam prætteriiſſe. Item nulla pars numeri eſt numerus: earum tamen collectio eſt numerus. Quamobrem, etſi nulla pars albi v.g. ſecundum ſe ſumpta, intrinſecè cauſetur ab alia, totum tamen album poteſt, ac debet ab ea ita cauſari, idque licet in ea, & alia comparte, atque vtriuſque vnione per identitatem conſiſtat. 135

Capvt XI.

Quid denique exiſtimandum de diſtinctione reali totius Mathematici, ſiue integralis à ſuis partibus?

Eiuſmodi etiam totum à collectione partium ſuarum realiter non diſtingui tuentur omnes, qui totum ſubſtantiale phyſicum à ſuis partibus realiter indiſtinctum putant, & eorum quoque qui non putant, aliqui: præſertim verò Ferrarienſis, Zimara, & Fonſeca ſuperius citati. Quibus ſubſcribo. Primò: quia ſi totum integrale continuum diſtingueretur realiter adæquatè à ſuis partibus, non poſſet non eſſe diſtinctū ab omni diuiſibilitate, cum hæc niſi in partibus non reperiatur: eſſet ergo formaliter indiuiſibile: hoc autem abſurdum eſt: quis enim ſibi perſuadeat, vaſtum illud maris æquor per tot ſpatia diffuſum, 136

diffusum, ac toti terrarum orbi circumfluum, formaliter tamen indiuisibile esse, aut cœlum, quod infinita quadam ambitione cuncta continet atque complectitur, instar tamen puncti esse? Nec refert, si dicas his duobus exemplis non probari nisi indistinctionem realem totius integralis homogenei à suis partibus, secus vero heterogenei: quare hoc posterius censendum esse realiter distinctum a collectione partium suarum, non verò illud prius, vt existimat Ioannes de Neapoli quodlib. 2 q. 7. Namque hoc discriminis inter vtrumque totum integrale, de quibus proxime, commentitium est, & absque vllo adstruitur fundamento. An non etiam ita liceret, distinguere inter totum substantiale physicum vitale v. g. & non vitale, sed inanimum; & illud a partibus distinctum realiter asserere, non hoc; aut vice versa? nec hoc solum, sed plura alia id genus in præsenti materia pro libito possent confingi.

137 Secundò probatur nostra, & verior opinio: quia ideo potissime partes totius physici, ac naturalis ab eo distinguuntur, & è diuerso, quia debent habere subsistentiam, per quam supponitentur, & quæ alia esse non potest, quam totalitas ex illis resultans: quare tam indubitatum esse debet, totum confectum ex partibus essentialibus corporis naturalis ab iis distingui, quam certum est ex mysterio Eucharistiæ subsistentiam à natura, quam subsistere facit, realiter oportere distingui. Atqui partes totius integralis v. g. materiæ primæ, quatenus eius præcisè sunt, non subsistunt nec habent aliam subsistendi necessitatem, quam prout sunt in toto physico, & quatenus illud cum forma substantiali constituunt: eius enim necessitatis quod esse potest fundamentum? Non est ergo, cur præfatæ continui partes inter se vnitæ tertiam vllam entitatem, aut totalitatem pariant. Confirmatur: quia Christus Dominus non est tertia vlla entitas, aut totalitas ex vnione humanitatis, & diuinæ personalitatis resultans, vt exprese docent Suarez citata disputat. 36. Metaphysic. sect. 3. numero 22. ad finem, Auersa quæst. 19. Philosoph. section. 8. parum post medium, versu, *totum item*, necnon cæteri communiter scholastici. Non alia ratione, nisi quia ex partibus Christi Domini, personalitate scilicet Verbi, & humanitate non resultat alia personalitas, per quam subsistant, vt est fide sanctum. Similiter ergo in præsenti, &c.

138 Obiicies tamen Aristotelem 7. Metaph. text. 60. ibi: *Syllaba vero non est ipsa elementa, nec idem quod B. & A, sed aliquid aliud.* Et 5. Metaphysic. text. 19. ibi: *Numerus sex, non est qui bis ter, vel ter bis, sed qui semel sex.* Tum sic: syllaba, Ba, est totum integrale, sin permanens, saltem successiuum: distinguitur autem ab A. & B. ergo, &c. Deinde numerus totum quoddam integrale discretum est: at numerus sex non est bis ter, sed potius distinguitur à duplici numero ternario, ex quibus veluti partibus conflatur. Respondeo, Philosophum per A. & B. intelligere elementa, & per syllabam Ba corpus naturale completum, ex elementis virtualiter sumptis, siue ex materia, & forma virtutes, atque qualitates elementorum participante coalescens, vt interpretatur Fonseca vbi supra: quamobrem eo loco innui distinctionem realem, non totius integralis, sed physici, & naturalis à suis partibus. Præterea, cum dicitur ab Aristotele, bis tria non esse formaliter sex, hoc magis allegoricè, quam litteraliter est accipiendum, vt proxime dictum est in simili.

Obiicies secundò: linea bipalmaris v. g. est omninò similis alteri itidem bipalmari, & vnius cum ea speciei, si sint ambæ ex eadem materia: alterutra ergò distinguitur realiter adæquate a suis partibus simul sumptis, & vnitis: alioqui si has, harumque, quod consequens est, vniones per identitatem includeret, sane, quæ est, in vnionibus vtriusque, diuersitas specifica, eadem resplenderet quadantenus in vtraque. Profectò aut hic discursus valet, aut nihil valere videtur is, quem nos supra cap. 2. confecimus, pro distinctione reali totius physici, & naturalis à suis partibus. 139

Respondeo, lineam bipalmarem duplicem esse; aliam formaliter indiuisibilem, nec nisi virtualiter extensam, & diuiduam: aliam verò, extensione, & diuisibilitate formali partium præditam: prior solum reperiri potest in alio rerum ordine; posterior de facto existit, & est propria huius ordinis, ac seriei rerum. Duæ ergò lineæ bipalmares prioris ordinis specificè conueniunt, suntque omninò, & adæquate similes; nec mirum, cum nullas partes, aut partium vniones, vi quarum distinguantur, inuoluant. Sin autem sint posterioris, præsentísque rerum ordinis, certe ex conceptibus suis particularibus, haud possunt esse eiusdem omninò speciei, vel adæquatè similes, quæ est diuersitas vnionum, ex quibus identicè coalescunt; sed tales esse possunt, penes rationem communem lineæ bipalmaris abstrahentem à diuisibili, & indiuisibili: hæc enim in vtraque linea de facto existenti est omninò eadem, & nullam exprimit dissimilitudinem. 140

Atque hoc pacto intelligendum est, quod dixi suprà, vnam albedinem intensam, aut extensam in abstracto sumptam esse de facto omninò similem alteri: si enim alterutra sumatur, penes conceptus particulares albedinis vtrique proprios, profectò non poterunt non aliquatenus differre specie propter vnionum, quas inuoluunt, diuersitatem specificam. Nec verò hac ratione saluari potest, hominem, aut humanitatem de facto existentem esse alteri humanitati homini ve omnino similem, esto nec homo, nec humanitas distinguantur realiter à suis partibus, partiumque vnionibus: nam aduersarij nostri tuentur, hominem, humanitatémque nec in hac, nec in alia vlla rerum serie possibili, distingui realiter à collectione partium suarum inuicem vnitarum. Hominum ergo de facto existentium similitudo omnimoda, & nullam explicans vel minimam dissimilitudinem, haud potest esse in ratione hominis secundum huius rationem communem abstrahentem ab homine huius seriei, & alterius cuiusque possibilis. Proinde, vt talis similitudo defendi possit, ad distinctionem realem hominis, & cuiusuis totius realis à suis partibus recurrendum est. 141

Hactenus solutio obiectionis secundæ. Ad quam aliter & melius dici potest, lineam bipalmarem, & quamcunque aliam sumi posse, & solere pro extensione radicali, & in actu primo, magisque respiciente vniones specie diuersas, quam illas includente: ac proinde vnam esse posse vnius speciei omninò cum alia: suprà namque cap. 3. ad finem ostensum est, respectum essentialem ad vniones specie tantum logica diuersas haud arguere diuersitatem specificam: & alioqui nihil non futurum diuersæ speciei à quouis alio. Atque hac ratione, quod supposui, vnam albedinem esse eiusdem omninò speciei cum alia, eique prorsus similem, 142

verum esse potest, sumpta vtraque albedine penes vtriusque conceptum etiam particularem: nimirum, quia alterutra ita sumi potest, vt nihil aliud, quam partes albedinis potentes petentésque inter se & cum subiecto vniri, non verò tales partes, prout formaliter, & in actu secundo vnitæ.

143 Obiicies tertiò. Partes totius integralis illud constituunt: nihil autem potest à seipso constitui, aut intrinsecè causari: ergo, &c. Verum huic obiectioni factum est satis cap. præcedenti in simili, cum sermo esset de indistinctione totius accidentalis à partibus, per quas constituitur, & intrinsece causatur. Obiicies denique quartò: si continuum v. g. materia prima non distingueretur à suis partibus, esset vnum per accidens, ad modum quo totum physicum naturalis ordinis, exempli gratia homo, iuxtà nos haud posset non esse totum per accidens, si consisteret in collectione suarum partium. At repugnat materiam primam, aut aliud continuum esse vnum per accidens: tale namque si esset, quomodò esse posset de primo, & quidditatiuo conceptu totius per se v.g. hominis? ergo, &c. Sed huic argumento fiet satis lib sequenti tract. & cap. 1. ibique ostendetur continuum esse ens vnumque per accidens, & nihilominus primariò constituere posse simul cum forma vnum substantiale, & per se.

TRACTATVS X.

De natura, & subsistentia corporis naturalis, & partium illud essentialiter componentium.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit natura essentialiter componens, ac denominans corpus naturale?

1 ANTEAQVAM naturam compositi substantialis, & per se ab Aristotele definitam explicem, operæpretium erit, varias naturæ latiùs fusæ acceptiones præmittere. Inprimis ergò natura pro Deo rerum omnium opifice, modóque pro rebus à Deo factis vsurpari solet: qua ratione natura diuiditur à philosophis, in naturam creatricem, & creatam, siue in naturam naturantem, & naturatam. Secundò natura accipi consueuit, pro essentia, & quidditate rei: cum hoc tamen discrimine, quod natura in ordine ad operationem explicitè sumatur, & essentia in ordine ad existentiam, per quam possit existere, ac quidditas in respectu, & ordine ad definitionem, qua res aliqua explicetur.

2 Tertiò natura sumi adsolet pro exigentia, & propensione causarum naturalium: quo pacto, natura dicitur nihil frustrà moliri, odisse superfluum, malum per se non intendere, &c. Quartò Theologicè vsurpari potest natura, & iuxtà non paucos perinde est, atque collectio rerum omnium existentium, & possibilium, nullam habentium cum gratia iustificante, aut visione beatifica connexionem, physicam, aut intentionalem, mediatam, aut immediatam, antecedentem, aut consequentem: & hac ratione dici debet ens naturale, quod præfata connexione caret, supernaturale verò quod illam sortitur. Quintò tandem natura accipi consueuit, pro principio intrinseco, & constitutiuo substantiæ materialis completæ: & hoc postremo sensu substantia materialis completa ens naturale appellatur, contrà verò substantia immaterialis completa, cuiusmodi est Deus, & Angelus, nomine entis transnaturalis vocatur: necnon etiam facultas, quæ de priore substantia differit, physica seu scientia naturalis, & quæ de posteriore, metaphysica, siue scientia transnaturalis nuncupantur. Vide Fonsecam, Pereiram, & Conimbricenses de his eruditè, & copiosè disserentes.

Aristoteles igitur lib. 2. physic. cap. 1. naturam, secundum eius vltimam, & huius instituti propriam acceptionem, ita definit: *Est principium, & causa motus & quietis, eius in quo est primò, & per se, & non per accidens.* Principium est, vnde aliquid est quouis modo: qua ratione aurora principium diei dici solet. Causa verò est, vnde aliquid est cum dependentia, qua causa esse in illud per se influat: qua ratione sol lucis non solum principium, verumetiam causa est. Principium autem, & causa bifariam accipi possunt; nimirum pro principio causáque actiuis, aut pro principio causáque passiuis: & vtroque modo in definitione naturæ principium, & causa sumuntur. Quod suadeo. 3

Primò: quia non est potior ratio, cur principium actiuum magis, quam passiuum, aut è conuerso, natura sit: vtrumque ergò natura erit, ac proinde vtrumque in definitione naturæ ex æquo clauditur. Tum etiam principium actiuum motus est forma, & passiuum materia: at tam materia, quam forma est natura: ergo principium tam actiuum quam passiuum est natura, atque adeò vtrumque in definitione naturæ comprehenditur, & neutrum excluditur. Minor est expressa Aristotelis lib. 2. phys. c. 1. text. 10. ibi: *Vno igitur modo natura sic dicitur, prima, quæ cuique subiecta est, materia rerum earum, quæ mutationis, motionisque principium in se habent: alio autem modo forma, & species ea, quæ vt ratio dicitur.* Et c. 2. text. 21. ibi: *Cum autem natura bifariam dicatur, tum forma, tum materia, sic contemplari hac debemus,* &c. Aristoteli consentit B. Thomas tertia parte q. 2. art. 1. ibi: *Vlterius deriuatum est nomen naturæ ad significandum quodlibet principium intrinsecum motus, secundum quod dicit Philosophus 2. phys. quod natura est principium motus in eo, in quo est per se, & non secundum accidens: hoc autem principium, vel forma est, vel materia: vnde quandoque natura dicitur forma, quandoque materia.* In eadem sententia est Damasc. lib. 3 de fide orthodox. c. 3. ibi: *Sed quia plurimæ hominum personæ sunt, omnes autem eandem naturæ rationem recipiunt, (omnes quippè ex anima, & corpore constant, & natura omnes animæ participes sunt, ac corporis essentiam, communémque speciem habent) idcirco plurimarum, ac diuersarum personarum vnam naturam dicimus; quod singulæ personæ duplicem naturam habeant, & in duabus naturis, hoc est anima, & corpore, censeantur.* Hæc ille. Nostram etiam opinionem de indifferentia naturæ ad materiam, & formam tuentur Lorca 1. 2. s. 1. disp. 3. Suar. disp. 15. met. s. 11. Hurtado, Rubius, Conimbricenses, & plurimi alij. 4

Enim verò Scot. in 2. dist. 18. q. vnic. censet, materiã, seu principium passiuum solum esse naturam: quia solum principium intrinsecum motus est natura, vt constat ex iis verbis definitionis naturæ; *Motus, eius, in quo est primò, & per se, & non per accidens:* ast principium intrinsecum motus est eius principiũ passiuum. Secundò: quia in tantum aliquis motus est 5

natu

naturalis, in quantum eius vi aliquid mouetur, à quocunque moueatur: solum autem principium passiuum moueri potest, prout moueri aptum est, & postulat. Scotum sequuntur alleclæ.

6 E contrariò Vasquez tom. 1. in 1. 2. disp. 25. n. 20. Cabero tr. 2. phys. disp. 1. dub. 4 Valles aliique censent, solam formam, seu principium actiuum esse naturam. Primò: quia alioqui omnis motus violentus erit naturalis, siquidem in principio aliquo passiuo suscipitur. Secundò: quia Arist. lib. 2. phys. c. 1. & 3. in eo artificialia à naturalibus differre docet, quod hæc in se habeant principia suorum motuum, secus vero illa: vbi de solis principiis actiuis fatur; siquidem principia passiua suorum motuum in vtrisque reperiuntur.

7 Cæterùm vtraque sententia mihi displicet ob rationes suprà positas, pro mea sententia inter vtramque media. Ad primum Scoti, & sectatorum argumētum respondeo, in definitione naturæ, verba illa, *in quo est primò, & per se, & non per accidens*, non appellare suprà motum, vt sensus sit, *in quo est motus primò, & per se, & non per accidens*; sed supra naturam; ita vt sensus sit, naturam esse principium motus, eius compositi, in quo ipsa natura primò, & per se, & non per accidens inest, vti mox explicabo. Ad secundum respondeo, motum non solum naturalem dici, cum aliquid mouetur, prout moueri aptum est, verum etiam cum mouet, & agit, prout mouere natum est: quare agentia naturalia non tantum virtutes passiuæ, sed sæpius virtutes actiuæ nuncupantur. Porrò ad primum argumentum Patris Vasquez, & sequacium satisfaciā infra, & ostendam quatenus omnis motus violentus sit non naturalis, & quodammodo etiam naturalis. Ad secundum argumentum eiusdem Auctoris dicendum est, artificialia à naturalibus iuxtà Aristotelem in eo differre, quod hæc habeāt principia suorum motuum, quæ in eo quod mouetur primò, & per se insint, illúdque substantialiter componant: illa verò habeāt principia, quæ, id quod mouetur, per accidēs componant, nimirum, quia forma artificialis merè accidētaria est.

8 Motus autem, & quies multifariam accipi possunt. Siquidem motus alius materialis, spiritualis alius; quamuis enim Arist. 6. phys. c. 6. solos motus materiales agnouerit, & res spirituales propriè moueri negarit; tamen res spirituales non tantum mutari, verumetiam moueri Theologis celebre est: idque præter alios exprimit Greg. in 1. dist. 7. q. 5. ar. 2 Deinde motus alius est positiuus, qualis est generatio, quæ ad substantiam; alteratio, quæ ad qualitatem; accretio, quæ ad quantitatem; latio, quæ ad vbicationem producendas ordinantur: alius est priuatiuus, qui per oppositas carentias quadrifariam, aut pluries dissecari potest. Rursus motus alius est naturalis, vt cum lapis in centrum descendit; alius violentus, vt cum à centro extrahitur, alius artificialis, vt cum æs, aut marmor in statuam cōformantur, alius supernaturalis, vt cum homo per amorem, aut cognitionem supernaturalis ordinis, vltimo fini suo coniungitur. Quies etiam alia est positiua, quæ in acquisitione, seu possessione quamuis instantanea termini alicuius sibi congrui, & conuenientis sita est: alia verò est negatiua, quæ in carentia vlterioris motus posita est; aliis etiam modis, quibus suprà diuis⁹ est mot⁹, & diuidi potest quies motui opposita.

9 His constitutis, censeo naturam ab Aristotele definitam esse in ordine ad motum, & quietem, qualescunque ex iis, quos nuper recensuimus. Etenim nulla species motus, aut quietis in definitione illa excluditur: quidni ergò omnes in ea comprehendantur? Tum etiam, in ordine ad eum motum eamque quietem natura definitur, per quos substantia naturalis, siue materialis completa à substantia non naturali siue immateriali distinguitur, cum de natura prout huius substantiæ constitutiua in libris physicorum Aristotelis sermo sit, vt omnibus constantissimum est: at nullus motus, nullaque quies est, qui, si sint à principio per se, & non per accidens intrinseco, ei quod mouetur, substantiam materialem completam, a quauis alia non distinguant, vt ex post dicendis constabit, vtque sponte sua est manifestum.

Dices tamen: si natura in ordine ad quemcumque motum, & quietē definiretur, omnis motus dici posset naturalis: omnem autem motum, siue supernaturalem, siue violentum appellare naturalem videtur absonum, atque ridiculum. Respondeo, motus violentus & supernaturalis naturalis non est, id est iuxtà propensionem, & inclinationem naturæ, sed alter suprà illam, alter contrà illam est: cæterum vterque naturalis dici potest, si motus naturalis sumatur, vt sumi potest & debet, pro motu principij per se & non per accidens intrinseci ei composito, quod mouetur. 10

Dices iterum: negari nequit, quin cælum constet natura, videlicet materia, & forma: & nihilominus principium motus, & quietis in se non habet, sed solius motus: cum cælum irrequieto, & nunquam intermisso motu cieatur. Respondeo primò, cælum suaptè natura quiescere per centrum, polos, & axes, vt Philoponus, & Simplicius interpretantur. Respondeo secundo, cœlum suapte natura quiescere, si de quiete positiua nuper explicata sermo sit: Vbicationem enim sibi consentaneam acquirit, quamuis cum ea non perseueraturum: quod autem quies hæc positiua, sicut & ea, quæ in ordine ad idem centrum, eosdemque polos, & axes sumitur, impropriè quies sit, non obest: quia etiā motus priuatiuus impropriè motus est: & tamen in ordine ad eum natura definitur, vt supra ostensum, vtque fatentur duarum solutionum præcedētium aduersarij. Tertiò sunt, qui putent cœlū nō ab intrinseco moueri, sed duntaxat ab intelligentia, quæ, si cœlū rotare nollet, nihil contra eius faceret inclinationem: in hac autem sententia, quis non videat, cœlū esse principium passiuum non minus quietis, quam motus? 11

Quartò, cum definitur natura, *principium motus & quietis*, &c. particula *&*, cum particula, *vel*, coincidere potest, vt in aliis definitionibus interdum vsuuenit: sic Porphyrius definit accidens, *Quod potest adesse & abesse, sine subiecti corruptione*. Quintò tandem, motus, & quies, in definitione naturæ, nō pro solo motu, & quiete locali, verumetiam pro quouis alio sumuntur, vt suprà edocui: sic autem cœlum non solum mouetur, verumetiam quiescit; siquidem, cum aliquando esset informe, & ornatu lucis, aliarumque qualitatum careret, à creatore suis numeris absolutum, & perfectum, est, ac proindè ad perfectionem aliquam accidentalem initio promotum fuit, in quo hactenus quiescit. Mitto alias solutiones, breuitatis causa. 12

Reliquæ definitionis particulæ, nimirū, *eius in quo est primò, & per se, & non per accidens*, denotant, vt insinuatum suprà est, principium motus, & quietis, ad hoc vt natura sit, debere componere per se & substātialiter id quod mouetur, aut quiescit. Vnde infertur primò, Deum naturam non esse, nec natura constare, prout in præsenti natura sumitur: tum quia in Deo non est compositio substantialis: tum etiam quia in eo propriè motus non est, propterea quod motus cum mutatione coincidat, Deus autem omnis mutationis sit incapax: tum denique, quia estò diuinæ processiones immanentes, & ad intrà dicantur quodammodo motus, earum tamen principium, est in Deo non causa. Itaque, cum definitur genera- 13

tio viuentium, *origo viuentis à viuenti, à principio coniuncto in similitudinem naturæ*, haud sumitur natura in ea definitione, prout inpræsentiarum est ab Aristotele definita: aliàs generatio Verbi diuini impropriè, & metaphoricè generatio futura esset, vel certè minus strictè quam generatio creata: cum natura ab Aristotele in præsenti definita in Deo propriè locum non habeat, vt iamiam constitutum est. Ergò natura, in definitione generationis viuentium, sumitur fortasse pro principio operatiuo physicè, & realiter ad intrà; qua ratione proprietates ab essentia realiter productæ, eique intrinsecæ naturales dici adsolent. Atque hoc sensu sumpta natura, filium diuinum Patri in similitudinem naturæ coniunctum esse, secus verò spiritum sanctum Patri filióve; adeoque originem filij à Patre generationem esse posse, originem Spiritus sancti à Patre filióque non generationem sed processionem, sunt qui probabiliter existiment. Verum de hoc alibi.

14 Infertur secundò ex dictis, Angelum etiam naturæ hic ab Aristotele definitæ omninò esse expertem. Siquidem in Angelo nulla est compositio substantialis etiam ex subsistentia, & natura, vt ostendam inferius: quare in eo nullum erit principium motus, & quietis, eius in quo est primò, & per se, & non per accidēs; cum particula illa, *primò, & per se*, significet compositionem substantialem, in eo quod mouetur, vt iterum est atque iterum animaduersum. Quod si cum cōmuniori sententia Angelum ex natura, & subsistentia substantialiter componi quis censeat, adhuc Angelū naturæ impræsentiarum definitæ exortem esse satis probabiliter defendere poterit: nimirum si particula, *primò*, dicatur significare vnam compositionem substantialem, ex materia videlicet, & forma, quæ compositio substantialis primaria dici potest; & particula, *per se*, aliam compositionem substantialem, ex natura scilicet, & subsistentia, quæ compositio substantialis secundaria potest appellari: quando igitur Angelus vna tantum compositione substantiali, secundaria nimirum, non verò alia gaudet, quid mirum, si naturæ expers censeatur?

15 Infertur ex dictis tertiò, vnionem partium essentialium corporis naturalis non esse naturam: quia non est principium, & causa motus, & quietis, &c. sed sola ratio principiandi, causandíque compositum. Infertur postremò ex dictis, compositum ipsum siue corpus substantiale completum non esse naturam, de qua in præsenti; quia non est primò, & per se in eo quod mouetur, sed potius partes in eo primò, & per se insunt: eò quod partes totum primò, & per se constituant, cum tamen totum se ipsum constituere nequeat: id quod Aristoteles perspicuè docet hoc loco c. 1. tex. 12. vbi postquam solam materiam, & formam naturam esse tradidit, subinde ait; *quod autem ex ijs est, natura quidem non est, sed natura constat.*

Capvt II.

Quid sit subsistentia corporis naturalis, partiumque illud essentialiter componentium?

16 Svbsistentia quadrifariam accipi consueuit. Primò pro existentia rei, qualiscunque sit, vt constat ex Trismegisto in Asclepio, vbi Deum vocat, *mentem conseruatricem rerum omnium, in qua omnia viuunt, atque subsistunt*: & ex Gregorio 16. Moralium c. 18. ibi, *Aliud est esse, aliud principaliter esse; aliud mutabiliter, atque aliud immutabiliter esse: sunt enim hæc omnia, sed principaliter non sunt, quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi gubernantis manu teneantur, esse nequaquam possunt.* Alia plura Philosophorum, & Patrum id genus testimonia suppetunt, in quibus subsistentia, & existentia siue esse pro eodem vsurpantur.

Secundò sumi solet subsistentia, pro existentia per se, qua aliquid independenter à subiecto inhæsionis existit: qua ratione accidentia Eucharistica subsistere dicuntur, quia per se, & independenter à subiecto inhærentiæ existunt, vt patet ex B. Thoma opusc. 57. ibi; *accidentia etiam in eodem sine subiecto subsistunt.* Et hac etiam ratione existentia cuiusuis substantiæ dici solet subsistentia, vt colligitur ex August. lib. 7. de Trin. c. 4. ibi; *Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere substantiam dicimus*: & ex Isidoro lib. 1. different. cap. 4. ibi; *Substantia est id, quod non ab alio, sed semper ex se est, id est quod propria in se virtute subsistit.* 17

18 Tertiò subsistentia pro actione ipsa, qua res aliqua independenter à subiecto inhæsionis producitur, accipi consueuit: siquidem subsistentia eodem modo se habet ad substantiam, quo inhærentia ad accidens; & substantiæ, tam proprium est subsistere, quam accidētis inhærere: at accidentis inhærentia in eius productione dependenter à subiecto consistit, vt omnibus constantissimum: ergo subsistentia substantiæ etiam in eius productione independenter à subiecto inhæsionis sita erit. Quartò demum subsistentia vsurpari solet, pro suppositalitate, qua suppositum aliquod v. g. equus, aut personalitate, qua persona aliqua, homo v. g. constituitur. De qua, remissis in metaphysicam aliorum sententiis, quid ipse sentiam, in medium produco. Arbitror ergo, subsistentiam siue hypostasim hominis v. g. ita ab eius partibus realiter distinctam esse, vt in toto substantiali, & physico, ac per se ex eis resultanti sita sit, & ab illo reipsa non distinguatur: quæ sententia, quamuis authoritate scholasticorum destituta sit, iis tamen rationibus corroborari potest, quæ mihi semper visæ sunt efficaces. Quarum prima sit.

Compositum, siue totum per se, quod ex corpore, & anima resultat, seorsim à quouis alio est homo: at nequit esse homo, quin subsistat, & persona sit, vt omnium confessione euidens est: compositum igitur illud seorsim à quouis alio per se ipsum subsistit, ac proinde subsistentia compositi in ipso, & non alio collocanda est. Maior probatur: quia homo est formalissimè animal rationale, id est principium radicale, &, *vt quod*, sentiendi & discurrendi: sed compositum ex corpore, & anima nostra seorsim à quouis alio est eiusmodi principium: quippè compositum illud suapte natura postulat, quidquid ad sentiendum, & discurrendum opus est, animam nimirum discursiuam, & sensitiuam, & corpus dependenter à quo sentire, & discurrere possit. Ergo, &c. 19

Secunda ratio, & confirmatio prioris sit. Homo nihil aliud est, quam totū per se, quod ex corpore & anima vnitis resultat: at, si subsistentia hominis ab eo toto distingueretur, homo vlterius esset aliquid aliud, præter eiusmodi totū per se, videlicet subsistentia, vt manifestissimum est: ergo, &c. Maior probatur: quia homo ab omnibus Philosophis definitur, compositū ex corpore, & anima: definitum autem nihil aliud esse potest, quam definitio. Huc facit illud Plat. in Phædro; *animal totum vocatur anima simul, corpúsque compactum, & mortale animal cognominatur*: illúdque Aug. in expositione Psalmi 145. ad versum 1. ibi: *Nihil inuenimus amplius in homine, quam carnem, & animam: totus homo hoc est spiritus, & caro.* Ex quibus testimoniis, aliisque similibus in præcedenti c. 5. allegatis manifestè conuinci videtur, hominem nihil aliud esse, quam 20

partes eius totaliter sumptas, seu, quod perinde est, quam totum, quod ex eius partibus, anima nimirum, & corpore, efflorescit.

21 Tertia ratio sit: subsistentia compositi est illa, quæ quidquid est in composito sustentat, & in qua partes omnes compositi, tam essentiales, quam accidentales insunt, iisque subsistit, vt ex ipso vocis etymo apertum est: quapropter Psalmo 68. regius vates habet; *infixus sum in limo profundi, & non est substantia*; alij vertunt; *non est subsistentia*. id est in altissimo tot calamitatum pelago fundum despero, cui subsistere possim, ne demergar. At partes omnes substantiales compositi, eiusque accidentia omnia in composito siue toto per se insunt & inexistunt, vt omnibus est in confesso. Compositum ergò, siuè totum per se est formaliter subsistentia, atque hypostasis.

22 Quarta ratio sit: quia in rebus corporeis ex materia, & forma concretis natura, & subsistentia realiter distinguuntur: contrà verò in Angelis natura, & subsistentia sunt realiter indistinctæ. At huius discriminis alia esse causa nequit, nisi quia in rebus corporeis natura non aliud est, quam earum partes, nimirum materia, & forma, vt cap præterito ex Aristotele statui; earum vero subsistentia non aliud, quam compositum siuè totum per se: totum autem huiusmodi, & partes physicæ realiter distinguuntur. Cæterùm natura Angelica in partibus logicis, aut, vt alij loquuntur, metaphysicis Angeli, genere scilicet, & differentia consistit (alias enim partes non habet) & subsistentia Angelica in toto per se logico, seu metaphysico: totum autem metaphysicum siuè logicum à suis partibus realiter non distinguitur: quæ ratio discriminis sane nulla esse potest, nisi subsistētia, siue hypostasis in toto per se formalissimè consistat: ergo in eo consistit.

23 Prior pars maioris, qua vsus sum in superiori argumento, manifesta est ex incarnationis mysterio: nisi enim natura hominis ex materia & forma compositi distingueretur realiter ab eius subsistentia, certè Verbum diuinum assumpta natura humana humanam etiam subsistentiam non posset non assumere: vnde in Christo duæ essent personæ: cuius oppositum tamen contrà Nestorium fide sanctum est. Posterior autem eiusdem maioris pars est B. Thomæ 1. p. q. 3. art. 3. ibi; *In his igitur, quæ non sunt composita ex materia, & forma, in quibus indiuiduatio non est per materiam indiuidualem, id est per materiam, sed ipsæ formæ per se indiuiduantur, oportet quod ipsæ formæ sint supposita subsistentia: vnde in eis non differt suppositum, & natura.* Hactenus ille. Et quidem subsistentiæ Angelicæ ab eius natura realiter distinctæ nulla necessitas, vtilitas nulla est.

24 Quinta ratio sit ex Concilio Florentino sess. 18. ibi; *Porrò autem actiones, iuxtà omnem scholasticorum scholam, suppositorum esse videntur, vt in hominum genere fieri videmus: quamuis enim hic homo, hoc est persona, vel suppositum generet, eius tamen substantia generationis eiusmodi principium est.* Ex quibus verbis sic argumentor: actiones sunt suppositorum, & suppositis attribuuntur: at actiones partium toti ex iis per se resultanti attribuuntur: qua ratione Aristoteles lib. 1 de anim. text. 64. ait ibi; *Melius dici animam non misereri, aut discere, aut ratiocinari, sed hominem anima*: totum igitur per se, suppositum, siue subsistentia est.

25 Sexta ratio est ex iis verbis Boëtij in lib. de duabus naturis; *persona est rationalis naturæ indiuidua substantia*: Quam definitionem personæ amplectuntur vnanimi cōsensu omnes Theologi, & Philosophi: at hoc numero totum per se, quod ex anima rationali, & corpore resultat, seorsim a quouis alio est rationalis naturæ indiuidua substantia. Quidni ergò totum illud, circumscripto quouis alio, sit subsistentia siue hypostasis.

Septimò, ac postremò ostendo à nobis stare B. Th. 26
1. p. q. 75. art. 2. ad 1. ibi; *Hoc aliquid potest accipi dupliciter: vno modo, pro quocunque subsistente: alio modo, pro subsistente completo in natura alicuius speciei: primo modo excludit inhærentiam accidentis, & formæ materialis: secundo modo excludit imperfectionem partis: vnde manus posset dici aliquid primo modo, sed non secundo: & idem est de anima.* Quibus verbis per hoc aliquid subsistentiam intelligit, vt docet P. Suar. disp. 36. Met. sect. 5. & vno modo subsistentiam pro existentia, siue existente per se vsurpat, iuxtà ea quæ ad huius initium capitis edocui: alio verò modo subsistentiam, pro eo quod excludit imperfectionem partis, accipit: omne autem excludens imperfectionem partis est totum: subsistentia igitur siue hypostasis, iuxtà B. Thomam, est ipsum totum, quod a partibus realiter distinguitur, earumque imperfectionem formaliter excludit.

Fauet etiam Angelicus præceptor in secundum 27
sent dist. 3. q. 1 art. 1. corp. fauetque, non solū quoad identitatem subsistentiæ cum composito physico, & per se, sed etiam quoad huius à partibus suis distinctionem realem, de qua tract. præced. necnon quoad indistinctionem subsistentiæ, & naturæ in Angelis paulò supra à nobis constitutam, dum quarto loco argumētaremur. Verba S Doctoris sunt, *Sed cum quidditas, quæ sequitur compositionem, dependeat ex partibus, oportet quod ipsa non sit subsistens in esse, quod sibi acquiritur, sed ipsum compositum, quod suppositum dicitur: & ideo quidditas compositi non est ipsum quod est, sed est hoc quo aliquid est, vt humanitate est homo: sed quidditas simplex, cum non fundetur in aliquibus partibus, subsistit in esse, quod sibi à Deo acquiritur, & ideo ipsa quidditas Angeli est, quo subsistit ipsum suum esse.* Hactenus ille.

Vbi, cum docet, quidditatem alicuius rei substan- 28
tiæve materialis compositæ, siue, quod perinde est, partes quidditatiuas, & essentiales non subsistere se ipsis, solumve compositum se ipso subsistere; an non totum cōpositum à partibus realiter distinguit? Rursus, cum ait, quidditatem compositi, siue hoc quo est, aut, quod perinde est, partes compositi non esse compositum, vel ipsum quod est, nónne eandem distinctionem totius compositi à partibus repetit. Præterea verba illa, *Ipsum compositum quod suppositum dicitur*, quid nisi subsistentiam in composito, ac toto per se consistere denotant? Tandem illa clausula; *Et ideò ipsa quidditas Angeli est, quo subsistit ipsum suum esse*, adeò manifestè significat, naturam Angeli, & eius subsistentiam realiter non distingui, vt nihil esse possit manifestius.

Caput III.

Vlterior superioris doctrinæ explicatio, & ab argumentis contrarijs vindicatio.

Arbitrabitur fortasse aliquis, nostram de hypo- 29
stasi sententiam parum, aut nihil abesse ab opinione Durandi: quam tamen P. Suarez disp. 36. Met. sect. 1. suppotis mysteriis fidei nullo modo defendi posse merito pronunciat. Quarè operepretium erit, nostram sententiam amplius explicare, & eius ab exosa, & exoleta iam sententia discrimen statuere.

Durandus ergo in 1.dist.34.quæst.1.docet, subsistentiam humanam à natura humana sola consideratione differre; quo fiet, vt Verbum assumpta natura humana subsistentiam, siue personam humanam assumpserit, quod Nestorianum, & hæreticum est. At in nostra sententia subsistentia humana à natura humana manifestè distinguitur realiter: siquidem natura humana propriè sumpta est sola materia, & forma hominis; totum autem ex iis resultans propriè natura non est, sed natura constat, vt expressis, & conceptis verbis docet Aristoteles c.1. huiusmet tractatus: subsistentia verò humana est totum, quod ex partibus resultat. Cum ergo totum à partibus simul sumptis realiter distinguatur, sanè subsistentia hominis ab eius natura realiter distinguitur, ac proinde Verbum assumere potuit naturam humanam, quin subsistentiam humanam assumpserit. Præterea, & eodem redit: Durandus totum à partibus simul sumptis realiter non distinguit: quare cum Christus Dominus partes humanitatis simul sumptas assumpserit, totum ex iis resultans non potuit non assumere, id quod ipse Durandus disertè fatetur: quando ergò subsistentia in toto sita est, Christum Dominum subsistentiam humanam assumpsisse ei necessario fatendum est. At in nostra sententia, in qua partes à toto distinctæ, & quodammodò separabiles sunt, Christus potuit assumere partes naturæ humanæ, quin earum totalitatem siue integritatem assumpserit, ac per consequens nec subsistentiam. Hactenus primum argumentum contra nostram sententiam cap. præcedenti propositam, necnon eius solutio.

30 Argumentaberis aduersùs eam secundo: Verbum assumpsit totum illud per se, quod ex corpore, & anima rationali Christi Domini resultat: atqui non assumpsit subsistentiam vllam, vt fide cautum est: subsistentia igitur à toto distinguitur. Maior probatur: primò quia Verbum assumpsit humanitatem; aliàs qua ratione homo factus esset? sed humanitas in toto ex corpore, & anima resultanti tota posita est. Secundò, & recidit in idem, quia Verbum diuinum totam essentiam hominis assumpsit (essentia enim hominis à natura humana non differt, totam autem naturam humanam assumpsit, vt de fide est:) at essentia hominis in toto, quod ex eius partibus resultat: formalissimè sita est.

31 Respondeo Verbum diuinum non assumpsit totum per se, siue totalitatem, & integritatem illam, quæ ex corpore, & anima sibi vnitis resultasset, si non vnirentur: aliàs aliquam substantiam non solum partialem, & incompletam, verumetiam completam assumpsisset, quam postea missam faceret; contrà illud à nemine non receptum principium, *Verbum, quod semel assumpsit, nunquam demisit:* siquidem integritas & totalitas illa quæ ex corpore, & anima vnitis iuxtà aduersarios resultat, in triduo mortis Christi ei non deesse non potuit. Quocircà maior argumenti falsa est, ac neganda.

32 Ad primam autem negatæ maioris probationem dicendum est, Verbum assumpsisse quidem humanitatem; at hanc non consistere realiter, & per identitatem veram, in totalitate, de qua agimus, sed potius in sola materia, & forma hominis. Quod suadeo, quoniam ea totalitas est homo: at humanitas non est omninò idem ac homo: ergò nec idem atque præfata totalitas: id patet, quia aliàs Verbum assumens humanitatem assumpsisset hominem, cuius contrarium docent contrà Ludouicum Viues omnes scholastici, vt testatur P. Vasquez tom. 1. in 3. part. disp. 35. cap. 1. num. 1. Rursus humanitas perinde est, ac natura humana: hæc autem consistit formaliter, non in toto resultante ex partibus hominis, nempè materia, & forma, sed in his ipsis, vt capite primo huius tractatus demonstratum est: in earumdem ergò partium collectione, non verò in toto, quod constituunt, collocanda est humanitas. Denique quod humanitas non sit integritas realiter distincta a partibus est sententia B. Thomæ lib. 4. contra gentes cap. 81. ad 3. vbi sic inquit: *De humanitate non intelligendum, quod sit quædam forma consurgens ex coniunctione formæ ad materiam, quasi realiter sit ab vtroque: quia cum per animam fiat materia hoc aliquid actu, vt dicitur secundo de anima, illa tertia forma consequens non esset substantia, sed accidens.*

33 Rectè autem Angelicus præceptor de humanitate colligit fore accidens, si distingueretur realiter à partibus hominis: haud enim esset materia, forma substantialis, aut earum vnio, vel subsistentia: quid ergo nisi accidens esset? At de homine non potest similiter inferri, quod sit accidens, esto iuxtà nos distinguatur à partibus suis simul sumptis: nam, quamuis non sit earum aliqua, est tamen subsistentia, quod ei sufficit, ad hoc vt sit substantia, non accidens. Ad alteram porrò negatæ maioris probationem dicendum est, essentiam hominis aliam esse constitutiuam, aliam constitutam, siue completam: Verbum autem totam essentiam constitutiuam hominis, non vero totam eius essentiam constitutam siue completam assumpsit; id enim fuisset assumere hominem, quod nequit admitti: quare, cum totum, de quo loquimur, non in essentia constitutiua siue natura humana, sed in essentia constituta atque completa formaliter consistat, non est, cur Verbum assumpsisse debuerit eiusmodi totum.

34 Argumentaberis tertiò: subsistentia Angeli ab essentia singulari completa Angeli realiter distinguitur: ergo & subsistentia hominis ab essentia singulari completa, quæ ex corpore & anima rationali resultat. Consequentia videtur proba. Probatur antecedens: primò, quia quæ in Deo virtualiter distinguuntur, ea realiter distinguuntur in rebus creatis: quo pacto intellectio, & volitio, vt in Deo virtualiter, sic in nobis sunt realiter distinctæ: sed essentia singularis completa Dei siue deitas a subsistentia diuina virtualiter distinguitur: ergo essentia singularis completa Angeli, & cuiusuis alterius creaturæ à subsistentia sua non poterit non realiter distingui. Secundò, quia nulla substantia creata possibilis est, quæ alicuius compositionis accidentalis capax non sit: ergò nec quæ alicuius substantialis capax non sit: at nisi in Angelo subsistentia ab eius essentia realiter distingueretur, & cum ea compositionem substantialem efficeret, sanè Angelus omnis compositionis substantialis esset expers. Tertiò denique, quia Verbum assumere potuit essentiam singularem completam Angeli: at non potuit assumere subsistentiam siue personalitatem Angeli: aliàs in Verbo sic vnito, & Angelo, in tempore, facto, duæ personæ esse possent: atque adeò non esset cur in Christo, siue Deo homine eæ similiter esse non possent: igitur essentia singularis Angeli ab eius subsistentia realiter distinguitur. Maior perspicua est ex illo Pauli ad Hæbreos 2. *Nusquam Angelos apprehendit:* vbi Paulus supponit, Deum assumere potuisse naturam Angelicam, non minus quam humanam: at noluisse propter specialem erga homines, & maiorem quam erga Angelos, beneuolentiam, vt plerique Patres præsertim Latini interpretantur.

Respon

35 Respondeo, negato antecedenti: Ad primam eius probationem dicendum est, non semper quæ in Deo virtualiter distinguuntur, oportere realiter distingui: siquidem in Deo gradus metaphysici superiores, & inferiores sunt virtualiter distincti, tantundemque, & non amplius distinguuntur in rebus creatis: quare quamuis, &c. Deinde natura diuina, iuxtà non paucos Theologos, præter subsistentias relatiuas habet subsistentiam quandam absolutam à se virtualiter indistinctam: non est ergo, cur subsistentia Angeli, quę quidē absoluta est, ab eius natura siue essentia realiter distinguatur. Quod autem subsistentiæ relatiuæ virtualiter distinctæ sint à natura diuina, non obest: tum quia relatiuæ sunt, & non absolutæ, ad instar subsistentiæ Angelicæ: tum etiam, quia earum virtualis a deitate distinctio, coniuncta cum earum inter se reali distinctione, proficiscitur ab infinita Dei fœcunditate, quæ in creatis locum non habet: tum denique, quia aliàs, sicut natura diuina tribus illis subsistentiis relatiuis virtualiter à se distinctis subsistit, ita natura Angelica tribus similiter subsistentiis a se realiter distinctis denominari posset, & deberet subsistens.

36 Ad secundam probationem eiusdem antecedentis dicendum est, fortassis non repugnare in alia rerum serie substantiam creatam, quæ se ipsa vbicata, durans, quanta, & qualis, omnisque compositionis accidentalis expers sit: vnde non est cur, &c. Et quidem P. Suarez disputat. 31. Metaphys. sect. 13. num. 26. post quam dixit; *probabile est, nullum esse possibile ens creatum, quod in re ipsa non habeat compositionem aliquam ex subiecto, & accidente*; paucis intercisis ibidem addit; *An verò hoc sit necessarium in omni substantia creata, vel creabili, non satis constat, nec videtur posse demonstrari ex sola ratione entis creati vt sic, quamuis probabilior sit sententia, quæ hoc affirmat.* Vbi satis indicat probabilitatem sententiæ affirmantis, non repugnare substantiam creatam, finitamve nulla compositione accidentali præditam. Sed ea sententia falsa esto, si libet: certè à compositione accidentali Angeli ad substantialem eius compositionem perperam arguitur: aliàs sicut multiplici compositioni accidentali subest, ita etiam non vnam compositionem substantialem ex natura, & subsistentia, sed longè plures poterit suscipere: quod tamen adeò est absurdum, vt nihil suprà.

37 Ad tertiam eiusdem etiam antecedentis probationem dicendum est, locum illum Pauli ad Hebræos 2. superius obiectum, non de assumptione per vnionem hypostaticam, sed de cura Angelos redimendi, à P. Ribera & aliis intelligi: quasi diceret Apostolus; nusquam Deus Angelos redimendos suscepit, post eorum lapsum, pro eo ac potuit. Rursus Verbum diuinum subsistentiam Angelicam, & quamuis aliam creatam sibi hypostaticè vnire valuit; idque Paulus vbi suprà fortassis supposuit: quod autem hinc sequatur in Christo duas personas esse posse, iuxtà aliam vtique prouidentiam ac rerum seriem, nullatenus absurdum est: cum Ecclesia contra Nestorium, & alios tantum damnarit, eas actu Christo inesse, siue eas inesse Christo, qui modò est, non qui esse posset.

38 Argumentaberis quartò: si subsistentia seu personalitas hominis v. g. esset formaliter totalitas ex eius partibus resultans, haud posset explicari de eiusmodi personalitate, & totalitate, in qua ponitur, an esset spiritualis, vel materialis, vt obiicit P. Suarez citata disputat. 36. Metaphys. section. 3. num. 10. parum ante finem: cur enim sit potius materialis, ratione corporis, quod connotat, quam spiritualis, beneficio animæ rationalis, quam æquali necessitate præsupponit? At quod sit, vel materialis, vel spiritualis, est prorsus necessarium. Respondeo, vti, in sententia P. Suarez, & communiori Doctorum, non est inexplicabile de vnione corporis, & animæ rationalis, an sit spiritualis, vel materialis, sed potius ea materialis euadit, denominatione sequente debiliorem partem, de quo supra tractat. 8 cap. 5. ita similiter magis erit, vt subsistentia hominis, & integritas in qua consistit, materialis sit, à corpore cui affigitur, quam spiritualis, ab anima rationali, quam corpori vnitam necessario postulat.

Argumentaberis quintò: homo est personalitas hominis: homo autem non consistit in integritate, seu totalitate ex partibus suis, nimirum materia, & forma vnitis, distincta, & resultante: ergo nec in ea consistet personalitas, siue subsistentia humana. Maior est à nobis supra sæpissime concessa, nec concessa solum, sed ex professo probata. Minor suadetur: quia in morte hominis nequit non perire totalitas ex vnione partium hominis necessariò dependens, ac resultans: ergo, si in ea totalitate consistit formaliter, & per identitatem homo, non poterit hic, dum moritur, non perire ac destrui secundum suam substantiam, & prædicata quidditatiua atque essentialia. Consequens autem est contrà Dionysium de Cœlesti Hierarchia, vbi sic inquit: *Mors in nobis non est substantiæ consumptio, sed vnitorum separatio.* Respondeo, Dionysium loco citato intelligere nomine substantiæ naturam, ac non aliud asserere, quam quod homine moriente haud pereat eius natura strictè sumpta, id est materia, & forma rationalis: at cum hoc cohæret, quod, præter vnionem partium hominis, pereat huius substantia completa, & personalis, quatenus à natura distinguitur: nihil ergo asseruimus, quod possit ex Dionysio, aut aliis Patribus refelli. 39

Argumentaberis sextò ex Aristotele 7. Metaph. text 60. vbi sic ait; *Et caro non solum ignis & terra, sed etiam aliquid aliud:* quo loci caro sumitur pro carne completa, totoque animali: ad modum, quo Genes. cap. 6. cum dicitur; *Omnis quippe caro corruperat viam suam, super terram*; Sane particula illa, *caro*, per synechdochen significat totum hominem, vt notant super eum locum noster Cornelius à Lapide, & communiter alij expositores. Tum sic caro completa, siuè animal est suppositum: at iuxtà Philosophum caro completa animalve præter partes inuoluit aliud quidpiam, nempe integritatem ex partibus resultantem: suppositum ergo, aut subsistentia creata non est sola integritas partium, vti nos adstruximus suprà, sed simul integritas partium, & hæ ipsæ, siue harum, & illius complexum. Respondeo, suppositum includere quidem iuxtà Aristotelem tam partes, quam partium totalitatem; sed aliter, & aliter: nam est totalitas formaliter, & per identitatem; contrà verò de partibus ipsis dicitur non formaliter sed causaliter, vt constat ex dictis tract. præcedenti capite quinto. 40

Argumentaberis denique septimò: si homo, seu subsistentia personave hominis esset integritas ex natura humana, aut humanitate, materia scilicet, & forma rationali, resultans; non posset homo non distingui realiter adæquatè ab humanitate, & hæc adæquatè esse extra conceptum illius. Consequens autem est absurdum: quid enim intimius, aut identificatius alteri esse potest, quam 41

humanitas homini? Certè Deus non distinguitur realiter adæquatè à Deitate, nec res à realitate, ênsve ab entitate; nec album ab albedine; nec hic homo, qui est Christus, à sua humanitate, materiaque, & forma rationali assumptis: idem reperire est in cæteris concretis, & abstractis: similiter ergo in præsenti, &c.

42 Respondeo concessa sequela, & negata consequentis absurditate. Ad inductionem autem contrariam dicendum est, ea haud benè probari humanitatis cum homine puro identitatem realem adæquatam. Namque inprimis, quod Deus, & Deitas nullatenus distinguantur realiter, oritur ab vtriusque infinitate; quæ ratio in nobis non procedit: sic etiam in Deo sapiens, & sapientia non distinguuntur realiter; & tamen in creaturis distinctionem habent realem. Rursus ens, & res ob id non distinguuntur realiter ab entitate, & realitate, quia sunt termini transcendentes, de quorum ratione est, imbibi in quibusuis conceptibus obiectiuis, adeóque in suismet abstractis, at quis videat, hominem non esse terminum transcendentem? Præterea album ideo non distinguitur realiter ab albedine, sed eam, & parietem per identitatem includit, quia est ens per accidens: homo autem est ens, vnumque per se, vt dictum est. Vlteriùs ea de causa hic homo, qui dicitur de Christo, intime, & per veram identitatem includit corpus, & animam, adeoque humanitatem, quia quamuis eam ita includat, potest esse ens per se, vt supra demonstratum est tractat 9. cap. 7. At si homo purus, quem ab eius personalitate non distinguimus, inuolueret identicè ac formaliter collectionem partium suarum, non posset esse ens per se, non nisi per accidens tale: proinde, &c.

Insuper, iuxtà non paucos aduersariorum haud potest esse verum, cætera omnia concreta debere aliquo modo identificari cum abstractis à quibus dicuntur. Siquidem ens, & essentia sunt quasi concreta, & denominatiua ab esse, siue existentia, à qua tamen iuxtà Thomistas plerosque realiter distinguuntur. Iuxtà eiusdem etiam scholæ nonnullos esse cognitum est ens rationis, adeoque realiter adæquatè distinctum à cognitione, quippe quæ est proculdubio ens reale: & tamen cognitio, & cognitum instar concreti, & abstracti comparantur inuicem. Denique, tametsi in cæteris concretis, & abstractis repugnaret distinctio realis adæquata inter illa, quod nihilominus non possit repugnare, sed potius sit necessaria inter concreta substantialia, & per se finiti omnino ordinis, eorumque abstracta, cuiusmodi sunt homo, & humanitas, equus, & equinitas, &c. abundè à nobis est in superioribus probatum. 43

LIBER

LIBER TERTIVS
DE
Compositione continua corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS.

Quousque compositio continua de conceptu corporis naturalis sit.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit compositio continua, & an totum continuum ex ea resultans sit vnum per se.

1 XPLICATA compositione essentiali corporis naturalis, eius compositionem continuam aggredimur, tot punctis interpunctam, tot lineis delineatam, tot superficiebus contentam, ac tot diuisionibus sectilem, vt vix aut ne vix quidem comprehendi, aut explicari possint. Quis enim partes infinitas definire, indeterminatas determinare, aut inæquales disputando æquare possit? Et cum tot difficultates quot partes occurrant, quis omnibus par esse possit? Hic quidem labyrinthus ille nulli remeabilis, nulli non imperuius, à summo artifice per innumeros anfractus, per infinitos Mæãdros flexus atque reflexus: credo equidem, vt humani ingenij vel in vnguis compositione cœcutientis elatio detumescat. Communis & Peripateticæ doctrinæ filo regar: non quod exitum inter tot ambages sperem; sed quod ambigere cum plerisque, quam errare cum paucis malim.

2 Primò autem, vt à facilioribus incipiam, compositio continua est, qua partes aliquæ inter se, & non per modum subiecti, & formæ, vniuntur: quo pacto collum v.g. cum capite vnitur, quin alterum sit alterius subiectum, aut forma: quid autem sit, vnam partem esse alterius subiectum, & è contrario alteram prioris esse formam, liquet ex dictis supra lib. 2. tract. 2. cap. 5. Porrò compositio continua interdum est partium impenetratarum, vt in adducto exemplo cernere est; interdum verò partium penetratarum, vt cum gradus intensionis vniuntur, & subiectum aliquod secundum idem calescit, aut penes quamcumque aliam qualitatem sensim augetur. Cæterum compositio essentialis semper partes penetratas, & in eodem existentes loco postulat.

3 Continuum autem totúmque Mathematicum ex præfata compositione resultans est, quantum sentio vnum per accidens, & non per se. Probatur à priori, quia, vt demonstratum est lib. præced. tract. 9. cap. 7. totum vnumve per se est, quod non identificat sibi pluralitatem intensiuam partium, talémve partium collectionem, quæ singulis earum intensiuè sit perfectior: vnum verò, seu totum per accidens est, quod eiusmodi pluralitatem siue collectionem partium habet secum identificatam: ex quo vtriusque totius vniusve discrimine fit, Christum dominum, esto partes suas, corpus scilicet, & animam rationalem, Verbique subsistentiam includat per verissimam identitatem, nihilominus haud esse vnum per accidens, sed per se: nimirum quia prædictarum partium collectio earum vnam, nempe Verbi personalitatem intensiuè non excedit: cum interim album v. g. sit è contrario vnum non per se, sed per accidens, quæ est eius identitas cum partibus, quæ collectim sumptæ sint perfectiores intensiuè, quam earum quælibet in singulari; necnon homo, qui de Petro v.g. prædicatur, haud alia de causa esse possit vnum per se, nisi quia omnem à se pluralitatem partium, adeoque intensiuam excludit. His constitutis, continuum minimè distinguitur à suis partibus, vt probatum manet capite postremo tractatus octaui eorum, quos continet liber præcedens iam citatus: tales autem eius partes collectim sumptæ sunt perfectiores intensiuè loquendo quauis earum seorsim vsurpata; nec mirum, cum omnes sint finiti ordinis: illud ergo identificat sibi pluralitatem intensiuam partium; ac proinde est totum, vnumque non per se, sed per accidens.

4 Enimverò continuum, præsertim substantialium partium, esse vnum per se & non per accidens tuentur Hurtado disp. 15. physic. sect. 1. §.7. & Arriaga disp. 16. phys. sect. 1. num. 6. Pro quorum sententia aduersùs nostram obiicies primò: si omnes partes hominis v. g. inuicem abscissæ essent, & nec caput collo, nec hoc pectori, nec pectus reliquo corpori cohæreret, nec solum hæ partes determinatæ & præcipuæ, sed, quod plus est, partes materiæ hominis proportionales, & indeterminatæ forent omnes à se inuicem separatæ, sanè quantumuis anima rationalis vnita illis esset, non tam homo ex iis resultaret, quam monstrum quoddam partium discretarum hominis: ergo compositio continua vel omnium, vel certè præcipuarum partium hominis, totumque continuum immediatè ex iis coalescens est de primo, & quidditatiuo conceptu hominis, adeoque vnius per se, cum sublata ea compositione, & eius proximo termino reperiri non possit homo. At vnum per accidens haud potest esse de primo, & quidditatiuo conceptu vnius per se: quomodo enim oppositorum alterum esse potest de quidditate, & prima ratione alterius? continuum ergò resultãs ex compositione partium corporearum hominis non est vnum per accidẽs, sed per se.

Respon

Respondeo, vnum per accidens bifariam sumi pos-
5 se: primò pro composito ex subiecto, & accidenti: secundò pro collectione plurium substantiarum finiti ordinis. Priori autem modo haud potest esse de primo, & quidditatiuo conceptu vnius substantialis, ac per se: id enim foret, accidens esse de quidditate, & essentia substantiæ; quo nihil omnium confessione falsius. Cæterùm posteriori modo esse potest de vnius substantialis, ac per se quidditatiuo conceptu. Quod patet, quia aggregatum corporis, animi rationalis, & vnionis est eo modo vnum per accidens, vt in loco ostensum est: & tamen est de conceptu quidditatiuo hominis. Tum etiam ens absolutum v.g. albedo est de primo, & quidditatiuo conceptu entis relatiui, siue relationis prædicamentalis, cum hanc simul cum alia albedine constituat, & cum ea realiter inadæquatè identificetur: quidni igitur aliquod vnum per accidens esse possit similiter de quidditate vnius per se, quantumuis opponantur ambo? Tum denique, quod est vnum per se constituit quidditatiuè vnum per accidens: quiuis enim lapis acerui est ens, vnumque per se: ergo è contrario vnum aliquod per accidens tale poterit primario, & quidditatiuè constituere atque causare vnum per se: quanquam ergò continuum partium corporearum hominis sit vnum per accidens, posteriori modo eorum quos nuper explicui, nihilominus esse poterit de primo, & quidditatiuo conceptu hominis, qui est vnum substantiale, & per se.

6 Obiicies secundo: materia prima est suapte natura vnum per se: sed etiam est continuum quoddam: ergo aliquod continuum est vnum per se. Maior probatur, quia materia prima est substantia: ergo ens per se: ergo vnum per se: sicut enim vnitas est passio entis, ita & vnitas per se passio est entis per se, & hoc sine illa nusquam inuenitur. Minor autem probatur, quia materia prima est essentialiter diuidua in plures partes: quare, si omnes eius partes separarentur inuicem (quod, an possibile sit, discutietur infrà) certè in eo euentu collectio illa partium separatarum materia non esset; sicuti collectio partium essentialium hominis sine vnione, & compositione homo non esset. At solum compositum diuidi, & dissecari potest in plures partes: ergo materia prima sponte sua compositum est: non autem essentiale: ergo continuum.

Respondeo, maiorem, minoremque argumenti
7 esse falsas; & nec materiam esse vnum per se, nec etiam continuum formaliter tale, de quo solo disputamus. Ad probationem maioris dicendum est, materiam primam non esse substantiam, sed substantiarum seu partium proportionalium, & infinitarum collectionem, ac proinde non esse ens per se, sed entia per se: quare non est, cur sit vnum per se. Dicitur autem substantia, & ens per se, non quod eiusmodi sit formaliter, & strictè, sed tantum causaliter, propterea nimirum, quod simul cum forma substantiali aliquod ens per se, substantiámque, nempe completam constituat, & intrinsece causet. Aut fortè in ea enuntiatione, qua substantia, & ens per se de ea prædicatur, singulare pro plurali accipitur: ea ratione, qua Æneidos 1. *Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur*, perinde est, ac Troes, Tyriique, &c.

8 Ad probationem minoris dicendum est, si materia prima foret formaliter diuidua in plures partes, futuram haud dubie compositum, formaliter, nec aliud quam continuum: diuisio enim, ac separatio non est nisi vnitorum inuicem in aliquo composito: nec rectè dixeris, posse formaliter diuidi, nisi quæ prius coniuncta sunt atque vnita: quamobrem aliquid esse diuisibile formaliter est, illud esse compositum, & habere partes vnitas: ex quo consequens est, materiam primam, vt dictum est, fore compositum continuúmque, si esset formaliter diuidua. Cæterum longè verius est, quod docet Arriaga, vbi supra num. 3. eam non esse formaliter diuiduam, sed tantum radicaliter, & remotè, quatenus scilicet partes, in quibus solis sita est, habent capacitatem remotam, & aptitudinem, vt vniantur inter se, & vnitæ possint iterum diuidi, & seiungi. Et quidem, iuxtà aliquos eorum, quibuscum disputamus, compositum omne formaliter tale ita dicitur produci, sicut eius producitur vnio: quare homo, inquiunt, generatur, quia eius generatur vnio, tametsi corpus eius, atque anima creentur: ergo, si materia prima est compositum, continuumque ex partibus materialibus vnitis formaliter consurgens, sanè ea non dicetur creari, sed generari: cum vnio partium, quibus constat, haud dubie generetur.

Obiicies tertio: vna pars materiæ petit alteri vniri; 9
alterutra ergo per se respicit aliam: earum ergo vnio est per se: ergò continuum ex iis vt vnitis siue ex earum vnione coalescens est vnum per se: vt enim ex albedine v.g. fit album, & ex nigredine nigrum, & sic de aliis, quidni similiter ex vnione per se fiat vnum per se? Respondeo, vnum per se, strictè loquendo tale, non habere pro abstracto vnionem partium se inuicem exigentium, siue vnionem per se. Nam inde sequeretur, nec Deum, nec Angelum esse vnum per se; cum neuter præfatam inuoluat vnionem, imò, nec vllam vnionem, aut partes vnitas. Deinde fieret etiam inde, Christum esse minus vnum per se, quam Petrum v.g. aut quoduis aliud suppositum finitum; propterea scilicet quod subsistentia verbi, & humanitas, quibus Christus constat, minus se exigant, & hoc sensu minus vniantur per se, quam subsistentia creata, & humanitas, quæ iuxtà aduersarios Petrum constituunt.

Itaque abstractum vnius per se, à quo hoc dicitur, 10
ac denominatur, non tam est vnio per se, quam vnitas per se, hoc est exclusio pluralitatis intensiuæ partium suprà sæpius explicatæ: vnio autem per se est abstractum solius vniti, aut aggregati per se talis. Atque hæc propter continuum partium materiæ inter se vnitarum, ab earum vnione per se haud debet dici vnum per se, sed vnitum, vel aggregatum per se. Quod si instes, collectionem partium materiæ inuicem vnitarum, vt vnitum per se ita etiam compositum, totumque per se dici posse; respondeo, ideo non posse, quia iuxtà communem Auctorum sententiam, compositum, totumque per se, non cum vnito, aut aggregato per se, sed cum vno per se ex partibus aliquibus vnitis resultante coincidit.

Obiicies quartò: vnio partium materiæ non est ac- 11
cidens, sed verissima substantia: eius etiam extrema substantialia sunt, & non accidentalia: nequit autem esse vnum per accidens id, quod nullum inuoluit accidens: continuum ergo partium materiæ eas solas, earumque vnionem, adeoque solas substantias, & non accidens vllum inuoluens haud potest esse vnum per accidens: ergo est vnum per se. Respondeo tamen, collectionem plurium substantiarum omnisque accidentis expertem nihilominus esse posse vnum per accidens, vt ex huius definitione ad initium huius capitis proposita perspicuum est; vtque inde constat, quod duo Angeli diuinitus vniri forent vnum per accidens, & non per se, vt fatetur Arriaga citata section 1. num. 10. Et tamen iuxtà eundem illorum vnio esset substantialis, sicut ipsi tales sunt, nihilque consequenter in eo esset toto, siue cumulo.

quod

quod non esset substantia, nihil rationem obtinens accidentis.

12 Obiicies denique quintò: continuum partium materiæ deseruit homini ad varias functiones, & operationes: quippe sine quo nec pupilla v.g. ei constare potest ad videndum, nec aures ad audiendum, nec musculi, neruique manuum, & pedum ad motum exercendum, & sic de cæteris membris: eiusmodi ergo continuum non est vnum per accidens in homine, sed per se: quod enim vnum esse potest in homine magis per se, quam id sine quo nihil in corpore potest operari?

13 Respondeo, vnum, quatenus formaliter tale, magis connotare diuisionem, & pluralitatem, ex conceptu suo eam excludendo, quam actionem, cuius sit principium: tum, quia vnum perinde est, atque indiuisum: tum etiam, quia etiamsi præscindamus ratione nostra naturam diuinam à Trinitate personarum, & ab omni etiam respectu ad creaturas vt ab ea producibiles, nihilominus intelligitur vnum: & tamen eam ita præscisam haud concipiemus principium, causámve vllius operationis ad intrà, vel ad extrà. Quapropter, vt ab vno gradum faciamus ad vnum per se, hoc formaliter sumptum non erit, quod requiritur per se ad operandum, sed quod per se excludit pluralitatem intensiuam partium, nec cum ea formaliter ac per se identificatur: proinde, licet continuum coalescens ex vnione partium materiæ ad functiones hominis per se sit necessarium atque requisitum, cùm tamen præfatam pluralitatem partium per se non excludat, sed potius per identitatem includat, magis erit, vt sit vnum per accidens, quam per se. Adiice, potentias omnes hominis, iuxtà satis communem, & non improbabilem sententiam, distingui ab illo, velut accidentia à subiecto, atque adeò cum eo constituere vnum, non per se, sed per accidens: & tamen eas homini ad operandum esse omninò necessarias.

Caput II.

An possibile sit corpus naturale, quod continue compositum non sit?

14 Corpus omne naturale sub lunæ cauo à Deo conditum integraliter, seu continuè componi, sensu, & experientia notum est: nullum enim non potest in partes dissecari, ac diuidi: impossibilis autem esset talis diuisio integralis vtique, de qua loquimur, sine pluralitate partium integrantium, atque continuatarum. Id ipsum dicendum est, de corporibus celestibus, quæ circum nos mouentur, ac properant: quomodo enim eorum vna pars continua succederet alteri, per motum cirularem, nisi partibus continuis constarent? Quod ergo difficultatem continet non modicam est, an possit Deus condere corpus naturale ex nullis partibus continuis, aut integralibus compactum. Ipse non dubito, quin eiusmodi corpus sit possibile: eiusque possibilitatem his rationibus ostendo.

15 Non est de conceptu entis corporei, & naturalis vt sic compositio continua: possibile igitur est corpus aliquod naturale completum, siue suppositum, quod eiusmodi compositionis expers sit. Consequentia perspicua est. Antecedens suadetur, ad homines contrà Thomistas: quia iuxtà eos animæ brutorum saltem perfectorum indiuisibiles sunt, atque adeo omnis continuæ compositionis expertes: & tamen materiales sunt: cur ergo repugnet suppositum aliquod materiale atque corporeum, nulla compositione continua præditum? Deinde, quidquid sit, an animæ, vel omnium, vel aliquorum brutorum de facto existentes sint indiuisibiles, de quo alibi: certè non video, cur saltem possibiles non sint animæ materiales, & à corpore dependentes, quæ eiusmodi compositionis expertes sint: ergo etiam substantia aliqua materialis completa eius expers impossibilis non erit.

Præterea ad homines, contra eos, qui puncta materialia physicè indiuisibilia, pluribus tamen spatiis imo infinitis versus minimum coextensa admittunt, sic argumentor. Punctum aliquod materiale plura spatia occupat, absque vlla sui diuisione, quæ diuisibili spatio correspondeat: quid ergo vetat, ne ens aliquod materiale completum absque vlla diuisione sui, aut compositione continua partium, plures spatij partes occupet? Equidem, & si eiusmodi puncta inflata, vt aiunt, actu non existant, continuumque non componant, cæterum ea impossibilia esse, nulla ratione persuaderi potest: at in iis tamen mere possibilibus nostrum fieri potest argumentum. 16

Ad hæc: non est de ratione rei spiritualis indiuisibilitas continuationem partium excludens: ergo è conuerso diuisibilitas continuationem partium inuoluens non est de conceptu rei materialis: atque adeo substantia materialis completa eius continuationis exors neutiquam impossibilis erit. Antecedens in Metaphysica fusè probandum est: interim sufficiat, præsentiam localem siue vbicationem Angeli, quantumuis spiritualem, tamen indiuisibilem non esse, sed potius in partes integrales diuiduam, vt rectè docet P. Suarez tom.1. met.disp.4. sect.1. num.11. idemque de vnione animi rationalis cum corpore, nimirum spiritualem esse, & adhuc continuè extensam, & diuisibilem pro diuisione partium corporis, non pauci arbitrantur. 17

Rursus, possibile est corpus substantiale completum, quod essentialiter compositum non sit ex materia, & forma, sed potius essentialiter simplex, vt tractatu sequenti patebit: ergo etiam possibile erit corpus substantiale completum, quod continue compositum non sit, sed ea ratione omninò simplex, & indiuisibile. Tandem, esto aliquod corpus substantiale completum expers esset compositionis continuæ, non ob id spiritus prorsus esset: eiusmodi ergo corpus possibile est: si qua enim ratione impossibile esset, maximè quia ob indiuisionem non corpus, sed spiritus omnino foret. Antecedens probatur, quoniam corpus illud seorsim à compositione continua, aliis tamen ex capitibus secerni posset à spiritu, & substantia penitus immateriali: siquidem esset impenetrabile cum quouis alio corpore: spiritus autem ita impenetrabilis non est, vt cernere est in anima rationali cum corpore, quod animat, intimè penetrata: tum etiam illud esset, aut certè esse posset intellectus, & voluntatis expers: necnon libero arbitrio careret, Deumque clarè posset intueri: quæ etiam sufficerent ad eius distinctionem à spiritu perfectè tali; cum hic intellectu, & voluntate, libertatísque arbitrio, & facultate Deum supernaturaliter contuendi nequeat non esse præditus. Atque hactenus nostra de corpore integraliter simplici opinio: quam etsi à scholasticis, vno excepto Ouiedo propugnatam non video, at neque ex professo & in terminis, vt aiunt, impugnatam. 18

Fateor tamen, corpus illud integraliter simplex, de quo supra, nonnihil ad cõditionem spiritus accessurum, 19

ſurum, atque adeò minus corporeum futurum, quam ea corpora, quæ de facto paſſim exiſtunt: ſicut è contrario res ſpiritualis continuè compoſita eo ipſo ad conditionem corporis accederet, neque niſi imperfectè ſpiritus eſſet. Verum hæc latius in Metaphyſica explicanda ſunt: vbi, ſicut aliquid eſt ſenſitiuum, atque vnà diſcurſiuum, ſic etiam quidpiam eſſe poſſe ſimul ſpirituale, & materiale imperfectè tamen, haſque differentias in vnam rem non repugnare confundi, oſtendam: ibidem etiam, quod obiici poteſt contra noſtram ſententiam ex eo, quod indiuiſibilitas ſit de ratione rei ſpiritualis, eiuſque ſolius, fusè diſſoluam. Id etiam ad extremum animaduerto, valde probabile mihi videri, corpus omnis compoſitionis continuæ expers non tantum poſſibile eſſe, ſed etiam de facto exiſtere, ac talem rationem corporis cœlo empyreo conuenire. Sed de hoc latius infra libro nono ad eius initium.

TRACTATVS II.

An corpus aliquod naturale ſolum continuè componi poſſit?

CAPVT PRIMVM.

Sententia affirmans eligitur, & probatur.

1 Orpvs ſubſtantiale completum, quod ſolum continuè compoſitum ſit, & compoſitionis eſſentialis ex forma, & ſubiecto expers ſit, vulgo nuncupari ſolet corpus eſſentialiter ſimplex: quod poſſibile eſſe, quantum arbitror, ſimilius vero eſt: idemque arbitrantur, quotquot cenſent, cœlos eſſe corpora ſimplicia eſſentialiter, atque ex ſubiecto, & forma minimè coaleſcentia; vti commentator 8. Metaph. comm. 12. & lib. 12. com. 20. & lib. 1. de cœlo com. 20. Iandunus de ſubſt. orbis q. 1. Zimara theorem. 107. Aureolus, Mairon, Baſſolis, Durandus, Gabriel, & alij antiqui, quos P. Suarez diſp. 13. Met. ſect. 10. num. 10. & Conimbric. 1. de cœlo, c. 2. & Pereira lib. 5 phyſ. c. 10. eruditè referunt. In eadem ſententia ſunt Arriaga diſp. 5. phyſ. ſect. 3. Aꝟerſa tom. 2. philoſoph. qu. 35. ſt. 5. Compton. diſp. 3. de cœl. ſect. 1. & Ioan. Benedictus, Pendatius, Zabarellæ, Raguſæus, Contarenus, aliique, quos referre longum eſſet.

2 Ratione ſuadetur: quia in tota latitudine ſpirituum non repugnat ſubſtantia ſpiritualis completa, qualis eſt Angelus, & ſubſtantia ſpiritualis incompleta cuiuſmodi eſt animus rationalis: ſimiliter ergo in tota latitudine corporum poſſibile erit corpus eſſentialiter completum, & corpus eſſentialiter incompletum, formaque ſubſtantiali, ad hoc vt compleatur, indigens, quorum hoc de facto exiſtat, illud verò ſaltem exiſtere poſſit: cur enim duplex ille eſſendi modus ſpirituum, & non corporum proprius ſit? Secundò, quia Deus producere poteſt corpora perfectiora, & perfectiora in infinitum ſyncategorematice: quidni ergo ad aliquam ſpeciem corporis deuenire poſſit, quæ eius perfectionis ſit, vt ſe ipſa, abſque forma diſtincta ſubſtantialiter completa ſit?

3 Tertiò: ſicut corpus completur per formam, quam ſuſcipit, ita natura completur per ſubſiſtentiam, quam terminat: at, quamuis de facto naturam omnem creatam compleri per ſubſiſtentiam à ſe realiter diſtinctam diſputandi gratia permittatur, negandum tamen non eſt, quin poſſibilis ſit natura aliqua creata ſubſiſtens per ſe ipſam, & ſubſiſtentiæ à ſe diſtinctæ incapax: quamuis ergo corpus omne de facto compleatur per formam ſubſtantialem a ſe diſtinctam, (quod adeò conſtans non eſt) adhuc poſſibile erit corpus completum per ſe ipſum, & formæ à ſe diſtinctæ proſſus ineptum. Maior perſpicua eſt: nec minus talis eſt minor propoſitio: quidquid enim ſit, an Angelus de facto ſubſiſtat per ſe ipſum, vel non, certè multis partibus probabilius eſt, ſicut natura diuina ſe ipſa, & ſine aliquo a ſe realiter diſtincto ſubſiſtit, ita etiam non repugnare naturam angelicam ſeipſa ſubſiſtentem: nec enim ob id infinitae uaderet. Vide quæ de hoc diximus ſupra lib. 2. tractat. 19. cap. 2. & 3.

Quartò: poſſibile eſt corpus incompletum tantæ perfectionis, vt ſine forma ſubſtantiali, qua compleri capax eſt, naturaliter conſeruari poſſit, eaque non indigeat: haud ſecus ac forma aliqua incompleta tantæ tamen perfectionis eſt, vt ſine materia naturaliter eſſe poſſit, nimirum anima rationalis: ergo etiam corpus aliquod adeò perfectum poſſibile eſt, vt formæ qua compleatur non ſolum egeat, verum etiam eius incapax ſit: huiuſmodi autem corpus eſt eſſentialiter ſimplex. Antecedens oſtenſum eſt a nobis citato lib. 2. huius operis tract. 3. cap. 2. ad eius finem. Quintò: poſſibilis eſt materia quæ ſe ipſa, & abſque præſidio vllius vbicationis diſtinctæ in loco ſit: non aliter ac ipſa vbicatio materialis, & corporea per ſe ipſam eſſentialiter ſpatio loci illigata eſt: ergo etiam poſſibilis erit materia, quæ ſe ipſa, & ſine iuuamine formæ diſtinctæ ſit in actu ſubſtantiali completo. Tandem, in huiuſmodi corpore eſſentialiter ſimplici nulla apparet repugnantia, vt inferius ſolutione argumentorum eluceſcet. 4

Quam ante pro prædicti corporis maiori luce, & intelligentia interrogari de eo poteſt, per quam actionem produci poſſit, executiuam, an generatiuam? Reſpondeo per ſolam creatiuam productum iri. Tum, quia compoſitum ex materia, & forma ſubſtantiali per creationem producitur: ergo à fortiori corpus ſimplex compoſito longe perfectius. Conſequentia videtur perſpicua. Antecedens patebit ex dicendis infra lib. 5. Tum etiam, quia ideò materia prima de facto exiſtens creatur, quoniam non habet ſubiectum, à quo poſſit educi: ſed corpus completum eſſentialiter ſimplex ſubiecto caret, è cuius potentia educatur: cum enim completum ſit, quomodo eſſe poteſt forma incompleta alicuius ſubiecti? 5

Rurſus interrogari poteſt de eodem corpore eſſentialiter ſimplici, an vi agentium naturalium annihilari poſſit? Reſpondeo certum eſſe, quod non poſſit, vi agentium naturalium, quæ de facto exiſtunt, aliorumve ſimilium. Quando enim hæc agentia naturalia tantum deſtruere poſſunt, præuiè alterando ſubiectum aliquod, & in illud contrarias diſpoſitiones imprimendo, vt ab eo formam ſubſtantialem, quam deſtructura ſunt, abigant, aliamque cum exiſtentia prioris incompoſſibilem in eo producant; ſanè fieri nequit, vt aliquid deſtruere poſſint, niſi quod alicuius ſubiecti forma fuerit: cum ergo corpus ſimplex nullius ſubiecti forma ſit, profectò horum agentium naturalium, quæ de facto exiſtunt, aliorumve ſimilium vi, atque efficacitate deſtrui non potuit, aut in nihilum redigi. 6

Illud tamen nec imus inficias, nec poſſumus, agétia naturalia, alterius rationis ab iis quæ modo experimur, corpus illud ſimplex naturaliter poſſe deſtruere. 7

Si

Si enim corpus illud ſimplex per creationem ab aliquo agente creato valdè perfecto in alia rerum ſerie producatur:an non per ſuſpenſionem conuerſus poterit ab eo deſtrui, atque in nihilum euaneſcere? Aut ſi agentia naturalia ea ſint, quæ inuicem pugnent, non propter ſubiectum commune, ſed propter locum, conſequenterque ſine prævia alteratione, & diſpoſitionum inimicarum impreſſione colluctentur, haud ſecus ac de facto productio corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis cum huius ſubſtantia pugnat, non propter ſubiectum commune, ſed propter locum,& accidentia;quo fit, vt ad tranſſubſtantiationem Euchariſticam non ſit opus vlla prævia diſpoſitione, aut alteratione: ſi inquam, agentia naturalia alterius ordinis ita inter ſe inuicem colluctentur, non conſpicio cur, eſto corpora ſimplicia ſint, non poſſint à ſe mutuo naturaliter deſtrui.

CAPVT II.

Diſſoluuntur argumenta quædam aduerſus maiorem ſententiam.

8 Corpus completum eſſentialiter ſimplex impoſſibile eſſe cenſent B. Thomas, & communiter eius aſſeclæ 1.p.q.66. art.2.Capreolus in 2. diſt. 12. q.1.Soncinas lib. 12.Metaph.q.7. Iauellus lib. 8.q. 12.Sotus q.1.phyſ.Scotus, & Okamus, ac vtriuſque plerique ſectatores.Item Bonauentura in 2. diſt.12. art. 2. q. 1. & ex noſtris P. Hurtado diſp. 1.de cœlo ſect.1.à §.8.ac Suarez:& Conimbricenſes ad initium capitis præcedentis citati.Quorum fundamenta ſunt, quæ ſequuntur.

9 Primum quidem: quia omne corpus neceſſariò eſt impenetrabile: at impenetrabilitas eſt effectus formalis quantitatis: ergò omne corpus,ac proinde corpus illud ſimplex quantitate diſtincta gaudet: quantitas autem eſt proprietas materiæ: ergò corpus illud ſimplex materia, ac per conſequens forma ſubſtantiali(quæ cum materia reciprocatur, eiuſque eſt correlatiua)neceſſario conſtate debet: quo fiet, vt ſimplex, & non ſimplex ſed compoſitum ſit, adeoque contradictionem implicet.Reſpondeo primò, quantitatis à materia prima realem diſtinctionem falſò ſupponi. Secundò, ſi diſtinguuntur,non quantitatem vt ſic, ſed ſolam quantitatem diſtinctam realiter à re quanta materiæ primæ proprietatẽ indiuiduam eſſe: corpus autem ſimplex ſe ipſo eſſentialiter eſſe poſſe quantum: quare ſe ipſo impenetrabile eſſe poterit abſque quantitate diſtincta, quæ materiæ primæ incompletæ proprietas eſt: cur ergò tali materia, cur conſequenter forma ſubſtantiali conſtare debeat?

10 Reſpondeo tertiò, corpus illud ſimplex non neceſſariò habiturum quantitatem eiuſdem ſpeciei, cum ea quæ de facto exiſtit,vtvt quantitatem à ſe diſtinctam ſortiri debeat, ad quantitatem alterius ſpeciei, per quam impenetrabile reddatur: cum ergò illud corpus quantitate de facto exiſtenti, quæ ſola materiæ primæ proprietas, & comes eſt,careat; non eſt, cur ipſa materia prima, ac per conſequens forma ſubſtantiali non poſſit,debeatque carere. Quid?quod tertiò reſponderi poſſit, corpus ſimplex, impenetrabile futurum per quantitatem eiuſdem ſpeciei, cum hac quæ de facto exiſtit. Nihil enim vetat, quo minus vna ſpecificè quantitas à ſubiecto quanto diſtinctione: haud aliter, ac multæ aliæ proprietates eiuſdem ſpeciei inter ſe eſſentiis tamen ſpecie diſtinctis conueniunt.

Obiiciunt ſecundò aduerſarij, corpus completum ſimplex futurum materiale ſimul, & non materiale: illud quidem;quia omne corpus eſt materiale,vt maniſeſtiſſimum eſt: hoc verò; quia cum materia non conſtet, materiale eſſe nequit. Rurſus illud corpus fore, & non fore ſpirituale: ſpirituale quidem; quia quod materiale non eſt, ſpirituale non eſſe nequit: non ſpirituale, quia corpus, quà tale, ſpiritui opponitur. Reſpondeo, corpus illud conſtat materia ſubſtantialiter completa, quamuis expers ſit materiæ incompletæ:id autem ſatis eſt, vt abſolutè materiale, & non prorſus immateriale ſit; eadem ratione omninò ſpirituale eſſe nequit, cum ſpiritus omni materiæ tam completæ quam incompletæ opponatur. 11

Obiiciunt tertiò:implicat corpus, quod non ſit capax alicuius formæ accidentalis: ſimiliter ergò repugnat corpus incapax omnis formæ ſubſtantialis,ſiue, quod perinde eſt,ſimplex ſubſtantialiter.Reſpondeo in primis per inſtantiam. Implicat ſpiritus creatus, qui formæ accidentalis capax non ſit: & tamen non repugnat ſpiritus creatus incapax formæ ſubſtantialis: imò tam certum eſt id genus ſpirituum de facto exiſtere, quam dubitari nequit, Angelos eſſe à Deo productos: ſimiliter ergò in præſenti,&c. Deinde in Metaphyſica fuſe oſtendam, ſi per tempus vacet, ſubſtantiam corpoream, aut etiam incorpoream omnis formæ accidentalis incapacem minimè repugnare. 12

Nec verò exinde poterit effici, ſubſtantiam illam fore ſuum eſſe ad inſtar Dei optimi Maximi. Quamquam per ſuum eſſe, ſiue ſubſtantiam haberet omnem perfectionem ſibi poſſibilem, nec vlla denominatio intrinſeca ei accedere poſſet per formam à ſe realiter diſtinctam, tamen ab eſſe ad non eſſe, & rurſus à non eſſe ad eſſe transferri poſſet; cum tamen vtrumque Deo repugnet:quod ſatis eſt, vt de ea ſubſtantia eſſe ſuum eſſe,ſicut de Deo, affirmari non poſſet. Deinde nec exinde poſſet inferri, eiuſmodi ſubſtantiam futuram ſummè ſimplicem;quia, ſicut creatura aliqua ſemper, aut vbique exiſtens ob id immenſitatis, aut æternitatis attributum ſibi non vendicaret,quoniam ſcilicet non à ſe, ſed ab alio ſemper aut vbique eſſe haberet: ita ſimiliter ſubſtantia illa ſimplicitatem Deo attributam ſibi non arrogaret:quia, omnis compoſitionis expers, & incapax eſſet, tamen hoc non à ſe, ſed à Deo haberet. 13

Obiiciunt quartò: corpus illud eſſet, & non eſſet operatiuum, quæ repugnant. Eſſet quidem operatiuum: quia, ſi corpora imperfectiſſima ex materia, & forma ſubſtantiali coalita operari poſſunt, quanto magis operando erit corpus completum, & perfectiſſimum, quod velut tale imperfectionem compoſitionis excludit. Non eſſet operatiuum:omnis enim operatio vel eſt immanens ſeu vitalis, vel tranſiens: quod autem non poſſet operari immanenter, ſeu vitaliter perſpicuum eſt, quia vitæ expers eſſet, cum nec per actum completum viueret, eo quod non eſſet Angelus nec per actum incompletum, propterea quod non eſſet forma ſubſtantialis vitalis. Quod etiam non poſſet operari tranſeunter haud minus eſt in aperto, quia cum modus operandi conformis ſit modo eſſendi, moduſque eſſendi talis corporis foret independens à ſubiecto, ſane etiam in modo operandi ad extra, ſiue tranſeunter independens à ſubiecto eſſe deberet:operari autem ad extra ſiue tranſeunter abſq; depẽdẽtia à ſubiecto,vel,quod perinde eſt, creare,virtutẽ agẽtis omnis creati &creabilis excedit. 14

Reſpondeo, inprimis non defuturum qui cenſeat, neceſſe non eſſe, vt corpus illud alicuius effectus productiuum 15

ductiuum esset, satisque esse vt aliquid sustentare posset instar causæ materialis: quod genus potentiæ merè passiuæ materiei primæ non pauci, nec ignobiles Philosophi tribuunt. Deinde corpus illud immanenter atque vitaliter operari posset, nec nisi insufficienter ab aduersariis vita assignatur soli Angelo & formæ incompletæ: cur enim, sicut forma materialis viuit, etiam corpus simplex perfectionem formæ, & materiæ in se colligens multo perfectius viuere non posset? aut cur, sicut spiritus completus viuit, corpus completum saltem imperfectius viuere nequeat? Rursus corpus illud transeunter operari posset; aut independenter à subiecto, & per creationem, in quo nullam esse repugnantiam suo loco ostendam: aut etiam dependenter à subiecto, & per generationem; cum modus essendi, & modus operandi proportionem neutiquam seruare debeant, quoad independentiam à subiecto: aliàs Angelus, qua ratione à subiecto in esse non dependet, ab eo etiam ad operandum transeunter dependere non posset, quod tamen adeo manifeste falsum est, atque manifestum est, corpus ab eo localiter moueri.

16 Obiiciunt quintò: corpus illud simplex esset perfectius animo rationali, & non perfectius, quæ sunt implicantia: perfectius quidem: quia esset substantia completa, cum tamen animus rationalis substantiæ incompletę gradum non excedat: non perfectius; quia animus rationalis spiritus est, nullum autem corpus ad perfectionem spiritus euehi, nedum eam superare potest. Respondeo, corpus illud animo rationali imperfectius esse posset: cæterum neutiquam inferri potest, illud etiam animo perfectius fore: quia sicut equus substantia completa est, quin tamen ob id perfectionem animi rationalis incompleti attingat, aut superet; ita similiter in præsenti &c. Ratio à priori est, quia complementum illius corporis cum eius simplicitate coniunctum aliis titulis ab animo rationali non solum compensari potest, verum etiam superari.

17 Obiiciunt sextò: corpus illud completum simplex eo ipso esset in actu, ergò per aliquem actum secum identificatum: esset ergò actus aliquis: non autem actus incompletus, & in alio receptus; aliàs forma esset: ergò esset actus completus, & subsistens: cum ergò sola creatura Angelica sit actus subsistens, & completus, sane corpus illud Angelus esset: quo nihil magis chimæricum, & commentitium dici potest. Respondeo, corpus illud completum, & simplex futurum in actu completo, & subsistenti, sed tamen non propterea futurum Angelum: quia Angelus vltra actualitatem completam, & subsistentem postulat spiritualitatem: quando ergò corpus illud omnino spirituale non esset, haud quidem foret Angelus, sed intra substantiæ materialis, & corporeæ fines sisteret.

18 Obiiciunt septimò: corpus illud sentiret, & non sentiret, quæ repugnantia sunt, vt quod maximè. Sentiret quidem, quia si forma insensitiua, & materia in eodem simplici corpore per identitatem vniri possunt, cur idem de forma sensitiua, atque materia dici nequeat? Non sentiret: primò, quia ad sensationem, & cognitionem materialem calor, ac reliquæ primæ qualitates requiruntur: eiusmodi autem corpus calore, & reliquis primis qualitatibus careret; cum enim talia accidentia dispositiones ad formam substantialem sint, corpus simplex earum essentialiter incapax esset, haud secus ac formæ substantialis incapax esse deberet. Secundò, quia si corpus illud sentiret nunquam à cognitione sensitiua supersederet, eamue intermitteret, quod certè spiritus, quanto magis corporis, conditionem exuperat. Sequela procatur: quia accidentia ad eam sensationem præuiè requisita nunquam mutarentur: omnis enim mutatio accidentalis, si de accidentibus materialibus sermo sit, ad aliquam formam substantialem disponit: cum ergò corpus illud nullius formæ substantialis capax esset, certè nulla mutatio quoad accidentia corporalia in eo locum haberet, atque adeo quæ in eo semel existerent nunquam possent mutari, aut cessare: quo fieret, vt cognitio sensitiua ab iis accidentibus dependens nunquam etiam mutari posset, aut semel habita intermitti.

Respondeo: corpus illud simplex esse posset sensitiuum. Ad primam rationem contrariam dicendum est: cognitio sensitiua eius corporis à primis qualitatibus penderet, haud secus ac nostræ sensationes ab iis dependent. Eæ tamen qualitates tale corpus ad formam substantialem non disponerent, quia eius incapax esset: corpus autem, quod de facto creatum est, ideo ad formam substantialem disponunt, quia ad eam in illo capacitas est, atque aptitudo. Aut dic, cognitionem illam sensitiuam eius genij futuram esse, vt à nullis qualitatibus primis dependeret, aut etiamsi ab aliquibus dependeret, eas fore diuersæ rationis ab iis, quas de facto cernimus, & experimur. Ad secundam rationem contrariam dici potest, corpus illud cessaturum à sensatione: aut ex sola obiecti absentia, sicuti sensus nostri externi propter absentiam obiecti ab eius perceptione supersedent: aut ex mutatione accidentium præuiè disponentium; quæ certè cum forma substantiali non magis conuerterentur, quam plura accidentia Angeli, ei continuò accedentia, & recedentia. Vel secundò dici potest, corpus illud, esto in continua obiecti sensatione immobiliter hæreret, non ob id perfectionem substantiæ omninò spiritualis assecuturum, eo nimirum quod sensatio illa aliis nominibus foret valde imperfecta. 19

Obiiciunt octauò, corpus omne principiis intrinsecis non constare non posse: at corpus illud principiis intrinsecis careret. Verum in primis eiusmodi corpus principiis metaphysicis, seu logicis, genere scilicet, & differentia constaret. Deinde principiis illud integraliter, siue continuè componentibus posset constare, tandem nonò obiiciet, fortasse nonnemo, si admittatur possibile corpus essentialiter simplex, atque ex materia, & forma non constans, eodem philosophandi abusu fingi etiam posse corpus, quod neque ex materia, & forma substantiali, neque ex partibus etiam integrantibus continuisve coalesceret, sed potius tam his, quam illis ad instar Angeli careret. Verum ne in huiusmodi corpore nec essentialiter nec integraliter composito vllam repugnantiam comperio: quare absque vllo philosophandi abusu, aut licentia possibile concedi potest: imò probabile est, talis conditionis esse de facto cœlum empyreum 20

TRACTA

TRACTATVS III.

An corpus naturale partes continuas actu, vel solum potentia sibi vendicet?

CAPVT PRIMVM.

Corpus naturale de facto existens partes continuas actu distinctas sortitur.

1 ONNVLLI apud Algazelem lib. 1. suæ log. & Hurtadum disp. 15. Phys. sect. 1. tuentur, corpus naturale continuum, quatenus tale compositum formaliter non esse, eo quod partes actu distinctas non contineat, solumque eas in potentia complectatur. Etenim continuum, inquiunt, tum duntaxat partes actu distinctas habet, cum eas habet diuisas: quare cum eius partes non actu, sed potentia diuisæ sunt, certè non actu, sed potentia diuisæ erunt. Fundamentum huius sententiæ nullum est; tantumque conficta est, vt difficultates circa continui compositionem euadat.

2 Impugnatur tamen primò: quia realis separabilitas est euidens, & irrefragabile signum distinctionis realis: at partes continui, quantumlibet vnitæ, realiter separabiles sunt, ac diuisibiles, vt largiuntur aduersarij: ergò & distinctæ. Secundò, quia partes digiti v.g. ita comparatæ sunt, vt vna flectatur, ac moueatur immota alia, vna calefcat altera non calescente, vnaque manente illæsa lædatur altera: quidni ergò hæc prædicata contradictoria eas actu distinctas arguant? Tertiò quæ semel identificantur realiter, ne diuinitus distingui possunt: alias cur Petrus v. g. quantumuis secum ipso realiter idem, à se ipso postea distingui, & identitatem cum distinctione commutare nequeat? At partes continui iuxta aduersarios in ipso realiter identificantur: ergò ne diuinitus fieri poterit, vt etiam facta earum separatione distinguantur. Consequens est euidenter falsum: ergò & illud ex quo sequitur.

3 Quartò: vna pars continui est alterius vera causa, vt cum lignum sensim ignescit: at nihil sui ipsius esse potest vera causa: ergò vna pars continui actu non est alia, sed potius ab ea distinguitur. Quintò, partes continui, iuxta eos quibuscum disputamus, tum solum actu distinguuntur, cum separantur atque diuiduntur: ergò qui earum diuisionem facit, earum etiam distinctionem efficit: cum ergò earum distinctio ab earum entitate diuersa non sit, eo quod constitutiuum cuiusque rei sit etiam eius distinctiuum, sanè qui earum diuisionem, & distinctionem facit, earum etiam entitatem facit: at agens creatum diuisionem, ac distinctionem actualem partium materiæ naturaliter efficiet, ac proinde creabit: hoc autem consequenti nihil absurdius.

4 Tandem vnio continuatiua partium corporis naturalis eas neutiquam identificat: tales ergò partes actu non identificantur, sed potius sunt distinctæ. Antecedens probatur, tum à priori, quia vnio compositionis, & identitas diuersæ rationis sunt: perperam ergò munus vnius adscribitur alteri: tum quia alias eadem ratione dici posset, vnionem essentialem partium hominis, materiæ videlicet & formæ, eas inuicem identificare, atque adeo hominem non esse essentialiter compositum, quod tamen euidenter falsum est: tum denique, quia aliàs eodem modo dici posset, & deberet, vnionem hypostaticam Verbi cum humanitate assumpta verbum cum illa identificare, & vtriusque actualem distinctionem tollere: quod quis non videat hæreticum esse, & contra illud Athanasij in symbolo ibi: *qui licet Deus sit & homo, non non duo tamen sed vnus est Christus: vnus autem, non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: vnus omnino non confusione substantiæ, sed vnitate personæ.*

Respondent primò aduersarij, his argumentis à nobis propositis partes continui designari; atque adeo mente separari, & diuidi: vnde, esto iis concludatur, partes continui actu distingui, non tamen ea distinctione, quæ separationem earum antecedat saltem mentalem, sed potius quæ cum ea sit coniuncta. Contra tamen sic argumentor, quia separatio mentalis tantum ratione, non verò realiter distinguere potest: at designatio partium continui eas tantum mentaliter separat: ergò tantum ratione, & mentaliter eas actu distinguit, non verò realiter: partes ergò continui, quantumlibet non designatæ, à parte rei actu distinguentur, earumque distinctio realis ab illarum designatione minime proueniet. 5

Respondent modo alij, distincta duplici identitate; alia stricta, siue primi generis; alia minus stricta, & secundi generis: argumenta autem superiora solam identitatem strictam, ac primi generis, non identitatem minus strictam, & secundi generis inter partes continui suadere: quare aliqua identitate vera, etsi non summa, & prima eas gaudere. Verum hæc, voces sine nucleo sunt: ecquid enim esse potest identitas illa secundi generis inter partes continui, quam earum vnio, & continuatio à nobis non negata? aut identitas illa primi generis, quam identitas absolutè sumpta à nobis negata? Deinde eadem ratione complures identitates comminisci quiuis posset? Petrumque v. g. habere cum Paulo identitatem tertij generis, cum equo identitatem quarti generis, cum Angelo quinti generis &c. quæ ridicula sunt. Demum, quod caput est, præfata identitas secundi generis inter partes continui ab aduersariis conficta, ne ad id propter quod confingitur deseruit; siquidem partes continui saltem identitate primi generis destitutæ sunt: ergò distinctione primi generis gaudent: at in hac distinctione difficultates omnes continui, quas effugere nituntur ij, quos impugnamus, procedunt. 6

CAPVT II.

Corpus naturale partes continuas actu vbicatas sibi vendicat.

RECentiores aliqui aliter continuum partes in potentia habere tutantur, censentque eas esse puncta infinita, quæ licet actu distincta sint, actu tamen, & simpliciter vbicata non sunt ea vbicatione, quæ propria vbicatio, iisque intrinseca sit. Pro quo supponunt, aliquid bifariam in loco esse posse: primo per intimam præsentiam: qua ratione animus in loco corporis, & Deus in spatio huius vniuersi existit: secundò per continentiam localem: qua ratione id existit in 7

in loco, quod eatenus locum occupat, quatenus intra terminos aliquos intrinſece locatos clauditur. Prior modus exiſtēdi in loco eſt proprius: poſterior verò improprius: prior intrinſecus: poſterior verò extrinſecus.

8 Igitur in linea A, —— B, Puncta omnia inter A & B, cadentia ſunt in loco per meram continentiam localem, nullumque eorum eſt in loco per vbicationem indiuiſibilem phyſicè, hoc eſt non habentem partes, aut indiuiſibilem mathematicè, hoc eſt ſine pluralitate partium extenſam: quare puncta illa intermedia puncta potentialia appellantur, eoquod non ſint actu in loco per intimam præſentiam, in eo tamen eſſe poſſint. Cæterū puncta A, & B, ſunt in loco per intimam præſentiam: & quodlibet eorum habet vbicationem phyſicè & mathematicè indiuiſibilem. quæ punctum fixum à præfatis recentioribus nuncupatur; ſicut etiam puncta ipſa, A, & B, ab iis puncta actualia mobilia nuncupantur: in continuo autem nihil eſſe aiunt præter puncta actualia, puncta potentialia, & puncta fixa. Quod de linea comparatione punctorum, idem de ſuperficie, & corpore ſeruata proportione cenſent, videlicet ſuperficiem a lineis localiter contineri, & corpus à ſuperficiebus.

9 Fundamentum primum huius ſententiæ eſt: quia, ſi pūcta omnia lineæ A, —— B, quā vnius palmi eſſe fingamus, ſi, inquam, omnia eius puncta, quæ aliunde infinita non eſſe nequeunt, eſſent intime, & propriè in loco, ſanè ordinata eſſent, vnumque eorum poſt aliud, necnon in certa diſtantia, aut indiſtantia ab alio eſſet. Conſequens eſt abſurdum: ergò &c. Maior perſpicua eſt Minor oſtenditur: punctum A, diſtaret palmo à puncto B. & aliud punctum ſemipalmo, & aliud quarta parte palmi, aliud octaua parte, aliud decima ſexta, & ſic in infinitum ſecundum proportionem ſubduplam: quare à puncto A, incluſiue ad punctum B, excluſiuè erunt infinita puncta ſuo ordine diſpoſita, quorum alia aliis reſpectu puncti B, diſtantiora ſint, & reſpectu puncti A, propiora. Nuncupetur ergò primum punctum A, ſicuti hactenus, & ſecundum D, tertium rurſus A, & quartum D, & ſic in infinitum, quadam alternatione punctorum A, & D, quo fiet, vt collectio punctorum A, ſit æqualis collectioni punctorum D, & etiam ea maior ſit, quæ repugnantia ſunt.

10 Prius quidem probatur, quia poſt quodlibet punctum A, ſequitur punctum aliquod D, ergò collectio punctorum A, & collectio punctorum D, ſunt inuicem æquales. Poſterius probatur: à collectione punctorum A, primum punctum A, auferatur: quo ablato eadem ratione probari poteſt, collectionem punctorum A, quæ remanent, & collectionem punctorum D, eſſe æquales: ſiquidem poſt quodlibet punctum D, eſt aliquod punctum A: ſi ergò collectioni punctorum A, primum punctum A, ab ea ablatum reſtituatur, ſanè collectio punctorum A, maior erit collectione punctorum D, cui tamen æqualis nuper probata eſt. Hoc eodem argumento probare nituntur, impoſſibile eſſe infinitum categorematicum, ſiue in actu; quia nimirum, ſi infiniti homines albi, & nigri alternatim collocentur, vnus ſcilicet poſt alium, ſanè albi plures erunt quam nigri, ſimulque iis æquales, & non plures. Fundamentum ſecundum huius ſententiæ eſt, quia iuxta illam difficultates omnes continui facile ſolui videntur.

11 Verum ea ſententia mihi tam diſplicet, quam quæ cap. præcedenti commemorata eſt, atque impugnata: ſicut enim altera diſtinctionem actualem partium continui, ſic altera actualem earum vbicationem de medio tollit: quorum quid abſurdius ſit, haud facile diiudicari poteſt Impugnatur primo: quia puncta lineæ A, —— B, puncta inquam inter A, & B, cadentia penetrantur cum ſpatio inter A, & B, interiecto: ſunt igitur in illo ſpatio per intimam præſentiam, & vbicationem iis intrinſecam, & propriam, non vero per ſolam continentiam illam localem. Antecedens probatur, quia nihil collocari poteſt in illo ſpatio, cum quo illa non penetrentur: ſignum ergò eſt illa cum eo ſpatio penetrari. Quod autem hoc ipſo illud intimè, & propriè occupent, vti dictum eſt in conſequente, ſuadetur: quia ideò præcisè Deus eſt in ſpatio totius vniuerſi per intimam præſentiam & vbicationem ſibi propriam, quoniam cum eo penetratur. Secundò, & recidit in idē: ſi cum linea A, — B, alia linea æqualis penetraretur puncta, intermedia vtriuſque penetrarentur inuicem: ergò eiuſmodi puncta intermedia ſunt in loco per intimam præſentiam, & vbicationem propriam: aliàs anima penetrata cum corpore, hoc non obſtante, carere poſſet vbicatione intrinſeca, & propria, qua per intimam præſentiam in ſpatio corporis locaretur.

Tertiò confutatur eadem ſententia: quia puncta intermedia lineæ ita inſtituta ſunt, vt aliqua magis, aliqua minus inuicem, & ab extremis diſtent: nihil autem ab alio diſtans, aut indiſtans eſſe poteſt, niſi ſit in loco per intimam præſentiam, ſiue vbicationem ſibi intrinſecam, & propriam: ergò, &c. Maior experimento teſtatiſſima eſt: Minor probatur: quia puncta terminatiua lineæ, quæ ab aduerſariis puncta actualia mobilia nuncupantur, ſunt in loco per intimam præſentiam ſortiunturque vbicationes mathematicè indiuiſibiles ſibi intrinſecas ſiue puncta fixa: non alia ratione, niſi quia certam inuicem diſtantiam habent, qua carere poſſent: ergò, &c. Equidem ſi diſtantia, atque diſtinctio punctorum, quæ lineam continuant, ſaluari poteſt, abſque eo quod ſint in loco per intimam præſentiam, non conſpicio, cur idem de punctis, quæ eam termināt, non cōtinuant, dici nō poſſit. 12

Quartò: ſi, quod poſſibile eſſe inferius oſtendam, linea aliqua vtrinque v. g. verſus orientem, & occidentem infinitè protenſa ſit, ſanè eius puncta continuatiua locum obtinebunt, vt certo certius: at non per continentiam localem, qua duobus terminis clauſa, & carcerata ſit; ergò per intimam præſentiam: ac per conſequens idem de punctis cuiuſuis alterius lineæ dicendum eſt. Quintò puncta omnia, ſiue extrema, ſiue intermedia lineæ lapideæ v. g. ſunt homogenea, & eiuſdem ſpeciei; vt compertum eſt, vtque aduerſarij fatentur: cur ergò alia per intimam præſentiam, alia verò per ſolam continentiam localem in loco exiſtant? Nonne eadem ratione dici poſſet, homines eiuſdem ſpeciei, quotquot exiſtunt, ita comparatos eſſe, vt alij propriè, & per intimam præſentiam, alij verò impropriè, & per continentiam localem ſpatium loci obtineant? Sextò refellitur ea ſententia; quia iuxta eam facile defendi poſſet, ſolam ſuperficiem extimā primi mobilis eſſe in loco per intimam præſentiam, ſeu vbicationem propriam; reliquas verò partes vniuerſi per ſolam continentiam localem, qua ab illa ſuperficie vndique coercentur: quo quid abſurdius poteſt excogitari. Septimò tandem ea profligatur opinio: quia exiſtere in loco per continentiam localem, ſiue extrinſecè eſt impropriè tātum exiſtere in loco, ac proinde ſimpliciter in illo non exiſtere: at quis credat, lineam ferè ſe tota, & ab vno extremo indiuiſibili ad aliud excluſiuè non exiſtere ſimpliciter in loco; aut corpus etiam fermè ſecundum ſe totum, & vſque ad extimam ſuperficiem 13

ciem simpliciter ac propriè non occupare locum?

14 Ad prius aduersariorum argumentum, quod alternatiuum nuncupant, dicendum est, illud imprimis instari in infinito successiuo. Siquidem durationes, quibus anima D. Petri v.g. æternum duratura est, infinitæ sunt: aliæque aliis ordinatè succedunt. Vocetur ergò prima duratio A, & secunda B, tertia rursus A, quarta B, & sic absq; fine: sane collectio durationū A, erit simul maior collectione durationum B, simulque ei æqualis; si cuius momenti est argumentum alternatiuum, vt eius vim expendenti constabit.

15 Respondent primò, durationem non distingui à re durante, & tempore fluente; atque adeò durationes illas infinitas syncategorematicè, sibique successiuas, repugnare. At quid inde? An non gyrationes Cœli specie diuersæ, & à Deo designabiles infinitæ esse possunt? nimirum, si Cœlum semper, ac per diuersa spatia, & diuersa orbita rotetur: in quibus gyrationibus, ecquis non videat, aduersariorum argumentum proponi posse, atque infringi?

16 Respondent secundò, quamuis durationem A, correspondere alicui durationi B. cæterum inde non fieri, collectionem durationum A, esse maiorem simul, & æqualem collectioni durationum B: quia, inquiunt, vtraque collectio est chimæra, & quid repugnans, & commentitium, atque adeo incapax, quæ relationem realem maioris, minoris, aut æqualis suscipiat. Quod autem quæuis collectio ex ambabus propositis chimæra sit, hac ratione suadent: quia chimæra est, quæ inuoluit terminos incompossibiles, & inuicem repugnantes, esto absolutè possibiles sint; vt homo hinnibilis chimæra quidem est, quoniam licet humanitas sit possibilis, & hinnibilitas similiter possibilis, ac non repugnans sit; cæterum humanitas, & humilitas inuicem incompossibiles sunt, & per identitatem realem nusquam, & nunquam coniungi sustinent: at quæuis collectio earum, de quibus sermo est, infinitas inuoluit durationes, quæ possibiles quidem sed incompossibiles sunt; & esto absolutè non repugnent, nunquam tamen possunt in eodem tempore existere: quæuis ergò earum chimæra censenda est.

17 Verum hæc solutio mihi summopere displicet. Ac primò, quia pœna damnati quid possibile est; eiusque possibilitas fidei nostræ dogma est, & quidem vnum ex præcipuis: at pœna damnati est collectio durationum successiuarum, quibus ille æternum cruciandus est: ea igitur collectio infinita possibilis est, & non chimærica, aut commentitia. Id suadetur, quia nulla pars eius collectionis est tota pœna damnati: aliàs, qua ratione quæuis pars prædictæ collectionis finiri potest aliquo instanti, ac præterire, non esset cur pœna damnati non posset finem aliquando sortiri, totaque desinere: ergò tota collectio illa eius pœna est. Secundò, tempus reale est collectio plurium durationum successiuarum, simulque existere repugnantium: at tempus reale non est chimæra: similiter ergò in præsēti. &c. Minor manifesta est. Maior probatur, quia tempus ab Aristotele, & reliquis definitur, numerus motus secundum prius, & posterius: ergò durationes successiuas essentialiter complectitur, earumque collectio quædam est.

18 Tertiò: quod vbicationes, quibus corpus aliquod, penes alias aliasque sui partes, alias & alias loci partes occupat, tales sint, vt ne diuinitus esse possint simul, & in eodem loco, haud facit, vt earum collectio sit chimæra; aliàs vbi circūscriptiuum in eiusmodi collectione positum esset chimæra, & merum rationis commentum: ergò etiam quod collectio infinita durationum successiuarum ea sit, vt eius partes in eodem tempore esse nequeant, efficere non poterit, vt sit chimæra. Quod si prior collectio chimæra non est, quia omnes eius partes in eodem tempore esse possunt, licet non in eodem loco, eadem ratione posterior collectio chimæra non erit, quoniam omnes eius partes in eodem loco esse possunt, licet non in eodem tempore. Quartò, hæc propositio, *Petrum durare toto hodie possibile est*, nullam habet falsitatem, sed potius est vera, vtque maximè: igitur collectio durationum hodiernarum Petri possibilis est: at eæ durationes sunt essentialiter incompossibiles in eodem tempore: similiter ergò collectio infinita durationum successiuarum possibilis, & non chimærica censenda est.

19 Quintò denique, ea sola collectio censeri potest chimærica, quæ terminos inter se realiter distinctos identificat, siue per identitatem colligit; vt cernere est in hac chimæra, *homo hinibilis*, vbi homo ab hinnibili realiter distinctus quasi tamē cum eo idem apprehenditur. At collectio infinita durationum successiuarum terminos inter se distinctos neutiquam identificat, vel per identitatem colligit. Cur ergò eiusmodi collectio sit chimæra? Minor perspicua est: quia collectio illa est collectio durationum distinctarum, & quæ velut distinctæ à nobis apprehenduntur: terminos ergò distinctos nequaquam identificat. Maior verò probatur; quia aliàs omnis collectio rerū distinctarū chimæra esset, cum nulla sit, quæ terminos distinctos, & quodammodo incompossibiles non complectatur: ergò sola illa collectio chimærica est, quæ rebus distinctis identitatem attribuit.

20 Respondent tertiò, ea solum collectiuè sumi posse, quæ aut simul existere in aliquo instanti in eouè præteriisse posfūt, aut quorū nomina distincta simul existere, vel aliquando præteriisse possunt: cum ergò collectio durationū infinitarum successiuè futurarū nec quoad ipsas durationes nec quoad earū nomina simul existere aut aliquādo præteriisse possint, sanè ea collectio collectiuè sumi nō poterit, & propositio collectionem illam significans erit de subiecto nō supponente, ac proinde nihil concludet. Verum quid magis ridiculum, quā collectionem aliquam collectiuè sumi non posse? An non eadem ratione fingi posset, neque totum aliquod totaliter, neque partes aliquas partialiter sumi posse? An non etiā fingi poterit, collectionem aliquam possibilē esse, quæ nullatenus sumi possit distributiuè? Deinde hæc propositio, *pœnæ cōdemnati infiniti numero erunt*, hæc inquā vera est: at vera non esset, nisi eius subiectū collectiuè sumeretur: siquidem diuisiuè sumptū propositionē illam necessario falsificat, eo quod quæuis pars pœnarū condēnati numero finita sit: igitur subiectū eius propositionis, ac proinde collectio aliqua infinita successiua sumi poterit collectiuè. Hactenus prior instantia argumenti alternatiui.

21 Quod etiam aliter instari potest in ipsis punctis potentialibus. Quantūuis enim in loco per vbicationes proprias, & intrinsecas non sint, certè à Deo designari, & nominari poterunt: an enim *qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat*, puncta lineolæ designare, & nominare nequibit? Aliunde verò, etsi actu in loco vnum post aliud non sint, in eo tamen ita esse possunt: vocetur ergò Deo primū punctum potentiale A, secundum D, tertium rursus A, quartum D, & sic de reliquis: an non hîc prior alternatio, & cum ea tota argumenti contrarij vis reuertitur? Dicūt ij quibuscum disputamus, vnicitatē rerum, ratione cuius designabiles sunt, consistere in accidētibus actualib⁹ quę ita alicui insint, vt ea aliauè eius

speciei in nullo alio reperiantur: quæ enim, tam in se ipsis quam in accidentibus quibus actu pollent, eiusdem speciei sunt, certè iuxta Aristotelem 10. Metaph. *indiuisibilis intelligentiæ sunt*, & inuicem diuidi, aut secerni cogitatione non possunt: cum ergò puncta potentialia, lineæ vbicationes, aliaue accidentia specie diuersa, non sortiantur, & in se ipsis homogenea sint, atque eiusdem speciei, sanè ne à Deo simul designari, aut secerni poterunt, esto successiuè, & syncategorematicè diuersis specie accidentibus ea afficere, & affecta designare possit. Verum hæc solutio latè à nobis impugnata est in dilectica lib. 9. tract. 4. cum sermo esse de indiuiduo speciei correlatiuo.

22 Absolutè ergo dicendum est ad argumentum in quo versamur, ex eo quod cuilibet puncto A, punctum D, post se correspondeat, neutiquam inferri vnam collectionem alteri esse æqualem, &, dempto vno puncto, & postea restituto, eandem alia simul maiorem esse: videlicet quia esse æquale aut inæquale, maius aut minus dumtaxat sunt proprietates numeri finiti, secus verò infiniti: id quod expresse docent Scotus in 2. dist 1. q. 4. Mairon in 1. disc. 43 q. 10. Gregorius dist 44. q 4 art. 2 Lichetus in quodlibeta Scoti q 5. Bassolis in 2. dist. 1. q 5. Richardus in 1. dist. 43. q. 5. Vasquez 1 p. disp. 26. cap. 3. Hurtadus disp. 13. phys. sect 1. Conimbricenses lib. 3. phys. cap. 8. q. 4. art. 4. aliique innumeri, vt mirari satis nequeam, recentiores hos in priscis scholasticis versatissimos id tamen principij impræsentiarum supposuisse, quod toti fermè antiquitati refragatur.

23 Dices, vna persona diuina alteri æqualis est, iuxta illud Athanasij in symbolo, *tota tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales*: & tamen quæuis persona diuina infinitè perfecta est: quidni ergo vna etiam collectio infinita alteri esse possit æqualis? Verum æqualitas diuinarum personarum non positiua est, sed negatiua: quæ in eo consistit, quod neutra earum alia maior, aut minor sit: sicut Deus ens à se dicitur, non positiuè, sed negatiuè, eo scilicet quod non sit ab alio. Hac autem ratione largior, vnam collectionem infinitam alteri æqualem esse: ex qua rursus earum inæqualitas neutiquam effici poterit, sed potius negatio omnis inæqualitatis. Et quidem qdod dixi, æqualitatem personarum sanctissimæ Triados esse non positiuam, sed negatiuam, insinuatum videtur à B. Thoma 1. p. q. 42. art. 1. corp. ibi: *necesse est, ponere æqualitatem in diuinis personis: quia secundum Philosophum in decimo Metaphysicorum, æquale dicitur quasi per negationem minoris, & maioris. Non autem possumus in diuinis personis ponere aliquid maius, & minus.* Hactenus ille. Aut dic, æqualitatem, & inæqualitatem numericam solius collectionis finitæ proprietates esse: eo quod numerus omnis propriè sumptus sit finitus: æqualitatem autem & inæqualitatem perfectionis non esse proprietates solius rei finitæ; propterea quod solæ res finitæ perfectione non gaudeant: vnde mirandum non esse, quod personæ diuinæ quantumuis infinitæ propriè tamen, & positiuè sint æquales.

24 Vrgebit quæuis pars vnius collect. infinit. æqualis propriè, & positiuè esse potest cuiuis parti alterius collectionis etiã infinitæ: tota ergò collectio infinita alteri etiam infinitæ propriè, ac positiuè æqualis esse poterit. Cõsequẽtia perspicua est, sicut perspicuũ est eo ipso quod ex duplici collectione finita dierum v. g. tot sint horæ cuiusuis diei vnius collectionis, quot sunt horæ cuiusuis diei alterius collectionis, eo inquam ipso omnes horas vnius collectionis totaliter sumptæ, & omnes etiam horas alterius adæquatæ collectionis totidem esse, atque omninò æquales. Antecedens autem probatur: quia vna & altera collectio infinita ex infinitis binariis v. g. sibi mutuo respondentibus coalescere potest: at quiuis binarius vnius collectionis æqualis est cuiuis numero binario alterius collectionis: ergò &c. Verum, sicut quæuis duratio successiua animæ D. Petri aliquo instanti prætéritura est; deque ea verum erit, *nunc nullo modo est, sed antea fuit*; & tamen de tota collectione durationum, quibus anima D. Petri æternum duratura est, id dici non potest, ita similiter quæuis pars vnius collectionis infinitæ cuiuis parti alterius collectionis itidem infinitæ æqualis esse poterit, quin in ipsas collectiones ea æqualitas cadere possit, aut debeat.

Secundò dici potest ad principale argumentum, quod præ manibus est, esto permittatur disputandi gratia, collectionem punctorum A, & collectionem punctorum D, esse etiam positiuè æquales, perperam tamen inde inferri, collectionem punctorum A, vno ablato, & postea addito esse maiorem collectione punctorum D. Ratio est, quia additio illa finita est; infinitum autem additione finiti propriè, & simpliciter maius fieri nequit: qua ratione Deus, & homo maius quid non est, quam solus Deus; eo quod accessio hominis ad Deum re vera sit accessio finiti ad infinitum. 25

Tertiò respondebit fortasse aliquis ad idem argumentum, collectionem punctorum A, esse maiorem collectione punctorum D, quia, licet post quodlibet punctum A, sit punctum aliquod D, tamen ante quodlibet punctum A, non est punctum aliquod D. sicut ante quodlibet pũctum D, est aliquod punctum A. Itaq; quodlibet punctũ D. interiacet duo puncta A, contra verò quodlibet punctũ A, non interiacet duo puncta D; cum primum punctum A, ea non interiaceat: quare collectio punctorum A, collectionem punctorum D, facile superabit. 26

Verum hæc solutio, tametsi primo aspectu plausibilis sit, penitius tamen introspecta nemini satisfacipt. Namque collectio punctorum A, solo vno puncto collectionem punctorum D, superat: ergò si punctum illud auferatur, vna & alia collectio æquales erunt. At quod neutiquam æquales esse possint, sed vna maior alia, suadetur: siquidem ablato primo puncto A, & nulla eius ratione habita, ante omne punctum A, & etiam post omne punctum A, eorum quæ remanent erit aliquod punctum D, cum tamen ante omne punctum D, non sit vllum punctum A, ex hypothesi facta: collectio ergò punctorum D, maior erit collectione punctorum A, vno puncto A, ablato. En euitari nequit iuxta præfatam solutionem, quin duæ collectiones simul sint æquales, & inæquales, siuè vna maior alia. 27

At dices, numeri finiti inæquales ad æqualitatem reduci possunt, dempto eo in quo vnus alium superat, & excedit; videlicet quia numerus omnis finitus æqualitatis capax non est: cæterùm collectio infinita cum alia collectione infinita alternatim recurrens æqualitatis cum ea essentialiter incapax est; atque adeo, exempto illo in quo vna aliam excedit, non ob id vna alteri æqualis euadet. Quod in hunc modum à paritate confirmabis: quamuis finitum additione finiti simpliciter maius euadat, tamẽ infinitũ finiti additione nequit euadere, aut fieri maius: similiter ergò, quamuis finitum, inæquale alteri finito aliqua additione, vel diminutione ei possit æquari; cæterum in infinito ea regula locum habere non poterit. 28

Contra tamen illud facit, quod si numeri infiniti 29

non

non sunt incapaces inequalitatis, ita nec etiam erunt incapaces oppositę ęqualitatis: cur ergò ad eam reuocari non possit collectio aliqua infinita, per eius, in quo erat excessus & inæqualitas, ablationem? Et quidem alioqui collectio infinita minor euadere poterit repente maior, eius ablatione solius, in quo excedebatur ab alia itidem infinita: quod tamen est euidenter falsum, & contra primam apprehensionem terminorum. Atque hactenus ad primum aduersariorum argumentum. Ad alterum verò dicendum est, sine eo quod partes continui negentur actu & propriè vbicatę, earum compositionem apprimè explicari ac defendi posse, vt decursu tractatuum sequentium constabit.

TRACTATVS IV.

An corpus naturale aliquibus inuisibilibus continuetur?

CAPVT PRIMVM.

Corpus naturale nullis indiuisibilibus continuatiuis, aut terminatiuis constat.

1 TA Okamus in tract. de Euchar. cap. 1. & 2. & quodlib. 1. q. 9. & in log. cap. de quantitate, & Gregorius, Gabriel, ac cæteri Nominales. Item Durandus in 2. dist. 4. q. 4. Fromondus in Labyrintho, à cap. 3. eandem sententiam tuetur ex nostris Dandinus, lib 3. de anima commenr. III. digressione 20. Probabilemque reputat Pereira in Phys. lib. 10. de quantitate cap. 6. §. *Restabant.* Porro indiuisibile reale triplex est: videlicet punctum, quod nullo modo diuisibile est: linea, quæ versus longitudinem solam, non verò versus latitudinem, aut profunditatem diuisibilis est: & superficies, quæ versus longitudinem, & latitudinem, non autem versus profunditatem diuidua est. Indiuisibile autem continuatiuum est, quo partes continui inuicem copulantur: terminatiuum, quo terminantur, & clauduntur: puncto autem partes lineæ, linea superficiei partes, superficie demũ partes corporis continuantur, aut terminantur, si eiusmodi continuatio, aut terminatio in indiuisibilibus sita sit. Talia ergò indiuisibilia realia à parte rei nulla esse sed sola mentis apprehensione fingi censent præfati Authores: quibus subscribo.

2 Et quidem, nulla puncta terminatiua in rebus esse, suadetur: quia, etsi à linea abscinderentur puncta terminatiua, non ob id ea euaderet infinita, nec vlterius protraheretur: ergò se ipsa absque illis punctis quodammodo terminari, atque finiri posset, & deberet. Secundò: quia nulla linea absolutè, & simpliciter terminatur, sed potius quæuis linea alicui alteri continuatur: nulla ergò linea constat punctis, quæ merè terminatiua, & non continuatiua sint, sicuti aduersarij arbitrantur. Consequentia manifesta est: probatur antecedens; quia in triangulo v. g. quantumuis tres eius lineæ terminatæ videantur, tamen re vera inter se continuantur in punctis angularibus: vnde, vti iamiam inferebam, puncta earum angularia dumtaxat terminatiua esse non possunt. De quibuscumque autem aliis lineis eadem ratio est, vt intuenti perspicuum erit.

Iisdem rationibus suaderi facile potest, superficiem terminari non posse: quamuis enim superficies aliqua omni linea spoliaretur, non ob id vlterius protraheretur: & in superficie tesseræ v. g. nulla linea merè terminatiua esse potest; si quidem sex tesseræ superficies non tam terminantur, quam versus lineas angulares contineantur. Quod verò corpus per superficies non terminetur, etiam perspicuum est: quia corpus extima superficie destitutum non propterea vlterius protenderetur, sed se ipso finiri, & coerceri deberet.

Deinde, quod nulla sint in corpore naturali indiuisibilia continuatiua, haud ægre probari potest: quia si punctum v. g. esset vnio partium lineæ sanè hoc ipso foret earum modus: at esse non potest illarum modus: ergò &c. Maior est manifesta, quoniam idcirco vnio partium essentialium, videlicet materiæ, & formæ substantialis, earum modus est, quia eiusmodi partes essentiales reperiri possunt absque eo quod vniantur, ac proinde egent vnionis modo, per quem earum indifferentia determinetur: ast partes integrales lineæ inueniri possunt, absque eo quod vniantur inuicem: ergò egent modo, per quem hæc earum indifferentia ad vniendum vel non vniendum determinetur, atque adeo earum vnio modus est. Et quidem esse fatentur Rubius 6. phys. tract. de composit. continui q. 1. dub. 2. Hurtadus disp. 15. phys. sect. 3. à num. 36. Toletus 6. phys. cap. 2. q. 1. à conclus. 1. 3

Iam verò, quod punctum esse nequeat modus partium lineę, vti constitutum est à nobis in maiori propositione, sic suadetur: omnis modus est forma intrinseca eius cuius modus est: qua ratione actio est forma modalis, & intrinseca agentis, vel passi: & intellectio, ac volitio, si modi ponantur, eo ipso nequeunt non esse formæ quædam modales intellectus, & voluntatis: talesque etiam sunt vbicatio, & duratio, respectu rerum, quas in tempore, & loco constituunt, hoc solo quod sint illarum modi. At punctum nequit esse forma intrinseca partium lineæ: forma enim, & subiectum in eodem loco esse debent, vt omnium formarum, & subiectorum enumeratione constabit: punctum autem, & pars diuisibilis lineæ in eodem loco esse non possunt: quia vel punctum in loco diuisibili esset, non minus quam linea; quod indiuisibilitati physicæ, & simul mathematicæ puncti omninò repugnat: vel linea eiusque pars, quod perinde est, in loco indiuisibili esset, nõ minus quã punctũ, quod tamen cum huius diuisibilitate non cohæret. Nec satisfiet, si quis respondeat, punctum esse in loco proportionali diuisibili, idque eius diuisioni non obstare: quia esse in loco diuisibili quantumuis proportionali & indeterminato aliquam diuisibilitatem saltem mathematicam, siue extensionem aliquam vt minimum virtualem in puncto non arguere non poterit? haud secus ac in ipsa parte proportionali lineæ extensionem, & diuisibilitatem arguit formalem. Simili discursu ei quem hactenus fecimus, conficitur superficies continuari non posse lineis, nec partes corporis, quas profunditatem appellant, continuari posse munere superficierum. 4

Alio quoque argumento, theologico quidem, suaderi potest, non esse, à parte rei, & seclusa consideratione nostri intellectus, indiuisibilia vlla continuatiua, aut terminatiua. Iis enim semel admissis, Christus Dominus nequit non esse sub indiuisibilibus quantitatis Eucharisticæ: sub illis namque inerat ante consecrationem aliquid substantiæ panis: atqui post consecrationem nihil substantię panis remanet sub 5

quantitate remanente, sed tota in substantiam corporis Christi conuertitur: ergò post consecrationem Christus sub quantitate omnibusque eius indiuisibilibus existit. Quandoquidem igitur, in opposita opinione, fracta hostia noua semper indiuisibilia resultant, terminatiua scilicet, & indiuisibilia continuatiua fractione tenus esse desinunt, sanè aut corpus Christi sub quantitate, & speciebus panis, id est sub hostiæ consecratæ iam fractæ indiuisibilibus terminatiuis, quæ innumerabilia resultant, collocabitur de nouo, absque vlla consecratione: quod quis parum tutum in fide esse non videat? aut sub præfatis indiuisibilibus re vera existet substantia panis: at quis concedat hostiam consecratam indiscriminatim expositam adorationi fidelium, aliquid tamen habere substantiæ panis, versus omnes eas partes, penes quas à sacerdote frangitur? aut denique plura erunt indiuisibilia quantitatis Eucharistiæ post eius fractionem sub quibus nec sit corpus Christi, nec substantia panis: quod etiam est dictu chimæricum, atque commenticium. Vt ergò ex tribus absurdis superioribus nullum sequatur, tuendum nobiscum est, nulla esse indiuisibilia continuatiua, aut terminatiua in quantitate Eucharistica, ac proindè nusquam alibi.

CAPVT II.

Dissoluuntur argumenta quædam pro indiuisibilibus terminatiuis, & continuatiuis corporis naturalis.

7 PRo iis certè stant Toletus, Hurtadus, & Rubius circa medium capitis præcedentis à nobis citati, necnon Albertinus tom. 2. disp. 2 de quantit. q. 3. & q. 7. Conimbricenses 6. phys. cap. 1. q. 1. art. 2. Tellez disp 35. phys. sect. 3. Cabero tract. 6. phys. dip. 1. dub. 4. Suarez in methaph. disp. 40. sect. 15. & apud eum B. Thomas, Alensis, Caietanus, Capreolus, Scotus, Dominicus Sotus, Hispalensis, Burlæus, & Soncinas, qui in primis obiiciunt authoritatē Arist. 4. phys. c. 13. text. 21. vbi sic inquit; *momentum autē præsens, temporis, vt dictum est, continuatio est.* Quibus verbis Aristoteles tempus continuari, ac terminari, seu diuidi momentis adseruit: ergò etiam quantitas permanens punctis terminari, & continuari debet. Aristoteli adiungunt Augustinum tom. 1. lib. de quantitate animæ cap. 11. & 12. ibi; *ab ipso incipit linea, ipso terminatur, & vndecumque linea secari potest per ipsum secatur, nulla linea lineæ nisi per ipsum copulatur.* Hæc ille.

8 Arguunt secundo Aduersarij: non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate: at admissis indiuisibilibus, vt admitti debent, nulla alterius terminationis, aut continuationis in corpore naturali necessitas est: sola igitur indiuisibilia id terminandi, & continuandi munus suo iure sibi vendicant. Arguunt tertio: vnio partium essentialium est essentialiter indiuisibilis, & simplex: nec enim ex materia, & forma componitur, quæ tamen compositio sola dicitur essentialis: similiter ergò vnio partium integralium integraliter indiuisibilis est, atque adeò partes continui indiuisibilibus continuantur, vniuntúrque: quidni ergò aliis etiam terminentur? Arguunt quartò: si vnio partium continui indiuisibile quid non esset, sed potius modus quidam diuisibilis, ea ratione qua partes ipsæ continui diuisibiles sunt; sanè partes eius vnionis modalis iterum alia vnione inter se vniri, siue continuari, & huius secundæ vnionis partes continuatiuæ alia rursus vnione continuari deberent, & sic in infinitum. Consequens autem absurdum est: ne ergò sequatur, tuendum est, partes corporis naturalis non per formas modales sine diuisibiles, sed per indiuisibilia connecti, atque continuari inter se inuicem: quo fit à paritate rationis, vt in corpore naturali admittenda sint etiam puncta terminatiua.

Cæterùm hæc argumenta non sunt magni momenti. Ad primum ab authoritate Aristotelis, & Augustini desumptum respondeo, puncta quidem terminare lineam, & lineas superficiem, & superficies corpus: eo quod linea inter duo puncta sit, & superficies intra plures lineas, & corpus intra plures superficies: at ea indiuisibilia non esse terminos necessarios; siquidem iis ablatis continuum terminaretur, & se ipso finiretur: nec esse terminos immediatos, sed tantum mediatos, eo modo quo etiam aliquæ partes corporis alias à se distinctas versus longum, latum, aut profundum terminant: nulla enim pars alicuius longitudinis v. g. est se tota ita immediata puncto terminatiuo, vt inter punctum, partemque illam alia pars minor interiecta non sit: nec demum esse meros terminos; eoquod corpus aliqua ratione continuent, vt cap. præcedente ostensum est. Hoc autem pacto indiuisibilia terminatiua Aristoteles, Augustinus, & alij inferius citandi adstruunt: verum aduersariis quid id prodesse, aut nobis quid obesse potest? Deinde indiuisibilia continuatiua in corpore naturali inesse non negamus, si de continuatione mediata, & impropria sermo sit: qua ratione vna pars corporis aliarum continuatio est: secus verò si sermo sit de continuatione propria, & immediata, quæ modus quidam partium continuatarum est: at in solo priori sensu, nō verò in posteriori Aristoteles, Augustinus, & alij, de quibus infra, loquuntur: cum tamen nobis, & aduersariis, de posteriori, non verò de priori, tota controuersia sit. 9

10 Ad secundum argumentum contrarium respondeo, suprà satis, superque à me probatum esse, in continuo alterius continuationis, & terminationis opus esse, & ad id munus indiuisibilia sufficere nō posse. Ad tertium argumentum contrarium respondeo, in primis non deesse, qui censeant, vnionem essentialem materiæ, & formæ esse quodammodo essentialiter diuisibilem, & compositam, eo quod constet, sin minus materia, & forma, saltem duabus vnionibus specie, siue essentia diuersis, id est materializatione, & informatione. Et quidem si his constaret, modum quemdam haberet, ac speciem compositionis essentialis.

11 Deinde absolutè dicendum est ad tertium illud argumentum, inter vnionem partium essentialium, eamque qua partes vniuntur integrales, latam esse discriminis rationem: Vnio enim partium integralium, cum earum forma sit, iis commensurari quoad locum debet: vnde virtualiter, aut formaliter extensa, & ex consequenti integraliter multiplex non esse non potest. Quod autem vnio partium essentialium sit earum forma quædam modalis, nullam in ea compositionem, aut diuisionem essentialem arguit, sed potius simplicitatem, & indiuisionem essentialem: cum omnis forma, qua talis, essentialiter simplex esse debeat; aliàs compositioni essentiali minimè deseruitura, vt per omnes formas discurrenti constabit. Ad quartum, & postremum aduersariorum argumentum respondeo, aut partes vnionis continuatiuæ inter se minimè vniri; quo processus ille infinitus modorum realiter

realiter distinctorum euitatur; aut secundò partes præfatæ vnionis se ipsis vniri,& continuari,sicut partibus ipsius corporis per semetipsas copulantur: sic actio per se ipsam producitur: & vbicatio, atque duratio se ipsis in tempore,& loco existunt.

Caput III.

Corpus naturale indiuisibilibus saltem velut partibus quibusdam constat.

12 Qvamquam supra capite primo statuimus, nulla in corpore naturali continuo indiuisibilia esse, quæ munus immediatè continuandi, aut terminandi exerceant; idcirco tamen omnino neganda non sunt, sed potius necessario admittenda, vt corpus naturale integraliter constituant, non se solis, sed simul cum partibus sine fine diuiduis, de quibus infrà. Continuum ergò propter partes quaquà-versus sectiles complectitur etiam puncta, lineas, & superficies, iisque quasi quibusdam fibris, segmentisque pulcherrimè variegatur. Et quidem hac saltem ratione esse in continuo indiuisibilia, nimirum puncta, lineas, & superficies, communis est scholasticorum omnium opinio si paucos ad initium capitis primi citatos,& alios quosdam ineunte capite sequenti citandos excipias.

13 In eadem sententia sunt non solum Augustinus suprà laudatus, sed etiam plures alij Ecclesiæ Patres: ac præsertim Claudianus Mamertus Viennensis Galliarum Episcopus tom.4. bibliothecæ Patrum lib. 1. de statu animæ cap. 25. vbi sic inquit: *linea est, vt doctissimi, atque excellentes viri non dixere solum, sed ratiocinando probauere, longitudo simplex, quæ in corpore sola prorsus nequeat inueniri, eoquod omne corpus longitudine longum sit, non tamen ipsa sit longitudo, neque possit sic esse longum, vt non latum simul, altumque sit. Quocirca sicut aiunt, etiamsi aranea filum cogitaueris, quia vtique corpus est, non solum longitudinem cogitasti. Habet enim pro modo suo indissociabilem longitudinis suæ latitudinem. Igitur si, vt fateri veritas cogit, aliud est longitudo quam altitudo, seposita latitudine solam longitudinem cogitemus,&c. Hac ergò, de qua loqui institueram, longitudo, cum fuerit puncto inchoata, punctoque finita, à Græcis gramme, nostris linea dicitur.* Et pauculis interpositis; *figura enim*(id est superficies) *dicitur, cum paribus, imparibusnè lineis capitibus sese contingentibus locus ambitur.*

14 Inferius etiam prosequitur idem institutum, & quidem elegantissimè B. Claudianus in hæc verba: *Punctum nempè principaliter est origo lineæ: ab ipso incipitur; ipsoque finitur: cum punctum nec oriri à quoquam pateat, nec finiri. Hoc namque continet in figuris punctum, quod vnus in numeris. Ista ergo linea, quæ transuersim secari potest, scindi per longum non potest, quia vtique si scinditur, habet latitudinem: cum secanda est puncto ceditur, cum punctum scilicet non cædatur. Perfectio ergo longitudo latitudine, quia latitudo,* (id est superficies) *& transuersim, & directum recipit sectionem. Perfectior latitudo altitudine, quia altitudo non solum scindi, ac secari, verum & à latere cædi potest. Ergò altitudo sine latitudine, & longitudine esse non potest. Et vbi hæc tria sunt, haud dubiè corpus est. Latitudo sine longitudine esse non potest. Longitudo sine his omnibus esse potest, sed sine puncto esse non potest. Sine his vero punctum semper est, nec cuiuspiam vt sit indiget, quia vnius nullum potest esse principium.* Hactenus D. Claudianus, cuius verba transcribere libuit, quia appositissima sunt ad explicandam naturam indiuisibilium, in quibus versamur.

Ea etiam in continuo admittit B. Paulinus Aquileins. in sacrosyllab. aduersus Elipantum (qui liber est in operibus Alcuini) versiculo *ponamus*, paulo post medium vbi sic inquit: *Nam sicut in planis, & solidis figuris linea, & in quadrangulis punctus, licet sint indissecabiles, & diuidi nequeant, & idcirco ægrè depingant dimensionum figuras, omnium tamen numerorum multitudinis summam in se sociatam retinent, & in se vsque ad finitam numerositatem procedentes, & rursus in se vsque ad vnum recurrentes indiuiduam retinere probantur vnionis censuram.* Hæc ille. Consentit B. Damascen. in Dial. c. 33. ibi, *Punctus sine quantitate est, non enim mensuratur, neque numeratur, quia non habet vllam distantiam. Linea autem habet vnam distantiam, est enim longitudo sine latitudine. Superficies habet duas distantias, longitudinem, & latitudinem.* Neque non consentiunt Augustin. ad initium cap. præcedentis citatus,& alij Patres. 15

Ac certè punctum vndequaque indiuisibile, vt ab eo auspicer, non repugnare ostendo. Quemadmodum enim res spiritualis diuisionis capax est, vti hoc ipso libro tract. 1. cap. 2. ostensum manet, alibique latius ostendetur, cur è contrario punctum materiale, & tamen omninò indiuisibile repugnet. Deinde esto res spiritules suapte natura indiuisibilis esse debeat, nihilominùs indiuisibilitas puncti materialis ea esse potest, quæ compositum integrale de se constituat, cum tamen indiuisibilitas rei spiritualis, & incorporeæ expers sit omnis compositionis integralis, & continuæ: at hoc satis, superque est, vt punctum, quantumlibet indiuisibile, à re spirituali differat, & à sua materialitate non defæcetur: huiusmodi ergò punctum admitti potest. 16

Rursus globus perfectè sphæricus non repugnare videtur: at huiusmodi globus planum in solo puncto physicè, & mathematicè indiuisibili tangere potest: si enim planum tangeret in parte aut extensione aliqua siue planitie, sane globus ipse planitiem aliquam haberet: quo enim pacto sine planitie planities tangi potest; sed globus perfectè sphæricus nullam planitiem habere potest: quo enim magis planitiei expers est globus aliquis, eo magis sphæricus est: vt ergò perfectè sphæricus, ita omnis planitiei expers esse debet. 17

Et quidem globum tangere planum in solo puncto non tantum scholastici nostri communiter tradunt, verum etiam non pauci sacræ Scripturæ interpretes: qui propterea rotam, circulum, & sphæram symbola esse aiunt hominis iusti,& perfecti: quippe qui terram hanc in minimo, ac fermè in nihilo tangit, totusque cœlum affectat. Præclarè noster Andreas Pintus libro tertio canticorum cap. 4. §.1. *Exprimuntur quidem iusti ex aliquorum sententia in illis Ezechialis rotis, de quibus c. 1. n. 20. Spiritus enim vitæ erat in rotis. Et cur inquis, in tam mystica visione, rota maximè exprimenda sanctorum vita assumitur? Quia figura quædam perfectè sphærica in puncto tantum indiuisibili planum attingit. Meritò ergo rota vocatur iustus, qui sphæricum terræ orbem in puncto tangens tantum, totus cœlo inhiat, quadrata iam quiete in eo commoraturus.* Hactenus ille. Concinit Gilbertus ser. 2. sic inquiens de homine iusto: *Vitalis instar rotæ spiritualis ad superiora conatu attollitur, de terra vix paululum aliquid attingens.* Neque non etiam Hieronymus parum abest super Ezechielis c. 16. n. 10. verba illa: *Et circulus in auribus tuis*, siue vt habet 18

habet textus Hebraicus: *Et rotula in auribus tuis*; vbi sic inquit: *In his enim, qui terrena pertranseunt, & vix modicis vestigiis contingunt terram, vox excelsorum dogmatum personat.* Similia habent alij Patres, & Interpretes in ea Dauidis verba psalm. 76. *Vox tonitrui in rota.*

18 Respondent tamen nonnulli ad superius argumentum, desumptum ex mutuo contactu globi, & plani in vno tantum puncto, non esse possibilem eiusmodi globum omninò, & perfectè sphæricum. Et quidem eius possibilitatem negant, commentitiamque esse dicunt Auerroes comment. 32. lib. de Cœlo. Aresius 1. de generat. disp. 2. q. 33. sect. 6. Alexander Piccolomenus lib. 2. suæ sphæræ c. 5. Verum quis non videat, hoc absque vllo dici fundamento, & non nisi ad argumenti vim declinandam? An non etiam eadem licentia negari possent perfectus cylindrus, & perfecta planities? Quocirca alij secundò respondent, globum tangere planum in parte solum indeterminata, & proportionali: solum autem contactum in parte determinata plani obstare posse, ne globus illud attingens sit perfectè rotundus. Contrà tamen sic argumentor: quia, si globus tangit planum in planitie determinata, poterit non planitiem saltem indeterminatam sibi vendicare: atque in orbem perfectum, omnisque planitiei expertem conuolui nequibit: & quidem globus planitiei etiam indeterminatæ expers perfectior globus esset, vt manifestum est.

19 Respondent tertiò Ariminensis in 2. dist. 5. q. 2. Et noster Albertinus in suis corollariis tom. 2. de prædicamento quantitatis disp. 3. q. 7. globum perfectè sphæricum non tangere planum immediatè, sed medio aëre, qui, vt vtrumque corpus, sphæricum scilicet & planum, immediatè attingit, sic iis coextenditur. Porrò autem dicitur globus perfectè tangere posse planum, non quod illud immediate tangat aut possit, sed quod retentis iisdem figuris ambo immediatiora, aut propiora esse nequeant.

20 Displicet etiam hæc solutio: primum, quia si corpus perfectè sphæricum, & globosum per vacuum in planitiem sibi subiectam insita grauitate corrueret, certè non posset planitiem non tangere, at non medio aëre: ergò immediatè. Secundò quia pars determinata aëris, quæ præ reliquis planum, & globum interfusa est, vel diuisibilis, vel indiuisibilis est? Si secundum: ergo intento potiti sumus. Si primum: ergo globus tangit partem diuisibilem aëris immediatè: cum ergò ea pars diuisibilis planitiei commensa sit, vtpote ab ea etiam tacta, sanè globus tanget immediatè aliquid planitiei perfectè commensum, ac proinde planitiem ipsam; cum sola planities planitiei perfectè coëxtendi, & commensurari possit.

21 Iam verò quod in continuo possibilis sit linea, suadetur iisdem fermè rationibus, quibus possibilitas puncti à nobis est probata. Namque cur repugnet perfectus cylindrus, siue columna perfectè rotunda? Sed perfectus cyclindrus planum in sola linea tangere potest & debet: si enim in superficie illud tangeret, eius participaret planitiem, nec esset cylindrus perfectus, omnibusque numeris absolutus. Deinde diuidi versus longitudinem, & diuidi versus latitudinem diuersa sunt, & vnum potest sine alio reperiri: quidni ergo posse diuidi versus longitudinem, & posse diuidi versus latitudinem diuersa sint, ac mutuò separabilia? Quod autem potest diuidi versus longitudinem, & non potest diuidi versus latitudinem linea est: hæc ergò possibilis est. Atque hoc eodem argumento probatur in continuo possibilitas superficiei: siquidem diuidi versus longum, latùmque; & diuidi versus longum, latum, atque etiam profundum differunt inuicem, & vnum sine alio potest reperiri: cur ergò posse diuidi versus longum, & latum solum, & posse diuidi versus longum, latum, & profundum, diuersa, & separabilia non sint? At quod versus longum, & latum solum diuidi potest, & versus profundum diuidi nequit, superficies est: hæc ergo non repugnat.

Constituta possibilitate indiuisibilium, eorum in continuo realem existentiam suadeo. Nam, hoc ipso quod indiuisibilia realia possibilia sint, dantur spatia imaginaria, quæ ab iis occupari possint: hæc autem spatia necessario indiuisibilia sunt, sicut spatia partium diuisibilium diuisibilia sunt. Rogo ergo, spatia imaginaria illa à quibus occupentur? Non enim à partibus diuisibilibus corporis; aliàs hæ penetrarentur: quemadmodum enim indiuisibilia sine extensione virtuali in spatiis diuisibilibus esse non possunt; ita è contrario partes diuisibiles in spatiis indiuisibilibus sine penetratione esse non sustinent: Ergò vel eiusmodi spatia vacua sunt, vel certè ab indiuisibilibus realibus occupantur: ac proinde hæc actu reperiuntur. Quod etiam vlterius suadetur, hoc pacto: corpus opacum, lapis v. g. lucem aliqua sui parte recipit: nisi enim lucidum esset, qua ratione conspici posset? At non nisi in sola superficie: si enim lucem susciperet ima sui parte, omnino opacum non foret, sed aliquatenus diaphanum: eo autem ipso quod superficies de facto existat, non est cur etiam puncta, & lineæ in continuo non concedantur existere. 22

Tandem suadetur id ipsum: quia agentia naturalia agunt vniformiter, difformiter, id est intensius citiusque in parte propinquiori, quam remotiori, non verò æquali intensione, & celeritate in alterutrà. Ast sublatis indiuisibilibus, actio causarum naturalium non esset vniformis difformis, sed æqualis intensionis per certam aliquam, & determinatam distantiam. Sumo enim certam intensionem, v. g. calorem vt quatuor; & rogo vbi recipiatur? Non in superficie aliqua, cum hæc iuxtà aduersarios non detur: non in parte indeterminata, cum intensio determinata partem aliquam determinatam passi velut subiectum postulet: ergò in parte aliqua determinata passi. Vel igitur totus calor vt quatuor in quauis parte designabili determinati illius passi recipitur, vel non? Si secundum; ergo pars eius intensionis in parte illius passi, & pars in alia illius parte recipietur; & sic non tam intensio, quam extensio erit: si primum; ergo æqualis intensio caloris in toto illo passo determinato quoad singulas eius partes recipietur, & sic calefactio vniformis difformis esse non poterit: Ne igitur hoc sequatur absurdum, superficies, & reliqua consequenter indiuisibilia admittenda sunt in corpore naturali continuè composito. 23

CAPUT IV.

Fit satis argumentis arbitrantium, indiuisibilia nulla, & nullius muneris gratia esse in corpore naturali continuè composito.

ID autem arbitrantur Okamus, Gregorius, Gabriel, Durandus, Fromondus, Dandinus, & Pereira suprà citati ad initium capitis primi. Id ipsum etiam tuentur auersa tom. 1. philos. q. 11. sect. 4. Paulus Arerius lib. 1. de generat. d. 2. q. 13. & Vallesius contro- 24

uers.

trouerſ. 33. phyſ. Porrò nullam ſaltem eſſe re vera lineam, ſenſiſſe olim non paucos, atque inter eos Martium quemdam Philoſophum, teſtis eſt B. Claudianus de ſtatu animæ citato cap. 25. vbi ſic inquit: *ſcio autem, hanc eandem* (ſcilicet lineam) *liquidò conſpici non eſſe multorum: quam, cum Martius quoque Philoſophus negaret Mathematico Adraſto poſſe videre, cum lineas fabrorum minimas videret; vtique non mirum eſt, inquit Adraſtus, quod habes oculos ſimiles fabrorum, ingenium diſſimile Pythagoræ.* Denique noſter Fonſeca lib. 5. metaph. cap. 16. q. 6. ſect. 5. & ſect. 6. concluſ. 4. lineam, & puncta realia de medio tollit, nec aliud concedit indiuiſibilium genus, quam ſuperficiem, qua corporis circumſcribuntur extrema.

25 Præcipuum autem fundamentum negandi indiuiſibilia realia in corpore naturali continuè compoſito ſic habet: punctum ſe toto tangit partem proportionalem; ſiquidem in eo aliud, & aliud non eſt: ergò cum eiuſmodi parte penetratur: ergò eſt in loco diuiſibili, non minus quam id partis, cum qua penetratur: ergò habet aliquam extenſionem virtualem, ac proinde ſaltem mathematicè indiuiſibile non erit. Commentitium igitur eſt punctum nec formaliter, nec virtualiter, aut mathematicè diuiduum. Eadem ratione ſuaderi conſueuit, ſuperficies etiam, & lineas eſſe impoſſibiles.

26 Reſpondeo, ad penetrationem duorum opus eſſe, vt inuicem ſecundum ſe tota ſe tangant: qua ratione, iuxta inferius dicenda, vnum indiuiſibile immediatum alteri cum eo penetratur, quia vtrumlibet ſe toto alterum tangit: at quamuis punctum ſecundum ſe totum partem proportionalem, ſiue indeterminatam tangat, tamen pars proportionalis ſecundum ſe totam è contrario punctum non tangit: atque adeò neceſſe non eſt, imo nec poſſibile, vt punctum quo de loquimur, penetretur cum parte proportionali, eivè coextendatur. Ita Ripalda tom. 2. d. 90. n. 97.

27 At dices: pars proportianalis A, v. g. nequit inadæquatè tangere pũctum, quin eiuſmodi contactus inadæquatus reſpectu totius partis, ſit contactus adæquatus alicuius partis minoris in ea contentæ: qua ratione, qui cognoſcit hominem inadæquatè, animalitatem in eo contentam adæquatè cognoſcit, atque intentionaliter attingit. Verum, quamuis ſignata parte proportionali A, tam ipſa, quam quæuis eius pars vlterius ſignabilis, à puncto ſibi vnito inadæquatè tangatur, ob id deueniri non poterit ad aliquam partem, quæ ab eo adæquatè tangatur: nimitum ob infinitudinem partium, quæ infinities verſus minimum diuiſibiles ſunt: & hoc genus contactus ſemper inadæquati, & nuſquam adæquati eſt, quo aliquid dici ſolet tangere indiuiſibiliter rem diuiſibilem.

28 Rem appoſitiſſimo exemplo declaro. Quamuis tranſacta quauis parte temporis finiti ipſum tempus finitum adæquatè tranſigi debeat; tamen in tempore infinito à parte poſt aliter vſuuenit: quippè cuius quoduis inſtans præteribit, nunquam tamen omnia adæquatè prætteritura ſunt; ſimiliter ergò, quamuis, in ſententia continuum ex indiuiſibilibus finitis conſtituente, contactus inadæquatus duorum ſine contactu adæquato aliquarum partium vtriuſque eſſe nequeat; tamen, vbi quæuis pars continui infinita ſit, optimè poterit tangere inadæquatè, quin effici poſſit inde contactus adæquatus. Exemplum porrò cognitionis in contrarium adductum non vrget: tum, quia, iuxta aduerſarios, homo, & eius formalitates ab infinitate longe abſunt: tum etiam, quia, ex eo quod cognitio aliqua inadæquata totius, partem aliquam illius ſecundum ſe totum, & adæquatè attingat, nullum ſequitur inconueniens, ſicuti impræſentiarum ſequitur.

Vrgebis Deus videt id quod tangitur à puncto, & 29
id quod ab eo non tangitur: at id quod à puncto tangitur, prout condiſtinctum ab eo, quod non tangitur, adæquatè & ſecundum ſe totum à puncto tangitur: ergò, &c. Reſpondeo, Deum quidem videre id quod in continuo à puncto tangitur, & quod ab eo non tangitur: cæterum id, quod non tangitur, non diſtingui adæquatè ab eo quod tangitur, ſed in eo intimè includi, propterea quod impoſſibilis ſit pars aliqua, quæ à puncto tangatur, quin in ea ſit pars aliqua, quæ tacta non ſit, aut è contrario pars aliqua puncto immediata eique vnita, quæ ita intacta ſit, quin penes aliquid ſui a puncto tangatur: quorum alterum & alterum, admiſſa infinitate partium infrà ex profeſſo explicanda, locum habet: quare minor replicæ factæ falſa eſt, & de ſubiecto non ſupponente. Atque ex eius quidem, & totius argumenti poſiti ſolutione conſtat, quatenus linea ſuperficiem, & ſuperficies corpus, vnaque pars corporis aliam tangere poſſint, quin ſe penetrent: licet indiuiſibilia finita, qualia à recentioribus in continuo adſtruuntur, ſine penetratione ſeſe tangere, aut immediata eſſe non poſſint.

Arguunt ſecundò aduerſarij, ex Ariſtotele in libello de quæſtionibus mechanicis, vbi docet, circulum conuexa ſui parte maiorem eſſe, pluſque ſpatij occupare, quam concaua ſui parte. At id in intelligibile eſt, niſi circulus verſus profunditatem diuiſibilis mathematicè ſit, ſpatiumue diuiſibilis occupet, ergò ita diuiſibilis eſt: iam ergò linea circularis, & quæuis alia verſus profunditatem omnino indiuiſibilis repugnat: ac per conſequens etiam quæcumque alia indiuiſibilia prorſus talia repugnabunt. Reſpondeo, Ariſtoteli ſermonem eſſe, non de circulo perfectè ſumpto, qui certè ſupera, & ima ſui parte æquale ſpatium non occupare non poteſt; ſed de circulo imperfectè ſumpto, qui moles quædam corporea in longum, tenuemque orbem circumacta eſt, & haud dubiè excentrica ſui parte maior eſt, quam concentrica parte: id quod in virgá in circulum flexa cernere eſt, quæ verſus interiores partes rugas contrahit, verſus extimas autem non ſine aliqua diſciſſione, aut eius periculo protrahitur, magiſque extenſa euadit. 30

Arguunt tertiò: vel inter punctum, & punctum 31
eſt pars aliqua ſine fine diuiſibilis, vel non? ſi primum: ergò in continuo pars aliqua prorſus diuiſibilis, & non tam indiuiſibilibus conſtans, quam ea interiacens aſſignatur: cur ergò reliquæ continui partes, totumque continuum ſaltem vſque ad extimam ſuperficiem ſine indiuiſibilibus eſſe nequeat? ſin autem dicatur ſecũdum: ergò in continuo nulla erit pars diuiſibilis, ſed quicquid in eo eſt indiuiſibile erit; quandoquidem pone ſe inuicem plura indiuiſibilia ſubeunt, quin penetrentur: nihil autem eſſe in corpore naturali continuè compoſito præter indiuiſibilia, perabſurdum eſt. Reſpondeo, inter punctum, & punctum ſemper interiici partem, vnumque punctum alteri nunquam immediatum eſſe: cæterum pars illa, quæ punctum, & punctum interiicitur, ſicut infinitè diuidua eſt, ita infinities infinita puncta complectitur: quare à nulla continui parte puncta diſpungi poſſunt, vt aduerſarij colligunt.

Qui vlterius quartò arguunt, hunc in modum: vel 32
indiuiſibilia ſunt eiuſdem rationis, & ſpeciei, cum partibus

partibus diuisibilibus, vel diuersæ rationis? Si primum: ergò in continuo nihil erit, quod indiuisibile non sit: & partes in eo ab indiuisibilibus differre poterunt, quod partes collectionem plurium indiuisibilium complectantur, partium verò indiuisibilia pro singulis eius collectionis indiuisibilibus supponant, atque accipiantur. Si secundum: ergò nullum continuum omninò homogeneum, & omnis heterogeneitatis expers reperiri poterit in rerum natura, quod tamen videtur absurdum. Respondeo, indiuisibilia esse diuersæ rationis à partibus, si compositionem integralem spectes, eo quod hæ diuisibiliter integrentur, secus verò illa: cæterum esse eiusdem rationis multoties cum partibus, si compositionem essentialem ex materia, & forma spectes; quia, sicut partes aquæ v.g. ex materia, & forma aquæ diuisibili quidem, ita similiter eius indiuisibili ex materia, & forma indiuisibili aquæ, siue, quod perinde est, ex puncto materiæ, & puncto formæ aquæ essentialiter coalescunt. At illud prius satis est, vt quidquid est in continuo indiuisibile non sit: hoc verò posterius sufficit, ad id vt plura continua in rebus reperiantur, quorum partes absolutè ac simpliciter dicantur homogeneæ.

33 Quintò argumentantur aduersarij. Admissis superficiebus duæ immediatæ, & tamen non penetratæ inuicem, negari nequeunt: at hoc ipso totum continuum ex superficiebus coalescere poterit: ergò aut superficies indiuisibiles admittendæ non sunt, aut solæ admitti poterunt, nec vlla erit partium quaqua versus diuisibilium necessitas, vel vtilitas Minor perspicua est: vbi enim duæ superficies immediatæ non penetrentur, sed magnitudinem aliquam faciant, non erit, cur ita replicari, & multiplicari non possint, vt magnitudinem quantæuis molis efficiant. Maior probatur: quia lignum aquæ immersum vna superficie tangit circumfluam aquam, alia verò aërem ambientem: cum enim superficies aëris, & superficies aquæ sint immediatæ, & non penetratæ, sed potius vna superior alia, sanè haud poterit lignum vtramque tangere, nisi munere duplicis superficiei, quæ certè sibi non minus esse debent immediatæ, quam superficies aquæ, & superficies aëris, quas tangit. Respondeo, & quidem facile, superficies aquæ, & aëris aquam lambentis inuicem esse penetratas. Aristoteles enim contigua ea esse definit, quorum extrema sunt simul, id est in eodem loco: cum ergò aqua, & circumfusus aër sint corpora contigua, & immediata; certè eorum extremæ superficies in eodem loco penetrari necesse habebunt. Hinc igitur est, vt lignum, aqua & aëre circumdatum, vna superficie duas superficies aëris, & aquæ tangere possit, quin duæ immediatæ in eo assignari debeant, aut possint.

TRACTATVS V.

An corpus naturale solis indiuisibilibus physicè, & mathematicè talibus continuetur.

CAPVT PRIMVM.

Refellitur sententia constituens corpus naturale continuum ex punctis finitis, physicè, & mathematicè indiuisibilibus?

1 QVIDPIAM esse physicè indiuisibile est, nullas habere partes entitatiuas realiter distinctas: esse verò mathematicè indiuisibile est non occupare plures loci partes etiam per eandem realiter entitatem. Continuum ergò constare ex solis pūctis finitis tum priori, tum etiam posteriori modo indiuisibilibus tuentur Gerardus apud Tartaretum 6. Physic. q. 1. Franciscus Patricius lib. 2. de rerum natura cap. 1. Et Sebastianus Basone in tract. contra Aristotelem intentione 6. toto lib. de motu. Quibus adhærent ex nostris Balthazar Tellez parte 2. in phys. disp. 35. sect. 1. & Cornelius de S. Patricio in doctissimo tract. de continuo sect. 2. num. 1. In eandem etiam sententiam non parum inclinant, omniaque aduersus eam argumenta conantur dissoluere, Ouiedo controu. 17. Phys. puncto octauo, nono & sequentibus: neque non Ariaga disp. 16. Phys. sect. 2.

Enim verò eam omnino falsam esse existimo, & sic ex Aristotele ostendo. Si continuum punctis omnino indiuisibilibus, iisque finitis constaret, certè vnum pūctum additum immediatè alteri faceret maius: consequens falsum est: ergò &c. Maior perspicua est: non à paritate rationis; quia eo ipso quod numerus vnitatibus finitis constet, vna vnitas addita alteri efficit plus siue discretè maius: tum etiam, quia non est, cur puncta finita sibi immediata, in vno numero magis quam in alio, magnitudinem efficiant: ergò in numero binario illam efficient: adeoque vnum duntaxat punctum alteri immediatè adiectum cum eo maius siue magnitudinem poterit efficere. Minor verò probatur: quia vnum punctum immediatè additum alteri illud secundum se totum tangit, & è contrario: haud enim in puncto prorsus indiuisibili est aliud & aliud, ratione quorum tangi vel tangere, & tamen non se toto, sustineat: ambo ergò penetrabuntur, ac proinde maius efficere non poterunt: sicut enim vna manus aliam secundum se totam tangere nequit, quin cum ea penetretur, vt experientia manifestum est, ita similiter in præsenti &c. Et quidem, si duo puncta penetrarentur, nihil aliud haberent, quam se totis inuicem tangere & tangi: cum ergò vnum punctum continui se toto tangat aliud, & ab alio tangatur, certè ab eo non penetrari non poterit. 2

Respondent primò aduersarij, retorto in Aristotelem eodem argumento: siquidem vna etiam pars diuisibilis immediatè & adæquatè tangit aliam; quippè cui physicè vnitur: ergò cum illa penetrabitur, ac subindè cum ea nequibit efficere molem, aut maius quidpiam. Cæterum facilè responderi potest, contactum partium continui semper esse vltrò citróque inadæquatum; neque videri à Deo partem vllam quantumuis minimam, quæ se tota aliam tangat, aut è conuerso, sed in quauis parte semper assignari posse aliquid in quo tangi, aliudque in quo dicatur intacta manere: quod ex infinitudine partium proficiscitur. Ad penetrationem autem partium, contactus adæquatus earum necessarius est: vnde &c. 3

Respondent secundò contrarij, duo puncta se immediatè tangere contactu totali & adæquato haud esse ea inuicē penetrati, sed ad hoc opus esse, vt ita se totaliter tāgant, vt in eodē loco sint, nō verò in locis cōtiguis: ideo verò duæ manus se totaliter tāgere nequeunt, quin exceptis vltimis superficiebus penetrentur, quia manus ambæ habent partes extra partes, quarum posteriores ad contactum accedere nequeunt, quin anteriores vsque ad extimas superficies penetrentur quæ ratio in duobus punctis partium omnium expertibus non militat: quarè se tangere totaliter absque penetratione non poterunt. 4

Hæc solutio, quamquam multorum plausu excepta sit, penitius tamen inspecta, parum aut nihil habere 5

habere momenti comperietur. Ideo namque punctum corporis cum puncto loci penetratur, quia illud quodammodo tangit, eô contactu, qui adæquatus & totalis sit: ergò si vnum punctum corporis aliud etiam eiusdem corporis adæquate & totaliter tangit, cum eo necessario penetrabitur. Nec certè conspicio, cur vnum punctum corporis adæquatè tangere possit aliud absque vlla penetratione; & non possint similiter corpus & spatium aliquod loci se adæquatè tangere, absque eo quod penetrentur, aut sint simul.

6 Deinde: eo ipso quod intellectus intentionaliter attingat aliquid secundum se totum, non potest illud obiectum non esse intentionaliter & obiectiuè in intellectu: igitur eo ipso quod punctum aliquod se toto physice attingat aliud, non poterit vnum non esse physice in alio, per veram vtriusque penetrationem. Quod idem argumentum iisdem neruis contendi potest etiam in volũtate aliquod obiectum affectiuè attingente. Rursus demus punctum A, cingi atque immediate tangi à punctis B, C, D, E, certè ex omnibus quinque punctis figura aliqua resultabit, nimirum aut rotunda, aut quadrata, vel triangularis, seu pyramidalis, aliaue alterius generis: at signata quacunque, non est cur illa potius quam alia quæuis resultet, nisi punctum A, intermedium figuram habeat: eam ergò nequit non habere suppositis aduersariorum principiis: figura autem necessario cohæret cum extensione formali vel virtuali, aut, quod perinde est, cum diuisibilitate physica aut saltem mathematica: commentitium igitur est, quod aiunt hi quibuscum disceptamus, puncta finita continui sine vlla penetratione se tangere adæquatè, & tamen eorum quodlibet esse omni extensione, tum formali, tum etiam virtuali destitutum, & nec physicè, nec etiam mathematicè diuisibile. Maior procul dubio est. Minor, quantum arbitror, minus certa non est: cur enim in orbem v. g. puncta superius descripta coalescerent, magis quam in aliam figuram, si punctum A, medium obtinens locum non esset in rotunditatem, & orbem quendam circumductum?

Respondebis tertiò cum aliquibus, vel potius directè obiicies contra principium à nobis assumptum. Contactus lineæ rectæ cum circulo quantitas est, vt latè demonstrat noster Clauius in scholis super lib. 3. Euclidis proposit. 16. aduersus Iacobum Peletarium, cuius rationes inibi vocat fallaces, sophisticas nihil probabilitatis habentes, nullius momenti, ac homine geometra prorsus indignas. Atqui linea recta protensa super circulum, eum in solo puncto tangit, aut, quod perindè est, puncto circuli punctum suum, & nihil amplius immediatè addit: punctum ergò additum immediatè alteri facit maius, siue quantitatem. Probatio maioris, quæ quidem luce clarior est, videri potest apud Clauium loco citato. Minor est perspicua: nam, si linea recta, & circulus se tangerent plusquam in puncto prorsus indiuisibili, aut si in extensione formaliter, aut virtualiter diuisibili; haud dubiè pars illa extensa lineæ se tota tangens aliam circuli partem ei esset commensa, & è conuerso: ac proindè vel in circulo esset aliqua rectitudo, & quædam pars omni carens obliquitate, ex quo vlterius fieret, vt non esset perfectè circulus; vel è contrario in linea foret aliqua obliquitas, & sic ea non posset esse omninò & ad amussim recta. Vtrumque autem consequens est euidenter falsum, & contra hypothesim disputationis à disputantibus vtrinque admissam. Simile argumentum, certè non minus efficax, videtur duci posse, ex eo quod contactus exterior duorum circulorum sit quantitas, necnon ex eo quod eorum interior contactus quantitatem faciat: quorum alterum, & alterum à Clauio vbi supra fuse demonstratur contra Peletarium.

Vereor tamen, ne si quis sic argueret, nec Clauium, nec Peletarium intelligere deprehenderetur: sumeret enim contactum formaliter, & quatenus est iunctura, aut commissura circuli, & lineæ rectæ, aut duorum circulorum: Mathematici autem relati accipiunt eum contactum, non formaliter, sed effectiuè: vt perinde sit, atque angulus, quem efficit. Hunc autem angulum contingentiæ, aut contactum, sic eum vocant, arbitratur Peletarius non esse quantitatem, nec angulum re ipsa, esto talis esse à nobis apprehendatur. Quod probat per theoremata nonnulla, quorum primum statuit hoc; *Contactus lineæ rectæ cum circulo quantitas non est:* secundum; *contactus exterior duorum circulorum quantitas non est:* tertium; *contactus interior duorum circulorum quantitas non est.* Contra verò quemlibet horum contactuum, siuè, quod eodem redit, angulum ex quouis eorum resultantem esse quantitatem, multis suadet, ac persuadet Clauius, & hanc suam sententiam ait esse Cardani, Campani, Procli, Themis, Appollonij, Erastothothenis, Pappi, Ptolemei, Hippocratis Chij, Archimedis, Euclidis, omniumque Mathematicorum: adeo vt non modò mirabile esse pronuntiet, *sed monstri in geometria simile, putare, angulum contactus non esse quantitatem.* Qui ergò fideret superiori responsioni, aut potius obiectioni tertio loco positæ, sanè sensum quæstionis inter Clauium, & Peletarium agitatæ nullatenus assequi se proderet, & à re toto cœlo aberraret adeò neuter illorum authorum ei faueret: quippe qui ambo toti sunt in alio sensu, & non in eo, qui intenditur in maiori propositione solutionis siue instantiæ contrariæ. 8

Ex dictis constat, quo iure, siue, vt veriùs loquar, qua iniuria nonnulli recentiores commune, & celeberrimum pro Aristotelis sententia argumentum hactenus positum despiciant. Atque vt id amplius constet, hanc eiusdem argumenti confirmationem adiicio. Linea circularis nequit se tota esse immediata alteri etiam circulari, quin ambæ penetrentur: similiter ergò punctum immediatum alteri cum eo penetrabitur: ac proinde nec ex punctis finitis linea, nec ex lineis similiter finitis, ac sibi immediatis superficies poterit resultare. Primum, ac principale antecedens suadetur: quia si circulus excentricus, & superior se toto sit immediatus circulo concentrico, & inferiori; vel supra quoduis punctum inferioris cadit vnum præcisè punctum circuli superioris: & sic totidem erunt puncta in vno circulo, & in alio, ambóque æquales erunt, quod tamen, est manifestè falsum: vel suprà quoduis punctum circuli inferioris præcisè sumptum, & prout condistinctũ ab aliis erunt duo, vel tria puncta circuli superioris: & sic singulis punctis inferioris circuli correspondebunt singula paria, vel ternaria punctorum in circulo superiori; ac proindè hic erit duplo, vel triplo maior circulo inferiori sibi proximo & immediato, quod etiam est non minus euidenter falsum, quam illud prius. 9

Aut denique supra quoduis punctum circuli inferioris sunt plura puncta circuli superioris v. g. tria: at supra illud non præcisè, & condistinctè ab aliis sumptum, sed potius supra alia eiusdem circuli inferioris puncta: cum enim supra illud tria puncta superioris circuli sint obliquata, & veluti in arcum disposita; sanè punctum eorum medium erit directè supra

supra vnum inferioris circuli punctum, de quo loquimur: collateralia autem non erunt supra illud, sed supra alia directè, illudque tantum ab vno, & alio eius latere tangent: atque hoc pacto, tametsi circulorum æqualitas, & etiam exorbitans, maiorque quam par sit inæqualitas euitentur; cæterum euitari nequit, quin punctum indiuisibile physicè, & mathematicè partes tamen aliquas habeat, ac perindè quin impartibile simul sit partibile: quo nihil magis absonum.

11 Sequela probatur, quia inintelligibile prorsus est, cur ex tribus punctis circuli superioris arcuatim incuruatis id quod medium obtinet locum directè sit supra punctum quoddam circuli inferioris, adiacentia autem, & extrema non sint supra illud directè, sed ei ab vno, alioque latere sint immediata; nisi quia intermedium punctum tangit inferius, de quo sermo est, versus eius partem supremam, & magis à centro distantem, collateralia verò illi contigua sunt penes eius partes inferiores, minusque à centro distantes, siue penes illius latera decliuia: hoc autem quid est, quam puncto illi inferioris circuli partes esse & latera, illudque consequenter esse partibile, & extensum, aut formaliter, aut saltem virtualiter, siuè mathematicè, & quoad locum? Implicat ergò, vt circulus inferior, & superior sine penetratione sint sibi inuicem immediati: inde enim fieret, vt dictum est, aut ambos esse æquales, aut certè enormiter inæquales, aut puncta quibus constant ea esse, vt eorum aliquod, & consequenter quodlibet, cum omnimoda indiuisibilitate coniunctam habeat aliquam diuisibilitatem, & extensionem.

Capvt II.

Alia superioris sententiæ impugnatio ex inæqualitate motuum localium.

12 QVæ se habet in hunc modum. Si continuum permanens, & consequenter successiuum indiuisibilibus prorsus finitis constaret, nullus motus alio esset velocior, aut concitatior. Consequens sensui, & experientiæ repugnat: ergò &c. sequela probatur: quia punctum aquilæ v. g. in quouis instanti horæ non nisi punctum spatij de nouo acquirit: at etiam punctum testudinis in quouis instanti horæ vnum etiam punctum spatij denuò acquirit, si quidem non minus quam aquila per totã horã continuò mouetur: quantum ergò spatij acquirit aquila interuallo vnius horæ, tantundem etiam acquirit testudo: ac per consequens vna velocius, quam alia moueri nequibit.

13 Huic argumento respondent plerique aduersarij, illud in nos, & Aristotelem, quem sequimur, retorquendo. Verum quod nullo iure sic respondeant, ex professo constabit inferius tractatu octauo. Proindè secundò absolutè respondent, motum aquilæ non interrumpi tot morulis, quot motus testudinis interrumpitur: pluraque esse instantia, in quibus testudo à motu cessat, quam ea in quibus aquila non mouetur: has autem morulas, quia minutissimæ sunt, & motibus immixtæ perceptibiles non esse: sicut è cõtrario index horologij imperceptibiliter mouetur, quia eius motus minutissimi sunt, & plurium morarum interuallis immixti: ob hanc ergò causam motum aquilæ concitatiorem esse motu testudinis. Et quidem doctrinam hanc eo esse verisimiliorem, quo Galenus lib. 1. de dignoscendis pulsibus, & Vallesius lib. 3. controuers. Medicarum cap. 8. quamuis ambo alioqui assertores infinitarum partium, eam tuentur, nec nisi in morulas inæqualitatem motuum refundunt.

Verum hæc solutio, quamuis valde placeat aduersariis, ac præsertim P. Roderico de Arriaga disp. 16. phys. sect. 11. n. 123. ac Ouiedo contr. 17. punct. 9. §. 2. mihi tamen displicet, parumque solida videtur. Primò enim corpora sublunaria absque vllis motibus haud raro quiescunt: cur ergò è conuerso absque quiete vlla, vllaue mora moueri nequeant? Sanè qui sagittam per aëra libratam morulas texere asserat, is è contrario telluris molem quantumuis fixam & immobilem, fundatamque à Deo super stabilitatem suam, adhuc cum Philolao, Ecphanto, Eraclide, & Copernico, continuò moueri non dubitet: quo quid magis ridiculum est, & non sensui tantum, sed etiam rationi repugnans? 14

Secundò; motus localis potest esse velocior, & velocior in infinitum: at morulæ non possunt esse pauciores, & pauciores in infinitum iuxta aduersariorum principia: quippè, quibus consentaneum est, numerum instantium vnius horæ v.g. esse infinitum: vnde fit per indissociabilem consequentiam, morulas quæ texi possunt à mobili aliquo, in spatio horæ, haud posse esse plures, & plures in infinitum, nec etiam sine fine pauciores atque pauciores, sed potius earum, vel incrementum, vel decrementum esse oportere finitum: ergò in eiusmodi morulas, illarumque paucitatem refundi nequit maior velocitas motus, nec, quod consequens est, eius maior tarditas in earum multiplicitatem, aut frequentiam. Maior argumenti probatur: tum quia subiectum passibile potest esse v. g. magis, & magis calidum in infinitum: par autem est ratio cuiusuis alterius alterationis intensiuæ: sicut ergò intensio caloris potest esse maior, & maior in infinitum, cur etiam similiter velocitas motus nequeat esse sine fine maior, atque maior? tum etiam, quia, quò maior est rota, eò eius circulus supremus mouetur velocius, quam inferiores: atqui rota potest à Deo fieri maior, & maior in infinitum: ergò excessus velocitatis, in supremis circulis possibilibus respectu inferiorum poterit esse maior, & maior in infinitum: nequit autem excessus vnius velocitatis ad aliam crescere in infinitum syncathegorematicè, quin ipsa velocitas absolutè sumpta sit capax talis incrementi. 15

Tertiò; motus continuus testudinis est propemodum infinitè tardior, motu primi mobilis: at quò tardior est, eò plures morulas texit: ergò infinitas fermè morulas texit: quandoquidem ergò morulæ testudinis se mouentis incomparabiliter, ac tantum non infinitè plures sunt, quam eius motus partiales, cur, vti eius motus, sic etiam illius morulas à fortiori non experimur? aut cur de his tam certi non sumus, ac de illis? quod autem non simus patet; quia alioqui nulla esse posset controuersia, an motus localis morulis interrumpatur? Ad hanc impugnationem, quæ quam difficilis sit, cuiuis iudicandum relinquo. 16

Respondent nonnulli aduersariorum, cum P. Ouiedo citata controuersia 27. punct. 9. §. 3. n. 20. & sequentibus, nec motus, nec etiam morulas à nobis videri: nimirum vbitas, quam motus producunt, visibilis non est, eo quod neque sit color, neque lux: cur ergò actio vbitatis productiua, eique consequenter proportionata, per visum non sit etiam imperceptibilis? morula autem siue quies, quatenus est negatio vlterioris motus, id habet commune cum cæteris negationibus, vt nullo possit externo sensu percipi: quatenus verò est permanentia, & duratio 17

tio corporis in eadem vbitate, ac loci intercapedine, haud potest etiā exterius percipi: id enim esset nō solum vbicationem posse exterius percipi, verumetiam durationem, cum tamen illi, vt dictum est, & huic etiam, eadem de causa, ita perceptibilem esse repugnet. Quare si de experientia, & certitudine consistente immediatè in ipsa notitia sensuum externorum sermo sit in impugnatione superiori, sanè falsum est, quod motus magis quam morulas experiamur; cum potius de vtrisque nullam talem habeamus experientiam, aut certitudinem.

18 Experientia ergò, inquiunt aduersarij, & certitudo, quam de motibus testudinis, aut alterius mobilis magis quam de eius morulis, & multiplici quiete habemus, est duntaxat intellectualis & discursiua, hunc in modum: *video modo hæc extrema cum hac distantia, recordor me immediatè antea vidisse eadem corpora cum diuersa distantia: ex quo infero, corpus illud, quod respectu omnium diuersam distantiam habet, fuisse motum; & deduco corpus illud fuisse motum in illo instanti, in quo diuersam acquisiuit distantiam* &c. At verò similem certitudinem, & experientiam discursiuam non possumus habere de quiete mobilis: si quidem ex distantia extremorum v. g. parietis, & testudinis colligimus discursiuè huius motum, quo elongatur à pariete: cum autem tota hæc distantia sit vna, & continuata v. causa centum palmorum; quid mirum, si possit esse medium sufficiens ad motum, quo percurritur, certissimè assequendum? cæterum permanentia testudinis, siue eius mora, & quies in vno spatio, aut parte prædictæ distantiæ localis, & eius permanentia in alio spatio, & sic de cæteris haud continuantur, nec faciunt vnam permanentiam totalem in eodem loco: non ergò possunt per intellectum experimentaliter discurrentem percipi, nec consequenter ei esse medium sufficiens ad ita percipiendum multiplicem quietem, variasque negationes vlterioris motus, quæ ad illas consequuntur: aliud autem medium non suppetit: nullatenus ergò multiplex quies testudinis, eiusque repetitæ cessationes à motu poterunt nobis certò & experimentaliter innotescere. Nec refert, quamuis moram, ac permanentiam partialem testudinis in eodem loco plus durare, quam partes motus, vi cuius mouetur: quia non ex extensione motus quoad durationem, sed potius ex extensione distantiæ per eum transactę, atque emensæ cadit ille sub notitiam certam, & experimentalem nostri intellectus.

19 Nullo tamen negotio confutari potest hęc solutio. Namque in primis falsò supponit, motum, & eius terminum, nempè vbicationem localem à nobis exterius non videri, sed tantum per discursum ex distantia maiori mobilis à termino à quo colligi: quod enim motus, & eius terminus non sint color, aut lux, nihil refert; cum sint accidentia lucis & coloris, sicut & aliarum omnium qualitatum: quare erunt sensibilia visus, nō quidem propria, sed ei communia cum aliis sensibus; de quo alibi. Nec etiam refert, quod obiicit Ouiedo vbi suprà, hominem in interiori aliqua nauis parte, vbi littus siue terminū à quo motus non videt, hoc ipso non scire certò, nec experiri, an moueatur, vel quiescat nauis: hoc enim probat, motum sine eius termino aliquo à quo non posse videri, nō verò, quod nullo modo videatur, quodvè per solum discursū ex maiori aliqua distātia à termino quodā à quo colligatur: sic sine luce colorē non videmus: & tamē colorem immediatè non minus quam lucem cernimus, nec ex hac per discursum præcisè illius colligimus existentiam.

Verum, esto non videbatur motus, neque quies, sed tantum per discursum ab intellectu cognoscatur. Hoc disputandi gratia permisso, nequaquam satisfacit aduersariorum solutio: si quidem in ea absque vllo fundamento, aut verisimilitudine supponitur, ex distantia diuersa testudinis v. g. à termino à quo, videlicet pariete, eius motum certò, & experimentaliter cognosci: & non posse etiam ex distantia vnius mobilis a termino à quo, & distantia diuersa alterius mobilis ab eodem termino à quo certò, & experimentaliter inferri, & dignosci morulas, eius quod tardiùs mouetur. Vt prior discursus ab aduersariis adductus ipsisque eorum verbis relatus certiorem facit hominem de motu; quidni & hic ei similis possit experimentalem quandam de morulis certitudinem ingenerare? nempè, video aquilam & testudinem inæqualiter à pariete distare, illamque longissimo interuallo plus quam hanc ab eo esse sepositam, & recordor alia ex parte, incipiente vtriusque motu, earum à pariete distantiam fuisse æqualē: ergò testudo sæpissimè quiescebat à motu, dum mouebatur aquila. En, vt nequibit in contraria sentētia explicari, cur sit in nobis maior certitudo de motibus, quam de morulis testudinis. Quod autem sit, & conceditur ab omnibus aduersariis, & est sponte sua euidens; cum videatur nobis testudo continuò moueri, eam verò aliquandò quiescere nobis non appareat, nec possimus ostendere, aut signare locum, in quo determinatè quiescat. 20

Quartò impugnatur principalis aduersariorum responsio huius initio capitis proposita: quia immane saxum per aëra in centrum descendens, quid immorari facit? aut quid ei resistit, quo minus absque vlla quiete etiam minima semper moueatur? Dices, insitam saxo grauitatem: quippè quæ, cum summa non sit, motum summè velocem, & nullis morulis interruptum efficere non potest. Verum mora extra centrum, qualiscunque demum illa sit, saxo, & insitæ eius grauitati connaturalis, & consentanea esse nequit: at iuxta hanc solutionem ita connaturalis, & consentanea non esse non posset. 21

Dices iterum cum aliis, ab intermedio aëre saxum statis momentis detineri. Verum in primis saxo per vacuum deuoluto quæ detentionis, quæ morularum causa esse posset? Respondent aliqui, saxum, si existeret in vacuo, nequaquam deuolutum iri in centrum etiam vacuum existens, sed fore vt motu omni careret; ne daretur de nouo vacuum, id scilicet quod saxum relinqueret in centrum suum, locumvè naturalem recens: quocirca ex motu saxi per vacuum, & consequenter absque morulis ab aëre, aut alio corpore intermedio causatis, perperam inferri tarditatem, aut minorem velocitatem motuum de facto existentium, seorsim à quibusuis morulis: quippè eiusmodi motus saxi, vel alterius corporis grauis per vacuum in locum sibi naturalem, centrumvè impossibilis est, vt dictum manet. 22

Contra tamen sic insurgo: talis motus saxi per vacuum saltem est diuinitus possibilis, & ad summum repugnare potest ex natura rei; hanc enim repugnantiam posteriorem, non verò illam priorem, & maximam suadet aduersariorum euasio proximè posita, si cuius est persuasionis, aut momenti. At si de potentia absoluta existeret prædictus motus, non posset, aut saltem non deberet esse summè velox: eius ergò minor velocitas & qualisqualis tarditas non posset refundi in morulas: quippè, quas nullus aër intermedius causaret. 23

Rursus, si non existeret vniuersum hoc vllavè eius 24

pars præter saxum extra centrum à Deo productum, ne etiam ex natura rei aliquid repugnaret vacuolli, quod a saxo se deorsum præcipitanti dicimus relictum iri: quid enim? non vniuersum iuxta aduersarios, quibus nihil celebrius, quam ad rerum non existentium exigentiam innatam non oportere attendi, imò nullam talem exigentiam eis inesse: non ipsum saxum, quippe quod magis deceret prospicere, vt locus sibi connaturalis non relinqueretur vacuus, quam vt in loco sibi indebito nulla remaneret vacuitas. Quin etiam, quamuis vniuersum existeret quoad plures suas partes, haud deberet prohibere motum saxi per inane, ne locus præternaturalis, quem saxum primò occupabat, non maneret vacuus. Ratio autem cur non deberet, est, quia prædicto motu saxi prohibito, eius locus connaturalis maneret vacuus: quid autem interesset vniuersi qui locus maneret vacuus nihil certe: quare in periculo imò necessitate duplicis vacui, & non maiori propensione vniuersi ad vnum quam ad aliud tollendum, præponderaret exigentia saxi magis inclinati suapte natura ad centrum suum occupandum, illudque vacuum non relinquendum, quam ad hoc veluti beneficium alteri spatio sibi non connaturali præstandum: centri ergò occupãd gratia deorsum per vacuum rueret: ac proinde eius sic properantis in centrum minor velocitas, & comparatione primi mobilis circum nos assidue rotati, tarditas non posset refundi in morulas; quippe quarum circunstans aer, qui tum nullus esset, causa non esset.

25 Aliter etiã eadẽ contrariorũ euasio aeri vt causæ assignans morulas saxi descendentis in centrũ confutatur. Nam si circunstans aer brutam illam immanemque saxi molem in inani toties suspendit; cur inter naturæ prodigia censetur, quod pisciculus paruus, echeneis appellatus, medijs procellis cogat stare nauigia; quod non vlla possunt vincula, non anchoræ irreuocabili pondere actæ. Respondent tamen nonnulli, cum Oviedo citata controuersia 17. punct. 9. §. 2. n. 12. non esse mirum, nec prodigij instar, quod aer detineat aliquando saxum extra centrum, huiusque claram assignari posse rationem. Haud enim potest saxum moueri deorsum, nisi in aëre, cui debet succedere, producat impulsum, eius trudendi, atque amouendi gratia: quo autem instanti producit in illo impulsum, haud mouet eum à pristino loco, sed in alio instanti sequenti: in eo igitur instanti quo impulsum producit, ipsum non mouetur deorsum in alium locum, cum non possit ita moueri, vt dictũ est, nisi pulso, atque moto aere cui succedit; motus autem aeris contingat post productionem qualitatis impulsiuæ, ad eamque temporis non minus quam naturæ ordine sequatur. Necessum ergò est, vt saxum ratione impulsus in aerem impressi multoties quiescat, dum ruit in centrum: ac proinde aer ei esse potest occasio, aut etiam causa morularum, ac multiplicis quietis extra locum suum naturalem. Quod autem, quo instanti impellitur à saxo deorsum cadenti aer, hic non moueatur, sed postea, patet: quia si homo proiiciat saxum, sane hoc, in primo instanti, quo recipit impulsum, haud mouetur, nec fit ab homine distans: alioqui homo ageret in distans sine medio, quod tamẽ naturaliter saltem repugnat: ergò, cum aër à saxo descendenti in centrum mouetur, haud simul cum receptione impulsus mouetur, sed in instanti sequenti: ex quo fit, & saxum, quo impellit aerem instanti, nequaquam moueri, sed potius tum quiescere.

26 Quominus tamen acquiescere possim huic doctrinæ facit ineuerisimilitudo principij cui innititur. Quid enim veri minus simile, quid magis supra omnem fidem quam impulsum haud mouere posse aërem in primo instanti reali, quo in eum imprimitur a saxo in centrum descendenti? Profectò calor, quo primum instanti existit, eo ipso subiectum capax calefacit; idemque est de frigore, & cæteris qualitatibus actiuis: cur ergò impulsus, simul ac existit, non producat in aëre motum, cuius aer semper est capax? potiò autem coniectura contraria, qua id negatur nulla est: siquidem homo etiam proiiciens lapidem non prius in eo producit impulsum quam motum, quo faciat eum a se distare. Quidni enim ita se res habeat?

Namque de ratione agentis omnis tantum est, vt non agat in distans, quod tale sit pro priori instanti reali, aut naturæ: cæterum si passum sit distans ab agente, non pro priori instanti reali, nec pro eiusdem instantis realis priori signo naturæ, sed pro eius posteriori signo, ita vt præfata distãtia sit effectus ipsius agentis, sane in passum, siue subiectum hoc pactò distans agere potest haud raro agens, imò debet. Quod sic ostendo: non magis est de ratione agentis, vt non possit agere immediate in distans, quam de ratione similis, vt non agat, nec possit in simile: at simile ita est impotens agere in simile, quod tale sit respectiuè illius pro priori instanti reali, aut naturæ; vt potens sit agere in simile, quod tale sit pro eodem instanti reali eiusdemque posteriori signo naturæ: siquidem calidum vt duo vg. nequit calefacere aliud subiectum, quod pro priori sit calidum etiam vt duo, pro priori inquã temporis, aut naturæ: at re vera calefacit subiectum calidum vt duo, quod tale sit in eodem instanti reali pro posteriori signo, seu quod ab ipso tum efficitur tale vi actionis assimilatiuæ: similiter ergò subiectum distans in eodem instanti reali potest subesse actioni alicuius agentis, dummodò distantia non antecedat tempore, aut natura actionem, sed eam ordine naturæ subsequatur, eiusque sit effectus: ita igitur vniuersè credendum est in proiectione lapidis ab homine, ex qua aduersarij arguunt. 27

Quid plura? tametsi concedamus disputandi gratia hominem dum proiicit à se lapidem, prius in eo efficere impulsũ, ac postea eum mouere; at cur idem dicendum sit de saxo impellente, & mouente aerem sibi, dũ cadit, obsistentẽ? In priori enim euẽtu proiectionis lapidis, nisi antecederet impulsus motionem lapidis, immediate ageretur in subiectũ distãs saltem pro eodem instanti reali, eiusque aliquo signo, quod aduersarij putãt inconueniens, & nulla ratione concedendum: at nihil tale sequitur, ex eo quod saxum simul producat impulsum, & motũ in aere, per quem ruit in centrum: nam vnà cum aere mouetur saxum in tali euentu, aeremque sequitur, eiusque locũ occupat; in quo differt ab homine lapidem proiiciente: proinde per motum aeris, hic non fit in eodem instanti reali distans à saxo: & sic in eo poterunt motus, & impulsus simul produci: quæ cum ita sint, aer nequibit esse saxo morularum causa, aut occasio. 28

Capvt III.

Specialiter expenditur contra superiorem sententiam, inæqualis motus circulorum rotæ.

Qvanquam, in sententia continuum permanens, & successiuum ex punctis omnino indiuisibilibus, & finitis constituente, quorumuis motuum inæqualitas difficilis explicatu sit: at id habet summam, me 29

& me iudice insuperabilem difficultatem, quo pacto iuxtà eam opinionem circuli superiores, & inferiores rotæ in orbem agitatæ moueantur inæquali velocitate. Et quidem sic eos moueri manifestum est, cum quiuis superiorum æquali tempore plus spatij conficiat, maiorémque circulum localem percurrat, quam inferior sibi immediatus. Tametsi autem hic latebras suas repetant aduersarij, & ad morulas imperceptibiles iterum confugiant; quod tamen id frustra faciant, nec inæqualitas motuum partialium rotæ refundi possit vllatenus in morulas, quas inferior quæuis eius peripheria plures texat quam superior, efficacissimè suadetur. Namque, si morulæ earum inter mouendum essent inæquales, certè inferior peripheria aliquando quiesceret, & moraretur mota superiori: vnde non posset non disrumpi vna ab alia; quod sensui euidentissimè repugnat.

30 Mirum est, quam malè torqueat aduersarios hæc postrema impugnatio, quantasque in angustias eos coniiciat. Nonnulli respondent, à se responderi non posse: nostros tamen Aristotelicos in eadem damnatione esse. Verum infrà constabit, admissa communi, & Peripatetica doctrina, totam huius difficultatis vim euanescere. Alij respondent, rotam circumuolutam eo ipso sensim dirumpi, & discontinuari; ac posteà ad pristinam continuitatem, eamdemque vnionem, & posituram partium sensim etiam, atque imperceptibiliter redire. Non abnuerim, quin satis regium sit, quod soluere nequeas, id discindere. Verum quod in præsenti discissio rotæ in orbem circumactæ sit omninò impossibilis vi solius agitationis, me iudice est adeò euidens, ac manifestum, vt nihil suprà. An enim rota ferrea, quæ vix vllis flagellata malleis pristinam formam dediscat, ipsumque Steropem, Brontémque lassos relinquat, in orbem tamen circumuoluta leuissimo motui cedet, seque per omnes sui partes frustatim discindi patietur? An sphæra cælestis omni ferro, atque adamante, iuxtà plerosque Doctores, solidior, vt mobilis sic fissilis est, & quot morulis, tot scissuris, atque fractionibus obnoxia est?

31 Deinde nulla potest assignari causa sufficiens, ad partes rotæ ferreæ v.g. à se inuicem discissas, ac separatas iterum vniendum Quæ namque? nec enim Deus; nec partes ipsæ diruptæ; nec earum totiusque rotæ motus. Non Deus: si enim eiusmodi partium fiat diruptio vi, & opera malleatorum, validissimisque, & crebris eorum ictibus, haud pertinebit ad Deum partes ita disruptas iterum inter se vnire, vt experientia perspicuum est: cur ergo Deus fractiones rotæ ferreæ per motum circularem factas debeat consolidare? Non etiam ipsæmet partes fractæ: haud enim ferrum est instar aquæ fluidæ, vt partes suas possit vnire: quemadmodum patet in vno ferro, & alio quodam sibi approximatis, & tamen non coeuntibus in vnum, idemque totale ferrum. Non denique motus prædictæ rotæ: simul enim moueri videmus quotidie duo corpora ferrea contigua, quin ob id ambo vniantur inuicem.

32 Tandem præcluditur ea euasio: nam si baculum in orbem continuò agites, lineæ eius superiores celerius mouebuntur quam inferiores, vsque ad eas quæ manui tuæ sunt proximæ: quippe æquali tempore maiusque loci spatium conficiunt aliæ, quam aliæ: puncta ergo terminatiua linearum superiorum, hoc ipso quod per celeriorem motum disrumpantur, cadent; cum non habeant post se alia puncta quibus innitantur, in eoque differant à circulo, quod in huius ambitu nullum sit punctum primum & vltimum, sed assignato quouis sit & ante & etiam post illud, aliud quoddam semper: vt experientia patentissimum est; vtque belle describit Seneca lib. 5. de benef. c. 8. ibi: *In orbe ac pila nihil est imum, nihil summum, nihil extremum, nihil primum*, &c. Porrò autem omnes lineæ baculi vsque ad infimam sunt superiores, respectu aliarum quarumdam: omnium ergo linearum baculi, si excipias vltimam, puncta terminatiua cadent versus eam partem, à qua fit motus: progrediente ergò motu eoque continuato, post illa puncta terminatiua alia necessariò cadent, & sic alia, vsque ad ea quæ altera ex parte terminant, & consequenter hæc ipsa: quo fiet, vt sola continuatione motus circularis, totum baculum, omnesque eius lineæ vsque ad infimam possint, ac necessario debeant concidere, & in puncta, ac minimas particulas resolui: quo nihil magis alienum est aut à ratione, aut etiam ab experientia ipsa: disruptio ergo partium rotæ in orbem agitatæ, vnde id sequitur absurdi, velut absurdissima reiicienda est.

Alij quidam respondent, punctum quoduis circuli inferioris habere suprà se plura puncta circuli superioris: si enim non haberet suprà se nisi vnum duntaxat, sanè tot essent puncta in vno circulo atque in alio, ac proinde ambo essent æquales: tria igitur superioris circuli puncta v g. B.C.D. desuper cingunt vnum circuli inferioris punctum v.g. E, ac circa illud obliquantur: ita quidem, vt eorum primum ac tertium illi ab vtroque latere immediata sint, solum verò intermedium suprà illud directè existat. Quapropter punctum E. circuli inferioris est centrum respectu punctorum B.C.D. circuli superioris: vnde, sicut centrum orbis alicuius totalis potest quiescere semper in eodem loco, licet circuli omnes, quibus cingitur, irrequieta agitatione moueantur; idque globo siue orbe nec fracto nec flexo, sed potius eandem positionem, & situm partium retinente: ita similiter, inquiunt, non est, cur quoduis punctum circuli inferioris supremo immediati non possit in aliquo, aut etiam aliquibus instantibus quiescere; non quiescentibus, sed magis orbiculariter motis superioribus punctis, respectu quorum est quodammodo centrum; quin inde disruptio, aut etiam flexio rotæ vel minima sequatur. 33

Verum enimvero in hac doctrina non solum difficile est, sed prorsus inintelligibile, quo pacto punctum C. circuli superioris directè existat suprà punctum E circuli inferioris, puncta verò B. & D. superiora non existant supra illud directè, sed ab vtroque latere ei sint immediata; nisi quia solùm punctum C. superius & intermedium, inferioris E verticem, supremámque, & à centro magis distantem partem attingit; cum interim puncta B. & D. eius latera decliuia, & partes centro propiores tangant: quod quid est, quam illud habere partes, penes quas magis minusque distet, adeoque esse quodammodo diuisibile, & extensum? vt latius demonstratum est cap. præced. ad eius finem. 34

Rursus punctum illud E. circuli inferioris, dum quiescit non quiescente circulo superiori, ponitur directè iuxtà aduersarios sub puncto B. ergo ab anteriori latere habebit punctum C. sub quo directè erat antea: ergo non habebit ab eo anteriori latere immediatè punctum D, quod tamen prius ita respiciebat: ergo à puncto D. circuli superioris distabit, nec erit ei immediatum, vt erat in instanti antecedenti: ac per consequens alterum ab altero separabitur, & lineola ex vtroque facta dirumpetur: quomodo enim potest aliquod punctum fieri distans ab alio, cui erat immediatum, & contiguum, 35

sine vtriusque separatione, & ruptura quadam eius longitudinis quam efficiunt: haud ergò declinare possunt aduersarij, quin rota circulariter mota, penes partes aliquas frangatur, discindanturque.

36 Præterea, fac virgam motu circulari ab homine cieri: certè lineæ eius extimæ, & magis distantes ab hominis manu celerius mouebuntur, quam quæ ab ea minus distant: at non propterea, quod puncta harum habeant instar centri respectu punctorum, quibus constant aliæ celerius in orbem agitatæ: cum omnes lineæ sint rectæ & æquales, nec supra punctum quoduis harum cadant plura illarum, sed vnum duntaxat: ergò rumpetur virga in tali euentu: quod tamen non minus absurdum est, & contra experientiam, quam sine fractione, & ruptura moueri non posse circulariter rotam.

37 Postremò respondet P. Ouiedo citato punct. 9. §. 33. motu circulari inflecti rotam, non disrumpi. Pro quo explicando, & tuendo supponit, puncta constituentia continuum, & non penetrata, sed facientia maiorem extensionem, & molem, alia esse res absolutas, alia verò modos consequenterque inter quælibet duo puncta absoluta, esse vnum modale, quibus vniantur inuicem, & inter quælibet duo modalia vnum absolutum. Ex qua alternatione fit, punctum E, v. g. circuli inferioris, quod desuper cingitur & obtegitur punctis B, C, D, circuli superioris, vniri immediatè soli puncto C, supra se directè existenti; punctis verò B, & D, ab vtroque latere se tangentibus esse quidem immediatè approximatum, non tamen eis vniri immediatè, sed medio puncto C, modali & interiacente puncta absoluta B, & D. Quando igitur moto circulo superiori quiescit totus inferior, sanè punctum C, superioris transuolat aliquantulum, ac relinquit quodammodo post se punctum E, inferioris circuli: illudque relinquit sub puncto B. directè; sub se autem non nisi indirectè, & à latere: punctum igitur E, quo de loquimur, & punctum C, quod prius directè supra illud existebat, flectuntur tantum, non verò dirumpuntur per morulam vnius, dum mouetur alterum: illa enim disrumpi, siue frangi esset vnionem eorum deperdi: non deperditur autem, cum ea sit formalissimè ipsum punctum C, quod quidem tempore morulæ & quietis manet quidem indestructum, & si non directè vt anteà supra punctum E, inferius, sed ab vno eius latere, cum autem idem punctum C, sit vnio puncti E, inferioris cum puncto D, fit vt hoc, licet vi morulæ localiter elongetur à puncto E, nequaquam tamen ab eo separetur, nec inter ambo fiat fractio aut diuisio vlla; quippè quia manet, vt dictum est, punctum C, in quo solo vniuntur.

38 Quandò autem punctum illud E, circuli inferioris in instanti sequenti morulam siue quietem non quiescit, sed simul cum punctis supra se eminentibus mouetur, sanè tum recuperat spatium quod morando amisit, ponitque se iterum sub puncto C, directè, interdumque etiam sub puncto D. Itaque, cum secundò quiescit moto circulo superiori, nequaquam sequitur diruptio, sed tantum inflectuntur puncta, sicut antea: & sic deinde, per spatium vnius horæ v. g. aut aliud longius, alternatis motibus, & morulis, itque reditque punctorum inflexio, quin inter ea contingere debeat vlla fractio, aut scissura vel minima: quippe quæ tantum posset deberetque accidere, si vnam inflexionem sequeretur immediatè alia & hanc alia, & sic vltrà.

39 Porrò autem ob id, inquit, imperceptibiliter inflectuntur puncta rotæ circulariter motæ; quia circulo aliquo quiescente quiescunt hoc ipso omnes eo inferiores; & cum circulus aliquis mouetur hoc ipso motum subeunt omnes eo superiores: quarè in duobus tantum circulis immediatis contingit, vnum moueri quiescente altero, adeoque vtriusque puncta inflecti: quandoquidem ergò duo circuli rotæ paucissimi sunt ac penè nulli, præ innumerabilibus ferè circulis, quibus constat totum corpus rotæ, certè huius inflexio nunquam fiet, nisi versus partem aliquam minimam, ac proindè imperceptibilem: quid mirum ergò, si ipsa inflexio sit imperceptibilis, tametsi re vera detur, quotiescumque rota mouetur. Hac doctrina putat prædictus Author, Gordianum se soluisse nodum, ac ita motum illum, quo non magis rotæ volumina, quam scholasticorum torquentur ingenia, sic explicasse, vt nulla in eo amplius supersit difficultas.

Eius tamen pace arbitror, nodum, in quo versamur, nondum esse ab eo solutum, nec difficultates, 40
quibus impræsentiarum implicantur cæteri aduersarij, ab eo exhaustas. Atque in primis falsum est quod supponit, dari de facto indiuisibilia modalia non penetrata cum absolutis, sed inter hæc medium loci spatium obtinentia: vti enim supra tract. 4. cap. 1. latius disserebam, cæteri omnes modi sunt formæ rerum quas modificant, & cum iis penetrantur: quidni ergò similiter in præsenti ita se res habeat? Rursus, quamuis puncta illa modalia, & habentia rationem vnionum in continuo, quin penetrentur cum extremis à se vnitis, sint possibilia, vt fortassis sunt, atque etiam de facto existant; at cur repugnet continuum ex punctis absolutis duntaxat coalescens, & in quo sint puncta modalia, non ad augendam quantitatem, & molem, sed præcisè ad puncta absoluta eam augentia inter se vniendum, & continuandum? Rota autem hoc pacto continua, si daretur, quomodo penes diuersos circulos suos moueretur inæqualiter, id est velocius tardiusque? non certè munere inflexionis illius imperceptibilis: vt potè ad quam necessaria est alternatio punctorum modalium & absolutorum, quæ in rota, qua de loquimur, non daretur: ergò de facto etiam potest, ac debet inæqualitas circulorum rotæ quoad velocitatem, & tarditatem sine eorum inflexione explicari.

Vlterius, si *difficile concipitur, quomodo leuis impulsus valeat disrumpere durissimum ferrum, quod millies repetitis malleatorum ictibus scindi non valet,* 41
vt his ipsis verbis fatetur P. Ouiedo, citato puncto 9. n. 31. qua consequentia, aut verisimilitudine ait paulo inferius n. 40. ibi: *neque laicis impugnationibus hæc inflexio in corpore ferreo* (rotæ scilicet) *& quocumque alio quantumuis duro impugnanda est: sæpius enim videmus durissima ferra funibus torta inflecti, & quotidie videmus ensem chalybe attemperatum à cuspide in capulum insinuari; in quibus omnibus motibus, partes quædam mouentur immotis aliis, & nulla continui accidit diuisio.* An non friuolum est, scissionem ferri in orbem leuiter agitati negare, propter eius duritiem experimento testatissimam; & tamen hac non obstante eius inflexionem concedere? quasi verò corpora dura, vt scissioni, sic etiam suo modo inflexioni non repugnent. Nonne vti ferrum instrumentis fabrilibus aliavè ratione inflecti solet, sic etiam & discindi? cum ergò ex eiusmodi discissione, & fractione ferri non bene colligatur eius per motum circularem præsertim leuissimum vlla discissio, quo obsecro iure ex priori illa, ac magis operosa eius inflexione arguitur in genus inflexionis imperceptibilis, de qua disputamus in præsenti.

Insuper

42 Insuper ex inflexione partium rotæ sequitur necessario earum fractio:perperam ergò altera negata conceditur altera, aut è conuerso. Quod autem vna ex alia sequatur, ita suadeo: quum punctum E, circuli inferioris, quod ante omnem motum erat sub punctis B, C, D, sub C, directè, sub B,& D, indirectè ac lateratenus, cum inquam quiescit moto circulo superiori, ponitur directè sub puncto B, superioris circuli, & solum à latere suo anteriori tangitur à puncto C, modali, vt docet Author, cũ quo disputo:at ad quietem succedente motu, per eũ nequaquã reponitur punctũ E, directè sub pũcto C, sub quo ita erat ante omnem motum rotæ, nec illud assequitur: ergò dum secundò quiescit, & aliam morulam texit moto circulo superiori, sanè ponetur directè sub puncto A, circuli superioris, & à latere anteriori immediatè tangetur à puncto B: ergò non erit immediatum puncto C, modali, sed ab eo distans: hoc autem ipso, quod tollatur contiguitas, & immediata approximatio puncti modalis C, respectu puncti E, inferioris, cui immediatè, & essentialiter per se ipsum vnitur, nequit non destrui; cum ne de potentia absoluta possit sine tali contiguitate, & approximatione existere, haud secus ac vnio modalis penetratiua inter subiectum, & formam sine penetratione cum illis nequit conseruari: impossibile ergò est, quin punctum modale C, destruatur per secundam morulam circuli inferioris coniunctam cum superioris motu: adeóque per eam morulam rota quadantenus frangetur; cum fractio haud aliud sit, quam partium aliquarum vnionem destrui.

43 Restat probandum, quod punctum E, inferioris circuli non recuperet per motum id spatij, quod per primam amisit morulam, nec ponat se directè sub puncto C, sed potius maneat directè sub puncto B: siquidem imprimis ante motum erat directè sub solo puncto B, post quietem verò siuè morulam mouetur non tantum punctum illud E, sed etiam punctum B: ambóque mouentur simul; non in contrarias partes, sed ordinatissimè circa idem centrum, nempè id quod tale est respectu totius rotæ: seruant ergò pro instanti motus eandem posituram quam antea, adeóque vnum manet directè sub alio: seruant inquam, quia, vt experientia patet, nunquam contingit, vt inter puncta vnita aliquando varietur pristina positura, aut detur inflexio, nisi si aut moueatur vnum non moto sed quiescente altero, aut moueantur simul, sed in contrarias partes.

44 Deinde probatur id ipsum, & quidem, nisi fallor, efficacissimè: quia iuxta P. Ouiedo cum mouetur punctum E, inferius, eo ipso mouetur & punctum B, superius, sub quo directè erat tempore morulæ antecedentis: ergò non potest idem punctum E, in instanti quo mouetur, non poni iterum vi motus directè etiam sub puncto B, sub illo, inquam, quatenus ab illo nouum occupatur spatium: si enim punctum E, non moueretur in eo instanti, quo motum subit punctum B, haud esset directè sub hoc, sed sub puncto A, posteriori. Tum sic: vel per motum instantaneum, & indiuisibilem ponitur punctum E, de quo loquimur, directè sub puncto B, superiori, & simul sub puncto C: at neutro modo ponitur sub puncto C: absolutè ergò non ponitur sub illo directè, adeoque per motum non recuperat spatium quod inter quiescendum amisit, sed tantum manet sub puncto B, directè, ac proindè inflexum respectu puncti C, non minus quam antea, dum morulam texebat, non morante puncto C, de quo toties.

Et quidem illud non poni per motum instantaneum, & indiuisibilem simul sub puncto B, & C, patet: quia, vt ipse Ouiedo fatetur, super nullum punctum circuli inferioris sunt directè duo puncta circuli superioris: ac profectò punctum aliquod inferius haberet extensionem saltem virtualem, & longitudini, quam facerent duo puncta supra se directe existentia, esset commensum. Quod autem idem punctum E, inferius per motum indiuisibilem, atque in instanti motulam sequente factum, haud ponatur prius sub puncto B, directè, & posteà sub puncto C, etiam directè, tam manifestum est, quam manifestè patet, in eodem instanti reali non posse esse prius, & posterius tempore. Nulla ergò ratione ponitur præfatum punctum E, directè sub puncto C, sed tantum sub puncto B: & sic per alium motum circuli superioris ipso quiescente elicitum necessariò ponetur directè sub puncto A, atque ex consequenti sequetur diruptio: haud ergò soluitur Gordius nodus, sed discinditur, & cum eo rota dum in orbem circumuoluitur. 45

Alio etiam ex capite eandem impugno doctrinam: quia ob id in illa statuitur, inflexionem rotæ circulariter motæ esse imperceptibilem, quia fit in duobus tantum circulis inuicem immediatis: idcirco autem dicitur, fieri posse in duobus circulis contiguis præcisè sumptis, quia, moto aliquo circulo inferiori, mouentur omnes, qui supra illum sunt; contrà verò quiescente aliquo circulo etiam inferiori quiescunt omnes qui sunt sub illo. Quod autem hoc sit planè falsum, suadetur: nam si moto circulo supremo, & quiescente circulo immediato quiescerent omnes inferiores, consequenter etiam, dum baculus ab homine in gyrum agitatur, vltima, seu suprema eius linea, quæ magis ab homine distat, moueretur quiescente immediata, & cum ea cæteris omnibus hominis manui propioribus: quidni verò; cum baculi in orbem circumducti lineæ inæqualiter moueantur, distantioresque ab homine celerius quam propinquiores; idque sine baculi inflexione vlla, quæ sit perceptibilis. 46

At lineam vltimam baculi moueri in aliquo instanti, quo quiescunt cæteræ omnes illius lineæ, vsque ad eam quã homo manu tangit, est ipsa, vt sic dixerim, falsitate falsius: siquidem motus in totum baculum sensim traiicitur, ac prius ordine naturæ in partes, seu lineas homini illud mouenti propiores, posteriusque in eas, quæ magis ab homine distant, & quidem vltimo in vltimam, & distantissimam ab homine: quo igitur instanti mouetur vltima baculi linea, non possunt quiescere cæteræ omnes: aliàs simul mouerentur, & non mouerentur. Quod non mouerentur, patet: quia quiescerent: quod etiam mouerentur, perspicuum est: causa enim, & effectus sunt simul tempore: sed motus cæterarum linearum vsque ad hominis manum est causa motus vltimæ, & distantissimæ, eumque naturæ ordine antecedit, & contrà motus lineæ illius ab homine magis distantis est effectus motus eius, quo cæteræ mouentur: ergò, dum mouetur vltima, & magis distans, haud possunt simul non moueri cæteræ: aut certè quo existit instanti effectus, poterit causa, à qua dependet, non existere, quo nihil magis absurdum. 47

Tandem eandem doctrinam refello, quia ex ea manifestè sequitur, circulos omnes rotæ æqualiter moueri, eodemque tempore æquale loci spatium percurrere; frustrà ergò prædictæ doctrinæ author ad inæquales eorum circulorum motus tuendos sensibus 48

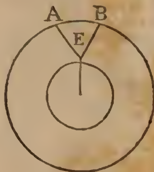
bellum indicit, ac experientia refragante inflexionem rotæ adſtruit. Sequela probatur: ſi duo homines v. g. ſimul moueantur per ſpatium vnius leucæ; alter continuò, & abſque mora vlla ſenſibili, alter verò non niſi ſtatis interuallis quieſcens, ita tamen vt, cum poſtea ſimul cum alio mouetur, recuperet ſpatium quod identidem morando amiſit: ſanè vterque tranſacta vna hora ſimul peruenient ad finem leucæ, eodemque temporis ſpatio æquale ſpatium loci conficient. At iuxta P. Ouiedo punctum E, circuli inferioris ita ſæpius quieſcit moto puncto C, circuli ſuperioris, vt ſpatium cuius iacturam fecit quieſcendo, poſteà per motum recuperet: quippe. cum vi præcedentis morulæ, ſeu quietis eſſet directè ſub puncto B, ratione ſubſequentis motus non ſolum aſſequitur idem punctum B; cum quo vnà mouetur, ſed etiam illud præteruolat, ac ponit ſe directè ſub puncto C, & forſan etiam ſub puncto D: quantumcunque ergò crebrò quieſcat, ac moretur, eodem tamen tempore æquale ſpatium cum puncto C, ſuperioris circuli percurret, adeoque vnius, atque alterius puncti, & conſequenter totius circuli ſuperioris, & inferioris motus erunt æqualis velocitatis, vt-vt vnus pluribus morulis interrumpatur, quam alius: vaniſſimè ergò admittuntur morulæ, & ratione morularum inflexio punctorum, ad tuendos inæquales motus circulorum rotæ: cum potius, vt dictum eſt, conceſſis morulis, & punctorum inflexione hoc ipſo indiſſociabiliter concedendum ſit, æquali celeritate moueri rotam, quoad omnes ſuas partes, & circulos.

49 Quod ſi reſpondeat Aurhor, cum quo diſputo, motum rectum continuum haud eſſe celeriorem alio morulis etiam perceptibilibus interrupto, ſi alius ſpatium interruptionibus ſuis reſpondens recuperet, anteaquam perueniatur ad terminum, at in motibus circularibus id verum non eſſe: ſanè eodem iure dici poterit, motus rectos, ſi vel nullis morulis, vel certè æqualibus ambo diſtineantur, eſſe æquales: at motum obliquum, & circularem circuli inferioris poſſe non eſſe æqualem motui ſimili circuli ſuperioris, ſed potius eo minus velocem, tametſi neuter eorum vllam morulam texat: nimirum hoc ipſo, quod, in quocumque inſtanti motionis puncti C, v. g. ſuperioris circuli, ponatur ſub illo perpendiculariter punctum E, circuli inferioris: par autem eſt ratio cæterorum punctorum ſuperiorum, & inferiorum. Atque hæc hactenus.

Caput IV.

Eiuſdem ſententiæ aliæ impugnationes à Matheſi deſumptæ.

50 Quarum prima eſt talis: A quouis puncto ſuperioris alicuius circuli ad eius cenrrum deduci poteſt linea recta: demus ergò à puncto A, v. g. & à puncto B, ſuperioris circuli duci duas lineas rectas vſque ad centrum ſuum: vel hæ in aliquo puncto inferioris circuli idem habentis centrum concurrunt, vel non? ſi ſecundum; neque reliquæ lineæ à ſuperiori circulo ad centrum deductæ in aliquo puncto inferioris circuli concurrent: atque adeò tot erunt puncta in inferiori circulo, quot in ſuperiori; cum ſingulis punctis ſuperioris circuli ſingulìſque lineis ab eo deductis ſingula puncta in inferiori reſpondeant: ac proinde ſuperior circulus & inferior erunt omninò æquales; quo nihil magis euidenter falſum. Sin autem dicatur primum: ergò lineæ à punctis A, & B, deductæ, & in puncto E, inferioris circuli coeuntes, & ex eo in contrum recta abeuntes literam Pythagoræ formabunt, & directe eſſe non poterunt, vt ſubiectam figuram inſpicienti coī ſtabit.

Nonnulli Aduerſariorum reſpondent, à quouis puncto ſuperioris circuli lineam rectam ad eius centrum ſiue punctum medium deduci non poſſe. Verum manifeſte repugnant Euclidi lib. 1. Petitione 1. vbi ſic ait: *poſtuletur, vt à quouis puncto in quoduis punctum rectam lineam ducere concedatur.* Deinde linea eſt fluxus quidam puncti: punctumque aliquod moueri eſt formaliter lineam deduci; atque adeò illud recto omninò itinere moueri erit lineam rectam deduci: at à quouis puncto ſuperioris circuli fieri poteſt recto itinere motus ad centrum: qui enim anfractus, quiue flexus rectum iter inter ea puncta impedire poſſunt? Rurſus ab aliquo puncto ſuperioris circuli ad centrum linea recta duci poteſt, vel iuxta aduerſarios: at non eſt, cur potius ab vno quam ab alio; cum omnia æqualiter à centro diſtent, & reſpectu illius eodem modo ſe habeant. Præterea, ſi quis lineam aliquam rectam vna ex parte manentem immotam, ex alia circulariter, & in orbem moueat, hæc circulum deſcribet: at ea linea recta omnia, & ſingula puncta circuli deſcripti attinget, & ab iis ad centrum per circulos inferiores deſcendet: ergò &c. 51

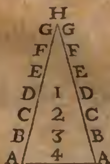
Alij Aduerſariorum, inter quos Tellez diſp. 35. ſect. 2. n. 24. & Ouiedo controu. 17. punt. 10. n. 5. reſpondent, duas lineas rectas à ſupremo circulo deductas coincidere poſſe in idem punctum circuli inferioris, & inde vſque ad centrum per modum vnius ire: at nihilominus ambas lineas inadæquatè diſtinctas, adæquatè rectas eſſe omniſque obliquitatis expertes. Verum in primis hæc ſolutio eſt manifeſtè contra ſenſum, & experientiam vti figuram ſuperius poſitam intuenti, & paulo attentius conſideranti patebit. Item eſt contra ipſas dignitates primas, ſiue notiones communes Mathematicæ; quarum decima tertia, iuxta Euclydem, eſt talis: *duæ lineæ rectæ non habent vnum, & idem ſegmentum commune.* Quod autem aduerſarij proximè citati principium hoc Geometricum falſum eſſe docenr, & Euclydem, ac cæteros Mathematicos hac in re nihili habent, ecquid aliud eſt quam oneri ſuccumbere? An non eadem ratione poſſent negare veritatem horum principiorum? Totum eſt maius ſua parte; quodlibet eſt, vel non eſt; non poteſt idem ſimul eſſe, & non eſſe. Denique in confeſſo apud omnes eſt, nec niſi ſtultè negari poteſt, aliquas lineas rectas à ſupremo circulo ductas, & coeuntes in aliquo puncto inferioris circuli, non eſſe rectas vſque ad centrum, ſed potius obliquas: vt ſi puncta ſupremi circuli, à quibus ducuntur ambæ, inter ſe valde diſtent. Quæcunque ergò lineæ ductæ 52

à

à supremo circulo ad centrum, & coeuntes in aliquo puncto cuiusdam inferioris circuli etiam erunt obliquæ & non rectæ: aliæ namque, & aliæ haud differunt, nisi penes maiorem. aut minorem distantiam punctorum a quibus incipiunt: hæc autem differentia efficiet quidem, vt aliarum obliquitas sit maior, & rectitudo minor quam aliarum, non verò quod aliæ absolutè sint rectæ, & aliæ prorsus obliquæ.

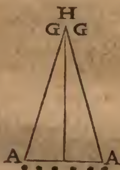
53 Secunda impugnatio Mathematica contrariæ sententiæ talis esto. Super basim sex punctorum erigatur Isosceles, cuius singula latera sibi æqualia, & basi inæqualia, sint octo punctorum: cum enim supra quamuis rectam lineam triangulum æquilaterum constitui possit, vt demonstratur ab Euclide lib. 1. prop. 1. non erit profectò, cur suprà quamuis rectam lineam Isosceles etiam siue triangulum duorum tantum laterum æqualium formari nequeat: id quod, & sponte sua perspicuum est, & manifestè probatur à Proclo, & Clauio in Euclidem vbi suprà. Fac ergo, Isoscelis duo æqualia latera esse octo punctorum: cur enim duobus punctis basim suam superare nequeant? Rursus ducantur singulæ lineæ a singulis punctis vnius lateris ad singula alterius: nimirum à pucto A ad A & à puncto B ad B, & sic de reliquis ordine alphabetico vsque ad H in quo ambo latera coeunt, & pyramidem efficiunt.

54 Quibus positis, quod ex contraria sententia sequatur minus aliquid indiuisibili esse, ac proinde indiuisibile diuisibile esse, hunc in modum ostendo. Puncta AA terminãtia basim Isoscelis supradicti distãt inter se quatuor punctis. Deinde B B lineam basi proximam terminantia distant inter se tribus ad summum punctis: minus enim inter se distant, quam puncta A A: aliàs si quatuor punctis distarent, linea A B ex vno latere, & linea A B ex alio latere ei respondens parallelæ essent, & nunquam possent concurrere, esto in infinitum protenderentur, ac per consequens neque ad constructionem Isoscelis, aut alterius trianguli deseruire. Eadem ratione puncta C C lineam à base tertiam terminantia duobus inter se punctis distant: minus enim quam B B distant. Eadem quoque ratione puncta D D vno tantum puncto distant. Quum ergo puncta E E inter se distare debeant; aliàs in iis finiri triangulum oporteret: & alia ex parte minus quam puncta D D distare debeant; alias si tantundem aut magis distarent, lineæ D E vtrinque coire nunquam possent: sanè puncta illa E E minus quam vno puncto distabunt: atque adeo assignari poterit aliquid puncto indiuisibili minus, & quod sit eius medietas in quam diuidi sustineat.

Præterea aliter absurdum superius contrà aduersarios expendo, ac tertium argumentum mathematicum in eos obiicio. Duci potest à puncto H pyramidis locum obtinente linea quædam recta vsque ad mediam basim, vi cuius triangulum suprà positum bifariam atque æqualiter secetur. Hæc ergo linea recta non cadit in mediam basim, eo quod cadat inter tria, ac tria puncta quibus basis constat: cum enim tria puncta basis aliis tribus immediata sint, inter ea cadere potest. Haud etiam prædicta linea cadit supra mediam basim, eo quod suprà aliquod punctum medium illius cadat: quando enim basis non imparibus punctis, sed paribus nimirum senis constat, certè nullum habet punctum medium, & ab extremis æqualiter distans. Vlterius linea illa non cadit suprà mediam basim, propterea quod supra duo puncta media basis cadat, alias punctum extremum eius lineæ duo puncta spatij occuparet. Reliquum ergò est, vt linea illa in mediam basim incidat, eò quod suprà dimidium vnius puncti, & suprà dimidium alterius, suprà vtrumque, inquam, dimidium duorum punctorum, quæ basis intermedia sunt, ex æquo cadat: ergo iam datur dimidium puncti indiuisibilis, ac proinde aliquid eo minus.

Quod vero ab angulo superiori Isoscelis, de quo 55
agimus, eiusque puncto pyramidali H duci possit linea recta vsque ad mediam basim A A, & per se manifestum est, & constat ex lib. 1. Euclidis prop. 9. & 10. vbi quamuis lineam, & quemuis angulum bifariam, siue in duas partes æquales secari posse demonstratur: cur ergo in data figura angulus G H G & basis A A bifariam secari nequeant per lineam rectam, quæ ab illo ad hanc descendat? præsertim cum latera à basi ascendentia, & coëuntia sint æqualia inuicem. Et quidem, siue linea recta à puncto H, siue à quouis alio ducatur; vbi tamen in mediam basim cadat, eamque bifariam intersecet, quod fieri posse euidens est, idem argumentum recurrit.

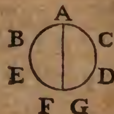
Cæterùm prædictam negant euidentiam Ouiedo, & Tellez supracitati, aiuntque non semper posse diuidi in duas partes æquales, aut bifariam intersecari basim trianguli rectilinei, per aliam lineam rectam. Enimvero, cum æquum sit vnicuique in sua arte credere, nescio quo iure impræsentiarum fides adeo facile, & absque fundamento negetur mathematicis, quorum principia sunt euidentissima. Rursus non tantum authoritate Euclidis, & Mathematicorum omnium, sed etiam ratione manifesta suadetur, principium, quod ab aduersariis reiicitur, verissimum esse, &, nullatenus negandum. Siquidem linea circularis siue circulus quicumque in duas partes æquales diuidi & intersecari potest: ergo & linea recta, quæ sit basis trianguli Isoscelis, de quo agimus.

Antecedens probatur: nam quadratum omne di- 56
uidi potest in duas partes æquales per lineam diametralem, siue rectam breuissimam ab vno puncto angulari ad aliud angulare oppositum quadrati deductam, vt fatentur omnes, vtque est luce meridiana clarius: quidni ergo & circulus non quatuor

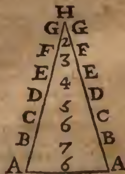
lineis

lineis inſtar quadrati, ſed vna tantum contentus, ita poſſit interſecari, & diuidi? Secundo à priori: quia aſſignari poteſt in quouis circulo linea recta, quæ à ſummo ad imum circuli per centrum pergat, quæve inter puncta diſtanſtiſſima circuli mediante centro verſetur: at eiuſmodi linea nequit non ſecare circulum in duas partes æquales: alioqui, ſi relinqueret ex ſemicirculis à ſe deſcriptis vnum maiorem alio, ſane non eſſet recta, ſed aliquantulum obliquaretur, ac ſe inclinaret ad vnam partem magis, quam ad aliam. Quod autem præfata linea per centrum circuli cuiuſuis pergens ab vno eius puncto ad aliud diſtantiſſimum ſit poſſibilis, in nullis magis quam in ipſorum aduerſariorum principiis euidentius eſt: nam ipſi docent, puncta cuiuſuis circuli eſſe numero finita: haud ergo ſunt in eo infinita paria punctorum, quæ ſint diſtantiora, & diſtantiora ſine fine: aſſignari ergo in quouis debet par punctorum diſtantiſſimum inuicem, & non ſinens maiorem diſtantiam inter vlla alia duo puncta: ſed linea recta deſcribi poteſt inter puncta illa diſtantiſſima circuli: ea autem alia ex parte non poteſt non ire per centrum, ſiue punctum medium circuli, alioqui non eſſet inter puncta diſtantiſſima circuli, ſed inter aliqua alia minus diſtantia: ergo &c. Inſuper idem ſuadetur quia linea recta quouis circulo quomodolibet ſpectato longior, & poſita ſuprà eius centrum poſſibilis eſt: at eiuſmodi linea per centrum duceretur à puncto ad punctum diſtantiſſimum circuli. Tandem hanc lineam dari poſſe ſupponunt ij, qui per illam cum Macrobio in ſomn. Scipion. lib. 2. definiunt diametrum circuli, nec ſolum ij, ſed omnes quos viderim: ac certè haud video, quomodo eam poſſit vllus ſanæ mentis poſſibilem negare.

57 Porrò autem conſequentia principalis ſuadetur: tum à paritate; cur enim ſectioni per partes æquales magis apta ſit linea circularis, quam recta: tum etiam. quia. eſto ſit aliqua vtrinque diſparitas, res eodem redit, idemque argumentum fieri poteſt in circulo æqualiter, ſeu bifariam diuiſo: fac enim, ſeptem puncta in orbem diſponi, & circulum ex eis fieri: ac deinde lineam rectam duci à puncto A vſque ad infimam & diſtantiſſimam partem circuli: tum ſic; aut linea ſic ducta cadit immediatè ſuprà puncta F & G. inferiora, & veluti è diametro correſpondentia: & hoc repugnat; quia eſſet punctum terminatiuum lineæ diametralis circulum interſecantis occupare ſimul duo puncta ſpatij: aut linea illa cadit ſolum ſuprà punctum inferius F aut ſuprà ſolum G immediatum: atque ita non diuidetur circulus in duas partes æquales, ſed vna, vel alia eius parserit maior quam altera, eamque excedet in vno puncto: reſtat ergò vt linea diuidens circulum illum terminetur ad partem puncti F, & partem puncti G: & ſic erit aliquid minus indiuiſibili, cum pars non poſſit non eſſe minor ſuo toto. Admiſſa ergo æquali ſectione cuiuſuis circuli ſequitur idem abſurdum, quod vitare nituntur aduerſarij, negando, triangulum Iſoſcelem, eiuſque baſim, ſiue lineam rectam fundamentalem æqualiter poſſe diuidi. Atque vt hic diſcurſus melius innoteſcat, en typum ſequentem.

Vlterius etiam ex triangulo Iſoſceli, de quo ſuperius, arguo: & ſit contra aduerſarios quartum argumentum Mathematicum. Ex contraria ſententia continuum ex punctis dumtaxat finitis conſtituente ſequeretur, lineam aliquam intrà latera Iſoſcelis, ac ſupra eius baſim deſcriptam eſſe ipſa eius baſi maiorem. At hoc, & demonſtratur eſſe falſum ab Euclide lib. 1. propoſit. 21. & nihil aliud eſſet, quam lineam euidenter minorem eſſe tamen maiorem ſe maiori. Sequela autem probatur: quia à pyramide Iſoſcelis ſupra poſiti incluſiuè vſque ad eius baſim, ſex punctis, vt ſupponitur, conſtantem, deſcribi poſſunt ſeptem lineæ correſpondentes ſeptem punctis, quibus eius figuræ ſingula latera æqualia conſtant: earum autem linearum prima, & pyramidi proxima erit duorum punctorum: ſecunda trium: tertia quatuor punctorum: quarta vero quinque punctis conſtabit: quinta ſex punctis: ac denique ſexta erit ſeptem punctorum: at huiuſmodi ſexta linea eſt ſupra ſeptimam habentem rationem baſis: ſeptima autem haud conſtat, vt præmiſſum eſt, niſi ſex punctis: qui ergò fieri poteſt, quin linea aliqua Iſoſcelis adducti intra eius latera ſuprà baſim eminens ſit ipſa maior; illamque excedat in vno puncto? Et quidem ſeptem illas lineas tranſuerſales baſi ſuperiores, eo ordine quem diximus, debere creſcere perſpicuum eſt: quia, quò magis appropinquant baſi, eo extenſiores eſſe debent, ac maioris longitudinis. Qua autem ratione demonſtratum eſt, lineam aliquam Iſoſcelis eſſe maiorem in vno puncto baſi ſua, ſuprà quam ex oppoſito eminet; eadem euidenter oſtendi poteſt, vnius exceſſum reſpectu alterius, eſſe poſſe non vnius tantum puncti, ſed vel trium, vel decem, vel longè plurium: nimirum ſi ſingula latera Iſoſcelis ſuprà baſim ſex punctorum poſita haud ſint octo tantum punctorum, ſed potius habeant decem puncta, vel ſeptemdecim, aut alia plura. 58

Huic tamen argumento, necnon ſecundo huius Capitis reſpondent aliqui, haud poſſe ſupra baſim ſex punctorum conſtrui triangulum Iſoſcelem. Nam, inquiunt, ſuprà baſim trium punctorum, ſiquis velit efficere triangulum, non poteſt poni niſi 59

nisi linea duorum punctorum: supra hanc autem non nisi vnum punctum: ita autem triangulum quoduis ex basi trium punctorum constructum non Isosceles erit, sed triangulum æquilaterum: quippè ex tribus lateribus quibus constat: quodcumque semper erit trium punctorum. Pari ergo ratione supra basim sex punctorum haud poterit poni nisi linea quinque punctorum, & supra hanc linea punctorum quatuor, &c. quo fiet triangulum omne, supra basim sex punctorum constructum, esse necessariò æquilaterum, & non Isoscelem.

60 Friuola solutio, quam efficacissimè refello: quia eadem calculatione confici posset, supra nullam omninò basim punctis finitis constantem fieri posse Isoscelem: omnis enim eiusmodi basis superare debet in vno puncto lineam sibi proximam, & hæc aliam, & sic de cæteris; aliàs omnes essent parallelæ, & non possent deseruire ad constructionem trianguli. At iuxta aduersarios omnis basis punctis constat finitis: supra nullam ergò basim, absolutè loquendo, poterit construi Isosceles, in eorum principiis. Porrò autem nisi supra basim aliquam construi Isosceles non potest: erit ergò talis figura omninò impossibilis. Atqui eam non esse impossibilem, sed possibilem, & etiam actu existentem, adeò est exploratum, vt non tantum animis, sed ipsimet oculis id cernamus omnes, vtque nemo id neget etiam aduersariorum.

61 Quorum superior euasio alia etiam ratione non minus efficaci, eaque ad homines, præcludi potest: quia ob id negant, confici posse Isoscelem supra basim trium punctorum, aut supra basim sex punctorum, aliamve similem; ne sequatur, aliquid esse indiuisibili, seu minimo minus, aut lineam intra latera Isoscelis contentam, & superiorem basi, hac esse maiorem. At ex triangulo æquilatero, cuius basis sit trium punctorum, ab ipsis concesso sequitur primum eorum duorum inconuenientium, necnon etiam secundum: illud formaliter, hoc in simili. Fac enim, quod fieri posse docent aduersarij, vt dictum est, supra basim trium punctorum poni lineam duorum punctorum, & supra hanc vnum punctum, ac statim consurgere triangulum æquilaterum: haud secus atque est euidens, illud consurgere, si supra lineam tripalmarem collocetur linea bipalmaris, & supra hanc lineā palmaris, & sic vltra vsque ad vnū indiuisibile.

62 Tum sic: ex cuspide exigui illius trianguli duci potest linea recta vsque ad basis suæ punctum aliquod, videlicet intermedium: ea autem linea non perget ad basim per vnum tantum punctum lineæ mediæ, & proximæ respectu basis: id enim esset, talis lineæ mediæ, duobusque solum punctis constantis, latus alterum tangere directè, & cum illo coincidere: quare linea descendens per triangulum, quo deagimus, non esset recta, pro eo ac supponitur, cum manifestum sit, à puncto pyramidali, siue à cuspide trianguli ad eius latus, & ab eius latere iterum ad mediam basim, haud esse iter rectum, sed flexuosum, & obliquum. Nec etiam præfata linea perget ad basim per duo puncta lineæ intermediæ, & proximæ: ita namque haud esset linea tum physicè tum mathematicè indiuisibilis, sed potius haberet latitudinem aliquam, nempè duorum punctorum. Relinquitur ergò, vt illa pergat ad basim per mediam partem vnius puncti lineæ intermediæ quam secat, & per dimidium alterius puncti eiusdem lineæ: quod quid est, quam indiuisibile diuidi, & dari aliquid minimo minus?

63 Porrò autem, quod eius exigui trianguli linea media, supra basim eminens, debeat esse æqualis ipsi basi, patet: quia non potest esse duorum tantum punctorum, vt proximè probatum manet: ergò trium saltem eam esse oportet: basis autem, vt supponitur, haud est nisi trium punctorum: erit ergò prædicta linea æqualis suæ basi: atqui lineam aliquam trianguli æquilateri, aut alterius cuiusuis intra eius latera contentam basi esse æqualem, æquale, aut simile absurdum est, ac si diceretur, eam esse maiorem basi. Frustrà ergò negant aduersarij, possibilem esse Isoscelē supra basim triū aut sex punctorū, vt obiecta sibi absurda euitent: haud enim ea re uera euitant, sed potius iis eodem modo implicantur, tametsi disputandi gratia permittamus, verum esse, quod falsissimè, & contra totius Mathesis principia assumunt.

Caput V.

Cæteræ impugnationes Mathematicæ eiusdem sententiæ.

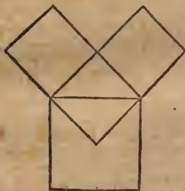
Qvintum argumentum Mathematicum contra aduersarios nostros est huiusmodi. 64
Diameter quadrati v.g. est asymèter costæ, id est ei incommensurabilis: hæc autem incommensurabilitas vtriusque vt colligitur ex Euclide lib. 10. præposit. 5. nihil aliud est, quam quod non habeant proportionem numeri ad numerū, siue quod non detur pars aliquota vtriusque: at daretur, si continuum permanens componeretur ex indiuisibilibus numero finitis: nequit ergò ex illis componi. Maior, tametsi apud omnes Mathematicos velut indubitata censeatur, atque inter eos dignitatis locum obtineat, ratione tamen suadetur, in hunc modum.

Si diameter est incommensurabilis costæ; sit costa trium punctorum, & diameter quadrati, quatuor punctorum: pauciorum enim esse nequit: aliàs costam trium punctorum, longitudine non superaret: si verò plurium sit, idem argumentum, & magis vrgenter proponi potest. Deinde fiat ex diametro illo aliud quadratum maius, ductu scilicet numeri quaternarij in semetipsum: numerus enim quadratus quatuor punctorum est numerus quaternarius; & quatuor puncta quater multiplicata, atque in se ducta quadratum efficiunt. Hoc igitur quadratum maius habet proportionem subduplam respectu minoris, eoque duplo tantum maius spatium occupat: vt & sensu ipso, ac experientia manifestum est, & etiam manifestè colligitur ex proposit. penultima lib. 1. Euclidis vbi demonstrat, *in triangulis rectangulis quadratum, quod à latere rectum angulum subtendente describitur, æquale esse eis, quæ à latere rectum angulum continentibus describuntur, quadratis.* Cuius demonstrationis primus Author fertur fuisse Pythagoras, qui iuxta Proclum bouem vnum, & iuxta alios centum boues Musis immolauit, quod sibi ad tam admirandi theorematis inuentionem præluxissent. 65

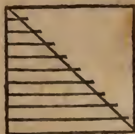
At diameter quadrati minoris est latus angulum rectum subtendens: igitur quadratum maius ex eo latere, siue diametro ductum erit æquale duobus quadratis, quæ ex duobus lateribus eius trianguli facti ex diametro quadrati minoris, huiusque dimidia, ac superiori parte, describuntur: cum ergò duo illa latera sint duæ costæ quadrati minoris, planè sequitur quadratum maius ex diametro minoris deductum esse æquale duobus quadratis, quorum alterum ex vna quadrati minoris costa, & alterum ex alia eius costa describitur: sed duplex quadratum ex duplici costa minoris 66

minoris quadrati ductum, ipſo minori quadrato duplo maius eſt: igitur quadratum maius ex diametro minoris factum, minori tamen duplo maius erit: id quod egregiè explicat noſter Clauius in Euclidem loco citato.

67 Tum ſic: quadratum minus, cuius videlicet coſta iuxtà aduerſarios trium duntaxat punctorum eſt, ſanè ex toto nouem punctis conſtat; cum numerus nonenarius ſit numerus quadratus trium punctorum, & tria puncta ter ducta perfectum quadratum efficiant, vt experimento conſpicuum eſt. Quadratum autem maius ex diametro minoris deductum ſexdecim punctis conſtat, cum quatuor puncta quater in ſe ducta ſexdecim efficiant, ſicut ad quadratum in ſpatio loci deſcribendum oportet: quando igitur ſexdecim puncta nequeunt occupare duplo maius ſpatium quam nouem puncta: certè quadratum maius, & quadratum minus, de quibus ſermo eſt, proportionem ſubduplam verſus loci ſpatium, & extenſionem non occupant: contra experientiam, & matheſim. Aut paulo aliter: quadratum maius duplo maius eſt quadrato minori, ex cuius diametro deſcribitur: ergò numerus ſexdecim punctorum duplo maior erit numero nouem punctorum, duploque maius ſpatium occupabit: cum ergò numerus octodecim punctorum non niſi duplo maior ſit nouem punctis, fit vt numerus ſexdecim punctorum ſit æqualis numero octodecim punctorum, ac proinde numerus minor ſe maiorem æquet, quod tamen eſt euidenter falſum. Quibus conſtitutis, ex eo quod coſta ſit commenſurabilis diametro quadrati, & illa hicque habeant proportionem numeri ad numerum, ſequuntur ambo inconuenientia proximè ſuperiùs poſita: repugnat ergò, vt commenſurentur, potiuſque alter nempè diameter erit alteri aſymeter, & è conuerſo quæ eſt maior quam probandam aſſumpſi.

68 Sextum argumentum Mathematicum eſt, quia ex contraria ſententia ſequeretur, in quadrato lineam diametralem eſſe æqualem lineæ coſtæ, aut certè eſſe duplo maiorem illa, quorum alterutrum non ſolum rationi, verum etiam ſenſui repugnat. Sequela probatur, quia duci poteſt à quouis puncto vnius coſtæ ad quoduis punctum alterius linea recta, quæ lineam diametralem traiiciat, atque interſecet: vel ergo lineæ illæ à coſta ad coſtam deductæ lineam diametralem cooperiunt; & ita tot erunt puncta in coſta, quot in linea diametrali, cum tot lineæ inter ſe diſtinctæ à coſta ad coſtam deducantur, quot ſunt puncta in linea diametrali; aliàs hæc à lineis ab vna coſta deductis verſus alteram non poſſet cooperiri: vel lineæ illæ à coſta ad coſtam deductæ lineam diametralem non cooperiunt totã, ſed inter duas lineas à coſta ad coſtã deductas interiicitur punctum aliquod lineæ diametralis, quod non traiicitur, nec cooperitur; & ita de reliquis lineis à coſta ad coſtam traiectis idem eadem ratione dici debet: quo fiet, vt linea diametralis ſemper, poſt vnum punctum coopertum, aliud non coopertum habeat, ac proinde duplo maior ſit, quam coſta.

Reſpondent plures aduerſariorum huic argumento, lineam diametralem, ſi recta eſſet, eo ipſo futuram aut æqualem coſtæ, aut ea duplo maiorem: cæterùm eam rectam non eſſe, ſed vndulatam, & flexuoſam. Verum quid hoc aliud eſt, quam in ſole caligare? aut quid negari non poterit? Si contra vniuerſa Matheſis principia à quouis puncto ad quoduis punctum lineam rectam deduci poſſe negetur? Deinde inter vnum punctum angulare quadrati, & aliud ex aduerſo poſitum dari poteſt linea aliqua breuiſſimiſſima, id eſt qua non poſſit dari inter eadem puncta alia breuior: at linea breuiſſima inter duo puncta eſt recta: linea ergo ab vno puncto angulari quadrati ad aliud contrarium, ſiue, quod perinde eſt, diametralis quadrati, dari poteſt omninò recta. Minor ſuadetur: quia ſi linea breuiſſima inter duo puncta non eſſet omninò recta, ſed haberet aliquos flexus, & anfractus, certè non eſſet breuiſſima, ſed potius inter eadem puncta dari poſſet alia breuior: ea ſcilicet, quæ pauciores haberet flexus, minúſq; anfractuoſa eſſet. Et quidem linea recta definitur paſſim à Mathematicis breuiſſima inter duo puncta: ea igitur erit re vera breuiſſima inter duo puncta: è conuerſo igitur linea breuiſſima inter duo puncta erit omnino recta. Maior autem eſt non ſolum Mathematicorum communiter, ſed etiam ſponte ſua perſpicua: nam inter quæuis duo puncta cuiuſlibet plani dari poteſt linea longiſſima, hoc eſt qua non poſſit dari alia longior inter eadem puncta: quidni ergo & breuiſſima dari poſſit inter quælibet duo puncta, ac proinde inter illa, de quibus agimus. 69

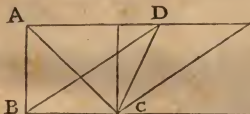
70 Rurſus à puncto quouis circuli ad eius centrum duci poteſt linea recta: ergo & poterit etiam duci linea recta ab vno puncto angulari quadrati ad aliud oppoſitum: huiuſmodi autem linea eſt diametralis ergo, &c. Antecedens eſt ipſorum aduerſariorum in præſenti reſpondentium; & multis probatum eſt à nobis ſuprà ad initium capitis præcedentis. Conſequentia autem ſuadetur, tum à paritate rationis: tum etiam, quia linea procedens à puncto aliquo circuli, ſiue circumferentiæ ad eius centrum poteſt eſſe diameter alicuius quadrati: ergo, ſi linea ducta à puncto aliquo circuli ad huius centrum eſt recta; & diameter alicuius quadrati qui cum ea indentificatur poterit eſſe linea recta: niſi vero linearum realiter non diſtinctarum ac tantum conſideratione noſtra diſcrepantium vna poſſit eſſe recta, & alia non recta, ſed obliqua. Denique: aut in illo quadrato linea cuiuſlibet coſtæ recta eſt, vel non? Si ſecundum: ergo in eo nulla linea recta eſt, cum quadratum illud quatuor coſtis lineiſve lateralibus duntaxat cohibeatur,

&

& vndequaque circumscribatur: quare quadratum rectilineum ac per consequens omnis alia figura rectilinea negari debet, quo quid absurdius? Si primum, cum linea illa costæ possit esse linea diametralis alterius quadrati minoris, sane linea aliqua diametralis recta, & non obliqua erit, aut tortuosa.

71 Respondent secundò alij cum P. Ouiedo vbi suprà punct. 10.n.8 aliqua paria linearum, quæ recto tramite deducantur a costa ad costam quadrati coincidere in idem punctum lineæ diametralis: ita vt huius vnum punctum sæpè correspondeat duobus punctis lateralibus vnius costæ, & duobus etiam alterius costæ. Contrà tamen sic arguo: duæ lineæ rectæ deductæ à duabus punctis circuli superioris ad centrum non possunt coincidere in puncto vllo circuli inferioris quem secant, quin sint obliquæ, & rectitudinis alicuius expertes, vt ipse Ouiedo, & aduersariorum alij cócedunt, vtque est per se manifestum: similiter ergo in præsenti, &c. Secundò: quia lineæ omnes deductæ à costa ad costã quadrati per eius diametrum sunt parallelæ, quippe æquidistantes vsque ad diametrũ quadrati exclusiue, vt fatentur Auctores huius solutionis. At lineæ parallelæ id habent ex essentia sua, vt quamuis in infinitum protendantur nũquam, & nusquam possint coire, aut coincidere, vt est euidentissimum, vtque docet Euclides lib 1 defin. 35.

72 Septimò tandem, missis aliis argumentis mathematicis, quæ communiter circumferuntur, aliud adiicio, quod mihi semper visum est, magni momenti. *Triangula super eadem basi*, aut quod perinde est, *super æqualibus basibus & in eisdem parallelis constituta inter se sunt æqualia*: vt constat ex Euclide id demonstrante lib.1.propos 38. vtque sponte sua perspicuum est: si enim triangulum aliquod alteri super eadem basi, & in iisdem parallelis constituto inæquale esset; maximè quia alterum altero longius esset: at hoc non obstat; quia quantum vnum alio longius est, tantundem eo minus latum est. Quo præsupposito probo in subiecta figura triangulum A.B.C. infinitas habere partes, & non tot quin plures.

Super basi B.C. & in iisdem parallelis fieri possunt triangula longiora, & longiora in infinitum syncategorematicè; cum parallelæ in infinitum syncategorematicè protendi possint. At cuiuis eorum triangulum A.B.C. æquiualebit; vtpote quod super eadem basi, & in iisdem parallelis est: ergo habet partes infinitas: qua enim ratione sine infinitudine partium cuiuis triangulo quantæuis longitudinis par esse posset? Idem argumentum fieri potest in parallelogrammis, quæ super æqualibus basibus, &c.

Caput VI.

Postrema eiusdem etiam sententiæ impugnatio ab authoritate petita.

73 Eo etiam nomine mihi displicet sententia eorum, qui corpus naturale ex punctis finitis, & non solum physicè, sed mathematicè indiuisibilibus constituunt, quod in primis eiusmodi opinionem nemo Philosophorum ante Christum natum secutus sit, cum tamen Christi Domini natiuitatem præcesserint fælicissima, & acutissima ingenia; nec reuelatione aliqua supernaturali opus eis fuerit ad veritatem in hac materia assequendam, quippe omninò naturalem, & iuxtà aliquos aduersariorum valdè claram, & perceptibilem. Quod item ex antiquioribus Theologis, ac Christianæ disciplinæ alumnis nemo ei suffragetur opinioni, vno vel altero excepto, vt testatur P. Hurtado disput. 15. physic. in vber. edit. §. 88. Quod denique ex recentioribus theologis, & philosophis paucissimi sint, qui eam tuentur, præ eam reiicientibus, nemoque ferè eam tuentium sit, qui nostræ, & Aristotelicæ sententiæ probabilitatem vel æqualem, vel certè maiorem non tribuat, aut certè dubius inter vtramque sententiam non hæreat.

Addo sanctos Patres, qui obiter aliquid attingunt de continuo, finitas ab eo partes semper reiicere, & infinitas ei adscribere, vt constabit infrà ad initium tractatus septimi. Adiicio etiam, vsque adeo certum, & exploratum inter Doctores Catholicos fuisse tempore Concilij Constantiensis, continuum non componi ex punctis finitis, de quibus loquimur, vt Henricus de Piro Promotor, & Procurator non dubitauerit, sententiam Ioannis VVicleff, & Ioannis Hus de compositione continui ex punctis finitis, tanquam errorem in Philosophia coram omni Synodo accusare, in hæc verba: *Linea aliqua mathematica componitur ex tribus, vel quatuor punctis immediatis, aut solum ex punctis simpliciter finitis: vel tempus est, fuit vel erit compositum ex solis instantibus immediatis. Item non est possibile, quin tempus, & linea, si sint, taliter componantur*, &c. Post quæ statim additur censura: *Prima pars est error in philosophia, sed vltima errat contrà diuinam potentiam.* Quæ verba posteriora, necnon etiam priora habentur in editione Coloniæ Agrippinæ anno 1567. tom. 3. Conciliorum sess. 15. Concilij Constant. pag 836. 74

Hæc tamen propter non contendo, sententiam Aduersariorum damnatam esse in Concilio Constantiensi, aut nostram è contrario definitam, velut dogma fidei. Primò: quia veritas purè philosophica, qualis est præsens, haud potest cadere sub definitionem Pontificis, & Ecclesiæ: quare grauiter, ac doctè P. Valentia tom. 3. disput. prima quæst. prima, puncto 7. in respons. ad 4. *Si Pontificis*, inquit, *auctoritas infallibilis esse dicatur in ijs tantum rebus, quæ per se ad pietatem, & religionem (& eatenus quidem ad salutem) spectare possunt, non autem in alys, cuiusmodi sunt res v. gr. mathematica, aut physica: rectè id dicitur.* Secundò: quoniam, licet ad veritatem nostræ sententiæ, & contrariæ falsitatem definiendas authoritatem haberent Pontifex, & vniuersalis Ecclesia, nihil hoc referret: tum, quia præfata censura non est Concilij, quippe quod eius nullam facit mentionem, dum postea numerat triginta errores Ioann. Hus & VViclefi: tum etiam, quia Concilium illud haud fuit congregatum authoritate vllius summi Pontificis, vt notant Bellarminus tom. 1. controu. lib. 2. de Concil. authoritate cap. 19. Arriaga atque alij. Et quamuis fuerit postea approbatum à Martino quinto, non tamen quoad eam censuram (esto permittamus eam non displicuisse Patribus Constantiæ congregatis) sed quoad alia: vt cernere est tom. 3. Concil. citatæ edit Colon. pag. 917. Quibus constitutis, id tantum 75

in præsenti enitor, cōpertissimum fuisse inter omnes aut ferè omnes Catholicos tempore citati Conc. Constantiensis, haud constare continuum ex solis punctis finitis: alioqui inconsultè, & parum scitè eam sententiam, vt errorem in philosophia proponeret vir ille grauis, qui Promotoris, ac Procuratoris Synodalis partes sustinebat.

At dices primo contra discursum à nobis factum, sententiam, quam eo impugnamus, fuisse olim Zenonis, necnon vniuersæ familiæ Stoicorum ab eo propagatæ. Ita testantur Cabero Cisterciensis tract. 6. phys. disp. 1. dub. 1. Conimbricenses, Hurtadus, aliique plures recentiores. Respondeo longè verius esse, quod Zeno & Stoici quorum fuit Princeps, non ex indiuisibilibus, sed potius ex partibus in infinitum diuiduis continuum constare censeant: vt testis est Lipsius in physiolog. lib. 2. dissert. 2. & Laërtius in vita Zenonis vbi sic inquit: *Essentiam siue naturam, omnium quæ sunt primam statuunt* (supple, Zeno, & Stoici) *materiam. Materia autem est, ex qua quidlibet conficitur, &c. Corpus autem est, secundum Stoicos, atque item finita. Est & partibilis: nam si immutabilis, non ea quæ fiunt, ex ea fiunt facta. Hinc & illud consequens, quod sectio illius in infinitum fit.* Hactenus ille. Verum quidem est Zenonem quendam putasse, cum infinitate partium continui haud posse cohærere motum localem. Atqui inde non intulit, partes continui non esse infinitas, aut indiuisibilibus finitis constare, sed potius non dari motum localem: eo videlicet, quod, vt ipse censebat, partes loci infinitæ motu finito, & temporali non possint pertransiri, vt de eo refert Aristoteles 6 phys. tex. 20. Deinde etiam non Zeno Citticus Stoicorum Parens eam incompossibilitatem infinitatis partium continui cum motu locali asseruit, sed Zeno Eleates: hic nempe non ille motum negauit, teste Laërtio in vita Pyrrhonis. Zenonum ergo neuter continuum ex indiuisibilibus finitis constare arbitratus est.

76 Dices secundo, Platonem, & Pythagoram in sententia hucusque à nobis refutata fuisse, vt de iis referunt Conimb. Tellez, & alij recentiores, vtque inde constat, quia antiquissimi illi philosophi, eorumque sectatores docebant, magnitudinem omnem continuam componi ex numeris: numerus autem resoluitur in vnitates finitas: hæ autem, vt tales, sunt indiuisibiles; alias, si vnitas aliqua diuidi posset, haud foret vnitas, sed numerus: ex indiuisibilibus ergò, & quidem finitis, iuxtà eos, constat continuum. Verum hæc coniectura, tametsi multis imposuerit, leuis est. Namque citati Philosophi, & Philosophorum Patres sermonem habebant de magnitudinibus vniuersalibus, ac separatis, vt expressè docent B. Thom. lib. 3. metaph. lect. 12. & lib 12. lect. 12. prope finem. ac P. Suarez disp. 40 met. sect. 5 num. 9. fine. Porrò autem magnitudines separatas, & vniuersales continuas ex numeris, idest ex vnitate, & dualitate, constitui asserentes, loquebantur de compositione, non physica & continua, de qua quæstio in præsenti est, sed de compositione logica ex genere, & differentia: vt enim animaduertit noster Fonseca lib. 1. metaphys. cap. 6. per dualitatem diuisibilem, ac numerorum diuisibilium primam intelligebant genus; quippe quæ desumitur à materia suaptè natura secabili, & diuisibili: contrà verò per vnitatem accipiebant differentiam, aut propter huius simplicitatem, aut quia, sicut vnitas aliqua vltimò complet omnem numerum, ita etiam omnis species completur vltimò per differentiam.

77 Quod autem hæc fuerit eorum mens, non verò quam recentiores putant, eisque assignant, patet: tum ex discursu proximè facto, & explicatione tradita, quæ quidem videtur appositissima: tum etiam, quia Pythagoras, vt refert Diog. Laërtius in eius vita, docebat ipsamet puncta ex numeris constitui: at constat ea non posse ex numeris coalescere, aut constitui physicè, & continuè; cum hac ratione puncta sint prorsus indiuisibilia, sed tantum logicè, seu Metaphysicè, vt loquuntur alij. Quamuis autem ibi doceat Pythagoras, sic ex numeris constitui puncta, vt ex punctis componantur lineæ, & ex his superficies, & ex superficiebus corpora: cæterum hoc intelligendum est, de compositione linearum ex punctis, &c. non solis, sed in consortio partium sine fine secabilium, vt suprà declaratum est à nobis tract. 4. cap. 3. & 4. Tum etiam, quia non solum magnitudines separatas, sed omnes prorsus substantias separatas, siue idæas, ex numeris constituebant Plato, & sectatores: quo fit, vt idæa Platonis, & numerus Platonis in idem recidant, & tanquam voces synonimæ communiter accipiantur: at non omnes substantiæ separatæ componuntur continuè, cum ad minimum substantiæ spirituales huius sint compositionis expertes: ergo, &c. Tum denique, quia, cum Mathematici teste Ouiedo controuers. 17. punct. 11. num. 40. semper ægrè ferant, collocari continuum in collectione dumtaxat finita plurium indiuisibilium; qui credi potest, Platonem, & Pythagoram in Mathematicis disciplinis versatissimos ei fauisse sententiæ, & non potius ab ea abhorruisse?

Dices tertiò à P. Balthasare Tellez lib. 6. disp. 35. sectione 1. num. 2. referri pro eadem opinione Capreolum, Caietanum, Aureolum, Oñam, & Pererium: nimirum, inquit noster Tellez vbi suprà, quia hi omnes censent, indiuisibilia non distingui realiter à partibus, & profunditate continui. Verum aliud meo iudicio est, indiuisibilia non esse entitates realiter absolutè distinctas à partibus sed potius harum modos: aliud verò, quod præter præfata indiuisibilia nequaquam dentur partes vllæ in continuo. Etenim in homine v. g. vnio essentialis non distinguitur realiter absolutè ab eius partibus: at quis proptereà dicat, nullas esse in homine partes, præter vnionem eius corruptibilem, & modalem, ac iuxtà non paucos valde imperfectam ad instar aliorum modorum, neque non iuxtà omnes imperfectiorem quauis anima sensitiua materiali? Prius ergo illorum fortassis asseruere Authores allegati à P. Tellez, secus vero posterius, quod tantum in controuersia positum est. 78

Dices vltimò pro eadem sententia apud eundem P. Tellez stare Gregorium Ariminensem, quatenus ait, vniones omnes partium continui posse destrui: at hac destructione facta remanerent tantum indiuisibilia finita, non vero partes vllæ diuisibiles, cum sine vnione repugnet omnis diuisibilitas. Laudatur etiam à nostro Tellez vbi suprà pro ea sententia Maior in secundum distinct. 2. q. 1. conclus. 1. Verum in primis Gregorius nulla esse in continuo indiuisibilia docet, vt relatum est à nobis suprà tract 4. c. 4. vtque testatur Hurtadus disp. 15 phys. sect. 2. §. 11. quomodo ergo credibile est, eum docuisse vnquam, continuū ex solis indiuisibilibus cōstare? Deinde destructis omnibus partium vnionibus, vnde sequitur fore, vt subremanerent indiuisibilia finita, & non potius infinita? Insuper tr. 7 c. 2. constabit, posse destrui omnes vniones partium continui, & tamē non posse fieri, vt facta ea destructione, superessent tantum indiuisibilia finita, aut infinita. Sed quid opus est Gregorium 79

expli

explicare, cum in 2. dist. 2. q. 2. parum ab initio apertissimè stet à nobis, in hæc verba: *pono conclusiones tres: prima est, quod nulla magnitudo componitur ex indiuisibilibus: ex qua sequitur, quod qualibet magnitudo componitur ex magnitudinibus. Secunda, quod qualibet magnitudo componitur ex infinitis magnitudinibus. Tertia, quod in nulla magnitudine est aliquid indiuisibile sibi intrinsecum.* Atque vt in Gregorio fallitur noster Tellez, ita etiam & in Maiore, quem citat pro sententia, quam impugno. Relato namque loco ex punctis non finitis, sed infinitis docet Maior, continuum constitui: postquam enim ait conclusione prima: *Continuum quodlibet componitur ex pũctis;* inferius addit concl. 2. *Continuũ non componitur ex punctis finitis.* Et statim concl. 3. *Quodlibet continuum componitur ex infinitis.* Quæ verba Maioris, necnon ex Gregorio citata adeò sunt manifesta, vt mirum sit, aliquem eos pro sententia vulgo Zenoni adscripta, & hactenus impugnata retulisse.

Capvt VII.

Confutatur sententia constituens corpus naturale continuum ex punctis infinitis physicè, & mathematice indiuisibilibus.

80 Opinio superioribus capitibus à nobis reiecta, tot tantisque est obnoxia incommodis, adeoque aduersatur principiis tum philosophicis, tum etiam Mathematicis, vt multi eam nec omnino propugnare, nec ex toto deserere audentes declinarint in alias opiniones, inter eam, & Aristotelicam medias. Alij enim docuerunt, continuum ex punctis finitis, sed tamen Mathematicè ac virtualiter diuisibilibus extensisque constitui: quos tract. sequenti impugnare animus est. Contra verò alij retinent compositionem continui ex punctis &, physicè. & etiam mathematicè indiuisibilibus: at ea puncta volunt esse non finita, sed infinita. Ita Maior in 2. dist. 2. q. 1. conclus. 2. ad finem capitis præcedentis à nobis citatus. Ita etiam nonnulli quorum suppressis nominibus meminit P. Hurtado disp. 13. phys.

81 Verum, etsi hæc sententia haud sit tam apertè absurda, ac ea quam suprà profligauimus; at certè omnino falsa est. Primò namque admissa hac infinitudine punctorum, cur partes Aristotelicæ infinities diuiduæ à nobis inferius explicandæ reiiciuntur? aut quod aduersus eas argumentum suppetit, quod momenti sit? Rursus 2. hoc ipso quod ex indiuisibilibus vnitatibus consurgat omnis numerus, seu quantitas discreta; sanè ad eius constitutionem sufficiunt vnitates finitæ, nec requiruntur infinitæ, vt certo certius: ergo & eo ipso, quod ex punctis indiuisibilibus consurgat quantitas, seu magnitudo continua, haud nisi ex punctis finitis debebit, aut etiam poterit coalescere.

82 Præterea tertio: eo ipso quod vna creatura addita Deo, cum eo simpliciter, & intensiue maius non efficiat; neque infinitæ creaturæ, simul cum Deo poterunt illud efficere: & vbi Deus, & homo v. g. solo Deo simpliciter, & intensiuè maior perfectiorque non est; ita neque Deus, & omnium creaturarum possibilium collectio solo Deo maior erit, aut perfectior. Igitur eo ipso quod vnum punctum additum alteri cum eo maius non efficiat, neque infinita puncta addita alteri cum eo maius efficient. Non conspicio certè, quæ vtrinque disparitatis ratio assignari possit. Atqui iuxta aduersarios, quos hoc cap. refellendos suscipio, vnum punctum additum alteri haud facit maius: ergò nec infinita puncta illud efficient.

Item quartò, & eodem redit. Aut punctum A. v. g. facit maius cum puncto B. sibi immediato, & sic ad maius continuè tale sufficient duo tantum puncta, nedum requirentur infinita: aut punctum A. facit maius non cum solo puncto B. sed cum infinitis: & hoc est falsum, tum propter dicta num. præcedenti, tum etiam, quia cum præfatum punctum A. non sit immediatum infinitis punctis, nec infinitas vniones continuatiuas immediatè terminet, qui fieri potest, vt cum infinitis punctis faciat maius? Aut denique punctum A. nec cum vno vel pluribus punctis finitis, nec etiam cum infinitis facit maius: & sic idem de quouis alio puncto eadem ratione dicendum est: ac proinde nullum punctum faciet maius: quo fiet, maius continuè tale, siue magnitudinem continuam non componi ex vllo puncto: nam si componeretur ex aliquo, id ex quo componeretur, faceret maius, & extensionem aliquam. Quod si non componitur continuum ex vllo puncto, sanè nec ex infinitis: sicuti si æternitas à parte post non includeret vllam durationem, nec ex vlla coalesceret; certè nec posset etiam constitui ex durationibus infinitis. 83

His argumentis Neoterici, quibuscum disputatio nobis fuit suprà tract. 4. cap. 2. respondent, si per additionem vnius puncti ad aliud sibi immediatum, & hujus ad aliud, & sic vltra, resultaret magnitudo continua, fore quidem, vt ne ex infinitis punctis sibi vnitis existeret maius quidpiam: at puncta infinita continui haud facere extensionem, & magnitudinem per additionem illam ordinatam aliorum ad alia, sed potius per denominationem extrinsecam à terminis, siuè punctis fixis, & actu vbicatis, quibus vtrinque clauditur, & cohibetur omne continuum. Verum hæc responsio ad nostra argumenta principium assumit omninò falsum, multisque à nobis impugnatum suprà. Vlteriusque etiam impugnatur, quia si verum esset. 84

Profectò, cum corpus perfectè sphæricum rotatur super planum, tangeret illud in solo puncto, & simul in eo nullatenus illud tangeret: quæ sunt implicantia: tacturum illud in solo puncto constat ex iis, quæ suprà tract. 4. cap. 3. edocui: non tacturum illud vllo modo perspicuum est: quia, cum in medio plani nulla sint puncta actualia, siuè per intimam præsentiam existentia in loco, non poterit vnum ex iis præ alio intrinsece à globo rotato tangi: punctum enim à globo tactum, ei propinquius quam reliqua esset; atque adeo ea essent inter se ordinata, contrà quam docent aduersarij. Qui respondent ad hanc difficultatem, cum globus agitatur super planum, puncta actualia, siue fixa in plano produci ad globi lapsum. Cæterùm ineptè: quando namque solus globus mouetur, vt supponimus, & non planum; cur in plano vbicationes nouæ, quas ipsi puncta fixa, & actualia appellant, produci debeant? Aut cur satis non sit, eas in solo globo agitato produci? 85

Deinde velocitas motus ab Authoribus eius principij neutiquam explicari potest. Quod enim aiunt partes vnius motus magis inter se distare, quam partes alterius; & si Deus partes vtriusque motus simul conseruaret, partes vnius motus effecturas lineam longioris dimensionis quam partes alterius; motum ergo, cuius partes magis inter se distant, velociorem esse, quam eum, cuius partes minus inter se distant, si vterque æquali tempore fiat: hoc, inquam, nihil dictu 86

K 2

dictu est, nulloque modo satisfacit. nam ideo partes lineæ vnius permanentis magis inter se distare possunt, quam partes alterius, quia, licet puncta lineæ permanentis iuxta aduersarios potentialia sint, & non habeant vbicationes actuales, & fixas quibus intrinsece distare possint; cæterum continentur actu intra duo puncta actualia, & fixa, à quorum maiori distantia extrinsece magis inter se distare valent. At hæc ratio non militat in motu successiuo: quippe, cuius partes actu inter duo puncta fixa, & actualia non continentur, eo quod initium, & finis motus non coexistant, sicut initium, & finis lineæ permanentis sunt simul existentia. Nequaquam ergo erit, cur partes vnius motus magis inter se distent, quam partes alterius: quo enim pacto partes motus localis loco distare, locique spatium occupare possunt per denominationem extrinsecam à termino, qui non existit, sed tantum extitit in loco? aut quid refert, partes illas, si diuinitus coexisterēt, maiorem distantiam habituras, ad hoc, vt actu, & absolutè eam habeant?

TRACTATVS VI.

An corpus naturale solis indiuisibilibus finitis, physice quidem talibus, sed mathematicè diuisibilibus continuetur.

CAPVT PRIMVM.

Sententia affirmans proponitur, & authoritate Philosophorum melioris notæ, necnon etiam Ecclesiæ Patrum refellitur.

1 CELEBRIS est his annis inter aliquos Philosophiæ præceptores sententia constituens continuum ex punctis, finitis quidem, sed tamen inflatis quæ vocant, hoc est ita physice, & formaliter impartibilibus, vt sint Mathematice ac virtualiter diuisibilia, & perinde extensa quoad locum, ac si partes realiter distinctas, & non penetratas occuparent. Quoniam autem aliqui huius sententiæ patroni a nouitate eam cōmendant; quippe, inquiunt, quæ, si antiquior esset, cæteras in hac controuersia opiniones antiquasset, ac sola ab Aristotele ipso, & cæteris Philosophis reciperetur: idcirco placet, eius originem paulò accuratius examinare, ac clarissime ostendere, illam antiquissimam esse, ac per consequens non propterea non inualuisse in scholis, quod serò fuerit adinuēta, sed potius ob id à scholis iam olim esse ablegatam, quod longè minus probabilis per se sit, quam Aristotelica, & communior opinio à nobis tract. sequenti explicanda, & probanda: tantum abest, vt adeo facilis, & clara sit, ac aduersarij existimant.

2 Institutum suadetur: quia, tametsi Leucippus, Democritus, Epicurus, & huius sectatores ab aliquibus referantur pro sententia, quam tract. præcedenti c. 1. & sequentibus reieci; at certè verius est, priscos hos Philosophos docuisse, continuum componi ex punctis finitis physicè impartibilibus, ac Mathematicè seu virtualiter diuisibilibus, & extensis. Atque in primis iuxta eos continuum constitui ex punctis ad minimum physicè indiuisibilibus, est perspicuū. Namq; de Leucippo in eius vita sic ait Laërtius; *primus hic atomos principia subiecit.* De Democrito in eius etiam vita sic inquit; *Sunt autem quæ ille opinatus est ista, principia omnium rerum esse atomos, atque inane, &c.* Locis etiā inferius citandis similia refert de Epicuro: ex cuius mente eius asfecla Lucretius lib. 1. de rerum nat. sic loquitur.

Tum porro, quoniam extremum cuiusque cacumen
Corporis est aliquod, nostri quod cernere sensus
Iam nequeunt: id nimirum sine partibus extat:
Et minima constat natura.

Et quidem Epicurum id censuisse testatur etiam Manil. in Astronom. lib. 1. c. 5. ibi

Ac mihi tam præsens ratio non vlla videtur,
Qua pateat mundum diuino numine verti:
Atque ipsum esse Deum, nec sorte coisse magistra,
Vt voluit credi, qui primus mœnia mundi
Seminibus struxit minimis, inque illa resoluit,
Æquora & maria & terras, & sidera mundi.

Quasi innueret, Epicurum qui sanè inter antiquos philosophos præcipuus prouidētiam numinis de medio sustulit, sortéque ac casu omnia geri censuit, & summum in voluptate bonum constituit, hunc inquā, corpora omnia ex indiuisibilib' siue atomis minimisque seminibus primum struxisse. Quanquam, quod attinet ad primitatem, fallitur Manilius: verius enim est, quod docent Laertius, Cicero & alij. non Epicurum, sed Leucippum fuisse primum Authorem atomorum, siue punctorum indiuisibilium.

Quod autem eiusmodi puncta continuum constituentia, sint, iuxtà præfatos Philosophos, inflata, siue tumida, aut quoad locum extensa, ostenditur. Siquidem nihil potest habere figuram v.g. rotundam quadratam, aliamve aliquam, sine extensione quoad locum: quare, si antiqui illi Philosophi pūctis, siue atomis suis figuram attribuebant, sanè hoc ipso ea quoad loci spatium extensa non poterant non censere. At quod atomis suis, siue corpusculis indiuiduis figuram assignauerint, testes sunt Arist. lib. 3. de Cœlo tex. 37. & primo de generat. tex. 5. & Plutarchus in 1. de Placitis Philosophorum ac noster Perer. lib. 4 phys. c. 9. Id ipsum testatur Cic. lib. 1. de natura Deorum his verbis: *Ista enim flagitia Democriti, siue etiam ante Leucippi; esse corpuscula, quadā leuia, alia aspera, rotunda alia, partim angulata, curuata quadam, & quasi adunca: ex his effectum esse Cœlum, atque terras, &c.* 3

Idem denique testatur Laërtius. Apud eum enim docet Leucippus, *multa corpora* (minima scilicet, & indiuisibilia, de quibus loquitur) *figuris omnigena in magnum vacuum ferri, eaque in vnum coacta vnam vertiginem efficere secum, quam offendere, ac circumuolui modis omnibus, atque ita discerni, vt seorsum similia quæ sunt sui similia petant.* Apud eundem etiam docet Democritus, *atomos, & magnitudine, & numero esse infinitos, ferrique in toto, ac rotari, atque ita concretiones omnes gignere, ignem, aquam, aërem, terram: quippe, & hæc ex atomis quibusdam constare, esseque passioni, & immutationi ob firmitatem, ac soliditatem minimè obnoxia: Solem item, & Lunam ex huiusmodi vertiginibus, tumorumque circumferentijs esse compositam.* Vbi pende particulā illam, *tumorumque circumferentijs*: qui enim potest intelligi tumor sine figura aliqua? Ac profecto quod puncta sua Democritus tumores appellauerit; satis arguit, eum nō solum re ipsa sententiam docuisse neotericorum, sed ne verbis quidem ab iis discrepasse: vtpote quorum non paucis celebre est, puncta sua nunc inflata, & nunc etiā tumida appellare. Quid plura? Apud eundē Laer. Epicurus sic inquit: *Indiuidua corpora, & ac plena, ex quib', & concretiones fiunt, & in quæ dissoluuntur, incomprehēsibilia sunt figurarum differētijs.* Ex quib. patet, Epic. atomis suis attribuisse figurā, sicut oportet, vt sint extēsa 4

quoad

quoad locum. Ac certè nisi talia iuxtà illum essent; quorsum eas vocaret corpora? quod enim nullam habent extensionem formalem, aut virtualem, spatiúmve loci extensum non occupat, id equidem corpus non est, nec corpus aptè dici potest, vt certo certius? quorsum item easdem atomos appellaret corpora plena, si non sunt vllatenus extensa, cum plenitudo extensionem aliquam sonet, ac præ se ferat. Huc facit quod de eodem Epicuro paulò infrà subiicit Laërtius: *ait autem* (supple Epicurus) *intrinsecus neque vllam circa atomos inesse aequalitatem, præter figuram, & magnitudinem, & grauitatem.* Mille alia id genus apud Laërtium, & alios legi possunt, quæ hic breuitatis causa omitto.

5 Ad extremum, quod puncta illa tumida, non infinita, sed potius numero finita, in quouis particulari continuo posuerint Philosophi citati, eorumque asseclæ, planum est: quia, ne partes infinitas concederent in continuo, puncta supradicta adstruxerunt: haud ergo ea potuerunt infinita numero adstruere. Id autem patet ex his quæ scribit Lucretius lib. 1. de rerum natura

Præterea, nisi erit minimum, paruissima quæque
Corpora constabunt ex partibus infinitis:
Quippe, vbi dimidiæ partis pars semper habebit
Dimidiam partem, nec res præfiniet vlla, &c.
Cui quoniam ratio reclamat vera: negatque
Credere posse animum: victus fateare necesse est,
Esse ea, quæ nullis iam prædita partibus extent.

6 Nec refert, quod multoties dicant atomos esse numero infinitas, vt patet ex verbis suprà de Democrito relatis ex Laërtio, necnon ex iis, quæ de Epicuro & Leucippo tum ipse tum etiam alij referunt. Siquidem loquuntur de atomis, non cuiusuis continui particularis, sed de iis, quibus constat vniuersitas rerum existens, & infinitos mundos iuxtà eos complectens: vt & ex eorum placitis attentè perlectis euidenter constabit, necnon etiam ex eo, quod dicant atomos esse non tantum numero, sed etiam magnitudine infinitas, quod, de atomis vllius continui particularis, quis sanæ mentis possit interpretari? Verum, vt omnis dubitationi locus præcludatur, en quæ de Epicuro refert Laërtius in eius vita: *neque enim, ait,* (supple Epicurus) *interius in infinitum sectionem esse.*

7 Atque hæc sit prima sententiæ, qua de agimus, impugnatio: scilicet meliores antiquitatis Philosophos eam reiecisse, nec ferè aliis nisi Epicureorum gregi olim placuisse. Impugnatur etiam authoritate Patrum orthodoxorũ: quippe, qui passim eam reiiciunt. Quinque tantum producam, cæteris breuitatis causa prætermissis. Primus esto Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. vbi sic inquit: *Principia ponunt indiuidua, Philosophiæ nomen suscipientes, impij quidem homunculi, & voluptati dediti:* id est antiqui Epicurei. Alter esto Gregor. Nazianzenus orat. 34 vbi probans, Deũ esse incorporeum sic ait: *aut corpus in corporibus erit* (supple Deus) *id quod fieri non potest: aut implicabitur, aut opponetur, quemadmodum ea, quæ liquiditate prædita sunt, inter se miscentur; atque alia secabit, & ab aliis rursus secabitur: quod ipsis etiam Epicuri atomis absurdius est, & anilius.* Pende hæc postrema verba.

8 Tertium aduersus eandem opinionem produco D. Basilium homil. 1. in Hexam. ibi: *E diuerso alij minutissima quædam, & impartilia corpora, moles item, ac meatus naturam continere omnium, quæ oculis quaquauersum subiacent, vecordi imaginatione delusi astruxerunt. Opinati enim sunt nunc quidem illis insectilibus corpusculis inter se coalescentibus, & agglutinatis, nunc contrà eisdem disparitatis à se ac seiunctis generationes fieri rerum, & corruptiones; simul & tenaciorem atomorum inter se complicationem causam præbere diuturnioris persistentiæ longissimè duraturis corporibus. Prorsus istius generis scriptores, quid aliud dicas, quam stamen flaccidum araneoli pertexere, dum pertenues adeò comminiscuntur rerum causas; dum cæli, terra, marisque principia supponunt nusquam consistentia.* Hactenus ille: quod autem differat aduersus puncta non quæcunque, sed inflata, constat vel ex eo quod citentur ad marginem Leucippus, & Democritus, quos & post eos Epicurum authores fuisse punctorum non qualiumcunque, sed eorum quæ dicuntur inflata, paulo superius ostendi.

Quartum contra eam sententiam expendo Augustinum in lib de immortalit. animæ cap. 7. vbi sic inquit; *Omnis enim pars quæ remanet, corpus est, & quidquid hoc est, quantolibet spatio locum occupat: neque id posset, nisi haberet partes in quas identidem caderetur.* Tum sic: punctum inflatum est corpus quoddam licet exiguum, cum plures partes loci occupet, iisque coextendatur: nullas item habet in se partes, in quas cædatur: aut ergo falsum est quod ait Augustinus, omne corpus locum occupans quantumlibet, habere partes, in quas possit cædi, ac diuidi; aut falsa eorum sententia, qui adstruunt, puncta inflata in continuo. Inferius etiam eodem libro. cap. 16. ita prosequitur August. *Moles quippe omnis, quæ occupat locum, non est in singulis suis partibus tota, sed in omnibus: quare alia pars eius alibi est, & alibi alia.* Iuxtà Augustinum ergò commentitium est punctum omne inflatum; quippè quod moles quædam est, etsi parua, quæ tota est, vbi sunt singulæ eius partes, & quæ non habet alibi vnam partem, & alibi aliam. 9

Quintum denique oppono contra eandem sententiam, Claudianum Mamert. lib. 1. de stat. animæ c. 17. *Omne porrò corpus quamlibet magnum, quamlibet paruum, secari profectò potest, quod idcirco illi accidit, quia partibus constat: nam quicquid partem habet, potest vtique diuidi, quia pars potest à parte diuelli.* Et infra lib. 3. cap. 4. ibi; *qualibet ergo terræ pars magna vel minima, vt lapillus exiguus, vel minutissimus puluisculus, qui puncto visibili contingi nequeunt, habent & mensuram pro modulo sui, & numerum pro ratione partium, quibus distant superiora ab inferioribus, dextera à sinistris, à posterioribus priora.* Hæc B. Claudian. quæ nescio quomodo vera esse possint, si verum est quod aiunt aduersarij, continuum componi ex corporibus paruis & impartibilibus, siue punctis inflatis. 10

Non me latet, ei subscripsisse sententiæ, imò ex recentioribus primum eius patronum fuisse conterraneum meum, ac Societatis nostræ Theologum P. Stephanum Murti virum admirabili ac propè diuino ingenio præditum, priscisque illis scolarum luminibus parem: sed ah, non sine maximo rei litterariæ damno, in ipso ætatis flore, orbi & Ecclesiæ ereptum. Nescius etiam non sum post tantum ducem eandem sequutos esse sententiam Salmanticenses quosdam à P. Bartholomeo Amico in præsenti relatos; necnon alios Neotericos, in Hispania, Germania & Italia. Cæterùm hi omnes paucissimi sunt, præ aliis, qui hoc etiam tempore eum opinandi modum reiiciunt; nec minus pauci, si senarum illum spectes antiquorum Philosophorum, ac Patrum, eandem exculcantium opinionem. Verum rationibus contra eam agamus. 11

Caput II.

Sententia superius proposita bifariam explicatur, & quoad priorem eius explicandæ modum rationibus impugnatur.

12 Prior eius opinionis explicatio est, vnum punctum reale corporis naturalis continui constitutiuum occupare finita tantum spatij imaginarij puncta v.g. octo. Posterior eiusdem explicatio est, vnum punctum reale ex finitis, quibus constat corpus naturale continuum, sibi vendicare infinitas partes spatij imaginarij, siue spatium imaginarium in minus, & minus sine fine diuisibile. Porrò autem posteriorem hunc eius sententiæ explicandæ, & tuendæ modum cap. sequentibus impugnaturus, priorem in præsenti impugno. Atque in primis iuxtà eum neutiquam explicatur, quatenus vnum punctum reale additum immediatè alteri, cum eo non penetretur: siquidem illud secundum se totum tangit.

13 Respondent aduersarij, admissa penetratione inadæquata, qua vnum punctum sit in loco inadæquato alterius; negata verò penetratione adæquata, qua alterum alterius occupet locum adæquatum: sic duæ manus se tangentes penetrantur, non quidem adæquate, sed tantum indæquatè ac penes extremas superficies. Contra tamen primo sic argumentor: quia etiam vnum punctum indiuisibile loci aliud immediatè se toto tangit, eique immediatum est: & tamen cum eo non penetratur vllo modo, & nec adæquatè, nec inadæquate: non adæquate, quia iam non essent duo puncta spatij, sed vnum: non inadæquate, cum supponantur ambo omnis extensionis expertia: quæ cum ita sint, cumque ab aduersariis admittantur, nescio quo pacto negare possint, vnum indiuisibile, seu punctum reale tangere posse aliud absque vlla vtriusque penetratione, siue adæquata, siue inadæquata. Sanè Aristotelicum, & commune argumentum in ipso spatio imaginario efficaciter vrgeri potest, vt bene animaduertit P. Hurtadus in præsenti §. 92. cum ergo extensio, & quantitas spatij imaginarij, per ordinem ad aliud spatium imaginarium, in quo sit, explicari nequeat; certè ad aliam solutionem necesse est recurrant aduersarij: qualiscunque autem ea sit, ad explicandam extensionem realem sufficiet. Confutatur etiam eadem responsio paulo aliter: namque punctum reale iuxtà aduersarios occupat octo puncta spatij imaginarij v. g. & puncta spatij iis immediata, & contigua neutiquam occupat: cur ergo punctum aliquod reale occupare nequeat vnicum tãtum punctum spatij, quin occupet punctum ei immediatum, ac proinde quin penetretur cum puncto, quod in eo spatio immediato collocatur? Aut cur vnum punctum extensum virtualiter penetrari inadæquatè debeat, cum punctis realibus sibi immediatis? quando iuxta ipsosmet, quibuscum disceptamus, cum punctis imaginariis sibi immediatis, neutiquam penetratur.

14 Deinde iuxtà priorem illum philosophandi modum initio capitis propositum, velocitas, & tarditas motus nequaquam explicari possunt. Quod enim aiunt Neoterici, mobile illud velocius moueri, quod in quouis instanti plus acquirit spatij de nouo, & minus amittit de antiquo; illud autem tardius moueri, quod in singulis instantibus minus acquirit spatij de nouo, & plus amittit de antiquo: quare necesse non esse ad morulas à nobis superius explosas recurrere; hoc, inquam, non satisfacit. Etenim dari potest motus velocior, & velocior in infinitum syncathegorematicè: at, quo velocior est motus, eo punctum mobilis plura puncta spatij de nouo, & pauciora de antiquo, iuxtà aduersarios, singulis momentis acquirit, & amittit: ergo potest punctum mobilis acquirere, in eodem instanti, de spatio nouo, puncta plura, & plura in infinitum syncathegorematicè, & amittere de spatio antiquo puncta pauciora, & pauciora sine fine; ac proinde punctum mobilis possidet, non finita spatia loci, sed infinita, & non tot, quin plura: si enim finita puncta localia occuparet, profectò deuenire esset ad tot puncta loci acquisita de nouo, vt plura naturaliter acquiri non possent, & ad tot puncta loci amissa, vt plura etiam amitti non possent; videlicet, si omnia puncta spatij sui in quouis instanti amitteret, & totidem acquireret de nouo punctum reale, de quo loquimur. Consequens autem aduersariis repugnat. Porrò maior, in qua tota vis argumenti consistit, in hunc modum suadetur: superior peripheria alicuius globi velocius mouetur, quam inferior: cum æquali spatio temporis maiorem circulum absoluat; maiusque loci spatium conficiat, vt experientia testatur: & quo maior est superior peripheria quam inferior, eo celerius inferiori in orbem mouetur; eo enim maius spatium loci æquali temporis interuallo, quam inferior conficit: sed superior peripheria alicuius globi potest esse maior, & maior in infinitum syncathegorematice; cum Deus cœlum maius, & maius sine fine moliri possit.

Tertiò principaliter oppugnatur idem philosophandi modus: quia puncta finita spatij imaginarij, continuo reali respondentia, circulos, triangulos, quadrata, & reliquas figuras Mathematicas efficiunt: at in iis figuris Mathematicis ipsius spatij imaginarij omnia argumenta, à Peripateticis contrà sententiam Zenoni falsò adscriptam, & à nobis tract. præcedenti profligatam obiecta, apertissimè militant, vt expendenti constabit: neoterici ergò, cum quibus disputamus, in Scyllam incidunt, dum Charybdem vitare nituntur; & in continuo reali ex punctis finitis, & inextensis constituto difficultates fatentur insuperabiles; eadem sanè coguntur in continuo locali, & imaginario experiri. 15

Respondent tamen, spatium imaginarium nihil esse, & non aliud quam merum mentis figmentum, atque commentitium quoddam spatij realis, ac veri Idolum: quare nullum in eo argumentum commode effici posse, quod vrgeat. Sit enim, si placet, circulus superior imaginarius æqualis inferiori; idque argumenta Mathematica concludant, aduersus sentẽtiam componentem spatium imaginarium ex indiuisibilibus finitis: ob id sanè vterque circulus imaginarius, & chimæricus est: cur ergo à circulis spatij ad circulos reales argui possit? Deinde ideò puncta spatij imaginaria, & chimærica sunt, quia sibi immediata sunt, seque adæquatè veluti tangunt, quin penetrentur, sed potius extensionem faciant: cur ergo ab iis ad puncta realia arguere fas sit. Hæc illi. 16

Sed parum solide, nisi valde fallor: quia, esto spatium imaginarium ens rationis, & inanis quædam mentis fictio sit, cæterùm de eo perinde fari, atque philosophari oportet, ac si esset quid reale: ergo non est, cur in eo argumenta Aristotelica fieri non possint, aut, si fiant, non vrgeant. Antecedens compertum est, vt docet P. Hurtadus in præsenti: siquidem distantia, & indistantia entitatum realium per distantiam, & indistantiam spatij imaginarij, quod occupat, ab omnibus explicatur: inadæquata etiam penetratio punctorum realium, quam adstruunt aduersarij per 17

spatium

spatium imaginarium inadæquatum vtrique commune ab iis explicatur: velocitas etiam, ac tarditas motus ab iisdem declaratur, per spatium imaginarium, quod à diuerso mobili aliter atque aliter acquiratur, aut deperdatur: igitur de spatio imaginario, perinde, ac si aliquid reale esset, omnibus philosophandum est. Adiice, non paucos existimare, spatium imaginarium esse, aut carentiam quandam, aut certè veram possibilitatem vbicationis; quę quidem carentia, aut si mauis possibilitas à parte rei, & ante omnem fictioné intellectus habeat, diminutè licèt, extensioné, aut contractionem, distátiam, aut indistantiá, relationem dextri aut sinistri, superi aut inferi, aliasque similes: cur ergo in spatio imaginario, si admittatur saltem disputandi gratia, vt certè debet, argumenta Mathematica fieri non possint, quæ aduersus continuum reale coalescens ex punctis finitis, & minime extensis communiter fiunt. Atque hæc impræsentiarum sufficiant contrà priorem modum explicandi ac tuendi puncta inflata: quæ namque supersunt eius impugnationes (supersunt autem non parum efficaces) in simili proponentur capitibus sequentibus.

Caput III.

Posterior modus eiusdem sententiæ explicandæ, & tuendæ rationibus confutatur.

18 Primò: quia aut spatium infinitum, quod à puncto reali occupatur, in partes proportionales, & communicantes Aristotelico more diuiduum est: & sic contra illud spatium imaginarium omnia argumenta in Aristotelem obiici solita procedunt: frustra ergò aduersarij Aristotelicam sententiam in continuo reali deserunt, quam in continuo locali sequuntur, cum eius sequendæ, aut deserendæ par sit vtrobique ratio. Aut spatium illud infinitum est imaginaria quædam extensio, omninò indiuisibilis, in qua tamen infinitæ aliæ extensiones minores, & minores per penetrationem contineantur: ea ratione, qua punctum reale extensum vt octo v. g. diuinitus intra se continere potest per intimam penetrationem aliud punctum reale extensum vt septem, & hoc aliud vt sex, & sic vlterius absque fine: & hic etiam modus explicandi infinitatem spatij imaginarij haud potest sustineri: quis enim vnum spatium cum alio penetrari, & in alio per intimam præsentiam contineri non rideat? aut cui in aperto non sit, quin ea spatia non plura futura sint, sed vnum, vbi semel penetrentur inuicem? Vel denique spatium illud infinitum infinita puncta, siue indiuisibilia imaginaria inter se distincta complectitur: & ita contra illud apertè militant argumenta, quibus cap. postremo tract. præcedenti expugnauimus compositionem continui realis ex solis punctis, siue indiuisibilibus finitis.

19 Deinde globus perfectè sphæricus super planum illabens illud in puncto saltem tangeret: at punctum est extensum Mathematicè, & quidem in infinitum iuxtà aduersarios: ergo globus perfectè sphæricus tangeret planum in extensione aliqua: quando igitur omnis extensio in plano planities est, sanè non posset globus non tangere planitiem aliquam vt talem, eique cómensurari: ac proinde in ipso globo planities aliqua admittenda erit; & sic repugnabit eum esse perfectè rotundum. Consequens autem est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur. Eadem ratione suaderi potest, perfectum cylindrum in contraria sententia esse prorsus impossibilem. Respondebit tamen nonnemo, globum & cylindrum, si caderent super planum, tacturos illud in puncto quidem extenso, non tamen quatenus extensum est, & plura spatia indiuisibilia occupat, sed quatenus vnum indiuisibile spatij replet, quod certè eorum rotunditati obesse non posset, nec in iis planitiem argueret vllam. Verum in primis non pauci eorum, quibuscum disceptamus, indiuisibilia omnia omninò talia tam in loco, quam in re locata respuunt; contra quos potissimum superius confecimus argumentum. Deinde, qui indiuisibilia prorsus talia, & nullatenus extensa, siue finita siue infinita, in spatio imaginario admittunt, cur etiam indiuisibilia realia nullo modo extensa Mathematicè, sed indiuisibilibus spatij commensa tantopere renuunt? cum eadem vtrobique argumenta militent.

Vlterius posterior ille contrariæ sententiæ tuendæ, & exponendæ modus, isque modò communior, impugnatur: quia iuxtà eum velocitas, & tarditas motus localis, propter quas explicandas potissimum excogitatus est, neutiquam rectè explicatur. Sumamus enim in rota puncta A, & B. circuli superioris, & excentrici, ac puncta etiam A, & B circuli inferioris, & concentrici: quorum, quæ superiora sunt, inferiora cooperiunt; ita vt punctum A puncto A omninò correspondeat, neutrumque antè, vel post aliud vllatenus sit, & punctum etiam B puncto B pari symmetria correspondeat. Quo præsupposito, demus rotam circulariter moueri, atque in orbem torqueri: tum certè punctum A superius puncto A inferiori velocius mouebitur: circulus enim, in quo vnum continetur, velocius mouetur, quam circulus alterum continens. At ea maior velocitas explicari nequit, per hoc quod punctum A superius in primo instanti plus acquirat spatij B sibi immediati, punctum verò A inferius minus acquirat spatij etiam B sibi immediati, vt aduersarij philosophantur: aliàs in primo instanti motus punctum A superius, punctumque A inferius eandem proportionem in ordine ad locum, quam anteà, non seruarent, sed vnum præuerteret aliud, quod absque diruptione, aut certè absque flexione rotæ percipi non potest. Porrò, quod in rota puncta superiora & inferiora, saltem aliqua, habere possint proportionem explicatam, euidens est: aliàs in nulla figura eam possent habere: siquidem in rota pyramides, globi, cylindri, quadrata, trianguli, omnesque figuræ Mathematicæ continentur. 20

21 Respondent primò aduersarij, ad hoc vt punctum A superius, & punctum A inferius seruent inter se eandem proportionem, quam ante motum habebant, necesse esse, vt alterum plus de spatio B. sibi immediato, quam alterum, & è contrario hoc minus, quam illud prius acquirat. Nam, si vtrumque tantumdem de tali spatio proximo per motum in quocunque compararet instanti; certè vtriusque motus esset æqualis velocitatis: eo autem ipso quod pari velocitate mouerentur ambo in suis circulis, fieri non posset, quin amitterent proportionem, qua anteà gaudebant: siquidem, cum punctum A superius ad punctum loci imaginarij, à quo moueri cepit, regreditur, & orbem spatij perfectum absoluit; vel tunc punctum A inferius ad punctum etiam loci, in quo erat immediatè ante motum, reuertitur, in eoque se iterum collocat, vel potius ante in eo se collocauit, & curriculum suum, orbemque perfecit. Si primum: profectò æquali velocitate non mouebuntur, contrà quam disputandi gratia supponitur, cum eodem tempore alterum maius loci spatium percurrat, circu-

lumque longiorem absoluat, quam alterum. Sin autem secundum: sequitur manifestè, alterum non esse quoad locum in eadem proportione cum altero, quā erat ante motum: nam antequam mouerentur, ambo existebāt in punctis spatij paralellis, vt sic loquamur, & vnum eminebat perpendiculariter suprà aliud: at post motum aliter se habent: siquidem, cum superius eorum redit ad spatium, vnde cœpit moueri, inferius non est in spatio, ex quo moueri incepit, sed in alio anteriori. Tantum ergo abest, vt puncta rotæ per motum amittāt pristinam proportionem, ob inæqualitatem spatij de nouo acquisiti, vt potius ad conseruandam eam proportionem omninò necessarium sit spatium proximum de nouo acquisitum ab vtroque esse inæquale, illudque penes plus ab vno, & penes minus ab alio per motum comparari.

22 Hæc responsio non minuit, sed potius auget vim nostræ impugnationis: nam id aperte conuincit, ex contraria sententia sequi vtramque contradictionis partem: nempe punctum A circuli superioris, & punctum A circuli inferioris seruare, & non seruare pristinam proportionem, dum mouetur circulariter rota: non seruare quidem, ob rationem à nobis adductam: etenim ante motum æqualiter distabant ambo ab extrema parte spatij siue puncti localis sibi immediati: post motum verò in instanti factum, alterum eorū minus distat ab extrema parte eius spatij, quippe de cuius anterioribus partibus plus acquirit de nouo: alterum vero magis distat ab illiusmet spatij extrema parte, eo quod minus de eius partibus prioribus per motum occupet: hoc autem quomodo potest intelligi, non mutata pristina proportione quoad locum? aut quid est: hanc proportionem variari, quam non esse duo quædam in eadem distantia, ac antea respectu alicuius termini? Rursus altera contradictionis pars sequitur, nempe non mutari proportionem pristinam, dum mouetur rota, eo modo, quo aduersarij volunt, eam moueri. Namque, si ita non mouerentur, sed potius æquales partes spatij anterioris immediati in quouis instanti acquirerent punctum A superius, & punctum etiam A inferioris circuli; sanè vterque motus foret æque velox, quod manifestum est, esse non posse sine variatione proportionis quoad locum ac rotæ in orbem agitatæ inflexione, & etiam diruptione. In summa, eo vitio laborat data responsio; quod tantum probet, non mutari proportionem supradictam, explicato motu per inflationem punctorum; non verò quod etiam non sequatur, eandem proportionem simul mutari, si ita motus rotæ explicetur.

23 Respondent secundo alij, punctum, quod est centrum respectu totius alicuius globi, posse non moueri vllo modo, dum globus circulariter mouetur; idque absque vlla globi flexione, aut scissione: tum autem pūctum illud habens rationem centri nihil acquireret de spatio sibi proximo, sed in antiquo penitus persisteret, tametsi puncta superiora, quibus circum circa cingitur, acquirerent de spatio sibi proximo aliquid de nouo, ac tantundem de antiquo amitterent. Porrò autem punctum A inferioris circuli existere non tātum sub puncto A circuli superioris, sed etiam sub duobus aliis punctis eiusdem circuli, ac respectu omnium trium se habere tanquam centrum quoddam: quare à fortiori posse per motum minus de spatio B sibi proximo acquirere, quam punctum A superius, quin ruptura, aut etiam flexio rotæ contingat, ac per consequens, quin pristinam cum superioribus punctis proportionem amittat.

24 Verum hæc solutio in simili à nobis est impugnata tract. præcedenti cap. 3. Ac præsertim non video, qua ratione iuxtà eam, dum baculum ab homine in orbem agitatur, eius puncta extrema, & ab hominis manu magis distantia celerius moueātur, quam puncta proxima, & ab homine minus distantia: haud enim in baculo illo, (omninò recto, vt supponitur) alia puncta habent respectu aliorum rationem centri. Rursus exemplum, quo innititur solutio, inutile est, imò contrarium: siquidem, dum centrum totale globi quiescit, reliquo corpore globoso motum subeunte, haud dubie variatur proportio inter illud, & puncta circuli sibi immediati, ac minimi: & quod punctum superius tangebat illud ab vno latere extrinseco, postea illud tangit ab alio; estque nunc dextrum v.g. respectu illius, nunc sinistrum, & iam superum, iamque inferum: ergo, si huic exemplo insistatur, sanè punctum A circuli inferioris respectu puncti A & aliorum circuli superioris proportionem amitterent pristinam, quod tamen negant aduersarij: & meritò; nam exinde fieret diruptio, aut certè flexio rotæ: idcirco enim neutra cōtingeret, quiescente puncto medio globi, dum totus hic circum illud agitatur, quia æquè distaret, non obstante motu, à punctis omnibus circuli sibi immediati, vt intuenti constabit: at certè, dum punctum A inferius amittit priorem proportionem cum puncto A & cæteris circuli superioris, non poterit ab iis æqualiter distare: siquidem punctum vltimum superiorum plus acquirit per motum de spatio sibi proximo, quam punctum A sub illo indirectè positum: quare necesse est, vt alterum ab altero magis distet, ac porrigatur: ergo &c.

Tertiò tandem alij respondent, instantia temporis, 25
in quibus fit motus rotæ, & quicunque alius, esse etiam inflata extensáve, aliaque aliis breuiora, aut longiora: itaque, dum mouetur punctum A superioris circuli, totum spatium B sibi proximum, & adæquatum acquiri ab eo per motum; necnon etiam punctum A inferius similiter acquirere per motum spatium itidem inferius superiori æquale, & sibi adæquatum: hinc tamen non fieri, quod vtrunque punctum æquali celeritate moueatur: quia, etsi in quouis instanti tantundem spatij, vi motus, acquirat de nouo alterum, & alterum, tamen breuius est instans respondens motui vnius, quam motui alterius; plusque temporis insumit, in mutando adæquatè loco, id quod est superius, quam quod ad inferiorem circulum pertinet.

Sed ne in hac solutione plus comperio verisimilitudinis, quam in præcedentibus: nam quod instantia 26
illa inflata, & virtualiter extēsa, ad quæ recurrit, commentitia omninò sint, ostendetur inferius tract. 8. Deinde apertè ex ea sequitur, non posse moueri circulariter rotam, quin eius contingat aut diruptio, aut flexio. Sequela probatur: nam si punctum A. superius locum suum adæquatum mutat in instanti breuiori, quam punctum A. inferius, certè prius tempore acquiret totum spatium B. sibi immediatum, quam simile spatium acquiratur à puncto A. inferiori, suprà quod existit: aut ergò in tempore immediatè sequenti, quo durat primus motus puncti illius inferioris mouetur punctum superius, aut non? Si prius; ergò ambo puncta mutant pristinam proportionem: siquidem transacto tempore immediatè sequenti, punctum A. inferius est in spatio B. sibi proximo, & adæquato, punctum vero A. superius est non in spatio B. sibi proximo, quippe quod iam per primum motum acquisiuit, sed in spatio D. vlteriori: at spatium D. superius non est directè suprà spatium B. inferius, sed suprà spatium D. haud ergò ambo puncta, de quibus

quibus loquimur, sunt in locis proportionatis, & quorum vnus sit directè suprà alium, sicut erant in talibus locis ante motum: & sic pristinam proportionem localem amittent, vbi ad flexionem, aut scissionem oportet, & sufficit. Sin autem posterius dicatur; sane euidens est, punctum A. superius quiescere: quid enim est illud quiescere, quam non moueri, dum durat motus puncti A. inferioris? Quies autem, & multiplex morula non potest admitti in motu rotæ sine huius flexione, aut ruptione, vt demonstratum est à nobis supra, citato cap. 3. tract. præcedentis. Et quidem, esto aliqui concesserint, puncta circulorum inferiorum rotæ quiescere, dum mouentur superiora; cæterùm è contrario quiescere, ac identidem morari superiorum circulorum puncta, dum motum subeūt circuli inferiores, adeo est absurdum, ac paradoxum, vt nemo scriptorum, quos legerim, id vnquam asseruerit: at Neoterici, solutione in qua versamur vtentes, id concedunt: absurdissima ergò est solutio, quæ in tam apertam absurditatem, adeoque singularem & inauditum philosophandi modum eos compellit.

CAPVT IV.

Cæteræ rationes contra posteriorem illum sententiæ superioris defendendæ modum expenduntur.

27 QVanquam demus aduersariis (quod à nobis extorquere non possunt, vt ostensum est cap. præcedenti) rectè scilicet explicari, ac defendi velocitatem, & tarditatem motus localis, admissa inflatione, & extensione virtuali punctorum quoad locum; at quid prodest hæc inflatio, extensióve ad explicandam inæqualitatem, maioremque, aut minorem celeritatem motus alterationis, qua qualitas penes aliquos intensionis gradus producitur? Itaque sic arguo, eo quidem argumenti genere, quod aliis postea placuisse gaudeo. Motus alterationis, quo lignum v. g. ad formam ignis disponitur velocior alio esse potest: at hæc maior velocitas sine infinitudine graduū caloris, iuxtà eum philosophandi modum, in quo impugnando versamur, explicari non potest: ergo in qualitate intensa infiniti gradus erūt; ac proinde in qualitate etiam extensa, & cōtinua infinitæ partes reales admitti debēt; nec solū in qualitate extensa, & continua, sed etiam à paritate rationis in quocumque cōtinuo reali: nullum ergo ex punctis tantū finitis etiā inflatis, siue tumidis coalescet. Maior argumenti nostri in aperto est: siquidem lignum magno igni approximatum citius, & velocius ad formam ignis disponitur, quam si paruo igni applicetur. Minor probatur: quia maior illa velocitas explicari nequit per morulas, quas plures habeat vna alteratio, quam alia: nec etiam sine morulis explicari potest, si gradus intēsionis finiti sint: necesse ergo est, vt gradus intensionis infiniti sint, ad hoc vt vna alteratio possit esse velocior, quam alia.

28 Quod per morulas maior velocitas vnius alterationis, quam alterius explicari nequeat, perspicuum videtur. Namque motus alterationis ignis suapte natura continuus est, non minus quam motus localis, vt experimento constat, vtque colligitur ex Gregorio Thaumaturgo in disp. de anima, vbi sic inquit; *nam ignis, quamdiu est, nunquam motum intermittit:* at motus localis nullis morulis interrumpitur, aut discontinuatur, vt suprà ostensum est, & ab aduersariis non negatur: idem igitur de motu alterationis dicendum est. Rursus, vt iamiam constabit, motus alterationis velocior, & velocior in infinitum syncathegorematice esse potest, intrà certum temporis spatium: si ergo hæc maior velocitas in infinitum syncathegorematicè per morulas explicanda est; necesse erit, vt intra certum temporis interuallum, horæ v. g. morulæ syncathegorematice infinitæ possibiles sint, ac proinde vt tempus illud partes, non tot quin plures, siue infinitas contineat, quod tamen ij, quibuscum disceptamus, non admittunt, nec consequenter possunt.

Quod vero sine morulis per gradus intensionis solum finitos ea maior velocitas vnius alterationis, quam alterius inexplicabilis sit, facilè suadetur: quia motus alterationis intra spatium horæ v. g. potest esse velocior in infinitum syncathegorematicè, idque naturaliter, & circumscripto quouis miraculo: siquidem quo propinquior est ignis ligno, eo velocius illud alterat, atque disponit ad suam formam intrà spatium illud horæ: at ignis potest magis, & magis in infinitum appropinquari ligno, quin ei immediatè accedat contiguusve sit, nimirum ob infinitudinem spatij imaginarij, quam aduersarij admittunt: qua ratione punctum aliquod mobile, iuxtà ipsos, potest in quouis instanti plus, & plus in infinitum adquirere de puncto imaginario extenso, quin tamen illud totum in vnico adquirat instanti: quæ cum ita sint, negari nequit, quin, vt dictum est, alteratio vnius horæ possit esse magis, & magis velox in infinitum syncathegorematicè. 29

Tum sic: velocitas hæc, sine fine maior, & maior possibilis, explicari nequit, per hoc quod quouis instanti plures partes spatij de nouo adquirantur, & pauciores de antiquo conseruentur; cum motus alterationis non sit motus localis, nec qualitatem de loco in locum transferat, sed potius eam in eodem loco replicet, & ingeminet: nec etiam explicari potest per morulas, vt paulò superius ostensum est: neque item per finitos gradus intensionis, qui per vnam alterationem plures quam per aliā singulis vnius horæ instantibus producantur in subiecto: sic enim excessus velocitatis in alterādo, naturaliter possibilis intra spatium horæ, finitus esset, & in infinitū maior, & maior esse non posset: quo pacto, si partes loci sint finitæ, motus localis, iuxtà aduersarios, velocior, & velocior in infinitum naturaliter esse nequit: ergo vt motus alterationis intra spatium vnius horæ possit esse velocior, & velocior in infinitum, opus est, vt gradus caloris in subiecto producibiles spatio vnius horæ syncathegorematicè infiniti sint; ita vt vnam alterationem alia in infinitum syncathegorematicè velociorem esse posse sit plures gradus in infinitum ab vna quam ab alia intra spatium horæ v. g. posse produci. At, si intensio constaret ex gradibus finitis, daretur, iuxtà aduersarios, certus numerus graduum, quem vltra non posset ignis naturaliter maiorem producere, præsertim intra spatium horæ: sicut etiam, experientia teste, extensio caloris v. g. naturaliter ab igne producibilis est finita, & in aduersariorum principiis certo numero graduum constat, nec eam potest excedere: nequit ergò intensio caloris constare gradibus infinitis, sed potius complectitur actu infinitos: alioqui, vt dictum est, haud poterit alteratio, qua calefit lignum ab igne, esse velocior, & velocior in infinitum, eo genere velocitatis, cuius excessus positus sit in possibilitate producendi naturaliter plures, & plures sine fine gradus caloris, intra certum temporis interuallum. 30

Ad hoc argumentum, posteaquam est à me propositum, video varios variè respondere. Aliqui primò respondent, motum alterationis intrà spatium horæ, 31

v. g.

v.g. non posse esse naturaliter velociorem, & velociorem in infinitum, sicut ad pluralitatem infinitam graduum intensionis inferendam oportet: quia, inquiunt, licet inter ignem, & lignum in parua aliqua distantia positum sint infinita spatia minima, & præ paruitate sua imperceptibilia, non tamen infinita grandiuscula, ac sensibus nostris perceptibilia: alterationem autem intensiuam esse velociorem, tantum pro maiori propinquitate agentis, & passi penes spatium perceptibile, non verò minimum & imperceptibile: quare, cum penes prius illud spatium haud possit ignis magis, & magis in infinitum ligno appropinquare, mirum non esse, quod velocitas ignis in alterando non possit intra terminos vnius horæ v. g. esse maior, & maior in infinitum.

32 Contra tamen sic insurgo: quo magis perceptibiliter appropinquat ignis ligno, eo maiori velocitate perceptibili illud calefacit, alteratque: ergo etiam quo magis ad illud imperceptibiliter accedit, in eiusve vicinio se ponit, aut extrinsecus ponitur, eo maiori velocitate saltem imperceptibili illud alterat, ac calidum reddit: atqui propinquitas, seu vicinitas imperceptibilis ignis, & ligni, iuxta eos quibuscum disputamus, esse potest maior, & maior in infinitum, citrà vtriusque contiguitatem: ergo & velocitas ignis in ligno alterando, saltem à nobis non perceptibilis nostrosque transuolans sensus, esse potest ex natura rei maior, & maior in infinitum: quod sine naturali possibilitate infinitorum graduum caloris, cum eorumdem actuali existentia, iuxtà superius dicta, cohærente, nullatenus potest defendi, imò nec percipi.

33 Adiice, nihil, aut inter philosophos communius, aut sponte sua certius, quam agentia naturalia agere vniformiter difformiter, hoc est citius in parte propinquiori passi, quam in remotiori; idque, siuè pars propinquior sit perceptibilis ratione suæ molis ac magnitudinis, siue imperceptibilis suam propter exiguitatem: tum, quia absque vlla moderatione loquuntur Authores: tum etiam, quia quò minus pars propinquior etiam imperceptibilis possit citius quam remotior alterari, nec deest in agente virtus, vt perspicuum est, & à nemine negatur, nec etiam in passo nimirum in ipsa parte propinquiori capacitas: quidni enim pars imperceptibilis ligni v. gr. sit capax caloris etiam imperceptibilis recipiendi, pro aliquo tempore quo pars alia ab agente distantior non possit eum recipere? atque, vt vna capacitatem habet, ad id vt sit prior loco quam alia respectu agentis, cur non etiam eam habeat, ad hoc vt sit prior tempore, quo ad receptionem alicuius imperceptibilis gradus ab eodem agente? Tum sic: ignis citius agit in parte passi minus distanti, quam in magis distanti, esto vtraque pars, atque adeò maior vtriusque, ac minor distantia sit imperceptibilis: ergo etiam ignis citius aget in vna eademque parte ligni, aut alterius passi, si ab ea minus etiam imperceptibiliter distet, quam si magis ab ea ponatur distare: nec nisi ad libidinem ab aduersariis contrarium fingitur.

34 Alij eorum secundo respondent ad nostrum argumentum, alterationem, qua v. gr. lignum calefit ab igne, esse posse, pro maiori, & maiori vtriusque propinquitate in infinitum possibili, velociorem, velocioremque sine fine intra spatium vnius horæ: non tamen eò quod morulis interrumpatur vllis, nedum innumerabilibus: nec eo quod plures, & plures in infinitum caloris gradus possit ignis in ligno naturaliter producere: sed quod breuiora, minusque extensa virtualiter esse possint in infinitum instantia temporis, in quibus finitos caloris gradus in eo valet producere, prout minus ab eo distans fuerit, quam instantia, in quibus illud calefacit, prout ab eo magis distans, ac semotus: posse autem instantia temporis, non excedentia spatium horæ, esse breuiora, & breuiora in infinitum, rectè intelligi; hoc ipso quod instantia siue momenta tempus constituentia ponantur ita quidem physicè indiuisibilia, atque finita, vt sint Mathematicè, ac virtualiter extensa in infinitum, ad instar punctorum, quibus constituitur continuum permanens.

Hæc tamen solutio in simili reiecta est à nobis cap. superiori: neque, quantum arbitror, operosa indiget impugnatione. Siquidem instantia temporis extensa, quæ assumit, nulla dantur de facto, vt demonstrabitur à nobis infra tract. octauo: & præterea in morulas, quas tantopere reiicit, vel inuita relabitur: namquè, si instans, in quo per alterationem minus velocem, magisque tardam producitur gradus aliquis caloris, est longius atque extensius, quam instans, in quo alteratio velocior calefacit; fieri certè non potest, quin ignis minus velociter alterans, & calefaciens quiescat, toto eo tempore imaginario, quo prædictorum instantium realium vnum longitudine excedit aliud: quid enim est agens aliquod quiescere, quam aliquo spatio temporis imaginarij nihil agere? Et quidem omne instans alterationis minus velocis excedit, inxtà aduersarios, quodlibet instans alterationis magis velocis; & ei excessui nulla actio alteratiua respondet, distincta ab ea, qua iam supponitur producta qualitas pro priori parte temporis imaginarij, penes quam instans reale longius æquatur à breuiori: ergo pro omnibus omninò instantibus alteratio minus velox, aut potius agens per eam alterans, quiescit, ac morulas texit: quo quid magis ridiculum? 35

Tertiò respondebit fortasse nonnemo, vt qualitatis extensæ, & cuiusuis extensionis continuæ puncta ponuntur extensa quoad locum, ita iam gradus qualitatis intensæ per alterationem productæ ponendos esse extensos quoad perfectionem, ac penes eam virtualiter diuisibiles, & inæquales, vtvt sint numericè indiuisibiles, ac finiti: proindè assignatis quibusuis sex gradibus caloris v. g. possibiles infra illos esse alios sex minus perfectos, & infrà hos, alios sex minus etiam perfectos, & sic absque fine: cum ergo nullus gradus sit minus perfectus, nisi comparatione alterius magis perfecti, sanè possibiles esse gradus sex caloris perfectiores, & perfectiores in infinitum, ad modum quo dici solet, infrà hominem vsque ad formicam, aut certè vltra illam infinitas species inæquales animalium: itaque motum alterationis, quo producuntur ab igne in certa distantia sex gradus caloris, posse esse velociorem, & velociorem sine fine, intra spatium vnius horæ, prout nimirum magis, & magis appropinquare potest ignis ligno: non quod in hoc possint naturaliter ab illo intrà præfatum temporis interuallum produci plures, & plures gradus caloris in infinitum, hoc est sex in tanta distantia, octo in minori distantia, decem in alia aliquantulum minori, & sic absque fine: sed quod in prima distantia assignata possit ignis producere in ligno tales sex gradus caloris, & in secunda minori alios sex perfectiores, &, si tertio ponatur minus distans, alios etiam sex gradus caloris magis perfectos, & sic vltrà: quare nostro argumento haud probari, gradus caloris intensionem actu constituentes esse numero infinitos, sed tantum finitum numerum graduum intensionis posse esse entitatiuè perfectiorem, & perfectiorem in infinitum syncathegorematicè, siue, quod perinde est, possibilem esse intensionem finitam magis, & magis 36

perfe

perfectam abſque fine: in quo nihil eſt abſurditatis, nihil quod alicui iure poſſit inuerisimile videri.

37 Plus ego fiderem huic euaſioni, quam duabus præcedentibus. Quo minus tamen in ea poſſim acquieſcere, facit in primis, quod gradus intenſionis cuiuſuis eſſe poſſe homogeneos mihi omninò verius videatur; neque non valde probabile, quod tales ſint de facto, vt aiunt: fruſtrà ergò explicatur inæqualis velocitas alterationis intenſiuæ, per inæquales, magiſve, aut minus perfectos gradus eiuſdem qualitatis: fruſtra inquam, aut in hoc rerum ordine, vbi, vt dictum eſt, cuiuſuis calefactionis v. g. gradus comparati cum gradibus omnis alterius calefactionis fortaſsè ſunt homogenei, & quoad perfectionem æquales: aut ſaltem in alio rerum ordine, in quo diuerſarum, & inæqualium calefactionum gradus haud dubiè poſſunt eſſe homogenei, & quoad perfectionem æquales, nec niſi quoad numerum maiorem, aut minorem diſpares. Tum etiam eandem euaſionem refello, & planè nullam eſſe oſtendo: quia in aduerſariorum principiis motus localis horam non excedens poteſt eſſe velocior, & velocior in infinitum reſpectu termini ad quem omnino eiuſdem, & in diſtantia prorſus æquali poſiti. v. g. intuitu metæ non amplius quam leucæ ſpatio diſtantis: pari ergo ratione motus alterationis reſpectu termini ad quem omninò eiuſdem v. g. intenſionis vt quatuor talis, tantæque perfectionis, & non amplioris, poteſt intra durationem horæ eſſe velocior, & velocior in infinitum: at hæc maior. maiorque velocitas ſine fine poſſibilis haud poteſt refundi in varietatem illam intenſionum vt quatuor, quarum quælibet conſtet finitis quidem gradibus, ſed tamen ita vt nulla ſit earum, qua non ſit poſſibilis alia ex ipſiſmet perfectior, ſiquidem ſermo eſt de velocitate maiori, & maiori ſine fine in ordine ad vnam, eandemque intenſionem caloris: reuocari ergò tantum poteſt, ac debet ad hoc ſolum, quod intenſio omnis vt quatuor, non quatuor numero gradibus pluribuſue finitis conſtet, vt putant contrarij, ſed potius infinitis cathegorematice, ac tot quidem, vt nullatenus poſſint numerari.

38 Superiori argumento à reſponſionibus contrariis vindicato aliud breuius, ſed tamen non minus efficax, adiicio. Iuxta contrariam ſententiam nullum corpus omnino opacum erit, ſed potius omne diaphanum exiſtet aliqua ſui parte: ſiquidem corpus omne quantumuis opacum, atque vmbroſum ſuſcipit lucem ſaltem in extimis ſuis punctis: at hæc verſus profunditatem extenſa ſunt, iuxtà aduerſarios: in eorum ergò principiis & opinandi modo corpus omne quantalibet opacitate præditum lucem tamen verſus profunditatem ſuſcipiet: atque adeo aliqua ſui parte diaphanum, ac pellucidum non poterit non eſſe. Nihil video, quod reſponderi poſſit huic argumento, niſi corpus opacum, v. g. lignum, non ſuſcipere lucem in extimis ſuis punctis, quatenus ea ſunt extenſa infinitè, aut prout ſpatio infinitæ extenſionis, & profunditatis reſpondent, ſed tantum quatenus ſunt in ſuperficie locali, & imaginaria, omnino indiuiſibili, & verſus profundum non extenſa: haud ſecus ac lux cognitionis intellectiuæ eſt in anima noſtra, prout hæc eſt in cerebro, non tamen quatenus eſt in reliquo corpore: quæ cum ita ſint, lignum v. g. eſſe poſſe omninò opacum, & nullatenus diaphanum: paténque eſſe rationem aliorum plurium corporum.

39 Verum hæc doctrina in eo deficit, quod ſupponat, ſpatium imaginarium, reſpondens cuiuis puncto tumido, conſtare ex infinitis punctis localibus non tumidis, aut extenſis, ſed potius omninò indiuiſibilibus: atque, vt in præfato ſpatio imaginario dantur puncta omninò indiuiſibilia, ſic etiam dari ſuperficies locales indiuiſibiles, & quoad profunditatem nullatenus extenſas; vt nimirum in ordine ad illas explicetur opacitas corporum luce affuſorum: at, tract. præcedenti ad eius finem, eiuſmodi compoſitionem ſpatij imaginarij ex infinitis indiuiſibilibus falſitatis euicimus: quare non niſi ex vano ea vti poſſunt impræſentiarum aduerſarij: Ruſus inintelligibile mihi videtur omninóque impoſſibile, punctum ſiue gradum lucis non occupare totum ſpatium puncti ſubſtantialis cui inhæret, eique nō coextendi: quid magis friuolum, quam indiuiſibile reale lucis eſſe poſſe in indiuiſibilis ſpatio loci, & in eo non eſſe, ſed in ſpatio infinite diuiſibili indiuiſibile ſubſtantiale corporis luce illuſi, atque irradiati? ergo lux non eſt in extimis punctis corporis opaci, quatenus præcise occupant indiuiſibilia ſpatij imaginarij, ſed quatenus eius profunditatem aliquam implent. Nec obeſt exemplum lucis intentionalis, & intellectiuæ: quippe quæ, tametſi ſit in ſolo cerebro, haud tamen eſt propterea minus extenſa quoad locum, quam ſubiectum ſuum ſaltem mediatum, nempe cerebrum ipſum, ſed tantumdem, vt expendenti conſtabit.

Præterea etiam efficaciſſimè refello contrariam ſententiam, vt poſteriori magiſque recepto modo propoſitam, & explicatam. Quia ex ea ſequeretur, vnum punctum tumidum, ſiue inflatum eſſe finitum vtrinque v. g. verſus Orientem, & Occidentem: & aliunde illud non poſſe non eſſe vtrinque extenſum in immenſum, totoque huius vniuerſi ambitu infinitè longius. Sequela quoad priorem partem ſenſu, & experientia liquet, nec ab vllo ſanæ mentis poteſt negari. Quoad poſteriorem autem partem probatur eadem ſequela: quia aduerſarij omnes communiter docent, continuum omne futurum extenſionis infinitæ formaliter, & verſus maximum, ſi, pro eo ac docuit Ariſtoteles, haberet infinitas partes formaliter, actuque diſtinctas: ergo, ſi in ſpatio puncti alicuius inflati producerentur per poſſibile, vel impoſſibile infinitæ vbicationes minores, & minores atque inter ſe penetrarentur: haud dubiè extenſionem facerent immenſam verſus quaſlibet mundi partes, ac polos, nulliſque finibus poſſent circunſcribi, aut carcerari: at vbicatio illius puncti tumidi, hocue ipſum, prout per eam vbicatum, æquiualet localiter omnibus illis vbicationibus, nec niſi earum occupat ſpatium: eandem ergo extenſionem interminatam habeat neceſſe eſt: fieri enim nequit, quin ea, quæ quoad locum, aut tempus æquiualent, eandem ſortiantur extenſionem localem, ac temporalem: quo pacto, ſi Petrus exiſteret ab æterno per infinitas durationes ſucceſſiuas, & Paulus per vnam, & indiuiſibilem; ſanè duratio Pauli, quamuis vna, tam æterna, & infinitè protenſa eſſet, ac collectio infinitarum durationum Petri: nimirum, quia vnitas illa huic collectioni, ac pluralitati æquipolleret, eiuſque pondus, & inſtar haberet. Itaque aduerſarij noſtri Ariſtotelem impugnantes hærent in eadem ſalebra, & quam ex Ariſtotelica, & noſtra ſententia contendunt ſequi extenſionem infinitam verſus maximum, eandem fateantur neceſſe eſt ipſimet dari, vel in quolibet puncto inflato cuiuſuis continui realis. 40

At dicent, euentum eſſe impoſſibilem, ac repugnare, vt vbicationes illæ minores & minores, in infinitum ſyncathegorematice poſſibiles, ſimul producantur. Verum quid inde? certè ad noſtrum argumentum ſatis eſt, quod ſi per impoſſibile producerentur, re vera facerent iuxtà aduerſarios extenſionem quandam 41

dam summam, & illimitatam: hinc enim fiet, modò vnum punctum tumidum, siue inflatum, eiusque vbicationem totalem, in infinitum versus maximum non posse non protendi; quippe quod illis omnibus, si saltem per impossibile darentur, æquipolleret. Declaratur: si darentur à parte ante tot durationes animæ Petri v.g. quot sunt durationes eius futuræ à parte post; sanè durationes eiusdem animæ à parte ante essent infinitæ cathegorematicè: verumque esset, eam animam tamdiu durasse ab æterno, quamdiu Deus ipse durauit: sicut ergo collectio durationum illarum à parte ante nequiret non esse cathegorematicè infinita ob æquiualentiam respectu durationum syncathegorematicè tantum infinitarum, & de quibus nunquam verum esset dicere, nunc sunt, aut nunc præterierunt, fuerúntve omnes: ita similiter punctum inflatum, hoc ipso quod æquiualet vbicationibus minoribus, & minoribus sine fine, & si non simul possibilibus, nec cathegorematicè sed syncathegorematicè infinitis, nequibit non esse extensionis cathegorematicè & versus maximum infinitæ quoad locum.

42 Declaratur iterum: quod non possint simul produci, aut penetrari vbicationes illæ minores, & minores in infinitum non tollit, quo minus iis omnibus, earumque extensioni dicatur vnicum punctum tumidum, cuius spatium respiciunt, æquiualere: ergo non tollet, quominus tale punctum habeat extensionem immensam & absque fine protensam, sicut tales vbicationes protenderentur, si simul existerent, ac essent penetratæ. Consequentia videtur bona. Probatur antecedens: quia Deus superat perfectione collectionem creaturarum omnium possibilium, tametsi hæ, præsertim iuxtà aduersarios, non possint simul existere: ergo ad relationem excessus inter vnum extremum, & alia plura, haud opus est, quod hæc simul existere possint: similiter ergo ad relationem æqualitatis aut æquiualentiæ inter aliquod extremum, & alia plura, nequaquam requiretur horum ad simul existendum possibilitas, siue aptitudo: & sic, licet vbicationes infinitæ, de quibus loquimur, non possint simul existere, nihilominus iis poterit vnum quoddam punctum tumidum quoad extensionem localem æquiualere.

43 Dicent fortasse secundò aduersarij, si punctum tumidum æquiualeret infinitis vbicationibus maioribus, & maioribus, haud dubiè futurum illud extensum quoad locum, non finitè, sed infinitè versus maximum, siue in immensum: at præfatum punctum non æquiualere vbicationibus maioribus, & maioribus, sed minoribus sine fine: proinde illud non esse extensionis cathegorematicè, ac versus maximum infinitæ, sed potius omninò finitæ. Contra tamen in primis est, quod Aristotelici eadem ratione dicere possunt, nullam extensionem infinitam versus maximum sequi ex infinitate proportionali partium continui: quia nimirum, inquient, partes illæ infinitæ, inter se realiter distinctæ, proportionales sunt, adeoque minores, & minores sine fine, non verò maiores. Contra secundò est, quod euitare nequeunt aduersarij, quin punctum quoduis tumidum æquiualeat vbicationibus aliquo modo maioribus, & maioribus sine fine: nulla siquidem vbicatio est minor, quæ non sit maior alia se minori: infinitæ ergo vbicationes minores, sunt re vera maiores, respectu aliarum minorum: ergo punctum tumidum æquiualens infinitis minoribus, eo ipso infinitis maioribus, ac excedentibus alias æquiualebit: erit ergo, in aduersariorum principiis, infinitæ extensionis versus maximum.

44 Dicent denique aduersarij, & eodem redit, vbicationes illas infinitas, quibus punctum tumidum, vt tumidũ est, & localiter extensũ, æquiualet, eius esse conditionis, & naturæ, vt, si simul essent existentes, haud essent aliæ extra alias, sed potius aliæ in aliis inclusæ, & cum aliis penetratæ, cum interim partes infinitæ, quales Aristotelici adstruimus, haud penetrentur inuicem, sed aliæ omninò sint extra alias: atqui magis extenduntur, per se loquendo, partes non penetratæ, quam quæ mutuò penetrantur: nil mirum ergo est, ex infinitate partium ab Aristotele asserta sequi infinitam extensionem versus maximum; & tamen non fore, vt ea sequeretur ex infinitis vbicationibus, de quibus est sermo: quando eæ non facerent extensionem infinitam versus maximum, quorsum eam faciat, sortiaturve de facto, punctum tumidum iis æquipollens?

Sed ne hoc effugium prodest aduersariis. Nam vbicationes illæ infinitæ, inter se inæquales, ac sine fine decrescentes, quoad extensionem localem, non penetrarentur adæquatè, sed inadæquatè: nullaque earum est, quæ saltem partialiter, & quoad aliquod spatij imaginarij non sit extra aliam se minorem: quidni ergò hoc ad extensionem quoad locum infinitam versus maximum in illis sufficeret, ac modò in puncto tumido iis æquiualenti sufficiat? vbi semel talis extensio in continuo Aristotelico sequatur; eo vel maxime, quod non pauci Aristotelici doceant, ex partibus infinitis continui, eas, quæ maiores sunt, includere, ac secum inadæquatè penetrare minores, & ob id partium communicantium nomen obtinere. Deinde, & quidem nisi fallor vrgentissimè: si existerent simul vbicationes, de quibus loquimur, penetrarentur inter se inadæquatè, non tamen adæquatè: quæuis ergò earum esset extrà aliam inadæquatè, & quoad aliquod spatium eam excederet: sed id spatij, in quo vna vbicatio excederet aliam, esset adæquatè distinctum à spatio alterius, & cum eo non penetratum: ergo in spatio totali infinitarum illarum vbicationem darentur infinita spatia exigua, inter se adæquatè distincta, & neutiquam penetrata: ergò posset Deus in illis infinitas vbicationes extensas, nullatenus penetratas, sed extra se inuicem adæquatè positas producere: punctum autem tumidum iis omnibus modò æquipollet: cur ergo non sit extensum infinitè versus maximum? quominus enim tale sit, haud potest euitari per æquiualentiam ad infinitas vbicationes extensas, quæ tantum sint inadæquatè extra se; quod enim etiam æquiualeat infinitis adæquatè extra se positis, & nulla ratione penetratis, iamiam demonstratum manet. 45

Ad hæc principaliter argumentor, hunc in modum: corpus non occupat perfectius locum, quam forma materialis occupat materiam imò è conuerso videtur se res habere: at forma materialis, saltem aliqua, non occupat per vnam sui partem plures materiæ partes, sed parti materiæ pars formæ correspondet: ergo etiam corpus non occupat per vnam sui partem, vnumve indiuisibile punctum, plures loci partes, ne dum infinitas. Postremò non displicet in præsenti commune argumentum: namque in re omninò indiuisibili haud potest intelligi, quod occupet locum diuisibilem, & extensum sine aliqua immaterialitate, & vestigio saltem spiritualitatis: quare in Angelo, & animo rationali, quod sint indiuisibiliter in locis diuisibilibus, & sine partibus, quibus constent, loci tamen partes impleant, perfectio quædam est eximia, qua superant omnes substantias materiales completas; adeoque modus ille existendi in loco iis conuenit, propterea quod sint spiritus completi, 46

iu

in eorumque immaterialitate fundatur: quin etiam, si forma equi verbi gratia, aut alia id genus partibus caret, quod sine vllis in se partibus locum partibilem, & extensum occupet, aliquod in ea vestigium, ac veluti vmbram quandam immaterialitatis arguet: atqui punctum quoduis materiæ primæ de facto à Deo productæ est, vel iuxtà aduersarios, omninò materiale, ac ne minimum habet vestigium immaterialitatis; aliàs non creasset Deus vllam creaturam omninò materialem: quomodò ergo potest punctum vllum materiæ, indiuisibile in se existens, non solum plures, sed infinitas loci partes occupare?

TRACTATVS VII.

An corpus naturale partibus infinitis, ac versus minimum semper diuisibilibus continuetur?

CAPVT PRIMVM.

Affirmans sententia eligitur, & explicatur.

1. CENSEO in quouis corpore naturali duplicis generis esse partes integrales, siue continuatiuas. Aliæ namque sunt determinatæ, eo quod terminum finemue habeant, & numero finitæ, & terminatæ sint: vt verbi gratia vlna, cubitus, palmus, &c. Nisi enim homo octo verbi gratia, aut decem palmorum magnitudinem, aliamue similem sibi vendicaret, certè in immensum excresceret. Aliæ verò sunt indeterminatæ proportionales, inæquales, & communicantes, quæ quidem infinitæ sunt, & non tot quin plures. Appellantur indeterminatæ; non quia à Deo signabiles, siue determinabiles non sunt, vt perperam nonnulli arguunt, sed quia nullum paruitatis terminum, finemuè habent, seu quia nullo nostro sensu determinari possunt, vel discerni, quæ est earum, quoad extensionem, & molem, exiguitas.

2. Proportionales etiam eadem ratione appellantur; quia nimirum seruata proportione minoris, & minoris in infinitum diuidi possunt, quin vnquam deuenire sit ad partem earum minimam, & vlterioris diuisionis incapacem. Rursus inæquales appellantur: non quia absolutè æquales non sint, vt male contrà nos aliqui disputant: siquidem palmus verbi gratia in duas medietates æquales, in quatuor medietates eadem ratione æquales, in octo medietates, &c. dissecari potest: nullusque partium æqualium numerus in palmo assignari potest, quin alius in eo maior sit assignabilis. Inæquales ergò respectiuè tantum sunt, & appellantur: videlicet quia, si comparentur minores cum majoribus, in quibus contentæ sunt, iis inæquales haud dubiè euadent: omnis enim pars toti suo est inæqualis: aut etiam dicuntur inæquales, quia non habent æqualitatem sensibilem, à nobisque, naturaliter, ac dum sumus in corpore, discerni aptam.

3. Quamquam autem partes infinitè diuisibiles, vt nuper explicatas, in continuo admittam, haud tamen eas solas, sed insuper indiuisibilia infinita, nimirum puncta, lineas & superficies, pro eo ac exposui supra *tract.* 4. *cap.* 3. & 4. De quibus inter Peripateticos nostros concertari solet, an sint infinita simpliciter; vel potius secundum quid? aliique ea secundum quid duntaxat infinita contendunt, haud secus ac ipsæ partes infinitatem habent tantum secundum quid talem: alij vero ea infinita simpliciter malunt: ideo enim, inquiunt, partes sunt infinitæ non simpliciter, sed secundum quid, quia communicantes sunt, & indeterminatæ; at puncta communicantia, & indeterminata non sunt, cùm vnum punctum in alio, more vnius partis contentæ in alia, non contineatur; punctumque etiam termino paruitatis, quo pars destituta est, minime destituatur.

Verùm perperam ab vtrisque supponitur, partes esse infinitas tantum secundum quid: quantitas enim partium duplex est: alia discreta, & Arithmetica; alia vero continua, & Geometrica, siue, vt alij loquuntur, Mathematica: prior quidem quantitas est infinita simpliciter, cum numerus partium omni termino fineque careat, maximusque assignari non possit: posterior verò non est infinita simpliciter, eo quod extensio partium termino fineque non destituatur, sed potius maxima assignari possit, & debeat. Hinc ergo ad indiuisibilia progredior: quantitas discreta indiuisibilium infinita simpliciter est: & in hoc ea cum partibus proportionalibus conueniunt: quantitas tamen continua indiuisibilium, non quam inuicem & inter se immediatè faciunt, sed quam terminant, aut copulant, vel, quod verius est, quam cum partibus efficiunt; quantitas, inquam, continua eorum simpliciter finita est, eo quod ad infinitam extensionem, & magnitudinem nunquam excrescant: atque in hoc etiam à partibus non discrepant: quare etsi infinita puncta verbi gratia non sint communicantia, & indeterminata, nisi ad summum per denominationem extrinsecam à partibus quibus cohibentur, adhuc Geometricè, & in ordine ad extensionem localem simpliciter finita esse, ac dici poterunt. 4.

Porrò continuum, quamuis non habeat partes infinitas actu penes extensionem localem, & Geometricam, eas tamen in potentia sortitur: quia, vt demonstrant Euclides, & Mathematici, etsi triangulus quoad omnia latera longitudinem finitam habeat; at longitudinem infinitam habere potest, hoc est non tantam, quin aliam possit maiorem sortiri: cum super eadem basi, & in iisdem parallelis in infinitum syncathegorematicè protendi queat versus orientem, aut occidentem. Quod si longitudo partium trianguli non sumatur, versus polum aliquem fixum mundi, sed de ea sermo sit, quatenus veluti in gyrum conuoluitur, ita certè ea non solum in potentia, verùm etiam actu infinita censenda est: aliàs magis, & magis in infinitum dirigi, siue in actum protendi non posset. Quod de triangulo dixi, id de parallelogrammo dictum puta: & quod de vtroque dictum est, idem dicendum existima de corpore quouis solido; quippe quod, quantumuis paruum sit, in infinitum longitudinem tenuari sustinet. Recole quæ superius disseruimus *tract.* 9. *cap.* 5. *ad eius finem.* 5.

CAPVT II.

Verior sententia superius proposita authoritate probatur.

6. IN omni corpore naturali, atque continuo partes infinitas esse, ac tot quidem, vt, quantumuis diuidantur, possint amplius semper diuidi, pro eo ac cap. præcedenti statuimus, & explicuimus, docent in primis Aristoteles lib. 6. Phys. cap. 1. & 2. & alibi sæpè, atque cum eo omnes Peripatetici. In eadem sententia fuerunt olim Zeno Citticus & Stoici eius asseclæ, vt testantur Lipsius in physiologia lib. 2. dissert. 2. & Laërtius in Zenonis vita. Eam etiam opinionem secutus est Empedocles, vt præter alios testatur Lambinus in commentariis in Lucretium lib. 1. de natura rerum fol. mihi 59. Quid plura? idem opinati sunt omnes Philosophi antiqui, exceptis Leucippo, Democrito, & Epicuro, eiusque gregalibus.

7. Quod enim aliqui, atque inter eos noster Balthasar Tellez, putant, Platonem ex indiuisibilibus finitis, non verò ex partibus sine fine diuiduis continuum constitui, id & à nobis reiectum est suprà tract. 5. cap. 6. & vlterius falsitatis euincitur ipsismet tanti Philosophi verbis in medium productis: nam in Parmenide sic inquit: *Propterea vnum ens vnumquodamodo est, & multa, totumque & partes, necnon finitum & multitudine infinitum.* En docet, ens vnum, atque continuum cum finitate sua, quoad extensionem, & magnitudinem, habere coniunctam infinitam partium multitudinem. Idem in eodem Parmenide paulò inferius significat in hæc verba: *Praterea, si totum est principium, mediumque, & finem habebit: num totum aliquid absque iis tribus reperiri potest?* At si non ex partibus in infinitum secabilibus, sed ex punctis finitis iuxta eum constaret continuum, sanè falsum esset vt quod maximè, omne totum constare debere principio, medio, & fine: quomodo enim ex iis posset, nedum deberet constare totum continuatiuum duo dumtaxat puncta, & non plura includens? Huc faciunt, quæ ibidem subjicit, videlicet: *Nonne multitudines, sunt in quibus non inest vnum? multitudines certè. Quod si velimus intelligentia ipsa ex iis aliquid quam minimum excerpere, annon necesse erit illud extractum, vtpote quod vnius est expers, multitudinem esse, non vnum? necesse. Nonne tibi semper si consideranti ipsam secundum se ipsam alteram speciei naturam, quantulamcumque illius inspexeris, infinitam multitudine semper occurret? Et maxime quidem.* Quasi dicat ex partibus continui nullam extrahi posse minimam, quæue non habeat in se alias infinitas minores, in quas possit vlterius dissecari. Neque non affinia sunt, quæ in eodem lib. sic fatur infrà: *Itaque aliis, quàm vni contingit ex ipso vno, & ex se ipsis iam in vno communicantibus alterum quiddam in ipsis fieri, quod quidem terminum inuicem prebuit, natura antem illorum secundum se ipsam, infinitatem. Manifestum est. In hunc itaque modum, alia quam vnum, tum tota, tum etiam secundum particulas, & infinita sunt, & termino quodam participant.* Ac tandem in Philebo ad infinitatem proportionalem continui cum absoluta finitudine, atque terminatione coniunctam sic respicit, ibi: *Etenim prisci nobis prastantiores, Diisque propinquiores hac nobis oracula tradiderunt, quod cum ex vno, & multis constent vniuersa, qua semper esse dicuntur, terminumque, & infinitum innatum habeant; oportet nos, his ita ordinatis, vnam semper ideam in vno quolibet generatim ponentes inquirere.* Pende particulam illam, *terminúmque, & infinitum innatum habeant.* Platonem sequuntur omnes eius discipuli, ac præsertim Cicero lib. 1. academ quæst. ante medium vbi post multa concludit hunc in modum: *Cum sit nihil omninò in rerum natura* (siuè partibus vllius corporis naturalis continuè compositi) *minimum, quod diuidi nequeat.* Qui etiam id ipsum docet lib. 1. de finibus ibi: *Ne illud quidem Physici est, credere aliquid esse minimum, quod profectò nunquam putauisset* (supple Epicurus) *si à Polyeno familiari suo Geometriam discere maluisset, quàm illam etiam ipsum dedocere.* Hactenus Cicero.

Et verò non solùm Philosophi Christo Domino antiquiores, verum etiam superiorem ætatum Christiani ferè omnes scriptores, necnon etiam plerique recentiores continuum ex partibus sine fine diuisibilibus componi docent. Eam diuisibilitatem infinitam partium continui adeò amplectuntur Okamus, Gabriel, Gregorius, & communiter Nominales, vt omnia indiuisibilia de medio tollant. Diuisibilitati illi adeo inhærent cum B. Thoma Thomistæ, & cum Scoto Scotistæ, vt vix sit ex vtraq; familia, qui eam neget. Eandem etiam tuentur è nostra Societate Suarez, Vasquez, Toletus, Pereira, & excepto Tellezio, paucisque aliis cæteri passim omnes. Qui autem scire voluerit, quantum debeat ea sententia Philosophiæ, postquam hæc Christiana fieri capta est, is videat ingentem Christianorum Authorum seriem, quam pro ea refert eruditissimus noster Bartholom. Amicus in Phys. tract. 15. q. 6. dub. 5. 8.

Scio de B. Thoma, cuius authoritas tanti est, litem nobis intentare Patrem Tellez nuper citatum disp. 35. Phys. sect. 2. num. 7. ad finem, vbi expressè ait, Angelicum præceptorem, iis locis quibus nobis fauere videtur, explicari posse de solo corpore sensibili & Physico; quasi hoc semper plurium diuisionum capax esse, nec nisi cum præ exiguitate sua sensibile esse desinit, earum incapax censeat: non vero de corpore Mathematico, ac minime sensibili, sed tantum intelligibili: hoc enim, iuxta B. Thomam, diuisionis finem posse, & debere sortiri. Minor hæc à nostro sapientissimo Tellezio dici; cùm potiùs Angelicus præceptor diuisibilitatem, de qua loquitur, assignet corpori Mathematico, contrà verò naturali siue Physico, & sensibili eam neget, & quidem adeo manifestè, vt nihil supra. En eius verba in 2. sent. dist. 30. q. 2. art. 2. corp. ibi: *Dicitur corpus Mathematicum, corpus consideratum secundum dimensiones quantitatiuas tantum: & hoc est corpus in genere quantitatis. Hoc enim in infinitum diuidi potest, quia in ratione quantitatis continua non est aliquid, quod diuisioni repugnet. Corpus autem naturale dicitur, quod consideratur secundum aliquam determinatam speciem, & virtutem: & hoc non potest diuidi in infinitum, quia qualibet species determinatam quantitatem requirit, & in plus, & in minus, sicut dicitur in 2. de Anima. Omnium natura constantium positus est terminus, & ratio magnitudinis, & augmenti: & ideo est inuenire minimam aquam, & minimam carnem, vt dicitur in 1. Physic. qua si diuidatur, non* 9.

erit

erit ulterius aqua, & caro. Constat autem quod corpus humanum naturale corpus est, unde in infinita diuidi non potest, vt in infimum generatio dimet. Hęc Angelicus pręceptor; ex quibus patet, eum, non differentiam a P. Tellezio existimatam, sed al em contradictoriè oppositam assignasse inter corpus sensibile, & Mathematicum, quod attinet ad vtriusque diuisibilitatem. Confirmatur. D. Thomas non solum vbi proximè supra, sed etiam lib 6. Phys cap 1. & 2. & 1. p. q. 48 art. 4. & 1. 2. q. 85. art. 2. & 3. contra gentes cap. 12. atque alibi sæpè docet, corpus, de quo loquitur in præsenti controuersia, esse diuisibile, non quomodocumque, sed in infinitum: atqui corpus naturale, & sensibile non potest diuidi in infinitum; cum certo cert us sit, nullum corpus naturale habere partes sensibiles infinitas, alioqui merito illarum esset infinitum, interminatumque versus maximum: haud igitur sermo est Angelico præceptori impræsentiarum, de corpore sensibili, sed de Mathematico.

10. Pro sententia nostra Philosophorum Ethnicorum, ac Christianorum consensu hactenus probata, authoritatem allego sanctorum Patrum: nemo enim eorum punctum, in quo versamur, attingit, & non puncta præsertim finita à continuo rejicit; partesque in illo infinitas non adstruit. Atque imprimis ita opinatur ingeniorum ille vertex Augustinus lib. 2. de libero arbir. cap. 8. vbi sic inquit: *Quantulumcunque illud corpusculum sit, habet certe aliam partem dexteram, aliam sinistram, aliam superiorem, aliam inferiorem, aut aliam vlteriorem, aliam citeriorem, aut alias finales, aliam mediam: hæc enim necesse est, quamlibet exiguo corporis modulo inesse fateamur.* Tum sic: in contraria sententia, quam impugnamus, potest dari corpusculum, siue quantum adeo exiguum, vt duobus tribusue punctis constet: atqui in eo corpusculo, quantóue non daretur dextra, sinistra, superior, inferior, &c. id enim esset, dari in illo plures partes, quam duas, vel tres: ergo in contraria opinione potest dari corpusculum non habens intrinsecè dextram, sinistram, superiorem, inferiorem, &c. contraria ergo opinio negans in continuo partes infinitas non nobis tantum, sed Augustino expressè contraria est: nostraque eam admittens infinitatem non magis nostra est, quam Augustini. Respondent aliqui cum Arriaga disp. 16. Phys. sect. 8. subs. 1. num. 92. & Ouiedo controuer. 17. punct. 8. n. 4. ad finem Augustino sermonem esse, non de partibus intrinsecis, sed de partibus, seu lateribus extrinsecis cum ait, nullum esse corpusculum adeo exiguum, quin habeat dextram, sinistram, &c. Verum hanc interpretationem nullam esse constat manifeste, nisi fallor, ex ipso contextu verborum Augustini.

11. Corpusculum enim aliquod habere partem dextram, & partem sinistram, superiorémque, & inferiorem, &c. quod dicitur ab Augustino, non est extrinsece cingi à talibus partibus, seu lateribus, prout in alio corpore, aut corporum collectione existentibus, sed eas in se habere: quod etiam amplius patet ex particula, *inesse*, quæ quidem partes intrinsecas, non verò latera duntaxat extrinseca significat. Confirmatur, quia Augustinus eodem cap. 8 paulo superius sic inquit: *Vnum vero quisquis verissimè cogitat, profecto inuenit corporis sensibus non posse sentiri. Quicquid enim tali sensu attingitur, iam non vnum, sed multa esse conuincitur: corpus enim est, & ideo habet innumerabiles partes.* At partes habere innumerabiles, sonat ex iis intrinsecè constare, non verò tantum respicere plura latera extrinseca, præsertim numero finita, qualia sola assignant aduersarij corpusculo exiguo ex duobus tribusue punctis constanti. Confirmatur iterum, ex his, quæ eodem cap. paulò infra subjicit idem Augustinus ibi: *Cuiuslibet enim corpusculi pars dimidia, quantis duabus totum constat, habet & ipsa dimidiam suam, &c.* Fac ergo, corpus aliquod constare sex punctis; certè dimidia eius pars, nimirum moles trium punctorum, non poterit sortiri, aut continere in se aliam quantitatem dimidiam: quam enim? an duo puncta? at hæc non sunt dimidium trium punctorum, sed quid maius: an vnum punctum? at hoc non est quantitas; non ergo dimidia quantitas: quin, etsi per impossibile esset quantitas, tamen non foret dimidium trium punctorum, sed quid minus: an denique vnum punctum eiusque dimidium, siue sesquipunctum? at repugnat puncti dimidium: hoc enim esset punctum indiuisibile diuidi, & minimo minus aliquid esse possibile. Quæ cum ita sint, certè iuxta Augustinum repugnabit corpus sex tantum punctis constans: non repugnaret autem, si omne corpus non inuolueret necessario infinitas partes: eas ergo inuoluit iuxta doctrinam Augustini

Qui etiam non solum locis nuper citatis eam infinitatem partium continui tradit, sed alibi sæpè: ac præsertim in lib. de immortalit. animæ cap. 7. ad finem ibi: *Porro autem minuitur,* (supple corpus) *cum ex eo aliquid præcisione detrahitur. Ex quo conficitur, vt tali detractione tendat ad nihilum. At nulla præcisio perducit ad nihilum. Omnis enim pars quæ remanet, corpus est, & quicquid hoc est quantolibet spatio locum occupat. Neque id posset, nisi haberet partes in quas identidem cederetur. Potest igitur infinitè minui, & ideo defectum pati, atque ad nihilum tendere, quamuis peruenire nunquam queat. Quod item de ipso spatio, & quolibet interuallo dici atque intelligi potest. Nam & de his etiam terminatis, dimidiam, verbi gratia partem detrahendo, & ex eo quod restat, semper dimidiam, minuitur interuallum, atque ad finem progreditur, ad quem tamen nullo peruenitur modo.* Hactenus Augustinus. Qui eodem modo opinatur lib. 11. de Trinit. cap. 10. ad finem ibi: *Ratio docet, minutissima etiam corpuscula infinitè diuidi, cum tamen ad eas tenuitates, vel minutias peruentum fuerit, quas visas meminimus, exiliores, minutioresque phantasias iam non possumus intueri, quamuis ratio non desinat persequi, ac diuidere.* Idipsum etiam docet lib. 6. de musica cap. 8. verbis, quorum à nobis fiet mentio tract. sequenti. 12.

Nostram etiam ac veriorem sententiam disertè sequitur B. Claud Mamertus lib. 1. de statu animæ cap. 15. ibi: *Patet enim liquido, quodlibet vnum corpus partis corporis adiunctione duplicari. Esse illic sursum, deorsum, dextrum, sinistrum, anterius, atque posterius. Esse illic, pro modo magnitudinis, longitudinem, latitudinem, altitudinem.* Et inferius cap. 18. *Omne corpus quamlibet maximum, quamlibet minimum, habet longitudinem, latitudinem, & altitudinem, &c. quodlibet ergo corpus etiam si plansu manuum in exterioribus suis per totum tangatur, in interioribus certè non tangitur. Hinc patet, omne corpus totum simul tangi non posse, nec in vno loco esse quamlibet minimum totum posse: Vt puta granum papaueris, aut qualibet pars grani ipsius, quod illic non habet inferiora sua, vbi superiora sua, nec illic dextera* 13.

vbi sinistra, nec anteriora illic vbi posteriora certum est. Quæ verba consimilia sunt iis, quæ ex Augustino lib. 2. de libero arb. cap. 8. suprà produximus; eodémque modo debent expendi. Rursus idem B. Claudian. lib. 2. de stat. an cap. 5. sic inquit: *Secari omne corpus in partes potest, quarum item pars quælibet partium corporis propter vim primogeniam numeri, & vnum corpus erit, & totidem partibus constabit, & perinde in partes secari poterit.* Ac paulo infra, *quotalibet pars corporis corpus est.* En manifestissimè docet, omne corpus posse in infinitum diuidi, ad nullamque eius partem perueniri posse adeo exiguam, quin sit corpus partibus suis vlterius constans.

14. In eadem sententia, quam vt longè magis veram amplectimur, sunt Clemens Alexandrinus, Nazianzenus, Basiliusque tract. præcedenti cap. 1 citati, quatenus aiunt, continuum non componi ex indiuisibilibus etiam inflatis: ergo iuxtà eos componitur ex partibus sine fine diuiduis. In eadem etiam opinione sunt Patres Ecclesiæ, quos citabimus tract. sequenti, pro compositione temporis ex partibus infinitis. In eadem est D. Damascenus cap. 33. dialect. quatenus docet, in quouis continuo esse puncta, lineas, superficies, & profunditatem: hoc enim verum non esset, si corpus omne non haberet partes innumerabiles, sed potius numero finitas: ita siquidem possibilis foret quantitas adeo exigua, vt omnes illas tres dimensiones simul non haberet. Eandem denique opinionem insinuat Hugo Ætherian. lib. 2. contra hæres. cap. 8. quatenus in continuo distinguit partes ab indiuisibilibus, seu terminis communibus, in quibus partes ipsæ copulantur inuicem. Dices, Patres hactenus allegatos loqui de partibus non realiter, sed ratione nostra diuisibilibus in infinitum. Nescius non sum P. Tellez laudata disp. 35. sect. 2. n. 7. ad eius initium hoc pacto explicare locum ex Augustino l. b. 11. de Trinit. cap. 10. a nobis obiectum. Sed & scio, huic explicationi locum esse non posse, si attente legantur verba tum Augustini, tum etiam aliorum Patrum à nobis superius allegata, & quidem ob id allegata oculisque subjecta, ne non lecta sic explicarentur. Ac profectò, quod attinet ad Augustinum, cum citato cap. 10. libri vndecimi de Trinitate dicat, rationem non fingere, sed docere, corpus omne in infinitum diuidi posse; non video, quomodo ibi possit exponi de infinita diuisibilitate partium continui non realiter tali, sed tantum per rationem nostram ficta, aut apprehensa. An quia Augustinus dicit ibidem, *rationem renunciare infinitatem numeri, quam nulla visio corporalis cogitantis apprehendit*; hoc est nullum esse numerum, quo non possit dari alius sine fine major; an inquam propterea existimandum est, Augustinum loqui de infinitate Syncathegorematica non realiter possibili, sed tantum apprehensa atque conficta? Nugæ: similiter ergo in præsenti, &c. Fac tamen, cum Augustini locum qualis qualis explicationis esse capacem: at quid dicent Tellez, & Aduersarij ad cætera eius, aliorumque Patrum testimonia, vsque adeo, me iudice, manifesta, vt nullum dubitationi locum relinquant?

CAPVT III.

Verior sententia duabus rationibus probatur.

Qvarum prior sic habet. Corpus naturale continuum aliquas habet partes actu distinctas, & vnicatas: at non sola puncta finita Physicè, & Mathematicè indiuisibilia; nec puncta finita Physicè quidem indiuisibilia, sed tamen Mathematicè diuisibilia; nec puncta infinita prioris, aut posterioris generis: ergo partes infinitas, infinitéque diuisibiles. Antecedens quoad vnam, alteramq; eius partem in superioribus abundè probatum manet: consequentia autem est manifesta. Posterior ratio pro nostra ac veriori sententia est: quia, admissa infinita, quam adstruit, diuisibilitate partium continui, facile euanescunt difficultates omnes, quæ in hac materia alioqui videntur insuperabiles. 15.

Atque inprimis juxtà eam optimè exponi potest, quatenus partes continui, quamuis se realiter ac verissimè tangant, ob id tamen non penetrentur inuicem. Nimirum nulla pars earum secundum se totam tangit aliam etiam secundum se totam: quia, cum signata quacumque duplici parte alterutra sit vlterius in alias minores diuisibilis; datur locus, vt ambæ se, & non secundum se totas tangant. Aut paulò aliter: vt vna pars continui aliam adæquatè tangat, prout ad penetrationem oportet, necesse est, vt altera alteri omnino immediata sit, nullaque pars interjiciatur ambas: at nulla pars est ita alteri immediata, vt alia eas interjecta non sit: cum enim ab alterutra earum vna medietas vnarè quarta abscindi possit; sanè hoc, quod abscindi potest, & ab vtraque parte inadæquate distinguitur, inter vtramq; mediat, & interjicitur. 16.

Dices, Omnes partes continui inuicem immediatè sunt: ergo aliqua pars earum adeo exigua assignari poterit, vt alteri immediata sit, & nihil inter vtramque interponi queat: hæc ergo pars cum altera penetraretur. Respondeo, sicut omnes creaturæ Deo immediatæ sunt, ita vt inter earum collectionem, & Deum creatura vlla interjici nequeat; & tamen nulla creatura in particulari sumpta Deo adeo immediata est, quin inter eam, & Deum interponi possit alia creatura magis perfecta: ita similiter omnes continui partes collectim sumptæ se tangere, sibique immediatæ esse possunt, quin tamen inter illas assignari possit vlla destinata pars, quæ alteram secundum se totam tangat, siue sit prorsus immediata. Reliqua argumenta Philosophica, quæ ex velocitate & tarditate motus localis emergunt, tractatu sequenti soluentur, cum sermo fuerit de compositione tẽporis. 17.

Argumenta autem Mathematica, quæ aduersariis negotium facessunt, ex eo procedunt, quod continuum ponatur punctis constare finitis: quare, admissa nobiscum Aristotelica infinitate partium continui nullius esse possunt momenti. Duo tamen sunt, quæ contra Aristotelẽ vtrumq; & non sine aliquo ad speciem fundamẽto retorqueri possunt: nimirũ, quod circulum inferiorem rotæ eius circulo superiori æqualem esse contendit, & quod similiter lineam costæ æqualẽ esse lineæ diametrali ostendit. Siquidem in sententia etiam Aristotelis, aut infinitæ lineæ rectæ, quæ à singulis punctis circuli superioris ad centrũ descendunt, in aliquo puncto circuli inferioris vsquã coëunt; & ita non rectæ erunt, sed potius in litteram Pythagoræ bifissæ: aut in aliquo puncto circuli inferioris nusquam 18.

binæ

binæ coëunt; & sic cuiuis puncto circuli superioris punctum suum in circulo inferiori respondebit: atque adeò totidem erunt puncta in vtroque circulo, quod percipi nequit, absque eo quod vterque sit æqualis. Eadem ratione contra Aristotelem conuinci posse videtur, costam quadrati verbi gratia æqualem esse diametro; siquidem cuiuis puncto diametri punctum aliquod in costa correspondet.

19. Respondeo, ex eo quod cuiuis puncto circuli superioris in circulo inferiori punctum aliquod determinatè respondeat, non fieri, tot esse puncta in circulo inferiori, quot sunt in superiori, aut, quod perinde est, vtrobique esse æqualia puncta: quia æqualitas Arithmetica, siue relatio respondens his vocibus, *tot, quot*, est proprietas solius quantitatis discretæ, ac finitæ: cum ergo puncta circuli superioris, & puncta circuli inferioris, in sententia Aristotelis, infinita sint; sane æqualia, & altera tot quot altera, esse non possunt. Atque eadem ratione puncta costæ punctis diametralibus æqualia esse non sustinent.

20. Aliter secundò respondeo, ac permitto disputandi gratia puncta circuli inferioris æqualia esse punctis circuli superioris, partésque etiam vnius circuli tot esse, quot sunt partes alterius; nisi quod partes vnius circuli, nempe inferioris, minores sint, alterius verò desuper obliquati maiores magísque extensæ: sanè hæc æqualitas est præcise Arithmetica, & in ordine ad numerum: quamobrē ex ea neutiquam deduci poterit inter vtrumque circulum æqualitas Mathematica, siue Geometrica, atque in ordine ad extensionem localem; videlicet quia proportio Arithmetica, & proportio Geometrica, & localis sunt longè diuersæ rationis.

21. Dices, In circulo superiori continetur tanquam pars semicirculus aliquis æqualis circulo cuidam inferiori totaliter sumpto, ac proinde numerus aliquis punctorum æqualis ei, qui in circulo inferiori reperitur: ergo iam puncta illius semicirculi numericè æqualia erunt punctis totius circuli superioris, in quo semicirculus continetur; atque adeo pars erit æqualis toti, quo nihil videtur magis absurdum. Respondeo, licet in quantitate finita æqualitas partis & totius repugnet, secus tamen rem se habere, cum pars & totum sunt infinita: quo pacto vna persona diuina est æqualis collectioni trium personarum diuinarum, in qua veluti pars quodammodo continetur: videlicet, quia quæuis persona diuina, omnesque tres simul sumptæ sunt infinitæ: cum ergo collectio punctorum reperta in parte, & quæ reperitur in toto infinitæ sint, quidni esse possint & æquales. Eadem dissolui potest argumentum deductum ex lineis à costa ad costam descriptis, atque intersecantibus diametrum quadrati. Et quidem in circulo inferiori, ac minori tot esse puncta, quot sunt in superiori atque majori, totque consequenter in costa seu latere quouis quadrati, quot in eius diametro, sententia est expressa Scoti, Gregorij & aliorum apud P. Suarez *disp.* 40. *Met. sect.* 5. *n.* 49.

CAPVT. IV.

Soluuntur argumenta quædam aduersus veriorem sententiam.

22. Arguunt primò aduersarij. Quantitas vnius palmi verbi gratia, iuxta Aristotelem, habere debet infinitas partes extensas quoad locum, quæ inter se adæquatè distinctæ inuicem æquales, & à Deo signabiles, ac determinabiles sint: eiusmodi ergo partes efficient extensionem aliquam localem simpliciter, & versus maximum infinitam; eamque, quæ in ordine ad punctum aliquod fixum mundi, Orientem verbi gratia aut Occidentem, nullis terminis circumscribi, aut cohiberi possit. Antecedens à nobis est admissum cap. 1. huius tractatus. Consequentia probatur: quia ideo infiniti palmi extensionem constituunt simpliciter infinitam, & nullis carceribus circumscriptam versus Orientem, aut Occidentem, quoniam sunt partes infinitæ, inuicem distinctæ, inuicemque æquales & à Deo signabiles: similiter ergo in præsenti, &c. Hoc argumento, quod his temporibus multos Philosophiæ præceptores ab Aristotelis sententia retrahit, vtebantur olim Epicurei, vt constat ex Lucretio lib. 1. de rerum nat.

Quippe vbi dimidia partis pars semper habebit
Dimidiam partem: nec res persiniet vlla.
Ergo rerum inter summam, minimámq; quid esset?
Non erit, vt distent: nam quamuis funditus omnis
Summa sit infinita: tamen, paruissima quæ sunt,
Ex infinitis constabunt partibus æquè.
Cui quoniam ratio reclamat vera: negátque
Credere posse animum: victus fateare necesse est:
Esse ea, quæ nullis iam prædita partibus exstent,
Et minima constent natura.

Et inferius lib. 2. de rerum natura id ipsum repetit, breuius quidem, sed tamen non minus clarè, atque perspicuè.

Quare non est vt credere possis,
Esse infinitis distantia semina formis:
Ne quædam cogas immani maximitate
Esse, supra quod iam docui non posse probari.

23. Ita tamen argumentabantur Epicurei, & iam nunc argumentantur Recentiores, propter discrimen quantitatis Arithmeticæ à quantitate Geometrica ab vtrisque vel non cognitum, vel certè non animaduersum. Respondeo ergo, quantitatem Arithmeticam, siue discretam, longè diuersæ rationis esse à quantitate Geometrica, & continua, diuersóque modo de vtraque philosophandum esse, quod contra aduersarios aperte demonstro. Siquidem quantitas discreta, siue numerus punctorum quadratus esse potest, siue quatuor punctorum; at quantitas continua eorumdem punctorum quatuor, vel, iuxta ipsos quibuscum disceptamus, quadrata esse non debet, sed vel triangularis, vel in circulum conuoluta, vel in lineam tenuata esse potest. E contrario verò numerus nouenarius punctorum numericè quadratus non est, vt patet: & tamen quantitas continua eorundē punctorum quadrata est; singula enim tria puncta iuxta se suo ordine collocata quadratum efficient. Quare, quamuis in nostra, & Aristotelica sententia quantitas discreta partium continui infinita versus maximum sit, & in nullum numerum certum redigi possit, tamen quantitas continua earum versus maximum infinita esse non debet. Porro exemplum, quo se tuentur aduersarij, non vrget: quia non ideo infinitas palmorum extensionem localem versus maximum infinitam efficit, quia est infinitas partium adæquatè distinctarum, quoniam partes eæ tales sunt, talisque ac tantæ magnitudinis, vt à nobis signari & distingui, atque

atque in certam aliquam mensuram reuocari possint: cæterùm partes illæ infinitæ, quibus palmus constat, eius exiguitatis sunt, vt à nobis signari, vel inuicem distingui, aut in certam aliquam mensuram reduci nequeant: proinde, &c.

24. Confirmatur, & explanatur solutio: in homine v. g. sunt infiniti gradus perfectionis, quibus videlicet belluas perfectiores, & perfectiores in infinitum possit superare: sunt, inquam, in eo infiniti illi perfectionis gradus, inter se virtualiter intrinsece distincti, vt à nobis ostendetur in Metaphysica, siue saltem virtualiter extrinsece, quod sufficit ad præsens institutum: & tamen quantitas entitatis, aut perfectionis essentialis non est in homine simpliciter infinita, sed duntaxat secundùm quid infinita, & simpliciter finita: quamuis ergo in palmo v. g. sint infinitæ numero partes, non ob id quantitas continua, & localis palmi erit simpliciter, ac versus maximum infinita, quàue alia versus polum, aut punctum aliquod fixum mundi maior nequeat assignari.

25. Confirmatur secundò contra Epicureos, & alios aduersariorum, qui puncta in infinitum Mathematicè, siue quoad locum diuisibilia admittunt: siquidem punctum virtualiter extensum, iuxta ipsos, æquiualet infinitis punctis extensis, quorum quodlibet sit maius alio, illúdque contineat, aut, quod in idem recidit, quorum quodlibet extra aliud se minus quodammodo protendatur: vndè, si possibile sit infinitum actu, sanè infinita puncta minora, & minora in eo puncto Mathematicè extenso produci possunt, quin illud punctum excedant aut superfluant, esto quoduis eorum alterum se minus excederet, ac superflueret: & tamen hoc non obstante punctum illud inflatum, vt aiunt, non habet extensionem localem, & Mathematicam simpliciter infinitam versus Orientem, aut Occidentem: quamuis ergo palmus v. g. formaliter contineat infinitas partes, aut æquales, aut sese excedentes, non ob id in magnitudinem simpliciter, ac versus maximum infinitam excrescet. Vide quæ diximus tract. præcedenti.

26. Confirmatur tertiò: Infinita puncta sibi immediata ratione suæ indiuisibilitatis nullam extensionem localem efficere possunt, vt supra ostendi tract. 5. cap. postremo: ergo etiam infinitæ partes continui inuicem adæquatè distinctæ, quamuis aliquam extensionem efficiant, ratione tamen suæ exiguitatis, & tenuitatis non infinitam, nullisque terminis circumscriptam, sed solum finitam, & exiguam efficient. Confirmatur denique quartò; quia, vt differebam citato illo tract. 5. cap. 5. quadratum maius ex diametro minoris descriptum habet proportionem Geometricam, seu localem cum quadrato minori, hoc est duplo maius spatium occupat: & tamen, numericè non est duplo maius illlo, cum iuxtà aduersarios non paucos alterum sexdecim puncta, alterum verò nouem puncta sortiatur; iuxta nostram verò, & Mathematicorum omnium sententiam, non sit pars aliquota vtriusque, hoc est quæ toties in vno quadrato multiplicetur, ac numeretur, quoties in alio: quo fit, vt vnum non sit alio numericè, id est quoad numerum partium duplo, vel aliter maius: alia ergo est ratio numeri & quantitatis discretæ, siue Arithmeticæ, alia verò & longè diuersa quantitatis continuæ, atque localis, siue Geometricæ: ac proinde quamuis altera sit in palmo, & eius partibus simpliciter, ac versus maximum infinita, non propterea id ipsum existimandum est.

Arguunt secundò aduersarij: Potest Deus destruere vniones omnes partium continui, partibus ipsis conseruatis: at tum remanerent solum indiuisibilia: ergo partes continui duntaxat puncta, siuè indiuisibilia sunt: siquidem in eo euentu solum indiuisibilia remanerent; partes autem, vt supponimus, remanerent. Maior in propatulo est: quia vniones partium continui ab iis realiter distinguuntur: cur ergo partes sine vnionibus conseruare nequeant? Minor suadetur; quia omnis diuisibilitas proficiscitur ab vnione, quæ destrui possit; qua ratione Deus indiuisibilis est, quoniam vnione partium distinctarum destitutus est: at in eo euentu nulla vnio remaneret: ergo nihil diuisibile remanetet, ac proinde solum indiuisibilia superessent. Nec momenti est, quod Conimbricenses lib. 6. Phys. cap. 2. q. 1 art. 3. ad finem respondent, hypothesim Majoris impossibilem esse. Nam, supposita distinctione reali vnionum à partibus, harum ab illis separabilitas absque vllo fundamento adstruitur: at quod partes continui inter se realiter, & actu distinguantur suprà à nobis probatum est in loco. Tum etiam Deus saltem videt partes omnes continui, prout condistinctas ab vnionibus, quando ab iis quidem re ipsa distinctæ sunt: at prout sic condistinctæ indiuisibiles sunt, aut certè esse videntur: continuum ergo indiuisibilibus præcisè constat. Vides, quatenus nihil profit Conimbricensibus nostris, negasse hypotesim majoris, nec ea ratione vim argumenti effugiant. 27.

Admitto ergo præfatam hypothesim cum Gregorio in 1. d. 56. q. 1. ac respondeo, nihil eo in euentu remansurum, quod esset diuisibile in actu secundo & proximo, quia ad hanc diuisibilitatem opus est vnione partium, quæ tunc nulla superesset: cæterùm remaneret aliquid diuisibile in actu primo & remoto; nimirum confusa quædam partium massa, & indigesta congeries, quæ, si vniones ei restituerentur, diuidi posset, ac proinde in actu primo, & radicali diuisibilis esset. Eadem ratione, cum Deus partes secernit cognitione ab vnionibus, non indiuisibilia, sed cumulos quosdam in actu primo diuisibiles cernit: qui quidem aperte differunt à Deo summè simplici, & indiuisibili, eo quod Deus nec in actu primo, nec in actu secundo sit capax vllius diuisionis, aut vel minimæ sectionis. 28.

Arguunt tertiò aduersarij, ex nostra sententia sequi, quod dentur in continuo infinitæ partes, non indeterminatæ, aut præ exiguitate sua minimè determinabiles, aut designabiles, sed determinatæ, ac præ longitudine sua à nobis designari aptæ. Consequens est absurdum, & à nobis suprà negatum: ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur: nam in columna aliqua, quæ in longum sit verbi gratia octo pedes, & in rotundum duos pedes, sunt infiniti circuli ab eius basi ad illius verticem, quorum quiuis sit bipedalis, vt dictum est, & eius latitudinem circundet, ac per eam gyret: eiusmodi autem circuli infiniti sunt vnius lineæ gyratiuæ per columnam infinities circumductæ: quidni enim? talis ergo linea gyratiua habebit infinitas partes determinatas: longitudo enim bipedalis est longitudo determinata, & à nobis facillimè designabilis: habet autem, 29.

vt

vt ſupponitur, infinitos circulos, quorum quiuis ſit longitudinis bipedalis: iam ergo linea aliqua continua de facto exiſtens habet infinitas partes determinatas, nempe gyratiua proximè explicata: quamobrem & ſuperficies continua, quæ de facto exiſtit, & continuum etiam de facto exiſtens eas poterit, & debebit habere. Confirmatur: inter quoſuis duos circulos eorum, quos prædiximus, ſunt aliquæ partes: non indeterminatæ, aut proportionales: ergo determinatæ: atqui ſunt in columna infinita circulorum paria: ergo & infinitæ partes determinatæ. Maior probatur; quia iuxta nos, nulla linea circularis eſt alteri immediata, aliàs indiuiſibile additum alteri faceret maius: mediant ergo aliquæ partes inter quoſuis duos circulos columnæ, qua de loquimur. Minor probatur: quia partes interiacentes quoſuis duos circulos eius columnæ habent circuitum ambitúmue duorum pedum, aliàs haud poſſent columnam adæquate cingere, aut per eam perfectè gyrare: circuitus autem duorum pedum haud dubiè eſt quantitas determinata, & conſequenter partis determinatæ propria.

30. Reſpondeo, non aliud hoc argumento, atque eius confirmatione probari, quam quod partes determinatæ continui, quatenus in gyrum conuolutæ, ſint ſimpliciter infinitæ; ſecus verò quod tales ſint, quatenus vna eſt poſt aliam directè, verſus aliquem polum, aut punctum fixum mundi. Verbi gratia longitudo cuiuſuis circirculi eorum qui obiecti ſunt, haud dubiè, quatenus circundat latitudinem, & orbem columnæ, eſt determinata: at non eſt determinata, aut ſenſibilis reſpectu longitudinis alterius circuli ſequentis, ſiue gyrationis proximæ: quinimo ita vna gyratio eius lineæ, de qua ſermonem habemus, ſe habet reſpectu alterius ſequentis, vt nullus ſenſus poſſit inter ambas diſcernere: hoc ergo poſteriori ſenſu debebant eſſe actu in continuo partes determinatæ, vt illud in immenſum excreſceret: cùm non ſint autem, quid mirum, ſi nullatenus ex noſtra ſententia ſequatur in continuo immenſitas vlla, aut extenſio verſus maximum infinita. Et quidem partes æquales, ſeu determinatas eo modo, quo dictum eſt, actu eſſe in continuo infinitas, docet apertè P. Suarez citata diſp. 40. met. ſect. 5. num 48. Dixi autem, *actu*, quia non abnuo, quin in potentia partes continui ſint infinitæ etiam recta tenus verſus aliquem polum mundi: vt verbi gratia ſi linea gyratiua, de qua ſuperius, recta fiat à Deo; ſanè verſus orientem, aut occidenrem, aut etiam vtrinque erit infinitè quoad maximum longa: nec iuxta eam poſitionem eius terminos vllos Deus videret; quippe, quos tum nullos ea haberet, ſicut modo eas habet, & à Deo videntur. Vide dicta ſuperius tract. 5. cap. 5. & hoc ipſo tract. 7. cap. 1. ad finem, vbi doctrinam præſentis ſolutionis ſponte conceſſi, & authoritate Euclidis confirmaui.

31. Arguunt quartò aduerſarij: Quantitas diſcreta, ſiue numerus componitur ex ſolis indiuiſibilibus, aut vnitatibus, iiſque finitis: ergo & quantitas continua ex indiuiſibilibus, ſiue punctis, non verò ex partibus ſine fine diuiduis componetur. Antecedens eſt manifeſtum, & à nemine non conceſſum. Conſequentia ſuadetur; tum ex Ariſtotele 6. Topicorum c. 14. vbi docet, ita ſe habere punctum ad lineam, ſicut vnitas ad numerum: ergo ſi numerus componitur ex ſolis vnitatibus, & linea non poterit niſi ex ſolis punctis componi: tum etiam, quia vna vnitas eſt immediata alteri: & tamen facit numerum, ſiue plus cum alia: ergo, tametſi vnum punctum ſit immediatum alteri, faciet tamen cum eo maius, ſiue quantitatem continuam. Immediatio vnius vnitatis numericæ reſpectu alterius & eſt ſponte ſua euidens, & vlterius probari poteſt, quia ſi inter quinque & quinque verbi gratia mediaret aliquid, iam non forent re ipſa decem, ſed vndecim, vt ſubtiliter diſputat B. Damaſcenus cap. 33. dialecticæ in hæc verba: *Si enim numeres quinque & quinque, non habent communem terminum copulantem ipſos: ſi enim des aliquid intermedium, quinque & quinque fiunt vndecim, & non decem.*

Reſpondeo, ad hoc vt vna vnitas faciat numerum, ſiue plus cum alia, non aliud requiri, quàm vt ambæ diſtinguantur inuicem: at optimè poteſt vna vnitas ab alia diſtingui, tametſi alterutra ſit indiuiſibilis: alioqui neque vna perſona diuina ab alia, neque Deus ab Angelo, aut animo rationali poterit diſtingui: vnde & vna vnitas indiuiſibilis quantumuis talis poterit facere cum alia plus, ſiue numerum. At hæc ratio non procedit in indiuiſibilibus quantitatis continuæ: haud enim ad hanc faciendam ſufficit diſtinctio partium eam conſtituentium: aliàs anima rationalis cum corpore, & Deus cum creaturis ſuis facerent quantitatem continuam, & extenſam quoad locum: proinde magis eſt, vt indiuiſibilia poſſint numerum, quam molem, & quantitatem diſcretam, quàm continuā conſtituere. Itaque conceſſo antecedente argumenti, nego cōſequentiam. 32.

Ad primam eius probationem dicendum eſt, Ariſtotelem adeò apertè nobis fauere, vt mirum ſit, eum nobis in præſentiarum obiici. Quod autem aliqui aiunt, eum in hac controuerſia loqui non tam ex ſuâ, quàm Mathematicorum ſententia, friuolum eſt: & ſic nihil firmum ex eo vnquam poſſet concludi: liberum enim cuiuis foret reſpondere, illum non ex ſuâ, ſed ex aliorum loqui opinione. Quocirca, quod cap. illo 14. libri 6. Top. dicit, ita ſe habere punctum ad lineam, ſicut ſe habet vnitas ad numerum intelligendum eſt quoad aliqua, non quoad, omnia: vt ſenſus ſit, non quod numerus, & linea adæquè coaleſcant ex ſolis indiuiſibilibus: ſed quod punctum inchoat lineam, eámque terminat, ſicut vnitas principium, & finis eſt numeri, omnémque auſpicatur, & vltimò complet. Ad alteram probationem negatæ à nobis conſequentiæ dicendum eſt, immediationem vnitatum non tollere earum diſtinctionem, ac proinde nec earum ſufficientiam ad numerum, ſiue plus conſtituendum: immediatio autem punctorum in quantitate continua, eſtò non tollat eorum diſtinctionem, at non tollere non poteſt eorum impenetrationem, quin potius facit, vt penetrentur inuicem: immediatus enim eorum contactus nequit non eſſe adæquatus: quæ autem adæquate ſe tangunt, eo ipſo ſunt penetrata: cùm autem aliqua penetrari, & ea ſimul facere maius, ſiue quantitatem continuam repugnet, non mirum ſanè, quod puncta ſibi vnita haud poſſint facere præfatam quantitatem, vt vt indiuiſibilia numerica, ſiue vnitates ſibi licèt immediatæ, efficiant quantitatem diſcretam. 33.

34. Hic ad latera extrinseca confugiunt non pauci, pręsertim Arriaga, & Ouiedo, aiuntque contactum immediatum, atque adæquatum duorum non debere esse penetrationem, quando solum est penes latus aliquod extrinsecum alterutrius: cum ergò vnum punctum continui immediatum alteri tangat illud adæquatè penes latus eius extrinsecum, non vero ita vt sit intra illud; inde est, quod non obstante eiusmodi contactu eorum adæquato haud debeant penetrari. Miror sane, quod adeo acquiescant in hac solutione aduersarij, vt eam putent euidentem, ac manifestam; cum sit manifesta petitio principij. Etenim latus extrinsecum puncti realis est locus indiuisibilis sibi proximus, & quem non tam occupat, quàm à vicino puncto occupatum extrinsecè respicit: quod ergo aiunt Authores memorati, ideo punctum A. verbi gratia non penetrari cum puncto B. quia illud solum tangit penes latus eius extrinsecum, nihil aliud est, quam ob id ea non penetrari, quia alterum non est in eodem loco cum alio, sed in loco ei proximo: at hoc ipsum est de quo, quomodo esse possit, controuertitur; & quod à nobis fusè impugnatum est suprà tract. 5. cap. 1. non ergo ad difficultatem respondent aduersarij, sed pro responsione dant idipsum, quod nobis difficillimum, imo inintelligibile videtur, gyrosque & rotas in disputatione fabricant.

CAPVT V.

Solutio cæterorum argumentorum aduersus nostram, ac veriorem opinionem.

35. QVintò arguunt aduersarij: Punctum moueri potest motu continuo per spatium imaginarium: at spatium imaginarium hoc ipso ex indiuisibilibus constat: ergò etiam extensio realis indiuisibilibus realibus constare poterit, & debebit. Maior probatur: quia corpus mouetur motu continuo, quod inintelligibile videtur, nisi puncta in corpore contenta continuè moueantur. Minor suadetur: quoniam si spatium imaginarium per quod punctum mouetur, eo ipso indiuisibilibus non constaret, sed potius partibus in infinitum diuiduis, sanè punctum, quod per illud spatium mouetur, non posset non occupare partes diuisibiles spatij, atquè adeo mathematicè seu quoad locum diuisibile & extensum esset, non verò omnino indiuisibile, contrà quam supponitur. Confirmatur, & declaratur: Punctum continuè motum lineam spatij occupat, & vbicationem efficit, vt omnes mathematici fatentur, apud quos nihil celebrius, quam lineam esse vestigium puncti, & superficiem vestigium lineæ in transuersum motæ: sed punctum nunquam occupat plusquam spatium indiuisibile, aliàs extensionem aliquam haberet: ergo linea spatij, quam fluxu suo occupat, indiuisibilibus tantum constat. Quod autem aiunt Conimbricenses 6. phys. cap. 2. quæst. 2. art. 3. effatum illud Mathematicorum esse meram fictionem, qua indiuisibilitatem lineę versus latitudinem, & superficiei versus profunditatem explicant, omninò falsum est; nec apparet, quo fundamento dicatur, nisi ad eludendam vim positæ confirmationis.

Ad quam, & totum argumentum respondent aliqui, punctum non moueri, per se loquendo, motu continuo, & in tempore, sed motu discreto, & in instantibus, vt docet Rubius 6. phys. cap. 10. quæst. 1 art. 2. & apud hos illumque Albert. Magnus, B. Thomas, Capreolus, Ægidius, Iandunus, Sotus, & alij. Itaque non est, cur punctum occupet illud spatium imaginarium, per quod corpus, in quo continetur, continuè, & in tempore mouetur, ac per consequens nec cur eiusmodi spatium indiuisibilibus constare debeat: punctum ergo moto corpore de puncto siue indiuisibili spatij in aliud punctum imperceptibiliter transit, sine eo quod pertingat spatium diuisibile medium, & ab omni loco per se absoluitur eo tempore, quo partes spatij diuisibilis punctum, punctúmque illius interiectæ à corpore transmittuntur. 36.

37. Verùm hæc responsio nulla est, doctrináque nititur absona, vt benè animaduertit P. Tellez disp. 35. phys. sect. 1. num. 8. ad finem: quid enim magis absonum, & contra experientiam, quam aliquid transire de extremo ad extremum spatij sine medio. Nec iuuat, quod plures aduersariorum dicunt, punctum reale transiens ab vno indiuisibili spatij ad aliud, non esse quidem per se in spatio diuisibili intermedio, esse tamen in illo per accidens, & ratione corporis cui vnitur: non inquam, hoc iuuat; aut enim punctum est in spatio diuisibili intermedio propriè & verè, licet per denominationem ab vbicatione corporis, cui vnitur: & sic redit tota vis argumenti, nec explicatur, cur punctum non sit extensum, ac diuisibile virtualiter, siue quoad locum: aut punctum impropriè tantum, & late est in spatio diuisibili, per quod corpus mouetur: & sic proprie transit de extremo ad extremum sine medio, quod est omninò absurdum. Nec magis prodest, si cum aliis aduersariorum dicas, transitus grandes, & perceptibiles esse contra experientiam, & reuera absonos: punctum autem reale transire de extremo ad extremum sine medio imperceptibiliter: tum propter exiguitatem, paruamque distantiam medij: tum etiam, quia, vt puncta ipsa non percipimus, ita nec possumus eorum motus, ac per consequens nec transitus intermouendum percipere. Hoc, inquam, haud etiam magis prodest: nam, vti in motu non dantur morulæ perceptibiles per se loquendo, ita neque imperceptibiles, quemadmodum suprà tract. 5. cap. 2. & 3. latè demonstraui: similiter ergo, sicut experientia cogente non possunt admitti in motu vllo locali transitus perceptibiles de extremo ad extremum sine medio, ita nec etiam imperceptibiles.

38. Deinde plerique aduersariorum fatentur, nullas interuenire morulas etiam imperceptibiles in motu locali: & certè, vt dictum est, id à nobis apertissimè demõstratum est loco proximè citato: at darentur tales morulæ iuxta solutionem, quam impugnamus: nam secundum eam in toto illo spatio diuisibili, quod punctum, punctúmque spatij interiacet, non mouetur punctum reale corporis, sed potius absoluitur à loco, & à motu: sed tum mouetur per id spatij corpus, cui punctum inest: quiescit ergo & morulam texit multiplicem punctum corporis, dum hoc mouetur: quid enim est aliquid morari, atque quiescere,

cere, quàm non moueri, sed à motu cessare, dum aliud mouetur. Rursus non magis indiuisibile est punctum etiam quoad locum, quàm Angelus, iuxta aliquos aduersariorum: Angelus autem mouetur continuè, & non transeundo de extremo ad extremum sine medio: quidni ergo & punctum ita possit moueri? Tandem motum puncti continuum, ac nullo transitu etiam imperceptibili interruptum haud obstare eius indiuisibilitati omnimodæ statim constabit: ergo &c.

39. Respondeo ergo longè probabilius esse, quod punctum moto corpore moueatur continuè, fluxúque suo veram spatij imaginarij lineam transmittat, & vbicationem efficiat. Cæterùm inde neutiquam infertur, punctum esse virtualiter extensum; quia, licèt hoc percurrat spatij partes versus longitudinem vi motus, eas tamen non simul, & in instanti, sed successiuè, atque in tempore occupat: qui verò puncta mathematicè, & virtualiter extensa admittunt, ea in instanti, & simul, non verò successiuè solum pluribus spatij partibus commensa adstruunt, ac debent. Itaquè punctum in duratione sibi proportionata, & indiuisibili non nisi spatium sibi proportionatum, & indiuisibile occupat, quod satis est ad veram eius indiuisibilitatem non solum physicam, sed etiam mathematicam, seu localem. Et quidem punctum, dum successiuè, & continuè mouetur, lineam spatij, vt diximus, attingere, & vbicationum describere, tametsi, quando post motum in tempore factum ad instans peruenit, in eoque quiescit, haud nisi punctum spatij omnino indiuisibile occupet, doctrina est Pererij lib. 10. phys. cap. 14. a. 3. Cardinal. Toleti 6. phys. cap. 2. quæst. 1. Barth. Amici etiam in phys. tract. 25. quæst. 1. Vallesij controu. 58. ad tyrones Gregorij in 2. distinct. 2. quæst. 2. art. 1. Scoti eadem dist. quæst. 9. necnon Licheti, Bissolis, & aliorum Scotistarum ibidem.

40. Sextò arguunt aduersarij: possibilis est globus perfectè sphæricus: fac ergo, eum per planum rotari vbique, & quaquauersus, sanè hoc ipso tanget illud vbique in solo puncto: rotari namque per illud est tangere illud in solo puncto: igitur vbique & quaquauersus rotari per illud est vbique tangere illud in puncto duntaxat: nequit autem planum vbique tangi à globo, & aliunde nusquam ab eo tangi nisi in puncto, quin planum vbique sui punctis, siue indiuisibilibus constet: ex iis ergo, & non ex partibus sine fine diuiduis coalescit: ac proinde hoc ipsum de quouis alio continuo dicendum est.

41. Respondent aliqui apud P. Tellez disput. 25. phys. sect. 1. num. 9. globum rotatum per planum semper tangere illud in punctis virtualibus, id est à partibus non realiter, sed virtute distinctis: quare planum quaquauersus constabit punctis virtualibus: hoc autem non arguet, illud non constare partibus infinities diuiduis, cum præfata puncta ab eiusmodi partibus non distinguantur, eásque potius dari petant, supponantque. Contra tamen est, quia sicut non potest produci, aut vniri realiter animalitas, quin re ipsa vniatur, ac producatur rationalitas, quidquid sit, an ratio terminandi vniorem, aut productionem sit vna, & non altera, de quo alibi, nimirum quia animalitatis, ac rationalitatis distinctio haud est realis, sed virtualis, & solius rationis ratiocinatæ: ita similiter haud poterit tangi punctum solum virtualiter intrinsecè distinctum à parte diuisibili, quin hæc tangatur: globus ergo perfectè sphæricus rotatus per planum, illud reipsa tanget in parte diuisibili, tametsi forsan ratio eius contactum terminandi sit punctum virtuale: at contingi planum penes partem suam extensam, adeoque planam ac globo, quin in hoc sit vlla planities, sed potius sit perfectè sphæricus, ac rotundus, videtur impossibile.

Respondent alij secundò apud eundem Tellez vbi supra num. 9. planum non tangi quaquauersus à globo per illud agitato, quia nimirum, inquiunt, per illud subsultim decurrit, hoc est sursum imperceptibiliter saltando: at nequit corpus aliquod tangere quaquauersus, & vndique spatium reale, aut imaginarium, per quod non commeat, nisi subsultando identidem, vt est luce clarius: proinde non est quod planum vbiuis constet punctis: haud enim, vt dictum est, vbicunque tangitur à globo per illud rotato. Iure tamen merito hanc solutionem irridet noster Tellez loco citato: quo enim fundamento dicitur, quod necesse sit, globum statis interuallis tantisper eleuari à plano, dum per illud mouetur? annon id diuinare est? Fac globum manu superposita trahi per planum: nonnè saltus illi imperceptibiles, & confictæ ab aduersariis eleuationes tum erunt non solum non necessarij, sed ex natura rei impossibiles? 42.

Tertiò respondent alij, globum, dum per planum mouetur, illud tangere in solo puncto: hinc tamen haud sequi, quod solis punctis constet planum, quia non quaquauersus illud tangit globus, sed potius à puncto illius ad aliud punctum sine medio transit: cum autem hic transitus fiat respectu punctorum plani non admodum, sed modicissime, & imperceptibiliter distantium, inde est, quod non possit à nobis discerni, an detur talis transitus: vnde videtur nobis, quaquauersus tangi planum à globo, cum tamen re ipsa aliter se res habeat: & quidem, si saltus imperceptibiles hoc modo explicentur, non vero per crebras eleuationes à plano versus supernum aëra, vt disputant aliqui, quorum paulo superius facta fuit mentio; si, inquam, ita explicentur, nihil in iis esse absurditatis. Quarto alij respondent, planum tangi à globo in solis lineis, dum hic super illud agitatur: nec vero hinc sequi, continuum componi ex solis lineis, adeóque ex indiuisibilibus versus aliquam dimensionem: quia nimirum id spatij, quod est inter lineam, & lineam plani, parum, & imperceptibiliter distantes, intactum relinquitur à globo eiusque puncto, quod per planum rotatur. Verùm hæ ambæ solutiones in simili impugnatæ sunt paulò suprà hoc ipso capite inter reiiciendam priorem responsionem argumenti præcedentis. Porrò ad id, in quo versamur in præsenti respondent alij quintò impossibilem esse globum perfectè sphæricum. Neque non ad id alij sextò respondent, talem globum possibilem esse, at impossibile esse, quod immediate rotetur per planum illudué tangat, & non potius mediante aëre. Sed hás etiam solutiones ex professo reiecimus suprà tract. 4. cap. 3. neutraque suppositis ibi dictis videtur admodum probabilis. 43.

Itaque melius respondere posse arbitror, globum tangere planum in parte indeterminata, & quamuis simul in puncto, non tamen semper in 44.

eo

eo solo, nec etiam in sola linea: eiusmodi autem contactum non obesse aut planitiei plani, aut rotunditati globi: cæterùm non præcisè, quia est in parte indeterminata, vt male censent aliqui, quos eo nomine impugnaui suprà citato tract. 4. cap. 3. sed quia est semper inadæquatè in parte indeterminata: videlicet, quia non illam, sed aliam minorem eius partem tangit globus, & rursus assignata illa minori eius parte non illam adæquatè, sed aliam minorem, quin vnquam assignari possit vlla particula eius adeò exigua, quam ex toto tangat, & non potius penes aliam magis exiguam in ea contentam. Quod declaratur exemplo puncti intrinsecè constituentis planum, huiusque consequenter partem extensionémque sine fine diuiduam immediatè tangentis, quin propterea sit extensum, aut virtualiter, & quoad locum diuisibile: scilicet, quia ita non tangit adæquatè, sed inadæquate ac versus minus semper, & minus partem, extensionémue diuisibilem, cui vnitur: quo fit, vt ei non debeat commensurari, aut ad eius instar extendi: quidni ergo in præsenti propter similem contactum globi, & plani semper inadæquatum defendi possit, quod alter alterum in parte tangat indeterminata, sine præiudicio, vel planitiei in vno, vel rotunditatis in alio.

45. Pro cuius solutionis luce, & intelligentia, dices aduersus eam primò: contactus in parte determinata plani, etiam minima earum, quæ possit assignari, arguit in corpore globoso tangente, planitiem determinatam; idque quicunque, & qualiscunque sit eiusmodi contactus. Similiter ergo omnis contactus in parte indeterminata plani arguet in globo eam tangente, planitiem saltem indeterminatam: quo fiet, vt globus, contrà quam supponitur, haud sit perfectè sphæricus. Respondeo concesso antecedenti, & negata consequentia. Ratio autem disparitatis est, quia contactus in parte determinata etiam minima plani est adæquatus: nam, si esset inadæquatus, foret quidem in parte non determinata, sed proportionali & indeterminata, cum minima parte determinata non sit alia determinata minor, penes quam fiat contactus inadæquatus: vnde non est mirum, quod omnis contactus in parte determinata minima plani arguat in hac planitiem determinatam: par ratio est de contactu in parte determinata plani non minima, sed maiori: nam saltem debet esse adæquatus, penes partem aliquam determinatam minorem contentam in maiori; alioqui absolutè loquendo non erit in parte determinata, vt tali. At contactus in parte indeterminata à nobis concessus haud debet esse adæquatus, sed poterit semper esse inadæquatus vnde in globo planum tangente, & per illud rotato, ne indeterminatam arguet planitiem.

46. Dices secundo, iuxta hanc solutionem necessario concedendos esse in motu globi per planum transitus, siue saltus saltem imperceptibiles de extremo ad extremum sine medio. Ad hoc enim vt spatium aliquod sine eiusmodi saltibus percurratur, opus est vt à mobili adæquatè tangatur: tangit namque illud non adæquatè, sed inadæquatè est penes aliquam partem non tangi à mobili, adeóque hoc de extrema eius spatij parte ad aliam extremam pergere sine transitu per intermediam. At iuxta nostram solutionem, spatium plani adæquatè nunquam tangi potest à globo per illud rotato, cum vtriusque contactus sit semper inadæquatus. Ergo, &c. Respondeo, assignata in plano quouis parte intermedia, eam tangi à globo, dum hic per illud mouetur, quamuis inadæquatè, & in alia parte minori: & rursus ne hanc ita non tangi, quin assignabilis sit in illa quædam alia, quæ tangantur, & sic de hac tertia, & ita in infinitum: itaque inter quosuis terminos plani quantumuis sibi vicinos semper aliquid spatij inadæquatè tangitur à globo per illud agitato: atque hoc satis superque est, vt nulli dentur in motu globi per planum saltus, aut transitus de extremo ad extremum sine medio, etiam imperceptibiles. Sed de hoc iterum tract. sequenti.

Dices tertiò, doctrinam præsentis nostræ solutionis non cohærere cum dictis suprà tract. 4. cap. 3. & 4. Sed quod cohæreat, est manifestum: namque ibi tantum negauimus globum tangere planum in parte indeterminata, contactu adæquato: quippe de hoc solo loquebantur ij, quos impugnabamus: hic autem admittimus contactum globi, & plani in huius parte indeterminata, non adæquatum, sed inadæquatum. Rursus modò dicimus, planum tangi in parte indeterminata à globo, dum hic per illud mouetur continuè, atque in tempore: at ibi duntaxat asseruimus contactum vtriusque, non in parte indeterminata, sed in solo puncto; præscindendo à tali motu alterius per alterum, ac supponendo globum tangere planum in solo puncto, quando aut quiescit ab omni motu, aut quando post motum temporaneum peruenit ad instans, in eoque quodammodo mouetur ad punctum spatij. Quæ ergo hic asserimus, & quæ loco citato præsupposuimus, haud discrepant inuicem, sed potius inter se belle colludunt. 47.

Dices denique quartò, & superiorem confirmabis instantiam: si vera sit doctrina impræsentiarum tradita nullum erit fundamentum, quo probatum est à nobis, actu dari in continuo puncta: id enim probauimus, vbi suprà, ex contactu globi, & plani in solo puncto: vbi autem contactus vtriusque esse possit in parte indeterminata, vt esse posse concedimus, cur esse debeat vllatenus in puncto, nedum in eo solo? quod si non debet, actum videtur esse, de argumento à nobis facto. Respondeo, puncta à nobis vbi suprà probata esse, ex eo quod contactus adæquatus globi, & plani esse debeat in solo puncto: talem autem esse posse eorum contactum non repugnat, esto alter alterum tangat inadæquatè in parte indeterminata, vt adstruimus in præsenti: Insuper, quod globus tangat planum in solo puncto, inter quiescendum ab omni motu, aut dum mouetur quodammodo instantaneè, vti loco obiecto arguebamus, non obstat, quo minus tangat planum in parte indeterminata, quando successiuè, & in tempore mouetur. Argumentum ergo, quod instaurauimus pro existentia punctorum, haud infringitur, nec labefactatur per doctrinam, quam in præsenti tradimus. Et quidem ob id contactus globi, & plani potest esse inadæquatus, & in parte indeterminata semper minori, atque minori, dum mouetur, quia inter quiescendum, potest esse in minimo, seu puncto indiuisibili: tantum ergo abest, vt ex contactu globi, & plani, qualem modò adstruimus, eneruetur argumentum factum pro punctis 48.

continui,

continui, vt potius ex præfato contactu lucem, & robur accipiat.

49. Arguunt septimò alij aduersus veriorem sententiam. Si continuum constaret ex partibus etiam proportionalibus infinitis, eæ essent inter se re ipsa, licèt non ad sensum, æquales, & adæquatè distinctæ, aliæque omninò extra alias: quod enim plures dicunt, eas esse infinitas, infinitéque diuidi posse, non secundum æqualitatem, sed secundum proportionem minoris ac minoris, id à nobis reiectum est satis superque cap. 1. huiusmet tractatus: at eo modo repugnat infinitas partium continui: ergo nullo modo est possibilis. Id suadetur: nam si partes infinitæ, eo modo qui dictus est, darentur in continuo, haud dubiè duobus terminis versus locum clauderentur; possétque, & deberet in iis assignari prima, & vltima. Consequens autem est absurdum: ergo & id ex quo sequitur. Consequentis absurditas probatur: quia ex illo consequenti vlterius sequeretur, Deum posse, incipiendo ab hac duratione determinata, ac non proportionali, sed sensibili & longiuscula, & prosequendo pro cæteris durationibus etiam determinatis totius æternitatis, destruere præfatas partes infinitas continui bipalmaris verbi gratia, nempe primam eius partem proportionalem in prima duratione determinata æternitatis: secundam partem itidem proportionalem in secunda duratione determinata: & sic vltra sine fine: haud secus, ac determinatæ pœnæ damnati licet infinitæ, in infinitis durationibus determinatis à Deo successiue producuntur. Tum sic: in eo euentu nulla pars indeterminata præfati continui bipalmaris designari posset, de qua verum non esset enuntiare in aliqua duratione determinata, *iam destructa est*: sicut ex pœnis damnati successiuè producendis, quantumuis numero infinitæ & etiam determinatæ sint, nulla erit, de qua in aliqua duratione determinata non erit verum enuntiare, *iam producta, & transacta est*, cum post quamuis earum pœnarum alia subsequatur: ergo de parte indeterminata seu proportionali, quæ in prædicto continuo vltimum locum obtineret, verum esset adueniente aliqua duratione determinata enuntiare, iam destructa est: cùm igitur omnes illæ partes non nisi successiuè destruerentur, singulæ nimirum singulis durationibus determinatis, ac per consequens vltima pars destrui non posset, nisi prius destructis omnibus, quæ eam loco antecederent, sane in aliqua duratione determinata æternitatis verum esset dicere, *infinitæ partes indeterminatæ, seu proportionales incipiendo ab vna duratione determinata æternitatis, & prosequendo per cæteras, in aliqua tandem successiuè destructæ sunt.* Consequens autem hoc postremum, ex præcedentibus manifestissimè illatum, videtur haud minus manifestè falsum: nisi namque tale sit, cur pœnæ omnes Iudæ verbi gratia quantumlibet infinitæ, in aliqua tamen duratione determinata æternitatis desinere esse non possint? aut cur aliàs infinitum simpliciter tale transigi, & finiri, ac proinde finitum esse nequeat? Confirmatur: si partes illæ proportionales, quas prædiximus, haberent primam, & vltimam quoad locum, eas etiam haberent infinitæ durationes determinatæ, quibus commensurantur, & in quarum singulis singulæ suo ordine destruerentur: at euidens est, infinitas durationes determinatas successiuè labentes, haud posse sortiri primam, & vltimam: tum propter dicta: tum etiam quia eadem ratione infinitæ partes non solum proportionales, & indeterminatæ, sed determinatæ, ac sensibus perceptibiles continui permanentis possent habere primam, & vltimam, quod tamen falsum esse patet: eiusque falsitas à nobis non tantum concedetur, sed etiam ex professo suadebitur infra libro septimo, cùm sermo fuerit de infinitate corporis naturalis.

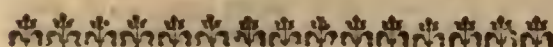
Respondeo, in continuo permanente bipalmari, verbi gratia esse infinitas partes proportionales, sin minus re ipsa, saltem sensibiliter æquales, adæquatéque distinctas, & extra se positas: & tamen eas sibi definire primam & vltimam quoad locum. Quod autem obiicitur in contrarium, posse Deum eas destruere per totam æternitatem proportionabiliter & commensuratè ad huius durationes determinatas: primam scilicet partem proportionalem siue indeterminatam, in prima duratione determinata: & secundam partem itidem indeterminatam in secunda duratione determinata: & tertiam in tertia, ac sic in infinitum; hoc inquam negandum est, eoque negato cessat tota vis argumenti, & confirmationis. Quod negandum sit, ac velut omninò falsum reiiciendum, liquet: quia continuum permanens infinitarum partium, de quibus loquimur, & continuum successiuum infinitarum partium determinatarum æternitatis à parte pòst haud habent inter se, absolutè loquendo, proportionem, nec possunt inuicem commensurari: quo modo ergo potest Deus vnius partes destruere proportionabiliter & commensurate ad partes alterius. Id autem ostenditur. 50.

Primò: quia alterum continuum eorum, nempe permanens, est finitum versus maximum, & alterum è contrario est infinitum syncathegorematicè: hoc posterius vtrinque conceditur: illud prius, quod à nobis adstruitur, nempe non obstante infinitate partium indeterminatarum, continuum permanens, esse posse finitum versus maximum, esto videatur petitio principij, nequaquam tamen talis est, cum non assumatur gratis, vt aiunt, & absque fundamento, sed rationibus haud paucis id in loco efficacissimè probauerimus. Rursus prius continuum est partium indeterminatarum innumerabilium, posteriùs verò infinitarum partium etiam determinatarum: vtraque ergo de causa fit, vt eorum alterum non habeat respectu alterius proportionem, nec ei possit commensurari. Quod amplius demonstratur: quantitas continua, & quãtitas discreta haud semper habent inuicem proportionem, vt ostensum ex professo c. 4. huiusmet tractatus: similiter ergo quantitas continua permanens, & quantitas continua successiua haud debent habere proportionem: adeóque in præsenti, &c. Quid plura? vna quantitas permanens continua cum alia etiam permanenti, atque continua non habet aliquando proportionem, nec ei potest commensurari: mirum ergo non est, si in præsentiarum haud vendicent sibi proportionem, nec commensurentur inuicem quantitas continua permanens bipalmaris verbi gratia & quantitas continua successiua durationum æternitatis? id perspicuum est; quia, vt demonstrauimus suprà tract. 5. cap. 5. ex Euclide & Mathematicis diameter est 51.

asimeter,

asimeter, siue incommensurabilis costæ in quadrato, & alia quauis figura: nec potest assignari certa aliqua dimensio, per quam mensurentur ambæ illæ extensiones, siue quæ toties sit in vna, ac toties in alia.

52. Quanquam autem, iuxta Doctrinam solutionis nostræ hactenus probatam, nequeat Deus destruere successiuè partes indeterminatas continui bipalmaris verbi gratia, seruando porportionem cum infinitis durationibus determinatis æternitatis; at eas aliter, & absque ea proportione, & ordine sumptas potest destruere successiuè per totam æternitatem: & sic non videret Deus vnquam vltimam earum destructam, sed assignata quauis destructa superessent semper aliæ plures destruendæ; ad eum modum, quo in pœnis damnatorum vna semper subsequitur aliam, & ex ea veluti renascitur. Tandem apponunt aduersarij duplicis generis argumenta: alia, quibus in vniuersum probari consueuit, repugnare actu infinitum cathegorematicum secundum numerum: alia vero, quibus probatur, tempus haud posse constare ex partibus, sine fine diuiduis, & quæ à paritate rationis vim etiam habent in continuo permanenti. Sed ad posterioris generis argumenta fiet satis tract. sequenti huiusmet libri; & ad prioris generis inferius lib. septimo.

TRACTATVS VIII.

Compositioni continua corporis naturalis quæ compositio continua temporis respondeat?

CAPVT PRIMVM.

Tempus corporis naturalis, & cuiusuis alterius entis ex instantibus omnino indiuisibilibus, sed tamen non solis constare verius est.

1. PRIOR pars nostræ sententiæ, qua statuimus, aliqua esse in tempore quouis instantia omninò indiuisibilia, est omnium eorum scholasticorum, qui tuentur, esse in corpore naturali continuo aliqua puncta omninò indiuisibilia. Probatur autem primò authoritate sanctorum Patrum: ac in primis Augustini lib. 12. confession cap. 28. ibi: *Quis neget, tempus præsens carere spatio.* Et lib. 11. confession. cap. 15. *Si quid intelligitur temporis, quod in nullas, vel minutissimas momentorum partes diuidi possit, id solum est, quod præsens dicatur; quod tamen ita raptim à futuro in præteritum transuolat, vt nulla mora extendatur: nam si extenditur, diuiditur in præteritum, & futurum: præsens autem nullum habet spatium.* Quid his clarius?

2. Consentit, & quidem manifestissimè, Basilius Homilia. 1. in Hexaëmeron, vbi super ea verba Genes. *in principio fecit*, sic inquit ibi: *Creatio rerum momento minus perfecta est, citraque omnem temporis absoluta morulam: quandoquidem impartile quiddam est principium, nec vlla internallari dimensione à se toto dispescitur. Quemadmodum enim principium viæ via nondum est, domus quoque principium neutiquam censetur domus: ieidem & principium temporis adeo tempus non est, vt ne eius quidem sit minima portio. Quod si vnus aliquis contentione pervicaci astruet, temporis principium esse tempus: is nouerit, ipsum principium oportere, iuxta hanc positionem, diduci in multifidas temporis partes, nempe in principium, media, atque finem. Atqui res prorsus deridicula videtur, vel mente concipere principium principij.* Hæc ille.

Quibus consimilia habet D. Isidor. Hispalens. lib. 13. Etymolog. cap. 2. ibi; *Partes horarum admittunt diuisionem, quousque venias ad tantum temporis punctum, & quandam momenti stillam, vt per nullam morulam produci possit, & ideo iam diuidi non potest: hec est atomus temporis.* Fauet etiam B. Hieronymus tom. 3. in epist. ad Minerium & Alexandrum ibi; *Quando enim dicit* (supple, Paulus 1. Corinth. 15.) *in puncto temporis & in motu oculi, atque momento futuram omnium resurrectionem, cunctam primæ, & secundæ resurrectionis excludit fabulam: vt alij primi, alij nouissimi resurrecturi esse credantur. Atomus autem punctum temporis est, quod secari, & diuidi non potest.* Nec minus apertè fauent Greg. Nissen. in lib. de opificio hominis cap. 22. in hæc verba; *Punctum, & oculi momentum appellat* (scilicet Paulus vbi suprà) *Extremum temporis terminum omnis expertem dimensionis, quique nullas in partes diuidi queat.* Et Damascen. in Dial cap. 33. ibi; *Tria igitur sine quantitate; vnitas, & punctum, & nunc.* Eidem etiam sententiæ suffragantur Concilium senonense, Iulius primus Pontifex, Cælestinusque etiam Pontifex, locis cap. sequente citandis, neque non etiam B. Anselmus hoc ipso cap. referendus. Patribus ac Pontificibus Ecclesiæ libet tandem accensere Senecam lib. 6. natural. quæst. cap. 32. ad finem ibi: *Fluit tempus, & auidissimos sui deserit. Nec quod futurum est, meum est, nec quod fuit. In puncto fugientis temporis pendeo.* 3.

Rursus secundò prior illa pars nostræ sententiæ titulo capitis præfixæ probatur ex diuersitate, quam res habent in incipiendo, atque desinendo. Pro qua explicanda suppono, res bifariam incipere, & desinere esse; nimirum intrinsece, aut extrinsece: incipere esse extrinsece est incipere per vltimum sui non esse; in hunc modum, *Nunc non est res & immediate post erit:* Desinere esse extrinsece, est desinere per primum sui non esse, in hunc modum; *Nunc non est res, & immediate antea fuit:* Incipere esse intrinsecè est incipere per primum sui esse, hoc pacto; *Nunc est res, & immediate antea non fuit:* Desinere esse intrinsece, est desinere per vltimum sui esse, hoc pacto; *Nunc est res, & immediatè post non erit.* Inceptio & desitio intrinseca, siue per esse rei primum aut vltimum, eiusmodi appellatur, quia esse rei ei intrinsecum est: inceptio verò, & desitio extrinseca, siue per primum, aut vltimum rei non esse, eiusmodi etiam vocatur, quia non esse rei re vera ei extrinsecum est. Porro, sicut in præfatis propositionibus voculæ *fuit*, & *erit*, significant solas partes temporis, ita etiam vocula, *nunc*, iterum atque iterum repetita solum instans indiuisibile denotat. 4.

Suppono deinde, res omnes simul, & non successiue productas incipere, & desinere esse intrinsece: simul enim producuntur: ergo in instanti: ergò de iis verum est, *Nunc sunt, & immediate antea non fuere:* Eademque ratione, nunc 5.

nunc sunt, & immediatè post non erunt. Producuntur autem, destruuntúrque simul res omnes indiuisibiles, eo quod careant partibus, quæ successiuè & vna post aliam producantur, destruanturue: necnon qualitates diuisibiles contrario carentes, quo earum tota, & simultanea productio impediatur, aut consimilis destructio promoueatur, quales sunt lux, intellectio, volitio, & sensio, ac tandem forma substantialis vitalis, quamuis diuisibilis censeatur, in determinatam materiæ partem vltimo dispositam minimi naturalis nomine appellatam tota simul introducitur, eodémque modo ab ea expellitur. E contrario verò res omnes successiuè productæ incipiunt, & desinunt esse extrinsece: si enim extrinsecè, & per primum, aut vltimum sui esse in aliquo instanti inciperent, aut desinerent, sanè non successiuè, sed simul quoad aliquam sui partem producerentur, ac destruerentur. Quæ autem successiuè producuntur, sunt qualitates omnes, quæ contrarium habent, & motus localis, qui, licet contrario careat, ratione tamen spatij interiecti successiuè produci, & mobile prius in vna parte spatij quam in alia collocare debet. De his, quæ diximus, tum hoc numero, tum etiam præcedenti huius cap. qui plura velit, adeat Patrem Suar. de Sacrament. tom. 3. in 3. p. disp. 8. sect. 1. necnon Conimbricenses, Toletum, Rubium, Pererium, & Hurtadum in physica. Supposita ergo eorum, nostráque doctrina paulo superius breuiter explicata, sic arguo. Res omnes indiuisibiles, necnon qualitates diuisibiles contrario carentes, formæque substantiales vitales in hoc saltem rerum ordine simul, & instanti omnino indiuisibili incipiunt, seu producuntur, eadémque ratione destruuntur ac desinunt esse, vt suprà efficaciter est probatum: at id fieri non posset, si non darentur in tempore instantia prorsus indiuisibilia: ergo &c. Tertio probatur prior illa nostræ sententiæ pars; quia in continuo permanenti dantur indiuisibilia, vt ostensum est suprà tractat. 4. capite 3. & 4. quidni ergo dentur in continuo successiuo? Et quidem rationes Authorum ea non minus in hoc posteriori continuo, quam in illo priori negantium in simili solutæ sunt à nobis loco proximè citato.

6. Iam vero posterior nostræ sententiæ pars, nimirum tempus haud componi ex solis indiuisibilibus, seu momentis prorsus talibus, est ferè eorum omnium philosophorum, qui defendunt continuum permanens ex solis punctis omninò indiuisibilibus haud coalescere. Dixi, *ferè*, propter Patrem Ouiedo, qui controu. 17. phys. punct. 11. n. 3. probabilius putat, tempus non constare nisi ex instantibus omni ratione impartibilibus, & tamen continuum permanens magis ex partibus sine fine diuiduis, quam ex solis punctis nulla ratione secabilibus, aut extensis componi. Sed enim quod inconsequenter procedat, quodque vera sit, vt dixi, posterior opinionis nostræ pars, hunc in modum suadetur. Namque cur de vtroque continuo eodem modo philosophandum non sit? an quia, vt ait Ouiedo vbi suprà difficultates contra nos, & Aristotelem impresentiarum obiici solitæ, magis vrgent in continuo successiuo, quàm in permanenti: at hoc falsum esse constabit, cap. 4. huius tractatus? an solùm, quia vtriusque dispar est natura, atque conditio? vnde fit, alterum ex solis indiuisibilibus, non alterum coalescere: at etiam hæc ratio nulla est: quia quod diuersæ sit naturæ vtrumque continuum, arguit quidem, indiuisibilia vtriusque diuersa esse: non verò alteri indiuisibilia sola, & non alteri inesse: alias eadem ratione defendi posset, aquam ex indiuisibilibus solis coalescere, secus verò ignem; nimirum, quia hic, & illa non est eiusdem genij, & naturæ.

Secundò probatur eadem posterior nostræ sententiæ pars: quia instans omninò indiuisibile additum alteri non facit maius: ergò maius successiuè tale, siue tempus haud poterit coalescere ex solis instantibus prorsus indiuisibilibus. Consequentia est perspicua. Probatur antecedens: tum à paritate punctorum continui permanentis, quorum nullum immediatè additum alteri posse facere in suo genere maius probatum est suprà tract. 5 cap. 1 tum etiam authoritate Anselmi in lib. de Incarnat. cap. 8. ibi *Punctum in puncto non est, nisi punctum: habet enim punctum, velut medium, punctum mundi, velut punctum temporis, id est, præsens tempus, æternitatis nonnullam similitudinem, non parum ad eiusdem æternitatis contemplationem vtilem. Vnde latius aliàs disputandum est, hic tantum hoc sufficiat, quia punctum simplex, id est, sine partibus, & indiuisibile est velut æternitas: & ideo punctum cum puncto sine interuallo non est nisi vnum punctum, sic æternitas cum æternitate non est nisi vna æternitas* Hae Anselmus, quibus nihil clarius, aut subtilius. 7.

Tertiò probatur illa met posterior opinionis nostræ pars: quia si tempus indiuisibilibus prorsus talibus constaret, eadémque ratione continuum permanens ex punctis, sane nullus motus esset velocior alio, vt suprà tractat. 5. fusè ostendi: Imò & si continuum permanens ex punctis indiuisibilibus Physicè, & Mathematicè non constaret, sed vel ex partibus virtualiter extensis; si tamen tempus ex instantibus omninò indiuisibilibus constaret, motúsque quiuis in instanti fieret, certè non posset motus circuli superioris velocior esse motu circuli inferioris, absque rotæ diruptione, aut flexione, vt etiam citato tract. 4. demonstratum. 8.

Quartò denique suadetur id ipsum, quod posteriori loco adstruximus: quia omne tempus bifariam; idest, in duas partes æquales diuidi potest: at si instantibus finitis duntaxat constaret, ita haud esset diuiduum: ergo &c. Maior suadetur, quoniam omnis quantitas permanens bifariam diuidi potest, vt constat ex Euclide lib. 1. proposit. 9. & 10. ergo & omnis quantitas successiuè siue tempus omne. Minor vero perspicua est: quia tempus constans quinque instantibus bifariam, siue in duas partes æquales diuidi non potest; ideóque numerus non par, sed impar est, & appellatur.

* * *

CAPVT II.

Tempus corporis naturalis, alteriusue vllius rei, ne etiam ex solis instantibus physicè indiuisibilibus, sed virtualiter diuisibilibus, & inflatis, extensisue constare verius est.

9. PRobatur primò, & nisi fallor euidentissimè: quia alioqui darentur mor[...], dum descendit lapis in centrum, in tali eius descensu, ac motu: nam morari lapidem est vbicationem lapidis in vno, & eodem spatio loci per aliquod tempus durare: at, dum lapis descendit in centrum, eius vbicatio A. verbi gratia, motu producta duraret per aliquod tempus determinatum, & non qualecunque, aut penè indiuisibile, sed diuisibile infinities: non autem in alio, alióque semper spatio loci (haud enim est indifferens ad hoc, & illud) ergo in eodem. Porro tales morulæ imprimis ab aduersariorum non paucis minimè admittuntur, & ob id aliam explicandi temporis rationem ineunt. Deinde impugnantur morulæ illæ, si fortè ab iis concedantur, quia non possent non esse perceptibiles: siquidem essent tot morulæ, quot motus: nam non sunt plures motus, quam vbicationes: at quot sunt vbicationes, tot sunt morulæ, vt nostrum probat argumentum: non sunt ergo plures motus verbi gratia descendentis in centrum, quam morulæ, sed totidem. Quin etiam morulæ durarent centies millies, plusquam motus: his ergo perceptis, quomodo non perciperentur morulæ: ergo suadetur assumptum: etenim tempus immaginarium cuiusuis vbicationis diuidi potest in particulas centum mille, & vnam amplius: fac ergo productionem primam vbicationis, siuè motum in ordine ad illam factum durare in vna tantum particularum illarum, eamque totam sibi vendicare; certè conseruatio eius vbicationis, quæ non est motus, sed quies, & mora in cæteris durabit: in illis enim durabit vbicatio; cum non ergo vt primò producta, necesse est, vt quatenus conseruata: reliquæ autem particulæ, sunt centies millies plures, quam vna singulis earum æqualis: tantundem ergo, & non minus excedentur motus lapidis à morulis, quas texit inter descendendum. Eodem argumento probari potest, morulas non tantum centiesmillies esse plures quam motus, sed etiam milliesmillies, & bismillies millies, & deciesmilliesmillies, centiésque milliesmillies, & sic in infinitum; cum nullus numerus partium temporis, in quo durat quæuis vbicatio lapidis descendentis in centrum, assignari possit, quo non sit assignabilis alia maior.

10. Secundò impugnatur eadem sententia: quia duratio A. verbi gratia si est virtualiter in infinitum diuisibilis, ac virtualiter extensa, aut, quod perinde est, si æquiualet infinitis durationibus minoribus, ac minoribus semper, quin vlla sit, quam non sequatur alia magis exigua; planè sequetur, has omnes, si Deus velit eas successiuè, vt aiunt, producere, pertransitum iri, atquè finiendas esse intrà spatium durationis A, & simul non pertransitum iri tum, neque esse finiendas. Prior contradictionis pars suadetur: nequit finiri æqualium vnum aliquo temporis spatio, absque eo quod in illo finiatur aliud: vt si in decem instantibus decem Angeli possunt à Deo produci, in iisdem quidni decem homines ab eo possint produci? at duratio A finitur transacto spatio temporis imaginarij, cui est suaptè natura commensa: tum ergo finientur infinitæ illæ durationes, quæ durationis A magnitudinem, vt supponitur, non excedunt. Rursus finito spatio, siue tempori imaginario (de quo perinde ac si esset reale, in hac, & quauis alia simili quæstione loquendum) durationes omnes ei commensæ finiantur necesse est: ast infinitæ durationes ei, quæ vocatur A, æquales, huius spatio, siue tempori imaginario respondent, & istud spatij, cui respondent, finitur; aliàs ne finem habitura esset duratio A: omnes ergo, non obstante earum infinitate finem sortientur.

Posterior contradictionis pars suadetur: idcirco, iuxta aduersarios, partes horæ, si sint diuisibiles formaliter in infinitum, pro eo ac putauit Aristoteles, non poterunt vnquam finiri, quia nulla est, ad quam non sequatur alia: idcirco etiam iidem putant, instantia æternitatis ex parte post, quod aiunt, nunquam exhaustum iri, aut ad finem peruentura, quia nullum eorum est ex quo non renasceretur aliud: at durationum infinitarum, de quibus loquimur, nulla est post, quam non sit futura alia: non ergo poterunt finiri in tota æternitate, nedum in durationis A. spatio. Rursus, si infinitæ illæ durationes finiri, ac successiuè produci omnes possunt vnius horæ spatio (faciamus tantundem perseuerare moram illam, siue durationem A.) sane supplicia damnatorum vt vt, innumerabilia, eius horæ interuallo poterunt exhauriri: aduersarij enim non distinguunt nobiscum inter infinitatem, & infinitatem: nec vnam putant esse posse proportionalem, aut indeterminatam, aliam verò non proportionalem, & determinatam: vnde, si determinato tempore aliquam infinitatem dant posse finiri, necesse est id fateantur de omni: quid autem magis ridiculum, quam damnatos meritas peccatorum suorum pœnas luere, nec tamen vltra horam eos puniri? Pari etiam ratione fieret, æternum illud gloriæ pondus bonis iustorum operibus debitum citissimè posse euanescere, intra horam verbi gratia, & quamuis breue sit, atque volatile, esse tamen ex condigno & non infrà: quo tamen quid magis absonum?

Tertiò confutatur eadem opinio: quoniam nullum est instans temporis imaginarij, in quo homo (nisi dormiat, aut alia de causa non aduertat) conuerti ad Deum, atque de peccatis suis resipiscere nequeat: at hoc, quod admittendum

mittendum esse mox constabit, non possunt admittere, nec tueri ij quibuscum cernimus: ergo, &c. Minor est perspicua: namque, cum tempus imaginarium, cui coexistit peccatum Petri verbi gratia, eiúsque duratio indiuisibilis A. infinitis partibus constet, atque in ea aliæ minores, & minores semper possint assignari; sane ex suppositione quod peccatum Petri, eiusque duratio illa indiuisibilis sit in aliquibus, non potest non esse in omnibus, cum essentialiter respiciat omnes: post transactum ergo primum instans imaginarium illius temporis in cæteris omnibus necessario durat peccatum Petri: quî ergo in eis liberum & integrum illi esse potest, conuerti à peccato, atque in gratiam, & amicitiam Creatoris sui redire? Maior autem nostra suadetur authoritate concilij Senonensis in decreto fidei 15. vbi hæc habentur: *cum illa* (scilicet gratia Dei) *semper sit in promptu; nec momentum quidem prætereat in quo Deus non stet ad ostium, & pulset &c.* Quorsum autem stetet in quouis momento ad ostium pectoris nostri, nisi in quouis ei possumus aperire, eique obtemperare; suprà illud Apocalypsis 3. *Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad eum:* vbi particula, *si quis audierit vocem meam, & aperuerit iannam*, indicat vtrumque esse in manu peccatoris præsente, atque aspirante gratia Dei. Huc faciunt ea sacræ paginæ loca, in quibus adstruitur, quoduis instans vitæ nostræ esse, & viæ: ex eis enim fit, hominem in quouis instanti posse conuerti, ac vitam æternam promereri: perinde enim est, esse in via, atque talis meriti esse capacem: quod autem supponimus adstrui variis Scripturæ locis de via nostra, id non sine fundamento supponi exploratum est: quid clarius? (vt alia omittam testimonia) eo Ecclesiastici capite 11. vers. 17. *ante obitum operare iustitiam.* Et capite 16. vers. 19. *ante iudicium para iustitiam tibi.* Et vers. 22. *ne verearis vsque ad mortem iustificari.* Certè quoduis instans vitæ nostræ est ante obitum, iudicium, mortem. Quando igitur ante hæc possumus mereri, & ad Deum conuerti profectò id possumus in quouis instanti nostræ vitæ & à Deo concessi nobis æui.

13. Dicent aduersarij, peccatorem, ex suppositione quod semel talis sit in aliquo instanti temporis imaginarij, non posse à peccato suo ad Deum conuerti, pro cæteris instantibus, quibus prior duratio indiuisibiliter respondet, & quæ non minus quam prius illud respicit: cæterùm hanc suppositionem esse consequentem: idem enim est, peccatum esse, seu durare in illo instanti priori, ac esse in sequentibus, quæ est durationis simplicitas, & indiuisibilitas: proindè non posse peccatorem non esse talem in sequentibus, ex suppositione quod sit peccator in priore, est non posse statum peccatoris, eundem, & indiuisibilem, non esse ex suppositione quod sit; quæ necessitas, & suppositio eam inferens est consequens, & non antecedens: vnde ea non tollit libertatem antecedentem, & propriè talem, pro quouis eorum instantium in peccatore, vt conuertatur, si quidem velit conuerti à viis suis malis: qua ratione Deus in quouis instanti liberè amat iustum; quia, licet ex suppositione quod semel eum amore prosequatur, non possit non semper prosequi, hæc tamen suppositio est consequens determinationem diuinæ voluntatis, eam, inquam, per quam in quouis instanti amat, & ab ea est prorsus indistincta, non verò illam antecedens: haud enim per alium actum amatur iustus à Deo in instanti A. verbi gratia, & per alium ex priori necessaria ratione deriuatum amatur in reliquis instantibus, sed per eundem, & indiuisibilem.

Hæc solutio facili negotio, nisi fallor refelli potest. Namque ex sacri instrumenti pagina id videtur apertè colligi, peccatorem, ex suppositione quod talis sit in quocunque instanti, nihilominus posse in sequenti ad Deum conuerti; ita vt verum sit dicere, *nunc Petrus verbi gratia non est peccator, & immediate ante fuit in statu peccati:* excellentia enim diuinæ gratiæ, eiusque vtilitas in sacra Scriptura tantopere commendata in eo consistit, quod hominem alium, quam antè immediate fuerit, semper facere queat, scilicet de impio iustum, ac Dei filium: at hæc vis diuinæ gratiæ tollitur de medio ab aduersariis. Confirmatur: fingamus, tempus vitæ, ac viæ, peccatori reliquum, esse decem durationum diuisibilium virtualiter, & non plurium: sane partes imaginarij temporis, cui omnes correspondent, sunt infinitæ; & nulla partium harum est, in qua præsto non sit gratia: quorsum autem tanta, ac tam assidua gratiæ assistentia, si decem tantum temporis imaginarij partes sunt; in quarum vna possit aliter se habere, atque in alia immediatè, aut quasi immediatè, antecedenti? ad hoc quidni satis sit, decies tantum conferri gratiam, in principio nimirum existentiæ durationis cuiusuis earum, de quibus loquimur: esto enim postea statim euanescat, nec redeat, donec incipiat sequens duratio indiuisibilis, eodem tamen modo peccatori proderit, vt est luce clarius: minuunt ergo aduersarij necessitatem gratiæ, aut sin minus gratiæ, certè continuationis illius, qua ad ostium cordis nostri stat, ac pulsat; cum tamen eam continuationem veluti necessariam, ac magnopere vtilem Scripturæ deprædicent. 14.

Confirmatur, & declaratur iterum: quamuis aduersarij vtcunque possint explicare, quod homo in quocunque instanti imaginario possit potentia antecedenti non peccare; at nullo modo, quod ita possit à peccato conuerti, cum tamen hoc posterius ex scripturis apertè colligatur, nec nisi iis negatis possit negari. Assumptum suadetur: etenim peccatum actuale Petri verbi gratia, semel commissum sortitur primam durationem realem, non indiuisibilem omninò, sed potius virtualiter diuisibilem in infinitum, hoc est respondentem infinitis partibus temporis imaginarij: quamuis autem in 15.

quauis harum peccatum potuerit non committi, aut non fuisse factum, (vt sic dixerim) at in nulla, ex suppositione quod semel praecesserit, potest tolli: Pertum autem conuerti est eius peccatum tolli, ex suppositione quod praecesserit, non verò eum numquam peccasse: ad conuersionem ergo in nullo eorum instantium erit potentia antecedens.

16. Quartò principaliter eadem sententia confutatur: quia eius Authores communiter negant durationes virtualiter indiuisibiles, & instantaneas, nullóque modo extensas: at quod sint admittendae suadetur: tum, quia vbicationes prorsus indiuisibiles, & omni extensione destitutae dantur in rebus, vt suprà ostensum manet: similiter ergo, &c. Secundò, quia eas videtur admisisse Iulius primus in decreto, quòd habetur tom. 1. Conciliorum, post. 3. eius epistolam, & cuius etiam fit mentio dist. 3. de poenit. cap. *talis.* Verba Pontificis sunt isthaec; *quia dominus non solum temporis, sed etiam mentis inspector est, sicut latro vnius momenti poenitentia meruit esse in paradiso &c.* Vbi, cum momentum distinguatur contra tempus, planum est, sermonem esse de momento, quod non sit tempus etiam breuissimum, aut morula quantumuis minima, adeoque de momento siue instanti tum formaliter, tum virtualiter indiuisibili. Eodem modo, quo Iulius loco supra dicto locutus est, videtur loqui Caelestinus Papa epistola ad Episcopos Galliae cap. 2. ibi: *vera conuersio mente potius, quam tempore metienda est, dicente Propheta; si conuersus fueris, saluus eris.*

17. Denique durationes omninò indiuisibiles, & ne virtualiter extensae, ac diuisibiles nequeunt non dari, hoc ipso quod dentur instantia temporis omninò indiuisibilia, & nullatenus extensa: quod autem haec dentur, patet ex dictis cap. 1. huius tractatus, ac praesertim ex testimoniis Sanctorum Patrum, quae ibi allegauimus. Namque Augustinus ibi à nobis relatus ait, dari instantia, quae careant spatio, & quae nulla mora extendantur; Basilius ea dari, quae sint citra omnem temporis morulam, nullamque habeant interuallarem dimensionem; Isidorus ea, quae per nullam morulam produci possint; Hieronymus ea, in quae nulla possit cadere sectio, aut diuisio; Gregorius Nissen. eiusmodi, vt sint expertia omnis dimensionis. Damascenus eiusmodi, vt destituantur quantitate; ac tandem Anselmus talia; vt eorum vnum additum alteri facere non possit maius: at nihil horum cadit in instantia imaginaria, siue realia inflata, atque extensa virtualiter: non ergo haec, sed potius instantia omninò indiuisibilia adstruuntur a Patribus nuper per transennam memoratis, & cap. 1. latius allegatis.

CAPVT III.

Tempus corporis naturalis, & cuiusuis vlterius rei constare ex partibus sine fine diuiduis probabilius est.

18. AT probatur in primis authoritate Augustini lib. 6. de musica cap. 8. vbi sic loquitur: *quamlibet enim breuis syllaba cum & incipiat & desinat, alio tempore initium eius, & alio finis sonat: tenditur ergo & ipsa quantulocunque temporis interuallo, & ab initio suo per medium suum tendit ad finem. Ita ratio inuenit, tam localia, quam temporalia spatia infinitam diuisionem recipere: & idcirco nullius syllaba cum initio finis auditur.* Quae verba clariora sunt, quam vt egeant ponderatione. Pro eadem sententia allegari potest Basilius in Exaëmeron homil. 1. vbi sic inquit; *res prorsus deridicula videtur, vel mente concipere principium principij. Quisquis enim principium* (temporis scilicet) *bipertitò secat, is duo principia pro vno efficiet, verius perquam multa, imò infinita, quando id quod semel dissecueris in alia rursus segmina intercidi potest.* Tum sic arguo: iuxtà Basilium, si principium temporis esset diuisibile, sane diuidi posset in infinitas partes: at quidquid sit de principio temporis, certe ipsum tempus est diuisibile: ergo non nisi in partes infinitas, ex doctrina magni Basilij. Fauet etiam Isidorus libro 13. Etym. capite 2. suprà citato, quatenus ibi distinguit partes temporis ab eius instantibus, siuè indiuisibilibus: necnon Damascenus cap. 35. dialecticae eandem partium, & instantium temporis distinctionem innuens: atque Anselmus de incarnatione Verbi cap. 7. quatenus ibi docet, (pro eo ac retuli circa finem capitis primi huiusmet tractatus) vnum instans additum alteri non posse facere maius, siue quantitatem temporis. Alios Patres breuitatis causa praetermitto.

Et secundò sic argumentor à ratione. Tempus, seu continuum successiuum non constat ex solis instantibus formaliter, & virtualiter indiuisibilibus; nec etiam ex solis instantibus virtualiter diuisibilibus siue extensis inflatisuè, vt duobus capitibus praecedentibus manet ostensum: relinquitur ergo, vt constet partibus in infinitum diuiduis. Tertiò ac postremò argumentor pro hac eadem sententia: quia iuxtà eam facilè possunt enodari, quae circa compositionem temporis difficultates in aliorum sententiis sunt prorsus inexplicabiles. Prior enim difficultas principalis aduersarios torquens in eo posita est, quod, sicut indiuisibilia continui permanentis, si sint immediata, haud possent non penetrari, & esse simul loco; ita etiam indiuisibilia continui successiui nequeant non coëxistere, & esse simul tempore, si sint immediata: ast hoc, quod adeo difficile est, in nostra, & Aristotelica sententia facilè componitur: siquidem ob id indiuisibilia temporalia sibi immediata deberent eo ipso esse simul, quia adaequarè essent immediata, & nihil vnius esset, quod non esset immediatum alteri, quae nimirum esset eorum indiuisibilitas prohibens dari aliud & aliud, in quibus partim esset proximitas & contiguitas, partimque non esset. Caeterùm partes quaeuis temporis ita sunt immediatae, vt earum immediatio non sit adaequata, sed potius in alterutra possit semper aliquid assignari, quod alteri non sit immediatum, sed alicuius partis proportionalis, ac minoris interstitio dissitum: 19.

situm: haud ergo est, cur partes temporis, licet aliquo modo immediatæ, penetrentur inuicem, aut sint simul.

20. Posterior impresentiarum difficultas, ac per plurium fons est, qua ratione vnus motus alio velocior sit, siue, quod perinde est; cur extrema vnius motus magis inter se distent, quàm extrema alterius, etsi vterque motus æquali tempore duret, nullisque sit morulis interruptus. Hæc autem difficultas, quæ quanta sit ex superioribus patet, admissa infinitate partium temporis & loci trifariam explicari potest. Ac primò quidem si dicamus, licet vtrumque mobile per horam verbi gratia continuo moueatur, & per æqualem partem motus quantum vnum spatij de nouo acquirit tantundem aliud etiam acquirat; cæterùm plures esse partes horæ, in quibus testudo verbi gratia nihil spatij acquirit de nouo, quam sunt partes illæ, in quibus aquila denuò non acquirit aliquid de spatio loci: quia verò nulla pars horæ adeò exigua etiam ab intellectu diuino signabilis est, in qua adæquatè sumpta testudo nihil spatij acquirat, ita vt in ea penes aliquam illius partis particulam aliquid spatij non acquirat, partésque omnes horæ, in quibus nihil spatij acquirit, intermistæ sunt partibus, in quibus aliquid acquirit spatij: idcirco testudo totius horæ spatio numquam quieuit, nullamque morulam propriè texit: mora enim, aut quies à motu tunc vsuuenit, cum signari saltem à Deo potest aliqua particula temporis, in qua adæquatè sumpta nihil spatij mobile conficit: quod verò in aliqua temporis particula solùm inadæquatè sumpta nihil spatij conficiat, non tam mora, quam tarditas appellari debet. Porrò ex infinitate partium temporis proficiscitur, quod numquam sit deuenire ad aliquam partem temporis adeo exiguam, vt in tota ea nihil spatij mobile acquirat; sicut ex infinitate partium continui permanentis oritur, quod deuenire non sit ad vllam partem adeò exiguam, vt se tota aliam immediatè tangat: de quo plura superius.

21. Secundò id ipsum explicari in hunc modum potest. Quod vnum mobile velocius alio moueatur, maiusque spatium loci æquali temporis interuallo conficiat; oriri potest ex eo, quod vnum mobile plures eiusdem loci determinati partes indeterminatas motu suo non attingat, quas tamen mobile, quod tardius mouetur, motu suo attingit. Hinc tamen minimè fit, mobile transire de loco in locum sine medio, aut de extremo in extremum saltibus etiam imperceptibilibus ferri: quia ad saltum qualemcunque de extremo in extremum sine medio necesse est, vt aliqua sit particula spatij, quam secundum se totam, & adæquatè sumptam mobile motu suo non attingat, neque possideat. At eiusmodi particula spatij secundum se totam à mobili intacta nulla est nec à Deo signabilis est; eo quod partes omnes spatij à mobili non possessæ infinities intermixtæ, & variegatæ sunt partibus spatij, quæ à mobili per motum possidentur: sic, vt iterum atque iterum dixi, nulla pars continui permanentis ab alia, aut è conuerso secundum se totam tangitur, sed signata quauis partim tangitur, partimque non tangitur ab alia. Hæc autem infinita alternatio partium spatij, quarum aliæ à mobili tangantur, aliæ verò non tangantur admissa infinitate partium spatij, rectè percipitur; ea vero negata, imperceptibilis est. Vno verbo: quod aliquis motus alio velocior sit, proficiscitur ex eo, quod in ordine ad tempus, aut in ordine ad locum, aut certè in ordine ad vtrumque vnus alio rarior sit; sicut è contrario, quod vnus alio tardior sit. quamobrem iure merito P. Hurtado in præsenti asseruit, difficultatem de velocitate, & tarditate motus valdè affinem esse difficultati de raro, & denso.

Ex his colligitur primò, qua ratione explicanda sit inæqualitas illa, qua mouentur vnius rotæ diuersi circuli inter se vniti, & quæ cæteris quidem explicatu difficilior est: siquidem in primis circulus inferior rotæ potest non quiescere moto superiori, non obstante vnius maiori velocitate quoad motum, quam alterius: quidni enim hoc habeant commune, cum cæteris omnibus mobilibus inæquali velocitate præditis? at disruptio rotæ dum mouetur, ex eo solùm oriri potest, quod aliquis eius circulus non quiescente, sed moto altero; suppositis ergo nostris principiis, non est cur rota circulariter mota debeat disrumpi, aut frangi. Deinde motus rotæ non fit præcisè in instanti; vt plures aduersariorum arbitrantur, sed in tempore: quare non est, cur circulus inferior rotæ in orbem agitatæ eandem quam anteà proportionem cum superiori non seruet, sicut oportet, vt rota nè flectatur quidem. 22.

Colligitur secundò, velocitatem, & tarditatem motûs, si in eo consistant, quod motus modò pluribus, modò paucioribus localis spatij partibus correspondeat, esse modo realiter distinctos à motu ipso, cum huius duratio, per quam tempori labenti coexistit, ab eo non distingui ex natura rei non possit. Quod si in eo consistant, quod motus per vbicationes à se successiuè productas modò pluribus, modò paucioribus spatij partibus æquali tempore correspondeat sanè velocitas, & tarditas à motu ipso nullo modo distinguantur, cum motus se ipso essentialiter tales talésque vbicationes producat, & modo maius modo minus spatium radicaliter respiciat, eique commensus. Colligitur tertiò, motum posse esse velociorem, & velociorem in infinitum syncathegorematicè, eadémque ratione tardiorem sine fine esse posse: cum velocitas, & tarditas motus desumantur in ordine ad partes loci, aut temporis; ad partes, inquam, indeterminatas, quibus motus commensus, aut non commensus est; partes autem hæ plures, aut pauciores in infinitum esse possint ob infinitatem temporis & loci; sanè motus velocior aut tardior in infinitum esse poterit. 23.

Colligitur quartò, contra Caietanum tom. 3. tract. 2 de infinitate Dei, §. *sed quoniam*, & contra nostrum Ouiedo controu. 14. physic punct. 7. numero 8. motum aliquem diuinitus posse esse summè velocem, absque eo quod mobile rarefiat aut intumescat; siue, quod perinde est, absque eo quod in duobus locis, vnquam collocetur; nimirum si mobile motum omnibus

bus partibus etiam indeterminatis temporis, & loci commensum exerceat, nulláque particula vtriusque sit, in qua etiam adæquatè sumpta plus spatij denuo non conficiat. Cæterùm ne diuinitus quidem motus aliquis summè tardus esse potest: quia, cum tarditas sita non sit in eo, quod mobile in toto tempore, vel in aliqua illius parte adæquatè sumpta, nihil spatij de nouo adipiscatur: sed in eo, quod absque vlla morula, aut quiete semper minus spatij de nouo comparet; sane cum spatium necessario sit minus, & minus in infinitum, & ad minimum diuinitus etiam deuenire non sit, ad motum tardissimum, & quo alius tardior non sit, ne de potentia etiam absoluta gradus esse poterit.

24. Atque hactenus duo priores modi explicandæ velocitatis, & tarditatis motuum localium. Alium ordine tertium addo, nulla ratione supponentem, quod partes aliquæ temporis etiam inadæquatè transeant sine motu eis respondente; nec quod similiter partes vllæ spatij localis motu non attingantur etiam inadæquatè. Namque, vti nullum punctum superioris circuli est, cui non correspondeat aliud in inferiori circulo; & tamen non sequitur, æquales esse numerum punctorum vnius, ac numerum punctorum alterius, nec per consequens dari inter ipsos circulos æqualitatem, quia videlicet, vt explicui tractat. præced. capite 3. & alibi sæpè, inter vnum infinitum, & aliud non potest esse stricta, & positiua æqualitas: vti, inquam, hæc ita se habent, ita optimè stat, nullam esse partem etiam indeterminatam temporis in qua mouetur æquila, quando conficit spatium vnius leucæ verbi gratia, cui non correspondeat alia, in qua etiam adæquatè sumpta moueatur testudo: & tamen non esse æquales positiuè partes temporis mensurantis motum alterius, neque durationem motus, quo altera pertransit spatium illud leucæ, esse æqualem durationi motus, quo altera tantundem spatij peragit, aut habere tot partes determinatas: nimirum ob id, quod infinita non seruent proportionem, nec dici possint inuicem æqualia.

25. Quin etiam, esto daremus, tot esse partes indeterminatas temporis imaginarij respondentis motui vnius, ac motui alterius, & veram esse inter vtrasque æqualitatem, haud propterea sequitur, vnum motum esse quoad durationem æqualem alteri, aut, quod perinde est, æquè velocem, aut tardum: quia scilicet quantitas discreta seu numerica, & quantitas continua, siue quoad tempus, non seruant proportionem, nec ex illius æqualitate huius rei infertur æqualitas. Deinde è contrario sumamus motum aquilæ durantem per spatium quadrantis horæ verbi gratia, & motum testudinis æqualiter etiam durantem: sanè nulla pars loci etiam indeterminata est, quam altera tangat etiam adæquatè, cui non respondeat alia pars loci, quam altera etiam motu suo adæquate pertingat: & tamē non sequitur, tot positiuè partes esse loci ab vna acquisiti per motum illum, quot sunt partes, quæ acquiruntur ab alia per æqualis temporis motum; aut spatium loci, quod altera percurrit, esse æquale spatio loci, quod altera peragit: nimirum ob infinitatem partium loci, & improportionem quantitatis discretæ, & numericæ ex vna parte, & quantitatis localis, atque continuæ ex alia, vt in simili proximè manet explicatum.

26. At inquies: vt inter infinitum, & infinitum partium indeterminatarum temporis, ac etiam loci potest dari positiua inæqualitas, ac plus, & minus; quidni & æqualitas? at inæqualitatem illam superius in duabus solutionibus præcedentibus admisimus: cur ergo renuimus æqualitatem, de qua sermo est, admittere in præsenti? Respondeo eam inæqualitatem re vera non esse à nobis superius admissam: quod enim diximus, plures partes indeterminatas temporis esse, in quibus testudo verbi gratia nihil spatij de nouo acquirit, quam partes, in quibus aquila desinit nouum aliquod spatium acquirere; intelligendum est, non de pluralitate formaliter, ac strictè tali, sed tantum materialiter, & arguitiuè tali: quia nimirum si segregarentur partes temporis, in quibus testudo veluti cessat à motu, & non essent intermixtæ semper motibus, & similis fieret segregatio partium temporis, in quibus veluti non mouetur aquila; sanè priores partes longiorem moram, maiorísque dimensionis quietem efficerent, quam posteriores. Et hac etiam eadem ratione explicandum est, quod posuimus, partes leucæ verbi gratia plures relinqui intactas ab vno mobili, velociori scilicet, quam, quæ relinquuntur intactæ ab alio, quod tardius mouetur.

CAPVT IV.

Soluuntur argumenta contra nostram, at veriorem sententiam de compositione continua temporis.

Arguunt primò aduersarij: Si tempus constaret partibus in infinitum diuiduis, hora verbi gratia haberet infinitas partes inuicem distinctas, inuicémque æquales, quarum vna esset post aliam, sanè partes vnius horæ nunquam pertransire possent; cum ideo durationes extituræ per totam æternitatem à parte pòst nunquam pertransiri queant, quia aliæ post alias infinitæ sunt. Confirmatur primò: Nulla pars horæ est vltima: signata enim quacunque, alia, saltem minor in ea contenta, vlterior signari potest: numquam igitur hora finiri poterit; nihil enim nisi per vltimum sui finiri potest. Confirmatur secundò: Nulla pars horæ est immediata, & proxima instanti terminatiuo horæ: ergo ad instanti initiatiuo horæ ad eius instans terminatiuum nunquam deuenire erit. Consequentia perspicua videtur: qua enim ratione ad instans terminatiuum horæ gradus esse potest, nisi per partem ei instanti proximam, & immediatam? Antecedens suadetur: quia signata quauis horæ parte, alia saltem communicans, siue indeterminata ei instanti immediatior, & propinquior assignari potest. 27.

28. Respondeo: Quantitas discreta, & Arithmetica partium temporis longè diuersæ rationis est à quantitate continua, & Mathematica vt tract. præced. cap. 4. in simili latè ostendi: quare, licet vna sit infinita simpliciter, non propterea alia etiam simpliciter infinita, & æternitatis æmula esse

esse debet. Quod autem partes, seu durationes æternitatis, nunquam pertransiri possint, non ideo est, quia vtcumque infinitæ sunt, sed quia ita infinitæ sunt, vt quæuis earum magnitudinem, & quantitatem à nobis signabilem sortiatur, & vocabulo horæ, semihoræ, quadrantis, aut alio simili nobis noto appellari, & discerni possit: tempus autem hac infinitate partium non gaudet: quare non est, cur non possit pertransiri.

29. Ad primam confirmationem dicendum est: quod finitur, & desinit esse intrinsecè, debet finiri, & desinere esse per vltimum sui esse, secus vero quod finitur, & desinit esse extrinsece: cum ergo partes horæ finiantur, & desinant esse solum extrinsecè, ad instar cæterarum rerum successiuarum; sanè per vltimam sui partem desinere, aut finiri non debent: atque adeo, quamuis vltima parte destitutæ sint, adhuc finiri, & desinere poterunt. Vel aliter: hora habet partes, quarum vna vltima sit, hoc est, qua alia adæquatè distincta vlterior non sit: licet enim quæuis pars etiam ea, quæ velut vltima designatur, vlterius diuidua sit in alias, aliásque; cæterùm omnibus iis partibus simul sumptis nihil in tota hora vlterius est: quod satis est, vt possit hora finiri. Ad secundam confirmationem dicendum est: sicut progrediendo dignitatis ordine à creaturis magis, & magis perfectis in infinitum, tandem deuenire est ad Deum, estò nulla creaturarum possibilium perfectissima, Deóue immediata sit; ita similiter progrediendo successionis ordine ab vnis partibus horæ ad alias, tandem deuenire erit ad instans terminatiuum horæ, tametsi huius nulla pars vltima, aut instanti terminatiuo immediata sit. Aut aliter: non solum aliqua pars horæ, verùm etiam tota hora collectiuè sumpta eius instanti terminatiuo immediata est negatiuè quidem, eo quod inter horam collectiuè sumptam, & illud instans nihil mediet, aut possit: qua ratione tota creaturarum collectio Deo immediata est, eo quod inter eam collectionem, & Deum nulla creatura mediare possit: hæc autem immediatio negatiua sufficiens est, vt à primo instanti horæ ad eius vltimum instans gradus sit.

30. Arguunt secundò aduersarij: si hora infinitas partes, etiam indeterminatas, infinitaque instantia complecteretur; sanè actus amoris Dei ab aliquo elicitus viatore, & per horam durans, per infinita duraret instantia: infinitas ergo portiones determinatas gloriæ mereretur, ac proinde esset simpliciter infinitè meritorius: quo quid magis absurdum? Antecedens perspicuum est: consequentia suadetur: quia actus amoris Dei durans per vnicum instans præmium determinatum, atque adeo determinatam portionem gloriæ meretur: ergo si duraret per infinita, infinitum præmium determinatum, infinitasque portiones determinatas gloriæ mereretur.

31. Respondeo, continuationem liberam amoris Dei exigere determinatam temporis quantitatem, & moram, in qua, & non pauciori fiat, & in qua, quod consequens est, sic non fieri possit, vt, si semel in ea fiat, non possit in tota illa non fieri, ac reperiri. Nónne visus noster ita comparatus est, vt propter imbecillitatem suam non possit obiectum vllum videre, nisi in certa aliqua magnitudine, & quantitate: at libertas nostræ voluntatis est etiam valdè imbecillis. Nónne etiam motus omnis localis certum quoddam, temporis petit interuallum, in quo, & non minori exerceri possit, & intrà quod non patitur sisti: at actus voluntatis nostræ in fieri, & in conseruari est quidam motus. Denique actus amoris Dei postquam est primò productus, non potest statim destrui, sed per aliquod spatium temporis debet conseruari: sicut ergo talis actus statim à prima sui productione vendicat sibi certam moram, cur non etiam eius liberæ continuationes per horæ spatium multiplicem moram, nullamque non determinatam sibi afferant? id suadetur: quia aliàs in proxima, aut quasi proxima parte indeterminata temporis primam eius actus productionem sequente, & eius destructionem mensurante posset alius nouus amor Dei à voluntate produci, & post hunc alius, & sic voluntas posset in tota hora infinitos actus amoris Dei producere: quod tamen est euidenter falsum, & contra experientiam.

His constitutis, fac verbi gratia centum actus amoris Dei, & non plures inter se distinctos in spatio vnius horæ elici posse à voluntate nostra: profectò totidem habebit hora morulas, seu partes determinatas, in quibus eadem voluntas possit actum amoris Dei, quem primò produxit, liberè continuare: igitur si in toto vnius horæ spatio ea continuet liberè vnum, eundemque amorem Dei, non nisi centum erunt eius amoris continuationes liberæ: ergo centum exercitia libertatis: ergo centum merita determinata: ergo centum partes determinatæ præmij: ergo non infinitæ; imo nec finitæ in maximo aliquo, & incredibili numero. Atque hinc in forma ad difficultatem argumenti facilè cuiuis constabit. 32.

Arguunt tertiò aduersarij: partes temporis non vniuntur, nec continuantur inter se: at sine vnione haud potest esse vlla diuisibilitas: eàque tantum diuidi possunt, ac separari, quæ vniuntur: partes ergò temporis non sunt diuisibiles sine fine, sed potius instantia prorsus indiuisibilia. Maior probatur; quia, quæ non sunt simul, haud possunt continuari, siue verè vniri; aliàs forma anteáquam existeret, vniri posset materiæ: at partes temporis non sunt simul, sed vna succedit alij, non ergo verè vniuntur, aut continuantur inuicem. Confirmatur: quia, estò vniri possint inuicem partes temporis, eadem redit difficultas: siquidem posset Deus partes omnes temporis sine vnionibus conseruare: tùm autem non essent diuisibiles vllo modo, nedum sine fine, vt proximè manet ostensum: essent igitur indiuisibilia, siue instantia: eiusmodi ergo etiam sunt, dum vniuntur; cùm vnio non variet naturam partium, sed eas naturaliter inuariatas inuicem copulet. 33.

Huic argumento, & eius confirmationi multum deferunt aduersarij. Sed immeritò: nam quod ad argumentum attinet, eius maior est haud dubiè falsa: quid enim falsius, quàm partes temporis non vniri inter se? Atque in primis quod vniantur patet ex B. Damasceno in dialect. cap. 33. ibi: *Sed & tempus mensuratur in præteritum, & in futurum, & habent particulæ ipsius communem terminum copulantem ipsas nunc:* Quo eodem modo loquuntur alij Patres. Neque non id ipsum patet; quia, si qua ratione partes temporis verbi gratia motus cælestis verè non continuarentur, nec vnirentur inuicem; maximè quoniam, quæ non sunt simul tempore Physicè, & verè vniri non possunt; partes autem temporis simul tempore non sunt, cum successiuæ sint, aliæque sequantur alias; at hæc 34.

 ratio,

ratio, qua nituntur aduerſarij; & qua negatam à nobis maiorem probant, nullius momenti eſt: quia, quæ ſimul loco non ſunt, vbi in locis immediatis ſint, Phyſicè vniri, ac verè continuari poſſunt: ergo etiam quæ ſimul tempore non ſunt, vbi in temporibus immediatis ſint, Phyſicè poterunt vniri, atque continuari. Confirmatur, atque obiter eleuatur exemplum; quo vtuntur aduerſarij: ſi ad vnionem informatiuam, qua videlicet forma vnitur materiæ, ſpectes; eius extrema non poſſunt non eſſe in eodem loco, & in eodem tempore: at vnio continuatiua leges vnionis informatiuæ quoad ſimultatem loci non ſeruat: cur ergo eas ſeruare debeat, quoad ſimultatem temporis? Porro autem ad confirmationem argumenti in ſimili factum eſt ſatis ſuprà tract. 7. c. 4. circa medium. Cætera etiam argumenta, quæ fieri poſſunt, contra noſtram, & Ariſtotelicam compoſitionem temporis, facilè ſolui poſſunt ex dictis eodem tractatu.

LIBER QVARTVS
DE
Cauſis Corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS.
DE ESSENTIA CAVSAE IN COMMVNI.

CAPVT PRIMVM.
Quæ ſit Eſſentia Cauſa in Commmuni.

1. AVSA à P. Suarez 1. Metaph. diſp. 12. ſect. 2. num. 4. & aliis ita ſolet definiri. Cauſa eſt principium per ſe influens eſſe in aliud. Pro cuius definitionis luce, & intelligentia objicies contra eam primò. Poteſt aliquid eſſe cauſa ſui quoad ſecundum eſſe, ac ſe per actionem ſecundariam producere: qua ratione Chriſtum in Euchariſtia ſui ipſius cauſam eſſe ipſemet P. Suarez aſſerit: at nihil à ſe ipſo aliud eſt: ergo de ratione cauſæ, non eſt, vt eſſe in aliud influat. Objicies ſecundò. Pater Æternus influit eſſe in perſonam filij à ſe aliam, ſeu realiter diſtinctam: at eius cauſa non eſt: ergo, &c. Minor perſpicua eſt: tum quia P. Latini Patrem Æternum filij cauſam eſſe omnes negant, vt P. Hurtadus in præſenti teſtatur: tum, quia ſi qua cauſa filij eſſet, maximè efficiens: at Pater Æternus filium efficere, ſiuè facere nequit: iuxta illud ſymboli; *genitum, non factum.*

2. Objicies tertiò. Pater creatus v. g. Petrus eſt cauſa filij ſui, Pauli ſcilicet, quem genuit: & tamen cum generans, & producens non influit eſſe in aliud, cum Paulus ab eo genitus non ſit aliud ab illo, ſed dumtaxat alius: vt perſpicuè docet B. Damaſcenus cap. 9. dialect. ibi: *Sciendum, quod quæ natura differunt, aliud, & aliud dicuntur. Dicimus enim, aliud eſt homo, & aliud eſt equus: aliud enim ſecundum naturam: eſt enim alia ſpecies hominis, & alia equi. Numero autem differentia (id eſt hypoſtaſes) alius, & alius dicuntur. Dicimus enim, quoniam alius eſt Petrus, & alius Paulus: non autem poſſumus dicere, quoniam aliud eſt Petrus, & aliud Paulus, quia falſum dicimus. Natura enim vnum ſunt, non ſunt vnum numero.* Hactenus ille.

Verùm ad primum reſpondeo. In primis adeò conſtans non eſt, aliquid ſui ipſius cauſam eſſe poſſe: & ſi de cauſalitate immediata ſermo ſit, oppoſitum longe probabilius eſt, vt oſtendetur in loco. Deinde eo modo, quo aliquid ſe ipſum cauſat, ſi ſe cauſare poteſt, eo, inquam, modo, à ſe ipſo diſtinguitur: ſiquidem ſe quoad ſecundum tantum eſſe, ſiue quoad ſecundam actionem cauſat: actio autem ſecunda non minus quàm prima diſtinguitur, & eſt aliud quid à re, quæ per eam à ſe ipſa cauſatur. Ad ſecundum reſpondeo, particulam, *aliud*, in definitione cauſæ ſupponere pro alietate, ſiue diſtinctione, quæ omnem identitatem realem etiam mediatam, ſiue in tertio excludat: at filius ita diſtinguitur à Patre æterno, vt ea diſtinctio omnem identitatem realem etiam in tertio excludat, eo quod vterque in eadem eſſentia, & natura realiter conueniant, atque indentificentur inuicem: proinde non eſt, cur alter reſpectu alterius cenſeri poſſit aliud, propriè loquendo, & prout particula, *aliud*, modò ſumitur. 3.

Enimuero P. Hurtadus in præſenti alio nomine Patrem æternum filij cauſam eſſe non poſſe tuetur: nempe, quia cauſa debet eſſe prior natura ſuo effectu: at Pater æternus prior natura filio eſſe nequit, quoniam prioritas naturæ eſt prioritas non realis, ſed rationis: atque adeo quod prius natura a lio eſt, ſine eo concipi poterit: cum ergo Pater æternus ſine filio exiſtente concipi nequeat, propterea quod generatio actiua filij de eſſentia 4.

essentia Patris sit, & in ipsa paternitate consistat; sanè Pater prior natura filio, eiusuè causa esse non poterit. Vno verbo: generatio actiua filij Patrem non supponit, sed potius constituit: vnde Pater filij causa esse non sustinet. Contra tamen sic argumentor: quia non implicat in creatis principium aliquod, quod se ipso sit productio alicuius effectus: at eiusmodi principium esset causa sui effectus: ergo quantumuis Pater Æternus seipso sit productio, ac generatio filij, adhuc eius causa esse poterit. Major probatur: tum quia in ea hypothesi nulla repugnantia est: tum quia effectus aliquis creatus seipso à causa produci potest: vt cernere est in actione, quæ seipsâ à causâ producitur: ergo etiam causa aliqua creatura seipsa effectum producere poterit. Deinde Deus est causa Angeli; & tamen per suam volitionem à se realiter indistinctam eum producit: ergo quamuis Pater Æternus per generationem à se realiter indistinctam, nec enim ab eo virtualiter indistincta esse potest filium producat, adhuc filij causa esse poterit. Præterea: actio est posterior natura causâ, quamuis seipsa à causa essentialiter oriatur, ita vt sine causâ concipi nequeat: ergo & Pater prior natura filio, & eius causa esse poterit, quamuis sine eo non possit concipi, aut esse.

Ad tertium argumentum contrarium respondeo, Damascenum hoc tantum voluisse, Paulum quoad naturam non esse aliud specificè à Petro, cum ambo eandem specificè naturam sortiantur: at esse ab eo quoad naturam aliud numericè, & suppositaliter, cum diuersas numero naturas humanas, singulares quidem, atque suppositatas obtineant: vnum autem ab alio esse aliud solo priori sensu sufficere, ad hoc, vt alter alterum generans sit vera causa; iuxta huius definitionem à nobis traditam. Si cui tamen propter difficultates superiores ea definitio minus placet, is causam in communi sic definiat: *Causa est id, quod tribuit alicui esse finitum.* Atque ita erit, vt Pater Æternus non sit stricte causa Filij; quippe cui tribuit esse non finitum, sed infinitum: neque non etiam vt Petrus v.g. Pauli, quem generat, è contrario vera causa sit, cum esse ei non infinitum, sed finitum communicet.

CAPVT II.

An essentia causæ conueniat propriè, & vniuocè causæ remotæ?

5. QVæstio hæc quantumuis magna ex parte de nomine sit, parui tamen momenti non est, eo quod eius affirmatiua parte rectè concludi possit concursus immediatus Dei, cum quauis creatura ad omnes eius operationes: nimirum quia Sacra pagina passim edocet, Deum esse causam omnium effectuum, qui à causis secundis proficiscuntur: cum autem verba sacræ paginæ, manifestâ ratione non refragante, solum in sensu proprio, & rigoroso accipienda sint, non verò in metaphorico, & translatitio; certè Deus causa propria, & stricta omnium effectuum cuiuscumque creaturæ censendus est: vbi ergo sola causa immediata, & proxima propriè causa sit, iuxta affirmatiuam vnius quæstionis partem, sanè Deus omnium effectuum cuiuscumque creaturæ immediata, & proxima causa negari non poterit; quam illationem infra fortassis contrà Durandum prememus. Igitur P. Suarez disp. 18. Metaph. sect. 2. num. 22. P. Vasquez tom. 1. in 3. part. d. 21. n. 17. & P. Hurtado disp. 8. Phys. sect. 4. censent, causam remotam, & quæ mediâ aliâ causâ solum causat, qualis est aqua calida, & in genere causæ materialis sustentans, & causans calorem respectu caloris in me à calore aqueo deriuati, aut qualis est ignis *A.* ignem *B.* immediate efficiens respectu ignis *D.* qui ab igne *B.* immediate producitur: eiusmodi, inquam, causam impropriè, & metaphoricè causam appellari, & esse; quibus ipse libenter subscribo.

Primo: quia cognoscere mediatè, siue medio alio cognoscente non est propriè cognoscere: ergo neque causare mediatè, sicut media alia causa causante est propriè causare: ac proinde causa remota, siue mediata propriè causa non est. Antecedens probatur: quia si cognoscere aliquid medio alio cognoscente esset propriè, & simpliciter cognoscere, Deus falsum cognoscere, & affirmare propriè, & simpliciter posset: siquidem medio intellectu creato, & fallibili aliquid falsum cognoscit & affirmat: haud secus, ac media aliqua causa creata aliquid causat. Secundò, & recidit in idem: quia velle aliquid mediatè, siue medio aliquo alio volente non est propriè, & simpliciter velle: aliàs quod Deus mediatè, siue medio libero arbitrio creato vult, illud propriè, & simpliciter vellet, atque adeò malum, & peccatum propriè, & simpliciter vellet: ergo etiam causare aliquid mediatè, siue media alia causa causante non est propriè, & simpliciter causare; ac per consequens institutum efficitur. Tertiò: quia velle efficaciter aliquid mediatè, siue medio alio volito, non est simpliciter, & propriè velle: ergo nec causare mediâ aliâ causâ prius causatâ erit propriè, & simpliciter causare: ac proinde, &c. Antecedens probatur: quia aliàs Deus peccatum efficaciter vellet, siquidem mediatè, siue mediâ eius permissione prius volitâ illud quodammodo vult.

Quartò: quia videri mediatè, siue medio alio viso, non est propriè, & simpliciter videri: ergo 6.
neque etiam causare mediâ aliâ causâ priùs causatâ erit propriè, & simpliciter causare: atque adeo, &c. Antecedens probatur: quia aliàs Deus esset in hac vita simpliciter & propriè visibilis, siue intuitiuè cognoscibilis contra illud Pauli 1. ad Timoth. 6. *Rex Regum, & Dominus dominantium, qui lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Sequela vero probatur: quia Deus mediatè, aut mediis creaturis; siue, quod perinde est, in iis videtur, & intuitiuè cognoscitur, iuxta illud Pauli: *inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur:* quibus verbis asserit, Deum immediatè inuisibilem, adhuc mediatè, siue in suis effectibus videri: ergo si hac ratione videri est, propriè visibilem esse; certè Deus in hâc mortali vitâ propriè videri, & intuitiuè cognosci poterit: quod certè priori testimonio Pauli aperte repugnat. Quintò, demum à priori: quia causa est principium per se influens esse in aliud, vt ex dictis c. præcedenti constat: ac causa remota non influit per se, sed per aliud à se distinctum, nimirum per causam proximam, in aliud: ergo propriè, & simpliciter causa non est.

Contrariam

7. Contrariam sententiam defendunt Ouiedo contr. 7. phys. p. 5. & alij. Pro quibus obiicies primò tritum axioma: *causa causæ est causa causati*: at causa remota est propriè causa causæ: ergo est propriè causa causati. Secundò: illud est causa propria effectus, à quo effectus propriè dependet: at effectus à causa remota propriè dependet: ergo causa remota est propria effectus causa. Maior perspicua est: minor probatur: quia causa remota ita comparatur cum effectu, vt ea deficiente, & alia non substituta loco illius, effectus reipsa deficeret: si enim ignis deficeret eiusque calor, neque à causa primâ, neque à causa alia secunda conseruaretur: sanè calor ab igne immediatè productus deficeret: ergo effectus reipsa, & in suo esse à causa remota dependet. Ad primum respondeo: causa causæ est quidem causa causati, vt fert communis paroemia, ob id tamen necesse non est, vt quo modo, quaue proprietate est causa causæ, sit causa causati: haud secus ac amor efficax finis est etiam amor mediorum, non tamen eodem modo: siquidem amor efficax finis est amor explicitus, & determinatus illius, mediorum tamen non nisi implicitus, & indeterminatus, horum videlicet, aut illorum, amor est. Ad secundum respondeo: dependentia duplex est: alia indigentiæ, quæ in eo sita est, quod vnum sine alio esse nequeat; hæc autem dependentia non est dependentia propria causæ, eiue essentialis: aliàs effectus à duplici causâ totali causari non posset, cum iis simul sumptis ad esse non indigeat, quod tamen Authores huius argumenti renuunt, & merito. Alia dependentia est, quæ consistit in eo, quod vnum ab alio suum esse sortiatur, siue eo ad esse indigeat, siue non; & hæc dependentia est de ratione causæ. Argumentum autem factum neutiquam probat, effectum propriè dependere à causâ, quæ causæ propria est, sed solâ priori, quæ causæ impropria est: atque adeo causam remotam propriè causam esse neutiquam conuincit. Ex dictis hoc capire efficitur, obiectum remotum qualecumque sit, & in omni euentu impropriè obiectum esse, & non solum in aliquo euentu, vti arbitrantur aliqui.

CAPVT III.

An essentia causæ propriè, atque vniuocè competat conditioni sine quâ non?

8. RESpondeo, conditionem sine quâ non, veram effectus causam esse in aliquo genere. Primò: quia effectus à conditione sine quâ non verè pendet, vt omnes fatentur, non à posteriori: ergo à priori, ac proinde vniuoca effectus causa est. Secundò: quia conditiones sine quâ non, quales sunt dispositiones ad operandum, approximatio localis, voluntas Dei, & aliæ similes, si quæ aliæ conditiones sunt, causas efficientes ad efficiendum applicant, & mouent: ergo cum causis efficientibus ad effectum vere concurrunt; quod autem ad effectum verè concurrit, vera illius causa est. Tertio: quia cognitio, & amor ad effectum ab iis pendentem, tanquam veræ causæ concurrunt, vt infrà tr. 10. cap. 2. agentes de causa finali ostendimus: ergo etiam conditiones sine quibus, non qualescumque sint, veræ causæ censendæ: cur enim cognitio, & amor, quia intentionaliter mouent, & applicant, veræ causæ sint, & conditiones sine quibus non, qualescumque aliæ sint, veræ causæ non sint, cum Physicè applicent, & moueant causas efficientes, vt effectus suos producant.

Deinde, nullum discrimen inter conditionem sine qua non, & causam vt sic excogitari potest: ergo conditio, sine qua non, ad aliquod genus causæ reduci debet. Dices primò: causam influere esse in effectum, secus verò conditionem sine qua non. Contra tamen: quia illud est de quo ambigimus, cur conditio sine qua non in effectum non influat, cum effectus à conditione sine quâ non verè pendeat. Dices secundò: conditionem sine qua non, in eo à causa differre, quod variatâ numero conditione sine quâ non, minimè varietur actio; cùm tamen variatâ causâ, actio variari debeat. Contra tamen, primò sic argumentor: quia si per impossibile mutaretur essentia diuina, non maneret hæc numero generatio passiua, siue filiatio: tamen essentia Diuina iuxta plures aduersarios non est principium productiuum filiationis, sed res respectu eius mera conditio, sine qua non: ergo ex variatione conditionis actio etiam variari potest. Secundò: quia aut sermo est de actione effectiuâ: & sic, quod variatâ conditione, sine quâ non, ea non varietur, tantum arguit, conditionem, sine qua non, minime agere efficienter, quod vltrò fatemur: aut sermo est de actione non effectiua, sed motiua, & applicatiua, qua scilicet conditio causam efficientem mouet, & applicat ad operandum, & cum ea ad effectum concurrit; aut, inquam, sermo est de eiusmodi actione, & sic eam variari, variata conditione sine qua non, apertissimum est: siquidem applicatio, seu motio causæ efficientis consistit ex parte in ipsa conditione, sine qua non; vt plerique recentiores tuentur; & ita variata conditione variari necessario debet & prædicta motio: quod si hæc, vt verius esse arbitror, posita est in modo aliquo medio, qui à conditione essentialiter pendeat, & per quem id munus applicandi, & mouendi exerceat; sanè non minus apertum, nec manifestum est, eiusmodi actionem motiuam, siue applicatiuã variari debere variata conditione: haud secus ac variata causa efficienti modus actionis ab ea essentialiter pendens necessario variatur. Tertiò: sol in abditis terræ, aut etiam in superficie eius extima diuersos effectus, diuersasque formas substantiales generat; pro sola diuersitate dispositionum accidentalium, quæ in vno passo, & non in alio reperiuntur; & nihilominus eæ dispositiones accidentales ad productionem eorum effectuum, formarumque substantialium efficienter non concurrunt, solumque conditiones ꝗ sine quibus non, censendæ sunt: Conditio igitur sine qua non, effectum variare potest, ac proinde in hoc collocari nequit eius à causa discrimen.

Quod autem communiter dici consueuit, conditionem à causa distingui, bifariam ad veritatem accedere potest. Primò: quia conditio, sine qua non, causa efficiens operaretur, causa efficiens non est, sed tantum causa motiua, siue applicatiua, quæ ad genus causæ finalis reduci debet. Secundò: quia conditio multoties causa proxima non est, sed tantum remota, & eatenus ad existentiam effectus conducens, quatenus ad existentiam causæ proximæ requiritur: quàre non magis causa id genus conditio dici poterit, quàm causa remota 9.

causa

causa dici assolet. Non me præterit, recentiores nonnullos in ea esse sententia, vt putent, has solas conditiones ad effectum remotè requisitas dici debere strictas conditiones: contra verò eas, quæ ad operandum proximè requiruntur strictè causas efficientes esse, non conditiones. Cæterùm hoc eorum placitum paradoxum est, nec fundamenta, quibus nituntur eius inuentores, aliud quàm meam sententiam probant, aut possunt.

TRACTATVS II.
De relatione causæ in communi.

CAPVT PRIMVM.
De correlatiuo causæ in communi.

1. RELATIO causæ in communi commodè percipi nequit, quin, quid sit eius correlatiuum explicetur: effectum autem causæ correlatiuum esse adeò exploratum est, vt non tam dici, quàm non omitti debeat. Porrò effectus, vt communiter vsurpari solet, duo concernit, nimirum existentiam effectus, & eius absolutam non repugnantiam, seu possibilitatem: quarum altera, & altera causæ correlatiua est: existentia quidem, quia correlatiuum causæ est id, quod causa in lucem producere potest: at solam existentiam, & non meram possibilitatem effectus producere potest: possibilitas etiam, quia correlatiuum causæ est id, cum quo causa essentialiter connectitur, connexio enim vnius cum alio est relatio vnius ad aliud cum vi illius vnum in alio cognosci possit, quod relationis proprium est, iuxta illud Aristotelis: *Relatiua sunt simul cognitione:* At causa quatenus talis essentialiter connectitur cum non repugnantia, seu possibilitate effectus, eo quod chimæræ, & impossibilitatis nulla causa absolute esse possit.

2. Verùm illud in præsenti non modicam difficultatem ingerit: an scilicet possibilitas, ac non repugnantia effectuum, aut nondum existentium, aut nūquam exiturorum sit denominatio extrinseca, quæ iis à causa præsertim prima, & increata, nimirum ab omnipotentia Dei accedat; vel potius ea non repugnantia, & possibilitas, qua creaturæ ab æterno possibiles sunt, ab omnipotentia Dei, & quauis causa prorsus distincta sit? Henricus in summa quæst. 23. & 25. Capreolus in 2. quæst. 1. art. 3. P. Vasquez 1. part. tom. 1. disp. 104. cap. 5. & alij, quos ibi laudat, possibilitatem effectuum, antea quàm existant, ab eorum causis distingui censent: quibus ipse libenter subscribo. Primò: quia si sola omnipotentia diuina esset possibilitas creaturarum, quæ à Deo produci possunt, pari ratione solus intellectus diuinus foret veritas, & cognoscibilitas creaturarum, quæ à Deo cognosci possunt. Consequens est absurdum: ergo, &c. Sequela perspicua est: quia sicut omnipotentia Dei est virtus producendi res creatas, intellectus Dei est virtus cognoscendi res creatas: igitur sicut omnipotentia Dei ita est virtus producendi res creatas, vt à sola omnipotentia habeant, quod producibiles sint, ita intellectus diuinus ita erit virtus cognoscendi res creatas, vt à solo eo habeant, quod veræ, & cognoscibiles sint: consequens autem absurdum esse suadetur: quia si solus intellectus diuinus esset veritas obiectiua creaturarum, quà à Deo cognosci possunt, hæc foret infinita simpliciter: haud secus ac intellectus in quo consistit simpliciter, infinitus est: at veritas creaturarum infinita esse nequit: aliàs omnis creatura ab intellectu creato incomprehensibilis foret; idcirco enim Deus sub intellectus creati comprehensionem cadere nequit, quia eius veritas infinita, & illimitata est.

Dices: veritatem creaturæ intrinsecam esse, idque sufficere, vt ab intellectu creato comprehendi valeat, esto veritas ei intrinseca simpliciter infinita sit: contra tamen, quia creatura antequam existat, solam habet veritatem extrinsecam: at hæc est infinita: igitur antea quam existat, ab intellectu creato incomprehensibilis est: nec enim comprehendi valet ratione veritatis infinitæ sibi extrinsecæ, cuius infinitas potiùs ad incomprehensibilitatem confert; nec ratione veritatis finitæ sibi intrinsecæ: quia creatura mere possibilis caret veritate finità sibi intrinseca, vtpore quæ cum existentia, qua caret, prorsus reciproca est: at creatura incomprehensibilitatem non vendicat à veritate, quam non habet, nec vnquam habitura est. Dices secundò: veritatem cuiuscumque creaturæ in recto dicere entitatem creatam, & in obliquo intellectum creatoris, à quo cognosci possit; & cum entitas creata, quæ præcipuè, & in recto importatur, finita sit, necessum esse, vt veritas creatoris mere possibilis finita, & comprehensibilis sit. Verùm creaturæ merè possibiles absolute veræ, & cognoscibiles ab æterno sunt: sicut iuxta aduersarios, ab æterno possibiles sunt: at in opposita sententia nihil absolutè ab æterno est, circumscripta Deo, & prædicatis, quæ ei essentialia sunt: igitur veritas creaturarum merè possibilium in solo intellectu Dei consistere potest, ac proinde est infinita, & ea, quæ creaturam, vt veram, sic incomprehensibilem efficiat. 3.

Secunda ratio, & confirmatio prioris, sit: si sola omnipotentia Dei esset possibilitas creaturarum possibilium, quæ à Deo produci possunt, sane & sola voluntas Dei esset bonitas creaturarum possibilium, quæ à Deo amari possunt: consequens autem absurdum est: tum quia inde fieret, bonitatem creaturarum, aut nondum existentium, aut nunquam exiturarum esse simpliciter infinitam: ac proinde ratione illius rem creatam non posse non amari, à quocumque clarè cognoscatur: haud aliter ac Deus clare visus ad sui amorem rapit, atquè necessitat: & quidem sicut ea bonitas tribuit creaturæ, vt amari possit, esto ei extrinseca sit; non est, cur ei tribuere nequeat necessitatem amoris, siue vt non amari nequeat: quod enim substantiam præstat, à fortiori modum præstare potest. Tum quia, si creatura merè possibilis foret transcendentaliter bona per denominationem extrinsecam à voluntate Dei: similiter posset quis esse bonus moraliter, & iustus per denominationem extrinsecam à iustitia Dei, aut Christi nobis imputata, vt nostri temporis sectariis placet: at oppositum Concilio Tridentino sess. 6. can. 7. definitum est. Demum, quia si diuina voluntas esset bonitas creaturarum possibilium, quas amare potest, similiter esset malitia peccatorum merè possibilium, quæ odisse potest, & quorum odium à nobis postulat: at horum malitia 4.

litia esse nequit, quia voluntas creata peccati etiam possibilis, & nunquam exstituri malitiam odisse tenetur, cum tamen creatoris voluntatem odio prosequi minimè teneatur.

5. Tertiò: quia si possibilitas creaturæ, quâ à Deo produci potest, & potentia creatoris, quâ creare, & producere potens est, sunt relationes omnino indistinctæ: inde quidem fiet, omnipotentiam Dei semetipsam posse producere,& creaturam à semetipsa posse produci, vt nobis argumentari moris est. Quartò: quia si possibilitas creaturæ, quæ nec absolutè, nec sub conditione futura est, in omnipotentia Dei eius creaturæ productiua consistit: pari ratione futuritio conditionata creaturæ, quæ absolutè futura non est, in aliquo etiam prædicato Dei collocanda est, id quod plures aduersarij fatentur: Consequens autem falsum est,quia fururitio conditionata consistere nequit in decreto Dei conditionato,quo statuit,vt in hac rerum peristasi aliquid determinatè eueniat: aliàs nostra libertas corrueret, Deusque author peccati esset: nec etiam ea futuritio conditionata in mediâ Dei scientia consistere potest, quia ideo per eam Deus cognoscit euentus conditionate futuros, quia futuri sunt,& non è conuerso, vt Patribus solenne est: at ea causalis falsa esset,si scientia Dei res conditionate futuras denominaret; ideò enim res futuræ sunt, quia datur forma,qua futuræ denominentur; ea autem forma, iuxta aduersarios, scientia Dei est. Deinde scientia media, seu conditionata alioqui esset formaliter libera, cum eius existentiam nihil nisi intellectus Dei ad eam vel oppositam omnino indifferens præcederet: si quid enim posset illam vt existentem præcedere, maximè euentus vt conditionate futurus: huiusmodi autem futuritio conditionata & obiectiua, iuxta aduersarios, non distinguitur à scientia per quam cognoscitur: quomodo ergo potest illam anteuertere? Consequens autem est apertè falsum: solius enim voluntatis actus possunt esse formaliter liberi: at scientia media diuini intellectus, non voluntatis actus est, nequit ergo libertate immediata & formali gaudere.

6. Communis etiam ratio mihi non displicet, quam in hunc modum propono: chimæra ab æterno repugnat repugnantia sibi intrinseca, & essentiali,quæque à quouis prædicato diuino distinguitur: ergo similiter creatura possibilis est ab æterno possibilitate sibi intrinseca,& essentiali, quæque ab omnipotentia Dei distincta sit. Negant nonnulli consequentiam, eo quod ex possibilitate rebus extrinsecâ, & necessariâ, ac æternâ sequatur distinctio essentiæ ab existentia, existentia aliqua æterna, quid creatum, & finitum à se, & alia id genus repugnantia, quæ inferius subiicientur: at ex repugnantia chimæræ à Deo distincta, & adhuc æterna, ac necessaria eiusmodi inconuenientia minimè sequuntur: videlicet quia repugnantia chimæræ est mera negatio possibilitatis; negationem autem, aut carentiam æternam esse non inconuenit,vt compertum est. Hæc solutio manifestè refellitur, quia homo equus, siue identitas homini, & equi per se ipsam repugnat,& impossibilis est: at ea identitas prædicatum positiuum,esto chimæricum est: ergo repugnantia chimæræ positiua, aut quasi positiua est,quamuis nominibus negationem exprimentibus significetur. Confirmatur, & declaratur:sicut possibilitati entis opponitur repugnantia chimæræ, ita veritati opponitur falsitas: at falsitas tam positiua, quam veritas est, esto per negationem explicetur: ergo repugnantia Chimæræ tam positiua est, quàm possibilitas entis: minor suadetur de veritate, & falsitate transcendentali: quia aurichalcum, seu falsum aurum non minus positiuum est, quàm verum aurum, cuius figuram, & speciem exhibet: de veritate, & falsitate formali eadem minor non minus certa est: quia actus falsus duo concernit, nimirum repræsentationem objecti, quæ haud dubie positiua est, & obiectum non ita se habere, sicut repræsentatur, quod etiam sæpenumero positiuum quid est, vt si actus affirmet, obiectum non existere, vbi sola existentia positiua obiecti efficit, vt non se habeat obiectum, sicut per actum repræsentatur.

Confirmatur iterum:quia vt possibilitas opponitur repugnantiæ,& impossibilitati chimæræ, & non entis, ita bonitas malitiæ: at malitia saltem Physica, quidquid sit de morali, non minus positiua, quam bonitas est: ergo,&c. Minor suadetur: nam calor per suam entitatem positiuam aquæ malus, & disconueniens est, sicut eidem frigiditas per se ipsam bona, & consentanea est: igitur bonitas, & malitia Physica ex æquo positiuæ sunt. Quod si malitia aliqua Physica in negatione consistat, qualis est ea, quâ res non existit absolutè, certe & bonitas aliqua in negatione sita est, qualis est ea, quâ malum quoddam positiuum non existit; quæ non minus expetibilis est, quam absoluta malitia odibilis est. Perperam ergo recentiores hi inter possibilitatem, & repugnantiam distinguunt,vt illam in positiuo,& hanc eius negationem statuant, cum non minus vna, quam altera positiua esse debeat, vt ex earum attributis, aut quasi attributis, veritate, & falsitate, & malitia liquet. 7.

Alij respondent,negato antecedenti, & aiunt: diuinam omnipotentiam esse repugnantiam chimæræ,& ab æterno nihil esse à prædicatis quidditatiuis Dei distinctum, per quod chimæra repugnet: contra tamen, quia Deus, quantum ex se est, potens est producere chimæram, si ipsa non repugnaret: ergo non est essentialiter, siue de se impotens: aut si mauis, non potens eam producere: igitur eam repugnantem non denominat;vt enim ei repugnantiam in genere causæ quasi formalis tribuat, de se absolute non potens eam producere,esse debet:haud secus ac,iuxta aduersarios, vt omnipotentia Dei creaturis possibilitatem tribuat, eas producere absolutè potens, de se, siue essentialiter esse debet. Consequentiæ omnes perspicuæ sunt. Antecedens suadetur: quia eius oppositum ab infinitate, & perfectione diuinæ virtutis magnoperè abhorret. 8.

CAPVT II.

Dissoluuntur argumenta quædam contra Doctrinam capitis præcedentis.

Non pauci Recentiores nobis refragantur. Primò: quia si possibilitas creaturarum non consisteret in omnipotentia Dei, sed esset prædicatum aliquod ab eâ distinctum, sanè & essentia ab existentia distingueretur: at hæc distinctio 9.

admitti

admitti non potest: ergo nec quod possibilitas creaturarum distinguatur à creatore. Minor ostendetur in Metaphysicâ. Maior probatur: quia possibilitas est prædicatum essentiale, & necessarium creaturæ: ens enim (quod prædicatum primum, & essentiale negari nequit) in possibilitate, siue aptitudine ad esse consistit: sed possibilitas ab existentia distingeretur iuxta nostram sententiam superius positam; siquidem creaturæ ab æterno possibiles, non vero existentes sunt: iuxta illud 1. Gen. *in principio creauit cœlum & terram:* haud ergo possumus euitare, quin essentia, siue prædicatum aliquod essentiale distinguatur ab existentia, & è conuerso. Respondeo: essentia dupliciter accipi potest: scilicet aut pro essentia actuali, & simpliciter tali, aut pro essentia potentiali, siue aptitudinali, & secundum quid. Essentia in priori acceptione ab existentia realiter indistincta est, neque oppositum ratio facta conuincit: siquidem possibilitas, quæ est prædicatum necessarium, & quodammodo essentiale ab essentia actuali distinguitur, estque tantum essentia potentialis. Essentia in posteriori acceptione ab existentia realiter distinguitur: & id argumentum factum conuincit, nosque vltre fatemur, ac suo loco confirmabimus amplius.

10. Arguunt secundò aduersarij: si possibilitas aliqua rebus intrinseca, & ab omnipotentia Dei distincta ab æterno daretur, sequeretur aliquid à Deo distinctum ab æterno extiturum. Consequens est absurdum, & fidei repugnans: sequela probatur, quia possibilitas à Deo distincta, qua creaturæ ab æterno possibiles sunt, est prędicatum aliquod positiuum æternum: at prædicatum omne positiuum est existentia: ergo existentia aliqua æterna præter Deum admittenda est. Minor suadetur: quia conceptus existentiæ vt sic non consistit in eo, quod res producatur, cum natura diuina existat, quamuis improducta sit: igitur in eo situs est, quod prædicatum aliquod positiuum sit. Respondeo tamen negatâ sequelâ, & eius probatione: quia conceptus existentiæ vt sic à prædicato positiuo vtcumque sumpto multifariam distinguitur: nam primò dici potest, existentiam esse prædicatum positiuum fœcundum, & cui virtus aliqua actiua, aut passiua annexa sit, vt perspicuè docet Dionysius de diuinis nominibus: at possibilitas rei nondum existentis omni virtute tam actiuâ, quàm passiuâ destituta est: quod enim neutiquam est, neutiquam agere, aut pati potest. Secundò dici potest, existentiam in communi esse prædicatum positiuum, seu productum, aut saltem inseparabiliter identificatum cum alio, quod productum sit: nec assignari poterit existentia, cui hic conceptus accommodari nequeat: nam existentia naturæ diuinæ cum relatione realiter producta identificatur; & relatio Patris, esto improducta sit, mediatè tamen identificatur cum relatione filij, & spiratione passiua, quæ realiter producuntur: ac possibilitas nec producitur, nec inseparabilem connexionem, vel identitatem mediatam, immediatamve cum prædicato producto sibi vendicat: quia vel non identificatur realiter cum existentia, quæ realiter producitur; vel certè ab ea separabilis est, vt omnibus compertum est. Tertiò dici potest prædicatum positiuum, cuius munus primarium, & vnicum sit præstare, vt aliud esse, siue existere possit, cum existentia minimè coincidere: possibilitas autem huiusmodi prædicatum positiuum est.

11. Arguunt tertiò: si creatura nunquam extitura foret possibilis, & apta nata existere, per denominationem extrinsecam à possibilitate illa distincta, atque æterna, quam superius adstruximus, sanè & posset diei ens per denominationem extrinsecam ab eadem possibilitate: cum ens aliud non sit, nec aliter definiatur, quam quod habet aptitudinem ad esse, vt ex communi Doctorum sensu tradit P. Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 1. Consequens autem absurdum est, vt quod maximè; cum ens sit prædicatum essentiale, quiudditatiuum, & transcendens, ac proinde non extrinsecus, sed intrinsecus aduenïens. Respondeo, primò per instantiam, quia quæuis res per denominationem extrinsecam à causâ proxima est potens esse: an ergo est ens per denominationem extrinsecam? Secundò absolutè respondeo, creaturam esse ens potentiale, & secundum quid per denominationem extrinsecam; atque in hoc nullum esse inconueniens.

12. Quartò, & difficilius arguunt. Si daretur possibilitas aliqua distincta realiter ab omnipotentia Dei; ea esset à se, & non esset à se, sed à Deo. Consequens est absurdum, & impossibile: ergo &c. Sequela probatur quoad posteriorem partem. Primò, quia si possibilitas illa esset à se, & non à Deo, deficiente Deo adhuc maneret: at deficiente Deo omnes creaturæ impossibiles essent, nimirum quia à Deo essentialiter pendent, ac proinde earum possibilitas non maneret: signum igitur est, illam non esse à se, sed à Deo. Secundò, quia possibilitas illa est prædicatum aliquod creatum, & finitum, vtpote creaturæ quodammodo essentiale, & à creatore distinctum: atqui nullum prædicatum finitum, & creaturæ proprium, à Deóve distinctum potest esse à se, cum in solum Deum conueniat esse ens à se: possibilitas ergo de qua disputamus, à se esse non sustinet. Rursus eadem sequela quoad priorem eius partem suadetur. Primò, quia possibilitas illa à nobis adstructa nequit non esse æterna, cum creaturæ ab æterno possibiles sint: nihil autem à Deo est, quod sit ab æterno; omniaque ab eo facta, atque originem ducentia tempori sunt commensa: possibilitas igitur illa nequit esse à Deo, ac subinde à se esse debet. Secundò, quia omne, quod summè necessariò existit, siue est, & nec de potentia absoluta nequit non esse, eo ipso est à se: cur enim Deus est à se, nisi quia est ens summè necessarium? Sed possibilitas creaturarum est summè, & in ordine ad potentiam Dei absolutam necessaria: haud ergo poterit non esse à se. Tertiò, quia sequeretur omnipotentiam Dei connecti essentialiter cum creaturis possibilibus, quod tamen à nobis non admittitur, nec potest, vt patebit infra. Sequi, quod dictum est, constat: nam possibilitas creaturarum à Deo distincta, si ab eo est, & non à se, certè non erit ab eo liberè, cum sit summè necessaria: ergo erit ab illo vt principio necessariò, & antecedenter connexo: omnipotentia ergo Dei non potest non se ipsa connecti cum possibilitate creaturarum à se distincta, si fortè huiusmodi possibilitas non est à se, sed à Deo. Quartò: repugnantia chimæræ haud est à Deo; sed à se: ergo & creaturarum non repugnantia, ac possibilitas erit à se, & non à Deo. Consequentia videtur optima. Probatur antecedens

cedens: quia si repugnantia chimæræ esset essentialiter à Deo, sanè casu, quo deficeret Deus, & deficeret repugnantia chimæræ: at deficiente per impossibile Deo non deficeret repugnantia chimæræ: ergo, &c. Minor hæc perspicua est: quoniam si Deus deficeret, nulla creatura esset possibilis, cum possibilitas cuiuscumque sit per ordinem essentialem ad causam primam, à qua effectus, qui dicitur possibilis, possit produci: tum autem nulla esset causa prima, vt supponitur: omnes igitur creaturæ impossibiles essent, ac repugnantes in eo euentu: igitur deficiente Deo repugnantia chimæræ non deficeret, sed potius maneret. Quintò, & quidem ex fundamento opposito ei quod proximè supra positum est: possibilitas creaturarum maneret deficiente Deo: est ergo à se, & non à Deo. Id ostenditur: namque possibilitas creaturarum est aptitudo conditionata, vt producantur à causa prima, vel secunda, si hæ dentur, vel sint possibiles: ergo non existente alterutra nec possibili, maneret tamen illa, dareturque sicut modò. Sic, quia consensus conditionatus est existentia consensus sub conditione, quod detur auxilium; certè absque huius absoluta existentia dari potest.

13. Respondeo primò, non esse impossibile, quod multi dicunt, possibilitatem creaturarum non esse à Deo, sed quodammodo à se. Namque in primis id videtur manifeste tueri, ac docere Angelicus præceptor 1. part. quæst. 25. art. 3. corp. ibi: *dicitur autem aliquid possibile, vel impossibile absolutè ex habitudine terminorum.* Et ad 4. addit: *ad quartum dicendum, quod possibile absolutum non dicitur nec secundum causas inferiores, sed secundum se ipsum.* Quibus verbis possibilitatem, & impossibilitatem à se ipsis, & non à Deo, aliave causâ esse perspicuè tradit. Consentit Scotus in 1. distinct. 43. quæst. vnic. vbi docet, rerum possibilitatem, & impossibilitatem esse ex sola habitudine terminorum, & non à Deo, tametsi in esse intelligibili, seu cognito sint à Deo, quod doctrinæ præsentis responsionis contrarium non est, & nihil aliud est, quàm eas à Deo æternùm cognosci eâ cognitione, quæ illum absolutè productiuum earum denominet. Adde tantorum Doctorum authoritati rationem non contemnendam: namque carentiam hominis verbi gratia non multum euehit, imò nihil, quod ab æterno sit quodammodo, quod item aliquâ ratione, & secundum quid sit vbique: nimirum quia planè nihil est, adeóque cuiusuis perfectionis propriè sumptæ omnino incapax. Similiter ergo carentiam repugnantiæ, seu possibilitatem, quæ simpliciter aliquid non est, magisque est posse esse, quàm esse, parum, aut nihil extollet, quod sit à se quodammodo.

14. Ad priorem autem rationem contrariam dicendum est, possibilitatem creaturarum respicere Deum essentialiter, non fortasse vt principium à quo sit, sed vt principium à quo rerum creatarum existentia oriatur: est enim aptitudo, vt creaturæ à Deo existant, & producantur: vnde ob hunc respectum essentialem deficiente Deo deficeret, quamuis sit à se: ad modum, quo, in opposita sententia, deficientibus creaturis deficeret Deus, tametsi à se, & non à creaturis sit, videlicet quia eas essentialiter respicit. Explicatur: possibilitas respicit essentialiter existentiam finitam, quam possibilem denominat: hæc respicit Deum, in cuius infinita, & illimitata virtute continetur, & à quo potest produci; igitur de primo ad vltimum, vt aiunt, possibilitas, licet sit à se non à Deo, adhuc Deum essentialiter respicit, ac per consequens eo deficiente deforet. Ad posteriorem rationem contrariam dicendum est, possibilitatem creaturarum prout condistinctam à quouis alio non habere propriè, & strictè esse, sed duntaxat posse esse; & germanum illius conceptum hunc esse, & non alium: quare esto à se sit, non ob id prædicatum aliquod creaturæ proprium, atque finitum erit propriè à se. Declaratur: ens à se est, quod potest existere à se, siue non ab alio: at possibilitas, quantumuis à se quodammodo sit, tamen nequit existere sine reduci ad actum, & existentiam à se, & absque influxu causæ primæ; quippe à qua eius existentia pendet essentialiter: quæ cum ita sint, certè ex possibilitate creaturarum, sicut à nobis explicata est, minimè fit, rationem entis à se strictè sumpti Deo cum creaturis esse communem.

Respondeo secundò, & quidem planiùs, ac probabilius, possibilitatem creaturarum esse à Deo: tum ob dicta in argumento contrario, quæ etsi solutionem habeant, semper tamen verisimilia sunt, præsertim id, quod obiiciebatur ex finitate possibilitatis illius à Deo distinctæ, de quâ disputamus. Secundò, quia vti carentia existentiæ cuiusuis, quantula quantula est, nequit non esse suo modulo à Deo: ita id ipsum videtur dicendum de carentia repugnantiæ, seu possibilitate creaturæ. Tertiò, quia Deus est prior logicè, & in subsistendi consequentia, quàm possibilitas creaturæ: at hoc ipso, quod ita sit prior, quàm illa, debet etiam esse prior illâ veluti physicè, ac respectu illius rationem principij, & radicis cuiusdam sortiri: ergo, &c. Maior constat: nam hæc consequentia valet: *Possibilitas, seu non repugnantia creaturæ datur, & existit Deus:* cum enim creatura non sit possibilis, seu non repugnans existere à se, sed potius tota eius non repugnantia sit in eo, quod possit quantum est ex se existere, & causari à Deo: sane Deum existere optimè infertur ex eo quod detur creaturæ possibilitas, ac non repugnantia: adóque ab hac ad illud prius valet, vt dictum est, consequentia. Sed sic est, quod è conuerso non valet: *Deus existit; ergo creaturæ possibilitas, & non repugnantia re vera datur:* videlicet ob independentiam Dei, eiusque perfectionem absolutam ab omni respectu ad aliquid extra se, à nobis inferius probandâ, atque explicandam. Ex quibus manifestè patet, Deum esse logicè priorem sub possibilitate creaturæ: sicut animal est prius logicè, & in subsistendi consequentia, quam homo: quia, iuxta omnes, valet hæc consequentia; *est homo: ergo animal:* non autem hæc; *est animal, ergo homo.* Porrò autem principalis minor probationis nostra facilè suadetur: ob id enim animal, vt exemplo posito insistamus, est prius logicè, non verò physicè, quam homo, cumque antecedit in subsistendi consequentia, non verò vt principium aut 15.

causa, seu veluti causa physica, quia nec distinguitur realiter ab homine, nec etiam est perfectius homine, sed potius duplo minorem homine perfectionem exprimit: quod autem est alterius principium physicum debet ab eo realiter distingui; debet item eo esse perfectius; si sit principium adæquatum, & principale, de quo potissime in præsenti loquimur. Atqui Deus à possibilitate creaturæ distinguitur realiter; estque item ea infinite magis perfectus: vt igitur est ea logicè prior, cur non etiam illam physicè anteuertat, illiusque sit veluti principium, & radix?

16. Præterea ostenditur concedendum esse vt longe verius, quod possibilitas creaturarum sit non à se, sed à Deo, tanquam à radice ac veluti principio quodam. Siquidem eiusmodi possibilitas dependet à Deo: non autem à posteriori: ergo à priori: quidpiam autem ab alio dependere à priori est esse ab illo tanquam à principio, & ad illud re vera consequi: possibilitas ergo creaturarum est à Deo quasi à principio, & non à se ipsa. Primum, & præcipuum antecedens probatur: quia possibilitas creaturarum sine Deo esse nequit, eóque repugnante omnes repugnarent, quæ est earum omnium respectu illius essentialis subordinatio: connectitur ergo prædicta possibilitas cum existentia Dei: ab ea ergo dependet: connexio enim est dependentia; eaque ratione defendemus inferius, futurum vt Deus dependeret à creaturis possibilibus, si cum earum possibilitate connecteretur, ordinémue ad eas haberet transcendentalem. Aliter etiam suadetur idem antecedens principale: quoniam Deus sine creaturis possibilibus esse potest, vt constabit infrà: è conuerso autem possibilitas creaturarum sine Deo esse non potest: quare à creaturis possibilibus ad Deum consequentia valet, non tamen à Deo ad illas: at hæc connexio non mutua consequentiam etiam non mutuam nec reciprocam fundans, cum dependentia vnius extremi ab alio à se distincto, videlicet connexi ab inconnexo dependentia semper cohæret, vt paulò superius constitutum est, vtque expresè docetur ab Aristotele in Postprædicamentis: possibilitas igitur creaturarum nequit non à Deo dependere. Dicent fortasè aduersarij, eam quidem à Deo dependere, non tamen vt à principio, sed vt à conditione, sine qua non esset à se: vnde illam, non obstante dependentia sua à Deo, eáque à priori, posse tamen esse à se. Sed contra facit in primis, quod conditio habet rationem principij, ac veluti causæ, vti tract. præcedente cap. 3. ostendi: ergo si possibilitas creaturarum dependet à Deo vt à conditione; & ab eo dependebit, vt à principio, & quasi causa. Adiice, condictionem anteriorem esse debere talem respectu alicuius causæ, quam ad operandum applicet, ac moueat, vt perspicuum est ex dictis loco proximè memorato: at ante possibilitatem creaturarum non est aliud principium, quod à Deo moueatur, aut determinetur ad eam dandam, ac pro posteriori inferendam: eius ergo possibilitatis intuitu nequit Deus esse mera conditio, sed debet esse principium: vt, vt permittamus conditionem non habere ex genere suo rationem vllam principij, aut causæ.

17. Itaque ad primam rationem aduersus doctrinam hanc, quam vt veriorem amplexi sumus, dicendum est, quod obiicitur, nihil esse posse à Deo, quod ab eo in tempore non sit, illud intelligi debere de esse simpliciter, & propriè tali, cuiusmodi est esse rerum earum, quæ vere existunt; non de esse secundum quid, & alieno siue improprio, quale est esse carentiarum, & similium: esse autem possibilitatis est secundum quid tale, nec nisi improprium, & alienum: ac proinde absurdum non est, quod eiusmodi possibilitas ante tempora sit à Deo sicut ab eo carentiæ ab æterno suo modulo proficiscuntur. Ad secundam rationem contrariam dicendum est, aliquod esse, dummodò non sit existentiale, & proprium, sed duntaxat secundum quid & impropriè tale esse posse tamen non à se, sed à Deo: totum autem esse possibilitatis adumbratum est, atque improprium, nec simpliciter, sed secundum quid tale: quid mirum ergo est, si, quantumuis sit omninò necessarium, haud tamen esse debeat, vel possit à se, sed à Deo? Sic hoc complexum, *homo, vel carentia hominis*, est summè necessarium: nec enim fieri etiam diuinitus potest, vt vel non detur homo, vel carentia hominis: siue autem hæc detur, siue illa, & eo ipso dabitur homo, vel carentia hominis: & tamen huiusmodi complexum indeterminatum, ac vagum est non à se, sed à Deo, cum certo certius sit, esse à Deo alterutram eius partem. Ad tertiam rationem contrariam constabit ex dicendis infra cap. 6.

Ad quartam rationem contrariam dicendum est, eius antecedens, quo adstruitur, repugnantiam chimæræ esse à se, & non à Deo, esse falsum. 18. Probatio autem negati antecedentis non vrget: casu enim, quo Deus deficeret, sequeretur, repugnantiam chimæræ eo ipso defuturam simul, & non defuturam: proinde hypothesis, ex qua arguitur, est omnino inutilis: quid enim inutilius ad argumentandum, quam id hypothesis, ex qua efficitur vtrumlibet? Sequeretur ergo, in euentu illo non defuturam repugnantiam chimæræ, ob rationem in argumento propositam; videlicet quia omnis creatura tum esset impossibilis, & chimærica. Deinde & fieret, in eodem euentu defuturam repugnantiam illam chimæræ: siquidem deficeret Deus, à quo, vt dictum est, essentialiter pendet: nec non etiam, quia omne ens chimæricum, & repugnans est ens rationis: at casu, quo deficeret Deus, nullum esset ens rationis: ergo nec chimæra vlla, aut repugnantia, siue impossibilitas: tum nullum futurum ens rationis patet: namque ens rationis, vt demonstrabo in Metaphysica haud aliud est, quàm extrema realia per actum falsum intellectus inter se combinata, & fictè applicata: verbi gratia homo equus consistit in essentia vera, & reali hominis, & essentia equi, atque cognitione, per quam altera de altera falsò enunciatur; siue vi cuius identitas vera aliorum conceptuum prædictis conceptibus obiectiuis, extremisque fictè applicatur: atqui deficiente Deo nulla essent extrema realia, nullusque intellectus actus, qui posset ea intentionaliter identificare, atque componere, non obstante eorum reali distinctione: ergo nec esset rum ens rationis vllum.

At enim insurges contra hanc nostram solutionem: quia tacitè videtur concedere, quod negat: siquidem deficere, & non deficere repugnantiam chimæræ est noua repugnantia: sed deficiente Deo, hoc quod est deficere, & non deficere 19.

cere repugnantiam chimæræ daretur: igitur hæc noua repugnantia præcisè daretur. Explicatur: duplex eſt chimæra, & repugnantia: alia directa, quæ circa creaturam aliquam verſatur, & eius prædicata cum eorum contradictoriis miſcet, & implicat: alia reflexa, quæ circa priorem repugnantiam verſatur, & eam cum ſua carentia ſimul componit; nec in alio conſiſtit, quàm in eo, quòd directa repugnantia ſimul detur, & non detur: at noſtra ſolutio directam repugnantiam eo in euentu defuturam, & non defuturam, ſeu, quod perinde eſt, futuram, & non futuram contendit: igitur reflexam repugnantiam in euentu illo præcisè futuram concedimus. Verùm nè hæc instantia premit: namque reflexa illa, & noua repugnantia etiam maneret deficiente Deo, & ſimul non maneret: & rurſus hæc ſecunda reflexio chimærica, & repugnans maneret, ac non maneret, caſu, quod deficeret Deus: & ſic de tertia reflexione chimærica, ſiue chimæra reflexa: & ita in infinitum; quin vnquam ſiſtere ſit in vlla, de qua verum eſſe poſſit, quod præcisè maneret deficiente Deo, & non potius quod ſimul maneret, & non maneret. Nec verò mirum eſt, quod deficiente Deo ſequeretur per locum intrinſecum defuturam ac non defuturam cuiuſuis chimæræ ſiue directè, ſiue reflexè repugnantiam: etenim ſi fingamus, ac ſupponamus, Deum deficere, ſequetur per locum intrinſecum, quod plus eſt, etiam ipſum Deum ſe deficiente ſimul defuturum, & non defuturum quidem, vt ſupponitur: non defuturum; quatenus deficeret creatura, quæ defectum creatoris ſui fingeret, ac ſuo actu conſtitueret.

20. Ad quintam, ac poſtremam rationem contrariam dicendum eſt, poſſibilitatem creaturarum defuturam neceſſariò, ſi deficeret Deus, ac proinde eſſe à Deo. Quod deficeret deficiente Deo eſt communis Scholaſticorum ferè omnium ſententia, quam ex profeſſo defendit P. Ouiedo contr. 10. Metaphyſ. punct. 5. Probatur autem primò: quia poſſibilitas creaturarum, à cauſis earum diſtincta, eſt aptitudo in iis, vt exiſtant, producanturque, non conditionata tantum, ſed abſoluta: atqui creaturas eſſe poſſibiles, aptáſue exiſtere, non conditionatè, aut ſi ſint poſſibiles earum cauſæ, ſed abſolutè, connectitur eſſentialiter cum cauſarum, ac præſertim primæ poſſibilitate: poſſibilitas ergo creaturarum connectitur eſſentialiter cum poſſibilitate cauſæ primæ: cum ergo idem ſit, cauſam primam, Deumve eſſe poſſibilem, ac actu exiſtentem, propter eius ſummam perfectionem; ſanè creaturarum poſſibilitas connectetur cum exiſtentia Dei, hacque deficiente deficeret. Quod poſſibilitas creaturarum haud ſit aptitudo conditionata tantum ſed abſoluta, vt dixi, oſtenditur: ſiquidem in effectu omni creato abſolute à Deo producto eſt non tantum exiſtentia conditionata, ſed etiam abſoluta: & hæc exiſtentia abſoluta, non minus quam conditionata, diſtinguitur ab exiſtentia Dei; pari ergo ratione poſſibilitas creaturarum erit non tantum conditionata, ſed abſoluta: & quæ abſoluta eſt, diſtinguetur omnino à poſſibilitate, & exiſtentia cauſæ primæ, ac ſecundarum etiam: ergo ſaltem hæc poſſibilitas creaturarum eſt à Deo: adeóque aliqua non eſt à ſe, cum tamen aduerſarij omnem eſſe à ſe adſtruant. Deinde, quod etiam poſſibilitas illa merè conditionata, quam ponunt ij, quibuſcum diſputamus deficeret deficiente Deo, ſuadetur: quia quidquid eſt, eo modo quo eſt, à Deo abſolutè dependere poteſt, & debet: nimirum ab eo tanquam à cauſa ſimpliciter tali, ſi habuerit ſimpliciter eſſe, & cauſalitatis ſtrictæ non fuerit incapax, aut velut à cauſa, ſiue principio ſecundum quid, ſi habuerit eſſe ſecundum quid tantum, & cauſalitatis propriæ, ſtrictæque capax minimè fuerit: oppoſitumque huius Deo dedecus eſſet, & euis excellentiæ non parum derogaret: poſſibilitas igitur illa conditionata, de qua ſermo, abſolutè independens à Deo non eſt, ac proinde eo deficiente deficeret. Quod vlterius etiam probatur, quoniam ea poſſibilitas conditionata non conditionate tantum, ſed abſolutè cognoſcibilis eſt, idque eſſentialiter & neceſſariò: tū quia eo modo, quo eſt, vera eſt: tum quia ſicut quod non eſt, non ſcitur, ita quod quodam modo eſt, ſcibile, ſeu cognoſcibile eſt: at cognoſcibile abſolutè, vt cognoſcibile, intellectum Dei mediate, aut immediatè reſpicit: ergo ea poſſibilitas cum intellectu Dei, ac proinde cum Deo abſolutè connexa eſt: & ſic deficiente Deo non poteſt non deficere. Itaque ferendi non ſunt Baſilius Legionenſis in quodlib. quæſt. 6. ſcholaſt. cap. 5. & relect. 5. aliique Recentiores apud P. Ouiedo vbi ſupra, eam creaturarum comminiſcentes poſſibilitatem, quæ omnino maneret, nullatenuſque deficeret deficiente per impoſſibile Deo. Verius enim eſt, vt demonſtraui, defuturam omnem poſſibilitatem creaturarum deficiente Deo: quanquam & id negandum non eſt, ſimul non defuturam poſſibilitatem creaturarum eo in euentu: ſiquidem in illo deficeret repugnantia chimæræ, vt viſum eſt ſupra, chimeras autem non repugnare, eſt eas eſſe creaturas poſſibiles, haſque ex conſequenti manere: rurſus in eodem euentu ſimul maneret repugnantia chimæræ, iuxta ſuperius dicta: eiuſmodi autem repugnantia poſſibilitatem creaturarum complectitur, & ex eâ fictè conſiderata coaleſcit: poſſibilitas ergo creaturarum deficiente Deo ita deficeret, vt ſimul non deficeret, ſed quodammodo maneret.

Quod autem deficiente Deo ea maneret hoc pacto, ſcilicet imperfectè, & ſimul deficiendo, nequit arguere illam de facto eſſe à ſe, & non à Deo: ſed potius, vt ſponte ſua manifeſtum eſt, ad eius illationis bonitatem opus erat, vt caſu, quo deficeret Deus, omninò & perfectè maneret poſſibilitas creaturarum, nec ex aliâ parte ſimul deficeret: idemque dicendum eſt de repugnantia chimæræ, ſcilicet non à ſe, ſed à Deo eſſe, quantumuis deficiente Deo maneret ſimul deficiendo. Porrò autem dictis hactenus haud obſtat exemplum quintæ rationis contrariæ, in qua diſſoluendo verſamur; nempe conſenſus conditionati, qui, eo ipſo quod talis ſit, exiſtere poteſt abſque exiſtentia abſoluta auxilij, cuius ſub conditione dicitur futurus: tum quia hinc ad ſummum fit, poſſibilitatem conditionatam creaturarum non defuturam deficiente Deo; non vero quod tali euentu non deficeret poſſibilitas earum abſoluta: tum etiam quia poſſibilitas conditionata creaturarum, licet earum exiſtentias denominet pendentes à Deo conditionatè, tamen ipſa non conditionatè, ſed abſolutè pendet à Deo, velut à primo ente; pendet, inquam, ſecundum quid: quæ ratio non procedit in conſenſu conditionato relatè ad auxilium ſupernaturale ſumpto. 21.

CAPVT

CAPVT III.

Relationem causæ increatæ ad suos effectus non esse essentialem, seu transcendentalem.

22. HOc est, in Deo non esse prædicatum essentiale, sed potius partim intrinsecum, partim extrinsecum, quod sit absolutè potens producere creaturas; nec cum harum possibilitate eum ita connecti, vt si essent impossibiles, deficeret; longè verior sententia est. Quam tuentur Scotus, & asseclæ, necnon Henricus, Aureolus, Richardus, Durandus, Bonauentura, Ægidius Romanus, Alexander, Gregorius Gabriel, & passim Nominales. Item ex Recentioribus Basilius Legion. vbi supra, Gamachæus, Aluiz, Acherus, Pesantius, & alij non pauci. Ac tandem ex nostrâ Societate Vasquez 1. part. disp. 104. & 143. Hernelmam volum. 2. in 1. p. tit. 8. disp. 1. cap. 3. Alarcon tract. de scient. disp. 2. cap. 4. Ouiedo contr. 10. Met. punct. 4. §. 2. num. 5. & punct. 6. num. 14. Molina 1. part. q. 34. art. 3. disp. vnic. vers. *Atque hinc dilues*, quatenus ibi expresse ait; Concedendum esse, quod *si per impossibile Pater in essentia non intueretur creaturas, Verbum diuinum procederet ex notitia solius essentiæ, & non etiam creaturarum.* Item Ripalda tum in manuscript. Philosoph. tum etiam tom. 1. de ent. supern. disp. 41. n. 71. & Luisius de Torres in opuscul. disp. 2. de Trinit. dub. 3. Necnon Gaspar, & Petrus Hurtado hic in Metaphys. disp. 15. sect. 9. conclus. 2. ille tom. 1. in 3. part. difficult. 5. Gilius 1. p. lib. 2. tract. 10. cap. 6. num. 10. Raynaudus in Theolog. natural. dist. 8. q. 5. art. 6. num. 738. Albertin. tom. 2. in prædicam. ad aliquid corol. 2. & 3. Arnibal. 1. p. tom. 1. disp. 26. cap. 4. Præpositus 1. p. q. 35. dub. 2. à num. 15. Becanus 1. p. tom. 1. tract. 1. cap. 9. quæst. 13. num. 10. aliisque plures.

23. Quorum sententia, quam vt probabiliorem sequor, hunc in modum suadetur. Si omnipotentia Dei cum creaturis essentialiter connexa, & ad eas transcendentaliter relata statuatur, non poterit non dependere à creaturis, iisque indigere; quæ enim maior dependentia, aut indigentia alterius; quam non posse esse sine illo. Consequens autem est hæreticum, & contra illud Psalmi 15. *Deus Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*, aliaque innumera id genus Scripturarum, & Sanctorum Patrum effata. Confirmatur primò: causa creata ab effectu, & materia à formâ à posteriori verè dependent, vt omnibus exploratum est; non quia ab effectu, & formâ esse emendicent, cum potius iis esse largiantur: igitur præcisè quia sine iis esse non possunt: igitur si Deus sine creaturis possibilibus de se esse nequeat, ab iis proculdubio dependebit. Confirmatur secundò: quoties duæ causæ ita comparatæ sunt; vt vna absque aliâ operari nequeat, sanè vna ab alterâ in operando dependet: quâ ratione causæ secundæ in operando à causa primâ dependent, quia absque eius concursu operari nequeunt: igitur quoties ex duabus rebus vna absque aliâ esse nequit, vna ab altera secundum esse dependet: at Deus esse nequit sine creaturis possibilibus, siquidem iis deficientibus repugnaret, vt aduersarij profitentur.

Hoc argumentum instant aduersarij: quià Pater Æternus sine filio esse non potest, & tamen ab eo non pendet: igitur esto Deus sine creaturis possibilibus esse nequeat, ab iis independens esse poterit. Hæc instantia, quam aduersarij manifestam arbitrantur, mihi magnopere displicet: tum quia Pater Æternus sine filio existente esse non potest, & tamen si sine creaturis existentibus esse nequiret, ab iis proculdubio penderet; ideo enim absque iis existentibus existere potest, quia id ad eius perfectionem, & independentiam attinet: ergo similiter esto connexio Patris cum coæuo sibi filio dependentiam, & imperfectionem non arguat, eam tamen arguet connexio cum creaturis possibilibus. Tum etiam productio, quâ Pater Filium producit, nullam in Filio dependentiam, aut imperfectionem arguit; & tamen productio, quâ Deus creaturas producit, cum earum dependentiâ, & imperfectione coniuncta est: igitur tametsi cum filio absque dependentiâ connectatur, non propterea cum creaturis absque dependentiâ connectetur. Tum demum; & eodem redit; quia Pater Filium absque causalitate producit: & nihilominus creaturas, quas producit, subinde causat: similiter ergo in præsenti, &c. Itaque dependentia est respectus ad aliud, cum quo connectitur: quando igitur Filius aliud à Patre non est, eo quod eiusdem cum eo naturæ, & essentiæ sit; quid mirum, si Pater non pendeat à Filio, cum quo connectitur. At hæc ratio non militat in Deo, & creaturis, quarum quælibet aliud quid à Deo est. Explicatur vlterius: connexio idemtitatis mediatæ saltem; siue in tertio dependentiam non arguit: at huiusmodi connexio reperitur inter diuinas personas, non verò inter Creatorem, & creaturas: ergo, &c. 24.

Absolutè respondent plerique aduersarij, possibilitatem creaturarum ab omnipotentia Dei indistinctam esse: ac proinde Deum nequire esse absque creaturis possibilibus, perinde esse, ac eum sine se ipso esse non posse: quod autem Deus absque se ipso esse nequeat, nullam in eo dependentiam, aut imperfectionem arguit. Explicatur: duplex est connexio; alia idemtitatis: alia inseparabilitatis: prior extremorum distinctionem postulat, secus verò posterior: illa fortè imperfectionem arguit, nec aliud argumentum probat, secus hæc: posterior est, quæ inter Deum, & creaturarum possibilitatem interuenit. Cæterum hæc solutio ex dictis cap. præcedenti euanescit: ibi siquidem possibilitatem creaturarum à creatoris capacitate, & virtute distinguendam euici: vnde connexio Dei cum creaturis possibilibus, si admittatur, erit connexio inseparabilitatis: quæ quidem dependentiam, & imperfectionem Deo assimulat. 25.

Alij secundò respondent, possibilitatem creaturarum propriè, & simpliciter nihil esse, ac tantum propriè, & secundum quid aliquid: vel quia mera carentia, seu negatio repugnantiæ sua sponte est: ad modum, quo tenebræ carentiæ lucis sunt: vel quia si quid positiuum 26.

est, ab existentia distinguitur, ac propriè ens, aut aliquid non est. Vnde cum nequire esse sine possibilitate creaturarū, ab eâq; pendere idem esse, ac à nihilo pendere, & cum nihilo connecti, quod potius ad perfectionem, quàm ad imperfectionem attinet. Hæc solutio speciosa quidem est, sed præter speciem nihil probabilitatis habet: nam si connexio Dei cum creaturarum existentia, aut extremo aliquo, quod simpliciter aliquid sit, dependentiam, & imperfectionem denotat, quantò magis eam arguet connexio, cum eo, quod simpliciter nihil, omnisque perfectionis expers. Confirmatur, & declaratur: connexio vnius extremi cum alio eò maiorem imperfectionem arguit, quò terminus connexionis imperfectior est: quare maiorem imperfectionem Deo affingeret eius cum existentia formicæ connexio, quàm si cum supremo Angelo connecteretur: quod si terminus nullius imperfectionis sit connexio cum illo, nullam imperfectionem arguet, vt in connexione personarum Triados cernere est: at quod simpliciter nihil est, eo ipso imperfectissimum est: si qua igitur connexio imperfectionem indicat, vel potius adstruit; sanè ea potissimè, quæ est cum nihilo. Itaque pendere simpliciter à nihilo, & cum nihilo simpliciter connecti bifariam intelligi potest. Primò, vt idem sit, quod simpliciter non connecti cum vllo extremo, qualecumque demum sit, & siue simpliciter aliquid sit, siue non: & sic cum nihilo connecti, & à nihilo pendere nullius imperfectionis est, cum non tam sit connexio, & dependentia, quàm vtriusque carentia, seu negatio. Secundò, vt idem sit, quod re vera connecti cum aliquo extremo, quod simpliciter nihil, & secundum quid aliquid sit: & hæc connexio imperfectionem, & dependentiam arguit. At huiusmodi est connexio, quæ reperitur inter Deum, & creaturas possibiles, si qua inter eos reperitur: ergo, &c.

16. Alij respondent ad dependentiam à possibilitate requiri, vt possibilitas possit esse, & non esse; sine hac enim contingentia, & indifferentia Deum à possibilitate creaturæ pendulum, & quasi suspensum esse non posse, vt vel ex ipsis vocibus perspicuum est: cum ergo possibilitas creaturarum necessaria sit, & ad esse, vel non esse indifferens non sit, mirandum non esse, quod omnipotentiam Dei pendentem, & quasi suspensam tenere non possit. Contra tamen, quia vt creatura à priori à Deo depēdeat, & quasi suspensa sit, necessum non est, vt Deus possit esse, vel non esse: ergo vt Deus à posteriori dependeat à creaturarum possibilitate, necesse non erit, vt hæc possit esse, & non esse. Rursus materia cœlestis dependet à posteriori à formâ cœlesti, cum tamen hæc non possit non esse, illa supposita; non possit, inquam, ex naturâ rei. Idem cernere est in anima nostrâ, quæ, si distinguitur realiter à suis potentiis, intellectiua verbi gratia & volitiua, sane ab iis non potest non dependere: & tamen non sunt indifferentes ad esse vel non esse, supposita existentia animæ: sed potius ex hac suppositione necessariæ, vel naturaliter, vel, vt plures autumant, etiam Metaphysicè, & in ordine ad potentiam Dei extraordinariam, & absolutam. Demum alij respondent, dependentiam à posteriori cum dependentia à priori ab alio coniunctam esse: ideo enim materia à posteriori dependet à formâ, quia causa materiæ primæ proximè expedita ad illam producendam est ex natura rei determinata ad formam ponendam: cum ergo Deus à priori ab alio pendere nequeat, nec à posteriori etiam ab alio pendere poterit: Contra tamen, quia si Deus haberet connexionem essentialem cum existentia alicuius creaturæ, certè ab ea à posteriori dependeret, & tamen à nullo à priori in eâ hypothesi dependeret: ergo quamuis de facto à nullo à priori dependeat, a posteriori tamen à possibilitate creaturarum dependebit, vbi semel cum eâ connectatur.

CAPVT IV.

Vlterior verioris Sententiæ probatio.

Argumentor secundò: Deus secundum prædicata essentialia, & quidditatiua præcisè sumptus non est absolutè potens producere res creatas: non ergo connectitur essentialiter cum illis, nec habet ad eas ordinem, aut relationem transcendentalem. Id probatur: quoniam ideo Deus est potens absolutè producere creaturas, quia secundum se non repugnant: & non è contrario ideo possibiles, & nō repugnātes sunt, quia Deus pro priori est potens illas producere: Deus igitur secundum se, & essentialiter sumptus haud est potens producere creaturas: sicut igni essentiale esse nequit, quod proximè potens sit calefacere passum, quia ei extrinsecus applicatur, & non ideo applicatur, quia prius proximè potens est, aliàs applicatio superflueret. Declaratur: si Deo essentiale esset, quod absolute potens sit producere creaturas, sanè ea denominatio absolutè potentis creaturarum non repugnantia, & possibilitate posterior esse non posset: Deus enim, qui primum ens est, nihil prius, aut anterius patitur: at denominatio absolutè potentis producere creaturas earum non repugnantia posterior est, vt ex causalibus superius positis liquet: igitur Deo essentialis non est talis denominatio, sicut ad eius ad creaturas ordinem transcendentalem oporteret. Porro autem veritas earum causalium suadetur: quia ideo Deus nequit producere chimæram, quia chimæra repugnat, & non è conuerso: igitur etiam ideo creaturas producere valet, quia non repugnant; & non conuersim. Antecedens proximè positum est B. Thomæ 1. part. quæst. 25. art. 3. & probatur: quia non posse chimæram producere non oritur ex defectu virtutis in Deo: igitur ex ipsa repugnantia chimæræ oritur: ac proinde ideo à priori Deus non potest producere chimæram, quia hæc ex se, suisque prædicatis est repugnans, atque impossibilis. Tum etiam constans est Theologorum opinio, ideo Deum prohibere, & odisse objecta intrinsecè, & essentialiter mala, quia mala sunt; & non ideo mala esse malitia quidem radicali, & primaria, quia Deus ea prohibet, odióue prosequitur: similiter ergo ob id Deus producere nequibit chimæram essentialiter repugnantem, quia repugnat, & non è conuerso. 17.

Respondent aliqui Recentiores, Deum quidem non esse essentialiter, & secundum se non potentem producere chimæram: nec cum eius intrinseca repugnantiâ connecti: cæterùm hoc nonobstante esse essentialiter potentem producere creaturas, & cum earum possibilitate connexum: quare 18.

quare de vtrisque causalibus suprà positis diuersomodo esse philosophandum. Rationem autem disparitatis desumendam esse ex perfectione diuinæ virtutis: ad quam, inquiunt, spectat, vt essentialiter possit creaturas producere, non verò vt chimæras producere absolute non possit: vtue cum illis, non verò cum his connectatur. Impugnantur tamen, qui sic respondent: quoniam si Deus connecteretur essentialiter cum creatura possibili, eamque aut possibilem denominaret, aut possibilitatem ei intrinsecam essentialiter inferret; pari ratione Deus cum chimæra connecteretur, eamque repugnantem denominaret, aut repugnantiam eius intrinsecam fundaret, quatenus pro priori, & essentialiter impotens, seu non potens eam producere: at hoc posterius renuunt: ergo & illud prius non admittent, sibi si constare velint. Sequela probatur: tum quia creatura possibilis est radix repugnantiæ chimeræ, eamque essentialiter infert: ideo enim homo-equus verbi gratia repugnat, quia prædicata realia hominis, & equi essentialiter distincta sunt, atque incompossibilia: ergo si Deus cum creaturis possibilibus connectitur; & cum repugnantia impossibilium connectetur: tum etiam quia plures sunt creaturæ possibiles, quæ ex speciali suo modo tendendi chimæras essentialiter respiciunt; cuiusmodi sunt cognitio essentialiter repræsentans chimeram, & actus voluntatis, quo quis in impossibilia afficitur: fieri ergo nequit, vt Deus cum istiusmodi creaturis essentialiter connexus sit, quin etiam cum repugnantia chimeræ connectatur.

29. Dices, hac nostra impugnatione tantum euinci connexionem mediatam Dei cum repugnantia impossibilium; secus verò immediatam. Contra tamen sic argumentor: Non minus repugnat Deo connexio mediata cum chimæra, quàm immediata: Sed relatio transcendentalis Dei ad creaturas possibiles infert per te connexionem mediatam cum repugnantia impossibilium: ergo relatio transcendentalis ad creaturas, & cum eisdem connexio Deo repugnat. Maior probatur: quia si Deus mediis creaturis cum chimæra essentialiter connectitur, certè posse Deum producere creaturas erit virtualiter non posse absolutè chimæras producere: proinde Deus erit essentialiter non potens, siue impotens producere creaturas: hoc solo discrimine, Quod posse sit ei essentiale per prius, & non posse per posterius; quemadmodum homini rationalitas priùs, & risibilitas posteriùs physicè essentialis est. Ex quo vlterius fit, vt Deus non sit, quantum est ex se, potens producere chimæram, siuè vt non habeat talem entitatem ac perfectionem, quæ deficiente repugnantia chimæræ, maneret tamen, chimæramque posset producere: at ex eo non conuenit Deo, iuxta aduersarios, immediata connexio cum chimæra, quia sequeretur, Deum non futurum, quantum est de se, absolutè potentem producere chimeram: igitur etiam & connexio mediata cum chimæra (ex qua idem absurdum consequi probatum est) Deo similiter repugnabit.

30. Secundò impugnantur iidem Rencentiores: quia præter intentum manifestè nobis intentum largiuntur: videlicet quod Deus non sit essentialiter, ac per se præcisè potens producere creaturas, proindéque quod nullam ad eas habeat relationem, aut ordinem transcendentalem. Quod hac ratione demonstro. Si deficeret repugnantia chimæræ, adhuc Deus maneret cum iisdem prædicatis essentialibus, & quidditatiuis, quibus de facto gaudet: at in eo euentu esset absolutè potens producere chimæram; & non intrinsecè, aut essentialiter: igitur nec modò intrinsecum, & essentiale Deo est, quod res producere potens sit. Maior est ipsa aduersariorum sententia, qui connexionem Dei cum repugnantia impossibilium diffitentur. Minor quoad priorem eius partem est eorundem, cum ex æquo negent, Deum non mansurum, si creatura repugnaret, & in chimæram transiret, & affirment, Deum permansurum, si chimæra possibilis esset, & in creaturam conuerteretur: at si chimæra possibilis foret, & ex terminis non repugnans haud dubie posset à Deo produci. Quoad posteriorem partem suadetur eadem minor: quia si in illo euentu Deus foret intrinsece, & essentialiter potens producere chimæram, non maneret sanè in eo euentu cum eisdem prædicatis essentialibus, & quidditatiuis, quibus de facto gaudet, cum de facto nullatenus producere chimæram absolutè possit, nedum hæc denominatio sit ei essentialis, & quidditatiua: Sed maneret cum iisdem prædicatis quidditatiuis in vtroque euentu, vt ipsi in confesso habent: ergo &c.

Neoterici, quos aliquando hoc vrgebam argumento, non sine acumine responderunt, deficiente repugnantia chimæræ eam non transituram in creaturam aliquam possibilem vltra eas, quæ modo sunt possibiles: id enim non esset, eam verè possibilem esse, vt de ea supponitur; quidquid enim concipi potest vltra creaturas modo possibiles, chimæricum, & impossibile per locum intrinsecum est: sed eam ituram in creaturam aliquam ex iis, quæ de facto sunt possibiles: quare Deum posse producere chimæram in illo euentu esset posse producere creaturam aliquam ex modò possibilibus, ac proinde licèt ea potestas absoluta producendi Deo essentialis sit, manere tamen posset Deus deficiente repugnantia chimæræ, cum iisdem prædicatis essentialibus quibus modo gaudet. Quos tamen sic redarguebam. In eo euentu fieret variatio ex parte termini, quem diuina omnipotentia essentialiter respicit, videlicet craturæ possibilis: igitur etiam fieret variatio ex parte omnipotentiæ essentialiter respicientis: igitur tali in euentu diuina omnipotentia cum iisdem prædicatis essentialibus neutiquam maneret, vt solutio contraria intendit, vel prædicatum absolutè potentis Deo essentiale non est. Antecedens suadetur: quia tum creatura possibilis foret terminus *ad quem* conuersionis chimæræ: nunc autem non est terminus, in quem chimæra conuertatur: igitur ex parte termini diuinæ virtutis, & omnipotentiæ fieret variatio, atque viciscitudo. Confirmatur: in eo euentu daretur ex parte creaturæ varietas sufficiens ad variandam, mutandámque cognitionem, quæ eam essentialiter, & verè repræsentet: siquidem hæc propositio, *chimæra in creaturam possibilem non est conuersa*, modò est essentialiter vera, cum tamen in illo euentu vera non esset: igitur etiam tum daretur varietas sufficiens ad variandam omnipotentiam Dei, vbi hæc creaturam essentialiter respiciat, & possibilem postulet: igitur aut eam transcendentaliter, siue 31.

essentialiter non respicit, vt nos enitimur, aut facta conuersione chimæræ in creaturam possibilem non maneret, ac proinde cum chimæra connectitur, quod aduersarij renuunt.

CAPVT V.

Cæteræ probationes verioris sententiæ.

32. ARgumentor tertiò. Possibilitas creaturæ in vnico tantum euentu manere potest, videlicet in euentu, quo Deus maneat: igitur vt Deus sit magis necessarius, quàm est necessaria creatura possibilis, debet in duplici euētu permanere, scilicet in euentu, quo possibilitas manear, & insuper in euentu, quo illa deficiat per impossibile: at Deus non posset, nedum necesse haberet, permanere in duplici illo euentu, nisi à creaturis possibilibus esset absolutus, & ad eas transcendentaliter non relatus: ad eas ergo ita minime refertur. Quod autem Deus sit magis necessarius, quàm creatura possibilis est necessaria, suadetur primo ad homines: quia, iuxta aduersarios non paucos, quoties vna necessitas oritur ab alia, ea est maior, à qua ducit originem altera, iuxta illud Philosophi, propter quod vnumquodque tale, & illud magis tale: at creatura possibilis quatenus necessario possibilis, & non implicans contradictionem oritur à Deo, cum primum ens sit: magis ergo necessarium est, Deum esse, quàm creaturas possibiles esse, quando, vt dictum est, posterior hæc necessitas ab illa priori ortum habet, non è contrario. Rursus absolute probatur id ipsum: quia Deus est magis ens, quàm creatura possibilis: tum quia est verior, & melior creatura possibili: maior autem veritas, & bonitas ex maiori oriuntur entitate, sicut veritas & bonitas simpliciter sumptæ proficiscuntur ex entitate simpliciter tali: tum quia est maioris perfectionis, quàm creatura possibilis: perfectio autem cum entitate per identitatem cohæret: tum denique, quia negari nequit, vnum ens alio esse maius: idque perspicuè docuit Aristoteles 4. Metaphys. cap. 4. text. 18. ibi: *ipsum magis, & minus inest rerum naturis*, nec non B. Thomas 1. p. q. 2. art. 3. at si qua entitas alia maior est, ea certè est, qua Deus potitur comparatione illius, quæ creaturæ competit. Tum sic: Deus est magis ens, quàm creatura possibilis: igitur est magis possibilis, siue aptus, aut non repugnans esse, quàm creatura possibilis, cum ratio entis consistat in possibilitate, & aptitudine essendi: igitur est magis impossibilis quoad non esse, quàm creatura possibilis, cum possibile esse idem sit, ac non possibile, siue impossibile non esse; sicut actu dari esse alicuius rei est non dari eius non esse, vt apertissimum est: igitur est magis necessarius, quàm creatura possibilis, cum necessarium esse aliud non sit, quam impossibile non esse.

33. Confirmatur, & declaratur superius argumentum: quia si Deus cum possibilitate creaturæ connecteretur essentialiter, cum possibilitas creaturæ e conuerso cum creatore essentialiter connexa sit, iuxta ea, quæ superius diximus, sanè Deus, & creatura possibilis æqualis forent necessitatis, ac proinde horum extremorum neutrum alteri necessitate præstaret: tum quia in nullo euentu alterutrum deficere, aut manere sine altero posset ob mutuam, & reciprocam eorum connexionem: quomodo ergo non essent æqualis necessitatis? tum etiam à posteriori, quia quælibet diuinarum personarum æqualis cum altera necessitatis est, ob mutuam, alternámque connexionem, qua sunt inseparabiles inuicem. At quod consequens sit absurdum, & possibilitas creaturarum haud sit tam necessaria, ac diuina essentia, & existentia paulò superiùs demonstratum est. Confirmatur iterum idem argumentum: quia negari nequit, quin maior veritas, magisue necessaria sit, Deum esse, quàm creaturam possibilem esse, vt iterum, atque iterum positum est: maior autem veritas, siue magis necessaria cum minori connexionem non habet; aliàs æquales non essent: ergo Deum esse suapte natura, & essentia non postulat, creaturam possibilem esse, nec cum huiusmodi possibilitate connectitur.

Postquam rationibus communibus nouam, & peculiarem lucem adhibuimus, operæ pretium erit, vt nouas etiam rationes addamus, quæ sin minus rem demonstrent, saltem valde probabilem efficiant. Itaque argumentor quartò in hunc modum. Nequit dari in Deo essentialis adhæsio affectiua alicui obiecto, quod simpliciter infinitum non sit: igitur etiam ei repugnat essentialis adhæsio physica, siue adhæsio inseparabilitatis alicui termino, qui simpliciter infinitus non sit: creatura autem possibilis simpliciter infinita non est: ac per consequens adhæsio physica inseparabilitatis, seu relatio ad illam Deo essentialis esse nequit. Antecedens cum innumeris Theologis suppono, qui Deum non necessario, sed liberè amare creaturas possibiles tuentur. Confirmatur, & declaratur: necessaria adhæsio affectiua obiecto finito manifestam imperfectionem arguit: qua ratione bruta rationis expertia imperfecta sunt, quia in voluptatem, aut commoditatem finitam eis propositam necessario feruntur, quin ab ea diuelli possint: igitur necessaria, & quod plus est, essentialis adhæsio physica, siue inseparabilitas cum imperfectione Deo repugnanti coniuncta est. Nec valet, creaturas possibiles quatenus tales à Deo indistinctas esse, ac proinde Deum sibi ipsi, & nō alteri essentialiter adhærere, quatenus cum possibilitate creaturarum connexus est: hoc, inquam, momenti non est, quemadmodum enim Deo necessarium, & essentiale esse nequit, quod creaturas amatas per se ipsum denominet, eo quod earum perfectio finita, & limitata sit: pari ratione Deo essentiale esse nequit, quod eas possibiles per se ipsum denominet; siquidem earum perfectiò finita est. 34.

Argumentor quintò: quoties aliqua virtus est essentialiter productiua alicuius termini infiniti, nequit esse essentialiter productiua vllius termini finiti: at natura Diuina respicit essentialiter in actu primò Verbum simpliciter, & in omni genere infinitum, necnon Spiritum Sanctum: eorúmque est productiua mediante Paternitate, & relatione Spiratoris, & in ordine ad eos ferax, & diffusiua sui: ergo non respicit essentialiter in actu primò creaturam, quæ finita, & limitata est; nec præcise per se ipsam sumpta est eius absolute productiua, sicut ad relationem transcendentalem oportet. Maior probatur: quia Deus non obstante summa illa inclinatione, 35.

tione,

tione, quam ad se communicandum habet, non habet necessitatem se in actu secundo communicandi alicui creaturæ finitæ, eamue producendi, quia nimium respicit essentialiter in actu secundo terminum simpliciter infinitum, quem actu producit, cuique necessario se communicat: ergo similiter quoties virtus aliqua in actu primo terminum infinitum essentialiter respicit, ita eo adæquatur, vt alium finitum in actu primo essentialiter non respiciat, nec ad eum dicat ordinem transcendentalem. Idem argumentum, & fortasse elatius confici potest in ipso attributo diuinæ omnipotentiæ, si præter virtutem producendi ad extra comprehendit sub se indiuisibiliter potentiam generandi, & spirandi ad intra, vt censent Marsilius, Ferrariensis, B. Thomas, Argentina, Ægidius Romanus, & Canatiensis apud P. Vasquez tom. 2. in 1. p. disp. 165. cap. 1.

36. Argumentor denique sextò: ad perfectionem diuini intellectus simpliciter simplicem, eique essentialem non spectat, vt cognoscere possit absolutè creaturas esse possibiles: similiter ergo ad perfectionem diuinæ omnipotentiæ simpliciter simplicem ideóque essentialem, ac necessariam non spectabit, vt creaturas possibiles producere absolutè possit; ac proinde ad eas non habet ordinem transcendentalem. Antecedens suadetur: in rebus necessariis inseparabiliter idem sunt, esse, ac posse esse: scientia autem simplicis intelligentiæ, siue possibilium cognitio est necessaria simpliciter: ergo inseparabiliter idem sunt cognoscere possibilia, & ea posse cognoscere: at ad perfectionem diuini intellectus Deo essentialem non attinet, quod possibilia absolutè cognoscat, sed quod si possibilia sint, eum non lateant, sicut Deo essentiale non est, vt futura per scientiam visionis absolutè cognoscat, sed quod si futura sint, eum non fugiant: igitur ad perfectionem essentialem diuini intellectus non pertinebit, vt possibilia cognoscere absolutè possit. Consequentia autem principalis argumenti nostri videtur sine vllo discrimine: sicut Deus est necessario intellectiuus ad extra, cum tamen hæc absoluta necessitas non præcisè ex perfectione Deo essentiali, sed insuper ex rebus ipsis possibilibus, earúmque, possibilitate proficiscatur; cur obsecro, non poterit esse absolutè, & necessario productiuus ad extra, quin hæc absoluta necessitas ei essentialiter, & intrinsecus adueniat, sed extrisecus à non repugnantia possibilium? Præsertim cum intrinseca, & essentialis connexio inter Deum, & possibilitatem creaturarum haud sit adstruenda sine vrgenti fundamento: qua ratione vel ipsi aduersarij docent, ne inter res creatas ponendam esse summam connexionem temerè. & absque efficaci aliquo fundamento, ideóque nec materiam cum existentia formæ substantialis, nec subiectum quantum cum quantitate, si hæc ab eo distinguitur, aut è conuerso connecti essentialiter, sed potiùs posse saltem diuinitus inuicem separari. Quod autem in præsenti nullum sit vrgens fundamentum adstruendi connexionem summam, & essentialem inter creatorem, & creaturas possibiles iam parebit solutione argumentorum, quæ communiter obiici solent in contrarium.

CAPVT VI.

Fit satis quibusdam argumentis aduersus nostram, ac veriorem sententiam.

DEum referri transcendentaliter ad creaturas possibiles, & cum earum possibilitate essentialiter esse connexum communis est Thomistarum opinio: præsertim vero id tuentur Bannez, Caietanus, Aluelda, Nazarius, & Torres apud nostrum Georgium Hemelman volum. 2. in 1. part. tit. 8. disp. 1. cap. 2. In eadem sententia sunt apud eundem ex nostris Valentia, Tannerus, Zunniga, Arriaga, Suarez, Fasolus, Herice, quanquam hi tres posteriores in modo loquendi dissideant, & connexionem Dei cum creaturis possibilibus appellare nolint relationem transcendentalem. Id ipsum propugnant absolute quidem, & absque vllo etiam quoad modum loquendi discrimine Granadus, Ruiz, Compton. Salas, Meratius, Marrinon, Franciscus Amicus, & Franciscus de Lugo, aliique Authores nostri. 37.

38. Pro qua sententia aduersus nostram, magisque probabilem sententiam argues primò in hunc modum. Deus secundum se, & prædicata sibi essentialia, & quidditatiua sumptus est absolutè potens producere creaturas: ergo & cum iis essentialiter connexus, ad easque transcendentaliter relatus. Id suadetur, quia si non esset per se ipsum essentialiter potens producere creaturas, maximè quoniam ea denominatio esset in eo ab æterno à possibilitate, ac non repugnantia intrinseca creaturarum, veluti in genere causæ formalis: at huiusmodi æterna possibilitas, & non repugnantia intrinseca creaturarum est impossibilis, & repugnans: ex ea enim fieret, essentiam distingui realiter ab existentia, item aliquid à Deo distinctum existere ab æterno, nec non quidpiam esse ens per denominationem extrinsecam ab alio, nec non ipsummet prædicatum talis possibilitatis esse simul, & non esse à se; quæ apertè sunt contradictoria, & absurda: quod autem sequantur, constat ex dictis suprà cap. 2. Verum respondeo, ea non sequi, vt à nobis clarè ostensum est eodem cap. 2. Quare antecedens argumenti falsum est, nec minus falsa, & neganda minor propositio, qua probatur.

39. Aliter etiam responderi potest ad idem argumentum, & quidem satis probabiliter; licèt possibilitas, ac non repugnantia craturarum mere possibilium non detur ab æterno secundum aliquod esse positiuum, & physicum à Deo distinctum, vt hoc aduersariis disputandi gratia largiamur, tamen eam ab æterno dari secundum esse intentionale sibi extrinsecum, & se habens ex parte diuinæ mentis, quatenus nimirum à Deo semper cognita est, in eiúsque mente, & intellectu latuit. At Deus per hanc cognitionem sibi quodammodo contingentem, erit ab æterno potens producere creaturas: non est igitur, cur hæc denominatio absolutè potentis Deo essentialis esse debeat. Quod forte voluit Scotus in 1. dist. 48. quæst. vnic. vbi sæpissimè doctrinam nostræ solutionis insinuat, & præsertim sequentibus verbis ibi: *potentia actiua, qua Deus dicitur omnipotens, non est formaliter intellectus, sed quasi præsupponit*

præsupponit actionē intellectus. Quasi diceret, Deū dici omnipotentem à scientia simplicis intelligentiæ, seu cognitione possibilium, & ab hac veluti in genere causæ formalis inadæquatè præfatam denominationem oriri. Itaque si creaturæ possibiles repugnarent, ac per consequens denominatio potentis absolutè eas producere, sanè eo ipso deficeret cognitio illa diuina veluti contingens ad earum possibilitatem terminata, non tamen prædicatum aliquod Deo essentiale, & quidditatiuum.

40. Alij, vt argumento superiori respondeant, distinguunt duplicem possibilitatē creaturæ: aliam positiuam: & per hanc aiunt, Deum denominari non posse absolute productiuum creaturarum, eo quod hæc denominatio ab æterno sit, & pro priori signo naturæ ad rerum existentiam, & productionem; nullum vero prædicatum positiuum creaturæ detur vel ab æterno, vel pro priori signo rationis ad existentiam, aut productionem suam: aliam verò negatiuam? quæ nihil aliud est, quàm non repugnantia, seu carentia repugnantiæ: & per hanc censent, Deum dici, & esse absolutè potentem producere creaturas, eo nimirum quod ad instar aliarum negationum æterna, sicut est æterna in Deo denominatio absolutè productiui creaturarum; nec contra eam militent pleraque argumenta, quæ possibilitatem positiuam, & æternam creaturarum numquam extiturarum oppugnant.

41. Verùm hæc solutio facilè refelli potest: nam qua ratione possibilitas creaturarum negatiua esse dicitur; eadem, & maiori, repugnantia impossibilium negatiua esse debet: cùm impossibilitas, quæ cum repugnantia coïncidit, non minus negationem præseferat, quam non repugnantia, quæ cum possibilitate eadem est: igitur non repugnantia est quid positiuum, & neutiquam negatiuum, esto verbis negationem exprimentibus significetur. Consequentia suadetur: quia carentia carentiæ est quid positiuum: at repugnantia est negatio: ergo non repugnantia quid positiuum. Confirmatur, quia Authores huius solutionis in explicanda possibilitate, & impossibilitate manifestam circulationem committunt, cum possibilitatem explicent per hoc, quod sit carentia repugnantiæ; & impossibilitatem seu repugnantiam per hoc, quod sit carentia possibilitatis. Nec satisfacere possunt distinguendo duplicem etiam repugnantiam; aliam positiuam, negatiuam aliam: & possibilitatem negatiuam, quam adstruunt, esse carentiam prioris repugnantiæ, scilicet positiuæ, non verò posterioris, & negatiuæ; ac per consequens non esse quid positiuum, cum sit (vt dictum est) carentia non carentiæ, sed extremi positiui Non inquam, satisfacere possunt, hoc pacto: quoniam iam darent prædicatum aliquod positiuum, æternū, ac reuera tale, vt contra illud militent omnia argumenta superius cap. 2. opposita contra possibilitatem positiuam rerum numquam extiturarum à Deo distinctam: hanc igitur frustra, & satis inconsequenter negarent.

42. Arguunt secundò aduersarij. Eo ipso, quod possibilitas, & non repugnantia creaturæ à Deo sit velut à principio, & radice, nequit Deus non connecti cum creaturis possibilibus, aut ad eas transcendentaliter non referri: sed possibilitas creaturæ qua de agimus, à Deo velut principio originem trahit: quid enim à Deo distinctum potest esse à se? quod si non à se esse potest, sanè oportet, vt sit à Deo, velut à principio, & radice prima: Deus ergo à creaturis possibilibus absolutus esse nequit. Minor ob rationem insinuatam, aliasque superiùs cap. 2. propositas videtur perspicua. Maior suadetur. Primò, quia si repugnantia creaturæ est à Deo, sanè est ab eo, vt quodammodo potēte eam producere ad esse: male etenim non repugnantiam effectus fundare potest virtus, quæ effectus nullatenus productiua est: qua ratione apis v.g. non repugnantiam Angeli fundare, & radicare nequit: at non est à Deo, vt duntaxat conditionatè potente producere creaturam, si nimirum ipsa non repugnet; cum Deus sit etiam conditionate potens producere chimæram, si non repugnaret, vt superius prælibaui, quin tamen ob id non repugnantiam chimæræ tribuat, eamne inferat, aut fundet: igitur à Deo vt absolutè potente producere creaturam. Tum sic: Deus, quà est absolutè potens producere creaturam, eiusque non repugnantiam fundat, & infert: priùs igitur natura Deus est potens absolutè producere creaturam, quam hæc non repugnet: atque adeò essentialiter, & per se ipsum, non verò per non repugnantiam creaturæ est absolutè potens producere creaturam; ac proinde ad eam transcendentaliter refertur: igitur de primo ad vltimum, vt aiunt, ex origine possibilitatis creaturarum à Deo, huius ad illas relatio transcendentalis sequitur: quæ erat maior, quam probandam assumpsi. Ea autem vlterius probatur secundò in hunc modum: si possibilitas, & non repugnantia creaturæ est à Deo, certè ab eo est velut à principio proximè necessariò: nequit enim esse ab eo tanquam à principio libero; cum Deus facere nequeat, vt creatura vlla impossibilis sit, aut contradictionem misceat: at omne principium necessarium cum effectu suo essentialiter, & antecedenter connectitur: igitur si non repugnantia, & possibilitas rerum à Deo est, profectò nequibit ab eo non esse velut à principio essentialiter, antecedentérque connexo: ac per consequens ad eas transcendentaliter refertur.

Respondeo primò, minorem huius argumenti posse negari; neque improbabile esse, quod possibilitas creaturarum à Deo distincta sit à se secundum quid, & impropriè, ac non à Deo. Quæ autem in contrarium objici possunt, & solent rationes, eæ quidem omnes, aut certè pleræque, ac magis efficaces sunt à nobis supra citato cap. 2. abundè labefactatæ. Respondeo secundò, & quidem probabiliùs, maiorem argumenti esse falsam, & contrà verissimum, omninoque tuendum, quod possibilitas creaturarum oriatur à Deo, velut à principio aut quasi principio Ita non solum Thomistæ, & cæteri communiter aduersarij, sed etiam ex nostræ sententiæ patronis G. Vazquez citat. disput. 104. primæ part. cap. 6. nu. 26. & P. Hemelman relata etiam disp. 1. tit. 8. cap. 4. citans pro eadem sententia Henricum, Albertinum, Ruiziumque de Monroia. Fauent etiam apud eundem ex PP. Anselmus, Methodius, Zeno Veronensis. Richardus Victorinus, omniūque clarissimè Augustinus tom. 1. lib. de vera relig. cap. 18. ibi: *Itaque omne quod est, inquantum est, & omne quod nondum est, inquantum esse potest, ex Deo habet.* Quamuis autem hæc ita sint; 43.

cæterum

cæterum negandum prorsus est, sequi connexionem vllam essentialem Dei cum creaturarum possibilitate ex eo, quod huiusmodi possibilitas creaturæ oriatur à Deo.

44. Ad priorem autem rationem contrariam dicendum est, illius maiorem, qua statuitur, possibilitatem creaturæ Deo posteriorem hoc ipso debere esse ab eo, vt prius potente quodammodo producere creaturam; illius, inquam, hanc maiorem esse falsam. Deum enim posse producere creaturam, & hanc posse à Deo produci, siue esse à Deo possibilem sunt correlatiua: atqui correlatiua sunt simul tempore, natura, & cognitione, iuxta Aristotelem, quem sequuntur omnes: igitur non est prius naturæ, seu rationis ordine Deum posse producere creaturam, quam hanc esse possibilem à Deo: possibilitas ergo creaturæ non oritur à Deo, vt potente eam producere: alioqui possibilitas illa creaturæ esset ordine naturæ posterior, quàm potentia producendi se habens ex parte Dei: quod tamen est omnino falsum. Declaratur: intellectum cognoscere obiectum, & obiectum esse cognitum ab intellectu sunt simul omnino; nec hoc, quod est cognosci obiectum, oritur ab intellectu, vt prius obiectum cognoscente, sed ab intellectu secundum se, & præcisè considerato: similiter voluntatem amare obiectum, & hoc esse ab illa amatum, volitúmque simul se habent; nec denominatio amati oritur à voluntate vt prius amante, sed ab ea secundum se, & absolutè spectata. Pari ergo ratione disputari debet circa correlatiua, de quibus in præsenti; dicique, possibilitatem creaturæ, siue creaturam esse possibilem Deo, & Deum posse producere creaturam, esse simul, ac se inuicem concomitari: possibilitatemque creaturæ esse quidem à Deo secundum se, & instar entis absolutissimi sumpto, non vero ab illo, vt prius potente creaturam producere, aut à non esse ad esse transferre. Exemplum autem lapidis non potentis fundare, aut inferre possibilitatem Angeli in contrarium obiectum non vrget: siquidem lapis non ideo nequit fundare, & radicare non repugnantiam Angeli, quia pro priori signo naturæ, & rationis ad illam Angeli non repugnantiam, lapis non est potens producere Angelum: sed quia lapis non est ea substantia, siue essentia, quam respicit possibilitas Angeli, siue quia hic non est non repugnans, seu possibilis produci à lapide: cuius non est alia quærenda ratio, præter naturam, & essentiam lapidis, atque Angeli. At Deus est substantia, & essentia, quam cuiusuis creaturæ possibilitas respicit transcendentaliter, & à qua omnes creaturæ sunt possibiles produci: non est ergo, cur Deus tametsi absolutissimum ens non possit, modo statim exp[lic]ando, fundare, & radicare cuiusuis creaturæ possibilitatem: proinde falsum est, hanc haud posse à Deo oriri, nisi vt prius potente producere creaturam quamuis.

45. Ad posteriorem rationem contrariam, eámque magis difficilem, & operosam dici potest, quod possibilitas creaturarum oriatur à Deo, vt à principio non libero, nec necessario, sed præscindente à libero, & necessario, atque inter vtrumque medio. Ratio autem huius est: quia idcirco principium existentiæ realis effectus euiuscunque, de quo solo dici potest, habere veram rationem causandi, & principiandi; idcirco, inquam, tale principium semper debet esse vel liberum, vel necessarium, & non potest esse medium inter vtrumque, sed debet esse alterutrum, vt fatentur omnes: quia ante omnem existentiam realem producendam præsupponitur pro priori signo rationis possibilitas existentiæ talis, vel solius, & non carentiæ illius, vel indifferenter existentiæ, seu carentiæ existentiæ: quod si pro priori ad existentiam datur eius solius possibilitas, fieri non potest, quin principium existentiæ sit necessarium: sin autem non eius solius, sed illius; & similiter carentiæ oppositæ, seu non existentiæ, certè principium existentiæ debet esse liberum: quid mirum ergo, si in principio existentiæ realis haud sit assignare medium inter esse liberum, & esse necessarium; At nulla possibilitas ex parte Dei præcedit, aut intelligitur pro priori ad possibilitatem creaturarum: sicut enim vnionis non daretur vnio, nec actionis actio; sic possibilitatis creaturarum non datur alia possibilitas præuia, sed ipsamet possibilitas creaturam, & eas facit possibiles, seu non repugnantes, ac se ipsam etiam denominat non repugnantem, & à Deo oriri potentem, aptamue; alioqui in possibilitatibus, sicut in modis, procederetur in infinitum. Quandoquidem ergo possibilitatem creaturarum nulla præcedit possibilitas, certè eam non præcedit possibilitas eius solius, nec possibilitas eius, aut contrariæ impossibilitatis: vnde nihil eam anteuertit, ratione cuius possit Deus eius esse principium liberum, aut etiam principium necessarium. Quamobrem etsi principium existentiæ necessario debeat esse principium necessarium, aut liberum; secus tamen dicendum de principio ipsiusmet possibilitatis, quod de Deo dicitur, eique conuenit. Deus ergo erit principium possibilitatis, de qua agimus, partim liberum, partímque necessarium, & aliquid vnius, ac nonnihil etiam habebit alterius; cum principio libero id commune sortietur, quod ex se sit omnino indifferens, vt detur, vel non detur possibilitas creaturarum, nec eam magis petat, quàm illius carentiam: cum principio vero necessario, quod nec de potentia absoluta possit eam non inferre possibilitatem; qua inferendi necessitate quæ maior potest excogitari?

46. Secundo dici potest ad eandem posteriorem rationem cōtrariam, oriri possibilitatem creaturarum à Deo, velut à principio necessario: at de ratione principij necessarij, seu naturalis non esse, vt antecedenter, ac præuiè connectatur cum effectu, si non sit principium necessarium se ipso determinatum ad operandum, seu quasi operandum, sed potius principium aliunde determinari petens: sic habitus supernaturalis charitatis non concurrit, vt principium liberum, sed potius vt naturale, ac necessarium ad amorem Dei supernaturalem: & tamen non est se ipso pro priori connexus cum tali amore, imò nullam habet cum eo connexionem præuiam, & aliunde emendicatam: nimirum quia ad eum eliciendum non est se ipso determinatus, sed potius petit determinari ad illum à voluntate; cuius solius est & libere amare, & amorem liberè amare, ac reliqua amoris principia determinare: atqui Deus ita est principium necessarium, ac naturale possibilitatis creaturarum, vt ad eam inferendam non sit se ipso essentialiter determinatus, sed potius ab ipsamet possibilitate eiusmodi determinetur: quamuis ergo Deus sit eius principium necessarium, propterea tamen

tamen cum ea non debet connecti præuiè, & per se ipsum.

47. Aliter etiam explicari potest id ipsum: quia esto principium necessarium existentiæ cuiusuis debeat cum ea pro priori connecti (quod certè de principio totali, ac principali negari non potest, quidquid sit de partiali, cuiusmodi est habitus, quem voluntas determinat) cæterum principium etiam adæquatum, ac totale possibilitatis creaturarum esse poterit Deus Opt. Max. sine connexione præuia. Ratio discriminis est: quia quoties principium totale est necessarium, effectus eius necessarius, aut quasi effectus debet pro aliquo signo intelligi simpliciter determinatus ad esse, & ne diuinitus potens non esse: cum igitur hæc essentialis determinatio ad essendum, & consimilis impotentia ad non essendum existentiæ finitæ, cum necessario producitur, haud possit obuenire ex meritis, & prædicatis essentialibus suis: quippe ratione quorum causa est omnino contingens, & potens non esse, sanè opus est, vt einsmodi determinatio, & impotentia illi conueniat, ac tribuatur à connexione præuia, ac diuinitus ineluctabili propria principij necessarij, à quo producitur: talis ergo connexio præuia ad principium totale omnis existentiæ requiritur: at possibilitas creaturarum ex se, & ex meritis, ac prædicatis essentialibus suis est summè determinata, vt sit à Deo, & etiam diuinitus impotens non esse ab illo. Quamobrem necesse non est, vt eam sortiatur determinationem, & impotentiam summam à Deo, à quo necessario oritur; neque consequenter, vt aliquam ex eius parte connexionem præuiam supponat.

48. Denique idem explanatur, nempè quo pacto possibilitas creaturarum oriatur à Deo, velut à principio necessario. Dupliciter enim intelligi potest, Deum esse antecedenter connexum cum possibilitate creaturarum, cuius est principium necessarium. Primò, vt illa connexio antecedens sit positiua, Deoque intrinseca, & essentialis; eaque cuius ratione, ac vi Deus petat essentialiter dari possibilitatem illam: secundo ita vt eiusmodi connexio antecedens sit tantum negatiua, ac Deo omnino extrinseca, & duntaxat in eo consistens, quod pro priori signo rationis ante possibilitatem nihil intelligatur, quod possit eam separare à Deo, aut facere ne sit: nihil inquam, creatum, aut increatum, ac nulla vi, & nè diuinitus etiam. Vt ergo Deus sit principium necessarium possibilitatis creaturarum, non requiritur, vt priori modo connectatur præuiè cum illa, id est positiuè & essentialiter, atque intrinsecè; cum tamen de hac potissimum connexione sit quæstio, & in ea sola consistat ordo transcendentalis. Satis ergo superque est, quod Deus connexionem antecedentem cum possibilitate creaturarum extrinsecam, & negatiuam sortiatur, ad id, vt illius sit principium necessarium, & non liberum: hanc autem eius cum illa connexionem dari nobis nil officit, vt manifestum est. Ac profectò, vt Deus habere dicitur impotentiam antecedentem non existendi, non quia aliquid sit ante Deum, quod eum necessitet, vt sit, & existat; sed quia nihil ante eum est, aut potest esse, quod facere possit, ne sit: ita similiter haud video, cur more huius impotentiæ antecedentis negatiuæ non possit dici Deus habere connexionem antecedentem negatiuam cum possibilitate creaturarum, eo præcisè quod nec Deus ipse, nec aliud quidpiam ad eam præsupponatur cum potentia, & facultate eam à Deo separandi, aut faciendi, ne Deo existente ea tamen non sit. Atque hæc de hoc argumento satis sunt.

CAPVT VII.

Aliorum argumentorum aduersus veriorem sententiam solutio.

Arguunt tertiò aduersarij: omnipotentia est attributum Deo intrinsecum, & essentiale physice, & realiter, tametsi metaphysicè, & ratione nostra eo posterius sit: at omnipotentia Dei cum creaturis essentialiter connectitur, & ad eas transcendentaliter refertur: ergo, &c. Minor probatur: quia omnis vera, & realis potentia est in ordine ad aliquem effectum: quare, sicut repugnat cognitio sine veritate, quam cognoscat, & amor sine bonitate, in quam feratur; ita repugnat vera, & realis potentia sine effectu possibili, quem producere queat: igitur à fortiori omnipotentia, quæ cæteris potentiis infinities perfectior est, aliquem effectum possibilem, quem possit producere, essentialiter postulat. 49.

Respondent aliqui, omnipotentiam esse virtutem producendi quidquid contradictionem non implicat; futurum autem, vt Deus posset producere quidquid contradictionem non implicat, esto omnes creaturæ implicarent, & impossibiles essent: ac proinde eum denominatum iri omnipotentem eo in euentu. Itaque Deus, quatenus omnipotens, duntaxat est potens producere creaturas possibiles, si possibiles sint, siue sub conditione, quod non repugnent: at potestas conditionata producendi creaturas possibiles, eas absolutè possibiles non postulat, iisque deficientibus permaneret: igitur omnipotentia Dei creaturas possibiles absolutè non postulat, casuque quo deficerent, remaneret. Hæc tamen solutio confutatur ad homines: quia, iuxta non paucos aduersariorum, quoties vnum cognosci potest in alio, alterum refertur transcendentaliter ad alterum: at creaturæ possibiles quoad earum essentiam, & quidditatem cognosci possunt in omnipotentia Dei, si hæc eas respicit essentialiter conditionatè: hoc ergo respectu conditionato in Deo admisso, non poterit non admitti in eo transcendentalis ordo ad creaturas: sed ij, quibuscum disputamus, respectum illum conditionatum in Deo admittunt: quomodo ergo in eo negare possunt ordinem transcendentalem ad res creatas? Confirmatur, & declaratur: iuxta eosdem, & iuxta veritatem, actus fidei verbi gratia, quo quis crederet, Petrum conuertendum, si vocetur, respicit transcendentaliter consensum liberum Petri, quem tamen conditionate respicit: cui enim ambiguum esse potest. quin omnis cognitio creata saltem de facto existens suum transcendentaliter respiciat obiectum? ergo etsi omnipotentia conditionatè creaturas possibiles respiciat, eas adhuc transcendentaliter. respiciet vbi eiusmodi respectus Deo sit essentialis. 50.

Secundò confutatur eadem solutio: quia Deus non est verè, & realiter potens mentiri: & tamen posset mentiri, si mendacium ei non repugnaret, 51.

gnaret, in eiúsue cadere posset veracitatem: igitur deficiente possibilitate creaturarum Deus non denominaretur verè, & realiter potens eas producere, esto eas posset producere, si non repugnarent: ex quo vlterius fit, vt in eo euentu non denominaretur omnipotens, cum omnipotentia haud dubiè sit vera, & realis potentia. Tertio; sicut Deo essentiale esse dicitur, quod possit producere creaturas, si non repugnent, ita ei essentiale esse debet, quod non possit eas producere, si repugnent: Deus igitur secundum se, & prædicata essentialia non est magis potens, quàm non potens producere creaturas: igitur essentialiter non est omnipotens, siue productiuus omnium creaturarum, si absolutè, & simpliciter loquendum est: cum posse, & non posse absolutum extra eius sint essentiam; & posse, & non posse conditionatum ei sint essentialia: quo pacto Deus secundum se, & prædicata essentialia præcisè sumptus nec producit, nec non producit creaturas, sed ab vtroque præscindit: videlicet quia producere, & non producere absoluta ei veluti accidunt; & vtrumque solum aptitudinaliter, aut conditionatè vsurpatum ei necessarium est, atque ineuitabile, ac iuxta aduersarios intrinsecum omnino. Quarto denique: si Deus in hypothesi nostræ disputationis denominaretur omnipotens, sanè de facto formica verbi gratia foret omnipotens. Sequela probatur, quia formicæ inest potestas conditionata omnia producendi, videlicet si sibi non repugnarent, vel si ipsa Deus esset: at ideò tum Deus denominaretur omnipotens; quia creaturarum omnium conditionatè productiuus esset: ergo, &c. Quare, sicut formica modo non est omnipotens, quia conditionem, sub qua omnia potest, purificari non postulat: ita in illo euentu Deus omnipotens non esset, quia non repugnantiam creaturarum, sub cuius conditione eas potest, purificari nequaquam exigit.

52. Secundò respondent alij, Deum, deficiente possibilitate creaturarum, mansurum, & denominatum iri omnipotentem, quia chimæras conditionatè posset producere, nimirum si non repugnarent. Hæc solutio nonnullis videtur diuersa à præcedenti, eo quod repugnantibus creaturis illa creaturas possibiles omnipotentiæ terminum præstituat, hæc chimæras. Cæterum ambæ manifestè coincidunt: quia repugnantibus creaturis creaturæ nequeunt esse possibiles, ac proinde impossibiles esse debent, atque chimæricæ: igitur in eo euentu idem erit, posse producere creaturas possibiles, si possibiles sint, ac posse producere chimæras; si sint possibiles: igitur in eo euentu idem est, Deum dici omnipotentem, quia producere potest creaturas possibiles conditionatè, quod prior solutio continet, ac eum omnipotentem dici, quia chimæras potest conditionatè producere, quod continet solutio posterior: quare omnia, quæ contra priorem nuper obieci, directè etiam contra posteriorem militant. Rursus, finge eas aliquantulum inter se dissidere: certè ita inter se colludunt, & affines sunt, vt quæ primam oppugnant, facili negotio possint contra secundam expediri. Etenim vt rationes superiores iterum attingamus in transcursu; si omnipotentia Dei essentialiter est potens producere chimæram; si hæc non repugnet, fieri sanè non poterit, quin huiusmodi non repugnantia, quam conditionatè respicit omnipotentia, sit in ipsa cognoscibilis: quod in plurium aduersariorum principiis sufficit ad ordinem transcendentalem alterius ad alteram: Mox, si reeugnantibus creaturis maneret adhuc in Deo vera, & realis potentia, eo quod chimæram, si non repugnaret, producere in eo euentu posset; quidni & modo verè; & realiter potens, mentiri dicatur, quandoquidem modo mentiri posset, si mendacium esset honestum, aut in eius veracitatem conueniret? Deinde, sicut Deo essentiale est, quod chimæras possit producere, si non repugnent; ita ei essentiale est, quod creaturas non possit producere; si repugnent: quomodo igitur Deo magis essentiale esse potest, quod sit absolutè potens, siue omnipotens, quam quod denominetur non potens. Denique fieret, formicam de facto infinitæ potentiæ, ac virtutis esse: innumeras enim chimæras producere posset, si sibi non repugnarent.

Reiectis ergo superioribus solutionibus respondendum est, omnipotentiam bifariam accipi posse: videlicet quoad perfectionem; atque entitatem omnipotentiæ: & sic nihil aliud est, quàm infinita quædam perfectio Dei absoluta ab omni respectu ad aliud: aut quoad denominationem omnipotentiæ, quam P. Vasquez suprà citatus respectum rationis de more aliarum denominationum extrinsecus aduenientium nuncupat: & sic vltra entitatem absolutam Dei importat in obliquo, & velut constitutiuo minus principali possibilitatem rerum creatarum. Igitur omnipotentia quoad denominationem Deo partim intrinsecam, partim extrinsecam à creaturis possibilibus absoluta non est, sed potius cum iis per identitatem inadæquatam connectitur: secus verò quoad entitatem, & perfectionem: quapropter quod omnes profiteri tenemur; Deum mansurum omnipotentem, si creaturarum possibilitas interiret; non ita intelligendum est; vt denominatio, seu relatio omnipotentis maneret; sed solùm tota entitas, ac perfectio eius denominationis, aut relationis. 53.

Nec verò mirandum est, omnipotentiam quoad denominationem Deo minimè essentialem à nobis dici: siquidem denominatio omnipotentis, & relatio ad extra coincidunt: at antiqui omnes, & grauiores nostræ sententiæ patroni tuentur, nullam relationem ad extra Deo esse posse essentialem. Deinde non inconuenit; denominationem scientis aliquid ad extra Deo deficere; vbi tota entitas; & perfectio eius denominationis Deo maneat: ergo non inconueniet; denominationem omnipotentis præcisè quatenus talem Deo deperire posse, vbi tota entitas, & perfectio eius denominationis ei salua sit: 54.

præſertim cum prior denominatio ei intrinſeca ſit iuxta pleróſque aduerſarios, poſterior verò extrinſeca: & prior de facto ei deficiat, poſterior verò ſolùm per impoſsibile. Ad extremum adiice, Deum repugnantibus creaturis futurum omnipotentem non ſolùm quoad entitatem, ſeu perfectionem, verum etiam quoad denominationem, ſi forte vera eſt eorum ſententia, qui putant, attributum omnipotentiæ complecti formaliſsimè præter potentiam operandi ad extra, virtutem etiam generandi, & ſpirandi ad intra: qui autem Theologi ita ſentiant, relati ſunt à nobis ſuprà capite 5 argum. 5. ad finem.

55. Argumentantur quartò aduerſarij: ſi repugnaret ignis verbi gratia, ei duo contradictoria conuenirent: perinde enim eſt aliquid repugnare, ac ei duo contradictoria conuenire: at ſi igni duo contradictoria conuenirent, Deus repugnaret: ergo repugnante igne, eiúſue poſsibilitate deficiente deficeret Deus, eſſétque repugnans. Maior vnà propoſita eſt, atque probata. Minor ſuadetur: ac demus ea prædicata contradictoria eſſe hæc, ignem eſſe poſsibilem, & impoſsibilem: qualiacúnque enim aſſignentur, idem argumentum confici poteſt. Tum ſic: ſi ignis eſſet poſſibilis, & impoſſibilis, Deus coexiſteret poſſibilitati ignis, vt compertum eſt; & non coëxiſteret eius poſſibilitati; ſiquidem coexiſteret eius impoſſibilitati: idem verò eſt coëxiſtere impoſſibilitati alicuius, ac non coëxiſtere eius poſſibilitati: igitur ſi igni duo contradictoria conuenirent, Deo etiam duo contradictoria conuenirent: ac per conſequens Deus repugnaret, quæ erat minor probanda. Nec ſatisfaciet qui reſpondeat, eiuſmodi prædicata contradictoria eſſe extrinſeca, atque adeo non in ipſo Deo, ſed in igne intrinſecam repugnantiam arguere; quia homo, qui ſimul poſſit cognoſci, & non cognoſci quoad eandem formalitatem, quiue penes eandem etiam reliquis hominibus ſit ſimul ſimilis, & non ſimilis, æqualis, & non æqualis, propinquus, & non propinquus eo ipſo de facto intrinſece, & eſſentialiter repugnat, ac prorſus impoſſibilis eſt, atque chimæricus: ſed ea prædicata contradictoria ei conuenientia ſunt, aut potius eſſent extrinſeca: quamuis ergo repugnante igne prædicata contradictoria extrinſeca Deo conuenirent, adhuc Deus intrinſece, & eſſentialiter repugnaret.

56. Hoc argumentum id habet vitij, quod aut nihil, aut certè hoc probet, quamlibet entitatem creatam, aut creabilem connecti immediatè cum quauis alia quantumuis diſparata, quauíſque repugnante repugnaturam. Conſequens autem, eſto ab aliquibus admittatur aduerſariis, abſurdum eſt, & à P. Ripalda tom. 1. de ente ſupernat. libro 2. diſputatione 32. ſect. 8. numero 42. ridiculum pronuntiatur. Sequela verò in aperto eſt: ſiquidem relatio illa coëxiſtentiæ, ex qua arguunt aduerſarij, locum habet in quibuſcúnque rebus quantumlibet diſparatis. Abſolutè reſpondeo, prædicata contradictoria extrinſeca in aliquibus intrinſecis ſemper fundari: verbi gratia animal, quà tale cognoſci, & non cognoſci fundatur ſuper hoc, quod eſt, cognitionem amalis eſſe, & non eſſe: cum ergo prædicata contradictoria intrinſeca nulli de facto conuenire poſſint re ipſa, & abſque intellectus fictione; ſanè contradictoria extrinſeca nulli conuenire poterunt: at in eo euentu impoſſibili, quo creaturæ repugnarent, prædicata contradictoria intrinſeca creaturis conuenirent re ipſa, & abſque intellectus fictione: mirandum ergo non eſt, quod in eo euentu Deo conuenirent prædicata contradictoria extrinſeca verè, & re ipſa. Porro ad inſtantiam ſuperius poſitam contra hanc reſponſionem dicendum eſt, hominem quoad eandem formalitatem ſimul cognitum, & incognitum, ſimilem, & non ſimilem, &c. intrinſecè repugnare, ſi ad eiuſmodi prædicata contradictoria extrinſeca eſſentialem habeat aptitudinem, aut cum iis eſſentialiter connectatur, ex illiúſque exiſtentia per neceſſariam ſequelam rectè poſſit inferri ſaltem eorum poſſibilitas. Cæterum Deus in eo euentu, de quo eſt diſputatio, ad eiuſmodi prædicata contradictoria extrinſeca eſſentialem aptitudinem non haberet, nec cum iis eſſentialiter connecteretur: cum enim Deo reſpectu vnius partis contradictionis, nimirum relationis coëxiſtentiæ ad poſſibilitatem creaturarum nulla aptitudo, aut connexio eſſentialis ſit, multo minus reſpectu ambarum ſimul ſumptarum ei eſſe poterit eſſentialis: non eſt ergo, cur Deus tum intrinſece deberet repugnare. Quod ſi ſermo ſit de homine ſimul, & quoad eandem formalitatem cognito, & incognito, ſimili, & non ſimili, &c. abſque vlla tamen aptitudine eſſentiali, aut relatione tranſcendentali ad eiuſmodi prædicata contradictoria extrinſeca; ſanè ex eo, quòd hæc ei de facto conuenirent, non ſequeretur, eum intrinſecè repugnare; omníſque repugnantia intrinſeca ſe tum haberet non ex parte hominis, ſed ex parte ipſorum prædicatorum, vt intuenti conſtabit: quo circa & de Deo idem dicendum eſſet caſu, quo ei conuenirent prædicata contradictoria extrinſeca, abſque vlla cum iis connexione eſſentiali, aut ordine tranſcendenti.

Argumentantur quinto: Deus connectitur eſſentialiter cum poſſibilitate, vel impoſſibilitate creaturarum vagè, & indeterminatè ſumpta: eſt igitur connexus eſſentialiter cum aliquo à ſe diſtincto, cum tamen, vt patet, à nullo à ſe diſtincto poſſit dependere; poterit ergo etiam cum poſſibilitate creaturarum determinatè ſumpta ſine independentiæ, aut alterius perfectionis ſuæ præiudicio eſſentialiter connecti, atque ad eam tranſcendentaliter referri. Hæc poſtrema conſequentia videtur perſpicua. Prima conſequentia probatur: quia quoties vtrumque collectionis extremum diſtinguitur ab aliquo, ipſamet collectio nequit ab eo non diſtingui: ſed huius collectionis vagæ, *poſſibilitas, vel impoſſibilitas creaturarum*, quæuis pars diſtinguitur à Deo, vt conceſſum eſt à nobis ſuprà: ergo & ipſa collectio vaga: ex eo igitur quod Deus connectatur cum poſſibilitate, vel impoſſibilitate creaturarum rectè ſequitur, eum eſſe connexum cum aliquo à ſe diſtincto, quæ erat prima conſequentia à nobis probanda. Probatur ergo antecedens 57.

cedens argumenti. Primò; quia nec de potentia absoluta potest Deus existere, quin creaturæ vel sint possibiles, vel impossibiles: connectitur ergo essentialiter cum possibilitate, vel impossibilitate creaturarum. Secundo; ideo Deus non connectitur essentialiter cum possibilitate creaturarum, quia si esset sine creaturis possibilibus, creaturæ eo existente essent impossibiles: ideò item non connectitur essentialiter cum possibilitate creaturarum, aut etiam chimærarum; quia casu, quo hæ non essent impossibiles eo existente, essent sane è contrario possibiles. At si Deus esset sine possibilitate, aut impossibilitate creaturarum, nihil esset, quod tum essent creaturæ: haud enim forent possibiles, haud etiam impossibiles. Connectitur ergo essentialiter cum possibilitate, aut impossibilitate creaturarum, & sine alterutra per se ipsum non esse petit: saltem enim eius connexionem, & exigentiam id tantum potest tollere, quod superfit aliquid, in quod desineret illa collectio vaga, si sine ea Deus esset: nihil autem tale superest, vt manet ostensum.

58. Respondeo primò, non defuturos, qui postremam consequentiam argumenti, quæ supponitur esse perspicua, & manifesta, falsam tamen esse censeant, eamque negent. Sicut enim nequit Deus absque imperfectione maxima, independentiæque suæ dispendio esse connexus essentialiter cum existentia creaturæ determinate sumpta; & tamen iuxta aduersarios eam habet connexionem essentialem cum existentia creaturæ, vel eius carentia: nec ex hac posteriori connexione essentiali vaga rectè colligi potest illa prior connexio determinata: ita similiter quamuis concedatur, aut permittatur connexio Dei essentialis cum aliquo indeterminato à se distincto, possibilitate nimirum, aut impossibilitate creaturarum; nihilominus hinc fortè haud poterit rectè inferri, aut colligi, quod sit connexus essentialiter cum possibilitate creaturarum determinate sumpta. Respondeo secundo, antecedens principale argumenti esse falsum. Antecedens autem, quo probatur, distinguendum est ita: non potest vllatenus Deus esse sine possibilitate, vel impossibilitate creaturarum, impotentia antecedenti, & intrinsecè nata ex ipsomet Deo; nego antecedens; impossibilitate consequenti, & extrinseca, ortùmque ducente ex ipsamet creaturarum possibilitate, vel impossibilitate, quæ vagè sumptæ non possunt vllatenus non esse, concedo antecedens: ergo Deus connectitur essentialiter cum ea collectione vaga, nego consequentiam. Et quidem vti in nostris principiis Deus non connectitur essentialiter cum possibilitate creaturarum determinatè sumpta, tametsi sine ea diuinitus esse non possit; videlicet, quia talis impotentia est consequens, non antecedens; ita similiter in præsenti, &c. Posterior etiam principalis argumenti probatio non magis vrget, eiúsque minor propositio est falsa: esset siquidem, quod essent creaturæ casu, quo sine earum possibilitate, aut impossibilitate existeret Deus: tum enim essent nec possibiles, nec impossibiles.

59. Dices, hoc principium: *quodlibet est, vel non est*, summè verum, ac necessarium est: ergo in euentu, de quo sermo, creaturæ essent vel possibiles, vel impossibiles: ergo non essent, vt diximus, nec possibiles, nec impossibiles. Friuola instantia: namque ad summam veritatem, ac necessitatem eius principij satis est, quod in omni euentu possibili sit verum; non verò requiritur, quod in euentu omni, & chimærico, & impossibili sit verum. Euentus autem ille, quo Deus esset sine possibilitate, & impossibilitate creaturarum, est omnino impossibilis, & chimæricus: quod ergo tale principium sit in eo falsum, & creaturæ sint nec possibiles, nec impossibiles, nihil eius summæ veritati, ac necessitati derogat. Confirmatur: si deficiente impossibilitate chimærarum maneret Deus, esset quod tunc essent chimæræ, vt permittunt aduersarij, quia nimirum tum forent possibiles: atqui hoc principium impossibile est, *idem simul esse, & non esse* quantumuis summè verum, & necessarium, tum nihilominus falsum esset; chimæra siquidem omnis inuoluit idem simul esse, & non esse, duoque contradictoria importat: esse ergo possibilem tum chimæram est possibile esse, quod idem sit simul, & non sit; adeóque principium hanc possibilitatem negans esse falsum, & non verum. Similiter ergo quod in euentu illo chimærico, & impossibili, quo si daretur, tuemur Deum extiturum nihilominus, atque etiam futurum, quod tum essent creaturæ nec possibiles nec impossibiles, quod inquam in tali euentu falsum esset illud principium: *quodlibet est, vel non est*, nihil eius essentiali, ac summæ veritati detrahit.

Dices iterum: creaturas nec esse possibiles, nec impossibiles est quidem omnino impossibile: Deum ergo dari sine possibilitate, & impossibilitate creaturarum est eum dari simul cum impossibilitate aliqua à se distincta, & non sine illa: non ergo defendimus, Deum datum iri casu, quo nulla daretur impossibilitas à se distincta determinatè, aut indeterminatè sumpta: aliqua siquidem daretur in euentu, quo dicimus, Deum extiturum omni impossibilitate, & etiam possibilitate deficiente, nimirum hoc ipsum, quod est, possibilitatem, & impossibilitatem omnem deficere, & nec vnam, nec alteram dari. Respondeo creaturas esse nec possibiles, nec impossibiles, esse quidem modo quid impossibile: at tum & in eo euentu, qui magis supponitur à nobis, quam dabilis est, id futurum possibile; & si possibile esset, Deum propterea non defuturum, sed potius extiturum; quippe ad quem non magis pertinet essentialiter, quod sint possibiles, vel impossibiles, quàm quod Turca ludat, vel saltet; existatue, seu redigatur in nihilum. 60.

***

CAPVT VIII.

Soluuntur vlterius alia argumenta contra nostram veriorémque sententiam.

61. ARgumentantur sexto: si repugnantibus creaturis Deus maneret, sanè hoc ipso iudicaret ignem verbi gratia esse ignem, & non esse ignem: at implicat in Deo tale iudicium, cum sit essentialiter falsum: ergo repugnantibus creaturis non maneret. Minor probatur: nam hoc principium impossibile est: *idem simul esse, & non esse* essentialiter verum est, & obiecto conforme: ergo iudicium huic oppositum aliquid simul esse, & non esse affirmans essentialiter falsum, & obiecto difforme est, ac proinde Deo repugnans. Maior probatur, quia in primis Deus in eo euentu iudicaret, ignem esse ignem: siquidem iudicium ferret de impossibilitate ignis: sed impossibilem esse ignem, supponit eum esse ignem; aliàs si non esset ignis, certe non ignis, sed aliud quid impossibile foret: tum ergo ignem esse ignem iudicaret. Rursus simul iudicaret, non esse ignem: namque iudicium ferret de impossibilitate ignis, vt dictum est: impossibilitas autem ignis est eius à quauis natura possibili, ac proinde ab ignis natura, & quidditate vera distinctio: ignem igitur ab igne distinctum, ac per consequens non ignem iudicaret. Confirmatur, & declaratur: si ignis esset verè impossibilis, ei duo contradictoria conuenirent, cum impossibilitas nihil aliud sit, quàm contradictio, & repugnantia terminorum: Deus ergo de igne in eo euentu duo contradictoria affirmaret: quando igitur iudicium duo contradictoria affirmans falsum est, sanè Deus in eo euentu iudicium falsum haberet, atque adeò repugnaret, deficeretque. Aut aliter: Deus essentialiter postulat, vt quiuis eius actus verus sit: at actum Dei verum esse est non affirmare duo contradictoria: Deus ergo essentialiter postulat, vt nullus eius actus duo contradictoria affirmet: at si darentur te ipsa, non posset Deus ea non affirmare: postulat igitur essentialiter ne dentur; ac per consequens ne creaturæ repugnent: vnde cum earum non repugnantia, seu possibilitate essentialiter connectitur.

62. Huic argumento nonnulli plus æquo tribuunt: ei tripliciter respondeo. Primò negata maiori: cuius rei gratia notandum est, dupliciter ignem in impossibilem, ac non ignem transire posse: primò, in sensu composito ignis, & possibilis; ita vt ignis & possibilis maneat: secundo, in sensu diuiso ignis, & possibilis; ita vt ignis, & possibilis non maneat. Igitur igne impossibili, & repugnante hoc posteriori modo, nequaquam iudicaret Deus, eum ignem esse, & non ignem; possibilem, & impossibilem: siquidem ex parte obiecti haudquaquam foret ignis, & non ignis; possibilis, & impossibilis; eo quod in solo sensu diuiso ignis, & possibilis in non ignem, & impossibilem abiret: ac proinde non est, cur sic repugnante igne Deus repugnare deberet. Cæterùm igne impossibili, & repugnante priori modo prædictum iudicium Deo conueniret, & sic quantumlibet Deus repugnaret, nos non vrget: quibus satis est, vt Deus manere possit in euentu, quo creaturæ aliquo modo, qualiscunque demum ille sit, repugnaret; esto is repugnantiæ modus excogitari possit, cum quo Dei permanentia non cohæreret. Ad probationem maioris respondeo, Deum præcisè iudicaturum ignem esse non ignem, & non possibilem, seu repugnantem: ignem verò esse impossibilem, & repugnantem supponeret illum etiam esse ignem in euentu, quo in sensu composito in non ignem transiret; secus vero si in sensu diuiso ignis in non ignem transiret; quem euentum nos solum admittimus: vnde non est, cur ignem esse ignem Deus iudicare deberet: quod autem inferunt non ignem quidem, sed aliud quid tunc impossibile futurum, friuolum est: vt enim ignis impossibilis dici posset, in chimæramque conuersus, sufficit, vt antea ignis fuisset; licet tum ignis non maneret: sicut vt lignum in ignem conuertatur, opus non est, vt lignum sit, sed sufficit, quod tale fuerit.

Secundò respondeo, negata minori: nam in ea hypothesi Deus ignem esse, & non esse ignem iudicaret, & hoc iudicium verissimum foret; quia tunc ignis simul esset, & non esset ignis: vnde propositio, qua id Deus affirmaret, conformis suo obiecto; ac proinde vera futura esset. Ad probationem minoris respondeo: principium istud in sua vniuersalitate sumptum non esse essentialiter verum, sed duntaxat necessario, & metaphysicè ineuitabiliter; ita de absoluta potentia Dei ei falsitas subesse non possit: quod ex eo oritur, quia eius obiectum videlicet impossibilitas, vt idem sit, & non sit, diuinitus variari non potest: quod si per impossibile variaretur, & idem simul esset, & non esset; sanè iudicium illud falsum esset, & iudicium, quod Deus oppositum iudicaret, verum, & conforme obiecto. Dixi, principium istud vniuersaliter sumptum non vendicare essentialem veritatem, quia non negauerim plura iudicia de impossibilitate simul essendi, & non essendi essentialiter vera, & quæ repugnarent, si ea impossibilitas repugnaret, & idem simul esse, & non esse posset. 63.

Replicabis primò: si igne repugnante Angelus, aut homo vno actu ignem esse ignem, & possibilem affirmaret, & altero id negaret, & esse impossibilem, & non ignem assereret: sanè eæ propositiones simul veræ non essent: nam contradictoriæ, quales eæ sunt, simul veræ, aut simul falsæ esse non possunt, teste Aristotele, quem omnes Philosophi sequuntur: vnde ex iis altera vera, altera falsa esset. At diuinum iudicium sensum, & obiectum vtriusque necessariò haberet, & vtrique æquipolleret: igitur alterius falsitatem haberet, quidquid sit, an alterius veritatem habiturum esset: sicut si quis vno actu Petrum currere verè affirmaret, & altero Paulum currere falsò assereret: sanè hæc propositio tertia duabus prioribus æquiualens *Petrus currit, & Paulus currit*, posterioris actus non minus obiectum, quam falsitatem haberet: at falsitas Deo repugnat, quantumuis cum veritate coniuncta sit. Respondeo, eas propositiones, siue humanæ, siue Angelicæ essent, veras simul, & obiecto confor- 64.

mes

mes futuras: prior quidem vera esset, quia tantum affirmat, ignem esse ignem: at ignis in eo euentu ignis esset: posterior, quia solum asserit, ignem non esse ignem: at ignis in eo euentu ignis non esset. Quod autem Philosophi cum Aristotele docent, contradictorias non posse esse simul veras, & alteram earum necessario esse falsam, verissimum est, neque nobis contrarium: siquidem ea necessitas, vt ambæ veræ non sint, & altera falsa sit; ex objecto oritur: videlicet, quia diuinitus fieri nequit, vt idem simul sit, & non sit; quod est obiectum propositionum mutuo contradicentium: quod si per impossibile hoc obiectum aliter se haberet, & idem simul esset, contradictoriæ simul veræ, & obiecto conformes futuræ essent: ac proinde verum foret diuinum iudicium, quod vtriusque obiectum complecteretur. Replicabis secundò: eâdem ratione dici posse, & debere eas contradictorias in illo euentu simul falsas extituras: siquidem altera affirmat, ignem esse ignem: at ignis tum ignis non esset: igitur ea propositio obiecto difformis, & falsa esset. Rursus altera affirmat, ignem: at ignis tum ignis esset: igitur & hæc propositio falsa, & obiecto difformis esset. Respondeo, modo quidem ad falsitatem actus affirmantis ignem non esse ignem sufficere, quod ignis sit ignis: siquidem modo hæc duo opposita, & incompossibilia sunt: at in eo euentu compossibilia essent; imo de facto composita, & simul coniuncta, & idemtificata forent: Vnde nec ignem esse ignem veritati actus id negantis obesset, neque non ignem veritati actus, qui id affirmaret.

65. Respondeo tertiò, Deum de neutro eorum extremorum iudicium laturum, sed fore, vt ab vtroque, videlicet ab eo, quod ignis sit ignis, & ab eo, quod non sit ignis, præscinderet: quod nullam in Deo imperfectionem argueret, aut ignorantiam, eo quod tum nec ignis esset ignis, nec non ignis, & nec possibilis esset, nec repugnans: licet enim de facto verumlibet contradictoriorum dari debeat, & illud principium: *Quodlibet est, aut non est* necessario verum sit; tamen in eo euentu aliter se res haberet: & nec verum esset, aliquid debere esse aut non esse, neque id à Deo cognosceretur. Quod ita euenturum hac ratione suadeo: tum deficeret possibilitas ignis, ergo & eius entitas, ac per consequens veritas: ergo à Deo cognosci non posset: cum cognitio omnis in aliquam veritatem obiectiuam ferri debeat: igitur ignem esse, aut non esse ignem non iudicaret, cum hoc iudicium ad ignem terminetur, illumque cognoscat. Secundò id suadeo: quia quod ignis debeat esse, aut non esse possibile, aut repugnans est: at in euentu nostræ disputationis omnia creata impossibilia essent, atque repugnantia: repugnaret igitur, ignem esse, vel non esse: ac proinde ignis, nec ignis, necnon ignis futurus esset: vnde mirandum non est, si de neutro horum extremorum Deus iudicium proferret.

66. Objicies tamen: repugnantia est impossibilitas: igitur non repugnantia est non impossibilitas: at non impossibilitas est possibilitas, sicut non tenebræ lux: igitur non repugnantia est possibilitas: tum sic: igitur si in eo euentu, de quo disputatur, ignis non repugnat, nec est non ignis, vt fatemur; sane erit possibilis, & ex natura sua ignis: perperam ergo statuimus, ignem tum nec possibilem, ignemue, nec non ignem, repugnantemue futurum: siquidem hoc ipso, quod repugnantiam ignis manere negemus, in eius possibilitatem declinamus; cum, vt dictum est, eum esse possibilem, & non repugnantem solis vocibus dissideant. Respondeo in hoc euentu, & in præsenti rerum ordine non repugnantiam esse possibilitatem: & perinde esse tem repugnare, & possibilem esse; secus vero in alio euentu, & in diuerso ordine, qui esset non rerum, sed figmentorum, & entium rationis: vnde esto tum verum non esset, ignem repugnare, & esse non ignem, non ob id esse ignem, & non repugnantem verificaretur; sed ab igne, & non igne re ipsa, & in mente diuina abstraheretur, vt hæc vltima solutio contendit. Tres solutiones positæ probabiles sunt, & inuicem non contradicunt: variis enim modis creaturæ repugnare possunt: ac proinde, aut repugnare possunt per hoc, quod earum possibilitas in repugnantiam conuertatur in sensu diuiso, & possibilitate non manente, iuxta primam solutionem, aut per hoc, quod earum possibilitas maneat, & in sensu composito in repugnantiam transeat, iuxta secundam solutionem: aut demum per hoc, quod neque possibiles, neque repugnantes sint, iuxta tertiam, & vltimam solutionem.

Ex his ad confirmationem argumenti liquet: nam iudicium diuini intellectus falsum non foret, esto duo contradictoria affirmaret: quocirca eiusmodi iudicium verum esset: veritas autem vt sic in conformitate actus cum obiecto sita est: licet autem de facto talis conformitas postulet, vt actus duo contradictoria non asserat: tamen in eo euentu impossibili id non postularet, sed potius oppositum. Aliter etiam dici potest ad eandem confirmationem; nempe ignem fingi posse impossibilem, aut per additionem, aut per substractionem meram: siue quod eodem redit, aut per hoc, quod eius prædicatis alia opposita per idemtitatem copulentur: aut per hoc, quod nulla ei prædicata possibilia salua maneant, siue in sensu composito, siue in sensu diuiso aliorum contradicentium: quod si hoc posteriori modo supponatur, ignem euadere impossibilem, haud opus erit, vt iudicium diuinum duo contradictoria affirmet, falsitative vlli sit obnoxium. 67.

Argumentantur septimò: casu quo ignis repugnaret, eique duo contradictoria conuenirent, posset Deus manere: ergo & posset manere casu, quo hæc ei contradictoria conueniant, nempe esse possibilem, & impossibilem: at si hæc ei conuenirent, non maneret Deus: ergo idem erit, quæcunque contradictoria igni conuenire fingantur. Minor probatur: quia tum Deus esset potens, & non potens producere ignem: potens, quia ignis esset possibilis: non potens, quia idem ignis esset impossibilis: Deum autem esse potentem, & non potentem, est eum repugnare, adeóque deficere: deficeret ergo, si ignis non esset possibilis, haberetue prædicata contradictoria, de quibus supra. Nec valet; si etiam respondeas, Deum saltem mansurum, 68.

si ignis esset præcisè impossibilis, non verò si esset possibilis simul, & impossibilis. Nam hinc fiet, saltem eum connecti cum hoc, quod repugnet, ignem esse simul possibilem, & impossibilem: ergo connectetur essentialiter cum aliqua repugnantia à se distincta: & tamen non dependebit propterea ab illa: quanquam ergo connectatur cum possibilitate creaturarum à se distincta, non ob id ab ea dependebit: & sic præcipuum nostræ sententiæ fundamentum corruet nullumque esse comperietur.

69. Respondeo, Deum mansurum, non tantum casu, quo deficeret possibilitas ignis, aut per eius veluti præcisionem à possibilitate, & impossibilitate, aut per conuersionem possibilitatis, qua præditus erat, in impossibilitatem: sed casu, quo coniungeretur in eo possibilitas cum impossibilitate. Tum autem foret Deus simul potens, & non potens absque vlla intrinseca repugnantia ex parte Dei, quippe qui tum eam coniunctionem potentiæ, & non potentiæ nequaquam exigeret essentialiter; ad modum, quo diximus suprà capite 7. in solutione 4. argumenti fore vt tum Deus absque repugnantia intrinseca coëxisteret, & non coëxisteret possibilitati ignis. Hic autem vlterius addimus prædictum argumentum quartum aliter solui posse; nimirum dicendo haud esse necesse, vt Deus coëxisteret, & non coëxisteret possibilitati ignis, si huius deficeret possibilitas: posse enim huiusmodi possibilitatem aliter deficere, quam per coniunctionem eius cum opposita impossibilitate, videlicet altero ex duobus modis paulò suprà propositis, & explicatis. Illud etiam adiiciendum duximus priorem argumenti solutionem, in qua versamur, ita intelligendam esse, vt repugnante igne per coniunctionem in eo possibilitatis cum impossibilitate, Deus esset simul potens, & non potens illum producere, non quoad perfectionem, & entitatem, sed tantum quoad denominationem extrinsecam potentis: in quo quid absurdi?

70. Argumentantur octauò, hunc in modum: quoties vnum prædicatum formaliter est aliud, deficiente possibilitate vnius necesse est, vt impossibile sit & alterum: quoties igitur vnum prædicatum est eminenter aliud, non poterit non vnum deficere, & repugnare deficiente possibilitate alterius: at Deus per se ipsum essentialiter est eminenter homo verbi gratia: ergo deficiente hominis possibilitate, non poterit Deus non deficere, & repugnare: Deum autem essentialiter habere hoc, quod sit eminenter homo, patet: tum quia Deus secundum se, & essentialiter sumptus est omnis perfectio vel formaliter, eminenter: ergo alterutro modo est perfectio hominis: at non est formaliter perfectio hominis: ergo eminenter. Tum etiam, nemo potest dare, quod non habet: si ergo Deus per se ipsum essentialiter non habet saltem eminenter perfectionem hominis, quomodo eam dare potest? Atqui eam dat: ergo eam eminenter præhabet.

71. Verùm huic argumento ex dictis suprà perquam facile respondeo, continentiam eminentialem, qua Deus dicitur esse eminenter homo, & quodlibet aliud creatum, iuxta illud Ioann. 1. *quod factum est, in ipso vita erat*, duo importare, nempe entitatem talis continentiæ, & denominationem talis continentiæ: Deum ergo secundum se, & essentialiter sumptum continere eminenter hominem, quoad huius continentiæ perfectionem, & entitatem, non verò quoad denominationem, quippe quæ vltra diuinam essentiam importat posibilitatem rerum creatarum à Deo distinctam: ex eo autem solo, quod denominatio continentis eminenter hominem, aliámue rem creatam esset Deo essentialis, sequi posset, quod deficiente posibilitate hominis, aut alterius creaturæ, Deus deficeret, repugnaretque.

CAPVT IX.

Solutio cæterorum argumentorum aduersus veriorem sententiam.

NOnò argumentantur aduersarij. Deus in sua essentia tanquam in obiecto prius cognito cognoscit creaturas omnes possibiles: at cognitio vnius in alio importat alterius cum altero connexionem: ergo diuina essentia connectitur cum creaturis possibilibus, ad easque proinde transcendentaliter refertur. Maior est Thomistarum omnium, aliorumque plurium, quos refert, & sequitur Fasolus 1. par. tom. 1. q. 14. art. 5. dubit 1. ac inde probatur, quod nisi Deus in sua essentia, vt in obiecto repræsentato cognosceret omnes creaturas possibiles, vix aut ne vix quidem intelligi posset, quo pacto eam posset comprehendere: at quod eam possit comprehendere, imò de facto comprehendat, est certo certius. Tum etiam Deus cognoscit creaturas omnes posibiles: at non in se ipsis: ergo in essentia sua prius cognita: quod non in se ipsis, liquet: id enim esset, aliquid creatum, & extra Deum esse obiectum formale diuinæ, & increatæ scientiæ; non citra huius maximam imperfectionem. 72.

Pro solutione argumenti notandum est, duplex esse medium, in quo aliud cognosci posit, seu quod in alterius notitiam manuducat: Videlicet positiuum, & negatiuum: medium positiuum est, quod cum alio de se connectitur, ac proindè in illius cognitionem ducere potest, quantum est ex se, quemcunquè intellectum, tametsi lumine aliquo inferiori præditum: medium vero negatiuum est, quod cum alio de se non connectitur, ac proindè in eius cognitionem quemcunque intellectum ducere nequit; non tamen repugnat coniungi cum intellectu eius altitudinis, & luminis adeò perfecti, vt non posit illud cognoscere, non cognito alio, cum quo non connectitur, à quo tamen extrinsecus afficitur, & denominatur. Huiusmodi ergo medium negatiuum, in quo aliud cognosci posit, non repugnare, & in diuinam essentiam comparatione creaturarum posibilium, à quibus de se absoluta est, conuenire, facilè suadetur: quoniam perfectio est cognitio rei, quæ eam non solum quoad denominationes intrinsecas, & essentiales, verùm etiam quoad extrinsecas, & accidentales dignoscit; igitur essentia diuina imperfectè cognita foret ab intellectu diuino, si eum lateret quoad denominationem absolute potentis producere creaturas, quæ à possibilitate ipsarum creaturarum in eum proficiscitur, 73.

proficiſcitur, aut quoad denominationem oppoſitam, ſi per impoſſibile daretur: at Deo repugnat imperfecta cognitio ſuæ eſſentiæ, repugnat igitur ei cognoſcere ſuam eſſentiam, non cognitis hoc ipſo creaturis, à quibus extrinſecus afficitur, & abſolutè potens denominatur, aut non cognita earum repugnantia, à qua non potens denominatur.

74. Dices primò: pro priori ſigno rationis, quo eſſentia diuina antecuertit poſſibilitatem rerum, iuxta dicta ſuperius cap 1. & 2. Deus agnoſcit comprehenſiuè, & perfectiſſime ſuam eſſentiam, cum in tali cognitione eſſentiæ eſſentia ipſa conſiſtat, vt fert communior Theologorum opinio, quæ modò, gratia ſaltem diſputandi, permittenda eſt: at pro illo priori non cognoſcitur poſsibilitas creaturarum, vtpote quæ nondum eſt: ad ſummam ergo perfectionem cognitionis, qua diuina eſſentia cognoſcitur, opus non eſt, vt quoad repugnantiam, aut non repugnantiam creaturarum cognoſcatur, eſto ab iis extrinſecus afficiatur, & denominetur. Reſpondeo, cognitionem eſſentialem, quâ Deus ſe ipſum, ſuamque eſſentiam cognoſcit, perfectiſsimam eſſe: quia nimirum pro illo ſigno priori de ea cognoſcit, quidquid de ipsâ cognoſcibile eſt, & poſtulat, vt pro ſecundo ſigno, tertióue cognoſcatur, quidquid de ea tum cognoſci poteſt: quod ſi in poſterioribus ſignis non cognoſceret Deus eſſentiam ſuam quoad denominationes extrinſecas, & accidentarias, quæ tunc intelliguntur, ſanè eſſentialis cognitio pro primo illo ſigno imperfecta foret, eo quod non poſtularet cognitionem denominationum, quæ pro poſterioribus ſignis adueniunt, poſſuntque cognoſci. Quâ in re cognitio Dei de ſe ipſo cognitionem Angeli de ſe longe antecellit: ſiquidem cognitio Angeli, eſto cognoſcat de Angelo ea, ad quæ eſſentialiter refertur, ob ſuam tamen imperfectionem minime poſtulat, vt pro poſteriori cognoſcatur quoad ea, ad quæ accidentariè, & extrinſecè refertur. Adde, quod non improbabile ſit, poſsibilitatem creaturarum eſſe quodammodo à ſe, ac proinde concommitari diuinam eſſentiam, darique in eodem priori ſigno, quo datur illa: ita autem ſi ſe res habet, ſanè cognitio diuina cognoſcens ſuam eſſentiam, & pro eodem ſigno cognoſcet poſſibilitatem creaturarum; præſertim ſi & ipſam, necnon etiam eſſentiam præſupponat ordine ſignorum naturæ, ſiue rationis.

75. Dices ſecundò: eſſentia diuina perfectiſſimè cognita non magis poſtulat, vt pro poſteriori detur, & cognoſcatur poſſibilitas rerum, quàm earum impoſſibilitas: igitur non eſt medium ad cognoſcendam poſſibilitatem determinatè ſumptam, ſed ad ſummum ad poſſibilitatem, aut impoſſibilitatem cognoſcendam. Reſpondeo diſtincto conſequenti: non eſt medium ad cognoſcendam poſſibilitatem determinatè ſumptam in hoc euentu, quo datur, ſeu ex ſuppoſitione quod detur, nego conſequentiam: in alio euentu, aliave ſuppoſitione concedo conſequentiam. Itaque ex his duobus, videlicet perfectiſſima cognitione eſſentiæ, & ipſa poſſibilitate rerum neceſſariò ſequitur in Deo cognitio, qua poſſibilitatem, & eſſentiam ab ea extrinſece denominatam cognoſcit; quæ ſi non ſequeretur, duplici titulo Deus imperfectioni ſubjaceret: nimirum quia poſſibilitatem, quæ in ſe datur, & cognoſcibilis eſt, non cognoſceret; & quia eſſentiam diuinam cognitam non cognoſceret quoad denominationes omnes extrinſecas, & accidentales, penes quas cognoſcibilis eſt: neque vero ad hoc, vt diuina eſſentia perfectiſſimè cognita ſit medium ad creaturas poſſibiles cognoſcendas, opus eſt, vt ex ea ſola ſic cognitâ ſequatur cognitio creaturarum poſſibilium: cum medium ſyllogiſticum, quod ſtrictiſſime medium eſt, ſe ſolo concluſionem non inferat, ſed vlterius requirat extrema, cum quibus in præmiſſis copuletur.

Confirmatur primò argumentum: quia po- 76.
tentia cognoſcitiua eius imperfectionis eſſe poteſt, vt cognito obiecto, ea, quibus eſſentialiter connectitur, non cognoſcat, neque poſſit: vt cernere eſt in ſenſibus brutorum, quos Deus latet; cum tamen ad eum objecta omnia ſenſuum cauſalem habitudinem dicant; & in intellectu ſolo lumine naturali illuſtrato, qui cognito obiecto naturali cognoſcere nequit ſupernaturalia, cum quibus connectitur: igitur è contrario poteſt intellectus aliquis eius altitudinis, & perfectionis eſſe, vt cognito obiecto nequeat non cognoſcere omnia, quæ extrinſecus, & accidentario, & abſque connexione reali ei conueniant: ac proinde id de intellectu diuino comparatione eſſentiæ dici poteſt, & debet: igitur eſſentia diuina erit medium negatiuum ad creaturas poſſibiles cognoſcendas: medium, quia ea cognita nequit à Deo non cognoſci poſſibilitas rerum, ſi detur: negatiuum, quia connexa non eſt cum poſſibilitate rerum, neque ad eam cognoſcendam omnis intellectui deſeruire poteſt. Confirmatur ſecundò: quia ſiquis cognoſceret eſſentiam creatam non cognitis determinatè proprietatibus, & accidentibus, quæ ei inexiſtunt, ſanè illam imperfectè cognoſceret: nam ad perfectam, & abſolutam rei notitiam non ſolum quid, verum etiam qualis ſit res cognoſci oportet: igitur nequit Deus eſſentiam creatam cognoſcere; quin eo ipſo collectionem proprietatum, & accidentium eius cognoſcat: & tamen eſſentia cum exiſtentia horum accidentium, & proprietatum determinatè ſumptarum ſæpe numero non connectitur: igitur non requiritur connexio, vt aliquid medium ſit ad alterius notitiam comparandam: ac proinde diuina eſſentia medium eſſe poterit ad cognoſcendas creaturas poſſibiles; à quibus tranſcendentaliter abſoluitur.

Atque ex his reſpondendum eſt ad nonum ar- 77.
gumentum, in quo verſamur, ac dicendum quidquid ſit de eius maiori, quæ quidem diſputandi gratia poteſt permitti, illius certe minorem eſſe falſam, & negandam, ſi vniuerſaliter ſumatur, & contrà minoris contradictoriam eſſe veram, nempe ſine connexione vnum eſſe poſſe medium ad aliud cognoſcendum; medium vtique ſin minus poſitiuum, ſaltem negatiuum: vt iterum, iterumque manet exploratum. Dixi, permittendam eſſe maiorem argumenti: quia ſunt, qui illud cum P. Vaſquez omninò negent, in eaque ſententia ſint, vt putent, creaturas poſſibiles non cognoſci à Deo in eſſentia ſua, vt in obiecto prius cognito: nec id obeſſe, quominus cognitio eſſentiæ ſit in illo veriſſimè comprehenſiua: cum ad hoc ſatis videatur, quod ſumma claritate cognoſcat quidquid eſt formaliter in illa: & inſuper petat, ſubſequi ad ſe aliam cognitionem

terminatam ad omnia, quæ sunt extra illam: ita vt eâ sit veluti species quædam eminentialis ad reliquorum notitiam: nec non etiam absurditate omni vacare, quod creaturæ possibiles sint obiectum formale, non motiuum, aut Physicè causans, sed tantum terminatiuum respectu diuinæ scientiæ: sed de his alibi: nec enim huic loco conueniunt.

78. Argumentantur decimo aduersarij, & præcedens confirmant argumentum. Beati vident in Deo creaturas possibiles: inter has ergo, & illas datur connexio, & relatio transcendentalis, qua de agimus. Antecedens est S.Gregorij 4. dialog. cap. 33. ibi: *Quia illic omnes communi claritate Deum conspiciunt: quid est, quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt.* Eodem modo videntur loqui Bernard. August.& Conc. Senonense apud P. Vasquez tom.1. in p. disp. 5. 3. apud quem etiam Durandus, Bassolis, & Gotofredus tuentur, non solum aliquas creaturas possibiles, vt volunt communiter Thomistæ, sed omnes omnino in Deo à Beatis videri. Respondendum tamen est, sicut ad præsens argumentum, creaturas possibiles videri à Beatis in Deo tanquam in medio, sin minus positiuo, saltem negatiuo: idque, & non aliud velle Sanctos Patres: quod autem huiusmodi medij ratio conueniat Deo respectu Beatorum, inde est, quia perfectio luminis gloriæ tanta, talisque, vt non sinat ab iis Deum videri, quin per eandem visionem simul cognoscantur plures denominationes extrinsecæ ei conuenientes, esto cum iis nullam habeat connexionem essentialem: atque hoc est, lumen illud esse specialem quandam, ac supernaturalem participationem diuini, atque increati luminis, necnon etiam visionem beatificam, & creatam similem participationem, imitationémue visionis increatæ, qua se Deus intuetur. Et quidem hæc perfectio luminis, & visionis facit, vt Beati videant in Deo creaturas possibiles titulo non solum potentiæ, quam eas producendi habet, sed etiam denominationum similes, inæqualis, Domini,& aliarum similium, cum quibus diuina essentia non habet connexionem.

79. Præterire tamen non possum Patrem Vasquez, Alarcon, Becanum, Albertinum, necnon Scotum, Bonauenturam, Maiorem, Marsilium, Almainum, Gabrielem, & Okamum, quos refert, & sequitur Ouiedo controuers. 10. Metaphys. punct.7. negare antecedens superioris argumenti, ac sentire nullam creaturam possibilem videri à Beatis in Deo vt obiecto prius cognito, ac viso: sed tantum vt in reuelante: nimirum quia visioni beatificæ debentur speciales reuelationes, quibus Beati alia cognitione distincta à beatifica cognoscunt quæ sunt extra Deum, plura quidem, aut pauciora pro excellentia maiore, aut minore visionis qua beantur. Quæ doctrina, & solutio: an possit sustineri, est examinandum alibi.

80. Vndecimo arguunt: Deus committitur essentialiter cum repugnantia aliqua: vel ergo ab ea dependet, vel secus: si primum: quid refert, eum quodam modo dependere à possibilitate creaturarum: si secundum: ergo etiam connecti poterit essentialiter cum possibilitate, seu non repugnantia creaturarum, quin ab ea dependeat: adeoque corruet prorsus nostræ sententiæ præcipuum fundamentum. Antecedens vero suadetur, quia Deus connectitur essentialiter cum repugnantia mendacij in se, illaque deficiente deesset: deesset enim, si mentiretur: ergo & si deficeret repugnantia mendacij sui. Respondeo, hoc quod est Deo repugnare mentiri nihil aliud esse, quam Deum & mendacium, quorum naturæ non conueniunt inuicem, nec possunt: sicut repugnantia Petri v.g. vt sit lapis, nihil aliud est quàm vterque: de quo latius in Metaphysica. Hoc posito, Deum defecturum, si deficeret in eo repugnantia mentiendi, siuè si mentiretur, non est, eum defuturum, si deficeret aliquid extrinsecum, & à se distinctum; id est mendacium: potius enim supponitur, eum mentiri, adeoque non deficere mendacium: ergo est, Deum defuturum, si deficeret ipse Deus, siue si deficeret repugnantia mendacij, qua ex parte ea constituitur per Deum ipsum, haud ergo est, Deum connecti cum aliquo à se distincto, sed tantum secum ipso: ex quo quid contra nostram sententiam? Quod si dicant aduersarij, vt eorum aliquid haud dubiè dicturi sunt, iuxta eos Deum connecti cum possibilitate creaturarum, haud aliud esse, quàm quod habeat connexionem se cum ipso? hoc quidem abunde reiectum est à nobis supra.

Duodecimò argui potest aduersus nostram sententiam: cognitio essentialiter vera affirmans, Deum non esse est chimærica; & impossibilis: at eius impossibilitate, & repugnantia deficiente, siue, quod iuxta est, existente eius possibilitate Deus deficeret: ergo deficeret deficiente aliqua repugnantia, siue chimæra: adeoque & deficiente aliqua possibilitate: ad hanc ergo transcendentaliter refertur, & cum ea summè connectitur. 81.
Minor, in qua sola est difficultas, hunc in modum suadetur: si esset possibilis ea cognitio essentialiter vera, non existeret Deus: ergo deficeret: consequentia est euidens: probatur antecedens, quia si esset possibilis illa cognitio, posset eius obiectum esse, sicut affirmatur per illam: ergo posset Deus non existere: in Deo enim suapte natura summè perfecto, & omnis imperfectionis incapaci idem est posse non esse, siue posse habere imperfectioné non existendi, aliamue quamuis, ac reuera non existere, nec dari vllatenus. Respondeo, bifariam intelligi posse, quod deficiat per impossibile repugnantia, & impossibilitas rei alicuius. Primo ita vt de repugnanti, & impossibili fiat possibilis: atque sic quidem deficiente impossibilitate cognitionis in argumento obiectæ deficeret Deus. Secundo ita vt rei non euadat ex impossibili, & repugnanti possibilis, & non repugnans, sed potius nec sit impossibilis, nec possibilis; repugnans, nec non repugnans, atque sic deficiente impossibilitate prædictæ cognitionis haudquaquam repugnaret Deus, vt intuenti constabit. Verum quidem est, hunc posteriorem modum deficiendi esse chimæricum, & contra illud principium, *quodlibet est, vel non est.* Sed quid hoc refert in præsenti quæstione? An non etiam prior modus deficiendi, qui assumitur in argumento obiecto, & qui valdè familiaris est aduersariis, chimæricus est, & planè contra illud principium, *impossibile est, idem simul esse, & non esse?* Aliæ quoque solutiones huiusmet argumenti colligi possunt ex dictis supra.

Postremò argui solet contra nostram opinioné: quia longè perfectius est, & Deo magis consentaneum, quod ipsi essentialis sit ars, & potestas 82.
tot

tot mirabilia patrandi, & quod sit fons absolutus, ex quo innumerabiles rerum species, & specierum indiuidua dimanent, quàm quod sit potens operari ad extra extrinsecus, ac per denominationem ab ipsa rerum possibilitate profectâ: Deus igitur perse ipsum essentialiter est potens operari ad extra, ac proinde ad creaturas transcendentaliter relatus, Quod inde confirmari potest: quoniam diuinæ naturæ fœcunditatem, qua se ad intra communicat: & diffundit, magis commendat, quod Verbi, & S Spiritus possibilitas sit, & cum ijs essentialiter connectatur, quam si foret potens generare, & spirare extrinsecus & denominatione sumpta à personis: quas spirat, & generat. Respódeo ad perfectioné infinitam Deo congruam, & necessariam opus non esse, vt denominatio illa artificis, & potentis operari ad extrà mirabiliter, & suprà quã capere possit intellectus creatus, Deo essentialis sit (nam ex supra positis liquet, id Deo repugnare, ac proinde ad eius perfectionem attinere non posse) sed solum quod tota perfectio artis, & potestatis ad extra ei essentialis sit: quod nos vltro fatemur. Quod de fœcunditate ad intra naturæ diuinæ essentiali adducitur, non vrget: quia ex ea minime sequitur dependentia, aliaue imperfectio in Deo: cum tamen potestas absoluta operandi ad extra nequeat esse Deo essentialis, quin multiplicem in eo imperfectionem arguat.

CAPVT X.

Relationem causæ etiam creatæ ad suos effectus essentialem, seu transcendentalem non esse probabile est.

83. IDque absolute tuentur plerique Philosophorum ac Theologorum extra scholam Thomisticam, vt testatur Fonseca 5. Metaphys. cap. 15. q. 1. sect. 4. Suadetur autem in primis auctoritate Aristotelis, qui proxime citato lib. 5. Metaphys. cap. 15 relationem prædicamentalem trifariam diuidens, secundam eius speciem ait esse causæ in actu primo ad effectum ibi: *quædam vt calefactiuum ad calefactibile, & sectiuum ad secabile, & omnino actiuum ad passiuum.* Vnde sic argumentor ad homines: relatio prædicamentalis iuxta aduesarios in eo à transcendentali differt, quia non perinde ac transcendentalis fundamento essentialis est, sed potius accidentaria: & relatio causæ ad effectum, teste Aristotele, prædicamentalis est. Deinde absolute sic argumentor: relatio prædicamentalis perfectionem fundamento omnino intrinsecam minimè importat: cum ergo relatio causæ ad effectum prædicamentalis sit, perfectionem fundamento omnino intrinsecam importare nequit: at eam importaret, si fundamento videlicet entitati causæ essentialis esset.

84. Secundo, quia ideo actio, seu causalitas, per quam causa denominatur agens, est modus essentialiter connexus cum effectu, quia possunt dari simul, & semel causa, & effectus: quin causa denominetur agens effectum: & sublata hac indifferentia causæ ad agendum, & non agendum effectum, etiam existente effectu, nemo entitatem aliquam modalem essentialiter connexam cum existentia effectus admitteret, vt exploratissimum est. At nequeunt dari vllatenus entitas causæ creatæ, & possibilitas actionis, quia effectus aliquis à causa dimanare potest, quin entitas causæ absolute causa effectus sit, & denominetur; igitur non est adstruenda vlla connexio essentialis causæ cum effectu, vt entitas causæ causa effectus dici possit. Tertiò: quia Deus non per seipsum essentialiter, sed per possibilitatem actionis à se distinctam effectus creati causa denominatur, vti supra probatum manet: cur ergo creatura à possibilitate actionis denominationé causæ mutare nequeat.

Quartò: quia per eandem formam actualem, per quam causa denominatur agens in actu secundo, per eandem possibilem denominatur potens agere; at per actionem actualem, & exercitam causa denominatur agens in actu secundo: ergo per eandem actionem in esse possibili, siue per eius possibilitatem denominatur potens agere, cum autem causa cum potestate agendi coincidat, sane per eiusmodi possibilitatem causa denominabitur. Maior: quæ sola probationis indiga est, hac ratione suadetur: quia eo ipso, quod obiectum per cognitionem actualem cognitum denominetur, per cognitionem possibilé cognoscibile denominatur: idemque de denominationibus amabilis, & amati, sensibilis, & sensi, vnibilis & vniti dicendum est: ergo similiter in præsenti, &c. Quod autem aduersarij respondent, duplicem esse potestatem agendi: aliam physicam, & positiuam, & hanc entitati causæ essentialem esse: aliam logicam, & negatiuam in non repugnantia effectus, aut actionis sitam; & hanc entitati causæ essentialem non esse; per priorem verò potestatem agendi, non verò per posteriorem constitui, & denominari causam quatenus talem: hoc, inquam, quod aduersarij respondent, omnino friuolum est: cur enim causa ab vna potestate potius, quàm ab alia denominatur? aut cur posterior perinde ac prior positiua non sit? cum non repugnantia negatio negationis, ac proinde affirmatio, siue positio sit. 85.

Causam creatam suapte entitate esse potentem operari, ac proinde essentialiter, aut transcendétaliter ad suos effectus referri censent Suarez disp. 47. Metaphys. sect. 3. num. 11. Hurtado disp. 8. Physicor. §. 17. Ouiedo controuers. 10. Metaphys. punc. 6. §. 1. conclus. 1. Arriaga, & communiter Recentiores. Primò, quia materia prima definitur ab Aristotele primum cuiusque subiectum, ex quo aliquid primo, & per se fit: at materiam esse subiectum, &c. est esse causam materialem formæ substantialis: ergo materia definitur per hoc, quod sit causa materialis formæ substantialis: at definitio est intrinseca, & essentialis definito: ergo ratio causæ materialis materiæ intrinseca, & essentialis est, elque extrinsecus non adueniens. Eadem ratione probari potest, homini essentiale esse, quod causa sit: si quidem per animal rationale, hoc est, principium, causamue sentiendi, & discurrendi definitur. Secundò, quia materia prima est essentialiter ens incópletum: haud aliter ac homo essentialiter est ens completum: at ens incompletum quatenus tale compleri postulat: ergo materia essentialiter postulat formam, per quam compleatur: ac proinde essentialiter cum possibilitate formæ cónectitur, cum complementum impossibile postulari nequeat. Confirmatur, & declaratur: si deficiente 86.

te possibilitate cuiuscumque formæ ob id materia non deficeret, sed potius persisteret: certe in eo euentu materia postularet, & non postularet formam, per quam compleretur? postularet quidem, quia esset ens incompletum; non postularet, quia forma omnis esset impossibilis, ad impossibile autem appetitus naturalis esse nequit.

87. Tertio: quia effectus à priori per causas demonstrari possunt, & solent, vt Philosophis omnibus constantissimum est; igitur essentia, & possibilitas effectuum ex essentia causæ per legitimam consequentiam deduci potest, atque adeo cum ea connexa est. Quarto: quia in eo causa naturalis à causa obedientiali differt, quod causa naturalis transcendentaliter ad suos effectus referatur, secus vero obedientialis: ergo, &c. Antecedens perspicuum videtur: quia quod aqua ad producendum frigus naturaliter determinata sit, & concursum Dei postulet, omniaque comprincipia ad infrigidandū ei debita sint, cum tamen ad gratiam producendam aqua omnino aliter se se habeat; aliunde proficisci nequit nisi ex eo, quod ad frigus, non ad gratiam transcendaliter referatur: igitur tota differentia causæ naturalis ab obedientiali, a relatione transcendentali vnius, & non alterius ad suos effectus oritur. Tandem: si causa non semetipsa sed actione in esse possibili in ratione causæ constitueretur, actio exercita à semetipsa in esse possibili produceretur. Consequens autem absurdum est, quia id, quod non est, producere vel dare esse nequit: at possibilitas actionis quatenus talis non habet esse, sed solum posse esse. Sequelā autem suadeo: quia actio exercita oritur à sua causa, quatenus causa est, at causa quatenus est per actionem in esse possibili constituitur: igitur actio à sui ipsius possibilitate realiter produci debet.

88. Verùm ad primum respondeo, in causa creata distinguendam esse entitatem, & perfectionem causæ a denominatione causæ, quæ vlterius actionem in esse possibili importat: & quamuis nihil conuenire alicui possit quoad entitatem, quod ei quoad denominationem omnino secum identificatam non conueniat, vt in Metaphys. ostendam contra Connotatores inter agendum de relatione; tamen cum entitas, & denominatio realiter inadæquate distinguuntur, vt in entitate causæ, & eius denominatione vsuuenit: non video, cur alicui aliquid quoad entitatem, & non quoad denominationem conuenire nequeat? Vnde materiæ essentiale est, quod sit formæ subiectum, & causa materialis quoad totam entitatem, & perfectionem subiecti, & causæ materialis; secus vero quoad denominationem: definitio etiam quoad solam entitatem, & perfectionem in recto importatam, non verò quoad denominationem definito essentialis esse debet: hinc ad exemplum ab homine deductum constat.

89. Ad secundum respondeo: appetitus innatus sumi potest, aut quoad entitatem, & perfectionem eius, quod apperit, aut quoad denominationem appetentis; quæ vlterius complectitur possibilitatem eius boni, quod appetitur: cum autem materiæ, aut alteri enti incompleto essentiale esse dicitur, quod appetat compartem, per quam compleatur, is appetitus quoad solam entitatem, non verò quoad denominationem essentialis censendus est: quod si deficiente possibilitate cuiuscumque formæ maneret materia; in eo quidem euentu formam innatè appeteret quoad solam entitatem, & perfectionem appetitus; siue, vt aiunt, inchoatiuè, non verò quoad denominationem, & formaliter: quā ratione si homo esset impossibilis, Angelus non distingueretur quoad denominationem, & formaliter à vero, & reali homine, qui tunc nullus esset, sed duntaxat quoad entitatem, & inchoatiuè. Ad tertium respondeo: causa quoad denominationem causæ cum possibilitate effectuum necessariò connexa est: quare ex ea à posteriori cognita demonstrari poterit possibilitas effectus in hunc modum: virtus calefactiua calorem possibilem respicit: sed datur virtus calefactiua: ergo datur possibilis calor.

Ad quartum respondeo: causa naturalis, & obedientialis optime differre poterunt, quantumuis neutra transcendentaliter referatur: quia causa naturalis est, cui existentia effectus saltem indeterminate, & comprincipia ad eam producendam suo iure debita sunt: obedientialis verò, cui indebita sunt: at, circumscripta quauis relatione transcendentali, data differentia renet; aliud enim est, tribuere posse; aliud tribuere ius, & debitum: sicut ipsum posse, & ius, siue debitum diuersa sunt: & plura possunt fieri, quæ tamen fieri non debent: igitur possibilitas effectus, circumscriptâ quauis relatione essentiali, vni entitati tribuere poterit, posse agere existentiam effectus, cui tamen ad eam agendam ius, & debitum non tribuat; & alij entitati non solùm posse, verum etiam ius, & debitum in existentiam effectus tribuere poterit: & sic causa naturalis ab obedientiali secerni poterit, quamuis vtraque per possibilitatem effectus intrinsece compleatur. Confirmatur, & declaratur: quia quamuis causa naturalis, & obedientialis ad effectus suos transcendentaliter referrentur; adhuc vna ab alia distingui posset: ergo quamuis neutra ad suos effectus transcendentaliter referatur; adhuc inuicem distingui poterunt. Antecedens contra Patrem Martinez lib. 1. de ente supernatural. disp. 8. num. 18. in hunc modum probatur: quia aliud est connexio cum possibilitate: aliud connexio cum existentia: siquidem cognitio essentialiter vera, possibilitatem alterius mundi asserens, cum eius possibilitate, non verò cum eius existentia connectitur: igitur quamuis causa naturalis, & obedientialis cum possibilitate suorum effectuum essentialiter connexæ essent, ad eosque transcendentaliter referrentur; adhuc altera cum effectuum existentia saltem indeterminata connexa posset esse: secus vero altera sicut ad discrimen causæ naturalis, & obedientialis oportet. 90.

Ad vltimum respondeo: sicut cognitio terminatur ad obiectum, quin tamen terminetur ad omne id, per quod obiectum in ratione obiecti constituitur: aliàs ad se ipsum terminaretur, sed præcisè ad id, quod obiectum in recto, & magis principaliter importat: ita similiter actio à causa produci poterit; non quod ab omni eo, per quod causa constituitur, nimirum possibilitate ipsius actionis procedere debeat; sed quod procedat ab entitatem causæ, quam causa in recto, & principalius importat. Non diffiteor tamen, quin possibilitas actionis sit, siu minus principium effectiuum, de quo in præsenti, saltem conditio sine qua non ad existentiam effectus: eaque hoc 91.

ex

ex titulo prior ordine naturæ, seu ratione. Ad finem adiicio, non solum possibile esse causas omnes creatas, etiam de facto existentes, non referri transcendentaliter ad suos effectus, sed etiam omnino mihi certum videri non repugnare saltem causas creatas, saltem alterius ordinis, quæ ab eiusmodi relatione sint prorsus absolutæ: id, quod ex dictis toto hoc capite satis apertè colligitur.

CAPVT POSTR.

Probabile etiam est, causas creatas, ac de facto existentes referri transcendentaliter ad suos effectus.

92. ET quidem non problematicè, sed absolutè id propugnant: tum ij omnes, qui causam etiam increatam ad creaturas putant transcendentaliter referri: tum etiam ex iis, qui talem Deo negant relationem. Ouiedo, Hurtadus, & alij plures Recentiores. In eadem sententia fuit olim ex antiquissimis illis Philosophis omnium (si fortè Aristotelem excipias) facilè Princeps Plato, vt patet ex his eius verbis in Theæteto: *relinquitur igitur, vt opinor, siue simus nos inuicem esse, siue fiamus inuicem fieri, quandoquidem nostram essentiam necessitas ipsa connectit. Connectit autem aliorum nulli, nec nobis ipsis: inuicem ergo vinciri sequitur. Quapropter siue, quis esse aliquid dixerit, siue fieri, ita accipiendum est, alicui esse fierivè, vel alicuius, vel ad aliquid:* vbi pende præter alia, id quod ait: *nostram essentiam necessitas ipsa connectit.* Quasi relatio, & connexio, quam adstruit inter causas creatas, effectusque ab iis prodeuntes, sit essentialis, siue transcendentalis. Et quidem quod de hac relatione sermonem habeat, luce clarius est ex his, quæ subiicit: nam relationem, quam exponit explicat per ordinem sensus, siue cognitionis materialis ad sensibile; quem quis neget esse transcendentalem? *alterius*, inquit ibi, *est sensus, & alienum, aliudque sentientem efficit*, &c.

63. Probatur autem hæc nostra assertio non solum authoritate tanti Philosophi, sed etiam rationibus: quarum prima sit hæc: multæ sunt etitates creatæ, quæ ad alias referuntur transcendentaliter, & cum earum possibilitate connexionem habent essentialem: quidni ergo inter tales entitates connumerentur causæ creatæ comparatione suorum effectuum? Probatur antecedens: quia omnis cognitio creata essentialiter vera connectitur essentialiter cum existentia obiecti sui, si de illo, quod existat, affirmet: ergò à fortiori cum possibilitate obiecti connexionem sortietur summam, & essentialem. Item actio omnis creata quomodo potest cum existentia effectus, quem produxit, connecti essentialiter, ad eumque transcendentaliter referri, quin eadem connexione, & relatione possibilitatem eiusdem effectus respiciat? Idem seruata proportione videre est in modo vnionis, & quibusuis aliis respectu rerum absolutarum, ad quarum existentias essentialiter alligantur. Altera pro eadem sententiâ ratio sit; ob id causam increatam non connecti essentialiter cum creaturis possibilibus, nec ad eas transcendentaliter ordinari; quia talis connexio, & ordinatio, siue relatio faceret eum à creaturis reuera dependere, & hanc ei imperfectionem imperfectionem imponeret; cum tamen nulla possit in eum cadere: atqui omnis perfectio causarum creatarum est coniuncta cum aliqua imperfectione: nihil est ergo, quapropter non possit virtus productiua, qua pollent, cohærere cum earum dependentia essentiali à suis effectibus, adeoque cum relatione ad illos transcendentali. Præterea eandem sententiam non leuiter suadent quinque rationes, quas pro ea obieci capite præcedenti ante medium: iis enim etsi factum sit satis, haud tamen nisi probabiliter; atque consequenter ita, vt sententiæ, pro qua sunt obiectæ, suam relinquãt probabilitatem, eamque non mdicam, neque contemnendam. Denique probatur illa eadem sententia solutione argumentorum, quæ aduersus illam, ineunte citato capite præcedenti, sunt à nobis proposita.

Ad primum eorum dicendum est, relationem causæ ad effectum vt existentem, & productum pro aliqua anteriori temporis differentia, non vero ad eum vt possibilem, dici ab Aristotele obiecto illo lib. 5. Metaphys. cap. 15. prædicamentalem, & reuera esse talem: quare licet sit de conceceptu relationis prædicamentalis, vt non sit essentialis, sed accidentaria; aut vt non dicat perfectionem fundamento intrinsecam; tamen relatio causæ creatæ ad suos effectus vt possibiles poterit esse ei essentialis, & perfectiouem ei intrinsecam importare: at de relatione hac causæ creatæ ad effectum vt possibilem, non vero vt existentem disputatio est in præsenti. Adde quod probabilissimum sit, vt in Metaphysica ostenderur, omnem veram, realemque relationem, siue in fundamento intrinseca, & essentialis, siue ex parte accidentalis, & extrinseca, esse prædicamentalem: quamuis ergo relatio causæ creatæ ad omnem suum effectum, etiam vt possibilem sit essentialis, adhuc esse poterit prædicamentalis: nec quod prædicamentalis sit, tollet ne sit essentialis. 94.

Ad secundum argumentum contrarium eorum, quæ à nobis supra sunt obiecta, dicendum est, non aliud eo conuinci, quam quod relatio causæ creatæ ad suum effectum possibilem, merito cuius dicitur eum potens producere haud sit modus inter vtrumque interiectus: eius enim modi nulla esse potest necessitas, cum supposita entitate causæ creatæ, & effectus, siue actionis possibilitate, haud supersit vlla indifferentia ad denominationem potentis, de quâ loquimur, vel oppositam: nulla, inquam, indifferentia, quæ tolli possit per eum modum: nequaquam tamen argumento facto efficitur, quod denominatio illa potentis, ac relatio in ea imbibita non sit essentialis entitati causæ creatæ: sic non potest intelligi entitas actionis creatæ, & existentia effectus, quin actio effectum producat: & tamen relatio actionis ad effectum non consistit in vtroque, sed est actioni omninò, & adæquatè intrinseca, & essentialis 95.

Ad tertium argumentum contrarium desumptum ex causa prima ad creatos effectus transcendentaliter non relata, nec cum iis essentialiter connexa. Quod quidem inter eam, & causas secundas comparatione suorum effectuum sit sufficiens disparitatis ratio, constat ex secunda ratione, quâ paulo supra nostram in præsenti sententiam tutatus sum.

Ad quartum argumentum contrarium dicendum est, eo quidem concludi, quod causa creata per

per actionem possibilem denomineiur potens agere, siue operari: cæterùm cum hoc cohærere, quod per suammet essentiam, & entitatem sit ita potens, ac relata ad effectum possibilem. Nec verò absurdum alicui videri debet, quod in causa creata sit duplex denominatio potentis operari: altera omnino intrinseca, partim extrinseca: quandoquidem in Dialectica lib. vltimo, cum sermo esset de essentia veritatis, demonstratum est à nobis, quod in omni actu essentialiter vero sit duplex denominatio veri: nimirum præter essentialem, alia quadantenus extrinseca, & proficiscens ab obiecto: necnon alias non paucas denominationes id habere, vt earum quælibet in suo genere sit gemina, & multiplex. Ex his concluditur, quàm probabile est, omnes causas creatas de facto existentes referri transcendentaliter ad suos effectus, tam certum mihi videri, absolutéque tuendum, saltem possibiles esse alterius ordinis causas creatas, siue secundas, quæ ita ad suos referantur effectus, essentialemque cum iis connexionem sortiantur.

TRACTATVS III.

De existentia causæ in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quatenus existentia ad causandum necessaria sit?

1. ASSERO primò: Existentia ad causandum essentialiter requiritur, ita vt nihil causare possit etiam diuinitus, quin actu existat, aut secundum se, aut in aliqua temporis differentia. Hæc assertio nulli non placitura suadetur, primò: quia quid manifestius, quàm quod non habet esse, esse conferre non posse, & quod non est actu, actu operari non posse? Secundo: quia non esset, cur Pater æternus foret realiter improductus à secunda, & tertia persona: quod enim pro priori signo originis, quo Pater existens secundam, & tertiam personam anteuertit, nondum esse existentes intelligantur, non obest, quo minus pro eo signo ab iis nondum existentibus Pater producatur: siquidem existentia ad causandum necessaria non est: aliunde verò produci non magis in Patre, quàm in reliquis personis imperfectionem arguere posset. Pari ratione non esset, cur mutua causalitas, tractatu sequenti impugnanda, repugnaret: licet enim pro priori naturæ, quo causa effectum anteuertit, effectus nondum existat: non erit, cur ab effectu pro eo priori dependere nequeat, cum existentia ad causandum minimè requiratur. Vnde merito Aristoteles 4. Metaphys. cap. 4. t. 16 hanc doctrinam non tam docet, quam supponit: *ea, quæ non sunt, quæ pacto aut loquuntur, aut ambulabunt:* id ipsum docent plerique Patres: vnus pro omnibus sufficiat Gregorius Thaumaturgus dispur. de anima ibi: *nisi fortè ita quis insaniat, vt id, quod non est, eius quod est, causam esse affirmet.*

2. Assero secundo: res quo non existit instanti, diuinitus causare potest, idque esto immediatè ante non extiterit: pro cuius probatione animaduertendum est, quamcunque rem duplicem sortiri existentiam: aliam absolutam, permanentem, & secundum se, quæ cum essentia rei realiter identificatur: aliam respectiuam, successiuam, & in tempore, à re realiter distinctam, nimirum durationem successiuam: quæ vel vltra existentiam rei secundum se instans temporis realiter distinctum intime complectitur: vel est modus, qui rem durantem, & instans fluxum, atque caducum interiacet. Prior autem existentia à posteriori realiter separabilis est more reliquorum, quæ in creatis realiter distinguuntur. Quibus constitutis in hunc modum argumentor: Vt aliqua res causare possit saltem diuinitus in instanti A. verbi gratia, tantum opus est, vt simpliciter, & absolutè existat: at potest absolutè, & simpliciter res existere, esto in instanti A. non existat, eo modo quo à nobis explicabitur infrà lib. 7. tract. 2. cap. 5. igitur potest res aliqua diuinitus operari in instanti A, tametsi in eo minimè existat. Maior perspicua est: quia rationes à nobis paulo suprà propositæ ad probandam necessitatem existentiæ ad causandum, de existentia absolutè, & secundum se sumpta duntaxat procedunt. Minor etiam perspicua est: siquidem existentia absoluta permanens, & secundum se Petri verbi gratia est realiter separabilis à duratione, qua in instanti A. existit, & absque ea reperiri potest: at per existentiam absolutam, & permanentem, siue secundum se Petrus absolute, & simpliciter existens denominatur: ergo in sensu diuiso durationis A, & quin illa detur, Petrus absolutè, & simpliciter existit, sicut ad operandum oportet.

Assero tertiò: res quo non existit instanti naturaliter causare nequit. Hæc assertio est omnium Philosophorum demptis Thomistis apud Hurtadum disp. 8. Physicor. eam perspicuè docet Aristoteles 2. Physicor. cap. 3. t. 36. & 37. ibi: *quæ efficiunt vt singula, atque ea, quorum sunt causa, simul sunt, & non sunt:* quasi diceret, existente effectu causam simul existere, & non existente causa effectum simul non existere. Probatur manifesta experientia: quis enim vspiam gentium ignem, postquam extinctus est, & quo non existit instanti, amburere? canem, postquam mortuus est, mordere? hominem, postquam decessit, moueri? aut causam vllam, postquam destructa est, adhuc operari conspexit, aut audiuit? Complures sane ab inimicis interfecti se proculdubio vlciscerentur, si cum vita vindictæ omnis potestatem non amitterent. 3.

Deinde: res, quo non existit instanti, naturaliter operari nequit, esto statim extitura sit, vt vel ipsi Thomistæ fatentur, & de se manifestum est: ergo etiam res, quo non existit instanti, naturaliter operari nequit, quantumuis immediatè ante extiterit. Consequentia in aperto est: quia tam non existit modò, quo extitit, quàm quod extiturum est; & tam extitisse, quàm extiturum esse ex æquo est denominatio extrinseca rei, prout ad præsentem temporis differentiam refertur: cur ergo vna denominatio potius quam alia ad operandum prosit? Prætèrea: si causa nunquam extitisset, aut certe in instanti immediatè antecedenti non extitisset naturaliter operari non posset in hoc instanti, quo non existit, vt ipsi aduersarij fatentur: ergo esto in instanti immediatè antecedenti causa extiterit; tamen in hoc instanti, 4.

quo

quo non existit, operari naturaliter nequibit: siquidem tam non manet in hoc instanti, quod solùm immediatè ante extitit, quàm quod nunquam, aut certè immediatè ante non extitit.

5. Quod autem dicunt, manere causam virtualiter, non formaliter; in esse causæ, non in esse entis omninò friuolum est: quia causam, quo non existit instanti, manere virtualiter, & in esse causæ; aut est manere actionem causæ non manente causa, & ita principium repetitur, & non ratio pro conclusione, sed conclusio pro ratione redditur; aut est manere virtutem aliquam causæ ab ea relictam: & hoc nihil dictu est, cum non sit, causam, quo non existit instanti, verè operari; sed virtutem in hoc instanti existentem in eo operari, de quo quis vnquam dubitauit? Quid? quod eadem ratione defendi posset, causam tantum exstituram, quo nondum existit instanti, operari posse: eo quod in illo virtualiter, & in esse causæ existat; nec non causam immediatè ante non existentem, sed quæ mille retro annis extitit, in hoc instanti, quo non existit, naturaliter operari posse; scilicet quia in illo virtualiter, & in esse causæ existit.

CAPVT II.

Argumenta contraria soluuntur.

6. OBiicies contra primam assertionem: id quod non existit, potest tamen esse causa intrinseca entis: ergo à fortiori causa eius extrinseca esse potest. Antecedens suadetur: primò, quia veritas actus intellectus est ens, & denominatio quædam vera, & realis: at constituitur, & intrinsecè causatur ab obiecto, quod sæpe sæpius non existit. Secundò, quia ens artificiale, cathedra verbi gratia est verum, & reale ens: at constituitur formaliter iuxta plerósque Recentiores iis vbicationibus, & simul carentia aliarum vbicationum; quæ carentia simpliciter quid existens non est. Respondeo: id quod non existit, causa intrinsecè constitutiua esse nequit alicuius, quod adæquatè, & simpliciter existens, siue ens in actu sit: concreta autem per accidens in argumento adducta vel adæquatè, ac simpliciter entia non sunt: vel certè aliquo non existenti minimè constituuntur; quod de secundo concreto mihi exploratissimum est.

7. Obiiciunt contra secundam assertionem nostri Recentiores. Causa materialis diuinitus causare nequit eo temporis articulo, quo non existit: ergo idem de reliquis causis dicendum est. Antecedens suadetur: quia causa materialis intrinsecè vniri debet formæ, quam materialiter causat, vel per ipsam causalitatem materialem, vel per modum alium ab ea causalitate deriuatum: & nihil intrinsecè vniri potest alicui in eo instanti, in quo non existit: quo enim pacto quod non existit in instanti A. in eo tamen vniri possit albedini, ab eove album denominari? igitur nihil causare materialiter potest in instanti, in quo non existit. Obiiciunt secundò: quia aliàs homo mortuus posset sentire, & ratiocinari, mereri, & demereri, quo nihil absurdius confingi potest. Obiiciunt tertiò: modus existere nequit, etiam diuinitus, sine re, cuius est modus in aliquo instanti: at actio est modus causæ: igitur diuinitus nequit existere actio in instanti A. v.g. quin in eodem causa, siue agens existat.

8. Ad primum respondeo, vnionem postulare coexistentiam essentialiter in eodem instanti suorum extremorum, præsertim si informatiua sit, ob rationes propositas. Cum ergo causalitas causæ materialis sit vnio quædam causæ materialis cum suo effectu, vt infra lib. 5. tract. 3. cap. 3. constabit; sanè causa materialis, & eius effectus in eodem instanti non esse non poterunt: at hæc ratio in causis extrinsecis, de quibus solùm loquimur, minime militat. Ad secundum respondeo, hominem mortuum diuinitus sentire, & discurrere, mereri, & demereri posse vi existentiæ absolutæ, & permanentis; quæ quia indiuisibilis est, semel habita, in hoc instanti non haberi potest, at absolute non haberi nequit: quod si sermo sit de homine mortuo pro instanti, quo iam est mortuus; ita quidem fatendum est, illum pro eo instanti haud posse, etiam diuinitus sentire, discurrere, mereri, aut demereri: quia ad huiusmodi denominationes opus est vnione informatiua, qua necessario debet tum carere, vt prædictum est in solutione superioris argumenti. Hinc tamen haud benè arguitur ad alias operationes transeuntes, ad quas nulla requiritur vnio, vt paulo suprà monitum. Ad tertium respondeo, actionem esse modum causæ, non tamen necessariò ei intrinsecum, sed eum, qui vel de facto causæ extrinsecus est, vt plerique aduersarij docent; vel certe qui ei extrinsecus esse possit, ac soli passo intrinsecus: quocirca sicut cognitio in aliquo instanti existere potest, in quo eius obiectum minime existit, quia est modus obiecti ei extrinsecus, & soli intellectui intrinsecus: ita similiter actio, &c.

Obiiciunt Thomistæ contra tertiam assertionem. Primò: dispositiones præuiæ ad formam geniti eam disponitiuè causant in eo instanti, quo primum producitur, & introducitur: at in eo instanti eæ dispositiones non existunt: alias accidentia aliqua corrupti in genito manerent, cum dispositiones ad formam geniti in corrupto præextiterint. Secundo: quia Sacramenta physicè causant gratiam: at eam causant, quo non existunt instanti: verba enim Baptismi gratiam baptismalem efficere nequeunt, nisi postquam prolata fuerint: iam autem prolata nunc non existunt, sed tantum immediatè ante extiterunt. Tertio: vt vnum corpus naturaliter agat in aliud, sufficit contiguitas vtriusque absque penetratione in eodem loco: ergo vt causa effectum producat, sufficiens erit contiguitas inter existentiam vtriusque absque eo, quod in eodem instanti simul existant. 9.

10. Ad primum respondeo, doctrinam de resolutione facta vsque ad primam materiam corrupti omnino commentitiam, & improbabilem esse, vt l. 5. tract. 5. c. 2. ostendemus. Ad secundum: quidquid sit de causalitate Sacramentorum; an physica, vel solum moralis sit? certè verba Sacramentorũ, si physicè gratiam causant, id præstabunt non se totis, sed secundum vltimam sui partem gratiæ productæ coëxistentem: aut dici potest, verba Sacramentorum, quo non existunt instanti physicè causare gratiam: cæterùm id non naturaliter, sed miraculosè euenire: ita vt in productione gratiæ duo miracula cõcurrant, alterũ in eius productione

à causa quoad entitatem naturali: alterum vero in eius productione à causa non existenti. Ad tertiū: à loco ad tempus perperam arguitur: aliàs qua ratione causa effectum à se loco dissitum producere potest, eadem ratione effectum à se tempore distantem producere posset: & sicut contiguitas localis vndequaque sit, æquè ad operandum sufficit: ita contiguitas temporanea vndequaque esset, & sine causa effectum anteuerteret, siue immediate subsequeretur; ea, inquam, contiguitas ad operandum sufficeret: quæ tamen Thomistæ diffitentur.

TRACTATVS IV.

De prioritate causæ in communi.

CAPVT PRIMVM.

An prioritas naturæ eiusdem respectu sui possibilis sit?

1. IDEST: an aliquid se ipsum immediatè causare, seue ipso immediatè prius natura esse possit? Prioritas autem naturæ, cuius meminit Aristoteles in postprædicamentis & 5. Metaphys. cap. 11. in eo præcisè sita est, quod aliquid sit causa alterius: vnde illud in aliquo signo naturæ prius alio existit, quod est causa alterius, vel alterius causam intrinsece complet, & constituit; illud que in aliquo signo naturæ posterius alio existit, quod alterius effectus est. Prioritas naturæ alia est in actu primo, qua causa effectum causare potest: alia in actu secundo, qua eum actu causat. Deinde prioritas naturæ alia est in quo: alia est à quo. Prioritas naturæ in quo est prioritas naturæ cum prioritate temporis coniuncta: cum enim prioritas in quo sit prioritas temporis, sicut prioritas à quo est prioritas naturæ, sanè prioritas naturæ in quo erit vtriusque prioritatis complexio quædam: quare tum causa effectum prioritate naturæ in quo anteuertet, cum causa effectu prior tempore fuerit: prioritas naturæ à quo est mera prioritas naturæ, vt iam iam aiebam.

2. Prioritati naturæ affinis est duplex alia prioritas, originis nimirum, & virtualis: prioritas originis est, qua vnum aliud realiter producit, aut producere potest absque eo, quod alterius causa sit; hæc prioritas in solas personas diuinas conuenit, & Theologici muneris est. Prioritas virtualis, est qua vnum alterius principium non reale, sed virtuale est: sicut enim quod realiter distinguitur ab alio, illud realiter causare, & producere potest haud raro: ita similiter quod virtualiter distinguitur ab alio, illud sæpè sæpius producere, & causare poterit: quoties autem duo prædicata virtualiter distincta ita inuicem comparata sunt, vt si realiter distincta essent, vnum realiter ab alio causaretur; tunc vnum virtualiter aliud causat, atque producit: qua ratione cognitio diuina amorem diuinum virtualiter causat, & producit; quia si ab eo esset realiter distincta, eum realiter produceret: haud secus ac cognitio creata amorem à se realiter distinctum in aliquo genere causæ realiter causat, & producit. Deinde quoties duo prædicata virtualiter distincta respiciunt connotata natura priora, & posteriora, seu inuicem realiter producta, & producentia; tunc prædicatum illud, quod respicit connotata natura priora, erit prius virtualiter prædicato, quod respicit connotata natura posteriora: qua ratione animalitas rationalitatem, & intellectus voluntatem virtualiter antecedunt: nimirum quia sensio discursum, & intellectio volitionem natura antecedunt, & realiter causant.

Quibus constitutis, negatiua pars quæstionis in titulo præfixæ suadetur. Primò à priori: quia causa est principium influens esse in aliud: ergo in se ipsam influere, seue ipsam causare nequit. Secundò à posteriori: quia ex processione diuinarum personarum, qua secunda à prima, & tertia à secunda, & prima realiter procedit, earum realis distinctio colligitur, iuxta illud Theologicum effatum à nemine non receptum: *in diuinis omnia sunt vnum, nisi vbi obest relationis oppositio:* at, si idem se ipsum causare, aut producere posset, ex productione, qua aliæ personæ diuinæ ab aliis realiter producuntur, perperam earum realis distinctio colligeretur. Tertiò: quia si idem se ipsum realiter producere, aut causare potest; cur natura diuina improducta est, curue se ipsam non producit, & ens à se non solùm negatiuè, verum etiam positiuè est? Quartò: quia nequit aliquid esse prius, & posterius tempore se ipso, vt manifestum est: igitur nequit aliquid esse prius, & posterius natura se ipso: siue, quod perinde est, sui ipsius causa, & effectus. Demum id ipsum Patres perspicuè docent: vnus pro omnibus sufficiat Bernardus de considerat. ad Eugenium lib. 5. prope medium ibi: *à se cepit nihil nisi fortè quis putauerit, quod non erat dare sibi potuisse, vt esse inciperet, aut fuisse aliquid, antequam esset:* quibus verbis non imbecillis nostræ sententiæ ratio continetur. 3.

Verùm P. Suarez tom. 3. in 3. p. disput. 66. sect. 1. docet, idem causare posse se ipsum immediatè per secundam actionem, quæ aliam natura priorem supponat; & hac ratione Christum à se ipso physicè causari sub speciebus Eucharistiæ. Contra tamen: quia non esset, cur tertia persona à semetipsa improducta esset, seque ipsam per secundam actionem non produceret: sic enim produci imperfectionem in eo arguere nequit; aliàs à Patre, & Filio produci non posset; aliunde verò cum identitate tertiæ personæ secum ipsa cohæret. Contra secundo: quia mutua prioritas naturæ repugnat, vt cap. sequenti ostendam, & à P. Suarez admittitur: at in hac eius sententia mutua prioritas declinari non potest: siquidem actio illa secunda existentia per eam producta prior natura esset, cum de conceptu actionis vt sic ea prioritas sit, vt vel ipse Suarez testatur 1. 2. tract. 3. disp. 8. sect. 2. ibi: *ordine naturæ actio antecedit terminum, &c.* Deinde existentia, à qua actio illa procedit, ea aperte prior est: igitur existentia, & actio, qua se producit, mutuo priores sunt. Rursus: si causa aliqua quoad secundam actionem se se producere posset, etiam quoad primam actionem, aliamque non supponentem se se producere posset: siquidem secunda illa actio, aut est adæquata; & ita se sola sine consortio alterius, cuiusve actionis poterit tribuere esse suo termino: ac proinde esse prima actio, per quam terminus existat & producatur: aut est inadæquata; & ita coniuncta cum 4.

alia

alia actione etiam inadæquata efficiet vnam actionem adæquatam, & totalem; quæ cum sine consortio alterius cuiusuis esse possit; sanè actio illa ex parte prima esse poterit, siue ea per quam terminus à se ipso primo producatur.

CAPVT II.

An mediata prioritas naturæ eiusdem respectu sui possibilis sit?

5. IDest: an idem se ipsum mediatè causare possit, siue an duæ causæ mutuo sibi causæ esse possint? Pars negatiua, si de mutua prioritate, & causalitate in eodem genere sermo sit, omnibus sanctissima est, & suaderi potest: primò authoritate Patrum, præsertim Gregorij Thaumaturgi disp. de anima ibi: *nisi fortè ita quis insaniat, vt id quod non est, eius quod est, causam esse affirmet: aut rursus cuius illud ipsum quod est, ex alio sic pendet, vt absque illo esse nequeat, eius ipsius, ex quo pendet, causam esse velit:* quæ verba mutuam prioritatem saltem in eodem genere apertissimè demoliuntur. Secundo: quia si mutua illa causalitas, & prioritas non repugnaret; idémque in eodem genere sui ipsius causa mediata esset: sanè aliquid sui ipsius vera, & propria causa esset: siue, quod perinde est, immediata sui causa esse posset, vt intuenti perspicuum erit. Consequens autem absurdum esse cap. præcedenti ostensum est. Tertio: quia mutua prioritas in quo, siue temporis repugnat: ergo etiam mutua prioritas à quo, siue naturæ saltem in eodem genere repugnat.

6. Verùm Thomistæ de mutua causalitate in diuerso genere diuerso modo philosophantur, eamque non repugnare arbitrantur: quos tamen impugnare arduum, & difficile non est. Primò à paritate rationis: siquidem mutua causalitas, siue prioritas in eodem genere iuxta ipsos repugnat: ergo etiam in diuerso genere: quæ enim vtrinque disparitatis ratio assignari potest? Secundo: quia mutua prioritas temporis, siue in quo omnino repugnat, siue inter res eiusdem generis, siue inter res diuersi generis intercedat: quo enim pacto tenebræ crastinæ luce hodierna posteriores tempore, eadem priores esse possunt, quantumuis lux, & tenebræ diuersi ordinis sint? igitur mutua prioritas, à quo, siue naturæ omnino repugnabit, siue in eodem, siue in diuerso genere sit. Tertiò: quia in sententia Thomistica, cur stando rationi Spiritus Sanctus in diuerso genere principij Patre, & Filio mutuo prior esse non posset? Demum: quia iuxta aduersarios pro priori naturæ, quo accidentia in genere causæ dispositiuæ formam ignis anteuertunt, ad eámque disponunt, intelliguntur existentia dependenter ab omnibus suis causis: at non dependenter à forma ignis nondum existenti: igitur forma ignis causa efficiens esse nequit accidentium eorum, à quibus dispositiuè causatur.

7. Opponunt Thomistæ, introductionem vnius formæ, & expulsionem alterius mutuo priores, & posteriores esse. Secundo, dispositiones ad formam ignis eam præcedere in genere causæ materialis, seu dispositiuè, eámque subsequi in genere causæ efficientis. Tertiò actionem creatiuam esse priorem in genere causæ efficientis suo termino, eoque in genere causæ materialis posteriorem esse, in eoque suscipi. Quartò, contritionem, qua quis ad gratiam disponitur, ab eo procedere efficienter, ea que priorem, & posteriorem esse. Quintò demum, actum charitatis in instanti, quo vrget præceptum diligendi Deum, esse causam, vt in eo instanti gratia conseruetur: vtpote quæ amitteretur, si in eo instanti charitatis actus à Deo præceptus non eliceretur: at eundem actum à gratia produci, eáque posteriorem esse. Verùm hæc argumenta non vrgent. Ad tria prima decursu Philosophiæ constabit. Ad duo postrema argumenta Theologica respondeo, actum contritionis, & actum charitatis præceptum ab auxilio extrinseco non à gratia, aut charitatis habitu effici. Sed de his latius alibi.

8. Recentiores nostri aliter mutuam prioritatem defendunt, censéntque duobus ignibus à Deo productis fieri posse, vt pro posteriori signo naturæ ignis A. per secundam actionem ignem B. producat, & è conuerso: cum enim alterutr ignis à Deo adæquatè, & sufficienter producatur: quid vetat, pro posteriori vnum produci ab alio per secundam actionem; siquidem ab alio pro priori naturæ à Deo productus independet: aut quid vetat, pari ratione alium à priori per secundam actionem produci? Contra tamen: quia implicat, aliquid causare aliud per secundam actionem: siquidem secunda illa actio rem existentem supponit, & ob id secunda appellatur: igitur ad hoc, vt existat, determinare nequit: ac proinde nec existentiam rei causare. Consequentia perspicua est: quia si secunda illa actio rem existentem essentialiter supponeret, ad eius existentiam determinare, eámve causare non posset, vt aduersarij fatentur, & meritò: aliàs cur creatura aliqua ad existentiam Dei determinare non posset, quamuis Deum existentem essentialiter supponat: igitur actio in euentu, quo rem existentem hic, & nunc supponit, ad eius existentiam hic, & nunc non determinabit. Deinde: mutua prioritas temporis etiam assignatis eidem rei duabus durationibus adæquatis omnino repugnat, vt intuenti perspicuum erit: igitur etiam mutua prioritas naturæ ne munere plurium actionum adæquatarum, primæ videlicet, & secundæ possibilis erit.

CAPVT III.

Quatenus prioritas temporis, & naturæ distinguatur.

9. PRima sententia est, eas distingui, velut superius, & inferius; aut speciem, & genus: ad modum, quo homo. & animal distinguuntur, & non velut duas species, aut duas rationes æquè immediatas eidem rationi communi: ad modum, quo species hominis, & species Leonis distinguuntur: quemadmodum enim omnis homo est animal, & non è contrario: ita iuxta hanc sententiam omnis prioritas temporis duarum rerum est prioritas naturæ inter durationes earundem, & ea, qua duratio vnius rei durationem alterius natura antertit: è conuerso verò omnis prioritas naturæ prioritas temporis non est, vt in causa, & effectu mutuo coæuis cernere est: vnde vtraque prioritas tanquam superius, & inferius more hominis, & animalis comparantur. Hanc sententiam Recentiores ingenio nobiles tuentur. Quorum vnicum fundamentum est: quia, quod res aliqua sit prior intentionaliter, siue in cognoscendo alia, est prioritas naturæ vnius cognitionis ad aliam:

aliam: ideo enim in demonstratione à priori causa est prior intentionaliter, siue in cognoscendo, quàm effectus: quia cognitio causæ est prior natura cognitione effectus, eamque infert, atque concludit: igitur similiter, quod aliqua res sit prior tempore, seu duratione, quàm alia; est sola prioritas naturæ vnius durationis ad aliam: igitur omnis prioritas temporis est prioritas quædam naturæ, licet non è conuerso: ac per consequens velut species, & genus comparantur.

10. Secundò: eadem sententia ex Durando in 2. q. 2. suaderi potest: quoties vna duratio est prior natura, quàm alia duratio; res, quæ durant, ita institutæ sunt, vt vna sit prior tempore, quàm alia: igitur omnis prioritas temporis est prioritas naturæ durationum, quamuis non è conuerso: ac proinde tanquam superius, & inferius comparantur. Antecedens suadetur: quoties vna duratio est prior natura, quàm alia inter res etiam, quæ durant, vna est prior duratione, quàm alia: sicut si vna duratio sit maior alia, & illam excedat, inter res, quæ durant; opus est, vt altera alteram duratione excedat; vtraque plusquam alia duret: at rem aliquam esse priorem duratione, quàm aliam, est esse illam priorem tempore: haud secus ac rem aliquam excedere aliam duratione, est excedere illam tempore, & plus temporis conficere: ergo &c. Tertiò expendo pro eadem sententia Clementem Alexandrinum 8. stromat. pag. penult. ibi: *quia non potest idem simul, & tempore esse prius quoad materiam, quatenus est causa, & tempore esse posterius, quatenus est opus causæ*: quasi diceret, eatenus aliquid esse prius, aut posterius tempore, quatenus est causa, vel effectus, siue prius, aut posterius natura.

11. Cæterùm: secunda, & contraria sententia, nimirum prioritatem temporis duarum rerum non esse prioritatem naturæ durationum, quibus eiusmodi res pollent, & ambas prioritates velut rationem superiorem, & inferiorem neutquam comparari, facile suaderi potest: quia ordo, siue prioritas naturæ est ordo causæ, & effectus: at duratio prior tempore ex natura rei nequit esse causa eius durationis, quæ sequutura est, cum ambæ in eodem instanti non coëxistant, nec diuinitus possint: igitur altera prior natura, quàm altera, esse nequit: ac per consequens in eiusmodi prioritate naturæ prioritas temporis sita esse nequit. Secundò, quia probabilius est, creaturam permanentem ab æterno produci, & Deo coæuam existere posse: at duratio Dei ab eius omnipotentia realiter indistincta durationem eius creaturæ causaret, eaque prior natura esset, quin tamen Deus prior tempore eiusmodi creatura esset: igitur prioritas naturæ durationum non est prioritas temporis rerum, quæ durant.

12. Tertiò: quotiescunque causa aliqua effectum suum producit, duratio causæ in hoc instanti est prior natura duratione effectus in eodem instanti: at non quotiescunque causa effectum producit, eo prior tempore est: igitur prioritas illa naturæ prioritas temporis non est. Maior perspicua est: quia duratio causæ in hoc instanti eam ad operandum in hoc instanti complet ex natura rei: igitur est prior natura effectu, & eius duratione. Tandem à paritate rationis: quia prioritas quoad locum non est species prioritatis naturæ, nec rem aliquam loco priorem alia esse in eo situm est, quòd vbicatio vnius vbicationem alterius natura anteuertat: ergo similiter &c. Antecedens suadetur: tum quia vnum elementum est prius loco, quàm aliud elementum sibi contrarium: at vbicatio vnius vbicatione alterius prior natura non est: quemadmodum enim vnum elementum aliud sibi contrarium non causat, sed destruit: ita similiter vbicatio vnius vbicationem alterius causare, aut conseruare non poterit, sicut ad prioritatem naturæ oportet.

Ad primam rationem contrariam respondeo: cognitio vnius obiecti cognitio alterius obiecti prior natura, eiusque causa esse potest: vnde prioritas in cognoscendo in eiusmodi prioritate naturæ cognitionum consistere poterit: at fieri nequit, vt duratio anterior sit causa durationis posterioris, eamue natura anteuertat: atque adeò prioritas temporis in eiusmodi prioritate naturæ sita esse nequit. Ad secundam rationem respondeo, falsò in ea supponi prioritatem temporis cōsistere in prioritate durationis quomodolibet intellectæ: siquidē rem aliquam esse priorem duratione respectu alterius, æquiuocè, & bifariā sumi potest. Primò, vt sit idem, ac durationem vnius rei esse priorem natura duratione alterius, & ita cum prioritate temporis non coincidit. Secundo, vt sit idem, ac durationem vnius rei esse priorem tempore duratione alterius: & ita non differt à prioritate temporis, qua vna res durans aliam anteuertit. Ad tertiam rationem respondeo, D. Clementem solum voluisse causam vt plurimum anteuertere etiam tempore effectum: quod verissimum est, verum nobis officere nequit. 13.

TRACTATVS V.

De propinquitate causæ in communi.

CAPVT PRIMVM.

An, aut quatenus causa in distans operari possit?

RIMA sententia est, causam à passo omnino distantem in eo aliquid immediatè operari posse, esto nihil in medio operetur: ita cum Scoto Scotistæ omnes, necnon Auicenna, Okamus, Gabriel, & alij Nominales apud Patrem Suarez disp. 18. Metaphys. sect. 8. n. 2. Secunda sententia est, causam à passo omnino distantem nihil in eo immediatè operari posse, quantumuis aliquid in medio prius operetur: ita cum S. Thoma 1. p. q. 8. art. 1. & 3. Caiet. Capreol. Ferrara, & plerique Thomistæ, quibus extra scholam Thomisticam Durandus, Molina, Conimbricenses, aliique plures adhærent. Tertia sententia & inter duas priores media, est, causam efficientem creatam immediatè quidem operari posse in passum à se omnino distans, si tamen prius natura aliquid in medio operetur: secus vero si nihil in eo operetur. Hæc sententia à P. Suarez disp. 16. Metaphys. sect. 8. defenditur, & à P. Hurtado disp. 9. Physicor. sect. 6. & P. Arriaga d. 7. Physic. sect. 6. & inter Philosophos, ac Theologos nostræ Societatis hac tempestate non solum communis, verum etiam vnanimi, & pleno fermè 1.

fermè conſenſu recepta eſt. Cuius ſententiæ, quæ proculdubio verior eſt, prima pars contra D. Thomam, & aſſeclas probatur. Primò: quia ſi totus mons flammis correptus ardeat, in maiori diſtantia calorem producet, quàm ſi ſolæ primæ arbores in ſupercilio montis collocatæ ardeant: vnde non ſolùm primæ montis arbores, verum etiam mediæ, & vltimæ in diſtans operabuntur: at non mediatè ſolum: ergo immediatè. Maior experientia ipſa teſtatiſſima eſt. Minor perſpicua eſt: quia operari ſolum immediatè eſt operari immediatè in ſpatio ſibi contiguo: & effectum in eo ſpatio productum alium ſibi ſimilem, licet magis remiſſum prope ſe producere: & hunc alium; & ſic vlterius, donec paulatim actiuitatis ſphæra minuatur: at hoc pacto mediæ, & poſtremæ montis arbores in diſtans non operantur: ſiquidem ſpatium iis contiguum ignibus collucet, arboribuſque accenſis occupatur, vt ſupponimus: ignis autem in alium ignem non agit, iuxta illud philoſophicum axioma: *ſimile non agit in ſimile:* quare mediæ, & vltimæ montis arbores in ſpatio ſibi immediato nihil operantur: vnde ſi aliquid operantur, vt non operari nequeunt, ſanè operabuntur immediatè in diſtans.

2. Dices primò, hanc rationem ita ſententiam Thomiſticam oppugnare, vt ſententiam Scotiſcam, nimirum agens operari poſſe in diſtans nihil operando per medium propugnet, atque tueatur: quare in Scyllam, (vt aiunt) incidimus, dum Carybdim vitare cupimus. Reſpondeo, cauſam aliquam poſſe operari in diſtans, quin operetur in medio, ſi per accidens inueniat productum in medio effectum, quem producere debebat: idque ratione ſuprà poſita apertè probari. At per ſe loquendo, & abſque eo, quod in medio effectum a ſe producibilem antea productum reperiat, nullam cauſam in diſtans operari poſſe, quin in medio operetur: in quo ſolo noſtrum cum Scotiſtis diſſidium eſt, vt inferius conſtabit. Dices ſecundò: ob totius montis incendium in maiori diſtantia calorem produci, non quod mediæ, & vltimæ montis arbores in diſtans operentur, ſed quod primæ montis arbores quidquid a tergo operaturæ erant, ſi ſolæ arderent, omne id versus aliam partem flammis non correptam operentur: quare arbores mediæ, & vltimæ ad productionem caloris in maiori diſtantia conducunt, non tam operando, quàm impediendo actionem primarum arborum verſus aliam partem: Contra tamen primò: quia ſolas primas montis arbores in tanta diſtantia operari, & ſphæra adeo longe, latéque diffuſa gaudere, incredibile eſt. Contra ſecundo: quia eſto totus ille calor à primis montis arboribus proficiſcatur, vti hæc ſolutio contendit: tamen à ſola prima earum ſuperficie eum oriri improbabile eſt: igitur primarum arborum media, & vltima ſuperficies in diſtans operantur: cum ergo non operentur aliquid in medio, nimirum in prima ſuperficie de ſe in ſummo calida: ſanè immediatè in diſtans operabuntur.

3. Dices tertiò, montem vndequaque flammis correptum in maiori diſtantia calorem producere, quam ſi ſolæ priores eius arbores flammarent: non quod mediæ, & vltimæ montis arbores in diſtans operentur, ſed quod in ſpatiis ſibi contiguis exhalationes quaſdam accendant, quæ per aëra ſparſæ in ſpatiis remotioribus calefaciunt: Contra tamen primò: quia aëre omnino tranquillo, ac quieto, & nullo vento flante, qui eas exhalationes igneas longum per inane deferat; adhuc mons accenſus in maiori diſtantia calorem producet, quam ſi ſolæ primæ eius arbores arderent. Contra ſecundò: quia fax decem librarum in longe maiori diſtantia illuminabit, quàm prima eius ſuperficies ne vnius quidem libræ: ac hoc ideo eſſe nequit, quia fax exhalationes quaſdam lucidas a ſe longè, latéque dimittit: alias etiam ſol eaſdem a ſe dimitteret, ac proinde illuminando decreſceret.

Secundo eadem verioris ſententiæ pars probatur: quia candor verbi gratia parietis ſpecies intentionales in potentia viſiua à ſe diſtanti immediatè producit: igitur agens operando per medium in diſtans immediatè operari poteſt. Antecedens ſuadetur: quia candor parietis mediis ſolùm ſpeciebus per aera diffuſis ſpecies intentionales ſui in potentia viſiua non producit: ergo immediatè, ſiue per actionem à ſe proximè fluentem eas potentiæ viſiuæ imprimit. Hoc etiam antecedens perſpicuũ eſt: quia vna ſpecies impreſſa, aut nullo modo aliam immediatè producere poteſt; aut certe ſe ſola, & ſine concurſu immediato obiecti per eam repræſentati aliam ſpeciem producere nequit: alias cur interiecta manu inter oculos, & candorem parietis ſpecies, quæ ad latus ſunt, alias candoris ſpecies inter manus, oculóſque non producant, & hæ rurſus alias: quo fieret, vt candorem cernere poſſem, quantumuis interpoſita manu inter eum, & oculos: quod tamen ſenſui, & experientiæ repugnant. Hoc apprimè declarari poteſt exemplo lucis, quæ quia alterius lucis immediatè productiua eſt, interpoſita manu inter oculos, & lucernam, ſanè lux ad latus radians in ſpatio, quod eſt inter viſum, & lucernam, lucem aliam producit. 4.

Huic argumento cenſet non nemo reſponderi poſſe, ſpecies intentionales aliarum ſpecierum ſui ſimilium adæquatè productiuas eſſe: cæterum eius ingenij eſſe, vt operari nequeant, niſi linea recta, quæ recta ſit reſpectu primi agentis, à quo procedunt: quo fiet, vt ſpecies ad latera ſparſæ in ſpatio oculos, manuſque interiecto alias candoris ſpecies producere nequeant; ab hac tamen regula ſpecies reflexas deducunt, quas inquiunt, operari poſſe linea, quæ reſpectu primi agentis, à quo deriuantur, directa non ſit. Verùm hinc prima huius ſolutionis impugnatio emergit: ſiquidem ſpecies faciei, v. gr. in ſpeculo refracta alias ſpecies ſui ſimiles ad oculos remittit: vbi non ſolum non operatur linea recta reſpectu primi agentis, verum etiam linea omnino oppoſita, & aduerſa: ergo a fortiori ſpecies directæ operari poterunt linea, quæ reſpectu primi agentis, à quo remittuntur, obliqua ſit, & non recta: vbi ſemel ſpecies intentionales aliarum adæquatè productiuæ ſint. Deinde impugnatur ea ſolutio: quia quod ſpecies nequeant niſi linea recta, quæ eiuſmodi ſit reſpectu primi agentis, à quo diffunduntur, ideo præciſe eſt, quia ſe ſolis, & ſine immediato concurſu primi agentis eas producere nequeunt: alias cur ad operandum ſpatium a primo agente rectà porrectum ſibi præeſigerent. 5.

Tertiò eadem noſtræ ſententiæ pars probatur: quia luna lucem ſuam à ſole mutuatur, vt conſtat ex deliquio lunæ, cui toties obnoxia eſt, quoties inter eam, & ſolem tellus interponitur: quæ ſanè 6.

sane interpositio lunæ eclypsem causare non posset, si luna lucem propriam, & à sole minimè mutuatā sibi vendicaret: at lunæ lux non deriuatur à sole nec ab eo producitur mediatè, siue media luce, quæ lunæ proxima; & contigua sit: cum hæc remissior sit luce lunari: igitur ea lux à sole immediate producitur, & deriuatur: ac proindè agens aliquod in distans immediatè operari potest. Idem argumentum fieri potest in luce, in speculo, aut crystallo refracta, quæ, cum luce intermedia, & sibi contigua intensior sit, non ab ea, sed à sole à se distanti accenditur.

7. Secunda pars nostræ sententiæ contra Scotum, & asseclas probatur: quia omnia agentia actiuitatis sphærā sibi præscribunt, & in certa quadam distantia, & non maiori operari possunt: at si operari possent in distans non operando per medium, nullam actiuitatis sphæram sibi præstituerent, & in quauis distantia operari possent: ergo, &c. Maior experientia euidens est. Minor suadetur: quia si agentia naturalia, vt agant in passum distans, in medio operari non debent: quid refert spatium, quod inter ea, & passum interijcitur, esse paruum, aut magnum, vt in eo operentur? qua ratione intellectus obiectum in quauis distantia intelligere potest, & siue spatium inter illum, & obiectum sit magnum, siue paruum: eodem modo illud percipere: nimirum quia vt intellectus obiectum dissitum intelligat prius ea, quæ in medio sunt, intelligere initsue virtutem suam defatigare non debet. Secundo eadem nostræ sententiæ pars suadetur: quia clausa cubiculi fenestra sol cubiculum illuminare nequit: at huius nulla alia ratio esse potest, nisi quia sol nequit lucem in cubiculo producere, quin eam in medio producat: eam vero in medio producere nequit, si fenestra clausa; atque adeo lucis incapax sit: igitur sol lucem in distanti producere nequit, quin eam in spatio intermedio producat: ac per consequens quoduis aliud agens, &c.

8. Respondent aliqui, solem in visceribus terræ mineralia producere, quin tamen ea in medio producat: igitur quātumuis sol, &c. aut aliter, vt sol in visceribus terræ mineralia producat, satis est, vt qualitates accidentarias à mineralibus distinctas in medio producat: igitur vt sol cubiculum illuminare possit, satis erit, vt calorem aliamue qualitatem à luce distinctam in medio producat: at quātumuis clausa fenestra lucem in medio producere nequeat; certè calorem, cuius fenestra capax est, aliam ve qualitatem in medio producere poterit: cur ergo ea producta lucem in cubiculo eius fenestra clausa producere nequeat, si aliunde non obstet, aut si ratio a nobis allata spectetur?

9. Hæc obiectio nos cogit, vt explicemus; quo pacto agentia in medio agere debeant ad hoc, vt in distans actionem traijciant? agentia ergo naturalia actione continuata per medium agere debent, vt in distans operentur: quod ita intelligendum non est, quasi actio per medium diffusa partes eiusdem rationis, aut inter se vnitas habere debeat: sol etenim in corporibus cælestibus solam lucem; in aere lucem, & calorem; in penetralibus terræ, non lucem, sed calorem, & siccitatem, aliasque qualitates, & medijs ijs plures formas substantiales producit: quare actio per medium diffusa debet esse continuata per subordinationem, & causalitatem: ita vt qualitas in vicino producta aliam qualitatem eiusdem, aut diuersæ rationis in longinquo producat, & hæc aliam, & sic de reliquis, donec ad passum principale ab agente distans perueniatur: cuius ratio est, quia actio, qua agens ad terminum à se distantem producendum paulatim pergit, est via quædam ad terminum: vnde continuata esse debet, sicuti exposuimus. Cum ergo nulla qualitas inferior lucem producere possit; sed potius lux calorem, aliasque qualitates inferiores producat, vt experimento compertum est; mirum accidere non debet, quod sol medio calore, aliaue qualitate inferiori in fenestra clausa producta ad productionem lucis in cubiculo pertingere nequeat: si enim ita pertingeret, eius actio per medium diffusa non esset continuata per causalitatem, & subordinationem: at quantumuis Sol mineralia in extremis terræ partibus non producat, sed calorem, siccitatem, aliasque qualitates; quia tamen hæ dispositiones sese ipsas inuicem per medium producunt; sanè actio solis vsque ad viscera terræ, in quibus tandem mineralia producantur, quodam modo continuata est.

CAPVT II.

Argumenta contraria soluuntur.

Obiicies contra primam nostræ sententiæ partem ex Capreolo in 1. dist. 87. ad 8. 10.
Agens est quodammodo actus ipsius passi, & passum est quodammodo in potentia ad ipsum agēs: at actus, & potentia omnino indistantes esse debent: ergo & agens, & passum. Obijcies secundo ex Molina 1. p. q. 8. art. 1. disp. 2. illud Actorum cap. 17, ibi: *quamuis non longe sit ab vnoquoque nostrum, in ipso enim viuimus, mouemur & sumus:* nec non illud Dauidis Psalm 138. ibi. *quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam: si ascendero in cælum, tu illic es? si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Quibus Scripturæ locis asseritur, Deum præsentem nobis esse, vbicumque simus; quia in nobis operatur: at hæc nulla esset, si agens aliquod in distans operari posset. Obijcies tertiò ex P. Vasquez tom. 2. in 1. p. disp. 189. cap. 2. quia Angeli ab omnibus censentur præsentes esse corporibus assumptis, in quibus loquuntur, & operantur; & Dæmones energumenis, qui ab ijs vexantur: non alia ratione, nisi quia Angeli, & Dæmones in jis corporibus operantur: at hæc ratio nulla esset, si agens in passum à se distans operari posset.

Ad primum respondeo: agens non est actus secundus, & formalis respectu passi, sed actus 11.
primus, & efficiens: nec maiori proprietate passum respectu agentis potentia est: quare non est, cur agens, & passum indistantia esse debeant; cum solum actus formalis, & secundus potentiæ in eodem genere præsens esse debeat. Ad secundum respondeo, Paulum testimonio adducto sermonem habere, non de præsentia, aut indistantia physica, sed de sola præsentia intentionali, quia Deus à nobis cognosci facile potest: Athenienses

nienses enim cæcitatis arguit, eo quod Deum, cui viuere; mori, & operari velut primo Authori debeant, minimè agnoscerent: cum tamen ex eius effectis eum facile agnoscere possunt. Regius autem Vates sermonem habet de præsentia intentionali, qua Deus cuncta penetrat, intelligit, & prouidet, vt Hieronymus, Genebrardus, Euthymius, Chrysostom. Bellarminus, & alij docent: & ex ipso Psalmi argumento, & initio colligitur ibi: *Domine probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam, intellexisti cogitationes meas de longe, &c.* Hæc autem præsentia intentionalis, qua Deus vbique est, rectè colligitur ex eo, quod Deus vbique operetur: cum Deus quod operatur, id cognoscere necessario debeat. Quia vero complures Theologi cum D. Thoma 1. p. q. 4. art. 1. c. censent ex iis locis colligi immensitatem Dei, eiusque præsentiam physicam spatiis omnibus, quotquot in infinitum diffusa sunt: ideo si mauis, dicito, causam adæquatam non posse non esse indistantem à passo, in quo operatur: cum ergo Deus vbique aliquid adæquatè operari possit: ideo necessario vbique est: causa vero creata nihil adæquatè, & sine consortio Dei operari potest: ac proinde non postulat indistantiam à passo, in quo operatur. Ad tertium respondeo: Angeli corpora, siue vera, siue phantastica mouere, aliòue modo in iis operari possunt, quantumuis ab iis distent, vt Scotus, Okamus, Gabriel, & Herueus in 1. dist. 37. apud P. Suarez disp. 18. sect. 8. perspicuè tradunt. quare corporibus præsentes eos esse ex eo, quod in ijs operentur, coniecturaliter tantum colligi, non certo deduci potest: cùm enim alicubi esse debeant, vbi vero inter nos sint, clarè non constet; ibi certè eos esse credibilius est, vbi operantur: hæc autem ratio coniecturalis vilet. esto Angelus, & quoduis agens in distans operari possit.

12. Obiicies primò contra secundam nostræ sententiæ partem. Basiliscus hominem à se distantem visu interimit, & oculus puerum à se distantem fascinat: & lupus hominem à se prius visum locutione ad tempus priuat: at eæ causæ hos effectus nociuos in distans operantur, quin in medio operentur: nec enim aëri intermedio nocent, in eove qualitatem aliquam ei nociuam producunt. Obiicies secundò. magnes ferrum à se distans attrahit, in eoque qualitatem aliquam eius attractiuam producit: at nihil in medio operatur, aerem enim medium ad se non attrahit. Deinde torpedo aquis immersa piscatoris à se distantis manum torpore afficit, piscesque alias à se distantes eodem torpore afficit, easque hac arte capit, & vescitur, vt tradit Aristoteles lib. 9. Histor. animal. cap. 37. at nihil in medio operatur: quid enim illud esse potest? Obiicies tertiò: phantasia in cerebro residens mouet, & alterat appetitum in corde existentem, & à se distantem: & appetitus etiam manus, pedésque a se distantes mouet: at nihil in medio operantur: appetitus enim manus, pedésque mouens reliquum corpus interiectum non mouet, vt experimento constat phantasia etiam appetitum cordis mouens nihil in medio prius operatur: quid enim illud esse potest? Rursus: Angelus alteri Angelo à se distanti loquens, eique sensus suos exprimens aliquid in eo operatur: at nihil in medio operatur: an enim cum medio sermocinatur, eivè secreta sua pandit?

Cæterum ne hæc vrgent. Ad primum respondeo: Basiliscus, fascinantis oculus, & lupus homini à se viso nocent, qualitatésque noxias in eo producunt. cæterum easdem qualitates fundendo prius per medium aera: quia vero aer intermedius non habet humores, qui putrefieri possint: ideo eæ qualitates ei perceptibiliter nocere nequeunt; estò eum non nihil fortè inficiant. 13.
Ad secundum respondet Alexander lib. 2. quæstion. natural. magnetem in ferro distanti nullam qualitatem attractiuam producere, illudque non tam attrahi à magnete, quam innata virtute; & naturali pondere se se ad magnetem velut ad centrum mouere. Verùm hæc solutio displicet: tum quia si ferrum innata virtute magnetem quasi centrum peteret, in quantauis distantia ad eum moueretur, vt in elementis cernere est: ignis enim in infimis terræ cauernis clausus sursum erumpit, & portio terræ quantumuis euecta deorsum proruit: at ferrum in quauis distantia ad magnetem non pergit. Tum quia si ferrum propria, & innata virtute ad magnetem se se moueret, eadem motio fieret, esto ferrum ingentis esset molis, & magnes minimæ, & exiguæ: quid enim obesse potest exiguitas magnetis, si magnes ferrum non mouet, nec attrahit? at contrarium experientia exploratum est. Tum demum: quia si magnes, cepa, aut allio, aut sanguine hirci linatur, ferrum neutiquam attrahet: ergo quia inde virtus eius attractiua debilitatur. Quocirca melius respondetur, magnetem vbi ferrum attrahit, aliquid in eo, necnon in medio operari: cæterùm magnes ob id medium ad se non attrahit: quia non qualitatem attractiuam, sed aliam diuersæ rationis per medium diffundit: vel quia non qualitatem per medium spargit, eius qualitatis vis attractiua non est respectu aeris, sed respectu ferri ob specialem eius dispositionem: quà ratione species impressæ per aera diffusæ ei perinde ac visui obiectum non repræsentant. Ad exemplum torpedinis similiter dicendum est, eam agere per medium, vt docet Plinius apud Patrem Suarez supra num. 26. ibi: *odore, & quadam aura sui afficit membra.* Quibus verbis insinuat, torpedinem quandam sui auram, atque mephitim per medium exhalare.

Ad tertium respondeo phantasiam neruis coniunctam eorum ministerio humores ad cor vsque alterare, & mouere: quare aliquid per medium agere, vbi appetitum cordis à se distantem mouet. Deinde appetitus qualitates quasdam loco motiuas, & impulsiuas per medium corpus ad manus pedesque traiicit: ideo vero corpus intermedium non mouent: quia earum vis loco motiua non respectu corpus intermedij, sed respectu manuum, pedumque est. Secundò etiam dici potest, nec phantasiam efficienter de obiecto ad obiectum mouere appetitum: neque appetitum de loco ad locum mouere corporis membra distantia, sed ipsum appetitum per quandam sympathiam cum phantasia, & corporis membra per similem cum appetitu sympathiam se se mouere: quare cum in præsenti in distans operatio non fit: quid mirum si per medium nihil agi debeat? Ad id quod adducitur de locutione Angelica, in præsentiarum dicendum est, eam consistere in actu voluntatis, quo Angelus loquens vult vt audiens secretum sui cordis noscat: Deus 14.

autem intuitu huius actus tenetur concurrere cum ſpecie impreſſa eius ſecreti in Angelo auſcultante præſuppoſita ad cognitionem, qua de eiuſmodi ſecreto certior fiat; ſecluſo verò eo voluntatis actu Deus eiuſmodi concurſum præſtare non tenetur, ſed potius cohibere: id enim conſentaneum,ac debitum eſt commercio, quod Angeli,velut creaturæ rationales poſtulant. Quare Angelus Angelum à ſe diſtantem alloquens nihil in eo efficit: cur ergo per medium operari debeat?

15. In calce huius tractatus, & capitis ſciſcitabitur fortaſsè aliquis: an approximatio agentis reſpectu paſſi, omnium conſenſu,ad operandum requiſita, requiratur tanquam conditio præuia ad effectum, & non ſolum concomitans? Pater Arriaga diſput. 7. Phyſicor. ſect. 6. partem negantem manifeſtam arbitratur: quia cum vnum corpus mouet aliud, approximatio localis vtriuſque in eorum vbitatibus ſita eſt effectus motus: ergo non eſt conditio ad motum præuia: cur ergo ad alias operationes conditio præuia eſſe debeat? Verum oppoſita, & communis ſententia mihi magis probatur: quia approximatio intentionalis, ſiue repræſentatio obiecti non concommitanter,ſed præuie ad agendum intentionaliter, ſiue amandum requiſita eſt: ergo approximatio phyſica non concommitanter, ſed præuiè ad agendum phyſicè requiſita erit. Secundo: quia ideo ignis calefacit lignum, quia ei poſitiuè approximatur, non verò è conuerſo: ergo approximatio eſt conditio ad calefactionem præuiè, & antecedenter requiſita: hæc enim irreciproca cauſalis inter res realiter diſtinctas naturalis anteceſſionis certiſſima index eſt: & quidem alias omnes conditiones ad agendum præuie de medio tolli poterunt. Quod autem in contrarium Arriaga adducit, momenti non eſt: ſicut enim licèt iuxta ipſum natura ad reliquos effectus producendos ſubſiſtentia, velut conditione præuiâ indigeat; ad producendam tamen ipſam ſubſiſtentiam ea velut condicione præuia ad ſe ipſam non eget: ita ſimiliter quamuis vnum corpus ad mouendum aliud, illudque ſibi approximandum approximatione locali,velut conditione præuia non egeat: inde tamen minimè colligi poterit,eam ad reliquos effectus conditionem præuiam non eſſe.

TRACTATVS VI.

De vnitate cauſæ in communi.

CAPVT PRIMVM.

An cauſa totalis reſpectu effectus eiuſdem vna tantum eſſe debeat?

1. E cauſa partiali proculdubio eſt, eam reſpectu vnius effectus non vnam tantum, ſed multiplicem tam in eodem, quàm in diuerſo genere eſſe: deinde duas cauſas materiales totales reſpectu vnius formæ naturaliter repugnare exploratum eſt: aliàs eadem forma in duobus hominibus,aut equis eſſe, & eorum materias informare poſſet. Rurſus duas formas, ſiue duas cauſas formales adæquatas in eodem ſubiecto eſſe, ſi formæ ſubſtantiales ſint, naturaliter repugnat,vt lib. 2. edocuimus: ſecus verò ſi accidentariæ ſint, cum eadem anima verbi gratia intellectionem, & volitionem actus,& habitus vbicationem, & durationem ſuſcipiat. Quare an reſpectu vnius effectus vna tantum cauſa totalis eſſe debeat: ſiue, vt alij loquuntur, an ad eundem effectum duæ cauſæ totales concurrere poſſint in ſola cauſa efficienti,& finali locum habere poteſt: in quibus etiam animaduertendum eſt, ſermonem non eſſe de cauſis totalibus in actu primo, ſiue de cauſis de ſe ſufficientibus ad hoc,vt alterutra ſe ſola effectum produceret: ſic enim compertum eſt, duas eiuſdem effectus cauſas totales, imò infinitas ſyncathegorematice eſſe poſſe: vnde ſolum quæſtio eſt de cauſis totalibus in actus ſecundo: quarum videlicèt quæuis actione totali, & ſe ſola ad effectum ſufficienti gaudeat. Quo conſtituto:

Aſſero primò, cauſam efficientem totalem de 2.
potentia Dei abſoluta reſpectu vnius effectus vnam tantum eſſe non debere,ſed plures eſſe poſſe: ita cum P. Valentia tom.4. diſp.1. quæſt.3. punct.3. & Patre Suarez 1. Metaphyſ. diſp.26. ſect.4.num.14. plerique DD. noſtræ Societatis. Probatur primò: quia effectus ſupernaturaliter prodire poteſt à cauſa efficienti, à qua naturaliter produci nequit; gratia verbi gratia ab aqua, vt inferius oſtendam: ergo quamuis naturaliter produci nequeat effectus à duplici cauſa totali, tamen ab ea ſupernaturaliter produci poterit. Secundo quia eadem numero forma in duabus materiis adæquatè diſtinctis ſuſcipi, ab iiſque in genere cauſæ materialis totaliter cauſari diuinitus poteſt, eſto naturaliter nequeat: haud ſecus ac, quod non minus eſt, forma ab omni cauſa materiali diuinitus abſolui poteſt: ergo ſimiliter idem effectus à duplici cauſa totali diuinitus produci poteſt,tametſi naturaliter nequeat. Tertiò: vnicum corpus à duplici vbicatione totali diuinitus à poſteriori dependere poteſt, vt ex myſterio Euchariſtiæ conſtat: ergo ſimiliter idem effectus à duplici cauſa totali diuinitus à priori dependere poteſt.

Aſſero ſecundò: cauſa efficiens totalis natura- 3.
liter & de potentia ordinaria reſpectu vnius effectus vna tantum, & non multiplex eſſe debet. Hæc concluſio, quæ teſte Suarez vbi ſuprà omnium fermè Philoſophorum eſt, in hunc modum probatur: quia ſicut natura neceſſaria prouidet, ita ſuperflua abhorret: at vna cauſa totalis reſpectu vnius effectus ſufficit, & duæ ſuperfluunt: igitur duæ à natura abhorrent,ſiue naturaliter repugnant. Huic argumento reſpondent nonnulli: primò duas cauſas totales in actu ſecundo: ſiue, quod perinde eſt, duarum cauſarum duas actiones totales non eſſe ſuperfluas: quia neceſſariæ ſunt ad hoc, vt vtraque cauſa virtutem ſuam oſtentet, quam certè neutra tantundem oſtentaret, ſi effectum inadæquatè ſolum produceret. Secundo alij reſpondent, eas actiones totales ſuperfluas non eſſe: quia ad perfectionem vtriuſque cauſæ neceſſariæ ſunt: ſiquidem vtraque cauſa minus perficeretur per actionem, ſi inadæquatè tantum ageret, quàm ſi adæquate, & totaliter ageret, ex his ſolutionibus prior actionem

eſſe

esse extrinsecam agenti, posterior esse intrinsecam supponit. Tertiò alij ab vtroque præscindunt, & respondent, eas actiones totales superfluas non esse: quia quæuis earum necessaria est, vt pereunte altera effectus non pereat, sed in rerum natura consistat.

4. Verùm hæ omnes solutiones eodem argumenti genere euerti possunt: siquidem eadem ratione dici posset, eandem causam duplici actione totali in eundem effectum concurrere posse: quod etiam aduersarij negant, & de se manifestè absurdum est: aliàs eadem causa ad eundem effectum concurrere posset triplici actione totali, quadruplici, sextuplici, & sic vlterius; donec agentis tota actiuitas exhauriretur: cur enim vbi in vna actione totali status non sit, in vno potius, quàm in alio actio actionum totalium numero sisti oporteat? Sequela verò ad homines perspicua est: tenim duarum actionum totalium ab eadem causa versus eundem effectum prodeuntium quæuis necessaria esset, vel ad maiorem ostentationem virtutis effectricis, vel ad maiorem eius perfectionem intrinsecam, vel ad hoc, vt pereunte vna actione effectus per alium existeret: vnde neutra earum superflua esset. Eodem argumento probari posset contra aduersarios, idem corpus, vbi ad locum mouetur, per duplicem vbicationem totalem in eo naturaliter constitui posse: & eandem materiam per duplicem causalitatem materialem totalem formam naturaliter sustentare posse: aliaque id genus exempla afferri possent, quibus quidem adducta solutio infringi, & assertio nostra principaliter probari posset.

5. Secundò eæ solutiones impugnantur: quia vt aliquid non sit absolutè superfluum, neque natura illud resecare contendat, satis non est, vt ad aliquid necessarium sit: sic enim nihil absolutè superfluum, aut naturæ repugnans esset: cum nihil sit, aut esse possit, quod ad aliquid necessarium non sit: nimirum ad complendum numerum entium vniuersi, qui certè sine eo idem non esset: vel ad producendos suos effectus, si quos obtinet: vel ad existendum à suis causis, aliáue similia: quare illud absolutè superfluum, & naturæ repugnans, quod ad finem præcipuum, ad quem à natura destinatur, superfluum est: at si duæ causæ per actiones totales in eundem effectum concurrant, quæuis earum actionum superflua erit in ordine ad præcipuum finem, ad quem à natura destinatur: igitur absolutè superflua erit; eáque, quam natura resecare contendat, quantumlibet necessaria sit ad perfectionem intrinsecam, aut extrinsecam agentis, aut ad supplendam alteram, si deficiat.

6. Minor huius discursus, in qua tota difficultas est, suadetur: quia finis præcipuus actionis est tribuere esse effectui: & quamuis per eam causa virtutem suam perficiat, aut ostentet: hæc tamen perfectio, & ostentatio suæ virtutis propter effectum est, & ad tribuendum ei esse præcipuè destinatur: nec inter aduersarios vllum comperio, qui præcipuum actionis finem inficietur, aut audeat: at in ordine ad hûc finem duæ actiones totales superfluæ sunt: cum duæ partiales ad tribuendum effectui sufficiant.

7. Quartò, & verosimilius alij respondent, naturam per se quidem à superfluo abhorrere, neque vnquam ad eius perfectionem causas aliquas destinare: cæterùm eam per accidens superfluum permittere, videlicet si causæ aliquæ ad eius productionem sufficientes per accidens coeant: qua ratione monstra, in quibus plura redundant, & superfluunt, homo v. g. triceps, qualem fuisse Geryonem antiquitas aut perhibuit, aut fabulata est, præter naturam, non tamen contra eam sunt: videlicet quia ad eorum productionem causæ naturales per accidens applicantur: igitur si per accidens duæ causæ eidem passo sufficienter applicentur ad hoc, vt quauis absente altera effectum adæquate produceret: non erit, cur ambæ simul per duas actiones totales naturaliter effectum non producant, quantumuis superfluæ sint: ea enim superfluitas à concursu per accidens plurium causarum oritur: vnde non est, cur naturæ pugnet, esto ab ea non intendatur.

8. Contra tamen: quia monstra in plures partes non necessarias superflua, & redundantia, ideo naturaliter non repugnant: quia causæ naturales ad eorum productionem sufficienter applicatæ sunt, & si ea non producerent, aliunde virtutem suam exercere, & omissionem illam compensare non possent: cum enim semen sed solam organizationem corpoream producendam virtutem habeat: sane si ad triplicis capitis v. g. organizationem producendam virtutem applicatam habeat, eámque ad superfluum euitandum non exerceat: certe aliunde eam exercere, aut omissionem illam compensare nequibit: at si duæ causæ, duo v. g. ignes eidem passo sufficienter applicentur ad hoc, vt alteruter illud totaliter calefaciat, tamen esto alteruter in eo calorem totaliter non producat, sed potius concursum suum attemperet: adhuc versus aliam partem virtutem suam exercere, & per intensionem, aut per extensionem compensare quod omittit, optime potest: ergo non est, cur duæ illæ causæ per duas actiones totales, & monstrosas in eundem effectum concurrant: quare cum suprà plures actiones totales respectu eiusdem effectus naturalis repugnare docuimus, eo quod superfluæ sint; addendum insuper est, & quia ea superfluitas ad exerdam totam virtutem causarum sufficienter applicatarum necessaria non est.

9. Assero tertiò: respectu eiusdem effectus duæ causæ finales adæquatæ in actu secundo naturaliter repugnant: ita P. Vasquez tom. 1. in 3. p. disp. 10 cap 6. à num. 77. & probatur: quia naturaliter saltem repugnant duæ causæ efficientes adæquatæ in actu secundo respectu eiusdem effectus, vt nuper probatum est: ergo & duæ finales seruata proportione. Rursus aut est sermo de finibus extrinsecis, aut intrinsecis: si de his; eos quidem nec naturaliter; nec, quod plus est, diuinitus esse posse duos adæquatos comparatione eiusdem effectus, manifestum est: quomodo enim vnus actus voluntatis duos fines adæquatos intrinsecè, & immediatè respicere possit? eo enim ipso, quod actus ille intrinsecè, & essentialiter vtrúmque finem respiciat, sine vtróque in ratione obiecti, & finis ne diuinitus esse potest: igitur vterque est finis inadæquatus, & partialis actus: haud secus, ac eæ actiones effectiuæ, partiales censentur, sine quibus simul sumptis effectus esse nequit: sin autem sermo est de finibus extrinsecis, idest, quos actus finaliter causatus non respiciat intrinsecè, aut immediatè, sed tantum mediante anteriori actu, à quo ducat originem: ita etiam perspicuum est, quod non possint naturaliter

taliter dari duo fines adæquati in actu secundo respectu vnius, eiusdemque effectus, nam v.g. cum electio aliqua materialis, & sistens intrinsecè in solo medio, oritur à duplicis finis intentione duplici: tametsi alterutra seorsim ab alia sufficeret ad dirigendam voluntatem, vt eligeret: tamen ambæ debent attemperare suum concursum in electionem: ita vt actio directiua vnius sit partialis, & non talis: actióque etiam, qua dirigit altera, consimiliter sit inadæquata, non vero adæquata, seu totalis: quemadmodum vsuuenit vt duarum causarum efficentium influxu ad eundem effectum.

CAPVT II.

Argumenta contraria soluuntur.

10. Contra primam assertionem opponent Thomistæ, & Scotistæ; quorum plerique contrariam sententiam tuentur. Effectus à duplici causa totali proficiscens, ab vtraque penderet, & non penderet: quæ implicatoria sunt: penderet quidem; quia omnis effectus à sua causa à priori pendet: non penderet, quia pendere à causa, est ea indigere ad existendum: at effectus à duplici causa totali ad existendum indigere nequit: cum alterutra ad tribuendam existentiam sufficiens sit. Respondeo, dependentiam bifariam sumi posse: nimirum pro eo, quod est habere esse ab alio siue cum indigentia alterius, siue sine illa: aut pro eo, quod est indigere alio ad habendum esse: causa ergo in priori sensu à duplici causa adæquata pendet: in posteriori vero ab ea non pendet: dependentia autem, & non dependentia in alio, alioque sensu prædicata contradictoria neutiquam sunt

11. Secundò sic arguunt alij: effectus procedens à duplici causa totali esset duplex, & non esset duplex realiter: consequens repugnat: ergo & id vnde sequitur. Prior pars contradictionis, quæ sequi intenditur, est manifesta: nimirum effectum non fore duplicem, sed vnum: hoc enim vtrinque supponitur. Posterior pars suadetur: primo quia effectus ille haberet totum suum esse ab alterutra causa seorsim: totum autē esse ab vna seorsim, & totum esse ab alia seorsim sunt duo esse, vt vocula seorsim videtur manifeste denotare: effectus ergo foret non vnus, sed realiter duplex. Secundò, id præstarent actiones adæquatæ in actu secundo, quod causæ adæquatæ possunt præstare in actu primo: hæ autem duos producere valent effectus: illæ igitur si darentur, duas producerent re ipsa: effectus ergo ab eis promanans duplex esset. Tertiò vt actio essentialiter ponit entitatem effectus in genere causæ, aut causalitatis efficientis: ita etiam essentialiter ponit esse actum, siue productam in genere causæ formalis: & actio adæquata nequit esse multiplex, & gemina; quin esse actus, & productus sit multiplex: siue, quod perinde est: quin per eam effectus sit bis actus, ac productus: similiter ergo geminari nequit, aut multiplicari, quin entitas effectus eandem multiplicitatem, ac geminationem subeat.

12. Respondeo negata sequela, quoad posteriorem eius partem. Ad primam probationem contrariam dicendum est, voculam illam, *seorsum*, qua tota nititur arguere multiplicitatem, & geminationem in eo solo supra quod appellat. At cum dicitur, effectum procedere posse adæquatè in eodem instanti reali, & habere posse totum suum esse ab vna causa adæquata seorsim, eiusmodi particula, *seorsum*, appellat non supra entitatem, aut esse effectus, sed supra eius causas adæquatas, earumque causalitates: vtrarumque ergo multiplicitatem, & distinctionem arguit, non vero effectus quoad suum esse; aut entitatem. Et quidem probatio mille patitur instantias, easque meo iudicio manifestas. En vnam, & alteram: nam corpus secundum totum suum esse est seorsum in loco: rursus idem corpus secundum totum suum esse est in alio loco seorsum. Dicant ergo aduersarij: an esse totum, quod corpus illud habet seorsum in vno loco, coniunctum cum toto esse, quod seorsum habet, in alio loco; sint duo esse? Negabunt, ne negent corpus aliquod posse etiam diuinitus poni in duobus locis circumscriptiuè: negandum ergo ipsis est pari iure, quod in probatione prima inferunt. Præterea Petrus secundum totum suum esse cognoscitur seorsum à Gabriele Angelo: deinde idem secundum totum suum esse cognoscitur etiam à Michaele seorsum: an obsecro ob id Petrus erit non vnus, sed multiplex, geminumue sortietur esse adæquatum?

13 Ad secundam probationem contrariam dicendum est, eius maiorem esse falsam: causæ namque adæquatæ in actu primo sunt aptæ ad producendos infinitos effectus, nullique distinctè præ alio illigantur: quis tamen ausit eam amplitudinem actionibus adæquatis tribuere? Quod si sensus propositionis illius maioris tantum sit actiones adæquatas id præstare in actu secundo, quod causæ in actu primo possunt præstare per ipsas, earumque ministerio: fatemur hac moderatione adhibita admittendam esse maiorem: cæterùm, negamus, causas adæquatas per actiones adæquatas ad eumdem terminatas effectū plures effectus posse producere: vnde nec ipsæ actiones id poterunt in actu secundo. Quid? quod hæc probatio instantiam etiam patitur manifestam: siquidem causæ adæquatæ possunt successiuè duos effectus adæquatos producere: & tamen actiones adæquatæ, quarum vna in primo instanti producat effectum totum, ac totaliter; & alia similiter eum efficiat in sequenti nequaquam possunt successiuè producere duos effectus, sed vnum indiuisibilem, eum scilicet, quem essentialiter respiciunt.

14 Ad tertiam probationem dicendum est in primis, ea non adeò manifestè concludi esse actum, seu productum geminari debere, si geminetur actio: quando namque dicitur, res bis produci; posset quis dicere particulam, *bis*, non appellare supra concretum producti, vt tale: eo quod non appellet supra effectum, quem eiusmodi concretum in recto importat, sed supra productionem in abstracto: quasi sensus sit, eandem rem bina productione effici. Et quidem idem duplici actione productum raro, aut nunquam dici solet duplex productum, duóve producta: quemadmodum, si duplex albedo in subiecto ponatur, sæpè non duo alba, sed vnum album dici solet. Sed esto antecedens illius tertiæ probationis

bationis sit verum, quid inde? idcirco enim multiplicatur in effectu esse actum, seu productum ad productionis multiplicitatem: quia productio identificatur eum ea denominatione producti, in eaque exprimitur, nec implicitè tantum delitescit: atqui cum entitate effectus nullam habet identitatem realem, & implicitam, multoque minus explicitam: non est ergo, cur entitas effectus geminari debeat ad illius distinctionem, & geminationem. Addo, tertiam hanc probationem eadem infringi posse instantia, qua secunda paulo superius labefactata, vt intuenti constabit.

15. Tertiò arguunt alij: si Petrus v. g. & Paulus producerent adæquatè eundem effectum, eius dominium esset penes vtrumque, idque integrè, & insolidum: consequens est absurdum, & impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Verùm in primis cur saltem duo ignes non possunt adæquatè efficere calorem: nec enim sequitur vtrumque habiturum dominium illius adæquatum, cum sint ambo vt rationis expertes, sic omnis dominij incapaces Secundò cur saltem vnus eorum hominum Petrus v. g. solus non possit effectum duplici actione adæquata producere? tum enim non multiplicata persona rationali dominium effectus euadere non poterit multiplex. Tertiò quid est, quapropter duo etiam homines nequeant esse causæ adæquatæ eiusdem effectus, dummodo sint non liberi, sed vnius domini serui, ac mancipia? Nec enim ob id fiet, vt ambo sint domini insolidum effectus producti: seruus enim quod adquirit, aut facit, non sibi id, sed domino suo lucratur. Quartò tandem cum dominium rei sit eius proprietas quædam, & perinde sit, quem esse dominum rei, atque hanc esse eius propriam: sanè dominium sonat exclusionem quandam in suo conceptu quidditatiuo, & essentiali: proinde non est mirum, quod vt sit adæquatum, & insolidum, oriri non possit ex actione adæquata quacunque, sed tantum ex negatiuè tali, eiusque rationis, quæ producat effectum sola, & sine alia. At tametsi duæ causæ adæquatæ concurrant ad eundem effectum, non propterea geminæ actiones erunt adæquatæ negatiuè: siue, quod eodem redit, neutra earum erit vnica, aut sola: non est ergo quapropter ex ambabus duo resultent in causis etiam rationalibus dominia adæquata, & insolidum.

16. Quartò arguunt alij, & quidem satis ingeniosè, in hunc modum. Supponatur, luminosum *A* non habere virtutem, nisi ad lucem vt duo; eademque, & non maiori virtute illuminatiuâ esse præditum, luminosum *B*. Aut ergo possunt ambo adæquatè producere vnam, eandemque lucem vt duo, aut non possunt? Si secundum, dicatur, sanè vt respectu talis effectus, sic nec respectu alterius vllius poterunt dari duæ causæ adæquatæ. Sin autem dicatur primum, profectò haud ægrè poterit falsitatis conuinci: nam si ambo illa luminosa producerent adæquatè lucem vt duo, exhauriretur vtriusque virtus, & non exhauriretur. Consequens repugnat: ergo & id vnde sequitur. Fore, vt exhauriretur vtriusque virtus, perspicuum est: siquidem eorum quodlibet produceret totum suum effectum, nec partialiter tantum, sed totaliter, & quanto potest conamine, & efficacitate: hoc autem quid est, quàm amborum virtutem exhauriri, totamque impendi, & exerceri, nihilque illius otiosum remanere? Futurum etiam, vt non exhauriretur virtus vtriusque, non minus esse videtur in aperto: siquidem eiusmodi luminosa *A* scilicet, & *B* possunt producere quatuor gradus lucis: tam ergo certum est, ea posse plus aliquid producere, quàm lucem vt duo, ac exploratum est, lucem vt quatuor, siue quatuor lucis gradus plus, maiusque quidpiam esse, quàm lucem vt duo: cùm ergo plus possint producere, vt dictum est, quàm lucem vt duo; certè hanc adæquatè producendo, eorum virtus nequaquam exhauriretur.

Sed in primis id displicet in hoc argumento, quòd per illud probetur, non posse etiam diuinitus duas formas substantiales simul recipi in eadem materia, contra quam ipsimet arguentes sentiunt. Sequela probatur: quia alioqui virtus informatiua vtriusque formæ exhauriretur, & non exhauriretur. Quòd exhauriretur, patet; quoniam quælibet earum formarum informaret materiam totalem, ac sibi adæquatam, nec quomodocumque; sed adæquatè, ac totum suum effectum formalem ei communicando. Quòd etiam non exhauriretur, iuxta aduersariorum discursum, videtur non minus manifestum, quia possent illæ formæ informare duas materias totales, quas constat esse plures, quàm vnam solam materiam: si ergo vnam solàm ambæ infirmarent, certè earum virtus informatiua non exhauriretur. Deinde, vt expendenti constabit, eodem aduersariorum argumento efficeretur, nec duo corpora posse esse in eodem loco, ne scilicet vtriusque corporis virtus locum occupandi exhauriretur, & non exhauriretur; nec è contrario duo loca adæquata recipere posse idem corpus, ne scilicet vtriusque loci virtus receptiua corporum simul exhauriretur, & maneret inexhausta 17.

Absolutè respondeo, fore vt præcisè exhauriretur virtus vtriusque luminosi, de quibus supra. Ad rationem autem oppositam, qua probatur, fore vt etiam non exhauriretur, dicendum est, non terminos secundum se, sed eorum actiones productiuas totales, siue adæquatas exhaurire virtutem causarum quarumuis: vnde lux vt quatuor producta per duas actiones adæquatas, quarum altera terminaretur ad duos gradus lucis, & alia ad alios duos, non est maioris momenti, nec plus aliquid in ordine ad exhauriendam virtutem vtriusque luminosi, quorum meminimus, quàm lux vt duo bis ab iis adæquatè producta: cum vtrobique actiones adæquatæ sint totidem, & nec plures, nec pauciores. Falsum ergo est, quòd non exhauriretur vtriusque luminosi virtus, dum ad lucẽ vt duo adæquatè concurrerent. Sic, quia iuxta disputata superius non materiæ secundum se, sed earum informationes exhauriunt virtutem informationem causæ formalis; fit certè, vnam materiam bis adæquatè informatam, duplicivè forma effectam æquiualere duabus materiis, per duas itidem formas semel informatis; ac proinde ambarum formarum virtutem præcisè exhaustum iri, casu quo in eadem materia reciperentur. 18.

Contra secundam assertionem communiter opponi consueuit: Duo ignes v. g. eidem passo sufficienter applicari possunt: at eo ipso, quòd ita applicentur, non poterit non alteruter formam ignis in eo totaliter producere: ergo idem effectus à duabus causis totaliter, & adæquatè prodire potest. Maior contra Caietanum. 1. p. 19.

quæst. 57.

quæst. 57. art. ... suadetur: quia si globus ligni in medium ignem proiiciatur; punctum medium globi, siue eius centrum sicut æqualiter à tota eius peripheria, siue circumferentia distat: ita etiam a diuersis partibus ignis, quibus ea peripheria vndique circumfusa est, æqualiter distat: ergo etiam diuersæ partes ignis ab eo æqualiter distant: ac proinde aut omnes, aut nullæ ad illud comburendum sufficienter approximatæ, & applicatæ sunt. Minor probatur: quia causa necessaria sufficienter applicata operatur quantum potest: cum ergo ad formam ignis in passo proxime applicato totaliter producendam duo ignes sufficienter applicati, & approximati sint, non poterunt non totaliter eam producere: siquidem causæ necessariæ sunt.

20. Respondeo: duo ignes eidem passo sufficienter applicati, siue approximati esse possunt ad formam ignis in eo totaliter producendam: cæterum ob id formam ignis in eo totaliter non producent: quia vt causa aliqua necessaria operetur præter virtutem approximatam, seu localiter applicatam opus est, vt ea virtus aliunde impedita non sit: in eo autem euentu virtus vtriusque ignis ad formam ignis totaliter producendam ex alterius æque potentis, & approximati consortio impeditur: eo quod vterque in alterius consortio concursum suum minuere, & temperare postulet ob rationes, quas suprà expendimus. Quod si non de applicatione locali, sed de applicatione absolute sumpta, & prout cum expeditione ad operandum coincidit, sermo sit: sanè in eo euentu duo illi ignes sufficienter applicati non sunt ad formam ignis totaliter producendam.

21. Tertiæ assertioni nostræ refragantur P. Suarez tom. 1. in 3. p. disp. 5. sect. 4. Balthasar Tellez disput. 29 Phys. sect. 3. aliique complures. Pro quorum sententia aduersus nostram tertio loco asserram obiicies primò. Potest quis complacens in sanitate vno actu, & altero in recreatione ita moueri ex prædictis complacentiis ad deambulationem vtrique fini vtilem, vt deficiente quauis earum, altera ad voluntatem deambulandi vi eiusdem directionis actualis, qua antea in actu secundo moueret: igitur vtraque complacentia, vterque finis in actu secundo ad voluntatem efficacem deambulandi adæquatè dirigit; motio enim, siue directio actualis, quæ se sola sine alia maneret, adæquata, & totalis est. Obiicies secundo: directio actualis est necessitas quædam, qua complacentia mouens pro posteriori necessitat ad actum, respectu cuius motiua est: at non est, cur duplicis finis duplex complacentia ad voluntatem efficacem alicuius medij duplicem necessitatem adæquatam non inducat: ergo non est, cur duplici directione actuali adæquata ad eam non dirigat. Minor perspicua est: quia duplex complacentia duplicis finis naturaliter inferre potest duplex imperium efficax medij; quorum alterum velit electionem medij propter vnum finem intrinsece, & alterum propter alium: at vtrumlibet imperium ad electionem medij necessitat. Obiicies denique tertio: licet natura superflua abhorreat, voluntas tamen pro innata libertate superflua atque otiosa plerumque amat: cur ergo ex cognitione, & complacentia duplicis finis per duas directiones totales, quantumuis superfluas, ad electionem alicuius medij moueri nequeat?

Hæ tamen obiectiones facilè possunt repelli. 22.
Ad primum dicendum est, eius antecedens esse falsum, qua parte adstruit directionem in actu secundo futuram esse eandem casu, quo maneret vnius tantum finis complacentia sine complacentia in altero: ambæ namque complacentiæ attemperant suum concursum directiuum, quoties simul insunt voluntati, eamque ad electionem medij impellunt: at cum posteà vna sola mouet ad eligendum medium ob alterius complacentiæ defectum: tunc certe quæ sub remanet, concursum directiuum, non attemperatum, siue dimidiarum confert, sed plenum, integrúmque: qui ergo fieri potest, vt concursus directiuus in vtróque casu sit idem, & non potius diuersus? nisi verò inter totum, dimidiumque totius nihil intersit. Ad secundam obiectionem contrariam dicendum est, fieri quidem posse, & solere, vt ad eandem electionem bifariam necessitet duplex finis: cæterum non in hac necessitate, vt supponit argumentum, sed in modo quodam directiuo ab omni actu voluntatis suapte natura distincto consistere causalitatem finalem directionémve finis propriam: non est ergo, cur hæc possit esse duplex adæquata comparatione eiusdem effectus à duobus finibus proficiscentis. Ad tertiam obiectionem contrariam dicendum est, eo, si quid valeret, aut nihil, aut id certè probatum iri; duas actiones effectiuas adæquatas respectu eiusdem effectus naturaliter dari posse: voluntas enim nostra respectu amoris liberi non se habet mere passiuè, sed actiue, vel effectiue: quamuis ergo huiusmodi effectio adæquata non nisi superfluè, & otiosè ab ea geminari possit respectu eiusdem amoris liberi: at cum in eius arbitrio, & libertate positum sit, talem efficere amorem; non erit, cur in eo efficiendo superfluere, & otiari non possit, cum pro innata libertate otiosa, & superflua possit amare: consequens autem est absurdum: ergo & id, ex quo sequitur. Porrò absolutè respondendum, vti voluntas nostra potest impossibilia amare, in eaque saltem inefficaciter affici, & ferri, quin impossibilia possit efficere, aut per actiones impossibiles vere, ac realiter operari, aut producere quidpiam etiam possibile: ita etiam nihil obstare posse, quominus superflua, & otiosa possit amare; quin tamen exinde possit argui, quod per actiones adæquatas superfluas, otiosasque operari possit eundem effectum, siue tales actiones sint finales, siue effectiuæ. Atque hæc hactenus.

TRACTATVS VII.

De causa efficienti creata.

CAPVT PRIMVM.

Qua virtute causa efficiens operetur immediatè?

EXPLICATIS iis, quæ quatuor causarum generibus communia sunt, ad causam efficientem cæteris nobiliorem progredior, quæ cum creata, & increata sit; ab ea, 1.

ea, quæ magis nota est, (creata nimirum) auspicari libet. Porro creaturas propriè efficere, & operari certo certius est: aliàs qua ratione libertatem exercere, aut in actu secundo viuere, aut mereri, vel demereri possent? cum libertas, vita, meritum, & demeritum in actione sita sint, & in sola passione consistere nequeant? Aut qua ratione illud Dei loquentis cum Abrahamo: *quia fecisti* rem hanc: aut cum Caino: *quid fecisti:* aliàve Scripturæ loca explicari possent? Verum qua virtute res creatæ immediatè operentur, adeò exploratum non est: siquidem substantias se ipsis immediatè productiuas esse aliarum substantiarum, esse etiam accidentium; nullumque accidens substantiæ productionem attingere Nominales, & Scotistæ, & nostri Recentiores ferè omnes arbitrantur: inter vtrósque medius incedit P. Suarez disputat. 18. Metaphys. sect. 3. vbi substantiam in consortio accidentis ad effectionem substantiæ concurrere mauult. P. Suarez sequitur Compton. d. 15. phys. sect. 4.

2. Assero primò: substantia est immediatè actiua saltem suarum proprietatum, eorúmque accidentium, quæ ei intrinseca sunt. Primò, quia nulla substantia creata de facto existit, quæ alicuius accidentis immediatè passiua non sit, nimirum quantitatis, aut qualitatis, durationis, aut vbicationis, alteriusve modi: igitur nulla substantia est, quæ alicuius accidentis immediatè actiua non sit: præsertim cum substantia ex genere suo perfectior accidente sit: igitur vt minimum substantia suarum proprietatum, & accidentium sibi inhærentium immediatè effectiua erit. Secundo, quia aqua extrinsecus calefacta pristinam frigiditatem recuperat, eámque in se producit: igitur substantia suarum proprietatum immediatè actiua est. Antecedens experientia constat. Consequentia perspicua est.

3. Respondent cum Iauello plures Thomistæ, aquam recuperare pristinam frigiditatem vi occultæ cuiusdam qualitatis. Verum hæc occulta qualitas à qua causa producitur? si à solo Deo: cur etiam ab eo solo frigiditas produci nequeat, quin ad occultam qualitatem recurrere opus sit? si à substantia aquæ: ergo ab eadem frigiditas effici poterit: & vlterius substantia alicuius accidentis immediatè actiua conceditur. Deinde si ad inuisas qualitates, & occulta naturæ Sacramenta confugere sit fas, cur animæ ad producẽdas potentias suas occulta qualitas non insit? aut cur ad causam primam in productione, & conseruatione plurium causatum secundarum ab omnibus sæpè recurritur, cum in occultam aliquam qualitatem refundi facilè possint? Respondent alij, frigiditatem in eo euentu à solo Deo produci. Contrà tamen, quia eadem ratione omnis causarum secundarum efficientia in [illegible] eum reiici posset: si enim aqua frigiditatem sibi cognatam, & secluso agente extrinseco infrustrabiliter debitam in se minimè producit, sed à solo Deo productum suscipit: cur calor v. g. alium calorem ad præsentiam sui necessario productum sibi tanquam causæ arrogare possit? Deinde deficiente substantia, quæ aliam substantiam producat, ad causam primam Thomistæ confugere renuunt, idque parum philosophicum esse asserunt; quo sic accidens substantiæ productiuum esse tueantur: inconsequenter ergo in præsenti ad causam primam redeunt.

4. Assero secundò: substantia saltem partialiter est effectiua alterius substantiæ: quia solum accidens substantiæ causa adæquata esse nequit: igitur substantia saltem in consortio accidentis ad aliam substantiam concurrere debet. Antecedens perspicuum est: quia causa adæquata effectus perfectionem adæquare, & superare debet iuxta illud philosophicum axioma: *causa vel formaliter, vel eminenter effectum continere debet:* at accidens substantia imperfectius est, & eius perfectionem adæquare, aut superare non potest. Respondent Thomistæ, accidens nomine substantiæ, seu in virtute substantiæ substantiam efficere: quare substantia, quam efficit, imperfectius esse posse. Pro quo notant, aliud esse, causam operationis esse, aliud, virtutem operandi esse: causa est id, quod operatur: virtus autem id, quo aliquid operatur: causa autem effectu imperfectior esse non potest, secus verò causæ virtus: vnde cum accidens substantiæ non causa, sed virtus eius productiua sit, non est, cur substantiæ perfectionem attingere, aut excedere debeat. Verùm quid hoc aliud, quam solutionis loco verba reddere, & præ rerum inopia nomina nominibus cumulare? Et in primis accidens in sententia Thomistica substantiam producit etiam non existente ea substantia, in cuius virtute, & cuius nomine operatur: at in eo euentu substantia non existens propriè causa dici nequit: igitur solum accidens substantiæ causa dicenda erit, quod tamen cum eius imperfectione non cohæret. Deinde virtus effectiua substantiæ eius vera, & immediata causa est: perperam ergo causa, & virtus distinguuntur. Antecedens probatur: tum quia id, quo quid in actu secundo operatur, causalitas est: ergo id, quo quid in actu primo operatur, siue quo operari potest, causa est: at virtus effectiua substantiæ est id, quo substantia in actu primo fieri potest: eius igitur causa est. Tum, quia actus secundus effectus nuncupatur: igitur actus primus causa appellanda est: cum ergo virtus operandi actus primus sit, sanè causa censẽnda est: nisi forte Thomistæ inter actum primum, & secundum, causamque & effectum quid medium comminisci velint: cum tamen aliunde quidquid medium sonat, iam pridem exosum habeant.

Præterea: cum dicitur, substantiam solam esse causam substantiæ, & accidens virtutem eius productiuam: illamque vt quod, & hoc vt quo operari: illam nomine proprio, & hoc nomine substantiæ solius: aut his vocibus significatur, solùm accidens esse verè, & propriè productiuum substantiæ: eam tamen productionem non accidenti, sed substantiæ, cui inest, attribui: & hoc nihil dictu est: quid enim ea attributio, quæ omnino arbitraria, & extrinseca est, & accidentis vires non auget, prodesse potest, vt accidens substantia imperfectius eam tamen se solo producere possit? Aut per eas verborum ambages significatur, substantiam solùm esse causam mediatam, & remotam substantiæ: accidens autem esse causam proximam, & immediatam substantiæ: & hoc etiam aduersariis obesse, non prodesse potest: si enim accidens ratione suæ imperfectionis causa remota substãtiæ esse nequit: à fortiori eius causa proxima esse non poterit: cum causa proxima remota perfectior in ratione causæ sit. Aut demum per eas voces significatur, solam substantiam esse immediatè productiuam alterius substantiæ: virtutem autem, qua immediatè productiua est, esse 5.

accidens : & hoc terminos repugnantes inuoluit: quo enim pacto substantia media virtute accidentali à se distincta operari, & tamen immediatè operari potest? Equidem id immediatè productiuum substantiæ est, quod ab actione productiua substantiæ essentialiter respicitur : at actio productiua substantiæ, iuxta aduersarios, solùm accidens essentialiter respicit, & cum eo solo necessario connectitur. Adde, qua ratione ab aduersariis virtus productiua substantiæ eius causa esse negatur, eadem ratione dici posse, nullam creaturam causam esse, sed tantum esse virtutem operandi; & nomine causæ primæ, & vniuersalis dumtaxat operari: quo nihil absurdius dici potest.

6. Secundo alij respondent, accidens tantum esse causam partialem substantiæ, ad cuius productionem in consortio causæ primæ concurrit : quare substantiâ imperfectiorem esse posse : sic species impressa, iuxta plures, est causa efficiens partialis actus, quo tamen imperfectior est : sic etiam habitus, iuxta non paucos, actum producit; à quo, si præextitisset, generari, & produci posset : & tamen actus, & habitus æqualis perfectionis non sunt; sed vel actus habitum, vel habitus actum superat. Verùm esto causa partialis secunda in alterius etiam secundæ consortio concurrens effectu imperfectior esse possit, quod exempla allata conuincunt : cæterùm causa partialis, quæ talis sit respectu solius causæ primæ; in genere verò causæ secundæ adæquata, & totalis sit; effectu imperfectior esse nequit. Quod in hunc modum ostendo : quia calor v. g. calorem se intensiorem, seu perfectiorem in nullo subiecto tanquam causa totalis secunda naturaliter producere nequit, vt experientia patentissimum est : igitur causa totalis secunda, quantumuis respectu primæ partialis sit, effectu imperfectior esse nequit.

7. Secundo principaliter nostra assertio probatur ad homines : quia accidens, iuxta plerósque Thomistas, simpliciter, & propriè ens non est : nec magis cum substantia in ratione entis conuenit, quàm homo pictus in ratione hominis cum homine vero : igitur entis simpliciter, siue substantiæ causa, seu virtus productiua esse nequit : aliàs carentia entis positiui vera causa dici posset : ergo substantia substantiæ causa neganda non est. Tertiò : quia, si substantia ab accidentibus ad eam disponentibus solum produceretur, quatuor primæ qualitates omnium, quæ efficiuntur, causæ effectrices essent : at incredibile est, virtutem adeo extensam, & vniuersalem iis quatuor qualitatibus conuenire. Quartò demum : quia cuiusuis effectus producti pene infinitæ causæ effectrices essent; cum accidentia, quæ ad cuiusuis formæ substantialis productionem quodammodo disponunt, penè innumera sunt.

8. Assero tertio : substantia est causa adæquata alterius substantiæ, ita vt ad eam accidens neutiquam efficienter concurrat. Probatur assertio: quia quoties datur causa vniuoca effectus, ea sola ad eius productionem adæquatè concurrit : qua ratione in absentia caloris lux calorem producit; cæterùm præsente calore non lux, sed calor calorem producit : at ignis v. g. est causa vniuoca alterius ignis : igitur solus ignis ad alterius ignis productionem concurrit : equidem si cum igne ad productionem ignis calor concurrit, non erit, cur cum calore ad productionem caloris in extraneo subiecto ignis etiam non concurrat. Pater Hurtado hanc etiam assertionem in præsenti disp. 9. sect. 5. in hunc modum probat : causa adæquata est, quæ omnes formalitates effectus continet : at vnus ignis omnes alterius formalitates continet : ergo eius adæquata causa est. Maiorem probat : quia ea ratione voluntas actus naturalis adæquata causa est : quia eius omnes formalitates, naturalitatem nimirum, & vitalitatem continet : actus etiam supernaturalis adæquata causa non est : quia eius supernaturalitatem non continet, sed solam eius vitalitatem. Verùm hæc ratio difficilis est : tum quia duo gradus lucis vnum solum, non duos gradus lucis, velut causa adæquata, producere possunt : & vnus gradus lucis vnum gradum lucis sibi similem producere nequit : aliàs lux nullam actiuitatis sphæram sibi præstitueret, cum careat contrario, à quo eius actiuitas coërceri possit : at duo gradus lucis continent omnes formalitates aliorum duûm, & vnus gradus alterius vnius : ergo, &c.

CAPVT II.

Argumenta contraria soluuntur.

Complura argumenta pro aduersariorum sententia adduci solent, quæ nullius momenti sunt, & ad peruetustas quasdam parœmias reuocantur, vt videre est apud P. Hurtado vbi suprà: quocircà iis omissis ea, quæ ab experientia deducuntur, expendenda mihi sunt : siquidem sæpesæpius substantia producitur ad præsentiam solorum accidentium, & absente omni substantia, à qua produci possit : ergo in iis euentis, ac proinde in quibusuis aliis, substantia ab accidentibus producitur. Antecedens probatur : tum quia ferrum candens stupam comburit : at ferrum candens formam ferri retinet, & formam ignis non habet: igitur in eo euentu non forma substantialis ignis, sed solus calor ferri stupam ignire poterit. Tum quia cernimus duorum lapidum attritu ignem elici, rotarum axes flammare, exhalationes celeri raptu per aëra libratas ardescere, sagittas scintillare: at his casibus ignis ab igne produci nequit : ergo solus calor motu excitatus ignem producet. Tum quia constat, mures, ranas, aliásque bestiolas ex sola terræ putrefactione sæpè prognatas esse : cum ergo animalcula non ab aliis eiusdem speciei producantur : sanè ab accidentibus putrem materiam disponentibus solum produci poterunt. Tum demum : quia irradiatione lucis in speculo refractæ lana applicata comburitur; in quo certè euentu solus calor ignem producere poterit. 9.

Confirmatur primò : quia non nisi parum philosophicè in productione substantiarum ad causam primam recurritur : igitur accidentia, saltem tanquam causæ partiales, substantias producunt. Confirmatur secundo : quia tametsi in præsentia causæ vniuocæ causa æquiuoca non concurrat, tamen deficiente causa vniuoca, causa æquiuoca concurrit : vnde lux calorem producit, esto, si alius calor adesset, is solus calefaceret. Deinde licèt in præsentia causæ secundæ causa prima adæquatè concurrere nequeat, deficiente tamen causa secunda, causa prima eius concursum supplet : vnde Deus calorem in absentia ignis, alteriúsve calidi adæquatè conseruat, cum tamen, si adesset ignis, aliudve calidum 10.

ab

ab eo calor conseruaretur: ergo similiter quantumuis accidens in præsentia substantiæ aliam substantiam producere nequeat, tamen in eius absentia illam producere poterit. Confirmatur tertiò: ignis generans efficit, vt causa secunda adæquata, suas proprietates, v.g. calorem, siccitatem, vbicationem, durationem &c. nequit igitur esse causa adæquata efficiens ignis geniti: alioqui esset causa efficiens adæquata alicuius effectus se perfectioris, cum complexum ignis geniti, & proprietatum ignis generantis & est perfectius, quam solus ignis generans, & hic non illius complexi, sed solius partis, nempe ignis geniti, perfectionem adæquet. Tum sic: hoc ipso quod ignis generans haud possit esse causa efficiens adæquata, secunda vtique, ignis geniti, necesse est, vt alia causa secunda eius effectiua admittatur: at quæ alia, nisi accidentia: hæc ergo etiam præsente igne alium ignem partialiter efficiunt: à fortiori ergo deficiente igne, qui possit alium generare; alterius generatio, & effectio, saltem ex parte est accidentibus tribuenda

11. Respondeo in primis, experientia à ferro candenti stupam amburente deducta contra Thomistas æquè militat: siquidem non quiuis calor ignis productiuus est, sed dumtaxat calor vt octo, vt ipsi arbitrantur: a quo ergo calor vt octo in stupa producitur? non à calore ferri, cum hic vt octo non sit: aliàs formam ferri non compateretur, eámque cum forma ignis, cuius proprietas est, commutaret: neque etiam à causa prima: aliàs hæc pari iure formam ignis in stupa produceret: ergo etiam Thomistis restat assignanda causa aliqua caloris vt octo in stupa productiua, quæ certè ignis productiua à nobis dici poterit, quin ea productio in accidens aliquod refundatur: igitur dicendum est, in ferro candente complures esse poros igniculis fœtos, & scintillis repletos: quod & experientia ferri scintillantis confirmat, & etiam ex eo perspicuum est: quia ferrum tunsionibus comprimitur, & in arctius spatium redigitur: non alia ratione, nisi quia eius pori, seu foruli clauduntur Adde, partes etiam debiliores ipsius ferri in ignem conuerti: vnde stupa non à calore ferri, sed ab eius igne in ignem conuertitur.

Dices: si ferri candentis lamina tabulæ ligneæ applicetur, tota ignita, actutum apparebit, vt experientia constat: at si ab igniculis in ferri poris contentis ignesceret, non tota ignita appareret, sed præcisè quoad eas partes, quæ poris respondent: & laminæ figura non tota, sed interpuncta, variegata ei imprimeretur: igitur tabula illa lignea ab igniculis ferro candenti clausis minimè incenditur. Verùm facilè responderi potest, igniculos ferro clausos partes ligni opposita sibi amburere, has autem ambustas reliquas partes accendere: totum autem hoc vnico pene instanti peragi; ita vt moraliter percipi nequeat, qualis pars materiæ ferro applicatæ prius amburatur: cum enim pori igniti innumeri sint, innumeras materiæ applicatæ partes sibi respondentes comburent: hæ autem partes combustæ partes sibi contiguas, & intermixtas, & à partibus ferri sibi oppositas calefactas, & pene vltimo dispositas eodem ferè instanti comburere poterunt: ita vt in ea combustione nulla successio, aut vicissitudo appareat.

12. Deinde secunda experientia deducta à rebus iis, quæ motu, & collisione accenduntur, in Thomistas retorqueri potest: nimirum à quibus assignari nequit causa productiua caloris, vt octo, qui ad formam ignis in iis euentis disponat: nec enim motus, nec raritas, vt alij, atque alij aduersariorum censent, eius caloris causa esse potest, vt numero sequenti ostendam: ergo vel ad causam primam, vel ad substantiam aliquam creatam iis recurrendum est: ergo eadem ratione productio ignis non in accidens aliquod, sed in substantiam creatam, aut increatam à nobis refundi poterit: quare ad eam experientiam dici debet, plerisque corporibus semina quædã ignis, & spiritus quosdam non formaliter, sed virtualiter igneos inesse: quod variis experimentis suaderi potest: siquidem ignes subterranei in abditis terræ cauernis à calore solis minimè cieri posse videntur: cum calor solis vel nullo modo, vel certè adeò intensus eo vsque descendere nequeat: ergo quia tellus his spiritibus referta est, qui motu, & conflictatione aëris erumpere conantis disponuntur, vt sulfureas venas, & varia bitumina accendant. Deinde exhalationes ignitæ noctu à calore solis minimè inflammantur: ergo intra poros, & concaua aëris hæ subtiles substantiæ concedendæ sunt, quæ certè interdum disponi possunt, vt aërem accendant. Idem argumentum in fulgetris, fulminibus, cometis, aliisque meteoris fieri potest; quorum certè accensio non nisi in hæc ignis semina reuocari potest.

Præterea in casibus argumento adductis nec motus, nec raritas calorem vt octo causare possunt: igitur ex substantiæ igneæ concedendæ sunt, à quibus tum eiusmodi calor, tum etiam ignis causetur. Antecedens probatur quoad primam partem: quia motus, siue impulsus calore imperfectior est: igitur eius causa adæquata esse nequit Deinde quia motus in primo spatio temporis elicitus calorem vt octo ad ignis formam sufficientem minimè causat, vt compertum est: at motus ei succedens priorem calorem solùm conseruat: ergo nullus motus calorem vt octo igni sufficientem causare potest. Minor perspicua est: quia quoties vna lucerna æqualis alteri ei succedit, non nouam lucem producit, sed priorem conseruat: ergo cum vni motui alter æqualis succedit, non nouum calorem priore intensiorem producet, sed priorem conseruabit. Quoad secundam partem idem antecedens probatur: tum quia ratione motus nec sagitta, nec rotarum axes, nec collisi lapides rarefiunt: igitur in eo euentu à raritate calor vt octo produci non poterit. Tum quia calor raritate perfectior est: igitur raritas caloris causa esse nequit. 13.

Quod ad animalcula ex putrefactione telluris prognata attinet, eadem ratione respondendum censeo virtute solis, & astrorum, terræ, & vaporum, aliarúmque causarum per accidens concurrentium elaborari fibram quandam substantialem, quæ sit veluti semen animalis, & eius organizationem mire producat, & in illius corpus organizatum formam animalis efficienter influat Quod autem in procreatione viuentium hic sit naturæ tenor, experientia testatur: ecquis enim nõ videat, in ouo, præter croceum, quod in pullũ cõuertitur, aliam esse massam quandam tenuem, quæ pullo producto superstes est eiusque formam producit: alias cui muneri deseruire posset? ad alimentum enim, & fomentum pulli non illa, sed qui albugo à natura destinata præcipuè est, esto etiam ea à pullo in suam substantiam conuertatur. Idem etiam 14.

cernere eſt in grano tritici, in quo præter id, quod in ſpicam conuertitur, ſupereſt alia particula, quæ formam ſpicæ producit, & quam formicæ in cibum ſibi amputant. Porrò autem in iis ſubſtantiis ſeminalibus animaduertendum eſt, eas non concurrere tanquam cauſas ſecundas adæquatas ad formas ſubſtantiales, ſiue vitales, ſiue vitæ expertes, cum hæ ſemper, aut certè plerúmque iis perfectiores ſint: quare Deus velut cauſa prima ſupplet quod iis ſeminibus deeſt, & in quo à ſuis effectis perfectione ſuperantur. Et quidem præfatas ſubſtantias ſeminales, quales explicuimus, inſinuaſſe videtur iam olim Lucretius lib. 1. de natura rerum.

Verum ſemina multimodis immiſta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
At ſæpè in magnis fit montibus, (inquit) vt altis
Arboribus vicina cacumina ſumma terantur
Inter ſe, validis facere id cogentibus Auſtris:
Donec fulſerunt flammæ fulgore coorto.
Scilicet, & non eſt lignis tamen inſitus ignis.
Verum ſemina ſunt ardoris multa: terendo
Quæ cum confluxere, creant incendia ſyluis.

15. Quamuis autem ſuperiorem ſolutionem valde probabilem exiſtimem; at etiam cum Scoto probabile arbitror, animalia ex putrefactione prognata à ſole, & corporibus cœleſtibus efficienter produci, & in primis diſtantia cœlorum huic effectioni non obſtat, vt ſuprà oſtendimus. Deinde quod cœli vitæ expertes ſint, neutiquam obſtat: licet enim viuentibus ſenſibilibus imperfectis imperfectiores ſint, adhuc ad eorum productionem efficienter concurrere poterunt: cum eorum cauſæ ſecundæ tantum inadæquatæ ſint; ſupplente Deo, quod iis deficit, vt paulo ſuprà aiebamus. Quid? quod cœli quantumuis vitæ expertes plantis perfectiores ſint, ſicut ad earum productionem oportet? nam id genus vita, qua plantæ pollent, imperfectiſſima eſt: & in eo tantum ab aggeneratione differt, quod planta in nutritione vitali materiam, qua alenda eſt, per poros ſenſim attrahat: ignis autem v. g. materiam, qua augendus eſt, ea ſubtilitate ſibi non attrahat, ſed in ſpatio priſtino relictam immutet, ac forma ignis afficiat. Hinc ad vltimam experientiam conſtat: ſiquidem vbi irradiatione lucis in chryſtallo refractæ lana approximata comburitur, & in ignem conuertitur, is effectus non alicui accidenti, ſed ſubſtantiæ ſolis attribui poteſt, ac debet.

16. Ad primam confirmationem contrariam dicendum eſt, accidenti concedendum non eſſe concurſum partialem ſimul cum ſubſtantia ad productionem ſubſtantiæ, eo fine, ne videlicet ſit recurſus ad cauſam primam: tum quia deficiente cauſa ſecunda proportionata recurſus ad cauſam primam abſurdus non eſt, ſed rationi, & Philoſophiæ conſonus: tum quia ſecluſo concurſu etiam partiali accidentis in ſubſtantiam adhuc ad cauſam primam ſolam recurrendum non eſt, cum ſubſtantia ſubſtantiæ productiua efficere videtur: ſiquidem ſubſtantiæ quædam ſeminales rebus omnibus inſitæ, vel ſi mauis, corpora cæleſtia, non verò accidentia, ſubſtantiam in iis euentis producunt. Ad ſecundam confirmationem: Cauſa prima perfectior eſt ſecunda, & cauſa æquiuoca perfectior etiam eſt vniuoca, lux v. g. calore: vnde cauſa prima defectum ſecundæ, & æquiuoca defectum vniuocæ ſupplere poteſt: at accidens perfectius non eſt, quam ſubſtantia, nec æquè perfectum: proinde ſubſtantia abſentis munus obire, aliamve ſubſtantiam producere non poterit.

Ad tertiam confirmationem reſpondent aliqui, complexum ignis geniti, & proprietatum accidentalium ignis generantis eſſe quidem extenſiuè perfectius igne generante, non tamen ſimpliciter & intenſiuè. Verum quàm falſa ſit hæc doctrina inde patet, quòd complexum hominis, & gratiæ ſanctificantis ſit ſimpliciter, & intenſiuè perfectius ſolo homine: ſiquidem ſimpliciter, & verè loquendo Deus magis amat hominem gratum, ſanctúmque, quàm hominem ſe ſolo, & abſque ſanctitate ſumptum: quo nihil euidentius: ſimiliter ergo in præſenti, &c. Rurſus ſecundo, etſi perfectio ſimpliciter infinita ac ſumma alteri addita non faciat ſimpliciter, & intenſiuè maius, vt liquet in perſonis diuinis, quæ ſimul ſumptæ non ſuperant perfectione quamlibet ſeorſim: at de perfectionibus finitis aliter dicendum eſt, atque exiſtimandum: ignis autem genitus eſt perfectionis finitæ; neque non etiam proprietates ignis generantis ſunt finitè perfectæ: hæ igitur ſimul cum illo ſunt quid perfectius intenſiuè, quàm ſolus ignis genitus: ac proinde, quàm ignis generans, ſi cætera ſint paria. 17.

Reſpondent ſecundo alij, ignem generantem pro vno ſigno naturæ efficere ſuas proprietates, & pro alio ſequenti ignem genitum: non eſſe autem abſurdum, quòd pro diuerſis naturæ ſignis, ignis generans efficiat aliquid ſe intenſiuè perfectius; dummodo in eodem ſigno, eodemque veluti conatu illud non producat: quo pacto in diuerſis inſtantibus realibus vnus ignis producit plures ignes realiter diſtinctos, ſeque intenſiuè perfectiores, quos tamen in eodem inſtanti reali nequit producere. Contra tamen, quia diuerſitas, ac ſucceſſio inſtantium naturæ eſt vera, ac realis ſimultas, tantúmque eſt ratione tenus ſucceſſio: cauſam ergo producere quidpiam ſe perfectius pro diuerſis inſtantibus naturæ eſt illud ſimul, ſemelque producere: at cauſa producens in diuerſis inſtantibus realibus aliquid ſe perfectius, non ſimul, ſed ſucceſſiuè illud producit: ex hoc igitur poſteriori ad iſtud prius perperam arguitur. Præterea tametſi quis poſſit in diuerſis inſtãtibus temporis realis aſſentiri, & poſitiuè diſſentiri; ſecus tamen in diuerſis inſtantibus naturæ, ſiue ſignis eiuſdem inſtantis realis: cuius oppoſitum, etſi non nemo Neothericorum inſinuauit; at falſiſſimè. Quidquid autem de hoc ſit, omnibus euidentiſſimum eſt, haud poſſe intellectum in eodem inſtanti reali, pro quo diuerſis eius ſignis aſſentiri, & non aſſentiri, ſiue habere aſſenſum, & carentiam aſſenſus: & tamen poteſt pro diuerſis inſtantibus temporis: pari ergo ratione in præſentiarum, &c. 18.

Tertiò alij reſpondent, ſeu potius inſtant; neque accidentia ignis generantis ſimul cum eo coefficere ignem genitum, quippe quæ totam ſuam virtutem impendunt in productione accidentium ſibi omnino ſimilium, & æqualium, quibus paſſum diſponitur ad formam ſubſtantialem ignis geniti; neque etiam accidentia paſſi præſtare eam coëfficientiam, aut concurſum; cum enim ita diſponant materiam ad recipiendam formam ignis, vt hanc ne inadæquatè recipiant, quidni ita diſponant illam ad hoc, vt poſſit ignis generans efficere in ea ignem genitum, vt 19.

ad huius effectionem ne partialiter concurrant? Sed facilè aduersarij eludunt hanc difficultatem, dicentes, accidentia solius passi efficere simul cum igne generante ignem genitum: quamuis autem sint meræ dispositiones ad receptionem, non verò causæ receptiuæ etiam partiales; at posse, ac debere esse non tantum dispositiones ad effectionem ignis geniti, sed etiam causas eius effectiuas inadæquatas: quia nimirum ignis generans non perinde esse potest causa adæquata efficiens ignis geniti, sicut materia prima esse potest, ac debet causa adæquata receptiua formæ substantialis, qua constat ignis genitus.

20. Meliùs ergo, & faciliùs responderi potest ad tertiam illam confirmationem superiorem, qua Recentiores communiter implicari, ac turbari video, ignem genitum, & proprietates ignis generantis non esse quid simpliciter perfectius solo igne generante: nimirum quia ignis generans est maior, pluresque partes substantiales habet, quam ignis genitus: partes autem illæ penes quas ignem genitum excedit, æquiualent proprietatibus, de quibus est sermo; imò etiam iis præponderant: quare non est, cur per earum coniunctionem, & accessionem ignis genitus sit simpliciter perfectior generante: id enim esset, substantiam aliquam, & accidentia cæteris paribus esse maioris perfectionis, quam duas substantias: quo nihil inuerisimilius. Ratio autem, cur ignis generans maior sit ac plurium partium, quàm genitus, perspicua est: videlicet, quia agit in passo vniformiter difformiter, hoc est prius citiusque in parte propinquiori, quam in remotiori: quare ignis palmaris v. g. simul non ignefacit palmum materiæ sibi approximatum, sed partem illius anteriorem, ac se minorem: & sic nunquam efficit ignem æqualis secum quantitatis, sed minoris, prout dictum manet. Atque hinc patet, concesso confirmationis illius tertiæ antecedenti, eius consequentiam, & consequentiæ probationem reiiciendas esse, vt omnino falsas.

21. Porro autem, etsi hæc solutio plana, & expedita sit in principiis eorum, qui in continuo non admittunt nisi partes in infinitum versus minimum sectiles: at quid dicendum, si continuum constet ex punctis, siue solis, vt multi arbitrantur, siue non solis, sed potius partes variegantibus, earúmque infinitæ numerositati infinities immixtis? vbi enim hoc posterius ita se habeat, certè in vno instanti A. v. g. punctum ignis generantis efficiet punctum ignis geniti sibi æquale: nequibit igitur illud adæquatè efficere, & non potius in consortio accidentium, iisque adminiculantibus, partialémque præstantibus concursum: alioqui, cum suas proprietates efficiat, erit, vt sit causa efficiens adæquata complexi se perfectioris. Verum enimuerò vti tres gradus lucis v. g. efficiunt duos in subiecto sibi proximo, & duo efficiunt vnum; vnus autem se solo haud potest alium producere, ne videlicet lux omni careat actiuitatis sphæra, atque fine, iuxta dicta ad finem cap. præcedentis: ita similiter credendum est, non vnum punctum ignis, sed duo ad aliud efficienter concurrere: quidni enim ignis ad instar lucis præscribat sibi per se, & non per accidens, aut ratione contrarij sphæram actiuitatis in ignefaciendo? nulla autem melior eius sibi vendicandæ, ac præscribendæ ratio, quam si ignis generans, siue quoad partes diuisibiles, siue etiá quoad indiuisibilia maior sit quam genitus, & hic minor, minórque, donec tádé finiatur.

Responderi etiam secundo potest ad tertiam illam confirmationem, permittendo disputandi gratia, ignem generantem, eo quod efficiat suas proprietates, esse causam effectiuam tantum inadæquatam ignis geniti. at non ob id huius causa efficiens partialis erunt accidentia vlla: sed vel semina substantialia ignis in passo latentia: vel certè corpora cœlestia. Et quidem, si hæc cum igne ad alium similem producendum, &, quod consequens est, cum quouis agente sublunari ad suos effectus concurrant, apprimè explicari poterit maxima illa dependentia huius mundi inferioris, ac sub cœlestis à mundo cœlesti, siue superiori, non tantum in essendo, sed etiam in operando. Quod verò attinet ad substantias seminales virtualiter igneas in passo repertas, nescio, cur non possimus ad eas consequentissime recurrere, eoque saltem iure, quo aduersarij recurrunt ad accidentia se tenentia ex parte passi, iisque substantiæ partialem effectionem attribuunt. 22.

CAPVT III.

An causa efficiens creata non solùm naturaliter, verum etiam obedientialiter per se ipsam actiua sit?

POtentia obedientialis actiua est quâ creatura in productione effectuum sibi minimè connaturalium creatori suo obedire potest: aut qua velut instrumentum à Deo eleuari potest ad producendos effectus, quos nulla vi naturali producere potest; seu ad quorum productionem comprincipia necessaria ei indebita sunt. Porro aliquam potentiam obedientialem actiuam re ipsa esse omnes Catholici Doctores, vno excepto Ioanne Vicentino Dominicano in relectione de gratia, constantissime tuentur cum Augustino l. 9. in Genes. ad literam. c. 17. & 18. ibi: *Super hunc autem motum, cursúmque rerum naturalium potestas creatoris habet apud se posse de iis omnibus facere aliud; quam eorum quasi rationes seminales habent.* Quod autem ibi sermo sit non solùm de potentia obedientiali passiua, verum etiam actiua, conspicuum est: quia sermo est de ea potentia ratione cuius, vt verbis Augustini indidem vtar, *lignum de terra scissum aridum, perpolitum, sine radice vlla, sine terra, & aqua repente floreat, & fructum gignat, vt per iuuentam sterilis fœmina in senectute pariat, vt asina loquatur &c.* 23.

An autem hæc actiuitas obedientialis immediata sit, ita vt ipsa entitas naturalis effectus sibi minimè proportionatos, & connaturales per potentiam quandam inchoatam, & partialem immediate attingat? an verò ea actiuitas tantum mediata sit, ita vt tota ratio agendi sit habitus, aut qualitas, modúsve supernaturalis causæ naturali supernaturaliter addita inter Authores acerrimè decertatur. Theologi omnes nostræ Societatis vnanimi, & pleno cósensu actiuitatem illam obedientialem immediatam affirmant. Contra verò Thomistæ eam negant tanta vtriúsque partis cótentione, vt post controuersiam de efficacia gratiæ nulla magis inter nostros, & Thomistas controuersa sit. Porrò sicut aduersarij in explicanda actiuitate obedientiali mediata diuisi sunt: ita nostri in explicanda actiuitate obedientiali immediata admodum non consentiunt. Etenim P. Suarez 24.

Suarez tom. 1 in 3 p. disput. 31. sect. 6. cum non paucis censet, potentiam obedientialem immediatè actiuam eiusmodi esse in ordine ad omnes effectus possibiles: ita vt nullus effectus quantumuis improportionatus sit, ad cuius immediatam effectionem Deus quamuis creaturam eleuare nequeat: at P. Vasquez tomo 2. in 1. part. disput. 176. capite 3. cum nonnullis potentiam obedientialem immediatè actiuam in solis potentiis vitalibus ad solos actus supernaturales, & vitales admittit: aliàs autem potentiam obedientialem mediatè actiuam esse tuetur: cæterùm actiuitatem obedientialem immediatam nec adeò contractam, nec adeo diffusam, sicut ab aliis, aliisque nostrorum adstruitur, sed potius paulo aliter explicandam duxerim. Quare

25. Assero primò: voluntas habet potentiam obedientialem immediatè actiuam actuum supernaturalium: eadem est ratio de intellectu. Probatur primo authoritate Concilij Tridentini capite 16. sess. 6. can. 4. ibi: *si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, sed veluti inanime quiddam nihil omnino agere, mereque passiuè se habere, anathema sit.* Vnde sic argumentor: si tota ratio agendi consensum salutarem, & supernaturalem esset gratia, & voluntas eum immediatè non ageret: sanè voluntas respectu eius consensus mere passiuè se haberet: sicut lapis sursum proiectus medio impetu in se recepto respectu eius motus merè passiuè se habet: consequens Tridentino apertè repugnat. Verum huius testimonij vim pro dignitate expendere non Philosophici, sed Theologici muneris est.

26. Probatur secundo: quia ad libertatem consensus supernaturalis oportet, vt sicut ab aliquo immediatè, & vt quo ponitur? ita ab aliquo immediatè, & vt quo suspendi, & cohiberi possit: quibus terminis vtor, ne aduersarij ad solita verborum inuolucra, & latibula confugiant: at is consensus à nullo immediatè, & vt quo suspendi potest, si tota ratio eum agendi sit habitus supernaturalis: ergo data ea hypothesi liber esse non poterit. Minor suadetur: quia in primis ab habitu supernaturali immediatè, & vt quo suspendi nequit: tum quia in habitum charitatis, siue amoris Dei velut in causam nihil refundi potest, nisi actus amoris Dei: aliàs ab habitu charitatis actus temperantiæ, prudentiæ, alteriusve virtutis naturalis: imò odium, Dei, quod plus est, immediatè prodire posset: at suspensio, siue cohibitio amoris Dei supernaturalis amor Dei supernaturalis non est. Tum quia si habitus charitatis actum supernaturalem amoris Dei immediatè, & vt quo suspendere posset: haud aliter ac eum producere potest: sane habitus charitatis esset principium liberum in actu primo, vtpote quod agere, & non agere potest: quare præter voluntatem alia facultas libera esset, & in homine duplex liberum arbitrium esset: aliud naturale, & aliud supernaturale: & voluntas hominis solum medio habitu in actu primo libero ad consensum supernaturalem libera esset: ac per consequens sicut actus exterior propriè liber non est, quia solum est liber medio actu interiori, à quo dimanat: ita similiter voluntas non esset propriè libera in actu primo proximo ad consensum supernaturalem, cum ad eum duntaxat libera sit per denominationem ab habitu libero, quem in se suscipit: quæ certè periculosa, & in scholis inaudita sunt. Tum demum: quia consensus supernaturalis cohiberi non potest, nisi per nolitionem eius positiuam, vel per meram eius omissionem, quæ sit virtualis, & interpretatiua nolitio consensus, vt certo certius est: at habitus charitatis consensum supernaturalem cohibere nequit per nolitionem eius positiuam, cum eiusmodi nolitio positiua amor Dei formalis, aut virtualis non sit; obiectumque charitatis nempe diuinam bonitatem neutiquam respiciat: neque etiam per nolitionem virtualem, & interpretatiuam; cui enim impossibilis est nolitio formalis, & positiua; ei nolitio virtualis, & interpretatiua omnino repugnat: quo enim pacto quod impossibile est esse, esse tamen prudenter interpretari possumus: at habitui charitatis nolitio positiua, & formalis repugnat.

Quod autem voluntas immediatè, & vt quo eum consensum supernaturalem suspendere, & cohibere nequeat, pari ratione suadetur: quia nec per puram eius omissionem, nec per positiuam eius nolitionem eum suspendere potest: ergo nullo modo. Prius probatur: tum quia, iuxta non paucos Thomistas, pura omissio impossibilis est: tum quia ea facultas sola actionem purè omittere potest, quæ actionem conferre potest, eámque negare, quæ eam dare potest: at voluntas actionem productiuam consensus supernaturalis immediatè, & vt quo dare, & conferre nequit: ergo immediatè & vt quo eam per puram omissionem suspendere, & negare nequit. Posterius verò suadetur: tum quia, iuxta non paucos aduersarios, libertas contradictionis non est ad actum, & nolitionem positiuam actus, sed ad actum, & meram omissionem actus: at voluntas ad consensum supernaturalem libera libertate contradictionis esse potest, & solet: ergo libertas in ordine ad nolitionem positiuam consensus voluntati possibilem perperam explicatur. Tum quia nequit voluntas per nolitionem positiuam immediatè suspendere, & cohibere nisi id, quod immediatè ab ipsa dependet: at consensus supernaturalis ab ea immediatè non dependet, sed medio habitu: ergo &c. Maior perspicua est: quia ideo non possum per nolitionem positiuam suspendere, & cohibere perpetuum circum nos properantis cœli, motum verbi gratia, quia motus cœli à me non dependet: igitur, si consensus supernaturalis à voluntate immediate non dependet, voluntas per positiuam nolitionem, eum immediatè suspendere non poterit. 27.

Tertiò probatur nostra assertio: quia non repugnat potentia obedientialis immediatè passiua: ergo nec immediatè actiua. Antecedens perspicuum est: quia voluntas immediatè passiua est gratiæ, & actuum, ac habituum supernaturalium; & humanitas Christi immediatè passiua est vnionis hypostaticæ: non naturaliter: ergo obedientialiter. Consequentia sine vllo discrimine esse videtur. Dices primò: pati formalissimè est subiici: quare creatura in patiendo formas sibi non connaturales Deo subiici, 28.

iici, & obedire poterit: at agere ſubiici non eſt. Verùm hæ voces inanes ſunt: ſiquidem in agendo perfectiſſima ſubiectio, & obedientia eſſe poteſt. Dices ſecundo, cauſas actiuas determinatam ſphæram actiuitatis ſibi præſcribere, vltra quam nihil operari poſſunt; cauſas autem paſſiuas ſphæram actiuitatis non habere: quare eæ, non illæ ad effectus ſibi minimè connaturales eleuari poterunt. Contra tamen, quia cauſæ paſſiuæ ſphæram paſſiuitatis, vt ita loquar, ſibi præſcribunt: & tamen pati poſſunt diuinitus plura, quæ naturaliter ſuſcipere nequeunt: ergo eſto cauſæ actiuæ, &c. Antecedens perſpicuum eſt: etenim ſpiritualia formas merè ſpirituales ſuſcipere poſſunt, non vero formas materiales adæquatè, & materialia à contrario formas materiales, non ſpirituales ſuſtentare poſſunt: idemque aliis exemplis confirmari poſſet. Dices tertiò, cauſas efficientes propriè cauſas eſſe, ſecus vero paſſiuas: quare eæ, non illæ eleuari poſſunt: contra tamen primò, quia cauſa paſſiua propriè cauſa eſt, vt infra tract. 9. oſtendam. Deinde: ſi cauſa impropriè talis ea perfectione prædita eſt, vt effectus ſupernaturales à Deo eleuata cauſare poſſit, quanto magis id de cauſa propriè tali, & magis perfecta dicendum eſt?

29. Aſſero ſecundò: quæuis cauſa naturalis habet potentiam obedientialem, qua immediatè actiua eſt plurium effectuum, qui nec ratione vitalitatis, nec ratione alterius prædicati ab ea produci poſtulent: aqua v. g. eſt immediatè actiua gratiæ, ignis qualitatis doloriferæ in damnatis, & ſic de aliis. Aſſertio probatur primò, quia eiuſmodi obedientia, & ſubiectio longè perfectior eſt: & aliunde nulla in ea repugnantia apparet, vt ſolutione argumentorum perſpicuum erit: ergo in quauis creatura reſpectu creatoris concedenda eſt. Secundò quia magis gratia ſuperat naturam, & actiuitatem aquæ, quàm actus ſupernaturales naturam, & actiuitatem voluntatis excedunt: at voluntas diuinitus eleuari poteſt ad immediatam productionem actuum ſupernaturalium: ergo & aqua v.g. ad immediatam productionem gratiæ, aliorumque donorum ſupernaturalium. Antecedens perſpicuum eſt. Conſequentia videtur ſine vllo diſcrimine: ſi quid enim eſſet, maximè quia in actu ſupernaturali reperitur vitalitas, quæ voluntati ſpecialiter correſpondet; cum tamen in gratia nulla ſit formalitas, quæ aquæ ſpeciali titulo correſpondeat: aut quia actus ſupernaturalis poſtulet prouenire à voluntate licet è conuerſo: cum tamen nec gratia ab aqua produci poſtulet, nec vice verſa: at neutrum diſcrimen ſuſtineri poteſt.

30. Quod primum à Patre Vaſquez fusè traditum momenti non ſit, ſuadetur: quia gratia, & verba ſacramentorum, nimirum ſonus ſucceſſiuè editus in ratione qualitatis conueniunt: haud aliter ac voluntas, & actus ſupernaturalis in ratione vitalis conueniunt: imò prior illa conuenientia longè maior eſt, quàm hæc poſterior: ſicut enim qualitas gratiam tranſcendens longè diuerſæ rationis eſt, ac qualitas in ſono ſacramentali reperta; eo quod altera ſit qualitas ſupernaturalis; altera vero naturalis: ita ſimiliter vitalitas reperta in actu ſupernaturali ſupernaturalis eſt, cum tamen vitalitas voluntatis naturalis ſit: aliunde vero ſonus ad rationem ſacramenti eleuatus cum gratia in eo conuenit, quod tam ſonus, quam gratia qualitas in actu ſecundo ſit; cum tamen voluntas tantum in actu primo vitalis, actus verò ſupernaturalis in actu ſecundo vitalis ſit: quare magis conueniunt in ratione qualitatis verba ſacramenti, & gratia, quàm voluntas, & actus ſupernaturalis in ratione vitalis: at voluntas actum ſupernaturalem diuinitus producere poteſt, eò quod cum eo in ratione vitalis conueniat; ſeu, quod perinde eſt, eò quod vitalitas in actu ſupernaturali ei correſpondeat: cur igitur verba ſacramentorum nequeant ſupernaturaliter producere gratiam, cum qua in ratione qualitatis conueniunt, & in qua hæc formalitas ei correſpondet?

Quod autem ſecundum diſcrimen Recentioribus magis probatum probabilius non ſit, ita ſuadetur: quia omnipotentia Dei, & eius abſoluta poteſtas ſuperat non tantum exigentiam ſolius cauſæ, verum etiam exigentiam cauſæ, & effectus ſimul: at Deus ita ſuperat exigentiam ſolius cauſæ, vt cauſam eleuare poſſit ad immediatè producendum aliquid, cuius productionem cauſa non exigat: ergo etiam ita ſuperat exigentiam cauſæ, & effectus ſimul & ſemel, vt eleuare poſſit cauſam ad producendum aliquid, cuius productionem nec cauſa, nec effectus poſtulet: aliàs dominium Dei diminutum, & imperfectum eſſet, nimirum quod exigentiam ſolius cauſæ, non vero cauſæ, & effectus ſimul ſuperare poſſet. Rurſus, iuxta aduerſarios, duæ cauſæ diuinitus eleuari poſſunt ad producendum totaliter eundem effectum: at neque duæ cauſæ poſtulant eundem effectum totaliter producere, ſed potius concurſum ſuum attemperare. neque effectus à duabus cauſis totalibus produci poſtulat: ergo licet aqua gratiam producere, aut hæc ab illa produci minimè poſtulet: adhuc illa ad huius immediatam productionem euehi ſupernaturaliter poterit. Præterea nec Deus naturaliter poſtulat, aut poteſt creare accidentia Euchariſtica, nec hæc etiam à Deo creari poſtulant, ſed potius educi: & tamen ſupernaturaliter à Deo creantur: ergo quamuis cauſa aliqua effectum ſupernaturalem producere non poſtulet, nec effectus ſupernaturalis ab ea cauſa produci poſtulet, tamen ſupernaturaliter eleuari poterit eiuſmodi cauſa, vt eum effectum immediatè producat. Deinde idem corpus in duobus locis diuinitus collocari poteſt, eſto nec corpus eos locos adæquatos occupare, nec ij loci corpus continere poſtulent: & humanitas Chriſti Verbo vnitur; eſto nec humanitas, nec Verbum eam vnionem poſtulent: ergo ſimiliter in præſenti, &c.

31. Aſſero tertiò: quæuis cauſa creata ad quoſcumque effectus ſupernaturales potentiam obedientialem immediatè actiuam neutiquam ſortitur. Aſſertio probatur: primò, quia cauſa naturalis certam, ac definitam actiuitatis ſphæram ſibi præſcribit, vltra quam nihil operari naturaliter poteſt: ergo etiam cauſa obedientialis certam, ac limitatam actiuitatis ſphæram ſibi præſcribit, vltra quam nihil ſupernaturaliter agere poſſit. Antecedens experientia certiſſimum eſt. Conſequentia probatur: quia ideo actiuitas naturalis ad omnes effectus poſſibiles non eſt, ſed potius certam ſibi ſphæram præſcribit, quia eſt actiuitas cauſæ creatæ, & imperfectæ: at actiuitas etiam obedientialis eſt actiuitas cauſæ

creatæ, & imperfectæ, cum sola causa creata, & imperfecta subuci, & obedire possit. Dices, causam obedientialem non operari viribus propriis, sed alienis, nimirum Creatoris, à quo eleuatur: cum ergo creator nullam actiuitatis sphæram sibi præfiniat, mirum non est, quod causa obedientialis eius virtute operans nullos actiuitatis fines habeat: at causa naturalis viribus propriis operatur: contra tamen, quia etiam causa obedientialis viribus propriis partialiter operatur, haud secus ac causa naturalis: ergo non minus vna quàm altera limitatam actiuitatis sphæram sibi præstituit. Antecedens ex nuper positis compertum est, quia comprincipia supernaturalia causam obedientialem eleuantia tota ratio agendi non sunt, sed potius ipsa causa obedientialis suas in agendo partes habet: igitur viribus propriis partialiter operatur: quod autem viribus propriis instrumentaliter tantum, & minus principaliter operetur, cum tamen vires creatoris eam eleuantis magis principales sint, neutiquam in contrarium obstat: siquidem causa etiam naturalis viribus propriis instrumentaliter, & minus principaliter operatur: & creator cum ea concurrens potiores & magis principales in agendo partes sibi vendicat.

33. Secundò probatur tertia assertio: causa formalis quosdam habet effectus formales, quos naturaliter tribuere potest: alios vero quos obedientialiter, & à Deo eleuata potest; & longè plures, quos ne obedientialiter inferre valet: ergo similiter causa efficiens creata, &c. Antecedens exploratum est: siquidem intellectio humana hominem intelligentem naturaliter denominat: quod si in qualitate sita sit in Angelo poni, & eum intelligentem denominare obedientialiter potest: alios autem effectus formales, nimirum volentis, subsistentis, quanti, albi, &c ne obedientialiter, aut à Deo eleuata tribuere potest. Consequentia probatur: quia ideo causa formalis aliquos effectus formales, non omnes etiam obedientialiter tribuere potest: quia est finita, & limitata: si enim intellectio creata v.g. eam infinitatem haberet ratione cuius omnibus formis creatis possibilibus æquiualeret, ita vt esset non solum intellectio, verùm etiam subsistentia, vbicatio, duratio; sanè omnes omnium formarum possibilium formales effectus saltem obedientialiter tribuere posset: at etiam causa efficiens finita, & limitata est: ergo quoscunque effectus efficere nequibit.

CAPVT IV.

Argumenta contraria soluuntur.

34. Obiicies contra primam assertionem: si voluntas virtute partiali sibi cognata, & identificata, actus supernaturales à Deo eleuata producere posset, respectu eorum causa principalis, & non instrumentalis futura esset: at voluntatem esse causam principalem actuum supernaturalium, & gratiam causam instrumentalem, & minus principalem absurdum, & parum catholicū est: ergo, &c. Maior suadetur: quia vt ait S. Thom. 3. p. q. 62. art. 3. in corp. causa instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo ab agente principali mouetur: ergo si voluntas per virtutem suæ formæ, siue essentiæ identificatam operatur actus supernaturales, eos non instrumētaliter, sed principaliter operabitur. Hanc obiectionem idcirco apposui, vt quid sit causa principalis, & instrumentalis breuiter expediam, quæstionemque merè vocalem ab aliis fusiùs, quàm oportet, agitatam, quasi in transcursu delibem: eius autem diuisionis sensus vagus, & æquiuocus est: siquidem primò causa principalis dici solet suppositum, cui actio tribuitur: instrumentalis vero forma, siue virtus, per quam suppositum agit: qua ratione homo principaliter intelligit, anima autem intellectionis instrumentum est. Secundò causa principalis dici solet, quæ immediatè effectum attingit: instrumentalis verò, quæ non effectum, sed dispositionem aliquam ad effectum immediate attingit: qua ratione ignis ignem immediate producens, eius causa principalis est: calor autem ignis insitus respectu ignis producti causa instrumentalis est, eò quod solum calorem ad ignem disponentem immediatè producat. Tertiò, causa instrumentalis dici solet, quæ ab alio mota, & præuie affecta operatur: qua ratione serra dicitur causa instrumentalis respectu artificis, à quo impellitur, & agitur: principalis vero dicitur ea, quæ potius mouet, quàm mota operatur.

Verùm vt rectè annotat P. Suarez disput. 17. Metaphys. sect. 2. hæ omnes acceptiones causæ principalis, & instrumentalis impropriæ sunt: quis enim neget, ignem ignis à se immediatè producti, & calorem caloris causas principales esse? cum tamen neque calor, neque forma ignis supposita sint: aut quis neget, speciem impressam esse causam instrumentalem actus intellectus, & habitum actus voluntatis? cum tamen nec species impressa, nec habitus dispositionem aliquam ad actum intellectus, aut actum voluntatis, sed immediatè ipsos actus operentur. Deinde nec species impressa, nec habitus voluntatis præuium aliquem impulsum, aut motum suscipiunt ad hoc, vt voluntati, aut intellectui cooperentur: & tamen non causæ principales, sed instrumenta intellectus, & voluntatis censentur. Quare causa principalis & instrumētalis propriè sumptæ bifariam explicari possunt, ac debent: primo per ordinem vnius causæ ad aliam; secundò per ordinem causæ ad effectum. Quod ad priorem sensum attinet, causa principalis dici solet, quæ per virtutem ab alia secum concurrente non acceptam operatur: instrumentalis vero, quæ per virtutem ab alia causa secum concurrente acceptam operatur: & hac ratione Deus omnium effectuum causa principalis, causæ vero creatæ mera eius instrumenta dici solent. Quod ad posteriorem sensum attinet, causa instrumentalis dici consueuit causa obedientialis, siue eleuata ad effectum; aut certè causa naturalis productiua effectus se nobilioris: causa autem principalis, quæ effectum æquè, aut minus nobilem naturaliter producit, vel certè non tanquam eleuata, sed tanquam eleuans operatur. 35.

Quibus constitutis argumento respondere promptum est, negata maiori: quia aut actiuas voluntatis comparatur cum effectu: & ita instrumentalis, non principalis est, cum non vt eleuans, sed vt eleuata per principia sibi indebita effectum supernaturalem producat: aut ea actiuitas comparatur cum causis, quibus cooperatur, 36.

ratur, & ita etiam instrumentalis est: siquidem voluntas actum supernaturalem per virtutem à Deo secum concurrente acceptam operatur, imò eum operatur per virtutem à gratia secum concurrente acceptam, cum gratia in genere causæ formalis voluntatem potentem operari denominet: D. Thomas autem de causa principali, & instrumentali impropriè sumptis intelligendus est. Obiicies secundò: concors est Patrum sententia contra Pelagium, viribus naturæ nihil supernaturale, aut ad salutem vtile a nobis fieri posse iuxta illud Pauli: *non est volentis, nec recurrentis, sed Dei miserentis:* at si habitus supernaturalis non esset tota ratio agendi, aliquid supernaturale, & salutare à nobis fieret viribus naturæ, nimirum viribus voluntatis, quæ vires naturæ sunt. Deinde communis Patrum sententia est contra Semipelagiano, salutis opus totum, & integrum Deo tribuendum esse, & non partim Deo, partim naturæ: sic vt alij omittantur, Augustinus de dono perseuerantiæ cap. 9. ibi: *tutiores igitur viuimus, si totum Deo damus, non autem hos illi ex parte, & nobis ex parte committimus:* at, si gratia non esset tota ratio agendi actum salutarem, ac supernaturalem, opus salutis non integrum, ac totum, sed cum natura diuisum Deo attribui posset, ac deberet.

37. Respondeo, id solum Patres contra Pelagium eniti, vires naturæ sibi relictas nihil supernaturale, aut ad salutem vtile efficere posse, easque solum adiutas, & præuentas gratia Dei principalius concurrente operari posse; sicut ad vitam, & salutem oportet: idque Paulus eo loci tantum contendit, vt constat ex Augustino in enchiridio cap. 32. ibi: *restat ergo, vt propterea rectè dictum intelligitur, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adiuuandam, & adiuuat præparandam:* Vbi Augustinus naturam, siue voluntatem hominis aliquas in agendo partes habere fatetur: aliàs qua ratione ad agendum à Deo præparari, & adiuuari posset? quia vero voluntas non nisi à Deo principalius operante præparata, & adiuta agit, ideo totum Deo tribuitur: at hoc totum nostræ sententiæ non repugnat, sed potius cum ea belle colludit. Quod autem ad Semipelagianos attinet, eorum error fuit, non totum opus salutis totalitate, vt aiunt effectus Deo tribui debere, sed initium operis libero arbitrio, eius vero progressum gratiæ Dei tribuendum esse: at nos cum Augustino vbi suprà de dono perseuerantiæ, totum opus salutis tam quoad eius initium, quàm quoad eius progressum; siue, quod perinde est, totum opus totalitate effectus Deo tribuimus: tantumque contendimus, totum opus salutis totalitate causæ Deo, eiusque gratiæ ita tribui non posse, vt voluntas nullas in eo partes habeat.

38. Obiicies tertiò: ea potentia obedientialis, aut naturalis, aut supernaturalis est: medium enim inter vtramque repugnare videtur: at neutrum dici potest. Minor probatur, quia in primis ea potentia naturalis non est: siquidem est potentia ad actus supernaturales, ad quos potentia naturalis repugnat. Deinde supernaturalis esse nequit, siquidem ea potentia naturæ voluntatis identificatur: ergo naturalis, & non supernaturalis est. Respondeo: ea potentia neque naturalis omninò, neque omninò supernaturalis est, sed obedientialis, & neutra, siue ex naturali, & supernaturali mixta: siquidem ex parte fundamenti, siue entitatis, quæ potest, naturalis est: ex parte vero termini, ad quem est posse, supernaturalis est; cum terminus potentiæ huius obedientialis supernaturalis sit; aut absolutè, & quoad substantiam, vt cùm aqua gratiam producit; aut certè respectiuè, & quoad modum; vt si idem corpus semetipsum in duobus locis adæquatis circumscriptiuè collocaret. Obiicies quartò, non posse causam producere effectum, cum quo improportionata est; & similiter operari non posse quidquam, quod sit extra sphæram actiuitatis suæ: at voluntas cum actu supernaturali improportionata est, & hic extra eius actiuitatis sphæram: igitur voluntas nequit eleuari, vt actum supernaturalem immediate efficiat. Respondeo, voluntatem intrinsecè, & de se esse improportionatam cum actu supernaturali; non negatiuè; quasi carentiam proportionis cum eo intrinsecè, & essentialiter importet; sed tantum præscissiuè, eò quod à comprincipiis, quibus cum eo proportionetur, omninò præscindat, eaque minimè postulet: cæterùm extrinsecè, & in consortio principij eleuantis cum actu supernaturali proportionata est: quare principio supernaturali adiuta immediatè eum efficere poterit.

Obiicies quintò contrà secundam assertionem: non potest causa vlla eleuari ad producendum vllum effectum etiam supernaturalem, nisi vel effectus à causa prouenire, aut causa effectum producere postulet: ergo, &c. Antecedens probatur primò: quia bellua v.g. ad discurrendum ne diuinitus eleuari potest: non alia ratione, nisi quia neque bellua denominationem discurrentis postulat: neque discursus aliquis nobis innotescit, qui eam denominationem belluæ tribuere postulet: igitur similiter, quoties nec potentia physica effectum producere, nec effectus à potentia physica produci postulat; potentia ad effectum immediatè producendum ne diuinitus euehi poterit: cur enim ab actione intentionali ad physicam rectè argui nequeat? Secundò, quia creatura ne diuinitus eleuari potest ad creandum aliquem effectum: non alia ratione, nisi quia nec creatura creare aliquid, nec aliquid à creatura creari postulet: ergo similiter in præsenti, &c. Tertiò, quia relationes diuinæ suaptè natura non productiuæ ad extra, vt modo pro comperto supponimus, ad producendum ad extra aliquem effectum creatum supernaturaliter euehi, aut se se euehere nequeunt: non alia ratione, nisi quia nec relationes diuinæ immediatè operari ad extra neutiquam postulant: nec creatura aliqua ab iis immediatè, siue non media omnipotentia produci postulat: ergo similiter in præsenti, &c. 39.

Respondeo, negato antecedenti. Ad primam eius probationem: non ideo bellua intelligere etiam diuinitus nequit, quia nec bellua denominationem intelligentis recipere, nec intellectio eam belluæ tribuere potest: siquidem humanitas Christi per subsistentiam Verbi diuinitus subsistit, cum tamen nec humanitas eam denominationem recipere, nec Verbum eam humanitati tribuere postulent. Quare ideo bellua intelligere nequit, quia denominatio intelligentis intrinsecè, & essentialiter importat non solum intellectionem, verum etiam subiectum capax intelligendi; 40.

intelligendi; id, quod omnibus denominationibus commune est: subiectum autem intelligendi capax, est solus intellectus: hæc enim duo synonyma sunt: adeoque denominatio intelligentis intrinsecè, & essentialiter intellectum includit: cum ergo bellua intellectu non polleat, sanè denominationem intelligentis suscipere ne diuinitus poterit. Ad secundam probationem probabilius est, creaturam aliquam à Deo assumi posse ad immediatè creandam aliam: quod si id impossibile malis, non ob rationem repugnantiæ in argumento allatam, sed ob aliquam aliam specialem ideo erit. Ad tertiam probationem: relationes diuinæ, quantumuis immediatè operatiuæ ad extra naturaliter non sint; & is operandi modus nec ab ipsis relationibus, nec à creaturis postuletur; tamen diuinitus, siue miraculosè immediatè operari ad extra possunt: haud secus ac omnipotentia Dei, quantumuis naturaliter creatiua quantitatis non sit, & nec omnipotentia quantitatem creare, nec hæc ab illa creari postulet; tamen miraculosè omnipotentia quantitatem creare potest, & de facto creat: cæterùm hæc potentia, qua relationes diuinæ diuinitus operari immediatè ad extrà possunt, obedientialis, siue eleuata dici non potest; eò quod diuinæ relationes nullam causam se nobiliorem respiciant, à qua eleuari, aut cui subiici, & obedire possint.

41. Vltimò contra vltimam assertionem obiicies; dominium Dei in creaturas, quo iis ad supernaturales actiones vti potest, perfectissimum, & summum est: igitur etiam subiectio creaturarum, qua creatori in immediatè operando suprà naturam obedire possunt, perfectissimum, & summa est: ac proinde ea qua maior esse nequit: at, si creatura quæuis ad certos solum, & definitos effectus supernaturaliter producendos à Deo euehi posset; sanè subiectio creaturæ respectu creatoris non esset summa, & perfectissima, eaque qua maior excogitari non posset. Respondeo, ad perfectionem diuini dominij, & obedientiæ creaturarum neutiquam attinet id, quod implicat: quare quod Deus eleuare nequeat intellectum ad simul assentiendum, & dissentiendum eidem obiecto, nec dominio Dei intellectum, nec huius subiectioni, & obedientiæ quidquam derogat: cum ergo virtus obedientialis immediatè actiua omnium effectuum possibilium contradictionem implicet, vt suprà ostensum est: sanè ea nec ad perfectionem diuini dominij in creaturas, nec ad harum obedientiam, & subiectionem pertinere potest.

TRACTATVS VIII.

De causa efficienti increata.

CAPVT PRIMVM.

An causa prima cum secundis immediatè concurrat?

1. DVRANDVS in 2. dist. 1. q. 5. censet, Deum cum causis secundis ad suos effectus immediatè non concurrere, nec posse; & eatenus ad eos concurrere, quatenus tribuit earum causis esse, & virtutem, per quam eos operentur. Hæc opinio sacris literis parum consona est, vt constat ex Psalm. 138. ibi: *si descendero in infernum, ades, si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua:* & ex illo Pauli ad Roman. 11. *in ipso viuimus, mouemur, & sumus:* & ex illo Isaiæ 26. *omnia opera nostra operatus est in nobis.* Quod autem in sacræ paginæ testimonia de concursu immediato Dei in omnes omnium creaturarum effectus intelligenda sint, perspicuum est: quia intelligi debent de concursu vero, & propriò, & non improprio, & translatitio: at solus concursus immediatus proculdubio verus, propriusque est: quorum alterum, & alterum ostendimus supra tract. 1. cap. 2. huiusmet libri.

Quamquam autem authoritate penè certum sit, Deum immediatè cum causis secundis concurrere: si tamen rationum momenta spectentur, adeò certum non est: missis aliorum rationibus, quas in præsenti refert, & refellit Arriaga, communem sententiam hac ratione potissimum suadeo. Nulla virtus finita, qualis haud dubie est cuiuscumque creaturæ, se sola potest rem à non esse ad esse transferre: ergo nec immediatè rem vllam se sola producere: atque adeò ad immediatè operandum necessario postulat concursum virtutis simpliciter infinitæ, qualis est ea, qua Deus pollet. Antecedens probatur, quia ad transferendam rem à non esse ad esse requiritur virtus simpliciter infinita: ergo virtus finita, qualis est creaturæ, se sola rem ab esse ad non esse traducere nequit. Rursus hoc antecedens probatur: quia non esse hominem v. g. & esse hominem simpliciter infinitè distant: at ad hoc, vt aliqua virtus actiua actiuitate sua terminos simpliciter infinite distantes attingat, & rem per actionem ab vno ad alium transferat, simpliciter infinita esse debet. Maior probatur: quia imperfectio non hominis est summa, & simpliciter infinita cum omnis perfectionis essentialiter incapax sit: perfectio vero hominis non est simpliciter infinita, & summa, cum alicuius imperfectionis capax sit: ergo non homo, & homo simpliciter infinitè distant: siquidem ad distantiam simpliciter infinitam duorum extremorum satis est, vt vnum extremum sit simpliciter infinitum: vt in Deo, & Angelo cernere est. Tum quia non esse simpliciter hominem, & esse simpliciter hominem habent infinitam simpliciter latitudinem, & extensionem, qua ambiunt, & continent omnia entia tam existentia, quàm possibilia; tam creata, quàm increata: quæ quidem numero, & perfectione simpliciter infinita sunt: igitur à non homine ad hominem distantia simpliciter infinita est. Minor vero superioris syllogismi perspicua est: quia vt virtus loco motiua, aut impulsiua v.g. rem ab vno spatio ad aliud infinitè distans per motionem, aut impulsionem transferre possit, debet esse infinita in aliquo genere, & secundum quid: haud secus ac spatia ipsa in genere loci, & secundum infinitè distant: ergo vt virtus actiua aliqua, &c. Simili ratiocinationis genere in Dialectica lib. 8. tract. 2. cap. 2. ostendi repugnare trinitatem creatam: qua vna natura creata tribus realiter distinctis identificetur: quare tam repugnare arbitror concursum immediatum alicuius

alicuius creaturæ ſe ſola, & abſque conſortio cauſæ primæ, quam in creatis myſterium triados repugnat.

3. Confirmatur primò: ſi Deus ſolum medio aliquo Angelo ſuperioris ordinis à ſe producto effectus creaturarum cognoſceret, aut decerneret; eoſque immediatè intentionaliter non attingeret, eius voluntas, & intellectus imperfectionis expertes eſſe non poſſent: ergo ſi ſolum mediis cauſis creatis à ſe productis eorum effectus producit, & immediatè eos phyſicè non attingit, eius omnipotentia imperfectioni obnoxia non eſſe non poterit. Confirmatur ſecundò: ſi Deus ſolum eſſet in tempore, & loco mediis creaturis ab eo vtrobique productis, & non immediatè, & intime perfectè æternus, immenſuſque non eſſet: ergo ſimiliter ſi Deus effectus cauſarum ſecundarum ſolum mediis ipſis cauſis à ſe productis operaretur, & non immediatè, & proximè, perfectè quidem omnipotens non erit. Equidem non conſpicio, cur Deus per eſſentiam immediatè vbique eſſe debeat, & per potentiam etiam immediatè vbique eſſe non debeat? Argumenta Durandi ferè nullius momenti ſunt, & à P. Suarez, Hurtado, & aliis in præſenti rectè ſoluuntur: ſi quæ verò difficultatem continent, decurſu tractatus à nobis explicabuntur.

CAPVT II.

An cauſa prima, & ſecunda eadem actione concurrant?

4. Aſſero primò: Cauſa prima, & cauſa libera ſecunda eadem numero actione concurrunt: ita Doctores omnes noſtræ Scholæ: & apertè ſuadetur: quia actio cauſæ liberæ à Deo immediatè dependet, & producitur, vti contra Durandum oſtendimus: at non per aliam actionem à ſe diſtinctam: ergo per ſe ipſam. Minor probatur, quia actio illa diſtincta à Deo profecta libertatem actionis creatæ euerteret: ſiquidem more reliquarum actionum actione creaturæ, quam velut terminum reſpicit, prior natura eſſet; & cum ea eſſentialem connexionem haberet: qua ratione phyſica prædeterminatio, aut prærequiſita cauſæ neceſſariæ ad operandum libertatem adimunt. Tum ſic: actio cauſæ liberæ per ſe ipſam eſſentialiter à Deo producitur, & dependet: ergo per eam Deus eius terminum immediatè producit? Conſequentia probatur: tum quia ideo per actionem illam liberam cauſa creata eius terminum producit, quia ipſamet actio à cauſa creata immediatè producitur: ergo, &c. Tum quia eo ipſo, quòd vnio aliqua ſeipſa eſſentialiter alicui extremo vniatur, nequit illud extremum alteri, ad quod terminatur, immediatè non vnire: ergo eo ipſo, quod actio libera creaturæ ſe ipſa eſſentialiter producatur à Deo, nequit non denominare Deum producentem terminum, ad quem ipſa terminatur.

5. Obiicies primò: vna, & eadem actio oriri nequit ab agentibus ſpecie diuerſis: at cauſa prima, & ſecunda, agentia ſpecie diuerſa ſunt. Secundò: vna indiuiſibilis actio nequit eſſe immanens, & tranſiens; vitalis, & non vitalis: at actio Dei, qua aliquid ad extra operatur, eſt non vitalis, & tranſiens: & actio libera creaturæ circa eundem effectum eſt immanens, & vitalis. Ad primum reſpondeo, negato antecedenti: quia non magis differunt ſpecie duo agentia, quàm agens, & effectus: at vna indiuiſibilis actio agens, & effectum eſſentialiter reſpicit tanquam reciproca vtriuſque relatio: ergo etiam duo agentia ſpecie diuerſa eſſentialiter reſpicere, ab iiſque prodire poterit: id quod expreſsè docet S. Thom. 2. part. quæſt. 185. art. 3. ad 2. *vna actio non procedit à duobus agentibus* (ſupple totalibus vnius ordinis:) *ſed nihil prohibet, quòd vna, & eadem actio procedat à primo, & ſecundo agente.* Ad ſecundum: vna eademque actio poteſt eſſe immanens, & tranſiens; vitalis, & non vitalis reſpectu diuerſorum agentium: haud aliter ac vnus; idemque voluntatis actus reſpectu diuerſorum obiectorum; amor & odium; efficax, & inefficax; gaudium, & deſiderium eſſe poteſt.

Aſſero ſecundò: cauſa ſecunda neceſſaria, & cauſa prima diſtinctis realiter actionibus concurrunt. Probatur, quia Deus effectum cauſæ neceſſariæ, eiuſque actionem voluntate abſoluta, & efficaci decernit: at ea voluntas ab actione creaturæ realiter diſtinguitur, vt compertum eſt: & aliunde eſt partialis actio, qua Deus tranſeunter operatur: ſicut voluntas efficax Dei terminata ad exiſtentiam Angeli, actio creatiua Angeli partialis, & inadæquata eſt, vt lib. 5. tract. 2. oſtendam: igitur actio Dei circa effectum cauſæ neceſſariæ ab actione cauſæ neceſſariæ circa eundem effectum diſtinguitur. Obiicies primò: actio cauſæ neceſſariæ dependet, & producitur à cauſa prima: eſt enim aliquid, & ſine Deo factum eſt nihil: at non per aliam actionem: ergo per ſe ipſam: ac proinde eſt actio non minus cauſæ primæ, quam ſecundæ. Minor perſpicua eſt: quia actionis non datur actio: aliàs daretur proceſſus in infinitum. Obiicies ſecundò ex P. Hurtado in præſenti: ſi actio Dei in eius voluntate abſoluta, & efficaci circa effectum, & operationem cauſæ primæ neceſſariæ conſiſteret, actio Dei eſſet quædam prædeterminatio phyſica, qua Deus cauſam ſecundam ad operandum prædeterminaret: ſiquidem actionem creaturæ natura antecederet, & aliunde cum ea eſſentialiter connexa eſſet. 6.

Ad primum reſpondeo: in primis, quatenus dari poſſit actionis neceſſariæ actio etiam reſpectu eiuſdem agentis fusè oſtendemus infra, cum de creatione egerimus. Deinde tranſeat, actionis non dari actionem ab eodem agente: quia aliàs fortè daretur proceſſus in infinitum: ſicut enim prima actio ſeipſa immediatè ab agente egredi nequit, tametſi eius actio ſit: cur ſecunda ab eo immediatè egrediatur, & non potius per aliam tertiam, & ſic ſine fine? At actionis datur actio à diuerſo agente, eo quod actio vnius agentis alterius agentis terminus eſſe poſſit: haud ſecus ac cognitio, quæ reſpectu ſui obiecti cognitio eſt, reſpectu alterius cognitionis obiectum eſt: atque adeò per aliam cognitionem cognoſci poteſt. Ad ſecundum reſpondeo, illud eodem modo militare, ſiue actio Dei in eius voluntate abſoluta efficaci ſita ſit, ſiue non: ſiquidem ea voluntas, eſto actio Dei non ſit, cum actione cauſæ creatæ eſſentialiter connectitur, eamque natura antevertit: cur igitur prædeterminatio quædam cenſenda non eſt? Rurſus: Deus in omnium ſen- 7.

tentia cauſas ſecundas non liberas in actu primo neceſſitat: omnis enim neceſſitas eiuſmodi cauſarum à Deo proficiſcitur, tanquam à cauſa: at neceſſitare in actu primo, eſt prædeterminare: igitur argumentum poſitum omnibus ſoluendum eſt. Quare abſolutè reſpondeo: prædeterminatio phyſica propriè accepta, & prout à Thomiſtis explicari conſueuit, eſt qualitas quædam, aut actio cauſis ſecundis liberis, aut neceſſariis ad operandum proximè expeditis ſuperueniens, eaſque ad operandum determinans: at voluntas efficax Dei, in qua eius actio à nobis collocatur, cauſis ſecundis neceſſariis proximè ad operandum expeditis non ſuperuenit, quinimò formaliſſimè eas ad operandum expedit, & complet: vnde prædeterminatio non eſt, prout hæc communiter vſurpari ſolet, & inter noſtros, atque Thomiſtas controuertitur.

CAPVT III.

An cauſa prima cum ſecunda ad actum peccati phyſicè concurrat?

8. Pater Hurtado in locupletiore philoſophiæ ſuæ editione partem negantem latè, & eruditè explicat, eamque periculoſam, aut erroneam non eſſe defendit. Verùm nec ipſe P. Hurtado, nec alius alicuius nominis Theologus hac temperatè eam abſolutè tueri ſuſtinet; & merito quidem: primò, quia Deus concurrit concurſu immediato, & phyſico ad omnem perfectionem, & entitatem phyſicã, qualiſcumque ſit: at actus peccati, odium liberum Dei v.g. habet entitatem, ac perfectionem phyſicam, cum vitale, ſpirituale, &c, ſit: igitur ad illud Deus concurſu immediato, & phyſico concurrit. Maior ſuadetur: quia ad infinitam, omnique ex parte illimitatam perfectionem diuinæ voluntatis ſpectat, vt media illa Deus ſit cauſa moralis immediatè intendens omnem perfectionem, ſeu bonitatem moralem creatam, vt omnibus in confeſſo eſt, & de ſe compettum eſt: igitur ſimiliter ad infinitam, omnique ex parte incircumſcriptam profectionem diuinæ omnipotentiæ ſpectat, vt Deus media illa ſit cauſa phyſica immediatè producens omnem perfectionem, & entitatem phyſicam creatam.

9. Secundò idem ſuadetur: quia quod Deus immediatè concurrat ad actum ſtudioſum oritur ex eo, quod eiuſmodi actus creatura ſit, & in fieri à non eſſe ad eſſe transferatur, vti ſupra oſtenſum eſt: at etiam actus prauus, videlicet odium Dei creatura eſt, & non eſſe ad eſſe transfertur. Rurſus Deus per immenſitatem localiter attingere debet quodcumque ſpatium, quantumuis in eo aliquid Deo indignum, eique exoſum exiſtat, iuxta illud Dauidis: *ſi deſcendero in infernum, ades:* igitur ſimiliter Deus per omnipotentiam ſuam phyſicè attingere debet quamcumque perfectionem, & entitatem phyſicam, ac per potentiam in ea eſſe, quantumuis cum aliqua imperfectione, aut malitia morali Deo inuiſa cohæreat. Tandem, ſi qua ratione Deus concurſu phyſico, & immediato ad actum peccati non concurreret, haud ſecus ac ad actus bonos phyſicè concurrit; maximè quia Deus non minus peccati, quàm bonorum operum author dici, & cenſeri poſſet contra illud Concilij Tridentini ſeſſ. 6. can. 6. ibi: *ſi quis dixerit mala opera, ita vt bona Deum operari non permiſſiue ſolùm, ſed etiam propriè & per ſe, adeo vt ſit proprium eius opus, non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, anathema ſit:* at cum concurſu phyſico, & immediato Dei in actum peccati optimè conſenſit, Deum non eſſe Authorem peccati, ſicuti bonorum operum Author eſt. Pro cuius luce, & intelligentia, & præcipuæ contra noſtram ſententiam rationis ſolutione.

Præmitto primò, cauſam aliam eſſe phyſicam, aliam moralem. Rurſus, cauſam phyſicam, aliam eſſe per ſe, aliam per accidens. Cauſa phyſica eſt, quæ opus aliquod phyſicè producit: cauſa moralis eſt, quæ ad opus aliquod moraliter concurrit, videlicet, quæ illud ſuadet, aut præcipit, aut non impedit; cum tamen impedire teneatur, aut demum ad illud liberè, & ſpontaneè ſe determinat: qua ratione omnis cauſa merens, aut demerens meriti ſui, aut demeriti cauſa moralis dici conſueuit. Cauſa phyſica per ſe eſt, quæ opus aliquod producit cum innata propenſione, & inclinatione ad illud, vt facultas progreſſiua greſſum perfectum: cauſa phyſica per accidens eſt, quæ ſeorſim ab ea inclinatione, & propenſione effectum ſuum producit, vt facultas progreſſiua claudicationem. Præmitto ſecundò, Deum non eſſe cauſam moralem actus peccaminoſi, quantumuis ad eum phyſicè concurrat: ſiquidem Deus non intendit, ſuadet, aut præcipit; ſed potius minis, ac terroribus; promiſſis, ac illecebris; conſiliis, & præceptis ab eo voluntatem humanam retrahit, & auertit: & quamuis illum non impediat, eum tamen non impedire minimè tenetur: ac demum is actus Deo perinde, ac voluntati formaliter liber, & ſpontaneus non eſt. Deinde Deus, nec cauſa phyſica per ſe peccati, quoad eius malitiam, eſſe poteſt: ſiquidem ad peccati malitiam cum inclinatione, & propenſione innata ad illam minimè concurrit: eo quod eiuſmodi malitia nec bonum Dei intrinſecum ſit, vt conſtat, nec etiam extrinſecum, cum in eius gloriam per ſe non cedat, quamuis occaſionaliter ei deſeruiat. 10.

Præmitto tertiò, Deum non eſſe cauſam phyſicam immediatam etiam per accidens peccati, quoad eius malitiam, ad eamque nullo modo phyſicè concurrere: quia quantumuis malitia peccati cum eius bonitate, & perfectione phyſica identificata ſit realiter, tamen virtualiter ab ea diſtinguitur, vt oſtendam in Metaphyſ. lib. 2. tract. 4. quare non eſt, cur Deus ad malitiam peccati phyſicè concurrat: ſiquidem ideo ad odium liberum Dei phyſicè concurrit, quia odiũ Dei perfectionem aliquam phyſicam inuoluit: at malitia eius odij, prout condiſtinguitur virtualiter ab eius entitate, & perfectione phyſica, nullam perfectionem phyſicam inuoluit: igitur ad eiuſmodi malitiam, &c. Quibus conſtitutis, minor noſtri argumenti ſuadetur; & præcipuum contra noſtram ſententiam argumentum enodatur: ſiquidem quantumuis Deus ad actum peccati phyſicè concurrat, eius tamen cauſa moralis, aut phyſica per ſe neutiquam eſt. Deinde peccati quoad eius malitiam nec cauſa phyſica per accidens eſt: at actus boni, ſeu ſtudioſi cauſa moralis, & cauſa phyſica per ſe, & eius quoad totam illius bonitatem moralem cauſa eſt: igitur 11.

quamuis

quamuis Deus ad actum peccati physicè concurrat, sicuti ad actum studiosum physicè concurrit; vnius tamen, & non alterius author censendus est, pro eo ac Patres, Concilia, & Scripturæ testantur.

12. Verùm contra hanc doctrinam obiicies primò: tam sancta est diuina omnipotentia, ac diuina voluntas: at diuina voluntas nequit esse causa moralis actus praui eum intendens: ergo nec diuina omnipotentia eius causa physica esse potest. Obiicies secundò: omnis causa libera est causa moralis eius operationis, quæ ei proximè, & immediatè libera est, vt nuper statuimus, & merito: aliàs qua ratione voluntas causa moralis dici debet eius actus, ad quem liberè se determinat? at actus peccati eo ipso, quod à Deo physicè producatur, ei proximè & immediatè liber est: siquidem omnia prærequisita ad hoc, vt Deus actum prauum ponat, indifferentia sunt ad eius existentiam, vel ad eius carentiam: nec enim ex parte Dei datur volitio aliqua efficax terminata ad peccatum, & cum eo præuiè connexa: nec etiam ex parte voluntatis actio aliqua præuiè connexa cum actione, qua Deus ad peccatum concurrit.

13. Ad primum respódeo, hoc quod est, concurrere vitali, & morali modo ad peccatum, inuoluit speciale dedecus, & specialem repugnantiam cum sanitate, quæ puritas effectus à Dionysio cap. 12. de diuinis nominibus definitur: quam repugnantiam, & indecentiam non inuoluit concurrere mortuo, ac physico modo: vt vel suadent ea, quibus ostendimus, Deum summè sanctum ad peccatum physicè concurrere: vnde, quamuis voluntas peccatum velle nequeat, &c. Ad secundum respondeo, distincta duplici libertate, nimirum libertate indifferentiæ, & libertate spontanei, siue à coactione: libertas indifferentiæ est, qua causa operari, vel non operari potest, positis omnibus requisitis: libertas spontanei, siue à coactione est, qua causa aliquid spontè, siue sciens, volensque operatur: libertate ergo solius indifferentiæ actio peccaminosa immediatè, & formaliter Deo libera est: secus vero libertate spontanei, siue à coactione; cum eiusmodi actio transiens, non volitionem Dei, sed meram eius permissionem terminet: vt ergo aliqua causa titulo libertatis causa moralis sit, oportet, vt vtramque libertatem nuper explicatam respectu operis exerceat: quare cum Deus alteram, & non vtramque respectu actionis peccaminosæ exerceat, certè nomine libertatis peccati causa moralis esse non poterit. Ad extremum animaduerto, quod dictum est hoc capite, malitiam peccati nō produci physicè à Deo, hoc intelligendum esse de malitia illa immediatè, & reduplicatiuè sumpta, siue vt malitia est, vtque ab entitate peccati distinguitur: ita enim eam produci à Deo, esset eam esse Deo rationem, ac veluti titulum productionis, quam terminat, nec non etiam talem esse, vt si per impossibile distingueretur realiter ab entitate, nihilominus terminaret influxum physicum diuinæ omnipotentiæ: at alterum alterūque falsū est: & vtriusq; falsitas sufficit ad id, vt Deus nequeat dici causa etiam physica per se peccati. Sin autē sermo sit de malitia peccati specificatiue, & mediatè sumpta: ita quidē haud negauerim, eā absolute à Deo produci physicè: hinc tamen non fiet, nisi ad summum quod Deus sit causa physica per accidens peccati. Sed de his plura in Metaph.

CAPVT IV.

Qua volitione Deus omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis secundis applicet?

Præmitto primò, Deum per volitionem aliquam applicare omnipotentiam suam ad hoc, vt causis secundis cooperetur: si enim efficaciter nollet concurrere cum causis secundis, sanè iis neutiquam cooperaretur: igitur ad eam cooperationem volitione aliqua opus habet. Præmitto secundo, Deum applicare omnipotentiam suam ad cooperandum, & concurrendum cum causis secundis, & necessariis per volitionem absolutam, & efficacem eius, quod simul cum iis operaturus est: quia Deus applicat omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis secundis per volitionē proportionatam earum naturis: cum ergo causæ secundæ necessariæ suaptè natura sint determinatæ ad vnum, Deus applicat omnipotentiam suam ad concurrendum cum illis per volitionem determinatam ad vnum: ac proinde per volitionem absolutam, & efficacem eius, quod simul cum illis operatus est. Præmitto tertiò, eadem ratione Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis secundis liberis per volitionem indifferentem ad vtrumlibet: quæ volitio qualis esse debeat, præcipua capitis præsentis difficultas, atque materies est. 14.

Prima sententia est Thomistarum, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis liberis, illæsa earum libertate per decretum efficax, & absolutum suæ voluntatis. Verùm hæc sententia in simili refutanda est, cum de prædeterminatione physica cap. seq egerimus. Secunda sententia est Patris Suarez disp. 32. Metaphys. sect. 4. num. 14. Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis liberis per volitionem efficacem non tamen absolutam, sed conditionatam: qua videlicet efficaciter decernit concurrere ad effectum sub conditione, quòd voluntas creata ad eum concurrere velit. Cæterùm hæc sententia displicet: primò, quia cum ea volitione conditionata optimè cohæret, Deum efficaciter nolle, vt voluntas creata ad actum amoris v. g concurrat: at posita ea nolitione efficaci omnipotētia Dei ad producendum actum amoris proximè applicata, & expedita non est, sed potius impedita, & non applicata: igitur ea volitio conditionata cohæret cum hoc, quod omnipotentia Dei ad cooperandum causæ liberæ proximè expedita, & applicata non sit: ac proinde sola ea volitio omnipotentiam Dei ad cooperandum causæ liberæ non applicat, nec expedit. Maior in propatulo est: siquidem volitio conditionata efficax alicuius obiecti compossibilis est cum nolitione efficaci conditionis, sub qua obiectum est volitum: vt si quis Ecclesiam orandi causa visitare vellet, si foras egrederetur, egredi tamen foras absolutè nollet: at concursus voluntatis est conditio, aut quasi conditio, sub qua Deus suum concursum decernit: igitur volitio conditionata concursus sui generalis in Deo compossibilis est cum nolitione efficaci concursus voluntatis, sub cuius conditione suum concursum decernit. Secundò ea sententia mihi improbatur, quia iuxta eam Deus propriè, & simpliciter actionem prauam 15.

prauam, & peccaminosam vellet; contra illud Dauidis: *quoniam non Deus volens iniquitatem, tu es.* Sequela suadetur: quia velle actum prauum conditionatè nimirum, si voluntas creata ad eum se determinet, est propriè, & simpliciter eum velle: haud secus ac scientia conditionata in Deo omnium consensu propriè, & simpliciter scientia est.

16. Tertia sententia est eiusdem Patris Suarez loco nuper laudato, aliorumque Recentiorum, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis liberis per decretum efficax, & disiunctiuum, qua hanc aut illam actionem, prauam videlicet, aut studiosam indifferenter vult, atque decernit: quod genus volitionis circa peccatum nullam in Deo imperfectionem arguere, & omnibus concedendum esse, hac ratione se conuicisse existimant: siquidem Deus vult efficaciter concursum indifferentem in actu primo ad peccatum, aut opus bonum; siue, quod perinde est, potentiam proximè expeditam ad vtrumlibet: at concursus indifferens in actu primò, siue potentia expedita ad peccatum, seu virtutis opus, essentialiter connectitur cum peccato, aut virtutis opere; & sine alterutro ne diuinitus esse potest: ergo Deus vult formaliter connexionem essentialem cum peccato, aut bono opere: ac proinde ipsum peccatum, aut bonum opus virtualiter vult eo volitionis genere, quod disiunctiuum, aut indeterminatum nuncupatur.

17. Contra tamen: quia Deo repugnat per aliquam volitionem æque propendere in peccatum & opus bonum, & paribus momentis in vtrumque ferri: at si Deus applicaret omnipotentiam suam ad operandum per volitionem disiunctiuam respondentem his vocibus: *volo peccatum, vel opus bonum* per eiusmodi volitionem in peccatum, opusque bonum æquè propenderet, nec magis in vnum, quàm in aliud inclinaret. Rursus cognitio disiunctiua, & indeterminata propriè, & simpliciter cognitio est: ergo & volitio disiunctiua propriè, & simpliciter volitio est: ac per consequens Deus disiunctiuè volens peccatum, illud propriè, & simpliciter velle censendus est. Quod autem aduersarij arguunt, Deum velle concursum indifferentem actu prauo, vel studioso indeterminatè sumptis essentialiter connexum, atque adeo immediatè peccatum, vel actum studiosum velle nullius momenti est: quia sicut causare mediatè non est propriè causare: ita similiter velle mediatè, aut in alio non est simpliciter, & propriè velle: vnde quamuis Deus mediatè, siue medio concursu indifferenti peccatum disiunctiuè sumptum velit, non propterea illud propriè, & simpliciter velle censendus est: nec inde argui poterit ad volitionem disiunctiuam, qua formaliter, & immediatè Deus peccatum, vel opus bonum velit: cum hæc volitio peccatum disiunctiue sumptum simpliciter, & propriè non velle nequeat.

18. Quarta sententia est P. Hurtadi, Raynaudi, & aliorum complurium, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum voluntate creata per voluntatem quandam permissiuã, quæ non ad actum aliquem eorum, quos voluntas elicere potest, de se terminetur, sed ad carentiam impedimentorum in hunc modum: *nolo impedire amorem, & nolo impedire odium.* Vnde si in Deo possibilis esset puta omissio, iuxta hanc sententiã omnipotentia Dei ad concurrendum cum libero arbitrio creato sufficienter applicata esset per hoc, quod omnem volitionem vsui liberi arbitrij contrariam purè omitteret. Contra tamen, quia Deus non minus operatur ad extra per voluntaté, quam per intellectum; vt certo certius est: at nullum effectum præsertim honestum, aut se solo, aut simul cum creatura operari potest, quin id quod operaturus est, positiuè sciat: igitur etiam quidquid operaturus est ad extra, positiuè velle debet, præsertim si honestum sit: atque adeò per meram nolitionem, &c. Secundò ea sententia impugnatur: quia iuxta eam Deus non esset causa moralis actus studiosi, quod non minus inconuenit, quàm è contrario esse causam moralem actus praui. Sequela in aperto est: nãque ideo Deus nõ est causa moralis actus praui, quia eũ positiuè nõ intendit, eumque præcisè non impedire vult: at hac etiam ratione actum studiosum vult, vel potius permittit, ad eiusque productionem omnipotentiam suam applicar. Tertiò impugnatur eadem sententia: quia vel actus, ad cuius productionem omnipotentia Dei cooperatura est, est actus studiosus, & naturæ rationali consentaneus. & ita non est, cur ad eius productionem non applicet omnipotentiam suam per voluntatem aliquam saltem inefficacem, quæ positiue ad illum terminetur: aut est actus prauus, & naturæ rationali dissentaneus: & ita etiam non est, cur ad eius productionem omnipotentiam suã non applicet per voluntaté aliquam positiuã: siquidem actus quãtumuis prauus physicam, & naturalem aliquã bonitatem, & perfectionem sibi vendicat: cur ergo ad hanc volitio aliqua Dei positiuè terminari, & per eam eius omnipotentia applicari nequeat?

Quinta, & postrema sententia est Patris Arriaga disp. 2. Physic. sect. 2. subsect. 3. aliorumque plurium, qui existimant Deum applicare omnipotentiam suam ad operandum simul cum causa secunda libera per voluntatem absolutam, & inefficacem; qua tam actum prauum, quàm actum studiosum quoad omnes vtriusque formalitates velit, atque intendat. Verùm hæc sententia nullo modo ferenda est: primò, quia iuxta eam Deus propriè, & simpliciter malum vellet. Respondent, Deum velle posse omne id, quod producere potest, eodem modo, quo illud producere potest: si enim Deum aliquid producere malum nõ est, cur illud velle malum sit? cum ergo Deus actum prauum producere possit, &c. Verùm facilè, iuxta nostra principia præcisiones obiectiuas tuentia, hæc responsio eludi potest: siquidem Deus peccatum quoad solam eius entitatem, & perfectioné physicam immediatè, & reduplicatiuè vt talé producit: at hac ratione etiã diuina volũtas illud amare, siue in eo cõplacere potest, nõ vero quoad omnes eius formalitates, sicut arbitrãtur aduersarij. 19.

Secunda ea sententia impugnatur eo argumenti genere, quo superiores etiam impugnari possunt: quia cum volitione absoluta inefficaci actus studiosi, videlicet amoris Dei, optimè cohæret, Deum nolle efficaciter existentiam illius amoris: at ea nolitio efficax omnipotentiam Dei ad productionem amoris proximè expeditam, & applicatam esse non sinit: igitur volitio absoluta. & inefficax amoris ad eius productioné omnipotentiã Dei proximè non expedit, aut applicat: aliàs simul & semel esset applicata, & non applicata; applicata quidem, ratione volitionis inefficacis, quæ, iuxta aduersarios tota ratio applicandi est; 20.

non

non applicata, ratione nolitionis efficacis, quæ proculdubio omnipotentiam implicat, nec cum arbitrio concurrat: ac proinde eam non applicatam reddit. Tertiò impugnatur ea sententia, quia iuxta eam Deus non minus esset causa moralis actus praui, quàm studiosi: siquidem ideo est causa moralis actus studiosi, quia eum inefficaciter intendit: at etiam actum prauum inefficaciter intendit. Quartò demum: quia nulla causa creata ad operandum ad extra per voluntatem merè inefficacem applicari potest, siue se sola operetur, vt aduersarij non diffitentur, siue simul cum alia causa; vt cernere est in duobus hominibus, qui ad ferendum aliquod pondus concurrere nequeunt, absque eo, quod illud ferre efficaciter velint. Explicent ergo aduersarij, quatenus Deus ad operandum ad extra simul cum arbitrio creato per voluntatem mere inefficacem applicari possit.

21. Nostra sententia sit, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causa secunda libera per duplicem volitionem: aliam positiuam, permissiuam aliam: aliam inefficacem, efficacem aliam: quarum prima, inefficaci nimirum, & positiua actum bonum, & malum; hunc quoad solam eius entitatem, & perfectionem physicam, non vero quoad eius malitiam; illum vero quoad omnes eius formalitates intendit. Secunda vero nimirum permissiua, & efficaci neutrum actum impedire, siue efficaciter nolle statuit. Contra has volitiones seorsim sumptas plura militant, quæ negotium facessunt, vt ex superioribus liquidum est: contra eas vero simul sumptas nil obiici potest, quod momenti sit, vt nunc nunc ostendo. In primis iuxta hanc sententiam rectè intelligitur, quatenus Deus peccatum non intendat, sicut opus bonum intendit; & quatenus huius potius, quàm illius author, & causa moralis sit, vt suprà cap. 3. fusè exposuimus. Dices tamen: eo ipso, quod Deus velit prædeterminationem physicam ad actum prauum, ipsum etiam actum prauum virtualiter, & æquiualenter velle censetur ob connexionem essentialem, qua prædeterminatio cum actu prædeterminato connectitur: at entitas actus praui non minus connectitur cum eius malitia, imò multo magis, videlicet per identitatem realem: igitur Deus volens entitatem actus mali, eius etiam malitiam virtualiter, & æquiualenter velle censendus est: quod tamen in apertum Dei dedecus cedere videtur. Respondeo: Deus volens efficaciter prædeterminationem physicam ad actum prauum, ipsum etiam actum virtualiter, & æquiualenter velle tenetur; cum volitio efficax prædeterminationis incompossibilis sit cum nolitione efficaci actus prædeterminati. Cæterùm volitio inefficax Dei terminata ad entitatem physicam actus praui non est incompossibilis cum nolitione efficaci malitiæ moralis, cum qua identificatur: vnde Deus volens inefficaciter etitatem actus praui, eius malitiam virtualiter, & æquiualenter velle censendus non est.

22. Rursus iuxta hanc sententiam rectà intelligitur, qua ratione Deus per meram volitionem inefficacem operari ad extra simul cum arbitrio creato possit: esto se sol ad extra operari vi solius voluntatis inefficacis nequeat: cum enim actus liberi arbitrij non minus Deo, quàm ipsi arbitrio liber sit libertate indifferentiæ; vti supra cap. 3. prælibauimus: sanè Deus absque vlla volitione efficaci ad eum actum concurrere poterit: haud aliter ac homo ad actum sibi immediate liberum absque vlla volitione efficaci præuia determinare potest: quæ ratio non militat in Deo, vbi se solo operatur; eius enim sic operantis opera ei immediatè libera esse non debent. Præterea iuxta hanc sententiam rectè intelligitur, quatenus actus liberi nostri arbitrij liber esse possit: siquidem volitio diuina ad eum positiuè terminata inefficax est: quæ vero efficax in Deo ad illum concurrente est, non ad illum, sed ad carentiam impedimentorum terminatur: quæ certè carentia creaturæ libera non est.

CAPVT V.

An causa prima secundas ad operandum physicè prædetermine?

PAtres Dominicanæ Familiæ in ea sententia sunt, vt existiment, causas omnes secundas, antequam pro posteriori actu operentur, accipere à Deo aliquid intrinsecum; ratione cuius ad operandum excitentur, moueantur, & determinentur: calorem v. g. aliquid physicè sibi inhærens, quo ad producendum alium calorem prædeterminetur; & voluntatem præter cognitionem obiecti aliquid etiam physicum, & intrinsecum, quo ad amandum liberè prædeterminetur: hoc autem, quod causæ secundæ in actu secundo operaturæ à Deo præcipiunt, eius indolis, & naturæ adstruitur; vt eo posito, ne diuinitus quidem possit non operari causa secunda, cui imprimitur; eo vero deficiente neutiquam operari possit. Quare prædeterminatio physica à suis Authoribus vnanimi & pleno consensu appellatur: à nonnullis qualitas vitalis, nimirum illustratio aliqua intellectus, aut pia affectio voluntatis: ab aliis qualitas mortua, & non vitalis censetur. 23.

At vniuersa Societas Iesu contrariam sententiam sequuta est: & eiusmodi prædeterminationem physicam arbitrij libertatem euertere, sufficientiam gratiæ Dei de medio tollere, Deum authorem peccati constituere, causis necessariis superfluam esse, & Conciliis PP. Scripturis, & antiquis Scholasticis planè repugnare semper censuit. Delata est controuersia ad Summos Pontifices: & cum nostri modesta sententiæ suæ defensione contenti essent, nullamque contrariæ sententiæ notam, aut censuram molirentur; summo tandem orbis plausu, & Ecclesiæ emolumento obtinuimus; & sententiam nostram veiut tutam, catholicam, & ad hæreses nostri temporis profligendas vtilissimam defendi posse euicimus. Non vacat pro dignitate tractare quæstionem hanc celeberrimam, qua totius orbis gymnasia personant, præla lassantur, & ingenia torquentur: quare omissis Theologicis argumentis, eam philosophicè tantum tractare, solumque argumentum à libertare desumptum breuiter expendere animus est. Potentia libera est, quæ positis omnibus requisitis ad operandum, operari, & non operari potest: at voluntas prædeterminata, positis omnibus requisitis ad operandum, præcisè operari, 24.

neutiquam vero non operari potest: ergo voluntas prædeterminata ad operandum liberè operari nequit. Maior est definitio libertatis à nullo non recepta. Minor probatur: quia prædeterminatio physica est vnum ex requisitis ad operandum, & posita ea non potest voluntas non operari, cum essentialiter connexa sit cum operatione: igitur voluntas prædeterminata ad operandum liberè operari nequit. Mirum est, quantoperè torqueat hoc argumentum aduersarios, & quot modis eius vim eluctari conentur.

25. Respondent primò Thomistæ, posse voluntatem prædeterminatam non operari in sensu diuiso prædeterminationis, licet non in sensu composito; idque sufficere, vt liberè operetur: qua ratione homo liberè sedet, quamuis in sensu composito sessionis, siue dum sedet, non sedere nequeat: quia in sensu diuiso sessionis sedere potest. Contra tamen primò: quia non operari in sensu diuiso, sicut ad libertatem oportet, est posse diuidere, & tollere omne id, quod cum non operatione incompossibile est: qua ratione potest quis in sensu diuiso non sedere, sicut ad libertatem sessionis opus est; quia potest diuidere, siue tollere sessionem incompossibilem cum non sessione: at voluntas, iuxta aduersarios, diuidere prædeterminationem incompossibilem cum non operando eámve à se discutere nequit. Contra secundò: quia si sensus diuisus, & compositus prædeterminationis libertati consentaneus acceptatur pro hoc, quod est, posita prædeterminatione non posse voluntatem non operari; & ea non posita posse eam non operari, vti à Thomistis ante Alueldam, quidquid ipse obstrepat, semper hucusque vsurpatus fuit: si, inquam, ita accipiatur, non est, cur Beatus liberè Deum non amet: siquidem quamuis posita visione Dei, eum non amare nequeat; ea tamen sublata eum non amare potest; &, quod plus est, non est, cur belluis libertas non insit; quamuis enim sufficienter proposito obiecto, illud non appetere nequeant; sublata tamen ea propositione obiecti, illud non appetere possunt. Contra tertiò, & efficacissimè: quia Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. can. 4. sermonem habens de gratia efficaci, eamque cum libertate compossibilem esse contra Caluinum statuens, ita pronunciat: *liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum potest dissentire, si velit*: at posse dissentire gratiæ efficaci, est posse non operari in sensu composito illius: siquidem in sensu diuiso gratiæ efficacis, eaque non existente, ei dissentire nequit voluntas, quantumuis non operetur: sicut præcepto non posito, ac non existenti nemo contrauenire, illúdue violare potest: igitur voluntas potest non operari in sensu composito gratiæ efficacis: cum ergo gratiam efficacem in prædeterminatione physica aduersarij collocent, sanè voluntas, &c.

26. Tandem ea solutio à nostris confutari solet: quia voluntatem prædeterminatam non operari, est componere carentiam operationis cum prædeterminatione ad operandum: ergo posse voluntatem prædeterminatam operari, est posse componere carentiam operationis cum prædeterminatione. Antecedens à Thomisticis admittitur, nec ab vllo mentis compote negari potest. Consequentia est euidens: quia posse definitum, est posse definitionem: at voluntatem prædeterminatam non operari, & componere carentiam operationis cum prædeterminatione sunt essentialiter idem, & se habent, sicut definitum & & definitio: ergo posse vnum, est posse alterum. Tum à paritate: quia hæc consequentia est euidens: esse hominem, est esse animal rationale: ergo posse esse hominem, est posse esse animal rationale: ergo etiam superior consequentia euidens est: tum sic, voluntatem prædeterminatam ad operandum posse non operari, est posse componere carentiam operationis cum prædeterminatione: at voluntas prædeterminata ad operandum potest non operari, aliàs libera non esset: igitur potest componere carentiam operationis cum prædeterminatione, vel, quod perinde est, in sensu composito prædeterminationis non operari, quod tamen impossibile est.

Secundò alij respondent, voluntatem posita prædeterminatione ad operandum, siue ex suppositione prædeterminationis non posse non operari; & tamen liberè operari: eo quod eiusmodi suppositio non sit simpliciter antecedens, neque prædeterminatio sit actus primus ad operationem, sed actus quidam medius inter actum primum, qui in voluntate proximè expedita ad vtrumlibet consistit, & actum secundum, qui in ipsa operatione consistit: quare sicut homo liberè sedet, licet ex suppositione, quòd sedeat, non sedere nequeat: videlicet quia ea suppositio simpliciter antecedens non est, sed potius simpliciter consequens: ita similiter, &c. Contra tamen primò: quia D. Thomas, à quo aduersarij ne latum quidem vnguem se discedere profitentur, actum adæquatè diuidit in primum, & secundum 1. part. quæst. 48. art. 5. ibi: *actus autem est duplex, primus & secundus: actus quidem primus est forma, & integritas rei: actus autem secundus est operatio.* & quæst. 1. de potentia art. 1. ibi: *sciendum quod potentia dicitur ab actu: actus autem est duplex, scilicet primus, qui est forma; & secundus, qui est operatio*: igitur si Angelico Doctori standum est, actus omnis medius inter primum, & secundum commentitius est: ac proinde in eiusmodi actu prædeterminatio collocari nequit. Et quidem mirari satis non possum aduersarios, qui nomen scientiæ mediæ, scientiæ conditionatorum re ipsa in Deo existenti accommodatum tantoporè respuunt; actum tamen medium nusquam apud antiquos vsurpatum amplectuntur. 27.

Contra secundò: quia prædeterminatio physica constituit voluntatem proximè expeditam ad operandum, eique sic expeditæ neutiquam superaddi potest, vt aduersarij nituntur: igitur non est actus medius inter voluntatem proximè expeditam, & eius operationem. Antecedens suadetur: quia vt voluntas operetur, nihil aliud præuiè requiritur, quam vt sit proximè expedita ad operandum: quidquid enim aliud excogitari potest, superfluum, & commentitium est: at, vt voluntas operetur, prædeterminatio præuiè requiritur, vt aduersarij omnes fatentur: igitur prædeterminatio voluntatem proximè expeditam ad operandum constituit. Confirmatur, & declaratur: cognitio est actus primus respectu amoris, & non actus medius inter voluntatem potentem amare, & ipsum amorem: non 28.

alia

alia ratione, nisi quia cognitio antecedit natura amorem, ad eumque intentionaliter aut mouet, aut determinat: at prædeterminatio physica præcedit natura operationem, ad eamque physicè non solum mouet, verum etiam determinat: quæ duo & ab ipsis aduersariis admittuntur, & vel ex ipsa prædeterminationis etymologia perspicuè colligi possunt.

29. Contra tertiò: quia vt actus ille medius admittatur, in eoque prædeterminatio physica collocetur, id omne ad tuendam libertatem inutile, & insufficiens est: siquidem quamuis actio sit actus quidam medius inter causam, & effectum; tamen si actio essentialiter connexa cum effectu, non esset in potestate causæ, nec hæc eam ponere, aut non ponere potest; sanè effectus causæ liber esse non posset, vt manifestum est: igitur quamuis prædeterminatio physica essentialiter connexa cum actione sit actus medius inter causam, & actionem; si tamen ea in potestate causæ non sit, nec eam ponere, aut non ponere possit: sanè actio causæ libera esse non poterit: at prædeterminatio physica non est in potestate voluntatis, nec voluntati eam ponere, aut tollere pro libito integrum est: igitur actio prædeterminata voluntati libera esse non potest.

30. Tertiò alij respondent prædeterminationem non esse suppositionem simpliciter antecedentem, sed quodammodo consequentem: quia licet antecedat actum bonum in genere causæ efficientis, eum tamen subsequitur in genere causæ materialis, siue dispositiuæ: eo quod actus bonus à Deo prædeterminatus sit dispositio, qua homo ad eam prædeterminationem à Deo accipiendam disponitur: vnde licet supposita prædeterminatione non possit voluntas non operari, tamen liberè operabitur. Contra tamen primò: quia mutua illa prioritas in diuerso genere omninò repugnat, vt supra tract. 4. fusè ostendimus. Contra secundò: quia iuxta hanc solutionem ideo vnus homo, & non alius haberet physicam prædeterminationem, siue gratiam efficacem; quia vnus, & non alter ad eam libere se disponere voluit: quare cum vnus, & non alter conuertitur per gratiam efficacem, vnus se ab alio non solum in actu secundo, verum etiam in actu primo discernit. Quorsum ergo contra nos verba illa Pauli: *quis est, qui te discernit?* aduersarij ingeminant? cum iuxtà ipsos vnus homo se ab alio in actu primo discernat, & in nostra sententia solum in actu secundo homo se discernat: & iuxta ipsos efficacia gratiæ in actu primo in potestate voluntatis sit, iuxtà nos vero solum reddere efficacem eam in actu secundo voluntatis arbitrio subditum sit. Aut cur sequentibus Pauli verbis: *quid gloriaris, quasi non acceperis* contrà nos, quasi contra fautores liberi arbitrij tantopere glorientur? cum ipsi longè plus, quàm nos libero arbitrio deferant; & consequutionem gratiæ, quæ efficax est, in potestate & merito voluntatis statuant, quam tamen nos soli Deo acceptam referimus. Parco aliis argumentis ne longus sim.

31. Quartò alij respondent, voluntatem prædeterminatam posse non operari posita prædeterminatione, & cum ea carentiam operationis componere: cæterùm infallibiliter operaturam, & carentiam operationis cum prædeterminatione nunquam composituram. Contra tamen; quia prædeterminatio physica ad operandum, aut essentialiter, siue cum operatione connexa est: & ita est essentialiter, & physicè incompossibilis cum carentia operationis: ac proinde compositio carentiæ operationis cum prædeterminatione essentialiter repugnat: eo autem ipso quod essentialiter repugnet, ad eam nulla potentia dari potest: aut prædeterminatio physica non est essentialiter connexa cum operatione, sed tantum moraliter: eo quod difficultas cohibendi operationem posita prædeterminatione tanta sit, vt facta ea suppositione infallibiliter cohibenda non sit: & sic prædeterminatio illa non physica erit, sed moralis; de qua inter nostros Authores, & Thomistas in præsenti minimè controuertitur: & de qua facile probari posset iuxta superiora eodem modo tollere libertatem moralem, quo prædeterminatio physica libertatem physicam tollit.

Quintò alij respondent, potentiam liberam esse, non quæ indifferentia subiectiua potest operari, & non operari, positis omnibus requisitis; sed quæ indifferentia obiectiua potest operari, & non operari, positis omnibus requisitis; id est, quæ iis positis habet iudicium indifferens, quo vtramque contradictionis partem cognoscat: cum ergo cum prædeterminatione physica eiusmodi iudicium indifferens cohæreat, sanè cum ea libertas cohærere poterit. Verùm hæc solutio merito ab ipsis Thomistis iam deseritur: quia iudicium indifferens cum necessitate coniuncta esse potest, & se solo libertatem non adstruit: qua ratione quamuis humanitas Christi habeat iudicium indifferens boni, & mali; ad bonum tamen, & malum libera non est, sed vi vnionis hypostaticæ ad bonum necessitata: igitur quamuis voluntas prædeterminata ad operandum habeat iudicium indifferens circa operationem, & non operationem; non ob id liberè, sed potius necessariò operabitur. 32.

CAPVT VI.

Argumenta contraria soluuntur.

OBiiciunt primò aduersarij plura loca Aristotelis, in quibus asserit, Deum esse primum motorem, primam causam primum liberum: ergo quia Deus prius natura mouet, causat, & liberè producit operationem creaturæ, quam ipsa eam operationē ponat: at id, per quod Deus prius natura, quā existat operatio creaturæ, eam causat, & liberè producit, & ad eam efficaciter mouet, siue determinat, prædeterminatio physica est. Respondeo, Deum dici primum motorem, primam causam, primumque liberum respectu cuiusuis operationis, & actionis creatæ: non quod actio Dei actione creaturæ prior natura sit, eamque naturaliter producat, cum vtraque actio eadem realiter sit, sed quod actio Dei prior dignitate sit actione creaturæ, sumpta actione in concreto: videlicet quia Deus per actionem sibi cum creatura communem principalius, & dignius effectum producit, quam creatura: eaque actio Deo magis, quam creaturæ adscribenda est. Obiiciunt secundò plura D. Thomæ loca, in quibus docet Deum mouere, applicare, & adiuuare causas 33.

causas secundas ad operandum, præsertim q. 3. de potentia art. 7. ad 7. vbi expressè addit, causam primam addere secundæ virtutem aliquam quasi instrumentariam, qua ad agendum compleatur: at hæc intelligi nequeunt absque eo, quod Deus causas secundas ad operandum prædeterminet.

34. Verùm quàm longè absit D. Thomas à physica prædeterminatione eruditè ostendit Petrus à Sancto Ioseph ordinis Cisterciensis in aureo illo libello, quem ita inscripsit; *Defensio Sancti Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici aduersus Recentiores quosdam Theologos, qui prædeterminationem physicam ad actus liberos illi falsò affingunt:* nobis sufficiat illud testimonium D. Thomæ in 2. distinct. 38. quæst. 1. art. 1. ibi: *ipsa autem potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura; sed quod determinatè exeat in hunc actum, vel in illum non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate:* tum ita, quod voluntas exeat in hunc actum, non est ab alio determinante: ergo nec ab alio prædeterminate, cum prædeterminatio determinationem includat. Quare quod ait sæpe numero D. Thomas, causam primam mouere, adiuuare, & applicare secundam ad operandum de solo concursu comitanti exponendum est: quod autem ait, causam secundam accipere à causa prima virtutem aliquam superadditam ad operandum, ab eo retractatum fuit 1. p quæst. 105 & 3. contra gentes cap. 7. vt rectè notat Suarez lib. 1. de concursu Dei cap. 11. n 6. & 7. esto autem retractatum non fuerit, nobis negotium non facessit: siquidem loco citat. tantum asserit D. Thomas eiusmodi virtutem superadditam causæ secundæ eam ad operandum complere, neutiquam vero eam cum operatione essentialiter connexam esse: vnde prædeterminatio physica censenda non est.

35. Obiiciunt tertiò: à principio indifferenti, vt indifferens est, nequit oriri determinatio: at voluntas ad operandum, & non operandum indifferens est: ergo ipsa se determinare non potest, ac proinde à Deo prædeterminari debet. Verùm maior argumenti, quamtumuis parœmiæ nomine personata, negari debet, eamque falsam esse perspicuum est: tùm quia voluntas Dei est omninò indifferens ad volendum, & non volendum: & tamen ipsa se determinare ad alterutrum potest: siquidem ab alia causa superiori prædeterminari nequit: tum quia voluntas est indifferens ad peccandum, vel non peccandum: & tamen ad peccandum non à Deo, sed à se determinatur. Obiiciunt quartò: auxilium gratiæ efficax intrinsecè, & essentialiter efficax est: igitur ad consensum physicè prædeterminat. Antecedens probatur: tum quia maius beneficium confert Deus ei, cui auxilium efficax confert, quàm ei, cui inefficax confert: at si auxilium gratiæ efficax intrinsecè, & essentialiter efficax non esset; sed potius ad inefficaciam, & efficaciam indifferens, haud secus ac auxilium gratiæ inefficax indifferens est, non conferret Deus maius, sed æquale beneficium ei, quem efficaciter vocat, quàm ei quem inefficaciter vocat. Tum quia, si auxilium gratiæ efficax essentialiter tale non est, & inefficax esse potest, cum duobus auxiliis intrinsecè, & entitatiue æqualibus vnus homo conuerti, & alter non conuerti poterit: vnde vnus homo se ab altero discernere poterit; contra illud Pauli: *quis est, qui te discernit: quid habes, quod non accepisti,* &c.

Respondeo negato antecedenti. Ad eius primam probationem: quantumuis auxilium gratiæ intrinsece, & essentialiter efficax non sit, facilè tamen exponi potest, quatenus Deus maius beneficium conferat ei, qui conuertitur, quàm ei, qui non conuertitur: eique cui gratia efficax; quàm cui inefficax tribuitur: siquidem Deus vni confert auxilium gratiæ, cum quo præuidit per scientiam mediam eum conuertendum, si vocetur; & alteri auxilium gratiæ, cum quo eum minimè conuertendum præuidit. Ad secundam probationem: Deus primario, & magis principaliter vnum hominem ab alio discernit: siquidem solus Deus gratuitò, & absque vllo merito, aut dispositione morali præuia ex parte hominis confert illi gratiam, qua cum eum conuertendum per scientiam mediam cognoscit; & ex suppositione gratiæ ipsam conuersionem magis principaliter efficit: alteri vero eiusmodi gratiam minimè largitur, nec in eo conuersionem operatur. Cæterùm ipse homo se ab alio secundariò, & minus principaliter discernit: eò quod gratiam sibi collatam non frustretur, pro eo, ac potest; sed potius ei consensum salutarem adiungat: quod tamen alter æquali gratia à Deo præuentus vitio suo non facit. Demum obiiciunt plura testimonia Scripturæ, quale est illud Prouerbior. 21. *cor Regis in manu Dei est, & quocumque voluerit, inclinabit illud.* & Ioan. 6. *nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit illum:* & Pauli ad Roman. 9. *non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* Quæ tamen, & similia testimonia non de motione physicè prædeterminante intelligenda sunt, sed de motione suauiter excitante cor hominis: efficaciter tamen, & infallibiliter ratione scientiæ mediæ, qua Deus conspicit, motionem illam suauem, & ad vtrumlibet indifferentem; si tamen hic, & nunc homini conferatur, ab eo consensum assequuturam. Verùm satis sit, primoribus labris hæc attigisse.

TRACTATVS IX.

De causa materiali, & formali.

CAPVT PRIMVM.

Quid sint causa materialis, & formalis, ac an dentur in rebus, & quæ proprietate?

CAVSA materialis est, quæ intrinsecè sustentat formam aliquam, cum eaque totum constituit. De qua id in primis disputandum est, an detur in rebus? Negant enim aliqui Recentiores hoc argumento ducti: anima rationalis naturaliter produci nequit, nisi in corpore, tametsi possit extra corpus conseruari: at hoc non obstante corpus non est causa materialis animæ rationalis, nec hæc ab illo in genere vllius causæ dependet: similiter ergo, quamuis reliquæ formæ materiales

les nec possint produci, nec etiam conseruari, nisi in corpore aliquo; non propterea à corpore vllo, tanquam à causa materiali dependebunt; nulla igitur est in rebus causa materialis: si qua enim esset, maxime respectu formarum materialium; non autem harum intuitu, vt positum est: nullarum ergo intuitu. Addunt in hac sententia esse sapiētissimum Lessium in opere de summo bono. Sed confutantur in primis authoritate Scholasticorum omnium, apud quos nihil celebrius, quam quadrimembris diuisio causæ in efficientem, finalem, formalem, & materialem. Et verò Lessius in contrarium adductus, re tamen vera non est contrarius: hoc enim ad summum velle potest, causam materialem esse impropriè causam: quod tametsi falsum sit, temerarium non est: cum tamen non nisi temerè dici posse videatur, nullam dari causam materialem: qua ratione temerarium esset asserere, nullam dari substantiam increatam: & tamen absque temeritate dici potest, substantiam increatam esse impropriè, & nobiscum analogicè substantiam, potiusque esse supersubstantiam, quàm substantiam propriè loquendo. Secundo refellitur eadem sententia; nostraque, & communis Doctorum suadetur ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 7. vbi statuit, gratiam esse vnicam causam formalem nostræ iustificationis: qui autem fieri potest, vt detur in rebus causa formalis sine causa materiali, cum altera sit correlatiuum alterius? Tertiò à priori id ipsum inferius constabit, cum ostenderimus, causam materialem esse propriè causam. Quartò tandem suadetur eneruatione argumenti in contrarium adducti: quod enim argumenti genus esse potest magis eneruе, quàm id, quod est à minori, siue minus verisimili ad maius, siue maiorem habens verosimilitudinem? At minus est dependere à corpore in solo fieri, quàm in fieri simul, & conseruari; minusque verisimile est, priorem illam dependentiam sufficere ad causam materialem, quàm posteriorem: quanquam ergo vi prioris dependentiæ materia non sit causa materialis animæ rationalis, inde tamen non nisi perperam argui poterit, eam non esse causam materialem, siue passiuam respectu formarum materialium. Deinde ad idem argumentum absolutè dici potest, cæteras omnes formas substantiales ab anima rationali distinctas, suaptè natura esse materiales, propterea quod nec produci, nec conseruari possint, nisi in corpore, siue materia: & tamen anima rationalis, salua fide catholica, dici non potest materialis, siue corporea; ex eo quod naturaliter nequeat primò produci, nisi in corpore: similiter ergo prior connexio aliarum formarum substantialium cum materia sufficiet, vt hæc sit earum causa materialis, siuè passiua: & nihilominus non sufficiet posterior connexio animæ rationalis cum corpore ad id, vt ab illo tanquam à causa materiali dependeat.

2\. Causa formalis est ea compositi pars, quæ ad illud principalius concurrit. Quæ definitio satis constat ex iis, quæ differuimus suprà lib. 2. tract. 1. cap. 5. ad finem, cum sermo esset de distinctione formæ à subiecto, siue materia. Eadem definitio colligitur etiam ex Aristotele in hunc modum definiente formam: *qua est ratio essentiæ:* cum enim ex duabus partibus vnione penetratiua copulatis, quælibet essentiam intrinsecè constituat, eiúsque ratio sit tam forma, quàm materia; sane forma siue causa formalis definiri nequit *ratio essentiæ* vtcunque, sed præcipua, & magis principalis ratio, siue pars essentiæ: nec nisi hoc pacto explicata definitio Aristotelica potest sustineri. Effectus formalis formæ, alius est intrinsecus, alius extrinsecus, nimirum prout forma subiecto intrinseca, vel extrinseca fuerit: aliusque est primarius, alius secundarius: effectus formalis primarius formæ est, quem forma per se, vel per accidens constituit: alius est secundarius, non quem forma constituit, sed quem media alia forma positiua, aut negatiua à se deriuata infert: qua ratione calidum est effectus formalis primarius caloris: siccum verò, aut non frigidum, effectus eius formales secundarij: effectus formalis primarius formæ diuinitus impediri posita forma nequit, secus vero effectus formalis secundarius; eo quod vna forma cum alia connexionem non essentialem, sed naturalem interdum sibi vendicet: prior effectus formalis à Deo suppleri nequit, secus verò posterior: Deus enim lignum calidum denominare nequit sine calore; sine eo tamen lignum dessiccare, aut non frigidum denominare potest.

Causam formalem dari in rebus, licèt negent Recentiores suprà memorati, nullo tamen iure negari potest. Quod suadetur primo ex communi consensu Scholasticorum. Secundo ex Concilio Trident. sess. & cap. superiùs citatis. Tertiò etiam probatur à priori, & vnà ostenditur, causam formalem esse non impropriè, vt aliqui putant, sed propriè & verè causam: siquidem causa formalis compositi substantialis, & per se influit esse in illud: at compositum substantiale, & per se est aliud adæquatè à forma, qua constituitur, vt suprà lib. 2. tract. 8. demonstratum manet: causa ergo formalis influit esse in aliud: est ergo verè & propriè causa, cum hæc definiatur *principium per se influens esse in aliud* iuxta dicta tract. 1. cap. 1. huiusmet libri: tantum ergo abest, vt non detur in rebus causa formalis, vt in causis strictè & propriè talibus ea sit numeranda. Rursus: ad rationem veræ, ac rigorosæ causæ satis est, vt aliquid influat esse in aliud quomodocunque, & saltem inadæquatè aliud à parte rei: sed albedo, verbi gratia verè fluit esse in album, cum ei suum esse communicet per identitatem, communicare autem, & influere in idem recidant: & aliunde album est inadæquatè aliud ab albedine: cur ergo albedo vera causa albi esse nequeat? Datur ergo in rebus causa formalis, eàque causæ rigorem, & proprietatem totam obtinet. Denique albedo tribuit esse finitum albo, cum se ipsam albo tribuat, & communicet: at quod alicui esse finitum tribuit, verè & propriè causa est, vt definientes causam in communi ostendimus: ergo &c. Atque de causa materiali, quod etiam propriè causa sit, iisdem rationibus rectè applicatis facilè potest probari: namque cum influit esse in totum substantiale per se, sanè ad aliud à se adæquatè distinctum concurrit: cum verò in totum per accidens esse influit, ac se ipsum per identitatem inadæquatam ei communicat, profectò ad aliud à se inadæquatè distinctum concurrit: Cur igitur vtrobique vera causa non sit? eo vel maximè, quod vtrique composito tribuat esse finitum. 3.

CAPVT II.

De causalitate causæ materialis, & formalis.

4. Mihi semper placuit cum Fonseca lib. 5. Metaphys. cap. 2. quæst. 1. sect. 4. & quæst. 2. sect. 2. & Conimbricensib. hic cap. 7. quæst. 8. art. 1. causalitatem materialem, siue passionem, qua subiectum formæ alicui subest, eámque intrinsecè sustentat, atque in genere causæ materialis causat, esse vnionem, qua ita vnitur formæ, eamque intrinsecè perficit, vt hæc absque illo naturaliter esse, aut conseruari nequeat. Probatur autem: quia si causalitas causæ materialis siue passio in prædicta vnione non consisteret, maximè quia in actione eductiua: at non in hac: igitur in sola vnione, prout a quauis distinguitur actione, siue effectione. Maior est aduersariorum, qui passionem, siue causalitatem causæ materialis collocant in actione productiua, siue effectiua formæ; in actione, inquam, eius genij, vt se ipsa sit vnio sui ad subiectum, in quo forma sit suscipienda. Minor autem elucescet infrà lib. 3. tract. 3 cap. 5. cum actionem eductiuam à passione, siue causalitate causæ materialis realiter distingui fuse probauerimus. Secundò suadetur eadem sententia: quia omnis alia causalitas passiua præter vnionem, qualem superius explicuimus, est inutilis, superflua, & absque vllo fundamento solido conficta, vt solutione argumentorum, quæ in contrarium obiici solent, iam iam ostendo.

5. Obiicies igitur primò: si vnio materiæ cum forma esset causalitas materialis, siue passio materiæ respectu formæ; sanè eiusmodi vnio esset ordine naturæ prior, & posterior, quàm forma. Consequens autem est absurdum, vt constat ex dictis superius tract. 4. cap. 2. Sequela probatur, quia in primis esset prior natura suo termino, vt citat. lib. 5. tract. 1. cap. 2. constabit: deinde esset posterior natura, quàm forma: siquidem ideo à priori datur vnio formæ cum materia, quia forma existit: non verò ideo forma existit, quia vnitur materiæ: igitur forma est prior natura, quàm eius vnio cum materia: ac proinde vnio est posterior, quàm forma

6. Obiicies secundò: si materia per vnionem in genere causæ materialis formam causaret, etiam ipsam vnionem per semet ipsam materialiter causaret: haud secus ac causa efficiens, quia per actionem effectiuam producit terminum, etiam ipsam actionem per semetipsam producit: at materia vnionem per vnionem ipsam materialiter non causat: ergo &c. Minor probatur: quia vnio diuinitus creari potest (quæ enim repugnantia in hoc esse potest) ac proinde sine dependentia à subiecto produci potest: quod si per se ipsam essentialiter in genere causæ materialis à subiecto dependeret, & hoc illam causaret; sanè sine hac dependentia produci; aut, quod perinde est, creari ne diuinitus posset. Obiicies tertio: si vnio esset causalitas materialis, siue passio; qua forma à materia penderet, prius natura forma, à causa efficienti, quàm à causa materiali in actu secundo penderet. Consequens est absurdum: ergo &c. Maior probatur: quia prius natura forma à causa efficienti producitur, quam materiæ vniatur; cum ideo vniatur, quia efficienter producta est: atque adeò si per vnionem à causa materiali pendet, prius natura à causa efficienti, quàm à materiali pendebit. Minor probatur: quia forma nequit intelligi existens, nisi dependenter ab omnibus suis causis ab ea præ requisitis, vt ex terminis notum videtur: igitur nequit intelligi existens in vno signo natura dependenter ab vna causa, & in alio posteriori ab alia causa; seu, quod perinde est, prius natura dependens ab vna causa, quàm ab alia.

Obiicies quartò: si causalitas causæ materialis, siue passio in vnione prout à nobis explicata consisteret; sanè Verbum diuinum in genere causæ materialis causaret vnionem hypostaticam, eàmque sustentaret, & pateretur: consequens est absurdum: ergo, &c. Maior perspicua est, quia vnio hypostatica intrinsecè vnitur Verbo; ita vt sine eo esse, aut conseruari naturaliter; &, quod plus est, diuinitus nequeat: igitur non est, cur Verbum eam in genere causæ materialis non sustentet, si in eiusmodi vnione causalitas materialis collocetur. Minor probatur: quia omnis causalitas materialis, siue passio coniuncta est cum mutatione eius, quod patitur, & causat materialiter aliud à se distinctum: at Verbum diuinum omnis mutationis, & vicissitudinis expers est, vt fide sanctum est: igitur & omnis passionis, siue causalitatis materialis: ac proinde vnionem hypostaticam pati, aut materialiter causare non poterit. Obiicies tandem ea, quæ adduci solent ad probandam passionem, siue causalitatem materialem ab actione eductiua realiter indistinctam esse: quæ sanè plura, & non facilia sunt. 7.

Ad primum respondeo: causalitas materialis, siue passiua materiæ respectu formæ à nobis in vnione collocata, est prior natura, quàm forma; non quoad esse formæ, sed quoad eius inesse, nimirum quoad denominationem vnitæ, quam intrinsece & essentialiter constituit, causatque: est vero posterior ordine naturæ, quàm forma quoad esse formæ, vt obiectio facta conuincit: quare penes aliud, & aliud, non verò penes idem est prior, & posterior natura, quam forma; in quo nulla est repugnantia. Dices tamen: sicut materia est prior forma quoad inesse formæ: idque satis est, vt absolutè dicatur materia causa passiua formæ, eaque prior: ita similiter forma est prior materia non secundum se, sed secundum eius subesse, siue quoad vnionem, qua materia formæ subest: cur igitur forma non dicitur absolutè causa formalis materiæ, eaque prior: iam ergo mutua prioritas toties à nobis impugnata in rebus concedenda est. Respondeo in primis, non inconuenit formam etiam dici causam formalem materiæ in sensu posito: ac per consequens materiam ac formam mutuo se priores, ac posteriores natura esse, non penes earum esse, sed penes earum inesse, & subesse. Hoc enim quid aliud est, quàm ambas esse priores vnione, qua copulantur? Quod autem alibi diximus, formam esse causam formalem solius compositi, non verò materiæ; id certè de materia quoad eius esse præcisè intelligendum est. Præterea responderi aliter potest, esse cur materia absolutè dicatur causa formæ, eáque prior potius, quam forma materiæ, causa, eaque prior: siquidem vnio per quam dicitur forma in esse, est etiam forma quædam: vnde materia cum sit causa formæ substantialis quoad illam vnionem, siue in esse: certè censetur causa formæ substantialis 8.

stantialis secundum esse aliquod formale illi additum, siue prout est forma completa: at verò vnio per quam materia dicitur subesse formæ, non est materia: vnde quamuis forma sit causa materiæ quoad illam vnionem, siue quoad subesse, non propterea erit causa materiæ quoad esse aliquod materiale, siue prout materia est, sed potius quoad esse formale; siue materiæ quoad formam aliquam additam: quod satis non est, vt absolutè dicatur causa materiæ.

9. Aliter etiam solui potest primum illud argumentum contrarium, ac valdè probabiliter dici, causalitatem materialem, qua materia causat formam, non suscipi in vtroque extremo, sed esse in sola materia, & priorem essentialiter forma: ac proinde materiam esse propriam causam non solum compositi, verum etiam formæ secundum se, siue penes eius esse. Itaque vnio, in qua eiusmodi causalitas materialis à nobis collocatur, reuera suscipietur tanquam in subiecto in materia duntaxat, & non in forma: quin potius respectu huius erit essentialiter prior, & non posterior: quam doctrinam problematicè defendi suprà lib. 2. tract. 7. cap. 5. Porrò autem huic posteriori solutioni nostræ non obstant causales suprà obiectæ, nimirum ideo forma vnitur, quia existit: non autem ideo forma è contrario existit, quia vnitur materiæ: siquidem ita comparatæ sunt, vt prior earum atque affirmatiua, sit vera à posteriori, & falsa à priori: posterior verò, & negatiua è conuerso sit falsa à posteriori, & vera à priori. Quod autem communiter opponi solet, vnionem non posse non recipi in forma, propterea quod ita intrinsecè afficiat, & perficiat illam, vt sine ea nullatenus esse, aut conseruari possit; quod ad receptionem, & causalitatem materialem sufficere videtur, vt exemplis accidentium omnium constat: hoc, inquam, opponi solitum facilè dilui potest, si dicamus ad causalitatem materialem non sufficere, quod proximè præmissum est, sed vlterius requiri, vt id quod subiectum necessario afficit, ac perficit; eo sit posterius in præuisione diuina: quamuis enim hanc posterioritatem suprà lib. 2. tract. 1. cap. 5. negauerimus esse necessariam ad subiectum denominationis; at probabile est aliter philosophandum esse, si sermo sit de subiecto inhæsionis, siue causalitatis materialis.

10. Ad secundum argumentum contrarium respondeo, vnionem ne diuinitus creari posse, idemque dicendum esse de reliquis modis, vt ostendetur infrà lib. 5. tract. 2. cap. 6. & quidem oppositum ab aduersariis non probatur, nec potest. Ad tertium respondeo; formam, aliúmve quemuis effectum posse prius prioritate naturæ dependere ab vna causa, quam ab alia: sicut omnium consensu effectus prius prioritate dignitatis ab vna causa, quà ab alia pendere potest: nec verò effectus in quouis instanti naturæ dependenter ab omnibus suis causis, & requisitis existens intelligi debet; sed satis est, vt in quocunque instanti reali existat in eo dependenter ab omnibus causis ad eum requisitis existat. Ad quartum respondeo, ad rationem causalitatis materialis opus esse, vt ea subiectum intrinsecè perficiat, & compleat; & hanc conditionem in definitione causalitatis materialis subaudiendam esse: cum ergo Verbum diuinum, eo quòd infinitè perfectum, & completum sit, per vnionem hypostaticam à se realiter distinctam intrinsecè perfici, & compleri nequeat; sanè eam pati, aut in genere causæ materialis sustentare non poterit. Aut dicito, Deum causare in genere causæ materialis vnionem hypostaticam absque vlla tamen mutatione sui, eo quod ab illa de nouo intrinsecè perfici, aut compleri nequeat: quod enim causare aliquid in genere causæ materialis imperfectionem, aut mutationem ex genere suo non arguat, atque adeo actu, & re ipsa Deo conueniat, expressè docet Pater Fonseca lib. 5. Metaphys. cap. 2. quæst. 11. à sect. 1. Ad vltimum argumentum contrarium inferius lib. 5. tract. 3 cap. 5. fiet satis.

Hactenus de causalitate materiali, siue passiua materiæ respectu formæ: quod autem attinet ad causalitatem materiæ, qua materia compositum constituit, ferè omnes censent eam esse vnionem, qua formæ vnitur: Verùm distinguendum est: aut enim comparatur materia cum toto per accidens, quod constituit; & causalitas materialis, qua huiusmodi totum causat in vnione eius cum forma accidentaria sita sit: quum implicet, materiam huic numero formæ accidentariæ albedini verbi gratia, vniri, quin hoc numero album ex iis resultet; eo quod hoc numero album in hac materia, hac albedine & hac vtriusque vnione essentialiter consistat: igitur vnio materiæ cum forma ob eiusmodi connexionem, & determinationem causalitas materiæ respectu totius per accidens censenda est. Aut comparatur materia cum toto per se, & substantiali: quod ex eo, & forma resultat; & respectu huiusce totius causalitas materialis, vnio materiæ non cum forma, sed cum ipso toto, à quo realiter distinguitur, censeri debet: cum enim possint existere in rerum natura hæc numero materia, & hæc numero forma, earúmque hæc numero vnio, quin ex iis hoc numero totum substantiale, & per se verbi gratia, hic numero homo resultet; sanè in eiusmodi vnione talis resultantia, siue causalitas materialis collocanda non est; ac proinde in sola vnione materiæ cum ipso toto debet collocari. Quo autem pacto cum hac doctrina cohæreat, totum substantiale & per se non generari, sed creati constabit inferius lib. 5. tract. 2. cap. 6. Ex dictis intelliges, quid dicendum sit de causalitate causæ formalis: siquidem respectu totius per accidens, à quo tantum in adæquatè distinguitur forma, non est assignabilis alia causalitas, quàm eius vnio cum subiecto: at totum substantiale, & per se causat per vnionem sui, non tam cum subiecto, quàm cum eiusmodi toto, vt proximè dictum, declaratúmque est in simili. 11.

***

TRA

TRACTATVS X.

De Causa Finali.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit Causa Finalis?

1. Inis ab Aristotele, & reliquis Philosophis definiri solet: *cuius gratia, vel propter quem aliquid fit*, vbi animaduertendum est, ly *fit* intelligi non debere de actione physica, vt communiter intelligi consueuit: Deus enim semetipsum propter se, & gratia sui amans se sui amoris finem sibi præstituit: haud secus ac homo semetipsum propter se amans amoris sui finis est: at amor, quo Deus semetipsum absolutè amat, physicè fieri nequit; imò amor eius relatiuus, quod plus est, fieri nequit, quantumuis produci possit: ergo ly *fit* in definitione finis de actione physica,& propria intelligendum non est, sed de sola actione intentionali, & affectiua; ita vt definitio sit hæc: Finis est, propter quem aliquid amatur: quo sensu intellecta Deo, & creaturis vniuocè, & propriè conuenire poterit. Finis diuidi consueuit in finem *qui*, & finem *cui*: finis *cui* est persona, cui bonum aliquod cupimus: finis *qui* est bonum ipsum, quod alicui cupimus: vnde cum amico ægroto salutem cupio, amicus est finis *cui* eiusmodi desiderij, & sanitas finis *qui*. Doctores Nominales censent, solùm finem *cui* propriè finem esse; quia id est propriè finis, in quo voluntatis intentio sistit, & qui propter se, & non propter aliud amatur: at intentio voluntatis non sistit in fine *qui*; propter se sed propter finem *cui* amatur: ex solo enim amore, & complacentia amici salutem ei expto, alioquin non magis salutem, quàm ægritudinem desideraturus. Verùm finem *qui* propriè finem esse Aristoteli, & reliquis Philosophis magis consentaneum est; apud quos nihil frequentius, quam finem esse primum in intentione,& vltimum in executione: & formam esse finem generationis, non verò ipsius generantis: quæ,& similia de solo fine *qui* intelligi possunt. Ad rationem oppositam respondeo, intentionem voluntatis sistere in fine *qui* velut exequibili; cùmque propter sui,& non propter alterius executionem amari: quod satis est, vt in suo genere finis esse,ac dici possit.

2. Illud autem rationi contrariæ detulerim, finem *cui* principaliorem esse, ac magis, & principalius amari, quàm finem *qui*: quia hic, quantumlibet propter se in suo genere ametur, tamen absolutè, & simpliciter propter finem *cui* amatur: cum tamen finis *cui* propter finem *qui* neutiquam ametur; nec enim amicum esse amo, vt sanus sit. sed eum sanum esse cupio, vt absolutè sit, & viuat. Dices: cum per actum spei summum bonum mihi desidero, summum bonum est finis *qui*. ipse verò sum finis *cui*: at per eum actum summum bonum à me magis amatur, quàm egomet ipse,& non è conuerso: aliàs si is actus bonum creatum magis, quam summum, & increatum bonum amaret, inordinatus esset. Verùm quemadmodum actus misericordiæ verbi gratia bonum creatum actualiter, & explicitè attingit, nimirum subleuationem alienæ miseriæ; summum verò bonum non nisi habitualiter,& implicitè attingit, quatenus in illud per actum charitatis à se distinctum referibilis est; ac proinde magis amat bonum creatum, quàm increatum; & tamen ob id inordinatus non est: ita similiter actus spei, quo summum bonum mihi cupio, atque in votis habeo, inordinatus non erit; quamuis per eum me metipsum magis, quàm summum bonum amem.

Finis secundò diuidi consueuit in finem intrinsecum, quem videlicet actus immediatè attingit; & extrinsecum, quem actus non immediatè, & per se, sed medio alio actu, aut à se deriuato, aut se priori, suique principio attingit: quid autem sit, vnum actum ab alio oriri, & dirigi inferius ex professo ostendam. Hinc aliqui deducunt cum P. Ripalda lib. 3. de ente supernaturali disp. 50. sect. 2. actum bonum, & supernaturalem etiam à fine aliquo turpi extrinsecè volito simpliciter vitiari posse: vt cum quis ex intentione vanæ gloriæ venialiter mala ad confessionem Sacramentalem accedit: in eo enim euentu confessio sacrilega nullo iure censenda est, atque adeo bona, & supernaturalis est; cum tamen à fine inanis gloriæ quem extrinsecè respicit, propriè mala & turpis non esse nequeat. Quod autem communiter responderi consueuit, in ea hypothesi solam confessionem externam extrinsecè vitiari,& ob finem extrinsecum vanæ gloriæ fieri, attritionem verò internam bonam,& supernaturalem ad eiusmodi finem nullo modo conducere, nec ob illum extrinsecè elici, ab eóve vitiari: hoc, inquiunt præfati authores, momenti non est; siquidem esto attritio interna, & supernaturalis ad finem inanis gloriæ, bonámque opinionem apud confessarium assequendam immediatè,& directè non conducat; mediatè tamen & indirectè ad eum finem conducit: confessio enim externa ad eum immediatè, & directè conducit: attritio autem ad confessionem externam ponendam conducit immediatè,& directè; quia sine illa hic & nunc confessio non poneretur; nec pœnitens confessionem externam sacrilegam, & attritione interna minimè informatam vanæ gloriæ,& opinionis gratia vllatenus eligeret: quare de primo ad vltimum, vt aiunt, attritio interna ad finem vanæ gloriæ, & opinionem bonam consequendam mediatè conducit; ac proinde ab illa extrinsecè quidem, sed tamen propriè vitiari poterit. Hæc Ripalda & alij. Quos ego verissime opinari opinor: qua parte statuunt, actum bonum, & supernaturalem oriri posse à fine prauo, quem non respiciat intrinsecè, sed tantum extrinsecè. At quod aiunt, eum ab illo propriè, ac simpliciter vitiari, id mihi valde displicet. Deus enim nequit esse author vllius effectus propriè mali, in eóve complacere: at non potest non esse author actus boni,& supernaturalis, in eóque complacere: haud ergo potest actus bonus, & supernaturalis denominari propriè malus ratione finis mali, quem extrinsecè respicit. Quapropter ab eo non nisi secundum quid,& impropriè vitiosus poterit denominari, vt agens de act. human. ex professo ostendi. 3.

CAP

CAPVT II.

An finis moueat ſecundum eſſe reale, vel potius ſecundum eſſe intentionale; & an cauſa finalis ſit propriè, & ſtrictè cauſa?

4. AVt, quod perinde eſt, in quo eſſe; reali, vel intentionali; bonitate cognita, & amata, vel potius cognitione ipſa,& amore ſita ſit virtus motiua,& cauſatiua finis, cauſave finalis? Prima ſententia eſt,virtutem motiuam, ſeu cauſatiuam finis,cauſàmve finalem non in eſſe reali,& phyſico,ſed in ſolo eſſe intentionali ſitam eſſe: haud ſecus ac cum aqua calida calefacit, virtus calefactiua, totàque ratio calefaciendi non in entitate aquæ,ſed in calore conſiſtit. Ita Auicenna 6. Metaphyſ. cap. 5. Hurtadus de anima diſp. 13. ſect. 3. Soncinas 5. Metaphyſ. quæſt. 3. & cum eo perplures Thomiſtæ, præſertim neotherici. Secunda ſententia eſt,virtutem cauſatiuam,& motiuam finis, cauſamve finalem in ſolo eſſe reali, & phyſico finis conſiſtere,& eſſe apprehenſum,ſiue apprehenſionem bonitatis obiectiuæ finis eſſe meram conditionem, ſine qua bonitas obiectiua non moueret: haud aliter ac applicatio ignis; eiuſque verſus paſſum approximatio non tam eſt virtus effectiua, cauſave efficiens, quàm mera conditio, ſine qua ignis non efficeret. Ita Auerroës 11. Metaphyſ. commento 36. Scotus in 1. diſt. 1. quæſt. 4 Caietanus, & Ferrara, Okamus, & Gabriel, Suarez, Arriaga, & alij. Verum inter has ſententias extremè oppoſitas media quædam eligenda eſt, & virtus motiua, ſeu cauſatiua finis, cauſàque finalis,ſiue motiua, nec in ſolo eſſe reali, nec in ſolo eſſe intentionali, ſed in vtroque collocanda eſt.

5. In primis cognitionem ipſam ſanitatis verbi gratia rationem cauſæ finalis,& motiuæ ſortiri,& ad amorem finis,& mediorum ſimpliciter mouere ſuadeo. Primò: quia mouere intentionaliter voluntatem ad amandum, eſt eam intentionaliter dirigere ad amandum: haud ſecus ac dirigere phyſice ſagittam verbi gratia eſt eam mouere,& verſus ſcopum aliquem impellere: at cognitio bonitatis obiectiuæ finis ad eius amorem dirigit: ergo & mouet; ac proinde rationem cauſæ motiuæ,& finalis ſibi vendicat. Secundo, quia omnium conſenſu præmiſſæ ad concluſionem mouent: ergo à ſimili cognitio finis, &c. Tertiò, quia gratia præueniens hominem ad conſenſum mouet, iuxta illud Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 16. can. 4. *ſi quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nil cooperari*, &c. at gratia præueniens in illuſtratione intellectus, & pia affectione voluntatis conſiſtit: igitur illuſtratio intellectus, ſiue cognitio alicuius bonitatis obiectiuæ, & finalis propriè mouet.

6. Rurſus bonitatem obiectiuam finis ad amorem ipſius finis, & mediorum ad finem conferentium mouere, ac rationem cauſæ motiuæ, & finalis ſibi vendicare ſuadeo. Primò, quia id mouet voluntatem ad amorem mediorum, cuius gratia voluntas media eligit: at gratia bonitatis obiectiuæ, finis verbi gratia ſanitatis ſecundum eius eſſe reale voluntas media ad ſanitatem vtilia eligit: ergo &c. Minor perſpicua eſt, quia voluntas non eligit media ad conſequendam cognitionem ſanitatis,ſiue gratia illius,vt pote quæ ſine mediis præhabetur, & quæ eſto adſit, ad leuandam ægritudinem inutilis eſt: igitur voluntas ad conſequendam ipſam ſanitatem, & gratia ſanitatis ſecundum eius eſſe reale media eligit. Secundo,quia obiectum voluntatis in motiuum, & terminatiuum diſſecari conſueuit: ſicut ergo obiectum ſecundum eſſe reale.& phyſicum amorem terminat,ita etiam ſecundum idem eſſe eum mouere poterit; atque adeò finis ſecundum eſſe reale,&c. Tertiò, quia in creatis id,quod eſt finis voluntatis rationem cauſæ motiuæ, & finalis ſuo quaſi iure ſibi aſſerit; ſicut quod eſt materia, rationem cauſæ materialis; & quod eſt forma, rationem cauſæ formalis ſibi vindicat: at ſanitas verbi gratia ſecundum eſſe reale finis voluntatis eſt; ſiquidem finis eſt id,quod propter ſe amatur, & cuius gratia cætera amantur: ſanitas autem ſecundum eſſe reale propter ſe amatur, & propter eam ſecundum eſſe reale obtinendam media amantur.

7. Obiicies tamen primò pro prima ſententia initio capitis memorata: Cum quis finem impoſſibilem,& chimæricum,alium Deum verbi gratia amori ſuo præſtituit, eiuſmodi finis voluntatem mouet: at non ſecundum eſſe phyſicum,& reale, quo prorſus deſtituitur: ergo duntaxat ſecundum eſſe cognitum, fictumvè. Rurſus omnis cauſa,ſiue virtus cauſatiua exiſtentiam ad cauſandum poſtulat; at vt finis moueat; & in genere cauſæ finalis ad electionem mediorum concurrat, non petit exiſtere ſecundum eſſe reale; &, quod plus eſt, non poteſt: aliàs electionem mediorum exiſtentia per ea intenta anteuerteret: igitur finis ſecundum eſſe reale, & phyſicum rationem cauſæ finalis, ſiue motiuæ ſibi non vendicat, ſed præcisè ſecundum eſſe cognitum,& intentionale, quod nunquam non exiſtit, quoties finis mouet, munuſq; cauſæ finalis exercet Præterea id cenſeri debet virtus cauſatiua finis, ſiue cauſa finalis,& motiua, per quod conſtituitur formaliter finis in ratione finis: at finis conſtituitur formaliter in ratione talis per ſolam cognitionem, & amorem,ſiue per ſolum eſſe intentionale: ergo &c. Maior perſpicua videtur. Minor probatur: quia idem eſt, aliquid eſſe finem,ac eſſe cognitum, & amatum propter ſe: at cognitum,& amatum propter ſe conſtituitur formaliter in ratione talis per ſolam cognitionem, & amorem: ergo etiam in ratione finis. Ad primum reſpondeo, per eſſe phyſicum,& quodammodo reale à nobis intelligi eſſe ſaltem inadæquatè diſtinctum à cognitione,& complacentia: hac autem ratione finis chimæricus ſortitur eſſe phyſicum,quod cauſa finalis eſſe poſſit. Ad ſecundum reſpondeo,maiorem in ſolis cauſis phyſicis veram eſſe,cauſamque finalem, ſiue intentionalem ex genere ſuo neutiquam poſtulare exiſtentiam ad hoc,vt cauſet. Ad tertium reſpondeo, aliquid eſſe finem eſt illud eſſe bonum,cognitum,& amatum propter ſe: at aliquid eſſe bonum cognitum,& amatum propter ſe conſtituitur formaliter non ſolùm per cognitionem, & amorem,eſſe ve intentionale,ſed etiam per bonitatem ſibi intrinſecam,& eſſentialem, ſiue per eſſe reale: quare maior argumenti concedenda, minor verò neganda eſt.

8. Obiicies pro ſecunda ſententia initio capitis propoſita:

propoſita: id ſolum eſt cauſa finalis,& motiua,ſiue virtus cauſatiua finis, quod eſt formaliter finis: haud aliter ac id ſolùm eſt cauſa materialis, aut formalis,quod forma, & materia, ſiue ſubiectum eſt: at ſola ſanitas verbi gratia ſecundum eſſe reale,non verò cognitio ſanitatis eſt formaliter finis: ſiquidem id ſolùm eſt formaliter finis, quod voluntas primò intendit, ſanitas autem, non eius cognitio à voluntate intenditur. Deinde mouere eſt aliò impellere: at bonitas obiectiua finis voluntati propoſita eam ad ſe trahit,eámque aliò non impellit, in quo differt à veritate obiectiua: ergo bonitas illa voluntatem non mouet; ac proinde, &c. Ad primum reſpondeo in primis,non ſemper id ſolum, quod finis eſt, rationem cauſæ finalis ſortitur: ſicut etiam non ſolum id,quod materia eſt, aut etiam materia conſtat, rationem cauſæ materialis ſubit: ſiquidem animus, & Angelus cauſæ materiales ſuarum proprietatum, & accidentium à nobis admittuntur, cum tamen neuter materia ſit, eâue coaleſcat. Vnde quamuis ſola bonitas obiectiua finis ſit, non verò eius cognitio, & complacentia; non propterea ſola illa cauſa finalis cenſenda. Deinde verum eſto, ſi mauis, id quod finis eſt,rationem cauſæ finalis ſubire: cæterum illud etiam quod formaliter finem conſtituit, cauſa finalis dici debet: cum ergo cognitio, & complacentia finis finem formaliter conſtituat, cauſa finalis dici poterit: at hæc ratio non militat in materia,& forma,cum nihil materiam formaliter conſtituat, quod materia non ſit. Ad ſecundum reſpondeo, mouere eſt impellere quomodolibet,& ſiue ad ſe, ſiue ad aliud: qua ratione magnes ferrum mouere dicitur, quamuis illud non aliò, ſed verſus ſe impellat.

9. Porro autem, vt ad dubium titulo capitis ſecundo loco poſitum deueniam, cauſam finalem eſſe propriè, ſtrictéque cauſam ſuadeo: ſiquidem finis in tantum cauſat, in quantum per cognitionem,aut amorem cauſam efficientem ad agendum mouet,& applicat: at hoc pacto mouere, & applicare eſt verè cauſare: igitur cauſa finalis vera cauſa eſt. Minor probatur: quia mouere cauſam efficientem ad productionem effectus eſt mouere ad exiſtentiam effectus à cauſa efficienti; ac proinde abſolutè mouere ad exiſtentiam effectus: at mouere abſolutè ad exiſtentiam effectus eſt tribuere exiſtentiam effectui, ſiue influere exiſtentiam in effectum: ergo cauſa mouens,& applicans cauſam efficientem ad productionem effectus verè influit eſſe in effectum, ſiue in eſſe effectus verè influit, ſicut ad rationem veræ cauſæ requiritur. Confirmatur, & declaratur: effectus verè pendet à cognitione, & amore,& ab iis oritur, vt omnes fatentur: ergo etiam cognitio & amor in effectum eſſe influit,ſicut ad rationem veræ cauſæ requiritur: cum ergo cognitio, & amor in genere cauſæ finalis concurrant, &c.

10. Verùm enimverò explicandum reſtat, quatenus cauſa efficiens à reliquis tribus cauſarum generibus minimè differat,ſi reliqua tria non minus quàm efficiens veræ cauſæ ſint; formalis quidem, & materialis, vt tract. præcedenti manet demonſtratum; finalis verò, vt in præſenti ſtatuimus. Cauſa ergo efficiens eſt,quæ tribuit eſſe effectui, quem non conſtituat, & ad quem non moueat, aut dirigat: quare cauſa materialis, & formalis compoſitum non efficient; quia intantum ei eſſe tribuunt, in quantum illud conſtituunt. Quod ſi totum à ſuis partibus realiter non diſtinguatur, adhuc facilius eſt diſcrimen cauſæ materialis,& formalis ab efficienti; quia cauſa formalis,& materialis eſſe à ſe indiſtinctum; & cauſa efficiens eſſe à ſe diſtinctum effectui tribuit: cauſa autem finalis ab efficienti differt, quia cauſa finalis ad exiſtentiam effectus dirigit, & mouet, eam verò non efficit: dirigere autem, & efficere ex terminis diuerſa ſunt. Confirmatur, quia ſi aliqua de cauſa iuxta noſtram ſententiam cauſa formalis,materialis,& finalis ab efficienti non differrent,maximè quia eſſe verè influunt, & communicant: at hæc ratio nulla eſt,aliàs Pater æternus Filij cauſa efficiens eſſet. Quare ſicut hoc, quod eſt influere,ſiue tribuere eſſe cum aliqua limitatione,ſumi ſolet,& debet; ratione cuius Pater æternus Filium non efficiat, eſto eſſe in eum influat: ita ſimiliter cum aliqua limitatione ſumi debet; ratione cuius cauſa materialis, formalis,& finalis cauſata ſua non efficiant, ſiue cauſæ efficientes non ſint,quãtumuis eſſe verè influant, & communicent: ea autem limitatio eſt, quæ à nobis proximè ſuprà tradita eſt.

CAPVT III.

Quos effectus Finis ſibi vendicet?

CVm quis finem aliquem conſequi ſtudet,varios habet actus: primus eſt ſimplex complacentia finis: ſecundus amor eius efficax: tertius electio medij ad eum neceſſarij: quartus executio ipſius finis: quorum actuum quis ſit effectus finis,& à qua cauſalitate ab eo dependeat, in præſenti diſputari poteſt. Quod ad primum attinet,communiter dubitatur,an affectus ipſius finis ſiue efficax,ſiue inefficax ſit, effectus finis ſit. Pater Vaſquez 1. 2. diſp.4. cap.2. negat: primò; quia finis eſt cuius gratia,ſiue vt explicat Ariminenſis cuius amore aliquid fit: atque adeo id erit effectus finis, quod ex amore finis procedit: at complacentia,aut amor finis ex amore finis minimè procedunt; cum complacentia finis eius amorem præcedat,amórque finis ſe ipſum neceſſario concomitetur. Secundo,quia ſi amor ipſius finis eſſet effectus finis, amare bonitatem obiectiuam finis propter ſe eſſet operari propter finem: vnde belluæ propter finem operari poſſent, ſiquidem bonum delectabile propter ſe appetunt: cum ergo belluæ propter finem operari nequeant, ideo erit, quia ſola electio mediorum eſt effectus finis, ſolumque eligere media ad finem vtilia eſt operari propter finem; belluis verò ad eiuſmodi electionem iudicium de conducentia mediorum ad finem omnino deeſt. 11.

Verùm cum P. Suarez diſput. 23. Metaphyſ. ſect. 3. probabilius mihi videtur, affectum finis eius effectum eſſe,ſiue eiuſmodi affectus efficax, ſiuè inefficax ſit: quia finis eſt omne id, quod propter ſe amatur: at finis propter ſe amatur ſeorſim ab electione mediorum,& pro priori ad illam: ergo finis ſeorſim ab electione mediorum, & pro priori ad illam propriè finis eſt,rationémque, & officium cauſæ finalis exercet: cum ergo pro eo priori rationem cauſæ finalis reſpectu electionis exercere nequeat, eam proculdubio exercebit comparatione

comparatione intentionis ipsius finis, hæcque eius effectus censendus est. Secundo idem suadeo, quia omnis actio humana, & deliberata est effectus finis, siue propter finem, vt omnes Theologi docent cum D. Thoma 1.2.qu.1.art.1. corp. ibi: *obiectum autem voluntatis est finis, & bonum; vnde oportet, quod omnes actiones humanæ propter finem sint.* Ad primam rationem oppositam: fieri aliquid gratia alterius, sicut ad effectum finis oportet, non est præcisè fieri amore alterius, sed etiam fieri ob bonitatem alterius cognitam: cum ergo amor finis ob bonitatem eius cognitam fiat, sanè gratia finis fiet, eiúsque effectus censendus est. Ad secundam rationem: cap. 5. perspicuè constabit, cur belluæ propter finem non operentur, vt vt amor finis eius effectus sit.

13. Secundò dubitari solet: an electio mediorum sit propter finem, eiusque effectus? Nonnulli, quos suppressis nominibus citat Arriaga d.8. Physic. sect.7. censent, electionem mediorum non esse propter finem, eiusve effectum; solùmque id conuenire posse in executionem mediorum, quia solùm id est effectus finis, eumque propter, quod amatur propter finem, velut vtile ad eius consecutionem: at electio mediorum hac ratione non amatur, sed potius per eam media amantur. Verùm hic loquendi modus (de re enim constat) sequendus non est, quia id est effectus finis, eumque propter esse potest, quod ex intentione finis causatur: at electio mediorum ex intentione finis causatur: equidem, sicut conclusio formalis est propter obiectum præmissarum, quia ex assensu illius obiecti oritur, quamuis alium assensum reflexum non terminet, quo quis conclusioni formali propter præmissas assentiat, vt compertum est; ita similiter, vt electio mediorum sit propter finem, opus non est, vt terminet amorem aliquem reflexum, quo tanquam vtilis ad finem ametur. Tertiò dubitari solet; an executio ipsius finis sit effectus finis, siue propter finem? Haud pauci negant, quia finis, iuxta Aristotelem, est, cuius gratia cætera fiunt: at finis ipse inter cætera, siue alia à se numerari nequit: ergo finis non definitur causa sui, sed causa aliorum à se; ac proinde non sui, sed aliorum causa esse poterit. Deinde si executio finis esset effectus finis, finisque causa sui ipsius; pari ratione causa efficiens sui ipsius causa esse posset: consequens autem absurdum est. Verùm oppositus sentiendi, & loquendi modus communior, veriorque est: qui enim finem executioni mandat, eum exequitur propter aliquid; sicut etiam media propter aliquid exequitur: aliàs magis temerè, & inconsultè finem ipsum, quam media ad finem exequeretur: igitur executio finis propter finem, eiusque effectus est. Cum autem finis definitur id, cuius gratia cætera, videlicet media, fiunt, ibi implicitè asseritur, ipsum finem fieri gratia sui; cum fieri finis, & fieri mediorum ad finem essentialiter coniuncta sint. Deinde, ideo nihil causa efficiens suimetipsius esse nequit, quia causa efficiens ad causandum præuiè existere postulat: quare si aliquid se ipsum causaret, existeret prius, quàm existeret: hæc autem ratio in fine non militat, cum existentiam ad causandum minimè postulet.

CAPVT IV.

Quam causalitatem finis sibi vendicet?

Causalitas, siue actio causæ finalis nihil aliud est, quam dependentia illa, qua complacentia finis ab eius cognitione, amor à complacentia, electio ab amore finis, vniusque medij electio ab electione alterius dependent, ac diriguntur. Porrò directionem hanc actualem, seu causalitatem finis nonnulli collocant in coëxistentia, & aggregato actus dirigentis, & actus directi. Cæterùm impugnantur primò: quia stat optime existere actum dirigentem, & actum directum in eodem instanti reali, quin alter ad alterum dirig t, eumvè in actu secundo regulet? actualis igitur directio, & causalitas finis in ea coëxistentia non consistit. Consequentia est perspicua. Antecedens probatur: nam potest quis immemor alicuius finis v. g. sanitatis eligere deambulationem gratia alterius finis, & in eodem instanti reali pro posteriori signo rationis recordari prioris finis, nempe sanitatis, eiusque cognitionem, & complacentiam habere: quæ enim in hoc euentu repugnantia, aut contradictio? At tunc daretur coëxistentia vtriusque actus absque directione alius ad alium, siue causalitate finali: neque enim fieri potest, vt cognitio, & complacentia finis vllius dirigant ad electionem se natura priorem. 14.

Alij secundo eandem sententiam cum moderatione aliqua sequuntur, & existimant directionem actualem, causalitatemque finis, præter coëxistentiam iam iam explicatam vlterius inuoluere voluntatem, qua Deus ex præuisione actus dirigentis concursum præparet, & exhibeat ad actum directum. Verùm hæc sententia, licet difficultatem superioris argumenti effugiat, duobus tamen argumentis impugnatur: nam nulla causalitas naturalis superat perfectionem causæ, cuius causalitas est, vt per causalitatem causæ efficientis materialis, & reliquas discurrenti constabit? directio igitur in actu secundo, siue causalitas causæ directiuæ perfectionem causæ directiuæ non superat: superaret autem, si actum dirigentem, & actum directum, & quod caput est, diuinam voluntatem concursus sui præparatiuam comprehenderet: igitur in eo aggregato collocari non debet. Rursus secundo: actio causæ efficientis in simili aggregato causæ, & effectus adiuncto actu aliquo diuinæ voluntatis constitui posset; quod tamen ipsi aduersatij inficiantur. Dices, hoc postremum non sequi; quoniam assignari nequit obiectum diuinæ voluntatis constituentis simul cum causa, & effectu actionem causæ efficientis, nisi ea voluntas se ipsam velit: haud enim vult solùm causam, & effectum, dum influxum causæ in effectum vult: hæc enim duo simul reperiri possunt, absque influxu illo vnius in alium: in quid igitur ea voluntas fertur, nisi in se ipsam feratur, hunc in modum: *volo me ipsam*, quo nihil absurdius, aut ad agendum inutilius dici, vel excogitari potest? At obiectum diuinæ volunt tis, quæ directionem in actu secundo constituit, facile explicatu est; siquidem est actio c. usæ efficientis, videlicet voluntatis, 15.

aut intellectus actum directum producentis: actio, inquam, illa à Deo volita ex præuisione actus dirigentis.

16. Impugnatur tamen hæc euasio: quia eadem ratione dici posset, obiectum voluntatis constituentis actionem causæ efficientis, actum intellectus verbi gratia esse causalitatem causæ directiuæ, quæ in modo consistat: igitur vbi vnus actus sine modo ad alium dirigat, actio effectiua in aggregato, & non in modo superaddito collocanda est. Impugnatur secundo, quia actus dirigens, & actus directus, & actio effectiua actus directi simul existere possunt, absque eo quod alter actus ad alium in actu secundo dirigat, vt numero superiori probauimus: igitur cum Deus vult eam directionem in actu secundo, modum aliquem ab his tribus distinctum vult: aut si eandem directionem constituit, quin eam directè velit, sed potius tria illa speciali modo, quem aduersarij cum dependentia illa ex præuisione diuina explicant: ita similiter actio causæ efficientis diuina voluntate constitui poterit, nimirum si ea voluntas concursum causæ efficientis solum constituat, & non velit, tantúmque causam & effectum speciali aliquo tendendi modo velit, & decernat. Tertiò non desuere qui cum P. Ripalda tom. 1. de ente supernat. disp. 48. directionem actualem in prædicto aggregato trium illorum conceptuum, & vlterius in defectu quodam conditionato constituant; vt actus tunc dirigere censeatur; cum insuper verum est, actum directum defuturum, si actus directiuus deficeret, tunc autem non dirigere; cum verùm est, non defuturum, esto actus directiuus abesset. Hæc sententia iisdem fermè difficultatibus, quibus superior, obnoxia est; vt eas huc applicanti constabit. Deinde ideo actus directus deficeret in absentia actus dirigentis, quia ab eo pendet, ac dirigitur: igitur potius defectus ille conditionatus in ordine ad dependentiam ac directionem actuum, quam è diuerso explicari debet. Præterea aliud est, esse occasionem, aliud esse causam: defectus autem conditionatus vnius actus respectu alterius facere potest, vt alter alterius occasio, non verò causa sit.

17. Alij aliter rem explicant, & autumant actum directum produci efficienter per actionem essentialiter pendentem ab actu dirigente, quoties hic dirigit. Contra tamen primò: quia actio productiua actus directi, & finaliter causati essentialiter pendet à causa materiali, & etiam à causa efficienti: & tamen neutra ad eum in actu secundo dirigit, sed altera eum efficit, & altera eum recipit: quamuis igitur ea actio à cognitione & complacentia finis essentialiter pendula sit non propterea eiusmodi cognitio, & complacentia ad eam dirigent. Rursus: si actus intellectus, & voluntatis in actione consistant, vt plures aduersarij censent, fiet sanè ex contraria sententia, actum dependentem ab vno fine, non posse etiam diuinitus pendere, aut dirigi ab alio, à quo antè non dependebat. Consequens autem videtur absurdum. Sequela probatur: nam actio, quæ semel essentialiter non pendet ab aliquo, nunquam potest essentialiter ab eo pendere, cum essentiæ rerum sint inuariabiles: atqui directio, qua de agimus, in ea dependentia essentiali, iuxta contrarios, sita est: qua ergo directione semel caruit effectus finalis, eam nunquam postea poterit sortiri. Atque hinc obiter fit, ex eadem sententia inferri, innumeras esse definitiones, diuisiones, & argumentationes, descriptiones, ac demonstrationes in materia aliarum scientiarum, omnino irregulares, & à Dialectica minimè dirigibiles: etenim in aliis scientiis plures intellectiones (quæ, vti supponimus disputandi gratia, actiones sunt) essentialiter non pendent ab actibus Dialecticæ, eæ videlicet, quæ absque directione Dialecticæ de facto fiunt: igitur plures se ipsis ab actibus Dialecticæ essentialiter pendere nequeunt, ac per consequens neque ab iis dirigi: quod tamen quis incredibile non censeat? Postremo alij directionem istam, causalitatem que finis in ente rationis, & fictitio constituunt: quorum tamen opinionem lib. 2. Dialecticæ abundè profligauimus.

Nostra sententia sit, directionem istam actualem consistere in modo quodam vero, & reali, qui inter actum dirigentem, & actum directum medius, & hoc prior, illóque posterior sit: haud aliter ac causalitas causæ efficientis in modo distincto communiter constituitur. Porrò inter hos modos non vnum discrimen interuenit: nam primò munus vnius est efficere, alterius verò dirigere, ac mouere, quæ longè diuersa apparent: secundo alter est necessarius ad existentiam effectus, alter solùm vtilis, & proficuus: tertiò vnus circa solùm effectum versatur, alter verò circa effectum, & eius effectionem, ad eam dirigendo, & mouẽdo. Tandem alter simpliciter facit, alter secundum quid duntaxat: vtriusque natura ex sequentibus obiectionibus amplius elucescet. 18.

Obiicies primò: actio illa directiua, cum sit ens reale, realiter producitur: sed non per aliam actionem, ne detur actionis actio, & sic in infinitum procedamus: igitur per se ipsam producitur, ac efficitur: igitur est actio causæ efficientis: falso igitur directio in modo ab actione causæ efficientis distincto constituta à nobis est. Respondeo, dari posse actionis actionem distinctam, in diuerso tamen genere: nam actio intentionalis, amor scilicet, & cognitio per actionem physicam à se distinctam, iuxta innumeros Authores, producitur: causalitas etiam causæ materialis, siuè passio per actionem effectiuam à se distinctam, iuxta non paucos probabiliter opinantes producitur. Denique in diuinis generatio passiua Filij; siue, quæ perinde est, ipsa filiatio per generationem actiuam, nimirum paternitatem verè producitur: cur ergo actio directiua per actionem effectiuam à se distinctam produci nequeat absque vllo progressu in infinitum? qui tantum locum habet, cum vna actio per aliam eiusdem generis producitur, effectiua v.g. per aliam effectiuam: non enim potior est ratio, cur prima effectio secundam, quàm secunda tertiam, tertia quartam, & sic in infinitũ terminent: omnes nãque similes sunt. 19.

Obiicies secundo: cum ex cognitione alicuius obiecti illud voluntas liberè amat, directio cognitionis ad amorem ab actione effectiua amoris indistincta est: igitur idem seruata proportione dicendum est de actibus non liberis, quoties alij ad alios dirigunt. Consequentia videtur bona. Antecedens probatur, nam directio illa in actu secundo non est posterior effectione amoris; aliàs tarda, & inutilis foret: nec illa est prior; alias euerteret libertatem talis actionis effectiuæ amoris, qua nimirum prior est, & cum qua aliunde essentialiter connexa est; eo quod amor 20.

amor dirigi in actu secundo, & non effici, ne diuinitus possit: igitur necessario effectionem amoris concomitatur, ac proinde cum illa identificatur: cur enim, si distinctæ essent, prius natura, ac posterius existere nequirent? Respondeo, me non inficiari actionem directiuam alicuius actus, & actionem eius effectiuam in eandem coalescere, verum id non ex natura, & conceptu actionum, sed ex natura peculiari actus, & eius libertate oritur: proinde non est, cur in actibus suapte natura non liberis actio eorum effectiua, & directiua non distinguantur.

CAPVT V.

Quæ agentia propter finem operentur?

21. CReaturam rationalem, qualis est homo, & Angelus, propter finem operari omnibus exploratum est: vnde tota huius capitis controuersia ad Deum, & creaturas insensibiles, & irrationales reuocatur. Pro quibus prima assertio sit, Deus operatur propter finem. Hæc assertio suadetur primò ex sacra pagina: *vniuersa propter semetipsum operatus est Deus.* Prouerb 16. & alibi sæpe. Secundò quia operari propter finem inuoluit perfectionem simpliciter simplicem, idest omnis imperfectionis expertem: illud autem catholicè controuerti potest, quæ operationes Dei sint propter finem, immanentes, an transeuntes? eæve, quæ ad extra sunt, an potius eæ, quæ ad intra sunt, nimirum volitiones ipsæ Dei, quibus aliquid intendit, aut eligit? Communior Scholasticorum sententia est, solas priores operationes Dei esse propter finem, posteriores verò, nempe volitiones Dei, non esse propriè propter finem, sed propter rationem formalem: quod multipliciter suaderi potest. Primò, quia finis est cuius gratia aliquid fit: atque adeo id solùm propriè propter finem esse potest; quod propriè fieri potest: at volitio Dei immanens id cum reliquis prædicatis Dei commune sortitur, quod fieri propriè nequeat; iuxta illud Symboli: *genitum, non factum.* Deinde finis, & causa finalis generaliter fando in idem coincidunt: sicur forma v.g & causa formalis in idem recidunt: at diuinæ volitionis nulla causa finalis esse nequit: siquidem diuina voluntas vno, eodémque realiter actu finem intendit, & media eligit: vnde diuina intentio tam nequit esse causa finalis diuinæ electionis, quàm idem nequit esse causa sui ipsius.

22. Verùm oppositum longè probabilius arbitror: tum quia cum finis definitur. cuius gratia aliquid fit, ly *fit* non de actione physica, sed de intentionali, & affectiua explicari debet, vt sensus sit, finem esse cuius gratia aliquid amatur, aut quod gratia sui amatur: at Deus à semetipso gratia sui amatur, idque anteaquam aliquid ad extra operetur: igitur finis est, munusque finis exercet, anteaquam ad extra quidquam operetur; atque adeo in ordine ad operationes suas ad intra: quo fiet, vt hæ propter finem non esse nequeant. Tum quia volitio interna Dei ad eius infinitam, summamque bonitatem propter ipsam terminatur, vt certo certius est: ergo illam respicit non solùm tanquam rationem formalem, vt aduersarij philosophantur, verum etiam tanquam finem; alioqui pari licentia dici posset, creaturas à Deo produci propter semetipsum, tanquam propter rationem formalem, non verò tanquam propter finem: vnde nullum nobis suppeteret fundamentum ex sacris literis ad probandum, Deum operari propter finem: quod enim asserunt Deum omnia propter semetipsum operari, & similia testimonia nō de fine, sed de ratione formali explicari possent. Tum quia in creatis principium producens realiter, & causa efficiens reciprocantur, & tamen in Deo minime recurrunt, vt in mysterio Trinitatis cernere est: igitur quamuis in creatis principiū finale, vt ita loquar, siue finis cum causa finali conuertatur (quod etiam falsum esse cap. 2. ostendimus) cæterum in diuinis non coincident: atque adeò volitio Dei interna propter finem esse poterit, quin causam finalem sortiatur. Tum demum, quia causa finalis est causa intentionalis, & iuxta plerósque aduersarios impropria, & metaphorica: igitur quamuis ex eo, quod diuinæ volitionis diuina bonitas finis sit, rectè inferatur, aliquid esse causam finalem sui, nihil absurdi inferri, aut deduci poterit, vt cap. 3. propè finem exposuimus.

Secunda assertio sit: agentia naturalia, & insensibilia non operantur propter finem, qui respectu illorum finis sit, siue ad quem ipsa se moueant, aut determinent. Probatur assertio, quia nullum agens potest operari propter finem, ad eumve se mouere, quin illum cognoscat, & intendat: at agentia naturalia, & insensibilia nullum finem cognoscere, aut intendere possunt: ergo &c. Maior probatur, quia, si quis amico poculum veneno temperatum propinet, inscius mali, quod propinat; is sanè neutiquam poculum illud amico propinabit eo fine, vt mortem asciscat; nec amici mortem velut finem sibi præstituet, quantumuis aliquid ad mortem amici vtile ponat: non alia ratione, nisi quia mortem amici ex ea actione sequuturam minimè cognoscit, aut intendit: igitur nullum agens potest operari propter finem, quin eum cognoscat, & intendat: enimvero agentia naturalia operari possunt propter finem, non qui finis sit respectu illorum, sed qui finis sit respectu agentis primi; & in quem non ipsa se agant, aut moueant, sed in quem à primo agente per intellectum, & voluntatem agantur, & moueantur: quo spectat tritum illud axioma, *opus naturæ est opus intelligentiæ:* & illud effatum Aristotelis 4. de generat. animal. capite 4. omnia, quæ natura, vel arte fiunt, ratione aliqua sunt. 23.

Assertio tertia sit: bruta non operantur propriè propter finem, qui respectu illorum finis sit. Probatur assertio, quia agens, quod operatur propter finem, rationem aliquam habet eius, quod operatur: cum finis ratio motiua, siue ratio propter quam definiatur: at bruta propriè loquendo nullam habent rationem eius, quod operantur: ergo propter finem propriè non operantur. Minor probatur, quia cum bruta irrationalia, & ratione carentia sint; sanè eius, quod operantur, nulla ratio propriè sumpta ab iis exigi potest: quo arguendi genere vsus est Bernardus serm. 81. in cant. vbi de brutis ita loquitur: *inde est, quod non iudicantur, quia non iudicant; quanam quippe ratione ab iis exigatur ratio, quam non acceperunt?* Rursus: si belluæ propter finem operari possent, vnum propter aliud velle, & amare possent, 24.

possent, cum finis definiatur is, cuius gratia, siue propter quem aliquid amatur: at belluæ vnum propter aliud amare, aut velle non possunt: ergo &c. Minor probatur, quia si belluæ vnum propter aliud amare possent, similiter etiam vnum propter aliud cognoscere possent: at vnum propter aliud cognoscere nequeunt, alias discursiuæ, & rationales forent; cum discurrere aliud non sit, quam aliquid cognoscere propter aliud prius cognitum. Quamuis autem Porphyrius libr. 3. de abstinentia, & Plutarchus in dialogo, qui inscribitur quod brutis ratio insit; & apud eundem Plutarchum lib. 5. de placitis cap. 2. Pythagoras, & Anaxagoras rationem brutis concesserint, id tamen omnino irrationabile est; & non solùm rationi, verumetiam fidei contrarium. Sequela vero perspicua est, quæ enim vtrinque disparitatis ratio est? aut cur eo ipso, quod vis appetitiua bruti non minus perfecta sit, quàm eius vis cognoscitiua, sicut per illam vnum velle, & appetere propter aliud potest, per hanc vnum cognoscere propter aliud nequeat?

25. Præterea, quamuis intellectus ab apprehensione vnius obiecti ad apprehensionem alterius gradum faciat, tamen intellectus per solas apprehensiones propriè non discurrit, nimirum ob imperfectionem apprehensionis, & quia ad perfectionem iudicij non accedit; & quamuis belluæ ex natura sensitiua vnius obiecti ad alterius notitiam perueniant (quod aduersarij diffiteri non possunt, cum belluas ex appetitione vnius obiecti ad appetitionem alterius procedere non renuant) quamuis, inquam, belluæ ex natura vnius obiecti ad notitiam alterius procedant, tamen proprie non discurrunt, nec ratiocinantur ob imperfectionem notitiæ sensitiuæ, & quia ad perfectionẽ notitiæ spiritualis non accedit: igitur similiter, quamuis belluæ ex appetitione præuia vnius obiecti ad appetitionem alterius procedant; vna tamen appetitio intentio finis, & alia appetitio electio medij appellari non poterunt; nimirum ob imperfectionum appetitionis sensitiuæ, & quia ad perfectionem appetitionis spiritualis, siue volitionis non accedit.

26. Tandem, si bruta possent operari propter finem, ex præuia cognitione & amore alicuius boni moueri, seu dirigi possent ad amorem mediorum, quæ ad eius boni consecutionem vtilia sunt; sicut in hominibus propter finem operantibus vsu venit: at bruta ex præuia cognitione, & amore alicuius boni ad amorem mediorum vtilium moueri nequeunt. Primò, quia sicut hirundo verbi gratia hinc indéque volitat, paleas colligit, aliaque ad nidificandum vtilia peragit: ita similiter ad vitæ sustentationem alimenta necessaria conquirit: at ex præuia cognitione, & amore vitæ alimenta ad vitam necessaria non conquirit, cum quid sit vita, penitus ignoret: ergo neque ex præuia cognitione, & amore nidi &c. Secundò quia aues nonnullæ futuram tempestatem longè ante declinant, & fugam ad id vtilem, & necessariam capessunt iuxta illud Virgilij 1. Georgicor. ibi.

Nunquam imprudentibus imber
Obfuit, aut illam surgentem vallibus imis
Aeriæ fugere grues &c.

27. At non, quia præuiam eius cognitionem habeant; aliàs certiorem futurorum cognitionem & notitiam, quam homines haberent, meliusque sibi prouidere possent: igitur similiter aues alia ad consequendum bonum aliquod vtilia peragentes ex præuia cognitione, & amore eius boni non mouentur: haud aliter ac ex præuia cognitione, & metu alicuius mali eum neutiquam declinant, vt nunc nunc ostẽdi. Tertiò, quia arbor folia producit, quibus fructum nasciturum protegat, & ab eo cœli iniurias arceat; & tamen folia non producit ex præuia cognitione, & intentione finis illius, ad quem conducunt: vnde ergo colligi potest, belluas, cum nonnulla ad finem aliquem vtilia exequuntur, ex præuia finis intentione, & cognitione moueri.

Oppositam sententiam tuetur P. Rodericus disp. 8. Physicor. sect. 6. Primò, quia cum cani v.g. panis offertur, ex præuia cognitione, & appetitione panis oblati porrigentem versus progressiuè mouetur: igitur motum progressiuum tanquam medium vtile ad panem obtinendum eligit, atque adeo propter finem operatur. Antecedens suadetur, quia si ex præuia cognitione, & appetitione panis canis non moueretur; pari licentia dici posset, canem nil cognoscendo, aut appetendo agere; sed absque vllo appetitu elicito, aut cognitione operari: vel naturali pondere actum, haud secus ac grauia, & leuia in centrum feruntur: aut extrinsecus attractum; haud secus ac magnes à ferro attrahitur: quod & si nonnulli belluis ipsis magis belluini admiserint, sensui tamẽ repugnat, & quod caput est fidei, Isaiæ 1. ibi: *cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.* Secundò eadem sententia probari potest, quia cum hirundo v.g. colligit paleas, eas propter nidificandum colligit: ergo propter finem operatur. Consequentia probatione non eget. Antecedens probatur, quia collectio palearum iucunda, & delectabilis non est, sed potius molesta, & laboriosa: igitur ab hirundine propter se non appetitur, sed præcisè quia est vtilis ad nidi constructionem; atque adeo propter illam, tanquam propter finem: id quod sensisse videtur D. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. ibi: *similiter auis colligit paleas, non quia delectat sensum, sed quia est vtile ad nidificandum.* Tertiò eadem sententia suaderi potest: quia complures volucres futuram tempestatem longe antè declinant: igitur eam præcognoscunt, atque adeò ex præuia cognitione, præuióque metu alicuius mali media ad illud euitandum capessunt, sicut ad operandum propter finem oportet. 28.

Ad primum respondeo: quatenus belluæ, esto cognoscant, & appetant, ex præuia tamen cognitione, & appetione vnius obiecti aliud non appetant: & rursus quatenus, esto ita appetere possent, propter finem tamen operari non possunt, paulo suprà ostensum est. Ad secundum respondeo cum P. Vasquez tom. 1. in 1. 2. q. 4. art. 2. actio illa colligendi paleas, quamuis nulli sensui exteriori delectabilis sit; & paleæ neque colore visum, neque sonore auditum, neque mollitie tactum, neque sapore gustum delectent: tamen eiusmodi opus respectu sensus interni delectabile est, atque adeo ab aue non gratia alterius, sed sistendo in ipso appeti potest: hoc autem genus internæ delectationis prouidentissimus author naturæ quibusdam obiectis sensui externo iniucundis annectere debuit, ne animantibus plura deessent, quibus fines suos consequi possent: & hac ratione D. Thomas exponendus est. Ad tertium respondeo, probabilius est, nullam futuræ tempestatis præuiam cognitionem belluis inesse: quod verò ex Poëtis adducitur, 29.

adducitur, poëticè & impropriè accipiendum est, Nec obstat, quod volucres futuram tempestatem infallibiliter declinent: siquidem ideò est, quia causæ futuræ tempestatis, sicut aërem commouere, ac turbare possunt: ita & humores auium occultè mouere, & alterare possunt: humores autem ita alterati in iis apprehensionem excitant, qua fugam sibi commodam, & delectabilem apprehendunt; quare eam tempestatis insciæ capessunt. Porrò quatenus volucres aut tempestatem declinent, aut futuram etiam serenitatem aucupentur, quin alterutrum præsentiant, solùm ex eo quod illarum humores multis, mirisque modis præuie alterentur, non minus Philosophicè, quàm poëticè explicuit Virgilius vbi suprà Georgicor. 1.

Haud equidem credo: quia sit diuinitus illis
Ingenium: aut rerum fato prudentia maior:
Verùm vbi tempestas, & cœli mobilis humor
Mutauere vias: & Iupiter humidus austris
Densat erant quæ rara modò, & quæ densa relaxat.
Vertuntur species animorum: pectora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt: hinc ille auium concentus in agris
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui.

TRACTATVS XI.

De causa exemplari.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit exemplar?

1. RISTOTELES de causa exemplari pauca egit, & ex professo non disputauit, eo quod illam ad aliquam quatuor causarum reuocandam esse supposuerit: qualis ergo sit causa, ad quam reductiuè pertinet, & in quo eius natura collocanda sit, hic accuratè examinandum est. Exemplar Latinis id sonat, quod Grecis idæa: verbum autem idæa ab εἴδεω siue inspicio deriuatum significat id, *in quod inspiciens artifex operatur* iuxta Aristotelem 1. Met. cap. 7. text. 32. quem D. Thomas 1. p. q. 15. & cum eo reliqui Theologi sequuntur. Exemplar, siue idæa in solis creaturis rationalibus locum habet; neque belluæ exemplaria, aut idæas vllas sibi proponunt, vt perperam contendit P. Rodericus disp. 8. Physic. sect. 8. n. 88. tum quia vt ex definitione idææ, siue exemplaris ab Aristotele tradita constat, idæa, siue exemplar locum habet in solis iis agentibus, quæ arte pollent: at ars, quæ suapte natura practica est, in belluis non reperitur, vt constabit ex dicend. in Met. lib. 7. tractat 5. cum de notitia practica egerimus: tum quia teste D. Thoma quæst. 3. de verit. art. 1. exemplar, siue idæa est *forma, quam imitatur effectus ex intentione agentis determinantis sibi finem.* At sola agentia rationalia finem sibi determinant; & belluæ non tam se ad finem determinant, quàm à primo agente ad eum determinantur: ergo sola agentia rationalia, non verò irrationalia idæas, siue exemplaria sibi proponunt. Tum quia Clemens Alexandrinus libr. 4. stromatum ex communi omnium sensu docet, *mentem esse locum idearum:* at belluæ mente, & ratione destitutæ sunt. Tum demum, quia idææ passim à Patribus appellantur rationes rerum: at rationes rerum in irrationalibus locum habere non possunt. Porro autem ad idæam, siue exemplar propriè sumptum opus non est, vt illud libere imitetur artifex, vt nonnulli parum scite arbitrantur. Primò, quia siue definitionem exemplaris ab Aristotele traditam; siue eam, quam D. Thomas protulit; siue ea, quæ Patres communiter de idæis differunt, respiciamus, nullum fundamentum esse potest; vnde libertas idææ propriè sumptæ conditio esse colligi possit? gratis ergo ea conditio postulatur. Secundò, quia non est, cur Deus artificem creatum ad imitandum exemplar internum propriùmque cogere, & necessitare non possit, sicut ad imitandum exemplar externum eiusmodi necessitas, & coactio proculdubio esse potest: igitur ad exemplar libertas non requiritur. Tertiò quia idæa, aut est ars, aut certe cum arte coniuncta est, vt ex definitione idææ perspicuum est: at ad artem, siue notitiam practicam libertas non requiritur, vt in Met. cit. libr. 7. tractat. 5. edocebimus: cur ergo ad idæam siuè exemplar ea requiratur?

Exemplar aliud est internum, aliud externum: vtrúmque indicauit Seneca epist. 66. ibi: *nihil autem refert, vtrum foris habeat exemplar, ad quod referat oculos, an intus, quod ipse sibi concepit, & posuit:* de priori loquùtus est Boëtius de consolatione. metro. 9. 2.

Tu cuncta superno ducis ab exemplo pulchrum
Pulcherrimus ipse mundum mente gerens.

De posteriori intelligendum est illud Exod. 25. *inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Quanquam autem non pauci censeant, hanc diuisionem exemplaris propriam esse: cæterum cum P. Suarez disputatione 25. Metaphys. sect. 1. numero 18. probabilius est, eam esse impropriam, eo quod exemplar externum, quod visu percipitur; remotè impropriè, & per accidens exemplar dici possit, remotè quidem, quia eatenus imago B. Mariæ à D. Luca depicta est exemplar ad aliam similem depingendam, quatenus imago illa ob oculos posita, & mente concepta excitat in mente, & regulat cognitionem imaginis, quæ depingenda est: imago verò depingenda prout ab intellectu cognita effectionem sui immediatè regulat, eiusque idæa, & ratio est, aut secundum esse cognitum, aut secundum esse reale, quod cognoscitur, vt cap. sequenti explicabitur: igitur exemplar externum non immediatè, sed mediate, & remotè rationem exemplaris sibi vendicat: eo autem ipso, quod exemplar externum remotè tantum exemplar sit, solùm impropriè exemplar esse potest: sicut enim causa remota impropriè tantum causa est, sic seruata proportione exemplar remotum impropriè duntaxat exemplar est. Deinde exemplar externum per accidens tantum exemplar est; cum enim præcisè ratione interni, & proprij exemplaris, cui deseruit, ad effectionem operis conferat; quoties sine exemplari externo idæa interna 3.

interna operis perfectè haberi potest, vt non solum in artifice increato, verum etiam creato sæpè accidit; toties certè sine exemplari externo opus artificiosè perfici potest: & ita per se exemplar externum ad executionem operis non requiritur.

CAPVT II.

Exemplar, siue causa exemplaris in quo consistat?

4. PRima sententia est, exemplar esse obiectum ipsum, quod artifex operaturus sibi proponit: ita Thomistæ communiter cum Caietano 1. p. qu.16. art. 2. & Ferrara 1. contra Gent. cap. 54. & Ægidio in 1.dist. 36.q.5.ad 2. & Scotistæ cum Scoto in 1.dist. 35. quæst.1.& Maironе ibidem, & Bassolo quæst. 2. art. 2. & Nominales cum Okamo quæst.5.& Gabriel. quæst.5. art.2. Aliacensi in 1. quæst.6. art.3. eámque Durandus sequitur dist. 36. quæst.3. Quanquam autem plerique Authores præfatam sententiam sequantur, vt ex iis, quos retulimus, constat: cæterum in assignando obiecto, quod rationem exemplaris sortiatur, non parum diuisi sunt: siquidem Thomistæ idæam, siue causam exemplarem in Deo censent esse, non obiectum illud creatum, quod producendum est, sed obiectum increatum; nimirum diuinam essentiam, ad cuius imitationem, siue participationem producendum est. Scotistæ verò, & Nominales, & reliqui extra scholam Thomisticam, e contrario censent, idæam, siue causam exemplarem esse rem ipsam producendam non solùm in creatis (quod etiam Thomistæ non renuunt) verumetiam respectu Dei.

5. Secunda sententia est, exemplar, siue idæam esse cognitionem, quæ circa operis effectionem, & modum illius efficiendi in intellectu artificis præexistit: ita Alexander Alensis 1. part. quæst. 23. memb.4.art.1. Bonau. in primo dist. 35.art.1.q.1. Capreolus in 1. dist. 36.quæst.1.art.1. Pater Suarez disp. 35. Metaphys. sect.1. num.10. Tertia sententia est Patrum Molinæ 1.p. quæst.15.disp. 2.art.2. & Vasquez 1. part. disp.75.cap.2.idæam, siue causam exemplarem in Deo esse solam cognitionem, qua opus in lucem producendum in mente diuina præexistit: in nobis verò esse obiectum à cognitione realiter distinctum, nec non ab opere ipso efficiendo, videlicet eiusmodi obiectum, ad cuius instar, & similitudinem res fieri possit; non tamen quod re ipsa ante operis effectionem existat, sed tantùm quod ab artifice creato confingitur: qua ratione architectus ædificaturus paruam quandam domum, sibi prius mente proponit. Quarta sententia est quorundam scholasticorum, qui idæam, siue causam exemplarem tam in Deo, quam in agentibus creatis censent esse verbum, siue speciem expressam operis efficiendi, quam in mente artificis cognitio eiusdem operis producit: quos Pater Molina vbi suprà artic. 1. Commemorat suppressis nominibus. Quinta sententia, ab Aristotelicis Platoni assignata, est; idæam, siue causam exemplarem non esse cognitionem rei producendæ, nec esse rem ipsam producendam ab artifice præcognitam, nec esse diuinam essentiam, ad cuius similitudinem, & participationem res producenda est, nec esse idolum aliquod commentitium ab artifice fictum; nec etiam verbum mentis, quod circa opus efficiendum artifex in mente sua producat, & exprimat; sed substantiam quandam insensibilem, incommutabilem, æternam increatam; pluribus indiuiduis specificè communem, & ab iis participabilem: in qua sententia Platonem fuisse innuit Clemens Alexandrinus lib. 5. stromat. versus finem, ibi: *vnum quidem mundum ponit barbara philosophia, qui perficitur intelligentia; alterum verò sensibilem: illum quidem archetipum, hunc verò imaginem eius, qui exemplar dicitur.*

Quod ad vltimam sententiam attinet, ea fidei, & rationi apertè repugnat, vt in Dialectica lib. 8. ostendimus, vbi etiam Platonem ab ea alienum esse explicuimus. Quod verò ad quartam, & penultimam sententiam attinet, ea etiam proculdubio falsa est: quia si per impossibile Deus nō esset trinus, neque verbum realiter produceret, aut exprimeret; sanè in eo euentu idææ in eo ponendæ essent: ergo idææ in verbo consistunt. 6. Antecedens certissimum est, siquidem in eo euentu Deus quantumuis non trinus per intellectum, & voluntatem ageret, & res creatas tales produceret, quales eas ab æterno præcognouit, earúmque rationes in mente haberet: igitur idæas rerū efficiendarū haberet, cum omne agens per intellectum, & voluntatem nihil agere queat, quin eius idæam, siue rationem, aut speciem habeat. Quod verò ad tres priores sententias attinet, eas solis vocibus dissidere arbitror, cum inter earum Authores constet, solam cognitionem rei efficiendæ eius effectionem anteuertere, remque ipsam non nisi obiectiuè, & secundum quid præexistere numero, aut specie antea quam producatur: quare totalis in id vnum reuocatur, quid exemplar nuncupari debeat, cognitione ipsa, an aliquod eius obiectum?

Inquo dissidio ipse partim cum his, partim cum illis loquendum arbitror; & nomen idææ, siue causæ exemplaris æquiuocum esse, & conuenire propriè, ac strictè tam cognitioni, quæ in mente artificis residet, quàm obiecto, ad quod terminatur: quem sentiendi modum in hunc modum suadeo. 7. Primò, quia causa finalis tam de obiecto ratione sui cognito, & amato, quàm de ipsa cognitione, siue amore prout ab obiecto distinguitur, verè & propriè dicitur: ergo similiter idæa, siue causa exemplaris &c. Antecedens tractatu præcedenti probatum est. Consequentia videtur perspicua à paritate rationis, quæ eo maior est, quo causa exemplaris ad causam finalem præ reliquis causarum generibus reuocanda est. Secundo quia conceptus, alius est formalis, qui in actu mentis consistit: alius obiectiuus, qui in obiecto mentalis actus consistit: at eorum alter dicitur conceptus, quia id per illum concipimus alter vero quia est id quod concipimus: vt certè ex communi scholasticorum loquendi vsu perspicuum est: similiter ergo causa exemplaris, siue idæa, quæ cum conceptu coincidit, vel certè ab eo admodum non discrepat, interdum de actu intellectus, & interdum de eius obiecto dici poterit. Tertiò quia idæa, siue causa exemplaris omnium consensu est ratio operis efficiendi: at ratio, alia est formalis in actu intellectus sita, quo pacto Augustinus lib 2 de ordin. eam definit esse *motionem mentis ad ea, quæ discutiuntur connectenda, aut distinguenda:* alia obiectiua

ctiua in ratione cognita consistens: quo pacto communiter dici consueuit obiectum formale habere in se ratioñé, vnde cognoscatur, aut ametur: ergo, &c. Demum quia Plato primus idæarum author teste Augustino lib. 83. quæstion. quæst.46. & Aristotele, Cicerone, Seneca, & aliis; Plato, inquam: idæam, siue causam exemplarum modò in actu mentis, modo vero in eius obiecto, siue in vtrouis seorsim collocat: ita in phœdone ibi: *idæa est Dei intelligentia, seu quod à mente diuina intelligitur:* quæ eius verba Clemens Alexandrin. lib. 5. stromat. non longè ab initio commemorat.

8. Eundem sentiendi, & loquendi modum per partes suadeo; & in primis actum mentis, idæam siue causam exemplarem esse confirmo. Primò authoritate Patrum, qui apud P. Suarez vbi supra plerique eodem modo sentiunt, atque loquuntur: ex quibus modo sufficiant Dionysius, & Augustinus: ille cap. 5. de diuin. nominib. ibi: *exemplaria autem esse dicimus in Deo existentium rationes substantificas, & singulariter praexistentes, quas Theologia prædefinitiones vocat, & diuinas & bonas voluntates:* hic lib. octoginta trium quæstion. quæst. 46. ibi: *sunt namque idææ principales formæ, quædam vel rationes rerum stabiles, atque incommutabiles, quæ ipsæ firmatæ non sunt; ac per hoc æternæ, ac semper eodem modo se habentes, quæ in diuina intelligentia continentur.* Secundò ratione, quia exemplar est id, quod imitatur artifex, siue ad cuius instar, & similitudinem operatur: at huiusmodi est cognitio, qua artifex modum operis efficiendi præintelligit: ergo ea cognitio, exemplar, siue idæa est. Maior à nemine non conceditur. Minor probatur, quia artifex rem operatur, atque in lucem edit, sicut eam præcognoscit; aut, quod perinde est, rem talem producit, qualem eam cognouit: at particula *sicut*, & particula *qualem*, ac *talem* imitationem quandam, siue similitudinem operis cum eius cognitione denotat: ergo, &c. Aut aliter artifex rem operatur, prout ei per cognitionem repræsentatur: at repræsentatio est similitudo, & imitatio quædam intentionalis obiecti: ergo ad similitudinem, & imitationem cognitionis rem cognitam operatur.

9. Deinde rem ipsam cognitam rationem exemplaris, siue ideæ sortiri facilè suaderi potest. Primò authoritate Augustini lib. octoginta trium quæstion. quæst. 26. vbi postquam idæas rationes rerum agendarum esse explicat, addit ibi: *quo constituto atque concesso, quis audeat dicere, Deum irrationaliter omnia condidisse? quod si rectè dici, & credi non potest; restat, vt omnia ratione sint condita; nec eadem ratione homo, qua equus: hoc enim absurdum est existimare: singula igitur propriis sunt creata rationibus.* Quibus verbis idæas, siue rationes, quibus Deus creaturas condidit, plures, atque inter se distinctas esse affirmat: quod vt propriè, & cum rigore intelligatur, oportet Augustinum idæas collocasse non in actibus diuini intellectus propriè, & cum rigore inter se distincti pluresve non sunt, sed eorum obiectis, quæ realiter, & propriè distinguuntur, ac plura sunt. Secundò quia exemplar, siue idæa appellari potest, *id in quod inspiciens artifex operatur*, teste Aristotele 1. Metaphys. cap. 7. text. 32. aut, quod perinde est, *id in quod artifex operaturus inspicit.* At artifex creatus operaturus non in suam cognitionem inspicit, sed in opus, quod operaturus est: & quamuis artifex increatus in suam etiam cognitionem inspiciat, id tamen euenit ob infinitatem diuinæ scientiæ, quæ supra se necessario reflectit, non vero quia per se ad operandum necessarium sit: igitur exemplar in hac acceptione soli obiecto conuenit. Aut paulo aliter exemplar est id, ad cuius imitationem, & similitudinem artifex operatur: at huiusmodi est obiectum, quod artifex operaturus sibi proponit: ergo, &c. Maior indubitata est. Minor probatur, quia qualis est res cognita ab artifice, talis ab eo producitur: igitur ad similitudinem, & imitationem rei cognitæ artifex operatur, cum vti supra explicuimus, particulæ illæ *talis*, & *qualis* inter ea, ad quæ referuntur, & supra quæ appellant similitudinem, & imitationem denotent. Ex quibus efficitur, notionem idææ, siue exemplaris non vnam esse prout communiter dici, & existimari consueuit, sed duplicem, & vtramque propriam, & rigorosam.

CAPVT III.

Argumenta contraria soluuntur.

Quorum pleraque nostram sententiam quoad vnam, aut alteram eius partem confirmant: quæ vero eam quoad eius vtramque partem oppugnant, aliorumque sententiis fauent, in præsenti dissoluenda sunt. Obiicies ergo primò contra priorem nostræ sententiæ partem: idæa, siue exemplar in Deo nequit esse diuina cognitio: ergo à fortiori nec in artifice creato. 10.
Consequentia perspicua est. Antecedens probatur, quia si idæa diuinæ mentis esset cognitio Dei, idæa diuinæ mentis in ratione idææ imperfecta esset. Consequens est absurdum: ergo, &c. Maior probatur, quia idæa est id, ad cuius similitudinem opus exprimitur: quare cum similitudo inter opus, & eius idæam imperfecta est, idæa in ratione idææ imperfecta non esse non poterit: at vbi idææ diuinæ mentis in cognitione sita sit similitudo inter idæam illam, & opus necessario imperfecta erit; igitur idæa illa in ratione idææ imperfecta etiam erit. Minor perspicua est, quia similitudo inter cognitionem, & eius obiectum intentionalis, metaphorica, atque adeo imperfecta est: igitur, vbi idæa diuinæ mentis in eius cognitione consistat, similitudo inter idæam diuinam, & obiectum idæatum imperfecta erit. Obiicies secundò, cognitio, & amor finis nequaquam finis appellari possunt, esto causa finalis, aut virtus causatiua finis à nonnullis appellentur; solumque obiectum cognitum, & amatum propter se finis nuncupatur: igitur etiam exemplar, non cognitio, sed eius obiectum nuncupandum est. Antecedens ex definitione finis perspicuum est. Consequentia etiam sine discrimine videtur, cum finis, & examplar affinia valdè sint, & dirigendi, ac mouendi munus sibi vendicent. Reliqua argumenta, quæ communiter adduci solent, omitto; eo quod non tam cognitionem à ratione exemplaris excludant, quàm obiectum, etiam exemplar appellandum suadeant: quod nos vltro fatemur.

Ad primum respondeo, vt idæa aliqua in ratione idææ omnino perfecta sit, satis est, vt inter 11.

eam, & eius obiectum, siue idæatum similitudo intentionalis omnino perfecta sit: cum ergo inter diuinam cognitionem, & eius obiectum similitudo intentionalis omnino perfecta sit; eo quod Deus eo modo cognoscat, & repræsentet sibi rem, quo res ipsa à Deo producenda est; eóque modo ab eo producatur, quo ab eius cognitione repræsentata est; sanè idæa diuinæ mentis omnino perfecta erit; ideæa verò creatæ mentis haud semper omnino perfecta est, cum inter illam, & eius obiectum similitudo intentionalis omnino perfecta non intercedat; & artifex creatus nunquam perfectè cognoscere possit rem eo omninò modo, quo exitura est, & quoad omnia eius prædicata; & sæpè sæpius res aliter existat, quàm ab eo est intenta, cognitaue. Quod autem similitudo intentionalis impropriè, & analogicè similitudo sit, non obstat, quominus idæa illam concernens in ratione idææ perfecta sit: sicut veritas in similitudine, & conformitate quadam intentionali consistit, qua nimirum obiectum existit, sicut per actum repræsentatur: & tamen, quamuis hæc similitudo, & conformitas analogica sit & impropria, & non qualis inter hominem, & hominem, aut animal, & animal intercedit; adhuc veritas eam concernens in ratione veritatis perfecta, & consummata esse potest. Ad secundum respondeo: ea, quæ cap præterito adducta sunt, duplicem illam rationem exemplaris, quarum altera in actu, altera in obiecto relucear, verè & propriè admitti posse, ac debere conuincunt: cæterum nihil est, quod cogat, duplicem rationem finis; alteram in cognitione, & amore, alteram in obiecto ipso cognito sitam admitti debere, vt constat ex iis, quæ tract. superiori disserui mus: quare à fine ad exemplar, quoad præsens attinet, perperam arguitur.

12. Obiicies contra posteriorem nostræ sententiæ partem. Primò quia idæa diuinæ mentis in obiecto cognito neutiquam consistere potest: ergo nec idæa creatæ mentis. Antecedens probatur, quia si quod obiectum à Deo cognitum esset idæa diuinæ mentis, maximè obiectum formale, & primarium diuinæ cognitionis, siue id, quod formaliter, & necessariò cognoscit, vt ad eius similitudinem creaturas producat: qua ratione obiectum etiam formale, & primarium cognitionis creatæ est idæa artificis creati: at obiectum formale, & primarium diuinæ cognitionis non est idæa diuinæ mentis: ergo &c. Minor probatur, quia obiectum formale, & primarium cuiusuis cognitionis diuinæ est essentia diuina, in qua sola creaturas cognoscere potest: at essentia diuina, idæa creaturarum producendarum esse nequit, (quantumuis cum Caietano, & Ferrara vbi suprà Thomistæ communiter oppositum sentiant) ergo &c. Minor suadetur: tum quia aliàs idæa increati artificis creaturis producendis imperfectè similis esset: atque adeo in ratione idææ, quæ similitudinem concernit, imperfecta esset, cum essentia Dei non nisi imperfectè à creaturis participetur. Tum quia idæa creaturarum in Deo est illud obiectum, quo cognito, & sublato quouis alio, Deus creaturas producere posset: at si per impossibile Deus solam suam essentiam cognosceret, & in ea creaturas non cognosceret, creaturas producere nequiret: igitur essentia Dei prout ab eo cognoscitur, idæa esse non potest.

Obiicies secundò cum aliis: si quod obiectum est idæa, maximè opus efficiendum ab artifice præcognitum, antea quam fiat: at opus efficiendum sui exemplar, siue idæa esse nequit: ergo &c. Maior perspicua est, quia si quod obiectum est idæa operis, maximè illud quo cognito, & sublato quouis alio, opus ab artifice exprimi, seu produci potest: huiusmodi autem est opus ipsum ab artifice præcognitum, vt intuenti constabit. Minor verò probatur, tum quia exemplar, & imago ab eo deducta verè similia esse debent: at opus efficiendum sibi ipsi verè simile esse nequit, cum vera, & realis similitudo omnium consensu extrema realiter distincta postulet: igitur opus efficiendum sui ipsius exemplar, aut idæa esse non potest. Tum quia exemplar est vera causa eius, cuius exemplar est: haud secus ac finis vera causa est: at opus efficiendum sui ipsius vera causa esse nequit, cum à se ipso verè & realiter distingui nequeat. Tum demum, quia exemplar, & idæa est obiectum formale, & primarium cognitionis præuiæ, qua artifex ad operandum dirigitur, siue id, in quo formaliter, & primariò artifex modum efficiendi operis, siue opus efficiendum præcognoscit, si quod obiectum rationem ideæ, & exemplaris sibi vendicat: at obiectum formale, & primarium diuinæ cognitionis nequit esse opus efficiendum, vt innuit Augustinus lib. octoginta trium quæstion. quæst. 46. de idæis conuers. ibi: *non enim extra se positum quicquam intuebatur, vt secundum id constitueret, quod constituebat: hoc enim opinari sacrilegum esset:* igitur idæa saltem diuinæ mentis opus efficiendum esse non potest. Et quidem, cum artifex scientiam operis ab exemplari hauriat, & in ea scientia ab exemplari dependeat, ægrè intelligi potest, qua ratione opus efficiendum respectu Dei exemplar esse possit, cum ab eo scientiam haurire, aut ad sciendum dependere nequeat. 13.

Ad primum respondeo; in primis non est, cur diuina essentia sit idæa operis efficiendi, & non magis ipsum opus efficiendum à Deo præcognitum: quod autem opus efficiendum non sit obiectum formale diuinæ cognitionis, eam à ratione idææ, & exemplaris neutiquam excludere potest: vel quia non est, cur idæa operis sit obiectum formale cognitionis, qua artifex ad operandum dirigitur, & non potius ipsum opus efficiendum, quod prout præcognoscit, semetipsum regulat: vel quia idæa in Deo ad summum debet esse obiectum formale terminatiuum cognitionis, qua ad operandum dirigitur: at ipsum opus efficiendum eiusmodi cognitionis diuinæ obiectum formale terminatiuum esse potest, esto diuina essentia eius obiectum formale motiuum, & primarium sit. Deinde dici etiam potest, diuinam essentiam esse idæam operis efficiendi, vbi semel in ea creaturæ cognoscantur. Ad priorem rationem contrariam: sicut ipsa cognitio Dei in ratione idææ perfecta est, esto similitudo inter illam, & opus intentionalis, metaphorica, ac proinde imperfecta sit: ita etiam diuina essentia in ratione idææ perfecta esse potest, quantumuis opus eam perfectè non imitetur, eive perfectè non assimiletur: sufficit ergo ad hoc, vt diuina essentia perfecta idæa sit, vt intentionaliter, & in aliquo genere, siue secundum quid operi assimiletur: aut, quod perinde est, vt opus productum 14.

ductum imitetur diuinam essentiam, quantum Deus illud eam imitari posse spectata eius natura præcognouit, aut eam imitari decreuit: at opus à Deo productum. Angelus v.g. assimilatur diuinæ essentiæ, quantum Deus eum assimilari posse inspecta eius natura præcognouit, & quantum voluit: igitur ea similitudo, & imitatio intentionaliter, & in aliquo genere summa est: quod ad perfectionem diuinæ ideæ sufficit. Ad posteriorem rationem oppositam respondeo, maiorem esse veram, si intelligatur, ideam operis esse illud obiectum, quo cognito, & præciso quouis alio, quod in illo, & ex illo non cognoscatur, opus ab artifice produci potest: secus vero si sensus sit, ideam esse id, quo cognito, & sublato per impossibile quouis alio obiecto, quod in illo cognoscatur, & à quo tanquam à termino cognitio modi operandi dependeat; nihilominus effici potest opus atque executioni mandari. Minor autem solum vera est in hypothesi impossibili, in qua quidem sumpta maior falsa est: vnde cum maior, & minor cum iisdem terminis sumptæ & in eodem sensu cum proportione acceptæ simul veræ non sint, sed altera vera, altera falsa; sanè ex iis nihil concludi potest.

15. Ad secundum argumentum respondeo, opus efficiendum ab artifice saltem creato præcognitum idea non esse nequit, cum artifici creato aliud obiectum, quod exemplar sit, assignari nequeat; eo quod non perinde ac Deus arte facta in sua essentia, modumve ea operandi conspicere possit. Ad priorem rationem contrariam: opus sibi ipsi provt cognito, siue in concreto cum cognitione vere, & realiter simile esse potest; eo quod à se ipso provt cognito, aut cum cognitione sumpto realiter inadæquatè distinguatur; eaque distinctio ad veram similitudinem sufficiens sit: & hac ratione dicitur, opus tale productum esse, quale ab artifice præcognitum fuit: vnde opus in concreto cum cognitione, & simul cum illa sui ipsius exemplar, & idea esse potest. Aut dic, opus efficiendum in indiuiduo ab artifice, non cognitioni sed in specie, aut genere, siue in confuso cum aliis artefactis sibi similibus: vnde idæa operis efficiendi erit non hoc opus in particulari, sed ratio communis ab eo, & aliis similibus abstracta, quam complures idolum imaginarium operis nuncupant. cum ergo eiusmodi ratio communis realiter inadæquatè distinguatur ab opere, ei realiter & vere similis esse potest, provt ad rationem exemplaris oportet.

16. Ad sequentem rationem eadem ratione dicendum est, distinctionem realem inadæquatam, quæ inter exemplar obiectiuum, & eius imaginem intercedit, sufficere ad hoc, vt eius vera, & realis causa sit: quantumuis inde fiat, exemplar quodammodo sui ipsius veram causam esse, haud aliter ac sui ipsius exemplar est. Aut dicit, exemplar obiectiuum per se loquendo in ipso opere efficiendo in indiuiduo sumpto consistere, suique ipsius omnino causam exemplarem esse posse, eo quod causa exemplaris provt in obiecto consistit, vera & stricta causa non sit: sicut & causa finalis non quæ in cognitione, & amore, sed quæ in ipso obiecto cognito, & amato sita est, vera & propria causa non est. Ad postremam rationem, opus efficiendum est obiectum formale terminatiuum cognitionis, qua artifex increatus ad operandum dirigitur. Augustinus autem in contrarium adductus tantum negat, Deum aliquid extra se ab æterno physicè existens sibi imitandum proponere; secus vero aliquid extra se obiectiuè, & in esse cognito existens; quod respectu diuinæ cognitionis obiectum formale terminatiuum sit: hæc autem ratio obiecti formalis in opere efficiendo reperta satis est, vt idea esse possit; imò etsi nullo modo obiectum formale appelletur, ideæ rationem sortiri poterit: quorum alterum, & alterum supra explicuimus. Quod vero opponitur, artificem scientiam sumere, & ad sciendum depen dere ab exemplari, non est, cur vniuersim verum esse debeat; quare, quamuis Deus scientiam ab obiecto creato non hauriat, ab eoque ad sciendum propriè non dependeat, obiectum tamen diuinæ cognitionis exemplar, & idea obiectiua esse poterit.

CAPVT IV.

An causa exemplaris vera causa sit, & ad quam ex quatuor generibus causarum reuocanda est?

Exemplar formale in cognitione artificis situm, verè & propriè causam esse perspicuum est ex iis, quæ de fine tract. præced. disseruimus, vbi causam finalem in cognitione, & amore obiecti propter se sitam verè causam esse statuimus; eo quod ad effectionem verè, & propriè moueat, & dirigat: ea autem motio, & directio, causæ exemplari, provt consistit, aut omninò, aut ex parte in cognitione artificis, vere & propriè conuenit. 17 Quod si de exemplari obiectiuo sermo sit, illud, provt distinguitur à cognitione cui obiicitur, propriè causam non esse cap. præcedenti ad finem statuimus: quod idem de fine seruata proportione dicendum est. Porrò inter Authores maiori contentione, quàm vtilitate decertatur, ad quam causam ex quatuor communiter receptis exemplar formale reuocandum sit? Caietanus quæst. 6. art. 3. & quæst. 44. art. 3. Argentinas in 1. dist. 45. art. 2. Fonseca 9. Metaphys. cap. 2. q. Ægidius de Eucharist. prop. 37. Conimbricenses, & alij existimant, exemplar ad causam formalem reuocandum esse esse. Verùm immerito in primis, quia causa formalis concurrit intrinsece constituendo: at causa exemplaris non concurrit intrinsecè constituendo, sed potius extrinsecè regulando opus: ergo non est, cur altera ad alteram reuocetur. Secundò quia eadem ratione finis ad causam formalem reuocari posset, atque deberet: sicut enim causa exemplaris dat esse, & speciem effectui, quod proprium formæ videtur: sicut, inquam, exemplar hac ratione esse, & speciem effectui tribuit; ita etiam finis seruata proportione esse, & speciem effectui tribuit cum ad effectum moueat; & quod hic specie effectus potius quam alius existat, à diuersitate finis proficiscatur: quæ ergo vtrimque disparitatis ratio est?

18. Alexander Alensis 1. part. quæst. 23. Bonau. in 3. distinct. 11. art. 1. quæst. 2. Scotus in 1. dist. 2. q. 1. Heruæus quæst. 1. Suarez disp. 25. Metaphys. sect. 2. num. 8 censent, causam exemplarem ad efficientem reduci posse, & debere; eo quod per exemplar,

exemplar, & ideam operis cauſa efficiens ad eius effectionem diſponatur. Contra tamen quia eadem ratione cauſa finalis ad efficientem reuocari deberet: ſiquidem per finem ſibi præſtitutum cauſa efficiens ad effectionem operis diſponitur, & intentionaliter applicatur. Dices cum P. Suarez ſupra num. 14. finem ſupponere cauſam efficientem proximè aptam operari, eique ſic conſtitutæ ſuperuenire ad hoc, vt eam ad agendum moueat; vnde ad cauſam efficientem reuocari non poſſe. Cæterùm exemplar conſtituere formaliter cauſam efficientem proximè expeditam, & aptam ad operandum, eique ita conſtitutæ neutiquam ſuperuenire: quare ad eum reuocari poſſe. Contra tamen, quia etiam cauſa finalis non ſupponit cauſam efficientem proximè aptam, & expeditam ad operandum, ſed potius eam ad operandum formaliſſimè expedit; &, vt ita loquar, adaptat: ſiquidem congnitio finis ad primum eius amorem iuxta Patrem Suarez in genere cauſæ finalis concurrens voluntatem conſtituit proximè aptam, & expeditam ad efficientiam amoris: & id ſeruata proportione dicendum eſt de amore finis comparatione electionis mediorum, & de electione comparatione executionis eorundem.

19. Quamobrem cauſam exemplarẽ ad finalem reuocandam eſſe probabilius arbitror: tum quia cauſa mterialis, & formalis cõcurrunt intrinſecè cõſtituendo, aut per modum ſubiecti, aut per modum formæ: cauſa efficiens efficiẽdo; cauſa vero finalis nec conſtituendo, nec efficiendo, ſed dirigendo, & mouendo abſque effectione, aut conſtitutione: at hac ratione cauſa exemplaris concurrit: ergo nec in genere cauſæ materialis, nec formalis, nec efficientis, ſed in genere cauſæ finalis concurrit: atque adeò ad cauſam finalem reuocanda eſt. Deinde, quia hac ratione diſpoſitiones ad agendum, & conditiones ſine quibus non ad cauſam finalem reuocantur, vt tract. 1. oſtendimus: ergo etiam cauſa exemplaris ad eam reuocanda eſt. Præterea, quia ſicut finis cauſat intentionaliter per voluntatem, ita exemplar per intellectum: & ſicut finis in intentione eſt prior ſeipſo in executione, ita etiam exemplar in cognitione eſt prior ſe ipſo in executione. Inſuper, quia exemplar eatenus ſortitur rationem cauſæ, quatenus media cognitione ſui dirigit ad executionem alicuius finis, idque ipſum quod prout cognitum eſt exemplar, prout intentum eſt finis: quâ ratione D. Thomas ſupra citatus definit, *exemplar eſſe formam, quam imitatur artifex ex intentione agentis determinantis ſibi finem*: igitur exemplar ad cauſam finalem reuocari debet. Denique quia in tantum agens dicitur finis ſui effectus, inquantum effectus ad ſimilitudinem, & inſtar agentis produci debet teſte D. Thoma 3. contra Gent. cap. 19. ibi: *agens dicitur finis effectus, in quantum effectus tendit in ſimilitudinem agentis.* At etiam in tantum aliquid dicitur exemplar alicuius effectus, in quantum effectus ad ſimilitudinem, & imitationem exemplaris producendus eſt: igitur ob hanc analogiam exemplar ad cauſam finalem eſt reuocandum.

Non me latet Henricũ Gandauenſem quodlib. 9. q. 2. & alios, quintum & nonum genus cauſæ aſſerere, nimirum cauſam formalem, extrinſecam ſeu formam extrinſecam rei, cui eſſe ſpeciemque dat; & in hoc genere cauſæ exemplar concurrere, & cauſare. Verùm in primis contra quoſdam Platonicos quintum genus cauſæ, videlicet ideas aſſerentes Ariſtotelica opinio quatuor tantum cauſas enumerans in ſcholis iam inualuit: quare hæc Henrici ſententia ad Platonicorum quorundam proximè accedens, reiicienda eſt. Deinde, ſicut cauſa exemplaris, ſic etiam finalis ad cauſam illam formalem extrinſecam reuocari deberet: ſicut enim cognitio artificioſa per modum ideæ concurrens, eſt forma quædam operi extrinſeca, & artifici intrinſeca: ſic etiam intentio finis in genere cauſæ finalis concurrens eſt forma quædam extrinſeca ei, quod fit propter finem, & intrinſeca ei, qui propter finem operatur: cur ergo cauſa exemplaris magis, quàm finalis, cauſa formalis extrinſeca eſſe, aut appellari debeat? 20.

LIBER

LIBER QVINTVS
DE
Actione productiua corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS.

De actione productiua Corporis naturalis Secundum rationem communem actionis

CAPVT PRIMVM.

An actio vt sic distinguatur ab agente, passo, & termino?

1. COMMVNIOR, & verior sententia est, distingui ea distinctione, quæ realis modalis, siue modi à re appellari consueuit: quam D. Thomas, Scotus, Durandus, Aureolus, Bacconius, Argentinas, Venetus, Suarez, Vasquez, Molina, & extra scholam Nominalem fermè omnes sequuntur: eam in hunc modum suadeo: potest dari hoc agens, hoc passũ, & hic terminus quin hic terminus ab hoc agente generetur; igitur actio generatiua à triplici illo cõceptu realiter distinguitur: cum ergo non tanquã res à re aliàs sine fine abiremus) certè tanquam modus à triplici illo conceptu distingui debet: consequẽtia perspicua est, quia separabilitas realis, realis distinctionis infallibilis index est: antecedens verò probatur, quia Danielis 3. cap. cum tres iuuenes Hæbræi in ardentem fornacem, Barbari Regis iussu, coniecti essent, & inter medios flammarum globos nil ab igne paterentur; in eo certè euentu reperiebatur hic ignis, hoc passum applicatum, & hic natiuus calor, qui certè ab igne illo Babilonico proficisci posset, & tamen calor ille non ab igne, sed ab intrinseco productus est.

2. Respondent primò nonnulli Thomistæ, actionem non esse hoc agens, hunc terminum, passũmve vtcumque, sed hunc terminum prout ab hoc agente, passóque effluentem & hoc agens prout in hunc terminum influens. Verùm in iis præpositionibus *ab*, & *in* fallit modus actionis, quem intendimus, vt superiori argumento vrgeri potest. Respondent secundo Nominales, actionem consistere in agente, termino, passo, & voluntate Dei efficaci, qua decernit, vt hic terminus dependenter ab hoc passo, ab hoc agente producatur. Verùm hæc solutio in simili suprà impugnata est, cum de vnione ageremus: inintelligibile enim protsus est, ecquid eius voluntatis obiectum sit, nisi ipsa sui obiectum sit: quod ad explicandam actionem futile quidem est.

3. Secundò, quòd voluntas verbi gratia producat actum amoris, ei formaliter liberum est; at quòd Deus eum actum velit, aut non velit non ei, sed soli Deo liberum est: ergo productio amoris in voluntate Dei sita esse nequit. Tertiò (& paulò aliter) actio quatenus ab agente distinguitur, & media ea agens operatur, ab agente produci debet; aliàs qua ratione per eam agens terminum producere poterit? haud secus ac vna causa media alia à se distincta producere aliquem effectum nequit, quin causam ipsam producat: at agens creatum volitionem Dei producere nequit: ergo media illa nil aliud producere potest. Quartò, & recidit in idem, actio productiua amoris, qua voluntas in eum libere influit, aut in volitione Dei efficaci, aut inefficaci consistit: neutrum dici potest: ergo: non primum, quia aliàs actio illa libera esse non posset, sed potius determinata ad vnum: non secundum, quia potest dari hæc voluntas Petri verbi gratia hic amor, & hæc volitio Dei inefficax, quin hic amor (si quod probabile est, & pro nunc supponi potest, & debet) qualitas sit, quin à Petro producatur, vel quia à solo Deo producitur, vel certè quia à Paulo producitur: igitur hoc, quod est, hunc amorem ab arbitrio Petri produci, in eius arbitrio, & ipso amore, ac volitione ineffieaci Dei consistere nequit.

Quod de actione generatiua hactenus ostensum est, idem de actione creatiua, conseruatiua, omnique aliâ causalitate cuiuscúmque causæ superiori argumento ostendi potest. Quæ verò in contrarium opponunt Ochamus, Gabriel, Gregorius Ariminensis, nosterque Gregorius 1. part. q. 2. punct. 1. in simili soluta sunt, cum de vnione ageremus.

CAPVT II.

An actio terminum naturâ anteuertat?

NOn nulli recentiores, quibus multum defero, contra communem antiquorum sententiam sentiunt, actionem non esse priorem natura termino, sed se habere omninò concomitanter cum illo. Quorum primum fundamentum est, quia munus actionis est determinare indifferentiam potentiæ ad hunc actum, etiam in sensu composito ipsius potentiæ, & actus, vt capite præcedenti explicuimus: at hoc munus exercere potest actio absque vlla anteceßione naturæ: igitur actio eiusmodi anteceßionem minimè efflagitat, cum ad suum munus exercendum minime necessaria sit. Minor, in qua est tota difficultas, 4.

suadetur primò à priori, quia vbi actio respiciat essentialiter hunc terminum, & hanc potentiam productiuam, sufficienter determinat indifferentiam vtriusque: igitur ad exercitium huius muneris nulla requiritur antecessio. Secundò à paritate, quia vnio determinat indifferentiam extremorum, quæ simul esse possunt, absque eo quod coalescant ad totum aliquod componendum; & tamen vnio non antecedit, sed potius subsequitur extrema: igitur similiter actio, &c. Idem argumentum fieri potest in vbicatione respectu loci, & locati; in duratione respectu temporis, & temporati; & vniuersim in omnibus modis respectu extremorum, quæ modificant.

5. Secundò probatur idem intentum; quia in opposita sententia nullum peccatum, nullave malitia, aut dignitas supplicij daretur in amando formaliter; contra illud Augustini definientis, peccatum per hoc, quod sit dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei: vbi in concupiscentia, seu amore, aut prosequutione obiecti turpis malitiam, & peccatum agnoscit: sequela verò probatur, quia actio amoris haberet commune cum cæteris actionibus præcedere natura amorem, quem producit: at pro illo priori concipitur tota malitia, sicut tota libertas, & indifferentia: igitur non consistit formaliter in ipso amore, & prosequutione obiecti turpis.

6. Cæterum potior mihi est communis scholasticorum sententia, qui vno consensu tribuunt prioritatem naturæ actioni comparatione sui effectus. Quod enim omnes statuunt, actionem esse viam ad terminum, arguit aliquam prioritatem in actione respectu termini: cum ergo eiusmodi prioritas nec temporis, nec loci esse possit; eo quod actio, & terminus in eodem tempore & loco vel semper, vel plerumque sint: nec etiam possit esse in subsistendi consequentia; cùm potius terminus in subsistendi consequentia actione anterior sit, & à termino non teneat consequentia ad actionem, sicut è conuerso: reliquum est, vt solam prioritatem naturæ in actione respectu termini omnes agnoscant.

7. Argumentor secundò: quia actio est determinatio potentiæ ad conferendam existentiam effectui: at sine antecessione naturæ hoc præstari nequit: igitur actio effectum natura antecedit: minor suadetur, quia si actio determinaret ad existentiam effectus absque præcessione naturæ, possemus similiter comminisci causam aliquam determinare ad existentiam effectus, quin antecederet natura effectum: consequẽs autem, quamuis à pauculis antiquis admittatur, antiquatum modò est, & à scholis merito relegatum: sequela probatur, non alia ratione causa antecedere deberet effectum, nisi quia cum ad existendum determinat: at in opposita sententia munus determinandi ad existentiam optimè intelligitur absque præcessione naturæ.

8. Argumentor tertiò: cognitio creata dirigens ad amorem nequit non antecedere natura amorem, vt aduersarius etiam exploratum est: non alia de causa, nisi quia ratione suæ directionis habet mouere, & determinare voluntatem ad amandum: igitur pari ratione actio, quæ ex suo conceptu determinat, & mouet potentiam non intentionaliter, sed quod plus est physicè ad terminum illum natura anteuertit. Quartò argumentor ex Aureolo in 2. distinct. 1. quæst. 9. rem produci à Deo est, esse effectiuè à Deo: at rem esse effectiuè à Deo, est prius natura, siue ratione *à quo*, quam eam existere secundum se: igitur productio rei, &c. minor suadetur, quia non ideo res est effectiuè à Deo, quia existit, sed potius è contrario, ideo existit, quia est effectiuè à Deo. Ergo. Hac ratione obiectum diuinæ sciẽtiæ ea quodammodo prius est, quia est vera hæc causalis, & PP. solemnis, ideo res fore videtur à Deo, quia futura est, & non è conuerso.

9. Argumentor tandem authoritate Aristotelis, cui in quæstionibus de nomine (cuiusmodi est præsens) fides præcipuè habenda est: quarto ergo Metaphysicæ cap. 5. ita loquitur: *aliquid est aliud præter sensum, quod sensum necessario antecedit, quippe cum id, quod mouet, prius natura sit eo, quod mouetur*: at actio mouet ad existentiam termini. Rursus hæc habet 2. Metaphys. cap. 11. ibi: *semper enim est medium inter esse, & non esse generatio*: igitur actio generatiua est prior, quàm esse rei, & posterior, quàm eius non esse; cum ergo nequeat esse prior tempore, quàm esse rei; sicut est posterior tempore, quàm eius non esse, reliquum est, vt sit prior natura, quàm esse rei. Deinde subiungit Philosophus ibi: *non enim fit ex generatione, quod fit, sed est post generationem*: non tempore, vt compertum est: ergo natura. Præterea id ipsum habet lib. 9. Metaphys. cap. 6. ibi: *actus enim numero est post generationem*: & paulo superius: *posterior namque generatione est, qui secundum numerum actus est*: quæ clariora sunt quam vt expendi debeant: Aristotelem sequuntur D. Thomas 1. p. quæst. 45. art. 3. ad 3. Vasquez 1. p. disp. 173. cap. 4. num. 11 & omnium clarissimè Pater Suarez 1 Metaphys. disp. 18. sect. 2. num. 18. prope finem ibi: *comparatione effectus simpliciter est prior natura causa in actu etiam vt actu agens, quia actio ipsa est prior natura suo termino* & 1. 2. tractatu 3. disp. 8. sect. 2. ibi: *secundò concipi potest* (puta voluntas) *vt prior natura suo actu in quantum ordine naturæ actio antecedit terminum*, &c. vbi actioni productiuæ amoris, in qua specialis difficultas prioritatem naturæ attribuit.

Ad primum argumentum respondeo: vt actio exerceat munus determinandi, ad existentiam termini dependenter ab hoc principio, non sufficit, quod essentialiter respiciat vtrumque extremum absque eo, quod alterum natura anteuertat, vt conspicere est in potentia, & actu vitali: nam vnio vtriusque vtrumque essentialiter respicit, & tamen non determinat potentiam vitalem, vt actui vitali existentiam conferat: igitur solus respectus essentialis seorsim ab antecedentia non sufficit ad munus determinandi, de quo agimus: vnio autem & reliqui modi in argumento oppositi propterea extrema sua ordine naturæ non anteuertunt, sed potius subsequuntur, quia nullus eorum determinat rem ad hoc, vt absolutè existat, ad modum quo actio determinat, sed præcisè ad hoc, vt existat tali modo, nimirum in tempore, in toto, in loco, in subiecto, &c. 10.

Ad secundum argumentum respondeo primò: nihil interest malitiam, & libertatem non reperiri formaliter in amore, sed tantum denominatiuà, 11.

natiuè, & mediatè ab actione præcedente: quod autem Augustinus supra & alij Patres innuunt peccari, & delinqui amando, & concupiendo obiectum turpe; id intelligendum est de amore in fieri, qui est ipsa actio productiua amoris, non de amore in facto esse: quæ solutio eò probabilior est, quò communior sententia constituit malitiam in priuatione rectitudinis subsequuta ad actum, non vero in actu ipso, siue amore, nisi ad summum inchoatiuè, & radicaliter. Secundò respondeo, amorem ipsum esse immediatè & formaliter liberum; siue, quod perinde est, esse ita immediatè, & formaliter productum, vt non produci potuerit: tametsi enim actio terminum natura antecedat, siue inter potentiam, & terminum media sit: cæterùm non antecedit, nec mediat nisi tanquam ratio producendi: hoc autem non obstat, quominus amor immediatè & formaliter sit productus cum indifferentia ad vtrumlibet, ac proinde liber; qua ratione vnum extremum immediatè, & formaliter vnitur alteri, quamuis vnio inter vtrumque mediet. Ex his constat, quo iure nonnulli decreta Dei efficacia concomitantia tamen, & libertati consona admittant.

CAPVT III.

An actio suaptè natura successiua sit?

12. IOannes Cardinal. de Lugo disput. 19. de Incarnat. sect. 1. num. 10. docet, actionem omnem singulis momentis variari, esseque re vera successiuam, & à duratione prorsus indistinctam. Eandem sententiam complures Recentiores postea sequuti sunt, & adeò illustrarunt, vt quæstio hæc superioribus sæculis vix, aut parum agitata, nunc celeberrima sit, & paucis quidem secunda in tota Philosophia.

13. Præfatæ igitur opinionis primum fundamentum est huiusmodi. Duratio non est consequens rem durantem: igitur est productio rei, & è conuerso. Consequentia liquet: quia productio nihil aliud est, quam prima determinatio rei, vt existat, & extrahatur à suis causis: at duratio, eo ipso quod non sit consequens rem productam vt productam, est prima determinatio illius vt existat: determinatio quidem, quia fieri nequit, vt res duret quin existat, quod perinde est, ac durationem aliquo modo determinare rem ad existendum: prima vero, quia aliam determinationem non supponit: si quam enim supponeret, maximè actionem, qua tamen posterior non est, si verum est antecedens argumentis. Quod autem verum sit.

14. Probatur primò, quia ex eo quod duratio sit consequens rem durantem, & hæc illam antecedens, sequitur dari & non dari hanc ipsam antecedentiam: consequens est absurdum: ergo & illud ex quo sequitur, Sequela ostenditur: nam pro eo signo, quo res existens antecedit durationem *B*, v. g. vt proxima causa illius; intelligitur existens in instanti *B*: at existere in instanti *B*, est effectus formalis durationis *B*, igitur intelligitur pro illo signo duratio *B*, ac proinde res vt existens, & producta antecedit pro illo signo priori, & non antecedit durationem *B*, vti prædictum est. Maior ostenditur, pro illo signo intelligitur res existens immediatè post instans *A*; at existere immediatè post instans *A*, est formaliter existere in *B*: ergo, &c. rursus hæc maior probatur, in illo signo intelligitur res durans cum necessitate causandi durationem *B*, quia res durans non comparatur cum sua duratione vt causa libera, sed vt causa naturalis, & necessaria; sicut cum vbicatione, & cæteris proprietatibus; at hæc necessitas oriri nequit nisi ex eo, quod intelligatur existens immediatè post instans *A*: ergo, &c.

15. Secundò probatur idem antecedens: res existens, & producta pro signo, quo concipitur anteuertens natura durationem *B*, concipitur proximè expedita ad illam causandam: at hæc expeditio proxima ad eam causandam tantùm reuocari potest in existentiam rei immediatè post instans *A*, antecedens: igitur pro illo priori existit immediatè post instans *A*, atque adeò existit in instanti *B*, sequenti: hic autem est effectus formalis durationis *B*: igitur concipitur pro illo priori duratio *B*, quod repugnat, si duratio consequitur rem durantem: non est ergo eam consequens.

16. Tertiò probatur idem antecedens: pro illo priori intelligitur in re existente, & producta necessitas causandi durationem *B*, potius quàm aliam; at hæc necessitas solum proficisci potest ex eo, quod tunc existat instans *B*, & non aliud: igitur pro illo priori & res existens, & instans *B*, existens: igitur intelliguntur coëxistentia; quod cum fieri nequeat, nisi per durationem *B*, certè pro illo priori intelligitur duratio *B*, aliundè iuxta aduersarios in illo priori non intelligitur: igitur ex eiusmodi prioritate repugnantia, & contradictionem implicantia deducuntur. Maior probatur; tum, quia vt proximè superius dictum manet, res existens, & producta non comparatur cum duratione, vt causa libera, sed necessaria, & naturalis; quemadmodum cum cæteris suis proprietatibus: igitur pro. priori concipitur cum determinatione, & necessitate causandi durationem, quam pro posteriori habitura est: tum etiam, quia actus primus proximus tunc habet necessitatem causandi secundum, quando cum eo connectitur essentialiter, & ab illo est indiuiduus, & inseparabilis penes omnem potentiam, tam ordinatiam, quam absolutam; in qua indiuisione, & inseparabilitate stat discrimen causæ necessariæ à libera: at actus primus proximus rei existentis ante durationem *B*, ab ea omnino inseparabilis, & indiuidua est: siquidem nequit res diuidi, ac separari à duratione *B*, nisi vel non existat omnino, vel existat cum diuersa duratione, res autem cum non existit, vel cum existit affecta distincta duratione à duratione *B*, non est in actu primo proximo ad causandam durationem *B*. Quis enim dicat, me non existentem, vel modo tantum existentem posse proximè expediri ad causandam durationem, qua coëxistam Antichristo, & non potius ad hunc actum primum proximum, & expeditum requiri, vt futura ad illud instans sæcula, & tempora elabantur? res ergo vt existens in actu primo proximo ad causandam durationem *B*, nulla po-

restate ab ea diuidi, siue sine ea reperiri nequit. Porrò minor syllogismi suadetur: illa necessitas causandi durationem *B*, oriri nequit ab existentia rei secundum se, quæ dabatur in instanti *A*. antecedenti seorsim ab illa necessitate; nec etiam oriri potest à voluntate Dei efficaci ad durationem *B*, terminata; nam voluntas omnis Dei, vtpote æterna, reperitur in quocumque instanti, cum tamen necessitas illa causandi determinate durationem *B*, præ alia promiscue in quouis instanti non reperiatur, sed nunc sit, cum antea non fuerit, nec postea sit futura: restat ergo huiusmodi necessitas à sola existentia instantis *B*, proueniat: ac proinde pro illo signo antecedenti intelligitur existens instans *B*, quæ erat minor probanda.

17. Secundum eius sententiæ fundamentum est: decretum existentiæ, & productionis rei præscindit ab vbicatione rei, decernitque rem secundum se, nihil statuendo de vbicatione, quæ ad aliam volitionem spectat: at decretum de existentia, & productione Dei non præscindit à duratione, quam res habitura est, sed potius eam simul cum existentia decernit: signum igitur est, durationem non esse distinctam ab actione, sicut ab ea vbicatio distinguitur; aliàs si foret ab actione distincta perinde ac vbicatio, sicut decretum actionis præscindit ab vbicatione, pariter à duratione præscinderet. Minor probatur: nequit Deus decernere, vt res existat, & producatur, quin eam decernat vel vt primò existentem, vel vt semper existentem, vterque autem existendi modus importat durationem, aut temporaneam, aut æternam.

18. Confirmatur, & illustratur: res pro priori signo existens est indifferens ad hanc, vel illam vbicationem, cum ex ea suppositione versus hanc, aut versus illam spatij partem moueri possit: at nequit pro priori aliquo signo esse existens cum indifferentia ad hanc, vel illam durationem, sed semper cum necessitate, & determinatione ad aliquam durationem in particulari, vt superius ostensum est: igitur quia ante productionem, & existentiam rei præcedit decretum alicuius determinatæ durationis: sed non est, cur decretum durationis præcederet productionem rei, nisi quia simul est decretum productionis: neque est, cur decretum durationis sit decretum productionis, nisi quia productio est duratio: igitur de primo ad vltimum duratio est indistincta à productione.

Tertium eiusdem sententiæ fundamentum est: actio libera est indistincta à duratione: ergo & quæuis alia: antecedens suadetur; si actio libera esset distincta à duratione, esset permanens & prior natura durationibus successiuè fluentibus, vt ab aduersariis conceditur: at ex hac prioritate actionis liberæ permanentis comparatione durationum successiuè labentium, sequitur tolli omnem rationem meriti noui, & distincti à conseruatione actus liberi, quod manifestè falsum est: sequela suadetur: quemadmodum ad meritum requiritur libertas, ita ad nouam, & distinctam rationem meriti noua, & distincta libertas, at si actio sit permanens, & prior duratione, atque adeo ab illa distincta, dari nequit nouum exercitium libertatis distinctum ab eo, quod dabatur in primo instanti: nam illud nouum exercitium libertatis nequit esse actio secundum se; cum hæc in primo instanti præcesserit: nec etiam duratio sequens nouum exercitium libertatis esse potest; siquidem vt superius visum est, actus primus proximus ad qualemcumque durationem habet necessitatem, & determinationem essentialem ad illam; ac proinde per eam non libertas, sed necessitas, & determinatio antecedens exercetur. Quid autem aliud intelligi potest, quo denuo libertas exerceatur? Hæc huius sententiæ fundamenta.

CAPVT IV.

Contraria sententia eligitur, & probatur.

Deserenda tamen non est communis Theologorum, & Philosophorum sententia distinguens actionem à duratione; quam expressè interminis vt aiunt, sequuntur Ouiedo controu. 16. physic. part. 1. à §. 8. Martinon disp. 10. de Incarnat. section. 3. num. 28. Amicus de Angel. disp. 2. num. 228. & 229. & Suarez disput. 21. Metaphys. sect. 2. num. 6. Eam à priori suadeo, primò: aliud est, rem existere dependenter ab his causis determinatis, aliud existere in hoc determinato tempore potius, quàm in alio: at munus actionis est determinare rem, vt existat priori modo; durationis vero vt posteriori: igitur actio, & duratio sortiuntur numera distincta, & realiter separabilia, ac proinde distinguuntur realiter: aliàs equidem nec quantitas à qualitate, nec vbicatio à duratione, nec vniuersim vllus modus ab alio realiter distingueretur, & omnes modi in eodem coalescerent, quod quantum à modo, & ratione alienum sit, quis non conspiciat? Maior, quæ sola indiget probatione, sic ostenditur: illa duo ita comparata sunt, vt alterum ab altero separari possit, cum optime cohæreat rem existentem in hoc tempore, etiam facta hac suppositione habere indifferentiam, vt dependeat ab his vel illis causis; & rursus rem existentem dependenter ab his causis determinatis, etiam facta hac suppositione, habere indifferentiam, vt existat in hoc, vel illo tempore: igitur alterum ab altero distinguitur. 19.

Argumentor secundò, ex prioritate actionis ad rem productam: siquidem productio antecedit natura rem productam: at duratio non antecedit natura rem durantem: igitur actio à duratione distinguitur: Maior ex dictis supra perspicua est: minor ex sola apprehensione terminorum constat. Quis enim concipiat prius natura rem existere in tempore, quam absolutè existere? Certè pro illo priori absolutè existeret, & non existeret absolute: non existeret absolutè, vt supponitur: existeret absolutè, quia existere in tempore absolutam existentiam concernit? 20.

Argumentor tertiò, ex posterioritate durationis ad rem durantem, siquidem actio non est posterior

posterior natura re producta: at duratio est ea posterior: igitur actio à duratione distinguitur: Maior est euidens, alias pro priori aliquo naturæ res creata existeret, & non vi actionis: minor ostenditur: ideo res durat, siue existit in hoc tempore, quia absolutè existit, & non è conuerso: igitur duratio est posterior, existentia: huiusmodi enim irreciproca causalis, sicut inter res indistinctas prioritatem ac posterioritatem logicam arguit, ita similiter inter res distinctas prioritatem, ac posterioritatem naturæ nusquam non arguit, vt in cognitione, & obiecto, vbicatione & re vbicata, aliisque similibus conspicere est.

21. Argumentor quartò, Æternitas, quæ est duratio propria Dei, est ipsius attributum, & subsequitur ratione nostra existentiam naturæ diuinæ, nec non determinationem, vt existat, quæ quidem ab ipsa natura diuina minimè distinguitur: igitur duratio creaturæ est attributum ipsius, eiusque existentiam & determinationem, vt existat, ratione subsequitur: cum ergo determinatio rei creatæ, vt absolutè existat, sit eius productio; sanè duratio rei creatæ subsequitur actionem qua producitur, ac proinde ab illa distinguetur. Antecedens est omnium Theologorum cum Sancto Thoma 1. part. quæst. 10. vbi ex immutabilitate Dei eius æternitatem colligit, nec nisi post quæstionem de immutabilitate Dei eius æternitatem indagat, vnde æternitatem immutabilitate, ac per consequens ipso esse immutabili posteriorem censuisse videtur. Nec valet, si respondeas, hoc argumento tantùm concludi distinctionem rationis inter actionem, & durationem; quia vbi semel in creatis actio, & duratio ratione distinguantur, non erit, cur alicubi realiter distinctæ non reperiantur: haud secus ac animal, & rationale in nobis ratione tantum distincta, in belluis realiter distincta reperiuntur. Tum etiam, quia tametsi subsistentia diuina naturam diuinam non subsequatur, quasi attributum realiter distinctum, tamen in creatis aliter vsu venit: igitur quamuis duratio propria Dei, siue eius æternitas tantùm subsequatur, & distinguatur ratione nostra à determinatione diuinæ naturæ, vt existat; tamen duratio creata aliter se habebit respectu rei creatæ, & determinationis vt existat.

22. Argumentor quintò, & præcedenti argumento lucem adhibeo: tametsi in diuinis sint productiones reales ad intra, cæterum natura diuina non durat per illas, vel saltem per solas illas, sed habet æternitatem absolutam, & essentialem condistinctam ab omni prædicato notionali, & relatiuo, vt in confesso est apud omnes Theologos, & suadent optimè loca Patrum adducta à Patre Didaco Ruiz disp. 12. de Trinit. sect. 1. & 2. igitur similiter natura creata non durat per productionem aliquam realem, sed per modum à productione distinctum. Nec valet, si respondeas, productionem realem habere rationem durationis comparatione solius rei, quam producit: productiones autem ad intra in diuinis non producunt naturam, sed solas relationes: vnde non natura, sed relationes per actiones ad intra durabunt. Hoc, inquam, refelli potest, primò: quia in sententia negante tres æternitates relatiuas, proprietas relatiua per se producitur, quin per se, sed per prædicatum absolutum, & essentiale duret. Secundò, quia productio ad intra licet solam subsistentiam, & non naturam producat, naturam tamen subsistentem denominat: igitur quamuis naturam non producat, eam tamen durantem denominabit, vbi semel duratio non minus, quàm subsistentia esse statuatur.

Argumentor sextò: stante eodem principio producente, & eodem termino producto nequit productio eadem non esse: at in quocumque instanti principium productiuum Angeli, verbi gratia, est idem, cum sit solus Deus, in quem nulla mutatio, aut vicissitudinis obumbratio conuenit, & Angelus productus est idem: igitur in quocumque instanti productio Angeli est eadem, & non varia, & successiua pro varietate instantium labentium: maior aperta videtur, vbi enim causa sit eadem, & effectus non diuersus; quæ, oro te, diuersæ actionis necessitas, aut vtilitas esse potest? Et declaratur a simili: implicat actionem intentionalem esse diuersam, quin ea diuersitas a diuersitate principij, aut termini originem trahat: ergo similiter, &c. Antecedens suadetur de actione intentionali cognoscendi obiectum (misso amore, cuius eadem est ratio) eo ipso, quòd vna cognitio diuersa sit ab alia, non potest non esse, aut de obiecto diuerso, aut ab intellectu diuerso, aut certa diuersa specie: igitur actio intentionalis principio, aut termino inuariato variari nequit. 23.

Argumentor septimò: Motus solis, verbi gratia, per orbem aut circulum, quem spatio diurno circumlabitur, à duratione distinguitur: at motus ille coalescit ex diuersis actionibus, quibus plures vbitates solares aliæ post alias producuntur: igitur omnis actio à duratione distinguitur: si enim actiones successiuæ, & quæ terminum suaptè natura transeuntem causant, adhuc à duratione distinguuntur; potiori iure id de actione productiua rei permanentis, & minimè fluxæ, aut instabilis dici debet. Maior suadetur, potest idem numero motus plus, aut minus durare: at idem numero motus durationis plus, aut minus durare nequit, cum determinatum temporis spatium essentialiter respiciat: igitur motus distinguitur realiter à duratione: maior probatur, quia potest idem numero motus esse tardior, aut velocior; quemadmodum eadem numero quantitas permanens potest esse rarior, aut densior: at motus est tardior, aut velocior prout plus, minusve durat. 24.

Tandem argumentor, Quod est immortale, & æternum, ab vno momento, & puncto temporis pendere non potest: at quæuis actio creatiua est immortalis, & æterna: igitur nulla creatio Angeli ab vno temporis momento essentialiter pendet, ac per consequens singulis momentis actio creatiua Angeli alia, atque alia non est, prout ad durationem oportet: minor suadetur, quia actio creatiua Angeli vel in volitione Dei, vel in ipso Angelo sita est, & ita immortalis non esse nequit: vel, quod aduersariis duntaxat reliquum est, in modo aliquo creato, qui Angelo essentialiter adhæreat, eius creatio sita est: & ita eam immortalem esse hac ratione suadeo, quia ideo anima rationalis est immortalis, & æterna (idem de Angelo, & materia prima 25.

iudicium esto) quia creatur : at creatio Angeli in modo ei intrinseco collocata necessario creatur : ergo est immortalis: minor suadetur, tum quia quemadmodum vnio vnire nequit extrema, quin ipsa vniatur; aut generatio generare, quin ipsa generetur; aut duratio, & vbicatio in tempore & loco constituere, quin ipsæ tempori, & loco commensæ sint : ita similiter creatio Angeli eo ipso, quòd modus sit, creare non poterit, quin ipsa creetur : tum etiam, quia creatio Angeli vbi in modo consistat à nullo subiecto, seu causa materiali pendere potest, nec enim a Deo, vt compertum est, nec etiam ab Angelo; aliàs prior & posterior natura esset: igitur independenter à subiecto producitur, ac proinde creatur: Maior autem probatur, quia si anima rationalis non crearetur, nec independenter à materia fieret; æqua & par esset illius conditio, ac cæterarum formarum materialium: at hæ mortales, & corruptibiles sunt : ergo & illa mortalis, & corruptibilis esset, si increata, & independens à materia esset : ideo igitur immortalis est, quia creatur, & à materia non pender, id quod perspicuè docet Augustinus tom. 1. lib. de immortalitate animæ ibi : *temperatio autem corporis in subiecto* corpore est tanquam calor, non est ergo temperatio corporis animus, sed vita est animus, etsi nulla res se deserit, & id moritur quod vita deserit, non igitur animus mori *potest*. En reuocat Augustinus immortalitatem, animi in eius independentiam à corpore, cuius temperatio sit; siue, quod perinde est, in independentiam à subiecto, & causa passiua oppositam dependentiæ, qua calor, & aliæ formæ subiectis suis inhærent. Augustino Concinit Thomas 1. 2. quæst. 85. art. 6. corpore ibi : *Et quamuis omnis forma intendat perpetuum esse quantum potest, nulla tamen forma assequi potest perpetuitatem præter animam rationalem, eo quod ipsa non est subiecta omnino materia corporali.*

CAPVT V.

Argumenta contrariorum soluuntur.

26. PRo quorum solutione notanda est differentia inter simultatem facultatis proximæ ad diuersas, & oppositas durationes *A* videlicet & *B*, & potestatem, seu facultatem proximam simultatis earum durationum : & pari ratione distingui oportet inter simultatem necessitatis ad diuersas, & essentialiter successiuas durationes, & necessitatem simultatis earum durationum: quemadmodum communiter in materia de auxiliis distingui solet simultas potestatis ad amorem & odium, & potestas simultatis vtriusque : vti enim existente odio in voluntate simul cum potestate ad odium datur potestas ad amorem, quæ est simultas potestatis, non tamen datur in voluntate potestas ad amorem simul cum odio eliciendum, quæ est potestas simultatis vtriusque actus : ita proportione seruata, existente Petro in instanti *A* siue cum duratione *A* datur in eo facultas proxima, & necessitas ad durationem *B* non tamen inde sequitur quod detur in eo facultas proxima, nedum necessitas simultatis vtriusque durationis, siue, quod idem est, ad vtramque simul ponendam. Secundò notanda est differentia inter instantia naturæ, & instantia temporis : sicut enim quæ sunt simul tempore, siue in eodem instanti temporis non eo ipso simul natura, siue in eodem instanti naturæ esse debent : ita similiter quæ in eodem instanti naturæ sunt, aut intelliguntur non eo ipso in eodem tempore coëxistere debent : qua ratione cum Deus videt Antichristum extiturum pro priori signo rationis, aut quasi naturæ ante æternam eius scientiam, intelliguntur simul intellectus diuinus, & existentia temporalis, quam conspicit, quin proprerea intellectus Dei, & existentia Antichristi in eodem instanti temporis, seu durationis realis, ab æterno simul sint, aut esse queant.

17. Quibus constitutis : ad primum argumentum respondeo primò, misso antecedenti, in quo assumitur concomitantia durationis, & rei durantis absque vllo naturæ ordine, & negando consequentiam : optimè enim stat, durationem se habere concomitanter cum existentia, quam afficit, quin propterea eam producat, haud secus ac productio ad intra in diuinis naturam Dei natura non subsequitur, sed potius cum ea simul natura est, vt omnes fatentur, & tamen eam durare non facit : ratio à priori vtriusque est diuersum munus actionis, & durationis, vt vt se concomitentur, sicut initio capitis antelapsi exposuimus.

28. Respondeo secundò, negato antecedenti : ad primam & secundam eius probationem, quæ in eandem coincidunt, assero facultatem proximè expeditam, & necessitatem ad durationem *B*. quæ datur pro priori ad durationem *B* non proficisci ex eo, quod res durans existat immediatè post instans *A* ac proinde vlterius non sequi rem existere pro eo priori in instanti *B* sed ex decreto Dei efficaci circa durationem *B* regulato per scientiam de existentia rei secundum se, ex cuius præuisione concipit diuina voluntas tale decretum. Porrò sicut existit tale decretum pro quocumque instanti etiam in antecedenti, aut consequenti instans *B* non conuenit etiam pro instanti *A* & quouis alio diuerso ab instanti *B* dari facultatem proximam, & necessitatem ad durationem *B* vt enim supra prænotauimus, simultas necessitatis, & necessitas simultatis longè dissident : vnde in re existente pro quocunque instanti datur non solum facultas proxima, sed & necessitas ad omnes durationes, quas per totam æternitatem habuit, aut habitura est; quin tamen detur in ipsa pro vllo instanti facultas proxima, nedum necessitas ad simul habendas, seu componendas eas durationes : quod exemplo amoris, & odij dilucidè, ni fallor, explicatum est.

29. Ad tertiam probationem antecedentis respondeo primò : necessitatem, quæ ad durationem *B* causandam pro priori naturæ reperitur, non esse reuocandam in existentiam instantis *B* pro illo priori, sed reuocari posse, & debere in decretum Dei, quo ex præuisione existentiæ secundum se decernit efficaciter durationem *B* in quo nullum esse inconueniens numero superiori ostensum est. Resp. secundò; eiusmodi necessitatem reuocari etiam posse in existentiam instantis *B* intellectam pro illo priori : quod enim subinde infertur existentiam

existentiam productam coexistituram instanti *B.* pro illo priori, atque adeò duraturam prius natura, quam intelligeretur eius duratio, admodum non vrget: vt enim superius secundo loco notatum est, rectè possunt duo intelligi prò eodem signo naturæ, quin propterea tempore, seu duratione reali coëxistant: vnde tametsi pro illo priori intelligatur res secundum se, nec non instans *B.* necesse non erit, vt pro eo priori res, & instans *B.* duratione reali sibi coëxistant, siue, quod perinde est, vt res in instanti *B.* realiter duret, atque existat.

30. Ad secundum argumentum; largior gratis decretum existentiæ, & productionis non præscindere à duratione, sed in eam indiuiduè ferri: verum ob id duratio ab actione indistincta non erit, haud aliter ac decretum Dei de productione non præscindit ab existentia per eam producta; sed ambas per modum vnius decernit; & tamen actio, & existentia distinguuntur realiter. Rursus amor essentialis, & comprehensiuus Dei non præscindit vnam subsistentiam diuinam ab alia, sed simul, & collectiuè in totas tres fertur, & tamen realiter distinguuntur: pari ratione diuinus amor dirigi nequit in obiectum aliquod creatum, quin suprà se reflectat, vt suprà obiectum partiale; nefas tamen esset inde colligere indistinctionem obiecti creati à diuino actu, cui obiicitur: igitur quamuis decretum Dei minimè præscindat productionem rei ab eius duratione, id argumento esse non poterit ad vtramque identificandam. Secundò respondeo, negato antecedenti: ad cuius probationem aio, rem existere primò, aut semper, esse differentias accidentarias existentiæ secundum se, & hanc indifferentem esse, vt vel primò, vel semper, aut etiam primò in hoc instanti, aut primò in alio existat, aut producatur: vnde decretum Dei terminari potest ad existentiam sumptam secundum se, & nudè ab illis differentiis accidentalibus non minus, quàm à differentiis vbicationis subsistentiæ & similibus.

31. Ad confirmationem respondeo: sicut res creata est indifferens pro priori aliquo signo naturæ ad hanc, aut illam vbicationem; ita similiter ad hanc vel illam durationem, ad quarum alterutram determinatur per decretum Dei subsequens rem existentem secundum se, & eius præuisionem. Cæterùm aliter, & aliter res est indifferens ad diuersas durationes, & ad diuersas vbicationes: indifferentia enim rei ad hanc, aut illam vbicationem sæpè non est indifferentia actiua, cuius determinatio oriri potest à re existente secundum se, qua versus hanc, aut versus illam partem pro libito se se mouere potest: at indifferentia rei ad oppositas durationes est indifferentia quasi passiua, cuius determinatio non est à re durante, sed seorsim à libertate illius à solo Deo pro suo libito decernente, vt res duret, aut non duret pro hac, aut illa differentia temporis. Deinde etiamsi pro primo signo suæ existentiæ res haberet necessitatem ad hanc durationem, atque adeò decretum productionis esset decretum durationis, non propterea duratio cum productione confundi deberet, vt numero pene superiori explicuimus.

Ad tertium argumentum respondeo, durationem quantumlibet distinctam ab actione, nouæ tamen libertatis exercitium, & noui meriti materiam toties esse posse, quoties à voluntate actus liber liberè conseruatur: tum, quia duratio quamuis distincta ab actione eam concomitari potest, quin antecessio actionis eius libertati, aut merito quidquam derogare possit. Deinde duratio actus liberi, eiusque conseruatio, quamuis sit necessaria respectu existentiæ actus liberi, ab eaque velut à causa naturali proficiscatur, respectu tamen voluntatis nostræ libera esse potest, haud aliter ac ipse actus habitui necessarius, voluntati tamen liber, & spontaneus est: quid? quod aliquis contendere posset ratione nouæ durationis nihil nouæ libertatis actui accrescere, aliquid tamen noui meriti ei accedere; quemadmodum in sententia Scoti, actus exterior actui interiori nil libertatis, aliquid tamen meriti superaddit.

TRACTATVS II.

De Actione creatiua corporis naturalis.

CAPVT I.

Creatio corporis naturalis, & cuiusuis alterius rei in quo sita sit?

REATIO trifariam accipi solet: primo, latissimè pro quauis productione, siue eius terminus sit ens necessarium, & infinitum; siue ens contingens, & necessarium: qua ratione Sapientia Dei, siue Verbum diuinum creari dicitur. Eccles. 24. ibi: *ab initio, & ante sæcula creata sum:* Secundò pressius, pro sola ea productione, cuius terminus sit aliquod ens finitum, & contingens; & hac ratione personam aliquam diuinam creaturam esse, siue creari à Catholicis contra Arrium denegatur, omne verò ens præter Deum creari, siue creaturam esse dicitur: tertio, & proprissimè pro ea sola productione, quæ rem independenter ab omni subiecto producit, qualis est ea, qua Angelus, aut animus rationalis, aut accidentia Eucharistica producuntur. Creatio in primo sensu magna ex parte Theologici instituti est; Philophici verò in secundo, & tertio sensu. Quod ergo ad quæstionem capitis titulo præfixam attinet: 1.

Prima sententia est, actionem creatiuam sitam esse in sola voluntate Dei efficaci, qua existentiam Angeli, aut animi verbigratia efficaciter decernit, eàmque in nullo alio consistere posse, ita Caietan. 1. p. q. 45. art 3. Capreolus in 2. dist. 1. quæst 2. Richardus ibidem. art. 1. q. 2. & 3. Valentia 1. p. disp. 3. q. 2. & alij complures. Secunda sententia est, creationem, siue productionem rei ex nullo præsupposito subiecto solùm consistere in ipso termino creato, Angelo verbi gratia aut animo, ita Scotus & asseclæ in 2. dist. 1 quæst. 5. Pater Vasquez 1 p disp. 173. cap. 5. & alij non pauci. Tertia sententia est, creationem solùm consistere in modo reali medio inter agens & terminum, & qui agente posterior, termino verò prior sit, haud aliter ac actio generatiua in entitate modali sita est: ita Pater Molina 1 p. quæst 45. art. 3. Suarez disput. 20. Metaphys. sect 5. numero 12. Hurtado disput. 12. Physicor. à §. 21. Arriaga disput 9. 2.

diſputatione 9. Phyſicor. Compton. diſput. 41. Phyſ ſect. 3 & cum iis communiter noſtri recentiores.

3. Ipſe has omnes ſententias quoad id, quod affirmant, veras eſſe, & quoad id, quod negant, falſas eſſe arbitror; quamobrem dicendum eſt, creationem aliquam in ſola voluntate efficaci Dei conſiſtere, aliam verò in ſolo termino creato, & nonnullam in modo reali, qui à voluntate Dei, & termino creato modaliter, ſiue ex natura rei diſtinctus ſit; & vtrùmque interiaceat. Ab hoc philoſophandi modo non paucos eorum, qui pro oppoſitis ſententiis nuper commemorati ſunt, alioſque qui commemorari poſſent, ſtetiſſe cenſuerim: celebris enim inter antiquos eſt duplex acceptio creationis, quarum alia in ſola voluntate Dei conſiſtit, & creatio actiua nuncupatur; alia verò in termino creato conſiſtit, & creatio paſſiua appellatur.

4. Prima ergo noſtræ ſententiæ pars, nempe voluntatem Dei efficacem ſecundum ſe, & ſeorſim à quouis alio ſumptam creationem eſſe hoc pacto probatur: Munus, & officium actionis eſt determinare, vt hic effectus ab hac cauſa exiſtat: at voluntas efficax Dei ſe ſola, & circumſcripto quouis alio determinat, vt Gabriel verbi gratia à Deo exiſtat: igitur munus, & officium actionis, ac proinde eius rationem ſibi vendicat: alterius autem actionis, quàm creatiuæ rationem ſortiri nequit, eo quod Gabriel Angelus generari, aliave actione, quàm creatiua produci nequeat; ac per conſequens rationem actionis creatiuæ ſortitur. Maior perſpicua eſt: quia ſiue de actione eductiua, ſiue de creatione modali, & ab agente & termino diſtincta, ſiue de creatione à termino indiſtincta ſermo ſit; quæcumque harum ab aduerſariis actio admittatur, ideò ſanè actio cenſenda eſt, quia determinat, vt hic effectus ab hac cauſa exiſtat: igitur eiuſmodi determinatio munus & officium actionis eſt: Minor etiam minus perſpicua non eſt; quia eiuſmodi volitio Dei efficax ad Gabrielem terminata eſt eſſentialiter connexa cum hoc, quod eſt, Gabrielem exiſtere à Deo, idque independenter à ſubiecto; hac enim ratione & non alia Gabriel exiſtere poteſt, igitur talis volitio determinat, vt Gabriel à Deo exiſtat; quemadmodum ratione ſimilis connexionis quæcunque alia actio indubitanter talis determinat, vt hic effectus ab hac cauſa exiſtat.

5. Dices, primo, non qualemcunque determinationem cauſæ ad effectum, & effectus ad cauſam, eſſe actionem, ſed determinationem modalem, & diſtinctam à cauſa, & effectu; & inter vtrumque mediam; cuiuſmodi ſanè non eſt volitio Dei. Contra tamen, quia determinatio illa modalis à cauſa, & effectu diſtincta, & vtrùmque intermedia, ſi quando admittitur, ideo eſt, quia cauſa, & effectus ſiue ſimul, ſiue ſeorſim ſumantur, indifferentes ſunt, vt effectus à cauſa effluat, & cauſa in effectum influat; qua ratione vnio etiam modalis ab extremis diſtincta ideo admitti ſolet, quia extrema indifferentia ſunt, vt ſe intrinſecè afficiant: at ſuppoſita volitione Dei efficaci ad Gabrielem terminata nulla eſt indifferentia vt Gabriel à Deo exiſtat, Deuſve in Gabrielem influat: igitur determinatio illa modalis à Deo, & Angelo realiter diſtincta admitti nequit: nec de ratione creationis eſſe poteſt, vt in eiuſmodi determinatione conſiſtat: vnde quamuis volitio Dei efficax eiuſmodi determinatio non ſit, actio tamen creatiua eſſe poterit.

Dices ſecundo, determinationem, vt effectus exiſtat à cauſa, duplicem eſſe: aliam proximam, & formalem; aliam verò remotam, & radicalem; ſolamque priorem, non verò poſteriorem determinationem, ſortiri rationem actionis: cum ergo volitio Dei efficax non ſit determinatio proxima, & formalis; propior enim determinatio ad exiſtentiam Angeli eſt Angelus ipſe ſe ipſo determinatus, vt à Deo exiſtat, vel modus aliquis Angelo intrinſecè adhærens: quæuis, inquam, harum determinationum propior eſt Angelo, quàm volitio Dei; ſanè hæc rationem actionis creatiuæ ſortiri non poterit. Verùm cum actio creatiua more reliquarum actionum ſit via agentis ad terminum, & ab agente quodammodo incipiat, & in termino deſinat, non eſt, cur propior ſit termino, quàm agenti, aut cur proxima ſit reſpectu termini potius, quàm reſpectu agentis: igitur quamuis volitio Dei propior ſit agenti, quàm termino; & reſpectu termini determinatio proxima non ſit, tamen rationem actionis creatiuæ ſortiri poterit. Equidem ſicut exiſtentia Angeli, iuxta aduerſarios, eſt eius creatio, eſto reſpectu Dei determinatio remota, & radicalis ſit, vtpote quæ eius volitionem efficacem ſupponit, ita è conuerſo volitio Dei poterit eſſe creatio Angeli, tametſi reſpectu illius determinatio remota, & radicalis ſit. 6.

Primum argumentum pro ſententia contraria in hunc modum confici ſolet: ſi creatio Angeli eſſet volitio Dei efficax, ſicut volitio Dei eſt ab æterno, ita creatio Angeli eſſet ab æterno: at creatio Angeli ab æterno eſſe nequit: ergo: maior proculdubio eſt vera: minor probatur; quia ſi creatio Angeli eſſet ab æterno, Deus ab æterno Angelum crearet; quemadmodum Angelum ab æterno vult, quia eius volitio ab æterno eſt: at Deus ab æterno Angelum non creauit, ergo: maior perſpicua videtur: minor ſuadetur: tum, quia ſi Deus ab æterno Angelum creaſſet, Angelus ab æterno eſſet creatus; Deum enim creare Angelum, & hunc eſſe à Deo creatum relatiua, & reciproca ſunt, quæ autem eiuſmodi ſunt, teſte Ariſtotele, ſunt ſimul natura, tempore, & cognitione; nec vnum in aliquo nunc temporis, aut æternitatis ſine alio eſſe poteſt: at Angelus ab æterno creatus non eſt, aliàs ab æterno extitiſſet, quod hæreticum eſt. Tum etiam ex Prouerb. 8. capite. ibi: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret, à principio*: quibus verbis manifeſtè aſſeritur, diuinam ſapientiam à principio, ſiue ab æterno extitiſſe, antequam Deus quidquam faceret, ac proinde antequam Angelos faceret: eos ergo ab æterno non fecit, nec creauit. 7.

Secunda ratio aduerſariorum, & priorem coadiuuans ita ſe habet: Volitio efficax Dei eſt ab æterno ante exiſtentiam Angeli: at actio creatiua Angeli eſſe non poteſt ante exiſtentiam Angeli 8.

Angeli in aliquo instanti æternitatis, aut temporis: cum enim omnis actio sit essentialiter, atque adeò summè connexa cum suo termino, in nullo instanti sine eo esse potest.

9. Tertia aduersariorum ratio huiusmodi est: actio eductiua, qua Deus formam ignis v. g. ab eius materia educit, in voluntate Dei efficaci sita non est: ergo nec actio creatiua: antecedens perspicuum videtur: consequentia suadetur: quia sicut voluntas efficax existentiæ Angeli de se essentialiter connexa est cum hoc, quod est Angelum à Deo independenter ab omni subiecto existere; ita etiam voluntas efficax existentiæ connaturalis formæ ignis essentialiter connexa est cum hoc, quod est, formam ignis a Deo connaturaliter, ac dependenter à subiecto existere: cur igitur vna voluntas sit actio creatiua Angeli potius quam alia actio generatiua formæ ignis?

10. Quarta, & postrema aduersariorum ratio est: Angelum esse creatum, est denominatio intrinseca Angelo: at si creatio in voluntate Dei sita esset, ea denominatio non intrinseca, sed extrinseca Angelo esset: Maior probatur, quia esse creatum est modus quidam essendi, siue existendi, nimirum a causis: ergo est denominatio intrinseca rei creatæ; cur enim modus existendi in alio, qualis est passio, aut existendi cum alio qualis est vnio, aut existendi in loco, qualis est vbicatio, aut existendi in tempore, qualis est duratio: cur, inquam, hi modi existendi intrinseci sint, & modus existendi à causa creante intrinsecus non sit?

11. Ad primum, & secundum argumentum sunt, qui respondeant, creationem Angeli præter voluntatem Dei efficacem intrinsece includere instans illud caducum & successiuum, pro quo Deus vult, Angelum existere; quo principio inconuenientia obiecta declinasse sibi videntur. Falluntur tamen: quia pro priori signo naturæ, pro quo Angelus existit ante durationem instantis illius *A*, v. g aut quidquid sit de hac prioritate, quam non nemo inficias eat, certè Angelus secundum se, & præcisè ratione nostra, eo instanti *A* per aliquam actionem producitur: non per aliam, quàm per creatiuam: ergo per creationem producitur; atque adeò creatio per instans *A* intrinsece non constituitur.

12. Quocirca alij malunt, creationem Angeli præter voluntatem Dei includere intrinsecè existentiam Angeli; quo etiam principio statuto inconuenientia in primo, & secundo argumento tacta euanescere videntur. Contra tamen, quia si creatio, aut, quod perinde est, relatio creantis in eo complexo consisteret, in eodem etiam relatio creati sita esset: vnde creatio Angeli se ipsam crearet, & Angelus à se ipso creatus esset, sicut in simili sæpe argumentabar. Vnde demum connotatores hic ad solita inuolucra, & latibula confugiunt, & respondent: tametsi sola voluntas Dei reipsa sit creatio, & Deum creantem denominet, hanc tamen denominationem Deo identificatam, ei ab æterno non conuenire, sed in tempore, eique etiam in tempore absque vllius entitatis intrinsecè periculo deperire posse: Angelo nimirum, quem ea denominatio connotat tempore existente, aut pereunte. Verum quam commentitia sint hæc connotata in Metaphys. vbertim declarabimus, & in Deo neutiquam admittenda esse speciatim ostendi potest, nisi id nostri instituti ratio vetaret.

Quapropter ad primum argumentum respondeo, creationem Angeli esse ab æterno, Deumque dici posse ab æterno creantem Angeli, & Angelum ab æterno creatum à Deo: si ly *ab æterno* appellet supra *creantem & creatum*: secus vero si appellet suprà *Angelum*: haud secus ac Deus ab æterno dicitur, odisse peccatorem, & hic ab æterno Deo exosus: si ly *ab æterno* supra *odisse* & *exosus* appellet: secus vero si suprà *peccatorem* appellet: nec magis ex priori loquutione, quam ex posteriori deduci potest, creaturam aliquam ab æterno extitisse. Eadem ratione, cum sacra pagina passim asseritur, Deum nil fecisse, aut creasse ab æterno, ly *ab æterno* non supra *creasse*, aut *fecisse*, sed supra creationis, aut effectionis terminum appellare, ad eumque referri debet: & in eo sensu id verissimum est, & nostræ sententiæ neutiquam refragatur. 13.

Ad secundum argumentum respondeo, in primis per instantiam: non magis connectitur actio cum existentia termini, quàm volitio Dei efficax cum actione creatiua, ad quam iuxta aduersarios terminatur: siquidem vtrobique connexio essentialis est; at volitio Dei efficax quantumuis connexa cum actione creatiua est ab æterno, quin actio creatiua ab æterno sit, vt aduersarij contendunt: ergo similiter, &c. Deinde absolutè respondeo à actio creatiua Angeli in voluntate Dei sita, non est actio merè physica, sed intentionalis: quare sicut cognitio, & volitio alicuius obiecti, quia in illud intentionaliter tendunt, quantumcunque cum eo absolutè connexæ sint, cum eo tamen connexæ non sunt, nisi pro ea temporis differentia, pro qua à Deo cognoscitur, & efficaciter amatur; ita similiter actio creatiua, quia tendentia intentionalis, tametsi quà actio est, cum existentia termini absolutè connectatur; tamen qua intentionalis, cum ea solum connexa est pro ea temporis differentia, pro qua à Deo eiusmodi existentia efficaciter decernitur: vnde ab æterno sine existentia termini esse poterit, esto sine ea esse nequeat, adueniente tempore, pro quo efficax est. 14.

Ad tertium respondeo: cùm Deus se solo, & sine consortio causæ secundæ aliquid generat, actio Dei generatiua in eius voluntate efficaci terminata, tam ad eius existentiam rei, quàm ad eius à subiecto dependentiam formalissimè consistit, cum tamen, si creatiua esset in voluntate terminata ad existentiam rei, & carentiam dependentiæ collocanda esset. Cæterum, cùm Deus simul cum causa secunda aliquid generat, per duplicem actionem generatiuam, inadæquatam tamen concurrit; quarum alia solius Dei propria est, & in eius voluntate consistit, vt iamiam exposuimus; alia vero Deo cum creatura communis est, & in modo physico consistit, videlicet quia actio creaturæ actio Dei non esse potest, vt constat ex libro præterito, cum de causa prima ageremus. 15.

Ad quartum respondeo; modos existendi in duplici differentia esse:, aliosque intrinsecos esse, quales sunt existere in loco, quod fit per vbicationem; existere in tempore, quod fit per durationem; existere in toto, quod fit per vnionem: 16.

exiſtere in alio, quod fit per paſſionem: alios vero eſſe extrinſecos, quales ſunt exiſtere, ſiue eſſe in intellectu, quod fit per cognitionem; exiſtere in voluntate, quod fit per amorem; exiſtere prope aliud, aut procul ab alio, quod fit per relationem prædicamentalem diſtantiæ, aut indiſtantiæ. Quare perperam aduerſarij modos omnes exiſtendi à productione diſtinctos, intrinſecos eſſe arbitrantur, vt inde colligant, rem eſſe creatam, aut productam, denominationem intrinſecam eſſe; cum potius alij ſint intrinſeci, alij extrinſeci: inter hos ergo, non inter illos rem eſſe creatam per decretum Dei connumerari poteſt, ac debet.

CAPVT II.

Secunda pars verioris ſententiæ ſuadetur.

17. Videlicet, terminum ipſum creatum, qualis eſt Angelus, exemp. g. rationem actionis creatiuæ ſortiri. Munus actionis eſt, determinare, vt hic effectus ab hac cauſa dependeat, vt initio capitis antecedentis oſtendimus: at huiuſmodi determinatio exiſtentiæ Angelicæ ſecundum ſe ſumptæ conuenit: ergo munus, ac proinde rationem actionis ſibi vendicat: cum ergo actio generatiua eſſe nequeat, eo quod Angelo generari repugnet, proculdubio erit creatiua: minor perſpicua eſt, quia connexio, & determinatio coincidunt; at exiſtentia Angeli per ſeipſam eſſentialiter connexa eſt, cum hoc, quod eſt, Gabrielem, v.g. ab hoc agente Deo nimirum exiſtere.

18. Dices, actionis munus eſſe, determinare, vt hic effectus ab hac cauſa, hac numero dependentia dependeat, ſiue exiſtat: at exiſtentia Angeli Gabrielis quamuis determinet, vt hic Angelus ab hoc agente, Deo nimirum eſſentialiter dependeat, non tamen per hanc numero differentiam, ſed per hanc, vel per aliam. Verùm, hæc ſolutio non ſatisfacit: quia, cùm dicitur actionis munus eſſe, determinare, vt effectus à cauſa per hanc numero dependentiam dependeat, aut excluſiuè id intelligitur, vt ſenſus ſit, actionem, quà talem determinare, vt per ſe ipſam, & per nullam aliam actionem, aut dependentiam effectus à cauſa dependeat; & in hoc ſenſu maior ſyllogiſmi omnino falſa eſt; cum de ratione vnius actionis non ſit, aliam etiam adæquatam excludere: aut non excluſiuè, ſed poſitiue maior ea propoſitio intelligitur, vt ſenſus ſit, modum inter Deum, & Angelum ideo actionem eſſe, quia determinat, vt Angelus à Deo per hanc numero dependentiam, nimirum per ſe ipſum, quatenus hic numero modus eſt, dependeat, & oriatur; & in hoc ſenſu maior vera eſt. Cæterùm non video, cur exiſtentia Angeli hac ratione non determinet, vt Angelus à Deo per hanc numero actionem, & dependentiam dependeat, ſiquidem determinat, Angelus per ſe ipſum, quatenus hic numero eſt, à Deo exiſtat, ac dependeat. Nec video quoad hoc, quæ inter exiſtentiam Angelicam, & entitatem illam modalem, quam aduerſarij comminiſcuntur, diſcriminis ratio eſſe poſſit; aut cur potius vna, quam alia, hæc numero dependentia Angeli à Deo ſit, cùm vtraque ex æquo cum Deo, & Angelo eſſentialiter connexa ſit.

Argumentor ſecundò: ſi aliquis effectus numericè ſumptus hanc etiam numero cauſam eſſentialiter poſtularet ita, vt ab illa non produci ne diuinitus poſſet, ſanè is effectus ab ea cauſa per ſe ipſum eſſentialiter produceretur, munuſque actionis ſibi vendicaret: at Angelus, quatenus hic numero eſt, primam cauſam eſſentialiter poſtulat, & ab ea non produci ne diuinitus poteſt: igitur Angelus &c. Minor in propatulo eſt: Maior probatur tripliciter, primò quia ideo modus actionis ab effectu diſtinctus à Philoſophis adinuentus eſt, quia effectus hanc numero cauſam non poſtulat, ſed vt ab hac, aut illa oriatur, de ſe indifferens eſt: igitur ſi aliquis effectus hanc indifferentiam cum eſſentiali determinatione commutaret, non per modum diſtinctum, ſed per ſe ipſum præcisè à cauſa dependeret. Secundo, quia ſi aliqua ſubſtantia eſſet eſſentialiter alligata ad hunc numero locum, ita, vt ab illo nulla vi diuelli poſſet, certè eiuſmodi ſubſtantia per ſe ipſam, & non per vbitatem diſtinctam eo loci eſſet, haud ſecus ac Deus per immenſitatem à ſe realiter indiſtinctam vbique locorum eſt, videlicet quia vbique locorum eſſe eſſentialiter poſtulat: ergo ſimiliter, &c. Tertiò, quia in diuinis relatio filiationis eſt actio, ſiue productio, qua filius à patre procedit, & originem trahit, non alia ratione, niſi quia filiatio diuina, quamuis ſit terminus productus, tamen eſſentialiter poſtulat à Patre, & non alio in eadem ſubſtantia produci: ergo ſimiliter effectus creatus eadem determinatione præditus, actio cenſeri poſſet. 19.

Oppones tamen, primò: quantitas Euchariſtica à Deo creatur: at non per ſe ipſam eſſentialiter: igitur creatio à termino diſtinguitur: maior de fide eſt: minor ſuadetur, quia quantitas Euchariſtica indifferens eſt, vt creetur, vel generetur, & vt dependenter, vel independenter à ſubiecto producatur: ergo creatio, vel independentia à ſubiecto ei eſſentialis non eſt, neque in ea conſiſtit. Oppones ſecundò: actio generatiua à termino genito realiter diſtincta eſt, vt ſup. tr. 1. cap. 1. oſtenſum eſt: ergo de actione creatiua, pari ratione, philoſophandum eſt. 20.

Verùm ad primum reſpondeo: quemadmodum terminus actionis generatiuæ non eſt ſola quantitas v.g. ſed quantitas, & eius etiam dependentia à ſubiecto, aut vnio cum ſubiecto; ita ſimiliter terminus actionis creatiuæ non eſt ſola quantitas ſimul cum eius independentia à ſubiecto: at quantitas ſimul cum ea independentia non eſt indifferens, vt creetur, aut generetur, vtve à ſubiecto dependenter producatur: vnde terminus creatus in tranſſubſtantiatione Euchariſtica eiuſmodi indifferentiam non ſortitur; ac proinde actio creatiua eſſe poteſt. 21.

Ad ſecundum reſpondeo: actio generatiua, qua effectus à cauſa ſecunda procedit, ab effectu omnino diſtinguitur, tanquam modus cauſam, & effectum interiacens, nimirum ob indifferentiam, qua cauſa ſecunda hunc, aut illum effectum; & effectus hanc, & illam cauſam ſecundam reſpicit: quæ ratio in actione creatiua neutiquam militat. Cæterùm actio generatiua, qua effectus à cauſa prima dependet, in ipſo effectu conſiſtere poterit, cum effectus quiuis creatus cauſam primam eſſentialiter reſpiciat, & ab illa, vel non ab illa, ſed ab alia oriri neutiquam indifferens ſit. 22.

CAP

CAPVT III.

Tertia pars verioris sententiæ suadetur.

23. SCilicet, actionem creatiuam nonnunquam in modo quodam reali inter causam, & effectum medio consistere. Quia eadem numero actio est de se indifferens, vt creatiua, vel generatiua sit: quare si, quod probabilius est, accidentia Eucharistica in quantitate non suscipiantur de facto, eadem numero productio caloris ante consecrationem hostiæ generatiua est, & post eius consecrationem actio creatiua: nimirum, prout producta dependentiæ à subiecto ei actioni abest, aut adest: at actio generatiua, qua ignis verbi gratia calorem producit, in modo reali consistit: igitur etiam actio creatiua caloris ab eius generatione non omnino distincta in modo quodam reali consistit.

24. Pro maioris propositionis luce, & intelligentia præmitto primò; actionem productiuam caloris ad solam caloris entitatem terminari, & hanc solam vi illius extrahi a statu possibilitatis ad statum existentiæ; vnionem vero caloris, eiusque à subiecto dependentiam alia actione realiter distincta ad statum actualis existentiæ produci: actio namque nihil aliud est, quàm determinatio, vt res existat à suis causis: igitur pro diuersitate existentiæ, rei que existentis diuersa determinatio, & actio assignatu opus est: at calor existens, eiusque vnio realiter distinguuntur: ergo diuersæ actiones eis respondent: hac ratione, quia calor, & eius vnio realiter differunt, diuersas realiter vbicationes, & durationes sortiuntur.

25. Præmitto secundò; productionem caloris non habere ex se, quod generatiua, aut creatiua sit, sed potius ab his duabus differentiis præscindere: operosum non est hoc secundum ex iis, quæ primò præmissa sunt deducere: nam ea productio solam formam caloris producit: at forma caloris secundum se nec pendet actu, nec independet à subiecto: igitur eius solius productio nec facit eam pendere, nec independere à subiecto; ac proinde nec generatiua, nec creatiua est, nisi aliud ei superueniat.

26. Præmitto tertiò; productionem caloris esse generatiuam illius prout coniunctam cum productione vnionis, seu dependentiæ caloris à subiecto; esse verò creatiuam prout coniunctam cum carentia illius dependentiæ: eatenus enim productio caloris est eius generatiua, vel creatiua, quatenus eum dependenter, vel independenter à subiecto producit: at vtrouis modo eum producit, prout cum actione productiua vnionis, seu dependentiæ coniungitur, ab eave superatur. Hæc, quæ præmisimus, & supposuimus ad probationem maioris, hac ratione accommodari possunt: nam productio caloris quod generatiua sit, habet ex consortio actionis, qua eius vnio, seu passio producitur; quod verò creatiua sit, ex carentia eius actionis, & vnionis; at productio caloris indifferens est ad huiusmodi consortium, aut carentiam, saltem diuinitus, ac supernaturaliter: igitur vt creatiua, vel generatiua sit, eo ipso indifferens est.

27. Secundo suadetur idem intentum: quia creatura ad creandum saltem supernaturaliter euchi potest: at eiusmodi creatio in modo quodam reali formaliter consistit: ergo: maior infrà suadebitur: minor probatur, quia talis actio creatiua in effectu creato Angelo verbi gratia non consistit, cum Angelus existere possit absque eo, quòd ab aliqua creatura creetur, nec etiam consistit in voluntate Dei, qua videlicet actionem causæ creatæ ne ex parte quidem compleri posse superius tract. 1. c. 1. ostensum manet: reliquum igitur est, vt ea actio creatiua in modo consistat.

Verum contra hanc nostræ sententiæ partem obiici solet: si actio creatiua consisteret in modo, alicui subiecto inhærere, & ab eo in genere causæ materialis dependere deberet: siquidem eiusmodi modus esset in prædicamento accidentis: ergo esset accidens: cum ergo accidentis esse sit inesse, siue inhærere, sanè alicui subiecto necessario inesset, atque inhæreret: at nulli subiecto inhærere, ab eove in genere causæ materialis dependere potest: quod enim eius subiectum assignari potest? non enim agens videlicet Deus, cui nihil inhærere salua eius immutabilitate potest, vt compertum est: non subiectum inhæsionis termini creati, cum eiusmodi subiectum nullum sit: nec tandem ipse terminus creatus, aliàs modus creationis termino suo natura prior, ac posterior esset: prior quidem, eo quòd omnis actio terminum suum natura anteuertat; posterior verò, quia ab eo in genere causæ materialis dependet. 28.

Hæc obiectio in nostris principiis facilis solutu est: in primis namque maior argumenti falsa est, vt in Metaphysica ostendam, vbi paræmiam illam, *accidentis esse est inesse*, à nonnullis Thomistis nullo iure in scholas inuectam esse nullo iure constabit: minor etiam argumenti facilè negari potest: subiectum enim cui modus actionis creatiuæ inhærere possit, nec est subiectum inhæsionis termini creati, nec ipse terminus creatus, sed agens, quod per eam creat: cum enim actio creatiua non à solo Deo, sed interdum etiam ab agente creato dependeat, idque non solùm de possibili, vt aiunt, verùm etiam quodammodo de facto, vt cum ignis verbi gratia species Eucharisticas calefacit; sanè actio creatiua agens aliquod, in quo suscipi, & cui inhærere possit, nimirum creaturam suapte natura respicit. Quid autem alij in suis principiis respondere possint, ipsi viderint. 29.

CAPVT IV.

Quæ agentia creare possint?

ASsero primò: Deus optimus Maximus creare potest, & actu plura creauit, & ex nihilo produxit. Hæc assertio contra antiquos Philosophos iam fide sancta est: Genes. 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram:* Pauli ad Hebræos 3. *qui omnia creauit, Deus est*, & in Conc. Lateranensi 2. cap. ibi: *Deus dicitur vnum vniuersorum principium, creator omnium inuisibilium, & visibilium, & spiritualium & corporalium, qui sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis vtrámque de nihilo condidit creaturam spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam.* 30.

Deinde ratione demonstrari eadem assertio potest: 31.

test: quia creatio nullam implicationem inuoluit: ergo possibilis est, si cui autem agenti possibilis est, maxime primo agenti, cuius incircumscripta perfectio perfectum illum agendi modum suo sibi iure vindicare videtur: antecedens probatur, quia creatio, siue productio rei ex nihilo ita intelligenda non est, vt res ex nihilo, velut ex præsupposita materia educatur; id enim impossibile est (quo enim pacto id, quod nihil est, eius quod aliquid est fulcrum, & receptaculum esse potest?) sed ita vt nihil terminus *a quo* rei sit: in quo certè nulla terminorum repugnantia est; cum aliud non sit, quàm quod antea omnino nihil erat, & nec in se, nec in subiecto quasi semine vllum esse habebat, modò aliquid in rerum natura esse.

32. Rursus; nobilior est influxus causæ efficientis, quàm causæ materialis: at Deus independenter ab omni causa efficienti creata potest rem producere: ergo à fortiori independenter ab omni causa materiali rem producere, atque adeo creare poterit. Præterea: causa finalis iuxta Aristotelem, causa causarum, & reliquis anterior est; & tamen independenter ab omni fine creato Deus operari potest. Quid ni ergo, & independenter ab omni subiecto creato, prout ad creationem oportet? Demum, in subiectis non est procedere in infinitum de facto: ergo primum aliquod subiectum existit in rebus: hoc autem à Deo produci debet, & non nisi independenter à subiecto, ab eo produci potest: ergo ita producitur, atque adeo creatur.

33. Pater Suarez disput. 20. Metaphysicæ sect. 1. numero 14. hoc idem probat, primò: quia modus operandi est proportionatus modo essendi: cum ergo Deus independenter à subiecto existat, independenter ab eo operari poterit. Secundò, quia virtus operatiua definita ad agendum in subiecto, & è subiecto, valdè contracta, & limitata est: ergo Deo attribuenda non est. Tertiò, quia Deo attribuendus est modus operandi altioris rationis, quàm is, qui causis secundis consentaneus est: at talis operandi modus alius, quam creatio esse nequit.

34. Hæc accutè, & grauiter excogitata sunt: cæterum omnino non conuincunt. Ad primum enim responderi potest, modum operandi non sequi modum essendi quoad independentiam à subiecto; qua ratione Angelus naturaliter existit independenter à subiecto, naturaliter tamen operari nequit independenter à subiecto: in eo ergo modus operandi modum essendi sequitur, quòd quo perfectius est esse rei, eo perfectius operatur, siue perfectior illa operatio à subiecto dependens, siue independens sit. Ad secundum etiam dici potest: si virtus actiua Dei finita esset ad aliquod determinatum subiectum, hoc est, ad subiectum his peculiaribus accidentibus, & non aliis dispositum, & in tali distantia, & non maiori collocatum, haud secus, ac ignis verbi gratia ad subiectum determinatum definitus suaptè natura est. Si, inquam, Deus hac ratione ad subiectum aliquod determinatus esset, eius virtus contracta, & limitata foret. Cæterum aliter se res habet: nam Deus in quouis subiecto, & quibuscumque accidentibus disposito, & quacumque distantia semoto operatur: quod certè nulli agenti creato contingit. Ad tertium etiam dici potest: vt Deus modum operandi altioris rationis, quàm nulla creatura sibi vendicet, satis superque est id, quod omnes in confesso habemus, nimirum Deum independenter ab vlla causa efficienti à se distincta operari, secus verò creaturam: vnde ergo necessarium est, vt Deus operari debeat independenter ab omni causa materiali, & creatura è contra dependenter ab ea operetur?

Assero secundò: possibilis est creatura, cui virtus creandi natiua sit: ita Alensis, Henricus, Durandus, Gabriel, Hurtado, Arriaga, & alij complures. Probatur, primò: quia longè maius est, infinitam, omníque ex parte illimitatam Dei essentiam intueri, quàm entitatem creatam, & finitam à non esse, ad esse per creationem traducere: at possibilis est creatura, quæ naturaliter Deum intueri, & clarè conspicere possit: ergo & creatura, quæ entitatem creatam a non esse ad esse sine subiecto transferre, eamque creare naturaliter possit: maior perspicua est: minor ex materia de visione supponenda est. Secundo, quia independentia in operando a causa non solùm finita, verum etiam omnium causarum imperfectissima, qualis est materia prima, in eo cui connaturalis sit, infinitam perfectionem arguere nequit: ergo non est, cur creaturæ conuenire nequeat. Tertiò, quia vt assertione sequenti constabit, creaturæ de facto existentes ad creandum supernaturaliter euehi possunt: cur ergo aliæ creaturæ altioris ordinis possibiles non sint, quæ naturaliter creari queant? Quartò, quid maius est, ignem verbi gratia, Deo obedire in producendo calore absque vllo subiecto, quàm in non producendo calore in subiecto capaci, & approximato? at quoad hoc posterius ignis Deo obedire potest, vt in igne Babylonico cernere est: ergo & quoad illud prius. Quintò, tandem id ipsum constabit argumentorum solutione: ad quam capite sequenti gradum faciemus. 35.

Assero tertiò: Creaturæ de facto existentes diuinitus, ac supernaturaliter ad aliquid creandum euehi possunt: ita Magister in 4. dist. 5. §. vlt. D. Thomas in 4. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 3. ad 3. & in 1. dist. 1. quæst. 1. art. 3. Gabriel in 4. dist. 1 quæst. 1. Hurtadus, & Arriaga in præsenti. Probatur, quia in creaturis de facto existentibus datur virtus, quæ obedientialis appellatur, & effectus rei minime connaturales recipicit vt lib. 4. præcedenti ostendi: igitur non est, cur in his virtus obedientialis ad creandum non insit, quamuis naturaliter creare nequeant. Secundò, huc applicari possunt duæ priores rationes numeri præcedentis. Tertiò id ipsum solutione argumentorum capite sequenti tradenda, necnon dicendis numero sequenti constabit.

[Asser]o quartò: probabile est, plures creaturas de [fac]to supernaturaliter, & miraculosè creare: probatur, quia probabile est, accidentia Eucharistica, calorem verbi gratia aut siccitatem, aliasve qualitates similes, in quantitate non suscipi; id, quod cum reliquis accidentibus commune habent: at hoc ipso ignis calorem Eucharisticum non creare non potest: maior perspicua est: minor probatur, quia eadem numero actio generatiua, & creatiua esse potest, vt tract. sequenti latè ostendemus: igitur ignis calorem in hostia non consecrata generans, eundem calorem, per priorem actionem postea creabit: cum enim generare, siue dependenter à quantitate post consecrationem producere non potest. Quo certè euen- 36.

tu non solùm ignis creat, verùm etiam per actionem quoad substantiam naturalem creat, esto quoad miraculosa sit: tum, quia est coniuncta cum independentia caloris subiecto, quam tamen suapte natura non postulat: tum, quia in eo euentu Deus miraculosè supplet concursum causæ materialis in calorem, in eumque, & velut causa vniuersalis, & velut causa particularis influit. Quæ doctrina ne cui noua videatur, est expressa Durandi in 2. dist. 1. q. 4. & P. Molinæ 1. part. q. 45. art. 5. disp. 1.

37. Deinde probabile est, transubstantiationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, esse actionem, qua tota substantia Christi verè de nouo producitur sub speciebus sacramentalibus: quæ certè actio creatiua non esse non potest: at verba Sacerdotis ad eam actionem physicè concurrunt, vt longè probabilius est: ergo ad actionem creatiuam physicè concurrunt, ac proinde creant.

38. Assero quintò: nulla creatura de facto naturaliter creat, aut creauit. Probatur; tùm, quia nullam operationem cernimus, quæ à subiecto, causave materiali non dependeat: signum ergo est, eam esse conditionem rerum de facto existentium, vt nulla earum naturaliter creare possit: tum, quia si qua creatura de facto existens naturaliter creauisset, maximè creatura Angelica, quæ cæteras dignitate antestat; at nullum Angelum creasse perspicuè docet Prosper in lib. sententiarum, quas ex operibus Augustini decerpit, continenturque ad finem tertij tomi operum Augustini sent. 146. ibi: *Nullius, quamuis minimæ naturæ, nisi Deum creatorem credi, aut dici licet ab aliquo; quia etsi Angeli iussi, aut permissi adhibeant operationem suam rebus, quæ gignuntur in mundo, tam non sunt creatores animalium, quàm nec Agricola frugum, atque arborum:* quibus verbis profecto sermo est Prospero, & Augustino de creatione in sensu nostræ controuersiæ, & prout est productio rei ex non præsupposito subiecto, siue, quod perinde est, prout distinguitur ab actione generatiua, qua agens rei, quæ gignitur, operationem suam adhibet vt ex contextu apertissimum est; aiuntque Angelos, quantumuis per actionem generatiuam ad formas animalium, aut certè ad dispositiones præuias concurrant, easve applicent; eos tamen neutiquam creare animalia, aut secundum quid, quoad eorum materiam primam, aut simpliciter, & quoad eorum suppositalitatem, hoc que solius Dei proprium esse.

CAPVT V.

Argumenta contraria soluuntur.

39. PYthagorei, Stoici, Platonici, Trismegistus etiam Anaxagoras, & Galenus lib. de vsu partium. cap. 10. non pauci etiam Hæretici apud Augustinum lib. de Hæres. in 46. & 59. & Tertullian. lib. contra Hermogen. cap. 1. & 8. & Iræneum, Lactantium, aliósque Patres rerum creationem possibilem esse negarunt.

40. Pro quorum errore contra primam assertionem cap. præt. obiici potest, & solet, primò: infinitam distantiam non est pertransire: at inter ens, & nihil est infinita distantia: ergo non est, illam pertransire: eam autem pertransire est à nihilo ad esse rem transferre, siue, quod perinde est, rem creare: ergo creare impossibile est. Secundo: nequit vlla virtus passiua rem sustentare absque concursu alicuius virtutis actiuæ: ergo e contra nequit vlla virtus actiua rem efficere absque concursu alicuius virtutis passiuæ, atque adeo creare nequit. Mitto alia, vel his leuiora. Ad primum respondeo, non posse pertransiri distantiam simpliciter infinitam à virtute finita, secus verò à virtute simpliciter infinita: quare quamuis creatura sola sua virtute finita distantiam infinitam inter ens, & nihil pertransire, & creare nequeat, non erit, cur Deus qua pollet virtute infinita, eam distantiam pertransire, & creare non possit? Ad secundum respondeo, manifestam esse vtrinque discriminis rationem: siquidem quidquid patitur, siue, quod recidit in idem; *omne, quod mouetur, ab alio mouetur*, ab alio, inquam, quod aliud sit, vel ab eo, quod mouetur, & patitur, vt cum lignum verbi gratia ab igne alteratur, vel ab alio, quod aliud sit à motu ipso, & passione, eiusque termino, vt cum viuentia ab intrinseco operantur, aut grauia, & leuia in centrum feruntur. Quod axioma Aristotelicum ita intellectum, & ex terminis ipsis notissimum est, motus enim terminos *a quo* & *ad quem* distinctos postulat; & à posteriori hac ratione confirmari potest: quia vbi mouens nec ab eo, quod mouetur, nec à motu ipso, eiusve termino distingui realiter debeat, non erit, cur Deus propriè moueri, & mutari non possit; non obstante omnimoda indistinctione prædicatorum, quæ ei insunt. Quamuis autem Thomistæ communiter cum Capreolo in 1. dist. 3. q. 3. & Ferrariensi contra Gentes cap. 13. sentiant, illud axioma intelligendum esse de distinctione reali mouentis ab eo, quod mouetur, & in eo sensu vniuersim verum esse; id tamen nequaquam assequi poterunt. Vt ergo eo, vnde digressus sum, reuertar; *omne, quod patitur, & mouetur, ab alio mouetur:* aliud autem à quo mouetur, est causa efficiens; atque adeo omne, quod mouetur, aut patitur; vel, quod perinde est; omne, quod in genere causæ materialis sustentat, causam efficientem respicit. Quid mirum ergo, si virtus passiua sine virtute actiua suscipere nequeat? Cæterum, omne, quod efficit, in aliquo subiecto necessario non efficit: vnde non est, cur virtus actiua sine concursu virtutis passiuæ agere non possit.

41. Thomistæ cum S. Thoma 1. part. q. 45. art. 5. Scotistæ cum Scoto in 4. dist. 1. q. 1. Nominales cum Okamo quodlib. 2. q. 9. & in 2. dist. 1. q. 1. Henric. Ægidius, Suarez, Vasquez, aliique Scholastici communiter tuentur contra doctrinam traditam cap. præterito assert. 2. 3. & 4. solius Creatoris ita proprium esse creare, vt nulla creatura per virtutem naturalem, aut obedientialem, de facto (vt aiunt) aut de possibili creare possit. Pro quorum sententia obiici solet, primò authoritas Sanctorum Patrum, ac in primis Athanasij serm. 3. contra Arrianos ibi: *Administrare creaturarum, & seruorum est; condere autem, & creare solius Dei, eiusque Verbi, & sapientiæ est*: Cyrilli lib. 2. contra Iulianum ibi: *inaccessa natura sunt ea, quæ propriè sunt solius, & omnium summæ substantiæ; quorum vnum esse dicimus, efficaciter operari posse vt creatorem; & producere res, quæ aliquando non erant*: Augustini lib. 9. super Genes. ad liter. cap. 15. ibi: *Angeli nullam omninò possunt creare naturam: solus enim vnus, cuiuslibet*

libet naturæ, seu magnæ, seu minimæ creator est Deus: & infrà: *creare naturam tam nullus Angelus potest, quàm nec se ipsum*: Damasceni 2. lib. fidei orthod. cap. 3. ibi: *Quicunque dicunt, Angelos conditores esse cuiuscunque substantiæ, ipsius Diaboli sunt, eorum quidem Patris: creaturæ enim cum sint, non sunt conditores: omnium verò factor, & prouisor, & contentor Deus est solus.* Quibus Patrum verbis, pende primo contra secundam assertionem, solius Dei proprium dici, hoc, quod est, creare, creatorem esse, aut producere res, quæ nullo modo, & nec in se, nec in subiecto, siue in semine aliquando erant: ergo id creaturæ connaturale esse, aut ex natiua virtute conuenire non potest. Pende secundo contra tertiam assertionem, tam non creare posse Angelum aliquam naturam à se distinctam, quam non se ipsum: at Angelus ad se ipsum creandum nec diuinitus, & obedientialiter euehi potest: deinde ex eo dici, Angelum creare non posse, seu conditorem esse nequire, quia creatura est: at Angelus conditione, statuque creaturæ eximi, vel ad esse Dei eleuari nequit: ergo nec ad creandum potest eleuari. Pende tertio, solùm Deum cuiuslibet naturæ creatorem dici, eumque solùm substantiarum subsistentium, & à materia independentium factorem, prouisorem, & contentorem appellari: ergo præter eum nulla virtus creata de facto, etiam supernaturaliter creauit, aut independenter à subiecto produxit. Et quidem, cum à carentia potentiæ requisitæ legitima sit consequentia ad carentiam actus; nullaque creatura virtute naturali, aut obedientiali ad creandum polleat, sanè fieri non potest, vt virtus aliqua creata de facto vllatenus crearit.

42. Obiicies secundo ex D. Thoma 1. p. q. 45. art. 5. effectus vniuersalissimus causæ vniuersalissimæ soli attribuendus est: terminus autem creationis est effectus vniuersalissimus: soli ergo Deo attribui potest, atque adeò nulli creaturæ. Maior perspicua est: minor probatur; quia terminus creationis est ens in quantum ens, cum creatio sit traductio rei à non esse ad esse, siue ad ens: sed ens graduū omnium superiorū supremus, & vniuersalissimus est. Obiicies tertio ex Thomistis: quo magis agens aliquod elongatur à subiecto, eo maiorem virtutem, & perfectionem exigit: qua ratione ignis agens in lignum distans vt quatuor maioris virtutis, ac perfectionis arguitur esse, quàm qui solùm operari potest in lignum distans vt duo: idemque dicendum est de igne operanti in ligno distante vt octo, comparatione eius, qui in ligno distanti tantum vt sex, potest operari: sed agens per creationem simpliciter infinitè elongatur à subiecto: ergo virtutem, & perfectionem simpliciter infinitam sibi vendicat. Maior simul proposita, & probata est: minor in hunc modum explicatur, atque probatur: quia cum agens existit, & subiectum, in quo operetur, nullo modo existit, nec in rebus reperitur; elongatio agentis à subiecto summa est, ac simpliciter infinita; & quidem maior, quam si inter agens, & subiectum alioqui existens infinita spatia imaginaria interiecta essent. At agens per creationem ita comparatur cum subiecto, vt subiectum, in quo operetur, siue quod respectu illius subiectum sit, in rebus nullo modo existat, sicut agens existit: ergo agens per creationem à subiecto simpliciter infinitè, siue, quod perinde est, summè distat, & elongatur. Declaratur: quo minor est proportio inter agens, & subiectum, eo agens minus operari potest: quando ergo nulla est proportio inter vtrumque, nullo modo agens operari poterit, loquendo de agente creato: at inter agens per creationem, & subiectum nulla est proportio, eo quod agens per creationem nullum subiectum remotum, aut propinquum respiciat.

Quartò obiicies ex iisdem, sequi ex nostra sententia, potentiam aliquam generatiuam futuram æqualem potentiæ creatiuæ: sit enim potentia creatiua finita in perfectione octupla, & potentia generatiua in perfectione quadrupla: quo posito, negari non potest, possibilem esse potentiam generatiuam in perfectione octuplam, vtpote quæ bis plures effectus, aut eundem in bis maiori distantia, quam prior potentia generatiua producat: at potentia generatiua quoad perfectionem octupla potentiæ creatiuæ creatæ, seu finitæ æqualis non esse non potest. Quintò etiam ex Thomistis obiicies, inter ens, & nihil est infinita distantia, & qua alia maior esse nequit: sed per creationem ea distantia vincitur: ergo per creationem vincitur distantia simpliciter infinita: atqui ad vincendam distantiam simpliciter infinitam requiritur virtus simpliciter infinita: ergo ad creandum ea requiritur: cum ergo nulla creatura polleat virtute simpliciter infinita, sanè nulla creatura poterit vllatenus creare. 43.

Obiicies sextò ex Scoto, & P. Vasquez: si qua creatura creare posset, præcipuè creatura libera operans per intellectum, & voluntatem; cum hæc reliquas creaturas perfectione superet, adeoque modum operandi perfectiorem, qualis est creatio, sibi vendicare debeat, si qua alia: at hæc nulla ratione creare potest: ergo, &c. Minor probatur: quia cum intellectus, & voluntas accidentia sint, nulla ratione substantiam, quæ terminus creationis est, producere possunt. Septimò ex P. Suarez: ad perfectionem vniuersi requiritur, vt in eo gradus omnes agentium existant, & producantur: at creatura suapte natura potens creare, peculiarem gradum agentis constituit, diuersum ab eo, in quo sunt reliqua agentia nobis nota: ergo eiusmodi creatura à Deo de facto produci deberet: sed producta non est: ergo quia est planè impossibilis. Octauo ex P. Hurtado: modus operandi est proportionatus modo essendi ex natura rei, & seorsim à quouis miraculo loquendo: qua ratione, quia animæ brutorum in esse à materia dependent, ab ea etiam in operari sortiuntur dependentiam: ast nulla creatura est, quæ in suo esse non habeat aliquam compositionem, aut ex materia, & forma; aut ex subiecto, & accidenti; aut ex natura, & supposito; ac proinde quæ quoad aliquod suum esse à causa materiali non pendeat: ergo etiam nulla erit creatura, quæ naturaliter loquendo ab aliqua causa materiali in operando non dependeat. 44.

Nonò, ex ingeniosis recentioribus: quia Deus modum aliquem operandi adeo perfectum sibi vendicare debet, vt is nulli creaturæ, etiam diuinitus, possit communicari: at is modus operandi alius esse nequit, quàm creatio: ergo &c. Maior probatur; tum, quia id ad perfectionem diuinæ omnipotentiæ spectat: tum à paritate, quia is cognoscendi modus, eaque claritas diuino intellectui conueniunt, quales nulli creaturæ, etiam diuinitus. 45.

uinitus,communicari queunt. Decimo, ex aliis:si creatura aliqua naturaliter, aut obedientialiter creare posset; maximè per volitionem Dei, cum hæc sola sit actio creatiua: sed nulla creatura per volitionem Dei,tanquam per causalitatem operari potest,vt tractat præcedenti cap. 1. ostensum est ex professo: igitur &c. Postremò ex aliis:omnis causa instrumentalis præuie operatur in subiecto, illudque disponit pro priori ad actionem causæ principalis, vt inductione constat omnium instrumentorum: sed agens per creationem, quatenus talem, in subiecto aliquo præuiè operari non potest,cum terminus creationis à subiecto sit omnino independens: ergo agens per creationem causa instrumentalis esse non potest:esset autem,si à Deo ad creandum tanquam instrumentum posset eleuari. Hactenus argumenta contraria.

46. Quæ tamen non vrgent. Ad primum desumptum ab authoritate Patrum respondeo, creationem, præter varias eius acceptiones ad initium huius tractatus expositas,vlterius accipi posse,nō solùm pro productione rei independenter à subiecto,siue causa materiali, verum etiam pro productione rei independenter ab alia concausa efficienti distincta, præsertim principali: cur enim productio rei ex nihilo subiecti, seu causæ materialis creatio appelletur; & productio rei ex nihilo causæ efficientis, distinctæ,atque cooperantis creatio etiam appellari nequeat? Creatio ergo in hac acceptione solius Dei propria est, & nulli creaturæ à Deo cōmunicari,etiam diuinitus,substinet: siquidem Deus independenter à causa efficienti à se distincta pleráque operatur: si quid autem in consortio causæ efficientis creatæ operatur,tunc certè actio Dei à causa efficiente creata, non tanquam à causa principali,quę principalis sit respectu Dei,sed velut ab instrumento pendet. Cæterùm,nulla creatura,etiam diuinitus,operari potest absque cōcursu causę efficiētis à se distinctę Dei nimirū,vt suprà libro præcedēti ostendimus.

47. Quod autem de creatione hoc pacto accepta,nō verò de ea,quæ præsentis instituti est, quæque in productione rei independenter dumtaxat à causa materiali consistit,sermonem habent Patres,quoties creationem solius Dei propriam esse,& nulli creaturæ communicatam,aut cōmunicabilem esse asserunt. In hunc modum suadeo:quia etiam allegatis Sāctorum Patrum testimoniis, docetur,non tantum solius Dei esse,creare, verum etiam eius solius esse condere, efficaciter operari,prouidere, facere,& continere:at hæc omnibus limitāda sunt ad condere,operari, facere, &c. tanquam causam adæquatam, & ab alia efficienti independentem; aliàs falsò diceretur,solùm Deum condere,efficaciter operari &c.cum etiam creatura dependenter à causa efficienti,saltem prima quodammodo operetur&c.ergo etiam illud,quod de creatione dicitur à Sanctis Patribus, limitari debet ad creationem, qua agens independenter ab omni causa, etiam efficienti distincta operetur: qua sanè ratione solus Deus operari poterit.

48. Respondeo secundo ad idem argumentum,accipi posse creationem pro productione,siue actione, cuius ratio sub qua est ens vt sic (puta finitum) quæque rem producit in singulari,non tamē quia singularis est,sed quia est ens:cur enim,sicut datur actio intentionalis,cuius ratio sub qua sit verū vt sic,nimirum cognitio,& actio intentionalis,cuius etiā ratio sub qua sit bonum vt sic, nempe amor; dari etiam nequeat actio physica, cuius ratio sub qua sit ens vt sic(puta finitum:)quod enim infinitum est,sicut nullam actionem,seu causalitatē terminare,ita nullius ratio sub qua esse potest. Hæc autem actio rationē hanc *sub qua* vniuersalissimam sibi vendicans,cum ex modo tendendi perfectissima sit,perfectissimæ actionis nomen suo sibi iure vendicat,atque adeo creatio appellari debet. Porro agens per creationem hoc modo vsurpatam, & prout est productio rei singularis sub ratione entis potest,si velit, omne ens producibile producere, haud secus,ac intellectus,quia cognoscit per actū; cuius ratio formalis sub qua sit verum, siue cognoscibile vt sic,potest cognoscere omne cognoscibile:idémque in voluntate, visu,& aliis potentiis cernere est. Quare solius Dei proprium erit, hac ratione creare,cum solus Deus omne ens producibile producere possit:nulla verò creatura hac ratione creare poterit,eo, quod nulla possit omne ens finitum producere, quia saltem se ipsam producere non potest. Quo certè allusisse videtur D. August. suprà allegatus in hæc verba,ibi:*tam creare naturam Angelus non potest, quam nec se ipsum.* Itaque tum Augustinus, tum cæteri Patres superius allegati, de creatione, non prout in præsenti controuersia ponitur, sed prout hoc numero explicata possunt intelligi.

Ad secundum argumentū respondeo,creationem prout est productio rei ex nihilo,siue ex non præsupposito subiecto haud quaquam sibi pręstituere terminum vniuersalissimum, nimirum ens vt sic: aut enim sermo est de termino, qui per creationē prout in præsenti sumptam producatur, vti Thomistæ contendunt:& ita ens vt sic,esto addideris, *finitum*,per hanc numero creationem nō producitur;aliàs hæc creatio non solùm Angelum v.g. verum etiam animum rationalem, quantitatem Eucharisticam, & quod adhuc impossibilius est,formam leonis,equive,aut aliam quamuis generatione productam: & quidem cum omnis actio circa singularia sit,iuxta illud Philosophi: *Medicus non curat hominem, sed Socratem,aut Calliam* fieri nequit,vt creatio,quæ vera actio est,rationem communē entis,etiam finiti producere possit. Aut sermo est in ea solutione de termino vniuersalissimo, prout terminus cum ratione sub qua coincidit:& ita restat probandum Angelico Pręceptori,solam, & omnem productionem rei ex non præsupposito subiecto habere rationē sub qua vniuersalissimam (puta rationem entis ab alio vt sic: si quādo enim productio rei ex nihilo adeo vniuersaliter tendit, id quidem eo est,non quia est productio rei ex nihilo,sed quia est actio solius Dei,quæ à dependentia,aut independentia à subiecto abstrahit. 49.

Ad tertiū argumentum respondeo,distincta maiori:quo magis elongatur,siue distat agens à subiecto,in quo operatur, eo maior in agente virtus requiritur, proportione Geometrica, secus verò Arithmetica. Idest: quoties in maiori distantia à subiecto vnum agens operatur,quàm aliud, certè virtus vnius agentis,maior virtute alterius agētis esse debet:cæterū vnum agens ob id nō debet tantundem aliud superare,quantū vna distantia excedit aliam:quare quamuis aliquod agēs simpliciter infinitè distet, & elongetur à subiecto, in quo operari possit, atque eius distantia à subiecto simpliciter infinite excedat distantiam aliorum agentium, non propterea virtus eius agentis simpliciter infinita esse, aut simpliciter infinite virtutem 50.

virtutem aliorum agentium superare debet. Vnde agens per creationem, quamuis à subiecto summè, & simpliciter infinitè distans sit, non propterea eius virtus simpliciter infinita esse, aut suprà conditionem creaturæ esse debet. Hac ratione, quo perfectius est aliquod obiectum, eo perfectior est eius visio: quia tamen hæc supputatio Geometrica, non Arithmetica esse debet, ideo, eum obiectum alicuius visionis est simpliciter infinitum, atque infinitè superans reliquarum visionum obiecta, visio illa ob id infinita esse, aut reliquis visionibus simpliciter infinitè perfectior esse debet: aliàs profectò Deus neutiquam à nobis videri posset, contra quam fides testatur. Mitto, calculationem illam, fieri tantum posse in agentibus, quæ naturaliter, & per generationem, ac motum operantur: inductio enim ab aduersariis facta in huius rationis agentibus duntaxat facta est, nec in aliis, experientia duce, fieri potest: quare ex ea calculatione tantum colligitur, cum agens aliquod naturale, & per generationem infinite elongatur à subiecto, nullumque subiectum est, in quo operari possit agens, hoc ne diuinitus eleuari posse, ad hoc, vt in subiecto operetur: quod verissimum est; verum nobis nulla ratione officit.

51. Ad quartum respondeo; quamuis virtus creata per creationem operans finita sit, haud quaquam quam conuinci, virtutem aliquam generatiuam ei æqualem esse, quia si aliunde non obsit, poterit esse altioris rationis, & ea, ad quam nulla virtus generatiua, quamuis infinitè multiplex sit, accedere, eamve æquare possit, haud aliter ac species brutorum infra hominem infinite multiplicantur, & perfectiores, ac perfectiores sine fine esse possunt, quin propterea vlla esse possit, quæ perfectionem hominis assequatur. Sed demus, inquiunt Aduersarij, virtutem generatiuam esse duplo minorem virtute creatiua: ergo si detur alia virtus generatiua duplo maior priori virtute generatiua, vtpote quæ in duplo maiori distantia operetur, hæc posterior virtus generatiua virtuti creatiuæ æqualis erit. Verum virtus creata nequit esse, duplo aut etiam quadruplo, aut sextuplo maior virtute aliqua generatiua, aut hæc illâ minor, vt aduersarij supponunt: hæc enim proportio est gradualis, & Arithmetica; quæ (vt suprà notaui) in hoc euentu, locum non habet: virtus enim creatiua est altioris rationis quauis virtute generatiua, & sic eum ea Aritmethicè comparari nequit: vnde additione graduum perfectionis nulla virtus generatiua ad perfectionem virtutis creatiuæ accedere poterit. Et quamuis accederet, nullum certe inconueniens esset: quamuis enim virtus illa generatiua ex modo operandi esset imperfectior virtute creatiua, certè hanc imperfectionem, vel perfectione termini, in quem tendit, vel perfectione agentis, à quo proficiscitur, compensari posset.

52. Ad quintum, missis aliorum solutionibus, quæ sanè à nobis lib. præcedenti, falsitatis conuictæ sunt, respondeo primò per instantiam: nam etiam inter terminum *a quo*, & terminum *ad quem* actionis generatiuæ est similiter infinita distantia: licèt enim actio generatiua non sit productio rei ex nihilo subiecti, est tamen productio rei ex nihilo ipsius rei, cum per eam terminus, qui antea simpliciter aliquid non erat, sed omnino nihil, postea aliquid in rerum natura sit; at inter nihil ipsius rei, & eius esse, est simpliciter infinita distantia: ergo hæc distantia absque virtute simpliciter infinita pertransiri non potest: atque adeò creatura, quę finitæ dumtaxat virtutis est, eam pertransire non poterit; sicque non minus generare, quàm creare cōditionem creaturæ excedit, si quid argumentum positum conuincit. Respondeo secundo: absolute, creatio ob simpliciter infinitam distantiam inter duos terminos *a quo* & *ad quem*, nimirum esse Angelum, & non esse Angelum, quos interiacet, virtutem simpliciter infinitam postulat, eam tamē propterea in causa magis principali postulare poterit, non tamen in causa minus principali, qualiscunque sit: cum ergo creatura, siue natiua, siue obedientiali virtute creās sit causa minus principalis respectu Dei, qui eius actionis causa prima, & vniuersalis non esse non potest; sanè necesse non est, vt creatura creans infinitæ virtutis sit, sed satis est, vt causa prima eam infinitatem sibi vindicet: & ita fermè Pater Vasquez 1. part. disp. 126 cap. 2. n. 3.

Ad sextum respondeo; in primis non esse, cur sola creatura per intellectum, & voluntatem operans virtute creandi prædita sit, eave (vbi semel admittatur) creatura etiam irrationalis, aut insensibilis pollere nequeat. Hine enim neutiquam fieret, creaturam hanc creatricem creatura intellectuali increatrice, Angelo v.g. perfectiorem esse; quia Angelus perfectionem illam creandi, quæ sibi deest aliis ex capitibus non solùm compensare potest, ita, vt creaturam illam non solùm perfectione adæquet, verum etiam superet. Qua ratione quamuis cœli incorruptibiles sint, & rerum omnium sublunarium vniuersales causæ sint, & in hoc hominem superent: cæterum, hanc perfectionem cœlorum propriam aliis ex capitibus homo ita compensat, vt cœlos toto cœlo perfectione superet. Deinde, esto sola creatura rationalis, & intellectu, & voluntate prædita vim creandi sortiri posset, inde nullum inconueniens sequeretur: quia intellectus, & voluntas accidentia creaturæ rationalis non sunt, sed cum eius substantia identificantur: ergo quamuis creatura illa intellectualis per intellectum, & voluntatem, tanquam per potentias, substantiam aliquam crearent, non ob id substantia ab accidenti produceretur. Rursus, si vt philosophatur Durandus, creatura illa spiritualis per intellectum, & voluntatem, non tanquam per potentias executiuas, & effectiuas, sed tanquam per potentias imperantes, & directiuas substantiam creet, idem inconueniens facilè declinari potest. Præterea, si potentia creatiua alicui creaturæ à Deo communicata non ad substantiam aliquam, sed ad aliquod accidens producendum communicetur, absque negotio id ipsum inconueniens euitatur. Tandem: quanquam accidens naturaliter nequeat producere substantiam: quî constare potest, illud supernaturaliter, & diuinitus substantiam producere non posse? Certè oppositum vsu venire in transubstantione panis in corpus, & sanguinem Christi, vi verborum facta, probabilius est: ergo etiam ex hoc capite inconueniens illud penitus corruit: immò in alio rerum ordine fieri potest, vt nonnulla accidentia eo perfectionis accedant, vt substantiam naturaliter producere possint: cur ergo intellectus, & voluntas, quantumuis accidentia sint, alicuius creaturæ creatrices potentiæ exequentes, siue effectiuæ, etiam connaturales non sint?

53. Ad

54. Ad septimum respondeo; gradus omnes agentium naturalium à Deo productos non esse: tum, quia gradus omnes agentium naturalium infiniti sunt, cum modus operandi infinities diuersificari possit: at infiniti gradus agentium naturalium à Deo producti non sunt: tum, quia gradus omnes entium à Deo producti proculdubio non sunt: ergo &c. tum, à posteriori: quia si agens aliquod ad operandum certam distantiam non postularet, sed æquè in propinquo, & remoto operaretur, certè agens hoc peculiarem gradum inter reliqua agentia constitueret; & tamen huiusmodi agens à Deo productum non est: ergo non quilibet gradus agentis naturalis à Deo in rerum natura productus est. Quantumuis ergo, agens, quod natiua virtute creare posset, specialem gradum inter reliqua agentia obtineat, & constituat; non ob id censendum, illud de facto à Deo productum esse. Et quidem hic arguendi modus nemini probari potest: potuit aliquid à Deo produci, ergo debuit produci; vel, ergo de facto productum est.

55. Ad octauum respondeo; modum quidem operandi cuiuscunque agentis creati proportionem seruare posse cum eius modo essendi, esto agens aliquod creatum naturaliter creare possit: siquidem agens aliquod creatum existit independenter à subiecto, Angelus verbi gratia. Quare si sit possibilis Angelus qui naturaliter creet; & independenter à subiecto aliquid producat, tantum aberit, vt inter eius modum essendi, & modum operandi non sit proportio, vt potius ea magna ex parte deesset, si terminum illum non crearet, sed generaret: siquidem tunc agens absolute existeret independenter à subiecto, secus verò eius effectus. Nec obest, quod agens illud, cui virtus creandi naturaliter insita esset, aliquam compositionem importaret, & quoad aliquod suum esse à subiecto dependeret: siquidem terminus etiam ab eo creatus, quantumuis creatus esset eadem ratione compositione aliqua gauderet, aliquamque independentiam à subiecto sibi vendicare deberet.

56. Ad nonum respondeo: modus aliquis operandi Deo conuenit, qui altioris rationis sit, quam vt vlli creaturæ conuenire possit. Cæterum, is operandi modus non est creatio, quatenus hæc est productio rei ex nihilo, & in præsenti controuertitur, sed quatenus sumitur in vno, aut altero sensu, quem suprà in solutione primi argumenti exposuimus. Ad decimum respondeo: actionem creatiuam possibilem esse, deque facto reperiri, quæ à volitione distincta sit, vt suprà semel, & iterum ostendimus.

57. Ad vltimum respondeo; de ratione instrumenti vt sic non esse præuie operari in subiecto: qua ratione lumen gloriæ est instrumentum ad visionem Dei, cum tamen in intellectu nihil præuiè operetur, sed solùm intellectum informet: & cognitio etiam est instrumentum amoris, quin tamen nihil præuiè ad amorem operetur, ipsumque amorem primum & postremum producat. Vnde admitti poterit agẽs creatum, quod ad creationem velut instrumentum euehi possit; esto eius causalitas instrumentalis à subiecto independens sit, haud secus, ac eius terminus à subiecto independet.

58. Obiicies contra quintam, vltimamque assertionem capitis præteriti ex Beato Thoma 1. p. quæstione 45. art. 5. creaturæ corporeæ corruptibiles naturaliter possunt sibi similes producere; ignis verbi gratia idem: ergo à fortiori creaturæ incorruptibiles, & spirituales, quæ corporeis longè perfectiores sunt, aliàs sibi similes producere poterunt, verbi gratia Angeli alios Angelos: at non per generationem, vt patet: ergò per creationem. Secundo: creatura aliqua potest naturaliter facere aliquid ex subiecto contrario, & positiuè resistente, vt in lucta ignis cum ligno cernere est: ergo à fortiori creatura naturaliter operari poterit, cum nihil ei positiuè resistit: at cum aliquid creatur, & ex nihilo fit, nihil agenti positiuè resistit: ergo creatura naturaliter creare poterit. Tertiò: terminus creationis est finitus: ergo virtus aliqua finita de facto existens ad eius productionem sufficiet, & virtutem habebit connaturalem.

Ad primum horum, prætermissa solutione Beati Thomæ, respondeo: sicut ignis ignem producere potest; & tamen sol alium solem producere nequit, quantumuis sol igne perfectior sit; ita similiter quamuis substantiæ spirituales corporeis perfectiores sint; at nihilominus poterunt creaturæ corporeæ alias sibi similes producere, quin ob id creaturæ spirituales aliàs similes debeant producere. Ratio autem à priori disparitatis est, diuersa vtratúmque natura. Ad secundum respondeo; negata prima consequentia: quia maior virtus requiritur non solùm ob maiorem resistentiam passi, sed etiam ob modum agendi ex nihilo: quare, quantumuis virtus creandi nullam resistentiam passi vincat, tamen virtute generatiua maior esse poterit: atque adeò ea, quæ nulli creaturæ naturaliter valeat conuenire. Ad tertium respondeo: sicut terminus creationis est finitus, ita virtus creatiua ad illum terminata, etiam finita est: cæterùm non omnis virtus finita de facto datur, aut etiam naturaliter dari potest: quare non est, cur virtus aliqua suapte natura creatiua de facto detur, aut etiam (si aliunde non obstet) de facto dari debeat. 59.

CAPVT VI.

Quæ res creentur?

ASsero primò: materia prima creatur. Cum enim sit primum subiectum, vt cum Aristotele 1. Physicor. cap. 6. omnes largiuntur, sanè dependenter à subiecto produci non potest: à quo enim? nec enim dependenter à se ipsa, vt compertum est: nec dependenter ab alio subiecto anteriori, aliàs non foret primum subiectum. Ex quo rursus fit, materiam primam incorruptibilem esse: quæ enim naturaliter creantur, ea incorruptibilia, & immortalia sunt, vt exemplo animi rationalis, & Angeli perspicuum est: & quidem tota agentium naturalium contrarietas, & dissidium est, non vt materiam primam destruant, sed potius vt eam vi, atque impressione nouæ alicuius formæ conseruent: qua ergò ratione fieri potest, vt materia prima naturaliter siue ob exigentiam agentium naturalium pereat? 60.

61. Assero secundò: anima rationalis, & Angelus naturaliter creantur. Creatio animæ rationalis perspicua est: etenim, si anima rationalis generatur, & producitur dependenter ab aliquo subiecto, maximè ab eo, in quo est, nimirum à materia prima: sed dependenter ab hac minimè producitur, aliàs materialis, & corruptibilis futura, more formarum insensibilium, & irrationalium, quæ ob similem dependentiam materiales sunt, atque corruptibiles. Creatio Angeli non minus in aperto est: siquidem Angelus non constat subiecto, & forma substantiali; de quo fortassis alibi: ergo independenter à subiecto producitur, cum nullum ei insit subiectum, vt dictum est, à quo in fieri dependeat: atque adeo creatur. Assero tertiò: accidentia omnia absoluta, & non modalia diuinitus creari possunt: id, quod in quantitate saltem Eucharistica fide sanctum est, vtpote quæ independenter à quouis subiecto post consecrationem conseruatur.

62. Assero quartò: modi etiam diuinitus creari nequeunt. Etenim modus qualiscunque sit, est vnio sui ipsius cum subiecto: at vnio est passio & dependentia intrinseca à subiecto, vt lib. præcedenti ostensum est, cum sermo esset de causa materiali: quiuis igitur modus est essentialiter passiò, & dependentia sui à subiecto: atque adeo independenter à subiecto produci non potest. Quæ verò P. Hurtado disputatione 12. Physicor. sect. 5. opponit, nullius momenti sunt: eo, quod supponant vnioni, vbicationi, & cuiuis alij modo tantùm essentiale esse, afficere, & denominare subiectum, non verò ab eo in genere causæ materialis dependere: cuius oppositum tamen nobis suprà magis probatum est.

63. Assero quintò: qualitates supernaturales, siue physicæ, siue intentionales sint, quamuis diuinitus creari possunt, de facto tamen non creantur. Hæc assertio à P. Vasquez 1. part. quæstione 45. art. 3. disputatione 124. cap. 2. & 3. rectè probatur, primò; quia creatio strictè sumpta est productio rei ex nihilo, idest, ex nullo præsupposito subiecto: at accidentia supernaturalia non producuntur ex nullo præsupposito subiecto: ergo non creantur: minor probatur, quia accidentis vt sic, esse est inesse, siue inhærere, vti fert commune pro loquium; sed accidentia supernaturalia verè accidentia sunt: ergo ex natura sua habent inesse alicui subiecto, siue, ab eo dependere: ergo independenter ab illo non producuntur. Secundò: ad hominem contra Thomistas: quia sacramenta nouæ legis sunt instrumenta physica gratiæ, & donorum supernaturalium: nec ad eorum productionem solùm moraliter concurrunt: at sacramenta nouę legis instrumenta physica creationis, iuxta eosdem ne diuinitus esse possunt: ergo productio gratiæ, & donorum supernaturalium creatio non est. Præterea vnio hypostatica est se ipsa essentialiter dependentia sui ab humanitate Christi, more reliquorum modorum: ergo dependenter ab humanitate Christi producitur: ergo generatur, ergo non creatur. Quid ergo vetat, quominus idem de reliquis accidentibus supernaturalibus, & absolutis philosophemur? cum rationes aduersariorum non minus, imò multò magis in vnione hypostatica militent. Deinde dona supernaturalia in genere causæ efficientis à potentia naturali eleuata dependent, vt supra lib. 4. tract. 7. cap. 5. ostendi: ergo à fortiori ab ea in genere causæ materialis dependere possunt, ac de facto dependent, atque adeo non creantur.

Verùm, communis Scholasticorum sententia est, nec gratiam, nec donum vllum supernaturale de facto creari, vt constat ex iis, quos Pater Vasquez vbi suprà, qua solet eruditione, laudat: cuius sententiæ primum fundamentum sit: cum homo iustificatur, dicitur creari in gratia: ergo quia gratia in eo creatur: antecedens perspicuum est ex illo Pauli ad Galat. *nec circumcisio aliquid valet, nec praeputium, sed noua creatura*, & ad Ephes. 2. ibi: *ipsius enim sumus factura creati in Christo Iesu in bonis operibus*, & 4. capite ibi: *induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Secundum fundamentum eius sententiæ est: quia gratia infunditur animæ à Deo independenter ab vllis præuiis meritis hominis, & absque vlla potentia naturali, cui gratiæ infusio debita sit: ergo ex nihilo à Deo producitur, atque adeo creatur: antecedens sine Pelagianismo negari non posse videtur: consequentia in aperto est. 64

Ad vtrumque argumentum respondeo: creatio bifariam accipi potest: primò, pro creatione propria, & physica; qua res independenter ab omni subiecto physico, eius receptiuo producitur: secundò, pro creatione impropria, & morali; qua forma aliqua supernaturalis independenter à quibusuis meritis, & dispositionibus moralibus producitur. Quocirca productio gratiæ creatio moralis, & impropria est: id, quod vnum, & alterum argumentum oppositum suadet, & nobis non aduersatur: creatio physica, & propria non est: quandoquidem gratia independenter quidem à meritis, & potentia naturali, non verò independenter à quouis subiecto, obedientialiter, saltem, eius capaci producitur. 65.

Assero sexto: compositum, siue totum substantiale, & per se, quale est cœlum, homo, &c. non solùm creari potest, verum etiam de facto creatur: primò, quia id habetur 1. Genes. ibi: *in principio creauit Deus cœlum, & terram*, & inferius: *creauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam:* quæ testimonia de creatione strictè sumpta, & prout creatio est productio rei ex nihilo, exponenda esse cum Glossa censet D. Thomas quæstione 45. art. 2. Secundo ad hominem contra plerósque aduersariorum: quia iuxta eos homo formalissime consistit in corpore, & anima, ac vnione, nec ab iis vllatenus distinguitur: at corpus hominis creatur, eiusque etiam anima creatur: ergo omnes eius partes creantur, atque adeo in se homo absolutè creari censendus est. Quod enim vnio partium hominis in conceptu hominis intrinsecè inclusa generetur, non video quatenus prodesse possit ad hoc, vt homo, cuius non solùm præcipua, verum etiam vtraque pars creata est, adhuc generetur: aliàs certè qua ratione vnio illa est merè materialis, & corporea, & nulla 66.

nulla ratione spiritualis, homo etiam ab ea merè materialis, & corporeus esset: & vti suprà libro 2. notauimus: sicut vnio illa est diuersæ speciei in Petro ab vnione Pauli; Petrus etiam à Paulo diuersæ speciei non esse non posset.

67. Tertiò: quia homo verbi gratia absolutè, & simpliciter non est forma: hæcque propositio, *homo est sola forma hominis*, proculdubio falsa est: at sola formaà subiecto, cui insit, dependere potest, vt compertum est: ergo homo absolutè, & simpliciter à subiecto, cui insit, dependere non potest: ergo dependenter à subiecto, cui insit, non producitur; ac proinde non generatur, sed creatur. Demum: quia vt libro 2. statuimus; totum per se distinguitur realiter à suis partibus, & cum iis non comparatur tanquam forma cum subiecto, cui insit: (aliàs cum iis compositum aliud constitueret, & sic absque fine in componendo progressio esset) sed comparatur cum iis tanquam terminus intrinsecus cum fundamento, ex quo resultat: ergo totum per se non producitur dependenter à subiecto, cui insit; atque adeo non generatur, sed creatur. Quod autem totum per se, homo verbi gratia, dependeat à causa materiali, non cui insit, sed potius quæ ipsi insit, quaque constituatur; non arguit, eum generari: aliàs materia prima generaretur, cum dependeat à causa aliqua materiali sui constitutiua, nimirum à suis partibus: quarum quæuis causa materialis est, integramque materiam constituit. Ex his argumentis pleraque ostendunt, compositum substantiale, & per se, ne diuinitus etiam generari posse.

68. Verùm P. Vasquez vbi suprà capite 4. & P. Hurtado disputatione 6. Physicor. sect. 4. censent, compositum generari, non verò creari: cuius sententiæ primum fundamentum sit: productio vnionis est absolutè, & simpliciter productio totius: at productio vnionis est generatio, non verò creatio: ergo & productio totius, non cratio, sed generatio censenda est. Minor indubitata est: maior probatur, quia intellecta productione vnionis, intelligitur productio totius; cum implicet vnionem produci, non producto toto: intellecta verò productione cuiusvis partis, aut etiam vtriusque non intelligitur productio totius; cum non implicet, quamlibet, aut vtramque partem totius produci, toto non producto: ergo productio solius vnionis absolutè, & simpliciter productio totius censenda, & appellanda est. Secundò, quia creari est, produci aliquid ex nihilo: at compositum non producitur ex nihilo, sed ex partibus: ergo non creatur, sed generatur. Tertiò: quia totum est natura posterius partibus, ab iisque dependet, & intrinsecè causatur: at altera pars totius est subiectum: ergo totum à subiecto dependet in suo esse, atque dependenter à subiecto producitur, sicut ad eius generationem oportet. Quartò: ex illo sacræ paginæ: *Abraham genuit Isaac*, aliisque similibus testimoniis, necnon ex vniuersa Philosophia, in qua quid celebrius, quàm quod *sol, & homo generant hominem?* ergo homo generatur, non creatur.

69. Verùm ad primum respondeo: in primis potest produci, & in rebus reperiri vnio partium hominis, materiæ videlicet, & formæ rationalis, quin hic numero homo producatur, sed alius. Quare non est, cur productio hominis in productione vnionis ita sit, haud secus, ac productio vbicationis humanæ in productione hominis non consistit: quia licèt producto homine necessario aliqua eius vbicatio, iuxta aduersarios, produci debeat, non tamen hæc numero. Deinde: producto filio in diuinis non potest non produci Spiritus Sanctus, & tamen productio filij in diuinis non est productio Spiritus Sancti, cum altera sit generatio, altera verò spiratio: ergo quantumuis verum esset, producta vnione partium etiam hoc numero totum necessario produci, neutiquam inde sequeretur, productionem vnionis esse productionem totius.

Ad secundum respondeo: creari esse rem produci, non ex nihilo partium, quibus intrinsecè constet: aliàs neque materia, neque Angelus crearentur, cum materia prima, vtpote essentialiter continua, & diuisibilis, ex partibus continuatiuis, & Angelus iuxta aduersarios, ex natura & subsistentia intrinsecè fiant, & producantur, sed ex nihilo subiecti, ex quo educatur: at totum, vti suprà explicuimus, fit ex nihilo subiecti, ex quo educatur, quantumcumque ex partibus producatur; ac proinde neutiquam generatur, sed creatur. Ad tertium etiam respondeo: totum in fieri, & etiam in facto esse dependere à subiecto, non tamen à quo educatur, aut cuius quoad se totam forma sit, sed ex quo intrinsecè constituatur: quod certè aliud, & aliud est, atque adeo non generari, sed creari. Ad vltimum respondeo: cum homo dicitur in Scriptura, & Philosophia generari, id secundum quid, impropriè, & ratione solius vnionis, ex qua resultat, accipiendum est; haud aliter, ac cum dicitur in sacra pagina: *peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem*: id impropriè accipiendum est iuxta pleróque Theologos, in quorum sententia peccatum vt peccatum, & quoad eius malitiam est aliquid priuatiuum, atque produci, aut generari propriè non potest. Aut dico secundo; generationem sumi sæpissimè solere pro origine viuentis à viuenti in principio coniuncto in similitudinem naturæ: esto productio alicuius ex præsupposito subiecto non fit: qua ratione processio Verbi diuini generatio appellatur, esto Verbum ex præsupposito subiecto, siue causa materiali non producatur. Quare: quamuis homo ex præsupposito subiecto non producatur, sed potius ex nihilo creetur, adhuc in sacra pagina, & Philosophia rectè de eo dici poterit, generatum, siue genitum esse. 70.

Assero vltimò: ea, quæ suaptè natura creantur, vt materia prima, Angelus, & animus rationalis, ne de potentia Dei absoluta, alia, actione, quàm creatiua produci possunt: siquidem sola forma dependenter à subiecto produci, siue generari potest: at materia essentialiter est subiectum, non forma; & Angelus etiam essentialiter est ens completum, & non forma, siue, quod perinde est, ens incompletum 71.

incompletum: Neque Deus facere potest, vt vel materia, vel Angelus forma sit, aliàs rerum essentias variare posset: ergo de potentia Dei absoluta fieri nequit, vt vel materia, vel Angelus dependenter à subiecto producantur, aut non creentur, sed generentur. Quod verò ad animam rationalem attinet, ratio repugnantiæ in nostris principiis manifesta est: siquidem dependere aliquid à subiecto, siue causa materiali, est ei ita intrinsecè vniri, vt sine illo naturaliter esse, aut conseruari nequeat: qua sola ratione animas brutorum generatas, non creatas esse nobis constat: at de potentia Dei absoluta fieri nequit, vt anima rationalis ita intrinsecè materiæ vniatur, vt sine ea naturaliter esse, aut conseruari nequeat: posse enim animam rationalem conseruari sine materia ex natura rei ei essentiale est ratione suæ immortalitalitatis, & spiritualitatis: quare tam Deus nequit facere, ne anima rationalis possit naturaliter esse sine materia, quàm rerum essentias variare nequit.

72. Verùm, si generatio, & dependentia à causa materiali non prout à nobis explicata est, sed prout communiter explicari consueuit, accipiatur; & formam aliquam generari nihil aliud sit, quàm actionem productiuam illius se ipsa esse vnionem sui ad subiectum, in quo forma recipitur: si inquam, hæc ita sint, non video certè, qua ratione negari possit, animam rationalem diuinitus generari posse, haud secus ac è contrario, quantitas Eucharistica naturaliter increabilis diuinitus creari potest. Id quod constabit ex solutione argumentorum, quæ contra generationem animæ diuinitus possibilem opponi solent. Obiici solet primò: quoties res producitur modo non connaturali, eo ipso postulat modum productionis, qui perfectior sit modo productionis naturali: aliàs, qua ratione ille hunc supplere posset? Et quidem ideo quantitas diuinitus creari potest, quia creatio quantitatis Eucharisticæ generatione ei connaturali perfectior est, eumque eminenter continet: at generatio animæ rationalis eius creatione perfectior esse non potest: igitur per generationem animæ rationalis produci diuinitus nequit.

Verùm in primis generatio supernaturalis ani-
73. mæ rationalis eius creatione perfectior est, non solùm quoad substantiam, vt P. Hurtado posito argumento innitens disp. 12. Physicorum sect. 6. fatetur, verùm etiam quoad modum, cum supernaturalitas actionis modus sit, & generatio supernaturalis creatione naturali perfectior esse videatur. Deinde non video, cur productio miraculosa, aut supernaturalis formæ eius productione naturali, quam supplet, perfectior esse debeat? Siquidem productio miraculosa materiæ absque vlla forma substantiali supplere diuinitus potest productionem naturalem formæ in materia: at ea perfectior nō est. Maior ex dictis l. 2. tr. 2. c. 4. perspicua est: minor probatur: quia productio miraculosa materiæ sine forma est creatio materiæ, & carentia generationis formæ in illa; productio verò materiæ cum forma est eadem ipsa creatio materiæ, & generatio formæ in illa: at creatio materiæ, & carentia generationis formæ non est perfectior, sed potius imperfectior, quàm eadem creatio materiæ, & generatio formæ: cum duo entia ente, & non ente perfectiora sint: ergo, &c. Rursus: si machina mundi ad punctum diuinitus redigeretur, an non hic modus existendi in loco imperfectior esset modo existendi in loco, quem mundus de facto sortitur, & quo suis sedibus omnes eius partes pulcherrime dispositæ sunt: at prior ille modus existendi in loco, huius posterioris defectum diuinitus supplere potest: ergo similiter modus existendi à causis non solùm non perfectior, verùm etiam minus perfectus modum existendi à causis perfectiorem supplere potest: atque adeo generatio animæ eius creationem supplere potest.

Argui solet secundo: si anima rationalis de- 74.
pendenter à potentia passiua materiæ per actionem generatiuam educeretur, tunc materialis esset, & non spiritualis: cum materialitas per dependentiam alicuius à materia, & spiritualitas per oppositam dependentiam definiantur. At anima rationalis ne de potentia Dei absoluta materialis, & non spiritualis esse potest; aliàs eius essentia à Deo variari posset: ergo &c. Verùm facile responderi potest, negata maiori. sicut enim quantitas Eucharistica quamuis miraculosè, & supernaturaliter sine materia conseruetur: ob id materialitatem suam non exuit, nec in spiritum euehitur: sic etiam anima rationalis, quamuis supernaturaliter, & miraculosè à potentia passiua materiæ dependeret, non ob id spiritualitatem suam exueret, aut in statum rei materialis deprimeretur. Ratio vtriusque est: quia quod aliquid sit materiale, aut spirituale, non oritur ex dependentia, aut independentia actuali à materia, sed ex eo, quod dependentiam, aut independentiam illam postulet. Quare, cum nec quantitas Eucharistica independentiam à materia, nec anima rationalis in hypothesi quæstionis dependentiam à materia postulet, non est, cur altera in materialem, aut altera in spiritualem demutetur.

Argui solet tertiò: quia si anima rationalis ge- 75.
neraretur, non deberetur ei immortalitas: at debitum immortalitatis animæ rationali essentiale est ita, vt diuinitus eo spoliari nequeat: ergo anima rationalis diuinitus generari nequit. Responderi tamen potest, vt animæ rationali immortalitas debeatur, opus non est, vt creatio de facto ad eam terminetur, sed vt ei debeatur: cum enim creari sit immortalitas, idémque sit, aliquid creari, ac esse immortale quantum est ex vi illius actionis, sanè debitum creationis debitum immortalitatis erit: at creatio animæ, quantumuis generetur, ei debetur: ergò immortalitas etiam ei deberi potest. Declaratur: quia si anima rationalis generetur, adhuc vi nullius agentis naturalis sine miraculo destrui poterit: ergo quia etiam in eo euentu natura sua immortalis est: aut, quod perinde est, quia immortalitas ei naturalis, & debita est. Consequentia videtur perspicua: antecedens probatur, quia agentia naturalia in eo euentu tantum expellere possent animam rationalem à materia, & destruere actionem adæquatam, qua tunc existeret: at hoc non esset destruere animam rationalem, cui in eo euentu alia creatiua debita esset, eique sine miraculo denegari non posset: sic destructa actione creatiua, qua quantitas Eucharistica independenter à subiecto existit, naturaliter debetur ei in stomacho Sacerdotis actio generatiua, qua destructis speciebus panis dependenter à materia prima à Deo producta, velut à subiecto educatur.

TRA

TRACTATVS III.

De actione generatiua corporis naturalis.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit subiectum actionis generatiuæ?

1. NOSTRA sententia sit: Actionem generatiuam recipi in agente, & non in passo, aut effectu: ita D. Thomas 2. contra Gentes cap. 9. ibi: *actio, quæ non est substantia agentis, inest ei, sicut accidens subiecto; & ideo inter nouem prædicamenta computatur.* D. Thomam sequuntur complures Thomistæ apud P. Suarez 2. Metaphysicæ disput. 68. quorum rationibus prætermissis sententiam in hunc modum probo. Si actio generatiua non reciperetur in agente, possent agentia creata agere transeunter, & ad extra absque vlla sui intrinseca mutatione, vt compertum est: consequens autem impossibile est: tum, quia agens vitale, & immanens non vitali, ac transeunti perfectius est: at agens vitale creatum sine mutatione sui de potentia ad actum secundum vitalem reduci nequit: tum quia substantiæ rationales agere ad extra nequeunt absque prævia mutatione sui: prius enim velle eas oportet id, quod ad extra operaturæ sunt: igitur substantiæ inanimes, & irrationales multo minus absque mutatione sui ad extra operari possunt. Tum demum: quia solius Dei est ob eius infinitam, & vndequaque illimitatam perfectionem; quod sine mutatione sui agere, & pro libito res creatas mutare, & mouere possit: id quod expressit Boëtius libro 3. de consolat. metro 9.

Stabilisque manens das cuncta moueri.

2. Id ipsum etiam Patribus solemne est, nec non antiquis Philosophis, qui, vt tradit D. Thomas 1. p. q. 9. art. 1. *ipsa veritate coacti posuerunt primum principium esse immobile*, cum tamen causæ secundæ ita moueant, vt simul moueantur.

3. Rursus nostram sententiam suadeo: quia in diuinis generatio actiua est in Patre producente, non verò in Filio producto, igitur etiam in creatis productio actiua, siue actio in agente, velut subiecto residet, aut certè residere potest, non verò in effectu, aut passo. Dices primò: ex P. Hurtado, generationem actiuam non esse in subiecto proprie, ac proinde mirandum non esse, si in producente, non verò in aliquo passo resideat. Contra tamen: quia tametsi generatio actiua in subiecto non sit, in supposito tamen residet: at non residet in eodem supposito, quo filiatio per eam producta: igitur, esto actio generatiua in subiecto sit, non propterea in subiecto formæ genitæ, sed potius in agente esse debet. Dices secundò ex eodem; generare, & posse generare in diuinis realiter non distingui: cum igitur potentia generatiua in Patre sit, mirum non esse, si in eo quoque generatio actiua à potentia generandi indistincta resideat: at hanc rationem non militare in rebus creatis, vbi posse generare, & actu generare realiter distinguuntur. Contra tamen primò: quia plus est, inesse per identitatem, quàm per inhæsionem; & intimius agenti est, quod ei identificatur, quàm quod in eo suscipitur: at in diuinis actio generatiua est in agente per identitatem, vt solutio largitur: igitur in creatis à fortiori in agente per inhæsionem residere poterit. Contra secundo: quia generatio actiua in diuinis, & potentia generatiua virtualiter intrinsece distinguuntur: at hæc distinctio virtualis sufficit, vt in diuersis suppositis resideant, vbi aliunde nihil obstet: igitur, si non obstante ea distinctione ambæ in generante resident; similiter potentia generatiua creata, & eius actio inuicem realiter distinctæ in agente solo tanquam subiecto residebunt. Minor suadetur: quia essentia, & Paternitas virtualiter intrinsecè tantum distinguuntur, & tamen hæc in solo Patre, illa verò in Filio, & Spiritu residet.

Dices tertiò: in diuinis duas formalitates vni tertio identificari posse, quæ inter se eædem non sint; & tamen in creatis nil simile contingere potest: ergo etiam in præsenti à diuinis ad creata perperam arguitur. Verùm hæc instantia nulla est: non enim contendimus, quidquid in diuinis reperitur, illico transferri posse ad res creatas; sed tantùm enitimur, quidquid in Deo reperitur, quod ex ipsis rerum naturis, non verò ex infinitate Dei proficiscitur, id omne ad creaturas traduci posse, & debere; seruata tamen proportione, & cum eo discrimine, quòd quæ in Deo sine imperfectione reperiuntur, ea in creaturis imperfectionem admixtam habeant. Qua ratione, sicut in diuinis amor sine cognitione præuia repugnat, in creatis etiam subinde repugnat; videlicet, quia necessitas præuiæ cognitionis ad amandum non peculiariter ex infinitate Dei, sed ex rerum ipsarum naturis proficiscitur: at quod actio generatiua Patri intrinseca sit, non ex eius infinitate peculiariter proficiscitur; vti ex ea oritur, quod quæ sunt idem vni tertio, inter se idem esse non debeant: igitur si actio generatiua Verbi in Patre suscipitur, & actio creata in agente recipi debet: minor suadetur: quia non minus infinitus est Filius, quàm Pater; & tamen generatio actiua non residet in Filio: quod igitur resideat in Patre, ex eius infinitate neutiquàm proficiscitur: tum etiam, quia si ex infinitate Dei ortum haberet, quod productio actiua in Patre maneret, ne spectata absoluta Creatoris potentia possibile esset, agens creatum, in quo actio generatiua maneret: consequens autem absurdum est, quia quod agens creatum per se ipsum generet, ad imperfectionem, & connexionem essentialem cum effectu omnino à se distincto pertinet: cur igitur id suprà conditionem creaturæ censeatur. 4.

Dices quartò: generatio passiua in diuinis est intrinseca Filio; & tamen inde non sequitur, actionem generatiuam in creatis intrinsecè subjici debere in eius termino: ergo similiter in cassu nostri argumenti, &c. Contra tamen; quia si actio generatiua in termino genito subiactaretur, eo prior, ac posterior esset, quod tamen repugnat. Vnde ex eo, quod generatio termino suo per identitatem intrinseca sit, neutiquam effici potest, eam in creatis termino suo per inhæsionem, seu receptionem intrinsecam esse: at quamuis actio generatiua in agente creato recipiatur, mutua prioritas, ac posterioritas minimè sequitur. 5.

Contra ſecundò: quia falsò ſupponitur, actionem generatiuam termino creato intrinſecam non eſſe, cum omnis effectus creatus vel actio creatiua, vel generatiua reſpectu primæ cauſæ ſit, vt ſæpè ſæpius oſtendimus.

6. Contra noſtram ſententiam obiici ſolet primò: actio generatiua nuſquam recipi poteſt, niſi vbi per eam aliquid producatur, quia ibi otiosè collocata eſſet, vbi nihil ageret: at actio tranſiens nihil operatur in agente, nullumque in eo terminum producit: igitur in eo tanquam ſubiecto non reſidet. Rurſus ex D. Thoma contra Gentes cap. 1. actio tranſiens, & immanens omnium confeſſione differunt: at neutiquam differrent, ſi actio tranſiens in agente reſideret: nam ſi actio tranſiens in agente recipitur: igitur illi immanet: igitur actio immanens eſt. Tertiò ex P. Suarez vbi ſuprà: quia actio generatiua ex conceptu actionis vt ſic ſubiectum inhæſionis minimè poſtulat, cum creatio vera actio ſit, nullum tamen ſubiectum inhæſionis reſpiciat: igitur ſolùm poſtulat ſubiectum inhæſionis ratione termini, quem in ſubiecto producit: igitur illud ſubiectum exigit, cui eius terminus inhæret, aut in quo ſuſtentatur. Prima conſequentia in aperto eſt: ſecunda conſequentia non minus perſpicua eſt: cum quia ſi actio creatiua eſt dependens à ſubiecto non ex conceptu communi actionis, ſed ratione termini, quem independenter à ſubiecto producit, rectè ſequitur, eam ab eo ſubiecto independere, à quo eius terminus independet: ergo ſimiliter, ſi actio generatiua non ex conceptu communi actionis, ſed ratione termini à ſubiecto dependet, ab eodem ſubiecto, à quo eius terminus, dependeat, neceſſe eſt: tum quia ridiculum videtur, ideo actionem dependere in genere cauſæ materialis ab agente, quia eius terminus à paſſo, agenti extraneo, in eo genere cauſæ dependet. Quid enim refert, terminum recipi in paſſo, vt eius actio alibi recipi debeat? Igitur ſi actio generatiua ratione termini ſubiectum poſtulat, non aliud quàm ipſius termini ſubiectum poſtulabit. Quartò demum ex P. Hurtado, & noſtris recentioribus, qui actionem generatiuam in paſſo recipi communiter exiſtimant: quia actio, & paſſo non diſtinguuntur: at paſſio recipitur in paſſo, aliàs illud intrinſecè non immutatura.

7. Verùm hæc argumenta non vrgent. Ad primum reſpondeo: in noſtra ſententia, vbi recipitur actio generatiua, ibi etiam aliquid operatur, ſi ly *ibi* ſupra operationem, aut denominationem operantis, aut etiam operati appellet: ſecus vero ſi ſupra rem operatam appellet: hoc autem ſatis ſuperque eſt, ne in agente otioſa ſit. Quod ſi aduerſarij velint, vbi eſt actio, ſiue operatio, ibidem eſſe oportere rem ipſam operatam, ne actio otioſa ſit, id manifeſtè falſum eſt: quia vbi eſt cognitio, & volitio, ibi eſſe non debet res cognita, aut amata; ne cognitio, & volitio otioſæ ſint. Ad ſecundum reſpondeo: quemadmodum actio aliqua ſubſtantialis dicitur, alia verò accidentalis; non quod vna in ſe ſit ſubſtantia, altera vero accidens: cum omnes actiones creatæ accidentia ſint, & vnum ex nouẽ prædicamentis accidentis cõſtituant, ſed quod terminus vnius eſt ſubſtãtia, alterius vero accidens: ita ſimiliter actio aliqua immanens dicitur, alia vero tranſiens; non quod vna ſit extra agens, alia vero intra illud, vt in argumento aſſumitur: ſed quòd terminus vnius ſit extra agens, non verò terminus alterius.

Ad tertium reſpondeo: actio generatiua non poſtulat ſubiectum inhæſionis ex conceptu præciſo actionis, aut quia actio vtcumque eſt, cum complures actiones ſubiectum inhæſionis minimè ſortiantur; eæ nimirum, quæ in voluntate Dei creante, & termino creato conſtituunt: hinc tamen minimè fit, actionem generatiuam poſtulare ſubiectum ratione ſui termini, ſiue eo quod eius terminus ſubiectum inhæſionis poſtulet: quod ad hominem contra P. Suarez oſtendo: quia iuxta ipſum creatio Angeli habet ſubiectum adhæſionis, ipſum Angelum: at non ratione termini; cum erit terminus, nimirum Angelus nullum habeat ſubiectum, cui adhæreat, ſed potius ſit ſubiectum, cui reliqua adhærent: ergo ſimiliter in præſenti; quo circa actio generatiua poſtulat ſubiectum inhæſionis, non ratione termini, ſed ob rationes, quas ſuprà oſtendimus, cum noſtram ſententiam probaremus. Ad quartum conſtabit capite ſequenti. 8.

CAPVT II.

An, aut quatenus actio generatiua à paſſione diſtinguatur?

PRima ſententia eſt; actionem generatiuam diſtingui à paſſione vniuerſim ſumpta: ita Scotus in 4. diſt. 13. quæſt. 1. Antonius Andreas in lib. de principiis Herueus quodlib. 7. quæſt. 14. Capreolus in 2. diſt. 1. q. 2. art. 1. & cum eo communiter Thomiſtæ. Secunda ſententia, & ex diametro oppoſita eſt: actionem generatiuam, & paſſionem vniuerſim ſumptas minimè diſtingui realiter: ita cum P. Suarez 2. Metaphyſicæ diſp. 49. ſect. 1. & P. Hurtado comuniter noſtri recentiores. Verùm inter has ſententias media quædam amplectenda nobis eſt: pro cuius luce, & intelligentia ſupponendum eſt, paſſionem bifariam ſuui poſſe, & ſolere: primò, pro generatione paſſiua, qua res aliqua produci, & generari dicitur: ita D. Thomas opuſculo 44. cap. 2. in hæc verba: *talis ergo denominatio vel reſpectus paſſi eſt formaliter ab extrinſeco, ex quo importat agens, quod eſt extrinſecum: ſic ergo paſſio extrinſecè denominat ſubiectum, vel dicit reſpectum ab extrinſeco.* Secunda, eaque familiarior paſſionis vſurpatio, eſt qua idem ſignificat, quod cauſalitas cauſæ materialis, qua formæ ſubeſt, eamque recipit, & ſuſtentat: etenim materialis, & paſſiua coincidunt: at paſſio eſt cauſalitas cauſæ paſſiuæ, haud ſecus ac actio eſt cauſalitas cauſæ actiuæ: igitur paſſio eſt cauſalitas cauſæ materialis, qua formæ ſubiacet. 9.

Suppoſita hac diſtinctione duplicis paſſionis: prima concluſio eſt, qua Thomiſtis diſſentimus, & Authoribus poſterioris ſententiæ conſentimus: actio generatiua non diſtinguitur realiter à paſſione in priori ſenſu ex iis, quos proximè ſuperius explicuimus, videlicet prout paſſio eadem eſt cũ generatione paſſiua, qua quid à generante fieri, ac produci dicitur. Hæc concluſio ſuadetur: primò authoritate Ariſtotelis 3. phyſicor. lect. 5. ibi: *Neque vnum duobus quicquam prohibet, eundem eſſe actum, non ſicut idem, ſed ſicut eſt, quod potentia eſt ad agens, nec neceſſe eſt docentem adducere* 10.

ducere, nec si pati, & agere idem est, non tamen vt ratio sit vna, quod quid est esse dicentes, sicuti tunica & indumenti, sed sicut via ex Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas, quemadmodum dictum est prius: non enim eadem omnia insunt quodlibet modo eisdem, sed solum quibus esse idem est. Quibus verbis, vt D. Thomas, & alij expositores tradunt, ita docet Philosophus, actionem & passionem v. g. doctrinam, qua quis docet; & disciplinam, qua quis addiscit, siue docetur; ita realiter identificari, vt ratione ratiocinata, seu virtualiter intrinsecè distinguantur: quo fit, vt necesse non sit dicentem addiscere, siue à se doceri, idemve ad se ipsum realiter referri; sicut oporteret, si actio, & passio synonyma essent, sicut tunica, & indumentum: ac virtualiter non distinguerentur, sicut in simili sæpè docuimus.

11. Deinde suadetur eadem conclusio: quia per eam formam, per quam voluntas obiectum amat, aut intellectus illud cognoscit; per eandem, inquam, cognoscitur, & amatur: igitur per eandem realiter formam, per quam generans effectum producit, effectus à generante producitur: ac proinde generatio actiua, & generatio passiua, siue passio non distinguuntur. Consequentia negari nequit: antecedens ex ipsis terminis manifestissimum apparet, & vel Grammaticis tritum est, qui idem per vocem actiuam, & passiuam significare consueuerunt. Rursus suadetur eadem conclusio: quia actio terminum, effectumve producit: ergo circa terminum versatur, eumque respicit: ergo ei aliquam denominationem tribuit: non determinationem agentis, aut respicientis, cum forma producta nec se agat, nec se recipiat: ergo solam denominationem producti effectui realiter communicat, atque adeo productio passiua, siue passio reipsa censenda est.

12. Secunda conclusio sit; qua ab Authoribus posterioris sententiæ dissentimus, & Thomistis consentimus: Actio generatiua distinguitur realiter à passione in posteriori sensu ex iis, quos in initio capitis exposuimus; videlicet prout passio cum causalitate causæ materialis coincidit. Hæc conclusio suadetur, primò: quia actio generatiua, siue eductiua formæ, vel etiam ipsius vnionis ab vnione realiter distinguitur, vt ostẽdemus infra: sed vnio est causalitas causæ materialis, vt sæpe sæpius ostensum est. Rursus si ob aliquã rationem actio generatiua deberet esse passio, seu receptio formæ, quam producit; maximè, quia est productio formæ dependenter à subiecto: ac proinde videtur ipsa dependere à subiecto, à quo formam pendere facit; haud secus ac vnio vnitur subiecto, cui formam vnit; & vbicatio, & duratio existunt in tempore, & loco, in quibus rem durãtem, & locatam constituunt: at hæc ratio nulla est, siquidem actio generatiua est productio formæ dependenter à subiecto non formaliter, sed efficienter, & radicaliter: idque profectò satis, superque est, vt ab actione creatiua differat. Aliis terminis est productio formæ dependenter à subiecto non ita, vt eam dependentiam causet in genere causæ formalis, sed ita, vt eam in genere causæ efficientis causet: igitur non est, cur debeat à subiecto, quod formæ subest, formaliter dependere prout ad passionem oportet. Rursus: si qua ratione actio generatiua, & passio non distinguerentur, maximè etiam, quia passio efficitur per aliquam actionem, non autem per aliam à se, ne detur actionis actio, ac per consequens processus in infinitum: at hæc ratio, cui aduersarij plurimum tribuunt, momentosa non est: in primis; quia tantum concludit, passionem esse actionem generatiuam suimetipsius, non verò esse actionem generatiuam formæ, quam subiecto affigit. Deinde dari actionem actionis in diuerso genere causæ fusè ostendimus suprà lib. 4. tract. decimo, capite quarto prope finem. Præterea, dari etiam actionem actionis in eodem genere causæ respectu termini diuersorum agentium eod. lib. 4 tract. 8. cap. 1. probauimus, cum de concursu causæ primæ ageremus: quæ omnia hic repeti superuacaneum esset.

Contra primam conclusionem arguunt Thomistæ: actio, & passio ad diuersa prædicamenta spectant: igitur realiter distinguuntur. Verùm huic argumento absque negotio responderi potest ex D. Thoma opusculo 48. cap. 3. ibi: *licèt actio, & passio, & forma, qua aliquid mouetur, sit vna res, tamen propter diuersam denominationem, quam important, vel propter diuersum respectum importatum sunt diuersa prædicamenta:* quibus verbis perspicuè reuocat diuersitatem prædicamentalem actionis, & passionis non in distinctionem realem, sed in earundem distinctionem rationis. Arguunt secundò: quia cognitio actiua, qua intellectus cognoscit obiectum, & cognitio passiua, qua obiectum denominatur cognitum realiter distinguuntur: cum altera sit ens reale, altera vero sit ens rationis: ergo similiter in præsenti. Verum huic argumento factum est satis in Dial. lib. 2. tr. 1. à cap. 5. 13.

Tertiò difficilius argui potest: actio, siue productio actiua est in causa, passio vero, siue passiua productio est in effectu, seu mobili: igitur realiter distinguuntur. Consequentia perspicua est: antecedens quoad primam eius partem superius probatum est: quoad secundam autem eius partem, ita suadetur: quia si productio passiua resideret in causa, & non in mobili, siue termino, proculdubio suum effectum formalem causæ tribueret, cum nulla forma naturaliter esse possit in subiecto, cui suum effectum formalem communicare nequeat: aliàs cur cognitio naturaliter in lapide collocari nequeat? at effectus formalis productionis passiuæ, & denominatio ab ea proficisci nata, est, rem esse productam: igitur, si productio passiua residet in agente, illud à semetipso productum denominabit. Respondeo primò; productionem passiuam recipi quidem in agente, non tamen immediatè, sed mediante productione actiua, à se virtualiter intrinsecè distincta: atque vt non recipitur in agente immediatè, ita in nullo subiecto immediatè recipi, hoc enim non est, eam non recipi realiter vspiam, sed tantum quod recipiatur alicubi, hoc aliunde eam emendicare, & non à se ipsa formalissimè habere: sic nihil in eo absurdi est, quod aliqua formalitas creata non per se ipsam immediatè, sed per aliam dependeat à Deo. Tum sic: productio passiua non vnitur immediatè agenti, sicut ei vnitur productio actiua: quid mirum ergo, si huius defectu vnionis illud productum non denominet, sicut à productione actiua denominatur producens? Respondeo secundò: vnionem requisitam ad effectum formalem producti non esse intrinsecam, sed extrinsecam, nec tam receptionis etiam immediatæ, quàm terminationis extrinsecæ: cum ergo productio 14.

productio passiua non terminetur ad agens, non est, cur illud denominet productum, licet in eo etiam immediatè recipiatur: effectus enim formalis non est forma subiecto capaci communicata, vtcunque, sed forma ei per vnionem proportionatam, atque requisitam communicata. Sed de hoc in simili plura in Metaphysica inter agendum de distinctione virtuali intrinseca in rebus creatis. Ad argumenta contra secundam conclusionem ex superioribus constat, etsi quæ supersunt, à P. Roderico de Arriaga, & aliis Authoribus nostris optimè soluantur.

CAPVT III.

An actio generatiua, siue eductiua formæ substantialis ab eius vnione distinguatur?

15. PRæmitto primò; causalitatem, qua materia in genere causæ materialis formam substantialem causat, seu passionem, qua eam recipit, & sustentat, nihil aliud esse, quàm vnionem, qua forma ita materiæ vnitur, vt sine materia ex natura rei existere nequeat: id quod libro præcedente fusè ostendi inter disputandum de causa formali & materiali. Præmitto secundò; vnionem formæ materialis cum materia per actionem ab ea realiter distinctam produci. Probatur: quia homo, iuxta aduersarios, intrinsecè, & per identitatem includit vnionem: at ita non includit actionem vnionis productiuam: ergo, &c. Minor probatur: quoniam, si includeret homo intrinsecè, atque identicè actionem, qua eius vnio producitur, sanè idem numero homo à solo Deo, vel ab alio homine produci non posset: siquidem productus à solo Deo aliam numero actionem intrinsecè ac per identitatem includeret; aliam, inquam, ab actione, qua ab alio homine produci potest, atque adeò non esset idem numero homo, qui ab homine, & à solo Deo productus esset. Quod autem nonnulli respondent, hunc numero hominem hac, vel illa vnione, seu actione eductiua constitui, ac proinde eundem numero esse posse, quantumuis diuersam actionem eductiuam, & vnionem includant, fusè à nobis impugnatum est in simili supra lib. 2. tract. 8. cap. 1. & 4. Tum etiam: munus vnionis est extrema connectere: at nexus intrinsecus extremorum, qua talis est, sola extrema, non vero causam efficientem respicit: igitur vnio formæ materialis, qua causam efficientem non respicit; ac proinde actio productiua sui non est. Præmitto tertiò; actionem eductiuam formæ materialis, siue eius generationem coalescere formaliter ex duplici actione, quarum altera ad solam entitatem formæ terminatur, altera vero ad eius vnionem, siue passionem, quod in hunc modum ostenditur: quia non est, cur entitas formæ actionem sibi peculiarem, & ad aliud non terminatam sortiatur; at illa actio ad solam formam terminata, non magis eductiua, seu generatiua, quam creatiua est: cum non magis ad dependentiam, quàm ad independentiam formæ à materia terminetur: ergo quod eductiua, seu generatiua sit, habet ab actione productiua vnionis, cum qua coniungitur. Quibus positis procliue est, probare distinctionem actionis eductiuæ formæ ab eius vnione cum materia; siquidem actio eductiua formæ est duplex illa actio nuper exposita: at vtraque ab vnione distinguitur: ergo. Maior ex postremo præmisso: minor ex reliquis perspicua est.

Secundò in hunc modum argumentor: modi, quales sunt vnio, vbicatio, duratio, & si velis, cognitio, & amor per actionem eductiuam à se distinctam producuntur: at per eam minimè vniuntur: ergo nec forma materialis per actionem eductiuam vnietur. Maior perspicua est: cur enim actio omnes modos transcendat, aut cur omnis modus se ipso produci debeat potius, quam se ipso vbicari, aut durare? Omnis autē modus se ipso nec durat, nec vbicatur: aliàs intellectio, qua in hoc instanti, & loco obiectum percipio, in alio loco, aut instanti perseuerare non posset. Minor non minus perspicua est, quia omnis modus vnitur rei, cuius est modus, per se ipsum, eique essentialiter alligatur: ex sola enim extremorum indifferentia necessitas vnionis distinctæ ab omnibus colligitur: cum ergo modus (quiuis sit) indifferens non sit, vt vniatur, vel non vniatur rei absolutæ, sanè per se ipsum, & non per actionem à se distinctam ei vniri debet. Ita de distinctione vnionis ab actione eductiua formæ sentiunt Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 9. sect. 1. §. sed hæc sententia & tom. 1. in 3. p. disp. sect. 1. §. secunda & lib. 8. de grat. cap. 2. à num. 6. Barth. Amic. tract. 11. q. 10. Compton. disp. 14. phys. sect. 8. Rub. Hurt. Arriag. Ouiedo, Alphons. & plerique DD. qui quæstionem hanc in terminis tractarunt. 16.

Oppositam sententiam magna contentione tuentur nonnulli Recentiores cum Patre Bernal disp. 12. de Incarnat. sect. 1. §. 2. Primò: quia inhærentia accidentis ab eius vnione non distinguitur: ergo nec eductio formæ substantialis. Secundò: quia sublata vnione formæ substantialis materialis eductio perit, & è conuerso: ergo signum est, vnionem, & eductionem eius indistinctas esse. Tertiò: quia actio eductiua formæ se ipsa vnitur materiæ, & seipsa etiam vnitur formæ: ergo est vnio sui cum materia & forma: ac proinde est vnio illarum inter se: quæ enim vniuntur vni tertio immediatè, vniuntur immediatè inter se: sicut quæ identificantur vni tertio, inter se identificantur. Antecedens quoad primam partem probatur: quia in eo actio eductiua à creatione distinguitur, quod se ipsa subiecto vniatur: quoad secundam verò partem, quia formam educi à materia est existere dedendenter à materia: at existere dependenter à materia, siue in materia est denominatio intrinseca formæ, sicut existere in tempore, & loco ei intrinseca sunt: igitur eductio formæ ei intrinseca est, ac proinde ei vnitur. Quartò demum: quia per actionem eductiuam formæ à materia forma recipitur intrinsecè in materia: at formam recipi intrinsecè in materia claudit formalissimè vnionem vtriusque; nihil enim alteri à se distincto intrinsecum esse potest, nisi per vnionem, quâ ei copuletur. 17.

Ad primum respondeo; inhærentiam quidem passiuam accidentis haud distingui ab eius vnione ad subiectum: cæterùm distingui ab illa eius inhærentiam actiuam, siue actionem, qua efficitur dependenter à suo subiecto, siue qua fit ei inhærens: hinc tamen non aliud colligi, nisi quod eductio passiua formæ substantialis ab eius vnione non distinguatur, quod vltrò fatemur: nequaquam 18.

quam vero inde confici, quòd eductio actiua formæ substantialis, de quâ nobis sermo est, ab illius cum subiecto vnione sit indistincta. Ad secundum: sicut pereuntibus dispositionibus ad formam, perit forma, & è conuerso: & tamen non obstante hac naturali connexione forma à dispositionibus distincta est, ita similiter in præsenti, &c. Ad tertium: actio eductiua formæ nec materiæ, nec formæ vnitur, aut intrinseca est, sed agenti vt supra ostendi: quare non est, cur eas vniat inter se: actionis autem eductiuæ distinctio à creatione, ab eius termino producto, non vero à subiecto intrinseco receptionis sumenda est, vt initio capitis insinuaui: existere vero formam dependenter à materia siue in materia denominatio intrinseca formæ est: cæterùm ea denominatio non prouenit in genere causæ formalis, sed in genere causæ efficientis ab actione eductiua: vnde non est, cur hæc formæ intrinseca sit. Hinc ad vltimum respondeo: per actionem eductiuam forma non recipitur intrinsecè in materia formaliter loquendo, sed duntaxat efficienter, eo quod actio eductiua producat vnionem, per quam forma intrinsecè in materia recipitur. Quapropter inspectis omnibus eiusmodi actio non tam est vnio formæ cum materia, quam vnitio, vt egregiè docet Suarez vbi supra.

TRACTATVS IV.

De actione conseruatiua corporis naturalis.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit conseruatio, & quatenus à prima creatione distinguatur?

1. CONSERVATIO est actio, quâ res in esse, quod primò nacta est, postea subsistit, in eoque perseuerat, v.g. ea, quâ lux matutina à mane vsque ad meridiem, aut vesperam durat; aut infans ab iuuente vita vsque ad obitum spirat; aut esse cuiusuis alterius effectus à suis causis prorogatur: an autem hæc actio à prima rei productione distinguatur? inter Authores valde controuertitur. Prima sententia est Henrici quodlib. 1. quæstion. 7. & Gregor. in 2. dist. 1. quæst. 6 conclus. 4. & Aureoli apud Capreolum in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 2. & aliorum docentium, rem produci, & conseruari per duas actiones, quarum altera statim præterit, altera vero cum esse rei permanet. Primum fundamentum, quo ducuntur, est: quasi actio primo productiua subito præterit; actio vero conseruatiua est permanens, & subito non præterit, vt iam iam tactum est: ergo actio primò productiua, & conseruatiua sortiuntur prædicata contradictoria, atque adeo altera ab altera adæquatè distinguitur. Secundum fundamentum est: quia sæpè cernimus, rem primò produci ab vna causa, & conseruari ab alia; vt cum calor ab igne primò producitur, & à solo Deo in absentia ignis conseruatur: ergo prima productio rei, & eius conseruatio in eo euentu habent prædicata contradictoria, & altera causam aliquam respicit, quàm altera minimè respicit; sicut ad denominationem realem adæquatam oportet: ergo etiam in reliquis euentis vna, & altera actio realiter adæquatè distinguentur.

Reiicitur tamen prædicta sententia, primò; quia actio conseruatiua, & actio primò productiua habent aliquam identitatem realem: ergo realiter adæquatè non distinguuntur. 2. Consequentia perspicua est: antecedens probatur ex Augustino lib. 4. de Genesi ad liter. cap. 12. ibi: *Cum Dominus ait, Pater meus vsque modo operatur, continuationem quandam operis eius, qua vniuersam creaturam continet, & administrat, ostendit.* Quibus verbis particula *opus* cum operatione coincidit, vt constat ex iis, quæ paulo infra subiungit Augustinus ibi: *Non ob aliud in illo sumus, nisi quia id operatur, & hoc est opus eius, quo continet omnia:* & paulo post ibi: *Si hoc opus suis rebus subtraxerit, nec viuemus, nec mouebimur, nec erimus:* tum sic: conseruatio, iuxta Augustinum, est continuatio operis diuini: at iuxta ipsum opus diuinum est operatio diuina: ergo conseruatio est continuatio quædam primæ operationis diuinæ, seu, quod perinde est, est ipsa operatio diuina continuata. Augustino consonat D. Thomas 1. p. quæst. 104. art. 1. ad 4. ibi: *Conseruatio rerum à Deo non est per aliquam nouam actionem* (puta adæquatè distinctam) *sed per continuationem actionis qua dat esse: sicut conseruatio luminis in aëre est per continuatum influxum à sole.* Diuo Thomæ Scotus: vtrique, nec pauci, nec ignobiles Theologi adhærent; vt cernere est apud Lessium lib. 10. de perfection. diuin.

Secundò eadem sententia reiicitur: quia actio primò productiua rei non est essentialiter adstricta ad primum instans, in quo rem à non esse ad esse transfert: aliàs rei duratio futura esset, contra quam supra tract. 1. cap. 3. fusè philosophati sumus: igitur potest ea actio transacto primo instanti perseuerare, & alteri denuo aduenienti eo existere: igitur potest illa actio conseruatiua esse, cum actio rem producens in primo instanti, si in sequentibus perseueret, in iisque (quæ est eius essentia) rem producat, rei conseruatio non esse nequeat. 3.

Tertiò eadem sententia reiicitur: quia si conseruatio rei ab eius prima productione realiter adæquatè distingueretur: similiter conseruatio rei pro secundo instanti distingueretur realiter adæquatè ab eius conseruatione pro tertio instanti; & conseruatio eius pro tertio instanti à conseruatione eius in quarto: & sic de reliquis. Quare non solum pro instanti sequenti primam productionem rei, verum etiam pro singulis instantibus actio variaretur, quod & ab his Authoribus non admittitur, & à nobis supra fusè impugnatum est. Quartò tandem: quia, sicut generatio Verbi diuini est eadem pro quouis momento totius æternitatis; ita vt Filius per eandem indiuisibilem productionem sit in continuo quasi fluxu à Patre, iuxta illud Psal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te:* non video, cur etiam quæuis creatura per eandem indiuisibilem actionem non sit in continuo fluxu à Deo: per eandem, inquam, non adæquatè, sed inadæquatè, vt inferius explicabo: aliàs creatura primò producta nunquam perire posset, eiusque productio more processionum diuinarum nunquam interrumpi posset.

Ad

4. Ad primum argumentum aduersariorum respondeo; primam productionem rei subito non perire secundum se totam, sed secundum aliquam sui partem, vt infrà explicabo: atque adeò non secundum se totam, sed secundum aliquam sui partem ab actione conseruatiua non; pereunte realiter distingui. Ad secundum respondeo: quemadmodum, si lux à sole primò producta in sensu diuiso huius productionis, non à sole, sed ab igne v. g. aut alio agente primò produceretur; vna & altera prima productio proculdubio distinguerentur, quin ob id inferre fas sit, cum lux est eadem, & agens etiam est idem, primam tamen eius productionem diuersam esse: ita similiter conseruatio rei, & prima eius productio poterunt distingui, cum à diuersis agentibus proficiscuntur; quin ob id deducere liceat, eas distingui realiter adæquatè, quoties in eundem terminum ab iisdem agentibus proficiscuntur. Mitto reliqua aduersariorum argumenta, quia facilè solui possunt.

5. Secunda sententia est Capreoli, vbi supra, Heruæi tract. de æternit. mundi quæst. 1. Ferraræ 3. contra Gent. c. 65. pluriumque Thomistarum, actionem primò productiuam, & actionem creatiuam sola ratione distingui: quibus P. Suarez disp. 21. Metaphysicæ sect. 2. num. 3. perspicuè adhæret. Fundamentum huius sententiæ primum esse potest authoritas Augustini suprà allata. Secundum est: quia quoties agens est idem, & terminus est idem, passumque, si interueniat, est idem; non est cur actio eadem non sit: quæ enim talibus circumstantiis diuersæ actionis vtilitas, aut necessitas esse potest? At, cum res conseruatur, lux v. g. agens est idem, quod in momento primæ productionis, nimirum sol; & terminus etiam est idem, vtpote lux: passum etiam, videlicet aër idem est: cur ergo eadem actio non sit?

6. Verùm hæc sententia, priori ex diametro opposita, sustinenda non est: quia prima productio rei à parte rei reperiri potest absque rei conseruatione: ergo prima productio à conseruatione realiter separabilis, ac proinde realiter distincta est. Antecedens probatur ex Augustino lib. de immortal. anim. cap. 6. vbi de Deo sermonem instituens sic habet: *Hæc vis, & natura incorporea effectrix corporis vniuersi præsenti potentia tenet vniuersum; non enim fecit, atque discessit, effectumque deseruit:* & infra: *illa effectoria vis vacare non potest, quin id, quod ab ea factum est, tueatur, & specie carere non sinat, quæ est in quantumcumque est; quod enim per se non est, si deseratur ab eo, per quod est, profectò non erit.* Quibus verbis insinuat Augustinus, Deum, postquam rem fecit, ac primo produxit, posse eam deserere, & non tueri, atque ab eius conseruatione discedere, & supersedere: ac proinde primam productionem ni ab eius conseruatione separabilem esse. Quod autem ait August. ibi: *vacare non potest,* solam impotentiam consequentem cessandi à conseruatione indicat. Deinde: quoties effectus formalis vnius formæ sine effectu alterius realiter reperiri potest; vna, & altera forma sola ratione distingui non possunt, sed opus est, vt quodammodo realiter distinguantur: quâ ratione, quia lignum potest esse siccum, quin sit calidum; formæ vtriusque denominationis, siue effectus formalis, nempe calor, & siccitas realiter, & non sola ratione distinguuntur. At res potest denominari primò producta, quin denominetur conseruata, vt experientia testatur: ergo forma vnius denominationis, siue effectus formalis, & forma alterius non sola ratione distinguuntur: cum ergo forma vnius denominationis sit prima productio, & forma alterius sit conseruatio; sanè prima productio, & conseruatio non solum ratione, verum etiam realiter distinguentur.

Ad primum fundamentum huius sententiæ ab authoritate desumptum respondeo, Augustinum loco à nobis supra adducto, non tam identitatem rationis actionis primo productiuæ, & conseruatiuæ; identitatem, inquam, rationis omnem distinctionem realem excludentem, quàm identitatem realem inadæquatam, solius distinctionis realis adæquatæ exclusiuam statuere; vt supra exposuimus. Ad secundum fundamentum respondeo, terminum actionis conseruatiuæ non esse adæquatè distinctum à termino actionis creatiuæ, vt aduersarij rectè probant; cæterùm esse ab eo inadæquatè distinctum: cum conseruari lucem sit, eam produci, simulque produci durationem, quâ in instanti sequenti existat; lux autem, & duratio lucis ab eadem luce, vel se sola, vel simul cum prima eius duratione realiter inadæquatè distinguatur. Quid ergo mirum, si conseruatio lucis à prima eius productione realiter inadæquatè distinguatur? vt nunc nunc explico. 7.

Nostra ergo sententia inter duas priores media est, & primam productionem à conseruatione, nec sola ratione, nec realiter adæquatè distinguit, sed solum realiter inadæquatè. Pro cuius luce, & intelligentia præmitto primò; durationem rei, quâ tempori labenti coëxistit, ab existentia rei realiter, siue ex natura rei distingui: id quod libro sequenti latè confirmandum est. Secundò; productionem rei esse realiter distinctam à productione durationis successiuæ rei: id quod ex illo priori legitimè infertur, atque deducitur. Tertiò; productionem rei esse productionem rei secundum se, & simul productionem durationis rei, qua alia anterior non sit; conseruationem vero rei esse productionem rei, & simul productionem durationum subsequentium primam rei durationem. Vnde conseruatio rei, & eius prima productio in aliquo conueniunt, & sunt idem realiter; videlicet in productione rei secundum se; & in aliquo distinguuntur realiter; nempe in productione durationis successiuæ; cum vna productionem primæ durationis, alia vero productionem subsequentis durationis inuoluat: quæ productiones non minus inter se distinguuntur, quàm ipsæ durationes successiuæ, ad quas terminantur. 8.

Quod autem prima productio, & conseruatio ita explicandæ sint, sicuti à nobis explicatæ sunt; suaderi potest: tum, quia tempus est mensura conseruationis, & quo maius est tempus, cui res coaccidit, eò res magis conseruabitur: ergo conseruatio suapte natura tempus respicit, & connotat: ergo quia est productio durationum quibus res à prima productione temporis successiuè fluenti collabitur. Tum etiam: quia id sentire videtur Chrysostomus Homil. 2. in epist. ad Hebr. ibi: *Non minus est continere mundum, quàm fecisse: sed si oporteat, aliquid admirandi dicere, adhuc amplius est: nam in faciendo rerum quidem essentiæ productæ sunt: in continendo vero ea, quæ facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur.* Tum sic: amplius est, res conseruare, quàm eas primò producere: at non alia ratione, nisi quia rem primo producere est 9.

eſt producere exiſtentiam rei, & ad ſummum primam durationem rei: rem vero conſeruare eſt rem etiam producere, ſicuti antea, & durationes omnes ſubſequentes producere. Amplius autem eſt, rem, & plures eius durationes producere, quàm rem, & vnam eius durationem producere: equidem, ſi conſeruare, & primò producere ſolum ratione diſtinguuntur; ſanè quantum vnum tantundem & aliud reipſa erit, vnumque alio reipſa maius eſſe non poterit: ſicut quia in Deo æternitas, & immenſitas ſola ratione diſtinguuntur, vna alteri æqualis, non vero melior re ipſa eſſe poteſt.

CAPVT II.

An poſsit aliqua res ſeipſam per verum, & directum influxum conſeruare?

10. EXploratum quidem eſt, pleraque ſe conſeruare de facto, aut ſine vllo influxu ab ipſis præſtito; eo quod influxum, quo à Deo conſeruentur ſuaptè natura exigant: aut certè per ſolum influxum indirectum, quo res non in eſſe aliud permanens, in quo conſeruantur formaliter, ſed in aliud eſſe diſtinctum, naturaliter tamen connexum cum permanentia rei in ſe influant. Priori modo: Angelus, & animus rationalis ſe conſeruant, quia vterque poſtulat concurſum, quo Deus eos in æternum in ſuo eſſe teneat. Poſteriori vero modo creaturæ corruptibiles ſe conſeruant: aqua verbi gratia ſe conſeruat intendendo per veram actionem frigus ſuum, quo circunſtanti calori reſiſtat, aut colligendo ſe in globulos, ne difluat, & pereat: & ob ſimilem finem animantia omnia calorem ſuum hyeme augent, atque intendunt. Anima etiam corruptibilis conſeruat per verum influxum calorem, qui ad eius vitam, & eſſe neceſſarius eſt, & quo pereunte ipſa in auram euaneſceret. Omne etiam viuens per actionem nutritiuam alimentum coquit, attrahit, & ſecum vnit, atque adeò ſe ipſum per influxum verum, cæterùm indirectum conſeruat. Quare tota controuerſia eſt, an res aliqua per verum influxum, eumque directum ſeipſam conſeruet; anve vere, & directè attingat ſua efficacia id ipſum eſſe, quod Deus eam conſeruans influxus ſui irradiatione attingit.

11. Aſſero primò: diuinitus fieri nequit, vt aliqua res ſeipſum totalitate effectus per verum, directumque iufluxum conſeruet. Probatur: quia vt ex dictis cap. præcedenti conſtat, terminus totalis actionis conſeruatiuæ eſt tam eſſe indiuiſibile ipſius rei, quàm eſſe diuiſibile durationum eius ſucceſſiuarum. Quamobrem conſeruare rem totaliter totalitate effectus eſt producere eſſe indiuiſibile ipſius rei, & etiam eſſe diuiſibile durationis, quibus tempori labenti coëxiſtit: at nulla res diuinitus ſuum ipſum eſſe producere poteſt, quantumuis durationes ſuas producere poſſit: quia alias idem indiuiſibile eſſe ſecundum idem ſe ipſo natura prius eſſet; cuius contrarium à nobis ſupra lib. 4. fusè demonſtratum eſt: igitur nulla res ſe ipſam totaliter totalitate effectus per verum, directumque influxum conſeruare poterit. Huc attinet quod D. Thomas 1. part. quæſt. 104. art. 2. ad 2 ibi: *Sicut nulli effectui præſtari poteſt, vt ſit cauſa ſui ipſius, poteſt tamen ei præſtari, vt ſit cauſa alterius: ita & nulli effectui præſtari poteſt vt ſit ſui ipſius conſeruatiuus, poteſt tamen præſtari, vt ſit conſeruatiuus alterius.*

Aſſero ſecundò: naturaliter etiam fieri poteſt: vt aliqua res ſe ipſam per verum, directumque influxum conſeruet partialiter partialitate effectus. Probatur: quia cum conſeruare rem ſit eius eſſe primarium, & indiuiſibile, & eſſe etiam ſecundarium, & diuiſibile durationum eius producere; terminuſque partialis, & inadæquatus conſeruationis ſit eſſe durationum ſucceſſiuarum: ſanè conſeruare rem partialiter partialitate effectus erit producere durationes ſucceſſiuas rei: at res naturaliter producere poteſt durationes ſuas ſucceſſiuas: ergo & ſe ipſam per verum, ac directum influxum conſeruare partialiter partialitate effectus. Maior perſpicua eſt iis, quæ capite præcedenti allata ſunt: minor probatur: quia durationis ſucceſſiuæ rei ſunt eius proprietates, à quibus ſaltem naturaliter abſolui nequit: quæuis autem eſſentia ſuas proprietates naturaliter cauſare poteſt: ergo & quæuis res durationes ſuas ſucceſſiuas. Secundò eadem minor probatur: quia ex eo colligitur, ignem producere calorem in ligno, & quamuis aliam cauſam influere in ſos effectus, eoſque à ſolo Deo non produci; quia experimento cernimus ad præſentiam ignis ſemper produci calorem, & ad præſentiam cuiuſuis alterius cauſæ ſecundæ ſuos effectus produci: at etiam experimento cernimus, ſuppoſita prima productione rei non ſolum ad eius præſentiam, verum etiam intimè in ipſa re plures durationes eius ſucceſſiuas ſequi, ita vt naturaliter aliud euenire nequeat: ergo ipſa res durationes illas producit. 12.

Aſſero tertiò: quæuis res abſolutè, & ſimpliciter ſe ipſam conſeruat per verum, directumque influxum. Probatur, quia vt aliqua res aliam producat abſolutè, & ſimpliciter, ſatis eſt, vt eam partialiter partialitate effectus producat, vtve aliquam eius partem, aut quaſi partem, quamuis reliquarum minimam, & imperfectiſſimam producat. Quâ ratione ſol, & homo generant hominem, eumque producunt, eſto ſolam eius vnionem producant, eius materia, & forma omnino improductis: ergo etiam vt aliqua res ſeipſam, aut aliam abſolutè, & ſimpliciter conſeruet, ſatis eſt, vt eam partialitate effectus conſeruet: at quæuis res ſe ipſam conſeruat partialiter partialitate effectus per verum, & directum influxum: ergo ſe ipſam abſolutè, & ſimpliciter conſeruabit. 13.

Contra primam aſſertionem nihil opponi poteſt, quod ſupra lib. 4. ſolutum non ſit: contra ſecundam, & tertiam aſſertionem ex eâ legitime deductam opponi poteſt: ſi res poſſet naturaliter durationes ſuas ſucceſſiuas producere, poſſet etiam iis pro aliquo ſpatio temporis omnino ſpoliata eas iterum recuperare; & poſtquam toto hodie verbi gratia non extitit, cras tamen re exiſtere. Conſequens eſt aperte falſum, vt experientia teſtatur: ergo &c. Sequela probatur: quia ideo aqua calorem amiſſum recuperare poteſt, quia ineſt ei virtus naturalis producendi calorem: ergo ſi rei virtus productiua durationum ſuarum ineſt, eas ſemel amiſſas iterum recuperare naturaliter poterit. 14.

poterit. Verùm imprimis retorqueo argumentum in aduersarios: quia iuxta ipsos, durationes successiuæ non interruptæ rei debentur: at semel interruptæ ei non debentur: ergo similiter durationes non interruptæ à re duranti produci naturaliter poterunt, quin ob id si interrumpantur, & semel amittantur, ab ea naturaliter produci possint, aut debeant. Deinde homo & causa potentiæ visiuæ in se, sicuti quæuis essentia proprietates suas causat: at homo semel amissa potentia visiua eam naturaliter recuperare non potest: ergo similiter quamuis res durationum suarum causa sit, non ob id eas semel interruptas iterum continuare poterit. Quod autem aqua calorem amissum recuperare possit, non ideo est, quia eum vtcumque producere potest, sed ob specialem actiuitatem aquæ, quæ nobis experientia innotescit. Quod si quis tamen durationes successiuas à re durante non naturaliter, sed solum diuinitus produci posse contendat, ob id nimium cum eo disceptare nolim. Tandem contra hanc assertionem opponi potest, & solet; conseruationem rei ad solum esse primarium, & indiuisibile rei terminari, & à prima productione non distingui. Verùm huic obiectiunculæ cap. antelapso fusè factum est satis.

CAPVT III.

An aliqua res à causa secunda à se distincta per verum, & directum influxum conseruari postulet?

15. ASsero primò: nullus effectus, siue substantialis, siue accidentalis sit, à causa vniuoca creata in conseruari pendet: ita P. Suarez disput. 21. Metaphys. sect. 3. n. 4. Probatur primò: quia duæ res eiusdem speciei, qualescunque sint, inuicem ita comparatæ esse non possunt, vt quæuis earum postulet essentialiter ab altera conseruari: aliàs alterutra ab altera simul, & semel conseruaretur: & sic daretur mutua prioritas à nobis supra impugnata: nec etiam vna sola earum ab alia conseruari essentialiter postulare, aut exigere potest; cum enim sint eiusdem speciei ambæ, cur vna earum potius, quàm alia eam exigentiam habeat? Cum ergo ambæ simul eam exigentiam habere nequeant, & altera earum præ alia eam habere nequeat; sanè neutra eam exigentiam habere poterit. Pendere autem in conseruari ab aliquo est exigere conseruari ab illo: & sic nulla res ab alia eiusdem speciei, siue vniuoca in conseruari pendere poterit. Deinde id ipsum à posteriori suaderi potest: quia homo ab homine productus sine eo conseruatur: & ignis sine igne cum primo producente; ac calor sine calore à quo primo profectus est, conseruantur: numquam ergo effectus à causa vniuoca in conseruari dependet.

16. Assero secundò: quoties effectus est substantialis, numquam à causa æquiuoca creata in conseruari dependet: ita etiam P. Suarez vbi supra, & Capreolus in 2. distinct. 1. quæst. 2. art. 2 ad 4. Probatur: quia aut sermo est de iis substantiis, quæ à solo Deo producuntur: quales sunt Angeli, animi rationales, cæli, elementa, & hæ substantiæ, sicut à causa secunda æquiuoca in fieri, siue primo esse non dependent, ita non est, cur ab iis in conseruari dependeant. Aut sermo est de iis substantiis, quæ non à solo Deo, sed etiam ab aliqua causa secunda producuntur, & hæ etiam à causa secunda in conseruari non dependent. Quamuis enim mulus ab equo, velut à causa æquiuoca generetur, ac primò producatur, ab eo tamen in conseruari non dependet, cum sine eo experientia teste conseruetur: & quamuis aurum in visceribus terræ à sole generetur, ac primò producatur, non propterea à sole in conseruari dependet, cum absente sole conseruetur: cur ergo idem de quouis effectu substantiali comparatione cuiusuis causæ æquiuocæ dici non debeat? Ratio à priori huius assertionis à D. Thoma, & Soario ea traditur: quia nunquam vna substantia pendere potest ab alia immediatè, sed tantum medio accidenti, quod saltem inadæquatè in substantiam influat: cum ergo substantia accidenti imperfectior sit, non poterit in conseruari ab influxu accidentis dependere, quantumcunque semel dependenter ab accidenti primò existat. Verùm in primis substantia ab influxu accidentis etiam partiali pendere non potest, vt supra lib. 4. ostendi: quare falsum principium ab his Authoribus assumitur. Deinde eo gratis admisso, non conspicio, cur sicut substantia, non obstante imperfectione accidentis, ab eo in fieri dependet, & etiam ea non obstante ab accidentis influxu etiam in conseruari dependere non possit? Quare genuina assertionis ratio est, natura substantiarum nobis sensu, & experimento cognita.

17. Assero tertiò: effectus accidentalis interdum à causa æquiuoca in conseruari dependet, interdum vero ab ea in conseruari non dependet: ita P. Suarez supra: prioris generis sunt; lux, quæ à sole non minus in fieri, quam in conseruari dependet; & species intentionales sensuum externorum, quæ etiam ab obiectis, à quibus emittuntur, in conseruari dependent, & absentibus earum obiectis pereunt, & euanescunt; & etiam actus vitales, qui proculdubio non solum in fieri, verum etiam in conseruari à potentiis vitalibus dependent. Posterioris generis sunt, calor, qui à luce in fieri, non tamen in conseruari dependet, & ab igne etiam saltem mediatè in fieri, nullo modo tamen in conseruari dependet; impetus, qui ab impellente in fieri, non tamen in conseruari dependet, & absque contactu impellentis aliquantisper perseuerat; habitus, qui ab actu in fieri, non tamen in conseruari dependet; ac demum figura, siue forma artificiosa ab artifice eam imprimente neutiquam dependens. Plura exempla cuiuis procliuia erunt.

18. Ratio autem disparitatis inter vtrosque effectus, præter vtriusque naturam nobis sensu, & experimento compertam, ea mihi se se offert: quia accidentia prioris generis contrario carent: vnde, si in conseruari à suis causis non penderent, nunquam naturaliter interire possent. Cur enim lux v. g. vbi sine sole existere possit, semper naturaliter existere, & conseruari nequeat, cum numquam vllius agentis contrarietate impetatur: eadem est ratio de speciebus intentionalibus

tentionalibus sensuum extremorum, si quæ dantur: eadem etiam de pluribus actibus vitalibus qui omni contrario destituti sunt. Neque enim visio verbi gratia contrarium vllum positiuum sortitur, nec auditio, neque apprehensio simplex, nec vllus actus vitalis præter iudicium, aut amorem efficacem. Cur autem iudicium, & amor efficax, & cum illis reliqui actus vitales in conseruari à potentiis vitalibus dependeant, in aperto est: siquidem sunt actus vitales non solum in fieri, sed etiam in conseruari: neque enim in fieri sunt vitales, & in conseruari sint transeuntes, haud aliter, ac aliquid in fieri homo, & in conseruari equus esse non potest. Cum igitur eiusmodi actus etiam in conseruari sunt vitales; omnis autem vita ab intrinseco esse debeat: sane ij actus in conseruari ab intrinseco, siue à suis potentiis vitalibus esse debent. Hæc autem ratio in accidentibus prioris generis non militat: neque enim sunt vitales (vt ab hoc vltimo incipiam:) neque etiam contrario carent; siquidem calor contrario gaudet: eademque est ratio de reliquis primis qualitatibus habitus etiam habitui contrariatur: figura quoque oppositam figuram habet, vt constat ex diuisione figuræ in planam. rectam, & curuam, circularem, & non circularem; aliasque, quas mathesis indagat: impetus etiam contrarium habet, quidquid dubitet P. Suarez supra sect. 3. à num. 35. vnus enim impetus alij impetui opponitur, alioque sursum, alio deorsum, alio dextrorsum, alio sinistrorum agimur.

19. Video D. Thomam aliam rationem discriminis tradere inter lucem, & calorem; & ideo hunc retineri ab aqua cessante actione ignis, illam vero ab aëre neutiquam retineri cessante actione solis: *Quia*, inquit, *materia aquæ est susceptiua caloris ignis secundum eandem rationem, qua est in igne, aër vero non est susceptiuus luminis secundum eandem rationem, quâ est in sole.* Verùm hæc ratio nulla ratione sustineri potest, primò: quia lucem aëris lucemque solis diuersæ speciei esse, absque vllo fundamento supponitur; & oppositum longè verisimilius est. Deinde, esto lux aëris à luce solis diuersæ rationis sit; cur vna absque altera conseruari nequeat? sicut impetus ab impellentis contractu diuersæ rationis est, & tamen sine illo conseruari potest, esto ab illo in fieri dependeat. Rursus, lux aëris alteris saltem est eiusdem rationis cum luce ignis, & tamen lux ab actione ignis in fieri dependens sine ea conseruari nequit: ergo similiter quamuis calor aëris sit eiusdem rationis, &c.

20. Cæterùm, præfata ratio aliter intelligi potest vt calorem recipi in aere secundum eandem rationem, quâ est in igne, sit; non tam vtrumque calorem esse eiusdem speciei, quàm calorem aëris disponere ad formam substantialem ignis: ideoque formam, siue rationem, quæ cum forma sæpè coincidit; formam, inquam, rationemque ignis esse eandem in igne, & in aere; in illo formaliter, & in actu secundo; in hoc vero radicaliter, & in actu primo ratione suæ dispositionis, quæ ei viam sternat. Vnde mirum non esse, si calor, qui in igne conseruatur, in aëre etiam conseruetur: quod autem in vno semper, in alio aliquantulum tantum conseruetur, ideo est: quia in vno est forma, siue ratio ignis formaliter; in alio vero radicaliter. Cæterum lux non est in hoc sensu in aëre secundum eandem rationem, qua est in sole; cum non disponat aerem ad recipiendam formam solis. Hanc autem fuisse mentem D. Thomæ docet Suarez vbi supra, & constat ex verbis eiusdem ibi: *aer natus non est recipere lumen secundum eandem rationem, secundum quam est in sole:* & exponit, *vt scilicet recipiat formam solis, quæ est principium luminis* statimque concludit: *& ideo quia non habet radicem in aere, statim cessat lumen cessante actione solis.*

21. Verùm nec sic intellecta ratio satisfacit: tum, quia non video quid referat, calorem disponere ad formam substantialem ignis, vt sine concursu ignis conseruari possit? potius etiam, quia disponit ad formam ignis postulare deberet præsentiam ignis, a quo forma ad quam disponit, produci posset: tum etiam, quia impetus & habitus ad nullam formam substantialem disponunt, & tamen conseruantur sine concursu eius, à quo primò producuntur. Cur ergo lux, quamuis ad formam solis non disponat, conseruari tamen nequeat sine concursu solis, à quo primò producitur?

CAPVT IV.

An quæuis res à causa prima per immediatum, directumque influxum conseruari postulet?

22. QVamuis creaturam maximam, & minimam à Deo conseruari constat ex illo Actor. 17. ibi: *In ipso viuimus, mouemur, & sumus:* & Sapient. 7. ibi: *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia, attingit autem vbique:* & cap. 8. ibi: *attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* & Ioan. 5. *Pater meus vsque modo operatur:* & Pauli ad Coloss. 1. ibi: *Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* & Sapient. 11. *quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conseruaretur?* Quod autem his, & similibus verbis Deus per verum, & immediatum influxum creaturarum omnium causa conseruatiua asseratur, perspicuum est: siquidem Deus asseritur vera, & propria causa conseruatiua creaturarum, cum verba sacræ paginæ in proprio, & vero, non verò in translatitio sensu accipienda sint, quoties ratio aliqua oppositum manifestè non suadet at sola causa immediatè conseruatiua vera, & propria causa conseruatiua est, sicut sola causa immediatè primò productiua propria causa productiua est, vti supra lib. 3. tr. 1. ostendimus.

23. Deinde Deum per immediatum, verumque influxum esse causam conseruatiuam omnis creaturæ pespicuè docent Patres: Augustinus lib. 4. de Genesi ad liter. c. 12. Chrysost. hom. 2. in epist. ad Hæbr. Ambrosius lib. 7. in Lucam c. 15. Dionys. de diuinis nominib. cap. 19. Origene lib. 2. Periarchon Damascen lib. 1. cap. 3. de fide orthodoxa. Prosper sent. 177. ex Augustino vbi supra relato Greg lib. 2. moral. c 12. Bern. serm. 6. in dedicat. Ecclesiæ. Hugo de S. Victore, necnon complu-

res alij, quos mira eruditione referunt Lessius de diuinis perfectionib. lib. 10. cap. 4. & Didacus Ruiz disp. 5. de prouid. sect. 2. Et quidem Patres docuisse Deum conseruare creaturas suas per immediatum influxum negari nequit: siquidem passim docent, ita Dei esse conseruare creaturas, sicut eius est eas primo creare: vt missis aliis colligere est ex Anselm. explicante locum illum Pauli ad Coloss. 1. supra laudatum ibi: *Omnia in ipso constant; quia sicut omnia creauit, sic omnia continet, & regit*: at Deus per verum, propriumque influxum creaturas omnes primò producit: ergo & conseruat.

24. Rursus: conseruatiua actio in se essentialiter inuoluit actionem primo productiuam, vti supra cap. 1. manet ostensum: actio autem primo productiua creaturarum est à Deo: ergo & actio conseruatiua earum ab eodem erit: ac proinde Deus immediatè creaturas conseruabit. Dices: actio primo productiua habitus est ab actu: sed conseruatio habitus non est ab actu: similiter ergo licet actio primò productiua creaturæ non sit à Deo, ab eo tamen conseruatio creaturæ non esse non poterit. Contra tamen est: quia prima productio habitus eius conseruationem non constituit, eo quod prima illa productio cum actu pereat, & simul cum habitu conseruato non perseueret: quare eius conseruationem constituere non potest, sicut oporteret ad hoc, vt conseruatio illa ab actu proficisceretur. Cæterùm, prima productio cuiusuis creaturæ simul cum creatura perseuerat: neque enim Deus à quo exit, nec creatura in quam fertur, pereunt: quare prima illa productio conseruationem creaturæ constituit, atque adeò conseruatio creaturæ in Deum necessario est referenda.

25. Præterea: tam pendent creaturæ à Deo, quàm lux à luminoso, species ab obiecto, & actus vitalis à potentia cui immanet: nec oppositum, nisi cum dedecore diuinæ omnipotentiæ potest admitti: præfatæ autem qualitates à causis creatis, sicut in fieri, sic etiam in conseruari dependent; idque per influxum verum, & immediatum: ergo, &c. Vlterius: ad perfectionem diuinæ voluntatis attinet, vt quod semel decernit, id semper decernat, & nunquam ab eo decernendo cesset; & ad perfectionem similiter diuini intellectus spectat, vt quod semel scit, nunquam non sciat: ergo ad perfectionem diuinæ omnipotentiæ spectabit, vt quod primò produxit, postea semper producat, siue conseruet, idque immediatè haud aliter ac immediatè cuncta scit, atque decernit: conseruet, inquam, si res aliunde conseruanda sit, nec vlla specialis sit in eius conseruatione repugnantia.

26. Demum: nulla creatura conseruari potest absque immediato concursu alicuius causæ à se distinctæ: at eo ipso, quod concursum immediatum alicuius causæ postulet, concursum causæ primæ non postulare non poterit: ergo, &c. Maior probatur: tum quia maius, aut certè non minus est, rem conseruari, quàm primò produci, vt supra ex Chrysostomo, & Ambrosio ostensum est, & de se apertissimum sit: at ad primam productionem cuiusuis creaturæ concursus immediatus alicuius causæ requiritur: aliàs creatura non esset, sed potius quid increatum: ergo & ad eius conseruationem. Tum etiam: quia si creatura ex suppositione, quod primò sit, postea à nulla causa conseruatur: ergo ex suppositione, quod ab alio primò sit, postea à se erit; ergo ex suppositione, quod primò sit, postea non esse non poterit: sicut si absolutè à se esset, absolutè non esse non posset, vt in Deo cernere est. Tum demum: quia si creatura aliqua sine concursu vllius causæ conseruari posset, sane sine eo primò esse posset: at hoc posterius supra conditionem creaturæ est: ergo & illud prius. Minor vero principalis syllogismi suadetur, primò: quia plures creaturæ sunt, quæ à nulla secunda causa pendere possunt, vt Angeli, cœli, animi rationales: ergo si hæ ad sui conseruationem influxum alicuius causæ postularent, causæ primæ influxum postulabunt. Secundò: quia eo ipso, quod aliquid in fieri à concursu causæ alicuius secundæ pendeat, à concursu etiam causæ primæ in fieri necessario pendet, vt supra lib. 4. demonstratum manet: similiter ergo hoc ipso, quod aliquid in conseruari à concursu alicuius causæ secundæ pendeat, eumque postulet; sane & concursum causæ primæ ad sui conseruationem non postulare non poterit.

Obiicies primò: non est de conceptu creaturæ pendere ab influxu immediato alicuius causæ à se distinctæ in conseruari: ergo absque immediato influxu causæ etiam primæ conseruari poterit. 27.
Consequentia perspicua est: antecedens probatur: quia vt creatura quâ est talis, sit ens ab alio, & non à se; satis est, vt in fieri ab alio pendeat: ergo necesse nō est, vt in conseruari ab alio dependeat. Obiicies secūdò: quia cōcursus immediatus causæ etiam primæ ad conseruationem rerum superfluus videtur: ergo non est, cur res absque eo concursu conseruari nequeat. Antecedens probatur: quia ex suppositione, quòd res creatæ semel esse accipiant, illud seipsis retinere poterunt: id enim ad soliditatem, & firmitatem iis congenitam attinere videtur: & quidem ipsæ res semel productæ seipsas esse suo spoliare non possunt, neque seipsis per se in nihilum redigi possunt; natura enim malum intendere, suamve destructionem moliri nequit: ergo seorsim ab actione alicuius contrarij res creatæ à se ipsis conseruari poterunt. Obiicies tertiò: ad perfectionem artificis creati attinet, vt ea moliri, & fabricare possit, quæ semel ab eo facta, postea absque eius actione subsistant: ergo id ipsum ad perfectionem summi artificis, spectare etiam videtur. Obiicies quartò: verba illa Genesis 2. cap. ibi: *Et requieuit Deus ab vniuerso opere, quod patrarat*: vbi requies ab operibus primo productis denotat, Deum ab iis conseruandis supersedere, ac proinde ea se ipsis conseruari.

Ad primum respondeo, negato antecedenti: ad eius probationem; quòd in fieri ab alterius influxu dependet, id ipsum conseruari ab alterius etiam influxu dependens esse debet, & alterum ad alterum necessario consequitur, & numero pene superiori ostendimus: cum ergo de ratione creaturæ sit dependentia ab alio in fieri, sanè dependentia ab alio in conseruari ab ea aliena esse nequit. Ad secundum respondeo: soliditas illa, & firmitas rerum creatarum in suo esse, quanta quanta sit, finita est, atque adeò manutenentia, & conseruatione primi artificis eget: quod si primus artifex ab iis conseruandis, & manutenendis supersederet, certè in nihilum euanescerent; non quia ipsæ se destruerent, 28.

sed

sed quia concursus primæ causæ, cui intrinsecæ sunt, & à quo dependent, subtractus est; haud secus, ac absque actione vllius contrarij lux in absentia solis cum tenebris illico commutatur. Ad tertium respondeo; potius ad perfectionem supremi artificis attinere, vt opus ab ipso factum sine eo subsistere nequeat, & sine eius concursu statim difluat, & dissoluatur; id enim operis ab opifice, maioremque eius potentiam arguit: in creatis autem posse aliquid facere, quod sine concursu causæ facientis contineri, & permanere possit; hæc, inquam, independentia operis perfectionem formaliter, & immediatè, ac proinde opificis, à quo opus progreditur, perfectionem mediatè extollit, & commendat: cæterùm imperfectionem opificis immediatè, & formaliter arguit: vnde ea independentia est perfectio coniuncta cum imperfectione, non vero simpliciter simplex: quid mirum ergo, si in Deum nequeat quadrare? Ad quartum respondeo, verba illa Genes. 2. cap. intelligenda esse de requie ab operibus de nouo condendis, non vero ab iis, quæ semel condita sunt, conseruandis. Et quidem ea sic explicat Ambrosius lib. 7. in Lucam cap. 13. ibi: *Denique, vt Deus ab operibus mundi quieuit, non ab operibus cuius sempiterna, & ingis operatio est, sicut Filius ait: Pater vsque modo operatur, & ego operor*, &c. Sic etiam ea explicat Augustin. de Genes. ad liter. cap. 12.

CAPVT V.

An res minori influxu egeant, vt conseruentur, quàm vt primò producantur?

29. HActenus vidimus, nihil conseruari posse absque influxu immediato, & directo alicuius causæ, à quâ pendeat. Illud modo accuratè examinandum est, an saltem minori influxu ad sui conseruationem, quàm ad sui primam productionem res reliquæ egeant. Nonnulli, quos Lessius lib. 10. de diuin. perfect. cap. 4. & Arriaga disp. 10. Physicor. sect. 1. referunt & refellunt, partem tuentur affirmantem. Pro quâ distinguunt tria genera entium: alia adeò imperfecta, vt à causis creatis in fieri, & conseruari dependeant, qualia sunt, lumen, species intentionalis, & actus intellectus, &c. alia vero, quæ à causis creatis in fieri, non tamen in conseruari dependent, vt color, calor, forma substantialis, eius vnio, &c. & alia demum, quæ à causis creatis nec in esse, nec in conseruari pendent, qualia sunt Angelus, animus rationalis, creatura cœlestis, & elementaris: & hæc duo genera entis, inquiunt, ratione suæ perfectionis minori influxu ad sui conseruationem, quàm ad primam sui productionem postulant, eo quod Deus quæ simul cum creaturis produxit, solo concursu generali, sine vllo causarum creaturarum concursu, conseruet; quæ vero se solo produxit, minori quidem concursu conseruet.

30. Verùm, hæc sententia nullatenus sustineri potest, primò: quia, vt supra ex Chrysostom. & Ambrosio ostendimus, & ex ipsa actionis conseruatiuæ definitione perspicuum est, non minus est rem conseruare, quàm eam primò facere: ergo minor influxus ad vnum, quàm ad aliud sufficere non potest. Secundo: quia concursus generalis se solo ad effectus alicuius conseruationem insufficiens est: ergo ex hoc capite minor influxus ad eam, quàm ad primam productionem satis esse non poterit. Antecedens probatur: tum quia aliàs concursus vniuersalis ad primam rei productionem sufficere posset se solo: nec qui hoc assereret ab aduersariis vllatenus reuinci posset: tum quia concursus vniuersalis est concursus partialis simul cum particulari in vnum totalem coalescens; siue, quod perinde est, pars concursus, eiusque dimidius: at pars concursus ad conseruationem effectus se solo sufficere non potest, sicut pars intrinseca alicuius totius ad totius conseruationem insufficiens est. Tum demum: quia concursus vniuersalis est concursus indeterminatus, qui vt ad aliquem effectum præ alio determinetur: concursui particulari sociandus est: at solus concursus indeterminatus ad conseruationem effectus insufficiens est: sicut eleuatio follium de se indeterminata ad hunc, aut illum sonum se sola sufficere nequit ad conseruationem alicuius soni determinati præ alio. Tertiò: quia nullus effectus creatus est, qui à Deo non pendeat tantum saltem, quantum lux à luminoso, aut species intentionalis ab obiecto dependet: at lux æquè potenti influxu à sole fit, & conseruatur; & species intentionalis similiter: ergo & quiuis effectus creatus æquè forti, ac potenti influxu à Deo fit, & conseruatur; atque adeo non minori, sicut hi Authores comminiscuntur. Et quidem, sicut Deus in conseruatione nonnullorum effectuum concursum suum minuit, eadem ratione dici posset, solem in conseruatione lucis actionem suam attenuare, & obiectum in conseruatione imaginum, quas in potentiam diffundit.

Quartò: quia quod aiunt, res ipsas secundi, & tertij generis semetipsas conseruare, adeóque minori influxu causæ à se distinctæ indigere: hoc, inquam, ipsis nullatenus proficit; aut enim se conseruant per concursum verum, propriumque: 31. aut sine vllo concursu, & ratione solius firmitatis, & soliditatis sibi congenitæ: quâ ratione, inquiunt, rupes se conseruat loco, eoque se depelli non sustinet. Secundum quidem falsum est: quia conseruari aliquid à se sine vllo concursu sui in semetipsum est proprium solius Dei, qui à se sine vllo concursu sui in semetipsum conseruatur, & permanet in esse: altiorisque rationis est huiusmodi conseruatio, quam vt vlli creaturæ conuenire possit. Exemplum autem rupis non vrget: quia rupes loco se conseruat per veram actionem, qua impetum se mouentis, aut mouere conantis frangit. Primùm vero, quamuis aliqua ex parte verum esse possit, vt supra ostendimus, tamen iis prodesse non potest: quia si res per verum influxum se conseruat, cum tamen per verum influxum se primò producere nequeat: ergo iam ad conseruationem rei minor influxus, quàm ad eius primam productionem requiri non potest, sed potius æqualis: ita tamen, vt influxus, quo res primò producitur, fit à causa rei ab ea distincta: is vero influxus, quo res conseruatur, partim fit à causa rei, partim à re ipsa; quod non tantum est concursum rei conseruandæ necessarium minuere, quàm eum paulo aliter distribuere.

32. Quintò: quia si ad conseruationem effectus minor influxus, quàm ad eius primam productionem sufficit, ob perfectionem effectus; non esset, cur effectus aliquis adeò perfectus esse non posset, vt nullo influxu ad sui conseruationem indigeret. Consequens est absurdum, & ab aduersariis non admittitur: ergo,&c. Maior probatur à paritate rationis: quia eo ipso, quòd effectus aliquis ob suam perfectionem, siue influxum suæ causæ aliquandiu conseruari posset, vt cernere est in calore; non est, cur crescente perfectione alicuius, non possit semper conseruari sine influxu causæ, à quo primo producitur: quâ ratione artificiosa æri impressa, sine actuali influxu artificis semper perseuerat, quin vlla vetustate aboleri possit, nisi contrarium aliquod positiuum interueniat: ergo similiter in præsenti,&c. Sextò, & vltimò: quia cum dicitur ab aduersariis, rem aliquam se ipsam conseruare, & sic minuere, ac tenuare concursum causæ in eam influentis; ea conseruatio, aut terminatur ad esse primarium ipsius rei, aut ad esse secundarium durationum, per quas tempori labenti collabitur; si primum; ergo res secundum esse primarium à se omnino indistinctum, à semetipso conseruatur, siue à se ipso est: cum ergo esse ab aliquo in creatis non nisi per veram causalitatem vsu veniat, soliusque Dei sit esse à se, quin causa sui sit: sanà res illa, sicut à se pro momentis suæ conseruationis est, ita à se ipsa causatur, suique ipsius vera causa est, quod apertè falsum est: eoque admisso, non video, cur negari posset, rem se ipsam primo producere posse: si secundum, ergo non requiritur minor influxus ad conseruationem rei, quàm ad primam eius productionem:& enim sicut res producit durationem, quâ conseruatur: ita similiter producit durationem, quâ pro instanti primæ suæ productionis gaudet: igitur non est, cur vna productio, potius quàm altera concursum causarum in rem conseruatam minuat, aut extenuet.

33. Obiiciunt primò aduersarij, quod aliquæ res magis, aliæ vero minus conseruentur, non potest non refundi in vim intrinsecam se conseruandi rerum ipsarum in aliquibus maiorem, in aliis minoré: ergo res ea virtute pollet, ac proinde ratione illius minori inuflxu causæ primæ, aut etiam secundæ ad sui conseruationem egent. Antecedens probatur: tum quia aliàs tota rerum duratio in solam Dei voluntatem reuocanda esset: tum etiam, quia aliàs dici posset, productionem vnius ignis verbi gratia ab alio in passo sibi applicato, non in actiuitatem ignis, sed in solam energiam causæ primæ refundi posse: sicut quod rei alicuius productionem talis, tantaque conseruatio infallibiliter sequatur, in influxum solius causæ primæ, non vero in vim sui conseruatiuam rei congenitam reuocatur: vnde tota causarum secundarum vis, & energia de medio tolletur. Tum demum: quia ad appetitum sequitur facultas, & potentia ad id, quod appetitur; quâ ratione, quia grauia, & leuia centrum naturaliter appetunt, facultas se mouendi in centrum, grauitas nimirum, & leuitas eis à natura ingenerata est: at omnis res conseruationem sui innatè appetit: nulla ergo non habet potentiam, & facultatem ad sui conseruationem. Obiiciunt secundò aduersarij: si Deus solo concursu vniuersali, & indeterminato effectus creatos conseruare non posset, & ad id influxu determinato, & particulari indigeret, sanè habitus vitiosos ea ratione conseruaret. Consequens est absurdum: quia sicut eos primò producere per se nequit, ita & per se illos conseruare non sustinet.

Verùm, hæc momenti non sunt. Primum enim si quid probat, certè non aliud, quàm res creatas conseruare semetipsas inadæquatè: quod nostræ sententiæ non aduersatur, nec contrariæ quicquam conducit. Secundum autem facilè solui potest concessa sequela: consequens vero non magis absurdum est, quàm quòd Deus ad ipsum actum peccati immediatè concurrat: sicut enim hoc ad munus Authoris naturæ pertinet; ita similiter & conseruare effectus physicos, quamuis noxios, ab iis relictos: nisi fortè quis velit, ipsam voluntatem humanam instar causæ particularis, & determinatæ eos conseruare. Dixi, *effectus physicos*, quia effectus morales actuum prauorum, nimirum peccata habitualia Deus nullatenus conseruare potest. An autem Deus habitus illos vitiosos per se primo infundere possit, adeò constans non est: & pars affirmatiua saltem non est improbabilis 34.

TRACTATVS V.

De actione destructiua corporis naturalis.

CAPVT PRIMVM.

An destructione formæ substantialis constituentis corpus naturale, aut cuiusuis alterius prior esse debeat generatio formæ oppositæ?

CENSEO vniuersim loquendo, generationem vnius formæ, eiusque introductionem non esse priorem, aut posteriorem tempore destructione, aut expulsione alterius, 1. sed vtramque esse simul tempore: quia si generatio, & introductio vnius formæ esset prior tempore destructione, & exclusione alterius, sanè esset subiectum in aliquo instanti cum vtraque forma; amore verbi gratia & odio; assensu, & dissensu; peccato, & gratia forma humana, & cadauerica: quod cum earum formarum incompossibilitate non cohæret: si vero è contrario destructio, ac exclusio vnius formæ esset prior tempore introductione alterius, certè in aliquo instanti esset subiectum sine vtraque forma, materia prima v. g. siue forma humana, aut cadauerica, aliave quacunque, & aqua sine frigore, aut calore: quod quantum repugnet, quis non videat?

Huic doctrinæ dissentit Lorca in 1. 2. t. 2. d. 4. de gratia ibique docet, in moralibus duas formas incompossibiles, peccatum scilicet, & gratiam in primo instanti reali iustificationis simul esse, & introductionem gratiæ priorem tempore esse, quàm expulsionem peccati: quia introductio gratiæ est prior natura exclusione peccati, eaque nullo modo posterior, eiusve effectus est: igitur introductio

introductio gratiæ in tempore antecedit exclusionem peccati, atque adeo gratia, & peccatum in aliquo instanti sunt simul. Antecedens perspicuum est: consequentia probatur: quia ideo in physicis introductio vnius formæ non est prior tempore exclusione alterius,& neutra forma, calor verbi gratia & frigus in eodem instanti reali componuntur, quia introductio caloris non est solùm prior natura expulsione frigoris, verum etiam ordine naturæ posterior: atque adeo non est, cur sit prior tempore vna respectu alterius, quàm tempore posterior: cum ergo tempore prior, & etiam posterior vna respectu alterius esse non possit, sanè vna simul cum tempore cum alia non esse non poterit. At in moralibus hæc mutua prioritas non reperitur: ergo non est, cur in iis vnius formæ expulsio,& alterius introductio sint simul tempore. Tum etiam gratia in primo instanti pugnat cum peccato: ergo in primo instanti gratia,& peccatum sunt simul: aliàs qua ratione pugnare possent?

3. Verùm, hæc sententia parum probabilis est, primò: quia ex ea sequeretur, aliquem esse simul iustum,& iniustum; peccatorem, & non peccatorem, amicum, & inimicum Dei; contra illud Ioan. epist. 1. cap. 3. ibi: *omnis, qui in eo manet, non peccat; & omnis, qui peccat, non videt eum, nec cognouit eum.* Secundo: quia sicut gratia in primo iustificationis instanti cum peccato pugnat, ita etiam amor cum odio, assensus cum dissensu, & calor cum frigore in primo instanti pugnat: at amor,& odium; assensus, & dissensus; calor, & frigus ob id in eodem instanti reali componi non debent. Tertiò: quia mutua illa prioritas inter introductionem vnius formæ, & expulsionem alterius omnino repugnat: & quamuis possibilis sit, non est, cur in physicis potius, quàm in moralibus adstruenda sit, & quamuis in vnis,& non alteris adstruatur, ad præsens institutum nullatenus deseruire potest: siquidem prioritas naturæ longè diuersæ rationis est à prioritate temporis, nec hæc ex illa rectè deducitur, vt vel ipse aduersarius fateri debet: quippe iuxta cuius principia in physicis introductio vnius formæ est reciproce prior,& posterior natura exclusione alterius,& tamen ea tempore prior,& posterior non est, sed cum ea simul tempore: quantumuis ergo in moralibus introductio gratiæ sit omnino prior natura, & nullo modo posterior natura expulsione peccati,& in hoc ab introductione,& expulsione formarum physicarum differat; non propterea ea prior tempore, & non posterior simulve censenda est: atque adeo gratia simul cum peccato in primo iustificationis instanti cohærere non poterit. Hinc ad argumenta Lorcitana constat, quæ certè ex non animaduersa natura prioritatis, & posterioritatis naturæ procedunt, vt rectè animaduertit P. Hurtado disput. 8. physicor. sect. 9.

4. Censeo secundo cum plerisque Philosophis, generationem, & introductionem vnius formæ, vniuersim etiam loquendo, destructione,& expulsione alterius priorem natura, siue ratione esse. Primò: quia ideo absolute vna forma in subiecto esse desinit, quia alia in illud introducitur,& non è conuerso: igitur introductio vnius formæ expulsione alterius natura,& ratione prior est: qua ratione prius natura obiectum est in se quodammodo, quàm sciatur, priusque scitur, quàm ametur: quia ideo obiectum scitur, quia quodammodo est, ideóque amatur, quia scitur, non è conuerso. Secundò: quia aquæ verbi gratia frigiditas naturaliter debetur, ab eáque appetitu innato exposcitur: igitur nequit Deus naturaliter aquam frigiditate spoliare, quin eam qualitate contraria, calore nimirum, affectam præuideat: ergo prius videt Deus calorem in aqua existentem quam frigus ab ea destructum: igitur introductio caloris destructione frigoris prior natura est, aliàs cur à Deo prius natura prospiceretur. Tertiò ad hominem contra eos, qui libertatem immediatam cuiuis omissioni denegant, eamque in solo actu positiuo posse esse tuentur: quia omissio odij nequit esse prior natura productione amoris, aut etiam simul natura cum ipsa: igitur ea posterior natura solùm esse poterit: ac proinde cuiusuis alterius formæ expulsio introductione formæ contrariæ posterior erit, & hæc illa prior. Consequentia perspicua est: antecedens probatur: quia si omissio odij productionem amoris antecederet, aut comitaretur, eaque posterior non esset, sane omissio odij immediatè libera esset, cum nullum principium secum essentialiter connexum præsupponere posset, si quod enim præsupponeret, maximè productionem amoris. Consequens autem ab aduersariis minimè admittitur, nec admittendum est, vt in Metaphysica ostendam. Quartò demum: quia vna forma aliam expellit, vt experientia notum est, nec non paritate vnius corporis aliud à loco expellentis: at si vna forma prout introducta expulsionem alterius non antecederet, eiúsque causa non esset, alteram non expelleret: ergo &c. Minor probatur: quia cum vna forma antecedenter ad introductionem alterius intelligitur expulsa, aut certè concommitanter cum introductione alterius, & independenter ab illa intelligitur expulsa; non est, cur ab alia expelli dicatur: qua ratione si pro priori ad introductionem caloris in aëre, aut certe concomitanter cum illa,& independenter ab illa lux ab aëre expellatur, sanè lux à calore expulsa dici nequibit: igitur vt vna forma ab alia expelli, & hanc illam expellere censeatur, opus est, vt introductio vnius expulsionem alterius naturâ anteuertat.

Obiicies primò: quoties corpus aliquod motu locali,& ordinem temporis concernente, de loco ad locum, siue de termino *a quo*, ad terminum *ad quem* mouetur, prius tempore recedit ab vno loco, quam accedit ad alium distantem: similiter ergo, quoties subiectum aliquod motu alterationis verbi gratia ordinem naturæ, & causalitatis concernente, ab vna forma ad aliam, ab vnoque termino ad alium mouetur, prius natura ab vna forma recedit, quam ad aliam accedat. Obiicies secundo: prius natura, quàm subiectum suscipiat aliquam formam, debet esse proximè expeditum ad eius susceptionem: igitur prius quàm illam suscipiat, debet habere carentiam impedimentorum, siue, quod perinde est, esse non impeditum ad eius susceptionem: cum ergo forma opposita sit impedimentum ad nouæ illius formæ susceptionem, sanè prius natura debet intelligi cum carentia formæ oppositæ, quàm alteram formam de nouo suscipiat. 5.

Obiicies tertiò: quando ob impetum, & violentiam irruentis aëris fenestra aperitur, ideo aër ingreditur, quia fenestra aperta est, vt sensu, & 6.

& experientia notissimum videtur: ergo prius natura vnum corpus locum deserit, quam aliud illum occupet: ergo similiter prius natura subiectum pristinam formam deserit, quàm nouam suscipiat. Obiicies quartò: natura per se, & velut finem intendit generationem formæ, vtpote quæ naturæ bonum est: corruptionem verò formæ incompossibilis non propter se, aut velut finem intendit, cum malum sit, sed propter aliud, & velut medium ad generationem alterius formæ vtile: at executio medij ordine naturæ prior est assequutione finis, cum finem nisi per media assequi nemo possit: igitur destructio vnius formæ prior natura est generatione alterius. Confirmatur, & declaratur: licèt in intentione diuina sit prior introductio nouæ formæ, quàm pristinæ expulsio, & non nisi ex intentione nouæ formæ Deus decreto suo efficaci pristinam expellat, tamen expulsio pristinæ formæ quasi in executione, & in facto esse debet esse prior natura introductione nouæ formæ: ideóque Deus censendus est, introducere nouam formam, quia ei per expulsionem pristinæ formæ locum in subiecto præparauit: qua ratione, si quis Regis aduentum sperans, è domo habitatores illius eiiceret, vt hospitium Regi præpararet, sanè in eo euentu, quantumuis aduentus Regis, eiúsque in domum hospitij causa receptio in intentione prior esset, quàm aliorum è domo eiectio, tamen in executione, & quasi in facto esse, prior natura esset aliorum eiectio, quàm Regis susceptio; ideóque re ipsa quis Regem in domum susciperet, quia alios eiecit.

7. Obiicies quintò: dispositio vltima ad formam ignis suaptè natura immediatè postulat tam introductionem formæ ignis, quàm expulsionem formæ ligni: igitur ad exigentiam illius dispositionis pro eodem posteriori signo naturæ & forma ignis introduci, & forma ligni expelli poterit: ac proinde introductio vnius, & expulsio alterius simul natura intelligi poterunt, ac debebunt. Consequentia perspicua est: quia ideo pro signo naturæ dispositionem vltimam, calorem vt octo verbi gratia immediatè subsequente forma ignis introducitur, quia dispositio vltima eam immediatè postulat: cum ergo etiam expulsionem formæ ligni non minus immediatè postulet, non erit, cur in eodem naturæ signo forma ligni non expellatur? Antecedens verò probatur: quia dispositio vltima ad formam ignis est incompossibilis naturaliter cum forma ligni: igitur eius expulsionem immediatè postulat, haud secus, ac introductionem formæ ignis immediatè postulat, quia cum ea naturaliter connexa est. Et quidem P. Suarez disp. 27. Metaphys. sect. 2. num. 21. in suspenso relinquit, an expulsio formæ vnius, alterius introductionem sequatur, vel potius comitetur? sed earum concomitantiam destinatè affirmat. t. 3. de gratia lib. 7. cap. 14. num. 8.

8. Confirmatur, & declaratur: ideo introductio formæ accidentalis, alterius etiam accidentali expulsione, seu destructione prior est; quia altera à subiecto sibi cognato, eámque exigenti non nisi ob alicuius contrariam exigentiam expelli debet; nihil autem est, quod eam expelli postulet, nisi introductio nouæ formæ accidentalis sibi oppositæ: at in formis substantialibus præter introductionem nouæ formæ aliud est, quod pristinæ formæ expulsionem postulet, nimirum expulsio dispositionum accidentalium sine quibus pristina forma esse, aut conseruari in subiecto nequit: ergo non est, cur introductio vnius formæ substantialis alterius expulsione, siue destructione natura prior sit, ad eiusve exigentiam fiat. Obiicies denique sextò Angelicum Præceptorem 1.2.quæst.113.art. 8. ibi: *ex parte Solis prius est illuminare, quàm tenebras remouere; ex parte verò aëris prius purgari tenebris, quàm consequi lumen ordine naturæ; licèt vtrumque sit simul tempore:* tum sic, prius natura, quam in aërem lux introducatur, tenebræ luci oppositæ ab aere expelluntur: similiter igitur priusquam quæuis alia forma in subiectum introducatur, forma opposita à subiecto expelli debet.

Ad primum respondeo: prioritas temporis longè diuersæ rationis est à prioritate naturæ: quare perperam ab vna ad aliam in præsenti arguitur. Illud tamen negari non potest, nec debet, sicut recessus ab vno loco est prior tempore accessu ad alium locum distantem, ita similiter recessum subiecti ab vna forma esse priorem ratione nostra accessu ad alium; nimirum si hic accessus, & recessus, qui in motu alterationis verbi gratia vsuuenit, accipiatur per similitudinem, & analogiam ad eum accessum, & recessum, qui in motu locali, siue latione accidit: similitudo enim, & analogia cum prioritate vera, & reali prioritas quædam rationis est. Cæterùm, si de prioritate naturæ sermo sit, recessus ab vna forma prior natura non est accessu ad aliam, vt nostræ rationes suadent. 9.

Ad secundum respondeo, impedimentum ad formam aliquam introducendam duplex esse; consequens nimirum, & antecedens: impedimentum consequens est carentia ipsius formæ introducendæ, aut quiduis aliud cum ea formaliter incompossibile, qualis est forma contraria, aut consecutiuè cum ea incompossibile, vt carentia proprietatum formæ: impedimentum antecedens est carentia alicuius præreqnisiti, aut principij necessarij ad introductionem formæ, aut quidpiam aliud eiuscemodi carentiam inferens, qualis est carentia approximationis passi cum agente, aut positiua distantia passi eam approximationem inferens. Quo posito: subiectum prius natura intelligitur expeditum in actu primo, siue, quod perinde est, cum carentia cuiusuis impedimenti antecedentis, quàm forma in illud introducatur: at ante talem introductionem non debet esse pro priori naturæ expeditum in actu secundo, siue cum carentia cuiusuis impedimenti consequentis: siquidem carentia ipsius formæ est impedimentum consequens introductionis formæ; & tamen carentia huius impedimenti introductione formæ prior natura non est, cum nihil aliud sit, quàm ipsa forma, siue carentia carentiæ formæ: eademque ratione carentia proprietatum animæ, intellectus nimirum & voluntatis est impedimentum consequens productionem animæ, & tamen hoc impedimentum pro priori ad productionem causæ auferri non debet: aliàs pro eo priori proprietates animæ produci deberent: cum ergo forma contraria inter impedimenta consequentia formæ introducendæ connumeranda sit, sanè ante introductionem formæ prius natura expelli non debet. 10.

Ad tertium responderi communiter solet; apertionem 11.

tionem fenestræ non esse posteriorem natura ingressu aëris, eo quod non fiat ab ingressu aëris, sed ab impetu impresso fenestræ: quare apertionem fenestræ in genere causæ dispositiuæ, & remouentis prohibens erit prior natura ingressu aëris: hoc ordine, vt impetus aëris fenestram verberantis primo loco fiat, secundo apertio fenestræ, tertio ingressus aëris. Verum mihi cum ingeniosis recentioribus longè magis placet, ingressum aëris esse priorem natura apertione fenestræ, priusque natura aërem occupare fenestræ spatiū, quàm fenestra illud sui apertione deserat; haud secus, ac prius natura subiectum aliquod nouam formam consequitur, quàm antiquam dimittat. Quod in hunc modum suadeo: quoties vnum corpus impulsu, & motione sui aliud corpus sibi contiguum mouet, atque impellit, prius natura vnum corpus mouet, atque impellit, quam aliud moueatur, & impellatur. qua ratione prima superficies lapidis in altum proiecti prius mouetur, & impellitur, quam secunda superficies, &c. & funiculo moto prius natura prima eius pars mouetur, & impellitur, quam sequentes: nimirum quia prima superficies lapidis à me mota, atque impulsa sequentes mouet, & impellit: & prima funiculi pars mota, & impulsa reliquas suo ordine mouet, & impellit: at aër motu, & impulsione sui fenestram mouet, & impellit: ergo prius natura mouetur, & impellitur, quàm fenestra moueatur, aut impellatur: cum ergo moueri aërem sit antiquum locum deserere, & locum fenestræ de nouo occupare; mouerique fenestram sit idem, ac locum suum deserere, & nouum locum à priori distinctum occupare; sanè prius natura aër locum fenestræ occupabit, quàm fenestra eum deseret: quod si fenestra non impetu irruentis aëris, sed manu vltro eam retrahentis aperiatur, diuerso modo de ea apertione philosophandum est, siquidem primo loco fenestra ab eam recludente impetum accipit, secundo loco aperitur, tertio verò aër in locum fenestræ succedit, & ingreditur, ne vacuum in rerum natura reperiatur.

12. Ad quartum: natura intendit per se, & velut finem primarium generationem, & introductionem nouæ formæ, secus verò corruptionem, & expulsionem formæ pristinæ: cæterum inde non fit, corruptionem, expulsionémque pristinæ formæ velut medium à natura intendi, sed tantùm eam intendi velut finem secundarium ob connexionem, quam cum eius fine primario sibi vendicat. Qua ratione qui intendit immoderatum ciborum esum, ex quo mors necessario sequutura est, mortem quidem secundario, & virtualiter intendit, non tamen velut medium ad cibos edendos. Ad confirmationem autem quartæ obiectionis dicendum est: aduentus Regis, eiusque in domum susceptio in intentione quidem prior est, quàm aliorum e domo eiectio: at verò in executione, & facto esse natura prior esse non potest: quia vt susceptio Regis in domum hospitum aliorum ab ea expulsione prior natura esset, susceptio, & expulsio eodem instanti reali esse deberent, cum prius, & posterius instans naturæ in eodem instanti temporis necessario sint: at susceptio illa, & expulsio non sunt in eodem instanti reali, sed prius tempore est eiectio aliorum, quam Principis receptio: igitur hæc illius causa esse nequit, si quoad executionem, & facto esse fermo sit: hæc autem ratio in introductione vnius formæ, & expulsione alterius non militat, cum vtraque in eodem instanti reali sint. Deinde: si vt intuitu, & intentione Regis in hospitium suscipiendi pro priori naturæ quis alios è domo eiicere decernit efficaciter, sic etiam Deus ex intentione nouæ formæ pro priori naturæ efficaciter decerneret expellere pristinam, eaque doctrina, & paritas vniuersaliter valeret: sane ex intentione amoris nostri liberi idem Deus pro priori naturæ odium expellere efficaciter statueret, & similiter etiam ex intentione peccati in animam introducendi, pro priori gratiam expellere efficaciter decerneret. Consequens est absurdum: quia alterum horum libertatem odio habendi, aut etiam, si mauis, amandi in nobis euerteret: alterum verò faceret Deum authorem peccati, necnon iniustum eius punitorem; cum nimirum qui ante peccatum eiusque vt futuri scientiam, illud puniret.

Ad quintum respondeo negato antecedenti: ad eius probationem: dispositio vltima ad formam ignis non est immediatè, & formaliter incompossibilis cum forma ligni, sed tantùm media forma ignis, & media expulsione dispositionum ad formam ligni, cum quibus connectitur, & quas necessaria, & naturali sequela infert. Quare si per impossibile, & supernaturaliter Deus dispositionem vltimam formæ ignis cum forma ligni in eadem materia componeret, miraculum non esset in eo, quod dispositio vltima ad formam ignis cum forma ligni in eodem subiecto simul esset; sed in eo, quod forma ignis simul cum forma ligni esset; aut in eo, quod expulsis dispositionibus ad formam ligni, adhuc ea in materia perseueraret: igitur signum est, dispositionem ad formam ignis solum media forma ignis, aut expulsione dispositionum ad formam ligni cum hac in eodem subiecto pugnare. Ad confirmationem quinti argumenti dicendum est: dispositio vltima ad formam ignis eius introductionem immediate postulat: vnde eiusmodi introductio est in secundo signo post illum. Deinde, vltima illa dispositio immediatè etiam postulat expulsionem dispositionum ad formam ligni, vnde ea expulsio est etiam in eodem secundo signo post vltimam dispositionem ad ignem: expulsio autem formæ ligni est in signo sequenti expulsionem dispositionum ligni: ergo est in tertio signo post dispositionem vltimam ad formam ignis: at introductio formæ ignis nequit esse in secundo signo, & expulsio formæ ligni in tertio, quin illa hac prior sit. Quare aduersarij ex eo, quod expulsio dispositionum ad pristinam formam, eiusdem formæ expulsionem postulet, perperam colligunt, introductionem nouæ formæ eam non exigere, eiusque causam non esse; cum potius oppositum colligere possent, & deberent: vt ex calculatione iam iam à nobis facta perspicuum est. 13.

Ad vltimum respondeo: D. Thomas eo loci tantum intendit, ex parte Solis prius natura esse illuminare inchoatiue, siue, quod perinde est, producere lucem in aëre, quam tenebras ab aëre perfectè remouere per vnionem lucis cum aëre; quod verissimum est, cum productio terminum natura antecedat: ex parte verò aëris prius è conuerso esse purgari inchoatiue a tenebris per productionem lucis, quàm perfectè consequi lucem per eius vnionem in facto esse, quod eadem ratione 14.

verum

verum non esse nequit. Hanc autem esse mentem S. Thomæ ex eo constat: quia si illuminare aërem, & hunc purgari à tenebris perfectè, & formaliter sumuntur, idem omnino sunt: quid enim esse potest carentia tenebrarum in aëre, quam lucis introductio: ac proinde alterum altero prius prioritate naturæ, siue causalitatis esse nequit: igitur vt alterum alterò natura prius esse possit, alterum inchoatiuè, & alterum perfectè iam ex parte Solis, iam ex parte aëris sumi debet. Sciscitabitur fortasse aliquis: an duæ formæ oppositæ tales sint non solùm vt vnitæ, verum etiam vt receptæ? Quæstio hæc in nostra sententia non distinguente vnionem à receptione formæ locum habere non potest: In opposita respondendum est affirmatiuè: siquidem vna materia non habet potentiam passiuam ad sustentandas, & recipiendas duas formas verbi gratia formam equi, & formam leonis: igitur vna earum vt recepta cum eductione, & receptione alterius incompossibilis est: ac proinde, vt receptæ opponuntur. Deinde non est, cur magis vnio vnius formæ cum vnione alterius, quàm receptio vnius formæ cum alterius rereceptione opponantur: igitur formæ non minus vt receptæ, quàm vt vnitæ opponuntur.

CAPVT II.

An accidentia aliqua corporis naturalis destructi, atque corrupti maneant in genito?

15. IDest: an in obitu hominis verbi gratia eiusque in vile cadauer conuersione fiat resolutio vsque ad materiam primam; ita vt nihil hominis in cadauere præter solam materiam primam supersit? In qua quæstione partem affirmantem Thomistæ, negant, Doctores nostræ Societatis tuentur: & quidem experientia ipsa nostris fauere, & aduersariis aperto Marte refragari videtur. Ecquis enim homini, & cadaueri plura accidētia communia esse non cernat? An non ambo in eadem lineamenta coeunt, in eandémque figuram conformantur? An non eadem vtriusque magnitudo, proceritas eadem? An non in vtróque cunctarum partium idem tenor, situs, positura, proportio, atque symmetria? Certè vtrobique iidem oculorum orbes, anfractus aurium iidem: comarum libertas eadem, eadémque totius vultus imago; haud supercilia circulum claudunt, haud obserantur narium bipatentes valuulæ: haud aliter tempora caput accingunt, faciem genæ circunstant: humeri similiter progerminant in brachia, hæc porriguntur in manus, has intersecat multiplex digitorum fissura; ac demum illa ipsa pedum fulcra, molem, aut erectam sustinent, aut iacentem terminant.

16. Dices: eadem specie accidentia in homine, & cadauere reperiri, non verò eadem numero; & non tam identitatem, quam similitudinem accidentium vtrobique experientiam testari. Contra tamen: quia cum materia prima hominis, & cadaueris non solùm specie, verum etiam numero eadem sit, cur quantitas materiæ coæua, eiusque indiuidua comes eadem non sit? Deinde: si diuersus numero calor in cadauere, atque in homine reperiatur, ad cuius formæ exigentiam calor ille de nouo in cadauere producitur? non certè ad exigentiam pristinæ formæ substantialis quippe, quæ nec sibi, cum non existat, nec formæ superuenienti, cum hæc contraria sit, prouidere debet: non ad exigentiam formæ cadauericæ, quæ non calorem, sed potius oppositam frigiditatem postulat: non ad exigentiam pristini caloris, qui potius conseruationem sui, quam alterius similis productionem exigere debet. Nihil ergo est, quod diuersum numero calorem in cadauere denuo produci petat: ea igitur diuersitas sustinenda non est. Deinde, si in corpore modo humano, modo cadauerico eadem numero accidentia non sunt, & cum distincta sint, similitudine tamen sensus eludunt. qui persuaderi poterit, eundem numero solem heri, & hodie fulgere; eosdem numero cœlos noctu, & interdiu cieri, eandem numero tellurem hyeme rigere, æstate florescere; idem numero pelagus fluere, & refluere, sæuire, ac desæuire, & non potius hæc, & reliqua elementa, mixtaque aliis, aliisque temporum vicibus alia esse, & cuncta sensibilia in continuo fluxu esse, ac nunquam consistere? sicuti Heraclitus, & Cratylus somniati sunt.

Argumentor secundo: in eodem instanti, quo producitur ignis, dispositiones omnes ad illum existunt: at eæ magna ex parte in ligno præextiterunt: ergo aliqua accidentia corporis substantialis corrupti in genito permanent. Minor perspicua est: siquidem lignum ante susceptionem formæ ignis cale fit, arescit, atque dissoluitur. Maior probatur: quia si in instanti, quo producitur ignis, dispositiones omnes ad illum præuiæ non existant, cur potius ignis, quàm quoduis aliud ens naturale producitur? Quod enim extiterint, nihil prodesse potest: tum quia quod extiterit odium in instanti antecedenti, non conducit ad tollendum amorem in hoc instanti, in quo non existit: ergo quod extiterint eæ dispositiones in instanti antecedenti, non conducit ad ponendam formam substantialem ignis in hoc instanti; quo non existunt: tum quia alias dispositiones ad formam ignis, quæ mille annis retro extiterunt, conducere possent ad hoc, vt modo vi illarum forma ignis existeret. 17.

18. Respondent primò Thomistæ: quamuis in primo momento productionis ignis dispositiones ad eam præuiæ non existant, tamen materiam iis dispositionibus sigillatam eo momento existere: quod satis, supérque est. Verum quæ sigillatio sit isthæc, aut quo sigillo facta sit, inintelligibile prorsus est: aut enim est sola dispositionis præteritio, nihil verò de præsenti; & sic ad productionem formæ substantialis cuius vtilitatis esse potest? aut est accidens aliquod à præuiis dispositionibus in materia relictum, vt vices suas gerat, & sic rogo: à quo agente, vel intuitu, & exigentia cuius istius modi accidens producatur? Dices à Deo intuitu dispositionum præcedentium: verùm cur similiter à Deo intuitu eiusmodi dispositionum præcedentium ipsa forma substantialis immediatè produci nequeat, quin ad sigillationem illam ignotam, & inintelligibilem recurrere opus sit.

19. Respondent secundo alij: dispositiones præuias ad formam substantialem ignis eo instanti, quo non existunt, sed extitere; ad eius tamen productionem disponere, & conducere posse: haud secus ac vbicatio præcedens disponit, & necessaria

cessaria est ad vbicationem sequentem, & nisi altera præcessisset, altera subsequi non posset: aliàs corpus de extremo ad extremum sine transitu per medium desilire posset: & tamen altera earum vbicationum alteri non coëxistit, sed vna post aliam motu successiuo producitur: & haud secus ac duratio *A.* disponit, & necessaria est ad durationem *B.* immediatè sequutam, quin tamen ambæ coëxistant, aut possint. Contra tamen: quia vna vbicatio, aut duratio ad aliam immediatam non disponit propriè, & positiuè, sed impropriè, & negatiuè, & non nisi per modum solius termini *à quo* & formæ expulsæ ad eam necessaria est. Quid mirum ergo, si coëxistere non debeant? terminus enim *à quo* & *ad quem* coëxistentiam non postulant, sed potius eius carentiam: at dispositiones formæ ignis ad eam positiuè, & propriè disponunt, ad eamque non per modum solius termini *à quo* necessariæ sunt. Quare sicut cognitio nequit non esse in eodem instanti, quo ad amorem dirigit, aut apprehensio non coëxistere iudicio, ad quod determinat: ita similiter dispositiones præuiæ nequibunt non existere in eo temporis puncto, quo ad formam ignis disponunt, Deumque ad eius productionem determinant.

20. Argumentor tertio: calor disponens lignum ad formam ignis, hac producta, non corrumpitur: igitur aliquod accidēs corrupti in genito superat. Id probatur; quia producta forma ignis, nullum est contrararium eius caloris destructionem postulans: aliunde verò datur agens, quod illud conseruare possit: cur ergo corrumpi debeat? Prior antecedentis pars perspicua est: quia lignum cum non existat, eius caloris destructionem petere, ei ve contrariari nequit; eiusmodi enim destructio suæ conseruationi prodesse non potest: ignis autem genitus, aut generans calori contrarius esse nequit. Posterior eiusdem antecedentis pars etiam in aperto est: quia in sententia Thomistica mutuam prioritatem admittente ignis genitus eum calorem conseruare potest, quantumuis ab eo in genere causæ dispositiuæ procedat. Quod si mutua illa prioritas repugnet, vt probabilius est, ignis generans est agens sufficiens ad conseruationem eiusmodi caloris in primo instanti productionis noui ignis: nec video, cur inconueniens, absurdumve sit, calorem omnem ignis geniti in primo instanti ab alio igne proficisci, vbi à se ipso pro reliquis proficiscatur instantibus. Enimvero: si conseruatio eius caloris nec in ignem genitum metu mutuæ prioritatis inde sequuturæ, nec in ignem generantem, aliqua alia de causa refundi non potest, certè attribui poterit causæ primæ: qua ratione calor in mea manu productus, à solo Deo absque actione ignis conseruatur.

Opponunt primo Thomistæ in generatione corporis naturalis, ac mutatione totius in totum nullum sensibile manere: at omne accidens est sensibile: ergo nullum accidens corrupti in genito remanet. Maiorem suadent authoritate Aristotelis lib. 1. de generat. cap. 4. ex cuius doctrina eo loci omnes Philosophi sic definiunt generationem substantialem: *est mutatio totius in totum nullo sensibili manente, vt subiecto eodem.* Verùm si de accidente sensibili sermo esset Aristoteli, quorsum diceret: *nullo sensibili manente, vt subiecto eodem,* & non potius: *nullo sensibili manente, vt forma eadem.* Quare ipsi sermo eo loci fuit non de accidenti vllo, sed de subiecto substantiali sensibili, hoc est, cui debeantur determinata accidentia sensibilia: huiusmodi autem subiectum non aliud est, quàm forma substantialis: hanc ergo solam voluit Philosophus in genito, & corrupto eandem non remanere. Itaque maior oppositionis Thomisticæ sub ea generalitate, qua ab ipsis proponitur, falsa quidem est, ac prorsus neganda. 21.

Opponunt secundo iidem Authores hunc in modum: accidentia recipiuntur in toto composito: ergo corrupto vno composito remanere nequeunt in alio, nisi de subiecto in subiectum migrent: accidentia autem nequeunt migrare de subiecto in subiectum, vt fert communis paræmia, & vt experientia ipsa testatur, si quidem calor in mea manu productus, eam deserere, & in lignum transilire non potest. Respondeo in primis: accidentia non in toto composito recipiuntur, sed quæ formæ proprietates quarto modo sunt, in sola materia recipiuntur, vt in Metaphysica fortassis ostendam. Deinde esto accidentia in toto composito recipiantur, certè quæ in vno præerant, in alio superesse, & remanere poterunt: transitus enim de solo subiecto adæquato in subiectum adæquatum solùm repugnat; solúmque impossibilem naturaliter esse experientia testatur: at in mutatione totius in totum, accidentia, esto superstitia sint, non migrant de subiecto adæquato in subiectum adæquatum, sed de subiecto inadæquato in subiectum inadæquatum, cum materia prima totius corrupti, totiusque geniti eadem sit, & accidentibus in vtroque statu subsistat. Quarum solutionum qui posteriorem hanc sequi velit, supponere quidem debet, aut absolutè, aut ad homines compositum substantiale non distingui à suis partibus. 22.

LIBER SEXTVS

DE

Motu multiplici corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS.

De motu corporis naturalis à minori ad maiorem quantitatem loci, & è contrario: siue de rarefactione & condensatione.

CAPVT PRIMVM.

Nostra ac verior sententia proponitur.

1. O T V S bifariam accipi potest. Primò latissimè, pro actione, qualiscunque demum sit: cum enim munus actionis sit, rem à non esse ad esse mouere, & transferre; inde est quod actio haud rarò motus appelletur: & hac ratione Deus; quia primum agens est, primus etiam motor solet nominari. Secundò magis strictè, pro actione, & passione simul, & in complexo, vt ita loquar, sumptis; vt motus sit totum id, quo formaliter causa actiua agit, passiuámque mouet, quoque causa passiua patitur, & ab actiua mouetur: atque hoc pacto Aristoteles apud Conimbricenses lib. 2 & 3. phys. q. 2. num. 2. definit motum; *est actus eius, quod agere, & pati potest, quatenus tale est.* De motu igitur hac posteriori ratione sumpto, eiusque variis speciebus agendum nobis in præsenti est.

2. Ac primum de motu rarefactionis, & condensationis: tum autem aliquid rarefit aut condensatur, cum sub iisdem omnino materiæ partibus modo ad exiguum loci spatium contrahitur, modo ad maius extenditur: quapropter solùm id quod corporeum est, & quantitatem habet molis, atque per vbicationem circumscriptiuam partibus loci partes suas coaptat, & accommodat, motum hunc rarefactionis, & condensationis subire potuit. Porrò difficile explicatu est, quatenus eadem omnino materia modo maiori, modo minori spatio loci circunscribi possit, quin aliqua sui parte multiplicem locum adæquatum occupet, aut certè, quin pristini spatij partem aliquam vacuam relinquat, vt ad nouam se se extendat: hic Rhodus, hic saltus.

3. Antiqui omnes Aristotelis sectatores idcirco existimant, corpus aliquod vi rarefactionis ad maius loci spatium, quàm antea extendi, quia quantumlibet exiguum sit, infinitas tamen partes habet: infinitudo autem partium nulli spatio impar est, nulliusque magnitudine aut extensione superari potest: quare infinitas partium materiæ, quæ in angustiis alicuius spatij contracta est, si per rarefactionem se se explicet, multo maius spatium, quàm antea implere, potest. Pari ratione docent, ideo corpus aliquod vi condensationis ad minus spatium, quàm antea redigi, quia infinitas loci, quæ in eius exiguitate latet, cuiuis moli corporeæ par est: ac proinde quamuis numerositatem partium materiæ capere potest. Postquam autem Aristotelis philosophia, Ecclesia quasi ciuitate donata est atque ad explicanda fidei nostræ mysteria præ cæteris recepta; non omnes Aristotelici hanc sententiam sequuntur, vt inferius constabit; plerique tamen & nobiliore eam tuentur, præsertim verò Beatus Thomas, & communiter eius discipuli, quibus adde nostros authores fermè omnes, si pauci recentiores excipiantur.

Hinc etiam explicandæ rarefactionis, & condensationis modum ipse amplector, & suppositis principiis Aristotelicis de infinitate partium continui, eam verissimam esse, arbitror. Primò namque infinitæ lineæ à circulo maximo & supremo alicuius corporis sphærici, & globosi per circulum inferiorem, & minorem vsque ad centrum eunt: at in circulo inferiori, & minori nòn coëunt, nec penetrantur; sed potius absque nulla penetratione ad maiores, quàm antea angustias rediguntur, videlicet quia non minus infinitus est vnus circulus, quam alter, ac proinde easdem lineas vterque capere potest: ergo similiter eadem materia prima vi condensationis à maiori spatio ad minus absque vlla penetratione cogi, poterit: cum vtrúmque spatium proportionaliter infinitum sit. Pari ratione infinitæ lineæ à centro ad circulum superiorem redeunt, & ab angustiis circuli inferioris ad maiorem extensionem & amplitudinem superioris ascendunt: quidni igitur corpus aliquod vt rarefactionis à minori spatio ad maius spatium occupandum moueri possit? & quemadmodum lineæ illæ à centro ad circumferentiam euntes, atque redeuntes, nec in minori circulo penetrantur, vt aiebamus: nec in maiori circulo eius punctum vllum vacuum relinquunt: sed potius ad quoduis terminantur, & à quouis deducuntur; ita similiter cum corpus aliquod vi condensationis contrahitur, aut vi rarefactionis extenditur, nulla partium loci vacuitas, nulla partium rei penetratio admittenda erit. 4.

Deinde infinitæ lineæ à costa ad costam quadrati 5.

drati per eius diametrum ductæ modò pluribus punctis, modò paucioribus punctis respondent, & commensurantur: pluribus, cum per diametrum pergunt: paucioribus, cum ad alterutram costam terminantur. ac proinde nunc extenduntur, nunc contrahuntur; ita tamen, vt nec diametri, in quo magis extensæ, atque inuicem distantes fiunt, punctum aliquod vacuum relinquant; nec costæ, in qua redduntur magis contractę, punctum aliquod plures simul tangant, in eove penetrentur: ergo similiter cum quoduis corpus infinitas habeat partes, merito illarum modò ad maius spatium, modò ad minus contrahi poterit, quin aliqua inde vacuitas, aut penetratio sequatur. Alia similia mathematica exempla, breuitati consulens, prætermitto.

6. Præterea si infiniti homines ab hoc gymnasio versus orientem suo ordine col ocentur, infinitum spatium versus orientem tantum occupabunt: at iidem numero homines nullo alio adiecto ratione alterius collocationis occupare poterunt spatium infinitum versus orientem, ac simul versus occidentem, idque, quin in alterutro situ vel duo homines penetrentur; vel spatium aliquod homine illud occupante vacuum sit; vt libro sequenti, cum sermo fuerit de infinitate corporis naturalis, & ratione & authoritate P. Vasq. & aliorum confirmabimus. Pari ergo ratione quoduis corpus merito infinitatis, quam habet, nulla penetratione admissa, nulla vacuitate relicta, modo maius, modo minus spatium occupare poterit, prout modo rarescit, modo condensatur. quemadmodum enim se habent infiniti homines ad spatium infinitum versus maximum; ita se habet quoduis corpus ad spatium infinitum versus minimum: quale quidem est omne spatium, ad quod, vel raritas extendit, vel densitas contrahit. Deinde collectio infinita pœnarum, quas reprobus aliquis passurus est æternum, modò respondet, vel potius responsura est infinitis instantibus inchoantibus ab instanti *A* inclusiue, in quo ille pœnas suas luere cœpit: quod si mille retro annis luere cœpisset, eadem met collectio pœnarum non solùm his instantibus, quibus modò; sed præterea instantibus mille annorum responderent, & in eo euentu nullum instans pœnæ vacuum fore, & modò plures pœnæ in nullo instāti penetrantur, vt in loco, ubi falimur, aperte demonstrabimus: ergo similiter in præsenti &c.

7. Vlterius argumentor ad homines contra aduersarios, quorum plerique infinitum diuiduum esse, censent, & tamen ad explicandam eius raritatem & densitatem, omissa partium infinitate, vel ad acquisitionem vel amissionem quantitatis, vel ad fluxum, refluxúmque corpusculorum, aliaue dogmata recurrunt. Nam iuxta Aristotelis sententiam, quam ipsi admittunt, si aquila, v.g. & testudo eodem tempore continuò moueantur, & nullas morulas texant, motus vtriusque æquales partes determinatas habebunt, cum æquali temporis spatio respondeant: at alter eorum motuum velocior est, & plus loci percurrit quin tamen ob id aliqua pars etiam indeterminata, & proportionali loci motu vacua sit, eove non tangatur; è contra verò alter est tardior, & minus spatij conficit, quin propterea aliquæ eius partes in eodem loco penetrentur, in eove quiescant. Huius autem ratio alia non est, nisi infinitas motus, & spatij: Hinc enim est, vt æquales motus inæqualia spatia absque penetratione aut vacuitate eodem tempore transcurrant. Mirandum igitur non est si vnius libræ cera condensata minus spatium sine penetratione occupet, alterius verò libræ, & non maioris ponderis, aut quantitatis cera rarefacta multo maius spatium loci absque vllis vacuitatibus interiectis occupet, cum partes spatij, & partes ceræ pariter infinitæ sint.

Hoc idem argumentum paulò aliter propono. Aquila, & testudo inæquali tempore æquale tamen spatium loci conficiunt, & quantum spatij aquila vna hora euolat, tantundem testudo vno mēse v.g. serpit: in hoc autē euentu motus vtriusque sunt æquales, cū partibus loci prorsus æqualibus commensi sint, & tamen alter eorum motuum maiori spatio temporis correspondet, quin tamen vlla particula etiam indeterminata temporis motu vacua sit, cum, vt supponimus, vtrumque mobile continuò moueatur; parique ratione alter eorum motuum minori spatio tēporis correspōdet, quin tamē duæ partes eius motus in eodē tēpore, etiam indeterminato penetrentur; alias non motum; sed quietem efficerent: ergo similiter in præsenti, &c. 8.

quapropter licèt velocitatem, ac tarditatē motus per vacuitates indeterminatas maiores aut minores in ordine ad tēpus & locum suprà libro tertio exposuerim, idque mihi impræsentiarum etiam placeat, probabile tamen arbitror munere solius infinitatis independēter ab omni vacuitate etiam indeterminata, ac secundum quid motuum inæqualitatem explicari posse, velut etiam explicatæ manent ibidem.

Vlterius argumentor ex lente conuexa telescopij Belgici, & charta, qua imago cœli, aut alterius rei per foramen excipiatur; nam lens, seu vitrum conuexum maximi, ac longè latéque difusi obiecti imaginem adeo distinctè, & affabrè describit in exigua papyro, vt omnium partium figura oculis secernere possis: si frondosa arbor obiiciatur; munere huius dioptræ omnia folia in numerato erunt: si magnus ager; omnes spicas distingues: si quod tegit omnia cœlum; ingentis hemisphærij stellæ omnes, colores omnes minimæque particulæ inuicem distinctæ apparebunt. Cum ergo infinitas exiguæ chartæ efficere possit, vt innumeræ prope imagines in ea describantur, & ad breuissimi spatij angustias absque vlla penetratione redigantur; cui ipsæ partes per condensationem a maiori spatio ad aliud valdè angustius impenetratæ cogi nequeant? & cum quodlibet corpus similiter infinitum sit, cur eius exiguitas cuiuis spatio loci par esse nequeat? Postremo argumentor à priori vnum infinitum alio propriè maius, aut minus non est, vt infrà libro 7. declarabo: cum ergo quoduis corpus, & quoduis spatium infinitatem quandam partium habeant, certe proportionem habere poterunt: & exiguitas cuiusuis spatij munere raritatis æquare poterit: & contra exiguitas cuiusuis spatij per densitatem quantæuis magnitudinis corpori suscipiendo par erit. 9.

Quemadmodum autem ex his, quæ de raro & denso disseruimus, alium modum explicandæ inæqualitatis motuum insinuaui; ita ex his, quæ de inæqualitate motuum suprà edocui, alium modum eumque faciliorem explicandæ rarefactionis & condensationis educere lubet. Dici ergo potest, cum quantitas aliqua rarefit, plures loci partes indeterminatas, 10.

seu inadæquatas ab ea inoccupatas relinqui; & quo plures fuerint, eo corpus magis rarescere: eiusmodi autem vacuitates simpliciter tales non sunt, quia nulla pars spatij assignari potest, in quo aliqua quantitatis particula non sit, tametsi in tota illa non sit: collatóque spatio loci cum quantitate in quauis parte spatij, à Deo visa, est, & non est aliqua quantitatis pars, penes aliud semper, & aliud eius spatij: id quod ex dictis superius de infinitate partium quantitatis, & loci liquet. Pari ratione, cum corpus aliquod condensatur plures partes indeterminatæ & inadæquatæ spatij antea intactæ, & inoccupatæ, denuo tanguntur, & occupantur; quin propterea aliquas partes corporis inuicem penetrari oporteat, vt intuenti constabit.

11. Fateor, totam huius sectionis doctrinam arduam, ac difficilem esse: difficultatem parit infinitas partium continui, quam intellectus noster, cum finitus sit, comprehendere nequit: at sufficiat manifestis argumentis eam à nobis deprehensam esse, vt quæ de raro, & denso edocuimus, velut certa, & indubitata teneantur.

CAPVT II.

Argumenta contraria soluuntur.

12. Opponunt tamen aduersarij primò: si corpus aliquod sextuplo maius spatium occuparet, cum rarescit, ob solam infinitatem partium, quæ quoduis spatium occupare possit; sequeretur, aquę guttulam in tantum rarefieri posse, vt totos Oceani sinus impleret, & vsque adeò extendi posse, vt in ea tempestates cieri, prælia committi, longè nauigationes institui, ac magnæ insulæ emergere possent: consequens autē nimis ridiculum videtur.

Respondeo tamen, diuina virtute id fieri posse, quod ex nostra sententia infertur. Ita omnes ferme antiqui philosophi non solùm Aristotelicæ disciplinæ; sed & aliarum sectatores. Vnius Chrysippi verba sufficiant: *Cyathus*, inquit, *aut etiam gutta vini, quæ mare Aegeum incidisset, potest hactenus extendi, vt totum mediterraneum vsque ad Oceanum, nec tantum secundum superficiem; sed etiam totam quaquaversus profunditatem posset penetrare.* Ita etiam Augustinus in dialogo 65. quæstionum quæstione 27. ibi. *Videmus*, inquit, *quotidie aquam tenuatam in vaporem tolli ad superiores partes aeris, quæ si magis etiam, magisque tenuaretur, celsiora quoque loca peteret: Cum igitur philosophi doceant, omne corpus in infinitum rarescere, ac diuidi posse, etiam poterit in infinitum fieri leuius, & ad quamcunque locorum sublimitatē substolli*: quę verba nostro instituto facilè accomodari poterūt, si pro maiori leuitate maior extensio substituatur. Cæterum naturaliter fieri non posse, vt aliquod corpus per rarefactionem in infinitum extendatur, experientia constat: videmus enim quotidie, cùm nimis rarescit, & extenditur, naturaliter, perire & in vaporem, & mox in aërem euanescere: id quod tradit etiam Beatus Thomas 1. p. q. 68. art. 2. in hæc verba, *quod dicunt de rarefactione corporis in infinitum propter hoc quod corpus est in infinitum diuisibile, vanum est: non enim corpus naturale in infinitum diuiditur aut rarefit; sed vsque ad certum terminum.* Pende voculam *naturale*: quasi corpus in solo statu sibi naturali, non verò in præternaturali infinitæ rarefactionis, & condensationis incapax sit iuxta Angelicum Præceptorem.

Arguunt aduersarij secundò: si partes quantitatis, aut materiæ essent finitæ, non possent absque vacuitate, aut expenetratione ad maius spatium extendi, aut absque alicuius vacuitatis interceptione aut vera penetratione ad minus spatium contrahi: ergo tametsi infinitæ sint, id ipsum dicendum erit; quid enim refert infinitas ad illud explicandum? Verum in primis si linea diametralis punctis finitis constaret, iisdemque etiam linea costæ coalesceret, altera maius spatium quam altera non occuparet, nec vna longior, quàm alia esset: at secus accidit eo ipso, quod partibus infinitis constent. Pari ratione circulus superior inferiori maior non est, si vterque punctis finitis constaret: cum tamen admissa infinitate partium vtriusque inæqualitas rectè explicetur: multum igitur inter finitum, & infinitum interest, quod ad præsens attinet. Ratio a priori est: quia vnum infinitum alio maius, alióque minus propriè esse nequit: cum tamen vna magnitudo finita, alia etiam finita maior aut minor esse possit. 13.

Arguunt tertiò: totum corpus rarefactum maius spatium, quàm antea occupat: ergo seorsim à vacuitatibus aut expenetratione aliquæ eius partes secundum idem sui plus spatij, quam antea occupant: hoc autem quid aliud est, quàm extensionem virtualem propriam rerum spiritualium ad res corporeas transferre? contra quam in præsenti euenire posse, supposuimus. Respondeo in primis per multiplicem instantiam: nam tota collectio creaturarum possibilium est immediata Deo: neutiquam tamen aliqua eius collectionis pars ita immediata ei est. Rursus tota collectio pœnarum alicuius reprobi semper duratura est: at nulla eius collectionis pars semper duratura est; sed potius quæuis aliquando est præteritura: ergo similiter in præsenti, &c. Prętereà ex eo quod totum corpus rarefactum maius spatium, quàm antea occupet, transeat, sequi, quamuis eius partem vi raritatis ad maius spatius extendi: at vnde colligitur ab aduersariis, quamlibet corporis partem indiuisibiliter sumptam & penes idem sui, maius, quàm antea spatium occupare, sicut ad extensionem virtualem oporteret? 14.

Arguunt quartò: eo ipso quod corpus aliquod vi rarefactionis occupet maius spatium, quàm antea, idque quin partes eius inuicem expenetrentur, aut inani aliquo interstitio altrinsecus distent, non poterunt vbicationes talium partium non esse maiores, idest virtualiter magis extensæ, aut certè plures quam ante rarefactionem erant: neutrum autem sustineri potest. Non secundum; quia vbicationes quæ ante tot erant, quot partes, postea plures sunt quàm partes: igitur alicui parti duplex, aut triplex, aut quadruplex vbicatio correspondet: ac proinde eiusmodi pars in multiplici loco adæquato existet, ac virtualiter extendetur more rei spiritualis. Non etiam primum, quia, si cuiusuis partis vbicatio maior, seu virtualiter magis extensa redditur: ergo etiam ipsamet pars ad plures locos adæquatos virtualiter extendetur: ac proinde in idem incōueniens relabimur. 15.

Respondeo: vbicationes partium non sunt plures simpliciter, & propriè post rarefactionē, quàm ante illam erant: videlicet quia in nullo infinito, facta cōparatione illius ad aliud, aut ad seipsū denuo auctum,

auctum, aut diminutum potest reperiri plus, aut minus si proprie loqui velimus. Deinde vbicationes partium non fiunt maiores, seu virtualiter magis extensæ: cæterum quin maiores aut plures sint, eo quod infinitæ sint, poterunt respicere maius quodammodo spatium, atque in eo corpus rarefactum collocare, vt conuincunt illa argumenta, quibus capitè præcedenti vsus sum: atque vt aliis instantiis, quæ inde peti possunt, breuitatis causa, supersedeam: collectio pœnarum alicuius reprobi ab instanti *A* reliquis totius æternitatis responsura est, & eademmet collectio pœnarum nulla addita, si mille annis ante inciperet, totam etiam æternitatem æquaret, ac proinde pluribus quodammodo instantibus, quàm modo responderet: vel ergo durationes pœnarum essent plures in eo euentu, vel maiores: & quod aduersarij huic argumento respondebunt, id sibi dictum putent.

18. Arguunt quintò: assignata quauis parte corporis rarefacti idem eius secundum idem in eodem loco est: aliàs, si in multis esset locis, iam extensio virtualis spirituum propria ad res corporeas transferretur: ergo totum corpus rarefactum est in eodem loco, quo antea: ac proinde ad maius spatium extendi nequibit, si Aristotelis principia sustineantur. Hoc argumentum eadem doctrina solui & iisdem instantiis premi potest, quibus suprà in solutione tertij argumēti vsus sum: quemadmodum enim ibi à toto ad partes; ita hic à partibus ad totum arguitur. Arguunt sexto: si continuum ex punctis infinitis virtualiter inextensis coalesceret, non posset vi rarefactionis ad maius loci spatium extendi, aut vi condensationis ad minus cogi, quin aliqua puncta duplicem locum occuparent: aut certè quin aliquo vacuo interstitio inter se differrent; idem ergo dicendum est de continuo tametsi partibus proportionalibus infinitis constaret, cæterum antecedens argumenti falsum est, & ab aduersariis non probatur.

19. Hæc sunt argumenta, quibus prior explicandæ raritatis, ac densitatis modus suprà traditus impugnari solet: quæ autem argumenta posteriorem eius explicandæ modum impugnant, omnia id vnum contendunt, nullas vacuitates indeterminatas in ordine ad tempus, & locum admitti posse. Quocirca insimili proposita, ac soluta sunt superius lib. 3. cum contactum indeterminatum partium continui, & inæqualitatem motuum exposuimus, ac defendimus. In fine capitis animaduertendum duxi, licet magis communiter inter philosophos collocatio illa partium, per quam res à maiori spatio ad minus aut à minori ad maius extenditur, aut contrahitur, raritas, ac densitas appellari soleat, cæterùm qualitatem ipsam, quæ eiusmodi situm partium postulat, raritatem, ac densitatem haud raro nuncupari, vt eruditè probant nostri Conimbricenses lib. 1. de generat. & corrupt. quæst. 17. cap. 5. art. 1. Crediderim autem eam non esse qualitatem aliquam indiuisibilem; sed potius quandam temperiem, & commixtionem primarum qualitatum, cui etiam adiungi poterit peculiaris natura atque conditio ipsius corporis quod dilatationem, aut contractionem [illegible].

CAPVT III.

Aduersariorum sententiæ referuntur, & reiiciuntur.

Occamus opusculo de Eucharistia & in quartum sententiarum. Gabriel in canone lectione 45 aliique Nominales, Vallesius etiam 40. physicorum textu 84. & in controuersia ad tyrones q. 17. Item Arriaga disp. 16. physic sect. 10. subsect. 2. & Ouiedo de gen. contr. 7. punct. 5. in ea sententia sunt, vt existiment, corpus aliud rarefieri nihil aliud esse quam corpuscula aliqua subtilia intra eius poros vt caloris, & aliarum qualitatum sensim intromitti? parique ratione corpus illud condensari eorundem corpusculorum emissione. Cogita spongiam liquoris alicuius copiam nunc exugere, & ebibere; nunc verò manu compressam euomere: aut follem auram alternatim accipere & reddere: aut guttulas aquæ aere concepto intumescere, eoque euanescente desidere: & rudem huius philosophiæ imaginem habebit. 20.

Verum in primis, aut corpus rarescit per corpuscula aliqua eiusdem secum rationis, aut diuersæ: neutrum sustineri potest ergo non primum: quia cera v.g. rarefit in absentia alterius ceræ. vnde ergo corpuscula cerea, & eiusdem secum rationis accipit? Deinde, si cera per corpuscula cerea, & eiusdem secum rationis rareficeret, iam talis motus non rarefactio, sed augmentatio substantialis esset, & vi illius plus ceræ quam antea existeret; quod tamen philosophiæ aperte repugnat. Secundum etiam dici nequit: quia forma ignis, vt introducatur in materiam aeris, postulat raritatem in aere, vt præuiam dispositionem. at non postulat in aere corpuscula diuersæ rationis aliqua forma substantiali prædita; aliàs iam vna forma substantialis foret dispositio ad aliam, ad eamque in eodem mixto pro eodem instanti reali semper præcederet: consequens autem falsum est: quia, tametsi intra cauitates materiæ aëreæ nulla sint corpuscula substantialiter diuersa, cur forma ignis in eam materiam imprimi nequeat; multoque facilius quàm si ea corpuscula adessent. Deinde quia aliàs sequeretur, nullum esse in toto vniuerso corpus purum, & sincerum; excepto corpore densissimo: cum reliqua omnia gradum aliquem raritatis obtineant, ac proinde corpusculis extraneis referta sint: at quis credat ne modicissimam puræ aquæ stillam in toto liquentis elementi fundo esse, aut vnicum saltem sinceri aëris flamen in triplicis regionis immensitate neutiquam reperiri posse, aut ignem elementorum omnium purissimum, & defæcatissimum nunquam tamen purum, ac defæcatum esse? & quidem ignis, præsertim in sua sphæra, eiusmodi corpuscula combureret, ac sibi substantialiter conformia redderet, & tamen ibi rarus est: igitur raritas in corpuscula diuersæ rationis refundi nequit. 21.

Impugnatur secundo ea sententia: quia vas æneum aque plenū & vndequaque operculatum, & clausum illico frangitur, si aqua, quam continet, condensetur, & in gelu conuertatur: non alia ratione nisi ne locus ab aqua congelata relictus corpore omnino vacuus sit; contra quam rerum natura postulat: at hæc ratio nulla esset, si conden- 22.

ſanè fieret per effuſionem corpuſculorum: ſiquidem locus ab aqua congelata in vaſe relictus à corpuſculis quidem repleri poteſt: cur ergo vas frangi debet, ad hoc vt aër forinſecus ambiens vacui euitandi cauſa intus irrumpat. Reſpondent primo aduerſarij, vas ad vitandum vacuum in rerum natura minimè diſrumpi, ſed ſolum præ nimio frigore, aliarumque qualitatum intemperie. Cuius ſignum afferunt iſte: quia vas interdum non opertum, aqua tamen, quam continet, congelata, frangitur. Contra tamen: quia experientia conſtat, ſæpius frangi vas aqua congelata plenum, cum eius orificium occluſum, quam quando apertum eſt: ergo vas in aliquo euentu frangitur occluſo orificio, in quo omnis fractura expers eſſet, ſi eius orificium non eſſet occluſum: at in eo euentu non frangitur vas ob intemperiem frigoris, quæ eadem proculdubio eſt, ſiue vas opertum, ſiue apertum ſit: ergo tunc ſolius vacui vitandi cauſa frangitur.

23. Reſpondent ſecundo, vacui periculum non poſſe eſſe cauſam ob quam vas aqua intus incluſa in gelu conuerſa diſrumpatur: nam ſi vas illud oleo, aut butyro impleatur, eſto hi liquores congelentur, non propterea diſrumpitur: at ſi vacui euitandi cauſa diſrumpi poſſet; in hoc etiam euentu diſrumpi deberent: cum etiam hi liquores congelati vacuitatem aliquam in vaſe relinquant. Rurſus aqua in vaſe non tota ſimul gelaſcit; ſed prius penes ſupremam, & extimam eius ſuperficiem, ac tenuiſſimam quandam cruſtam, mox verò penes aliam, aliamque: vas autem non frangitur quoad aqua tota congeletur: quod ſi vacui euitandi cauſa frangeretur facta minima congelatione, fractio vaſis illico ſequeretur; cum rerum natura nec maximum, nec minimum vacuum permittat.

24. Hæ obiectiones, quamuis ſpeciem aliquam probabilitatis præſeferant, nihil tamen probant. Ad primam dici poteſt, idcirco, cum oleum, aut butyrum vaſe clauſum gelaſcit, vas non diſrumpi ad vitandum vacuum, quia oleum ſpongioſum valdè eſt, ac plurimum aëris intra ſe habet; quare cum condenſatur, eiuſmodi aër rarefit, & occupat ſpatium, quod denſities olei euacuat, quin aëris externi ingreſſu, aut ruptura vaſis opus ſit. Cæterum aqua vaſe clauſa adeo poroſa non eſt, paruumque aëris in ſe habet; vnde vt locus quem relinquit vacuus non ſit, neceſſe eſt vt vas diſrumpatur, & externo aëri aditus pateat. Quod autem hinc ſequitur, corpora præſertim viſcoſa corpuſculis aëris fœta eſſe, & quoties rareſcunt ea interdum emittere, a me minimè negatur, & bullulis in ſuperficie aquæ paſſim tumentibus manifeſte conuinci videtur: illud tantum contendo, nec omnia corpora hiſce atomis plena eſſe, nec per eorum receptionem & emiſſionem illam explicari rarefactionem eorum corporum, in quibus reperiuntur. Hinc ad ſecundam obiectionem dici poteſt, cum aqua vaſe conclusa gelaſcit, ſurſum euocari aërem in poris aquæ latentem, & quo magis gelaſcit aqua, eo plus aëris aſcendere. Cum autem totus aër aquæ immixtus ab ea ſeparatur creſcente gelu, magis rareſcit, vt vacuum impediat: vbi autem ad ſummum raritatis gradum ſibi naturaliter poſſibilem reductus eſt, & aqua vel omnino vel ferme tota concreta eſt, tunc neceſſe eſt vas frangi, vt aër extrinſecus vacui implendi cauſa ingrediatur.

Duobus argumentis prætenſis ab experientia; & ratione ſententiam illam expugnatam, & rationem adiungo, & propoſitam ſententiam tertio, & quarto tandem impugno: nam in primis experimur quotidie in cucurbitula, vulgo ventoſa, eo ipſo quod ignis in ſtupa conceptus extinguatur, & in aërem condenſetur, illico carnem ægroti in ſe ipſam attrahi; nimirum ad implendum vacuum ab igne relictum: quod ſi ignis per emiſſionem corpuſculorum in aërem condenſaretur, haudquaquam eſſet neceſſe carnem intumeſcere & ſurſum eleuari, ne daretur vacuum, quod corpuſculis emiſſis ſatis ſuperque vitari poſſet. 25.

Ratio vero ita ſe habet: cum corpus aliquod vniformiter, & verſus omnes ſuas partes rareſcit, non poteſt iuxta hanc ſententiam non diſſolui, & vt chymici loquuntur, calcinari, quod omnes omnino eius partes, & vſque ad vltimas eius atomos, & puncta ſiquidem cum rareſcit verſus omnes partes, aliqua corpuſcula recipit: ergo vt ea recipiat quaquaverſum dehiſcit, & aperitur; omneſque eius compages, ſiue viæ unionis continuatiuæ ſoluuntur: conſequens autem non ſolum rationi, verum etiam ſenſui repugnat.

Quapropter alij per inanitatulas quaſdam, ac vacuitates perexiguas rem explicant; in earumque multitudine aut paucitatem corporum omnium rarefactionem, & condenſationem referunt, ita Leucippus, & Democritus; & communiter veteres Epicurei, qui ob id apud Ariſtotelem lib. 3. de cœlo cap. 7. docent, vniuerſum non eſſe continuum, ſed corpora vacuo interiecto diſtincta. Huc ſpectant Lucretij inſignis Epicurei verſus lib. 1. de rerum natura. 26.

Atque hi ſi faciant admiſtum rebus inane,
Denſari poterunt ignes, rarique relinqui:
Sed quia multa ſibi cernunt contraria multi.
Et fugitant in rebus inane relinquere purum.
Ardua dum metuunt, amittunt vera viai.
Nec rurſus cernunt exempto rebus inani.
Omnia denſari.

Quæ ſic explicat Lambinus. Hoc enim ſignificat Lucretius. *Atque hi ſi faciant, id eſt ſi ponant, & ſtatuant, inane rebus admiſtum eſſe, procederet eis ex animi ſententia, quod volunt, & poſſent ignes nunc denſari, nunc rarefieri: nunc autem cum denſationem, & rarefactionem fingant ſine inani, longè aberrant à vero. nam, vt nihil rarum eſſe poteſt ſine inani: ita nihil denſari, quod careat inani.* Ita etiam Adrianus Turnebus libro de calore in hæc verba: *Nec enim ſumma rerum ita conferta eſt, vt non crebræ inanitates interiectæ ſint: id declarat aër, qui modo laxus, & remiſſus eſt: modo ſpiſſus, & contractus. eius enim laxitas, & raritas quid aliud eſt, obſecro, quam foraminum compreſſio, vt minutior ſint quam prius. alioqui, cum ſe laxat aer, ecquid tandem corpus vacua eius ſpatia complet; cum ſe denſat, nonne in eadem reſidet?* Ita etiam Caimanus in hæc verba: *Denſari & coire aqua nulla alia ratione poteſt, præterquam quod aerem per atomos ſibi intermixtum in alias impellat partes, vnde ſpumaſcit, vel in aëre vacui ſibi intermixtos inanes reſideat, quæ dilatata & rarior facta magis apperiat.* quibus verbis huic & præcedenti ſententiæ fauent. Ita demum nonnulli Recentiores, quos ſuis nominibus citat Arriaga diſp. 16. phyſ. ſect. 11. 27.

Verum inanitates has inaniſſimas eſſe, & ad explicandam raritatem & denſitatem parum, aut 28.

aut nihil conferre, in hunc modum oſtendo. Puluis pyrius cum in flammam accenditur centies vicies quinquies millies maius ſpatium quam antea, occupat; vt Snelius inſignis mathematicus expertum ſe eſſe teſtatur: ergo neceſſe eſt, vt puſillæ illæ inanitates, quibus granulus pulueris tormentarij foraminatur, ruptis parietibus in magnas lacunas coeant, vaſtoſque hiatus dehiſcant: at quamuis natura inanitatulas quaſdam imperceptibiles non refugiat, idque vltro largiamur aduerſariis: cæterùm naturaliter fieri nequit, vt magnæ vacuitates, quæque longè lateque pateant, vniuerſi continuitatem abrumpant.

28. Rurſus impugnatur ſecundo hæc ſententia. Ideo nequit dari vacuum in rebus, ne cœlorum influxus, qui per vacuum traiici nequit in hæc ſublunaria, impediatur: at multo magis impeditur influxus cœlorum per innumeras, ac propè infinitas vacuitates exiguas, quibus totus Oceanus ab eius ſuperficie, vſque ad eius fundum intermixtus eſt, quam per vacuum grandiuſculum vnius palmi verbi gratia: ergo magis repugnant crebræ illæ & exiguæ vacuitates, quam vacuum vnius palmi: cum ergo hoc naturaliter impoſſibile ſit, vt ipſi aduerſarij fatentur, certè illæ naturaliter impoſſibiles erunt.

29. Tertiò tandem impugnatur hæc ſententia: quia ſi tabula plana aquæ ſupernatans ſurſum eleuetur, idque non ſucceſſiue, & prius hinc quam illinc; ſed ſimul quoad omnes ſuas partes, aqua cogetur etiam ſurſum aſcendere ne detur vacuum per breuiſſimum etiam tempus, illud videlicet, quo tardat aër inter tabulam, & aquam penetrare, atque in vtriuſque confinio ſe collocare: at per minutiſſimas illas vacuitates multo magis impeditur cœlorum influxus, quàm per vacuum, quod aqua non aſcendente breuiſſimo tempore duraret: ergo ſicut hoc vacuum naturaliter repugnat, ita etiam à fortiori exiguæ illæ vacuitates naturaliter repugnabunt.

CAPVT IV.

Reliquæ aduerſariorum ſententiæ cõfutantur.

30. TErtia aliorum opinio eſt, corpus additione quantitatis rareſieri, eiuſque diminutione condenſari, ita Caietanus 3. p. q. 77. art. 5. Scotus in 4. diſtinct. 12. q. 4. Marſilius in quartum q. 9. art. 2. aliique plures. Qui tamen ex dictis facili negotio impugnari poſſunt: nam præterquam quod falsò ſupponũt, quantitatem à re quanta diſtingui, materia prima eſt in eodem loco, in quo eſt quantitas, cui ſubeſt; ſicut demum ſubeſt: ergo, cum quantitas per rarefactionem creſcit, materia eſt in maiori loco quam antea, & in minori, cum quantitas per condenſationem minuitur: neceſſe igitur erit, vt in his euentis, vel vacuitates aliquæ aperiantur, aut obſtruantur; vel partes aliquæ materiæ penetrentur; aut quæ penetratæ erant, expenetrentur: conſequens autem eſt abſurdum. Quod ſi propterea hi authores materiam ratione ſuæ infinitatis abſque vllis vacuitatibus, aut penetratione, vel expenetratione cenſeant ad maius ſpatium extendi poſſe, cum rareſcit, modo verò ad minus contrahi, cum denſatur, idipſum de quantitate dicere poſſunt, ac debent, cum partes proportionaliter infinitas non minus, quam materia ſortiatur: abſque eius igitur incremento aut decremento rarefactio, & condenſatio explicari poterunt. Parco aliis huius ſententiæ impugnationibus, quibus abundant Pater Hurtadus de generat. & corrupt. d. 4. ſect. 2. & Conimbricenſes c. 5. q. 17. ac nouiſſime Compton diſp. 11. ſect. 1.

Alij quartò exiſtimant, puncta materiæ per rarefactionem virtualiter magis extendi, atque in pluribus locis replicari; per condenſationem verò ſingulorum punctorum præſentias carpi, & minui. Ita nonnulli, quos tacitis nominibus referunt Hurtadus diſp. 4. de generat. & corrupt. ſect. 3. §. 25. & Arriaga diſp. 15. phyſic. ſect. 9. impugnantur tamen primò: quia quàm abſurdum ſit, continuum ex punctis virtualiter extenſis componi, in loco ſatis à nobis probatum manet. Rurſus eo ipſo quod res aliqua rareſiat, eius actio relangueſcit, ac debilior fit; nec tam intenſa quam antea; ſed potius magis remiſſa euadit: at ſi rareſieret per extenſionem virtualem ad maius ſpatium, ſeu per eiuſdem ſecundum idem in diuerſis locis replicationem, non eſſet cur raritatem agentis eius in agendo remiſſio & debilitas ſequeretur: ergo &c. Maior experimento conſpicua eſt: ſiquidem ignis, quo rarior eſt, eo minus erit, vt in lapide ignito, & ignita ſtupa, vel lana diſcernere eſt. Deinde quo rarior eſt ignis eo minus lucet: quo fit, vt in ſua ſphæra, vbi ſummam habet raritatem, nobis conſpicuus non ſit, qui tamen ſtellas & cometas conſpicimus. Colores etiam a corporibus promanantes per rarefactionem diſtinguntur vt videre eſt in gelu, cum in aquam ſoluitur; aut in cera, cum præ calore liqueſcit. Minor autem argumenti non minus manifeſta eſt: quis enim ſibi perſuadeat, Angelum, ſi magis virtualiter ſe ſe extendat, & à medio huius gymnaſij ſpatio ad totum gymnaſium præſentiam ſuam dilatet, hoc ipſo eum minus acute & perſpicaciter quam antea intellecturum, minus intenſe voliturum, aliaſve functiones ad extra, aut ad intra minori perfectione obiturum? quis etiam neget, hominem hic, & Romæ collocatum vtrobique pari velocitate currere, pari acumine videre, tam bona nutritione ali, tam perfectos voluntatis, ac intellectus actus exercere poſſe: niſi aut ipſe nolit, aut extrinſecus per accidens impediatur.

Quinta aliorum ſententia eſt, condenſationem non ſine penetratione, & rarefactionem non ſine expenetratione contingere poſſe: ita Stapulenſis, & alij non pauci: hæc tamen ſententia bifariam explicari ſolet: aliqui nãque eius aſſertores quaſdã materiæ partes adæquate penetrari, & ex penetrari cenſent. Alij verò partes materiæ virtualiter extẽſas eſſe, ac proinde inadæquate tantũ eas penetrari, aut expenetrari poſſe exiſtimant. Verũ quod adæquata penetratio partiũ materiæ naturaliter repugnet, & in metaphyſica a nobis oſtẽdetur, cũ de conditionibus entis ſpiritualis egerimus: & modo vno, vel altero experimẽto breuiter demõſtratur.

Siquidem Ariſtoteles l. 1. de mundo c. 4 ita terræ motum explicat *Cum flatus aduena introrſus in terræ caua irrumpens, deinde extra omni excluſus intus ſe ſe verſando ingenti vi terram quatiat, nequicquam exitum inde quæritans, ſitum ſit natura factum quod vocamus terræ motum.* quibus verbis ſentit Ariſtoteles terræ motum fieri via ẽris terrarum foraminibus incluſi, & exitum violenter quærentis. Vnde ſic argumentor: ſi eſſet poſſibilis adæquata corporum penetratio 31. 32. 33.

vnum per alterius locum transgredi alio non expulso posset: ac proinde subterraneus aër claustri impatiens eas turbas non faceret, talesque tumultus minimè excitaret.

35. Rursus interdum tonitrum cœlum omne remugit, eo quod spiratio calida & sicca in compactæ nubis cauitate inclusa ad libertatem exire nititur, & renitentis sibi nubis latera pulsat, atque repulsat. Hanc Aristotelicorum omnium sententiam ex eorum mente ita proponit Seneca lib. 2. naturalium quæstionum cap. 27. *Cum spiritum intra se clausere nubes, in concauis partibus earum volutatus aer similem agit mugitibus sonum: raucum, & æqualem, & continuum: itaque etiam vbi illa regio humida est, exitum claudit.* Vnde etiam sic argumentor. Si corpus aliquod quantauis subtilitate præditum cum alio adæquatè penetrari posset: certè per illud absque vlla renitentia transire posset, atque adeo nulla essent fracto displosa tonitrua cœlo, nulla superna murmura, nulli ætherei fragores; sed spiritus illi nubium repagulis inclusi, & quasi carcerati silenter exirent, & facili, ac pacata libertate potirentur. Nec verò his experimentis responderi potest, exiguas quasdam & impenetrabiles materiæ particulas, non verò tota corpora adæquatè penetrari posse: nam cum stagnum aliquod totum condensatur, & ad duplo maius spatium reducitur: dimidia pars aquæ stagnantis eundem cum altera dimidia locum occupat: iam ergo naturaliter tota corpora penetrantur.

36. Inadæquata autem penetratio partium materiæ impugnatur: tum quia extentio virtualis, in qua fundatur, omnino repugnat: tum etiam quia res spirituales duo v.g. Angeli non solùm inadæquate, verùm etiam adæquate penetrabiles sunt: ergò etiam partes corporis tam adæquate quàm inadæquate impenetrabiles erunt: id, quod experimento nuper posita satis etiam ostendunt: facilius enim esset, aërem in terræ cauernis clausum per inadæquatam penetrationem contrahi, si ea possibilis foret, quam violenta eruptione maria, ac terras miscere, ac naturæ tot vulnera inferre: quod si aër subterraneus vlterius contrahi nequit, cur per penetrationem illam inadæquatam tellus saltem & aqua, per quas meat, amplius non contrahuntur? cur, sicut corpora grauia præter propriam inclinationem sursum euolant, & leuia deorsum feruntur, vt naturæ consulant, & vniuersali bono prospiciant; cur inquam eodem fine cauernæ, ac latebræ terrarum non extenduntur per inadæquatam penetrationem, vt spiritum intus rarescentem capiant, quantumlibet eiusmodi penetratio corporum corporibus ipsis, spectata peculiari eorum inclinatione, violenta, ac præternaturalis esse censeatur?

37. Tandem alij censent, raritatem corporis consistere in eius liquiditate, siue quod perinde est in vnione partium, quam facilè solubilem ac redibilem appellant: contra verò corporis densitatem sitam esse in eius soliditate seu duritie, & compactione; hoc est, in vnione partium, quæ facilè perire, ac facilè etiam redire nequeat: quamuis autem corpus, cum rarefit, aliquando ad maiorem locum extendatur, id tamen non semper euenire: & cum euenit, per accidens ad raritatem se habere. Impugnantur tamen primò: quia nihil inter philosophos magis solemne est, quam corpus rarum eo ipso ad maiorem locum extendi, ac densum eo ipso ad minorem contrahi: ita Aristoteles, quem reliqui sequuntur, in cap. de qualitate textu 4 ibi: *etenim densum quidem ex eo quidpiam est, quia partes ipsius sibi ipsæ propinquæ sunt: rarum autem, quia sese distant.*

Rursus: quemadmodum Angelus summa subtilitate præditus spatium huius gymnasij, aut aliud maius occupare potest, quin vlla vi etiam supernaturali diuidi possit; cur etiam aliquod corpus tenuissimum, subtilissimum, ac proinde rarissimum, à Deo produci nequeat, quod saltem naturaliter discontinuari non possit? ergo iam raritas in vnione facilè solubili non consistit. Deinde lac v.g. aut sanguis, & oleum pluraque vnguenta valdè spissa, ac densa sunt: & tamen vniones non habent solutu difficiles, sed valdè faciles. Præterea ex hac sententia sequeretur, lignum v.g. nullum habere raritatis gradum: siquidem nullam habet liquiditatem, nullámque facilitatem, vt eius partes solui, ac iterum reuniri possint, eo quod semel abruptæ iterum naturaliter continuari nequeant. Consequens est absurdum: quia aliàs lignum esset summè densum, & nulli metallo cederet. 38.

Opponunt tamen huius sententiæ assertores. Corpus Christi in Eucharistia aliquem habet raritatis gradum; siquidem marmore densius non est: at ibi nullam habet extensionem localem: quin potius ad minorem quam antea locum contrahitur: ergo raritas non in extensione partium, sed in earum liquiditate consistit. Verùm corpus Christi nullum raritatis, nullum densitatis gradum in venerabili Sacramento obtinet; si raritas, ac densitas pro positione partium, earumque maiori, aut minori extensione sumantur: secus verò, si pro qualitate eam extensionem aut positionem postulante accipiantur. Quod autem alterutro modo raritas, & densitas vsurpati soleant, suprà ostendimus. 39.

Opponunt secundo: si in vase vndique operculato cera conclusa igni applicetur, proculdubio rarescet; & tamen maius loci spatium non occupabit, quę est vasis eam continentis durities cedere nescia: ergo raritas non in extensione, sed in liquiditate consistit. Responsio tamen in promptu est: nam in eo euentu cera intus rarescens maiorem, quam antea, locum occupabit, ac proinde vas disrumpet, ne cum eo penetretur. Sic oua igni applicata, aëre intus rarescente, ac vi caloris se se dilatante cum crepitu rumpuntur, ne videlicet aër cum oui testa, seu putamine penetretur: si enim ob solam caloris intemperiem, & non ob periculum penetrationis dissiliunt, cur id non euenit, esto prius collisa foraminentur, & rimam aliquam aperiant, per quam aër egredi possit. Et quidem non conspicio, cur vacui euitandi causa vasa sæpe frangantur, & penetrationis etiam fugiendæ causa id ipsum vsuuenire nequeat, cum natura non minus penetrationem quam vacuitatem abhorreat. 40.

Demum opponunt, omne corpus rarum liquidum esse, & omne densum solidum esse: ergo. Verùm antecedens falsum esse ex nuper dictis constat: & argumentum retorqueri potest: siquidem nullum ferme corpus rarum est, quod iuxta aduersarios ad maiorem locum, saltem per accidens, se se non extendat: quatenus igitur id fiat, vel per corpuscula, vel per expenetrationem, aut vacuitatem, vel per extensionem virtualem, aut infinitatem 41.

tatem partium ab ipsis explicari debet: igitur difficultates aliarum sententiarum non euitant, & alias denuo superaddunt.

TRACTATVS II.

De motu corporis naturalis à minori ad maiorem qualitatem, & è contrario: siue de intensione, & remissione.

CAPVT PRIMVM.

An aliquæ qualitates additione gradus ad gradum intendantur?

1. RBITROR intensionem, quâ subiectum aliquod redditur magis tale, quam antea erat, fieri additione gradus ad gradum, si de qualitatibus physicis, nimirum calore frigore & aliis similibus sermo sit. Hæc sententia, quæ communior est, hac vnica ratione missis aliis minus efficacibus, probatur: si intensio caloris v. g. non fieret additione gradus ad gradum maxime: quia aut fieret mutatione totius caloris imperfecti in alium perfectiorem: aut mutatione existentiæ imperfectæ in aliam existentiam magis perfectam, inuariata tamen essentia caloris: aut quia fieret per maiorem radicationem caloris ad subiectum: siue, quod perinde est, per magis perfectam eius vnionem cum subiecto: aut demum quia fieret per expulsionem qualitatis contrariæ. At nullo ei his quatuor modis fieri potest caloris intensio: ergo sola additione gradus ad gradum calor in eodem subiecto intenditur: quemadmodum non sine additione partium per diuersa subiecta extenditur.

2. Primus intensionem explicandi modus est Durandi in 1. distinct. 17. Gofredi quodl. 11. quæst. 3. Auicenæ, Gilberti Porretani & aliorum: qui tamen absque negotio confutari possunt: namque, si calor intenderetur, maiorque fieret corruptione totius caloris remissi, eiusque mutatione in alium perfectiorem de nouo productum, ignis aquam calefaciens non solùm esset productiuus caloris; verùm etiam caloris destructiuus: & sol aërem magis magisque illuminans non tantum lucem produceret; sed etiam eam destrueret: et quis ferat, ignem non tantum caloris, verùm etiam frigoris; aut quod perinde est carentiæ caloris; ac solem non tantum lucis, verùm etiam tenebrarum parentem esse? aut quis ferat simile destrui à suo simili, cum ratione solius similitudinis quoduis indiuiduum propagationem, & conseruationem suæ speciei appetat?

3. Rursus: si aqua intensè calefit mutatione totius pristini caloris in alium indiuisibilem, ac perfectionem: ergo, cum absente igne calor aquæ remittitur, totus illico peribit: siquidem gradibus caret, qui sensim, ac paulatim perire possint, quod tamen sensui, & experientia repugnat Nec responderi potest, absente igne totum quidem aquæ calorem destrui, eius tamen loco alium minùs perfectum produci: a quo enim obsecro producitur? non ab igne, qui absens est: non ab aqua; quæ caloris productiua non est: non à calore præterito; alias hic alteri calori, quem producit, coëxisteret in eodem instanti; haud secus ac actus habitum absque vtriusque coexistentia in aliquo instanti post se relinquere nequit: non à Deo; cuius munus non est producere calorem absque exigentia causæ creatæ, & cumrenitentia agentis contrarij & frigidi; alias Deus naturaliter, & secluso quouis miraculo aquam in absentia ignis calefaceret, & natiuo frigore spoliare posset.

Præterea si intẽsio caloris fit, indiuisibilis caloris in alium indiuisibilem magis tamen perfectũ commutatione; certè intensiua alteratio continua non erit. Consequentia probatur: nam forma indiuisibilis in instanti producitur: terminus ergo alterationis intensiuæ, cum indiuisibilis sit, in instanti fiet: cùm ergo vnum instans alteri immediatum, & continuum non sit, alteratio intensiua continua non erit; sed potius morulis interrupta. Consequens autem sensui, & experientiæ repugnat: vsque adeò, vt qui manum maximo igni applicatam continuo tamen calefieri neget, is certè aquilam per aëra velocissimè se se librantem, continuo tamen moueri inficias etiam ire teneatur, cuius tamen oppositum supra lib. 3. tract. 5. cap. 2. demonstratum manet. 4.

Secundus modus explicandi intensionem sine additamento graduum est Ægidij quodlib. 2. q. 14. Capreoli in 1. quæst. 1. art. 2. & Astudilli 1 de generat. quæst. 8. qui tamen iisdem argumentis, quibus supra vi sumus confutari possunt: namque, vt demus essentiam qualitatis ab eius existentia realiter distingui, & eandem essentiam modo hac, modo illa existentia affici posse, quod tamen falsum esse in metaphysica ostendemus; aut existentia perfectior per alterationem intensiuam comparata habet latitudinem gradualem; & sic idem de ipsa essentia qualitatis absque inconuenienti dici poterit: aut ea existentia est indiuisibilis alteri etiam indiuisibili succedens; & ita simile à suo simili destruetur, & calor aquæ sensim paulatimque remitti nequibit; & alteratio intensiua continua non erit: vt ex nuper dictis huc applicatis dilucide constat. 5.

Tertius modus explicandi intensionem absque adiectione graduum est Caietani 1. 2. quæst. 52. art. 2. nec non Capreoli vbi supra conclus. 5. atque inter Thomistas communior est. Multis tamen argumentis impugnari potest. In primis enim omnia argumenta paulo supra confecta contra eum militant: siquidem vnio qualitatis cum subiecto latitudinem gradualem, quam non habet qualitas, habere nequit, ac proinde indiuisibilis est, & continue produci nequibit. Deinde, cum sol aërem magis magisque illustrat, non erit à quo vnio illa imperfectior lucis destruatur: aut cum calor aquæ sensim remittitur, à quo vnio imperfectior caloris denuo producatur Dices ab ipso calore. Bene: ergo est prior natura vnione quam producit, nec non etiam posterior natura eadem vnione, per quam iuxta Thomistas à subiecto [illegible]: at mutuam causalitatem sæpe sæpius improbauimus. Rursus quidquid sit de ea sententia, quæ vnionem ab actione eductiua non distinguit, certe pro priori naturæ quo calor est expeditus ad vnionem illam producendam daretur, & non daretur ipsa vnio: non daretur; quia est effectus caloris: daretur verò, quia calor ex natura 6.

 rei

rei non est proximè expeditus ad aliquid operandum, nisi prout vnitur subiecto. Hoc eodem argumento impugnari poterunt authores numero superiori citati, si languescente calore aquæ eius existentiam imperfectam ab eius essentia produci dicant.

7. Rursus sic argumentor: visus noster percipit maiorem lucem: sed non percipit perfectionem illam lucis vnionem: ergo lux non per talem vnionem; sed per additionem graduum maior, siue intensior constituitur: minor suadetur: quia vnio illa lucis non est lux, aut color: cur ergo videri possit? Respondent aliqui, nos videre maiorem lucem non ex parte obiecti; sed ex parte modi, eo quod perfectior vnio facit, vt eandem lucem perfectius quàm antea, eaque vnione quæ dici solet maioris lucis, intuemur. Hoc tamen friuolum est: tum quia eadem ratione dici posset, nos non percipere simpliciter lucem ex parte solius obiecti; sed etiam ex parte actus: idque quod videmus non esse lucem, prout condistinguitur à nostra visione; sed potius per hanc constitui in ratione lucis: tum etiam quia falsum est, nos maiorem lucem eo ipso perfectius intueri, cum eximius lucis fulgor haud rarò oculos nostros præstringat.

8. Vlterius argumentor: candor hostiæ consecratæ pluribus aliis maior, atque adeò intensior est: at non ob perfectiorem vnionem cum subiecto, cum ab omni ratione cum subiecto absolutus sit. Quod autem aliqui respondent, eum candorem extensiuè quidem maiorem esse plurimis aliis, ob id tamen intensiorem non esse prorsus deridiculum est. Nam hac ratione omnium formarum intensio de medio tolli posset: quo enim argumento impugnari posset, qui calorem ignis extensiuè quidem maiorem esse calore ligni, eo verò propriè intensiorem non esse, assereret? Iam quoties extrema sunt eiusdem rationis, non est, cur de facto saltem vnio talium extremorum, eiusdem rationis non sit: qua ratione suo loco edocebimus, vnionem essentialem capitis humani, & vnionem cordis esse eiusdem speciei ob identitatem specificam extremorum easque vniones si specie differrent, eo ipso nó vniones meras, sed formas substantiales futuras esse. Cum ergo calor aquæ ante, & post intensionem sit idem, & à qua etiam sit eadem, qui fieri potest, vt vnio specie varietur?

9. Quartus, & vltimus modus tuendi intensionem absque gradibus est Ægidij quodlib. 2. q. 14. & 1. de generat. quæst. 18. Verùm cæteris probabilior non est: quinimò manifestè improbari potest: primo namque lux nullum habet contrarium: ergo per expulsionem contrarij non intenditur. Deinde gratia habitualis, & charitas in iusto intenduntur; & non per expulsionem alicuius contrarij: nihil enim est contrarium gratiæ & charitati, nisi peccatum lethale: at peccatum lethale non expellitur per intensionem gratiæ, & charitatis: vtpote quod ante eam intensionem per gratiam, & charitatem quantumlibet remissas satis superque expulsum supponitur. Tertiò demum cum dicitur, calorem intendi sola frigoris expulsione actio intensiua ad quid terminatur? non ad nouum aliquem caloris gradum, vt Ægidius fatetur: non ad [illegible] expulsionem frigoris: quia, vt demus actionem aliquam positiuam ad solam alterius rei carentiam terminari posse; certe in eo euentu absque præuia alicuius exigentia frigus positiuè destrueretur, & à subiecto depelleretur, quod tamen intelligibile est.

CAPVT II.

An gradus intensionis homogenei sint?

POtissimum, ac ferme vnicum argumentum, quo se propugnant authores capite præcedenti impugnati, ita se habet. Si qualitas additione gradus ad gradum intenderetur: vel gradus intensionis essent homogenei; vel heterogenei: æquales; vel inæquales: nihil autem horum sustineri potest. Huic argumento authores nostrarũ partiũ non eodem omnes modo respondent. Alij siquidem gradus intensionis non nisi homogeneos esse posse censent: alij verò heterogeneos esse malunt: aliis æqualitas graduum placet; aliis eorum inæqualitas magis arridet. Quamuis autem omnes probabiliter philosophentur: ipse tamen argumento liberalius responderi posse existimo. Arbitror enim possibilem esse intensionem plurium qualitatum, quæ per gradus homogeneos fiat: aliam, quæ gradibus heterogeneis constat: aliquam etiam cuius gradus æquales sint: & nonnullam, quæ per gradus inæquales perficiatur: quonam autem graduum genere qualitates physicæ de facto intendantur, problematicè defendi posse. Porrò quam verum sit, intensionem aliquam fieri posse per gradus homogeneos; & quam probabile sit, per eas intensionem omnem omnium qualitatum, de quibus loquimur, de facto etiam fieri capite præsenti propugnandum aggredior, iis, quæ statim sequutura sunt, reliquas nostræ sententiæ partes aggressurus. Hoc autem, quod de homogeneitate graduum statuo, haud aliter melius constabit, quam expositione earum difficultatum quæ in contrarium opponi solent. 10.

Oppones igitur primò: calidum vt duo neque se ipsum intendere, aut calidum vt tria efficere; aliàs contra manifestum experimentum nullo alio calido intensiori sibi applicato vsque ad octauum caloris gradum intendi, atque in ignem suaptè natura conuerti posse, cum non sit potior ratio, cur tertium caloris gradum, quam reliquos sequentis sibi adiiciat: consequentis autem tam absurdi sequela, hunc in modum probatur. Calidum vt duo potest producere in diuersis subiectis duos primos caloris gradus: cum ergo tertius & quartus & quiuis vlterior caloris gradus sit eiusdem speciei cum duobus primis gradibus, non erit cur calidum vt duo in se ipsum tertium, & quartum caloris gradum, ac eorum adminiculo alios vlteriores producere nequeat. Hoc idem argumentum paulo aliter proponi solet. Calidum vt duo in subiecto, aut nullum, aut certè vnicum caloris gradum habente, calorem producit, illudque calidum vt duo efficit. Quod si subiectum antea fuerit calidum vt duo, nihil caloris in eo producet, vt experientia testatur: at non esset, cur tertium in eo caloris gradum non produceret, si tertius gradus caloris esset homogeneus, & eiusdem speciei cum primo caloris gradu, quem calidum vt duo procul dubio producit. 11.

Huic argumento respondeo primò, ideirco calidum nec se ipsum intendere, nec aliud etiam calidum vt duo amplius calefacere posse, quia, vt 12.

fert

sit commune proloquium, simile non agit in simile. Quod si vlterius vrgeatur, cur simile agere nequeat in simile, absque vlla repetitione principij dici potest, hanc esse agentium omnium naturam [illegible] multiplici experimentorum posteriori compertam. Præter hanc etiam rationem aliæ etiam sufficientes afferri possunt, ob quas absurdum, quod in argumento infertur, minimè sequatur. Quare secundo respondeo, ob id calidum vt duo nec in se ipso, nec in alio sibi simili vlteriorem calorem producere, tametsi gradus sint homogenei, quia qualitas omnis non solum in extensione, verum etiam in intensione sphæram actiuitatis sibi præscribit: nulla autem intensionis sphæra esset, si calidum vt duo aut se, aut aliud simile intendere posset, vt ex dictis numero superiori constat.

13. Et quidem [illegible] in aduersa sententia lucidum vt duo in alio subiecto lucem vt duo sibi similem, paremque producere nequit, solumque primum gradum in eo lucis efficit: primus autem gradus lucis in alio subiecto alium etiam lucis gradum sibi parem & æqualem producere nequit, ne vt a lucidorum philosophantur, lucis extensio nulla sphæra cohiberetur, duoque gradus lucis alicubi producti alios duos, & hi alios duos, & sic absque fine producerent: ita similiter non video, cum isti gradus sint homogenei, calidum vt duo aut se, aut aliud sibi simile calefacere amplius debeat, cum eius intensio [illegible] natura finem, sphæramque sortiatur. Respondeo tertio, ob id calidum vt duo aliud calidum vt duo intendere non posse, quia alias daretur perpetua actio, & repassio; & in vno instanti calida illa vi caloris se se intenderent: in alio verò vi frigoris, cum quo calorem suum coniunctum habent, se se remitterent, alternante semper frigoris, & caloris victoria.

14. Oppones secundò; idcirco partes corporis animati diuersæ speciei sunt, supposita adæquata earum distinctione reali, quia dissimiles operationes diuersique speciei effectus sortiuntur: at hæc ratio militat in calore extenso & intenso, quorum alter, & non alter ad formam substantialem ignis dispositiuè concurrit: ergo calor intensus, & extensus diuersæ speciei sunt: quod si gradus intensionis essent homogenei, plures primi gradus per multa subiecta extensi in vnum colligi, in eoque primus secundus, tertius, quartus, & sic de cæteris fieri possent; sicut ad intensionem oportet: iam ergo calor intensus extensus esse potuit: ac proinde specie non differunt, contra quam paulo supra probatum manet. Respondeo calorem intensum, caloremque extensum secundum se sumptos eosdem effectus habere, nec magis vnum quam alterum ad formam substantialem ignis disponere: ideo verò calorem intensum, non verò extensum ad formam substantialem ignis hic, & nunc disponere, quia partes omnes caloris intensi eodem subiecto vniuntur, cum tamen partes caloris extensi diuersis separatisque subiectis copulentur. Hinc autem non caloris [illegible] & externi, sed solarum virorum diuersitas [illegible] oritur, quam nos vltrò largimur, & sæpe [illegible] [illegible]

15. Oppones [illegible] plures quantitates homogeneæ eidem materiæ vniantur materia ob id magis quanta, aut extensa non erit: ergo etiamsi plures gradus caloris omnino similes in eodem subiecto colligerentur, non ob id subiectum magis calidum, aut per eandem intensionem per gradus eiusdem rationis [illegible] nequit. Verum hoc argumentum [illegible], [illegible] quod omnes sententias ex æquo impetit: nam si plures quantitates diuersæ speciei constituerentur diuersitae in eadem materia, hæc propterea magis quanta, ac extensa non erit. Denique [illegible] perfectè [illegible] perfectè quantitas variaret materiæ, materia ob id magis minusue quanta non [illegible]: ergo calor per gradus heterogeneos, aut per maiorem rarefactionem Thomisticam, [illegible] modo intendi non poterit, si quid ex argumento concluditur. Absolutè respondeo, in eo differre quantitatem a qualitate quod hæc & non illa intensionis capax sit: quare gradus homogenei qualitatis eam intendere poterunt; [illegible] gradus homogenei quantitatis eius intendendi vim non habeant.

16. Oppones quartò. Cum calor intensus valde in aqua productus, ac postea absentia ignis remittitur, [illegible] caloris gradus vltimo productus a tertio frigiditatis natiuæ gradu destruitur, & postea quintus a quarto, [illegible] & tertius a sexto, & secundus a septimo, ac denique primus ab octauo, & summo frigiditatis gradu. at si gradus omnino essent homogenei; nunquam octauus gradus frigoris & primus caloris, & septimus, ac secundus; & sic de reliquis determinate opponerentur, sed potius quilibet gradus caloris cuilibet frigoris aduersarentur ex æquo.

17. Respondent aliqui, idcirco octauum frigiditatis gradum primum & non alium destruere, eique soli hic & nunc opponi: quia, licet gradus sint homogenei, ordo tamen distinctionis debet esse contrarius ordini productionis: vnde primus caloris gradus eo ipso, quod primo introductus fuerit, vltimo destrui, & expelli debet. Contra tamen, quia id non in ædificiis, quorum exemplo hi Authores vtuntur ordo destructionis, & ordo constructionis contrarij sunt, partesque prius fabricatæ vltimo destruuntur; quia partes prius fabricatæ fundamento propinquiores sunt, aliasque sustentant [illegible] propter incumbentem sibi molem [illegible] facilè eueri [illegible] & gradus caloris omnino homogenei ita comparati sunt, vt neuter alteri [illegible] incumbat. sed potius omnes subiecto calido vniuntur, illudque denominent: cur ergo gradus caloris primo productus vltimo destrui debet, & primo destrui non possit? siquidem ob hanc ruinam reliqui gradus minimè corruerent, sed potius in subiecto suo subsisterent.

18. Quinimò si graduum illorum, quorum alter primo, alter vero postremo productus est, vnus prius alio ex natura rei destrui debet, potius is, qui primo productus est, prius destruendus est, cum reliquis plus durauerit, gradusque posterioribus æqualis cum priori duratione quasi iure debeatur. Quapropter melius responderi potest argumento, aut per primum frigiditatis gradum primum etiam caloris gradum, & per secundum frigiditatis secundum etiam caloris, & sic de reliquis [illegible] proportione, destrui, ob rationem iam [illegible]: aut certè qualis gradus expelli debeat a solius causæ primæ determinatione pendere: haud aliter ac in nostra sententia etiam tuentes heterogeneitatem graduum, quod hic primus gradus præ alio primo gradu omnino

sibi

sibi simili introducatur, ab arbitrio etiam solius Dei dependet.

19. Oppones quintò: primus gradus lucis absolutè ac præscindendo à subiecto alium primum gradum lucis producere nequit: alias producto vnico gradu lucis in quacunque mundi plaga totus terrarum orbis illustraretur, & extensio lucis nullis finibus circunscribi posset, videlicet vno gradu lucis alium diffundente, & hoc aliũ, & sic in infinitum. Pari ergo ratione primus, & secundus gradus lucis alium primum, & secundum absolutè, & præscindendo a subiecto producere nequibunt, nec ad hoc virtute naturali præditi erunt: at si gradus lucis essent homogenei, possent primus, & secundus lucis gradus alium etiam primum, & secundum producere: siquidem omni proculdubio possent producere in vno subiecto tertium gradum lucis, & in alio alium, iique duo primus, & secundus essent, si in eodem subiecto reciperentur. Hoc idem argumentum in calore fieri potest, qui non solùm per accidens & ratione contrarij, sed per se extensionis sphæram habet.

20. Respondeo iuxta Aristotelicam, verioremque sententiam: primus gradus lucis non est indiuisibilis; sed potius in infinitum diuiduus; alias lux intensa primo gradu, & secundo, & tertio, & cæteris constans, solis indiuisibilibus constaret: vnde sicut primus, & secundus lucis gradus, iuxta aduersarios, absolutè, ac simpliciter producere possunt alios duos lucis gradus, non in eodem subiecto, ne extensio lucis infinita sit; sed in vno subiecto vnum, & in alio alium, vt ita lucis extensio finiatur: ita similiter primus gradus lucis absolutè, ac simpliciter producere potest alium primum lucis gradum, non tamen in eodem indiuisibili subiecto ob periculum infinitæ extensionis, sed potius partem primi gradus in vno subiecto, & partem eius in alio, vt ea ratione extensio lucis paulatim diminuatur, ac tandem finiatur. In sententia etiam aliter componente continuum, scilicet ex indiuisibilibus finitis argumento facile responderi potest: nam, iuxta ipsos aduersarios graduum heterogeneitatem amplectentes, duo gradus indiuisibiles lucis alios duos absolutè, ac præscindendo à subiectis producere possunt: vnum verò gradus indiuisibilis lucis alium indiuisibilem producere nequit: cur ergo, qui gradus esse homogeneos nolumus, pari iure tueri non possumus primum, & secundum lucis gradum indiuisibilem, alium etiam primum & secundum absolutè, ac præscindendo à subiecto producere posse; primum tamen gradum indiuisibilem lucis alium primum producere non posse? videlicet ob inconueniens quod hinc, non verò inde sequitur.

21. Oppones sexto, & vltimo: cum calidum vt septẽ, & frigidum vt septem concurrunt, & inuicẽ applicata colluctantur in instanti temporis applicationi immediate sequenti datur actio, & repassio: & in altero subiecto septimus caloris gradus destruitur, & aliquis frigiditatis gradus in eo extrinsecus producitur: in altero vero septimus frigiditatis gradus in eo extrinsecus producitur: in altero vero septimus frigiditatis gradus destruitur: at nullus caloris gradus in illud imprimitur. Porrò autem pro priori naturæ ad huiusmodi actionem, & repassionem gradus aliqui frigoris intelliguntur existentes, iique tantum, qui resistunt repassioni, ac postulant ne per eam nisi vnus frigoris gradus depellatur, quique etiam actioni incumbunt, & frigoris impressione contrario suo mutuam gratiam referunt. Deinde pro eo priori naturæ ab aliquo frigoris gradu, septimo nimirum, qui expellendus est, omninò præscinditur: aliàs si pro eo priori naturæ intelligeretur existens, certè in eodem instanti reali talis gradus, eiusque carentia simul existerent.

Tunc vltra: nulla est ratio ob quam à septimo illo gradu præ alio quouis tunc præscindatur, nisi quia natura sua septimus est, in talique euentu præ reliquis omnibus expellendus, videlicet quia reliquos suapte natura supponit; hoc autem absque eo quod à reliquis specie differat intelligi nequit. Quod verò alia ratio eius præscisionis assignari non possit, perspicuum videtur: siquidem non ideo præscinditur à septimo illo gradu, tanquam pro posteriori expellendo, quia ordo expulsionis est contrarius ordini introductionis, & cum sit vltimo introductus ille gradus, primò expellendus est, si quando aliqui expelli debet: tum quia fieri potest, vt in subiecto omnes septem frigoris gradus simul introducti fuerint, vt cum Deus elementum aquæ primò creauit: tum etiam ob rationes, quibus paulò supra hanc vtriusque illius ordinis contrarietatem oppugnauimus. Rursus, quod solum restat, in determinationem causæ primæ reuocari non debet, quod pro illo priori naturæ ab vno gradu potiùs quam ab alio, velut posteriùs expellendo, præscindatur: cum enim pro eo priori nondum intelligatur calor introductus, non est cur Deus expulsionem illius gradus decernat, ab eoque præscindi faciat. 22.

Respondeo: quemadmodum Angelus prout existens in instanti *A* postulat innatè inferreque conseruationem sui pro instanti *B*. non verò prout existens in ipso instanti *B*. aliàs prius natura, quam in eo existeret censeretur in eo existens, & conseruatus, vt intuenti constabit, & alibi ostendimus: ita similiter, cum septem gradus frigoris, septemque caloris in diuersis subiectis concurrunt, & applicantur, innatè postulant, vt in instanti sequenti, quo futura est actio, & passio, non omnes destruantur; sed potius sex illorum conseruentur. Deus autem huic eorum appetitui stare tenetur, ne muneri causæ primæ desit, ac proinde determinat decreto aliquo efficaci senos frigoris, totidemque caloris gradus conseruare, eos nimirum, quos ipse eligit, cum omnes omnino homogenei sint: hinc est vt à septimo frigoris gradu pro priori naturæ instanti realis sequentis præscindatur, quia quamuis nondum determinauerit Deus illam destruere eo quod nondum introductus sit calor; tamen pro illo priori non determinat illum conseruare, sicut alios sex omnino simul esse conseruare decernit. Quo circa non ob id præscinditur ab eo gradu, quia est dissimilis cæteris ac natura sua septimus, nec etiam ille gradus est vltimo productus: aut quia Deus destructionem ante productionem caloris decernit: alterutrumque, aut alterum ex nostra sententia sequi immerito aduersarij existimant. 23.

Gradus [illegible] homogeneos tenet Pater Vasquez in 1. 2 tomo 1. disput. 82. cap. 6. Rubius de generatione cap. 8. tract. 8. quæst. 5. Arriaga de generat. disp. 3. sect. 3. Okam. [illegible] 3. q. 6. Greg. in 1. dist. 17. quæst. 4 & Gabriel [illegible] d. 13. In eadem sententia sunt Conimbricenses 1. de generat. 24.

generat.cap.4. quæst.2. Niphus 8 met.quæst.11. cap.4.Tolet.lib.1 de gener c... q.4. & nouissimè Ioannes Baptista Nouatus de eminentia Deiparæ tom.2.cap.6.quæst.23. Quamuis in eo mihi displiceant hi Authores, quod non solum de facto intensionem fieri per gradus homógeneos censeant, verum etiam aliter fieri non posse renuant.

CAPVT III.

An gradus intensionis heterogenei sint?

25. Secunda nostræ sententiæ pars est, intensionem fieri posse per gradus dissimiles, seu heterogeneos, ac satis probabile esse, quod per eos etiam de facto fiat, hoc autem constabit solutione argumentorum, quæ in contrarium adduci solent. Oppones igitur primò: gradus intensionis inuicem vniuntur: at res diuersæ speciei inter se vniri nequeunt: verùm si formæ animalium perfectorum diuisibiles sunt, ac partibus constantes dissimilibus vt multi autumant, sane res diuersa speciei inuicem continuari possunt, tametsi diuersa subiecta sortiantur: à fortiori ergo vniri poterunt, cum idem omnino subiectum sibi vendicant, vt in intensione vsu-venit. Quod si diuersitas specifica eorum vnioni obest, dic gradus intensionis soli subiecto quod afficiunt, non verò sibi ipsis inuicem vniri.

26. Oppones secundò: si plures gradus homogenei lucis in eodem subiecto collocentur, proculdubio visus maiorem lucem conspiciet: ergo intensiorem; aut certè experientiæ omnes, quibus intensio qualitatum comprobatur, nihili faciendæ sunt: ergo intensio per gradus homogeneos fiet. Respondent aliqui, in eo euentu visum percepturum maiorem lucem quasi extensiuè, non vero intensiue; haud aliter ac si quis videret duos subiecta lucida inuicem penetrata, maiorem quidem lucem perciperet, non tamen intensiorem, quam si alterutrum videret, eo quod intensio qualitatis, nisi in ordine ad idem subiectum, intelligi nequeat. Hallucinantur tamen: quia accidens non solum potest esse intensum in ordine ad subiectum, verum etiam in ordine ad locum; cumque plura accidentia, aut potius accidentium gradus in eodem loco sunt, tametsi in eodem subiecto non sint intensionem constituent, vt videre est in accidentibus eucharisticis: quare etiam, cum duo subiecta lucida in eodem loco penetrantur, eorum lux commissa non solum maior, sed etiam intensior erit: & quidem aliter omnes experientiæ, quibus intensio probari consueuit, nullæ erunt, vt in argumento bene obiicitur. Respondeo igitur primo per instantiam: quia si plures gradus hetereogenei in eodem subiecto constituantur visus maiorem lucem percipiet: ergo etiam per gradus heterogeneos intensio fiet. Deinde absolutè respondeo id solum argumento concludi, intensionem fieri posse per gradus homogeneos, non verò per illos de facto fieri: in eo siquidem euentu visus perciperet maiorem lucem, non tamen eodem modo, eademque ratione, qua modo eam percipere solet.

27. Oppones tertiò: qualitas intensa constat partibus infinitis: tum quia qualitas externa his constat: tum etiam, quia aliàs alteratio intensiua non posset aut velocior ac velocior, aut tardior ac tardior in infinitum esse, vt supra libro tertio tr.6. expendimus: at qualitas intensa non constat partibus infinitis heterogeneis: ergo solum homogeneis. Minor suadetur: quia si partes infinitæ qualitatis intensæ essent heterogeneæ, ac dissimiles, iam determinatæ, non vero indeterminatæ essent: at infinitas partium determinatarum repugnat. Verum vt hoc modo: siquia pars determinata dicatur tantis superque est, vt ab aliis quibus solo numero distinguitur: & quamuis etiam sufficiat, necesse tamen non est ad determinationem partis; vt ea à quauis alia specificè distinguatur: ergo seu qualitas extensa partibus infinitis homogeneis constet & æquo infinitis partibus determinatis constabit; si quid propositum argumentum valet. Deinde pars determinata intensionis est, non quæ specie aut numero ab alia distinguitur; sed quæ magnitudinem, ac quantitatem nobis perceptibilem continet: omnis autem pars præ exiguitate sua a nobis imperceptibilis eo ipso indeterminata est: cum ergo infinitæ partes heterogeneæ qualitatis intensæ ita comparatæ sint, vt nulla earum per se sentiri possit, sed præ exiguitate sua sensum nostrum subterfugiat, certè non determinatæ, sed indeterminatæ erunt.

Oppones quartò: non sunt multiplicandæ sine necessitate: ergo neque diuersificandæ specie sine necessitate: cum igitur nulla necessitas vrgeat, ob quam gradus intensionis heterogenei ac specie diuersi esse debeant, certè homogenei de facto saltem erunt. Verùm in primis authores in fine capitis præcedentis relati necessitatem specificæ diuersitatis graduum argumentis suis probasse sibi videntur. Deinde sicut non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti necessitate, ita non est recurrendum ad determinationem causæ primæ absque vrgenti etiam necessitate. At si gradus sint homogenei, quod septimus gradus frigoris v.g. præ reliquis expellendus sit, ad determinationem causæ primæ reuocandum est, si gradus sint homogenei, cum tamen si heterogenei sint, ex ipsis graduum naturis id proficiscatur, & ex eo quod septimus gradus suaptè natura septimus sit, & reliquos supponat; atque adeo non priores natura, sed posteriores natura deleri debent, sicut in demolitione ædificiorum contingit: ergo non magis gradus homogenei esse debent, ne sine necessitate species multiplicentur, quam heterogenei, ne etiam sine necessitate ad determinationem causæ primæ recurratur. 28.

Oppones quintò: gradus sunt æquales: ergo & homogenei. Antecedens multis argumentis infra capite sequenti ostendetur: Consequentia videtur perspicua: quia in creatis duæ res æquales homogeneæ & eiusdem speciei necessariò sunt; vnde enim earum diuersitas nisi ex perfectionis inæqualitate proficisci potest? Verum antecedens satis probabiliter negari posse infra constabit. Consequentiam etiam esse nullam & ex æqualitate graduum haud bene inferri earum homogeneitatem, & similitudinem in metaphys. suadebitur, cum sermo fuerit de æqualitate nostrarum animarum. Itaque licet gradus intensionis in alia rerum serie possint esse homogenei; at valde probabile est quod de facto sint heterogenei. Atque hoc posterius Suarez tomo 2. Metaphys. disp. 46. sect. 1 Hurtadus disp. 5. de generat. & corrupt. sect.6. subsect.2. Lugo in tomo de Incarnat. disp.5. sect.7. 29.

sect. 7. Tellez disp 66. Metaphys. sect. 2. Fracestorius lib. de sympathia cap. 6. & quod attinet ad qualitates vniuocè operantes, cuiusmodi sunt lux calor, &c. Compton. disp. 10 de gen. sect. 2. etsi de qualitatibus aut non operatiuis, aut tantum æquiuoce operatiuis aliter sentiat.

CAPVT IV.

Quid de qualitate graduum sentiendum sit?

30. TErtia nostræ sententiæ pars est, intensionem fieri posse per gradus æquales in perfectione, ac verisimillimum esse, ita etiam de facto fieri. Oppones primò: gradus intensionis sunt diuersæ speciei ob argumenta illa quæ supra capite secundo proposita sunt: at in creatis res diuersæ speciei æquales esse nequeunt: ergo gradus intensionis æquales esse nequeunt: ergo gradus intensionis æquales non sunt. Verum maior facilè negari potest ex dictis capite secundo: & vnionem falsam esse in loco constabit.

31. Oppones secundò: vnus gradus caloris omnino æqualis alteri simul cum illo subiectum magis calidum efficit: ergo à fortiori vnus gradus caloris alio maior, ac perfectior subiectum magis calidum efficit: ergo intensio, ac excessus caloris per gradus perfectionis inæqualis optimè explicari potest. Hoc argumentum id tantum probat, fieri posse, vt qualitas per gradus perfectione inæquales intendatur; non verò quod de facto ita vsuueniat.

32. Oppones tertiò: calor intensus perfectiores operationes, per se loquendo, sortitur, quam calor extensus: siquidem calor intensus ad formam substantialem ignis disponit, ad quam tamen calor quantumlibet extensus disponere nequit: at perfectione effectuum, & operationum perfectionem etiam principiorum metiri solemus: nec alia de causa hominem equo perfectiorem iudicamus. Respondeo, quod calor intensus ad formam substantialem ignis disponat, non à mera eius entitate proficisci, sed ab eius vnione quoad omnes suas partes cum vno eodemque subiecto: cum tamen partes caloris extensi per plura subiecta dispersæ sint: huc enim spectat vulgare dictum; *Virtus vnita fortior.*

33. Dices: ergo saltem vnio caloris intensi erit substantialiter perfectior vnione caloris extensi; cum calor intensus, & vnitus, magis perfectè operetur, quam calor extensus, provt etiam vnitus: consequens autem est absurdum: siquidem vnio intensiua, & extensiua, quamuis specie logica differant, vt sæpè sæpius in simili fassi sumus; cæterùm specie physica, & perfectionis gradu differre nequeunt, cum vtriusque extrema eiusdem perfectionis & speciei sint; qua ratione vnionem essentialem hominis per totius corporis membra fusam, eiusdem vbique perfectionis esse, eiusdemque speciei physicæ edocebimus infra libro decimo.

34. Respondeo: quemadmodum plures homines plura pacis, & belli opera perfectissima exercere possunt, si quodammodo approximati sint, & in vnum exercitum, aut ciuitatem confluant; quæ tamen exercere non possent, si omnino separati, & distantes essent: quin tamen hinc sequatur, homines perfectius existere in loco cum prope se existunt, quam cum inuicem longissimis interuallis distant: ita similiter gradus caloris in eodem subiecto per intensionem vniti perfectius operabuntur, quam si diuersis subiectis per extensionem vniantur, quin propterea vniones intensiuæ & extensiuæ quoad perfectionem æquales esse debeant. Respondeo secundò, sicut calor extensus potuit esse intensus; ita similiter quamuis vnionem extensam potuisse esse intensam, siue caloris intensi vnionem, videlicet si cum aliorum graduum vnionibus respectu eiusdem subiecti coniuncta fuissent, atque adeo vniones intensas & extensas, per se loquendo, eiusdem perfectionis operationes respicere, & ad formam substantialem æque disponere posse, sicut ad earum æqualitatem oportet.

Quod diximus, gradus intensionis esse æquales, necnon similes, assertores habet eos, quos supra cap. 2. ad finem retulimus. Quod verò asseruimus gradus intensionis æquales esse tametsi diuersæ speciei, ac dissimiles sint, non paucis recentiorum philosophorum placuisse comperio. 35.

CAPVT V.

Quid de inæqualitate graduum sentiendum sit?

QVarta nostræ sententiæ pars sit, gradus intensionis inæqualis perfectionis esse posse, satisque verisimile esse, quod de facto etiam eam inæqualitatem sortiantur. Hoc etiam solutione argumentorum perspicuum erit. Quapropter oppones primò. Gradus intensionis sunt similes & eiusdem, non verò diuersæ speciei, ob ea argumenta, quæ supra capite secundo proposita sunt: artes similes nequeunt esse inæqualis perfectionis, sicut è conuerso res dissimiles non possunt esse æqualis perfectionis: vt patet in mysterio triados, in quo id mirabile est, quod cum dissimilitudine personarum earundem æqualitas cohæreat. Verum huic argumento respondeo, negata maiori: iis de causis, quas supra capite tertio proposuimus. 36.

Oppones secundò: cum subiectum redditur valde calidum; aut per gradus æquales calescit, & ita intensum habetur: aut per gradus inæquales; & tunc sublato primo gradu caloris, & remanente saltem diuinitus solo secundo gradu; vel subiectum manet tam calidum vt solius secundi gradus, ac antea per primum, & secundum; & sic intensio caloris non habet latitudinem gradualem, sed in solo vno gradu perfectiori consistet in huiusque præsentia gradus anteriores superfluent, quod tamen capite primo impugnatum manet: vel in eo euentu subiectum erit minus calidum, quam antea, & sic accessio gradus minus perfecti ad perfectiorem subiectum magis calidum efficiet: ergo à fortiori gradus æqualis alteri simul cum illo subiectum magis calidum efficiet. Respondeo, hoc argumento solum concludi, possibilem esse intensionem, quæ per gradus æquales fit; at quod de facto ita se res habeat, neutiquam eo conuinci. 37.

Oppones tertiò: si duo luminosa concurrant, vnumque in sphæra actiuitatis operentur; ambo certè in aliqua aeris parte intensionem lucem 38.

producent

producent, quàm si ibi alterum seorsim ab altero illuminaret: at ex eo quod duo luminosa prope se ponantur, neutrum eorum perfectiorem effectum producet, cum alterutrum alteri omnino extinsecum sit: ergo intensior lux eo ipso perfectior non est. Rursùs oppones quartò: & præcedens argumentum corroborabis. Si luminosum in opacum incidat, intensius quam antea operabitur, vt quidquid extensionis ei deperit, intensione lucis compensetur; at luminosum, eo quod in alicuius loci opacitatem incidat, perfectiorem quam antea lucem non producet: cur enim fortuitus ille euentus eius operationem perficiat? ergo intensior lux non est perfectior.

39. Ad prius tamen argumentum respondeo, negata eius minori: cum enim virtus omnis vnita fortior sit; quid mirum, si duo luminosa, cum in eadē quasi actiuitatis sphęra vniuntur, perfectius quā antea operentur? Sic etiam in opposita sentētia octo gradus caloris seu similes, seu dissimiles sint, subiectū suum ad formam substātialem ignis vltimo disponunt. Quod si quatuor illorum in vno subiecto, & alij quatuor in alio existerent, ad eam ita non disponerent: ergo iam octo gradus caloris coniuncti ad effectum perfectiorem dispositiuè concurrunt, quam si seiuncti, ac distantes essent: idem ergo de duobus luminosis dici potest, ac debet. Ad secundum argumentum similiter respondeo, non esse mirum, quod luminosum in opacum incidens intensiuè perfectius operetur quam antea: siquidem in tali euentu extensiuè imperfectius operatur quam antea, vt est exploratum: nec video cur fortuitus ille euentus sit sufficiens occasio huius prioris, & non possit ei priori occasionem præbere.

40. Oppones quintò: si gradus essent inæquales in perfectione, & posteriores prioribus perfectiores essent; hoc ipso & maiori gratia, & dignitate personæ operantis, eius merita cæteris paribus crescerent: consequens est absurdum: ergo, &c. Maior probatur: namque si quis iustus gratusve vt duo, aliusque iustus, gratusve vt sex opus aliquod bonitatis moralis exerceant, ac minus iusto in præmium sui operis tertius gradus gratiæ conferatur necesse quidem erit, vt magis iusto septimus gradus gratiæ conferatur, (aliquod enim augmentum gratiæ ei debetur, nullum autem septimo gradu minus esse pōtest:) at septimus gradus gratiæ est longè perfectior tertiò gratiæ gradu: ergo alteri maius præmium, quam alteri confertur: at non ob maiorem dignitatem operis, quam vtrobique æqualem esse supponimus: ergo solum ob maiorem dignitatem personæ operantis: ex hac igitur merita, & præmia crescunt.

41. Consequens autem minoris absurdum esse breuiter ostenditur: primò quia fieret, personam magis sanctam remissiuè operantem plus semper mereri, quam hominem minus sanctum intensione operantem. Si enim duobus gradibus gratiæ, quos hic antea habebat, centum gradus per modum præmij addantur; certè mille gradibus, quos ille antea habebat, saltem vnicus gratiæ adiicitur: millesimus autem primus gratiæ gradus cæteris omnibus superioribus perfectior est. Secundò, quia si merita possunt semel crescere & maiori gratia, certè & gratia consequenti crescent. Si enim iusto alicui præceptum diligendi Deum in instanti *A* imponatur, omnis eius iustitia, & gratia à dilectione Dei præcepto iniuncta dependet, velut à conditione sine qua non conseruaretur: quare est consequens dilectionem Dei; atque adeò hæc vel à nulla gratia; vel certè à gratia consequenti dignificabitur, magisque meritoria reddetur. Quod autem merita ex gratia consequenti crescere nequeant, videtur perspicuum: quia aliàs quiuis actus iusti esset magis, magisque in infinitum meritorius, atque innumerabiles gradus gratiæ obtineret: nam ratione gratiæ consequentis per modum præmij aliquid gratiæ amplius mereretur, & ratione etiam huius aliquid aliud, & sic absque vllo termino, vbi vnum gratiæ præmium alterius quasi meritum esset.

Ab hoc argumento Theologico breuiter quidem, prout nostri instituti ratio postulat, me expedio. Atque in primis eius minor à multis satis probabiliter negari solet. Ex quorum sententia ad primam eius probationem dico, hominem minus Sanctū tanta intensione operari interdum posse, vt meritum hominis sanctissimi non solum æquet; sed etiam superet, itavt si hic vnum gratiæ gradum supra millesimum mereatur, fiat vt ille decem, aut cētum pluresve supra millesimum, ipsumque millesimum supra anteriores, quos habuit, mereatur. Ad secundam probationem ex iisdem Authoribus dico: cum iustus præcepto diligendi Deum vrgetur, eius gratia & iustitia per accidens est consequens dilectionem Dei: cuius signum est, quia si præceptum per accidens ignoraret, aut tale præceptum positum non esset, seorsim à dilectione illa Dei pristina gratia, & iustitia eius hominis ei sarta tecta maneret; at gratia collata intuitu operis, & per modum præmij est gratia consequens per se, & non per accidens opus bonum: nisi enim præcederet opus bonū, in nullo euentu præmium gratiæ iusto conferretur: quocirca ex gratia consequēti per accidens dignificari potest meritum operantis; secus verò ex gratia consequenti per se: priorem autem dignificationem probant aduersarij: non verò posteriorem; ex qua sola processus in infinitum rectè sequi videtur. 42.

Maior etiam argumenti propositio negari potest. Ad eius probationem respondeo, gradus gratiæ non esse indiuisibiles, prout ab aduersariis falso supponitur, sed potius in infinitum diuisibiles: quare, cum iustus vt duo merito sui operis tertium gradum gratiæ obtinet, iustus vt sex æqualiter operans non meretur totum integrumque septimum gratiæ gradum, sed aliquas eius paucissimas partes: at plures secundi & imperfectiores gradus æquiualent fortasè paucis sexti, & perfectioris gradus, & ad æque claram, ac perfectam Dei visionem obtinendam deseruire possunt; haud aliter ac plures argenti partes paucioribus auri in ordine ad vsus humanos æquiualent: vnde vterque iustus inæqualiter talis, æqualiter tamen operans æquale præmium merebitur. In sentētia etiam constituente continuum omne ex solis indiuisibilibus finitis responderi potest, septimum gratiæ gradum, licet tertio perfectior sit, tamen non magis excedere sextum, quam tertius secundum excedit: cum ergo non nisi pro mensura excessus aliorum supra alios gratiæ gradus hominem magis sanctum denominent; in eo verò quo æquales sunt, eum magis non sanctificent; 43.

aliàs intenſio gratiæ per gradus æquales fieret: certè ſeptimus gradus gratiæ, quæ eſt eius indiuiſibilitas, totus & integer iuſto vt ſex collatus haud magis eius ſanctitatem promouebit, quàm ſanctitas iuſti vt duo æqualiter operantis per tertium gratiæ promouetur:ac proinde ambo æqualiter merebuntur. Summa eſt, quod præmium vtriuſque eſt ſolus exceſſus tertij, & ſeptimi gradus reſpectu aliorum ſuperiorum: cum ergo exceſſus vtriuſque gradus ſit æqualis, præmium etiam vtriuſque iuſti æquale erit.

CAPVT VII.

De intenſione actuum intellectus, & voluntatis abſque additione graduum?

44. ARbitror qualitates intentionales, cuiuſmodi ſunt actus intellectus, & voluntatis, abſque additione graduum intendi, & abſque eorundem detractione remitti: ſola videlicet actus imperfecti in alium indiuiſibilem perfectiorem; aut perfecti in alium minus perfectum mutatione. Hæc, quæ quinta, & vltima noſtræ ſententiæ pars eſt, hunc in modum probatur. Si actus voluntatis additione graduum intendi poſſet, etiam actus inefficax voluntatis poſſet reddi efficax additione partium ſimi[illegible]um, aut diſſimilium: conſequens eſt abſurdum: ergo & illud, ex quo ſequitur. Sequelam probo: quia calor inefficax ad ignem, additione graduum redditur efficax ad productionem ignis: ergo ſi actus voluntatis gra[d]uum etiam cap[a]x eſt de inefficaci ad efficacem migrare poterit. Conſequens autem abſurdum eſſe manifeſtè hoc argumento ſuadetur: ſiquidem actus inefficax odij v.g. quantauis additione partium non redditur incompoſſibilis cum amore efficaci circa idem obiectũ: ergo nec efficax: antecedens probatur: ſi quis haberet ex octo motiuis octo actus inefficaces odij, ſiue nolitionis, adhuc cum hic omnibus componi poſſet actus efficax amoris, aut volitionis circa idem obiectum, vt experimento conſtat in eo, qui aduerſus conſilia plurimorum, quæ nonnullam vim ei afferunt, rem tamen quam diſſuadent aggreditur: ergo à fortiori, eſto circa idem obiectum, idemque motiuum multiplicentur volitiones inefficaces, non obſtante ea multiplicitate ſemper erunt compoſſibiles cum amore efficaci eiuſdem obiecti.

45. Arguo ſecundò: quia ſi actus intellectus additione graduum intendi poſſet, actus obſcurus reddi poſſet clarus circa idem obiectum: conſequens eſt abſurdum ergo. Sequela probatur: quia lux remiſſa, & obſcura additione graduum peruenit ad claritatẽ lucis intẽſæ: at actus intellectus eſt quædam lux, & claritas intentionalis: ergo ſi graduum capax eſt, eorum acceſſione obſcuritatem cum claritate commutare poterit. Minor autem probatur: tum quia ſequeretur fidem alicuius myſterij poſſe fieri notitiam eius euidentem; quod tamen aperte repugnat, cum fides obſcuritatem eſſentialem habeat, *& argumentum rerum non apparentium* in ſcriptura definiatur: quocirca non magis fides in notitiam euidentem, quam animal rationale in irrationale tranſire poteſt: tum etiam quia actus naturalis additione partium nequit effici ſupernaturalis, vt nemo non dabit: idem igitur dicendum eſt de fide, & viſione beata: ſicvt enim actus naturalis & ſupernaturalis à diuerſis principijs oriuntur, & ad diuerſos ſtatus attinent: alter nimirum à principio ſupernaturali; alter à principio naturali: alter ad ſtatum gratiæ; alter ad ſtatum naturæ; ſic fides, & viſio Dei ita inſtitutæ ſunt, vt altera ad ſtatum viæ, altera ad ſtatum patriæ attineat: & vna a lumine fidei; alia verò à lumine gloriæ oriatur.

Arguo tertiò. Deus etiam obiectum creatum modo inefficaciter; modo remiſse, modo intensè amat: at non per additionem, aut detractionem graduum realiter diſtinctorum: idem ergo de voluntate creata dici poterit. Dices, ex eo quod Deus non diſcurrat ab vno actu ad alium inferri nequit, nos etiam diſcurſus expertes eſſe: ergo ſimiliter ex eo quod amor diuinus modo efficax, modò inefficax, modo maior, modo minor reſpectu alicuius obiecti ſit abſque additione, aut detractione graduum perperam infertur, id ipſum de actibus noſtræ voluntatis dicendum eſſe. Reſpondeo, imperfectionem diſcurſus abſque vllo diſcurſu vel ſola experientia in nobis compertam eſſe, cum tamen intenſio gradualis actuum noſtri intellectus, & voluntatis nulla experientia, ac nulla etiam ratione colligi poſſit: proinde, &c. 46.

Quapropter quartò & vltimò argumentor Rationes, quibus probari conſueuit, qualitates phyſicas additione graduum intendi, eorumque detractione remitti, in actibus intellectus nullam vim habent: huiuſmodi ergo multiplicitas graduum tanquam ſuperuacanea reijci debet. Antecedens probatur: namque in primis, quod ex intenſione qualitatis phyſicæ minimè graduali ſequitur, ſolem eſſe deſtructiuum lucis, & ignem caloris, id in intellectu, & voluntate inconueniens non eſt, ſed potius neceſſariũ: ſiquidem voluntas pro innata ſibi libertate modò actum aliquem producere, modò deſtruere poteſt: intellectus etiam ad productionem, & deſtructionem ſuorum actuum, tametſi liber non ſit, indifferens tamen eſt. Deinde quod ex intenſione caloris neutiquam graduali deducitur, calorem intenſum aquæ remitti non poſſe; videlicet quia calor remiſſus nec ab aqua, nec ab alia cauſa denuo produci poteſt: hoc, inquam, in intellectu, & voluntate non ſequitur: ſiquidem, cum voluntas remiſſius quam antea, amat, ipſa morem minus perfectum efficit, & intellectus etiam actum magis clarum cum minus claro commutare poteſt. Tandem, quamuis experientia nobis conſtet, alterationem intenſiuam, & continuam, nouumque calorem in ſubiecto abſque vlla interruptione ſemper produci, at quod nouos intelligendi, & amandi actus continuo producamus quonam experimento nobis conſtare poterit? cum inopia ſpirituum animalium exercitium intelligendi, & amandi crebro interrumpi faciat, &, ſi quando continuatur, non tam nouorum actuum productio, quam priorum conſeruatio continuata eſſe videtur. 47.

Et quidem maiorem claritatem actuum intellectus, quam nos eorum intenſionem ex communi antiquorum, & recentiorum Doctorum loquendi modo, appellauimus, haud fieri additione gradus ad gradum, ſed mutatione vnius cognitionis in aliam ſpecifice diuerſam, & perfectiorem tuentur nobiſcum Salas 1.2.tom.2. tract.10. diſput.1.ſect.2.num.4. & diſput.2.ſect.4.num.8. ac Pet. VVading. de Incarnat. diſput.6.dub 3.§.4. 48.

Quamuis

Quamuis autem hi Authores è contrario exiſtiment actus voluntatis gradualiter intendi, partiumque ſimilium, aut diſſimilium additione maiorem, magiſque efficacem propenſionem ad obiectum eos ſortiri: cæterùm hoc falſum eſſe conſtat, & ex dictis ſuprà, & exinde etiam quod nulla ab ipſis ſolida ratione probetur. Fauent item ex toto noſtræ ſententiæ de intenſione actuum intellectus & voluntatis Durandus, Gofredus, & alij, quos cap. primo retulimus.

CAPVT VII.

De intenſione per actionem reflexam.

49. Actio in directam, & reflexam diuidi conſueuit. Actio directa eſt, cuius terminus ab agente principali linea recta egreditur: reflexa verò eſt, cuius terminus eadem linea ad agens principale reuertitur. Dubitabis tamen primò, an actio reflexa qualitatem ſemper intendat; vel aliquoties eam duntaxat extendat, & ſi ea extenſio intenſionis ſpeciem præ ſe ferat? Sunt enim nonnulli, qui exiſtimant, lucem per reflexionem non intendi propriè, ſed ſolum extendi, quatenus corpuſcula opaca aëri intermixta per actionem verſus vnum tantum latus illuminantur & per actionem reflexam verſus aliud latus luminoſo obuerſum collucent. Verùm hæc opinio impugnatur, & actionem reflexam non minus quam directam intenſioni deſeruire poſſe ſuadetur; primò, quia calor per reflexionem intenditur, & non ſolùm extenditur, ſiquidem calor corpuſcula aëri intermixta penetrat, eaque verſus omne latus vniformiter difformiter calefacit: quare actio reflexa caloris cum non niſi in ſubiecto calido producit, ſicuti ad intenſionem oportet: cur ergo lux per actionem reflexam intendi nequeat? Dices, quia corpuſcula opaca calore directo, non verò luce directa penetrari poſſunt. Contra tamen: quia nubes ſatis denſæ, & compactæ luce penetrantur, atque ob id varios colores aſpectui obiiciunt: quî ergo fieri poterit, vt corpuſcula illa aëria, nubibus minus craſſa, opaca tamen, & luci omnino imperuia ſint? Deinde quamuis eiuſmodi corpuſcula per reflexionem extenſiuè tantum illuminari poſſint ob eorum opacitatem; cur aër ſuaptè natura diaphanus per actionem reflexam lucem non ſolùm extenſam, ſed etiam intenſam recipere nequeat? haud ſecus ac calor per reflexionem non ſolum extenditur, ſed etiam intenditur.

50. Secundò impugnatur ea opinio: quia iuxta eam ſi quis reſpiciat directè lucem, & retro luminoſum ſe collocet, non apparebit ei aër magis lucidus, cum datur reflexio lucis, quam ſi non daretur. Siquidem in eo euentu non videbit latera corpuſculorum ſibi obuerſa, ac per reflexionem denuo illuminata. Conſequens autem experientiæ repugnat. Tertiò tandem impugnatur ea opinio: quia ſpecies diuerſæ, & reflexæ eiuſdem obiecti in eodem ſubiecto videlicet in pupilla vel in aëre recipiuntur: ergo etiam lux directa, & reflexa in eodem ſubiecto ſuſcipientes, ſicut ad intenſionem oportet.

51. Dubitabis ſecundò, cum lucerna v.g. in locum opacum incidit, à quonam agente tunc reflexio lucis producatur? Aliqui enim à ſola lucerna: aliis à ſola luce directa per aëra ſparſa, & nonnulli à ſola luce directa in ſuperficie parietis refracta eam produci exiſtimant. Ego vero nullam ex his cauſis à productione lucis reflexæ arcendam eſſe arbitror. Ea namque cauſa lucem reflexam intendit, quæ ab eius extenſione per actionem directam impeditur: actio enim reflexa, & intéſio eam terminans ad id à natura prouiſa eſt, vt damnum actionis directæ & extenſionis compenſet: vnde ei agenti aſſignanda eſt, cui corpus obuium damnoſum fuit: at lucerna, & lux aëris intermedij, necnon lux in extima parietis planitie ſupernatans ſublato corporis opaci impedimento lucem extenderent, & actionem directam magis proferrent: igitur omnes hæ cauſæ reflectunt, reflexamque intendunt.

Obiicies primò: nequit eſſe eadem cauſa lucis directæ & reflexæ; ſed lucerna eſt cauſa lucis directæ: non ergo reflexæ. Maior probatur: quia cum pila ad parietem impellitur, & à pariete repellitur, non eſt eadem cauſa impulſus reflexi, & impulſus directi: ſed alter eſt à proiiciente pilam: alter verò à pariete: ergo ſimiliter, &c. Reſpondeo: impulſus directus, & reflexus ſunt contrarij, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe abigunt, illudque in diuerſas oppoſitaſque partes verſant: quare non eſt mirum, quod non ſit eadem vtriuſque cauſa, ſicut frigoris, & caloris eadem non eſt cauſa. Adde, quod proiiciens pilam nec ſimul cum directo impulſu reflexum etiam, & contrarium in eam imprimere poteſt; aliàs pila in contrarias partes ſimul ageretur; nec etiam poſt impulſum directum producere poteſt reflexum: quia tunc à pila diſtat, eamque non contingit. Hæ autem rationes in luce directa, & reflexa non procedunt, vtpote quæ contrariæ non ſunt; ſed potiùs in eodem ſubiecto cohærent, quæque etiam in eo à qualitate impulſus differunt, quod ſine contactu, & indiſtantia à cauſa ſua produci poſſint. 52.

Obiicies ſecundò: nullum agens ſe ipſum intendere poteſt: at, ſi lux reflexa aëris ab eiuſdem luce directa produceretur, lux directa ſeipſam intenderet. Reſpódeo: nullum agens ſe ipſum intendere poteſt, per actionem directam: vel quia aliàs nulla daretur intenſionis ſphæra, nulluſque terminus, vt ſuperius hoc ipſo tractatu oſtenſum manet: at per reflexionem quæuis qualitas ſeipſam intendere poteſt; quia, eſto ſe ipſam ita intendat talis intenſionis ſphæra optima ratione præſcribi poterit: nimirum ſi qualitas illa per actionem reflexam totidem gradus intenſionis in ſe producat, quot per actionem directam extenderet, ſi non eſſet impedita. 53.

Obiicies tertiò: ſimile non agit in ſimile: at lux, per ſuperficiem parietis diffuſa, eſt ſimilis luci in aëre exiſtenti, vel quod magis refert, ea remiſſior eſt, vtpote quæ à lucerna magis diſtat: igitur in lucem aëris per reflexionem agere, eamve intendere nequibit. Reſpondeo, in primis ſimile agere poſſe in ſimile per reflexionem, eſto directe nequeat, vt paulo ſupra aiebam. Deinde lucem directam in ſuperficie parietis eminentem eſſe magis remiſſam luce aëris, eo quod magis diſtet ab agente principali: cæterùm lucem parietis tam directam, quam reflexam eſſe proculdubio intenſiorem luce directa vicini aëris, ac proinde in illam agere, eamque intendere poſſe. 54.

CAPVT VIII.

De intensione per antiperistasim.

55. INtensio diuidi solet, in eam, quæ fit per antiperistasim, & in eam, quæ seorsim ab illa exercetur. Porrò qualitas aliqua per antiperistasim, siue circumobsistentiam producta, & intensior facta, aut est connaturalis subiecto, vt cum æstate calidissimis solibus omnia vstulante, aquæ tamen fontium, ac puteorum frigidiores redduntur: aut huiusmodi qualitas subiecto suo præternaturalis est, vt cum eædem aquæ, hyemali frigore vndique obsessæ tepesiunt, & calorem concipiunt. Prior intensio qualitatis est ab intrinseco: quia, cum frigiditas aquæ ad sui conseruationem naturalem quandam inclinationem habet, non est mirum, quod qualitate contraria, calore scilicet, circumcirca oppugnata, hoc ipso se se intendat, & crescente causa sui interitus, arma ad se tuendam sibi prouideat, nouosque frigiditatis gradus in societatem certaminis ac periculi adsciscat. Posterior vero intensio est ab extrinseco: quia interiores telluris partes hyemali frigore compressa exhalationes calidas poris suis inclusas exprimunt, & in aquas fontanas, atque putcales effundunt.

56. Hæc quamuis ita communiter explicari soleant: aliter tamen ab aliquibus explicantur. Quod etiam ad priorem antiperistasim attinet, Marsilius 1. de generat. quæst. 18. Venetus, & alij docent, aquas subterraneas æstiuo tempore supra modum frigescere, non quod præuia earum, ac natiua frigiditas se se immediatè augeat, & intendat, sed quod species intentionales vsque ad circunstans contrarium, ambiensque calidum emittat, quæ ab eo reuerberatæ, & ad subiectum, vnde exeunt, reuersæ vberiorem illi frigiditatem iniiciunt. Contra tamen arguo: quia: vt species impressa hominis hominem non producit, non conspicio, quî fieri possit, vt species frigiditatis frigiditatem producat: præsertim, cum vnaquæque species ad obiecti sui repræsentationem, non verò effectionem primario instituta sit. Secundò quia falsò supponitur, species impressas frigiditatis ab ea in distans effundi: aliàs aquam frigidam à nobis procul positam sentire possemus.

57. Quod vero attinet ad posteriorem antiperistasim, non pauci cum Galeno lib. 3. de simpl. medicamentis cap. 3. docent, aquam puteorum, ac fontium brumali tempore reipsa calidissimam non esse; esto ob frigus sensiterij valdè calida nobis appareat: haud aliter ac in thermis è côtrario vsuuenit, vbi si quis aquam tepidam ac modicè calidam baisio illatam tangat, eam frigidam arbitrabitur. Contra tamen argumentor: quia si quis valdè calidus existens aquas subterraneas tangat, calidas eas experietur: at nôn ob frigus sensiterij: ergo ob realem, & veram frigiditatem ipsarum aquarum. Adde, quod eiusmodi aquæ hyemali tempore fumant, calidumque halitum, ac vaporem expirant: quod, nisi re ipsa nimis calescerent, fieri non posset.

58. Alij verò admittunt, aquas subterraneas brumali tempore reipsa supra modum calefieri, non tamen ab extrinseco, sicut nos supra edocuimus; sed ab intrinseco: eò videlicet quod calor valde remissus earum aquarum sese intendat, nouosque caloris gradus producat: haud aliter ac earum frigiditas æstiuo tempore per antiperistasim se se intendit. In contrarium tamen est, quod aqua summè frigida, ac proinde omnis caloris expers hyemali tempore paulatim incalescit, summoque illo frigiditatis gradu deficitur: at non vi alicuius caloris remissi, cum nullus præcesserit. Deinde, esto calor aliquis remissus in aqua præcederet, non esset cur ille se per antiperistasim intenderet: frigiditas enim excellens, cui in eodem subiecto commixtus est, eius vim retunderet, maiusque ad intensionem, suique augmentum ius, quam calor haberet.

CAPVT IX.

De intensione per reactionem.

AGentia naturalia qualitates intensas non solum agere, sed etiam redigere tum plerorumque philosophorum consensus, tum etiam ipsa experientia suadet: vt enim aliis exemplis supersedeam, si quis lapidem frigidum apprehendat manu, & manus sensim frigescet, & lapis incalescet. Qui tamen oppositum tuentur, opponunt primò. Calidum, & frigidum aut sunt æqualis intensionis, aut inæqualis? si æqualis, neutrum qualitate sua alterum ex toto aut ex parte priuabit: quemadmodum, si duo homines æqualium virium in porta aliqua concurrant, & vnus ingredi, alius egredi nitatur; neuter alterum loco deiiciet: at si calidum, & frigidum reagerent alterutrum qualitatis suæ diminutionem ab altero pateretur. Quod si sint inæqualis intensionis, solum illud agens, quod intensiori ac fortiori qualitate præditum fuerit, in alterum aget, vt per se constat, & communis illa parœmia significat: *Actio non procedit nisi à proportione maioris inæqualitatis.* 59.

Respondeo tamen, siue agentia contraria æqualia sint, seu inæqualia, reactionis capacia esse. Exemplum autem duorum de loco congredientium parum vrget: siquidem tunc etiam datur reactio: & quamuis neuter alterum de loco deturbet, tamen per mutuum, & contrarium impulsum vnus alium priuat illo impulsu, quo se in alterius locum propellit. Proloquium verò oppositum non de contrariis; sed de similibus procedit; eiusque sensus est, fieri non posse, vt cum duo sunt omnino similia in aliqua qualitate, in eaque nullam habent inæqualitatem, alterum tamen in alterum agat, atque illud intendat. 60.

Opponunt secundò: cum ignis verbi gratia lignum calefacit vt octo illudque ad formam ignis vltimo disponit, non potest lignum in eo instanti reagere in ignem, eumve infrigidare, & vi frigoris eius calorem imminuere: alias ignis non esset summe calidus siue calidus vt octo ac proinde ligno calorem vt octo impertire non posset. Respondeo etsi reactio in principio congressus detur, non tamen semper durat: quare, cum 61.

quis

qui lapidem frigidum manu aprehendit, reactio tandem aliquando cessat, & manum nostram amplius non frigesieri experimur: vnde toto eo tempore, quo durat reactio, & repassio inter lignum, & ignem, ignis lignum calefacere nequibit, sicut argumento facto conuincitur. Cæterùm cùm cessat reactio, & lignum igni tandem succumbit, tunc non erit cur ignis calorem vt octo in lignum imprimere nequeat.

62. Opponunt vlterius: si ignis accendatur in vertice alicuius montis niue cooperti; sanè inter niuem & ignem ea parte qua se contingunt non poterit dari reactio: alias vna eademque pars ignis summum calorem, & simul aliquem frigoris gradum habebit: hunc videlicet per reactionem ignis: illum autem, vi aliarum partium ignis, quæ non est cur in eodem subiecto tantundem caloris producat, quantum frigoris in eo nix continua producit. Respondeo: cum ignis per reactionem nimis aliquantulum frigescit, & vltimo caloris gradu deiicitur, in eodem instanti accipere non posse à reliquis partibus ignis eundem vltimum caloris gradum, quem amisit: alias eum simul haberet, & non haberet: quare non nisi in instanti sequenti ignis potest vincere niuem, & partem ab ea frigefactam ad suum calorem restituere.

CAPVT X.

De intensione quatenus resistentiæ obnoxia?

63. RESistentia qualitatibus intensi à se inuicem fieri solita duplex est, positiua nimirum ac negatiua: resistentia positiua cum reactione supra explicata coincidit, & est, qua passum impressione qualitatis contrariæ se ab agente tuetur, vt cum calida frigidis, humida siccis remittuntur, resistentia negatiua est, qua passum absque vllius qualitatis productione agenti obsistit: qua ratione, si cælum formaliter frigidum non est, ab igne elementari se se defendit. Prior resistentia à nullo non admittitur: posterior verò, resistentia ab aliquibus negata præsertim in substantiis sublunaribus hunc tamen in modum probatur: cum calidum, & frigidum applicantur, non semper durat vtrinque reactio, & repassio; sed aliquando cessat: tum videlicet, cum vna qualitas nimis augetur, altera verò nimis diminuitur aut absolutè, aut respectu subiecti, cui debita est: ergo post aliquod spatium temporis nec calidum in frigidum, nec è contra aliquid operatur: tunc autem vtrumuis alteri resistit; propterea enim ab altero nihil patitur, quia ei resistit; at alterutrum alteri non resistit per resistentiam positiuam in actione positam: ergo per solam resistentiam negatiuam, siue per quandam exigentiam negatiuam, qua alterum ab altero nihil amplius pati postulat.

64. Rursus cum calidum vt septem, & frigidum vt septem opponuntur, & in instanti *B* sequenti alterum ab altero vnum gradum frigiditatis, vnumque etiam caloris accipit; idcirco cum solum, & non plures accipit, quia pro priori naturæ resistit alterutrum contrario suo: at non dum per resistentiam positiuam: ergo per solam resistentiam negatiuam: maior conspicua est: minor suadetur quia pro illo priori calidum non producit in contrario suo calorem; sed solùm pro posteriori signo naturæ, in quo ab eo frigiditatem recipit: at productio caloris est resistentia positiua: ergo pro illo priori nulla datur resistentia positiua: proxima maior probatur. namque si calidum prius natura calorem ageret in contrario suo, quam frigiditatem ab ea repateretur, parique ratione frigidum prius natura produceret frigiditatem in subiecto calido, quam ab eo calorem reciperet, productio caloris, ac productio frigoris mutuò, ac vicissim se natura producerent: alterutra enim productio est reactio, & alterutra est repassio: vnde si reactio est prior repassione à se distincta, sane alterutra productio alia prior natura erit.

Tertio ab aliquibus eademmet resistentia probatur: quia ferrum cultro resistit, ne ab eo scindatur: at non per impressionem alicuius qualitatis contrariæ: ferrum enim ferro contrarium non est, nullumque simile in aliud simile qualitates destructiuas imprimit: ergo ferrum cultro non positiuè; sed negatiuè resistit. Hoc argumentum, quamuis probabile sit, probabile tamen est, ferrum cultro imprimere impulsum contrarium, quo eius aciem retundat, atque a se auertat: haud aliter ac pila à pariete quantumlibet immota repellitur. 65.

Porrò autem hæc resistentia negatiua in aliquo rerum ordine efficere potest, vt subiectum in fine vnius horæ verbi gratia aliquid ab agente patiatur, à quo in toto spatio antecedenti nihil omnino perpessum fuit. Ratio est, quia etsi virtus agentis in quouis instanti eius spatij eadem sit, nullumque augmentum recipiat, parique ratione resistentia negatiua passi ab eius entitate, & exigentia indistincta, semper eadem sit: cæterùm nec agens est potens in illud passum, nec passum resistit ei agenti pro omni & quouis instanti eius spatij, sed tantum pro aliquibus. Sic materia in instanti, quo habet vnam formam, aliam etiam ad quam magis disposita est, postulat; non tamen pro eo instanti; sed pro alio. Sic etiam volitio Dei efficax terminata ad existentiam Angeli in quouis instanti, non tamen pro quouis eam decernit, atque efficaciter producit. Quamuis autem huiusmodi resistentia negatiua possibilis sit, eam tamen actu dari neutiquam crediderim, quin potius cum Themistio lib. 7. physic. & aliis probabilius arbitror, lapidem positum supra alterem, etsi eum continuò non frangat, eum tamen ad fractionem per qualitates contrarias disponere: & stillas, quæ assiduo casu excauant lapidem continuò disponere ad scissionem, etsi eum continuò non scindant, neque singulis stillicidiis seorsim sua tamenta respondeant. 66.

* * *

TRACTATVS III.

De motu corporis naturalis à minori ad maiorem substantiam; aut è contrario, siue de augmentatione, & diminutione.

CAPVT PRIMVM.

Augmentationis quidditas; à diminutione, & cæteris motibus discrimen? & an fiat tota simul, vel potius successiue & continue?

1\. AVGMENTATIO est *motus à minori ad maiorem substantiam*, vt cum ignis è paruo in magnum adolescit: aut puer ad virilem magnitudinem excrescit. Per *motum*, augmentatio cum prima generatione, alioque quouis motu conuenit: per particulam illam, *à minori ad maiorem*, differt à diminutione quæ potius è contrario est a maiori ad minorem substantiam: necnon etiam à conuersione, quæ non est a minori ad maiorem substantiam, sed ab vna substantia ad aliam omnino diuersam. Per *substantiam* differt à rarefactione, & intensione, quarum altera ad qualitatem terminatur.

2\. Porro augmentatio, duntaxat quatenus est ex se, siue, vt aiunt, per se loquendo, à minori ad maiorem substantiam moueri debet: per accidens enim fieri potest, vt vi augmentationis res non à minori ad maiorem; sed è contrario à maiori ad minorem substantiam moueatur: vt cum senex, aut æger augmentantur vi nutritionis, quin tamen in maiorem substantiam crescant; sed potius continuo ab ea decrescant: decrementum tamen id non oritur à motu quo augmentantur, nutriunturque, nec in eum refundi debet; sed respectu eius per accidens se habet, oriturque à senectute vel ægritudine, quæ in causa sunt, vt viuens plus substantiæ amittat, quàm per augmentationem denuo acquirit, & non tam à minori ad maiorem substantiam gradiatur, quàm à maiori ad minorem regrediatur.

3\. Augmentatio trifariam euenire potest: primo, ita vt ad solam vnionem continuatiuam, inter substantiam pristinam, & substantiam de nouo acquisitam terminetur, vt cum duæ aquæ confunduntur, & permiscentur. Secundo, ita vt ad vnionem inter duas illas substantias, & insuper ad vnionem formæ de nouo acquisitæ cum eius materia terminetur, vt per nutritionem, animæ rationalis vnio cum materia per nutritionem comparata producitur. Tertiò, ita vt ad vnionem formæ de nouo acquisitæ cum eius materiæ, necnon entitatem ipsius formæ terminetur, vt cum per nutritionem equi, si eius anima diuisibilis est, non solùm vnio continuatiuæ substantiæ de nouo acquisitæ, verum etiam forma partialis equi, nec non eius vnio essentialis cum materia alimenti producitur. Quanquam autem augmentatio triplici illo modo vsurpari soleat; cæterum haud rarò dicitur augmentatio solo priori modo: secundo verò, & tertio modo non tam augmentatio, quàm ag generatio dici consueuit. Quibus constitutis.

Censeo, augmentationem fieri successiue, & continue: ita D. Thomas 3.p. q. 33. art. 1. ibi: *similiter & tertium oportet esse successiuum: tum, quia augmentum non est sine motu locali: tum etiam, quia procedit ex virtute animæ, iam corpore formato operantis, quæ non operatur nisi in tempore.* Quibus verbis asserit, augmentationem corporis Christi in vtero materno fuisse successiuam: quod autem ea successio continua fuerit, & non interrupta, & instantanea, sicuti D. Thomam explicat Hurtadus, perspicuum est: quia si augmentatio illa continua non fuisset, neque etiam in tempore fuisset, cum plura instantia discreta tempus non constituant. Id ipsum docet Gregorius in 1 dist. 14. quæst. 2. art. 1. Burleus lib. 3. physicor. ad text. 6. Scotus lib 5 physicor. q 3. art. 2. Ianduņus lib 8 q. 2. Amadeus. 1. de generat. q. 1. art. 1. Iauellus de generat tract. 1. cap 3. Marsilius quæst. 14 Saxonia quæst. 13. Collegium Conimb. 1. de generat. cap 5 q. 16 art. 2. P. Rubius ibidem. tract. de augment. quæst. 3. num. 14. 4.

Probatur primò authoritate Aristotelis 5. Metaphs. cap. 18 ibi: *alia verò vt motus, & tempus* (subaudi quanta dicuntur) *Hæc enim, & quanta quædam continua dicuntur, quia illa diuisibilia sunt, quorum hæc sunt affectiones.* Quibus verbis docet, continuum esse proprietatem motus corporei, haud secus, ac continuitas & diuisibilitas est affectio eius, quod ita mouetur. At augmentatio est motus: ergo continua esse debet. Deinde, motum (puta corporeum) & tempus quoad continuitatem æquiparat: at omne tempus est continuum: ergo & omnis motus corporeus, qui ab Aristotele solus appellatur motus, censeri debet continuus. 5.

Probatur secundo: ignis verbi gratia sese augmentans non insinuat formam suam substantialem simul, & semel in aliquam determinatam partem materiæ, quæ sibi accrescat: ergo eam in quamuis materiæ partem successiue, & continue introducit: consequentia perspicua est: quia si augmentatio, aut quod perinde est, aggeneratio ignis, continua non esset, maximè, quia fieret simul, & in instanti: vnum autem instans alteri immediatum, & continuum esse non potest: cum ergo in instanti simul vel non fiat, sane continua esse debet. Antecedens probatur: quia ignis in materia per augmentationem comparanda agit vniformiter difformiter: hoc est, prius in propiori parte, & posterius in remotiori, intensiusque in illa, quàm in hac, vt omnium agentium, ipsiusque ignis experientia compertissimum est: ergo assignata quauis parte materiæ per augmentationem comparandæ, ignis prius, & intensius in vna eius parte, quàm in alia operatur, atque adeò eam totam simul vltimo non disponit, prout oportet ad simultaneam introductionem formæ in totam illam: igitur continuè, & successiue formam ignis in eam imprimit, & non simul, sicuti aduersarij nituntur. 6.

Probatur tertiò: quia non est potior ratio, cur generatio ignis sit continua, quàm eius aggeneratio, siue, augmentatio: at generatio ignis continua, & successiua est: ergo & eius augmentatio. 7.

tio. Maior in propatulo est, & à nemine non conceditur: minor suadetur, quia si ignis prima generatio non continua, & successiua, sed simultanea, & subita esset, maximè, quia ignis certam aliquam, & determinatam portionem materiæ sibi præstitueret; in qua, & non minori naturaliter introduci non posset: quæ portio materiæ ob id minimum naturale appellari consueuit: at hæc ratio nulla est: ergo. Minor probatur: quia sicut ignis maximum naturale non sortitur, idest, adeo magnus esse non potest, vt naturaliter maior adiuncto etiam pabulo, esse nequeat: ita similiter non est, cui per se loquendo minimum naturale sortiatur, curve seorsim à contrariis signata quauis materiæ parte in alia minori produci, & conseruari non possit.

8. Deinde: esto ignis minimum naturale sortiatur, id neutiquam arguit, aut potest, cum simul produci debere; sed satis erit, vt nunquam existere possit, quin certam quandam, ac determinatam magnitudinem sortiatur: esto eam non simul, sed successiuè sortiatur; haud secus, ac lapis per montis decliue proiectus nequit descendere aliquantulum, quin certam, ac determinatam spatij magnitudinem deorsum conficiat. Ob id tamen necesse non est, vt per totum illud spatium simul, & non continuo, & successiuè descendat.

9. Probatur quartò: quia augmentatio, quæ fit per nutritionem, est continua, & successiua: igitur idem de quauis alia dicendum est: antecedens probatur: quia si nutritio non esset continua, & successiua, maximè quia fieret per minima in diuersis instantibus; formáque substantialis hominis verbi gratia nutritionem effectura non posset prius vnam partem minimi subire, quam aliam: ac proinde totum simul subire deberet: at hoc falsum est: ergo. Minor suadetur: quia idcirco forma substantialis, nimirum anima rationalis, prius vnam partem minimi naturalis (quod, iuxta Aristotelem, & Beatum Thomam magnitudinem lapis non excedit) quàm aliam subire nequit, sed per vniuersum illud simul, semelque in prima hominis generatione subire debet; quia forma vitalis, qualis est anima, nequit per se cõsistere nisi in certa, ac determinata materiæ portione; ea nimirum, quæ ad suas functiones exercendas sufficiens sit: at hæc ratio in nutritione hominis non militat; siquidem portio materiæ alimentalis, quantumuis exigua sit, cum per nutritionem materiæ præcedenti adiungatur, ad functiones animæ exercendas, quoad eius est, sufficit: igitur non est, cur anima hominis in nutritione minimum aliquod naturale sibi præscribat, in quod totum simul introducatur.

10. Probatur quintò: in augmentatione hominis anima rationalis extenditur ad maiorem locum, quàm antea occupabat, vt cernere est in puero in virum crescente: at ea extensio in instanti fieri nequit, sed potius continuè, & in tempore: ergo etiam augmentatio hominis cum ea coniuncta non in instanti, sed continuè, atque in tempore fieri debet. Maior perspicua est: minor suadetur, quia animam rationalem ad maiorem locum protendi, quàm antea occupauerat, est retento pristino loco nouum potiri: at nequit pristino loco retento nouum potiri, nisi continuè, & in tempore: plus enim est retento pristino loco nouum potiri, quam pristino loco omisso, nouum occupare: anima autem nequit, amisso pristino loco, nouum potiri, nisi continuo, & in tempore: alias localiter in instanti, & non continuo, & in tempore posset moueri, quod manifestè falsum est: ergo à fortiori retento pristino loco nouum occupare non potest in instanti, sed potius continuo, & in tempore.

CAPVT II.

Soluuntur argumenta quædam aduersus nostram, & veriorem sententiam.

Oppositam sententiam tuentur Scotus in 4 11.
dist. 44. quæst. 5. Capreolus in 1. dist. 17. quæst. 2. art. 2. Auerroes lib. 3. Physicor. comment. 8. Albertus 8. Physicor text. 13. Soncinas 8 Metaphysicæ quæst. 22. Ferrariensis, Pomponatius, Thomas G[illegible], Toletus, Hurtadus, Arriaga, aliique complures, quos referre supervacat. Arguunt primo: tunc introducitur forma substantialis per augmentationem, cum materia ad eam vltimo disposita est: at vltima dispositio ad formam substantialem in instanti & simul producitur: ergo ipsa forma substantialis simul, atque in instanti in materiam vi augmentationis introducitur: cum ergo nullum instans alteri immediatum, continuúmque sit, augmentatio continua esse nequibit. Maior certior est, quàm vt probatione indigeat: minor suadetur: quia in continuis non datur primum, & vltimum, nisi ratione indiuisibilium. Vltima ergo dispositio, quatenus vltima, in indiuisibili sita erit: cum ergo indiuisibile non possit produci, nisi in instanti, & simul, vt omnibus exploratum est: sanè vltima dispositio ad formam substantialem, quatenus talem, non nisi simul, atque in instanti fieri potest.

Huic argumento responderi potest primò; in 12.
continuo primum, & vltimum duplex esse; aliud à partibus continui indistinctis ad earumque diuisibilitatem diuisibile; qua ratione, si à ligno vnius palmi verbi gratia omnia indiuisibilia abscinderentur, adhuc illud vi partium remanentium primum, & vltimum haberet; & neutra ex parte in infinitum abiret: aliud verò à partibus continui distinctæ, & in indiuisibilibus situm, vti suprà lib. 3. tract. 4. cap. 3. & 4. exposuimus. Tunc ergo introducitur per augmentationem forma substantialis, cum producitur dispositio vltima ad illam; vltima, inquam, intrinsecè, & ratione partium ipsius dispositionis continuæ: non verò cum producitur ea dispositio vt vltima extrinsecè & ratione indiuisibilium à se distinctorum: cum igitur fiat in tempore, & non in instanti vltima dispositio ad formam priori modo; sane introductio formæ in tempore, & non in instanti fiet, quantumcúmque vltimam dispositio ad formam posteriori modo instantanea, & subita sit. Secundo probabiliter responderi potest; formam substantialem per augmentationem, aliumve motum non introduci in materiam, cum vltimo disponitur, sed immediatè post: cum igitur post instantaneam productionem vltimæ dispositionis tempus sequatur, sanè augmentatio in tempore fiet. Hæc tamen doctrina ita intelligenda non est, vt vltima dispositio, cum non existit,

ad formam disponat: quia post primam, instantaneam que sui productionem non perit, sed conseruatur, & prout conseruata primam formæ productionem in tempore comitatur.

13. Arguunt secundò: augmentatio vel est productio vnionis materiæ de nouo acquisitæ cum pristina materia, vel si pro productione formæ de nouo acquisitæ sumatur, certe productionem vnionis continuatiuæ nuper propositam concomitatur: at productio eius vnionis continuatiuæ est interrupta, ac discreta, & non continua: ergo idem de augmentatione dicendum est. Maior in aperto est: minor suadetur: quia vnio continuatiua in indiuisibili sita est: at productio cuiusque indiuisibilis discreta, & interrupta esse debet, non verò continua; cum ea productio in instanti necessario esse debeat, vnum verò instans alteri continuum esse nequeat. Respondeo primò; vnionem continuatiuam in indiuisibilibus sitam non esse, vt suprà citato lib. 3. cap. 3. & 4. ostendi. Respondeo secundo; vnam partem corporis alteri vniri, & continuari per superficies, si, vt aduersarij nituntur, indiuisibilia continuatiua admittenda sunt: superficies autem versus longitudinem, & latitudinem diuisibilis est: quod satis superque est, vt eius productio diuisibilis, & continua esse possit: ac per consequens augmentatio in ea productione sita, vel certè cum ea coniuncta diuisibilis, & continua esse poterit.

14. Arguunt tertiò: cum animal vi caloris naturalis substantiam alimenti depascitur, tandem deuenire necesse est ad aliquam partem alimenti, in qua pro nullo instanti, aut spatio temporis forma substantialis alimenti conseruari possit: igitur subito, simulque ab ea alimenti parte, eius forma expellitur, & forma viuentis per aggenerationem introducitur: ac proinde ea aggeneratio continua, & successiua esse non poterit. Respondeo: nulla pars alimenti adeo exigua esse potest, quin in ea pro tantillo tempore forma alimenti conseruari possit. Cæterùm, spatium illud temporis ad conseruationem formæ alimentaris sufficiens, adeò exiguum est, vt imperceptibile sit: idque satis est, vt particula materiæ, in qua forma alimenti tamdiu conseruari potest, & non diutius appellari possit, & debeat nimirum naturale. Deinde respondeo, me neutiquam inficiari augmentationem per accidens interdum interrumpi, vel ratione contrarij alicuius existentis: vel si mauis, ob exiguitatem passi applicati, quæ ea sit, vt destructio pristinæ formæ, & aggeneratio formæ nouæ subita, & instantanea sit; atque adeo continuitatis incapax esse debeat. Quod ergo tantum contendo est augmentationem per se loquendo esse successiuam, & continuam: huius autem contrarium falsitatis non euincitur argumento facto, vti intuenti constabit.

15. Arguunt quartò: si qua ratione augmentatio continua, & successiua esse deberet, maximè quia agentia omnia naturalia agere debent vniformiter: at hoc est falsum: ergo. Maior nostra est: minor probatur primò: quia Sol intensius speculum, quàm aërem intermedium illustrat: quod si lux in speculo refracta non intensiuè, sed extensiue maior alicui videatur; certè negari nequit, solem intensius illuminare lunam, aliaque sydera, quæ ab eo lucem mutuantur quàm partes cœli propinquiores Soli. Secundò: quia edito alicubi fragore, qui prope consistunt in certa aliqua distantia, simul cum audiunt: ergo quia fragor ille in certa aliqua distantia simul species sui diffundit: ergo non vniformiter difformiter, siue, quod perinde non est, citius in parte propiori, quàm remotiori. Tertiò: quia si Sol in quauis parte spatij quo magis ea à se distaret, eo magis in ea lucẽ suam remitteret: sanè lux Solis in telluris superficie remississima esset: siquidem partes spatij Solem, telluremque interpositæ infinitæ sunt: lux ergo vbi telluris superficiem lambit, infinite remittitur: at hoc experientiæ repugnat, cum lux etiam prope telluris superficiem intensissima sæpè sit, eáque, quæ valentissimam aciem verberet, atque perstringat.

Verum, hæc non vrgent. Ad primum respondeò; per accidens quidem ob dispositionem peculiarem passi euenire quandoque posse, vt agens intensius in distito, quam in propinquo operetur, & vniformitatem cum difformitate non coniungat: & hoc solum, & non aliud prima ratio numeri superioris euincit. Cæterùm per se loquendo: nullum agens naturale est, quod in operando vniforme, ac difforme non sit; quod satis est, vt per se loquendo augmentatio continua sit, vti suprà argumentabar. Ad secundam rationem respondeo: in tota aliqua distantia simul auditur fragor aliquis, eiusque species intentionales simul diffunduntur, eo quod contrario careant: ex quo quia inferat, ea agentia, quæ in operando alicuius contrarij luctam patiuntur (de quibus solis quod ad præsens attinet, nobis sermo est) ea, inquam, simul in aliqua certa distantia operari, & non potius, citiusve in ea parte passi, spatiive, quæ iis propior est? Aut dic: in quauis distantia ab edito fragore eum non simul, sed successiuè audiri. Cæterum, distantiam inter eum, qui prius, eúmque qui posterius audit, esse imperceptibilem, ac proinde eam, quæ nulla esse videatur: equidem mirum non est, quod ea distantia percipi nequeat, cum distantia cœli, & alicuius cacuminis à longè visi, nullo modo à visu percipiatur. 16.

Ad tertium respondeo: Calor feruentis aquæ amoto igne decrescit, & remittitur; & quamuis breuissimo temporis spatio, ictu oculi verbi gratia, illud decrementum, siue remissio duret, tamen per infinitas temporis partes durat: at hoc non obstante transacto eo breuissimo temporis spatio, ictu oculi verbi gratia calor intensissimus manet: cur ergo lux in superficie terræ intensissima esse nequeat, quantumlibet post infinitas spatij partes transactas, infinitam remissionem, iacturamque passa sit? Ratio vtriusque est, quia licèt lux verbi gratia superficiem telluris lambens infinitè minus intensa sit, quàm lux immediata Soli: cæterum tota ea infinitas est secundum quid, atque adeo cum absoluta eius intensione non repugnat. Quod autem excessus finitus, quo altera alteram superat, maximus sit, & per tot gradus, quot nemo ferè in numerum redigere possit: quod, inquam, id, quod argumentum conuincit, hic excessus huiusmodi sit, non arguit lucem in telluris superficie existentem, eique affusam non esse valdè intensam, sed duntaxat lucem Soli vicinam incomparabiliter maioris esse intensionis. 17.

CAPVT

CAPVT III.

Solutio alterius argumenti: vbi an alteratio sit continua?

18. ARguunt quintò: alteratio continua non est: ergo nec augmentatio. Consequentia perspicua est: tum ab æqualitate rationis, tum etiam quia alteratio cum augmentatione coniuncta est, ita vt dum vna pars corporis per augmentationem comparatur, alia eius pars alteretur, vt experientia testis est. Antecedens verò probatur primo: quia si ignis trabem prope se positam continuè alteraret, ac calefaceret, sanè in ictu oculi totam illam calefaceret, omnésque eius superficies penetraret; siquidem in ictu oculi prope infinita sunt instantia: quare si quouis instanti aliquam trabis superficiem calefacit, sanè in ictu oculi nulla trabis superficies non calefacta manebit.

19. Secundò probatur idem antecedens: quia species soni per totam distantiam spatij, per quam sonus audiri potest, successiuè diffunduntur: at ea successio continua non est, sed morulis interrupta: ergo idem de quauis alia alteratione dicendum est. Maior, minórque probantur: quia qui fabro prope adstat, simul mallei flagellum conspicit, & sonum audit: qui verò longè abest, prius ictum videt, quàm sonitum audiat: ergo quia species auditiuæ successiuè diffunduntur: cum autem in certa aliqua distantia simul, & in instanti diffundantur, in ea nimirum, in qua sonus simul auditur, instansque instanti non sit immediatum, aut continuum; sanè successio illa continua esse non poterit. Tertiò: quia lapis suprà asserem positus continuò asserem non impellit, sed potius impulsus, & grauitatio, qua asserem deprimit, & fractitat, moris intermittitur: ergo idem de quauis alia alteratione dicendum est: antecedens suadetur: quia aliàs impulsus lapidis post duos annos, eiusque operatio lapidi impressa prope infinita forent; quod tamen falsum est, cum asser elapsis duobus illis annis nondum fractus sit.

20. Respondeo negato antecedenti. Ad primam probationem contrariam dicendum est: imprimis ea solùm conuincit, alterationem totalem, qua integra trabs calefit, continuam non esse, sed morulis innumeris interruptam ob resistentiam ipsius trabis: neutiquam verò ea concludi quamlibet alterationem partialem, qua constat, continuam non esse. Deinde ne hoc quidem probat: sicut enim in spatio ictus oculi sunt prope modum infinita instantia; ita similiter in quauis particula trabis sunt propemodum infinitæ superficies, esto igitur quouis instanti vna superficies trabis calefiat; inde tamen non fiet in ictu oculi totam trabem, sed dumtaxat aliquam eius particulam calefieri.

21. Ad secundam probationem contrariam dicendum est, quòd species soni non continuè, sed simul, & in instanti diffundantur in certa aliqua distantia; ac proinde ab earum diffusione in alia distantia discreta sit; eo quod instans ab instanti discretum, non verò ei immediatum sit. Hoc, inquam, ideo est, quia species contrario carent: cum ergo aliæ alterationes cum resistentia alicuius contrarij coniunctæ sint, non est, cur eæ instantaneæ, & discretæ sint. Aut secundo dic: quamlibet specierum diffusionem partialem continuam esse, esto totalis earum diffusio, quaquauersus auditur sonus, continua non sit. Vtramque solutionem in simili habes inter diluendum anterius argumentum, eiusque secundam probationem. Porrò sciscitabitur fortasse aliquis, cur productio totalis specierum soni successiua sit, vel successione continua, vel successione discreta, vt fassi sumus. Respondeo: quia productio specierum soni, earumque diffusio dependet à motu locali soni, qui successiuus est: vel enim sonus non producit speciem sui, nisi vbi præsens, vel certè parum indistans est, more quantitatis, quæ tactum per se, aut per speciem non producit, nisi vbi est; atque ita sonus continuò moueri debet; vt species diffundat: cur igitur diffusio specierum continua esse non debeat; sicut motus, à quo dependet, continuus est? Vel sonus producit speciem sui, vbi præsens nullatenus est: & sic non poterit diffundere simul species sui in tota distantia, in qua auditur, sed in parte ejus distantiæ. Vnde, vt in alia vlteriori parte eas diffundat, necesse est successiuè moueatur versus eam spatij partem, in qua species profundere debet: ac per consequens vna, & alia specierum productio interrumpi debet ea temporis mora, quæ necessaria est, vt sonus ab vna loci parte ad aliam localiter moueatur, & impellatur. Animaduerte autem ad ea, quæ hic, & paulò superius dixi de sono, & eius speciebus supponi à me disputandi gratia, & quod dentur in rebus tales species, & etiam sonum esse qualitatem absolutam à motu realiter distinctam. Quid autem absolutè sentiam de vtroque puncto, constabit in loco.

Ad tertiam probationem contrariam dicendum est; lapidem suprà asserem insidentem in eum cõtinuo operari, & qualitates ad eius vnionem continuatiuam necessarias continuo destruere. Quod autem elapsis duobus annis operatio lapidis in asserem prope infinita, aut etiam absolutè infinita sit; non obstat: cum ea infinitas sit proportionalis, & secundum quid, atque adeò insufficiens, vt asserem frangat, atque dissoluat: Sicut etiam calor vt duo infinitas partes proportionales continet; & tamen insufficiens est, vt frigiditatem omnem aquæ, omnemque temperiem ad eius conseruationem necessarium destruat. 22.

TRACTATVS IV.

De motu corporis naturalis ab vna substantia ad aliam diuersam, siue de conuersione substantiali.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit conuersio?

ONVERSIO est transitus vnius rei in aliam, ligni verbi gratia in ignem. Quapropter quatuor terminos interiacet, duos terminos positiuos, duosque terminos negatiuos: ex duobus positiuis 1.

positiuis alterum *à quo*, & alterum *ad quem*: & ex duobus negatiuis similiter alterum *à quo*, & alterum *ad quem*: siquidem lignum transit in non lignum, & non ignis in ignem; vbi lignum in ignem conuertitur: ignis autem & non ignis, lignum, & non lignum quatuor termini sunt: partim positiui, partim negatiui: partim *à quo*: partim *ad quem*, vt intuenti constabit. Omnis autem conuersio debet esse coniuncta cum pugna circa aliquod tertium positiuum, & reale; quod termino *à quo*, & termino *ad quem* successiuè commune sit. Qua ratione; lignum, quod in ignem conuertitur, cum eo pugnat circa materiam primam, quæ in vtroque successiuè eadem est. Cæterum, esto destructo Angelo producatur lapis, Angelus in lapidem non conuertitur: quia inter Angelum, & lapidem nulla pugna nullaque naturalis incompossibilitas interuenit: & vnum corpus esto aliud lòco expellat, in illud non conuertitur: quia circa locum imaginarium, non verò circa aliquid reale, quod vtrinis intrinsecum esse possit, mutuo pugnant, & incompossibilia sunt.

2. Porro hæc pugna, & imcompossibilitas vtriusque termini positiui *à quo*, & *ad quem*, esto plerumque naturalis sit, tamen interdum moralis esse potest, & proficisci ex solo beneplacito Dei: quare si Deus statueret, vt in aliquo subiecto lux, & albedo nunquam cohærerent; agens, quod subiectum illud prius lucidum dealbaret, sanè & illud de lucido in album conuerteret: & quod illud prius album posteà illustraret, certè & illud, de albo in lucidum conuerteret. Probatur: tum, quia incompossibilitas moralis vera incompossibilitas est, vt in exemplo posito cernere est: cur ergo ad veram conuersionem non sufficiat? tum, quia, si rex alicui senatoris officium aufferre, eique officium prætoris eius loco conferre decerneret, profectò senator ille in prætorem conuersus diceretur: & tamen inter vtrúmque terminum positiuum eius conuersionis sola incompossibilitas moralis ex decreto regis vtrumque officium in eodem concurrere nolentis, non verò incompossibilitas physica interuenit: tum denique, quia iustus peccando in peccatorem conuertitur, & è contrario peccator resipiscens in iustum conuertitur; tametsi iuxta non paucos Theologos inter peccatum, & gratiam iustificantem incompossibilitas solùm moralis interueniat.

3. Conuersio multifariam dissecari solet: alia enim est accidentalis, vt cum album in nigrum conuertitur: alia substantialis, vt cum lignum in ignem conuertitur: alia est formalis, cum vna forma in aliam desinit, vnaue alteri succedit, vt in duobus exemplis positis cernere est: alia est materialis, cum inuariata forma vnum subiectum alteri succedit, aut in aliud desinit. Qua ratione si lux verbi gratia de subiecto in subiectum adæquatum migret, non per mutationem loci, sed per mutationem subiecti, quod sub eadem luce modò vnum, modò aliud sit, vt nonnulli à nobis suprà lib. 2. tract. 2. cap. 1. citati arbitrantur, sanè vnum lucidum in aliud lucidum conuersione materiali conuertetur. Deinde, conuersio alia est partialis, qua vna substantia manente aliquâ eius parte conuertitur, vt accidit in conuersione ignis in lignum: aliáque est totalis, qua vna substantia secundum se totam, & nulla eius parte remanente in aliam conuertitur, quæ transubstantiatio appellatur, & huiusmodi est conuersio, qua substantia panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi in mysterio Eucharistiæ conuertitur.

Quod autem conuersio non solùm sit compositi in compositum, verum etiam propriè, & rigorosè loquendo vnius formæ in aliam; ex eo in primis patet, quia non solùm compositum produci, verum etiam forma ipsa produci propriè dicitur: quis enim animam rationalem propriè creari, aut equinam generari neget? Cur ergo non solùm compositum, verum etiam forma in aliam propriè conuerti negetur? Tum etiam id ipsum liquet ex illo Iacobi 4. cap. ibi: *visus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem:* quibus verbis vnam formam accidentalem in aliam conuerti Apostolus asserit. Tandem suadetur idem: quia in conuersione materiali, qua vnum subiectum alteri sub eadem forma substantiali, aut accidentali succedit, vnum subiectum in aliud conuertitur: ergo & in conuersione formali, qua vna forma alteri in eodem subiecto succedit, vna forma in alteram conuertitur. Consequentia perspicua est: antecedens suadetur, quia in mysterio Eucharistiæ, quo corpus Christi substantiæ panis sub eisdem accidentibus succedit, vnumque subiectum in ordine ad eadem accidentia vicem alterius gerit, vnum subiectum in aliud propriè conuertitur; nimirum panis in corpus Christi, vt fide sanctum est: ergo &c. Quare nescio, quo iure conuersionem propriam vnius formæ in aliam negarit Pater Ægidius de Sacrament. quæst. 75. art. 4. dubio 4. 4.

CAPVT II.

An ad conuersionem desitione termini à quo, *& productione termini* ad quem *opus sit?*

ILlud apud omnes certum, atque exploratum est, in omni conuersione vnius rei in aliam opus esse; vt aliquid de nouo esse desinat, aliudque de nouo producatur: quoties enim aliqua res in aliam conuertitur, vna alteri de nouo succedit in aliquo vero, & reali munere; quod absque aliqua desitione, & productione noua inintelligibile est: vbi enim duo in se quoad substantias, & circunstantias etiam omnes immutata maneant, omnisque desitionis, & exceptionis expertia, qua ratione vnum alteri de nouo succedere poterit? Cæterùm illud valdè controuersum est, an ad conuersionem vnius rei in aliam oporteat, vt id quod conuertitur, siue terminus *à quo* conuersionis verè in se desinat esse; id autem in quod aliud conuertitur, siue terminus *ad quem* conuersionis verè esse incipiat, & in se de nouo producatur, an verò satis sit, vt circa terminum *à quo*, & terminum *ad quem* aliquid de nouo desinat esse, aut de nouo ad esse producatur, videlicet vnio, aut præsentia localis, aliudve eiusmodi? 5.

Prima sententia est, ad conuersionem requiri desitionem termini *à quo*, & productionem termini *ad quem*: ita P. Suarez tom. 3. in 3. part. disp. 5. sect. 4. Hurtado disp. 1. de generat à §. 19. Ægidius Conninck vbi supra ad finem cap. præcedentis citatus, Arriaga disp. 1. de generat. sect. 4. 6.

sect. 3. subsect. 1. ex Nominalibus autem Okamus, & Gabriel. in 4. dist. 11. q. 1. art. 3. dub. 2. & in can. lect. 40. ac denique è Schola Thomistica tantum non omnes. Cuius sententiæ, quæ communior est, prima pars in hunc modum suadetur. Primò: quia nulla conuersio nobis innotescit de facto existens, cuius terminus *à quo* esse non desinat: ergo desitio termini *à quo* ad conuersionem necessaria est: consequentia perspicua est: nisi enim ex iis, quæ de facto existunt & aperta sunt, naturam & essentiam conuersionis metiamur, nulla regula certa ad philosophandum de ea nobis superterit; sed quiuis pro libito quiduis comminisci poterit. Antecedens suadetur: quia si de conuersionibus naturalibus sermo sit, nulla est, cuius terminus à quo esse non desinat: album enim verbi gratia non nisi desitione sui in nigrum conuertitur: lignum etiam non nisi prius destructum in ignem mutatur, & sic de reliquis id genus: si verò de conuersione supernaturali panis, & vini in corpus & sanguinem Christi sermo sit, eius etiam terminus *à quo*, nimirum panis, & vinum esse desinunt.

7. Secundo: quia in morte hominis homo conuertitur in cadauer; anima verò rationalis in formam cadauericam non conuertitur: non alia ratione, nisi quia homo desinit esse; anima verò rationalis non desinet esse: ergo vt aliquid in aliud conuertatur, conuersionisque terminus *à quo* sit, opus est, vt esse desinat. Minor, & consequentia perspicuæ sunt. Maior suadetur: quia cum anima rationalis non incipiat esse ex aliquo, sed potius ex nihilo creetur; non poterit sanè conuerti in aliquid, præsertim cum non destruatur. Tertiò: quia diuina essentia nequit in aliquid conuerti, aut alicuius conuersionis terminus *à quo* esse: at non alia de causa, nisi quia desinere esse nequit: ergo &c. Minor, & consequentia in aperto sunt. Maiorem P. Vasquez aduersariorum præcipuus, tom. 3. in 3. part. disput. 184. cap. 4. adeò manifestam iudicat, vt in quæstionem cadere non possit: eam que luculenter docuit Beatus Thomas 3 p. q. 2. art. 1. vbi loquens de essentia diuina sic ait: *Nec ipsa potest conuerti in aliud, cum sit incorruptibilis, nec aliud in ipsam, cum sit ingenerabilis.*

8. Quartò: quia Christus esto desinat esse sub speciebus panis, iam in Stomacho corruptis, sub iisque ita corruptis, præsertim sub quantitate, alia substantia esse incipiat, nimirum chilus, & postea caro hominis; tamen Christus in chilum, aut carnem hominis non conuertitur: at non alia ratione, nisi quia absolutè Christus esse non desinit, esto aliquo munere fungi desinat: ergo absoluta desitio termini *à quo* ad conuersionem necessaria est. Minor, & consequentia probatione non egent. Maior probatur: quia præterquam quod ex se absurdum videatur, Christum in chilum, carnem, & etiam vermes, ac excrementa conuerti; certè id Sanctis Patribus parùm conforme esse apparet, apud quos nihil familiarius, quàm Christum in Sacramento altaris non tam conuerti in sumentem, quàm sumentes in se conuertere: quo certè allusit Author serm. 28. de verbis Domini apud Augustinum, qui censetur esse Ambrosius, aut ex illo ferè ad verbum desumptus lib. 5. de Sacrament. cap. 4. ibi: *non est iste panis, qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.*

Quinto argui potest: quia Verbum diuinum esto naturam humanam de nouo intrinsece terminet, ac subsistentem denominet, atque adeò in tempore homo factus sit, tamen in hominem non conuertitur: ast non alia ratione, nisi quoniam non desinit esse: hæc ergo desitio necessaria est ad id, vt vna res in aliam conuertatur. Minor & consequentia in propatulo sunt. Maior probatur ex illo Athanasij in Symbol. *Qui licèt Deus sit, & homo, non duo tamen, sed vnus est Christus: non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum.* Demum arguitur: quia vt vnum conuertatur in aliud, conuersionisque terminus *à quo* sit, opus est, vt in aliud desinat esse: hæc enim duo non solùm reciprocari, verum etiam coincidere videntur: opus ergo est, vt absolute esse desinat, cum desinere esse in aliud, absolute desinere esse complectatur. 9.

Posterior verò præfatæ sententiæ pars, quæ magis ambigua est, & admissa priore à nonnullis recentioribus negatur, in hunc modum suadetur: nulla conuersio nobis innotescit de facto existens, cuius terminus *ad quem* de nouo non producatur: signum igitur est, de ratione conuersionis eiusmodi productionem esse, vt paulo suprà arguebamus. Antecedens quoad conuersiones naturales in conspicuo est: nec enim frigidum in calidum absque caloris productione, nec lignum in ignem absque huius noua productione conuerti vspiam visa sunt: idémque per omnes naturales conuersiones proculdubio tales discurrenti manifestum erit. Quoad conuersionem autem supernaturalem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi idipsum antecedens suadetur authoritate Sanctorum Patrum, apud quos nihil solemnius, quàm in consecratione *fieri, confici, creari* corpus Christi. *Panis iste* (inquit Ambrosius lib. 3. de Sacrament. cap. 4.) *panis communis est ante verba Sacramentorum; vbi accesserit consecratio, de pane fit corpus Christi.* Et Cyprianus serm. de cœn. Dom. de Christo loquens: *qui vsque hodie*, inquit, *verissimum, & sanctissimum corpus suum creat.* Ratione etiam suadetur idem antecedens quoad posteriorem eius partem: quia nisi conuersio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, horum nouam postularet productionem, solâque productione præsentiæ eorum accidentalis sub speciebus consecratis staret; sanè eiusmodi conuersio substantialis non esset: at substantialis est, & transubstantiatio à Concilio Tridentino inferius citando appellatur: ergo &c. Maior probatur: quia cum vnum corpus substantiale aliud loco expellit, in illud non conuertitur conuersione substantiali, nimirum quia licèt ibi vna substantia alteri in præsentia accidentali succedat, tamen nulla substantia re vera producitur: quomodo ergo Eucharistica conuersio substantialis esse poterit, si necessario non inuoluit nouam productionem substantiæ corporis, & sanguinis Christi? Et quidem, nisi productio termini *ad quem* de ratione conuersionis vt sic esset, non apparet, cur in conuersione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi ea intercedere deberet. 10.

Secundò eadem posterior pars præfatæ sententiæ suadetur: quia ad conuersionem necessaria est desitio termini *à quo*, vt nuper ostensum est: ergo & productio termini *ad quem*. Tertiò: quia in diuinam essentiam nihil conuerti potest, esto diuina essentia munus aliquod rei creatæ de nouo gerere, 11.

gerere, & loco illius vnionem aliquam intrinsecam in tempore terminare possit: at non alia de causa, nisi quoniam Deitas produci nequit. Quam rationem perspicue tradit Beatus Thomas 3.part.q.2. art.1.paulo suprà laudatus. Quartò tandem: forma substantialis alimenti in animam rationalem per nutritionem non conuertitur, esto alimentum in carnem & sanguinem hominis conuertatur, vt compertum est: at id ita se habet, quia quantumuis anima rationalis in eadem materia formæ alimenti succedat, cæterùm non producitur de nouo, sicut caro, & sanguis hominis de nouo producuntur: vt ergo aliquid sit terminus *ad quem* conuersionis, siue id, in quod aliud conuertitur, opus est, vt de nouo per actionem conuersiuæ producatur. Maior perspicua est: qua enim ratione forma materialis alimenti in animam spiritualem magis conuerti poterit naturaliter, quàm lapis in Angelum, aliudve quoduis corpus in spiritum?

12. Secunda sententia est, ad conuersionem vnius rei in aliam neutiquam opus esse desitione termini *à quo*, aut productione termini *ad quem*; sed satis esse, vt vna res alterius munere fungatur, denominationémque aliquam intrinsecam ab aliquo subiecto, siue forma de nouo suscipiat vna, quam alia prius suscipiebat. Hanc sententiam tuentur Scotus in 4 dist.11 q.3. art.2. Lichetus in 4.& dist.11 q.4 art.2. Tartaretus ibidem q.4. & quodl.10.q.1 & è Schola Scotistica plerique: ex Nominalibus, Maior, Alliacensis, & alij: ex nostris P. Vasquez tom.3.in 3 part.disp. 185. & cum eo non pauci. Productionem termini ad quem de ratione conuersionis non esse suadent: quia in mysterio Eucharistiæ vi consecrationis verborum panis, & vinum in corpus & sanguinem Christi verè, & realiter conuertuntur: at vi verborum consecrationis corpus, & sanguis Christi de nouo non producuntur: ergo ad conuersionem productio termini *ad quem* non requiritur. Maior patet, tum ex verbis Concilij Tridentini inferius citandi: tum ex his, quæ habet Ecclesia in prosa quadam Missæ corporis Christi ibi: *quod in carnem transit panis, & vinum in sanguinem.*

13. Minor probatur primò ad hominem contra plerósque aduersarios, iuxta quos conuersio postulat physicam incompossibilitatem, & oppositionem inter existentiam termini *ad quem*, & existentiam termini *à quo*: qua ratione ignis ligno opponitur; nec sufficit, quod oppositio inter vtrumque terminum moralis sit, & ex solo placito Dei nolentis alterum producere nisi destructo altero: aliàs inquiunt, quod actio aliqua conuersiua esset, non ex natura sua, sed ex extrinseca Dei voluntate haberet: Quod tamen tam repugnat, quàm quod modus aliquis non à se ipso, sed ab extrinseco Dei libito habeat, quòd duratio, vbicatio, aut creatio sit. Contra hos, inquam, minor probatur: quia existentia corporis, & sanguinis Christi, eorúmque noua productio cum existentia panis, & vini nullam repugnantiam aut oppositionem physicam sortitur magis, quàm productio pristina, qua in cœlis semper conseruatur: soláque accidentalis præsentia eorum sub speciebus panis, & vini cum horum desitione naturaliter coniuncta, & connexa est: igitur noua illa productio corporis, & sanguinis Christi ad conuersionem Eucharisticam non attinet.

14. Deinde eadem minor suadetur, quia humanitas Christi Domini in institutione venerabilis Sacramenti eius conuersionis causa fuit, vel per modum instrumenti physici, vel per modum instrumenti moralis, vt compertum est: imò eiusmodi conuersionem Eucharisticam, quoties de facto fit, sicuti & reliquorum donorum supernaturalium, ac miraculorum productionem, qualiscumque ab initio Ecclesiæ fuerit, futurave sit in humanitatem Christi velut causam refundendam esse pie, & probabiliter credi potest, vt docet P. Suarez de Incarnat.disp.31.sect.2.dub.1. At humanitas Christi non fuit causa per modum instrumenti physici, aut moralis productionis terminatæ ad corpus, & sanguinem suum: eiusmodi ergo productio noua conuersionem Eucharisticam non constituit, déque eius ratione non est. Minor proxima suadetur: quia in primis humanitas Christi, siue eius corpus, & anima productionis illius causa non sunt per modum instrumenti physici, aliàs se ipsa physicè, & immediatè causarent, seque ipsis priora ordine naturæ futura essent; quod tamen suprà lib.4. repugnare ostensum est. Deinde: per modum instrumenti moralis eius productionis causa esse non possunt: ideo enim corpus, & anima Christi se ipsa physicè causare non possunt, quia aliàs anteaquam existerent, pro priori naturæ extitisse intelligerentur: at hoc idem sequeretur ex causalitate morali, qua se ipsa causarent, cum causa etiam moralis pro priori naturæ ad suum effectum postulet existere.

Rursus, eadem minor suadetur ex Concilio Tridentino sess.13. cap. 4. ibi: *Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit; ideo persuasum semper in Ecclesia fuit, idque nunc denuo sancta Synodus declarat, per conuersionem panis, & vini conuersionem fieri totius substantia panis in substantiam corporis Christi Domini, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius: quæ conuersio conuenienter, & propriè à sancta catholica Ecclesia transubstantiatio est appellata.* Ex quibus verbis in hunc modum argui potest, & solet. Ex sola veritate verborum Christi colligit Ecclesia, conuersionem substantialem panis, & vini in corpus & sanguinem Christi vi verborum consecrationis fieri: at seorsim à noua productione corporis, & sanguinis Christi, eo ipso quod sub speciebus panis, & vini esse incipiant, sub iisque panis, & vinum esse desinant, verba consecrationis; nimirum *hoc est corpus meum, & hic est enim calix sanguinis mei*, &c. vera erunt: igitur sine noua productione corporis, & sanguinis Christi potest fieri transubstantiatio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini, ac proinde eiusmodi noua productio de ratione transubstantiationis, siue conuersionis Eucharisticæ non est, nec de facto admittenda est. Vno verbo: nihil aliud requiri potest ad conuersionem Eucharisticam, quam quod ad veritatem verborum Christi requiritur, cum ex hac illam inferat Concilium: ad hanc autem non est opus noua productione corporis, & sanguinis Christi: ergo nec ad illam. 15.

Desitionem autem termini *à quo* de ratione conuersionis non esse suadent Authores secundæ sententiæ: tum à paritate rationis, nec enim est potior ratio, cur terminus *à quo* conuersionis desinere esse debeat, quàm terminus *ad quem* incipere 16.

at inceptio termini *ad quem* non est de ratione conuersionis: ergo nec desitio termini *à quo*: tum iisdem ferè argumentis, quibus productionem termini *ad quem* de ratione conuersionis non esse nituntur: siquidem in primis si desitio termini *ad quem* de ratione conuersionis esset, maximè vt esset effectus productionis termini *ad quem* ex ea naturaliter, & ineuitabiliter sequens, vt in conuersione ligni in ignem vsuvenit: atqui desitio, aut annihilatio panis, & vini non est effectus productionis corporis, & sanguinis Christi eam naturaliter, & infallibiliter consequens, cùm potius ex sola vnione corporis, & sanguinis Christi cum speciebus panis, & vini horum desitio, & in nihilum reditio naturaliter, & infallibiliter proficiscatur. Deinde ad veritatem verborum consecrationis opus non est, vt substantia panis, & vini absolutè esse desinat, sed satis est, vt sub speciebus panis, vinique esse desinat; & respectu illarum munus causæ materialis, siue substantiæ exerceat: ergo ea desitio non est necessaria ad conuersionem Eucharisticã, quæ ex sola veritate verborum consecrationis ab Ecclesia colligitur.

17. Secundò pro secunda sententia argui potest: quia forma substantialis alimenti conuertitur in animam rationalem vi actionis nutritiuæ: at anima rationalis vi actionis nutritiuæ de nouo non producitur, cum ante eam producta supponatur: ergo ad conuersionem productio termini *ad quem*, ac per consequens nec desitio termini *à quo* necessaria est. Maior probatur: quia forma substantialis alimenti non creatur: ergo nec annihilatur: ergo non desinit in nihil: ergo desinit in aliquid: forma autem substantialis in aliquid desitura non nisi in aliam formam desinere potest: sicut compositum desinens, & in corruptionem abiens in aliud compositum desinit: ergo forma substantialis alimenti in animam rationalem desinit: nec enim est alia forma, in quam desinere possit, atque adeò in animam rationalem conuertitur; conuerti namque in aliud, & in aliud desinere esse reciprocantur.

CAPVT III.

Nostra sententia proponitur, & quædam corollaria ex ea inferuntur.

18. QVæstio hæc inter Authores tantoperè controuersa merè vocalis est & tota in hoc vnum reuocatur: an successio vnius rei loco alterius quoad aliquid vtrique commune, absque vlla, vtriusve productione, aut desitione conuersio vocitanda sit? Id quod P. Ægidius de Sacrament. q. 75. art. 4. & P. Arriaga disp. 1. de generat. sect. 4. rectè annotarunt. Quare cum plures præfatam successionem, & vicissitudinem duarum rerum sine noua vnius productione, & alterius desitione conuersionis nomine subintelligi velint; alij autem, iique non pauci nouam vnius rei productionem cum alterius desitione coniunctam voce conuersionis subaudiri malint: ipse cum vtrisque, & non magis cum hìs quàm cum illis loquendum arbitror. Cum enim voces id significent, quod homines per eas significare volunt; & vna conuersionis significatio aliquibus, alia aliis magis arrideat, sanè vtraque amplectenda, & neutra reiicienda est. Quanquam autem quæstio hæc merè vocalis sit, magni tamen habenda est, eo quod ad conuersionem Eucharisticam explicandam, eámque aduersus sectarios, præsertim nobis coæuos defendendam m[...]nopere conferat.

Igitur conuersi[o] bifariam sumi potest: primò, prout est actio destructiua vnius, & productiua alterius cum lucta inter vtrumque ob aliquod intrinsecum, & reale, quod ab vno aufertur, & alteri confertur: qua ratione elementa v. g. in mixta conuertuntur, & mixta in elementa reuertuntur. Secundò sumi potest conuersio prout est successio quædam duarum rerum, quarum altera in aliquo tertio vtrique communi succedit alteri, eiusque vicem gerit, & munere fungitur: esto neutra denuo desinat, aut denuo producatur: qua ratione substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi conuertitur, & qua ratione quamuis calor antea productus subiecto frigido postea vniretur, frigusque expelleret id satis esset, vt quis de frigido fieret calidus: ac proinde vt frigus in calorem conuerteretur. Et quidem conuersionem significare actionem constat ex Aristotele 1. de generat. capite 1. vbi definit, *generationem esse mutationem totius in totum nullo sensibili manente, vt subiecto eodem*: at mutatio totius in totum est conuersio: ergo generatio, siue actio in conuersione, ac per consequens hæc in actione ab Aristotele constituitur. 19.
Quod autem conuersio sit successio quædam, aut ordo rerum, qua altera succedit alteri, constat ex B. Thoma 3. part. quæstione 75. art. 4. ad 1. ibi: *vnde cum hæc conuersio substantialis importet quendam ordinem substantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, est sicut in subiecto in vtráque substantia, sicut ordo, & numerus*: quibus verbis conuersionem substantialem vnius substantiæ in totam aliam docet, non tam esse actionem, aut relationem transcendentalem, quàm relationem prædicamentalem vnius substantiæ succedentis alteri, cum vtraque realiter identificatam, haud aliter ac ordo, aut numerus sunt relationes prædicamentales, quæ in rebus ordinatis, & numeratis per identitatem reperiuntur.

Explicatur appositissimo exemplo: creatio bifariam significat: primò productionem rei cum nouitate essendi, siue inceptione: qua ratione res dum continuè conseruatur, non creatur: & in hoc sensu dicitur Deus in Genes. c. 2. die septima, requieuisse ab vniuerso opere suo, eo quod eo die transacto mundum amplius non creauit, sed solùm conseruarit. Secundo significat creatio productionem rei præscindendo ab inceptione, & nouitate essendi: qua ratione ab Augustino c. 12. de Genesi ad literam, dicitur creatura quamdiu à Deo conseruatur, ab eo semper fieri, & creari: ibi; *sicut aer præsente lumine non factus est lucidus, sed fit*, & paucis intercisis: *semper ab illo fieri, semperque perfici debemus inhærentes ei*, &c. vtramque creationis rationem scitè complexus est D. Thomas q. 3. de pot. art. 3. ibi: *creatio importat relationem prædictam cum nouitate essendi: vnde non oportet, quod res quandocunque est, creetur; licèt semper referatur ad Deum: quamuis non esset inconueniens dicere, quod sicut aer quandiu lucet, illuminatur à sole; ita creatura, quandiu habet esse, fiat à Deo.* Quemadmodum ergo creatio modò significat nouitatem essendi, modoque eam 20.

non ſignificat: ita ſimiliter conuerſio termini *ad quem* nouam productionem, nouamque termini *à quo* modò ſignificat, eamque modò non ſignificat, ſed ſucceſſionem, & ordinem eorum hactenus explicatum.

21. Porrò autem cum terminus *à quo* & terminus *ad quem* adæquatè non diſtinguuntur, ſed vel eodem ſubiecto, vel eadem forma conſtituuntur: tunc conuerſio vnius in alium formaliter in actione productiua termini *ad quem*, & deſtructiua termini *à quo* conſiſtit: & hac ratione album in nigrum, lignum in ignem, & quoduis compoſitum ſubſtantiale, aut accidentale in aliud conuertitur. Cum verò terminus *à quo*, & terminus *ad quem* adæquatè diſtinguuntur; tunc conuerſio vnius in alium non in actione, ſed in ſucceſſione, & viciſſitudine quadam formaliter ſita eſt: & hac ratione quæuis forma in aliam conuertitur; quamuis enim, vbi frigus verbi gratia in calorem conuertitur, calor producatur de nouo, ea tamen productio impertinenter ſe habet ad hoc, vt frigus in calorem conuertatur: namque vt ſuprà hoc ipſo cap. dicebam, licèt calor non produceretur de nouo, ſed poſt ſuam productionem, vel extra ſubiectum, vel in alio ſubiecto, vniretur huic ſubiecto frigido, & ab eo frigus depelleret, ſanè id ſufficiens eſſet, ad hoc vt quis redderetur de frigido calidus, vtve, quod eodem redit, frigus conuerteretur in calorem, & hac etiam ratione ſubſtantia panis, & ſubſtantia vini in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti conuertuntur.

22. Hinc colligitur primò, deciſio illius quæſtionis; an quæuis res creata in quamuis aliam conuerti poſſit? Cuius partem affirmantem tuentur Scotus in 4. diſt. 11. quæſt. 1. D. Thom. 3. p. quæſt. 75. art. 4 ad 3. Caietanus ibi. Richardus, Maior, Capreolus, Guillelm. de Rubione Gabriel, Bellarminus de Euchariſt. cap. 13. negantem verò tuentur Durandus in 4. diſtinctione 11. quæſtione 2. & qu. 3. Paludanus, Canus, Vaſquez, & alij. Verùm conuerſio diſtinguenda eſt: & ſi ſumatur prout eſt actio, & identitatem inadæquatam termini *à quo*, & termini *ad quem* importat, inficiandum eſt, quodlibet conuerti poſſe in quodlibet; cum quælibet inuicem inadæquatè identificari, & ſubiecto, formave communicari non poſſint. Quod ſi ſumatur conuerſio, prout eſt ſucceſſio, ſeu viciſſitudo, aut ordo quidam; tunc quodlibet in quodlibet conuerti poteſt: cum nulla res creata ſit, quæ alteri in eadem materia, aut in eadem forma, aut ſaltem ſub iiſdem accidentibus ſuccedere non poſſit: ſi qua enim res alteri ne in iiſdem accidentibus ſuccedere poſſet, maximè Angelus corpori, aut corpus Angelo: at vtraque ſucceſſio poſſibilis eſt: prior quidem: quia ſicut corpus Chriſti quamuis in Euchariſtia modo ſpirituali exiſtat, tamen pani ſub eius accidentibus ſuccedit; ita ſimiliter Angelus, quantumlibet ſpiritus ſit, corpori tamen ſub eius accidentibus ſuccedere poterit. Poſterior etiam ſucceſſio poſſibilis eſt, nimirum ſi Angelus accidentia corporea dimittat, eáque corpori, cuius ſunt, cedat, atque reſtituat. Quod autem ait Auguſtinus lib. 7. de Geneſi ad literam cap. 12. ibi: *Corpus autem aliquod, ſiue terrenum, ſiue cæleſte conuerti in animam, fierique naturam incorpoream, neque quenquam ſenſiſſe ſcio, neque fides hoc habet*: hoc, inquam, Auguſtini teſtimonium de conuerſione, prout eſt actio, & cum identitate coniuncta eſt, non verò de ea, prout eſt ſucceſſio, & cum adæquata diſtinctione terminorum *à quo* & *ad quem* cohæret, intelligendum eſt.

Colligitur ſecundo deciſio illius quæſtionis; an aliqua creatura poſſit conuerti in Deum, aut Deus in aliquam creaturam? Cuius partem negantem tuentur B. Thomas vbi ſupra. Scotus quodlib. 8. art. 1. Vvaldenſis t. 2. de Sacrament. cap. 20. Paludan. Gabriel, Sotus, Henricus, Ledeſma, Suarez, & alij. Affirmantem autem tuentur Caietanus, Maior, & alij. Cæterum, diſtinguenda eſt conuerſio: & prout eſt actio deſtructiua termini *à quo*, & productiua termini *ad quem*, & vtriuſque identitatem in aliquo importat, ſicut in ligno in ignem conuerſo vſuvenit; hoc, inquam, ſenſu creatura in Deum, aut Deus in creaturam conuerti non poteſt: eo quòd Deus, & creatura nulla ratione identificari poſſint, iuxta illud Athanaſij in ſymbolo: *vnus autem non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ*: & etiam eo quod Deus deſtrui, aut produci nequeat, vti D. Thomas cap. ſuperiori citatus ratiocinatur. Quod ſi conuerſio ſumatur prout eſt ſucceſſio, & ordo omnis confuſionis, aut identitatis expers, non conſpicio, cur creatura aliqua in Deum, Deuſque in creaturam hoc ſenſu conuerti nequeat, cum creatura Deo Deuſque creaturæ quoad aliquam denominationem intrinſecam, & realem ſuccedere poſſit? Qua ratione, ſi Deus naturam humanam Petri eius ſubſiſtentia ſpoliaret, eámque ſibi hypoſtaticè vniret, ſanè ſubſiſtentia Petri in ſubſiſtentiam Dei conuerſa eſſet, Petruſque in Deum conuerteretur: deinde ſi Deus ſubſiſtentiam illam Petri dimitteret, eamque ſubſtantiæ Petri reſtitueret; ſanè ſubſiſtentia Dei in ſubſiſtentiam creatam Petri rediret, & Deus in Petrum iteratò conuerteretur: & quidem ſicut Deus potuit incipere homo eſſe abſque ſui mutatione, vt explicat Auguſtinus 3. de Trinitat. cap. 12. & ſimiliter deſinere eſſe homo abſque ſui mutatione: non eſt, cur abſque vlla mutatione nequeat eſſe terminus *à quo*, & terminus *ad quem* conuerſionis; quin ob id in illum vlla mutatio, aut viciſſitudinis obumbratio cadat. 23.

Verùm, quia hic loquendi modus de Deo pleriſque Theologis religionem iniicit; ideo dici poteſt nihil in Deum conuerti poſſe, aut è contra: primum, quia vt ait Scotus, ad conuerſionem non ſolùm neceſſaria eſt ſucceſſio, qua vna res alterius munus aliquod etiam intrinſecum obeat, eiuſque vices fungatur: verum etiam, vt ea ſucceſſio fiat virtute alicuius agentis ſuperioris, cuius arbitrio, & dominio terminus *à quo*, & terminus *ad quem* ſubditi, atque obnoxij ſint: cum ergo Deus arbitrio nullius agentis ſuperioris ſubiici poſſet, ſanè terminus a quo aut *ad quem* conuerſionis eſſe non poterit, quantumlibet alicui creaturæ ſuccedere, aut e contrario poſſit. Secundo: quia ad conuerſionem requiri poteſt ſucceſſio non qualis qualis, ſed ea, quæ vera mutatio termini *à quo*, & termini *ad quem* ſit: cum ergo Deus immutabilis ſit, ſane conuerſionis terminus *a quo*, aut *ad quem* eſſe non poterit. 24.

poterit. En nostram de conuersione sententiam inter duas cap. præcedenti propositas, & extremè oppositas mediam; vtinam eo nomine magis tutam: reliquum est, vt aduersariorum argumenta dissoluamus.

CAPVT IV.

Argumenta contraria soluuntur.

25. AD primum argumentum pro prioris sententiæ priore parte, respondeo: nulla creatio est de facto, quæ cum nouitate essendi coniuncta non sit: nulla, inquam, creatio à conseruatione distincta: at possibilis est creatio à conseruatione distincta, quæ cum nouitate essendi non cohæreat: nimirum ea, qua Deus aliquid ab æterno independenter à subiecto primò produxisset: ergo similiter, esto nulla sit conuersio de facto, quæ cum noua termini *a quo* desitione connexa non sit, tamen possibilis erit, &c. Deinde respondeo: datur etiam de facto conuersio absque ea desitione termini *a quo*, cum anima rationalis absque sui desitione in formam cadauericam per successionem quandam conuertatur. Hinc ad secundum argumentum constat: Ad tertium, & quintum cap. præcedenti ad finem respondi.

26. Ad quartum respondeo; corpus, & sanguinem Christi corruptis speciebus consecratis conuerti posse, & solere in carnem comedentis in chilum, phlegma, aliaque si mauis viliora: conuerti, inquam, per successionem, aut ordinem toties explicatam; eo quod corpus, & sanguis Christi sub iisdem accidentibus, præfatis substantiis de nouo productis succedat: vel quia eadem quantitas, quibus corpus Christi, & eius sanguis suberat, in iis remanet: vel si quantitas indistincta non est à re quanta, quia ex tot accidentibus consecratis quantumuis corrumpantur, incredibile est, aliqua non superesse, omniaque penitus interire. Vt enim bene philosophatur in præsenti Arriaga; plus est Deus, quantus est, hypostaticè vniri carni, chilo, phlegmati, nostrasque sordes induere, quàm eius corpus, & sanguinem in præfatas substantias conuerti per meram successionem absque vlla cum eis identitate: at illud prius non repugnat: cur ergo posterius? Quod autem aiunt Patres, Christnm in Sacramento Venerabili non conuerti in carnem comedentis, sed potius comedentem in Christum conuerti, intelligendum est de conuersione, non prout est successio, sed prout est actio, & identitatem importat: quasi dicerent, corpus, & sanguinem Christi non conuerti per identitatem physicam, & inadæquatam in substantiam comedentis, vti in reliquis alimentis accidit, sed potius comedentem conuerti per identitatem quandam affectiuam in eum, à quo comeditur. Ad sextum respondeo: desinere esse in aliud prout ad terminum *a quo* conuersionis oportet, est desinere esse absolutè, & verè, non tamen in se semper, sed interdum quoad aliquod eius accidens: hac autem ratione omne, quod in aliud conuertitur, iuxta nostram sententiam esse desinit.

27. Ad primam rationem pro posteriori parte eius sententiæ respondeo; esto nulla sit de facto conuersio, cuius terminus *ad quem* de nouo productus non sit; inde tamen effici non posse, eiusmodi productionem de ratione conuersionis vt sic esse: vti suprà initio huius capitis monuimus. Deinde conuersio Eucharistica panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi cum productione noua corporis, & sanguinis Christi coniuncta non est. Ad primam probationem oppositam desumptam ab authoritate Patrum respondeo; cum docent, corpus Christi creari, confici, fieri, &c. eos intelligendos esse non de creatione, & effectione physica, sed de creatione, & effectione morali; qua perinde corpus, & sanguis Christi sub speciebus panis, & vini collocantur, ac si ex pane, & vino verè, & physicè efficerentur, eorumve loco strictè crearentur. Quam solutionem in hunc modum confirmo: quia non magis asserunt Pat es corpus, & sanguinem Christi in Sacramento altaris creari, confici, aut fieri ex pane, & vino; quàm panem, & vinum esse post consecrationem corpus, & sanguinem Christi: at hæc posteriora verba Sanctorum Patrum non significant veram, & physicam identitatem inter substantiam corporis, & sanguinis Christi, & substantiam panis, & vini; cum eiusmodi identitas adæquata, aut inadæquata nulla admitti possit, vt compertum est: sed solam identitatem moralem, qua corpus, & sanguis Christi substantiæ panis, & vini perinde succedunt, ac si more ignis ex ligno producti veram identitatem inadæquatam cum eis haberent: ergo similiter priora SS. Patrum verba non productionem aliquam physicam terminatam ad substantiam corporis, & sanguinis Christi; sed solam moralem significant. Maior probatur: tum ex Damasceno libro 4. de fide capite 14. ibi: *quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? consecratione*: idémque habetur in cap. *ego Berengarius* de consecratione, distinctione 2. ibi: *panis, & vinum post consecrationem sunt verum corpus, & sanguis Christi*: idem passim apud alios Patres habetur.

Secundo ad eandem probationem respondeo; in iis propositionibus, in quibus asserunt 28.
Patres ex pane creari, confici, aut fieri corpus Christi, sermonem ipsis esse de actione, quæ, cum terminetur ad solam præsentiam Christi sub speciebus panis, translatitie tamen dicitur, terminari ad corpus Christi. Quam solutionem ita suadeo: in 8. synod. act. 6. sess. 3. circa finem dicitur ibi: *verè nos confitemur diuinum corpus panem fieri*: at cum corpus Christi dicitur fieri panis, non est intelligenda ea loquutio de actione, quæ ad substantiam panis verè terminetur, cum ea desinat potius, quàm producatur; sed de ea actione, quæ ad accidentia panis ei superstitia, seu, vt verius loquar, ad eorum præsentiam, & vnionem terminetur; in hunc autem similem fandi modum: *corpus Christi fit id, quod accidentibus panis subest, ac præsens est*: ergo etiam cum è conuerso dicitur panis fieri corpus Christi, neutiquam intelligenda est ea loquutio de actione, quæ ad corpus Christi vere terminetur, sed tantum de ea actione, quæ verè terminatur ad sola accidentia, quibus corpus Christi subest, & præsens est, reduplicatiuè in quantum iis subest, ac præsens

præsens est, quæque verè ad eam præsentiam, & denominatiue tantum ad ipsum Christi corpus terminetur.

29. Ad secundam probationem oppositam respondeo; esto in conuersione Eucharistica sola accidentalis vnio, & præsentia corporis Christi per actionem adductiuam producatur, & substantia ipsius corporis denuo improducta sit; hoc tamen non obstante eam conuersionem substantialem esse: quia licèt actionem illam adductiuam præsupponat, in ea tamen non consistit, sed in ordine, & relatione successionis, cuius fundamentum est substantia panis, & terminus *ad quem* substantia corporis Christi: ac proinde ea relatio, & conuersio in ea sita substantialis censenda est. Cum autem vnum corpus alteri in eodem loco per actionem adductiuam succedit, nulla ibi conuersio substantialis est: non quia actio eam successionem fundans merè adductiua, & accidentalis est, sed quia absolutè nulla ibi conuersio est, eo quod nihil intrinsecum, & reale vtrique corpori commune sit, aut ab vno ad aliud transeat: conuersio autem substantialis conuersionem absolutam includit, & sine ea stare non potest. Quod si conuersio Eucharistica in actione adductiua formaliter consisteret, vt complures asserunt, non conspicio sane, qua ratione ea conuersio substantialis defendi posset. Ad secundum, & tertium argumentum pro eiusdem sententiæ posteriori parte suprà cap. 2. & 3. factum est satis. Ad quartum etiam respondeo; formam alimenti in animam rationalem per successionem, & ordinem conuerti, vt cap. 3. ad finem probatum manet.

Argumenta pro secunda maiori ex parte efficacia sunt: illúdque, ni fallor, manifestè conuincunt, conuersionem aliquam sine desitione termini *à quo*, aut productione termini *ad quem* stare posse: quæ altera nostræ sententiæ pars est. Cæterum non conuincunt, nec possunt, conuersionem in alio sensu vsurpari posse, in quo sine desitione vnius termini, & productione alterius nunquam stare queat: quæ nostræ sententiæ posterior pars est. Et quidem, quoties conuersio in hoc secundo sensu vsurpatur, in eo nec panis, & vinum in corpus, & sanguinem Christi, nec vlla forma in aliam formam, vllumve subiectum in aliud conuerti possunt, vt suprà fusè exposuimus. 30.

LIBER SEPTIMVS

DE

Loco, tempore & infinitate corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS.

De Loco corporis naturalis.

CAPVT PRIMVM.

An Locus, & Vbi distinguantur inter se, & à substantia corporis naturalis, alteriusve rei locatæ?

1. QVANTVM mea opinio est, Vbi prædicamentale nihil aliud est, quàm locus cuiusque rei, & è conuerso. Verùm quia neoterici contra communem veterum Philosophorum sententiam tuentur, vbi non esse locum, sed potius entitatem quandam à loco, & re locata distinctam, aut certè in vtriusque complexo sitam: idcirco propositam sententiam hunc in modum probo, & confirmo: rem esse alicubi est aliquem locum habere, & eam esse vbicunque est omnem, & quemcunque locum habere: locus ergo, & vbi coincidunt, si communis omnium loquendi, & sentiendi modus spectetur. Deinde, sicut interroganti qualis sit res, responderi solet eam talem esse, v.g. albam, aut nigram: ita interroganti, vbi sit res, responderi solet, eam esse hîc, siue hunc locum habere: at qualitas, & talitas rei, siue forma denominans rem qualem, & forma denominans talem est omnino eadem: ergo etiam vbi, & locus, siue forma denominans rem vbilibet se habentem, ac forma denominans rem locatam est omnino eadem. Rursus: illud, quo res corporea versus longum, latum, & profundum extenditur, est vbi partium illius, quo nimirum aliæ extra alias sunt: at extensio rei corporeæ quoad longitudinem, latitudinem, & profunditatem, est eius spatium, siue locus: igitur etiam vbi rei eius spatium, seu locus est. Maior indubitata est: minor etiã non videtur posse negari, ad eãque respexit ille Met. 3. 2.

Dum spatium victor victi considerat hostis.

Vbi Cadmus extensionem, & magnitudinem serpentis à se interfecti considerans, eius spatium considerare, & admirari dicitur.

Præterea spatium loci est id, quod per motum localem conficitur: at solum vbi rei intrinsecum per motum localem conficitur, ac denuo producitur: spatium ergo rei eius vbi est. Minor perspicua est, & statim inferius ostendetur: maior etiam vsque adeò nota est, vt nihil communius apud omnes dici soleat, quàm spatium tot leucatum v.g. tanto, vel tanto tempore confici, aut peragi posse: spatium ergo loci efficitur, atque producitur. Tandem locus vt formaliter, ac

ac ratione nostra locus est, ad nullum aliud prædicamentum, nisi ad vbi artinere potest: nec enim locus est substantia, cum hæc prius ratione existat, quam locata intelligatur: nec quantitas, cum locus præsertim Angeli, aut puncti sine duratione partium concipi possit, sine qua tamen quantitas inintelligibilis est: quod autem locus non sit relatio, actio, aut passio quis non videat? Locum etiam à duratione, siue tempore rei distingui manifestum est: deinde locum non esse situm rei, vel ex eo constat, quod cathedra v.g. inuariato partium suarum situ locum tamen variare, & modo hic, modo alibi esse possit: denique locum non esse habitum, aut indumentum adeò exploratum est, vt in dubium reuocari nequeat.

3. Porrò, an vbi, siue locus aliquis rei admittendus sit, qui accidens quoddam intrinsecum sit, & à substantia rei locatæ realiter distinguatur, haud parum inter Philosophos controuertitur: ipse partem affirmatiuam quæstionis nunc magis communem vt magis veram sequor, eamque hac ratione suadeo: fundamentum ad hoc, vt verè affirmetur, Petrum esse hic, & non alibi, est aliqua entitas à parte rei, aliàs eiusmodi affirmatio falsa, & absque fundamento ex parte obiecti esset: at eiusmodi fundamentum nec est sola substantia Petri, neque aliquid ei extrinsecum: ergo est aliqua entitas Petro intrinseca, ab eiusque substantia realiter distincta, ac proinde accidens intrinsecum illius. Maior argumenti conspicua est: minor probatur: quod enim substantia Petri sola, & per se ipsam non sit hic potius, quàm alibi, sufficiensque fundamentum non exhibeat, vt id de ea affirmetur, inde constat: quia substantia Petri potest existere, quin sit hic potius, quàm alibi: quod verò aliquid extrinsecum Petro non constituat necessario eum hic potius, quàm alibi, suadetur: quia destructa quauis re extrinseca Petro, adhuc Petrus à Deo conseruari posset: tunc autem alicubi esset: non enim nusquam esset: tum quia iuxta plures aduersarios diuinitus etiam impossibile est, rem existentem nusquam existere: tum etiam, quia in eo euentu locum saltem imaginarium, quem antea tenebat, retinere potest; atque adeo non nusquam, sed alicubi esset: ergo iam hic, & non alibi esset, cum tamen nulla res ei extrinseca existeret, cui hanc denominationem acceptam referret.

4. Argumentor secundo: si Deus Petrum, & Paulum reliquis omnibus creaturis destructis conseruaret, alter ab altero distare posset: si enim ante destructionem cæterarum substantiarum vnus Romæ, & alter Methymnæ existebat, certè non ex eo, quod creaturæ destruantur, hoc ipso moueri, & sibi inuicem appropinquare debent; quin potius deficiente medio, per quod motus exerceri possit, immoti necessariò permanebunt, tam ergo distantes, ac antea erant: huiusmodi autem distantia habet aliquod fundamentum verum, & reale; aliàs non nisi falsò, ac fictitiè altrinsecus distare dicerentur. At hoc fundamentum non est vtriusque substantia; siquidem amborum substantiæ non solùm sine distantia, verum etiam quod plus est, inuicem penetratæ reperiri possunt. Rursus, tale fundamentum non est spatium imaginarium Romanum, ac Methymnense, quod vterque occupat: tum quia spatium imaginarium non est aliquid verum, & reale: tum etiam, quia vtriusque spatium imaginarium dari potest quodam modo, quin tamen Petrus, & Paulus illud occupent, aut merito illius inuicem distent, videlicet si in aliis spatiis imaginariis existant. Tandem aliqua res extrinseca Petro, & Paulo relationem illam indistantiæ inter vtrumque fundare nequit, cum nihil extrinsecum vtrique tunc existat: reliquum igitur est, vt fundamentum huius relationis sit accidens aliquod intrinsecum Petro, & aliud intrinsecum Paulo: hoc igitur, quod est, Petrum existere in spatio imaginario *A.* ac distare à Paulo non est spatium; ac per consequens est aliquod accidens ab vtroque distinctum.

Argumentor tertiò: motus localis est vera, & realis actio, ac proinde aliquem terminum verum, & realem habet: at non aliud præter vbi substantiæ rei intrinsecum, eique accidentario superadditum: igitur eiusmodi vbi denegandum non est. Respondent aliqui cum Ægidio de Sacrament. quæstione 6. art. 4. dubio 1. terminum motus localis esse coniunctionem rei locatæ cum loco, siue præsentiam vtriusque. Contra tamen: quia vel ea coniunctio est entitas aliqua media inter locum, & rem locatam, & vtrinque distincta; atque ita intentum adeptus sum: vel ea coniunctio, ac præsentia est aggregatum, seu complexum loci, & rei locatæ, atque ita motus localis eam coniunctionem producens tale complexum realiter producet: consequens autem est manifestè falsum: tum quia res locata per motum se ipsam realiter non producit: at ipsa in eo complexo includitur: tum etiam, quia locus, quæ eius complexi altera pars est, si fictus, & imaginarius sit, realiter improducibilis est; si verò realis sit, nempè superficies corporis ambientis per motum etiam produci nequit, cum hic, & nunc ante motum localem existens præsupponatur. 5.

Respondent alij, terminum motus localis esse aliquid reale, non tamen vbi: nimirum quia ille terminus transacto motu statim euanescit, cum tamen eo transacto vbi perseueret. Hæc tamen responsio futilis, ac ridicula est: nisi enim eiusmodi terminus vbi sit, quid tandem esse potest? nec enim substantia est; aliàs quoties digitum mouerem, aut oculos circumferrem, aut aërem inspirarem, aut respirarem, toties aliquam substantiam in rebus ponerem: nec etiam quantitas, cum hæc permanens sit, & non more illius termini euanida: nec etiam qualitas, aliàs motus localis esset alteratio, contra quam omnes censent: deinde relatio esse nequit, nam si foret relatio maximè rei locatæ ad locum, siue vbicatio, quod tamen hi Authores inficiantur: actio etiam, aut passio esse nequit, cum potius actionis, passionisque terminus: duratio quoque rei motæ esse nequit, cum res localiter immota duret: situs etiam permanens rei, aut habitus non est: talis igitur terminus nihil nisi chimæra est. Adde, quod aduersarij explicare nequeunt, cui vsui deseruire possit eiusmodi terminus, quodve munus in rerum natura obeat, nisi velint, eius munus esse terminare lationem, quo nihil absurdius est, cum non ideo aliquid in rebus existat, vt terminet actionem, sed potius ideo detur actio, vt terminus aliquis per eam productus in 6.

rerum natura existat: illud etiam inintelligibile est, cur eiusmodi terminus statim euanescat. Quare alij tertiò respondent, motum localem esse actionem sine termino. Verum manifeste falluntur: manifestum enim est, per motum localem rem locari de nouo, cum hac de causa motus localis appelletur: at rem locari distinguitur à motu locali, siquidem hoc transacto illud permanet: ergo motus localis terminum à se distinctum habet, quicunque, aut qualiscunque demum ille terminus sit.

7. Hinc emergit alia difficultas; an vbi, siue locus intrinsecus rei sit accidens absolutum, an verò modus eius entitatis, quam afficit? Mihi longè probabilius videtur, vbi esse accidens absolutum, & non modale: quia absque necessitate nulla forma cum subiecto suo essentialiter connexa, ac per se ipsam ei vnita statuenda est: aliàs omnes qualites, omniaque accidentia modi essent, si sola accidentia Eucharistica excipias, & ne gratia esset qualitas absoluta animæ, nec etiam candor qualitas absoluta quantitatis, si hæc à materia distinguitur: at nulla est necessitas adstruendi essentialem connexionem loci, siue vbi realis cum re locata. Quod enim res sit indifferens, vt sit hic locata, vel non locata parum interest: siquidem sum etiam indifferens, vt sim albus, aut non albus, quin tamen albedo hanc indifferentiam determinans mecum essentialiter connexa sit. Rursus quod vbi sit relatio realis rei locatæ ad spatium imaginarium, & falsum est: quia absque spatio imaginario, omnique intellectus nostri figmento reipsa reperiri potest; & quamuis id verum esset, parum aduersariis prodesset, siquidem cognitio est relatio realis ad obiectum, quin tamen intellectui essentialiter adhæreat.

8. Quamuis autem vbi intrinsecum rei sit accidens eius absolutum, tamen vbicationem rei modum esse verisimilius est: sicut enim se habet calefactio, & calor, ita vbicatio, & vbi; & quemadmodum calefactio est actio, qua ignis calorem producit, eúmque sibi adiungit, ita vbicatio est coniunctio, siue vnio rei cum suo vbi, siue loco: vnio verò indubitanter modus est. Quod si quis vbicationem, & vbi disiungere, ac separare nolit, & de nominum significatione litem nobis intendat, non grauabor ei concedere, vbicationem eo modo sumptam rem absolutam esse, parúmque refert vtrouis modo in præsenti loquamur.

9. Verùm tria hactenus statuta tribus potissimum argumentis oppugnari possunt: quorum primum esto. Locus attinet ad prædicamentum quantitatis: ergo non ad prædicamentum vbi. Antecedens est Augustini in Cathegoriis ibi: *ipsius autem quanti aliud est coherens, aliud separatum. coherens est gramme ephphania, corpus, locus, & tempus:* quibus verbis similia habet Aristoteles, & passim eius interpretes. Respondeo Augustinum, & Aristotelem id tantum contendere, locum prout constantem partibus extensis quantitatem esse: cum hoc tamen optime cohæret, locum pertinere ad prædicamentum vbi, si consideretur prout immobilis est, & prout rem hic, & non alibi immobiliter constituit.

10. Secundum argumentum sit: res est in loco, è contra verò locus non est in re locata: locus etiam ex communi Philosophorum sententia cum Aristotele 4. Physicor. text. 40. rem locatam conseruat, & non è contra: at hæc ita se habere non possent, si locus, siue vbi esset accidens quoddam à re locata productum, & in ea receptum. Respondeo: res locata est in accidenti illo intrinseco, non tanquam in loco, sed tanquam in subiecto: quare locus, & res locata in se inuicem diuerso tamen modo sunt, sic creator est in creatura, tanquam in imagine, creatura verò est in creatore velut in causa: sic etiam totum est in quauis sua parte velut in causa, & quæuis pars totius in ipso velut in continente reperitur. Cum autem dicitur locus conseruare rem locatam, id intelligendum est de loco non intrinseco, sed extrinseco, & ambiente, per quem influxus corporum cœlestium in rem locatam traiiciuntur. Tertium argumentum sit: quia si vbi per se ipsum rei vbicatæ non vniatur, vnio Petri verbi gratia cum suo vbi erit, & non erit ipsius vbi: non erit, vt supponimus: erit, quia determinat essentialiter Petrum, vt hic, & non alibi sit: cum accidens illud absolutum id munus determinandi non postulet, & absque eo diuinitus reperiri possit. Respondeo; vnionem Petri cum suo vbi non determinare Petrum, vt sic, & non alibi, velut formam, ac rationem primariam, sed præcisè velut causalitatem formæ, ac rationem secundariam; vnde non esse vbi, siue locum Petri: qua ratione vnio parietis cum albedine non est albedo, quamuis vnio illa determinet essentialiter parietem, vt albus sit: haud enim talis determinatio ipsi albedini essentialis est. Adiice, quod, si distinguuntur vbi & vbicatio, huius, & non illius proprium sit determinare rem ad hoc vt sit hic & non alibi: determinare inquam instar etiam formæ.

CAPVT II.

Quotuplex sit locus corporis naturalis, & cuiusuis alterius rei?

Locus variè diuidi solet: in primis enim locus, alius est realis, alius imaginarius: locus realis est, qui entitatem aliquam realem habet, aut rei locatæ velut subiecto inhærentem, aut ei extrinsecè circumfusam: spatium verò imaginarium est, quod esse reale nec habet, nec habere potest, perinde enim à nobis concipitur, ac si reuera esset: huiusmodi est interuallum illud, in quo mundum hunc conditum esse, & ab æterno ad eum præsuppositum imaginamur. Propterea autem vbi intrinsecum, & reale non sine respectu ad spatium imaginarium concipimus vt ita extensionem vbitatum realium, earumque situm, posituram, distantiam, atque indistantiam melius explicemus. Nam quo maius, aut minus est spatium imaginarium alicuius vbi realis, eo ipso maius, aut contractius esse ipsum vbi; & quo etiam magis, vel minus distat vnum spatium imaginarium ab alio, eo magis, vel minus distans esse vnum vbi ab alio communiter iudicare solemus. Hinc constat, nec Deum, nec creaturam propriè, ac strictè in spatiis imaginariis esse: aliquid enim reale in nihilo, siue chimæra strictè esse nequit: impropriè tamen ac translatitie tam Deus, quàm creatura spatiis imaginariis adsunt: vnde reiiciendi sunt Authores, qui in præsenti materia aliter philosophantur. 11.

At alij non pauci cum Albertino in Corollariis suis disp. vnica de prædicamento vbi docent, 12.

spatium

spatium imaginatium esse interuallum quoddam naturale, & capacitatem quandam corporis receptiuam; vnde non esse omnino nihil, non tamen esse aliquid reale, cum existentia omnis entis realis tota æternitate præcesserit: sed potius esse medium quoddam inter ens reale, & rationis; quod tametsi à Deo destrui non possit, Deo tamen per impossibile deficiente deficeret, atque adeo ab eo dependet. Plura argumenta contra hanc sententiam confici solent, quæ tamen inefficacia esse à nobis ostendetur in Metaphysica parum à principio, cum sermo fuerit de possibilitate rerum, eiusque ab existentia distinctione quasi quasi. Quocirca, iis omissis impugnatur impræsentiarum ea sententia hunc in modum.

13. Siquidem superfluè, & absque fundamento eiusmodi interuallum positiuum medium inter ens reale, & rationis adstruit: vt enim aliqua res sit hic, & non alibi, vtque vna res distet ab alia, atque vna res localiter moueri queat, sufficit locus intrinsecus, & realis cuiusque rei, eiusque vbi: ac tunc res aliqua erit hic, cum hoc vbi habuerit: tunc etiam ab alia distabit, cum vbi essentialiter distans ab vbi alterius sortita fuerit: ac demum tunc aliqua res localiter mouebitur, cum vbitates intrinsecas, & reales cum successione, & quasi alternatione mutauerit: vt igitur hæc, & similia verificentur, tale interuallum prope nihil, non tamen omnino nihil frustra adstruitur. Confirmatur: quia vna pars eius interualli ab alia distat, vnaque hic, & non alibi est, quin tamen partes eius interualli in alio spatio, aut interuallo a se distincto existant: aliàs spatia spatiis in infinitum commixta, & infusa essent: cur igitur hoc vbi ab alio distare, atque hic, & non alibi esse nequeat, quin tamen alterutrum in spatio illo, aut interuallo, nec reali, nec omnino fict[o] existat?

14. Al[ij] docent; spatium imaginarium esse carentias vbitatum: pro quo supponunt, sicut sunt possibiles infinitæ vbitates, quarum aliæ extra alias quoad locum essent, si existerent; ita similiter actu dari infinitas carentias, quarum aliæ extra locum aliarum sint: ita, vt carentia vbitatis *A*. sit in loco solius vbitatis *A*. & contraria vbitatis *B*. in loco solius vbitatis *B*. & sic de reliquis: quamuis enim vbitas *A*. non sit in loco *B*. haud quaquam sequitur, [illegible] vbitatis *A*. esse in loco *B*, aliòve quo[illegible] aliter ac quamuis ego non sim R[illegible] sequitur meam carentiam esse Rom[illegible]go meæ carentiæ in eodem tempore coëxi[illegible]: infinitæ ergo carentiæ vbitatum quaqua versus diffusæ iuxta hanc sententiam sunt spatium imaginarium, ac vastitas illa inanis nullis limitibus circumscripta: ideoque Petrus v. g. est hic, quia huic carentiæ vbitatum aliquarum præsens est: & alibi quia alteri carentiæ præsens est: ideirco etiam Petrus, & Paulus inuicem distant; quia carentiæ, quibus præsentes sunt, certo interstitio essentialiter differunt.

15. Hæc sententia displicet mihi, primò: quia carentia Petri fuit ab æterno, quod qua ratione intelligendum est, inferius constabit: at Petrus non fuit ab æterno: ergo res & carentia rei idem spatium temporis suaptè natura non respiciunt: ergo etiam idem spatium loci essentialiter respicere non debent, ac proinde licet vbitas *A*. v. g. sit essentialiter in loco *A*. non propterea carentia vbitatis *A* essentialiter ibidem, & non alibi erit. Rursus, vna carentia est hic, & non alibi, vnaque ab alia distat: at non ex eo, quod tales carentiæ sint in alio loco à se distincto, vt aduersarij fatentur: cur ergo vbi *A*. & vbi *B*. ita comparari nequeant, vt alterum esse hic, & alterum alibi, vnumque ab alio distare possit, seorsim à quouis spatio a se distincto, & re ipsa ab vtrumque præsupposito. Deinde destruere vbitatem realem, & recipere, seu continere localiter rem aliquam sunt munera longe diuersa, vt manifestum est: cur ergo in eandem carentiam vbitatis ab his Authoribus confunduntur? Aut cur ab iis pari ratione producere rem, & eam localiter recipere eidem non assignantur, ita vt actio productiua rei aut eius vbitatis sit simul actio, & locus realis rei; haud secus, ac carentia est destructio vbitatis, & locus imaginarius rei vbicatæ? Aut cur etiam eadem entitas non sit actio rei, duratio, vbicatio, qualitas, ac quantitas, si hæc à re quanta distinguitur? His iisdem argumentis impugnari possunt ij, qui de possibilitate vbicationum philosophantur ea ratione, qua Authores sententiæ nuper impugnatæ de carentiis sentiunt, spatiumque imaginarium ab vbitatum possibilitate indistinctum esse opinantur.

Locus realis extrinsecus ab Aristotele 4. Physicor. definitur superficies corporis ambientis: hinc fit, Deum non esse in loco extrinseco: ac propterea à multis Patribus, ac Theologis illocalem eum appellari. Hinc etiam fit, superficiem conuexam supremi cæli, de cuius spatio inter Philosophos magna lis est, non esse in loco reali extrinseco, solumque intrinsece locatam esse. Hinc tandem fit, turrem intrinsecè immotam, atque in eodem situ permanentem, mutare tamen sæpissime locum extrinsecum, prout nimirum ventorum vi, aliam, aliamque aëris superficiem mutat, & modo hac, modo illac circumfunditur: è contra vero nauim intrinsecè motam, atque diuerso vbi, situque affectam, eandem tamen aquæ superficiem, eundemque locum extrinsecum aliquandiu retinere posse; videlicet, si prono, ac decliui cursu feratur, nec de fluctu in fluctum agitetur: hac ratione homo intrinsecè inuariatus plures alias denominationes extrinsecas subit, & nec eandem quam antea famam, aut beneuolentiam, libertatem, aut dominium retinet; atque è conuerso esto intrinsecè variatus sit, easdem tamen denominationes extrinsecas, quas antea interdum terminat, eodemque modo audit, amatur, immeritamque libertatem ac dominium tuetur. 16.

Locus realis intrinsecus est vbi intrinsecum cuiusque rei: hoc autem incircumscriptiuum, definitiuum, & immensum diuidi solet. Vbi circumscriptiuum est, quod partes rei extra se inuicem collocat, ac partibus loci, seu spatij imaginarij commensas esse facit, ita vt vna pars rei locatæ in parte spatij, & alia in alia existat: definitiuum est, quod totam rem in toto spatio finito, & totam in qualiber parte eius spatij constituit, immensum est, quo res vbique collocatur. Vbi circumscriptiuum est proprium creaturarum corporalium, & diuisibilium: definitiuum est proprium creaturarum spiritualium & indiuisibilium: immensum vero solius creatoris. Circumscriptiuum ita appellatur, quod vi illius vna su- 17.

perficies rei locatæ alias interiores ambiat, & circumscribat. definitiuum vero ita dicitur, quod præcise habeat rem loco definire, eamque hic v.g. & non alibi constituere, absque vlla tamen circumscriptione, aut situ partium: vbi vero immensum sic nuncupatur, quod modum omnem, atque mensuram excedat. Illud autem animaduertendum est, locum realem sæpissimè sumi solere pro solo vbi circumscriptiuo: huius enim defectu docet Augustinus, non solum Deum, & Angelum, verum etiam animam rationalem illocalem esse, & spatio carere: *Videamus:* inquit, in libro de quantitate animæ cap. 20. *illud alterum argumentum, quale sit, quod per totum spatium corporis tactu sentitur ab anima, quam spatij nullius esse volumus.* Eodem modo loquitur B. Claudian. de stat. anim. cap. 17. ibi: *Si localis est anima, multimoda potest sectione comminui, & frequentia comminutionis aboleri: sed quia istud mens sana, ne dicam,*
18. *docta, non recipit*, &c.

Porrò, materia prima, forma substantialis, & accidentia omnia idem numero vbi, eundemque locum intrinsecum sortiuntur: siquidem penetrantur: ergo in eodem loco, siue ibidem existunt. Dices: ea penetrari non quod idem numero vbi sortiantur sed quod vbi vnius, & vbi reliquorum sint penetrata, idemque spatium imaginarium occupent. Contra tamen: quia iuxta aduersarios duæ quantitates naturaliter penetrari nequeunt: at vbitates rerum earum quantitates esse ex Augustino, & Aristotele supra ostendimus: Deinde quæ necessitas est tribuendi materiæ, formæ, & accidentibus inuicem penetrantibus diuersum realiter vbi, distinctumque numero locum: quod enim materia prius natura approximata sit agenti, atque adeo prius locum occupet, quàm forma substantialis, aut accidentalis sint, nedum in loco sint, tantum arguit vbicationem materiæ, eiusque vnionem cum loco, siue vbi priorem natura esse quam vbicationes, aut vniones formæ substantialis, & accidentium cum loco: at quod vbi sine spatium vnius partis prius natura sit spatio, & vbi cæterorum illinc minimè arguitur. Et quidem quod attinet ad accidentia nullum illis proprium vbi esse, ac distinctum ab vbi, quod habent substantiæ, quibus accidunt, expressa sententia est P. Rubij 4. Physicor. tract. de natura loci quæst. 5. num. 74. & seq. Quæ autem in contrarium obiicit contrariæ assertor sententiæ D. Tellez dispue. 44 Metaphys. sect. 1. facilia sunt, & absque negotio solui possunt ex dictis.

CAPVT III.

An idem corpus naturale, aliaue res possit diuinitus esse simul in duplici loco adæquato circumscriptiue?

19. EAndem rem in duobus, aut pluribus locis circumscriptiuè esse posse de absoluta creatoris potentia tuentur Alensis, Scotus, Richardus, Maior, Gabriel, Occamus, Marsilius, Adamus, Aureolus, aliique plures scholastici antiqui: hanc etiam sententiam tanquam magis idoneam ad hæreses nostri temporis circa mysterium Eucharistiæ profligandas amplexa est vniuersa fermè Societas Iesu, eamque multis, & efficacibus argumentis probat, quæ breuiter insinuare, non fusè prosequi lubet: tum quia per se clarissima sunt: tum etiam quia à nostris Theologis late expendi solent.

Argumentor igitur primò: plura contraria 20.
diuinitus eidem subiecto conuenire possunt, videlicet, calor summus, summaque frigiditas, aut humiditas, & siccitas in supremo gradu; aut quod plus est, assensus, ac dissensus, amor, & odium efficax eiusdem obiecti, vt in Metaph. tract. 12. cap. 1. lib. 7. ostendam: cur igitur vnum vbi circumscriptiuum simul cum alio distanti eidem corpori conuenire nequeat, cum alterum alteri contrarium tantum sit, & neutrum alteri formaliter contradicat, per eiusve carentiam definiatur, sed potius per hoc, quod partes rei locatæ partibus loci commensuret, & singulas partes rei in singulis tantum partibus loci constituat. Secundò: non magis repugnat, corpus aliquod habere duplex vbi circumscriptiuum, quo simul in diuersis locis existat, quam omni vbi circumscriptiuo spoliari: at Deus supernaturaliter potest facere, vt corpus aliquod circumscriptiuè nullibi sit, tantumque definitiuè in loco existat, idque de facto fieret, si Christus in sola Eucharistia aliquandiu esse vellet. Tertiò: non magis repugnat, vnum corpus esse circumscriptiuè in diuersis locis, quàm duo corpora esse circumscriptiuè in eodem loco: at diuinitus factum fuit non semel, vt duo corpora in eodem loco circumscriptiuè essent, vt cum Christus Redemptor noster virginea claustra, ianuas obseratas, sepulchri lapidem, ac cælestes orbes omnipotenti sua virtute penetrauit.

Quartò: vnum accidens diuinitus collocari 21.
potest in diuersis subiectis; siquidem quod pari admiratione dignum, salua tamen fide negari nequit, accidens sine vllo subiecto diuinitus existere valet: similiter etiam vna forma substantialis in diuersis materiis per miraculum esse potest: cur ergo vnum corpus circumscriptiuè in diuersis locis simul esse nequeat, aut quæ vtrinque disparitatis ratio est. Quintò iuxta non paucos aduersariorum vna natura diuinitus esse potest in diuersis suppositis, altero creato, & altero increato; atque ita eueniret, si Deus naturam Angelicam seipsa subsistentem assumeret. Rursus etiam vna subsistentia, ac suppositalitas in diuersis naturis esse, eas [illegible] cè afficere potest, vt ex Dominicæ I[illegible] mysterio exploratum est: ergo simil[illegible] tò Angelus naturaliter, & absque mi[illegible] us est in vno loco, ac totus simul in alio, [illegible] uiusmodi loci continui sint, siue, quod aliis non displicet, discreti sint, dummodo ambo sphæram adæquatam Angeli non excedant: cur igitur Deus miraculosè nequeat totum corpus hic, ac totum alibi circumscriptiuè collocare.

Septimò: vnus effectus à duplici causa ad- 22.
æquata diuinitus prodire; aut, quod perinde est, in duplici virtute totali contineri potest: quidni ergo & vnum corpus in duplici loco circumscriptiuè. Octauò: corpus Christi de facto habet plures præsentias adæquatas, quibus in diuersis locis existat, & non qualescunque, sed definitiuas, ac supernaturales, vti ex mysterio Eucharistiæ constat: ergo à fortiori corpus Christi plures præsentias adæquatas, naturales quidem, ac circumscriptiuas habere, & merito illarum in diuersis

uersis locis existere potest: cur sicut præsentia adæquata supernaturalis cum alia adæquata supernaturali, aut naturalis cum supernaturali cohærere potest, duæ etiam naturales coniungi, eidémque corpori diuinitus tribui nequeant? Tandem ex nostris historiis constat S. Franciscum Xauerium Orientis Apostolum in duobus locis circumscriptiue extitisse, & eodem temporis articulo in naui, atque etiam in scapha, quas longo interfluentis pelagi tractu disiecerat insana tempestas, multis apparuisse: huiusmodi ergo miraculum non repugnat.

23. Verum Thomistæ fermè omnes cum Beato Thoma contrariam sententiam tuentur: potissimum eorum fundamentum est, si idem homo verbi gratia posset esse circumscriptiue in duobus locis adæquatis, in vno posset summum calorem ab igne, & in alio summam frigiditatem à niue recipere: item in vno posset mereri, bonitatémque Dei illic propositam super omnia amare, & gratiam suam augere: in alio verò demereri, obiectumque aliquod turpe amare, Deumque odisse, atque in peccato esse. Præterea in vno posset accepto vulnere mori, in alio verò vulneris securus viuere: at eundem hominem simul esse summè calidum, & frigidum; simulque mereri, & demereri; Deum amare, & odisse; esse in peccato, & gratia; viuere, ac mori repugnat.

24. Respondeo negata sequela: pro cuius intelligentia animaduertendum est, vnionem cuiuinis accidentis cum subiecto, si solum *vbi* excipias, efficere, vt vbicunque existat subiectum, ibi etiam accidens necessario existat; atque etiam, quod consequens est, vt accidens in duobus locis adæquatis existat, si in illis subiectum supernaturaliter collocetur: hac ratione corpus Christi, quod vi verborum sub speciebus sanguinis non constituitur, vt tamen vnionis cum sanguine sub iis collocatur: idemque sanguini respectu specierum panis viuenit. Hinc est, vt corpus hic & Romæ existens summè calidum & frigidum ex natura rei, & absque nouo miraculo esse nequeat, quia caliditas hic ei impressa vi vnionis Romam transfertur, eamque ad temperiem reducit. Hinc etiam est, vt quis hic existens, Deumque amans super omnia, eum Romæ odisse nequeat, quantæuis peccandi illecebræ illic ei proponantur, quia amor Dei super omnia hic elicitus, meritumque, & gratia eum amorem consequens, Romam transferu[illegible]que vllo motu, ac vi solius vnionis, atq[illegible]ium Dei demeritum, ac peccatum ab eo [illegible]nt. Hinc demum est, vt quis accepto vulnere, hic mortem oppetens, Romæ etiam necessario moriatur, eo quod vulnus hic ei inflictum, non solum hic, sed etiam vbique noceat, & nusquam non lethale sit.

25. Addiderim, nullam esse repugnantiam in eo, quod idem numero homo sit summe calidus, & frigidus. Deumque efficaci odio, & amore prosequatur: innumeri etiam Theologi probabiliter defendunt, gratiam componi posse diuinitus cum peccato, actumque demeritorium cùm alio quantum est de se meritorio: aliqui etiam cum P. Suarez tuentur diuinitus fieri posse, vt idem numero homo in eodem temporis momento hic viuat, & Romæ moriatur; quod etiam probabile est, si mors non pro carentia, & destructione formæ vitalis, aut eius vnionis sumatur, vt à multis sumi consueuit, sed solùm pro separatione formæ vitalis, eiusque vnionis à corpore quoad locum, ita vt nihil aliud sit corpus hic viuens mori Romæ, quam formam vitalem antea informantem tale corpus vbique locorum, incipere Romæ illud non informare, cum tamen alibi illud informet.

Pater Vasquez tom. 3. in 3. part. disput. 189. Thomisticam sententiam alio argumento tuetur: nam lapis, inquit, si posset esse supernaturaliter in duplici loco adæquato circumscriptiuè, posset etiam naturaliter esse in duobus locis adæquatis circumscriptiuè: consequens est falsum: ergo &c. Probat minorem: quia si idem lapis super duas columnas circumscriptiuè existat, sublatis columnis lapis ille naturaliter descender, suoque pondere vtrobique deorsum feretur: ergo naturaliter duplicem locum adæquatum de nouo adquiret. Aliqui cum P. Hurtado respondent: lapidem in eo euentu minime descensurum, motumve vllum subiturum. Sed immeritò: nam, quæ esset innata lapidis grauitas, necnon immanis, & bruta moles, in aere pendere, locumque superum sibi contrarium naturaliter retinere non posset: deorsum ergo ferretur, nisi eius naturæ, & exigentiæ Deus nouo miraculo contrauenire statueret. Alij respondent; futurum esse, vt lapis in eo euentu vtrobique descenderet, ac duplicem locum adæquatum duplici motu adquireret; tametsi autem absque nouo miraculo, imò supposito priori miraculo naturaliter id eueniret, haud quaquam tamen motus ille in duplicem locum adæquatum lapidi absolutè, & simpliciter naturalis foret, vtpote qui non fieret viribus solius naturæ, sed tantum viribus naturæ eleuatæ, atque in duplici loco per miraculum anteà constitutæ. Hæc etiam solutio non placet: quia non magis conferunt ad duas vbicationes adæquatas denuò adquirendas duæ aliæ præuiæ, quàm ad summum calorem acquirendum solius ignis præsentia; & ad adquirendam summam frigiditatem solius niuis: at corpus solo igne hic ei applicato, ac sola niue hic ei applicata, non propterea absque nouo miraculo summe calidum, ac simul summè frigidum euaderet, vt suprà ostensum manet, & huius solutionis Authores fatentur: ergo similiter, &c. 26.

27. Quare missis his, & aliis solutionibus; respondeo primò per instantiam: siquidem lapis definitiue existens super duas columnas, iis substractis deorsum descendet pro innata sibi grauitate: ergo duos locos adæquatos naturaliter comparare poterit, si quid argumentum contrarium valet. Eadem instantia fieri potest in Angelo duos locos adæquatos definitiuè occupante: procuꝺdubio enim naturaliter se mouere posset. Deinde absolute respondeo, futurum esse, vt lapis in eo euentu in centrum rueret, ac deorsum descenderet: Deum autem libere determinaturum versus quam partem descensus fieret, eo quod versus vtramque fieri non posset; vnius autem potius, quàm alterius potior ratio ex parte creaturæ non esset: hac ratione Deus determinat actiones causarum secundarum quoad indiuiduum, quia causæ secundæ quoad indiuiduum indifferentes de se sunt: ergo cum causa aliqua secunda miraculo aliquo præsupposito quoad speciem indifferens fuerit, Dei partes tunc erunt determinare cuius speciei actionem elicitura sit.

Obiiciunt

28. Obiiciunt tertiò aduersarij: si idem corpus esset in duobus locis circumscriptiuè; profectò distaret, & non distaret à seipso: distaret quidem; quia loca quæ occuparet, interse haberent distantiam: quo pacto duo corpora ideò de facto distant inuicem, quia loca distantia replent. Rursus, non distaret corpus illud à seipso, quoniam distare non possunt, nisi quæ distinguuntur: positio autem corporis in duobus locis circumscriptiuè non faceret illud à seipso distingui; haud enim eius essentiam variaret. Obiiciunt quartò; fore vt corpus circumscriptiuè positum in duobus locis posset, & non posset tangere seipsum. Quod non posset semetipsum tangere perspicuum est: contactus enim est duorum extremorum, & essentialiter ad aliud, instar cæterarum relationum realium. Quod è contrario posset illud corpus se tangere non minus exploratum esse videtur: nam si potest esse in duobus locis adæquatis circumscriptiuè, quidni in locis contiguis? Eo autem ipso quod occuparet circumscriptiuè loca contigua, non posset non se tangere, siue non sibi esse contiguum: cum contiguitas corporum à contiguitate locorum, in quibus sunt, dicatur.

29. Obiiciunt quintò; fore vt illud corpus esset, & non esset extra quemlibet eorum locorum in quibus existeret circumscriptiuè: in primis enim non esset illud corpus extra locum *A.* v.gr. quia reuera esset in illo, adeòque intra illud: deinde esset extra talem locum *A.* quoniam esset in loco *B.* distincto, & extra iacente. Obiiciunt sextò: illud corpus esset æquale, & simul inæquale vtrilibet eorum locorum totalium, in quibus existeret circumscriptiuè. Æqualitas patet: quia quilibet eorum locorum esset locus adæquatus eius corporis: omnis autem res locata locum suum adæquatum æquat, siue, quod eodem redit, ei æqualis est. Rursus inæqualitas eius corporis ad quemlibet eorum locorum, de quibus sermo est, suadetur: quia esset æquale duobus illis locis simul sumptis: ergo alterutri seorsim inæquale, eoque maius, magisve protensum: consequentia est euidens: quod enim est æquale collectioni, nequit non esse inæquale cuiuis parti talis collectionis, quo pacto quia sex homines v.gr. & sex Angeli sunt numero æquales, hoc ipso sex homines inæquales numericè sunt respectu trium Angelorum, eósque sin minus perfectione, saltem multitudine superant. Antecedens probatur; quia corpus, quo de loquimur, simul occuparet duo loca totalia circumscriptiuè, iisque commensuraretur: esset ergo iis simul sumptis æquale: qua ratione, quia anima rationalis occupat totum spatium nostri corporis, ei sanè æqualis est, illudue exæquat. Obiiciunt septimò; vbi talis corporis fore, & non fore circumscriptiuum: fore quidem, vt supponitur: non fore, vtpote quod huic loco corpus non circumscriberet, sed illud in alio esse pateretur. Postremo obiiciunt: si corpus aliquod esse posset simul in duobus locis adæquatis circumscriptiuè, sanè & posset esse in infinitis; imò & in omnibus, seu, quod perinde est, vbique: consequens est absurdum: quid enim id esset, quam immensitatem Dei propriam communicari posse alicui creaturæ? Quid item, quam corpus illud esse quantitatis finitæ, & simul infinitæ: illius, nempè finitæ, quia ipsum finitum entitatiuè, & essentialiter est, finitasque versus maximam partes habet: infinitæ ver[illegible], quia infi[illegible]itum, imò & omnem locum circumscriptiuè r[illegible]pl[illegible]ret, quod absque infinitate quantitatis, haud potest intelligi.

Hæc tamen argumenta in mysterio Eucharistiç, ac multiplici vbitate definitiua corporis Christi clarè instantur, & (nisi valdè fallor) talia sunt, de quibus in hæc B. Claudiani Episcopi lib. 3. de statu animæ cap. 11. verba fari iure possim: *Eo mihimet hisce inanibus respondere admodum laboris est: quia nihil isthic est, cum quo congrediar: nihil quod medullitus ernam: nihil est, cum quo certauisse exercitatio: nihil profectò est, quod vi[illegible]isse victoria sit.* Verum quia nonnullis scholasticis placent, idcircò libet iis ex ordine respondere. Ad primum ergo eorum, & respectu superiorum tertium dicendum est, non ideò quæuis duo corpora de facto distare, quia loca occupant inter se distantia; sed quia præter locorum distantiam, distinctionem habent entitatum: eiusmodi autem distinctione à seipso careret corpus circumscriptiuè positum in duobus locis adæquatis: vnde ex tali eius positione non sequeretur, quod distaret a se ipso, sed tantùm quod non distaret. Sic duæ animæ rationales, quarum vna hic existat in spatio vnius palmi, & altera Romæ in spatio alterius palmi, distarent à se inuicem, tametsi ambæ existerent in duobus locis tantum inadæquatis: & tamen vna, eadémque anima de facto existit in duobus locis inadæquatis inter se distantibus, nempe in spatio capitis, & spatio pedis, quin propterea distet a seipsa: similiter ergo, si loquamur de duobus locis adæquatis inter se distantibus, duo corpora in illis circumscriptiuè posita, eo ipso distabunt; si tamen vnum in illis ita collocetur, non ob id censeri poterit à se ipso distans, aut separatum.

Ad quartum argumentum contrarium dicendum est, fore tantum vt corpus in duobus locis contiguis circumscriptiuè existens se non tangeret; defectu nimirum distinctionis à seipso: nec referret, loca, in quibus esset, esse contigua: nam etiam est in temporibus sibi veluti contiguis, & immediatè succedentibus: & tamen non propterea sibi ipsi quoad durationem, aut temporis spatium succedit: sicut ergo defectus distinctionis, ac multiplicitatis realis tollit ab eo relationem successionis respectu sui ipsius; quidni & in euentu nostræ disputationis tolleret ab eo relationem contig[illegible] Ad quintum dicendum est, fore vt co[illegible]d per vnam vbicationem circumscriptio[illegible]adæquatam esset extra locum *A* v.gr. & per aliam non esset extra eum locum, sed potius in illo, aut intra illum: in hoc autem nullam esse contradictionem, vt est sponte sua manifestum. Sic dum raptus est Paulus ad tertium cœlum, vti refertur epist. 2. ad Cor. 12. Eius anima fuit fortassis extra illius corpus per vnam vbicationem, vt constat ex illis ipsiusmet Apostoli verbis: *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (siue in corpore, nescio, siue extra corpus, nescio: Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cœlum.* Vbi particula *extra* localem, & veram extraneitatem sanctissimæ illius animæ respectu sui corporis, & non solam imaginariam, aut intellectualem significat; cum totus raptus fuerit realis, verusque, & non imaginarius, vt tanquam magis probabile

bile tuentur noster Cornelius à Lapide, & alij quidam interpretes in hunc Pauli locum. Deinde eadem anima Pauli fuit per vnionem, & aliam vbicationem intra eius corpus, & non omninò extra illud, vt docet B. Thomas 2. 2. quæst. 175. art. 5. & quidem alioqui Paulus non raptus fuisset, sed mortuus. Similiter ergo in præsenti, &c.

32. Ad sextum argumentum contrarium dicendum est, corpus quidem æquale esse loco, in quo est quantitatiuè, vt docet Aristoteles apud P. Suarez tom. 3. in 3. part. disputat. 48. sect. 4. §. *Septima ratio*: at æqualitatem loci, & corporis locati duplicem esse: aliam aptitudinalem, aliam actualem: actualis est, qua corpus occupat totum locum, & non maiorem; locusque continet corpus aliquod, & præter illud, nullum aliud: quaue in actu secundo corpus excedit locum, nec è conuerso exceditur à loco. Aptitudinalis æqualitas est, qua corpus aptum est occupare locum aliquem totum, eumque solum, & locus aptus etiam est continere corpus, & excepto eo corpore nullum aliud: cum autem huiusmodi aptitudo alia sit naturalis, alia obedientialis; consequens est, vt prædicta æqualitas aptitudinalis subdiuidenda sit in naturalem, & obedientialem. Qua autem ratione diuisa ac subdiuisa est æqualitas loci, & corporis locati, eadem ratione diuidi debet, ac subdiuidi inæqualitas ei opposita. Quibus constitutis, corpus positum circumscriptiuè in duobus locis adæquatis, esset iis simul & collectiuè sumptis æquale, æqualitate actuali siue in actu secundo, & ex consequenti cuilibet eorum seorsim inæquale, inæqualitate similiter actuali. Cæterum esset hoc non obstante cuilibet æquale, æqualitate aptitudinali naturali: quia naturaliter esset capax & aptum, quemlibet eorum & non alium replere; similisque aptitudo in loco ei responderet: contrà verò illis simul sumptis foret inæquale hoc genere inæqualitatis aptitudinalis naturalis, de quo loquimur. Itaque vno sensu esset alterutri seorsim æquale, & alio inæquale; & sic non sequeretur contradictio, quæ obiicitur in argumento. Quod autem quilibet eorum locorum esset adæquatus locus eius corporis non argueret, dari æqualitatem inter vtramque, actualem vtique, quam inter illa hucusque negaui: quia nimirum eodem modo dicendum est, quemlibet eorum locorum fore adæquatum locum eius corporis, adæquatione dumtaxat aptitudinali naturali, siue in actu primo; secus verò adæquatione in actu secundo. Et quidem argumentum manifestè instatur in penetratione duorum corporum in eodem loco: hic enim locus iuxta doctrinam, & modum arguendi aduersariorum esset æqualis alterutri corpori, quia esset alterutrius locus adæquatus: & simul esset alterutri inæqualis, quia esset æqualis duobus corporibus simul sumptis: vnde & cuiuis seorsim inæquale: quod ergo hic responderint aduersarij, id dictum putent ad argumentum, quos nos impetunt.

33. Ad septimum argumentum contrarium dicendum est, quodlibet vbi corporis in duplici loco adæquato collocati, eo modo quo collocari posse defendimus, fore circumscriptiuum: quia eius vi vnæ superficies corporis alias ambirent, ac circumscriberent: iuxta dicta à nobis supra cap. 2. huiusmet tractatus. Sed fac, vbi circumscriptiuum tale dici, eò quod corpus ita huic loco circumscribat, vt non permittat, illud non esse in alio: sane hoc ita intelligendum est, vt habeat solum naturaliter non permittere positionem corporis in alio loco: quidni ergo posset corpus, non obstante eius vbi circumscriptiuo in hoc loco, esse miraculosè, ac supernaturaliter in alio? Ad postremum dicendum est; quamuis ex nostra sequatur sententia, quod corpus aliquod esse possit vbique, at in hoc consequenti nullam esse absurditatem: Haud enim inde vlterius fiet, corpus vllum posse habere immensitatem, siue durationem Dei propriam: quia immensitas Dei importat esse vbique à se & imparticipatè, quod omni creaturæ tum corporeæ, tum etiam incorporeæ omninò repugnat. Rursus ex eo consequenti, quod admittimus, nequaquam sequeretur, corpus entitatiuè finitum habiturum, si esset vbique, quantitatem simul finitam, & infinitam; si fortè quantitas à substantia corporis quanti supponatur distincta: nam, vt entitas corporis, etsi finita sit, vbique poni potest, ita etiam huic eius positioni minimè repugnat, quod quantitas illius sit dumtaxat finita, & neutiquam infinita.

CAPVT IV.

De vacuo corporis naturalis.

POstquam de loco corporis naturalis egimus, reliquum est, vt de eius vacuo nonnihil dicamus. Vacuum ergo est locus omnis corporis expers, naturaliter tamen aptus illo repleri: extra superficiem supremi cœli vacuum propriè dari censeo, ibi enim est locus imaginarius, & intercapedo quædam infinita omnis corporis expers, tamen naturaliter capax: cur enim Deus alium mundum extra hunc, imò infinitos condere nequeat? Cæterum intrà latera huius vniuersi vacuum naturaliter repugnare plerique Philosophi tenent, præter Democritum, Epicurum, ac nouissimè Turnebum, aliósque paucos, qui facilè impugnari possunt, in hunc modum. Non magis repugnat, eumdem vniuersi locum duo corpora inuicem penetrata suscipere, quàm aliquem locum omni corpore vacuum esse; sicut non magis repugnat, eandem materiam duas formas substantiales suscipere, quam omni forma carere: at illud prius naturaliter repugnat: ergo & hoc posterius. Minor quamuis ab aliquibus referente Alexandro opusc. de mixtion. & Fernelio lib. 2. suæ Physiologiæ negetur, à nobis tamen supra probata est, cum de raro, & denso ageremus, ac modo ostenditur vulgari, ac notissima experientia, quam his verbis proponit Greg. Nissenus lib. de resurrect. & anima; *Amphora admota stagno non statim repletur, sed prius coacto intus aere concauum sursum tollente innatat, quoad haurientis manu amphora pressa in fundo fuerit, ac tunc per os accipiat aquam: quo facto ostenditur, quod nec antequam aqua repleret, vacua esset: nam pugna quedam duorum elementorum cernitur, dum aqua, qua propter grauitatem vi in concauum irrumpit, aer vero qui in concauo interceptus deprehenditur per idem os in contrarium circa aquam* 34.

coarctatus

contractatus dilabitur, ac retro fluit adeò, vt per hunc quaſi interrumpatur, & impediatur; ac vi ſpiritus refracta, reciprocataque, ac ſpumans, quaſi è combyllo ſonum edat.

35. Argumentor ſecundò à poſteriori: ſiquidem ob id aqua per anguſtæ fiſtulæ meatus contra propriam inclinationem aſcendit, è contrario verò eademmet aqua per vaſis ſuperius occluſi inferiora foramina iuxta propriam inclinationem non deſcendit, ne vtrobique detur vacuum in vniuerſo, aut aëre fiſtulam deſerente, & aqua in eius locum non ſuccedente, aut aqua per vaſis fundum elabente, & aëre eius locum non occupante. Rurſus, latera follium nulla vi ſeparari poſſunt, ſi aëri ingreſſus ad replendum vacuum prohibeatur. Præterea, ſi tabula plana ſuper aquam expanſa vndequaque ſimul eleuetur, aquam ſurſum attrahet, ne inter aquam, & tabulam vacuum detur breuiſſimo tempore, eo videlicet, quo locum aquæ ingredi tardaret. Superius etiam oſtendimus, cum de raro, & denſo ageremus, quatenus hyberno tempore vaſa vacui euitandi cauſa rumpantur; & quatenus, etiam caro ægrotantis adhibitis cucurbitulis eadem de cauſa ſurſum intumeſcat.

36. Argumentor tertiò à priori: ſi vacuum daretur in rerum natura, impediretur influxus cœlorum in hæc inferiora, & ſublunaria, eo quod accidentia per vacuum traiici, & abſque ſubiecto diffundi nequeant. Quod autem aliqui reſpondent, poſſe cœlos non influere in hæc inferiora per modiciſſimum tempus; cur enim inquiunt, lapis abſque influxu cœlorum illicò annihiletur? Ergo iam tantillo tempore vacuum in rebus dari poterit. Hoc inquam, non ſatisfacit: quia quemadmodum reliquum corpus ſine influxu capitis, cælique ſui, ne per breuiſſimum tempus conſeruari poteſt, abſciſſóque capite illico exanimatur: ita ſimiliter probabile eſt, mundum hunc inferiorem, & quamuis eius partem abſque cæleſtis mundi influentia ne minimo quidem temporis ſpatio conſeruari poſſe. Nec magis ſatisfacit aliorum ſolutio, videlicet dato vacuo cœlos non directè, ſed obliquatis radiis, ac verſus latera inſinuatis in mundum ſublunarem operaturos: namque quemadmodum obiectum nequit emittere ſpecies ſuas ad potentiam niſi recto itinere, quo fit, vt manu inter viſum, & obiectum interiecta defectu influxus directi viſio conſeruari nequeat: ita ſimiliter probabile eſt, cœlum non niſi linea recta qualitates ad mundi inferioris conſeruationem neceſſarias demittere, & ſi quas linea indirecta infundit, eas ad nullius corporis ſublunaris conſeruationem ſufficere. Qui plura velit de naturali impoſſibilitate vacui intra lunæ cauum, is adeat D. Hurtad. diſp. 14. Phyſicor. ſect. 6. & Conimbricenſ. lib. 4. Phyſicor. cap. 4. quæſt. 1. art. 2.

37. Dubitabis primò; quæ ſit cauſa motus illius, quo grauia, & leuia, impediente vacuo, contra propriam inclinationem extra proprium centrum feruntur? Reſpondeo, cauſam, quæ locum euacuat, ab eoque corpus expellit, ad eumdem locum replendum corpora vicina attrahere: hinc eſt, vt qui tabulam ex aqua attollit, maius pondus ſentiat, quam ſi eam aliunde veheret. Probabile etiam eſt, ipſa corpora grauia, & leuia ſaltem partialiter ſe ſe mouere ad replendum vacuum, cum motus ille communi bono deſeruiat, ea verò ad commune bonum innatam inclinationem habeant. Dubitabis ſecundò: an poſſit exerceri motus localis in vacuo? Reſpondeo affirmatiuè: quia motus localis ſuaptè natura terminatur ad vbi intrinſecum rei: at vbi intrinſecum in vacuo continuè produci poteſt: ergo & motus localis. Minor ſuadetur: ſuperficies ſupremi cœli ſuum vbi intrinſecum habet, illúdque ſempiterna conuerſione variat: at tale eius vbi non in loco reali extrinſeco, ſed in vacuo producitur. Dubitabis tertiò: motus in vacuo factus quam durationem haberet? Albertus, Ariminenſis, & alij docent, motum in vacuo per actum non tempori, ſed inſtanti menſuratum iri. Cæterum mihi probabilius videtur, non niſi tempore ſucceſſiuo rem per inane moueri poſſe: ita Scotus in 2. quæſt. 9. B. Thomas in 4. diſtinct. 44. quæſt. 2. art. 3. & vtriuſque non pauci ſectatores: item ex noſtris Hurtadus citata diſputat. 14. Phyſicor. ſect. 6. num. 60. Conimbric. 4. Phyſ. cap. 9. quæſt. 4. & 5. Bartholom. Amic. tractat. 21. quæſt. 4. dub. 1. artic. 2. Cardinalis Tolet. cap. 9. quæſt. 9. & Tellez diſp. 32. ſect. 5. Huius autem ſententiæ, quam vt veriorem amplectimur, ratio eſt: quia terminus *à quo*, & terminus *ad quem* motus in vacuo facti inuicem diſtarent: quis enim neget polum Arcticum, & polum Antarticum eamdem, quam nunc, diſtantiam habituros; tametſi corpora inter eos exiſtentia perirent, ſolúmque immanem quandam vacuitatem poſt ſe relinquerent? Igitur ob hanc diſtantiam motus in vacuo factus tempore egeret, vt à termino *à quo* ad terminum *ad quem* perueniret.

TRACTATVS II.

De tempore corporis naturalis.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex ſit tempus, ſeu quando corporis naturalis & cuiuſuis alterius rei?

QVæ de loco, ſiue vbi ſupra diſſeruimus, magna ex parte tempori, ſiue quando prædicamentali poſſunt accommodari. Quemadmodum enim vbi rei cuiuſuis eius locus eſt, & è conuerſo, ita ſimiliter quando rei nihil aliud eſt, quàm eius tempus, ſiue quæuis duratio, aut mora, quam in exiſtendo trahit: ita tamen, vt quoduis inſtans eius moræ, quando rei non rarò appelletur: haud aliter ac etiam quoduis punctum loci interdum locus vocatur. Hac de cauſa rem eſſe aliquando, aut quandocunque perinde eſt, ac eam in aliqua, vel in omni temporis, alteriúſue durationis differentia exiſtere. Et quidem hoc argumento iam olim vſus eſt B. Damaſcenus cap. 38. Dialect. ad probandum nobiſcum, quod tempus, & quando rerum non diſtinguantur inuicem. En eius verba: *Quando tempus oſtendit: interroganti enim, quando factum eſt hoc, dicimus, anno præterito antepræterito, quæ tempus ſignificant.* Confirmatur: non eſt, cur 1

potius

potius sint idem locus, & vbi rerum, quàm earum tempus, & quando: at quod illarum locus, & vbi sint idem, & probatum est à nobis cap. 1. tractat. præced. & est expressa sententia B. Damasceni citato cap. 38. Dialect. in hæc verba: *Vbi locum significat: interroganti enim, vbi est ille: dicimus in domo, in ciuitate: hæc autem locum significant:* Ergo, &c. Quæ cum ita sint, probare non possum, quod docet Gilbertus quando significare relationem ex temporis incidentia relictam, non verò tempus ipsum.

Duratio autem, alia est realis, alia imaginaria: hæc nec in interuallo successiuo medio inter ens reale, & omninò nihil, nec etiam in carentiis, aut possibilitatibus durationum consistit, vt sentiunt hi, qui tractatu præcedenti, seruata proportione de loco imaginario, philosophantur; quin potius talis duratio imaginaria est merum nostri intellectus figmentum, quo ad explicandas durationes reales vtimur, vti supra in simili docuimus. Porrò intellectus sæpe fingit, vt res non fictas, sed veras non solùm intelligat, verum etiam, quod plus est, exequatur: an non Deum repugnare, Spiritum sanctum non procedere à filio, & vtrumque simul cum Patre agere necessitate naturæ, intellectuque, & consilio carere, aliaque plura confingimus, vt ex his conditionibus fictis, & impossibilibus eius perfectiones melius colligere possimus? An non etiam artifex paruam quandam, imaginariàmque domum, & exiguum idolum fingit, sibique proponit, vt veram, amplàmque domum moliri possit? Mirum igitur non est, quod noster intellectus similibus de causis fingat spatia imaginaria temporis, & loci, ad quæ proculdubio respexit Seneca epist. 58. ibi: *Sextum genus est eorum, quæ quasi sunt tanquam inane, tanquam tempus.*

2. Quod autem duratio non solum perfecta, cuiusmodi est æternitas, & æuum, sed etiam imperfecta, cuiusmodi est tempus, ens reale sit; ac proinde alterum nostræ diuisionis membrum teneat, facilè ostendi potest aduersus quosdam Philosophos, quos tacitis nominibus refert Pereyrus lib. 2. c. 12. siquidem vbi rei est verum ens reale: ergo & quando, siue duratio. Deinde: si qua ratione duratio præsertim temporalis ens reale non esset, maximè quia partes eius numquam præsentes esse possunt, sed aut præteritæ, aut futuræ necessario sunt, solúmque instans aliquod indiuisibile earum præsens esse potest, vt aduersarij nobis obiiciunt: at hæc ratio nulla est: tum quia iuxtà illam motus successiuus localis inter non entia connumerari deberet: tum etiam quia, vt partes temporis sint entia realia, satis est, vt successiuè existere possint, atque per nunc præsens copulentur; opus verò non est, vt simul, ac permanenter existant, præsentésue quoad esse ipsis intrinsecum aliquando sint. Tandem hæc ipsa sententia constat ex communi hominum omnium existimatione, & locutione, cui fauet sacra pagina 1. Genes. vbi dicitur: *Deum fecisse luminaria in firmamento cœli, vt essent in signa, & tempora, dies, & annos.* Quibus verbis temporis interualla tanquam entia realia, & à Deo facta exprimuntur. Rursus: duratio alia est intrinseca vel per vnionem, vel per identitatem rei duranti: alia verò est vtroque modo extrinseca, vt cum sexaginta anni, siue conuersiones solares alicuius vita, siue duratio dicitur. Præterea duratio interdum cum vbi proportionem habet, & est quando rei, quotiésque à substantia rei distinguitur, eius accidens absolutum est ob eas rationes, quibus supra vbi esse accidens absolutum statuimus: interdum verò duratio cum vbicatione proportionem seruat, & est vnio illa, qua res tempori suo coniungitur, in illóque existit: haud aliter ac vbicatio est vnio rei cum spatio loci: quare sicut vbicatio est modus, ita similiter duratio in hoc sensu accidens modale est, eo ipso, quod à re durante distinguatur.

Tandem duratio in tempus, æuum, & æternitatem dissecari solent: tempus est duratio vtrinque finita, & principio, ac fine prædita, vt dies, annus, sæculum, &c. Quò spectare videtur illa temporis descriptio, (& qualis qualis explicatio ab Aristotele lib. 4. Phys. tradita) tempus est numerus motus secundum prius, & posterius; quod enim hæc non sit propria definitio, ostendo primò: quia numerus est formaliter quantitas discreta, si à rebus abstractus sit, vt cum binarium, vel ternarium, vt sic concipio; vel numerus formaliter est quantitas continua, si rebus non quibuscunque, sed vnitis concretus sit, vt numerus binarius, vel ternarius partium continui: at tempus formaliter, ac ratione nostra ad neutram quantitatem attinet, sed potius ad prædicamentum quando: tempus ergo per numerum, velut per rationem formalem explicari, propriéque definiri nequit. Rursus: motus localis successiuus quatenus talis pertinet ad prædicamentum actionis: at tempus non est ratione nostra actio: ergo nec motus, ac proinde per eum definiri nequit. Vlterius possibilis est duratio indiuisibilis, essentialiter affixa vni horæ: v.g. ea autem duratio esset tempus, nec enim æuum, aut æternitas esset: at partes numerabiles actúque distinctas, & successiuas non haberet: data ergo explicatio temporis numerum, & successionem partium ei attribuens omni tempori etiam possibili non conuenit, sicuti ad definitionem oportet, sed dumtaxat tempori existenti, sicuti ad qualem, qualem descriptionem sufficit. 3.

4. Æternitas est duratio vtrimque infinita, omnísque principio, & fine carens: huiusmodi est duratio Dei, necnon ea, qua res ab æterno creata nunquam desineret. Porrò æternitas trifariam sumi solet, propriissimè, propriè & communiter, siue impropriè: æternitas propriissimè sumpta à Boëtio definitur interminabilis vitæ tota simul, ac perfecta possessio: totalitas simultanea, siue simultas totalis denotat, id, quod hac ratione æternum est, omni successione carere. Perfecta verò possessio denotat, illud non solum in suo esse, sed etiam in quouis prædicato sibi intrinseco, & quouis actu immanenti ea successione carere: interminabilitas autem denotat, illud non solum successione, & mutatione omni carere, sed etiam eius incapax esse, & ens omninò necessarium, & immutabile esse: æternitas propriè sumpta est duratio carens principio, & fine mutationis tamen in suo esse, suisque accidentibus capax: æternitas impropriè sumpta modò significat æuum, siue durationem aliqua sui parte finitam: qua ratione iusti in vitam æternam, & reprobi in ignem æternum abituri dicuntur, modò verò significat tempus vtrinque finitum, longissimè tamen duraturum. Qua ratione in Scripturis posteros Abrahami terram promissam æternùm possessuros, fœdus circumcisionis fore æternum, montes etiam & colles esse æternos, aliaque similia perhibentur.

5. Æuum est duratio inter æternitatem, & tempus media; ac partim finita, & partim infinita; quæque vel incipit, vel aliquando desinit, si tamen incipit, numquam desinet, aut si desinet, nunquam incœpit: qua ratione Angelus, & animus durant, nec non creatura, quæ ab æterno vsque ad hoc instans extitisset. Hæc est æui primæua, ac propria significatio: improprie tamen significat tempus, vt cum res corruptibiles, atque adeò tempori commensæ, longæuæ, aut coæuæ dicuntur: atque æuum ita accipere videtur Maro 2. Æneid. vbi de Anchise Troiani incendij flammis eripi nolente, ac laborem fugæ recusante sic fatur.

Vos, ô quibus integer æui
Sanguis ait, solidaque suos stant robore vires,
Vos agitate fugam.

6. Et verò, quamuis vna tantum sit æternitas realis, ea nimirum, quæ Deo conuenit; cæterum tempus, & æuum pro rerum creatarum multiplicitate multiplicantur, nullàque creatura est, quæ vt proprium locum, sic etiam proprium tempus, aut æuum, peculiarémque sibi durationem non sortiatur: quapropter vt expendit Augustinus lib. 11. Confession. cap. 23. *Pugnante Iosue sol stabat, & tempus ibat, quo videlicet pugna illa gesta, atque finita est; cessante etiam orbium cœlestium motu, si moueretur rota figuli per suum temporis spatium circulos gyrósque suos efficeret.* Tametsi autem plura sint tempora, tum intrinseca rebus, tum eis extrinseca, quæ aliorum temporum mensuræ esse queant, tamen tempus illud, quod corpora cœlestia motu suo conficiunt, propter eius vniformitatem, perpetuitatem, ac notissimam omnium alternationem, aptissima durationum omnium mensura est, ac proinde præcipuè, & per antonomasiam tempus appellatur: atque in hoc sensu vnum tantum esse tempus cum Aristotele reliqui Philosophi tenent. An autem æuiternorum omnium vnum etiam æuum detur, haud adeò constans est: Thomistæ enim cum B. Thoma 1. part. artic. 6. docent, æuum supremi Angeli esse mensuram æternorum omnium: alij verò eorum tenent, æuum animæ Christi rationem illam mensuræ sibi vendicare. Scotistæ cum principe suo 2. sententiar. d. 2. docent, æuum supremi Angeli metiri durationem Angeli sibi proximi, & huius etiam æuum durationem alterius sibi proximi, & sic de reliquis seruato ordine. Cæterùm Occamus, Durandus, Gabriel, Henricus, & Ægydius probabilius sentiunt, nullum esse æuum reale, quod æuiternorum omnium mensura præcipua, ac potissima sit, ac per antonomasiam æuum dici mereatur: ratio huius est, quia nullum est æuum, quod aliis omnibus magis perpetuum, ac stabile, magísque vniforme, ac notum sit: tam enim perpetuò, ac stabiliter duratura est anima minimæ perfectionis, si qua talis sit, ac supremus Angelus: nec vnius duratio notior nobis est, quàm alterius: imò si aliquod est vtriusque discrimen, durationem animæ quàm Angeli melius nouimus.

* * *

CAPVT II.

An tempus, siue duratio corporis naturalis, & cuiusuis alterius rei creatæ ab eius existentia realiter distinguatur.

QVæstio hæc celeberrima est, nullíque totius Philosophiæ inferior, si eius difficultas, atque inde nata sententiarum varietas spectetur. Prima sententia, atque inter scholasticos magis recepta tenet; durationem rei creatæ nullo modo realiter distingui ab eius existentia, tametsi hæc indiuisibilis, ac permanens sit: ita cum B. Thoma 1. part. qu. 10. art. 4. & 5. & quodlib. 10. art. 4. Capreolus, Caietanus, Soncinas, aliíque plures Thomistæ: ita etiam cum Scoto dist. 2. q. 1. plerique eius asseclæ: idipsum etiam tuentur ex nostris P. Suarez disp. 50. Metaphys. & P. Vasquez 1. part. disp. 13. necnon Amicus in Phys. tract. 22. quæst. 1. dub. 1. Gilius 1. part. lib. 2. tract. 10. c. 6. & nouissimè Tellez in Metaphys. disp. 45. sect. 1. item Valentia, Molina, Pererius, & alij. Secunda sententia est; durationem non distingui realiter adæquatè ab existentia quantumlibet permanenti, & indiuisibili, sed tantum realiter inadæquatè, eámque nihil aliud esse, quàm aggregatum existentiæ, & temporis extrinseci, cui res collabitur: ita Occamus in 2. quæst. 10. & Gabriel in 2. distinct. 2. quæst. 1. art. 1. aliíque Nominales, quibus Hurtadus disp. 17. Metaphys. sect. 1. Ouiedus controuers. 16. Physic. punct. 1. §. 3. & multi recentiores nostri adstipulantur: horum tamen alij tempus extrinsecum reale: alij verò tempus imaginarium de ratione durationis esse statuunt. Tertia sententia est; durationem cuiuscumque rei creatæ nihil aliud esse re ipsa, quàm eius existentiam: cæterùm existentiam quamcunque creatam esse successiuam, & quouis momento aliam semper, aliámque: ita nonnulli, quos suppressis nominibus referunt Hurtadus disp. 8. Metaphys. sect. 4. subsect. 4. Pererius lib. 12. Physic. cap. 6. & Henricus quodlib. 3. quæst. 11. Quarta sententia est: durationem cuiuslibet creaturæ ab eius existentia realiter distinctam esse. Hanc opinionem tuentur Seraphicus Doctor in 2. distinct. 2. artic. 1. quæst. 3. Argentinas ibi quæst. 1. art. 2. Mairon quæst. 2. Henricus vbi supra, Iauellus 4. Physic. quæst. 10. Richardus tametsi problematicè: eandem etiam sententiam tuentur Banez 1. part. quæst. 3. art. 4. Sotus 4. Physic. cap. 14. & plures Thomistarum, qui durationem in relatione mensuræ collocant, aliunde verò relationem omnem à fundamento, & termino realiter modaliter distinguunt. Item P. Salas tom. 1. in 1. 2. tractat. 7. disp. 2. num. 122. Conimbricenses lib. 4. Phys. cap. 14. quæst. 14. art. 1. & 2. Rubius 4. Phys. quæst. 4. Arriaga disputat. 5. Phys. sect. 1. Compton. disputatione 38. sectio. 1. inter reliquos etiam neothericos nostros hæc sententia communior est. 7.

8. Quam ipse amplector, & superiorum sententiarum impugnatione suadeo: ordior autem ab ea, quæ primo loco recensita est: potest dari existentia Petri, quin duret vno anno v. gr. ergo duratio annua Petri; & eius existentia realiter distinguuntur, vel certè separabilitas realis realem

lem distinctionem nusquam arguet. Rursus productio Petri, & eius conseruatio sunt actiones realiter distinctæ, ac separabiles, cum Petrus produci & non conseruari possit: ergo terminos realiter distinctos respiciunt: at productio Petri ad eius existentiam terminatur, & eius conseruatio ad eius durationem, cum Petrum produci sit fieri, vt existat, & esse habeat, cum verò conseruari sit fieri, vt duret, atque in esse perseueret: igitur duratio, & existentia Petri realiter distinguuntur. Deinde tertiò: duratio Petri, & duratio Pauli sunt inæquales, & altera alterà maior est, eo quod vnus alio plus duret: at huiusmodi inæqualitas sustineri non posset, si duratio Petri, ac Pauli ab vtriusque existentia realiter indistincta esset; siquidem vtriusque duratio non minus, quàm existentia esset indiuisibilis, & tota simul: inter extrema autem indiuisibilia inæqualitas nulla datur. Quis non videat, punctum indiuisibile quantitatis alio puncto maius esse, maius veloci spatium occupare non posse? Nec quidquam officit, quod duratio Dei, licet indiuisibilis, ac tota simul sit, maior tamen infinities sit quauis creata duratione: quia nimirum Deus infinities plus durat, quàm vlla creatura temporalis; aut æuiterna: siquidem duratio Dei formaliter tantum indiuisibilis est; æquiualenter tamen, ac virtualiter diuisibilis est, quia essentialiter est extensa, & moram quandam minimè interruptibilem trahit: huiusmodi autem mora, & extensio diuini esse, seclusis imperfectionibus, perfectionem partium realiter distinctarum, quibus creaturæ in suo esse immorantur, & distenduntur, reuera continet: at existentia Petri talem moram, & extensionem sibi essentialem non habet, & non solùm formaliter, sed etiam virtualiter indiuisibilis est: quomodo ergo talis existentia, & duratio cum illa identificata alteri durationi etiam indiuisibili inæqualis esse, eàque maior, aut minor censeri possit?

9. Quartò argumentor: si duratio Petri foret reipsa eius existentia, & nihil aliud, sequeretur durationem Petri esse indiuisibilem, permanentem, totam simul, omnisque successionis expertem: haud aliter ac huiusmodi prædicata in eius existentiam conueniunt: hoc autem consequens, quamuis aduersariis in confesso est, absurdum tamen esse ostendo, primò: quia inde fieret, in nulla duratione creata esse præteritum, aut futurum, sed dumtaxat præsens: hæ enim differentiæ conuenire nequeunt nisi rei, quæ partes distinctas, & non permanentes, aut simul existentes, sed potius sibi inuicem succedentes sortitur: id enim, quod præsens est, futurum non est; & quod præteriit, præsens, aut futurum non est: vlterius præsens, præteritum, & futurum simul non sunt, sed potius altera alteri succedunt: quod autem aliqua duratio creata præteritum, ac futurum non habeat, alienum videtur à mente Patrum, qui solius Dei proprium id esse agnoscunt: *Deus autem* inquit Isidorus lib. 7. origin. cap. 1. *tantum est, qui non nouit fuisse, aut futurum esse.* Eadem ratione Damascenus, Anselmus, & alij Patres loquuntur. Secundò ostendo falsitatem consequentis: siquidem inde fieret durationem Petri necessariò æternam, infinitámque esse, eámque interrumpi à Deo non posse: duratio enim hodierna Petri, & eius duratio crastina, eáque, quæ nudius tertius, nudius quartus, & sic in infinitum extitura est, omninò eadem reipsa est: ergo ex suppositione, quòd primam habuerit, non poterit etiam diuinitus reliquas omnes non habere; haud secus, ac si eadem indiuisibilis vbicatio ad plura loca essentialiter extenderetur; ex suppositione, quod in vno existeret, non posset non reliqua occupare.

Plures aduersariorum cum P. Suarez, vbi suprà, respondent; Petrum durare aliud non esse, quàm eius existentiam semel productam posteà suam carentiam excludere, nec fieri posse, vt detur existentia Petri cum hac habitudine ad suam carentiam, quin duret: cum ergo Petrus per suam existentiam excludat suam carentiam, & carentia carentiæ aliquid positiuum sit, certè Petrus per suammet existentiam durare poterit, licet duratio ea ratione nostra, & vi cuiusdam connotationis differat ab existentia. Deinde negant, productionem rei, & eius conseruationem esse actiones realiter distinctas, tantúmque aiunt, esse actiones ratione nostra diuersas: quatenus altera facit, vt res absolutè existat; altera verò, vt res existat eademmet existentia, excludente tamen suam carentiam, post quam semel extitit. Prætereà inæqualitatem durationum quantumuis indiuisibilium explicant per easdem carentias: tunc enim vna duratio indiuisibilis alteri æqualis est iuxta eos, cum ambæ simul carentiam suam excludunt: tunc verò inæquales sunt, vnáque maior, alia minor, cùm vna prius, vel posterius, quàm altera, carentiam suam tollit. Tandem docent; durationem creatam quantumuis indiuisibilem, successionisque intrinsecæ expertem, esse tamen capacem successionis extrinsecæ, videlicet in ordine ad suam carentiam, quam excludere, & cui succedere, vel etiam à qua excludi, & excipi potest: huiusmodi autem successioné sufficere, vt duratio postquam semel extitit, à Deo destrui possit, atque vt in ea non solum præsens, sed etiam præteritum, ac futurum reperiatur. 10.

Verum solutionem hanc primo argumento non satisfacere hunc in modum ostendo: potest dari existentia Petri, quin posteà excludat suam carentiam: ergo hoc, quod est, eam postea excludere suam carentiam erit realiter distinctum ab illa. Declaratur: aliud est existentiam excludere suam carentiam, aliud, quod ea exclusio nunc, vel postea sit: existentiam, & exclusionem carentiæ illius realiter indistinctas esse non diffiteor: at quod ea existentia, & exclusio postea sit, cum tunc possit non esse, nequit non esse entitas aliqua realiter distincta ab vtraque: vel certè realis separabilitas realem distinctionem nullibi arguet. Eandem etiam solutionem secundo argumento non magis satisfacere probo: siquidem, quamuis productio rei prout excludentis postea suam carentiam ab eius conseruatione realiter indistincta sit, pro eo, ac aduersarij docent; cæterum productio rei secundum se reperiri potest absque productione rei, prout in sequentibus instantibus carentiam suam excludentis: productio ergo rei in vno sensu sumpta realiter distinguitur à productione rei aliter sumpta; ac proinde prima productio rei ab eius conseruatione. Rursus eandem solutionem tertij argumenti vim non labefactare ex dictis constat: potest enim duratio creaturæ existere absque eo, quod posterius, seu serius, quàm duratio alterius creaturæ carentiam suam excludat; vbi iam separabilitas, ac distinctio realis durationis à re durante manifestè elucet. 11.

12. Denique solutionem illam, qua postremo argumento occurrit, hac ratione conuello: nulla res indiuisibilis, & tota simul, ex suppositione quod semel sit, potest non esse: at iuxta aduersarios duratio cuiuscunque creaturæ est indiuisibilis, & tota simul: ergo ex hypothesi, quòd semel detur, non potest non dari, siue, quod perinde est, ex hypothesi quod semel detur, nequit dari eius carentia; ac proinde successionis extrinsecæ ab ea carentia desumptæ incapax est: ex quo fit, vt talis duratio à Deo destrui, futurumque, aut præteritum admittere nequeat. Alia est ratio durationis partibilis, quam nos adstruimus: siquidem ex suppositione, quod vna eius pars existat, potest alia non existere, eiúsque carentia à Deo poni. Replicabis tamen; ex suppositione, quod indiuisibilis duratio sit in vno instanti, non dari carentiam illius in eodem instanti, secus verò in alio: quia hinc, non verò inde eamdem rem simul esse, & non esse sequeretur. Contra tamen: quia duratio Petri non constituitur iuxta hos Authores per instantia vlla à se distincta, sed seorsim ab iis successiua, finita, atque don imo Dei subiecta intelligitur: deserunt ergo suam doctrinam, & ad aliam a nobis mox impugnandam confugiunt. Rursus ex suppositione, quod forma sit in hac materia, nequit carentia illius esse in alia materia, solúsque vnionis carentia in ea esse potest: Petrus etiamsi existat in hoc loco, nequit in alio dari illius carentia: ergo etiam ex suppositione, quòd duratio indiuisibilis sit in hoc instanti, nequibit eius carentia dari in alio.

13. Alij aduersariorum respondent nostris argumentis; durationem esse existentiam, non tamen vtcunque sumptam, sed prout se ipsa intrinsece, & essentialiter connotantem tempus extrinsecum: pro varietate autem huius connotationis posse Petrum existentem durare, vel non durare, & Paulo quoad durationem esse æqualem, vel inæqualem: ac demum posse durationem quamcunque destrui à Deo, & suscipere fore, vel fuisse. Contra tamen, primò: quia, vt mox ostendam, potest Petrus durare, quin vllum detur tempus extrinsecum reale, vel imaginarium: at tunc nulla daretur eiusmodi connotatio: ergo per eam Petrus non durat. Contra secundo: quia in Metaph. lib. 3. tract. 6 cap. 12. clarè ostendam repugnare, vt aliqua connotatio, aut habitudo fundamento essentialis sit, quæ ei adesse, vel abesse possit. Contra tertiò: quia idcircò similitudo v. gr. potest esse essentialis soli fundamento, vt hoc interim gratis largiamur, quia concurrente termino cum fundamento nequit diuinitus non resultare similitudo in fundamento: at habitudo ad tempus extrinsecum, & relatio simultatis, aut coëxistentiæ potest non resultare in Petro, licet ipse, & tempus secundum se existant, vt mox probabo.

14. Aggrediamur iam impugnationem secundæ sententiæ: potest dari Petrus, & instans *A.* reale, vel imaginarium, quin Petrus duret in eo instanti, illíue coëxistat: ergo hoc, quod est, Petrum durare, aut existere in eo instanti, est aliquid distinctum ab existentia Petri, & ab existentia instantis. Respondent aduersarij; non posse dari, Petrum, & instans simul, quin Petrus in instanti duret, & existat, licet successiuè, & diuisim absque alterius in altero duratione dari queant. Contra tamen: quia potest Petrus existere secundum se, & etiam instans secundùm se, quin simul existant; videlicet, si successiuè existant, altérque alterius existentiam anteuertat, ad eamque nunquam perueniat: ergo Petrum, & instans existere simul erit aliquid realiter distinctum ab existentia Petri, & existentia instantis secundum se sumptis. Propterea alij respondent; durationem Petri in instanti *A.* esse Petrum, & instans, & volitionem, qua Deus efficaciter statuit, vt Petrus in illo instanti existat: hæc autem tria absque duratione reperiri non posse. Verum in primis, cum omnis res sit quanta, qualis, ad aliquid, agens, patiens, ac vbicata, & non per denominationem extrinsecam à volitione Dei desumptam; an non friuolum est, per eam denominationem rem durare? Quasi verò hoc prædicamentum reliquis omnibus altioris conditionis sit, cum tamen nullum eo magis fluxum sit? Rursus: si homo durat per volitionem Dei, quid vetat, cum etiam existere per aliquod prædicatum diuinum, vt Manichæi delirabant? Præterea: eiusmodi volitio Dei quod obiectum habet, vbi Petrum in hoc instanti existere decernit? Non enim existentiam Petri, & existentiam instantis, cum ambæ dari possint, quin Petrus in eo instanti existat: non semetipsam; quid enim refert, actum aliquem Dei seipsum velle, vt Petrus in instanti aliquo existat potius, quàm non existat?

Argumentor secundò contra secundam sententiam: actio conseruatiua amoris liberi Dei est actio realiter distincta ab actione eius primò productiua, siquidem altera sine altera dari potest: ergo aliquid producit vna; quod non producit alia: nec enim in eundem terminum diuersa actio quouis instanti terminatur, vt suprà lib. 5. tr. 1. cap. 3 ostensum manet: & vt ab æquitate rationis suaderi potest contra aduersarios, qui vnius existentiæ non nisi vnam tantùm indiuisibilem durationem possibilem esse admittunt. Quid igitur agit conseruatio amoris, quod eius prima productio non agit? Non quidem existentiam amoris secundum se sumptam; cum hanc prima productio attigerit: non tempus extrinsecum imaginarium; quippè quod improducibile est: non etiam tempus extrinsecum reale, nempe motum cœli, vt constat: non etiam coëxistentiam amoris, & temporis extrinsecè labentis: siquidem hæc coëxistentia iuxta aduersarios aliud non est, nisi aggregatum existentiæ, & temporis: eo autem ipso, quod conseruatio non producat vllam partem eius aggregati, nec ipsum aggregatum producere poterit: reliqua igitur est sola duratio amoris ab eius existentia, & etiam tempore distincta, quæ conseruationem, & non primam productionem terminet.

Non me latet, aduersarios velle, primam productionem amoris, & eius conseruationem esse eandem realiter actionem, multiplicem tamen, ac diuersam ratione nostra; prout videlicet aut solum primum instans, aut sequentia connotat. Cæterùm facilè refelli possunt: nisi enim amor primò productus actione realiter distincta, & superaddita conseruetur, inintelligibile prorsus erit, quatenus in conseruatione amoris nouum exercitium libertatis, nouúmque meritum eluceat: nec enim per productionem amoris secundum se, quæ iam præcessit; nec per productionem temporis extrinseci, quæ ficta, & chymerica est: nec etiam per productionem coëxistentiæ 15.

vtriusque,

vtriusque, siue aggregati ex amore, & tempore, quæ nulla etiam admitti potest, libertatem de nouo exercere, ac meritum meum augere possum: concedenda igitur est conseruatio amoris realiter distincta, per quam libertas denuo exerceri, & meritum augeri queat. Argumentum numero superiori positum confirmari potest ex eo, quod amor v. g. ex suppositione, quod semel existat, non possit etiam diuinitus destrui iuxta contrariam sententiam. Quid enim destruere potest voluntas destructura amorem? Non eius existentiam secundum se, quia hæc ex suppositione, quòd sit, nequit diuinitus non esse; atque ad summum potest non esse respectiue ad aliquod tempus: non etiam tempus extrinsecum, quod potius labitur destructo amore: non coëxistentiam amoris, & temporis, siue aggregatum vtriusque: aggregatum enim destrui nequit, singulis eius partibus indestructis: non tandem durationem mediam vtpote quam aduersarij non admittunt.

17. Argumentor tertiò contra eos, qui durationem in existentia, & tempore imaginario constituunt: tempus imaginarium est merum figmentū nostri intellectus, atque ens solius rationis: at Petrus durare potest absque eo, quod intellectus aliquid fingat aut vllum ens rationis comminiscatur: ergo & absque spatio imaginario: ac proinde hoc non constituit intrinsece, & essentialiter durationem. Hinc argumentor quartò: potest Petrus diuinitus durare, quin vllum detur tempus extrinsecum reale, & absque eo, quod cælestia corpora moueantur: ergo tempus reale extrinsecum durationem Petri essentialiter non constituit. Confirmatur vtrumque argumentum: quia cùm affirmatur Petrum existere nunc, & non postea, necnon à Paulo tempore distare, eoque priorem, vel posteriorem esse, datur aliqua entitas vera, & realis, quæ harum affirmationum veritatem fundet: ea autem entitas nec est existentia vtriusque, nec etiam adiacentia temporis veri, aut ficti, vt in simili ostendimus, cum de vbicatione paulò supra nobis sermo esset: ergo talis entitas est duratio realiter distincta à re durante, & tempore labente.

18. Superest iam tertiæ sententiæ impugnatio, quam in hunc modum adhibeo: si existentia rei esset successiua, essentia rei vi vnius existentiæ à quauis alia separari, & sine illa aliquandiu existere posset, atque adeo essentia, & existentia realiter distinguerentur, cuius oppositum in Metaphysica demonstrabitur. Rursus eandem sententiam impugno ex principiis nostræ fidei, iuxta quæ idem rationale esse quod peccauit, punietur, & quod bona opera exercuit, eorum præmio afficietur: hæc autem ita se habere non possent, si esse rei esset essentialiter successiuum, & non idem met heri, quod hodie, & in æternum. Præterea aut omnis experientia fallax, & infida est, aut Petrus habet idem esse heri, & hodie, & sic vlterius donec necessitati concedat. Quod si circa permanentiam existentiæ fallimur omnes, & sensu refragrante nullius rei esse statum habet, idemve diuersis temporibus est: quâ iam experientiâ, quâ ratione naturali impugnari poterit stulta illa, & merito antiquata sententia Heracliti, & Gratyli, iuxta quos non solum existentiæ rerum, verum etiam essentiæ singulis momentis variantur, nullaque res permanet, sed more labentis fluminis alia semper aliaque est, esto nobis eadem videatur?

CAPVT III.

Argumenta contraria soluuntur.

QVi nostræ sententiæ refragantur, multis eam argumentis oppugnāt. Arguunt primò: 19.
Deus Optimus Maxim. durat in quauis temporis differentia: at non per durationem aliquam accidentariam ab eius existentia, & tempore labente distinctam, cum Deus omnis accidentis expers sit: ergo similiter creatura seipsa absque vlla duratione superaddita poterit durare, & tempori fluenti coexistere. Respondeo concesso antecedenti quoad vtramque partem, & negata consequentia: idcirco enim Deus coëxistit instanti *A.* verbi gratia, in eoque durat præcise per se ipsum, & aduentum instantis *A* seorsim à quauis alia duratione intermedia, quia implicat Deum existere, & instans *A.* existere, quin Deus in eo instanti duret, eique coëxistat, videlicet ob æternitatem Deo essentialem, qua omnia temporis discrimina necessario assequitur: at potest dari creatura, & instans *A.* quin creatura duret in instanti *A.* eique coëxistat. Fateor tamen possibilem esse creaturam aliquam se ipsa essentialiter determinatam ad omne, vel ad aliquod temporis spatium, & huiusmodi creaturam, si daretur absque duratione distincta, se ipsa duraturam iuxta ea, quæ disputabimus inferius inter agendum de non repugnantia alicuius creaturæ permanentis ab æterno.

Arguunt secundò: quamuis existentia indiuisibilis sit, ac tota simul, tamen coëxistit modò huic durationi successiuæ, modò alteri durationi: & sic de aliis, quas habitura est, donec destruatur: at hoc euenit, quin inter se existentiam, & durationem successiuam mediet alia ab vtraque distincta, aliàs infinitus durationum processus manifestè sequeretur: igitur existentia rei, quantumlibet indiuisibilis, ac permanens, poterit coexistere modò huic tempori extrinseco, modò alteri, & sic de reliquis; quin tamen propter eiusmodi coëxistentiam necessaria sit aliqua duratio media inter existentiam rei, & tempus extrinsecum. Respondeo: nequit dari diuinitus existentia creaturæ permanentis, & duratio successiua ei vnita, quin creatura permanens tali durationi coëxistat: vnde sine alia duratione ei coëxistere poterit: hæc autem ratio non militat in existentia, & tempore extrinseco, quæ sine coëxistentia existere possunt. 20.

Arguunt tertiò: arbor propter ripam alicuius fluminis ramos attollens diuersas aquas successiuè obumbrat, & modò his, modò illis localiter correspondet: quin tamen arbor locum mutet, aut diuersum vbi intrinsecum in diuersis temporis momentis sortiatur: ergo similiter creatura permanens, quin durationem aliquam intrinsecam successiuè mutet, & aliam, aliamque continuò adquirat; poterit tamen modò his motibus cælorum, modò illis, siue quod perinde est, diuersis temporibus extrinsecis absque intermissione labentibus correspondere, & coëxistere. Respondeo in primis: vt arbor aquis continuò labentibus localiter correspondeat, iisque vicina sit, opus 21.

habet vbicatione à se distincta, per quam immutetur, necnon etiam alia vbicatione sibi extrinseca, & se tenente ex parte aquarum decurrentium: ergo etiam vt creatura permanens temporaliter correspondeat motibus cœlestium orbium, & nunc his, nunc illis coëxistat, duratio aliqua à se realiter distincta ei necessaria erit. Rursus: vt arbor aquarum fluentis successiuè vicina, & opposita sit, atque ad ea relationem localis indistantiæ dicat, necesse est, vt non solum arbor, & aqua fluminis vbicationes à se distinctas habeant, verumetiam vt habeant durationes a se distinctas, quibus nimirum tales vbicationes in eodem tempore coëxistant: igitur a fortiori, vt vna res alteri coëxistat, ad eamque relationem temporalis indistantiæ dicat, durationes à se distinctas postulabit. Tandem ob id arbor cum eadem numero vbicatione modò his, modò illis aquis iuxta se properantibus localiter correspondet; quia vbicatio arboris est accidens suapte natura permanens: at duratio est accidens essentialiter successiuum, & instabile; vnde res durans vi vnius durationis indiuisibilis modò huic tempori extrinseco, modò alij coëxistere non poterit.

22. Arguunt quartò: si duratio esset entitas realiter distincta ab existentia permanenti, & tempore fluente, esset essentialiter successiua, & permanentiæ omnis expers: consequens autem absurdum est: siquidem inde fieret, Deum non posse etiam de potentia absoluta conseruare rem aliquam creatam, nempe durationem in vno instanti solo, postquam semel extitit in alio anteriori. Hoc autem detrahit dominio Dei; haud secus ac ei derogaret, si Deus rem aliquam, postquam semel extitit, in quouis instanti sequenti demoliri non possit. Respondeo: sicut non detrahit perfectissimo Dei dominio, quod chymeram producere nequeat, quia illa essentialiter repugnat: ita similiter nullum præiudicium dominio Dei affert, quod durationem essentialiter affixam instanti. *A*, in instanti *B*. continere nequeat, cum tali durationi repugnet existere in instanti *B*. Inferius etiam hoc ipso tractatu ostendam, quatenus dominio Dei non obstet, quod rem aliquam semel ecistentem postea destruere nequeat.

23. Arguunt quintò: duratio est, qua res permanet in eodem esse, quod antea habebat: at si duratio non esset ipsa existentia rei priùs producta, sed potius aliqua entitas distincta, ac denuò ei superaddita, duratio non esset permanentia rei in eodem esse, sed potius transitus ad aliud esse distinctum, nempe ad esse durationis: vnde non tam duratio, quàm augmentatio quædam dicenda esset. Respondeo: res omnis vi suæ durationis permanet quidem in eodem esse primario: cæterùm non permanet in eodem esse secundario, sed potiùs de vno in aliud quouis momento transuolat. Hinc est, vt duratio augmentatio dici nequeat; augmentatio enim ad esse primarium, aliud esse primarium adijcit, & igni v. gr alias partes etiam igneas superaddit. Arguunt sextò: qualitas per se ipsam intenditur, & quantitas per se ipsam extenditur: ergo etiam existentia per se ipsam durat, atque in suo esse protenditur. Respondeo negato antecedenti: quantitas enim per vbicationem distinctam extenditur, & qualitas per additionem graduum intenditur. Arguunt septimò: rem aliquando existere est, eam aliquando durare, & rem diu, vel parum existere est, eam diu, vel parum durare: existentia ergo cum duratione coincidit. Respondeo hoc argumento solum probari, existentiam rei interdum sumi pro eius duratione successiua; hæc autem vsurpatio existentiæ non vetat, quominus detur esse permanens rei; quod esse prout condistinguitur contra meram possibilitatem, rei existentia appellatur; licet prout distinguitur contra durationem, & existentiam successiuam, essentia vocetur. Respondeo secundò non minùs probabiliter, modos loquendi nobis obiectos tantum conuincere, existentiam rei connotare semper durationem, non verò cum illa realiter identificari: quemadmodum etiam lignum aliquando vel parum, vel multum calidum esse, est illud aliquando parum, multumue calefieri, non quod calefactio sit calor, sed quod eam connotet.

Arguunt octauò aduersarij: pro priori signo naturæ, pro quo existentia est proximè expedita ad durationem *B*. v. gr. causandam, ad eam præ quauis alia determinata, ac necessitata est, cum nunc diuinitus causare nequeat aliam durationem connotantem instantia iam præterita, vel nondum existentia: at quod existentia pro priori naturæ sit determinata, ac necessitata ad causandam durationem *B*. præ quauis alia, aliunde non oritur, nisi ex eo, quod pro illo priori coëxistit instanti *B*. quam ea duratio respicit, & non alicui alterij: ergo existentia pro eo priori coëxistit instanti *B*. at non per durationem extrinsecam, quæ nondum intelligitur: ergo præcisè per se ipsam, & ipsum instans: atque adeò coëxistentia illa, seu duratio in hoc aggregato consistit. Hoc argumentum ab aduersariis iam diu oppositum aliqui nostrarum partium Authores ad probandum actionem esse durationem solerter accommodarunt. Vtrosque autem nihil concludere supra lib. 5. cap. 4. ostendi. Ibi vidimus, quatenus necessitas illa, ac determinatio, quam res habet ad causandam durationem *B*. a volitione Dei efficaci ad eam durationem terminata oriri possit; eaque necessitas, & determinatio consequenter sit in quouis instanti, tametsi non pro quouis instanti, sed pro solo *B*. Ibi etiam vidimus, coëxistentiam rei, & instantis *B*. in eodem signo naturæ non esse coëxistentiam in eodem instanti reali, siue durationem realem: ac proinde, quamuis pro eo priori naturæ res, & instans *B*. coëxistant, non propterea rem durare pro priori naturæ ad suam durationem. 24.

CAPVT IV.

Aliud argumentum inter neothericos celebre proponitur, & dissoluitur.

Tandem arguunt aduersarij: si existentia rei duraret per aliquid a se distinctum, etiam carentia duraret per aliquid a se distinctum, si quidem carentia rei est indifferens, vt existat quodammodo in hoc instanti, vel non existat; potéstque dari carentia rei, & hoc instans secundum se, quin carentia rei detur in hoc instanti, sed potius 25.

res ipsa:at carentia non durat per aliquid à se distinctum: ergo &c. Minor probatur: quia si carentia Petri verbi gratia duraret per aliquid à se distinctum, maximè per carentias durationum suarum non minus successiuas, ac fluxas quam continuo fluunt durationes ipsæ. Quid enim aliud excogitari potest, quo carentia Petri duret? Nisi velis, eam per aliquid reale positiuum durare, quod non solùm durissimum, sed etiam ridiculum est, atque ex eo falsum esse patet, quod carentia Petri nulla re à Deo creata, suo tamen modulo duraret. Sed sic est, quod carentia Petri per eiusmodi carentias durationum minimè duratur; tum, quia aliàs darentur infinitæ carentiæ successiuæ ab æterno eo quòd carentia Petri ab æterno durauerit; infinitum autem successiuum à parte ante omnino repugnat: tum etiam, quia duratio Petri essentialiter affixa instanti *A*. non fuit ab æterno: carentia ergo talis durationis fuit ab æterno: ac proinde talis carentia non est fluxa, & successiua, sicut ad durationem oportet, sed permanens, & stabilis.

26. Huic argumento respondent aliqui, distincta duplici carentia cuiuslibet durationis, alia permanenti, æterna, ac negatiua: alia verò successiua, temporali, ac priuatiua: cum enim duratio *A*, ab æterno non extiterit, necessario præcedere debuit æterna, ac permanens eius carentia: cum autem duratio illa ab æterno existere non potuerit, suamve carentiam excludere, iure merito eius carentia negatiua appellatur. Hinc etiam fit, carentiam eius durationis esse successiuam, & temporalem, eique instanti alligatam, eo quod non per illam, sed per aliam carentiam permanentem duratio habuerit ab æterno antea non extitisse. Hinc etiam fit, eam carentiam priuatiuam esse, eo quod à duratione opposita tolli possit: quod autem huiusmodi carentiæ successiuæ ab æterno vsque ad hoc instans infinitæ fuerint, ab his Authoribus inconueniens non reputatur. Alij respondent: carentiam temporalem Petri, hoc est, eam, quæ tempus imaginarium constituit, essentialiter successiuam esse, & quouis instanti aliam, aliámque: vnde eam æquiparari debere non existentiæ permanenti, quæ se ipsa durare nequit, sed potius durationi successiuæ, quæ per semetipsam essentialiter durat: carentiam autem Petri æternam, hoc est, eam, quæ æternitatem imaginariam constituit, essentialiter permanentem, & indiuisibilem esse: vnde per semetipsam durare posse, & debere. Porrò cum Petrus, assignato quouis instanti in alio anteriori produci potuerit, possibiles esse carentias Petri, tam permanentes, quam successiuas syncathegorematicè infinitas: quo fit, vt si Petrus ante incœpisset existere, non illa, quæ modò, sed alia carentia permanens, breuior aliquantulum præcederet, & si adhuc antea incœpisset esse, eius carentia permanens, & æterna adhuc breuior, & magis curta esset: quò autem breuior, breuiórque esset eius carentia æterna, citiusque desineret, eo plures, pluresque essent carentiæ successiuæ, citiúsque incœpissent: carentiæ, inquam, successiuæ aliorum hominum, quibus tanquam tempori imaginario Petrus tunc coëxisteret.

27. Multa in his solutionibus mihi displicent: illud tamen potissimum in prima improbo, quod durationis *A* huic momento essentialiter affixam carentiam ab æterno dari admittat: sicut enim Petrum non esse Paulum, haudquaquam est carentia aliqua à Petro realiter distincta, sed est tantum ipsa eius entitas se ipsa essentialiter distincta ab entitate Pauli: ita similiter durationem *A* ab æterno non durare, nec diuinitus posse, quid aliud esse potest præter essentiam ipsius durationis *A*, à quauis duratione æterna essentialiter distinctam per se ipsam? Illud verò præcipuè in secunda solutione mihi non quadrat; quod & tempus imaginarium per carentias explicet, & etiam carentiam Petri in tempore eandem permanere non posse statuat; cum tamen existentia Petri in diuersis temporum differentiis eadem perseueret. Reiectis igitur his solutionibus, & aliis non absimilibus, quas fusiùs impugnare non vacat, alias duas profero, quibus nisi quod singulares sint, nihil obstare conspicio.

Pro intelligentia primæ solutionis præmitto; ex suppositione, quod detur existentia Petri in aliqua temporis differentia, nullam dari posse carentiam talis existentiæ secundum se sumptæ, sed duntaxat carentiam alicuius durationis, quam illa habere posset, nunquam tamen habitura est. Ratio huius est, quia Petrus existit secundum se, vt supponitur: ergo ex hac suppositione non potest non existere secundum se: ergo non poterit dari carentia existentiæ illius secundum se. Præmitto secundo; ex suppositione, quod Petrus à Deo nunquam producendus sit, & in nulla temporis differentia exstiturus, hoc ipso dari carentiam illius secundum se, eamque æternam à parte ante, & à parte post esse. Ratio etiam huius est; quia carentia illa dari debet in aliquo instanti, haud aliter, ac eius oppositum daretur, si existeret: cum ergo non sit potior ratio, cur talis carentia in vno instanti, quam alio duret; eo quod Petrus, cui opponitur, in nullo instanti extiturus sit, & à nullo talem carentiam prohibeat, certè in quouis instanti imaginabili totius æternitatis necessario durabit. Hæc, quæ de carentia existentiæ præmisimus, seruata proportione accommodari debent carentiæ durationis successiuæ: aut enim ea duratio nunquam absolute extitura est; & sic eius carentia per se ipsam essentialiter æterna erit: aut aliquando ea duratio extitura est; & sic nulla eius carentia dari poterit. Hinc ad argumentum respondeo; carentiam rei nunquam à Deo producendæ essentialiter sempiternam, atque omni temporis differentiæ præsentem esse, ac proinde non egere duratione à se distincta, esto illa indigeat res positiua, quæ essentialiter, & necessario sempiterna non est: carentiam verò rei aliquando producendæ in nulla temporis differentia vnquam dari, ac proinde nec per se ipsam, nec per aliud à se distinctum durare, cum nihil durare possit, nisi quod aliquo modo datur, & existit. 28.

Oppones tamen primò: Petrus non existit ab æterno: ergo eius carentia existit quodammodo ab æterno: sicut enim nequit dari Petrus, & eius carentia simul, & semel, sic fieri nequit, vt nec Petrus, nec eius carentia ab æterno extiterint. Respondeo: Petrus existens in hoc loco non existit in alio; & tamen non existit in aliquo eius carentia alicuius vbicationis: aliàs Petrus, & eius carentia in eodem instanti reali simul existerent; Petro hic, & eius carentia alibi existente. Rursus: forma Petri existens in hoc corpore non existit in alio; & tamen non propterea existit in 29.

alio corpore carentia formæ Petri secundũ se sumptæ sed solùm carentia vnionis, per quam forma illa alteri corpori copulari posset: ergo similiter quamuis Petrus existens in tempore non extiterit ab æterno, inde non sequitur, eius carentiam fuisse ab æterno: quapropter licèt repugnet, dari simul ab æterno Petrum, & carentiam eius, non propterea repugnat ab æterno nec dari Petrum, nec carentiam illius secundum se sumpti: haud aliter ac quamuis in eodem loco res, & carentia rei, & in eodem subiecto forma, & carentia formæ dari nequeant, tamen subiectum sine forma & sine eius carentia, & locus sine re locata, & sine eius carentia reperiri possunt.

30. OpPones secundo: si ex suppositione, quod Petrus existat non datur carentia existentiæ illius secundum se sumptæ, sed tantum alicuius durationis accidentariæ: ergo etiam ex suppositione, quod Petrus existat, non poterit absolute destrui, sed tantum destrui poterit aliquod eius accidens: consequens est absurdum: ergo & illud, vnde deducitur: sequelam probo: destrui rem est dari eius carentiam post eius existentiam: sed ex suppositione, quod Petrus existat, nequit dari eius carentia, tantumque dari potest carentia durationis sibi accidentis: ergo Petrus semel existens absolutè destrui à Deo nequibit, solumque aliquod eius accidens destrui poterit. Respondeo: sicut conseruare rem non est producere eius esse secundum se sumptum, & iam productum, sed solùm facere, vt esse illius duret, & vi accidentis denuo producti in instanti sequenti existat, ita similiter destruere rem non est facere, vt detur carentia illius secundum se, sed tantum efficere, vt detur carentia alicuius durationis accidentariæ, qua in hoc instanti existere possit. Equidem, sicut nullum inconueniens est in eo, quod Petrus duret in suo esse per aliquod accidens, non video, cur inconueniat Petrum absolutè, ac simpliciter destrui per destructionem alicuius accidentis: præsertim cum non pauci ex ipsis aduersariis doceant Petrum hic, & Romæ existentem posse mori, ac destrui Romæ, per destructionem solius vbicationis accidentariæ, qua eius forma ibi aderat, esto nulla eius pars essentialis secundum se destruatur.

31. Secunda solutio argumenti paulo suprà à me pollicita, ac superiori non minus probabilis est; carentiam Petri carere omni duratione non solùm positiua, & reali, quod in conspicuo est, verum etiam negatiua, & eiusdem secum rationis. Caret autem carentia Petri omni duratione, non quod ea absolutè non detur, sed quod esto detur, in nulla tamen temporis differentia datur. Ratio huius est: quia munus carentiæ est excludere, ac destruere rem positiuam: esse verò in tempore, & loco sunt proprietates rei positiuæ, ac sine necessitate carentiæ tribui non debent; aliàs fingi etiam posset carentiam aliquam re ipsa & independenter ab omni operatione intellectus, constare etiam materia & forma negatiuis, sibique proportionatis, esse etiam negatiuè, quantam, & qualem, necnon actione, & passione negatiua præditam. Rursus; si Numini placet, carentiam aliquam cognoscere, & velle cognitione, & volitione, quæ sint eiusdem secum rationis. At quis hæc absurda esse non videat? Igitur non solum quoad hæc prædicata, verùm etiam quoad existere in tempore, & loco corrigendus est noster intellectus, vbi de negationibus hallucinatur, easque considerans ad res positiuas paulatim dilabitur, entiúmque proprietates non entibus affingit. Dices tamen: pœna damni reprobis à Deo inflicta est æterna: at eiusmodi pœna est carentia visionis beatificæ: ergo carentia est æterna, ac proinde durat. Respondeo: quemadmodum destructio realis alicuius entis dicitur talis absolute, non quod ea destructio sit in se realis, sed quod sit realis per denominationem à realitate entis, quod destruit: ita similiter carentia visionis beatificæ dicitur æterna non immediatè, sed mediate tantum, ac per denominationem ab æternitate visionis, quam reprobo adimit. Dices secundò: res positiua nunc non existit: ergo nunc existit, ac durat eius carentia. Verùm huic argumento factum est satis paulo suprà.

CAPVT V.

An res ab omni tempore, ac duratione simpliciter absolui possit?

HVius quæstionis negatiua pars ab omnibus communiter supponitur: verum nonnulla sunt, quæ mihi dubiam illam reddant, oppositámque sententiam probabilem esse suadeant. 32. Etenim si qua ratione existentia rei sine duratione conseruari non posset, maximè vel ob identitatem existentiæ cum duratione, vel ob dependentiam existentiæ à duratione. Quæ enim alia ratio excogitari potest? At neutra harum vrget: non identitas, quia nulla datur: non dependentia, quia maior est dependentia durationis à re durante, quàm è conuerso rei durantis à duratione, cum hæc sit à posteriori, illa verò à priori: at sic est, quod duratio conseruari potest diuinitus sine re durante: ergo & vice versa. Minor perspicua est, quia duratio est res absoluta, sicut vbi: quod tamen si negetur, vel in ipso vbi, vel quouis alio accidenti absoluto idem argumentum confici potest.

Præterea, carentia rei datur à parte rei independenter ab omni operatione intellectus; & tamen non datur in aliqua temporis differentia, vt in fine capitis præcedentis vidimus: quid ergo vetat, rem positiuam diuinitus existere, quin in aliqua temporis differentia existat, aut duret? 33. Rursus: non magis repugnat aliquid absolui ab omni tempore, quàm absolui ab omni loco: at res creata potest supernaturaliter absolui ab omni loco, vt plures aduersarij fatentur, præsertim verò P. Moncæus disput. 1 cap. 1. & 8. Ouiedo controu. 15. punct. 7. ac P. Vasquez disput. 188. necnon multi Thomistæ, qui Angelum existere in loco per operationem, & aliunde cessare cum posse ab operando existimant. Tandem, potest res creata diuinitus non esse quanta, nec qualis, nec intrinsecè, & accidentario relata ad aliquid, neque etiam agens, aut patiens: situ etiam, & habitu priuari potest: cur igitur duratione, & vbicatione per miraculum spoliari nequeat, sicuti reliquis accidentibus prædicamentalibus miraculosè denudari valet?

Obiicies tamen primò: implicat rem aliquam esse, & nusquam esse, aut eam esse, & nunquam esse: at si à tempore, & loco absolueretur res aliqua, ea quidem esset, & tamen nusquam, ac nunquam 34.

quam esset. Maior & per se nota videtur, & expresse habetur apud Aristotelem lib. 4. Physic. cap. 2. ibi: *ea enim, quæ sunt, alicubi esse omnes existimant: quod namque non est, nusquam est.* Necnon apud Gregorium Nazianzenum orat. 2. de Theologia ibi: *nam si id, quod non est, nusquam est, id quoque quod nusquam est, nec quidquam fortasse est.* Respondeo: quemadmodum nomina existentiæ propria durationi interdum accommodantur, & existere pro durare accipitur: ita è conuerso accidere, vt duratio existentiam, & carentia durationis carentiam existentiæ aliquando significet, ac vsitato quodam loquendi modo nusquam esse, aut nunquam esse pro absolutè non esse accipiatur: in hoc autem sensu implicat rem esse, & nunquam, & nusquam esse: quia nihil aliud esset, quam eam absolutè esse, & absolutè non esse: in hoc verò solùm sensu Aristoteles, & Nazianzenus intelligendi sunt: præterquam quod alter subdubitanter loquutus fuerit, de alterius verò Authoritate parum curandum sit in quæstionibus de potentia absoluta, quam prorsus ignorauit.

35. Obiicies secundò Deus omnino necessario, & ineuitabiliter tempori labenti coëxistit, in eoque durat: hæreticum enim esset asserere, Deum aliquando non esse: at non alia ratione, nisi quia Deus necessario existit, ac proinde tempori existenti non potest non coëxistere: cum ergo omnis creatura ex suppositione, quod existat, necessario existat secundum se, sane non poterit ex suppositione, quod existat, non coexistere tempori labenti, in eoque durare. Respondeo, non idcirco Deum necessario, & ineuitabiliter tempori labenti coëxistere, quia vtcunque necessario existitit, sed quia eius existentia necessaria est essentialiter æterna: æternitas autem cuiuis temporis differentiæ necessario coëxistit, ac propterea comparatur centro alicuius circuli, quod omnibus punctis circumferentiæ necessario correspondet, & ad illa lineas rectas omnino æquales transmittit. Cæterum existentia creaturæ per se ipsam essentialiter æterna, aliove modo durans non est: quare tametsi necessario existat secundum se ex suppositione, quod sit, tempori tamen extrinseco necessario non coëxistit. Obiicies tertiò: omnis creatura à Deo producta est effectus Dei: ergo ei omnino necessario, & ineuitabiliter coëxistit; effectus enim nequit non coëxistere causæ: at coëxistere alicui rei est esse in eadem temporis differentia cum illa: ergo omnis creatura omnino necessario, & ineuitabiliter existit in eadem temporis differentia, in qua eius creator existit, ac proinde necessario durat. Respondeo, suprà lib. 4. fusè à me probatum esse, non esse de conceptu essentiali effectus vt causæ suæ in eadem temporis differentia coëxistat: quare hoc argumentum nullius momenti esse.

36. Obiicies quartò: omnis creatura debet, etiam spectata absoluta Dei potentia, esse distans ab hoc loco ver. gratia vel indistans; necnon etiam eandem distantiam, aut indistantiam habere debet respectu huius instantis *A*: distare autem ab aliquo loco, aut tempore est esse in alio spatio loci, vel temporis; indistantiam verò sortiri respectu cuiusdam loci, vel temporis est in iis localiter, aut temporaliter esse: ne ergo diuinitus fieri potest, vt quidpiam sit, aut existat, & non sit existens in aliquo tempore, aut loco. Respondeo: nihil produci posse à Deo, quod non sit vel distans, vel indistans respectu cuiusuis spatij localis, temporalisve, si sermo sit de indistantia negatiua, & contradictoriè opposita distantiæ: secus verò, si loquamur de indistantia contraria, quæ consistit in positiua, & intima præsentia ad spatium aliquod loci, seu temporis: creatura ergo, quam Deus absolueret ab omni loco, & tempore, nec foret distans ab hoc loco, & instanti, nec indistans positiuè, & contrariè, sed tantum negatiuè & contradictoriè: at negatiua indistantia respectu temporis, & loci non tam esse quidpiam in tempore, aut loco, quam in iis non esse importat.

37. Obiicies quinto: si corpus aliquod absolueretur ab omni loco, eius partes essent, & non essent in loco: non essent in eo: quomodo enim possent esse in loco, cum totum corpus ab iis realiter indistinctum locum non occuparet? Essent verò in loco: quia aut essent extensæ, aut inextensæ, siue aliæ extra alias, aut potius non extra se inuicem? si essent extensæ, & aliæ extra alias, eo ipso locum replerent: particula enim *extra, intra, supra*, &c. aliæque similes significant præsentiam ad locum: quod si non essent extensæ, nec extra se mutuo, sane hoc ipso essent penetratæ: penetrari autem aliqua extrema est ea esse in eodem loco, adeoque locum absolute occupare. Porro, si corpus non potest absolui à loco, vt hoc videtur argumento conuinci, vtque tuentur Suarez libro 3. de Angel cap. 3 & Arriaga disp. 14 sect. 4. certè à fortiori haud poterit vlla res creata, siue corporalis, siue corporis expers absolui à tempore, seu duratione omni. Respondeo: partes corporis ab omni loco absoluti locum occupaturas, neque quod eum non occuparent, solidè probari: forent enim inextensæ, & non extra se magis negatiuè, quam positiuè: vt in simili etiam nuper dictum est: talis autem inextensio, & extraneitatis mutuæ negatio non argueret in iis penetrationem, nec consequenter præsentiam ad locum.

38. Obiicies sextò: res absoluta ab omni tempore eo ipso existeret simpliciter, & non existeret simpliciter: quæ sunt contradictoria. Prior contradictionis pars est perspicua: nam absolui simpliciter à tempore est rem simpliciter existere, & tamen non habere existentiam in vllo tempore, seu duratione. Posterior eiusdem contradictionis pars suadetur: nam res absoluta ab omni tempore hoc ipso tantum existeret secundum se: atqui rem existere secundum se non est simpliciter, ac propriè existere: ergo, &c. Antecedens ostenditur: siquidem res postquam destruitur, existit tamen secundum se: solàque durationum, quas poterat habere, existentia spoliatur: & tamen supposita destructione sui propriè, ac simpliciter non existit, vt est luce clarius: existere ergo secundum se haud est simpliciter existere.

39. Respondent aliqui, creaturam, quam Deus ab omni tempore absolueret, extituram simpliciter; nequaquam verò ita non extituram: quia, inquiunt, licèt existeret tantum secundum se; at hoc ipso existeret semper in æternitate, quod est simpliciter existere: quod autem hinc sequatur, rem destructam existere simpliciter, non quidem in tempore, sed in æternitate, id minime esse absurdum. Pari etiam ratione rem creatam, si absolueretur ab omni loco, fore tamen intimè

præsentem

præſentem Deo, ab eóque poſitiue indiſtantem, vt docet P. Ouiedo citata controuerſ. 15. Phyſic. punct. 8. Hæc tamen ſolutio mihi placere non poteſt: quia quod attinet, ad rei, ſiue deſtructæ, ſiue etiam productæ præſentiam veram, & formalem ad æternitatem ab æterno, ac ſemper; ea quidem ex profeſſo eſt à nobis confutata in Dialectica, cum ſermo eſſet de veritate propoſitionum de futuro contingenti abſoluto. Quod verò ſpectat ad intimam præſentiam, atque indiſtantiam poſitiuam reſpectu diuinæ immenſitatis, quam in re ab omni loco abſoluta datum iri affirmant aduerſarij, ea me iudice eſt adeo commentitia, vt nihil ſuprà. Etenim creatura ſic abſoluta ab omni ſpatio loci, nec eſſet præſens diuinæ immenſitati totaliter ſumptæ, & quatenus omni loco poſſibili commenſæ: id enim eſſet, eam creaturam eſſe vbique, quod plus eſſet, quam eſſe alicubi: neque eſſet præſens immenſitati inadæquate ſumptæ, & quatenus aliquod ſpatium loci limitatum, deſtinatúmque reſpicit: hoc enim eſſet eam coëxiſtere immenſitati in illo ſpatio loci, adeóque locum aliquem certum occupare: nec denique eſſet præſens immenſitati diuinæ, quatenus ab omni loco abſolutæ: eſſe enim quidpiam localiter præſens alteri, quatenus ab omni loco abſolutæ ex terminis omnino repugnat: & perinde eſt, ac ſi fingeres, quidpiam eſſe alteri realiter ſimile abſque vlla ſimilitudine reciproca ex parte alterius; aut obiectum aliquod eſſe intentionaliter, ſiue intellectualiter præſens animæ nihil omnino intelligenti, ſed potius ab omni intelligendi actu prorſus abſolutæ.

40. Vnde ſecundo ſic argumentor aduerſus eandem ſolutionem: ſi creatura, quam Deus abſolueret ab omni loco, eſſet præſens immenſitati diuinæ, eo ipſo eſſet in loco: creaturam autem abſolutam ab omni loco, locum tamen occupare, in eóque eſſe repugnat: ergo & quod eſſet præſens immenſitati diuinæ. Maior probatur: quia nequit aliquid eſſe præſens alteri exiſtenti in loco, quin hoc ipſo ſit in loco, ſiue ab eo poſitiuè indiſtans: at diuina immenſitas eſt neceſſario in loco: ergo ſi creatura abſoluta ab omni loco præſens tamen eſſet immenſitati diuinæ, eo ipſo non poſſet non eſſe in loco. Diuinam immenſitatem eſſe neceſſario in loco, patet: nam in primis Deus eſt in ſe ipſo, tanquam in loco reali, ipſéque quod eodem redit, eſt locus realis ſui: ita Vaſquez 1. p. diſp. 19. & quidem ſponte ſua eſt manifeſtum: namque vt Deus per ſe ipſum intelligit, vult, & durat, eſtque ſua intellectio, volitio, atque duratio: quidni ſit etiam locus realis ſui ipſius, in quo verè exiſtat? At nequit Deus eſſe in ſe tanquam in loco reali, & vero, quamuis verè indiſtincto, niſi per ſuam immenſitatem: hæc ergo eſt in eo loco, haud ſecus ac, quia per intellectum ſuum intelligit, eo ipſo nequit eius intellectus non dici, & eſſe intelligens: parque eſt ratio aliarum denominationum, quibus eſt præditus. Deinde immenſitatem diuinam, Deúmque ratione illius neceſſario eſſe in loco, ſiue ſpatio imaginario impropriè quidem, ac ſecundum quid, non minus quàm creaturam, conſtitutum eſt à nobis ſuprà tract. præced. cap. 2. idque ipſum docet Suarez diſput. 30. Metaphyſ. ſect. 3. num. 3. Molina 1. p. quæſt. 8. art. 1. diſp. 3. Arriaga diſp. 14 ſect 4. & Hurtadus diſp. 14. ſect 3. Nec refert, Deum vt immenſum, ſiue eius immenſitatem non eſſe propriè, & realiter in loco imaginario à ſe diſtincto; quod tantum volunt Auguſtin. Bernard. Tertullianus, Theodoretus, necnon Scotus, Bonau. Capreol. Durandus, & alij Scholaſtici relati, atque obiecti à P. Vaſquez vbi ſuprà, & à P. Faſolo 1. p. q. 8. art. 2. dub. 3. non, inquam, id refert: nam ſatis eſt, immenſitatem diuinam eſſe neceſſario præſentem ſecundum quid, & impropriè loco imaginario, ad id vt creatura ab ea poſitiue indiſtans, eique præſens, locum imaginarium ſaltem ſecundum quid occuparet: adeóque vt eſſet in illo (facta hypotheſi noſtræ diſputationis) non minus quam in eo eſt modò: quis enim non videat, creaturam modo ſolùm ſecundum quid eſſe in eiuſmodi loco? In eo enim quod ſimpliciter non eſt, nihil eſſe poteſt ſimpliciter.

41. Melius ergo reſponderi poteſt ad ſextam illam obiectionem, haud ſequi ex noſtra ſententia niſi priorem contradictionis partem, ſcilicet quod creatura, quam Deus abſolueret ab omni duratione, nihilominus exiſteret ſimpliciter. Ad probationem autem contrariam dicendum eſt, quod exiſtere ſecundum ſe eſt quidem ſimpliciter exiſtere: quare hoc ipſo, quod creatura ab omni tempore abſoluta ſaltem exiſteret ſecundum ſe, profectò & exiſteret ſimpliciter: exemplum autem creaturæ deſtructæ non vrget: etenim iuxta poſteriorem ſolutionem, earum quas cap. præcedente adhibui celeberrimo inter neothericos argumento, per quam facilè dici poteſt, eiuſmodi creaturam non exiſtere ſecundum ſe, ſed potius exiſtentiæ ſecundum ſe, qua antea gaudebat, dari carentiam: quare nihil mirum eſſe, quod creatura ſic deſtructa ſimpliciter non exiſtat, tametſi ita diceretur, & eſſet exiſtens res creata, quam Deus abſolueret ab omni temporis interuallo.

42. Secundò etiam reſponderi poteſt, nec minus probabiliter ad ſextam illam obiectionem, ex noſtra ſententia ſequi quidem, quod creatura abſoluta diuinitus ab omni duratione, exiſteret ſimpliciter, & non exiſteret ſimpliciter: ac exiſteret ſimpliciter in ſolo inſtanti naturæ, ad modum quo ſimpliciter exiſtit de facto omnis res pro priori ad ſuam durationem: & non exiſteret ſimpliciter in inſtanti reali: ita autem ſimpliciter exiſtere, & ſimpliciter non exiſtere non ſunt contradictoria: ſicut è conuerſo non exiſtere ſimpliciter in aliquo inſtanti naturæ, & ſimul exiſtere ſimpliciter in inſtanti reali, non opponuntur contradictoriè, ſed potius de facto componuntur inuicem, vt patet verbi gratia in voluntate noſtra pro priori ſigno ſuæ libertatis, & indifferentiæ proximæ ſimpliciter non amantis in tali ſigno, ſiue inſtanti naturæ; & tamen in toto inſtanti reali ſimpliciter exercentis amorem. Quod autem attinet ad creaturam deſtructam, dicendum eſt & eam ita non exiſtere ſimpliciter in inſtanti reali; vt ſimpliciter exiſtat in inſtanti aliquo naturæ, eo ſcilicet, quo præſupponitur indifferens ad id, vt deſtruatur, vel non deſtruatur: & verò exiſtentia ſimpliciter pro inſtanti ſolius naturæ nequit eius obeſſe deſtructioni: aliàs è contrario amorem verbi gratia non exiſtere ſimpliciter pro inſtanti naturæ priori, obeſſet eius productioni pro poſteriori, quod tamen eſt ridiculum.

43. Tertiò denique reſponderi poteſt ad eandem obiectionem ſuperiorem, fore quidem vt creatura, quam Deus ſine vllo tempore produceret, eo ipſo non eſſet exiſtens ſimpliciter, ſed tantum

ſecundum

secundum quid, atque hanc solam contradictionis obiectæ partem ex nostra deduci sententia. Probatio autem contraria nō est vllius momenti; nam cum dicimus, creaturam aliquam posse simpliciter absolui ab omni duratione, hoc ita intelligendum non est, quasi particula *simpliciter* appellet suprà existentiam rei creatæ, sed ita vt appellet suprà eius durationem: vt sensus sit, creaturam aliquam posse quodammodo existere, quin simpliciter duret, aut alicui tempori strictè commensuretur.

44. Ar dices contra postremam hanc solutionem: res pro priori naturæ ad suam durationem de facto simpliciter existit, vt supra fassi sumus, vtque ex eo constat, quod sit causa physica suæ durationis, huiusmodi enim modus causandi nisi principio simpliciter existenti non conuenit: & tamen pro illo priori res non existit in instanti vllo temporis: falsò ergo asseruimus, rem, quam Deus absolueret ab omni duratione, hoc ipso non esse simpliciter, sed secundum quid extituram. Dices iterum: si ob id dici potest, creaturam aliquam absolui simpliciter ab omni duratione, quia sine omni duratione simpliciter tali potest secundum quid existere, quidni etiam de facto possit aliquid simpliciter absolui ab omni duratione? Siquidem creatura destructa, non obstante destructione sua, existit secundum quid: & tamen non durat simpliciter, nec tempori strictè commensuratur, vt anteà: creatura etiam merè possibilis habet esse secundum quid, idque quin simpliciter duret, aut tempori coexistat. Quæ cum ita sint, sequela posterioris instantiæ videtur esse manifesta. Consequens autem est non minus manifestè absurdum: quidquid enim sit, an possit Deus rem simpliciter absoluere ab omni tempore, & duratione; at quis dicat, similem rei absolutionem ab omni tempore de facto vnquam contingere?

45. At neutra instantia admodum premit. Ad priorem dicendum est, rem pro priori naturæ ad suam durationem posse quidem dici simpliciter, ac verè existentem; cæterùm non nisi cum hoc addito, *in instanti naturæ*, aliove simili: idque & non aliud à nobis suprà admissum: at verò quantumuis res existat pro signo priori rationis, haud propterea eam dici posse simpliciter existentem sine vllo additamento, sed potius, si absolutè, & sine adiectione loquamur, eam duntaxat secundum quid existere. Nec obest, existentiam, quam pro illo priori res habet, esse simpliciter talem: nam huiusmodi existentia petit pro conditione sine qua non, durationem rei, adhoc, vt rem denominet simpliciter existentem: quare mirum non est, quod absque adiectione loquendo non denominet simpliciter existentem rem pro priori ad eius durationem. Sic, esto pro priori ad expulsionem peccati existat qualitas gratiæ, quam plures se sola esse iustitiam, & filiationem Dei adoptiuam autumant, tamen non denominat hominem iustum, aut Filium Dei adoptiuum, nisi pro posteriori quo expellitur peccatum, eo quod hæc expulsio sit conditio requisita ex parte subiecti ad vtramque denominationem simpliciter, ac strictè accipiendam. His ergo constitutis affirmandum iuxta ea est, rem, quam Deus absolueret ab omni duratione, si loquamur absque omni adiectione, haud extituram simpliciter, ac strictè, sed tantum secundum quid, defectu nimirum capacitatis proximę, quam ad eam denominationē tribuere potest sola duratio: atque hinc est, vt verbum existendi absolutè, & sine vlla moderatione prolatum semper significet durationem. Ad posteriorem instantiam dicendum est, haud effici ex nostra sententia, quod possit aliquid de facto simpliciter absolui ab omni duratione: nam quod attinet ad rem destructam, vi destructionis absoluitur ab aliqua duratione, ea scilicet, quam esset habitura, si non destrueretur: cæterum non ab omni; cum ad minimum necessario duret de præterito, siue durauerit. Quod verò spectat ad creaturam merè possibilem, ea quidem absoluitur simpliciter ab omni duratione, sed non de facto, si rigorosè loquamur, cum nondum fiat, nec existat secundum se.

Obiicies septimò. Si creatura absolueretur ab omni duratione, hoc ipso non foret præsens æternitati diuinæ: qua ratione si quid existeret sine loco vllo, haud posset esse diuinæ immensitati præsens; vt contra P. Ouiedo & alios in impugnatione prioris responsionis argumento superiori adhibitæ ostendi. At repugnat etiam de potentia absoluta, vt creatura vlla non sit præsens æternitati diuinæ: ergo & repugnabit, quod absoluatur ab omni duratione. Minor, quæ solà eget probatione, probatur: quia repugnat vllà creatura, quæ non sit præsens intentionaliter, ac per cognitionem diuino intellectui, quæ est huius summa, atque omni ex parte illimitata perfectio: ergo etiam ad infinitam, summámque perfectionem diuinæ æternitatis spectat, vt nulla possit existere res creata, quæ non sit ei præsens, si minus ab æterno, saltem aliquando, quæuè in illa non existat, aliàs in se non extitura. 46.

Respondeo concessa maiori, & negata minori. Ad cuius probationem dicendum est, ideo nullam creaturam existere posse, quin sit intentionaliter & per notitiam præsens diuino intellectui, quia omnis creatura habet veritatem transcendentalem, & obiectiuam, ratione cuius possit à Deo cognosci, pro quocunque statu suo: verum autem nequit à Deo ignorari, eiusve intellectui præsens non esse. Pari ratione, si nulla creatura possit existere sine duratione, haud etiam posset non esse physicè præsens diuinæ æternitati; at, cum magis sit, vt creatura possit spoliari duratione, quàm veritate transcendentali (quippe hæc, non verò illa est ab eius entitate realiter indistincta) idcirco bene potest creatura diuinitus non esse præsens diuinæ æternitati, non obstante huius perfectione; sicut etiam non esset contra perfectionem diuini intellectus non cognoscere quod non esset verùm, nec de facto contra illam est, non affirmare existentem rem, quæ verè non existit. Atque ex his constat aduersus Thomistas recentiores, adeo non esse necesse, vt res productæ, seu producendæ cognoscantur à Deo, vt præsentes physicè æternitati ab æterno; vt non implicet aliqua à Deo produci, quæ cognoscantur ab illo, & non vt præsentia æternitati, etiam pro sua differentia temporis, aut vllo modo. 47.

Octauo denique obiicies: si posset creatura aliqua absolui ab omni tempore & duratione; sanè & posset dari creatura, quæ repugnaret tempori & durationi, atque in nulla etiam diuinitus posset esse: quidni enim? Consequens autem est absurdum: ergo & id ex quo sequitur. Respondeo tamen, sequelam esse nullam: quia v.g. 48.

materia

materia prima potest absolui diuinitus ab omni forma substantiali: & tamen repugnat materia prima, quæ sit essentialiter repugnans omni formæ substantiali, eiusque incapax, cum materiæ definitio sit, quod sit primum subiectum formarum; similiter ergo non ex eo quod possibile sit aliquid absolui ab omni duratione, sequetur possibile esse, & quod quidpiam omni duratione repugnet, nullámve possit habere. Sic etiam non repugnat ignis, quem Deus absoluat ab omni calore: an propterea & possibilis erit ignis incapax caloris? Quidquid tamen sit de sequela, fortè consequens non est absurdum: vt enim est, quod suapte natura æternum est: nempe Deus Opt. Maximus: vt, quod æuo mensuratur, cuiusmodi est Angelus: vt, quod tempore, quale est omne corpus naturale corruptibile: vt, quod solo instanti, videlicet duratio momentanea: cur etiam in alia rerum serie possibile forsan non sit aliquid adeo imperfectum, vt non solùm vix duret ad instar durationis instantaneæ, sed vt nullo modo duret? Atque de his satis.

TRACTATVS III.

De infinitate corporis naturalis aliarumque rerum quoad multitudinem.

CAPVT PRIMVM.

An multitudo corporum, siue rerum incorporearum syncathegorematicè infinita à Deo produci possit?

1. INFINITVM propriè, & philosophicè sumptum est, *cuius aliquid semper est extra*, hoc est, à quo quantumcunque numerum finitum, aut quantamcunque quantitatem determinatam, & finitam sumas, aliquid amplius desumendum superest: quanquam enim ab infinitate hominum possibilium 10. 100. 1000. decies mille, centies mille, millies mille, aliumve quemuis numerum abscindas, adhuc plures homines in infinitum residui erunt, extra eos, qui abscissi sunt: ita Aristoteles lib. 3. Phys. Quod verò nonnulli Philosophi apud Aristotelem indidem aiunt, infinitum definiri posse, & debere, *cuius nihil est extra se*, sustinendum non est: quia aut per definitionem denotatur, infinitum esse illud, cui nulla perfectio in suo genere deest, aut extranea est; & ita ea definitio non tam infinitum, quàm perfectum quantumlibet finitum sic definit: aut per eam definitionem denotatur, infinitum esse cuius nihil in suo genere extra ipsum est, cuive nulla additio in suo genere fieri potest: & ita falsa omnino est: si enim Deus à centro terræ sursum producat lineam infinitam, ea infinita erit, & tamen ei additio aliqua fieri potest non solùm finita, quod instituto sufficeret, verum etiam infinita; nimirum si Deus eandem lineam deorsum in infinitum producat. Infinitum aliud est cathegorematicum: syncathegorematicum aliud: infinitum cathegorematicum est, quod penes omnes suas partes simul existit: syncathegorematicum est, quod solùm penes aliquas partes, easque finitas simul existit; ita tamen, vt ei accessio infinita fieri possit: cum enim terminus cathegorematicus talis sit, quia per se significat; syncathegorematicus autem, quia non nisi adiuncto alteri significat; sanè infinitum, quod per se absque vlla additione tale est, iure merito dici debet infinitum cathegorematicum: quod verò per se finitum est, & non nisi adiunctione aliorum infinitum, eo ipso syncathegorematicè infinitum appellandum est: prius infinitum est tale simpliciter: posterius verò secundum quid: prius est infinitum actu: posterius verò duntaxat in potentia.

Quibus positis censeo, multitudinem creaturarum quarumlibet syncathegorematicè infinitam à Deo produci posse: hoc est, non tot entia, qualiacunque ab eo produci posse, quin semper plura valeant ab illo produci. Ita B. Thomas 1. p. quæst. 14. art. 12. & cum eo Thomistæ omnes. Ita etiam P. Vasquez 1 p. disput. 63. art. 2. P. Valencia tom. 1. disp. 1. quæst. 14 punct. 6. PP. Molina, Hurtado, Ouiedo, Arriaga, Conimbric. & cæteri Societatis nostræ Doctores. Quibus adde Okamum in 3. dist. 13. q. vnic. art. 1. Gabrielem, & plerósque Nominales. Probatur autem hæc nostra sententia: primò quia omnipotentia Dei est potentia infinita: ergo infinitos effectus producere potest. Antecedens perspicuum est: quia si omnipotentia non esset potentia infinita, non esset, cur alicui creaturæ communicari nequiret, aut cur aliqua creatura omnipotens esse non posset. Consequentia verò suadetur: quia potentia finita, qualis est humana, vel Angelica finitos solùm effectus producere potest: ergo potentia infinita infinitos numero effectus producere poterit. Dices, omnipotentiam Dei esse potentiam infinitam ex parte modi, eo quod perfectissimo, & infinito modo operetur: secus verò ex parte termini: vnde non esse, cur terminos numero infinitos respiciat: contra tamen, quia eo ipso, quod omnipotentia Dei sit potentia infinita ex parte modi operandi, non est, cur non sit potentia infinita etiam ex parte termini: haud secus ac è contra potentia creata tam ex parte modi, quàm ex parte termini finita est. Probatur secundò; quia anima rationalis verbi gratia durat per durationes successiuas à se ex natura rei distinctas: at durationes, per quas duratura est, sunt syncathegorematicè infinitæ, id est, non tot, quin plures: ergo &c. Maior suprà tract. 2. huius libri cap. 2. & seq. à nobis est ostensa. Minor probatur: quia anima rationalis æternum duratura est: at non per durationes numero finitas, & tot, non plures: ergo per infinitas.

Probatur tertiò: non magis infinitus est intellectus Dei, quàm omnipotentia Dei: at intellectus Dei infinita obiecta cognoscere potest: ergo & eius omnipotentia infinitos effectus, siue non tot, quin plures producere. Minor suadetur: quia intellectus Dei necessariò cognoscere potest, & debet ea obiecta, quæ intellectus creatus cognoscere potest: aliàs aliquid nobis innotescere posset, quod Deum latere posset: at intellectus creatus infinita obiecta cognoscere potest; siquidem infinitas chimæras cognoscere potest: quot enim chimæræ fingi possunt? demus verbi gratia esse 10. mille: an non vlterius alia chimæra fieri, siue cognosci poterit ab eo, qui præter enumeratas

meratas chimæras, aliam esse possibilem assereret? Quartò probatur assertio: nullus numerus finitus equorum verbi gratia à Deo produci potest, quin ab eo alius maior produci possit: ergo &c. Antecedens probatur: quia signato quouis non est potior ratio de illo, quàm de alio maiori: ergo sicut ille, sic alius maior à Deo produci poterit. Deinde demus claritatis gratia, numerum illum finitum maximum equorum Deo possibilem esse mille equorum: sanè poterit, & non poterit alius numerus millenarius equorum à Deo produci: non poterit, quia mille equi tantum possibiles supponuntur: poterit, quia si alius numerus millenarius, priori omnino similis, & æqualis, sit impossibilis; sanè prior etiam numerus millenarius omnino impossibilis erit: sicut si Paulus similis, & æqualis Petro impossibilis sit, non poterit Petrus impossibilis non esse.

4. Quintò suadetur assertiò: quia in Concilio Constantiensi sess. 15. inter errores Ioannis Hus refertur hic ibi: *Deus nihil potest annihilare, neque potest mundum maiorare aut minorare, sed animas vsque ad certum numerum creare, & non vltra*: at si multitudo animarum à Deo creabilium finita esset Deus tantum posset animas creare vsque ad certum numerum, & non vltra: & rursus, si numerus effectuum à Deo possibilium syncathegorematicè finitus esset, vnde nobis constaret, Deum posse mundum maiorare, sicuti Concilium sanxit? Sexto, quod ad multitudinem indiuiduorum attinet, nulla species est, quæ sub se infinita indiuidua non contineat: alias esset aliqua species, quæ duo tantum indiuidua solo numero indistincta; alia, quæ tria; alia, quæ quatuor duntaxat, & sic de reliquis numeris contineret: quæ quis commentitia, & chimærica esse non conspiciat? Quod verò ad multitudinem specierum attinet, nulla species creata adeò perfecta assignari potest, quin alia perfectior à Deo produci possit, cum quæuis finita sit, & à diuina perfectione infinitè dissita: igitur species syncathegorematicè infinitæ à Deo produci possint: aliàs si finitæ numero essent, aliqua assignari posset, qua superior esse non posset. Demum, quantitas discreta, siue multitudo entium cathegorematicè infinita à Deo produci potest, vt inferius ostendam: ergo à forriori, & syncathegorematicè infinita.

CAPVT II.

Inter species creaturarum syncathegorematicè infinitas à Deo producibiles assignari non posse supremam, & perfectissimam verius est.

5. ITa D. Thomas 1. p. q. 2. art 6. & q. 1. de potent. art. 2. Bonau. in 1. dist. 44 q. 1. Capreolus in 1. dist. 43. q. vlt. art. 2. Richardus quodl. 2. q. 4. Ægidius quodl. 3 quæst. 5. Heruæus quodl. 7. quæst. 2. Soncin. 12. Metaph. quæst. 5. Argent. in 2. dist. 1. quæst. 2. P. Vasquez tom. 1. in 1. p. disp. 106. cap. 1. P. Hurtado d. 13. phys. sect. 1. Conimbric. lib. 4. phys. cap. 8 quæstione 3. art. 2. Ouiedo controuer. 14. phys. punct. 7. Fasolus 1. p. disput. 11. numero 4. Compton. d. 56. phys. s. 8.

Probatur primò ex Dionysio Areopagita in hunc modum: species creaturarum procedunt à Deo, sicuti numeri ab vnitate: at numeri ita ab vnitate procedunt, vt numerus finitus omnium maximus impossibilis sit: ergo & species creaturarum ita à Deo procedunt, vt impossibilis sit species aliqua creata, & finita, omnium suprema, & maxima. Minor perspicua est: si enim numerus finitus omnium maximus possibilis esset, is additione vnius vnitatis finitæ definito in infinitum excresceret, quod euidenter falsum est Maior, prærerquam quod de se satis verisimilis, & perspicua apparet, ex Dionysio c. 18. de diuin. nominib. probatur: siquidem ibi ita fatur: *vnum autem, quoniam omnia vnitiue secundum vnius vnitatis excessum, & omnium est vnum ingressibiliter causa*: quibus verbis Deo attribuit esse vnum duabus de causis: quarum secunda est, quia vnum est causa omnium, Deus autem propriissime omnium etiam causa est; eamque causam exponit D Thomas in hæc verba: *secundo, vnum attribuitur Deo, quia vnum secundum suam intentionem consideratum est omnium causa ingressibiliter.* Cum autem varios modos assigner, quibus vnum est omnium causa, & principium: secundum modum explicat, quia nequit omnis multitudo, & omnis numerus esse ab vnitate velut à principio, quam rationem attingit Dionysius his verbis: *Et sine vno quidem non erit multitudo, sine multitudine verò erit vnum, sicut & vnitas ante omnem numerum, & multiplicatum.* Quæ verba egregiè in rem nostram exponit D. Thomas ibi: *deinde cum dicit (& sine vno quidem) ponit secundam rationem, quæ talis est: illud, a quo non conuertitur consequentia essendi, est naturaliter prius, & quodammodo principium: sed vnum est huiusmodi, quia sine vno non inuenitur aliqua multitudo, sed inuenitur aliquod vnum absque omni multitudine: vnum igitur est prius omni multitudine, & principium eius; cuius signum apparet in numeris, quia vnitas est ante omnem numerum qualitercunque multiplicetur.* Hactenus Dionysius, & Thomas: quum ergo species creaturarum sint, ésse ve possint à Deo, sicut numeri ab vnitate: certè sicut numerus finitus omnium maximus, sic species creata, & finita omnium suprema, & perfectissima repugnabit.

7. Id ipsum confirmatur ex Dionysio capite 8. de diuinis nominib. vbi sic loquitur de Deo: *& omnia secundum virtutem indeclinabilem, & incircumfinitam producens, & sicut ipsius, quod est esse virtutem aut totam, aut particularem causa existens: & sicut infinita virtutis non tantum eo, quod omnem virtutem producit, sed etiam eo, quod est super omnem, & ipsam per se virtutem; & eo, quod super potest, & infinitè infinitas alias ab existentibus virtutibus producere; & eo, quod nunquam possunt infinita & infinitum producta virtutes super infinitam ipsius virtutem facientis hebetare actionem: & eo quod ineffabilis, & ignota, & incogitabilis est cuncta egrediens ipsius virtus.* Pende primò, virtutem Dei incircumfinitam dici: at si possibilis esset creatura omnium possibilium perfectissima,

omnipotentia Dei ea ita circumfinita esset, vt aliam magis perfectam producere nequiret. Pendet secundò, posse Deum quauis virtute producta infinitè infinitas alias perfectiores producere, ita vt eius omnipotentia cuncta egredi, & superare possit: at si esset possibilis creatura suprema, ea producta, nequiret Deus aliam perfectiorem, nedum infinitas perfectiores producere.

8. Verùm hæc ratio, quam ex D. Dionysio fusè proposuimus, tribus modis labefactari posse videtur. Primò in hunc modum: species creaturarum sunt à Deo, sicut numeri ab vnitate: at est possibilis numerus omnium perfectissimus: ergo & creatura omnium perfectissima. Minor probatur: quia numerus binarius est omnium numerorum perfectissimus: in primis ob maiorem eius simplicitatem, quàm cæterorum numerorum: tum quia magis appropinquat vnitati, quæ numerorum omnium principium est: quare sicut creatura quo magis appropinquat Deo, qui creaturarum omnium primum principium est, eò perfectior est, ita numerus binarius quo reliquis numeris vnitati propior est, eo reliquis numeris perfectior est. Demum quia sola dualitas numeros omnes extra primos numerat, & metitur; esse autem aliorum mensuram ad perfectionem attinet: numeri autem primi ij nuncupantur, qui nullo alio numero numerari possunt, quales sunt 3.5.7. Confirmatur quia Platonici, & Pythagorici, qui numeris omnia consistere putarunt, solam dualitatem esse principium materiale omnium arbitrati sunt; videlicet quia dualitas reliquis numeris prior, & perfectior est. Ita Platonem sensisse refert Aristoteles 1. Metaphys. capite 6. ibi: *dualitatem autem alteram naturam fecisse ex eo fuit, quia numeri præter primos apte ex ipsa perinde vt sigillo quodam fiunt, ac generantur.*

9. Respondeo, numerum binarium esse numerorum omnium perfectissimum: id quod à nobis suprà libro 1. tract. 5. capite 1. prope finem admissum, atque probatum est: cæterum B. Dionysium non loqui de numero omnium perfectissimo, neque intendere, quod ad eius instar sit possibilis creatura omnium perfectissima: aliàs qua ratione numerus dualis finitè tantum ab vnitate distat, eaque duplo tantum imperfectior, & compositior est: ita similiter creatura illa perfectissima finite tantum à Deo distaret, eoque duplo tantum minus perfecta foret, quod ridiculum est. Igitur D. Dionysius intelligendus est de numero maximo, eiusque more creaturam maximam, & perfectissimam impossibilem asseruit. Et quidem si numerus binarius est omnium perfectissimus, sanè nullus numerus erit omnium imperfectissimus; eo enim imperfectiores sunt numeri, quo magis à dualitate recedunt: cum ergo nullus infinitè, & summè à dualitate recedat, certè nullus summè imperfectus erit: ergo etiam creatura summè imperfecta repugnabit: quando igitur aduersarij eadem ratione de creatura perfectissima, ac de imperfectissima philosophantur, sanè creatura etiam perfectissima repugnabit.

10. Secundò opponi potest ex Durando in 1. distinctione 44 numeros, & figuras non dicere naturam, siue substantiam rerum, sed earum modos siue accidentia; figura enim, inquit, est varia positio, numerus autem plurificatio indiuiduorum. Quare quod numerus omnium maximus repugnet, neutiquam arguit substantiam omnium maximam perfectissimam repugnare. Contra tamen primò, quia vbi accidens omnium maximum, ac veluti perfectissimum repugnet, vti solutio largitur: non video qua ratione substantia, siue essentia omnium perfectissima, & suprema possibilis esse nequeat. Contra secundo, numerorum variæ sunt species propriè tales, nimirum dualitas, trinitas, quaternitas, &c. sicut ergo nulla species numeri suprema, & maxima assignari nequit, vt solutio largitur, cur vlla alia species omnium perfectissima, & suprema admitti debeat. Tertiò opponi potest contra præfatam rationem ex Dionysio desumptam, omnium creaturarum possibilium collectionem esse numerum omnium maximum: quod enim si numerus sit, omnium maximum esse debeat, perspicuum est: quod verò numerus sit, suadetur: quia vt aliqua collectio numerus propriè sit, necesse non est, vt ea finita sit, vt constat ex Eccles. 1. capite ibi: *stultorum infinitus est numerus*, & 4. capite ibi: *infinitus numerus est populi*: quantumuis ergo collectio omnium creaturarum possibilium infinita sit, adhuc numerus appellari poterit. Contra tamen primò, quia saltem numerus finitus omnium maximus, & supremus repugnat: at id satis superque est, vt argumentum nostrum ex D. Dionysio desumptum concludat. Contra secundò, quia collectio infinita non nisi fusè, & impropriè numerus appellari potest: perinde enim est, collectionem aliquam infinitam esse, ac innumerabilem esse: infinitas ergo & numerus repugnant, eidémque conuenire non possunt: ergo collectio infinita creaturarum omnium possibilium numerus dici non potest: ac proinde numerus omnium maximus admitti hoc nomine non debet.

Secundò probatur nostra sententia, & superior ratio confirmatur: repugnat figura omnium maxima, & suprema: ergo & repugnat species creaturæ omnium maxima, & perfectissima. Consequentia videtur sine vllo discrimine. Antecedens suadetur, quia figura definitur, *quæ sub aliquo, vel aliquibus terminis continetur* iuxta Euclid. libro 1. elem. def. 14. ergo omnis figura terminata, atque adeò finita est: ergo omnis figura ab alio maiori superari, & excedi potest: si enim figura infinita terminis ambitur: ergo extra illam plura spatia imaginaria superfluunt: ergo in iis alia figura fingi potest: cur ergo prior in iis extendi, & diffundi, maiórque effici nequeat? Quantumuis igitur figura aliqua infinita sit, non ob id maxima, & suprema erit: & quidem innumeris etiam figuris, in quibus quoad maximum terminum præscribi non posse hactenus ostensum est, omnes ferme aduersariorum rationes instantur, atque eneruantur. 11.

Tertia ratio nostræ sententiæ est: quæuis creatura à perfectione Dei infinitè distat: ergo possibilis est alia creatura perfectior, & quæ magis ad perfectionem Dei accedat: ergo creatura perfectissima, & quæ alia perfectior esse nequeat, planè repugnat. Confirmatur primò, quia plus distat Deus à quauis creatura quantumlibet 12.

quantumlibet perfecta, quàm sol à formica, si fortè eam perfectione superat: at sol aliquod viuens perfectius formica generare valet: ergo & Deus producere creaturam perfectiorem quauis designabili. Confirmatur secundò, quia plus distat Deus infinitus simpliciter à quauis creatura, quàm linea infinita à linea finita: at linea infinita non est adeò perfectè imitabilis ab vlla linea finita, quin ab alia maiori perfectiùs imitabilis sit: ergo nulla creatura adeò exactè Deus æmulatur, quin alia exactius æmulari possit.

13. Dices: tota collectio creaturarum etiam infinitè distat à Deo, Deúsque illam infinities perfectione superat, & tamen inter collectionem creaturarum, Deúmque alia creatura interiici, à Deóue produci non potest, quia præter collectionem omnium creaturarum nulla alia creatura possibilis est: ergo similiter, licet sit inter creaturam quamuis designabilem infinita distantia; inde non sequitur, Deum efficere post creaturam perfectiorem quauis designabili, vllámue creaturam supremam esse. Quare Aureolus apud Capreolum in 1. dist. 47. inter Deum, & quamuis creaturam datur infinita distantia non ratione intercidentis medij, sed per infinitatem alterius extremi: hoc est, non quod inter Deum, & quamuis creaturam infinitæ perfectiores interiici possint, sed eo, quòd alterum extremum altero infinitè perfectius sit.

14. Contra tamen sic argumentor: collectio omnium creaturarum possibilium etiam collectiuè sumpta, ideò infinitè distat Deo, quia inter eam diuisiuè sumptam, Deúmque infinitæ creaturæ perfectiores interponi possunt: nulláque creatura totius collectionis est, qua plures perfectiores à Deo produci non possint: qua ratione collectio assensus, & dissensus etiam copulatiuè sumpta est ens reale, quia ea collectio diuisiuè sumpta à parte rei produci potest, esto copulatiuè, & simultaneè sumpta produci nequeat. At inter creaturam perfectissimam, & Deum in nullo sensu alia creatura perfectior interponibilis est: ergo creatura illa perfectissima à Deo infinitè distare nequit. Deinde collectio creaturarum omnium possibilium omnes creaturas complectitur: mirum ergo non est quod extra eam quantumlibet finitam simpliciter, Deúmque in omni genere infinitum, & illimitatum, alia ea perfectior, Deóque imperfectior interiici nequeat. At creatura illa perfectissima omnes creaturas possibiles non complectitur: cur ergo cum finita sit inter eam, Deúmque infinitum, & gloriosum alia perfectior interiici nequeat? Dices, quia alia perfectior non est possibilis: verum quid hoc aliud, quàm principium repetere, & conclusionem pro ratione assignare? Quod autem aiunt aduersarij distantiam infinitam Dei à creatura quauis designabili non esse per modum intercidentis medij, sed per infinitatem alterius extremi optimè refellitur à Caietano 1 part. quæst. 24. in respons. ad vltimum Aureoli: sicut enim quantitas continua infinita nequit superare infinitè quantitatem bicubitam; quin inter vtramque infinitæ quantitates maiores, & maiores interiici possint: ita similiter fieri nequit, vt Deus per infinitatem sui esse quamuis creaturam designabilem superet, quin inter eum, & creaturam quamuis infinitæ creaturarum species perfectiores interiici possint.

15. Quarta ratio pro nostra sententia sit: quia ex opposita sententia sequeretur, species creaturarum à Deo producibiles simpliciter finitas numero esse. Consequens est absurdum: ergo, &c. Minor à nobis cap. præcedenti probata est contra Scotum, & asseclas. Maior probatur, quia si datur creatura omnium perfectissima, eadem ratione danda est creatura omnium imperfectissima: id quod omnes aduersarij fatentur: ergo species omnes creaturarum duobus terminis clauduntur, & finiuntur, nimirum specie suprema, & specie infima: ergo species creaturarum possibiles numero finitæ sunt.

Respondent primò aduersarij, infinitas species creaturarum duobus terminis claudi posse: qua ratione etiam in nostra sententia inter hominem & formicam sunt possibiles infinitæ aliæ species; quarum nulla adeò perfecta ac homo, aut adeò imperfecta, ac formica sit. Contra tamen: quia aut sermo est de terminis mediatis, & quibus nulla pars intermedia, immediata, & proxima sit, & hac ratione non inficior infinitum terminis claudi posse: sic enim puncta sunt termini mediati quantitatis continuæ quantumlibet infinitæ, nimirum quia nulla pars eius quantitatis alterutri puncto immediata est, ita vt inter eam & punctum alia pars minor interiecta non sit: sic etiam instantia temporis limites extremi, & mediati sunt: sic etiam Deus, & nihil creaturarum omnium possibilium termini censentur: aut sermo est de terminis immediatis, quibus vtrinque partes interiectæ proximæ, & immediatæ sunt: & hac ratione infinitum duobus terminis claudi posse implicat, vt apertè, nisi fallor, ostendam tract. sequenti. Vnde sic argumentor: aut creaturæ perfectissimæ est immediata, & proxima alia minus perfecta, & imperfectissimæ alia magis perfecta, & sic vltra: atque ita infinitæ creaturarum species terminis immediatis clauduntur, quod repugnat: aut creatura proxima perfectissimæ possibilis non est: & sic à fortiori creatura Deo proxima, & immediata repugnabit, præsertim cum hic omnes aduersariorum rationes infringantur. 16.

Respondent alij secundò; species creaturarum inæquales, & quæ linea recta à suprema creatura ad infimam descendunt, infinitas non esse ob rationem à nobis in argumento propositam: ceterùm species creaturarum perfectè æquales, & quæ à creatura suprema ad infimam recta linea non descendunt, sed potius lineas transuersales efficiunt, has, inquam, infinitas numero esse; nec oppositum à nobis falsitatis euinci, aut posse. Verum in primis, species diuersas creaturarum inuicem æquales non repugnare adeò constans non est. & oppositum à Theologis non exigui nominis defenditur. Deinde implicat, Deum posse producere infinitos numeros æquales, v. gr. binarios, quin & infinitos numeros inæquales producere possit, quia infiniti binarij infinities inter se complicati infinitos numeros inæquales parere poterunt: ergo etiam implicat, Deum posse producere infinitas species æquales, quin etiam infinitas inæquales producere possit: siquidem in infinitis speciebus æqualibus infinitarum specierum inæqualium diuersitas latere, & eminenter contineri potest: sicuti proportione seruata in numeris cernere est. Rursus, si ad species creaturarum existentes, ex quibus non existentium conditionem venari 17.

venari possumus; si, inquam, ad eas respicias plures existunt inæquales, quàm æquales: imò de nulla specie existente alteri æqualem esse nobis constat: ergo etiam species possibiles inæquales plures, vel certè non pauciores erunt, quàm species æquales: cum ergo species possibiles inter se æquales iuxta aduersarios infinitæ sint; gratis id ipsum de inæqualibus inficiantur. Demum nostra sententia suadetur, quia creatura infima, & imperfectissima repugnat, vt lib. 2. tr. 5. c. 3. ostendi: ergo & creatura suprema, & perfectissima.

CAPVT III.

Soluuntur argumenta contraria.

18. OPpositam sententiam tuentur Henricus Gandau. quodl. 3. qu. 3. & quodl. quæst. 8. Durand. in 1. dist. 44. qu. 2. Scotus in 3. dist. 13. q. 1. Æsculanus 3. Phys. lib. 7. q. 3. Aureolus in 1. dist. 44. q. vnica art. 4. Bacan. ibidem qu. 1. art. 2. & nouissimè Arriaga dist. 13. sect. 3. Arguunt primò: si non daretur creatura omnium perfectissima, siue qua alia perfectior possibilis non esset, ab homine v. g. sursum possibiles essent species creaturarum perfectiores, & perfectiores in infinitum: consequens est absurdum: ergo, &c. Maior perspicua est. Minor probatur, quia si eiusmodi progressus in infinitum specierum possibilis esset, daretur aliqua species, quæ haberet sub se, infinitas species: hoc autem repugnat, quia eiusmodi species esset infinitæ perfectionis, Deóque æqualis.

19. Verum respondeo primò: si quod aduersarij fatentur, detur creatura infima, ab ea infinitæ species creaturarum sese excedentium gradatim ascendere poterunt, quin ob id vlla species sit, quæ sub se infinitas contineat: haud secus ac ab vnitate progrediuntur numeri finiti maiores, & maiores sine fine; & tamen non est deuenire ad vllum numerum finitum, qui sub se infinitos numeros contineat: alias eiusmodi numerus finitus, & infinitus esset. Deinde respondeo, non solum aliquam creaturam possibilem, verum etiam quamuis existentem habere sub se infinitas creaturarum species se se gradatim excedentes; cum enim nulla creatura imperfectissima sit, vt lib 2. tract. 5. cap. 3. ostensum est: sanè nulla creatura erit, quæ infinitas species inferiores non sustineat: hinc autem minimè fit, creaturam vllam infinitam simpliciter, Deóue parem esse, quia infinitas cuiusque creaturæ, qua alias infinitas superat, in aliquo tantum genere est, Dei verò infinitas in omni genere est, eo quod nulla sit perfectio, quam formaliter, aut eminenter non contineat, quod tamen supra conditionem creaturæ est: & præterea, quia infinita perfectio cuiuscunque creaturæ multis imperfectionibus admixta est, Dei verò infinita perfectio ab omni imperfectione defæcata est.

20. Arguunt secundò: sumpta tota creaturarum collectione, & sub vnum mentis aspectum posita non omnes creaturæ in ea contentæ exceduntur ab alia creatura, quia præter omnes alia non est: ergo aliqua non exceditur ab alia creatura, hæc autem proculdubio perfectissima est. Antecedens exploratum est. Consequentia etiam perspicua videtur, quia *non omnis*, & *quidam*, siue *aliquis non* æquipollent, vt constat ex primò æquipollentium versiculo:

Non omnis, quidam non: omnis non, quasi nullus.

Respondeo: non omnes creaturæ collectiuè, siue copulatim sumptæ exceduntur ab alia ob rationem in argumento insinuatam; secus verò distributiuè, siue diuisiuè sumptæ, inde tamen non fit, aliquam non excedi ab alia. quia ly *omnis non*, & *aliquis non* tunc præcisè æquipollent, cum *omnis*, & *aliquis* seruata proportione sumuntur: cumque sicut *quidam* diuisiuè accipitur, sic etiam *omnis* diuisiuè vsurpatur: quod hoc exemplo, vt aliis supersedeam, manifestè ostendo; quia non omnes partes albi copulatim, siue collectiuè sumptæ distinguuntur realiter, inadæquatè ab albo: & tamen inde fieri nequit, aliquam partem albi non distingui realiter inadæquatè ab albo. 21.

Arguunt tertiò: sumpta tota collectione creaturarum possibilium ab homine inclusiuè vsque ad Deum Opt. Maxim. vel in ea collectione est aliqua creatura, quæ ab alia non excedatur; & hæc suprema erit: vel nulla est, quæ ab alia non excedatur; & sic species excessæ in ea collectione contentæ plures erunt, quàm species excedentes in ea contentæ, & rursus non erunt plures: non erunt quidem plures; quia in ea collectione nulla est excessa, cui aliqua excedens non correspondeat; ergo excessæ non sunt plures, quàm excedentes: erunt deinde plures excessæ, quam excedentes; siquidem nulla est excedens, quæ simul non sit excessa ab aliqua specie eius collectionis, aliqua verò est excessa, quæ non sit excedens speciem vllam eius collectionis, nimirum species hominis, quæ nec seipsam, nec alias superiores excedit: ergo species excessæ sunt plures, quàm excedentes. Respondeo, vnum infinitum non esse maius, quàm aliud, nec plures partes, quàm aliud sortiri potest, vt sæpè sæpius monuimus: quare etsi in ea collectione sit aliqua species excessa, & non excedens; nulla verò sit excedens, & non excessa: non propterea excessæ plures erunt, quàm excedentes, nec pauciores etiam; videlicet quia ambæ infinitæ sunt, eáque calculatio in solis collectionibus finitis concludere potest. Sic si duæ lineæ in Orientem protendatur altera à puncto *A*, altera verò à puncto *D*. magis Orientali; non ob id vna erit maior alia, quantumque in vna sint aliquæ partes, quæ non in alia: nimirum eæ, quæ puncta *A. B. C.* occupant: cuius ratio alia non est, nisi quia ambæ sunt infinitæ. 22.

Arguunt quartò: Deus proposita sibi ob oculos tota collectione creaturarum incipiendo ab homine; vnico ictu cognoscit, quæ creatura primam speciem (hominis v. g.) quæ secundam speciem, quæ tertiam, & sic vltra in infinitum excedat: ergo vsque eò progredi potest, vt cognoscat aliquam, quam alia non excedat, sibique immediata sit: alias cognitio Dei nunquam sisteret, aut ad scopum deueniret, sed semper in incertum tenderet. Respondeo, Deum in eo progressus intentionali nunquam sistere: nec mirum id est, cum in ipsis speciebus cognitis status non sit: ob id tamen dici nequit, diuinam cognitionem ad scopum sibi præfixum non deuenire, aut in incertum ferri: quia hæ locutiones denotant confusionem, & imperfectionem in diuina cognitione, quæ tamen ex eo progressu intentionali neutiquam colliguntur, sed potius summa perfectio, 23.

perfectio, & claritas: nisi enim Deus infinitæ perspicaciæ esset, infinitas species cernere, & discernere non posset.

24. Arguunt quintò: Deus potest producere creaturam perfectissimam, quam potest; hæc propositio videtur per se nota, cum in ea prædicatum sit de ratione subiecti: demus ergo eam productam: aut est omnium creatura perfectissima, & ita intentum habetur: aut non est, & sic Deus non produxit perfectissimam, quam potuit, contra hypothesim. Respondeo: ea propositio non est per se nota, sed per se manifestè falsa: siquidem creatura perfectissima, quam Deus potest, chymæra, & impossibilis est, vt hactenus ostendimus: perinde ergo est dicere, Deus potest producere creaturam perfectissimam, quam potest; ac dicere, Deus potest producere chymæram: hæc autem propositio, Deus potest producere chymæram, manifeste falsa est: ergo & illa prior. Sed quid miror in his, & similibus argumentis refutandis, quæ in numeris, & lineis apertam instantiam patiuntur: & si cuius momenti sunt, certè probant, numerum finitum omnium maximum, lineámque finitam omnium maximam possibiles esse, vt intuenti constabit.

CAPVT IV.

Multitudinem creaturarum, siue corporearum, siue incorporearum etiam cathegorematicè infinitam à Deo produci posse probabilius est.

25. ITa Gregorius in 1. distinct. 43. quæst. 4. Bassolis. quæst. vnica art. 2. Gabriel in 2. dist. 1. q. 3. Okam, Auicenna, Algacel, PP. Vasquez in 1. part. disp. 26. Compton disput. 46. Phys sect. 4. Hurtado disp. 13. Phys Conimbricens. 3. Phys. c. 8. licet ibidem oppositum probabile esse tueantur. Probatur assertio, primò: quia partes continui actu existunt: at hæ cathegorematicè infinitæ sunt, vt supra lib. 3. fuse ostendimus: ergo multitudo entium cathegorematicè infinita actu existit, atque adeò existere potest. Secundò, quia collectio infinita hominum ea est, cuius quæuis pars (quoduis nimirum indiuiduum hominum) possibilis est; & etiam cuius quæuis pars cum alia quauis nullam incompossibilitatem, aut oppositionem habet: ergo ea tota collectio simul à Deo produci potest: aliàs etiam aliqua collectio finita hominum v. gr. simul à Deo produci non posset, esto quæuis eius pars possibilis esset, & nulla incompossibilis cum alia. Quod autem aduersarij respondent, aut certè possunt quamuis collectionis infinitæ partem esse compossibilem cum quauis alia, secus verò omnes; id de collectione aliqua finita hominum confingi posset. Tertiò probatur assertio: quia infiniti actus in infinitis instantibus, eodem tamen ac finito loco existere possunt, vt cernere est in pœnis, quibus damnatus in inferno æternum cruciandus est: ergo è contra infinita entia (homines v. gr. infiniti) in infinitis locis, eodem tamen ac finito tempore existere poterunt. Quartò, quia per scientiam simplicis intelligentiæ videt Deus possibilem multitudinem entium infinitam: ergo ea actu simul existere poterit. Antecedens cap. 1. probatum est. Consequentia perspicua est: siquidem pleraque argumenta contra multitudinem entium simul existentem obiici solita, in eadem vt possibili instaurari, & eneruari possunt. Quintò demum probatur eadem assertio solutione argumentorum, ad quam progredior.

26. Prima ratio contraria est D. Thomæ 1. part. quæst. 7. artic. 4. omnis multitudo est in aliqua specie numeri: sed multitudo infinita in nulla specie numeri est, vtpote innumerabilis. Verum in primis hoc argumentum oppugnat multitudinem non solum cathegorematicè, verum etiam syncathegorematicè infinitam; cum tamen hanc D. Thomas non neget. Deinde minor argumenti falsa est, & non probatur. Secunda ratio est eius indidem: omne, quod producitur, cadit sub certam intentionem agentis: at infinitum ita cadere non potest: ergo, &c. Maior perspicua videtur. Minor probatur: quia certa intentio agentis est, qua tot, tantáque producere intendit: quod si non sub ratione totius, tantíue tendat, sanè non certa, sed potius incerta, sibique non constans eius intentio futura erit: at multitudo infinita hac ratione sub certam agentis intentionem cadere non potest, cum quanta, quotaue sit, designari nequeat. Verum huius etiam argumenti minor, minorísque probatio falsa est: siquidem vt aliquid cadat sub certam intentionem agentis, satis est, vt cadat sub determinatam voluntatem regulatam infallibili, & certa cognitione: qua quidem ratione infinitum sub certam agentis intentionem cadere potest: & quidem id quod infinitum est, & nec quorum, nec quantum, certæ tamen intentionis obiectum esse posse constat ex processione diuinarum personarum: siquidem vna persona illarum, aliam productura, hoc ipso eam producere intendit, quantumcunque naturaliter eam producat: at alia sic intenta infinita est, omnísque mensuræ expers.

27. Secunda ratio est Alexandri Alens. 1. part. quæst. 2 memb. 1. ad 3. Si Deus infinitum producere posset, sanè & posset producere omnia, quæ cognoscit possibilia: cuncta enim possibilia infinita tantum sunt, nec plura: atqui Deus omnia, quæ cognoscit possibilia, producere simul non potest: alias eius exhauriretur omnipotentia: nihil enim aliud faciendum superesset. Respondeo: in primis quamuis Deus infinitum producere possit, non ob id poterit producere cuncta possibilia: aliud enim est, posse producere simul & semel (vt aiunt) aliquod infinitum: aliud posse producere omne infiniti genus; nec illa duo reciprocantur. Deinde esto Deus producat simul omnia, quæ possibilia videt, id intelligendum est de iis, quæ simul possibilia sunt; secus verò de iis, quæ non simul, sed successiuè possibilia sunt: quare productis à Deo omnibus, quæ simul possibilia videt, eius omnipotentia exhausta non esset, vtpote cui infinitæ durationes successiuæ superessent producendæ, necnon infiniti actus odij, & dissensus; si prius solos amoris, & assensus actus produxisset: supponatúrque, prout à plerísque aduersariis supponitur, repugnare essentialiter, vt quis simul amet, & oderit, assentiatque, & dissentiat. Rursus si Deus omnia possibilia nullo excepto produceret, nihilque ei producendum restaret, non ob id ex-

hausta esset eius omnipotentia: quia scientia Dei quamuis cognoscat quidquid est cognoscibile, nihilque ei cognoscendum supersit, non propterea exhauritur: ergo similiter in præsenti, &c. Præterea quod Deus in eo euentu nihil amplius producere posset, non ex defectu potentiæ in Deo, sed ex incapacitate obiecti proficisceretur: sicut quod Deus chimæram producere nequeat, non ex defectu diuinæ omnipotentiæ, sed ex repugnantia chimæræ oritur: ergo sicut quod Deus chimæram producere non possit, nullius in eo imperfectionis indicium est: ita similiter quod Deus in eo euentu nihil amplius operari posset, eius potentiam imperfectam, exhaustamve esse non concluderet. Vlterius quanquam Deus nihil in eo euentu de nouo producere posset, tamen quæ produxit destruere, & reproducere, aut non destructa conseruare posset: at non maius est, rem de nouo producere, quàm eam destructam reproducere, aut ne destruatur, continuo conseruare: ergo omnipotentia Dei in eo euentu exhausta non esset. Tandem: si quod Deus in ea hypothesi nihil de nouo producere posset, eius omnipotentiam exhaustum iri argueret; sanè de facto eius omnipotentia diminuta, & non tam latè patens, quàm antea dici deberet: siquidem de facto nequit tantundem producere de nouo, quantum anteà; eo quod partes vniuersi existentis produci non possint de nouo; sicut, antea quam existerent, produci poterant.

18. Tertia ratio contraria aliorum est: quia si infiniti homines à Deo producti habeant infinitos lapides, singuli nimirum singulos, eósque in aceruum proiiciant; duo profectò exinde sequentur inconuenientia. Primum est, si quisque lapidem suum resumat, aceruum illum exhaustum, & non exhaustum iri: exhaustum quidem iri, quia nullus superesset lapis: non exhaustum iri, quia infinitus est: quod autem est infinitum, nequit exhauriri. Secundum inconueniens est, quemuis hominum illorum posse, & non posse resumere ex eo aceruo denos lapides: posse quidem, quia si singuli proiicerent denos lapides, singuli denos resumere possent: at aceruus nihilo minus infinitus est, quàm si deni lapides a quouis proiecti essent: ergo ex eo aceruo quisque denos lapides posset resumere: non posse quidem, quia si singuli singulos tantum lapides, quos posuerunt, resumerent, aceruus exhauriretur, nullusque in eo lapis remaneret: at si singuli denos lapides resumere ex aceruo possent, sanè accipiendo singulos tantum, aceruus minimè exhauriretur, sed potius infiniti in eo lapides remanerent: ergo singuli denos lapides resumere non possent: aut aliter, si singuli denos lapides accipere possent, quisque haberet plures lapides quàm antea, vt perspicuum est, & non plures, quia eosdem lapides, quos antea, nullumque alium haberent.

29. Respondeo ad primum inconueniens; in hypothesi argumenti, aceruum lapidum præcisè exhaustum iri. Quod autem infinitum sit, non obstat: quia infinitum ablatione infiniti exhauriri valet; soláque finiti ablatio est, quæ illud non potest exhaurire. Ad secundum inconueniens dicendum est: in eadem hypothesi singuli singulos tantum lapides resumere possent, si vti supponitur, omnes resumerent. Quod autem ille aceruus non sit minor, quam si singuli denos lapides proiecissent; in quo tamen euentu quisque denos resumere posset: hoc, inquam, non obstat: quia licet vterque aceruus infinitus sit, atque adeò vnus alio maior, aut minor non sit; tamen in vno aceruo sunt infiniti lapides, qui in alio non sunt: quod sufficit, vt ex vno aceruo singuli resumere non possent, nisi singulos lapides, quos posuerunt; ex alio verò denos, quos proiecerunt. Tandem plura argumenta congeri solent, quæ eo tendunt, vt ostendant, infinitam multitudinem infinitum locum occupare non posse; atque adeo omnino impossibilem esse: si enim possibilis esset, infinitum locum occuparet, aut certè posset. Verùm in primis hæc argumenta multitudinem rerum spiritualium in eodem loco naturaliter penetrabilium impossibilem esse non conuincunt: deinde neque multitudinem rerum materialium repugnare neutiquam persuadent; cum etiam hæ in eodem loco diuinitus penetrari possint. Rursus infinitam multitudinem infinito loco collocatam non implicare tract. sequenti fusè ostendam.

TRACTATVS IV.

De infinitate corporis naturalis, aliarumve etiam rerum quoad extensionem localem.

CAPVT PRIMVM.

An corpus aliquod simpliciter infinitè extendi posit quoad locum, & tamen duobus terminis claudi?

NON posse, contra P. Arriaga disp. 13. physicor. sectione 1. & alios Recentiores, censeo, & probo. Si possibilis esset dimensio aliqua corporea, locum simpliciter, ac versus maximum infinitum occupans, & tamen duobus terminis clausa; sanè posset Deus creare triangulum, à cuius puncto pyramidali ad eius basim esset infinita distantia. Fac ergo tale triangulum existere, & in eo duci iuxta punctum pyramidale lineam vnius palmi, & postea lineam duorum palmorum, mox lineam trium palmorum, deinde lineam quatuor palmorum, & sic in infinitum vsque ad lineam vasis pyramidi oppositam; ita vt nulla linea aliam sibi immediatam nisi vno palmo superet. Quo posito, sic argumentor: basis eius tranguli est infinita, vt aduersarij supponunt, & de se perspicuum est, eo quod excedat lineas infinitas; quarum quæuis alia maior est: linea etiam proxima basi, siue penultima infinita est, cum à basi infinita solùm vno palmo excedatur: eadem ratione linea antepenultima infinita erit, & sic de aliis anterioribus in infinitum: deinde lineæ à puncto pyramidali inchoantes finitæ sunt: ergo iam a lineis finitis ad lineas infinitas fit transitus in eo triangulo: 1.

ergo

ergo eſt aſſignare aliquam lineam finitam, & etiam aliquam lineam infinitam; à quarum vna ad aliam immediatè fiat tranſitus: alias qua ratione à finitis ad infinitas immediata progreſſio eſſet: cum ergo nulla lineam aliam ſibi immediatam, & proximè anteriorem excedat niſi vno palmo ſequitur, lineam aliquam infinitam excedere finitam vno ſolo palmo: atque adeò finitum additione finiti fieri infinitum. Conſequens autem eſt manifeſtiſſimè abſurdum: ergo & illud ex quo ſequitur.

2. Confirmatur, & declaratur: lineæ finitæ à pyramide eius trianguli incipientes, triangulumque ſecantes, quamuis ſunt numero infinitæ, non poſſunt non claudi terminis; nec non habere primam lineam finitam, vnius videlicet palmi, & vltimam etiam finitam: ſi enim iuxta aduerſarios lineæ finitæ, & infinitæ eius trianguli terminis clauduntur: ergo à fortiori ſolæ lineæ finitæ; præſertim cum earum numerica infinitudo in contrarium obeſſe non poſſit: at vltima linea finita eius trianguli poſt quam immediatè ſequitur linea infinita, ab ea vno ſolo palmo ſuperatur: ergo linea finita vno ſolo palmo ſuperatur à linea infinita, & additione vnius palmi infinita euadere poterit.

3. Secundò probatur noſtra ſententia: quantitas ſucceſſiua ſimpliciter infinita duobus terminis claudi non poteſt, nec primum, & vltimum ſortiri: ergo nec quantitas infinita permanens. Conſequentia perſpicua eſt: antecedens ſuadetur: quantitas ſucceſſiua durationum, quibus Iudas cruciandus eſt, claudi nequit duobus terminis, videlicet prima duratione; & vltima duratione cruciatuum eius, vt fide ſanctum eſt: non alia ratione niſi quia ſimpliciter infinita eſt. Tertiò probatur eadem ſententia: quantitas diſcreta, ſiue numerica ſimpliciter infinita duobus terminis coërceri, aut primam, & vltimam vnitatem ſortiri non poteſt: ergo, &c. Antecedens manifeſtum eſt: aliàs cur numerus millenarius ſimpliciter infinitus non ſit, eſto prima vnitate, & vltima cohibeatur. Quartò tandem ſuadetur noſtra, ac verior opinio: quia (vt aliorum Patrum teſtimoniis ſuperſedeam) ei aperte ſuffragatur Tertullianus in lib. contra Hermogenem, vbi materiam exiſtentem loco determinato, ſiue terminis, atque extremis clauſo infinitam eſſe negat, in hæc verba: *Subiacentem facis Deo materiam, & vtique locum illi; qui ſit infra Deum. In loco ergo materia: ſi in loco, ergo intra locũ: ſi intra locum, ergo determinatur à loco, intra quem eſt: ſi determinatur, habes lineam extremam, quam, quantum propriè pictor, agnoſcis, finem eſſe omni rei, cuius linea extrema eſt: non ergo erit infinita materia, quæ dum in loco eſt, à loco determinatur, & dum determinatur ab illo extrema eam linea potitur.* Hactenus ille.

4. At enim Arriaga, & cæteri aduerſarij obiiciunt primò; ſpecies creaturarum inter hominem, & lapidem v.g. poſſibiles eſſe infinitas: & tamen duobus terminis clauduntur, homine ſcilicet, & lapide: hic enim, quia omnium imperfectiſſimus eſt inter eas primus eſt; & ille vltimus, quia perfectiſſimus: quis autem neget, primum; & vltimum quatenus talia terminos eſſe, atque extrema? Similiter ergo in præſenti, &c. Secundò: producat Deus virgam infinite longam verſus Orientem, & verſus Occidentem finitam, eamque diuidat, ac portionem infinitam ab ea auferat: ſiquidem infinitum diuidi poteſt in duo infinita, quæ ſimul ſumpta maius infinitum ſint, quàm quodlibet eorum ſeorſim acceptum: ſane eiuſmodi portio abſciſſa, non obſtante eius infinitate, clauderetur duobus terminis, quos vltra, citraque nequeat conſiſtere: habebit enim verſus Occidentem punctum determinatum, à quo incipit, vt ſupponitur, deinde & verſus Orientem punctum, in quo finiatur, & vltra quod nullum aliud ſit, nempe id, quod cum cæteris virgæ partibus vnionem amiſit continuatiuam, ſiue, in quo facta eſt virgæ diuiſio in duas partes infinitas.

Tertiò arguunt; & eodem fere redit. Poteſt 5.
Deus intenſionem aliquam verſus maximum infinitam in eodemque loco, & ſubiecto penetratam diuidere in duas medietates. Clarítatis ergo gratia prioris medietatis gradus ſint heterogenei; certè in ea erit primus, & vltimus gradus, adeoque duobus terminis claudetur: primus, vti ſupponitur: vltimus, nempe ille, à quo cæteri ſunt ablati. Et tamen eiuſmodi medietas eſt infinita: conſtat enim dimidium infiniti non poſſe non eſſe infinitum: alioqui infinitum reſultare poſſet præcisè ex duobus finitis, vno ſcilicet, & altero dimidio ſuo. Quidni ergo ſimiliter poſſibilis ſit extenſio verſus maximum infinita, infinitumque locum occupans; & tamen duobus terminis coërcita. Quartò iuxta Ariſtotelicam de compoſitione continui ſententiam, in ligno bipalmari v. g. ſunt infinitæ partes, omneſque inter duo puncta terminatiua collocatę: cur ergo magnitudo habens infinitos palmos v.g. nequeat duobus terminis includi.

Quintò arguunt: eiuſmodi magnitudo ſi daretur, non omnes eius partes collectiuè ſumptæ 6.
haberent aliam poſt ſe, verſus Orientem v. g. quia præter omnes non eſt alia: ergo aliqua earum non haberet aliam poſt ſe verſus Orientem, adeóque magnitudo, quę omnibus conſtaret, terminum verſus Orientem haberet: eadem ratione probari poteſt, & quod eũ haberet verſus Occidẽtẽ. Talis ergo magnitudo verſus maximum infinita, & infinito loci ſpatio commenſa, ac nihilominus vtrinque terminata non repugnat. Sextò denique arguunt contrarij: quia ad infinitum verè tale ſufficit, vt ſucceſſiue nequeat percurri, aut finiri: non ergo quod verſus locum terminos minimè ſortiatur: eos ergo poterit ſortiri.

Sed ad primum reſpondeo, hominem, & lapi- 7.
dem eſſe terminos non immediatos, ſed mediatos infinitarum ſpecierum poſſibilium vtrumque interiacentium, vt explicatum, ac probatum à nobis eſt cap. 2. huiuſmet tract. in 4. rat. At in præſenti quæſtio eſt de terminis immediatis: ideſt de palmis, v. g. quorum primus, & ex vna parte terminans, habeat immediatè poſt ſe ſecundum, & hic tertium, & ſic vltra in infinitum: pariterque vltimus ante ſe penultimum, & hic ante ſe alium, & ſic vlterius ſine fine. Secundum argumentum contrarium falsò ſupponit, vnum infinitum eſſe propriè maius alio: nec minus, falſo, quod poſſit virga verſus Occidentem finita, & termino aliquo clauſa, ſtante quidem eadem poſitione partium diuidi in duas quantitates, ſiue portiones infinitas: euidens enim eſt, vbicumque fiat eius ſciſſio, atque diuiſio, eius vi non quantitatem infinitam, ſed finitam ab infinita

abscindi debere. Haud tamen propterea negauerim, virgam illam aliter collocatam, ac versus, Orientem, & etiam Occidentem sine fine productam posse in duas partes infinitas dissecari: de quo infrà.

8. Ad tertium argumentum similiter negandum est, intensionem infinitam in duas medietates infinitas posse diuidi, ad modum, quo intenditur ab aduersariis. Adde, quod medietas vna, & altera denotent diuisionem æqualem: at nihil magis repugnans aut in intelligibile, quã intensionem versus maximum infinitam diuidi posse in partes æquales, huiusmodi enim diuisio in medio rei diuisæ fieri debet: at in illa intensione non daretur medium: hoc siquidem est, quod æqualiter distat ab extremis: in præfata autem intensione non essent duo extrema, sed vnum, vt supponitur. Ad quartum argumentum dicendum est, partes infinitas continui bipalmaris v. g. esse partes proportionales, & indeterminatas: at impræsentiarum de solis partibus infinitis determinatis, ac non proportionalibus disputari, an possint duobus terminis versus locum claudi.

9. Quintum argumentum contrarium in eo peccat, quod iuxta illud magnitudo versus maximum infinita, infinitumque locum occupans, non tantum posset, sed etiam deberet vtrinque terminos, quibus clauderetur, habere: Sequela est euidens: consequens autem vel iuxta ipsos aduersarios falsum. Deinde, quod effici non possit aliquam magnitudinis infinitæ partem non habere aliam post se, ex eo, quod omnes eius partes a[liam] post se non substineant, alterum, inquam, horum ex altero non effici in simili demonstratum est à nobis supra. cap. 3. huius tractatus: ibique breuiter ostensum, quo pacto intelligenda sit communis illa Dialecticorum de æquipollentiis agentium regula: *non omnis, quidam non.*

10. Ad postremum argumentum aduersariorum respondeo; ita quidem rem se habere, vt si aliquid non possit successiuè pertransiri, ac finiri per infinitas partes determinatas æternitatis, eo ipso sit infinitum versus maximum, locumque infinitum occupare possit, at vndi probant aduersarij, quod ita versus durationem non habet terminum, illud tamen eum habere posse versus locum. Quemadmodum infinitæ partes determinatæ æternitatis non possunt claudi duobus terminis, ac propterea efficiunt, vt in iis nullum infinitum verè tale possit successiuè percurri, ac finiri: cur etiam infinitæ partes determinatæ loci non debeant carere primo, & vltimo, terminosque, quibus cohibeantur, respuere. Quod si respuunt, hoc ipso repugnabit magnitudo illa localiter in infinitum protensa; & tamen duobus terminis clausa: id enim esset, locum, quem occuparet, terminis claudi, quantumuis haberet infinitas partes determinatas: quo tamen nihil absurdius.

CAPVT II.

Magnitudinem corpoream infinitè simpliciter extensam quoad locum non repugnare verius est.

ITa Okamus, Gabriel, Gregorius, Bassolis, Auicenna, Algazel, Vazquez, Hurtado, & Conimbricenses atque Compton. tract. præced. c. 4. à nobis citati. Quibus adde Maironium in 2. dist. 9. quæst. 1. Alliacens. ibid. dist. 42. quæst. 15. art. 3. Holchot dist. 9. quæst. 2. art. 5. Argentin. dist. 1. quæst. 2. art. 2. Adam. in 3. dist. 14. quæ. 10. art. 2. dub. 2. Almain ibid. dist. 10. quæst. 1. Maiorem in 1. dist. 44. quæst. 3. ac nostrum Arriaga disp. 13. physic. sect. 4. Suadetur autem hæc sententia, quam vt veriorem amplexus sum: primò à paritate multitudinis, siue quantitatis discretæ, simpliciter, atque cathegorematice infinitæ, quam possibilem esse supra ostendi: secundò à paritate durationis, siue quantitatis successiuæ, & continuæ, de qua etiam infra constabit, quod sit possibilis infinita: tertiò denique à solutione argumentorum, quæ nobis communiter obiiciunt aduersarij: qui quidem plurimi sunt, & valde graues, vt videre est apud Balthasarem Tellez disp. 31. & Phys. sect. 1. conclus. 4. 11.

Primum ergo argumentum contrarium est: B. Thomæ 1. part. quæst. 7. art. 3. & sic habet: omne corpus aut est naturale, idest: constans materia, & forma, aut mathematicum, idest constans materia, & sola quantitate: at vtrolibet modo consideretur corpus, repugnat infinitum esse: forma enim substantialis exposcit determinata, & finita accidentia, atque adeo determinatã, finitamque quantitatẽ, quæ formæ substantialis corporeæ magis necessaria, magisque vniuersalis proprietas est: igitur corpus naturale forma substantiali constans finitam quantitatem sibi vendicat, atque adeò in infinitum protendi nequit. Deinde, corpus mathematicum, siue quantum repugnat sine forma mathematica, qua mathematicum denominetur: at forma mathematica corporis est figura: ergo repugnat corpus mathematicum sine figura: at si daretur corpus mathematicum infinitum, illud figura careret; siquidem omnis figura terminis comprehenditur: corpus autem infinitum eo ipso interminatum, illimitatumque est. 12.

Verùm hæc ratio in primis falso supponit, corpus naturale materia, & forma constare; cum probabilius sit, corpus naturale substantialiter simplex non repugnare, vti supra lib. 3. tract. 2. ostendimus: deinde falsò etiam supponit, formam omnem substantialem finitam quantitatem exposcere: cur enim forma substantialis infinita, & sine termino protensa infinitam quantitatem postulare nequeat. Rursus perperam supponit corpus mathematicum, siue quantum vendicare sibi pro forma figuram: cum potius eius forma sit quantitas, siue hæc terminis cohibeatur, siue non. Et quidem corpus quantum absque vlla figura, vllisue terminis mathematicum dici posse, & à mathematicis considerari constat ex Euclide lib. 1. petitione 4. vbi corpus posse esse maius, & maius in infinitum; ac proinde saltem syncathegorematicè interminum, & expers figuræ satis perspicuè 13.

perspicuè tradit. Tandem, esto figura sit forma corporis mathematici; certè absque ea diuinitus esse poterit: haud secus ac materia prima sine forma physica, & substantiali supernaturaliter produci sustinet.

14. Secundum argumentum est eiusdem B. Thomæ vbi supra: fundamentumque habet in Aristotel e 1. de cœlo cap. 5. Si daretur corpus infinitum, illud esset, & non esset mobile; quæ contradictoria sunt: esset mobile, quia esset corpus naturale constans materia, & forma; atque adeò mobile, cum natura sit *principium motus, & quietis*, &c. Non esset mobile, quia neque motu recto moueri posset; motus enim rectus postulat terminum *à quo*, & terminum *ad quem*, quorum hic acquiratur, & ille deseratur: at corpus infinitum terminum *ad quem* de nouo acquirere, aut terminum *à quo* deserere non posset, eo quod mole sua *omnē locum* occuparet: deinde motu circulari corpus illud cieri non posset: quia cum corpus motu circulari mouetur, ex lineis, quæ ab eius centro ducuntur, vna ad alterius locum peruenire debet; vt videre est in radiis alicuius rotæ in orbem volutæ; quorum vnus alteri succedit: at ex lineis corporis infiniti circulariter moti neutiquam vna ad alterius locum deuenire posset: ergo corpus illud circulariter, siue in orbem moueri non posset. Minor probatur: quia quò magis lineæ à centro ductæ ab eo distant, eo magis inter se distant, vt constat ex Euclide lib. 3. prop. 26. & experientia ipsa apertè testatur: at lineæ à centro, aut quasi centro corporis infiniti ductæ, ab eo in infinitum porrigerentur: ergo inter se infinitè dissitæ essent, atque adeò nunquam per motum vna ad alterius locum deuenire posset: aliàs distantia infinita finito tempore, motuque horæ v.g. percurri transirique sustineret.

15. Respondeo in primis, corpus naturale, siue mobile, non in ordine ad solum motum localem, sed in ordine ad quemuis alium, siue latio, siue alteratio, siue alia quæuis materialis mutatio sit, dici posse: quare corpus illud infinitum, quantum libet localiter immobile, naturale tamen, ac simpliciter mobile esse posset. Deinde; vt corpus aliquod mobile, & naturale sit satis est, vt quoad singulas suas partes principium motus, & quietis in se habeat: atqui corpus infinitum quoad singulas partes finitas moueri posset, esto quoad omnes collectiuè sumptas simul mouere nequiret: quoad singulas inquam, partes in sensu diuiso aliarum ab aliis, aut si aliæ sine aliis existerent. Rursus fac corpus illud esse infinitæ longitudinis versus Orientem, & Occidentem, & latitudinis finitæ; sanè esto ab Oriente in Occidentem, aut ab Occidente in Orientem cieri non posset tamen ab austro ad aquilonem, & ab aquilone ad austrum moueri motu recto posset: ergo absolutè mobile localiter esset. Præterea, esto, esset finitæ longitudinis versus Occidentem, & infinitæ longitudinis solùm versus Orientem; ab Orienti tamen in Occidentem motu recto moueri posset, vt inferius hoc ipso capite ostendam. Tandem corpus illud, estò quaqua versus infinitum esset, nullumque locum non occuparet, motu circulari moueri posset: quanquam enim nullæ lineæ ab eius centro deductæ collectim sumptæ sibi inuicem quoad locum succederent, nullaque secundum se totam alterius locum occuparet ob infinitam earum distantiam: cæterum vna linea diuisim sumpta ad alterius locum deuenire posset; cum enim quæuis pars lineæ *A*. v.g. à centro illius corporis infiniti finitè distaret: sanè à quauis parte lineæ *B*. finitè tantum distaret; & proinde quæuis vnius lineæ pars ad alterius locum per motum deuenire posset; ac per consequens tota vna linea diuisim sumpta ad locum alterius etiam diuisim sumptæ accedere poterit. Quod autem quæuis pars cuiusuis lineæ à centro corporis infiniti finitè tantum distaret, esto ipsa linea collectim sumpta à centro infinitè distaret, ex eo perspicuum est: quia ab instanti A. reliquorum in infinitum subsequentium collectio, siue æternitas infinitè distat, & tamen nullum instans totius æternitatis ab instanti A. infinitè distat: aliàs æternitas, & instantium infinita collectio duobus terminis coërceretur. Atque ex his constat, singulas partes corporis infiniti in sensu composito aliarum circulantes moueri posse in aliquo tempore, quin in eo tota partium collectio circulariter moueatur.

Tertium argumentum est Bonauenturæ in 1. dist. 43. Si daretur corpus infinitæ magnitudinis, illud esset actus purus: at esse actum purum est proprietas, ac prærogatiua solius Dei, quippè qui solus omnis potentialitatis expers est, cum interim omnis creatura sit in potentia ad aliquid. Maior probatur: quia corpus infinitum non esset potentia ad aliquid, nihilque ei addi posset; aliàs finitum esset: ergo actus purus non esse non posset. 16.
Verùm hæc ratio nihil concludit: nam Deus est actus purus, quia non est propriè in potentia ad aliquid: corpus autem illud esset in potentia ad plura, nimirum ad non esse; ad plura esse accidentaria, quibus immutari posset; ad formam substantialem infinitè protensam, qua compleretur; ad ipsius corporis partes, quarum vna alias intrinsecè posset non complere, aut immutare: ac demum ad nouas partes, quæ ei à Deo superaddi possent: quamuis enim infinitum esset, non ob id additamenti incapax esset: qua ratione Deus productis infinitis hominibus albis infinitos nigros eis potest superaddere.

Quartum argumentum proponitur à Richardo in 1. dist. 43. quæ. 5 Producat Deus lineam infinitam versus Orientem, & versus Occidentem: linea isthæc quacunque diuidatur, in duas partes æquales diuidetur: quia si vna eius diuisæ pars alteri supponatur, neutra alteram excedet: nec enim versus eam partem, qua facta esset diuisio; cum ibi duo extrema vtriusque supponantur, alterum alteri: nec etiam versus aliam partem vna aliam excedet; cum versus aliam ambæ extremis careant: sciemter ergo duo puncta in ea linea *A*. videlicet, & *B*. sanè pars illius lineæ per *A*. ad *B*. æqualis erit parti eiusdem lineæ à *B*. & vltra, ob rationem nuper propositam. Deinde pars lineæ vsque ad *A*. tantum, & non vltra est æqualis parti lineæ, quæ à *B*. incipit, & in infinitum protenditur: at quæcumque sunt æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se: ergo pars illius lineæ per *A*. ad *B*. & pars etiam illius ad *A*. tantum æquales inter se erunt: cum ergo ex his postremis altera in altera contineatur, sanè pars æqualis toti non esse poterit. 17.

Verùm hæc ratio nihil concludit; supponit enim vnam partem infinitam lineæ alteri etiam infinitæ æqualem esse, quod omnino falsum est, cum æqualitas, & inæqualitas totius quantitatis 18.

finitæ

finitæ sint passiones: & quamuis vna pars infinita eius lineæ altera etiam infinita maior, aut minor non sit, eamque nec excedat, nec ab ea excedatur inde tamen non sequitur, vnam alteri æqualem positiuè esse: vt enim ait Aristoteles 10. Metaphys. *non omne est æquale, quod non est maius, aut minus*: idque in rebus tantum finitis locum habet; secus vero in infinitis, quæ & maius, & minus æquale, & inæquale neutiquam suscipiunt. Ita respondet Richardus vbi supra. Cui addiderim, esto gratis admittatur, partem infinitam esse æqualem toti infinito, nihil id inconuenientis habere: solamque æqualitatem partis, & totius in rebus finitis repugnare: siquidem persona Filij ad collectionem trium personarum comparatur, tanquam pars ad totum, siue contentum ad continens: at persona Filij est æqualis in quantitate perfectionis essentialis collectioni trium personarum, in qua continetur. In rebus autem creatis, & finitis partem alicuius collectionis æquare in quantitate perfectionis essentialis totam collectionem planè repugnat.

19. Quartum argumentum, illudque difficillimum à Gregorio in 1. dist. 34. quæst. 4. art. 2. & P. Vazquez. 1. part. disp. 26. c. 8. aliisque in hunc fermè modum proponitur. Creet Deus longitudinem infinitam versus Orientem, solum, eamque alternatim albam, & nigram: ita vt primo palmo nigra sit, secundo alba, tertiò nigra, quarto alba, & sic in immensum: deinde secernat Deus partes albas à nigris, & nigras versus Orientem, sicuti antea continuet, vel per motum, vel sine motu; albas verò versus Occidentem in infinitum etiam protendat, ita vt à prima parte nigra albæ incipiant: sanè in hoc euentu aut longitudo partium albarum duobus terminis clauderetur, aut eadem longitudo ex albis, nigrisque coalescens absque vlla additione, aut rarefactione modò spatium infinitum versus Orientem solum; modò infinitum versus Orientem, & Occidentem occupabit; quod aperte videtur repugnare.

20. Respondeo cum P. Vazquez vbi suprà, admissa sequela argumenti. Consequens autem absurdum non esse tripliciter explano: primò, quia quod longitudo illa modò occupet spatium infinitum versus Orientem solum, modò vero spatium infinitum versus Orientem, & Occidentem; non arguit eam occupare modò maius, modo minus spatium; quia cum vtrumque spatium est infinitum, neutrum aliò propriè maius, aut minus esse potest: hæ enim relationes, in infinito locum non habent, vti supra non semel edocui. Secundò, quod eadem longitudo modo protensa versus Orientem, modò versus Orientem, atque Occidentem occupet spatium, quod antea, & vlterius infinita alia spatia; idque absque rarefactione, aut absque eo, quod aliqua eius pars in duobus locis collocetur: hoc inquam, inconueniens non est, quia spatium imaginatiũ propriè non occupatur, nec potest. Et quamuis de spatio imaginario finito loquendum sit perinde, ac si aliquid reale esset, aut verè occupari posset; quia alias per ordinem ad illud rerum distantiam, & indistantiam, situm, & posituram metiri non possemus: fortassis tamen de spatio imaginario infinito omnis mensuræ incapaci necessario ita loquendum non est.

21. Tertiò: siue spatium imaginarium propriè occupetur, siue non: sanè eadem magnitudo infinita sine rarefactione, aut, condensione, & absque eo, quod vna illius pars iam in vno, iam in duobus locis sit eadem, inquam, modo aliquod spatium infinitum, modo illud ipsum, quod antea, & aliud spatiũ vlterius occupare poterit: siue, quod perinde est nostro more loquendi, & concipiendi, modò maius, modò minus spatium occupare poterit: ergo longitudo illa in argumento proposita modò versus Orientem, & versus Occidentem in immensum protendi potest. Antecedens suppositis nostræ fidei principiis euidenter demonstro: siquidem collectio pœnarum Iudæ incipiens ab instanti *D.* toti æternitati à parte post commensuratur; sumo eandem collectionem infinitam pœnarum nulla addita, & rogo: an si inciperet ab instanti *A.* quod instanti *D.* tribus instantibus inclusiuè anterius est; an, inquam, omnia instantia æternitatis ab instanti *A.* inclusiuè adæquaret, vel non. Si primum: ergo eadem collectio pœnarum sine vlla additione, aut rarefactione, modò maius, modò minus instantium occupat, & adæquat: cur ergo de quantitate permanẽti idem dici nequeat. Si secundum: ergo collectio illa pœnarum Iudæ ab instanti *A.* inchoans ad aliquod æternitatis non pertingeret, in eoque finiretur: ac proinde infinita esset: aut infinitum duobus terminis claudi posset, quod supra repugnare demonstratum est.

Quintum argumentum à P. Hurtado vbi supra proponitur. Creet Deus longitudinem infinitam vtrinque, videlicet versus Orientem, & versus Occidentem: eamque diuidat, qua supra telluris centrum pergit, eique perpendiculariter respondet: duosque palmos ex ea abscindat. Rursus, Deus partes illas reliquas moueat, alteram ab Oriente ad Occidentem, alteram vero ab Occidenti in Orientem; ita vt ambæ immediatè se tangãt; aut si mauis, continuentur: sanè in hoc euentu linea illa post interruptionẽ, aliquarumque partium abscissionem; iterum sibi commissa, & reunita non poterit non amittere spatium aliquod versus Orientem, & versus Occidentem: quia aliàs maius spatium, quàm antea occuparet, quod omnino falsum est, vt supponitur: tum etiam quia ab Oriente in Occidentem, & contrario penes aliam, aliamque sui partem mouetur: quando igitur motus omnis terminum *à quo*, & terminum *ad quem* postulat, certè non poterit longitudo illa versus Orientem, & versus Occidentem spatium aliquod non amittere: quo fiet, vt quantumuis infinita sit duobus terminis eo in euentu claudatur: quod tamen repugnare, supra euidenter, ni fallor, demonstraui. 22

Huic argumento respondet P. Hurtado, partes illius lineæ intercisas moueri non posse: contra tamen primò: quia sine motu potest Deus illas committere, & inter se in aliquo puncto fixo copulare, in qua hypothesi tota vis argumenti redit: sic Christus Dominus sine motu se speciebus consecratis præsentem reddit, easque quodam modo sibi copulat. Contra secundò: quia quamuis collectio aliqua finita successiuè decurrere non possit, quin aliquando præterita sit, tamen collectio aliqua infinita successiuè decurrere potest, quin in vllo instanti vnquam præteritura sit: ergo quamuis magnitudo finita moueri nequeat absque termino *à quo*, tamen magnitudo infinita moueri poterit absque eo, quod collectim sumpta terminum aliquem *à quo* sortiatur, esto diuisim 23

diu ſim ſumpta, & quoad ſingulas eius partes illum ſortiatur. Contra tertiò: quia ſicut magnitudo permanens mouetur de loco in locum, ita anima rationalis v. g. mouetur de tempore in tempus: at eo ipſo, quod anima rationalis ſit æterna à parte poſt, & infinita duratione prædita ſit, poteſt continue moueri de inſtanti in inſtans abſque vllo termino *ad quem*, vltra quem vlterius non progrediatur: ergo eo ipſo, quod magnitudo aliqua ſit immenſa, & infinitæ vbicationis verſus aliquam partem poterit moueri de loco in locum abſque vllo termino *à quo*, quem omnino deſerat. Quare melius argumento reſponderi poteſt, lineas illas per motum ſibi committi, & iungi poſſe: ob id tamen duobus terminis eas clauſum non iri; ſed ſpatium, quod antea verſus Orientem, & Occidentem; & vlterius ſpatium partium abſciſſarum ratione ſuæ infinitatis occupare poſſe, vt in ſolutione præcedentis argumenti expoſui.

24. Sextò arguunt aduerſarij: implicat qualitas infinitè intenſa: ergo & qualitas infinitè extenſa. Conſequentia videtur ſine vllo diſcrimine. Antecedens ſuadetur: tum quia ſi daretur viſio Dei infinitè intenſa, eſſet comprehenſio Dei, quæ tamen repugnat: tum etiam, quia ſi grauitas infinita in lapide conſtitueretur, lapis in inſtanti moueri poſſet, & non poſſet, vti diſputat Ariſtoteles 1. de cœlo cap. 6. non poſſet moueri in inſtanti, quia motus eſſentialiter tempus poſtulat, in quo exerceatur: poſſet quidem moueri in inſtanti, quia quo grauius eſt mobile, eò velocius, ſiue breuiori tempore mouetur: ergo, ſi mobile eſt infinitæ grauitatis; in vnico temporis puncto moueri poterit. Reſpondeo negato antecedenti; ad primam eius probationem dicendum eſt, quod viſio Dei infinitè intenſa eum non comprehenderet, cum plura Dei connotata, pluresque eius effectus eam latere poſſent. Ad ſecundam probationem dicendum eſt, quod lapis infinita, & ſumma grauitate præditus in inſtanti moueri non poſſet; ſed ſolùm moueri poſſet in centrum motu ſummè veloci: motus autem ſummè velox non eſt, qui in inſtanti temporis peragitur; ſed qui nullam partem etiam indeterminatam loci non attingit, nullamque etiam partem indeterminatam temporis non exhaurit.

25. Septimò demum argumentatur contrarij. Quia nequit Deus ſimul producere omnem quantitatem finitam ſolum: ergo nequit etiam producere ſimul quantitatem infinitam. Conſequentia tenere videtur: vbi enim id, quod finitum, & minus eſt, à Deo produci nequeat: quâ ratione ab eo produci poterit id quod infinitum; ac proinde finito maius eſt. Antecedens ſuadetur: ſi produceret Deus ſimul omnem quantitatem finitam ſolum; ea quantitas additione vnius palmi (quam quantitati infinitæ nondum productæ detrahat Deus) additione, inquam, vnius palmi infinita euaderet, atque finitum additione finiti in infinitum exereſceret, quod chimæricum eſt. Sequela ſuadetur: quia omnis quantitas finita ſolum eſt maxima quantitas finita: at vbi quantitati finitæ maximæ aliquid addatur, ea finita remanere non poterit: aliàs ante additionem inter finitas maximarum fuiſſet: ergo quantitas illa quacunque additione in infinitam excreſcet. Reſpondeo, producere Deum omnem quantitatem finitam ſolum, hoc eſt, quæ infinita non ſit, eſt producere partes quantitatis infinitæ, quin ipſa quantitas infinita producatur: omnis enim quantitas finita eſt pars, aut potius partes quantitatis infinitæ: cum ergo Deus diuinitus producere nequeat partes omnes alicuius totius, quin totum ipſum producat: ſanè quantitatem omnem finitam ſolum producere nequibit. At ex eo, quod Deus infinitam quantitatem actu produceret, neutiquam ſequeretur partes alicuius totius toto ipſo improducto à Deo productum iri. Itaque conceſſo antecedenti præcipuo obiectionis neganda eſt eius conſequentia: nimirum: quia vt viſum eſt, quæ militat in antecedenti ratio, eà nequaquam procedit in conſequenti.

TRACTATVS V.

De infinitate corporis naturalis, aliarumque rerum qu. ad durationem.

CAPVT PRIMVM.

An creatura aliqua permanens, ſiue corporea, ſiue corporis expers eſſe poſſit à parte ante æterna, ſiue infinita quoad durationem?

AFFIRMATIVAM queſtionis propoſitæ partem tuentur B Thomas 1. part. q. 46. art. 2. & 2. contra gent. cap. 46. & cum eo Caietanus, Capreolus, Ferrarienſis, aliique Thomiſtæ. Item Okam. Gabr. Gregor. & cum his non pauci Nominales. Nec non Scotus, quanquam problemmaticè in 2. diſt. 1 quæſt. 3. ac Durand. etiam in 2. diſt 2. q. 2. Ex noſtris Suarez 1. Metaphyſ. diſp. 20. ſect. 6. Vaſquez 1. p. diſp. 177. cap. 5. Molina 1. part. q. 46. art. 2. Cònimb. 8 Phyſ. cap. 2. quæſt. 6. art 6. Hurtadus diſp. 16. Phyſ. ſect. 1. Compton. diſp. 39. Phyſ. ſect. 1. Ouiedo lib. 8 Phyſ. contr. 19. punct. 1. Rub. tract. de æternit. mund. q. 2 & Arriaga diſp 17. ſect. 2. ſubſect. 2. quibus libenter accedo. 1. Primò, quia non eſt maior perfectio æternitas, ſiue infinitas durationis à parte ante duntaxat, quàm æternitas, ſiue infinitas durationis à parte poſt: at hæc poſterior perfectio conditionem creaturæ permanentis non ſuperat: ergo nec illa prior perfectio eſt ſupra conditionem creaturæ ſuaptè natura permanentis. Maior probatur: quoniam ſemper fuiſſe, aliquando tamen non fore, nec beatius, nec perfectius eſt, quàm aliquando non fuiſſe, ſemper tamen fore: imò hic poſterior exiſtendi, modus priori perfectior, & beatior eſt, ſi altera alterum excedit, vt intuenti conſtabit: infinitas ergo durationis à parte infinitatem durationis à parte poſt neutiquam perfectione ſuperat. Minor autem argumenti noſtri eſt de fide, cum Scripturæ Angelorum, & animorum immortalitatem, eorumque æternam, ac nunquam ceſſaturám pœnam, aut gloriam paſſim deprædicent. Huc etiam faciunt illud Eccleſiaſt. 1. *Terra autem in æternum ſtat*, aliaque id genus ſacræ paginæ teſtimonia.

2. Secundò probatur noſtra ſententia: quia magnitudo aliqua permanens in ordine ad locum infinita eſſe poteſt, indifferenter quidem verſus Orientem

Orientem, aut Occidentem v. gr. vt superius ostendi: ergo etiam in ordine ad tempus, siue durationem, vel à parte ante, vel à parte post indifferenter infinita, æternaue esse potest: quæ enim vtrinque discriminis ratio, vel leuissima afferri potest? Aut cur illud immensitati Dei derogare non potest; hoc autem secundum æternitatem ei propriam deiiciet, creaturisque communem efficiet? Tertiò: non est de ratione productionis vt sic, vt in tempore incipiat, atque ab æterno non fuerit: cur ergo creatura aliqua ab æterno produci non possit? Antecedens conspicuum est: quia Verbum diuinum verè, & realiter producitur a Patre: at non in tempore, sed ab æterno: de conceptu ergo productionis vt sic non est, vt in tempore, & non ab æterno sit. Et quidem, estò productio alicuius creaturæ ab æterno fuisset, ea generationem Verbi perfectione non æquaret: siquidem talis productio esse finitum, & imperfectum communicaret, cum interim productio Verbi esse infinitum, & summè perfectum tribuat.

3. Quartò: non est de ratione effectus, vt sit causa sua posterior duratio realis, sed tantum, quod eam duratione naturæ, siue rationis sequatur: at quamuis creatura aliqua permanens esset ab æterno à Deo producta, tamen duratione rationis, siue naturæ Deo posterior esset, vt duratione reali nequaquam eum sequeretur: creaturam ergo permanentem esse ab æterno non repugnat. Minor perspicua est. Maior probatur: quia lux est effectus solis, & calor ignis: hi autem similésque effectus causas suas duratione reali non subsequuntur: quis enim vsquam, aut vnquam solem non lucere, aut ignem non calescere vidit, vel potuit? Tandem omnipotentiæ Dei denegandum non est, quod in se terminorum repugnantiam non complectitur: at existentia creaturæ permanentis æterna à parte ante, omnísque initij expers terminos repugnantes, & inimicos non comprehendit, vt ostendo solutione argumentorum: ad quam iamiam progredior.

4. Oppositam ergo sententiam tuentur Henricus quodl. 1. quæst. 7. & quodl. 9. quæst. 17. Albertus in 2. distinct. 1. quæst. 2. Richard. in 2. dist. 1. quæst. 4. Marsilius quæst. 1. artic. 2. Guillielmus Paris. lib. 1. de vniuerso. Vdalricus in sua summa lib. 4. Toletus 8. Phys. cap. 2. quæst. 2. Valentia tom. 1. disputat. 3. quæst. 3. part. 2. asserr 3. Lessius lib. 4 de perfect. diuin. cap. 2. Tann. 1. part. d. 6. quæst. 1. d 3. Murcia. Philoponus, Burlæus, & alij. Quorum primum fundamentum est. Creatio rei est productio eius ex nihilo: at produci ex nihilo res nequit ab æterno: nequit ergo creari. Maior in aperto est. Minor probatur: quia produci rem ex nihilo est illam produci ex non esse sui: quare necesse est, vt cum aliquid ex nihilo producitur, eius non esse præcedat eius esse: at quod producitur ab æterno, ita comparatum est, vt eius non esse præcedere nequeat eius esse; eo quod eius esse sit ab æterno.

5. Respondeo negata minori, & eius probatione: vt enim ex Anselmo in Monolog. cap. 8. explicant. D. Thomas 1. part. quæst. 45. art. 1. Durand. in 1. distinct. 1. quæst. 2. Heruæus in tract. de æternit. mundi quæst. 2. Suarez disputat. 20. Metaphys. sect. 6. Hurtad. disputat. 12. Phys. sect. 1. vt inquam hi, alíique communiter explicant; cum creatio dicitur productio rei ex nihilo, *nihilum* non debet sumi positiuè, quasi notet ordinem termini *a quo*, qui terminum *ad quem*, siue esse rei duratione reali anteuertat: haud secus ac terminus *a quo* motus eius terminum *ad quem* tempore antecedit; non inquam positiuè sumi debet, vt argumentum subsumit, sed tantum negatiuè: vt sit idem rem produci ex nihilo, ac produci non ex aliquo præsupposito subiecto: qua ratione res existens ab æterno ex nihilo produci potest: vt vel in emanatione Verbi diuini cernere est.

Arguunt secundò: si Deus produceret aliquid ab æterno, illud non liberè, sed necessariò produceret: at implicat, Deum producere aliquid extra se necessitate naturæ, & non potius secundum consilium, arbitriumque suæ voluntatis: ergo, &c. Sequela probatur: quia Angelus v. g. ab æterno productus nequaquam liberè existeret, dum existeret: quia omne dum est, necessariò est: nec etiam liberè existeret, antequam existeret: libertas enim, siue indifferentia in Angelo ad existendum, vel non existendum, antequam existeret, supponeret eum non existere in aliquo instanti antecedenti eius existentiam: at eo ipso, quod Angelus esset ab æterno, in nullo instanti ante suam existeret existentiam. Respondeo, Angelus ab æterno productus, existénsque adhuc, liberè, & necessariò existere posset. Quod autem omne dum est, necessariò sit, nihil obest: quia ea necessitas est consequens: & ex suppositione consequenti ipsius existentiæ Angelicæ proficiscitur: vnde posset Angelus existens ab æterno, dum est, liberè esse: quia necessitas consequens, & à determinatione antecedenti alicuius causæ non orta nequit libertatem diruere. Sic Deus liberè, & non necessariò mundi existentiam efficaciter vult; esto eum ab æterno velit: quia æternæ illius volitionis nullum principium cum ea connexum, ad eámue determinatum præexistit, aut præsupponitur. 6.

Arguunt tertiò. Si Deus produceret creaturam ab æterno, ea æterna esset: at æternitas est duratio propria solius Dei, vt constat ex symbolo Athanasij, vbi inter omnipotentiam, immensitatem, aliaque attributa Dei propria æternitatem censet: ibi; *Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus Sanctus, sed non tres æterni, sed vnus æternus:* Id quod etiam omnes Theologi cum B. Thoma 1. part. quæst. 10. art. 3. profitentur. Confirmatur: quia supra conditionem creaturæ esse videtur, vt Deo æqualis duratione sit: quò spectat illud Hugonis Victor. lib. 1. de Sacram. cap. 10. ibi: *Fugit diuinam virtutem, quod aliquid sibi coæternum faciat.* At si aliqua creatura permanens ab æterno producta esset, Deo æqualis esse posset duratione, eique coæterna: nimirum si Deus eam ab æterno productam æternùm etiam conseruaret. Respondeo: æternitas bifariam sumi potest. Primò, pro duratione infinita, qua quid à se, & ratione stabilitatis, atque immutabilitatis sibi innatæ semper est, nullúmque temporis interuallum non permeat: & in hoc sensu æternitas est duratio propria solius Dei: vt Beatus Thomas quæst. illa. 10. artic. 3. nuper citatus exponit. Secundò pro duratione infinita, qua quid semper est, aut erit, & infinita temporum spatia, aut à parte ante, aut à parte post, 7.

post, aut etiam vtrinque complectitur; ita tamen, vt id à se non habeat, sed potius extrinsecùs emendicet: & æternitas hac ratione sumpta duratio solius Dei propria non est, & creaturæ potest communicari.

8. Arguunt quartò. Si creatura permanens duraret ab æterno, oporteret eam ita durare per durationem à se distinctam: at per durationem à se distinctam durare diuinitus nequit: ergo, &c. Maior probatur: quia sicut extrema per vnionem distinctam necessario vniuntur, quia reperiri possunt absque eo, quod vniantur; ita creatura permanens nisi per durationem à se distinctam æternum durare nequiret: siquidem tam ipsa creatura, quàm æternitas dari possent, quin ipsa æternitati coëxisteret, aut commensa esset; nimirum si in tempore solum produceretur. Minor probatur: quia creatura permanens ab æterno durare nequiret per durationes successiuas à se distinctas, quæ infinita quadam vicissitudine sibi succederent: sic enim infinitum pertransiri, & aliquando finiri posset: nec etiam per durationem indiuisibilem se ipsa indifferentem, vt ab æterno esset, vel non esset: sicut ipsa creatura, cuius est duratio, indifferens esset: aliàs ea duratio per aliam durationem ab æterno esset; & alia per aliam tertiam, & sic in infinitum: nec demùm per durationem indiuisibilem, quæ seipsa essentialiter affixa esset toti æternitati, quàm late diffusa est: quia eiusmodi duratio derogaret dominio Dei; eo quod Deus illam ex suppositione, quod existeret in vno instanti, non posset destruere non solum in alio instanti, verum etiam in tota æternitate: quare, estò eius productio sub dominio Dei esset, tamen eius conseruatio Dei dominio minimè subesse posset.

9. Respondeo, creaturam permanentem ab æterno conditam duraturam per durationem à se distinctam, & indiuisibilem, quæ seipsa toti æternitati essentialiter affixa esset; quæque ex suppositione, quod semel existeret, non nisi transactis infinitis temporum spatiis à Deo impediri destructiuè posset. Quod autem huiusmodi duratio dominio Dei obesse non posset, tripliciter ostendo. Primò quidem: quia non magis attinet ad dominium Dei, quod rem, ex suppositione quod existat, destruere posset, quàm quod eam ex tali suppositione conseruare possit: tam enim esse rei, quàm non esse illius penes arbitrium Dei esse debet: at non derogat præfixo Dei dominio, quod durationem affixam essentialiter instanti *A.* v. gr. ex suppositione, quod existat, conseruare non possit, vt etiam largiuntur aduersarij: ergo & eius dominio Dei derogare non poterit; quòd durationem illam æternitati commensam ex suppositione, quod esset, destruere non posset. Secundò: dominio Dei derogare non potest, quod ex suppositione, quod causa necessaria proximè expedita in aliquo signo priori naturæ existat, eius effectum impedire nequeat: ergo nec etiam eius dominio derogare non potest; quod ex suppositione, quod existat duratio aliqua in instanti priori temporis, eam in alio posteriori impedire, aut destruere nequeat. Tertiò & à priori. Quod non possit Deus aliquid ex suppositione consequenti determinationem liberam suæ voluntatis eius dominio detrahere non potest: aliàs omnis effectus liber ad extra eius dominium imminueret, cum nullus sit, qui ex suppositione, quod existat à Deo inimpedibilis non sit: at quod duratio illa, de qua concertatio est, existat in instanti priori est suppositio consequens determinationem liberam diuinæ voluntatis: ergo quod ex ea suppositione nequeat Deus durationem eiusmodi in instanti sequenti destruere, dominio Dei præiudicare non poterit. Respondeo secundò, creaturam illam durare posse ab æterno per durationes successiuas infinita quadam alternatione labentes, atque decurrentes: siquidem infinitum etiam successiuum ab æterno esse posse verius est, vt cap. sequenti ostendam.

Demum obiiciunt. Si Deus ignem ab æterno produceret, eique stupam applicaret, eiusmodi ignis stupam ab æterno combureret, & ab æterno non combureret: foret quidem, vt combureret: quia nec in igne virtus ad producendam formam ignis, nec in stupa aptitudo ad eam suscipiendam deesset: foret etiam, vt non combureret: quia aliàs forma ignis, & forma stupæ in eadem materia coaluissent, siue simul fuissent: videlicet quoniam stupa ab æterno producta, & aliunde ab igne ab æterno combusta fuisset. Deinde: si Deus ab æterno lapidem extra centrum creasset, is in centrum ab æterno cecidisset, & non cecidisset: quod non cecidisset, patet: quia aliàs ab æterno in centro fuisset, cuius tamen contrarium supponitur: quod item cecidisset, haud videtur minus perspicuum, quandoquidem innata sibi grauitate ab æterno fuisset productus. Prætereà: si Deus fœminam ab æterno prægnantem produceret, ea ab æterno fœtum pareret, & non pareret; pareret quidem ab æterno, nam quid ab æterno puerperium impedire posset? Quod tamen ridiculum videtur; non pareret ab æterno: aliàs partus prægnatione neutiquam posterior esset. Respondeo: ignis ab æterno productus stupam sibi applicatam ab æterno non combussisset; quanquam enim haberet potentiam remotam ad eam combustionem: nimirum qui virtute combustiua præditus esset, cuique passum combustibile proximè adesset: cæterum non haberet potentiam proximam ad eiusmodi combustionem: quia hoc, quod est, stupam in tempore existere, est conditio necessaria, vt forma stupæ formæ ignis succedat, seu vt stupa in ignem conuertatur: hæc autem conditio in eo euentu deesset: ac per consequens potentia proxima ad combustionem stupæ: id quod etiam ratio in argumento allata confirmat. Eadem ratione lapis ab æterno extra centrum non longè distans productus in illud tota æternitate non descenderet, descensúsque ei impossibilis esset, non impotentia remota, sed impotentia proxima, vti supra proximè explicui. Eodem denique pacto fœmina prægnans ab æterno quantumcunque potentia remota parere posset, non nisi in tempore tamen pareret; defectu vtique potentiæ proximæ ad pariendum. 10.

* * *

CAPVT II.

An creatura aliqua ſucceſsiua, ſiue corporea poſsit eſſe à parte ante æterna, ſiue infinita quoad durationem?

11. CReaturam ſucceſſiuam æternam à parte poſt, ſiue ſimpliciter finitam, infinitam verò in potentia ſolùm, & ſecundum quid poſſibilem eſſe, imò de facto datum iri Philoſophi omnes Chriſtiani, & quotquot etiam ex Ethnicis minus deſipuere aperte profitentur. Quod verò ad creaturam ſucceſſiuam æternam à parte ante, & ſimpliciter, actúque infinitam attinet; an poſſibilis ſit? inter Authores non parum controuerti ſolet. Porrò creatura ſucceſſiua, de qua an à parte ante æterna infinitaue eſſe poſſit, in dubium reuocari ſolet, duplex eſt: nimirum continua, qualis eſt motus cœlorum v.g. aut diſcreta, quales ſunt generationes hominum, aliorúmue animantium.

12. Aſſero primò: creatura continua ſucceſſiua, qualis eſt cœlorum motus diuinitus æterna, ſiue infinita à parte ante eſſe poteſt. Ita Gregorius in 2. diſt. 1. Heruæus quodl. 9. q. 3. Auerroës lib. 7. Phyſ. comment. 76. Collegium Conimbric. lib. 4. Phyſ. cap. 2. q. 7. art. 4. eſto problematicè P. Vaſquez 1. part. diſp. 177. cap. 5. Capreolus, Ægidius, Iandunus, & alij. Probatur aſſertio primò: quia in eo quod motus circularis cœlorum, aliúſue quiuis, eſto non circularis, ſed rectus ſit, ab æterno ſucceſſiuè decurrat, nullam implicationem inuoluit, vt inferius oſtendam ſolutione argumentorum, quæ in contrarium vrgeri ſolent: ergo, &c. Secundò: non implicat exiſtere ſimul tempore infinitas vbicationes quoad locum ſucceſſiuas, quæ verſus Orientem, aut verſus Orientem, in immenſum protendantur, vt ſupra oſtendi, cum de longitudine, aut verſus Orientem, aut verſus Occidentem infinita diſputationem haberem: ergo etiam non implicat, exiſtere infinitas durationes ſucceſſiuas, quæ vel à parte ante, vel à parte poſt indifferenter termino omni deſtitutæ ſint: ergo etiam motus locales infinitos non ſolum à parte poſt, verum etiam à parte ante dari non repugnat. Aſſero ſecundò: creatura ſucceſſiua diſcreta generationibus hominum v.gr. coaleſcens, ſimpliciter, ſiue à parte ante æterna, infinitáue eſſe poteſt. Ita Capreolus in 2. diſtinct. 1. qu. 1. art. 3. Venetus lib. 7. Phyſ. Collegium Conimbr. vbi ſup. art. 5. & 6. & ſi oppoſitum etiam probabile reantur Probatur aſſertio ſolutione argumentorum; ad quam gradum facio.

13. Enimverò nullum motum ſucceſſiuum, ſiue continuum, ſiue diſcretum ab æterno eſſe, ſiue à parte ante infinitum (contra quam duabus aſſertionibus præcedentibus aſſerui) cenſent Durandus in 2. diſt. 1. quæſt. 3. Valentia t. 1. diſp. 3. q. 3. punct. 2. Toletus 8. Phyſic. qu. 2. & recentiores Theologi communius. Arguunt primò: motus ille à parte ante æternus poſſet, & non poſſet pertranſiri: quæ repugnantia ſunt: poſſet quidem pertranſiri, imò neceſſe eſſet, cum pertranſiri: quia tandem aliquando ventum eſſet ad inſtans, in quo vera eſſet hæc propoſitio: motus ſucceſſiuus infinitis partibus conſtans præceſſit, ſiue tranſactus eſt: non poſſet pertranſiri, quia infinitum ſucceſſiuè pertranſiri nequit: cum ergo motus ille infinitus, æternuſque eſſet, pertranſiri non poſſet. Antecedens probatur, primò: quia infinitum eſt quod finiri, ſiue pertranſiri non poteſt, in cóque à finito differt. Secundò: quia ideò infinitum à parte poſt cruciatuum Iudæ v. gr. pertranſiri non poteſt, quia infinitum eſt Tertiò authoritate Ariſtotelis 3. Phyſ. cap. 5. textu 41. ibi: *Si igitur fieri poteſt, vt res innumerabilis numeretur, infinitum quoque poterit tranſiri.*

Reſpondeo, infinitum infinito tempore ſucceſſiuè pertranſiri poteſt: quare motus ſucceſſiuus à parte ante æternus, infinitúſue tota æternitate ſucceſſiua pertranſiri poterit. Ad primam probationem oppoſitam dicendum eſt: infinitum definitur, ac nuncupatur tale; quia aliqua ex parte fine caret, eſto alia ex parte terminum, finémque ſibi præſcribat: ſufficit autem ad hoc, vt aliquid pertranſiri, ac prætetiri poſſet; vt aliqua ex parte, poſteriori nimirum, finem ſibi præſtituat: vnde infinitum à parte ante rectè pertranſiri poterit. Ad ſecundam probationem dicendum eſt; ideò infinitum, æternúmue à parte poſt pertranſiri non poſſe; quia eſt infinitum à parte poſt; non verò quia vtcunque eſt infinitum, aut æternum. Ad tertiam probationem dicendum eſt, Ariſtotelem ſolum cenſuiſſe infinitum non poſſe tempore finito pertranſiri, quod nos vltrò largimur: & quidem vel exemplum Ariſtotelicum id perſpicuum efficit: ſicut enim innumerabilem numerum, aut menſuram aliquam finitam reuocare non potes (nullus enim numerus eſt, qui eo ipſo finitus non ſit) ſic etiam infinitum tempore finito pertranſiri nequit. 14.

Arguunt ſecundò: generatio hominis ſuſceptionem ſeminis, conceptionem fœtus, eius coagmentationem, eiúſque partes complectitur: at hæc omnia ab æterno eſſe non poſſunt: ergo nulla ſingularis generatio ab æterno eſſe potuit, multo ergo minus infinita generationum humanarum collectio ab æterno eſſe potuit. Minor ſuadetur: quia quæ ab æterno ſunt, ſimul ſunt: qua ratione tres diuinæ perſonæ vt ab æterno ſic ſimul duratione ſunt: at ea quæ generationem hominis complectitur ſimul eſſe non poſſunt, ſed ſucceſſiuè: ergo ab æterno eſſe nequeunt. Reſpondeo: nulla generatio humana eſſe potuit ab æterno, ſed potius in tempore eſſe debet: cæterum collectio infinita generationum humanarum ab æterno eſſe potuit, & in tempore eſſe non debet: haud ſecus ac quæuis duratio Angeli præteritura eſt, nulláque eſt, de qua aliquando verum non erit enunciare, *iam præteriit*; & tamen collectio infinita durationum Angelicarum in nullo inſtanti prætentura eſt. 15.

Arguunt tertiò: ſi poſſibilis eſſet motus circularis cœli æternus à parte ante, infinitaſque reuolutiones complectens; poſſet Deus ſingulis reuolutionibus ſingulos Angelos creare: cum ergo Angeli immortales ſint, fieret ſanè vt in hoc inſtanti *A.* quod cœlo infinities reuoluto poſterius eſt, Angeli infiniti ſimul, & ſemel exiſterent. Reſpondeo primò conceſſa ſequela: conſequens autem abſurdum non eſſe ſupra tract. 2. ſatis oſtendi: deinde eſto conſequens abſurdum ſit, & infinitas cathegorematica repugnet: ſanè poterit Deus ſingulis inſtantibus ſingulos Angelos producere, ita tamen vt miraculosè quos ſemel produxit, in inſtanti ſequenti deſtruat: quo fiet, vt ad infinitam 16.

infinitam eorum collectionem actu, & ſimul exiſtentem nunquam deuenire ſit. Quod ſi Deus in ſingulis cœli gyrationibus, non ſingulos Angelos, ſed ſingulos homines produxiſſet, opus non eſſet, animas alioqui immortales ſemel productas iterum deſtruere: ſed transmigratione animarum de corpore in corpus earum infinitatem Deus euitare poſſet: quanquam enim eiuſmodi palingeneſia de facto admittenda non ſit, & contra Pythagoricos erroris damnata ſit, eam tamen poſſibilem eſſe ſupernaturaliter quis ambigat?

17. Arguunt quartò: ſi poſſibilis eſſet motus rectus æternus à parte ante, ſicuti ſupra edocuimus, poſſent duo per totam æternitatem moueri ab Oriente ad Occidentem, & ab Occidente ad Orientem. Conſequens eſt abſurdum: quia non eſſet; cur hodie, quàm abhinc mille annis ſibi occurrerent: nec cur potius Salmanticæ v.gr. quàm quauis alia mundi plaga, aut etiam extra vniuerſi ſpatium qua immenſum illud inane quaquà verſus protenditur; ſiquidem in ſpatio temporis, aut loci ſimpliciter infinito, quod vterque tranſigit, nulla pars definita eſt medium: cum medium ſit, quod æqualiter diſtat ab extremis, quibus tamen ſpatium infinitum caret: cur ergo in vna loci parte potius, quàm in alia concurrere deberent, cum nullum inſtans præ alio medium ſit inter inſtantia, quæ ab æterno fuere, aut quæ in æternum futura ſunt? Rurſus: ſi duo ab Oriente in Occidentem ab æterno moueantur, alter altero duplo velocius; ſanè is, qui tardiùs mouetur, ſpatium infinitum vſque ad inſtans *A.* v.gr. peragit: ergo ille, qui duplo celerius mouetur, ſegniorem interuallo infinito poſt ſe relinquit: aliàs duplo celerius eo non moueretur]: ergo ſpatium infinitum duobus terminis vtrinque coërcetur: ſiquidem ſpatium infinitum, quo alter alteri præcurrit verſus Occidentem finitur, ac terminatur, vt ſupponimus: deinde verſus Orientem etiam terminatur, cum verſus Orientem eo incipiat, quo ſegnior quieuit.

18. Reſpondeo: motus æternus à parte ante eſſe poteſt: etſi enim id genus motus terminum à quo ſortiri nequeat: id tamen ratione ſuæ infinitatis non inconuenit, vti ſuprà expoſuimus. Ad primum inconueniens: ſi duo ab Oriente in Occidentem, & è contrà ab æterno mouerentur, altérque in alterius occurſum veniret; ſanè in aliquo determinato ſpatio temporis, & loci ſibi occurrere poſſent. Quale autem eſſet illud temporis, & loci ſpatium, cum ſpatium infinitum medio propriè ſumpto careat, refundi deberet in naturam motus, quo vterque moueretur: motus enim infinitus, atque ſpatio temporis, & loci infinito commenſus, vnius naturæ, aut ſpeciei non eſt: per motum ergo huius ſpeciei in hoc loco, ac tempore ſibi occurrerent, & per motum alterius ſpeciei in alio temporis, & loci interuallo: quanquam autem hanc motuum æternorum, infinitorúmque diuerſitatem anguſtiæ noſtri pectoris capere, aut percipere nequeant; infinita tamen, ac ſuprema mens eam probe nouit, ac comprehendit. Ad ſecundum inconueniens: ſi duo ab Oriente in Occidentem ab æterno mouerentur, neuter altero duplo, aut vllo modo velocius moueri poſſet: cum enim motus velocior alio ſit, qui æquali ſpatio temporis maius loci ſpatium conficit: neuter autem motus in euentu poſito poſſet maius ſpatium alio conficere, eo quod vterque ſpatium infinitum conficiat: vnum autem infinitum alio propriè maius eſſe nequeat; ſanè neuter eorum alio velocior, aut concitatior eſſe poſſet: fateor tamen, quamlibet partem vnius eorum motuum velociorem eſſe poſſe quauis parte alterius motus: inde tamen argui nequit, ad collectionem vnius, alteriúſque motus; eo quod in infinito à diſtributiuo ad collectiuum conſequentia non teneat, vt ſæpè monui, atque probaui.

Quintò arguunt: quælibet pars motus æterni à parte ante haberet aliquid ſe prius: ergo totus motus haberet aliquid ſe prius; quod tamen implicat. Denique arguunt: cum motus ille infinitas partes priores, infinitaſque poſteriores alternatim diſcurrentes complecteretur: ſanè partes eius priores plures eſſent, & ſimul non plures, vt eo argumenti genere, quod alternatiuum nuncupant, oſtendi poteſt. Verum priori argumento in ſimili factum eſt ſatis tract. 3. huius lib. cap. 3. poſteriori autem reſponſum eſt ſupra lib. 3. tract. 3. cap. 2. 19.

LIBER OCTAVVS,

DE

Corpore naturali corruptibili, siue sublunari.

TRACTATVS PRIMVS.

De Corpore corruptibili elementari ac mixto.

CAPVT PRIMVM.

An elementa à mixtis distincta dentur, & quis eorum numerus & ordo.

1. ELEMENTA, siue corpora simplicia sunt: in quibus quatuor primæ qualitates contrariæ, nimirum calor, frigus, siccitas, & humiditas permixtæ non sunt: corpora vero mixta, & non simplicia sunt, in quibus omnes quatuor concurrunt: ita fermè Aristoteles 3. de cœlo cap. 3. & Galenus 8. de placitis. Quòd autem dentur corpora mixta, & quatuor primis qualitatibus temperata, testis est experientia: lignum enim v. gr. nisi caliditatem, & siccitatem igni consentaneas in aliquo gradu haberet; cur faciliùs, quàm aqua, in ignem conuerteretur? aut nisi frigiditatem, & siccitatem in aliquo etiam gradu haberet; cur in ignem difficiliùs, quàm stupa conuerteretur? Quòd autem dentur corpora simplicia, & non constantia quatuor primis qualitatibus contrariis, sed vel duplici, vel certè triplici suadetur: tum quia in quouis genere summum esse oportet: qua ratione inter belluas leo, inter volucres aquila, inter sydera Sol; inter animantia homo, & inter spiritualia Angelus primas obtinent. Cum ergo plura corpora inæqualiter calida v. gr. sint, necesse quidem erit, vt corpus aliquod summè calidum existat; ac per consequens quod omnis frigoris expers sit; tum etiam, quia in igne, si purus sit, vt non esse alicubi nequit, quod vestigium frigoris est, aut quod caloris vestigium aquæ, humiditatis, terræ, aut siccitatis aëri inest?

2. Elementa hæc quatuor esse cum Aristotele tenet modò omnis Philosophorum Schola: & hac ratione concludi potest. Tot sunt elementa, quot modis quatuor primæ qualitates combinari possunt, seque mutuò compati, si binas semper sumamus, alteramque, vel si mauis, ambas in summo: at eiusmodi combinationes quatuor tantum sunt: ergo, &c. Maior perspicua est: siquidem elementum est, cui aliqua, saltem prima qualitas in summo congruit: alia verò vel in summo, vel iuxta plerosque infra summum: ergo tot erunt elementa, quot modis primæ qualitates combinari possunt. Minor autem non minus perspicua est: quia si quatuor illæ qualitates binæ semper sumantur, vt monuimus, ex iis sex tantum combinationes fieri possunt: nimirum caliditatis cum siccitate, ex qua resultat ignis, humiditatis cum caliditate, ex qua constituitur aër, frigiditatis cum humiditate, ex qua procedit aqua, & siccitatis cum frigiditate, ex qua resultat terra, & caliditatis cum frigiditate, ac humiditatis cum siccitate: hæ duæ postremæ combinationes naturaliter possibiles non sunt; cum calor in summo cum quouis frigore incompossibilis sit, aliàs summus minimè futurus: idemque de humiditate, & siccitate dicendum est: igitur quatuor primæ qualitates quatuor tantum modis ita combinari possunt, vt se mutuo compatiantur.

Ratio verò, cur quatuor primæ qualitates, si binæ semper sumantur, sex modis tantum variari possint, à Patre Clauio in principio sphæræ hæc traditur: proposito aliquo numero rerum multiplicetur is per numerum proximè minorem, & producti numeri medietas indicabit numerum combinationum, quæ inter res propositas fieri potest: sic si quinque res combinandæ sunt, multiplicanda sunt quinque per quatuor: & numeri producti, nimirum vigesimi medietas, quæ decas est, regula & mensura esse debet combinationum, quæ inter quinque fieri possunt: qua ratione Porphyrius inter quinque prædicabilia decem combinationes instituit: cum ergo in præsenti multiplicatis quatuor per tria duodecim resultent: sanè sex tantum modis quatuor primæ qualitates combinari poterunt, si duæ semper accipiantur. 3.

Quod si elementum non binas qualitates primas, sed trinas sibi vendicet, vt nonnulli arbitrati: eadem ratione conuinci poterit quatuor tantum elementa esse in rebus: siquidem si ex quatuor primis qualitatibus trinæ semper accipiantur, quatuor tantum modis combinari poterunt: quod in hunc modum ostendo. Ex quatuor qualitatibus vndecim tantum combinationes, quantæ quanta sint, fieri possunt: cum ergo earum sex binas qualitates complectantur, vna vero omnes quatuor: reliquum est, vt solum quatuor combinationes sint, quarum quæuis trinas qualitates primas cõplectatur. Antecedens à P. Clauio vbi suprà suadetur hac regula: sumantur tot numeri incipiendo ab vnitate in dupla proportione, quot sunt res propositæ, & combinandæ; & à summa omnium illorum 4.

illorum subtrahatur numerus rerum, & tunc residuus numerus numerum combinationum indicabit: in præsenti ergo numeri in dupla proportione iuxta numerum primarum quatuor qualitatum sunt vnum, duo, quatuor, octo: quorum summa sunt quindecim; à qua si quatuor abstralias; sanè vndecim tantum remanebunt: vndecim ergo modis quatuor primæ qualitates combinari poterunt.

5. Secunda ratio, qua probari potest numerus quaternarius elementorum, à grauitate, & leuitate desumitur: omne corpus simplex, siue elementare, vel graue, vel leue est: si graue, aut simpliciter graue, vt terra; aut secundum quid, vt aqua: si leue est, aut simpliciter leue est, vt ignis; aut secundum quid, vt aër: ergo si attendatur grauitas, & leuitas corporum simplicium, hæc quatuor tantum esse poterunt: quò respexit ille Metamorphoseos 15. ibi.

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet. ex illis duo sunt onerosa, suoque
Pondere in inferius tellus, atque vnda feruntur
Et totidem grauitate carent, nulloque premente
Alta petunt aer, atque aere purior ignis.

6. Ratio tertia ex numero motuum simplicium deduci consueuit: vt enim docet Aristoteles 1. de cælo, motus simplices sunt tantum tres; nimirum à medio ad medium, & circa medium: quorum primus vocatur sursum, secundus deorsum, tertius circularis: motus autem, quo corpus fertur, aut ab Oriente in Occidentem, vel è contrario; aut ab austro in aquilonem, vel è contra: hi, inquam, motus non simplices sed mixti sunt. In subiecta enim figura linea, per quam fit motus à meridie in aquilonem, quoad aliquas partes ad centrum, siue punctum circuli accedit, & appropinquat: quoad alias verò ab eo recedit, ac distat: vnde motus ipse factus per eam lineam partim tendit ad medium, ac deorsum est; partim verò à medio pergit, & sursum est: atque adeo non simplex, sed mixtus est.

7. Vnde sic argumentor: aut motus simplex est circularis, siue circa medium; & ita conuenit cælo, quod irrequieto cursu in orbem conuoluitur: aut est ad medium simpliciter; & ita conuenit terræ ob summam grauitatem: aut medium secundum quid; & ita conuenit aquæ ob graui tatem infra summum: aut est à medio secundum quid; & ita conuenit aeri, qui ad leuitatem ignis proxime accedit: si igitur per motus simplices corpora simplicia metiamur, omisso corpore simplici cælesti, corpora simplicia sublunaria quatuor tantum reliqua erunt.

* * *

CAPVT II.

Quatenus elementa mixtis insint.

Elementa quoad eorum substantiales formas mixtis inesse tenent communiter Medici cum Hypocrate, & Galeno, & ex Theologis Aureolus, Albertus Magnus, & Iandunus, aliique. Præcipua huius sententiæ fundamenta (nec enim omnia commemorare vacat) sunt, quæ sequuntur. Quatuor primariæ qualitates elementorum propriæ passiones sunt: at vbicunque propria passio reperitur, inibi forma reperitur: ergo in mixtis, in quibus quatuor primariæ qualitates recipiuntur, formæ etiam elementares recipientur. Præterea: si lignum viride in rogum proiiciatur, ita succendetur, vt in quatuor elementa formaliter resoluatur: igitur iis formaliter constat: in ea enim vnumquodque resoluitur, quibus continetur. Antecedens experientia compertum est: siquidem ex ligno illo in ignem proiecto cernimus prodire flammam fumum, & humorem, ac cineres: at flamma ad ignem fumus ad aërem, humor ad aquam, & cinis ad terram spectat: vnde lignum destrui nihil aliud erit, quàm quatuor elementa in eo formaliter contenta dissipari, ac separari; non verò ea destrui: pro eo ac cecinit ille 15. Metamorphoseos ibi: 8.

Nec perit in tanto quidquam mihi credito mundo.
Sed variat, faciemque nouat, nascique vocatur.
Incipere esse aliud, quàm quod fuit antemorique
Desinere illud idem, cum sint huc forsitan illa
Hæc translata illuc: summa tamen omnia constant.

Verùm oppositam sententiam tenent Philosophi, ac Theologi melioris notæ; eiusque probationem hac vnica ratione concludo: quia aut formæ elementorum ita in mixto sunt, vt in eadem eius parte omnes quatuor insint: aut ita, vt materia mixti quoad aliquas particulas formam vnius elementi, & quoad aliàs alterius elementi suscipiat: neutrum dici potest: ergo, &c. Minor quoad primam partem suadetur: quia iterum aut in materia mixti quoad eius omnes, & singulas partes tantum insunt formæ elementorum: ita vt forma mixti nihil aliud sit, quàm plures gradus formarum elementarium inuicem vniti, & combinati in eadem materiæ particula, & vicissim refracti, siue remissi, sicut Aureolus arbitratus est: & hoc sustineri nequit: tum quia lapis verbi gratia à ligno specie differt, & non penes magis, & minus; sicut album ab albo, vt lumine naturæ compertum est: at iuxta aduersarios specie non differrent, sicut album à nigro, sed sicut magis & minus album. Tum etiam, quia forma hominis cum spiritalis sit, in eiusmodi cohæsione formarum elementarium consistere nequit, quantumlibet virtutes elementorum, nempe primas qualitates postulet: cur ergo reliquorum mixtorum formæ substantiales in eiusmodi coagmentatione formarum elementarium sitæ sint, vt vt virtutes elementorum sibi vendicent? aut, quod Auerroes, & Auicena arbitrati sunt, simul cum formis elementorum in quauis particula materiæ forma essentialis mixti realiter distincta, & superaddita residet? & hoc etiam sustineri nequit: quia ita in eadem parte materiæ darentur 9.

datentur duæ formæ substantiales, non solum non oppositæ, quales sunt forma mixti, & forma elementi, verum etiam directè oppositæ, & repugnantes: cuiusmodi sunt formæ elementates, ignis v.g. & aquæ.

10. Eadem minor, quoad secundam eius partem, suadetur: quia si quatuor elementa in mixto reperta non penetrantur, sed in partibus materiæ sibi contiguis reperiuntur; aut in iis ita contiguis seorsim a quouis alio mixtum consistit: & sic vnum mixtum ab alio essentialiter, & specificè non differt, sed duntaxat quoad magis, & minus; aut præter elementa totum aliquod essentiale ab elementis specie diuersum, in quouis mixto per partes elementares dispersum est: & cum huiusmodi totum formaliter elementum non sit, sed mixtum: sanè elementa in aliquo mixto formaliter non inerunt. Deinde qui fieri potest, vt elementum ignis piscibus formaliter insit, quin ab aqua vndique circumflua extinguatur? vel vt connaturaliter, & absque violentia extra centrum existat in lapide verbi gratia? Argumenta contraria momentosa non sunt. Ad primum respondeo: primæ qualitates in summo sunt affectiones formarum elementarium: at non in summo, sed infra summum, atque ad temperiem, & æquilibrium redactæ in mixtis reperiuntur. Ad secundum respondeo: quemadmodum homo resoluitur, & desinit in cadauer? cum tamen formaliter cadauere non constet: ita similiter in præsenti &c. Deinde falsum est, cum lignum incenditur, illud in quatuor elementa resolui: fumus enim, etsi aëri affinis sit, ab eo tamen specie distinguitur: haud secus ac exhalatio, quam ligna odorifera fragrant: humor etiam, quem lignum per poros exudat, ab aqua specie differt: haud aliter ac humor ex herbis, & floribus eliquatus ab aqua naturali specie differt; & ob id materia Baptismi esse nequit.

CAPVT III.

Quatenus elementa in mixtis ad temperiem redigantur?

11. VIdimus, quatuor elementa tantum virtualiter, & quoad eorum principales qualitates in mixtis reperiri, ad temperiem tamen, & moderationem redacta: eiusmodi autem temperamentum nihil aliud est, quàm ipsæ primæ qualitates in eo gradu, quo se mutuò compati possunt: ita Galenus lib. 1. de vsu partium, & Aristoteles in cap. de qualitate; temperamentum bifariam æquale esse potest; nimirum vel ad pondus, vel ad iustitiam: æqualitas ponderis tunc interuenit, cum in mixto tot gradus caloris, quot frigoris, totque humiditatis, quot siccitatis inexistunt: æqualitas proportionis, siue iustitiæ est, qua quatuor primæ qualitates in gradibus inæqualibus mixto competunt; ita tamen, vt eius naturæ consentaneæ sint, & ad eius functiones deseruiant. Deinde temperamentum æquale ad pondus eiusmodi esse potest, vel in qualitatibus alteratiuis, quales sunt quatuor principales, & ex iis oriundæ; vel in qualitatibus loco motiuis, quales sunt grauitas, & leuitas. Rursus temperamentum æquale ad pondus in vtrisque qualitatibus, vel debitum, vel indebitum esse potest.

Quibus constitutis asserendum est primò, in qualitatibus alteratiuis naturaliter possibile esse temperamentum æquale ad pondus nonnullis mixtis indebitum: (æqualitatem ad iustitiam, quam nemo non admittit, data opera prætermitto.) Assertionem autem positam in hunc modum suadeo: qualitates contrariæ solùm vltra mediam intensionem in gradibus æqualibus se se non compatiuntur: igitur in pluribus mixtis in media intensione, vel infra illam ad pondus æquari possunt. Deinde quemadmodum non est transitus de loco propinquo ad remotum sine medio: ita similiter non est transire de minus calido verbi gratia ad longè magis calidum sine medio: at medium inter magis calidum, quam frigidum; minusque calidum, quàm frigidum, est calidum æquale frigido: ergo nequit aliquod mixtum minus calidum, quàm frigidum transire ad magis calidum quam frigidum, vt sæpe sæpius transit, quin prius sit æquè frigidum, ac calidum. 12.

Asserendum secundò est, complura esse mixta, in quibus naturaliter repugnat temperamentum quatuor primarum qualitatum æquale ad pondus: siquidem cor suaptè natura calidissimum est, nimirum in quo, velut in camino spiritus vitales elaborantur; cerebrum frigidissimum est, vtpote quod cordis calorem temperat: ossa summè sicca sunt, videlicet quæ sua soliditate, ac duritie reliquam corporis molem velut columnæ quædam sustinent: pupilla humida valdè est, scilicèt vt in eam species visibiles facilius imprimantur: quod si natura has hominis partes ad æquipondium reuocaret, sanè functiones suas exercere non possent, atque adeo naturaliter perirent. 13.

Asserendum tertiò est, possibile esse mixtum aliquod in quo grauitas, & leuitas ad pondus æquales sint: primò à paritate æqualitatis ad pondus inter qualitates alteratiuas. Secundò quia in eiusmodi mixto nulla apparet repugnantia. Dices, eiusmodi corpus quocunque loco collocaretur, ibi quiesceret: nec enim sursum ascenderet, aliàs eius leuitas eius grauitatem exuperaret: neque etiam deorsum: aliàs eius grauitas eius leuitati præponderaret: incertæ igitur sedis, nulliusque centri esset, quod tamen repugnat. Verum in primis consequens absurdum non esse ex eo constat, quod pleráque in hoc potius, quam illo tempore existere minimè postulent: cur ergo implicet similis indifferentia in ordine ad locum? Deinde sequela non tenet: namque corpus illud æqualis leuitatis, & grauitatis locum medium inter sursum, ac deorsum velut centrum sibi vendicaret, & inter aërem & aquam, siue in vtriusque confinio quiesceret. 14.

Ita de æqualitate vtrarumque qualitatum Cardinalis Toletus 2. de generat. qu. 2. Collegium Conimbricense, ibidem. Marsilius, Saxonia, & plerique Nominales.

* * *

CAP

CAPVT IV.

An elementa in sola mixta immediatè conuertantur?

15. QVod elementa in mixta conuertantur, conspicuum est: tellus enim elementorum infima rerum omnium communis parens, ac procreatrix est: aqua etiam modò in vapores diuersæ à se speciei euanescit, modò in cristallum, aliosque ingentis pretij lapillos glaciatur: idémque de reliquis duobus elementis dicendum est. Quod autem elementa non solum in mixta, verùm etiam in se inuicem saltem mediatè conuertantur, & statis circuitionibus à semetipsis abeant, & in semetipsa redeant, perspicuum etiam est: idque, quatenus accidat, eleganter exposuit Poëtarum ingeniosissimus 15. Metamorphos. ibi:

Resolutáque tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatus in auras,
Aëraque humor abit. dempto quoque pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idémque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit:
Hinc in aquas: tellus glomerata cogitur vnda.

16. Quare in præsentiarum illud solùm disceptari potest; an hæc conuersio aliorum elementorum in alia sit immediata, aut potius mediata: ita, vt prius vnum elementum in mixtum aliquod conuertatur, quàm in aliud elementum facessat?

Aristoteles 2. de generat. cap. 4. docet, elementa in se inuicem immediatè conuerti posse. Aristoteli Collegium Conimbricense, & Toletus ex parte, nec non Græci, & Latini interpretes adstipulantur; & merito quidem. ecquis enim non conspiciat, cespitem terræ in ignem proiectum non minus in illum immediatè conuerti, quàm lignum, aliudque mixtum? Deinde quis non videat, aërem flammæ circumfusum, in flammã proximè abire, eiusque pabulum esse? Præterea cum aquæ guttulis ignis inspergitur, an non ignis eas absumit, quin earum vestigium aliquod appareat, aut aliquis superhalitus erret? Quod si reliqua tria elementa in ignem immediatè conuertuntur, cur idem de quouis alio elemento dici nequeat, videlicet in illud reliqua tria immediatè commeare posse? Experientiæ ratio suffragatur: quia ideo elementum potest destruere mixtum, illudque in se immediatè conuertere; quia contrarias qualitates habent: at quoduis elementum cuiuiscontrarium est, & alterutrum qualitates alteri oppositas sortitur. Rursus quò magis aliquid elemento quoad eius qualitates assimile est, eo magis in elementum immediatè conuerti potest; qua ratione stupa facilius, quam lapis in ignem immediatè conuertitur: at aliqua elementa magis inter se similia sunt, quàm mixtum simile est elemento: ea videlicet elementa, quæ in vna tantum qualitate prima opponuntur.

17. Oppositam tamen sententiam tenent plures Recentiores, quibus ex parte fauent Rubius, & Tolet. Primò quia aqua nequit conuerti in ignẽ, quin prius disponatur, & vi ignis applicati calefiat, & siccetur: cum igitur calor ignis longe magis actiuus sit, quàm eius siccitas; aqua prius calida, & humida erit, sicut ad aëris formam opus est; quam calida, & sicca; sicut ad ignis formam oportet. Respondeo, cum humiditas, & frigiditas æquales sunt, prius hæc expellitur, quàm illa: videlicet quia cal[...] [...]citate efficacior est: cæterum cum humiditas mi[...]or est, quam frigiditas, vt in aqua vsuuenit, simul vtraque per calorem, & siccitatem expelli poterit, quin aquam prius calidam, & humidam, quàm calidam, & siccam esse oporteat. Mouentur secundò: quia vt ex igne immediatè fiat aër, debet calor ignis remitti: at non est à quo remittatur: non enim à calore aëris; cum hic calori ignis similis sit, & natura similium sit, vt non mutuam destructionem, sed potius conseruationem moliantur: non etiam ab humiditate aëris; hæc enim calori contraria non est: nec etiam à frigore aëris: tum quia iuxta non paucos aër suapte natura frigoris expers est: tum quia, esto aër more reliquorum elementorum trinas habeat qualitates, atque adeo frigidus sit: tamen eiusmodi frigus cum valde remissum sit, summum ignis calorem remittere minimè poterit: at præterea in aëre nihil aliud est, à quo calor ignis remitti queat. Respondeo, calorem ignis remitti posse ab intensa frigiditate aëris huic extrinsecus, & præter naturam competenti. Deinde dici potest cum Marsilio, postquam aër in materiam ignis summam humiditatem introducit, cum aliunde eiusmodi materia calorem aëri necessarium præcontineat, illico introduci in materiam ignis, quantumuis summè calidam, formam aëris: quæ quemadmodum suarum proprietatum productiua, ita alienarum destructiua est; ac proinde summum ignis calorem semel introducta remittit.

Mouentur tertiò: quia si vnum elementum in aliud immediatè commutari posset, quatuor elementa sibi contigua, atque immediata mutuo se destruerent, & antiquum ac primordiale chaos rediret. Verùm hæc ratio, si cuius momenti est, suadet nè immediatè quidem elementa inuicem conuerti posse. Deinde: ideo elementa mutuo se omnino, ac prorsus demoliri nequeunt, quia ita agunt, vt repatiantur, itaque patiuntur, vt redigant: vnde quantum vni elemento in vno conflictu deperit, tantundem ei in alio accrescit, atque inter vtrumque volat dubiis victoria pennis. Rursus author naturæ muneri suo deesset, nisi elementorum discordias concordaret, ita, vt nunquam penitus se destruere possint: quò respexit Boëtius L. 3. de consolatione metro. 19. ibi: 18.

Tu numeris elementa ligas, vt frigida flammis,
Arida conueniant liquidis.

CAPVT V.

An elementa mixtave symbolica facilius in se conuertantur?

BEatus Thomas 2. de generat. q. 9. & communiter eius asseclæ, necnon Conimbricenses, & Toletus existimant, elementa symbolica hoc est, ea quæ in qualitate aliqua [...]ntenſa conueniunt, facilius, hoc est, breuius citiusque inuicem conuerti, & transmutari posse, quàm ea quæ sy[m]bolica nuncupantur: quibus ipse adstipulor Primò: quia id expresse docet Aristot. 2. de gener. text. 25. ibi: *nam celerius, & facilius, item facilius, difficiliusque alia aliis transmutationem subeunt: quæ enim* 19.

 symbolum

symbolum interse habent, horum celerior est migratio; qua vero non habent, tarda: quod facilius sit, vnum, quàm multa mutari. Deinde ex verbis Aristotelis vna, vel altera ratio colligi potest: nā facilius, citiusque vna qualitas expelli potest, quàm duæ qualitates: at cum elementa symbolica transmutantur, vna tantum qualitas expellitur, ea videlicet, in qua non conueniunt: cum vero elementa symbolica transmutantur, duæ qualitates abiguntur. Præterea mixtum aliquod alicui elemento affine, atque symbolicum est, eo citius faciliusque in illud conuerti potest, quam quod ei asymbolicum, atque dissimile est: qua ratione stupa facilius, citiusque, quàm lapis in ignem conuertitur: ergo similiter de elementis inuicem comparatis philosophandum est.

20. Oppositam sententiam tuentur Albertus, Marsilius, Niphus, aliique. Primo, quia si qua ratione elementa symbolica facilius in se commeare possent, quam asymbolica; maximè quia facilius est, vincere duas qualitates, quàm vnam duntaxat: at hæc ratio nulla est; quasi in elementis symbolicis congredientibus, vna tantum qualitas vincitur, & expellitur, vna etiam vincit, & expellit, & si in asymbolicis duæ expelluntur, duæ etiam expellunt: at non est facilius, vnam tantum qualitatem ab vna expelli, quàm duas à duabus: quæ enim est proportio vnius ad vnum, ea est duorum ad duo. Secundò; quia actio innititur contrarietati: ac per consequens vbi maior contrarietas, ibi facilior actio: at elementa asymbolica magis contraria sunt, quàm ea quæ symbolica appellantur. Cæterum hæc non vrgent.

21. Ad primum respondeo, æquè facile duo à duobus, ac vnum ab vno vinci posse, si cætera sint paria: at in hypotesi nostræ disceptationis cætera paria non sunt: siquidem complicatio duarum qualitatum contrariarum in qua respectu ignis coalescentium, nimirum frigoris, & humiditatis densitatem infert, ratione cuius à calore, & siccitate ignis difficilius superari potest, quàm humiditas sola aeris à siccitate ignis: parique ratione frigiditas, & siccitas terræ coniunctæ sunt cum densitate, & soliditate, per quas magis, quam aqua aëri resistat, in eamque euanescere nequeat. Ad secundum respondeo: quod actio contrarietati innixa sit, arguit quidem; quò maior est contrarietas, & ad plures qualitates se se extendit, eò extensiuè maiorem esse actionem: cæterum non arguit, eò velociorem, aut faciliorem esse actionem, vt manifestum est.

CAPVT VII.

Qua inæqualitate elementa, & mixta quatuor primas qualitates sortiantur.

22. ASsero primò: quoduis elementum tres qualitates primas habere postulat: alteram in summo gradu, alteram in extenso, & alteram in remisso gradu: ac proinde elementa, & mixta primas qualitates minima inæqualitate numerica sortiuntur: ita Combricenses, Marsilius Buridanus, & non pauci Nominales. Probatur assertio: quia quemadmodum se habet humiditas v. g. simpliciter sumpta ad siccitatem simpliciter sumptam: ita certi, ac designati gradus humiditatis se habent ad certos, designatosque siccitatis gradus sibi oppositos: at quoduis elementum vel postulat suapte natura humiditatem, vel siccitatem simpliciter sumptas: ergo etiam designatis certis gradibus humiditatis quoduis elementum vel eos, vel certe gradus siccitatis eis oppositos postulabit: cum ergo ignis v g. non postulet septimum, & octauum siccitatis gradum aliàs summè siccus non minus, quàm summe calidus esset, sanè primum, & secundum humiditatis gradum postulabit: ac per consequens tres primas qualitates sibi vendicabit. Minor, & consequentia perspicuæ sunt. Maior ostenditur, quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita se habet magis ad magis, vt fert communis paræmia: ergo etiam sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita etiam minus ad minus: ac proinde sicut se habet humiditas ad siccitatem, ita etiam gradus aliqui humiditatis ad gradus siccitatis.

Dices primò cum Auerroe 3. de cœlo commento 67. quoduis elementum binas qualitates in summo sibi vendicare, ac proinde tertiam excludere: contra tamen primo ex Aristotele 2. de generat. textu 23. ibi: *nam igni aqua, aeri vero terra aduersatur, hæc enim contrariis affectibus constat. Verumenimvero cum simpliciter quatuor sint, quodque vnius est: terra siquidem sicci potius est, quam frigidi: aqua vero frigidi magis, quàm humidi: aer humidi magis, quam calidi: ignis calidi magis, quam sicci,* hactenus ille. Deinde si aër, sicut est humidissimus, esset etiam suopte ingenio calidissimus, haud quaquam respirationi deseruiret, nec temperiem ad vitam animalium necessariam sibi vendicaret. Dices secundo, elementa non fore simplicia, sed mixta corpora, vbi tres qualitates primas sibi vendicent: deinde nullum futurum elementum, quod respectu alterius symbolicum, eique communione alicuius qualitatis affine non esset: siquidem ignis per calorem cum aere, per humiditatem cum aqua, per siccitatem cum terra conueniret. Respondeo, corpus mixtum in præsenti dicitur, quod quatuor primis qualitatibus temperatur, & commiscetur: at in nostra sententia nullum elementum quatuor primas qualitates habet. Rursus symbolicum elementum dici potest, & solet, quod cum alio in gradu intenso, & excellenti conuenit: at in nostra sententia non quoduis elementum cum quouis alio in gradu intenso, & excellenti, sed interdum in solo remisso consentit. 23.

Assero secundò: qualitates primæ pluribus elementis, nec non elementis, mixtisque communes specie non differunt: ac proinde elementa, mixtaque qualitates primas nulla inæqualitate specifica sortiuntur: ita Alexander, Scotus, Thom. Bonau. Conimbricens. Tolet. & communiter reliqui Philosophi. Probatur assertio: quia quod ad elementa inuicem comparata attinet; ignis, calefaciendo aquam, eam in aërem resoluit, & attenuat: calor ergo igneus ad aëris productionem disponit; quidni ergo ad eius conseruationem sufficiat: cum quibus causis res producitur, iisdem conseruatur. Quod vero ad mixta, & elementa inuicem comparata attinet, si qua qualitas elementaris à qualitate prima alicuius mixti specie differret, maxime calor igneus à calore vitali siue cœlesti, quem cœlum scilicet in hæc inferiora influit, vt Mirandula, aliique arbitrati sunt: at calor igneus à calore vitali non differt: 24.

tum

tum quia medicamenta igneo calore affecta concoctionem iuuant, & promouent: quod non efficerent, nisi igneus eorum calor vitalis esset, vitalemque concoctioni idoneum produceret. Tum etiam quia radij solis in speculo refracti stupam in ignem conuertunt: cum ergo calorem cœlestem producant, sane calor cœlestis ad ignem disponit, ac proinde igneus erit. Quæ in contrarium obiiciuntur, nullius momenti sunt.

CAPVT VII.

Quatenus elementa, & mixta grauitent, & leuitent.

25. Assero primò: grauitas, & leuitas, quibus elementa, & mixta naturaliter mouentur, ab eorum substantiis non distinguuntur: ita cum Arriaga de generat. non pauci, nec ignobiles Philosophi. Probatur assertio: tum quia non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti necessitate, iuxta commune proloquium: tum etiam quia potentia locomotiua, qua animal de loco in locum progreditur, ab eius subsistentia indistincta est: & potentia etiam illa, qua causa intentionaliter mouetur, fertur que ad obiectum, aut per intellectum, aut per affectum ab anima ipsa non distinguitur, vt in Metaphysica constabit: ergo similiter in præsenti.

26. Obiicies primò: grauitas hominis non identificatur cum eius anima rationali, cum hæc spiritus sit; spiritus autem terreæ grauitatis suapte natura expers sit: nec identificatur etiam cum eius materia; cum hæc non magis grauis, quàm leuis sit, quantum est de se, vt videre est in materia ignis, quæ ab omni grauitate immunis sursum emicat, summaque locum sibi legit in arce: quod si ignis in cinerem, ac terram facessat, eadem materia deorsum suis momentis feretur: ergo grauitas hominis ab eius materia, & forma, atque adeò ab eius subsistentia distinguitur. Respondeo quemadmodum, iuxta aduersarios, grauitas accidentia hominis ad eius substantia distincta, eiusque indiuidua proprietas nec à sola anima hominis emanat, nec à sola eius materia; & tamen ab vtraque prout vnita siuè à complexione vtriusque proficiscitur: ita similiter in nostra sententia, vt vt grauitas hominis ab eius anima distincta sit, & etiam ab eius materia: tamen ab vtriusque complexione non distinguetur.

27. Obiicies secundò: in venerabili sacramento datur grauitas in speciebus panis, & vini: at non datur substantia panis, & vini: ergo grauitas à substantia rei grauis distinguitur. Verum inprimis dici potest, in venerabili sacramento forte non esse grauitatem, sed effectum grauitatis, nimirum impulsum, aut motum deorsum; quos ad celandum miraculum, fideiquè nostræ meritum augendum Deus producit. Deinde dici potest, in pane, & vino duplicem esse grauitatem: alteram in vtriusque substantia sitam; & hanc in venerabili sacramento non inesse: alteram in collectione accidentium panis, & vini sitam; & hanc solam in venerabili sacramento substantiæ destructæ superesse. Dices: ergo hostia ante consecrationem magis grauitabit, quàm post consecrationem: siquidem non consecrata duplici grauitate consecrata vero tantum vna grauitate grauitat: consequens autem experientiæ repugnat. Respondeo: accidentia, & substantia panis, cum penetrata necessario sint, eodemque ferantur, eundem impulsum, siue grauitationem per modum vnius causæ adæquatæ, & duplicis inadequatæ producunt: cum autem in venerabili sacramento altera causa inadæquata, nimirum substantia panis, deficit, Deus eius concursum supplet, eundemque inpulsum, siue grauitatem, quam antea, simul cum speciebus panis efficit: vnde hostia quantum ante, tantumdem post consecrationem grauitat; idque longe minori miraculo, quàm aduersarij explicare possunt.

28. Assero secundò elementa, mixtaque quò grauiora, aut leuiora sunt; eò velocius in centrum feruntur: ita communiter omnes Philosophi, excepto Arriaga. Probatur assertio: quia non ideò lapis v.g. ligno grauior est, quia inferius centrum habet: siquidem telluris centrum vtrique connaturale: nec etiam ideo grauior est, quia plures partes graues sortitur: siquidem lapis eum eadem, & non maiori extensione partium ligno grauior est: igitur ideò præcisè lapis grauior erit quam lignum, quia lapis in centrum suum citius velociusquè mouetur: ac proinde corpora omnia, quò grauiora, vel leuiora, eò celerius aut ascendunt, aut descendunt. Deinde motus vitalis, & progressiuus in omnibus animalibus æqualis non est; sed in aliis tardior, in aliis cócitatior: motus etiam violentus, & ab extrinseco impulsu profectus in diuersis corporibus diuersus, & inæqualis est: ergo etiam tertia species motus, nempe motus naturalis, quo res suis momentis in sedes sibi cognatas, & salutares feruntur, in omnibus æqualis non est, sed in grauioribus, ac leuioribus velocior; in reliquis vero segnior.

29. At inquit P. Arriaga, se experientia deprehendisse, & oculis conspexisse duo pondera; quorum alterum altero grauius erat declupo, aut magis; æquali tamen velocitate in centrum descendere. Verum suspicor, pondera ab eodem tempore librata non finisse, aut certè pondus illud, quod grauius erat, non rotundum, aut acuminatum finisse, sicut ad scindendum aërem oporteret; sed in latitudinem expansum, atque protensum, eiusque figuræ beneficio in aere sustentatum, & quodam modo detentum fuisse: qua ratione volucres expansis alis in aere sustentantur, & corpora lata, amplamque figuram habentia in aquis supernatant: alterum inquam, horum in eo euentu euenisse suspicor: siquidem ipse etiam huius rei periculum feci, & coram multis expertus sum, corpora inæquali ponderositate prædita, inæquali etiam velocitate deorsum ferri. Atque vt constet, nostram sententiam & experientiæ, & rationi esse magis consentaneam; en Augustinum nobis suffragantem tom. 1. lib. de quantit. anim. cap. 22. ibi: *Lege natura cedunt pondera minora maioribus: non modo cum ad proprium locum suapte natura feruntur: vt humida, & terrena corpora in ipsius mundi medium locum, qui est infimus: rursum aëria, & ignea sursum versus: sed etiam cum aliquo tormento, aut iactu, aut impulsu, aut repulsu eo, quo non sponte feruntur; vi aliena ire coguntur: nam si ex alio deiiceris quanquam simul duos lapides dispares quantitatis, citius quidem maior terræ pertenit: sed si ei minor subiiciatur, eoque ineuitabiliter occupetur, cedit profectò, simulque in solum deducitur:*

tur. Hactenus Augustinus expressis verbis.

30. Assero tertiò: elementa, & mixta, quò centro suo propius accedunt, eò velocius, & concitatius mouentur: ita omnes Philosophi, excepto Arriaga vbi supra, & Simplicio lib. 1 de cœlo; quorum ille id negat, hic vero in dubium reuocat: cæterum immerito: quia motus violentus non est æqualis in principio, & in fine; sed cum incipit, velocior, & cum desinit tardior: vt in glande ferrea explosa cernere est, quæ propterea cominùs grauiorem ictum facit, quàm eminus. Deinde motus vitalis non est æqualis in principio, fine, & medio; sed celerior in medio, & segnior in principio, & fine: videlicet quia motus ille fit ope spirituum vitalium, quorum magna copia incipiente motu in musculos, & neruos è cordis ventriculo transmitti nequit: finiente vero motu eorum copia diminuitur; eo quod membris agitatione calescentibus per poros expirent: in medio vero motus magna eorum copia in musculos, & neruos deriuatur, & per poros nondum calefactis nimium membris haud quaquam euanescunt: igitur etiam ab æquitate rationis motus naturalis rei in centrum æqualis semper non erit; sed in eo ab vtroque nuper commemoratio differt, quòd in principio, & medio segnior, in fine verò celerior sit, & quidem triplicis illius motus triplicem inæqualitatem iam iam explicatam perspicuè docet Arist. 2. de cœlo cap. 6.

31. Assero quartò: elementa, mixtaque in propriis sedibus non grauitant, nec leuitant: ita cum Archimede, & Ptolemęo Mathematici; & cum Aristotele Peripathetici fermè omnes, vt cernere est apud nostros Conimbricenses 4. de cœlo quæ. 2. cap. 6. art. 1. Probatur assertio: quia ideò corpora omnia grauitant, & leuitant, vt centro suo coniungantur: ergo centrum assequuta amplius non grauitant, nec leuitant: adepto enim fine aliquo, medium ei adipiscendo idoneum, superfluum est, & naturæ minimè consentaneum.

CAPVT VIII.

An vapor, & exhalatio inter elementa, vel potius inter mixta numerari debeant.

32. Vapor est halitus humidus, & calidus, qui ex aqua solis, ac siderum vi calefacta procedit, & in aëris regionem ascendit: exhalatio est habitus calidus, & siccus, qui ex terra calore solis, ac sydetum vstulata proficiscitur: vapor, & exhalatio sunt materia propinqua meteororum: hinc nubes densantur, pluuiæ eliquantur, ac nebulæ noctis interdum æmulæ terris incubant: hinc venti vires accipiunt, & magno mundi spatio quasi in aperto liberoque campo prælia miscent: hinc multiplices in aëre calores elucent, aliique purpurascunt, alij reuitescunt, alij luteoli, alij puniceі sunt: omnesque omnium oculos amænant, animosque oblectant: hinc tonitruum terrificus fragor, fulminum exitialis furor, cometarum feralis flamma: & si quæ similia subiectus orbis vel horret, vel demiratur.

33. Dissidium ergo est inter Philosophos: an concretionum omnium meteorologicarum materies, vapor nimirum & exhalatio formas substantiales elementorum sibi vendicent: ita vt vapor ab aqua, & exhalatio à terra specie non distinguantur. Partem affirmatiuam docet Aristoteles lib. 1. Metaphys. cap. 3. vbi vaporem partes quæ segregatas appellat: eademque ratione exhalationem partes terræ segregatas appellare tenetur. Aristotelem sequuntur Louanienses, Albertus, Toletus, & Collegium Conimbricense: quorum sententia mihi etiam probatur, primò: quia prædicti habitus facillimè in elementa, à quibus spirant, resoluuntur: vt cernere est in olla feruentis aquæ cooperta, vbi vapores in operculo refracti in aquæ stillas, & guttulas mox conuertuntur: & etiam in iis vaporibus, qui syderum solisque calore in mediam aeris regionem euecti, ibi in aquas pluuiales mox resoluuntur: ergo quia eiusmodi halitus à suis elementis parum, & accidentaliter solum differunt, nō vero specificè, & substancialiter: sic aqua calida in frigidam facilè transmutatur, quia aqua calida, & frigida tantum accidentariò differunt: cæterùm ignis in lapidem, aut lapidis in ignem haud ita facilis est transmutatio, quia specificè & substantialiter differunt.

34. Dices: flamma etiam facillime conuertitur in aërem, & aër in flammam: & tamen flamma, & aër specifice, & substantialiter differunt: ergo similiter in præsenti, &c. Verum hæc obiectio communis argumenti vim non eneruat: siquidem vapor conuertitur in aquam à seipso, & in absentia alterius aquæ; idque facillimè vt videre est in nubibus, quæ in media regione aëris aquarum aliàs experti, in aquas tamen soluuntur: quod certè percipi nequit, quin vapor eiusdem speciei cum aqua sit: vt aër à semetipso, & in absentia ignis in ignem non conuertitur, flammāque non corripit, aut vice versa: mirum ergo non est, quod aër, & ignis diuersæ speciei, sint quantauis facilitate inuicem commutentur.

35. Secundò id ipsum suadeo: quia non magis differt leuitate, raritate, & aliis qualitatibus vapor ab aqua ascendens ab aqua, à qua ascendit, quam differt grauitate, densitate, aliisque qualitatibus gelu ab aqua: at aqua substantialiter, & specificè non differt à gelu, in quod concrescit: ergo neque etiam à vapore, in quem euanescit. Maior suadetur: quia vinum congelatum est substantialiter, & propriè vinum: ergo aqua congelata, &c. Antecedens perspicuum est: quia vinum consecratum, etiamsi congeletur, sanguinem Christi retinet: at si propriè, & substantialiter vinum non esset, sanguinem Christi retinere non posset: quémadmodum quia acetum reuera vinum non est, vinum consecratum in acetum conuersum sanguinem Christi minimè retinet. Maior à Patre Suarez 3. p. q. 74. art. 8. disp. 45. sect. 2. tamquam certa pronuntiatur: & probari facilè potest ex Missali Romano in defectibus Missæ; vbi dicitur, si contingat in calice vinum consecratum congelari, debere liquefieri, & consumi tamquam verum sacramentum.

36. Verùm Auerroes, Philoponus, & alij non pauci arbitrantur, vaporem ab aqua, exhalationem à terra specie differre. Primò, quia vapor, & exhalatio sursum feruntur: terra verò, & aqua deorsum: igitur ob hos diuersos motus non poterunt non specie differre prædicti habitus à suis elementis: haud secus ac vnum elementum specie distinguitur ab alio, quia vtrumque diuersos motus

motus, diuersasque sedes naturales potiuntur. Secundò quia halitus animalis animal non est, vt negari nequit: cur ergo halitus ex terra, & aqua prodeuntes terra, & aqua sint? Respondeo ad primum: quod vapor, & exhalatio sursum ferantur, non ab eorum natura, & exigentia oritur, sed à calore & raritate, & leuitate iis extrinseus vi syderum, solisque impressis: cum autem naturæ suæ relinquuntur, deorsum semper feruntur per modum pluuiæ, roris, pruinæ, alteriusve meteori: cum ergo motum naturalem diuersum à suis elementis non sortiantur, sed duntaxat violentum: non est, cur ab iis specie distinguatur. Porrò autem vapores, & exhalationes sursum euehi motu non naturali, sed violento; ostendi potest exemplo fumi, qui esto sursum contendat, id tamen habet non ab intrinseco, sed à spiritibus igneis, quos includit: cuius signum est, quia in principio velocius ascendit, in fine verò, & medio segnius, ac tardius: cum tamen, si motu naturali eueheretur, in medio, & fine velocius, & concitatius ferri deberet. Ad secundum respondeo: halitus animalis in animali, à quo procedit, conuerti facilè nequit: sicut halitus ex aqua, & terra prodeuntes in eas facile redire possunt: vnde vtrinque eadem ratio non militat.

CAPVT IX.

Quatenus vapor, & exhalatio in meteora commutentur?

37. QVod ad aqueas concretiones attinet: vbi vapores ad mediam regionem aëris, astrorum, & præcipuè solis calore euehuntur, illic peregrinum, aduentitiumque calorem exuunt, & ad natiuam frigiditatem se reducunt: quandoquidem enim eiusdem speciei cum aqua sunt, vt cap. præcedenti ostensum est, profectò suapte natura frigidi sunt, & non calidi: ideo verò calorem cum frigiditate commutare facilè possunt: quia media aëris regio, præ tertia, & prima, de se frigida est, vt tract. sequenti cap. vlt. exponemus: vnde eiusmodi commutationem naturæ vaporem consentaneam non impedit, sed potius promouet: vapores autem ad frigiditatem suam restituti per eam, & per siccitatem sibi cognatam addensantur: & ita addensati nubes sunt, & appellantur. Quum autem nubes in aquam soluuntur, pluuiæ dicuntur: at sicut in nutritione viuentium quædam partes in rei alitæ conuertuntur substantiam, aliæ vero sunt incapaces eiusmodi conuersionis; & ob id in excrementa facessunt: ita similiter in nubibus quædam partes in aquam abeunt: aliæ vero ad aquam generandam inutiles sunt, & quasi excrementitiæ terris incubant: atque in nebulam, & caliginem cuncta opacantem conuertuntur.

18. Porrò autem, cum nubes ante mutationem suam in aquam congelatur, præ nimia frigiditate sic gelata in media regione aëris niuis rationem obtinet: & sicut qui regiones boreales incolunt, ob frigiditatem cœli, solique candidi & lactei coloris sunt: ita similiter nix merito frigiditatis albescit. Quod si nubes postquam resoluta est in aquam, & antequam in terram decidat, præ nimio frigore congeletur non nix, sed grando appellatur: haud secus ac aqua telluris congelata glacies vocatur. Quod si vapor subtilis, tenuisque fuerit, & præ remissione caloris in mediam regionem nubium, niuium, grandinumque sedem non attollatur, sed in prima regione consistat: modo in rorem, modò in pruinam conuertitur: si enim frigus serenæ noctis vehemens sit, in pruinam eiusmodi vaporem congelat; si vero temperatum, in rorem eum conuertit. Dixi *serenæ noctis*: quia templus pluuius, ventisque turbatum roris, & pruinæ materiam dissipat, eamque nullo modo concrescere sinit. Quum autem simul cum vapore illo tenues partes quædam terræ subtiles eleuantur: sane ex multiplici talium partium cum humido tenui commixtione generatur liquor quidam suauissimus, & sapidissimus, qui herbis, foliis, floribus, graminibus, terræque solo exceptus; modo mel, modò cœli sudor, modo syderum saliua, modo verò purgantis se aeris succus nuncupatur: quanquam autem nonnulli apud Senecam epist. 64. doceant, mel non à cœlo diffluere, sed ad apibus virtute sibi ingenita generari: cœterum Aristoteli lib. 5. de histor. animal. cap. 22. & reliquis oppositum arridet, nempe mel non ab apibus de rore fieri, sed de cœlo elaboratum diffluere, & ab apibus duntaxat colligi: quò allusit Virgilius Georg. lib. 4. ibi.

Protinus aerei mellis cœlestia dona.

& Ouidius 12. Metamor. ibi:

Non apis inde tulit collectos sedulo flores.

Quod si vapor ille humido, terreoque subtili admixtus valde excoquatur, & crassitie sua defæcetur; efficitur liquor quidam mellei saporis, & candidi coloris, qui in arborum ramis & foliis, & in terræ floribus, herbis, lapidibus, aliisque quibusuis partibus extimis inueniatur, & manna Hebraice, & syriace appellatur. Et hactenus de concretionibus aqueis.

Quod autem ad concretiones aëreas attinet, potissimum quæ sunt; venti nimirum, qui aut in aëre agitato consistunt, aut certè aeri affines sunt, & colores ij, qui in aere apparent. Materia ergo ventorum triplex est: siquidem in primis exhalatio calida, & sicca permane agitata, ventus est, vt cum Aristotele Peripatetici tuentur: cuius indicium est, igneum calorem in aëre ventos portendere: videlicet quia ignis ille apparens consistit in flagranti, humidaque exhalatione: vapor etiam agitatus ventus est, vt docet Collegium Conimbricense tract. 6. Metaphys. cap. 2. vnde venti è mari perflantes humidi sentiuntur: quod vaporibus eos constare indicat. Rursus, aer ipse agitatus ventus dici potest, vt cum Seneca lib. 5. c. 6. Stoici tuentur: quibus etiam fauent D. Isidorus lib. 13. & Damascen. lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 6. aër enim agitatus perflat, refrigerat, desiccat, omnesque effectus ventorum sibi vendi at: cur ergo ventus dici nequeat? Antecedens autem experientia constat, in aëre per flabellum moto, qui præfatas proprietates sortitur, vt vt ventus non dicatur: tum quia exiguus valde est nec longe lateque per regionem aeris diffunditur: tum etiam, quia non naturaliter, sed artificiose cietur. Hanc rationem subtiliter attigisse mihi videtur Augustinus de quantit. animæ cap. 4. ibi: *Nihil aliud, quam istum aerem commotum, ac agitatum* 39.

tamen ventum eſſe ſentimus: quod in loco tranquilliſſimo, & minimis ventis quietiſſimo, vel breui flabello approbari poteſt: quo etiam muſcas abigentes aerem commouemus, flatumque ſentimus: quod cum eueniat occultiore quodam motu cœleſtium, vel terrenorum corporum per magnum ſpatium mundi, ventus vocatur, ex diuerſis partibus mundi, vel cœli, nomina etiam diuerſa ſortitus.

40. Cauſa etiam, qua cientur venti, triplex eſt: prima quidem eſt, quia cum exhalatio non ſolum ſicca, verum etiam humida ſit; parteſque graues, parteſque leues habeat, per has ſurſum, per illas vero deorſum rapitur: & ita neque ſurſum omninò, neque omnino deorſum fertur; ſed potius quaſi diuiſo certamine in obliquum repulſat: vapor etiam non minus, quam exhalatio partim leuis, partim grauis eſt: & ob id flectitur, & obliquatur non ſine vi, & impetu: & tam exhalatio, quam vapor aërem, quo miſcentur, ſecum raptant, verruntque. Secunda cauſa eſt: quia cum exhalatio, & vapor, aërque iis mixtus ſolis, & ſyderum calorē ſurſum attrahuntur, ad mediam regionem aeris vſque perueniunt. Tum autem, aer ille, eo quod frigidus, denſuſque ſit, iis ita in ſublime elatis reſiſtit, & deorſum propellit; vnde, cum pulſu deorſum deprimantur, & ob naturalem leuitatem ſurſum erumpant, refracto quodam impetu, ac turbine, qua data porta ruunt, & per obliquam viam, mediamque inter ſurſum, ac deorſum proſiliunt. Tertia cauſa eſt peculiaris quorumdam aſtrorum influxus in exhalationes, vapores, aeremque ipſum, quibus aut ſimul, aut ſeorſim venti omnes conſtant. Etenim negari nequit, certa ſyderum poſitura, occurſu, aſpectu, ortu, atque occaſu frequentes, maximoſque ventos aut ſæuire, aut deſæuire: nec aliter Aſtrologi ventos prædicere poſſent.

41. Colores autem, qui in aere apparent, profecto in ipſomet aere addenſato, ſpiſſiſque halitibus, & vaporibus luce illuſis, atque penetratis conſiſtunt: cum autem id quod in aere lucis irradiatione percuritur, vel denſum eſt; vmbroſum, nigricantemque colorem efficit: cum vero aliquantulum denſum, ſimulque humidum eſt, cæruleum colorem refert: quod ſi adhuc minus denſum, ſpiſſumque fuerit, purpureum colorem imbibit: & ne ſingulis coloribus recenſendis immorer; ſicuti flammæ pro varia fumi commixtione varios colores ſubeunt: ita ſimiliter pro diuerſa affectione materiæ, in quam lux incidit, necnon pro intenſione, aut remiſſione diuerſa ipſius lucis multiplices colores in aere elucent. Porrò autem huiuſmodi colores varias ſpecies, atque imagines in aeris regione depingunt: interdum enim foueam referunt, quæ cum magna eſt, vorago; cum vero parua, hiatus appellatur: interdum etiam coronam, & quandoque virgas repræſentant: nonnunquam etiam ſol in nubem diaphanam anteriore ſui parte, & interiore parte terminatam, & vmbroſam more ſpeculi; in eiuſmodi, inquam, nubem imaginem ſui imprimit, aliumque ſolem facit apparere: quod ſi plures nubes ſolem imitando ſint, ita, vt vna nubes ſolis ſpeciem acceptam in aliam refundat, & hæc rurſus in aliam, & ſic vlterius: non tam duo, verùm etiam tres, aut quatuor, plureſve ſolos videri videbuntur: & huiuſmodi ſpectaculum a Græcis parelia nuncupatur.

Nullum autem in aere ſpectrum apparet ſpectabilius Iride, quę mille trahit varios aduerſo ſole colores, vſque in modum arcus, aut ſemicirculi pulcherrimè diſtinguitur, & variegatur: vnde illud Eccleſiaſtici cap. 43. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valde ſpecioſus eſt in decore ſuo, gyrauit cœlum in circuitu gloriæ ſuæ: manus excelſi aperuerunt illum.* Ideo autem iris orbem non concludit, eumque imperfectum, atque biſiſſum relinquit: vel quia nubes in irim conuerſa penes ſe totum irradiationem ſolis ſuſcipere non poteſt, ſed penes deuexam, arcuatamque ſuperficiem ſoli oppoſitam: vel quia ipſa nubes rorida, quæ iridis materia eſt, ratione ſuæ leuitatis, necnon aeris agitati, non linea recta, ſed obliqua in præceps defluit, ac proinde arcuata ſuapte natura eſt: vel denium, quia nubes, cum totius ſolis imaginem referre non poſſit, ſegmentum quoddam ipſius, & ſemicirculum repræſentat. Idcirco verò inter innumeros colores, quibus induta iris eſt, præcipuè ſunt puniceus, viridis, & purpureus, priorque, & ſupremus circulus punicei coloris eſt, medius autē viridis, & infimus purpurei coloris: quia radius lucis cum exigua denſitate, & craſſitie, ſiue opacitate efficit colorem puniceum, ſiue citreum, cum mediocri viridem, & cū maiore purpureum: at opacitas, craſſities, ſiue denſitas nubis in parte externa, & ſuperiori nubis exigua eſt, in media mediocris, & in interiori quæ prope centrum nubis eſt maior. In ſecunda vero iride, quæ ex reflexione primæ proficiſcitur, colores apparent inuerſo ordine: & intimus, infimuſque puniceus eſt, medius viridis, & extimus, ac ſupremus purpureus: videlicet quia quæ per reflexionem ſpecierum videntur ordine inuerſo apparent, vt cernere eſt in ſpeculo, in quo quæ dextra, ſunt ſiniſtra; quæque ſiniſtra ſunt, dextra conſpiciuntur: quia vero tertia iris ex reflexione ſecundæ oritur, quoad ordinem colorum, ſecundæ difformis; ac proinde primæ conformis eſt. 42.

Quod ad igneas concretiones attinet, earum materia eſt exhalatio valde calida, & valde ſicca: cui ſi vapor, aut aer immiſceantur, aut ſine mixtione eiuſque qualitatis ſortiantur; ſanè ignitis meteoris alimento erunt: ignes ergo cœlo concepti varias figuras præ ſe ferunt: qui lanceæ, trabis, iaculis ſimilitudinem referunt, horum etiam nominibus appellantur: qui perpendiculo, ſiue columnæ pyramidali aſſimilis eſt, nimirum craſſioribus eius partibus in baſim deſidentibus, & ſubtilioribus ſurſum in pyramidem deſinentibus; haud aliter ac in candela accenſa cernere eſt: hic, inquam, ignis perpendicularis nuncupatur: qui vero frigidæ nubis impulſu verſus latus flectitur, curuaturque tanquam draconis venter draco volans appellatur: & qui talis eſt, vt à continenti eius materia fila quædam inter ſe diſtincta dependeant, per quæ tota exhalatione accenſa ſaltus quoſdam, & excurſiones flamma efficiat: is quidem appellatur capræ ſaltantes: tum quia villos, ac barbulas caprarum; tum etiam quia earum ſaltus appendicibus ſuis imitatur. 43.

Is autem ignis, qui nauigantibus modo duplex, modo triplex apparet: & cum huc illuc diſcurrit, tempeſtatis ſignum: cum vero in antennis, aliiſve nauis partibus inſidet, malaciæ 44.

ſignum

ſignum habetur, Caſtor, Pollux, & Helena ab antiquis appellatus eſt; eo quod alternatione ſua Caſtoris, & Pollucis alternationem referat, numero verò ternario tria illa Ledæ pignora: is verò, qui ad motum aëris nobis circumfuſi facilè cietur, ita vt nos modò fugere, modò inſequi videatur: quique in cæmeteriis & ſuprà capita eorum, qui in patibulis pendent, haud rarò apparet: eo quod cadauera mephitim, & viſcoſum halitum exhalent: huiuſmodi, inquam, ignis fatuus nuncupatur, vel ab inconſulto, & fortuito, incertóque, & quaſi ſtulto eius motu, vel à fato mortuorum. Atque de hoc igne notanda ſunt verba Gerſonis tom. 1. in opuſcul. contra impugnantes ordinem Carthuſienſ. ibi: *ſed ne paſſim populus in errorem iret, Eccleſia cenſura canonizationis moderamen adhibuit. Nam populus falſo rumore; vel ſimulato ſigno; vel naturalium impreſſionum, quocirca corpora occiſorum, vel patibula de nocte ardent, quaſi candelæ: ignarus, facilimè ſeduci poſſet, vt latronem pro ſancto honoraret: ſicut in aliquorum ſanctorum legendis factum reperitur.* Porrò autem ignis ille, qui inhæreſcere aliquando conſueuit, eo quod rara, & ſubtili exhalatione per aërem ſparſa conſtet, aut etiam pingui, & viſcoſo animalium ſudore, & halitu ignis lambens meritò nuncupatur.

45. Quoties etiam exhalatio, flamma concepta, vel in altum emicat, vel deorſum impulſu nubis frigidæ, & ſpiſſæ protruditur; vel partita contentione in latus oblique fertur, ſyderis diſcurrentis ſpeciem exhibet: & ob id ſtella volans, aut ſtella cadens nuncupatur: quanquam & alio etiam modo ſtella cadens in aëre appareat: non quia reipſa exhalatio ſtellæ ſimilis cadat, ſed cadere videatur: ſicut enim, cum duæ lucernæ prope ſe poſitæ ſunt, vna ſuperior, & altera inferior, illa accenſa; & hæc paulò ante extincta; ea, quæ inferior eſt, tam citò corripit flammam ratione fumi à ſe ad aliam aſpirantis, vt flamma deſcendere videatur, cum tamen re ipſa non deſcendat, ſed per ſucceſſiuam aggenerationem ab vna ad aliam lucernam deriuetur: ita ſimiliter, cum exhalatio aliqua calida, & ſicca deorſum longo tractu protenditur, flamma per eam ea celeritate ſerpit, & ab vna eius parte alteri per ſucceſſiuam aggenerationem communicatur; vt cùm re ipſa non cadat, tamen cecidiſſe videatur: quò forte alluſit Ouidius 2. Metamorph.

At Phaeton rutilos flamma populante capillos
Voluitur in praeceps, longóque per aëra tractu
Fertur, vt interdum de cœlo ſtella ſereno
Etſi non cecidit, potuit cecidiſſe videri.

Quod ſi exhalatio non tantum in longum, verum etiam in latum, & quoad nos non ſucceſſiuè, ſed ſimul ratione ſuæ ſubtilitatis ignem concipiat, & ſplendorem diurnæ lucis æmulum circum circa diffundat, non ſtella cadens, ſed fax, ſeu flamma nuncupari aſſolet.

46. Quum autem expiratio calida, & ſicca intra nubem ſpiſſam denſamque, & lateribus protenſam, ac frigore coarctatam concluditur non nunquam impatiens clauſtri huc illuc diffugit exitum quæſitura; & partim per motum, partim per antiperiſtaſim caleſcit, & rareſit; flammamque concipit, nec intra nubis cauitates cohiberi poteſt: vnde in nubem impingit ingenti ictu, eamque frangit impetu ſuo: ſonitus autem ceu fragor ea colliſione editus tonitru appellatur; flamma verò foras erumpens fulmen vocatur; lapis verò igni delatus, etſi vulgo fulmen cenſeatur, fulmen tamen non eſt; cum fulmen ſubtilitate, ac tenuitate ſua corpora abſque eorum diruptione traiicere ſoleat. qui tamen effectus ei competere non poſſet, ſi denſitatem lapidis haberet: fulgur autem à fulmine differt, quia expiratio fulguri materiam, alimentumque præbens rarior, minuſque compacta eſt: item quia non ſimul, & confertim, ſicut expiratio fulminea ſed ſparſim, & cum interruptione incenditur. Rurſus, quia fulmen nubem effringit, eiuſque craſſitiem, ac ſoliditatem eluctatur: fulgur verò eo quod minori vi, & energia polleat, nube coërcetur; ac duntaxat circum clauſtra fremit, & intonat.

Inter omnia autem meteora ignita principalem locum tenent cometæ, quo Chaldæi complures quondam arbitrati ſunt, eſſe de numero ſeptem ſtellarum errantium, Pythagoras verò eſſe vnam, eandémque ſtellam errantem à ſeptem vulgatis diuerſam, quæ raro quidem ſe in conſpectum det, eo quod ſolem ferè ſemper comitetur, eiuſque ſplendore propter viciniam occulatur: Seneca autem, & Apollonius Alindius eſſe ſtellam errantem à ſeptem vulgatis diſtinctam, non tamen vnam, eandemque, ſed multiplicem, & aliis temporibus aliam, aliamque: tandem Democritus, & Anaxagoras eos malunt, eſſe coalitum duorum planetarum; cum ita appropinquant, vt commiſſo lumine longioris ſtellæ ſpeciem exhibeant. Verùm Ariſtoteles lib. 1. Meteor. cap. 7. & plerique eius interpretes Ptolemæus, & meliores Aſtrologi arbitrantur, cometas non eſſe de materia cæleſti, & incorruptibili, ſicuti Authores numero ſuperiori citati cenſent, ſed de materia ſublunari, & corruptibili; eiuſque materiam eſſe exhalationem multam, pinguem, viſcoſam, ſpiſſam, benéque compactam, & coagmentatam: quo fit, vt cometæ per ſeptem dies, aut per ſex menſes, aut etiam per integrum annum, aut vltra durare poſſint: nimirum prout exhalatio maior, aut minor fuerit, ignemque facilius, aut difficilius concipere; conceptúmque diutius, aut breuius retinere poſſit. 47.

Quod autem cometæ huiuſmodi materia ſublunari, & corruptibili coaleſcant; ſuadetur, primò: quia cometæ interdum è parua quantitate in magnam excreſcunt, & è magna in paruam decreſcunt: huiuſmodi autem incrementa, & decrementa in ſubſtantias cœleſtes, & incorruptibiles cadere nequeunt. Secundò, quia cometæ luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras portendunt, videlicet ob affluentiam, & copiam exhalationum: ſignum ergo eſt, eos exhalatione conſtare. Tertiò quia Mathematici altimetricis inſtrumentis lunam dimenſi, comperiunt eam eſſe altiorem cometis, hoſque in ſuprema aëris regione ſedem habere: at ſi materia Cœleſti conſtarent, in mundo cœleſti, & non in elementari exiſterent. Porro autem cometa diuidi ſolet in crinitum, caudatum, & barbatum: eo quod ſub triplici hac ſpecie effulgere ſoleat: motus etiam cometarum triplex eſt: primus eſt, quo ab oriente in occidentem vna cum ſphæris cœleſtibus, igne, & ſuprema aëris regione circumferuntur: ſecundus, quo ab occidente ad orientem retro feruntur: tertius interdum eſt ab auſtro ad ſeptentrionem: interdum econtra: interdumque verſus alias locorum differentias. 48.

CAPVT X.

Quatenus elementa, & mixta maximum, & minimum naturale ſibi præſcribant?

49. DE maximo, & minimo rerum naturalium plures plura differunt, quæ mihi non probantur, quæque refelli abſque negotio poſſent, ſi per otium liceret: ſatius tamen erit, quæ mihi ſe ſe obtulerint, in medium proferre; quod nonnullis aſſertionibus præſto. Ergo: aſſero primò, elementa, mixtaque omnia magnitudinem aliquam certam ſibi definiunt, vltra quam excreſcere nequeunt. Probatur aſſertio quoad elementa, & mixta non vitalia; quoad ea, quæ vitalia ſunt ſtatim probanda: namque ignis vniuerſi, cuius eſt pars, incolumitatem poſtulat: at ad incolumitatem vniuerſi ſpectat, vt ignis definitam, ac certam magnitudinem habeat, neve in immenſum ardeat: eadem ratione aqua exigit certam, ac determinatam magnitudinem, ne mundus elementaris, cuius eſt pars, eius fluctibus obrutus intereat: & huiuſmodi exigentia eſt lex illa, de qua Prouerb. 8. ibi: *certa lege, & gyro vallabat abyſſos, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos:* idémque eſt de cæteris elementis, & mixtis, quibus vniuerſum conſtat: quod autem communiter dici conſueuit, elementum ignis verbi gratia maximum naturale ſibi non præſtituere, id aut falſum eſt, aut certè intelligendum eſt attenta exigentia particulari ignis, & ſeorſim ab exigentia boni communis: quæ quidem in quouis elemento præcipua eſt, vt cernere eſt in aqua, quæ poſtpoſito bono proprio, per fiſtulam aſcendit, ne contra vniuerſi bonum in rerum natura vacuum exiſtat: itaque ſi ignis infinita lignorum congerie circum circa cingeretur, in infinitum excreſcere poſſet: videlicet quia tunc vniuerſi, quod nullum eſſet, bonum non obeſſet.

50. Quoad mixta verò, vitalia, & animata ſpeciatim ea aſſertio probatur: quia homo de facto exiſtens certam, ac determinatam magnitudinem ſibi definit, quam præterire naturaliter nequit: ergo à fortiori de aliis viuentibus homine magis imperfectis idipſum dicendum erit. Antecedens probatur: quia anima rationalis de facto exiſtens finitæ, & circumſcriptæ perfectionis eſt: ergo finitam, & circumſcriptam corporis molem, non verò ſyncathegorematice infinitam animare poteſt: haud ſecus ac Angelus, ipſaque anima eo quod finitæ, ac limitatæ perfectionis ſint, finitum limitatúmque duntaxat ſpatij locum occupare poſſunt. Quanta autem ſit hæc magnitudo, quam homo noſtræ ſpeciei, ſibi definit, incertum eſt: illud verò certum, exploratumque eſt, longiſſimis interuallis maiorem eſſe ea, quæ hominibus de facto exiſtentibus obtingit: ſiquidem ſacris, & profanis litteris habetur, extitiſſe homines gigantes, & portentoſæ magnitudinis. De Og enim rege Baſan Deuteron. 3. dicitur, lectum eius ferreum habuiſſe nouem cubitos longitudinis, & quatuor latitudinis ad menſuram cubiti virilis: & Abulenſis 1. Gen. q. 12. inquit anno 800. ſalutis noſtræ inuentum fuiſſe cadauer Pallantis Euandri filij à Turno interfecti, illudque in pedes erectum Romæ mænia barba ſuperaſſe: & Auguſt. l. 15. de ciuit. Dei c. 9. ait, oſtenſum ſibi fuiſſe dentem molarem Diui Chriſtophori pugno maiorem. At ſtatura humana non ſolùm à prodigioſa magnitudine, verum etiam ab apta, & conuenienti ſæculis labentibus continuo decreſcit iuxta illud Iuuenalis ſatyr. 15.

Nam genus hoc viuo iam decreſcebat Homero
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos

Videlicet quia virtus ſeminalis, & procreatrix in dies degenerat, deteriorque, atque imbecillior euadit, more reliquarum rerum humanarum, quæ quo fini propiora ſunt, eo quotidie in peius ruunt: vt enim ait Cyprianus ad Demetrianum: *minuatur neceſſe eſt quidquid fine iam proximo in occidua, & extrema deuergit; ſic ſol in occaſu ſuos radios minus claro ſplendore iaculatur: ſic declinante iam curſu exoletis carnibus luna tenuatur.*

Aſſero tertiò: elementa, & mixta non vitalia minimo naturali carét, nullamque magnitudinem adeò exiguam ſibi definiunt, quin in alia minori exiſtere poſſint. Probatur aſſertio: quia ſi ignis v. g. minimum aliquod naturale ſibi præſcriberet, poſſet materia aliqua combuſtilis eſſe intra ſphæram actiuitatis ignis, quin tamen in ignem vllatenus abire poſſet: videlicet, ſi minimum naturale ignis quoad dimidiam eius partem intra ſphæram ignis exiſteret. Præterea, quæuis pars ignis, & quantumuis exigua cum toto igne eſt homogenea: ſicut ergo ignis producitur in ea quantitate, quæ, iuxta aduerſarios, minimum naturale conſtituit, cur ſimiliter in quauis parte materiæ quantumuis exigua produci non poſſit? Fateor tamen, ignem v. g. ſibi præſcribere magnitudinem aliquam, in qua, & non minori aliquandiu conſeruari poſſet; quæ eſt contrariorum agentium cum eo lucta, & oppoſitio: & huiuſmodi magnitudo eius minimum naturale quodammodo dici poteſt. 51.

Aſſero quartò: viuentia omnia minimo naturali gaudent, aliquamque magnitudinem ſibi definiunt, in qua & non minori produci, aut exiſtere poſſint. Suadetur aſſertio: quia ideo homo v. g. certam aliquam magnitudinem, vltra quam excreſcere nequit, ſibi definit: quia eius anima finitæ perfectionis eſt, atque adeo finitæ magnitudinis corpus poſtulat, vt ſuprà philoſophabar; at etiam anima humana eſt finitæ imperfectionis, necnon eius imperfectio ſumma eſt: ergo etiam homo certam aliquam paruitatem, infra quam conſiſtere nequeat, ſibi definit; eiuſque anima corpus certæ alicuius exiguitatis, & non minoris poſtulat. Vnde quamuis organa aliqua viuentis producta, & perfecta ſint; tamen forma vitalis in materiam ſic organicam non introducetur, donec reliqua organa producantur, & perficiantur: quantum autem ſit minimum hoc, in quo homo produci poſſit, incertum eſt: probabile tamen eſt, quod docet ex Ariſtotele D. Thomas in 3. d. 3. q. 5. art. 2. eiuſmodi minimum quantitatem apis non excedere. Hinc arbitror Pygmæos, *quorum tota cohors pede non eſt altior vno*, non eſſe fortaſſis de genere Simiarum, vti Albertus Magnus ſenſit, ſed eſſe veros homines: ſi enim forma hominis in magnitudine, quæ quantitatem apis non excedit, produci poteſt; cur in magnitudine pygmæa conſeruari diu nequeat? 52.

Aſſero quintò: quamuis quæuis ſpecies viuentis certam aliquam quantitatem materiæ ſibi definiat, quam vltra, citraque conſiſtere nequeat, 53.

vti

vti hactenus ostensum est: cæterum probabilius est, viuens in genere nullum magnitudinis, aut paruitatis terminum sibi præstituere; posséque Deum producere viuentia maiora, & maiora in infinitum syncathegorematicè, & etiam minora & minora in infinitum syncathegorematicè: ita tamen, vt quæ per se, & suapte natura, non verò per accidens maiora sunt, diuersæ speciei sint ab iis, quæ minora sunt. Probatur assertio quoad primam partem: quia Deus potest producere materiam primam maiorem, & maiorem in infinitum: ergo etiam materiam maiorem, & maiorem in infinitum animare poterit; quæ enim repugnantia est in animali, quod mundi magnitudinem æquaret, & in quod quadraret illud Virgilij 6. Æneid.

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore versat.

54. Dices futurum, vt partes eius animalis propemodum infinitè distarent: vnde nec cibus ab eius ore in stomachum, nec chilum à stomacho in hepar, nec sanguis ab hepate in cor, nec spiritus vitales à corde in reliquas partes commodè traiici possent: atque adeo membra eius per tantosi corporis mutuis officiis se se iuuare non possent, sicut ad eorum conseruationem oporteret. Contra tamen: quia partes eius corporis ea magnitudine essent præditæ, vt inuicem insigniter non distarent: deinde admissa gratis prope infinita illa distantia, non video cur sicut sol quantumlibet prope infinitè distet a mundo elementari, eum tamen splendore suo illustrat, calore temperet, & influxu fouet: cur, inquam eadem ratione partes eius corporis quantumuis dissitæ, mutuis tamen influentiis, atque officiis se se iuuare non possent.

55. Quoad posteriorem partem eadem assertio suadetur: quia potest Deus producere materiam minorem, & minorem in infinitum: ergo materiam minorem, & minorem in infinitum organizare, & animare potest: atque adeo viuens minus, & minus in infinitum producere. Dices: organa ad vitam necessaria non nisi in quantitate à nobis saltem perceptibili reperiri possunt; in materia enim adeo exigua, vt à nobis percipi nequeat, qua ratione oculorum orbes, aurium errores, atque mæandruli, oris hiatus, narium bifores, fenestellæ reperiri possunt? quaue ratione in ea caput eminere, cor medium tenere, aut pedes totam molem sustentare poterunt? &, ne singulis partibus organicis immorer, quo pacto in adeo minuto corpusculo, vt designari nequeat, tot nerui, tot venæ, tot arteriæ, tot musculi, tot ossa locum habere possunt? At si viuens minus, & minus in infinitum à Deo produci posset, tandem deuenire esset ad aliquod viuens imperceptibilis quantitatis: ergo fieri nequit, vt viuens minus minusque in infinitum possibile sit. Quod si vix intelligi potest, vt in grano seminis, cuius substantiam breuis capacitas tenuissimæ cutis includit, etiam causaliter, siue virtualiter contineantur, vt Diui Mamerti verbis vtar; *tumores germinum, herbarum virentia, calami stipularum, spicarum spicula, leuia palearum, ac pinguia frugum*: quo pacto fieri poterit, vt hæc omnia, & longè plura non dicantin granulo sementis, verùm etiam in materia imperceptibilis exiguitatis formaliter, seu corporaliter, seu corporaliter existant. Quis non rideat, aliquid adeo minutum, vt percipi nullo sensu possit, radicibus tamen solo hærere, trunco consistere, germina producere, ramos extendere, frondibus vitere, floribus vernare, fructibus ditescere, ac demum omnia sortiri, quæ necessaria sunt, vt in arbusculum euadat?

Verùm sapientissimus ille artifex, qui viuentia omnium nobilissima, nimirum Angelos absque vlla materia fabricauit; cur viuentia aliqua fabricare nequeat in materia adeo exigua, vt à nobis imperceptibilis, & moraliter nulla sit. Rursus: qui hominem in prima sui generatione format in magnitudine apis, vt suprà vidimus, cur formicam verbi gratia non censeatur primò formare in ea quantitate materiæ, quæ à magnitudine formicæ adultæ tantundem distet, quantum apis ab homine adulto distat: at quantitas materiæ, quæ à magnitudine formicæ tantum distat, quantum apis ab homine, est à nobis imperceptibilis pro sua exiguitate: ergo Deus formicam omnibus numeris, & organis absolutam in materia à nobis imperceptibili format, & fabricat. Præterea si Archimedes sphærula vitrea, & pellucida totius cœli ambitum complexus est; in eaque solis, & lunæ cursus, syderum errores, orbiumque superiorum diuersos motus ad amussim expressit; cur supremus artifex in materia minori, & minori in infinitum viuens quantauis organorum numerositate, varietate, atque symetria polleat, delineare, & formare non possit: de eiusmodi sphæra eleganter Pelusiacus Vates. 56.

Iupiter in paruo cum cerneret æthera vitro
Risit, & ad superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ
Iam meus in fragili luditur orbe labor.
Iura poli, rerumque fidem, legésque Deorum
Ecce Syracusius transtulit arte senex:
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et viuum certis motibus vrget opus,
Percurrit proprium mentitus signifer annum.
Et simulata nouo Cynthia mense redit.
Iamque suum voluens audax industria mundum
Gaudet, & humana sydera mente regit.

Demum si Callicrates nauim, quam auicula pennis integebat, si muscam alis quadrigam cum agitatore tegentem, si sexcenta id genus opuscula minutissima fabricauit; cur supremi artificis potentia in viuentium fabrica ad certam aliquam materiæ quantitatem redigatur, & non potius in minori, atque minori semper materiæ quantitate se se mirandam exhibeat, atque ostentet? Vnde miror Hurtadum, Arriagam, aliósque Philosophos communiter certam viuentibus etiam in genere materiam præscripsisse, infra quam consistere non possint; ob eorum organa: quasi verò Deus organa vitalia in infinitum minuere, & tenuare non posset. Quod si incredibile iis videtur, tot organa in materia quantæuis exiguitatis fabricari à Deo posse, credant animalia aliqua alterius ordinis Deo possibilia absque eiusmodi organis viuere posse in materia minutissima, quæque nobis sit inuisibilis: cum de facto complura animalcula absque oculis videant, absque auribus audiant, absque dentibus comedant, & absque pedibus gradiantur, & ne multis morer, absque organorum varietate varias vitæ actiones 57.

possint exercere. Quam doctrinam totam eleganter insinuat Tertullian: in lib. de anima cap. 10. ibi: *oculos habent ad videndum?* (supple culices, formicæ, & tineæ) *At quin & pergunt quo volunt & vitant, & adpetunt quæ videndo sciunt; designa oculos, denota pupillas. Sed excedunt tinea; demonstra mandibulas, deprome genuinos. Sed & personant culices, ne in tenebris quidem aurium caci; tubam pariter & hiantiam oris illius ostende. Quoduis animal vnius licet puncti, aliquo alatur, necesse est; exhibeas pabuli transmittendi, decoquendi, defæcandique membra. Quid ergo dicemus: si per hæc viuitur, erunt hæc in omnibus vtique quæ viuent, etsi non videntur, etsi non adprehenduntur pro mediocritate: hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, quantum & in maximis. Si vero non putas, capere tam minuta corpuscula Dei ingenium, sic quoque magnificentiam eius agnoscas, quod modicis animalibus sine necessariis membris nihilominus viuere instruxit, saluo etiam visu sine oculis, & esu sine denticulis, & digestu sine alueis, quemadmodum & incedunt quædam sine pedibus manante impetu, quod angues: & insurgente conatu, quod vermes: & spumante reptatu, quod limaces. Ita & spirare cur non putes sine pulmonum follibus, & sine fistulis arteriarum?* Hactenus ille.

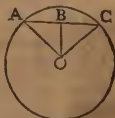
CAPVT XI.

Elementorum figura.

57. Tellurem in primis rotundam, & sphæricam esse hac ratione Ptolomæus Regiomontanus, Alphraganus, Clauius, & reliqui Mathematici suadent: terra est rotunda, & sphærica ab Oriente in Occidentem, & à septemtrione ad meridiem: ergo vndique sphærica est. Antecedens quoad primam partem suadetur: quia si terra ab oriente in occidentem plana esset, stellæ tam cito orirentur orientalibus, ac occidentalibus; eodémque tempore vtrísque occiderent, quia omnes eundem horizontem haberent, nimirum planitiem terræ: si verò terra ab oriente in occidentem caua esset, citius orirentur stellæ occidentalibus, quàm orientalibus: vt cernere est in valle, cuius partes occidentale citius à sole collustrantur, quàm partes eius orientales: at vtrumque aliter vsuvenit, & potius stellæ citius oriuntur, citiusque occidunt orientalibus populis, quàm occidentalibus: igitur terra ab oriente in occidentem neque caua, neque plana est; ac per consequens tumida, & ad rotunditatem accedens. Maior conspicua est. Minor suadetur: quia cum ecclipsis lunaris oriatur ab ingressu lunæ in vmbram terræ: sanè eodem temporis atticulo luna omnibus mortalibus occultatur: cum ergo ecclipsis lunæ occidentalibus populis prima hora noctis verbi gratia & orientalibus tertia hora noctis appareat, vt ex libris historiarum, & certis relationibus constat; negari vtique nequit, populos orientales duabus horis prius habuisse noctem, ac per consequens totidem horis citius his solem exortum fuisse.

58. Idem antecedens quoad secundam partem suadetur: quia si terra à septemtrione ad austrum plana esset, quantumcunque quis à septentrione ad austrum pergeret, easdem semper stellas videret, vtpote qui semper esset sub eodem orizonte, nimirum eo, quem planities terræ designaret: si verò terra à septentrione ad austrum caua esset, quo magis quis à septentrione ad austrum procederet, eo plures stellas versus polum arcticum conspiceret, pluresque versus polum antarcticum ei occultarentur: at vtrumque aliter vsuvenit; & experimento constat, eum, qui à septemtrione ad austrum procedit, non easdem semper stellas conspicere, sed quæ Borealibus populis sempiternæ occultationis sunt, ei sensim apparere: quæ verò iis sempiternæ apparitionis sunt, ei pedetentim occultari: haud aliter ac qui montis tumorem gyrat, plura quæ antea videbat, ei occultantur, & plura, quæ antea ei occultabantur, sub eius conspectum veniunt. Deinde experimento etiam constat: quo magis accedit quis ad austrum, & ab aquilone recedit, eo plures stellas eum conspicere versus polum antarcticum, & pauciores versus arcticum: quod autem terra vndique nobis plana esse videatur, facit eius magnitudo: namque si quis ex circumferentia maximi alicuius circuli minimam partem abscinderet, ea quidem seorsim considerata plana appareret: at quidquid nobis de terra apparet respectu totius ambitus terræ, minima quædam particula est.

Aquam etiam rotundam, & sphæricam esse iisdem rationibus suaderi potest: quibus hanc ex Aristotele lib. 2. de cælo adiicio: si aqua non haberet suapte natura figuram sphæricam, & rotundam, in loca decliuiora non deflueret: quod tamen experimento apertè repugnat. Sequela suadetur: quia si aqua sphærica, ac rotunda non est, sed plana; aut alterius figuræ; sit super terram expansa per lineam *A. B. C.* sanè partes aquæ versus *A.* & versus *C.* magis à centro terræ, quàm partes *B.* distabunt, vt in subiecto schemate cernere est: ergo partes aquæ versus *A.* & versus *C.* eleuatiores erunt, quàm partes aquæ versus *B.* ergo si partes aquæ versus *A.* & versus *C.* suapte natura ita collocatæ sunt, eamque planitiem, aut expansionem cum reliquis aquæ partibus constituere postulant, sanè suapte natura eleuatæ erunt, & indecliuia, ac inferiora loca lapsum non postulabunt. 59.

Ex hac ratione efficitur, elementum aquæ suaptè natura habere tumorem, quo terram ambit, & vnum cum ea globum efficit, cuius centrum sit centrum totius vniuersi: sic enim & non aliter aqua collibrata quiescet, omnésque eius partes æqualiter à centro distabunt, & aliæ aliis altiores de se non erunt. Vnde etiam ingeniosè Mathematici colligunt, vas in radice montis collocatum plus aquæ continere posse, quàm si in montis cacumine collocetur. Quod ad reliqua duo elementa attinet, non poterit aër non esse sphæricus, cum aquæ, & terræ globum vndique ambiat, nec poterit etiam ignis non esse sphæricus, cum sphæram aëris contineat, & à sphæra lunæ contineatur. 60.

CAPVT XII.

Elementorum situs.

61. IGnem cæteris elementis eminere, & ad cœli concaua consistere tractatu sequenti constabit: aërem etiam supra terram, & aquam euanescere experimento constat: vnde tota controuersia ad maris, & terræ elementa reuocatur: vtrum scilicet altero eleuatius, vtrum depressius sit? Tellurem quoad extimam superficiem esse altiorem mari tenent Contarenus lib. 2. de element. Caietanus in 1. Genes. Clauius cap. 1. sphæræ. Conimbricenses 2. de cœlo qu 4. c. 4. art. 2. vbi pro eadem sententia Chrysostomum, Damascenum, & Augustinum adducunt. Molina part 1. de oper sex dierum, Pererius in Genesim, aliique plures, quibus ipse subscribo: quia aqua non est altior terra quoad extimam vtriusque superficiem: igitur ea depressior est. Antecedens suadetur: quia si aqua esset celsior terra, maximè quia aqua, & terra non constituunt vnum, eundémque globum? quorum alter intersecet alium, eoque emineat, vt cum D. Thoma p. 1. q 69. art. 1. omnes ferme aduersarij philosophantur: atqui hoc falsum est, quia si elementum aquæ in globum illum à terra distinctum, eaque altiorem cogitur; cur aqua, quæ decliuia semper amat, in terram non defluit, eamque totam non innundat? aut cur non.

Expatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cũque satis arbusta simul, pecudesque, viròsque,
Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris?

62. Dicunt primò nonnulli: ideo aquæ è congerie illa, in quam coacta est, non descendere, terramque fluctibus suis non obruere; quia suapte natura in orbem, figuramque rotundam se se conuoluit, vt videre est in guttulis aquæ, quæ se se in sphæram, ac rotunditatem disponunt. Verùm, etsi aqua in subiectam sibi tellurem dilaberetur, & vndique eam operiret, iterumque verum esset illud Poëtæ:

Iamque mare, & tellus nullum discrimen habebant
Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto.

Quanquam, inquam, hoc eueniret, adhuc aqua figuram rotundam haberet, vtpote telluris rotunditati vndique circumflua: igitur appetitus figuræ orbicularis, & rotundæ in aqua non vetat, quominus terram inundet, & fluctibus suis operiat.

63. Alij malunt, effrænæ maris licentiam à Deo miraculosè, & supernaturaliter coërceri: iuxta illud Iobi c. 38. *quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens, cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud, quasi pannis infantiæ, inuoluerem. Circundedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia: & dixi, vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic franges tumentes fluctus tuos.* Verum hoc testimonio tantum conuincitur, Deum in prima nascentis origine mundi miraculose, & supernaturaliter effecisse, vt tellus abysso illa aquarum, quibus immersa erat, ad vsum habitationemque hominum emergeret, cum tamen, si ad homines non respiceret, & suis omnia legibus ire sineret; aqua, quia leuior terra, eam omni ex parte innundare, eique eminere deberet. Cæterùm supposito illo miraculo, quod aqua quotidie terram non obruat, omnino naturale est, & non miraculosum: & quidem sine vlla necessitate aduersarij conseruationem mundi, & incolumitatem hominum in perenne miraculum referunt.

64. Deinde consequens illud falsum esse ex eo constat: quia si terra, & aqua diuersos illos globos constituerent, diuersisque centris gauderent; sequeretur partem aliquam terræ, & partem aquæ ex aliquo loco sublimi liberè demissas, eodē loci non descensuras, nec per eandem lineam rectam perrecturas, nec similes, & æquales angulos effecturas: quod tamen experientiæ aperte repugnat. Rursus: si terra, & aqua duplicem globum constituerent, in ecclipsi lunari luna duplicis globi vmbra opacaretur; id est non vnam, sed duplicem vmbram rotundam ingredi cerneretur: ac proinde non semel, sed bifariam corniculata, & circularis appareret: quod etiam experientiæ repugnat. Præterea; si aqua in cumulum illum, globumque à terra distinctum intumesceret, quoties nauis eiusmodi globum ascenderet, & à terra longè recederet, nulla bolide possent nautæ altitudinem maris explorare, aut eius fundum inuenire, ob immensam eius supra terram altitudinem: consequens autem contra experientiam est, cum nautæ, quantumcunque a terra in altum ferantur, vbique fundum, & non procul reperiant. Vlterius, si mare in eiusmodi cumulum suis paulatim voluminibus eleuaretur, nauis, cum e portu soluit, & pelago se credit, contra natiuam grauitatem sursum ascenderet: & e contra, cum portum repetit, descenderet, ac proinde æquali ventorum flatu aspirante citius ad portum rediret ac tardius à portu iret; imò nullis ventorum flabris impulsa natiui ponderis munere ad portum remearet: quæ tamen experimento repugnant.

65. Tandem: quia, cum medium maris æquor tenemus, quodcunque adspicimus, nihil est, nisi pontus & æther: cum verò prope littora accedimus, tunc primum montes, scopuli, arces, mænia, & alia eiusmodi exurgere cernuntur & quasi ab aquis emergere, idque ea proportione, vt montium culmina, & turrium apices prius appareant, mox mediæ partes, ac demum infimæ: quod si mare continentem ferme, & perpetuam cum terra superficiem non efficeret, sed potius in cumulum, tumorémque ab ea eccentricum assurgeret, postquam quis summitatem illius tumoris, altioresve eius partes teneret, omnia quæ sunt in littore non paulatim, sed simul, & vnico obtutu conspiceret: haud secus ac is, qui verticem alicuius montis ascendit, omnia, quæ in subiecta planitie sunt, simul despicit.

66. His argumentis respondent aliqui, iis manifestè quidem conuinci, aquam non constituere globum distinctum à globo terræ, sed potius vnum, eundémque: cæterum in eo globo, in quem terra, & aqua coalescunt, partes aquæ vt plurimum eminere partibus terræ: haud secus ac in globo ipsius terræ secundum se spectatæ, montes vallibus editiores sunt. Verum in primis aqua maris, quæ telluri contermina, & vicina est, altior terra non est, sed potius ea depressior: siquidem flumina prono lapsu in mare se se proripiunt: cum ergo loca magis decliuia ament, vt experientia docet; fieri nequit, quin mare quà prope terram est, & redeuntia ad se flumina sinu suo quasi amplectitur,

terra ipſa, vnde flumina labuntur, inferior ſit? Quare ſolùm penes eos tractus, qui à terra diſſiti ſunt, mare altius terra eſſe poteſt, atque adeò in cumulum, ac tumorem aſcendit, eo altiorem, quo longius à terra recedit: at hoc falſum eſſe ſuperiora argumenta manifeſtè conuincunt.

68. Alij verò reſpondent, terram, & aquam vnum, eundémque globum conſtituere: in quo tamen nec partes terræ partibus maris, aut e contra emineant, ſed potius ambæ æqualis altitudinis ſint. Verùm, cum mare quatenus iuxta terram fluit, refluitque, terra depreſſius ſit: & aliunde quatenus à terra diſtat, in altitudinem, & tumorem non eleuetur; ſane omni ex parte terra depreſſior erit: idquod ſacræ literæ luculenter inſinuant Pſ. 135. *qui firmauit terram ſuper aquas*, & Pſalm. 106. *qui deſcendunt mare in nauibus.* Itaque tellus cauernis ſuis aquas incluſit: haud ſecus ac ſi globus aliquis ligneus complura haberet foramina, quibus aquam ſuſciperet: ſicut autem in eo globo ligneo lignum quod contineret aquam, ſuperius, & eminentius illa eſſet: ita ſimiliter in præſenti. Verùm hæc eminentia, & altitudo terræ ſuper aquas exigua eſt, & nullius momenti, ſi diameter, & magnitudo totius terræ ſpectetur.

69. Contrariam ſententiam tuentur B. Thomas vbi ſuprà, Catharinus in 1. Geneſ. Burgenſis, Canus, & non pauci Thomiſtæ. Arguunt primò ex ſacris: *fundaſti* (inquit Regius Vates Pſalm. 103.) *terram ſuper ſtabilitatem ſuam, abyſſus ſicut veſtimentum eius ſuper montes ſtabunt, aquæ ab increpatione tua fugient.* & Pſalm. 68. ibi: *veni in altitudinem maris.* Secundò quia vt ait Baſilius Hom. 4. in Examer. & Plinius l. 6. c. 29. experimento deprehenſum eſt ab inſignibus Mathematicis, mare rubrum eſſe altius tribus cubitis terra Ægypti, ob quod Seſoſtris Rex Ægypti, & Darius Rex Perſarum tentarunt mare Ægyptiacum, aut certe Nilum Ægypti flumen, aut certè vtrumque coniungere mari rubro: quod certè non tentarent, niſi mare rubrum terra Ægyptiaca altius eſſet, per eamque non accliuem, ſed decliuem, pronamque curſum haberet. Tertiò, quia nautæ, vbi ex alto redeunt terras ſibi ſubiectas eſſe, & infra ſe conſiſtere tuentur. Quartò, quia terra eſt grauior aqua, & hæc terra leuior: ergo aut vtraque perpetuam violentiam patitur, aut terra infrà aquam, & hæc ſuprà terram ſedem ſuam habebit. Quintò, quia flumina omnia à mari originem ducunt; iuxta illud Eccleſiaſtes c. 1. ibi: *omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.* Cùm ergo experientia aquæductuum conſtet, aquam non plus aſcendere, quàm deſcenderit; & aquæ fluuiales à ſuperciliis, ac tantum non cacuminibus montium ſcaturiant: certè eò aſcendere non poterunt, quin à mari deriuatæ tantundem deſcenderint: deſcenſus autem earum à mari, æqualis earum præfato aſſenſui eſſe nequit abſque eo, quod mare, montium ſupercilia, atque cacumina altitudine exæquet: quo fit, vt terra nullatenus depreſſior eſſe poſſit, ſed potius mari ex parte ea excelſius.

70. Ad primum reſpondeo, Dauidem loco adducto ſermonem habuiſſe de terra, non prout modo exiſtit, ſed prout à Deo primò producta eſt, tantúmque voluiſſe, terram initio productionis ſuæ aquis vndique coopertam fuiſſe: verba autem illa: *ſtabunt aquæ*, æquipollent: *ſtabant aquæ*, futurumque ponitur pro præterito imperfecto, quo carent Hæbrei, vt cum Eugubino plures ſcite interpretantur: altitudo autem maris iuxta Danidem ſignificat eius profunditatem, non verò eminentiam ſupra terram. Ad ſecundum reſpondeo, vt experimento compertum ſit, mare rubrum eſſe altius terra, quæ inter ipſum, & mare mediterraneum intercluſa eſt: quod plures negant, non pauci in dubium reuocant; vt, inquam, huiuſmodi experientiam à Mathematicis factam hiſtoriæ credam, quantula eſt ea portio terræ ad reliquam tellurem, periegeſim mari eminentiorem. Tranſeat ergo, Iſthmum Ægypti terram mari rubro depreſſiorem eſſe: ſicut etiam Hollandia, & Zelandia mari vicino depreſſiores ſunt, multiſque repagulis egent, vt mari obſiſtant, ab eoque non inundentur: cæterùm, cum hæ, & ſimiles regiones (ſi quæ aliæ ſimiles ſunt) ad magnitudinem totius terræ, nullius, aut certè exigui momenti ſint ſane terra abſolutè altior mari dicenda eſt. Ad tertium reſpondeo: quæ atro calore prædita ſunt, poſita iuxta ea, quæ candido calore affuſa ſunt, depreſſiora, & profundiora apparent: videlicet quia calor ater minus mouet ſenſum, minuſque conſpicuus eſt: & hac ratione pictores vbi hiatum, aut profunditatem aliquam depingere volunt, atro calori candidum circumfundunt: cum ergo calor terræ ater ſit, vel certe ad atrum accedat ratione opacitatis terræ; color verò maris candidus ſit, vel certe ad candorem accedat, eo quod mare pellucidum, ac diaphanum ſit, & lucis plus hauriat, poterit quidem terra videri depreſſior mari, cum tamen ea depreſſior non ſit.

Ad quartum reſpondeo: inprimis quod terra ſit grauior aqua, & hæc illa leuior, non arguit, terram quoad conuexam, & extimam ſuperficiem debere eſſe inferiorem mari, de facto loquendo, ſed tantum quoad concauam ſuperficiem, & pleraſque partes, quæ inter vtramque ſuperficiem coërcentur, eſſe depreſſiorem mari: haud ſecus, ac reliquæ telluris partes, montes nimirum, nonnullis aëris partibus altiores ſunt, & ſuprà vbi pluitur, ac ningitur, verticem interdum erigunt, quantumuis quibuſcunque aeris partibus grauiores ſint. Deinde, tametſi tellus modo explicato altior mari ſit, tamen partes terræ altiores non aquis, ſed aliis terræ partibus innituntur: parteſque etiam aquæ, quæ terra depreſſiores ſunt, terræ non ſubſunt, nec eius molem ſubſtinent: cum ergo magis miraculoſum ſit, terram eſſe altiorem mari, quàm puteum aliquem aquis ſuis eminere? Fatendum tamen eſt, magis conforme fore appetitui naturali aquæ circa proprium bonum, ſi terram quoad omnes eius partes cooperiret, eique circum circa emineret, ſicut in primæua vtriuſque elementi generatione accidit: cæterum appetitus hic ſingularis aquæ cedit appetitui vniuerſali, quo bonum vniuerſi poſtulat, & connexam telluris ſuperficiem ad habitationem hominum, & reliquorum animantium fluctibus ſuis emergere deſiderat: ac proinde perpetuam violentiam neutiquam patitur. Ad quintum tr ſequenti capite 2. conſtabit. 71.

***

TRA

TRACTATVS II.

De quatuor Elementis in particulari.

CAPVT PRIMVM.

De Terra.

1. SSERO primò: Terra est summè sicca, & prope summum frigida: ita cum Aristotele 2. de generat. quæst. 5. cap. 3 communiter omnes Philosophi: & probatur hac ratione, quia etiam quæ cuiuis elemento qualitas in summo conueniat, perspicuum fiet: debita elementorum dispositio postulat, vt sicut supremo elemento, igni nimirum, prima, & præcipua qualitas actiua in summo conuenit, ita etiam elemento infimo, & omnium ignobilissimo, nimirum terræ; qualitas passiua posterior, & ignobilior in summo competat: atque vt, quemadmodum prima qualitas actiua elemento ignis conuenit, prima etiam passiua elemento aëris, igni dignitate proximo, conueniat: ac per consequens, vt secunda qualitas actiua, quæ tantum superest, aquæ in summo conueniat: cum ergo prima, & præcipua qualitas actiua sit calor, & secunda, ac minus præcipua frigus; prima verò, & præcipua qualitas passiua sit humiditas, secunda vero & minus nobilis siccitas: certè dispositio recta elementorum postulat, vt, quemadmodum igni calor in summo, sic etiam terræ siccitas in summo, nec non aëri humiditas in summo, & aquæ frigiditas in summo congruant. Eadem etiam dispositio principum qualitatum ad elementorum conseruationem maximoperè confert, cum iuxta illam qualitates in summo contrariæ sibi contiguæ non sint. Quæ autem Auicena de cœlo cap. 16. & Albertus Magnus pro summa terræ frigiditate opponunt, tantum efficiunt, alteram nostræ conclusionis partem, aut certè terram ab extrinseco interdum summe frigidam esse.

2. Assero secundò: terra in mundi medio immobilis hæret. Hæc assertio suadetur: primò ex sacris literis, siquidem Psalm. 103. habetur: *qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in saeculum saeculi*, & Ecclesiastes cap. 1 *terra in aeternum stat*, & Paralipomenon cap. 16. *Deus fundauit orbem immobilem*. Secundò id ipsum ratione suadetur: quia terra nec naturaliter, nec violenter mouetur: ergo nullo modo; non naturaliter, quia ille motus naturalis aut esset rectus, & sic esset à medio, cum terra in mundi medio sit: terram autem naturaliter moueri à medio, siue sursum naturaliter impossibile est: aut esset circularis, & velocissimus, sicut cum pluribus Pytagoricis nouissimè Copernicus arbitratur: & hoc etiam repugnat, primò, quia siquis sagittam in altum eiaculatetur, non deberet decidere supra eandem telluris partem, de qua sursum proiecta erat, sed supra aliam longe dissitam, atque remotam: haud secus ac cum quis è naui sagittam sursum proicit; è naui, inquam, ventis impulsa, & maria celerrime aranti, ea non suprà nauim, sed longe post illam decidit, eo quod motum nauis consequi nequeat. Secundò, quia ædificia omnia corruerent: si enim terræ motus, qui vnam, aut alteram telluris particulam solicitat, & qui non semper, sed statis temporibus grassatur, tamen vrbes integras diruit, vallibus mõtes æquat, orasque, ac littora tremere, & mugire facit; quid stabile, & inconcussum esse poterit, vbi tota terræ moles irrequieta volubilitate, ac perpetua vertigine in orbem rapiatur. Tertiò, quia videmus tellurem immobilem stare, & cœlum, ac sydera circum nos volui, vt spatio viginti quatuor horarum encyclopediam absoluant. Quod autem respondet Copernicus, sensum nostrum ludificari, & potius cœlum cum syderibus semper immobile stare, solamque terram esse quæ mouetur ea celeritate, vt spatio viginti quatuor horarum circulum suum perficiat: haud secus ac cum quis à portu soluit, nauis ei consistere, & littus moueri videtur, quo respexit ille Æneid. 3

Prouehimur portu: terraque vrbesque recedunt.

Hoc, inquam, quod respondet Copernicus, in congregatione Cardinalium merito damnatum est: vtpotè quod multis sacræ Scripturæ testimoniis repugnat: inter quæ luculentissimum est illud Ecclesiastes cap. 1. *oritur sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur: ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem.*

Quod autem terra, quæ est eius firmitas, ac stabilitas, violenter non moueatur vt ad secundum à nobis probandum deueniam, adeò perspicuum videtur, vt probatione non egeret, nisi oppositum sensisset P. Vasquez 1. 2. disp. 82. c. 2. num. 6. Primò quia centrum grauitatis terræ debet esse penetratum cum centro magnitudinis vniuersi: siue, quod in idem recidit, cum loco omnium infimo: at si aliquod pondus terræ ex vna parte, & non ex alia accedat, esto sit minima quædam stipula, aut tantillus ei impulsus imprimatur: magis quidem ex vna parte circa punctum medium suæ magnitudinis, & magnitudinis vniuersi; magis, inquam, ex vna parte, quam ex alia grauitabit: igitur punctum magnitudinis terræ, nec non totius vniuersi non erit, sicut antea punctum grauitatis terræ, neque cum eo penetrabitur: igitur tota terra trepidare, & moueri debet ad hoc, vt punctum grauitatis eius cum puncto magnitudinis terræ, & vniuersi penetretur, & coincidat; siue, quod perinde est, ad hoc vt terra in infimo loco sit: aut si ita non moueatur, certè sursum quiescet. 3.

Secundum huius sententiæ fundamentum est, quia cum lapis in terram decidit, impetum aliquem terræ imprimit: ille autem impetus, siue impulsus terræ impressus aliquando perit, nec enim semper durat: at nõ perit defectu subiecti, siquidem illud ratione suæ stabilitatis illæsum remanet: nec etiam defectu motoris, siue causæ efficientis: quia motor lapidis in centrum tuentis, terramque lapidi suo concutientis est ipse lapis, qui illæsus etiam permanet: igitur per alium impetum contrarium destrui debet: eiusmodi autem impetus, siue impulsus contrarius aliter produci à terra nequit, quam quia ratione ponderis impressi deorsum subsidit, vt centrum magnitudinis suæ, ac totius vniuersi cum centro suæ grauitatis penetret; sursum verò iterum subsultat; eo quod partes à centro vniuersi deiectæ illud recuperare nitantur: terra autem ita subsidens,

dens, atque ſubſultans trepidanti ſimilis eſt.

5. Verùm inprimis iuxta hanc ſententiam terra in perpetuo motu, ac trepidatione eſſet: cum nuſquam, aut nunquam ab impetu aliquo ei impreſſo, aut pondere ei iniecto immunis ſit: conſequens autem non ſolum experimento repugnat, verum etiam rationi naturali, iuxta quam nullum violentum naturaliter perpetuum eſſe poteſt. Rurſus: ſi palea bilanci in æquilibrio poſita iniecta illam non inclinat, nec in alteram partem flectit: qua ratione credendum eſt, telluris molem quantumuis æquilibrium amet, vllo pondere, vlloue impetu tremere, aut commoueri poſſe. Præterea vt centrum grauitatis terræ penetretur cum centro magnitudinis eius, neceſſe non eſt, vt impreſſo aliquo impulſu aut iniecto aliquo pondere terræ verſus aliquod eius latus, illico tota telluris moles, ac vaſtitas moueatur; ſed ſatis eſt, vt verſus aliud latus æquale pondus terræ iniiciatur, æqualiſue impulſus ei imprimatur; ſic enim ad æquilibrium tota reuocabitur, tametſi non moueatur: & rationi magis conſonum videtur, vt terra huiuſmodi ponderum, & impulſuum quaſi contrapoſitionem poſtulet, quam vt à violento trepidationis motu nunquam quieſcat. Poſtea: ſicut duratio affixa inſtanti *A.* eo elapſo abſque vllo contrario perire poteſt, cur ſimiliter impulſus abſque impulſu contrario perire nequeat. Cum ergo terra aliqua ex parte impellitur de nouo, non erit opus. vt ad deſtruendum eiuſmodi impulſum alius contrarius, non ſine totius terræ turbatione, producatur. Tàdem ſicut corpus aliquod recipit impulſum quin per eum moueatur, vt enim quis ingentem rupem totis viribus, loco dimouere, aut in altum leuare fruſtra conatur: cur ſimiliter corpus impulſum producere nequeat abſque eo, quod moueatur? atque adeo tametſi ad deſtruendum impetum terræ impreſſum alio impetu contrario opus ſit; ſanè eiuſmodi impetum contrarium tellus immota, atque inconcuſſa producere poterit.

CAPVT II.

De Aqua.

6. ASſero primò: Aqua eſt ſummè frigida, & prope ſummum humida: ita cum Ariſtotele pleriſque eius interpretes, & Philoſophi, ac nouiſſimè Compton. diſp. 12. de gen. ſect. 3. num. 2. & facilè ſuaderi poteſt: quia aqua nequit eſſe ſummè ſicca, vt experientia demonſtrat: deinde nequit eſſe ſummè humida, aut ſummè calida, vt conſtabit inferius; cum de aere, & igne egerimus: reliquum igitur eſt, vt ſummè frigida ſuapte genio ſit. Quod verò prope ſummum humida ſit, adeo compertum eſt ipſa experientia, vt probatione non egeat. Dices: ſi aqua frigidiſſima eſſet ſuapte natura gelu, ſiue glacies eſſet, cum nimia frigiditas corpora liquida congelet. Verum quemadmodum ignis non lucet, niſi ſubtili terreo admixtione; ex ipſe de cauſa in propria ſphæra non videtur: ita etiam aqua non gelaſcit, niſi exhalatione terrea concreta, vt docet Auerroes 4. de cœlo comment. 32. aqua autem ſuapte natura eiuſmodi concretionem non poſtulat, ſed potius pura, ac defœcata eſſe.

Aſſero ſecundò: Aquæ fontanæ, atque fluuiales à mari originem ducunt. Ita Baſilius Hieronym. Iſidor. Damaſcenus. Thomas, Idioniſius, & alij Patres. Sua letur primo ex illo loco citato Eccleſiaſtes cap. 1. *omnia flumina intrant in mare*, &c. Reſpondent aduerſarij, flumina à mari exire, non quod per occultas terræ vias, quaſi per venas quaſdam à mari diſſeminentur, ſed quod mater a fluminum, ac fontium ſint imbres, & pluuiæ, quæ, quia magna ex parte à mari oriuntur, vaporibuſque ex eo ſurrectis aluntur, ideo mediate (vt aiunt) fontes, & flumina à mari exire dicuntur. 7.

Cæterùm hanc ſolutionem elegantiſſimè refellit Seneca lib. 3 natural. quæſtion. cuius hæc ſunt verba: *Primum ego tibi vinearum diligens foſſor affirmo*, nullam pluuiam eſſe tam magnam, quæ terram vltra decem pedes in altitudinem madefaciat; omnis humor intra primam cruſtam conſumitur, nec in inferiora deſcendit: *Quomodo ergo poteſt imber ſuggerere amnibus, vires, quæ ſummam humum tingit. Pars maior eius per fluminum alueos in mare effertur. exiguum eſt, quod ſorbet terra, nec id ſeruat: aut enim arida eſt, & abſumit quidquid in ſe fuſum eſt. aut ſatiata, ſi quid ſupra deſiderium cecidit, excludit: & ideo primis imbribus non augentur amnes, quia totos in ſe ſitiens terra trahit. Quid? quod quædam flumina erumpant ſaxis, & montibus his quid conferent pluuiæ, quæ per nudas rupes deferuntur, nec habent terram, cui inſideant. Adijce, quod in ſicciſſimis locis putei in altum acti per ducenum, aut tricenum pedum ſpatia inueniunt aquarum vberes venas in ea altitudine, in quam aqua non penetret, vt ſcias illic non cæleſtem eſſe, nec collectitium humorem, ſed quod dici ſolet viuam aquam. illo quoque argumento hæc opinio refellitur, quod quidam fontes in ſummo montis cacumine redundant. apparet ergo, illos ſurſum agi, haud ibi concipi, cum omnis aqua pluuialis decurrat.* 8.

Secundò ſuadetur noſtra ſententia: quia flumina, & fontes originem non trahunt ex pluuiis, & imbribus, vt numero præcedenti oſtenſum eſt: nec etiam ex vaporibus, & aëre intra cauernas, poroſque terræ concluſis, & indidem in aqua ſolutis; vti Ariſtoteles, & cum eo eius interpretes arbitrati ſunt: igitur à pelago oriuntur. Poſterior pars antecedentis, quæ ſola probationis indiga eſt, in hunc modum probatur: quia ſi flumina, & fontes ex vaporibus & aqua intra terræ ſinus incluſis, & in aquas addenſatis originem ducerent; haud ſecus ac pluuiæ ex vaporibus oriuntur, non poſſent fontes eſſe perennes, ſicut etiam pluuiæ perennes non ſunt: & quemadmodum pluuiæ quot annis, & quot menſibus modo cadunt, modo non cadunt: & nunc has, nunc illas terræ partes irrorant: ita pariter fontes, & flumina ſtatos, certoſque curſus non obtinerent, ſed eodem anni tempore modo fluerent, modo deficerent: & nunc hos, nunc illos telluris tractus alluerent, & irrigarent. Quid? quod incredibile eſt, intra terræ poros tantum aëris, tantumque vaporum concludi, quantum ad generationem tot, tantorumque fluminum ſufficiat. Quis ſibi perſuadeat, à ſtillicidiis montium, & vaporibus in aquas guttatim reſolutis vires accipere Peluſiacum illum Nilum (vt interim alia flumina prætermittam) cuius aquarum copia ea eſt, vt ſeptem oſtiis in mare deuoluatur, eoque impetu, ac torrente, vt 9.

eius

eius sonitu non nullibi incolæ obsurdescant:deinde vt totam Ægyptum ripis superfluus inundet, atque fœcundet; vt demum infinito tractu decurrens fontem atque originem mortalibus occultet,quasi alicubi paruum videri probro sibi esset.

10. Enimuero explicandum superest, quatenus aqua suapte natura grauis à mari, quod terra inferius est, ascendere possit in altissimos montes, vbi tot fontes scaturiont, tam multa flumina erumpunt. Aliquas causas referam,alias addam; quarum, esto singulæ ad maris per terræ fistulas, & quasi venas ascensum non sufficiant:certè omnes simul sumptæ satis superque erunt.In primis ergo dici potest, terram velut spongiam attrahere, & quasi sugere ad se aquam, eamque in sublimioribus locis refundere: aqua autem sic attracte,reddita, si diutius vena fluat,riuus;si paupere,fons appellatur.Deinde dici potest,intra telluris viscera vastos esse specus ingentes recessus, abruptos hiatus, & laxa cauaque spatia, intra quæ aqua maris magna copia se se insinuat: & cum occupatam, coarctatamque se deprehendit, & per angustos fistularesque cuniculos, per quos mari extrinsecus premente, & incumbente delapsa est,tota redire,ac retrocedere nequit;exitum,qua potest via, quærit;sursumque erumpit, & modo in fontes scaturit, modo in riuos disseminatur.

11. Præterea dici potest. aquam intra telluris cauitates spiritu, & flatu intus agitante compelli, compulsam euehi,sursumque euectam eadem vi foras scaturire:equidem cum vapor, & exhalatio à sole calorem, & cum calore leuitatem mutuentur mirandum non est, quod aquam à mari per terræ rimas secū attrahant, sursumque euehant;& illicis, rupisque montium lateribus foras effundant. Rursus dici etiam potest,aquam per occultas terræ cauernas è pelago sursum ascendere ad replendum vacuum, quemadmodum è contrario aër descendit, latebrososque terræ sinus occupat, nec vacuum in rebus detur. Tandem dici potest, aquas ex imo maris per terræ venas vi solis, ac syderum sursum attrahi,videlicet communis boni causa, & vt terra aquis irrigua,& humore irrorata animalibus vsui sit, iisque alendis deseruiat.

12. Assero tertiò:causa fluxuum,& refluxuum maris sydus lunæ est: ita Basilius, Ambrosius,Thomas,Cicero,Ptolemæus,Alensis,Scotus, Conimbricenses, aliique plures, quos ipsi referunt,& sequūtur.Hæc assertio in hunc modum suadetur, quia æstus maris sequitur motum diurnum lunæ: & sicut luna spatio viginti quinque horarum circulum suum perficit, ita mare eodem spatio temporis bis fluit, refluitque:ac reciprocationem suam absoluit: & sicut luna in quartas diuiditur iuxta quatuor cœli partes, quarum puncta sunt ortus,& occasus, vertex diei, & vertex noctis:ita pariter iuxta easdem periodos fluxus, refluxusque maris dissecatur: primusque fluxus inchoat tribus fermè horis,postquam luna orta est;duratque totidem horis,postquam luna verticem diei, siue meridianum prætergressa est: rursus incipit primus refluxus maris tribus ferme horis ante occasum lunæ, & post eius ortum in altero hemisphærio totidem horis durat:deinde secundus maris fluxus incipit tribus horis,antequam luna verticem noctis seu punctum oppositum nostro meridiano attingat, & transacto eo puncto totidem horis durat: tandemque tribus horis ante ortum lunæ in nostro hemisphærio secundus refluxus incipit, totidemque horis post eius ortum durat: quis autem sibi persuadeat,hanc symmetriam,& proportionem(vt alias plures omittam) inter motum reciprocum maris, motumque diurnum lunæ intercedere posse, nisi quia alter ab altero regulatur,& causatur.

Verum inquies: si luna gubernatrix tenebra- 13.
rum, & nobilis vndæ ob id æstus maris efficere censetur, cur etiam aquas flumineas fluere, & refluere non facit. Deinde:si æstus maris lunæ adscribendus est, cur ea absente,& in aliud hemisphærium delapsa mare æstuat? cur sicut occulto sole luna non micat,sic etiam absente, occultaque luna mare non deferuet, & à reciprocatione non cessat.Rursus:si mare motum lunæ sequitur, cur non solum fluit, verum etiam refluit? certè quantum fluxu suo lunæ obsequitur,tantundem refluxu suo ei renititur. Postremo:cur fluxus non oriente luna, sed tribus horis postea incipit, aut cur refluxus non incipit, attingente luna meridianum, sed tribus etiam horis postea:sanè sicut lux sole oriente oritur, & à meridiè decrescere incipit: ita similiter mare oriente luna fluere, & meridiem transgrediente luna refluere deberet. Cæterum hæc argumenta non vrgent. Ad primum respondeo, eo dumtaxat concludi ad reciprocos æstus attendi oportere,non solum influxum, motumque lunæ, verum etiam aquarum naturas, & qualitates;quæ quam diuersis in locis diuersæ sint, quis non conspiciat?Ad secundum argumentum respondeo: qualitates impulsiuæ, quibus luna pelagus ciet, more complurium aliarum qualitatum terras penetrare possunt: vnde interposita terra,& occidente luna pelagus cieri vltro citroque potest: in sole lunam irradiante secus euenit: solaris namque lux telluris opacitatem penetrare non potest. Deinde probabile est, mare sequi motum lunæ non per qualitates sibi à luna impressas, sed per naturalem sympathiam;ad quam impertinens est;quod luna in nostro, vel in alieno hemisphærio sit.Ad tertium resqondeo:ideo mare fluit ad littus, vt motum lunæ sequatur: quia vero ad certos terminos,& non vlteriores progredi potest, renitente natiuo pondere aquæ,& eminentia terræ,ac exigentia totius vniuersi aquis emergere postulantis: ideo mare fluctus suos reprehendit, ad propriumque alueum regreditur,vt iterum fluat, lunāque sequatur. Ad postremum respondeo: ideo fluxus maris tribus horis ab ortu lunæ incipit, quia luna in ea cœli parte, qua tribus horis post ortum suum sistit, moueri cœpta est: vnde tam primus maris fluxus cœpit;idemque ordo postea continuari potuit,& debuit.

CAPVT III.

De Aere,& Igne.

ASsero primò: Aër est suapte natura summè 14.
humidus, & propè summum calidus: ita cum Aristotele maior, & melior Philosoporum pars Probatur assertio,primò:quia humidum est, quod alieno termino facilè terminatur, quodque fluidum est; ac proprio termino difficilè terminatur

terminatur: at aër omnium elementorum facillimè alieno termino terminatur, & difficillimè proprio; omniumque summè fluidum est: vnde aër quacunque penetrat, vbicunque absque difficultate continetur, omnemque locum realem absque negotio occupat, eique se se adaptat. Secundò: quia humor facilem receptionem causat: quoque aliquid humidius est, eo facilius quamuis impressionem suscipit: at aër inter reliqua elementa magis, faciliusque receptiuus est: cum actionum omnium, quæ in distans transmittitur, medium sit: quod vero aër sit prope summum calidus, satis perspicuum est ex iis, quæ supra de primarum qualitatum dispositione disseruimus. Obiicies tamen primò cum Galeno, Auicena, & aliis: aqua magis humectat, quam aër, vt experientia testatur: igitur aqua humidior est aëre: ac proinde hic summè humidus non est. Obiicies secundò: qualis qualitas aëri in summo naturaliter congruat, colligendum non est ex suprema aëris regione quæ ob viciniam ignis admodum calida non esse nequit, tametsi summam frigiditatem postulet: neque etiam ex infima regione, quæ varias mutationes extrinsecus subit, sed solùm ex media regione, quæ ab agentibus extrinsecis magis libera est: at aër in media regione summè frigidus est, cum ibi imbres, grandines, aliaque frigentia meteora formentur: igitur aër suapte natura summè frigidus est: quo fit primò, vt summè humidus non sit: aliàs idem elementum duas qualitates in summo sibi vendicaret: & fit etiam secundò, vt aër calidus prope summũ esse nequeat: aliàs, idem elementum in excellenti, siue intenso gradu qualitates oppositas sibi assereret.

15. Ad primum respondeo: quemadmodum ferrum candens licet calidius non sit stupa in ignem conuersa, merito tamen maioris densitatis magis calefacit, quam ignis in stupa conceptus: ita similiter in præsenti. Ad secundũ respondeo: media aëris regio summè frigida est, non ob aëris exigentiam, sed ob exhalationes frigidas, & siccas, vaporesque humidos, & frigidos vi solis, & astrorum illuc ascendentes: non parum etiam confert ad frigiditatem mediæ regionis antiperistasis, siue agentium circumstantium contrarietas: de qua supra lib. 6. tract. 2. cap. 8.

16. Quod ad ignem elementarem attinet, eum esse summè calidum, & siccum prope summum, experientia constat: & etiam ex iis, quæ hactenus disseruimus, perspicuum est: vbi autem sit, & quale centrum obtineat, adeò exploratum non est: ipse cum plerisque Philosophis censeo, ignem nec incertam, vagamque sedem habere, nec in abditis terræ speluncis residere, vt alij aliique arbitrati, sed potius reliquis elementis loco eminete, & infimo, lunarique cœlo circumcirca suffusum esse. Primò, quia vt experientia testatur, ignis suapte natura sursum erumpit, ac irrequieto conatu ascendit: & vt ascensus expeditior sit, in acumen se se dirigit, ac flammis suis conum efformat: igitur quia sursum est centrum ignis: quemadmodum deorsum est terræ centrum, quia illuc suis momentis fertur. Secundò, quia reliquis elementis leuior est, vt sensu notissimum est: igitur superiorem sedem sibi vendicat.

At inquies: si elementum ignis ad cœli concaua longe, lateque diffunditur, cur vicinum aërem 17.
non depopulatur, violentasque flammas ad nos vsque non eiaculatur? Rursus quo pabulo illic tamdiu ali potest? voracissimum enim elementum subtracto pabulo statim emoritur, vt experientia testatur. Deinde, qui cometas cernimus, cur, noctu saltem globum ipsius ignis, quouis cometa prope modum infinitè maiorem, totamque lunaris cœli extimam superficiem ambitione sua complectentem, neutiquam conspicimus.

Ad primum respondeo: ignis aërem, & reliqua 18.
elementa non consumit: tum quia aër humiditate sua ei resistit: tum quia ignis, quo rarior, eo minus actiuus est. at in sua sphæra rarissimus est: Tum etiam sydera frigiditate præsenti, præsertim Luna, & Saturnus eius calorem coërcent, vt sua vniuerso temperies constet. Ad secundum respondeo: ignis ob id extra centrum pabulo tantopere eget, quia contrariis vndique cingitur: cum enim inter reliqua elementa vt magis actiuus est, sic etiam minus resistat, contrariis statim succumberet, nisi pabulo aliquo aleretur: at in sua sphæra contrariis circumcirca non oppugnatur: siquidem cœlum, quo tegitur, ei non contrariatur, cum fermè aut omnino incorruptibile sit: aër autem quem infra se habet, cum prope summum calidus sit, ei parum contrariatur: summa enim humiditas aëris, tametsi siccitati ignis opposita sit, quia tamen qualitas passiua, non actiua est, ideo in ignem non tam agit, & si etiam aliquid agat, quam ei resistit, eiusque actiuitatem retundit. Ad postremum respondeo: ignis à nobis non conspicitur, tum ob distantiam, tum ob celeritatem, qua à sphæris cœlestibus in gyrum agitur: tum etiam ob raritatem: experientia enim compertum est, corpora, quo magis distant, eo minus videri: quoque velocius cientur, eo minùs etiam à nobis discerni: vt cernere est in tabula aliqua litteris insculpta, quæ immota à nobis legitur: si verò celerrimè huc illuc moueatur, legi non potest: ac tandem, quò rariora sunt corpora, eo etiam minus videri posse: vnde aërem ipsum ratione suæ raritatis in semetipso non cernimus, & loca aëre plena vacua nobis videntur.

LIBER

LIBER NONVS,

DE

Corpore naturali incorruptibili siue cœlesti.

TRACTATVS PRIMVS.

De Cœlorum essentia.

CAPVT PRIMVM.

An Cœli sint compositi?

1. CORPVS incorruptibile, atque cœleste in genere sumptum à nobis semotissimum quidem est, in paucisque periculum sui permittit: idcirco non tot de eo, quot de his inferioribus sciri possunt: experientia enim scientiæ mater est, prolemque sibi similem parturit. Cæterùm plura de eo probabiliter disseri, & nonnulla euidenter demonstrari possunt, in quibus astrologorum placitis, quoad eius fieri potest, me libenter addicam, cum cuiuis in sua arte credendum sit, vt Aristoteles & fecit, & consuluit. Assero ergo primò probabile est, corpora cœlestia materia, & forma constare, ac substantialiter simplicia non esse: ita ex antiquis Philosophis Pythagoras, Democritus, Empedocles, Plato; & ex Theologis Thomas, Bonauentura, Capreolus, Herueus, Suarez, Hurtado, aliique plerique. Suadetur primò ex illo Sapientiæ 11. *Omnipotens manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuisa.* Vbi nomine orbis terrarum materia constantis intelligi debere non solum terram, verum etiam cælum, totumque mundum corporeum docet August. lib. 1. de Genes. contra Manichæos cap. 5. ibi: *Prima ergo materia facta est confusa, & informis: vnde omnia fierent, quæ distincta, atque formata sunt: quod credo à Græcis chaos appellari: sic enim & alio loco legimus dictum in laudibus Dei: qui fecisti mundum de materia informi: quod aliqui codices habent de materia inuisa.* Suadetur secundò: quia cum homo cœlis longè perfectior à materiæ concretione defæcatus non sit, non conspicio, cur ea perfectio cœlis tribuenda sit, quæ materiam excludant, & omnis compositionis essentialis expertes sint. Huic assertioni id difficultatem facessit non modicam, an cœlorum materia sit eiusdem speciei cum materia corporum sublunarium, vel potius diuersæ. Sed enim supra lib. 2. huius operis tr. 5. cap. 2. & cap. 3. vtramque partem probabilem esse, & problematice defendi posse, multis ostendi: vt non sit opus in præsenti quidquam ibi disputatis adiicere.

2. Assero secundò: probabile est, cælos esse corpora essentialiter simplicia, & quæ materia, & forma minime componantur: ita Auerroës, Aureolus, Durandus, Gabriel, Bassolis, & alij plures. Probatur assertio, quia non repugnat corpus completum essentialiter simplex, vt lib. 3. tr. 2. per totum propugnaui: verisimile igitur est, illud de facto existere: quemadmodum enim in ordine spirituum alij incompleti vt animi rationales, alij completi, vt Angeli à Deo creati sunt: ita similiter in serie corporum alia incompleta, vt materiæ primæ: alia vero completa actu producta esse credendum: quæ quidem non alia, quàm cœlos posse esse conspicio. Assero tertiò; cœli sunt continue compositi: ita omnes Doctores: & patet manifestè: quia tametsi corpori continuo, non composito conuenire possit motus rectus, at non motus circularis: quod enim circulariter, & in orbem mouetur, est in eodem loco adæquato: tantumque loca inadęquata mutat; quatenus nimirum quæuis eius pars est in diuerso loco ab eo, quem occupabat antea: quia tamen cuilibet altera in eodem succedit loco, ob id totum ex omnibus coalescens semper est in eodem spatio loci, eundemve locum totalem, siue adæquatum possidet. Porro cœli mouentur circulariter: quomodo ergo non constent partibus continuis inter se realiter distinctis? Atque hactenus de cœlis mobilibus, & Empyreo subiectis.

Assero quartò: probabile est, cælum empyreum neque essentialiter, id est ex materia, & forma, neque integraliter, hoc est ex partibus continuis esse compositum. Hanc conclusionem statuimus supra lib. 3. tr. 1. c. 2. & tr. 2. c. 2 Suadetur autem: quia vt locis proxime indicatis ostensum est, nulla apparet repugnantia in corpore duplicis illius compositionis, nempe essentialis, & integralis experti: non est ergo, cur cœlum empyreum non sit eius conditionis, cum id eius perfectionem maximopere commendet. Rursus: ideo cœli mobiles continuè saltem, compositi sunt, quia mouentur, & circum nos irrequieto cursu properant: at cœlum empyreum immobile est, vt fatentur omnes, vtque inde constat, quod sit Beatorum sedes, & habitaculum, cui eius muneri quis non videat conuenire, vt non sit in perpetuo motu, sed potius stabile, & fixum? Denique non obstat in contrarium, quod dicitur Apocalyps. c. 21. *Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata: primum fundamentum iaspis*, &c Hæc enim, & similia, etsi compositionem continuam, & integralem sonent, haud tamen accipienda esse nisi mystice, de variis scilicet virtutibus, & donis, docent ex nostris Alcasar, & Ribera, cæterique etiam interpretes, tum nostri, tum etiã exteri. Assero denique quintò: probabile est,

est, cælum empyreum esse compositum, tum integraliter, tum etiam essentialiter. Hæc assertio cõstat ex dictis supra in simili de cœlis mobilibus.

CAPVT II.

An cœli à quatuor elementis formaliter, aut virtualiter sumptis specie differant.

4. HOc est: an cœli vel formas substantiales elementorum, vel certè eorum virtutes, nempe quatuor principes qualitates, calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem suo sibi iure vendicent. Peripathetici fermè omnes cum Aristotele partem affirmantem tuentur; vnde in prouerbium abiit: *quinta essentia Peripateticorum.* Mouentur primò: quia cœlum incorruptibile suoptè ingenio est, vt inferius ostendetur, & experientia ipsa testatissimum videtur: at si elementis formaliter sumptis constaret, quam hæc corruptibilia sunt, tam corruptioni obnoxium esset: quod si elementis virtualiter sumptis, idest, calore, & frigore, &c. constaret, cum hæ qualitates contrariæ sint: mutuumque interitum sibi moliãtur, non possent corpora cœlestia non corrumpi vel à se ipsis inuicem, vel ab igne sibi contiguo. Mouentur secundò: omne corpus elementis formaliter, aut virtualiter sumptis constans in loco alicuius elementi esse postulat, eius videlicet, quod in eo prædominatur: sic lapis, in quo terra prædominatur, telluris centrum sibi vendicat; exhalationes verò, & vapores, in quibus aër regnat, huius locum petunt: liquores autem ipari ratione aquæ sedem sibi præstituunt: at cœlum non petit locum vllius elementi, sed potius de se suprà omnia elementa eminet. Mouentur tertiò: quia cum cœlum sit commune, & vniuersale agens, quo hæc inferiora, & sublunaria reguntur, & conseruantur, æquum fuit, vt ab iis non minus dignitate naturæ, quam loco dissideret: atque adeò nec eorum formas, nec eorum virtutes, sed potius alias longe altioris ordinis sibi vendicaret.

5. Cæterum plerique Philosophi ante Aristotelem, & non pauci Astronomi, ac sacræ Scripturæ interpretes negatiuam quæstionis partem amplectuntur. Primò: quia quidquid ex aliquo elemento procreatur, id qualitates primarias eius elementi sortitur, qua ratione mixta omnia sub lunaria qualitates quatuor elementorum sibi vendicant; quia ex quatuor elementis oriunda sunt: at cœlum ex aquis à Deo procreatum esse haud leuiter probari potest eo argumento, quod supra lib. 2. tract. 5. c. 3. ex Molina expendimus. Deinde quia id plerique Patres edocent, præsertim Theodoretus quæst. 11. in Genesim ibi: ***Propterea appellatum est firmamentum, quod ex aqua, quæ prius fluxa, & liquabilis vehementissimè spissata, fortissiméque indurata, concretum fuerit.*** Et Beda in suo hexam ibi: ***in media aquarum firmatum esse constat sydereum cœlum, nec aliquid prohibet, vt de aquis factum esse credatur: qui enim cristallini lapidis, quanta firmitas, quæ sit perspicuitas, ac puritas, nouimus; quem de aquarum concretione certum est, procreatum esse: quid obstat credi, quod idem dispositor in firmamentum cœli substantiam solidarit aquarum.***

6. Mouentur secundò: quia firmamento, siue cœlo sydereo aquæ supernatant, illudque in modum globi circumfluunt; ac proinde cælum quoddam constituunt, cum nomine cœli nihil aliud intelligatur, quàm globus aliquis elementis eminentior, iisque vndique circumfusus: ergo iam cœlum aliquod ab aqua non differt. Antecedens probari potest, & solet ex illo Genes. 1. cap. ibi: ***fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.*** Deinde quia id plerique Patres edocent, ac præsertim Iustinus Martyr respondens ad 93. quæstionem Orthodoxorum, vbi huius rei hanc rationem tradit inquiens: ***terga cœli tecta aquis esse, secundum illud: qui tegis aquis superiora eius: earum vero aquarum duplicem esse vsum: alterum, ad immensum tot, tantorumque syderum ardorem, ne penitus omnia consumantur, sua refrigeratione mitigandum, atque temperandum: alterum, vt earum pondere dorsum cœli vrgeatur, ac prematur deorsum, ne crebro, ac violento ventorum impulsu concussum huc illuc agitetur.***

Mouentur tertiò: quia raritas, & densitas sunt effectus primarum qualitatum: ignis enim, quia aëre calidior, ideo eo rarior est: & aër, quia aqua humidior, ea etiam rarior est: è contrario vero terra, quia præ cœteris elementis frigiditatem cum siccitate in excellenti gradu coniunctam habet; ideo cæteris elementis densior est: aqua etiam ratione maioris frigiditatis aëre, & igne densior est. Tum sic, vbi sunt effectus proprij primarum qualitatum, ibi primas qualitates reperiri necesse est: at in cœlis sunt effectus primarum qualitatum, raritas nimirum, ac densitas: siquidẽ cœlum est diaphanum valde, vt ex superiorum lumine ad nos transmissione constat: more igitur aëris diaphani rarum existit. Deinde ad polum antarcticum conspiciuntur nocte suda quidam veluti hiatus; qui aliud non sunt, quam partes cæli rariores, quæ quia lucem adeo condensarã, ac reliquæ partes cœli magis densæ non suscipiunt, ideo vacuitates quasdam, & foramina referunt. 7.

Mouentur quartò: quia colores sunt effectus primarum qualitatum, & ex earum multiplici temperie, & commixtione multi, ac varij oriuntur: siquidem humiditas, & frigiditas candorem pariunt, vt in niue, ac lacte videre est: humiditas, & caliditas ruborem generant, vt in sanguine conspicere est: siccitas, ac frigiditas atrum, obscurumque colorem efficiunt, vt in malancholia, ac terra sibi affinibus cernere est: caliditas autem, & siccitas flauitiem inferunt, vt videre est in flauabili, melle, & auro. Tum sic: vbi sunt effectus primarum qualitatum, ibi eæ reperiri debent: at colores, quos primarum qualitatum effectus esse, nuper ostensum est, cœlo insunt; cœlum enim conspicimus, cónspici autem non posset, si suapte natura decolor esset. 8.

Hæc in vtramque partem disputari assolent, quæ certè neutram sententiam demonstrant, alterutram tamen probabilem efficiunt. Quo circa vtramque sententiam problematice defendi; & ad vtriusque argumenta responderi posse censeo, & quidem consultius mihi visum est in materia longissime à nobis posita; &, vt experientiæ, sic etiam scientiæ parum obuia nihil certi definire, quàm incerta pro certis, & obscura pro claris diuendere. Ad primum ergo prioris sententiæ argumentum cap. 5. & 6. constabit. Ad secundum respondeo: quemadmodum quoduis corpus mixtum sublunare quatuor elementis virtualiter, aut formaliter sumptis constat, quin centrum 9.

quatuor

quatuor elementorum postulet, alias quatuor centris gauderent: ita similiter corpora cœlestia quantumlibet quatuor elementis mixta, nullius tamen elementi sedem sibi vendicabunt: equidem sicut in opposita sententia temperies primarum qualitatum non eandem vbique grauitatem, aut leuitatem infert, sed in aliquibus mixtis maiorem, in aliis minorem; ita ea temperies talis esse potest, talibusque accidentibus coniuncta, vt nullam grauitatem, aut leuitatem inferat, sed potius corpus, quod temperat, extra locum grauium, & leuium, & circum illum constituat. Ad tertium respondeo in primis: cœlum non est perfectius sublunaribus substantiis, cum earum plures animatæ sint. Deinde esto iis perfectius sit, idque ad illarum regimen oporteat; certe maior illa perfectio salua manebit, quantumlibet cœlum quatuor primas qualitates elementorum, siue eorum virtutes cum iis inferiores cómunes habeat: videlicet, quia alias peculiares qualitates sortiri potest, quibus cūcta sibi subiecta longissimis interuallis superet.

10. Ad primum argumentum posterioris sententiæ respondeo, cœlos ex aquis minimè fabricatos esse, sed vel primò die simul omnes ex alia materia speciei diuersæ factos fuisse quod qua ratione euenire potuerit latè ostensum est à nobis suprà lib. 2. tr. 6. c. 3. vel certe esse corpora simplicia, & nulla materia nedum aquarum constantia, vt colligi potest ex dictis tum cap præced. tum etiam lib. 3. huius operis tr. 2. cum ageremus de non repugnantia corporis simplicis, ac seipso, & sine adiuncta forma essentialiter completi. Verumenim verò si cœli materia eiusdem speciei cum corporibus sublunaribus constant, vt probabile est; probabiliter etiam dici potest, cœlos ex aquis fabricatos esse, quin tamen aut forma aquæ, aut eius qualitates primæ in iis remanserint. Quanquam enim iis generationibus quæ serie quadam causarum secundarum eueniunt accidentia aliqua corrupti in genito maneant, vel quoad speciem, vel, quod probabilius est, quoad indiuiduum: ac proinde quæ ex elementis de facto procreantur, eorum primis qualitatibus gaudeant: cæterum in prima generatione cœlorum mobilium ex aquis à solo Deo facta, & longè diuersi ordinis à quauis alia longè aliter vsuvenisse credendum est. Ad secundum respondeo negato antecedenti; ad primam eius probationem factum est satis cit. l. 2. tr. 6. c. 3. Ad secundam probationem ex Iustino Martyre deductam dici potest, cum cœlum formaliter calidum non sit, necesse non esse, vt aquis subiaceat ad hoc, vt eius calor, ardorque temperetur. Ad tertiam rationem ex eo deductam dici etiam debet, violentos ventorum flatus nullum cœlo periculum creare posse, cum enim Philosophia magistra venti ne supremam quidem aëris regionem attingere, eiusve serenitatem miscere, aut temerare possit, vt eleganter tetigit ille.

nubes excedit olympus
pacem summa tenent.

Quî fieri poterit, vt cœlum vsque auolare, eiusque cardines concutere possint: equidem pari ratione persuaderi posset figmentum illud poëticum, quo dicitur Deus luctantes ventos, tempestatesque sonoras speluncis addidisse atris.

Ni faciat, maria, ac terras, cœlumque profundū,
Quippe ferāt rapidi secū, verrantque per auras.

11. Ad tertium respondeo: raritas, ac densitas non semper ab iisdem causis proficiscuntur, sed interdum ab his, interdum verò ab aliis, non solùm diuersis, verum etiam oppositis; cum calor lutum condenset, & induret; frigus verò aquam gelascere faciat, eique densitatem tribuat: quocirca tametsi raritas, ac densitas in sublunaribus primarum qualitatum soboles sint, non erit, cur in cœlis ab iis, & non aliis longè diuersæ rationis proficiscantur. Ad postremum similiter respondeo: colores tametsi in nobis effectus primarum qualitatum sint, in cœlo tamen ab iis qualitatibus diuersi ordinis proficisci posse. Non desunt etiam, qui nō veros colores ab irradiatione lucis distinctos, sed solū apparētes cœlo tribuant: quorū solutio probabilior est, si colores aliqui à luce corpore illusa distinguūtur; de quo inferius l. 10. tr. 4 c. 2.

CAPVT III.

An, aut quatenus Cæli inter se specie differāt?

Assero primò: Planetæ inter se specie differunt: ita D. Thomas, Albertus, Ferrariensis, Hurtadus, Conimbricenses, & cum Ptolemæo plerique Astronomi. Probatur assertio: primò, quia quæ motus contrarios, & oppositos sibi vendicant, ea specie distinguuntur: qua ratione elementa ob diuersos motus sursum, atque deorsum specie distinguuntur: at Planetæ longe diuersos motus sibi vendicant, & super diuersos polos diuersa celeritate rotantur. Deinde quæ diuersas operationes, & influxus non per accidens, aut fortuito, sed per se ineuitabiliter habent, ea specie non distingui nequeunt: aliàs cur equus, & leo specie distinguantur? at Planetæ longè diuersas operationes, atque influxus sortiuntur: siquidem luna humiditatem, Mars calorem, & siccitatem, Saturnus frigiditatem & siccitatem; & sic de reliquis astris in hæc inferiora influunt. Præterea, vt aliis argumentis supersedeam, an sol astrorum princeps, temporum arbiter, lucis dispensator, diei parens, mundi oculus, cœli cor, centrumque, telluris fœcunditas, maris gratia, animantum vigor, naturæ pulchritudo, vniuersi decor, ac diuinæ, & inaccessæ lucis perfecta imago; an, inquam, phœbeum istud iubar, orbisque pulcherrima lampas cum quantæuis ignobilitatis astro eiusdem speciei credi potest? 12.

Assero secundò: orbes etiam, siue sphæræ cœlestes inter se inuicem specie differunt. Hæc assertio suaderi potest iisdem fundamentis, quibus superior: & vlterius addi potest hæc congruentia: quia quemadmodum diuersa specie elementa diuersorum specie animalium receptacula sunt: & è contrario diuersa specie animalia diuersis specie elementis velut habitaculis gaudent, ac, vt cecinit ille Metamorphos. 1. 13.

Cesserunt nitidis habitanda piscibus vnda
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.

ita similiter credendum est, diuersos specie planetas diuersos specie orbes, quibus insideant, postulare.

Assero tertiò: Planetæ, siue stellæ errantes, necnon fixæ à suis orbibus specie differunt: ita Molina, Hurtadus, & alij communiter. Hæc assertio etiam suaderi potest iisdem fundamentis: namque Planetæ omnes, excepto sole, habent epicielos, in quibus diuerso motu à suorum orbium motu circumuehuntur: deinde omnes stellæ, tam fixæ, quàm 14.

quàm errantes maiori densitate,ac maiori claritate,& splẽdore potiuntur,quàm orbes, quibus insidẽt,idq; perpetuò,& ineuitabiliter. Præterea influxus quosdã habent, qui in orbes suos minimè conueniunt : neque enim solum Lunæ reciprocationem maris causat,sicut ipsum sydus Lunæ:nec etiam orbis,solis heliotropij, & scorpiuri flores circumagit,sed ipse est, vt compertum est:neque cœlum , in quo vrsa minor fixa , aliudve astrum eius cœli magnetem, aut ferrum magnete tactum ad se conuertit , sed eiusmodi influxus soli vrsæ minori competit. Video Alexandrum, Auerroẽm, Iandunum , & Durandum in ea sententia esse, vt existiment, nec orbes cœlestes ab omnibus, nec Planetas à Planeteis, nec hos à stellis fixis,nec fixas , aut errantes à suis orbibus specie differre. Cæterùm video etiam nullum huius paradoxi fundamentum esse, quod solutione egeat.

CAPVT IV.

An cœli solidi , vel potius liquidi , ac fluidi sint ?

15. QVanquam inspecta authoritate ecclesiasticorum Scriptorum,præsertim Chrysostomi, Iustini,& Origenis, probabilis sit sententia tenẽs cœlos liquidos,ac fluidos esse : cæterùm probabilior,& communior est sententia opposita , quam suadeo:Primò ex illo Iobi cap.37. ibi : *Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi , quasi ære fusi sunt.* Deinde quia probabile est, cœlum esse quintam quandam essentiam incorruptibilem;idque complures aduersarij fatentur : at si fluidum, ac liquidum esset,eo ipso corruptibile esset:ergo, &c. Minor suadetur , quia conseruatio rei in suo esse non tantum ab vnione essentiali materiæ , & formæ, verum etiam ab vnione continuatiua partium eius integralium dependet : vnde si partes aquæ segregarentur, omnesque vnione continuatiua absoluerentur; certè aqua ita segregata , & dissoluta illicò periret : at cœlum eo ipso , quod fluidum,ac tranabile sit more aëris , quo circumfundimur, vnio eius continuatiua quaqua versus destrui posset , sicut de facto quotidie destruitur versus eas partes,per quas sydera cursus suos cõtendunt : ergo cœlum corruptibile non esse non posset.Præterea præscindendo à corruptibilitate, & incorruptibilitate cœli,quarũ alterutra probabilis est , ita argumentor : nullum corpus per se moueri potest versus diuersas partes ; ab oriente v.g. ad occidentem;& simul semelque ab occidente in orientem:sed si vterque motus ei simul conũenit,alter ratione sui , alter ratione alterius corporis, cuius impetum suscipit, ei conueniet:quod ipsa experiẽtia euidenter demonstrat:quis enim non videat , muscam se sola motam versus vnam tantum partem moueri posse, ab alio vero corpore, cui assidet,motum , versus duas partes moueri posse;vt cum curru cui inhæret , orientem versus raptato , ipsa in occidentem pergit : at stellæ ab oriente in occidentem , ac simul ab occidente in orientem mouentur, vt Astrologi compertum habent : igitur alter eorum motuum cuilibet stellæ ratione sui, alter vero ratione orbis,cui infixa est, conueniet,ac proinde cœlum non est fluidum.

16. Deinde si cœli essent fluidi , ac agitabiles aëriæ regionis more, certè sydera cœlos cursu suo scindentia, ac mole suo verberantia sonitum procul-dubio ederent;& eiusmodi sonitus pro corporum collidentium, atque frangentium magnitudine ingens esset, talisque qui a nobis longe, lateque, audiri posset : haud aliter ac syderum lux , quantumuis à nobis dissita, quæ tamen est eius magnitudo,& claritas, se se non celat, & in oculos nostros illicò incurrit. Consequens est absurdum. Sequela vero perspicua est : si enim auicula quæuis quoties elementi volubilis spatia tranat laterum plausu, alarum concursu , atque aëris multiplici verbere sonitum aliquem,eumque interdum non exiguum, edit ; quatenus, qualisque censenest flagor ille, quo ingentis terramque superantis magnitudinis astra per serenos , liquidosque cœli tractus euoluuntur. Vlterius : si cœli essent fluidi,ac liquabiles,stellæ fixæ eundem semper situm non haberent, nec eandem inter se,aut à nobis distantiam seruarent,sed potius quæ est cœlorum,quibus innatant;volubilitas, & inconstantia huc illuc passim fluitarent, & modò ad se accederent,modo verò à se,nobisque recederent.Consequens falsum esse ab Astrologis demonstratur.

Hæc quamuis ita sint, contrariæ tamen sententiæ probabilitatem non tollunt : quippe, quibus haud difficulter responderi potest:Ad primum eorum dicendum est, locum illum Iobi cap. 37. non alium habere sensum, quam quod cœlum, quamuis fluxum, ac flabile sit , non minus tamen constans, ac perpetuum sit, quam si solidissimum esset,atque ære fusum. Cui interpretationi fauet Pater Pineda obseruans ex Caiet.nec non Tigurina , & Regia versione cœlos eo loco Iobi pro aëria regione sumi : constat enim aërem nullatenus esse durum , solidumve , sed potius fluidum. Ad secundum dicendum est,valde probabile esse, quod cœlum, de quo agimus, sit corruptibile , vt ostendetur infra. Ad tertium dicendum est ; etsi in hoc inferiori,& sublunari mundo nullum corpus contrariis motibus agatur , nisi vnus illorum motuum ei per se conueniat, & alter per accidens tantum, ac ratione alterius corporis illud secum agitantis : at oppositum euenire posse , nihilque esse repugnantiæ in eo quod duo motus contrarij per se,vt aiunt , eidem corpori conueniant : cur enim aliquod corpus versus orientem sponte sua concitum non possit,vt ab alio corpore , sic etiam à se ipso,præsertim adiuuante, & concurrente intelligentia retrotrahi,& ad orientem conuerti,atque moueri ? Tale quid ergo de facto in cœlis accidere credendum est , etsi quidem quod accidat facilius propugnari potest, quam impugnari. 17.

Ad quartum dicendum est;cœlum , etsi corpus fluidum, ac spirabile sit , cum tamen diuersæ speciei ab aëre sit,incapax soni esse posse.Qua ratione in imis aquarum sedibus,vel nullus iuxta non plures , vel certè perexiguus sonitus dari potest, tametsi elementum aquæ sit fluidum, ac molle. Ad quintum , & postremum dicendum est , quemadmodum lapis, quantumuis longo per aëra tractu feratur,aërque per quem fertur , volubilis, & inconstans sit , si tamen ab eodem loco ad centrum demittatur, etsi millies demittatur, semper tamen eadem via recta descendet:& secluso agente aliquo extrinseco, neque ad hanc, nec ad illam partem se flectet,descensumve suum obliquabit:ita similiter sydera eadem via, eademque orbita semper cursus suos perficient,quin vnquam magis, minusve ad se accedant,vel à se recedant, quantumlibet cœli, per quos euoluuntur fluidi, atque agitabiles sint. 18.

Cuius

Cuius ratio à priori est: quia vel ille motus est naturalis; & sic erit semper vniformis, cum natura æquabilitatis, ac tenoris amans sit. vel est ab extrinseco, scilicet à Deo, aut intelligentia: & sic multo minus auius esse poterit, aut erraticus, quæ videlicet est alterutrius agentis perfectio.

CAPVT V.

An Cælum suapte natura sit corruptibile?

19. PArtem affirmatiuam tuentur nec pauci, nec indocti Authores: præterquam enim quod ei subscribunt Stoici, Platonici, omnesque Philosophi Aristotele antiquiores; eam iam pridem à scholis exterminatam in lucem iterum reuocarunt plures nostri sæculi Mathematici, & reliquorum facile princeps P. Chrystophorus Clauius in sphæra eam velut magis probabilem amplectitur. In eadem etiam etiam sententia est P. Martinus Delrius insignis Scripturæ interpres in c. 1. Geneseos, vbi pro ea laudat Theodoretum, Basilium, Ambrosium, Damascenum, Iustinum, Irenæum, Chrysostomum, aliosque perplures Ecclesiæ Patres. Missis autem reliquorum testimoniis, vnius Chrysostomi verba tacere non libet: qui Hom 10. ad populum Antiochenum sic fatur: *hic quidem cælorum pulchritudinem narrans sic inquit; cæli enarrant gloriam Dei: alter vero demonstrans, quod etsi pulchrum & magnum, tamen est corruptibile sic inquit; initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.* Psalm. 101. Et rursus paulo inferius: *ipse de creaturis iterum omnibus differam demonstrans quòd non solus sol, sed & omnis mundus corruptibilis est.*

20. Primò ergo suaderi potest authoritate Patrum. Secundò, quia cæli aliquando peribunt, & corrumpentur: ergo suapte natura corruptibiles sunt. Consequentia perspicua est; cur enim Deus cælum aliquando corrumpendum suapte tamen natura incorruptibile condidisset? an non satius esset illud corruptibile condidisse. Antecedens autem suadetur, tum ex loco illo Psalmi 101. nuper citato, tum ex illo Ecclesiastici cap. 17. ibi: *quid lucidius sole? & hic deficiet*: tum ex illo Lucæ 21. *cælum, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Tum demum, vt aliis testimoniis supersedeam, ex illo Petri cap. 3. *cæli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur.* Tertiò, quia quod quatuor primis qualitatibus inuicem contrariis compactum est, eo ipso corruptibile est: qua ratione corpora omnia sublunaria corruptioni obnoxia sunt: at cælestia corpora quatuor primis qualitatibus affecta esse, iis rationibus suaderi potest, quæ supra cap. 2. allatæ sunt. Quartò, quia tametsi cæli quatuor primis qualitatibus affecti non sint, adhuc eorum corruptibilitas probari potest: siquidem omne quod quatuor primas qualitates inuicem inimicas, & contrarias sibi vendicat, eo ipso corruptibile est ob bellum illud intestinum, quo nihil periculosius, aut ad interitum, & corruptionem accommodatius esse potest: ergo pari ratione, quod motus inuicem contrarios, & inimicos sibi vendicat, non poterit corruptibile esse. At cælum diuersis, contrariisque motibus agitari Astrologis procul-dubio credendum est. Quintò, ac postremo, vt alia argumenta leuiora prætermittam. Astra cælorum suapte natura corruptibilia sunt: ergo & cæli, quibus insunt, cum hi syderibus suis perfectioris naturæ, aut maioris incorruptionis esse nequeant. Consequentia perspicua est. Antecedens suadetur, quia stellæ aliquæ de nouo apparent, ac denuo euanescunt, & corrumpuntur: inter quas celebris fuit illa, quæ in constellatione Cassiopeæ apparuit anno salutis nostræ 1572. & post biennium euanuit. Rursus vt refert D. Augustinus l. 21. de ciuitat. Dei c. 8. sydus Veneris dicitur semel mutasse figuram, cursum, atque magnitudinem, quod sub Ogyge regnante accidisse nobiles Astronomi perhibuerunt.

In contraria sententia cælis incorruptibilitatem annuente sunt cum Aristotele omnes ferme eius interpretes, & scholasticæ Theologiæ Doctores tantum non omnes, sequuti Dionysium c. 4. de diuin. nominib. Qui arguunt primo: quia vt docet Chrysostomus Hom. 10. ad populum Antiochenum non longe a fine, & experientia ipsa rerum omnium intereuntium constat, omnis corruptibilitas ex lucta, & discordia quatuor primarum qualitatum proficiscitur. At cælos quatuor illis qualitatibus distinctos esse suaderi potest iis argumentis, quæ supra cap. 2. fuse expensa sunt. Secundò, quia si lunæ orbis suapte natura corruptibilis esset, hactenus corruptus esset; siquidem elementi voracis sibi vndequaque suffusi, atque contigui vim, atque ardorem tot sæculis euadere non potuisset. Tertiò, quia ad perfectionem, ac ornatum vniuersi attinet, vt sicuti in eo sunt corpora animata, & corpora etiam inanimata; ita etiam in eo sint corpora corruptibilia, & corpora etiam corruptioni minime subiecta. Quartò, quia cum mundus hic inferior ab illo superiori, ac cælesti tantopere dependeat, & perpetuo contineatur; non poterit hic non esse magis incorruptibilis, quam ille: *propter quod enim vnumquodque tale & illud magis tale*: at hic mundus inferior, ac sublunaris quoad speciem naturaliter incorruptibilis est: ergo & ille quoad indiuiduum incorruptibilis naturaliter erit. Maior perspicua est. Minor declaratur, quia tametsi singulæ partes aquæ naturaliter corruptibiles sint, ac decursu tot sæculorum re ipsa corrumpentur, quia tamen iis aliæ similes succedunt, eaque successio naturaliter impediri nequit; ideo aër quoad speciem incorruptibilis est: idque non solum de hoc elemento, sed etiam de reliquis omnibus pari ratione dicendum est. Quintò, quia forma substantialis ex genere suo, vt aiunt, perfectior est quouis accidenti materiali: at accidens aliquod materiale naturaliter incorruptibile reperitur, videlicet quantitas materiæ coæua: ergo etiam forma substantialis materialis naturaliter incorruptibilis neganda non est. Eiusmodi autem forma quæ nisi cælestis esse potest? Sexto, quia non repugnat corpus aliquod suapte natura incorruptibile: at eo ipso quod non repugnet, tale esse cælum credibilius est: nimirum cum id eius perfectioni, & pulchritudini magis conueniat. Tandem huius sententiæ argumentum omnium optimum est experientia tot sæculorum, quibus absque vlla mutatione, aut vicissitudine substantiali suæ cælo semper forma constat. cum tamen hic inferior mundus tot, tantasque vices habeat, & nunquam in eodem statu permaneat. 21.

CAPVT VI.

Vtraque sententia velut probabilis defenditur.

22. QVàm probabilis sit vtraque sententia, argumenta superiora ostendunt: ne autem alterius probabilitas alteri obsit, vtriusque argumenta dissoluenda sunt. Ad primum argumentum prioris sententiæ ab authoritate Patrum desumptum respondeo, fortassis iis sermonem esse de incorruptibilitate, qua res ne diuinitus, vt aiunt, aut supernaturaliter à Deo destrui possit; non verò de ea incorruptibilitate, qua res naturaliter, & seruato naturæ ordine, & solito tenore destrui à Deo minimè possit: hæc autem incorruptibilitas posterior, non verò illa prior est, qua cœlum præditum esse arbitror. Hanc autem fuisse mentem Sanctorum Patrum suaderi potest ex Chrysostomo, qui postquam omnium luculentissimè corruptibilitatem cœlorum vbi suprà statuisset, statim subiungit, omnem creaturam esse corruptibilem in hæc verba: *non enim de cœlo, & terra sigillatim vobis dicemus, sed de omni pariter creatura: & hoc ipsum vobis demonstrantè Apostolum ostendemus sic manifestè dicentem, quod omnis creatura corruptioni nunc seruit.* Tum sic Chrysostomus docet, cœlum esse corruptibile, siue non esse incorruptibile ea ratione qua omnis creatura à Deo producta est corruptibilis, & non incorruptibilis: at omnis creatura à Deo producta tantum dici potest corruptibilis, & non incorruptibilis diuinitus: eo quod Angelus & animus, ac quidquid creatur, naturaliter corrumpi, aut destrui nequit: ergo solùm diuinitus corruptibile, & non incorruptibile esse cœlum censuisse credendus est Chrysostomus, sicut & reliqui Patres, qui cum eo in eadem verba loquuntur.

23. Ad secundum argumentum respondeo, quanquam complures Philosophi antiqui, præsertim disciplinæ Stoicæ, arbitrati sint cœlos reipsa corrumpendos, ac dissoluendos esse; ex quorum sententia ita loquitur Lucanus 1. Pharsaliæ ibi:

Sic, cum compage soluta
Sæcula tot mundi suprema coëgerit hora
Antiquum repetens iterum chaos: omnia mixtis
Sydera syderibus concurrent: ignea pontus
Astra petent, tellusque extendere littora nolet,
Excutietque fretum: fratri contraria Phœbe
Ibit & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata diem poscet sibi, totaque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.

Quanquam, inquam, ita senserint antiqui Philosophi; &, quod caput est, complures Theologi, ac Patres: cæterùm oppositum probabilius est. Cum enim cœlos subito illo interitu perire, atque extingui naturaliter impossibile sit, vt infra ex omnium sensu perspicuum erit, cur eiusmodi interitus superfluo, & absono miraculo admittatur? Quod autem ad loca Scripturæ in contrarium opposita spectat, ea quidem intelligenda sunt de interitu non quoad substantiam, sed quoad modum; eoque, quo cœli & elementa, quin omnino pereant, in melius commutentur. Ita non pauci Ecclesiæ Patres, quorum vnum, aut alterum producam. *Quæri*, inquit Gregorius lib. 17. moral. cap 5 *potest, cum per Salomonem dicitur, generatio præterit, & generatio aduenit, terra verò in æternum stat; cur B. Iob omnia humiliari asserat, & auferri? quod tamen facilè discutimus, si terra, & cœlum vel qualiter transeat, vel qualiter maneat, distinguamus. Vtraque namque hæc per eam, quam nunc habent imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Hinc namque per Paulum dicitur, præterit figura huius mundi: hinc per semetipsam Veritas dicit, cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt: hinc ad Iob angelica voce perhibetur, erit cœlum nouum, & terra noua; quæ quidem, non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renouantur. Cœlum igitur & terra transit & erit, quia & ab ea quam nunc habet specie, per ignem tergitur, & tamen in sua semper natura seruatur. Vnde per Psalmistam dicitur, mutabis eos, & mutabuntur: quam quidem vltimam mutationem ipsis nobis nunc vicissitudinibus nuntiant, quibus nostris vsibus indesinenter alternant: nam terra a sua specie hyemali ariditate deficit, vernali humore viridescit: cœlum quotidie à caligne noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. Hinc ergo fidelis quisque colligat, & interire hæc, & tamen per innouationem refici, qua constat nunc assiduè velut ex defectu reparari.* Id ipsum docet Hieronymus suprà cap. 51. & 65. Isaïæ, cuius verba, ne largus sim, prætermitto.

24. Ad tertium argumentum respondeo: Cœlos principum qualitatum expertes esse sat probabile est, vt etiam suprà cap. 3. ostensum manet. Ad quartum respondeo: motus contrarij, quibus cœli mouentur, haud quaquam contrarij dicuntur, eo quod inuicem se destruant, cum potius se compatiantur, sed quod terminos *à quo* & *ad quem* oppositos, ac diuersos respiciant: in tantum verò eiusmodi motus cœlos destruere possent, in quantum semetipsos ad cœlorum conseruationem necessarios possent destruere, atque demoliri: cum ergo hoc posterius naturaliter repugnet, id ipsum de eo priori censendum, atque existimandum est. Cæterum quatuor primæ qualitates re ipsa inter se contrariæ sunt, & semetipsas interimunt: & quamuis in cœlis adstruerentur in eo intentionis gradu, quo se possent compati; cæterum calor v.g. cœlorum à sole vsque adeo augeretur, vt temperiem illam, & cum frigore concordiam exueret: & frigiditas vi Saturni tantundem cresceret, vt calorem omnem septimæ sphæræ consentaneum abigeret. Hinc est, quatuor primas qualitates non posse reperiri in cœlis sine horum corruptibilitate, vt rectè assumitur in argumento. At quod propterea motus cœlorum contrarij, aut quasi contrarij non arguant, cœlos esse de se corruptibiles, iam iam ostensum manet.

25. Quintum argumentum Astrologos, ac Philosophos in cōtrarias opiniones rapuit: quidā respondent nouam stellā Cassiopeam nō fuisse verè stellam, nec in firmamento extitisse, sed fuisse ex nubibus compactam, atque more reliquorum cometarū in elementari regione sedem habuisse: si enim, inquiunt, materiei cœlestis esset, magnitudinem telluris instar aliorū syderum superaret; ac proinde tanta materia biennio deflagrasset, vt foramina ex eo incendio in cœlo relicta nulla alia materia sarciri possent: quæ enim alia esset? nec enim cœlestis, quippe quæ iam assumpta esset; nec elementaris, vtpote quæ nulla via sursum attrahi extra centrum posset: & casu quo attraheretur, adeo

adeo ingens damnum compensando non esset. Contra tamen: quia quæ aerea regione, & in quacunque eius parte quantumlibet edita visuntur, ea vbique terrarum eodem in loco non apparent, sed in diuersis tractibus diuersum sui aspectum exhibent, si cum stellis fixis comparatio fiat, vt Astrologis exploratum est: qua ratione luna ipsa ob vicinitatem a varietate aspectus omnino immunis non esse perhibetur: at nouum Cassiopeæ sydus eodem loci vbique terrarum semper apparuit: foramina autem ex eius incendio relicta (si modò incendium dici meretur, interitus stellæ, quæ iuxta aduersarios non ignis, sed igneæ, & lucentis naturæ fuit) foramina inquam illa materia ipsius stellæ ad aliam formam substantialem minus perfectam, ac lucidam commutata bene reparari potuerunt: cum enim materia prima eius stellæ immortalis sit, cur non vi illius, necnon formæ succedentis cœlum sartum, & tectum, vt aiunt, atque ab omni detrimento syncerum, integrumque cōseruari potuerit ac debuerit?

26. Alij respondent, stellam illam Cassiopeam fuisse aliquam ex stellulis, quæ extra sextæ magnitudinis sunt, atque ob sui exiguitatem conspici nequeunt; biennio autem illo interiectu quarundam exhalationum videri potuisse: quemadmodum enim sol prope horizontem maior apparet ob interpositas illic spirationes inter ipsum, nostrumque aspectum: ita similiter sydus illud nouum merito exhalationum absolute maior nobis apparere potuit. Verùm hæc solutio non satisfacit, & perinde ac superior confutari potest: siquidem cum eiusmodi exhalationes in elementari regione, non verò in ætheria plaga extiterint, non potuerunt vbique terrarum non habere magnam aspectus varietatem: vnde hic inter nostrum aspectum, & stellam Cassiopeam, alibi verò inter nostrum aspectum, & aliam stellam eiusdem constellationis apparuissent: quo fieret, vt vbique terrarum non illud nouum sydus, sed interdum aliud distinctum, diuersique situs nunquam antea conspectum, interdum verò antiquum aliquod sydus eius constellationis, solito tamen maius, eo biennio apparuisset.

27. Alij censent eiusmodi stellam nihil aliud fuisse quàm complexionem quandam plurium corporum lucidorum, quæ in cœlis existunt: & licèt seorsim ob cuiusque exiguitatem inuisibilia sint, cum tamen per motum casu concurrunt, ac prope se collocata sunt, instar syderis aspectabilis habere. Contra tamen primò: quia si talis cometa ex coniunctione corporum lucidorum, siue partium cœli magis illuminatarum ortum haberet, debuisset aliquomodo conspici medius cometa in vna parte, & medius in alia, ac deinceps ambo simul: haud secus ac è contrario, cum ob motum peculiarem solis, & lunæ, & vtriusque non coniūctionem, sed potius separationem, & interpositionem terræ, luna ecclipsatur prius vna eius pars, ac deinde alia tertia, vel quarta, ac postea media, & denique tota non sine ordine, ac successione quadam ecclipsem patitur. Contra secundò, quia moraliter impossibile est, vt, si cometa ille ex fortuito corporis splendentium concursu coaluit, semper vniformis, & similis lucis, ac continentis, ac perpetui splendoris apparuerit: cur enim toto illo biennio, quæ est nunquam intermissa varietas cœlestis motus, corpora illa fulgida aliquantulum separari, ac dimoueri aliquando non potuerint? Contra tertio, quia si ex vario cœlorum motu, ac diuersarum eius partium coniunctione ea stella coaluit, cur eiusmodi stellæ, siue cometæ magis frequentes non sunt: haud secus ac eclipsis ex cœlorum motu, & planetarum vel coniunctione, vel separatione oriundæ eo ipso frequentes valdè apparent.

Nonnulli verò malunt, sydus illud Cassiopeæ constellationis a Deo de nouo productum miraculosè quidem & supernaturali virtute, eadémque postea euanuisse; miraculi autem finem vel incertum esse, vel certè fuisse prodromum insignis illius cladis, qua Sebastianus Lusitaniæ Rex apud Africanos Mahumetanos sub id tempus cum suis fusus, atque interfectus est. Fateor, Deū nonnunquam similibus miraculis, ac non minoribus, nec minus admirandis in æthereа illa, ac suprema regione vsum fuisse: namque Isaiæ c. 38. perhibetur, solē retrorsum propterea isse, & Iosue 10. cap. immobilem constitisse, & in sacro Euangelio, Christo moriente tenebris obscuratum fuisse. Verùm, cum eiusmodi miracula, cum certo non constant, asserenda non sint, aliæ profectò mutationes naturales, nonnullæ pluuiæ v.g. & grandines, miraculosę interdum dici possent, ac deberent: aliunde verò stellam nouam miraculosam, ac supernaturalem fuisse minime constet; satius quidem esset eius ignorantiam fateri, quàm ad diuinæ virtutis miraculum confugere; quasi verò quæcunque nobis ignota sunt, eo ipso miraculosa, ac supernaturalia essent. 28.

Quapropter missis aliorum responsionibus, bifariam explicari potest nouum illud, atque insolitum sydus: namque si cœli solidi sunt, dicendum est stellam illam in firmamēto, siue in octaua cœli plaga sedem habere, non tamen more plerarúmque aliarum motu solo sui orbis ferri, sed potius habere epicyclum, quo peculiari quodam motu vehitur: cum autem eiusmodi epicyclus minimè pellucidus, ac diaphanus sit, non semper nobis apparere stellam illam eo conclusam, sed duntaxat eo biennio, in quo superficies epicycli eam continens nobis ferme semper auersa pro ratione motus epicycli ad nos eo temporis spatio conuersa est, fortè iterum cōuertenda decursu plurium sæculorum. Quod si cœli non solidi, sed fluidi, ac liquidi sint, dicendum est cœlos, quantumuis suapte natura incorruptibiles, condensari tamen, aut rarefieri de nouo posse: tametsi id rarius, ac difficilius quàm in hoc mundo elementari contingat. Nec enim raritas, & densitas cœlorum eorum incorruptioni obstat, cum ex alijs causis præter primas qualitates sibi contrarias, & cum subiecti sui corruptione coniunctas proficiscantur, vt suprà c. 2. ostensum manet. Nec etiam quod de nouo accidant, aut crescant, vel decrescant etiam incorruptioni cœlorum obstat: siquidem tota ea mutatio, ac nouitas, qua cœli magis vel minus denuo raresсunt, aut densantur quoad aliquas eorum partes, accidentalis, & non substantialis est: vnde cœlorum incorruptibilitati non magis obstat, quàm animæ immortalitate lædit quod per intellectionem, ac volitionem accidentaliter toties mutetur. Sydus igitur illud, quod in constellatione Cassiopeæ apparuit, & cum reliquis in ea sitis figuram illam exhibuit, quæ à Geometris trapezium appellatur, nihil aliud fuit, quàm pars aliqua cœli ibi solito plus condensata, & magis compacta, prout ad lucem eximiam reddendam oportet. 29.

Altero etiam ex his duobus modis varietas illa in stella Veneris quondam conspecta, & quodcumque id genus phænomenon explicari potest.

30. Iam ad posterioris sententiæ argumenta progredior; quorum primum hac resoluendum est. In primis quemadmodum non ex iisdem qualitatibus secundis, aut morbis mors & corruptio prouenit; ita non conspicio, cur ex iisdem causis quasi primariis, & radicalibus corruptio, & interitus proficiscatur: vnde tametsi in hoc elementari mundo ex lucta quatuor primarum qualitatum, caloris nempe, frigoris, humiditatis, ac siccitatis rerum omnium corruptibilitas proficiscatur: tamen in cœlesti illo mundo ex aliis primis qualitatibus longe diuersi ordinis corruptibilitas nasci poterit: & quemadmodum qualitates illæ, & hæ, quas experimur, diuersæ sunt; ita, & corruptio, quam inferrent: altera enim tardior, ac difficilior, altera vero frequentior ac facilior: perperam ergo ex eo, quod cœli quatuor primis qualitatibus careant, incorruptibiles adstruuntur. Deinde quam probabile sit cœlos quatuor primariis qualitatibus affectos esse, constat ex iis, quæ suprà disseruimus. Ad secundum argumentum respondeo, quemadmodum elementum ignis aërem sibi vicinum, ac proximum quantumlibet corruptibilem penitus atque omnino non abolet, aut consumit: ita orbem lunæ, quamuis corruptibilem, non erit, cur prorsus depopuletur. Ratio vero à priori huius esse potest: prior, quia quantum lunæ in vno conflictu deperit tantumdem ei in alio accrescit; alternante victoria, sicuti in elementis euenit: posterior verò, quia etsi orbis lunæ corruptibilis sit, non tamen ab igne, cum quo in iisdem qualitatibus non congruit, quarumque ab eo suscipiendarum incapax est, vt pauso suprà visum est, sed ab orbe Mercurij, qui mitius quam ignis præliatur, ac tamen voracitate, & acrimonia non pollet.

31. Ad tertium argumentum respondeo: esse in mundo corpora aliqua animata, alia verò inanimata; nihil aliud est, quàm formas aliquas esse animales ac vitales, alias verò minimè tales: materia enim vtrorumque corporum eadem absque vllo discrimine est: ac hac ratione quamuis cœli incorruptibiles sint, erunt in mundo corpora corruptibilia, & corpora etiam incorruptibilia: hoc est, quorum formæ sunt corruptibiles, nec non etiam quorum formæ incorruptibiles sunt, vt in Metaphysica cõstabit, cum de immortalitate animæ sermo erit. Quod si alium sensum aduersarij flagitent, negandum est, duplicem illam corporum differentiam ad perfectionem vniuerso necessariam requiri, licèt ad maiorem eius perfectionem conducere: haud secus ac perfectionem ac pulchritudinem vniuersi promoueret, quod luna ab initio fulgeret vt sol, & sol septuplum lumen acciperet: vt aliquando futurum Isaias prædixit, nunquam tamen hactenus euenisse experientia demonstrat: & haud secus ac si Deus ab initio animalia corruptibilia, nec non incorruptibilia etiam condidisset, quæ tamen condere noluit pro eo ac potuit. Ad quartum argumentum respondeo, vt cœlum incorruptibilius sit quàm hæc inferiora, quæ ab incorruptione influxu suo præseruat, necessarium non est, vt quoad indiuiduum omninò incorruptibile sit, sed satis est, vt quoad modum difficilius corrumpi, ac dilabi possit, quàm hæc inferiora, quibus incorruptionis causa est. Rursus proloquium illud, *propter quod vnumquodque tale est, & illud magis tale*, haud semper verum habet, vt missis aliis exemplis vel in ipsis cœlis conspicuè cernere est: qui quidem per inimicas ac noxias qualitates, quas interdum influunt in hæc inferiora, iis corruptionis causæ sunt, cum tamen ipsi interim ab omni corruptione immunes sint, nec magis corruptibiles censeri queant. Rursus cœli sunt suis proprietatibus incorruptionis causæ: ideoque proprietates cœlorum quarto modo perpetuæ sunt, quia essentia, à qua dependet, immortalis ac interitui minimè obnoxia est: & tamen cœli non sunt magis incorruptibiles, quàm eorum proprietates; cum iuxta aduersarios vtrorumque incorruptibilitas naturalis sit.

32. Ad quintum argumentum respondeo: forma etiam corporea sublunaris ex genere suo est longe perfectior materia sublunari, vt indubitatum est: quis enim materiam sublunarium prope nihil ab Augustino appellatam cum forma equina aut leonina conferre audeat? At hoc non obstante materia sublunaris est naturaliter incorruptibilis, nec nisi diuinitus destrui potest; cum tamen omnis forma corporea sublunaris procul dubio naturaliter corruptibilis sit: ergo similiter in præsentiarum, esto forma substantialis corporea sit ex genere suo præstantior accidenti materiali, hoc tamen poterit esse interdum incorruptibile, quin illi eandem incorruptionis, atque immortalitatis prærogatiuam concedi oporteat. Rursus falsum est, accidens aliquod materiale naturaliter incorruptibile in rebus reperiri: quantitatem enim materiæ coëuam, ab eaque distinctam, commentitiã esse in Metaphysica constabit: nec verò aliud accidens à quantitate distinctũ ei coëuum fingi potest, cum vbicationes, durationes, & cum formis substantialibus qualitates ab iis prognatas passim commutet. Ad sextum argumentum respondeo, multa quidem non repugnare, quæ etsi cœli ornatum, & perfectionem magnoperè promouerent, de facto tamen ei nnn competunt, vt nuper in solutione tertij argumenti ostensum est: vnde cœlorum incorruptibilitas, quamuis non repugnet, actu tamen non datur. Ad postremum argumentum respondeo: in cœlesti illo, ac supernaturali mundo, multas quidem transmutationes substantiales accidunt; cæterùm eæ ob nimiam distantiam sub experientiam venire nequeunt: sic si quis super æthera magnũ sydereasque plagas à Deo supernaturaliter euectus inde *despiceret mare velivolum, terrasque iacentes, littoraque, & latos populos*, certè omnia hæc inferiora ob nimiam distantiam punctus ei apparerent: ac proinde in hoc elementari mundo nullas vices, nullas mutationes, aut vicissitudines discernere, aut experiri posset, cum tamen innumeris scaturiret.

TRACTA

TRACTATVS II.

De Cælorum proprietatibus.

CAPVT PRIMVM.

Cælorum numerus, & ordo.

1. PRÆTER cœlum empyreum, quod, vno excepto Caietano, ab omnibus Theologis admittitur, & in sacris literis modò cœlum cœli, modò ciuitas in quadro posita, aliisque nominibus appellatur, decem cœlos mobiles esse communior Astrologorum, ac Philosophorum sententia tenet, quam etiam ipse amplector: quia quot sunt motus diuersi in corporibus cœlestibus, totidem cœli admittendi sunt, cùm non nisi vnus motus vni cœlo per se conuenire possit: at decem diuersos motus longo vsu, & diuturna experientia solertissimi Astronomi obseruauerunt: primum, qui diurnus, siue raptus appellatur, & quo primum mobile spatio viginti quatuor horarum ab oriente ad occidentem, & iterum per occidentem ad orientem mouetur, eodemque fermè spatio sphæras omnes inferiores secum rapit: secundum, quo cœlum glaciale, siue crystallinum ab occidente in orientem contra impetum primi mobilis mouetur spatio 49000. annorum, secumque etiam cœlos omnes inferiores rapit; & hic annorum numerus à nonnullis annus Platonicus appellatur: tertium, quo octaua sphæra à septentrione ad austrum, & è contrario titubat; & hic etiam motus sphæris inferioribus communicatur, & spatio 7000. annorum absolui creditur: quartum, quo Saturnus triginta annis ab occidente in orientem proprio motu, ac super proprios polos fertur: quintum, quo Iupiter duodecim fermè annis ab occidente in orientem proprio etiam motu pergit: sextum, quo Mars duobus fermè annis ab occidente in orientem graditur: septimum, quo Sol diebus 365. horis 5. minutis 49 sec. 16. circulum etiam suum ab occidente ad orientem peragit: octauum, & nonum, quo Venus, & Mercurius eodem fermè temporis spatio circulos suos absoluunt: postremum, ac decimum, quo Luna viginti septem diebus ab occidente in orientem, & per orientem iterum ad occidentem itque, reditque vias.

2. Obiicies tamen primò, illos motus, vel certè horum plerosque explicari posse, tametsi tot sphæræ non admittantur; videlicet si cœlum plures habeat canales, per quos quasi per fornices quosdam, ac victrices arcus planetæ triumphantium instar propriis motibus rotentur: si corpus humanum suas habet cauitates, scilicet venas, & arterias, quibus mirificè variegatur: sic tellus occultas, apertasque vias habet, per quas flumina currunt, atque recurrunt. Verùm caua illa spatia, per quæ sydera sine vllo errore continuo errant, an vacua omni corpore sunt, vel potius corpore aliquo fluido, spirabili, atque ad cedendum facili replentur? Alterutrum enim dici debet, & neutrum sustineri potest: non secundum, vt aduersarij fatentur, & meritò; aliàs totum cœlum liquidum, ac separabile esse posset: non primum, quia aliàs daretur vacuum in rerum natura, quod & Aristoteli, ac reliquis Philosophis repugnat. Dices, nullum in rebus vacuum sequi; quia vacuum est locus aptus repleti corpore, eo tamen non repletus: eiusmodi autem canales, quamuis corpore non repleantur, nisi cum per transennam aliqua sui parte Planetam suscipiunt, cæterùm corpore repleri apti non sunt. Contra tamen, quia in primis cur caua illa, & laxa spatia corporis incapacia sint? cur sicut successiuè corpus suscipiunt, eoque replentur; simul etiam, & versus omnes partes eo occupari nequeant? haud aliter ac cauitates omnes sublunares repleri aptæ sunt. Deinde ne de nomine quæstio sit, certe quæ rationes vacuum in hoc mundo sublunari impugnant, eædem suadent cauitates illas in mundo illo cœlesti minimè adstruendas esse, quidquid sit, an vacui nomen mereantur: nam, vt aliis rationibus supersedeam, qui fieri poterit, vt per eas cauitates nullo corpore repletas influxus cœlorum in hæc inferiora traiiciatur?

Etenim canales eiusmodi haud quaquam concipi debent, tanquam lineolæ quædam subtiles, quæ longo volumine, atque tenui admodum ambitione cœlum omne diuidant, atque circumforent: quin potius cœlum excauatum esse potest, non solum versus omnem suam longitudinem ab oriente in occidentem, & ab oriente iterum per antipodas in orientem, sed etiam versus immensam illam latitudinem, qua cœlum ab vno solstitio ad aliud extenditur, cum sol ab vno ad aliud, & è contrario meet, atque remeet, quo ita diuersas anni partes diuersis orbis gentibus dispenset. Quo constituto, sic argumentor: vt cœlum, & sydera in hæc inferiora influant, debent operari in medio per spatium illud cœli, quod ab vno solsticio ad aliud longe lateque diffunditur nullum enim agens in distans operari potest, quin prius in medio operetur: at, cum eiusmodi spatium inter medium nullo corpore repleatur, in quo aliquid agi, fierique possit; certe cœlum, ac sydera in eo minimè operari possunt: igitur in hæc inferiora sub eo spatio longè, ac late collocata influere non poterunt. Illo quoque argumento hæc sententia refelli potest, quod iuxta Astrologos luna v.g. in eodem puncto Zodiaci ex stens modò propior sit terris, modò remotior: at si per canalem rotaretur in eodem Zodiaci puncto eodem semper interuallo à terris distaret. 3.

Porrò autem ex cœlis planetarius nullum est, quod vt minimum non complectatur tres orbes partiales non continuos, sed contiguos: quorum medius simpliciter, & quoad vtramque superficiem mundo excentricus est: duo verò extremi excentrici secundum quid; eò quod superior quoad superficiem conuexam, habeat idem centrum cum centro vniuersi quoad inferiorem tamen, & concauam, centrum longè diuersum, cum tamen inferior orbis opposito modo se habeat. Hæc doctrina à Ptolomæo, & reliquis Astrologis hoc argumento suadetur: quod eadem magnitudo procul visa, modò maior, modò minor appareat, ex eo oritur, quod aspectui modò propior, modò remotior sit, vt perspectiui tradunt: at sol v.g. (eadem est ratio de aliis Planetis) modò maior, modò minor nobis apparet; idque esto vtrobique eadem temporis serenitas sit, ac nullæ nu- 4.

bes, nulli vapores cœlum asperent: sol enim existens in signis australibus maior videtur, in borealibus verò minor, eiusque diameter visualis in capricorno maxima, in cancro vero minima est: igitur sol terris modo propinquior, modo remotior est: at si in orbe omnino concentrico telluri veheretur, in eadem distantia semper appareret, vt perspicuum est: igitur in orbe omnino excentrico vehitur, cuius orbis motus cum diuersus sit à motu duorum orbium, quos interiacet; & qui inæqualis crassitiei sunt; certè sol cum interiacet, partem magis crassam orbis inferioris, minusque crassam superioris; siue, quod perinde est, cum est in puncto, quod aux appellatur, necesse est, vt tunc maximè à terris distet, cum vero interiacet partem magis crassam orbis superioris, & minus crassam inferioris, siue, quod recidit in idem, cum est in puncto quod oppositum augis appellatur, necesse erit, vt tunc à terris in minima distantia sit; quoque magis, aut minus ab iis punctis recedit, vel ad ea accedit, eo magis, vel minus à tellure distabit, ad eamuè appropinquabit.

5. Rursus iuxta plerosque Astronomos, cœlū cuiusque Planetæ, sole excepto, præter tres orbes præfatos habet epiciclum, id est, orbem exiguum, intra crassitiem orbis excentrici, immersum, & qui centrum mundi nullatenus ambiat, sed omnino extra illud sit: siquidem Planetæ omnes præter solem in auge existentes, modo tamen altiores, modò depressiores feruntur: & quod hinc sequitur, modo maiores, modo minores apparent, maioremque, & minorem Zodiaci partem diametris suis abscindunt: at idipsum etiam vsu venit, cum Planetæ in opposito augis feruntur: at hæc inæqualitas ab orbibus excentricis proficisci nequit, vt manifestum est: ergo solum ab epiciclis; prout enim Planeta in puncto subli-miori, aut humiliori epicicli mouetur, à terra magis vel minus eleuabitur: nec vero hinc sequitur, quod non nemo sequi contendat, per solos epiciclos maiorem, ac minorem distantiam Planetarum à tellure quotiescunque accidit, explicari posse: siquidem luna v.g existente in eodem epicicli puncto deprehensum est ab Astrologis eam modo magis, modo minus à terra distare: vt ergo hæc inæqualitas explicetur, præter epiciclos orbes excentrici admittendi sunt; ex quibus etiam oritur, vt hoc etiam obiter insinuem, quod motus superiorum Planetarum inferioribus non communicentur: quia vt orbis superior secum rapiat inferiorem, debent ambo esse concentrici: vt instrumento materiali ad id fabricato ostendi solet.

6. Hactenus de numero orbuim cœlestium, quod autem attinet ad numerum stellarum, eæ absolute (vt aiunt) sumptæ tot sunt, vt à nobis communiter numerari nequeant: vnde sicut arenæ maris numero propemodum infinitæ sunt: primò, quia id multis in locis Scriptura testatur, præsertim Ieremiæ cap. 33. *sicut enumerari non possunt stellæ cœli, & metiri arena maris, sic multiplicabo semen Dauid serui mei.* Secundò quia id experientia ipsa testatur: siquidem hyemali tempore, præsertim versus polum arcticum infinitæ, ac innumerabiles stellæ in cœlo visuntur: quod autem Astrologi respondent, non stellas, sed apparentias stellarum conspici, visumque ludificari, vbi infinitos lucis radios, ac scintillationes sydera esse putat; hoc, inquam, futile est: nam eadem ratione dici poterit, stellas, quæ ab Astrologis eiusmodi censentur, non stellas, sed lucis scintillas ac radios esse. Tertio id ipsum suadetur: quia galactia, siue via lactea, quid aliud esse potest, quam quædam octauæ sphæræ ambitio infinitis stellis minutissimis longe, lateque conspersa. Quod autem ait Aristoteles, viam lacteam in aëria, & elementari plaga non vero in æthetea regione sitam esse, ac nihil aliud esse, quam exalationes quasdam inflammatas, atque in longum, latumque profusas, facile refelli potest: quia inprimis incredibile est, tantam halituum vim sursum attrahi, quanta sufficit ad conseruandum tot sæculis maximum illum circulum, qui latitudine amplissimus est, vt oculis cernitur; longitudine vero sua totum cœlum in duo hemisphæria per sagittarium, & geminos diuidit. Deinde, si via lactea esset in aërea, & elementari plaga, non cerneretur vbique gentium in eodem situ comparatione facta ad stellas fixas, sed ab aliquibus prope has, ab aliis verò prope illas cerneretur: qua ratione cometæ ob vicinitatem iuxta easdem stellas fixas vbique gentium non conspiciuntur: at contrarium ab Astrologis longo vsu, & experientia, deprehensum est.

Enimuero tametsi infinitæ propemodum stellæ in firmamento appareant, cæterum plures earum adeo exiguæ sunt, vt solo hyemali tempore appareant, quando aër magis purgatus, & propter inopiam caloris pauciores halitus sursum euehuntur: aliæ vero propter crebram, ac vehementem scintillationem: inconstantem, ac vagam lucem certam sedem habere non videntur; vnde neutræ in sphæra materiali describi, aut in numerum reuocari possunt: idque ex parte expressit Aristoteles lib. 1. Meteoror. cap. 8. ibi: *quæ Sporades, hoc est, sparsa nuncupantur, non adeo licet in sphæra describere, quod nulla earum vsquequaque euidentem situm obtineat, sed spectantibus cœlum manifesta sunt* Hactenus ille: quocirca credibile est, stellas alterius ordinis, id est, nec minimas, nec luciungas tantum esse mille viginti duas, vt peritissimi Astronomi longo vsu, & experientia deprehenderunt. 7.

Quod autem attinet ad ordinem sphærarum cœlestium talis communiter censetur esse, qualem initio capitis insinuauimus: & confirmari potest. Primò, quia quo magis cœlum aliquod à natura, & conditione primi nobilis abest, magisque velociter contra eius motum, & impetum ab occidente in orientem agitatur, eo magis à primò mobili distare debet: sic elementa directe opposita, & contraria loco distare, ac sibi immediata non esse supra asseruimus, cum de corpore corruptibili ageremus: atqui luna citissime ab occidente in orientem contra impetum primi mobilis mouetur: Deinde Mercurius mox Venus, postea Sol, tum Mars, deinceps Iupiter, & sic de reliquis. Secundò id ipsum confirmari potest, quia astrum illud, quod aliud ecclipsat, alio inferius, ac telluri vicinius est: at ab Astrologis deprehensum est, lunam reliqua sydera ecclipsare, ac Mercurium obscurare Venerem, & sic de reliquis, præter Solem, qui à Mercurio, & Venere non ecclipsatur, non quod iis superior non sit; sed quod iuxta Albaregnium, Clauium, & alios circulus visualis Mercurij adhuc longe minor sit circulo visuali Veneris. 8.

Ad hunc Planetarum ordinem respexerunt antiqui 9.

antiqui dierum septimanæ institutores: cum enim sensissent, singulis diei horis singulos suo ordine Planetas præsidere, v. g. primæ horæ primi diei sabbathi videlicet, Saturnum, secundæ Iouem, tertiæ Martem, quartæ Solem, quintæ Venerem, sextæ Mercurium, septimæ Lunam, rursus octauæ Saturnum, nonæ Iouem, decimæ Martem, vndecimæ Solem 12. Venerē, 13. Mercurium 14. Lunam, 15. Saturnum, 16. Iouem, 17. Martem, 18. Solem, 19. Venerem, 20. Mercurium, 21. Lunam, 22. Saturnum, 23. Iouem, 24. Martem, ac rursus 25 siue primæ horæ, secundæ diei Solem: & sic vlterius: cum, inquam, ordine hoc singulis horis diei singulos Planetas præesse arbitrati essent, mirandum non fuit, quod dies hebdomadæ non denominarent penes eorum ordinem immediatum, sed penes ordinem mediatum, & retrogrądum, duobus intermissis: quò spectat vulgare distichon

Cynthia, Mercurius, Venus, & Sol, Mars, Ioue, Satur:
Ordine retrogrado sibi quinis vendicat horam.

CAPVT II.

Cælorum figura, & magnitudo.

10. Plerique Philosophi cum Aristotele 2. de cœlo cap. 6. & Astronomi fermè omnes eum Ptolomæo tuentur, cœlum esse globosæ, ac sphæricæ figuræ: & quidem merito, quia cœlum inter corpora simplicia perfectissimum est: quemadmodum ergo reliqua corpora simplicia figura sphærica prædita sunt, ita similiter cœlum ea præditum esse debet; eo vel maximè, quia hæc figura perfectissima sit: tum quia principio, & fine more creatoris caret: tum, quia simplicissima est, & vnica superficie continetur: tum demum, quia inter omnes figuras isoperimetras capacissima est. Secundò id ipsum suadetur ex motu cœlesti: nam cum motus cœlestium corporum sit mensura aliorum motuum, & per tempus illud in cœlestium sphærarum vertigine constitutum durationes rerum sublunarium regulentur, & mensurentur; sanè motus cœlestium corporum velocissimus, seu minimæ durationis esse debet, quoad eius fieri poterit: quod enim in vnoquoque genere minimum est, id reliquorum mensura est: quia ratione numeri per vnitatem, & pondera per vnciam mensurantur: vnde corpora cœlestia ea figura prædita esse debent, quæ ad motum velociorem magis apta est: at figura sphærica ad motum velocissimum aptissima est; siquidem motus qui fit per lineam sphæricam, & circularem cæteris paribus est minimus, siue velocissimus inter omnes motus, quibus aliqua res ab eodem puncto ad illud idem punctum redit, eo quod linea circularis sit minima earum, quæ ab vno termino exeunt, & ad eundem reuertuntur. Præterea, cum cœli inferiores moueantur motu opposito motui primi mobilis super diuersos polos; sanè nisi sphærici ac rotundi sint, talesque in quibus nihil eminens, nihil lacunosum, nihil angulis, aut anfractibus incisum sit, certè eorum scissio, vel penetratio per motum necessario fiet. Adde, stellas omnes fixas eandem distantiam respectu nostri semper sortiri, vt Astrologi compertum habent: at si cœlum figuræ sphæricæ non esset, sed in planitiem extensum, alteriusve cuiuscunque figuræ stellæ omnes in eo fixæ eodem modo à nobis non distarent, sed quæ in oriente essent, magis à nobis distarent, quàm quæ supra verticem eminerent.

Quod ad magnitudinem cœlorum attinet, ambitus concauæ lunæ continet milliaria 758050. cum autem cœli superiores proportione seruata semper maiores sint, quiuis facile conijcere poterit, quanta sit Saturni, quanta firmamenti, quanta demum cœli glacialis, ac primi mobilis ambitio, & vastitas. Non prætermittam autem duo, quæ circa magnitudinem firmamenti subtiliter demonstrat P. Clauius sæculi sui Euclides cap. 1. sphæræ. Primum est, tantum esse spatium illud loci, quod vna hora quoduis æquatoris punctum in conuexo firmamenti conficit, quantum vix annis 1094. conficeret quis, tametsi quotidie 40. milliaria sine vlla mora, aut intermissione transigeret: vnde necesse fore, vt sagitta aliqua, aut auis in spatio temporis vnius Salutationis Angelicæ sæpius, quàm septies totam tellurem circumeat, si motum horarium illius puncti consequatur, ac pari cum eo celeritate moueatur: cum ergo spatium illud loci 24. aut 23. vicibus minus sit, quàm totius firmamenti ambitus, quantus hic sit, quis non stupeat? Secundum, quod demonstrat, est stellam polarem, quæ est in extremo caudæ vrsæ minoris, siue cynosuræ, quæque à polo arctico tantum distat tribus gradibus, & dimidio vnius gradus, describere circulum, intra quem collocatus totus orbis, cui sol infixus est, eum adhuc non tangeret: cum autem eiusmodi circulus comparatione aliorum, quos firmamentum motu suo describit, minimus, sit vt colligere est ex eius indistantia à polo, & ex eo, quod stella polaris vix locum mutare videatur, cuius vel hinc perspicuum erit, quàm vasta, ingensque sit firmamenti magnitudo. 11.

Quod spectat ad stellarum magnitudinem inter omnes tam errantes, quæ septem sunt, quàm fixas, quæ in sex classes, siue magnitudines inæquales ab Astrologis dissecantur, nulla prorsus est, quæ non sit octodecies maior, quàm tota telluris moles, pluresque earum eam longè magis excedunt: & Sol omnium maximus continet magnitudinem terræ 166. vicibus, & nonnihil amplius. Ab ea tamen regula excipias Venerem, Mercurium, & Lunam: siquidem terra continet in se Lunæ magnitudinem 39 vicibus, & non nihil amplius; & magnitudinem Veneris 37. vicibus, & non nihil amplius, ac magnitudinem Mercurij astrorum minimi 21952. vicibus. Atque hinc est, vt interpositione horum trium astrorum inter solem, & nostrum aspectum ecclipsis solaris nequaquam sit vniuersalis, & comparatione omnium gentium; sicuti est vniuersale deliquium lunæ. 12.

Quoniam vero nonnulli sensuum iudicio ducti ea, quæ de magnitudine sydèrum, ac cœlorum ex Astrologis adduximus, falsa, & commentitia esse arbitrantur; ideo breuiter, ac dilucidè demonstremus, terram quantauis mole prædita, ac solari corpore toties maior videatur, eò tamen multo minorem esse; & Lunam etiam, quæ eiusdem cum sole magnitudinis nobis videtur, esse tamen multo minorem: hinc enim fiet vt in reliquis etiam, quæ de magnitudine sydèrum, ac cœlorum 13.

cœlorum, nec non de eorum distantia, situ, positu, motu, & aliis proprietatibus Astronomi tradunt, hoc potius, quam se, sensusque suos toties ludificatos sequi non grauentur. Prius ergo eorum, quæ proposita sunt, in hunc modum demonstrari solet: si sol foret æqualis terræ, huius vmbra proiiceretur æqualibiliter in infinitum per modum cylindri, nec quo longius procederet, tenuaretur, aut augeretur: quod si sol minor esset, quam terra; huius vmbra, quo longius à terra procederet, eo magis in infinitum augeretur, latiorque euaderet: quorū hoc manifeste demonstratur à Vitellione lib. 2. perspectiuæ proposit. 28. illud vero prop. 26. & experientia duorum corporum, quorum alterutrum sit opacum, alterum luminosum, in certa distantia iuxta se positorum, vtraque assumpti pars euidenter constabit. Consequens autem est aperte falsum: quia aliàs noctе serena aliquæ stellæ fixæ occultarentur; eæ videlicet, quæ essent in vmbra terræ: eadem ratione Mars, Iupiter, & Saturnus, Soli è diametro obiecti ecclypsim paterentur: quod tamen nunquam visum est: vnde sol erit multo maior, quā terra: indeque fiet, vt vmbra terræ pyramidalis, siue conica sit; desinatque in punctum indiuisibile, quod stellas fixas, dictosque Planetas minime pertingat. Posterius autem eorum, quæ proposita sunt, in hunc modum clarissime probatur: cum enim vmbra terræ conica sit, semperque angustior euadat, eius diameter diametro terræ minor erit: quare cum tota luna intra eam vmbram toties abscondatur, quoties ecclypsim patitur; idque longo temporis interuallo, & in magna à terra distantia, vbi vmbra minima est, fieri nequit, quin luna multo minor, quam terra; ac proinde multo adhuc minor quam sol existat.

CAPVT III.

Cœlorum motus quam habeat causam efficientem.

14. QVot, & quibus motibus Cœli moueantur supra cap. 1. ostendimus, cum esset nobis sermo de numero, & ordine Cœlorum: quare id in præsenti discutiendum superest, à qua causa Cœli effectiuè moueantur. Ioannes Maior, Saxonia, & alij, quos refert Bonouentura in 2. dist. 14. art. 3. quæst. 4. censent Cælos à seipsis solum effectiuè moueri. Simplicius tamen, Philoponus, Damascen. Thom. Aquinas, Bonauent. suprà citatus, Gab. Zimara & alij docent Cælos à solis intelligentiis cieri: nonnulli vero cum Alberto Magno tenent, eos nec à se ipsis, nec ab intelligentiis, sed à solo Deo moueri; ipsi verisimilius arbitramur eos tam à se ipsis, quam ab intelligentiis effectiue moueri. Prius suadetur: quia omnis essentia suas proprietates efficit: at motus circularis est proprietas cœli ei debita, & connaturalis: igitur cœlum motum circularem efficit. Maior suprà lib. 4. tract. 7. probata est, cum de concursu substantiæ in accidentia sermo nobis esset, & infra lib 10. tract. 1. prælibanda est. Minor probatur, quia ex eo colligimus calorem v. g. in summo gradu esse proprietatem ignis ei connaturalem, quia videmus omni igni, & soli igni, & semper igni conuenire: seclusa autem hac experientia, cedo (si libet) cur calor in summo sit proprietas connaturalis ignis, aut cur vlli alteri essentiæ vlla alia affectio propria, & connaturalis sit; at videmus, motum circularem præsertim perpetuum omni cœlo conuenire, & soli ei, ac semper conuenire. Rursus id ipsum suadetur: quoties natura alicui substantiæ corporeæ organa ad motum, aut operationem aliquam largitur; siue, quod perinde est, quoties corpus aliquod substantiale ad operationem aliquam, aut motum subeundum adaptat, toties ei facultatem, ac vim actiuam ad idem concedit: an non frustra concederet natura homini pedes, quibus ambularet, vim tamen actiuam, & deambulationis productiuam ei denegaret; atqui Deus corpus cœleste ad motum circularem adaptauit, & concinnabit, ac quasi organizauit, eique figuram sphæricam ad eum motum aptissimam largita est, nec non grauitatem, & leuitatem, quibus sursum, aut deorsum impelleretur, aliasque omnes qualitates, quibus à motu circulari impediri posset, ei ademit.

15. Præterea id ipsum suadetur: quia motus grauium, & leuium est ab intrinseco: quanquam enim id nonnulli Philosophi negent, eos tamen Aristoteles 1. de cœlo cap 8. optimè refellit, & inferius l. 10. tract. 1. cap. 3. confutandi sunt: at non est potior ratio, cur motus grauium, & leuium sit ab intrinseco, quam motus cœlestium corporum; imo potior ratio est, vt cœlestia corpora à semetipsis efficienter, quam grauia, & leuia moueantur; cum vis se mouendi perfectio sit; ac proinde in corpora perfectiora, qualia sunt cœlestia, conuenire magis debeat, quam in ea, quæ minus perfecta sunt, si in vna, & non in alia conuenire censeatur. Postremo id ipsum suadetur, quia cœlum efficienter mouet corpora sublunaria de loco in locum, vt perspicue constat ex iis, quæ de magnete, de heliotropia, de pelago fluente, ac refluente toties disseruimus: cur ergo seipsum localiter mouere nequeat? Certe quemadmodum ridiculum esset asserere hominem, qui se ipsum ne latum quidem vnguem mouere, aut de loco in locum discedere posset; cum tamen virtute alios mouendi præditus esset; aut ignem, qui in aliis calorem produceret, eum producere nequiret: ita similiter absurdum est, cœlum alia localiter mouere posse, se ipsum tamen mouere non posse, cum tamen in æterno, & irrequieto motu sit.

16. Posterius suadetur: quia negari nequit, quin Angeli cœlorum præsides, & gubernatores sint, eosque perpetuo moderentur: tum quia id postulat connexio, & subordinatio reperta inter mundum visibilem, & inuisibilem, atque inter creaturam corporatam, atque incorpoream: quæ certè nullo iure magis negari potest, quam connexio, & subordinatio inter causas corporeas, superiores, & inferiores, cœlestes, & sublunares; quarum aliæ ab aliis reguntur, & alia aliis subiiciuntur. Tum quia id perspicue docent Ecclesiæ Patres, præsertim Augustinus 83. quæstion. q. 16. ibi: *vnaquæque res visibilis in hoc mundo habet potestatem Angelicam sibi præpositam, sicut aliquot locis diuina Scriptura testatur.* Et Origenis tom. 6. in Ieremiam: *omnibus rebus Angeli præsident tam terræ, & aquæ, quam aeri, & igni, idest principalibus elementis: & hoc ordine perueniunt ad omnia animalia, ad omne germen, ad ipsa quoque astra cœli.* At Angelos præesse cœlis, eosque regere

regere, & moderari quid aliud eſſe poteſt, quam cœlos mouere, ac certos, ſtatoſque curſus iis præfinire? nec enim cura illa, & regimen Angelorum in eo conſiſtere poteſt, quod cœlos in ſuo eſſe directè conſeruent: qui enim cœlos producere non potuerunt, qua ratione eos directè conſeruare tot ſæculis valebunt? neque etiam in eo, quod indirectè cœlos conſeruent, hoc eſt, in eo quod cœlos ab iniuria, & violentia agentium contrariorum vindicent, & ſi quid detrimenti eis extrinſecus immineat, id omne ab iis arceant: cum enim cœlum, aut omnino incorruptibile, & ab agentibus extrinſecis lædi neſcium ſit, vt Peripatetici tuentur, aut certè non niſi difficillimè; ac parum lædi, aut corrumpi poſſit, vt experientia tot ſæculorum conſtat, inepte quidem cura illa cœleſtis machinæ Angelis demandata ad ſolam illam indirectam conſeruationem & contrariorum agentium vim arcendam reuocaretur. Præterea idem ſuadetur: quia cœleſtia corpora hæc inferiera localiter mouent, vt ſæpe inſinuatum eſt: à fortiori ergo dicendum eſt, Angelos mouere cœlos, cum Angeli naturæ dignitate plus cœlos ſuperent, quam cœli corpora ſublunaria antecellunt. Rurſus: ſicut minor hic mundus, videlicet homo habet ſpiritus vitales, & animales: per quos regitur, & vi quorum de loco in locum mouetur, pari ratione congruum fuit, vt maior hic mundus per ſpiritus incorporeos, & cœleſtes regatur, eorumque vi, & influxu motum localem ſubeat penes eas partes, ſecundum quas ſummo artificio localiter mouetur. Huc ſpectat illud Iobi c. 1. ibi *ſub quo curuantur, qui portant orbem*, nec non Eccleſiaſtes cap. 1. *pergit in circuitu ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur*, id eſt, cœlum ita pergere, & reuerti facit, vt interpretatur D. Thomas opuſc. 11. art. 6.

17. Obiicies tamen contra priorem noſtræ ſententiæ partem: ſi qua ratione, cœlum à ſemetipſo efficienter moueretur, maximè quia motus ei eſſet connaturalis, eiuſque ingenito appetitui conformis, vt ſuprà argumentari ſumus: at motus ei connaturalis non eſt, ſiquidem nulla res connaturaliter mouetur, niſi ad hoc, vt centrum adipiſcatur: cœlum autem perpetuo eſt in centro, & nunquam ab eo exulat, aut poteſt. Deinde obiicies contra poſteriorem noſtræ ſententiæ partem: cœli à ſemetipſis effectiue mouentur: cur ergo ad eorum motus intelligentiæ efficienter concurrūt? pari quidem ratione dici poſſet, quoties lapis in centrum delabitur, aut ignis, vel aër ſurſum euolat, aut mare fluit, refluitque, aut quæuis alia res naturaliter mouetur, huiusmodi motus ab intelligentiis efficienter proficiſci, quod ridiculum videtur.

18. Ad primum reſpondeo: corpori in centro exiſtenti ſolus ille motus connaturalis minimè eſt, qui ſe habet per modum deſiderij, qualis eſt motus rectus: poſſeſſio enim centri eius deſiderium, & è conuerſo tollit: cæterum motus ille, qui ſe habet per modum quietis, aut gaudij connaturalis eſſe poteſt corpori, quantumlibet in centro exiſtat, motus autem circularis cœli eſt motus per modum gaudij, & quietis, cum ratione illius cœlum totaliter ſumptum ſemper ſit in eodem loco, ac centro. Præterea dici poteſt, quamcumque partem globi cœleſtis habere pro centro adæquato totum illud ſpatium, per quod circulariter mouetur: at cœlum in toto eo ſpatio ſemper non eſt, & ſemper extra aliquam eius partem eſt: vt ergo in toto eo ſucceſſiue ſit, ad illud ſucceſſiue moueri abſque vlla violentia, & connaturaliter poterit.

Ad ſecundum reſpondeo, inprimis in eorum ſententia, qui cœlos eiuſdem ſpeciei arbitrantur, facile dici poſſe, quemcumque orbem cœleſtem indifferentem eſſe adhuc motum, vel ad alium quemcumque ſpecie diuerſum, ſiue ad hoc, quod maiori, vel minori celeritate ſuper hos, aut ſuper illos polos ab oriente ad occidentem, aut e contrario moueatur: ad hanc ergo indifferentiam quoad ſpecificationem, & non ſolum quoad indiuiduum tollendam angelorum miniſterio Deus vti potuit, ac debuit. Cæterum grauia, & leuia non ſunt indifferentia ad diuerſos motus quoad ſpecificationem, ſed quoad indiuiduum: cum ergo ſolius Dei ſit, determinare effectus cauſatum ſecundarum quoad indiuiduationem, mirum non eſt, quod Angeli motus grauium, & leuium non efficiant. Rurſus motus lapidis v. g. nullo artificio præditus eſt, nihilque admirandi, aut ſuſpiciendi habet, ratione cuius intelligentiæ aſſignari debeat, aut in ipſum lapidem, tanquam in cauſam ſecundam adæquatam reuocari non poſſit: contra vero credibile non eſt ordinatiſſimos illos, ac adeo admirabiles, nunquam tamen ſatis admiratos ſyderum ortus & occaſus, dierum ac noctium ſtabiles, ac certas vices, lunæ menſtrua curricula, & incrementa, ac decrementa, anni quadripartitam diſtinctionem quadripartito elementorum numero congruentem, magnorum orbium in circulos partim annuos, partim ſæculares recurſus: hos, inquam, ordinatiſſimos motus, & quoſdam quaſi temporum verſus in inanimis cœli ſubſtantiam velut cauſam ſecundam adæquatam reuocari poſſe, & non potius tales eſſe, ad quos Angelorum miniſterio Deus vti debuerit. 19.

Præterea probabiliter dici poteſt, motum, atque impetum ſupremi cœli, nec non inferiorum cœlorum eius naturæ, & conditionis eſſe, vt quēadmodum ſupremum cœlum inferiores ſecum rapit, ij etiam illud ſecum rapere poſſent; nec eſſe potiorem rationem, cur vnum potius, quam aliud eueniat, ſi cœli ſecundum ſe ſpectentur: vt ergo hæc indifferentia determinetur, & vt ita motus cœlorum temperetur, vt à ſupremo cœlo ad inferiores, & non è contrario traiiciatur, neceſſe eſſe, vt Angelus cœleſtium corporum motibus ſe ſe immiſceat, eoſque ex parte efficiat medio impulſu, quem applicet, aut producat: negari enim nequit, quin ex vario modo adhibendi impulſum oriri ſoleat, quod res ſurſum, ac deorſum in latera, aut in orbem moueatur. 20.

CAPVT IV.

Motus contrarij an eidem cœlo poſſint conuenire.

Motus contrarij bifariam accipi poſſunt: primò etenim tales dici poſſunt ij, per quos duo corpora in diuerſis locis ſimul conſtituuntur, quique ſi eidem corpori conueniunt, illud etiam in pluribus loci ſpatiis ſimul collocarent: & in hoc ſenſu motus contrarios eidem cœlo 21.

cœlo conuenire non poſſe extra omnem controuerſiam eſt, cum ſimul, & ſemel duos locos occupare nequeat. Secundò dici ſolent motus contrarij, qui diuerſos terminos à quo & ad quem reſpiciunt, & per quos corpus aliquod ab occidente v.g. ad orientem, & ab oriente ad occidentem ſimul mouetur: quòd an accidere poſſit, quin idem corpus in duobus locis ſimul ſit, aliudve inconueniens ſequatur, valde inter Aſtrologos, ac aliquos Philoſophos controuertitur, vbi hi partem negantem, illi verò affirmatiuam acriter defendunt.

22. Enimverò affirmans ſententia, quam in ſuperioribus ſæpè ſuppoſuimus, in præſenti etiam nobis magis placet: quia planetæ omnes motum diuinum ab oriente in occidentem, & ſimul ab occidenti in orientem motibus ſibi propriis moueri, variis experientiis, & obſeruationibus Aſtrologi manifeſtè concludunt; quarum aliquas ſupra adduximus, cùm de numero cœlorum agéremus. Vt enim ibi aiebamus, fieri non poſſet, vt planetæ modò magis, modò minus inter ſe, & à ſtellis fixis diſtarent, vtque puncta, ortus, & occaſus in horizonte variarent, ſi tantum vno communi motu, & per vnum communem circulum videlicet æquinoctialem, ac ſuper eoſdem polos, ſcilicet polos totius mundi ab oriente in occidentem tantum mouerentur; & vlterius propriis, ac diſtinctis motibus ſuper polos Zodiaci, ac circulum etiam Zodiacum ab occidente in orientem minimè cierentur.

23. Reſpondent Achilinus, Alpetragius, & alij aduerſarij cœlos inferiores, cum ſolo motu diurno moueantur, videri tamen nobis eos moueri ab occidente in orientem, contra impetum primi mobilis: ac proinde planetas omnes cùm ſint in eadem diſtantia tam reſpectu ſui, quàm reſpectu fixarum, in diuerſa tamen diſtantia, ac poſitiua nobis apparere: nimirum quia orbes inferiores, quo magis diſtant à primo mobili, eo tardius quàm ſuperiores ab oriente in occidentem mouentur. Quam doctrinam hoc exemplo, & quidem, vt ipſis videtur, apertiſſimo declarant: ſi ſint tres ordines hominum collaterales linea recta diſpoſiti, ſimulque ab oriente in occidentem moueantur ea conditione, vt homines primi ordinis celerrime, homines ſecundi ordinis tardius, ac homines tertij ordinis tardiſſimè currant; certè procul eos ordines intuenti apparerent homines ſecundi ordinis retrocedere ab occidente in orientem, necnon etiam homines tertij ordinis; & hos lentiori gradu quàm illos; cùm tamen omnes duntaxat ab oriente in occidentem mouerentur. Similiter ergo cum planetæ inferiores ſegnius, ac lentius moueantur ab oriente in occidentem quàm ſuperiores, eo quod magis diſtent à primo mobili, à quo iis communicatur motus: contra verò ſuperiores concitatius moueantur ab oriente in occidentem quàm inferiores; hi pedetentim nobis retrocedere videbuntur ab occidente in orientem, eoque citiùs quo lentius ab oriente in occidentem re ipſa mouentur: vnde Luna inter reliquos planetas lentiſſimo gradu incedens, citiſſimè tamen, ac ſpatio vnius menſis ab occidente in orientem retrocedere nobis videtur.

24. At hoc, quod reſpondent aduerſarij parum, aut nihil habet momenti: nam, ſi cœli inferiores non haberent peculiares motus ab occidente in orientem, ſed propter inæqualitatem motus repedare exiſtimarentur, ſanè eiuſmodi repedatio, ac defectio fieret per eandem lineam, nempe circulum æquinoctialem, & circa polos mundi, cum motus diurnus planetarum ab oriente in occidentem per eum circulum, & circa eos polos rectà fiat: vnde omnes ſtellæ fixæ, & errantes eoſdem circulos parallelos vltra, & citra æquinoctiales ſemper deſcriberent, ac nunquam Sol, aut Luna, aliudve ſydus puncta, ortus, & occaſus variarent, aut vno tempore propius quam alio ad noſtri capitis verticem accederent, aut magis ab eo recederent, vt nuper argumentabamur. Illo quoque argumento refelli poteſt hæc ſententia, quia ſol viginti quatuor horis motum diurnum abſoluit, Luna verò vndecies velocius quàm Sol ab occidente in orientem repedare videatur, vt eſt manifeſtiſſimum.

25. Secundò ſuaderi poteſt ſententia, quam amplexi ſumus, quia non magis opponuntur motus ab oriente in occidentem, & motus ab occidente in orientem, quàm calor, & frigus v.g. at calor, & frigus ita temperari poſſunt, vt in eodem ſubiecto ſe compatiantur, ſimulque reperi poſſint: pari ergo ratione duo illi motus ita temperari, ac modificari poſſunt, vt ſimul eidem cœlo poſſint conuenire. Tertiò hæc eadem ſententia multiplici experientia ſuaderi ſolet: nam ſi nauis à portu ſoluat, & nauita à prora ad puppim tendat, ſimul & ſemel, vt aiunt ab oriente in occidentem motu proprio, ab occidente verò ad orientem motu totius nauis mouebitur. Similiter muſca rotæ aſſidens ab oriente in occidentem motu totius rotæ, & ab occidente in orientem motu proprio contra impetum rotæ mouetur. Rurſus, ſi quis ab oriente in occidentem ambulet, & manum retrò verſus orientem extendat, vna eademque manus ab oriente in occidentem motu totius corporis, ab occidenti verò in orientem motu proprio, ac peculiari ſimul mouebitur. Plura alia eiuſmodi exempla adduci ſolent, quæ certè, ni fallor, rem concludunt. Nec conſpicio, quæ experientia certa ſit, ſi ſenſu refragante in prædictis caſibus vnam eandemque ſubſtantiam diuerſos motus ſimul ſubire negetur.

26. Quartò ſuadetur ea ſententia authoritate multiplici: namque in primis eam tuentur non tantum plerique Aſtrologi, vt ſupra prædiximus, verum etiam Ariſtoteles, & cum eo Peripatetici omnes. Eandem etiam ſequuntur communiter Stoïci, ac præſertim Seneca in conſolat. ad Heluiam cap. 6. ibi: *Aſpice ſydera mundum illuſtrantia: nullum eorum perſtat: labitur aſſiduè, & locum ex loco mutat: & quamuis cum vniuerſo vertatur, in contrarium nihilominus ipſi mundo refertur. Per omnes ſignorum partes diſcurrit perpetua eius agitatio: & aliunde alia commigratio eſt.* Ita etiam ſentit Plato in Timæo ibi: *Ipſorum ergo planetarum corpora ita fabrefacta, atque compoſita collocauit Deus ad motus, & circuitiones, quas alterius motus deducit ſeptem quidem illas, quum & ipſi planetæ ſint ſeptem. Collocauit ergo illos; lunam quidem in primo, qui circa terram eſt, orbem: ſolem in ſecundo à terra: luciferum, & eum qui Mercurio eſt ſacer, in iis, qui pari celeritate qua ſolis orbis mouentur, contrariam tamen ei obnixamque ſe ſe mouendi ſortiti ſunt poteſtatem: eaque conuerſione, quam inter ſe habent Lucifer, Mercurius, Sol, alii alios vincunt, viciſſimque vincuntur.* Et paulo infra: *Quando igitur vnumquodque eorum ſyderum curſum decorum eſt adeptum,*

ptum, e quibus erat motus temporis consignandus: & colligata sunt corpora animalibus vinculis, tum animantia orta sunt. Ea verò demandatum munus didicerunt, eiusque parere imperio, & praescriptum obedire, tunc ex alterius natura motione transuersa; atque obliquain eiusdem naturæ motum incurrentia, in eoque hærentia, atque impedita: quippe quæ princeps esset, atque primaria, & firmiori potestate: quum alia maiorem lustrarent orbem, alia minorem: tardiusque maiorem, celeriusque minorem: momento verò vnius, eiusdemque naturæ, quæ velocissimè mouebatur, ea celeritate vinci à tardioribus, & cum superabant, superari videbantur: omnes enim orbes quasi spira inflexione vertebat, quod bifariam contrariis motibus progrediantur: vt quod esset tardissimum, id proximum fieret celerrimo. Ac denique haud ita post; *diuinis autem singulis duo genera motus attribuit;* (Deus scilicet) *vnum, quod semper esset in eodem aque, & idem in omnibus, atque de iisdem rebus sibi ipsi consentiret: alterum, quod in antiquam partem è conuersione eiusdem & similis pelleretur.* Platonem non tantum sequitur, sed penè transcribit Cicero de vniuerso, atque in eadem, qua vterque, opinione sunt cæteri Academici.

27. Quod caput est, id ipsum opinantur passim Ecclesiæ Patres, & in primis Isidorus Pelusiota lib. 4. epist. 58. ibi: *quemadmodum si rota vehementi feratur impetu, formica contrario ipsi motu ingrediens nihil tantopere promouet (nam rota celerrimo, rapidissimoque motu superatur) ita & errantia sydera se habent, si cum inerrantium motu comparentur.* Et Anselmus de concordia præsc. & præd. Dei, in hæc verba: *item si consideremus solem sub eadem parte cæli, eum semper cælum lustrando ad eandem partem festinet: videmus quia idem locus est à quo recedit, & ad quem accedit, & indesinenter eodem tempore appropinquat, & elongatur. Patet etiam cursum eius non ignorantibus, quia si cælum consideremus, semper transit ab occidentali parte ad orientalem: si verò terram attendimus, nunquam nisi ab orientali ad occidentalem: & sic semper contra firmamentum vadit; & licèt tardius, cum firmamento. Quod ipsum in omnibus planetis cernitur.*

28. Deinde id ipsum repetit Anselmus libro 1. de imag. mundi cap. 14. ibi: *septem stellæ singulis circulis contra mundum feruntur, & ob vagum cursum planetæ, id est erraticæ dicuntur. Hæ immensa celeritate firmamenti ab oriente in occidentem rapiantur, tamen naturali cursu contra mundum ire comprobantur: sicut musca si in rota molendini circumferatur, ipsa tamen proprio motu contra reuolutionem eius ire videtur.* Et ibidem inferius: *luna, licèt quotidie violentia firmamenti ab oriente in occidentem feratur; tamen contra mundum nitens omnia Zodiaci signa 17. diebus peruagatur: circulum autem suum in 19. annis perambulare affirmatur.* Et nonnullis intercisis: *quartus planeta est Sol, [illegible] ab oriente in occidentem impetu firmamenti [illegible]: sed contra mundum nitens per totum Zodiacum 365 diebus graditur: circulum vero suum [illegible]8 annis perambulare traditur.* Ac denique ibidem: *septimus planeta est Saturnus, qui & Phaenon, [illegible], gelidus contra mundum, vt inferiores regiones gradiens signiferum [illegible] annis percurrit.* Anselmum, & Isidorum sequitur, vt alios Patres prætermittam, Damascenus libro 2. de fide capite 7. ibi: *cælum affirmant, ab exortibus in occasus moueri: planetas vero ab occasu in exortus: & cælum sui ipsius motu quàm ocyssimo circumferre septem planetas.* Constat autem ex modo, quo se alibi explicare solet, eum ex propria sententia loqui non obstante ea particula, *affirmant.*

Quintò, & postremo suadetur eadem sententia: quia si qua ratione duo motus, ad orientem alter, alterque ad occidentem eidem corpori cælesti, aut etiam sublunari simul conuenire non possent, maximè quia sequeretur, eorum vi corpus idem in diuersis locis simul constitutum iri. At quod hoc non sequeretur; facilè explicari potest in Aristotelis de compositione continui principiis: iuxta ea namque in tempore, & loco sunt infinitæ partes indeterminatæ. Quamuis autem mobile in pluribus partibus temporis indeterminatis, seu proportionalibus nihil spatij acquirat, non ob id tamen dicetur quiescere, cum quies, si propriè loquamur, sit assignari posse partem aliquam determinatam temporis, in quo mobile nihil spatij de nouo acquirat. Rursus, esto mobile plures partes spatij indeterminatas, seu proportionales motu suo non attingat, nihilominus rigorosè fando haud transiliet de extremo ad extremum sine medio, nec saltus vllos etiam exiguos efficiet, cùm saltus propriè tales dicantur in ordine ad solas partes temporis determinatas: atque nisi hæc ita sint, haud ita facilè poterit explicari velocitas, ac tarditas motuum sine morulis, & saltibus: quo tamen nihil absurdius. Supposita ergo tota hac doctrina, quam vberius tradidi supra lib. 5. tract. 8. cap. 3. & alibi sæpe, cum cœli ab oriente in occidentem, & simul ab occidente in orientem mouentur, eorum motus illi contrarij non respiciunt easdem partes indeterminatas temporis, & loci: vnde per eos cœli in diuersis locis simul non constituentur. 29.

CAPVT V.

Cælorum lumen, & influxus in hæc inferiora.

IN primis lucem cælorum, corporum etiam sublunarium haud esse formam substantialem patet aduersus aliquos, quos refert B. Thomas 1. p. q. 67 art. 3. quia alioqui aer v. g. quoties à sole illuminatur, duplicem formam substantialem, videlicet formam aëris simul & semel haberet. Deinde nec lucem esse corpus contra Empedoclem relatum ab Aristotele 2. de anim cap. 7. exinde constat, quod alias duo corpora penetrarentur, cum lux experientia teste penetrari soleat cum corpore diaphano, quod illustrat. Quæ cum ita sint, lux suapte natura qualitas quædam accidentalis est, à quatuor primis, calore scilicet, frigore, humiditate, & siccitate distincta, iisque nobilior. 30.

Secundò statuendum est contra Albertum, Richardum de Media villa, Ægidium, & alios, lucem astrorum non differre specie à luce corporum inferiorum: nec à fortiori lucem vnius astri, à luce alterius. Ita B. Thomas in 4. distione 44. quæstione 2. articulo 4. & ratio est: quia non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate: at quæ necessitas est in præsenti distinctionis 31.

diſtinctionis ſpecificæ ? ſi qua enim, maximè quod ſydera tùm inter ſe, tum à corporibus ſublunaribus ſpecie differant: at hoc non tollit, quominus eandem ſpecie lucem ſortiantur: quo pacto homo v.g. & equus quamuis diuerſi ſpecie quantitatem tamen ſpecie minimè diuerſam ſibi vendicant.

32. Tertiò ſtatuendum eſt, aſtra non de ſuo omnino lucere, ſed lumen à ſole mutuari. Ita de luna perſpicue Anſelm. in lib de imag. mundi cap. 24. ibi: *Luna eſt primus planetarum, &c. Huius corpus eſt globoſum natura igneum, ſed aqua permixtum: vnde & proprium lumen non habet, ſed in modum ſpeculi à ſole illuminatur.* Et quidem hanc eſſe naturam lunæ ſuadetur: tum quia quid aliud eſſe poteſt eius eclipſis, quàm eam interiectu telluris priuari lumine, quod à ſole accipit: tum etiam, & eodem redit, quia lunam creſcere, & decreſcere, modoque magis, & modo minus illuminari, variaſque figuras induere pro varietate aſpectuum ſolis, multiplicique ab eo diſtantia, & indiſtantia, an non etiam arguit, eam à ſole lucem emendicare ? Vide P. Compton. d. 2. de cœl. ſect. 3.

33. Quartò denique ſtatuendum eſt contra Durandum in 2. diſtinct. 14. quæſt. 1. lucem omnem eſſe per ſe, ac ſponte ſua productiuam caloris. Probatur primò ex Ariſtotele 1. Meteor. cap. 3. vbi id ſentit: eius autem ſententiam plerique alij ſequuntur. Secundò, quia calor ſolis experientia demonſtrante calefacit: ergo & lux cæterorum aſtrorum: quippe quæ maiori ex parte à ſole deriuatur: ſi qua vero ab eo originem non habet, certè ea cum luce ſolari eiuſdem eſt ſpeciei, vt ſupra conſtitutum. Quod autem Saturnus, & alia aſtra refrigerent, non obſtat: quia cum lux, quam producunt, exigua ſit, parum ac modiciſſimè calefaciet, & ſic quominus aſtra, à quibus diffunditur, valde refrigerent, impedire non poterit.

34. Quod attinet ad influxum cœlorum in hæc inferiora, nihil eo ſiue authoritate, ſiue experientia magis teſtatum, compertumve. Authoritatem pro eo Philoſophorum, ac Patrum citant, qua ſolent eruditione Conimbricenſes lib. 2. de cœlo cap 3. quæſt. 2. art. 2. nec eſt certè qui diſſentiat. Quod autem experiamur paſſim eiuſmodi cœlorum influxum, quis neget? Experimur certè, & quotidie cernimus noctu magis quam interdiu, & æſtate magis quàm hyeme nos caleſcere: vno anni tempore pluuias, ac ventos, alio tempeſtates exiſtere: vno tellurem floreſcere & virere, alio flores, & virorem amittere: nunc eam fructibus abundare, nunc infructiferam eſſe: quæ omnia à ſole, eiuſque motu annuo proficiſci euidentiſſimum eſt. In ſuperioribus etiam oſtendimus ſolem abſente igne, ignem in materia vltimo diſpoſita producere: ab eo & aliis aſtris effici animalia, quæ non ex coitu maris, & fœminæ, ſed ex putrefactione telluris generantur: eundem conuertere ſecum Scorpiuri, & heliotropij flores.

35. Quod ad ſolem minorem, ſiue lunam attinet, ſupra etiam in loco demonſtrauimus, eam motu ſuo cauſare æſtus, & reciprocationes maris. Ea etiam creditur pituitam augere, ſicut & Mars flauam bilem, & Saturnus melancholiam, & Sol, ac Iupiter ſanguinem. Et quidem Medici diligenter obſeruant periodos lunæ ad corpora noſtra ritè curanda: quod ſigno eſt, eam, ac reliquos planetas in humores noſtros non parum dominari. Quid plura? nonnè Aſtrologi futuras tempeſtates, morbos, ſterilitates ex variis ſyderum aſpectibus, ac motibus prædicunt: tales ergo effectus ab aſtris dependent. Tandem in ſuperioribus explicuimus, non alia de cauſa naturam tantopore abhorrere vacuum, niſi quia illud influxum cœleſtium corporum in hæc inferiora ad eorum conſeruationem neceſſarium impediret.

Quod ſpectat ad virtutes, quibus influunt cœli in hæc inferiora, ex dictis conſtat in primis, quod influunt per motum, & lucem. Sanè ex multiplici acceſſu, & abſceſſu lucis, motuque ſolis vtrumque efficiente creantur dies, noctéſque, æſtates, & hyemes, verque, & autumnus; nec non tot alterationes; generationeſque ſubſtantiales, quæ à prædictis temporum viciſſitudinibus dependent. Adde lunam motu ſuo, & ignem elementarem, & huius interuentu aërem ciere, ac ſecum in gyrum agitare. Quamuis autem hæc in ſe habeant; at contra Picum Mirandulam, Georgium Agricolam, Medinamque, & quoſdam Arabes apud Conimb. ſupra quæſt. 13. art. 1. firmiſſime tenendum eſt cum cæteris omnibus Philoſophis, cœleſtia corpora per alias occultas qualitates à motu, & luce diſtinctas influere in mundum iſtum inferiorem. Etſi namque cœli mediante luce motuque calefaciant; cæterum frigiditas, humiditas, ſiccitas, quas cœli influunt, quî poſſunt ab eorum luce, & motu prodire? 36.

Quod enim aiunt Picus, & alij aduerſariorum, calorem cœleſtum cauſare frigiditatem, necnon cæteras primas, & ſecundas qualitates: quare omnes mediate oriri à luce cœleſti: quippe à qua calor cœleſtis efficitur: hoc inquam abſurdiſſimum eſt. Calor namque cœleſtis, cùm verè calor ſit, opponitur frigori, illudque deſtruit: non ergo producit. Tum etiam eiuſmodi calor eſt eiuſdem ſpeciei tum calore ſublunari; vt de cœli, ſolique luce ſupra in ſimili dicebamus: quam ergo nequit vnus, tam non poteſt alter frigiditatem cauſare. Rurſus quod alij reſpondent, lucem vt inſtrumentum vnius ſyderis producere frigiditatem, vtque alterius inſtrumentum calefacere, & pari ratione, ac proportione ad cæteras qualitates ſe habere, haud magis probabile eſt: qui enim probari, crediue poteſt, in vna luce tot, tamque contrarios effectus contineri? Ac quidquid de hoc ſit, quid dicent aduerſarij ad metalla ab aſtris producta in viſceribus, latebriſque terrarum, quo nec eorum motus, nec lux deſcendit? quid ad fluxus, refluxuſque maris a Luna in alio hemiſphærio exiſtente, & nec lucem, nec motum huc tranſmittente cauſatos? quid ad magnetis, acuſque eo attritæ conuerſionem ad polum arcticum, etiam vbi nihil eſt lucis, ad quam poſſit id prodigij reuocari? quid denique ad innumerabiles alios effectus, qui niſi per occultas quaſdam qualitates nulla ratione poſſunt à cœlis emanare? 37.

Porrò autem, vt ad motum quo, etſi non ſoli, cœli influunt, reuertar, eum partim neceſſarium, & partim non neceſſarium arbitror, ad id vt corpora ſublunaria a cœleſtibus, ſiue localiter, ſiue alio modo moueantur, & immutentur. Ex parte quidem neceſſarium, quia niſi mouerentur cœli, & ſydera, quis non videt quadripartitam 38.

citam anni distinctionem, mirabilem illam alternationem, ac seriem generationum, & corruptionum ex ea distinctione dependentem, fluxus, & refluxus maris, aliosque non paucos effectus, de quibus supra, illico eessaturos? Atque ideo certè dixit Plato in Texteto: quousque solis circuitus perseuerat, omnia tam Deorum, quàm hominum sunt, atque seruantur. Sin autem hic quasi ligatus staret, confestim omnia dissoluerentur, eueniretque quod dicitur, sursum deorsum omnia. Ex parte etiam non necessarium: quia vt verbigratia ignis immotus vrit, & aqua infrigidat: similiter, quin moueatur, vtque etiam magnes sine vllo motu suo præuio ferrum attrahit; cur etiam cœli, licèt non mouerentur, non possent nihilominus in hæc inferiora operari? & quidem quod possent, tuentur Scotus in 2. distinctione 14.quæst. 3. Argentina ibidem art. 2. Richardus de Media villa dist. 3. circa 3. princip.q.5. & Durandus in 2. dist. 15. quæst.vlt.

39. Pari ratione dicendum est, cessante cœlorum motu, & operatione in corpora sublunaria, quasdam horum actiones cessaturas, & quasdam perseueraturas. Cur enim nihil influente, aut operante cœlo, lapis non rueret in centrum, candor non immitteret species, luminosum quoduis lucem longè, latéque non diffunderet? At verò cum sol, & homo generent hominem, quomodo posset homo per se loquendo, sine concursu solis hominem generare? Quum etiam probabile sit iuxta dicta superius lib. 4. tract. .c. 2. quamuis etiam generationem substantialem, licèt non sit viuentis à viuente, sed non viuentis à non viuente sibi simili verbi gratia ignis ab igne vendicare sibi, vt causam efficientem partialem cælum, ac sydera, horum deficiente influxu, an non necessario deberet deficere & intermitti? Demum si ipsamet terra rectè disposita in visceribus suis producit metalla auri, argenti, &c. cum ad ea producenda non sufficiat se sola, & non concurrentibus corporibus cœlestibus, quomodo, quæso, possit sublato tali concursu tales, tamque nobiles effectus producere?

LIBER DECIMVS,

DE

Corpore naturali animato, siue viuenti.

TRACTATVS PRIMVS.

De Vita in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Vita?

1. COMMVNIS; & recta methodus postulat, vt in explicandis rerum generibus ab imperfectis ad perfectiora gradus sit: vnde explicato corpore corruptibili, prout ab animato, & inanimi abstrahit, necnon corpore incorruptibili, & cœlesti, quod animæ omnis expers est, tantum superest, vt corpus animatum, ac viuens, vtroque perfectius explicetur: id autem commodius fieri nequit, quàm si de vita in communi; deinde de vita corporis, siue anima corporea; mox de vita vegetatiua; ac tandem de vita sensitiua sigillatim, ac suo ordine agatur. Hæc ergo quatuor tractatibus complectar, quibus absolutis tota huius libri series, necnon vniuersa Physica finem sunt habituræ. Porrò autem vt ad titulum capiti huic præfixum propius accedam; non omnia propriè viuere, sed aliqua hac prærogatiua carere omnes tanquam lumine naturæ notum supponunt, vbi in serie prædicamentali substantiam in viuentem, & non viuentem dispescunt: idque etiam tanquam indubitatum edocet Magnus Augustinus in libro 65. quæstion. quæstione 26. ibi: *creatura plus scilicet videtur in arte, qua facta est, quam ipsa in se ipsa, quæ facta est: propterea enim ait Euangelista Ioannes: quod factum est in ipso vita erat: omnia ergo, quæ facta sunt, & vitam non habent, in ipso Verbo Dei vita sunt, in seipsis vita non sunt: cælum, terra, lapis vitam non habent, & tamen in Deo vita sunt.* Vt autem Philosophi, præsertim Recentiores viuentia a non viuentibus discernant rationem quandam vniuocam vitæ vt sic comminiscuntur, in eaque explicanda nemo eorum alteri, nemo sibi consentit, vt vel hinc perspicue appareat, eam fictitiam esse: quocirca anteaquam vitam per eius species explicem, communem illam rationem prius euertere libet nonnullis argumentis, quorum primum sit.

Vita physica, qua Plantæ viuunt, est propriè vita, vt capite sequenti constabit: & vita intentionalis, qua cognoscimus, & volumus, est etiam 2.

etiam propriè vita, vt nemo non fatetur: at ab vtraque ratio communis vniuoca vitæ nullo modo abstrahi potest: ergo ab omni vita, &c. Maior, & consequentia probatione non egent. Minor verò suadetur: quia similitudo intentionalis, qua cognitio obiectum refert, & exprimit, ac similitudo physica, & prædicamentalis, quæ in consensu prædicatorum consistit, ita comparatæ sunt, vt ab iis vna ratio communis vniuoca similitudinis præscindi nequeat: ergo à pari vita physica, & intentionalis, &c. Antecedens perspicuum est: quid enim reipsa, & secluso nomine commune habet in ratione similitudinis cognitio, quæ est claritas quædam intentionalis cum similitudine physica, & prædicamentali, quæ nihil aliud est, quam coexistentia duarum rerum, quales demum cumque sint. Equidem summa similitudo intentionalis cum summa dissimilitudine physica cohæret, vt cernere est in cognitione diuina, quæ intentionaliter summe similis est creaturæ, quam clarissime cognoscit, & perfectissimè repræsentat; ei tamen physice dissimillima est, ab eaque infinite distat: e contrario verò summa similitudo physica interdum coniuncta est cum summa dissimilitudine intentionali, vt cernere licet in complexo duorum lapidum, qui physice quidem summe similes sunt, intentionaliter tamen nullo modo similes, sed potius summè dissimiles sunt; eo quod neuter alterum *in quo*, vel vt *a quo* cognoscat: signum igitur est, vtramque similitudinem nullam habere proportionem, nullam vniuocam conuenientiam, sed potius diuersi generis, atque ordinis esse.

3. Secundum argumentum ita proponi potest: motus physicus, quo verbi gratia ignis calefacit, & motus intentionalis, quo intellectus cognoscit in ratione motus vniuocè non conueniunt: ergo nec vita physica, & intentionalis in ratione vitæ. Antecedens suadetur: quia motus physicus calefactionis est dare esse calori, illumque producere: motus verò intentionalis est cognoscere aliquid, vel amare: at hæc duo præter communionem nominis, quid commune habent, aut præter quam quod ambo nomine motus appellentur, in quo re ipsa conueniunt? Aut si hæc conuenientia mere æquiuoca non est, quæ conuenientia solarum vocum censenda est? curne conuenientia canis cœlestis, ac latrabilis solius nominis esse iudicatur? quocirca omnes vtrumque motum æquiuocè in ratione motus conuenire arbitrantur. Neque verò dici potest, motum intentionalem in eo differre à physico, quod propriè motus non sit: cuius signum est, quod in Deum motus expertem cadere possit: cæterum vitam intentionalem non minus quam physicam propriè vitam esse; hoc, inquam, nihil dictu est: tum quia, quamuis vita intentionalis proprie vita sit, non propterea vniuocè conueniet cum vita physica: haud aliter ac canis cœlestis propriè canis est, & appellatur, & tamen vniuocè cum cane latrabili canis non est: tum etiam quia verius, motum intentionalem verè, & propriè motum esse; siquidem cognitio verè, & propriè obiectum suum intellectui repræsentat, cum repræsentatio obiecti ab omnibus definiatur: at aliquid alicui repræsentari est vnum ad alterum moueri. ergo cognitio, ac proinde motus intentionalis verè, & propriè motus est: pari ratione amor motus in obiectum verè, & propriè est, cum pro sequutio obiecti definiatur: quoties autem dicitur. Deus omnis motus expers, sermo est de motu physico, qui solus propriè mutatio, ac vicissitudo est; quæ in Deum cadere nequeunt.

Tertium argumentum sit: vita in actu primo, quam homo verbi gratia habet pro priori naturæ, antea quam quidquam cognoscat, aut amet, actuve vegetetur, est propriè vita: id quod omnes fatentur, & perspicuè docent Aristoteles 2. de anima t. 37. ibi: *viuere viuentium est esse, cuius ipsa est causa, & constat, atque principium anima*, & B. Thomas 1. p. quæstione 18. art. 2. ibi: *& secundum hoc viuere nihil aliud est, quam esse in tali natura.* Deinde vita in actu secundo, qua homo actu cognoscit, & amare, actuue vegetatur, est etiam propriè vita, vt expressè docet Aristoteles 2. de anima t. 3. ibi: *vitam autem dicimus nutritionem, accretionem, atque decretionem, quæ quidem per id ipsum fit, quod viuere dicitur.* Id ipsum etiam docet 9. ethicor. & alibi sæpè, & de se perspicuum est, vt mirum videatur id negasse B. Thomam vbi supra. Tum sic: vtraque vita propriè, ac strictè vita est: at ab vtraque ratio communis vniuoca vitæ abstrahi minime potest, vt omnibus in confesso est; & merito, siquidem posse intelligere verbi gratia & actu intelligere; siue, quod perinde est, intelligere in actu primo, & intelligere in actu secundo longe diuersa sunt, neque enim in ratione vitæ vniuocam conuenientiam habent: ecquæ enim est vita illa vtrique vniuocè communis? non hoc, quod est intelligere, cum posse intelligere non sit propriè intelligere: non aliquid aliud, quia quid illud sit seclusa voce nullatenus explicari potest. 4.

Quartum argumentum sit: vita nutritiua, siue vegetatiua propriè vita est, vt tract. 3. huius libri constabit; & vita etiam sensitiua, aut cognoscitiua propriè vita est: at ab vtraque ratio communis vniuoca vitæ præscindi nequit: ergo, &c. Minor suadetur: quia vita vegetatiua penes propriam, & specificam rationem sumpta multo magis conuenit cum eo, quod vita non est, nimirum cum aggeneratione ignis verbi gratia, quam cum vita sensitiua: igitur vita vegetatiua vniuocè, & re ipsa non conueniet cum vita sensitiua, sed duntaxat æquiuocè, & in solo nomine: haud aliter ac canis cœlestis, quia penes specificam rationem sumptus magis conuenit cum alio sydere, quod canis non est, quam cum cane latrabili, non potest vniuocè, & re ipsa conuenire cum cane latrabili in ratione canis, sed duntaxat æquiuocè, & in solo nomine. Antecedens suadetur: quia vegetatio plantæ, & aggeneratio ignis in eo conueniunt, quod ratione vtriusque planta, & ignis alienam materiam prius alteratam, ac dispositam pristina forma substantiali spolient, & propria forma substantiali eam afficiant; siue, quod perinde est, alienam substantiam in suam conuertant, conuersamque secum substantialiter copulent: nullaque alia vtrinque differentia est, nisi quod planta operetur per intus-sumptionem, vt aiunt, & substantiam, quam in se conuersura est, prius per poros attrahat; 5.

hat; ignis verò non operetur per intussumptionem sed potius pabulum per meram iuxta positionem sibi præsens in se conuertat, ac secum substantialiter copulet: in qua differentia quam parum momenti sit, quis non conspiciat? At vegetatio planetæ a sensione animali, & cognitione spirituali, aliaque quauis vita intentionali vsque adeò discrepat, vt inter mille discrimina vix sit inuenire conuenientiam vllam etiam virtualem, & genericam.

6. Postremum argumentum sit: si daretur ratio communis vniuoca vitæ ab omni vita in particulari abstrahens, quænam ea esset definiri, & explicari posset: at quænam sit, nullo modo explicari, aut definiri potest magis, quàm quid sit canis, prout à sydereo, marino, & latrabili præscindit, vt cap. tertio apertè conuincam. Confirmatur, & declaratur: quod ratio vniuersalissima entis tantumlibet vniuoca explicari, ac definiri non possit magis, quam per se nota sit, oritur ex eo, quod non habeat genus se superius, per quod definiri possit, nempe substantiam, quæ in viuentem, & non viuentem dissecatur: cur ergo si vna ratio communis viuentis abstrahi potest, ea definiri nequeat. Adde iuxta aduersarios non paucos nullum prædicatum vniuoce de Deo, & creaturis dici posse, cum tamen Deus, & creatura proprie viuant.

CAPVT II.

Vita per eius partes explicatur.

7. POstquam in communi rationem æquiuocam esse, ac proinde vnica definitione indefinitam statuimus: reliquum est, vt eam per eius species multifariam explicemus. Vita ergo, aut est intentionalis, aut physica: intentionalis est, quâ aliquid intentionaliter in obiectum, quodcunque sit mouetur: aliaque est, qua sentitur, aut intelligitur: alia, qua appetitur, aut amatur: quarum vtraque à nobis, tum tract. vltimo huius libri, tum etiam decursu Metaphysicæ fusè explicabitur. Vita physica alia est, qua aliquid substantialiter per intus-sumptionem augetur: alia, qua aliquid progressiuè mouetur, hoc est, qua propria, ac naturali vi de loco in locum quaqua versus, & non magis in vnum, quàm in alium ferri potest. Prior species vitæ physicæ in plantis, & animalibus locum habet, quorũ omnes omnino partes innumeris poris variegatæ sunt, vt per eos humor alimentarius attrahi, distribui, & corriuari possit: omnes etiam ad eundem finem prædita sunt vi sugendi, & succum assimilandi, atque in suam substantiam conuertendi. Stupendum quidem, atque instar miraculi est quo artificio, atque ingenio id fiat, & per quot fibras, ac fistulas pabulum sensim attrahatur, & per omnes partes diffundatur. Hoc ergo genus argumenti substantialis per intussumptionem factam efficit, plantas & animalia viuere, ac differre à non viuentibus, quæ tametsi substantialiter, non tamen hac arte augentur.

8. Posterior vitæ physicæ species in solis animalibus ac spiritibus reperitur: eam autem esse proprie, at formaliter viram quæque progressiue mouentur, eo ipso viuere contra nonnullos Recentiores facile suaderi potest. Primò quia id perspicue docet Aristoteles 2. de anima cap. 3. ibi: *Atque potentias animæ diximus, nutritiuam, sensitiuam, appetitiuam, loco motiuam, atque intellectiuam.* Et cap. 4 ibi. *At vero constat, animam id etiam esse, vnde primum motus ad locum accommodatus emergit.* B. Thomas 1. p. quæst. 76. art. 1. ibi: *Anima enim est primum, quo nutrimur, & sentimus & mouemur secundum locum; & similiter quo primo intelligimus.* B. Augustinus tom. 9. tract. 19. in Euangelium Ioan. ibi: *Nisi enim viueret (puta anima) corpus non moueret pedibus gressum, manibus opus, oculis intuitum, auribus auditum, non aperiret os ad vocem, linguam ad distinctionem vocum non moueret.* Chrysostomus tom. 4. super epistol. Pauli ad Philip. serm. 3. ib: *Non viuo, inquit, communem vitam: quomodo ergo viuis ô Beate Paule Solem non vides, communem hunc aerem non spiras? num cibis, quibus nemo non vescitur, non pasceris? num terram istam more nostro non calcas?* Athanasius in orat. contra idola ibi: *Motus animæ nihil aliud est, quam vita ipsius, & omnino corpus viuere dicitur, cum mouetur.* Et ne multis morer, Patres fermè omnes, & meliores quique Philosophi hanc sententiam amplectuntur, & hoc modo de motu progressiuo loquuntur: cum ergo vocibus, vt nummis vtamur, eaque id valeant, & significent, quod principales authores per ea significari volunt, nemini dubium esse potest, quin motus progressiuus vitæ nomine appellari debeat.

Quod autem P. Arriaga nobis aduersarius disp. 1. de anim. sect. 2. subsect. 4. docet, motum progressiuum esse duntaxat arguitiuè vitam, facilè refelli potest: tum quia Patres, & Scholastici proximè allegati eodem prorsus modo asserunt, motum localem esse vitam, ac sensionem, vegetationem, & intellectionem esse vitam, neque inter eum, & has functiones discrimen vllum assignant: quemadmodum ergo sensio, vegetatio, & intellectio non arguitiuè tantum, sed etiam formaliter vita sunt: ita etiam motus progressiuus, non arguitiuè, sed formaliter vita erit. Tum quia sicut dicitur, motum progressiuum esse arguitiuè vitã, id est, non nisi argumentum infallibile vitæ: ita similiter dici posset, vitam sensitiuam esse tantum arguitiuè vitam: nam sicuti motus progressiuus nusquam & nunquam reperitur sine vita aliqua sensitiua, aut intellectiua: ita similiter motus sensationis nunquam, & nusquam reperitur sine vita aliqua vegetatiua, aut intellectiua: cur ergo tantum arguitiuè vita non appellatur, sicut de motu progressiuo aduersarij philosophantur. 9.

Rursus: vita alia est in actu primo: alia in in actu secundo, quæ cuiusmodi, qualesve sint cap. præcedenti satis explicatum est. Illud explicandum est quibus ambæ con conueniant: quæ cum sit quæstio mere vocalis, qua fieri poterit breuitate ab ea nos expediemus. In primis ergo quæuis substantia completa, quæ vi sua nutriri, seu loco moueri potest, quæve cognoscere, & tamen sentire vel appetere potest, vita in actu primo, eaque substantialis, & præcipua dici debet: id quod omnes fatentur, & testimoniis Aristotelis, & Beatæ Thomæ capite præcedenti adductis liquido constat. 10.

Pari ratione potentiæ animæ, videlicet vis nutritiua, locomotiua, sensitiua, &c. si a substantia animæ distinguantur, vitales in actu primo accidentario, siue vita accidentalis in actu primo proculdubio nominandæ sunt: id quod omnes etiam vnanimi consensu fatentur. Præterea habitus naturales, quibus potentiæ animæ ad operandum coadiuuantur, vitales in actu primo appellandæ sunt: siquidem ideo potentiæ animæ vitales vt quo, atque in actu primo sunt; quia sunt virtutes, quibus anima viuit, hoc est, intelligit, amat, sentit, aliasque operationes exercet: at etiam habitus naturales sunt virtutes quædam variorum actuum vitalium exercitio ad eos iterum repetendos acquisitæ: igitur etiam vitales in actu primo non vt quod, sed vt quo censeri debent.

11. Habitus etiam supernaturales vitales in actu primo; siue, quod perinde est, vitæ quædam accidentales in actu primo vocitandæ sunt: siquidem in primis sunt potentiæ quædam simpliciter necessariæ ad actus supernaturales, eorúmque effectrices: igitur aut potentiæ naturales non erunt vitales in actu primo, aut certè habitus supernaturales etiam vitales nuncupari debent. Deinde multo magis perfectè concurrunt habitus supernaturales ad suos actus, quàm habitus naturales: ergo cum ij sint vitales, & illi etiam vitales censendi erunt. Consequentia videtur perspicua, quia cum vitalitas sit perfectio ex genere suo, vt aliquid censeatur vitale, aut non vitale, eius perfectio, aut imperfectio in operando magnopere spectandæ sunt. Antecedens verò suadetur: quia habitus supernaturales sunt simpliciter necessarij ad suos actus, ad eosque non tantum facilè posse, verum etiam simpliciter posse homini tribuunt: deinde actus supernaturales in genere causæ efficientis producunt: at ex iis duobus alterum iuxta omnes, alterum verò iuxta non paucos habitibus naturalibus respectu suorum actuum minimè conuenit.

12. Species etiam intentionales, siue impressæ, quæ obiecti vicariæ sunt, vitales in actu primo iudicandæ sunt: tum quia sunt virtutes mediis quibus anima operationes vitales exercet, ab iisque denominatur; quod autem ab obiecto emittantur, eiusque vicem suppleant, quid interest? Tum quia repræsentatio formalis obiecti est vita in actu secundo, siue formalis, vt exploratum est: ergo repræsentatio virtualis obiecti est vita in actu primo, siue virtualis: cùm ergo species impressa sit repræsentatio virtualis sui obiecti, vita in actu primo, siue virtualis non esse non poterit. Tum demum, quia cognitio vnius obiecti quatenus ducit intellectum ad cognitionem alterius est vitalis in actu primo: qua ratione B. Thomas 1. p. quæst. 16. art. 3. docet, assensum primorum principiorum vitaliter concurrere ad assensum conclusionis: ergo similiter species impressa quatenus ducit intellectum ad speciem expressam, siue cognitionem obiecti, à fortiori vita in actu primo censenda est; cum multo magis necessaria sit species impressa ad expressam, quàm vna expressa ad aliam.

13. Quæ de vita in actu primo hactenus disseruimus, adeò constantia non sunt: vitalitas namque habituum naturalium ab aliquibus Recentioribus, vitalitas habituum supernaturalium à plerisque, & vitalitas specierum intentionalium ab omnibus negatur. Quocirca obiicies primò: ideo potentiæ animæ sunt vitales in actu primo, quia sunt virtutes naturales debitæ animæ a primo instanti suæ productionis ad hoc, vt vitaliter operari possit: at habitus naturales non sunt virtutes debitæ animæ à primo momento suæ productioni, sed paulatim exercitio actuum comparantur: pro reliquis etiam instantibus non determinatè, quemadmodum potentiæ, sed indeterminatè tantum animæ debentur. Hinc à fortiori probari potest; habitus supernaturales non esse vitales in actu primo, cum neque sint virtutes naturales animæ, neque ei vllo modo, aut pro vllo instanti debeantur. Obiicies secundò: vt species intentionales, siue impressæ essent vitales in actu primo, eæ deberent esse, mediis quibus homo ab intrinseco operaretur: haud aliter ac mediis potentiis ab intrinseco operatur: at homo mediis speciebus non operatur ab intrinseco, sed ab extrinseco quodammodo; cum non ab homine fluant vt potentiæ, sed ab obiecto extrinsecus emittantur, & non nomine hominis, cui insunt, sicut potentiæ, sed nomine obiecti concurrant. Confirmatur: quia species impressa suapte natura est indifferens, vt sit in supposito viuenti, aut in supposito vitæ experti: species enim visualis per aëra funditur, priusquam ad potentiam deueniat: ergo species impressa non est vitalis vt quo, siquidem vita vt quo suapte natura debet esse connexa cum vita vt quod, siue supposito vitali, vt in potentiis animæ conspicere est.

Obiicies tertiò: si non solùm potentiæ animæ, verum etiam habitus naturales, habitus supernaturales, ac species intentionales essent vitales in actu primo; pro eo ac asseruimus, nulla res mundi esset, quæ vitalis in actu primo non esset, cum nulla sit, quæ animam ad actus vitales quodammodo iuuare nequeat: cur lapis, aut lignum, ignis, aut aqua, aliudve quoduis elementum, aut mixtum ad sensionem tactus (si ad hanc, vt aliqui putant, non requiritur species) immediatè concurrens vita in actu primo non sit? cur cœlum, aut terra, aut quæuis alia res media specie sui, quam immittit ad sensionem, aut cognitionem sui vitalem concurrens eo ipso vitalis in actu primo non sit? haud secus ac eo solo nomine habitus naturales, ac supernaturales, speciesque impressæ vitales censentur: quod autem eiusmodi concursus rerum omnium in aliquam operationem vitalem mediatus sit, non potest obstare, cum homo vitalis in actu primo sit tantum mediatè, videlicet mediis potentiis iuxta complures concurrat ad eos actus, quibus viuit. Consequens autem absurdum est, quia suprà initio cap. præcedentis, vitam omnibus rebus minimè conuenire tanquam certum, & indubitatum statuimus. Obiicies quartò quem admodum habitus naturales, & supernaturales, speciesque intentionales ad actum vitalem concurrunt ita: similiter habitus naturales, & supernaturales, speciesque intentionales non impressæ, sed expressæ ad actum liberum immediatè concurrunt: at liberi in actu primo non sunt, cum iuxta omnes libertas in actu primo solius voluntatis prærogatiua esse videatur: ergo similiter in præsenti, &c. 14.

Verum ad primum respondeo, negata maiori, si particula, *ideo*, præcise sumatur: quemadmodum enim anima est vitalis in actu primo, quin sit virtus naturalis, aut debita sibi ipsi superaddita, 15.

vt

vt compertum est: ita enim habitus naturalis,& supernaturalis poterit esse vitalis in actu primo absque eo, quod virtus vel naturalis,vel debita animæ sit. Et vt alio exemplo vtar, quemadmodum cognitio,& amor præsertim supernaturales, quin debeantur animæ, eamue naturaliter afficiant, vitales in actu secundo sunt: ita similiter habitus naturalis, ac supernaturalis poterunt esse vitales in actu primo,quin animæ debiti sint, eamui naturaliter afficiāt. Ad secundū argumentū respondeo: vita intentionalis in actu secundo non consistit in operatione ab intrinseco: alias Deus vitæ intentionalis expers esset; sed in actu, qui sit agnitio, & amor,ac denominationem cognoscentis,atque amantis impertiat. Vnde quamuis per speciem intentionalem intellectus non operetur ab intrinseco,sed quodam modo ab intrinseco, cum tamen vi illius cognoscat,& intelligat, poterit illa esse vitalis in actu primo. Ad confirmationem respondeo: sicuti calor humani corporis vitalis dicitur, tametsi extra illud in supposito non vitali esse possit;eo quod à calore elementari specie non distinguatur:ita similiter species impressa quantumlibet extra suppositum vitale naturaliter esse nequeat,tamen hic & nunc vitalis vtique erit, cum potentiam vitalem intrinsece compleat,& coadiuuet.

16. Ad tertium argumentum respondeo: vita in actu primo alia est substantialis, & vt quod, videlicet substantia completa, cognoscitiua, aut volitiua,vel etiam vegetatiua,aut loco motiua,vt sæpe sæpius ostensum remaneret: alia est vita in actu primo,& accidentalis, & vt quo;quæ vt ex ipso vocis ethymo constat,prioris vitæ,nimirum substantialis accidens aliquod intrinsecum esse debet:haud secus ac vita accidentalis alicui substantiæ viuenti intrinsece accidere debet, vt omnes fatentur: cum ergo non omnis res mundi eiusmodi substantia completa, aut aliquod eius accidens intrinsecum sit; ad modum, quo habitus naturales, ac supernaturales:nec non species intentionales talis substantiæ accidentia intrinseca sunt: non conspicio quatenus ex eo, quod prædicti habitus, speciesque sint vitales in actu primo, sequatur omnem rem mundi illico vitalem esse.

17. Ad quartum argumentum respondeo:libertas in actu primo duplex est: alia namque est facultas, quæ potest amare, aut non amare,sed potius odisse:alia vero,quæ eiusmodi facultatem ad alterutrum libertatis exercitium proximè complete & expedit. Prior libertas in actu primo est principalis, posterior vero minus principalis: prior libertas nō solum est indifferentiæ, verum etiam spōtanei,vt aiunt:posterior est solius indifferentiæ. Prior libertas est vt quod, præsertim si voluntas ab anima non distinguatur:posterior est vt quo duntaxat. Demum prior libertas in actu primò est radix posterioris, & non è contrario: siquidem voluntas postulat prærequisita ad actum liberum: hæc autem non postulant voluntatem, sed eam supponunt: libertas ergo in actu primò priori modo sumpta est prærogatiua solius voluntatis,in eamque duntaxat conuenit:secus vero libertas posteriori modo sumpta;quæ non est.cur in habitus naturales, ac supernaturales, aliaque voluntatis comprincipia non conueniat; ac proinde etiam vitalitas in actu primo ea ratione sumi potest, vt in habitus naturales,ac supernaturales, speciesque impressas non incongruat. Et hæc de vita per modum actus primi. Quibus autem vita per modum actus secundi conueniat, operosum admodum non est, ex dictis definire: siquidem solum exercitium potentiæ nutritiuæ, loco motiuæ, cognoscitiuæ, aut appetitiuæ vitæ in actu secundo nomen, rationemque merentur: id quod supra cap. præcedenti Aristotelis & Beati Thomæ testimoniis luculenter ostendimus.

Vita rursus, alia est intrinseca & essentialis, quam supra multis exemplis explicuimus: alia extrinseca, & accidentaria,quæ iis congruit,quæ viuunt per denominationem à vita alterius rei, à qua causantur, vel causari possunt: sic omnes creaturæ etiam vitæ expertes, extrinsece tamen in Deo, à quo causantur,& in cuius vita continentur,viuere dicuntur,iuxta illud Ioannis: *quod factum est in ipso vita erat*: sic terminus actionis nutritiuæ cum sit intrinsecè,& essentialiter eiusdem speciei cum termino actionis generatiuæ; qui absolute vitalis non est,extrinsece tamen denominatur vitalis ab actione vegetatiua, seu intussumptiua, per quam hic & nunc producitur: sic vbicatio per motum progressiuum producta cum intrinsece, & essentialiter vitalis non sit, & per impulsum extrinsecum modo mortuo produci potuerit, tamen ab actione facultatis loco motiuæ vitalis denominatur: sic demum, quod plus est, ipsa actio nutritiua essentialiter, & intrinsece nutritiua, ac vitalis non est, vt contra Hurtadum dispur. 3. de generat. & corruptione, sect. 5. in hunc modum ostendo:non magis differunt potentia nutritiua, ac generatiua, quam potentia libera, ac necessaria: sicut enim potentia nutritiua, ac generatiua habent diuersa organa, ac diuersas dispositiones postulant: ita potentia libera, & potentia necessaria diuersas dispositiones, diuersa prærequisita,& quasi diuersa organa suo sibi iure vendicant: at hoc non obstante actio libera non est intrinsece, & essentialiter talis, quinimo necessaria suapte natura esse potuit:ergo similiter actio nutritiua,& vitalis, &c. Tandem, vita alia est creata,qua creatura viuit:alia increata,qua creator viuit,non eminentialiter solum, vt nonnulli ausi sunt asserere, sed formaliter, ac propriè, vt constat ex Apocalypsis 5. cap. ibi: *adorauerunt viuentem in sæcula sæculorum*: aliisque Scripturæ locis, in quibus Deus per antonomasiam viuens appellatur. 18.

CAPVT III.

Aliorum sententiæ referuntur, & refelluntur.

QVi rationem communem vniuocam ab omni vita, præsertim creata abstractam tuentur, in ea explicanda parum consentiunt. Prima, & vetustissima Stoicorum sententia est, vitam vt sic in motu intentionali,cognitione videlicet, & amore sitam esse; plantas vero propriè non viuere quantumlibet vegetentur. Cæterum hæc sententia infra tract. 3. fusè impugnabitur. Secunda sententia est Thomistarum asserentium vitam vt sic consistere in motu ab intrinseco, siue in operatione immanenti. Verum in primis iuxta hanc sententiam omnis essentia creata viueret; 19.

cum nulla sit, quæ suas proprietates immanenter non operetur, ad easque ab intrinseco non moueatur, vt lib. 4. ostensum manet, cum de causa, efficienti creata sermo nobis esset. Deinde iuxta eam sententiam grauia, & leuia viuerent, cum immanenter operentur, ac sursum, ac deorsum vi sua moueantur: tum quia id expressè docet Aristoteles 4 de cœlo text. 24 ibi: *graue, & leue in se ipsis mutationis principium habere videntur; illa vero non in se ipsis, seu sanabile, & accrescibile.* Tum quia quod aiunt Thomistæ, grauia, & leuia non à se ipsis, sed à generante in sedes sibi cognatas moueri, manifeste refelli potest, siquidem, cum lapis v.g. in centrum descendit, generans interdum absolutè non est, interdum propè non est: cum ergo omnis actio causam existentem & approximatam postulet, non poterit quidem motus lapidis in generans refundi. Tum quia, quod alij ex Thomistis docent, grauia, & leuia à se ipsis quidem moueri, non tamen nomine proprio, sed alieno, videlicet generantis, quod iis grauitatem ac leuitatem, quibus feruntur, primò contulit, atque ingenerauit: qua ratione si quis proiiciat lapidem sursum, lapis non mouebitur nomine proprio, sed nomine solius proiicientis, atque impetum imprimentis: hoc, inquam, etiam non satisfacit, nam etiam anima, iuxta Thomistas, operatur immanenter mediis potentiis, quas eius causa et ingenerauit; ac proinde non nomine proprio, sed alieno; & tamen viuit toties, quoties mediis potentiis vitalibus immanenter operatur. Rursus: primus actus liberi arbitrij Angeli eius creatori attribuitur: & non nomine proprio, sed alieno fit iuxta Thomistas, qui ob id Angelum in primo instanti peccare non posse tuentur, ne videlicet tale peccatum Deo tribuatur. at eiusmodi actus vitalis est: ergo descensus lapidis tametsi nomine generantis fiat, vitalis erit, si semel vita in motu ab intrinseco constituatur.

20. Tertia sententia est: viuens vt sic esse, quod postquam est constitutum in statu sibi connaturali, ac debito ab intrinseco, moueri, ac immanenter operari potest. Ita cum Molina, & Suarez communiter nostri Authores. Verum in primis iuxta hanc sententiam Deus propriè, ac formaliter viuere non poterit, cum ab intrinseco moueri; siue, quod perinde est, intrinsece mutari, non nisi summa cum impropietate possit: vita ergo in motu ab intrinseco consistere nequit, tametsi statui debito, & connaturali superueniat. Rursus iuxta hanc sententiam, ignis quoties vires sumit & substantialiter augetur, non poterit non viuere, cum ab intrinseco moueatur, etiam postquam in statu sibi connaturali, ac debito constitutus est; & non solum alium ignem, verum etiam eius vnionem sibi intrinsecam, atque in se manentem producat. Istis duobus argumentis etiam Thomistarum opinio oppugnari potest. Præterea Angelus per cognitionem, qua se ipsum cognoscit, formaliter viuit: & tamen iuxta non paucos Theologos einsmodi cognitio est Angelo à primo instanti suæ productionis debita; ac proinde statui eius connaturali, ac debito non superuenit: necesse ergo ad vitam non est, vt etiam connaturaliter constitutæ superueniat: quidquid autem sit de Angelo negari nequit, quin possibilis sit substantia intellectiua, cui cognitio sui, vel alterius obiecti debita sit: que enim in eiusmodi substantia implicatio inuoluitur? at in ea idem argumentum formari potest.

Vlterius Deus per intellectionem necessariam qua se ipsum contuetur, formaliter viuit: at talis intellectio eum non supponit constitutum in statu sibi connaturali, ac debito: ergo eiusmodi suppositio ad vitam necessaria non est. Minor, quæ probationis indiga est, suadetur: nam talis intellectio, iuxta plerosque Theologos, est ipsa essentia Dei: at essentia Dei Deum nec naturaliter nec non naturaliter constitutum supponit. Deinde tametsi Deus non intellectione, sed principio intellectionis essentialiter, & quidditatiue constituatur, adhuc vis argumenti eadem remanet: siquidem ea intellectio, licet statum quidditatiuum, & essentialem Dei non constituat, sed supponat, tamen eius statum connaturalem, ac debitum constituit, cum sit summè necessaria Deo, ac multo magis, quam nulli essentiæ creatæ eius proprietates necessariæ sunt. Quod autem nonnulli respondent, Deum ante intellectionem necessariam supponi cum omni perfectione entitatiua sibi debita; neque per eam magis intensiuè perfici, ac proinde per eam viuere, nullo pacto satisfacit: nam quemadmodum amor creatus cognitionem supponit; ita etiam amor increatus cognitionem supponit: ergo similiter quemadmodum vita creata in actu secundo supponit rem cum omni sua perfectione non solum intensiua, verùm etiam extensiua sibi debita, & connaturali: ita similiter vita increata. Vnde intellectio necessaria Dei omnem eius perfectionem intensiuam, non vero omnem extensiuam ei debitam supponens, vita esse non poterit, si huic sententiæ standum est. 21.

Quarta sententia est, *viuens esse, quod habet prædicatum ab intrinseco per se speciali titulo abstrahente à ratione perfectionis debitæ.* Particula *ab intrinseco*, siue à se denotat, prædicatum illud, quod vita est, non esse ab agente adæquato extrinseco, qua ratione non solum creatura, verum etiam creator quantumlibet omnis mutationis expers à se, siue ab intrinseco habet, quod cognoscat v. g. cum eius cognitio non sit ab agente adæquato extrinseco. Particula, per se, denotat prædicatum illud, quod vita est, ita ab intrinseco esse debere, vt resultare nequeat ex quacunque approximatione duorum eiusdem rationis: quo fit, vt ignis, aggenerans per aggenerationem, siue productionem vnionis cum igne à se producto minime viuat, quia licet hic & nunc ea vnio à solo igne aggenerante, non vero ab aggenerato producatur; haud aliter ac vnio animi rationalis à Deo, vel certè aggenerante, non ab ipso animo reali producitur; tamen sola approximatione vtriusque ignis, & esto neuter ab altero produceretur, ea vnio resultare, & ab vtroque igne produci posset. *Titulus* ille *specialis* in definitione positus facilis intellectu est. est enim quicunque, & qualiscunque titulus præter illum actionis intrinsecæ, siue perfectionis intrinsecæ transcendentaliter, & communissime sumptæ: intrinsecæ, inquam, idest postulantis ab intrinseco prouenire. Hoc quod est *abstrahere à ratione perfectionis debitæ*, adeo est manifestum, vt explicatione non indigeat. Merito huius postremæ particulæ Deus per intellectionem etiam necessariam viuit, quia quantumcunque perfectio necessaria, ac debita sit, tamen est ab intrinseco speciali titulo abstrahente 22.

hente è ratione perfectionis debitæ, id est, titulo cognitionis diuinæ, siue à qua Deus cognoscens denominatur: qui titulus specialis est, & abstrahit a ratione perfectionis debitæ, cum Deus plures cognitiones habeat, quæ ei debitæ non sint; imò quæ iuxta complures nullo modo perfectiones sint, videlicet intellectiones liberas. In summa nullum est viuens, cui hæc definito non conueniat; nullum non viuens, cui conueniat, vt intuenti constabit.

23. Impugnatur tamen hęc sententia: quia iuxta definitionem illam propositam non datetur ratio communis vniuoca vitæ, Deo, & creaturæ: quod & falsum est, & ab ipsis aduersariis non admittitur. Sequela probatur: quia Deus, & creatura non conueniunt vniuoce in hoc, quod est habere prædicatum ab intrinseco per se: ergo nec in ratione vitæ. Antecedens suadetur: nam Deus habet cognitionem v. g. ab intrinseco negatiue tantum, id est, non ab alio: creatura vero habet cognitionem suam ab intrinseco positiuè, cum Deus cognitionem suam absolutè non producat, creaturæ vero suam producat: at esse ab intrinseco non est ratio communis vniuoca ad esse ab intrinseco positiue, & esse ab intrinseco negatiue: sicut iuxta aduersarios esse absolute non est ratio communis vniuoca ad esse, posse positiue, & esse negatiue. Neque valet, tam creaturam quam creatorem habere prædicatum ab intrinseco negatiue, id est non ab agente adæquate extrinseco: a duplici autem prædicato negatiuo rationem communem vniuocam prædicati negatiui abstrahi posse; ac proinde esse ab intrinseco negatiue Deo, & creaturæ vniuoce conuenire; sicut oportet ad hoc, vt vita iis vniuocè communis sit: hoc, inquam facile confutari potest: nam tota res eodem resoluitur; si enim attente inspiciatur, creatura non negatiuè, sed positiuè habet ab intrinseco quodcuque prædicatum à se habet: siquidem ideo creatura habet prædicatum aliquod, & non ab agente adæquato extrinseco, quia illud a se, tanquam à causa inadæquata habet, illudque positiue producit: & hoc posterius idem prorsus est, ac illud prius.

24. Secundò ea sententia impugnatur, quia iuxta eam Deus non solum per cognitionem, & amorem, sed per omnipotentiam, immensitatem, & quoduis aliud attributum viueret: siquidem habet omnipotentiam *a se*, siue *ab intrinseco*, ac *per se*, vt manifestum est: necnon speciali titulo abstrahente a ratione perfectionis debitæ: videlicet titulo prædicati diuini: qui vna ex parte abstrahit proculdubio a ratione perfectionis debitæ; eo quod Deus plura prædicata sibi indebita, videlicet libera, & contingentia sortiatur; alia verò ex parte specialis esse negari nequit: tum quia prædicatum diuinum, in quo fundetur, singularissimum, ac specialissimum est: tum etiam quia non est titulus perfectionis, aut actionis in communi postulantis ab intrinseco prouenire: quiuis autem titulus ab hoc distinctus ab aduersariis specialis censetur. Consequens autem tametsi a recentioribus non paucis admittatur, absurdum esse suadetur. Primò quia si per impossibile Deus neque esset cognoscitiuus, neque esset volitiuus, nullo modo viueret, sed esset tanquam Dij gentium, de quibus David: *Os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt*, &c. Ergo de facto per eas formalitates, quibus neque in actu primo, neque in actu secundo cognouit, aut amat; per eas, inquam, minime viuet. Secundò quia non magis attinet ad infinitam, omnique ex parte incomprehensam perfectionem Dei, quod viuat, quam quod omnipotens, sapiens, iustus, immensusve sit: at non obstante infinita Dei perfectione; non omne eius prædicatum est formaliter, ac ratione nostra omnipotentia, sapientia, iustitia, aut immensitas, sed duntaxat realiter: ergo similiter ea non obstante non omne prædicatum Dei erit formaliter, ac ratione nostra vita, sed duntaxat realiter: idque non aliud ex infinitate Dei, & eius supra creaturas dignitate colligi poterit. Tertiò: quia si proprietas diuinæ essentiæ est vita in actu secundo perfectissima, & diuina; cur proprietas creatæ essentiæ vita in actu secundo imperfecta, & creata non sit? haud aliter ac quia diuina essentia est vita in actu primo perfectissima, & diuina, aliqua etiam essentia creata vita in actu primo imperfecta & creata est. Quartò demum, quia vita ab Aristotele, & reliquis Philosophis tantum quadrifariam diuiditur, nimirum in nutritiuam, cognoscitiuam, & appetitiuam, vel in actu primo, vel in actu secundo: quod si vlterius aliud genus vitę pro libito comminiscamur, nullus erit viuentium numerus certus, aut ratus: at quoduis attributum Dei nec est formaliter facultas nutritiua, aut loco motiua nec cognoscitiua, aut appetitiua, harumve facultatum exercitium, vt certo certius.

Tertiò ea sententia impugnatur: quia iuxta eam lapis v.g per motum deorsum propriè viueret: siquidem lapis habet motum illum ab intrinseco per se, vt perspicuum est, nec non etiam speciali titulo, videlicet titulo motus deorsum, qui non solum abstrahit à ratione perfectionis; verum etiam, quod plus est, non est realiter & à parte rei perfectio debita lapidi: nam lapidem moueri deorsum imbibit in se hoc, quod est, lapidem esse extra centrum; esse autem extra centrum non est perfectio debita lapidi, sive connaturalis, sed perfectio ei indebita, & eius naturæ minime consentanea: quod vero facta aliqua suppositione, & lapide extra centrum collocato motus deorsum ei debitus sit, parum iuuat: quæuis namque cognitio Angelum cognoscentem denominans facta aliqua suppositione, & positis omnibus prærequisitis ad eam eliciendam Angelo debita ac necessaria est, & tamé titulus cognitionis Angelum denominantis est titulus abstrahens à ratione perfectionis debitæ, sicuti ad vitam oportet: id quod aduersarij ipsi docent, vt cognitionem Angelicam circa se ipsum vitalem esse tueantur: similiter ergo motus lapidis deorsum, tametsi secundum quid & facta aliqua suppositione ei debitus sit, absolute tamen à ratione perfectionis debitæ abstrahit, quemadmodum ad vitam oportet. 25.

Quartò ea sententia impugnatur: quia possibilis est materia prima, cui hæc specie quantitas determinate debita non sit, sed hæc, vel illa: haud aliter ac ei hæc, vel illa specie forma indeterminatè tantum debetur. Quo constituto, sic argumentor: materia illa prima per productionem immanentem suæ quantitatis non viuit, vt exploratum est: & tamen habet quantitatem ab intrinseco per se, vt negari nequit; & speciali titulo, id est titulo quantitatis materiam mensurantis: nec non titulo abstrahente a ratione perfectionis debitæ: nam quantitas materiam illam afficiens ei determinatè debita non est: quod autem ei indeterminatè 26.

terminatè

terminatè debita sit, non tollit rationem vitæ: aliàs Deus per scientiam liberam, qua Antichristum futurum videt, minime viueret: siquidem illa indeterminate ei debita est, idest, illa, vel alia, qua Antichristum non futurum videret.

27. Quinta sententia est P. Hurtadi disp. 3. de anima sect. 2. viuens esse, quod producit terminum immanentem non vtcunque, sed ob exigentiam innatam, qua terminus immanens ab intrinseco produci postulet: quo fit, vt essentia per proprietates, quas immanenter producit, minimè viuat; eo quod ab essentia, cui immanent, produci non postulent, & de se indifferentes sint, vt ab intrinseco, vel ab extrinseco producantur. Verum inprimis, cum naturaliter fieri nequeat, quin proprietates ab essentia fluant; quantitas v.g. à materia aliquid exigere debet, vt ita fluant: cum ergo non sit potior ratio, vt id exigat materia, quam quantitas ob reciprocam, & æqualem connexionem materiæ cum quantitate à se fluente, & quantitatis cum materia eam producente; certè tam materia, quam quantitas talem quantitatis fluxum, & quasi emanationem à materia postulabit. Deinde terminus actionis nutritiuæ, cum sit eiusdem speciei cum termino actionis primò generatiuæ; & alterutet sit caro, & sanguis v.g. non postulat terminus prioris actionis magis proficisci ab intrinseco, quam terminus posterioris actionis: vnde si defectus eius exigentiæ vitalitati obstat; eoque nomine essentia per productionem proprietatum non viuit; sanè animal, aut planta per nutritionem viuere nequibunt. Tandem: actio immanens per quam proprietas producitur, postulat prouenire ab intrinseco; cum nè diuinitus fieri possit, vt ab extrinseco proueniat: igitur essentia per eam actionem viuit, vt vt per ipsam proprietatem nulla exigentia secum connexam minime viuat.

28. Sexta sententia est, substantiam viuentem esse, quæ non est determinata ad vnum à generante, sed indifferens ad oppositos actus immanentes: etenim Deus, Angelus, & homo cum mente, ac libertate præditi sint, affirmare, vel negare, amare, vel odisse possunt: belluæ etiam tametsi in iisdem rerum circumstantiis nunquam non immanenter eodem modo operentur, eo quod libero arbitrio careant: tamen mutatis circumstantiis diuersos, & oppositos actus immanentes eliciunt, & fame modò, modò siti, nunc ira, nunc voluptate, interdum metu, & nonnunquam pudore tanguntur; & quidquid de his, ac similibus passionibus, quas belluis perperam negat Seneca lib. 1. de ira c. 3. & 4. [*certè eodem iudice impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incursum*, nec non affectus iis oppositos, vt paulo infra explicat ibi: *cito cadunt, mutantur in contrarium, & cum acerrimè sæuierunt expauerunt que, pa cuntu r, & ex fremitu, discursuque vesano statim quies, soporque sequitur.* Plantæ etiam oppositos actus immanentes efficiunt: modò enim vnionem continuatiuam partium suarum, modo vnionem earum terminatiuam producunt: deinde ramos, folia, &c. non sine immanentia efficiunt: in incremento, vel decremento partium, quæ in suo esse immutatæ manent, oppositos motus locales subeunt; & vel comprimuntur, vel dilatantur, ac versus oriens, vel versus occidens, aut aliorsum mouentur: in iis vero substantiis, quæ non viuunt, omnia alia vsu venite, & hanc operationum immanentium varietatem locum non habere experimento constat

29. Contra tamen: quia si daretur substantia vnius obiecti, & vno duntaxat modo cognoscitiua, ea procul dubio intentionaliter viueret: & tamen ad oppositos actus immanentes nullam indifferentiam haberet. Deinde lapis descendere in centrum diuerso tramite potest, si à diuersis locis libere demittatur; & eodem etiam tramite descendens, diuersa tamen celeritate, ac celerius in fine quam in medio, aut in principio proruit: igitur ad oppositos actus immanentes indiuersis circumstantiis absque vllo genere vitæ indifferens est. Præterea ignis modo punctum terminatiuum, modo continuatiuum priori oppositum in se immanenter producit, prout ignis ei contiguus existit, vel non existit.

TRACTATVS II.

De Vita corporis.

CAPVT PRIMVM.

Quæ corporis partes animentur, siue viuificentur.

VITA corporis nihil aliud est, quam anima corporis: quæ ab Aristotele in hunc modum definitur: *est actus primus corporis physici organici potentiâ vitam habentis: actus primus*, idest substantialis, & non accidentarius: *corporis*, idest materiæ primæ: *physici*, idest corporis non mathematici, aut artificialis, sed naturalis: *organici*, idest habentis organa, siue instrumenta, hoc est, variorum accidentium, ac dispositionum multiplicem apparatum ad varias operationes eliciendas: *potentia vitam habentis*, idest habentis instrumenta idonea non vtcunque, sed ad operationes vitales eliciendas. Multa hîc Recentiores de significato eius particulæ *corporis*, aliarumque antecedentium, & consequentium: verum me iudice manifeste inutilia, & vocalia sunt, & non tam philosophica, quam theologica, & ex materia de Eucharistia magna ex parte transcripta, iis ergo omissis quæstionem propositam aggredior. 1.

Assero primò. Sanguis Humanus anima rationali informatur: ita Toletus in libris de anima. Hurtadus disp. 1. ibid. sect. 1. Arriaga ibid. etiam disp. 1. sect. 9. subsect. 2. Caietan. Conradus, Medina, Sylnester, Henricus, Hispalensis, & non pauci ex Medicorum, ac Philosophorum schola. Assertio suadetur primò: quia ideo anima rationalis informat partes solidas corporis, carnem videlicet, & ossa, quia sunt veræ partes hominis, & ad humanæ naturæ constitutionem attinent: at etiam sanguis (eademque est ratio de reliquis tribus humoribus) est vera pars hominis, & ad humanæ naturæ constitutionem attinet: ergo anima rationalis eum informat. Maior perspicua est: non enim ideo anima rationalis carnem, & ossa informat; quia in iis apparet operatio aliqua animi rationalis propria, quæque ab anima solum sensitiua, aut vegetatiua proficisci non posset: ideo ergo 2.

præcise

præcisè eas informat, quia partes hominis sunt, & ad naturæ humanæ constitutionem pertinent. Minor autem suadetur, quia si homo omni sanguine spoliaretur, & à Deo exanguis conseruaretur, procul dubio mutilus, & imperfectus esset: haud aliter ac si manus, aut pedes absciinderentur: signum igitur euidens est, sanguinem esse veram hominis partem, & ad eius integritatem, & constitutionem more reliquarum partium attinere.

3. Rursus eadem minor multiplici authoritate suadetur: nam in Epistola Cyrilli octaua ad Nestorium approbata, & recitata coram Concilio Ephesino tract. 2. cap. 12. sic habetur *Verbum vero factum esse carnem nil est aliud, quam quod in carne, & sanguine nobiscum similiter communicauit, ac nostrum corpus sibi proprium fecit, & homo prodiit ex muliere.* Rursus apud Innocentium III. extrauag. de celebrat. Missar. sic statuitur: *De latere Christi exiuit sanguis, & aqua, vt esset signum corpus illud constare ex quatuor elementis, & habere quatuor humores; quod est de ratione, & compositione veri corporis humani, quale Verbum assumpsit.* Vlterius in sacra Scriptura per carnem, & sanguinem tanquam per præcipuas partes totus homo intelligitur, vt perspicue constat ex Math. 12. ibi: *caro, & sanguis non reuelauit tibi*, & Pauli ad Ephes. 6. ibi: *non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem.*

4. Secundò suadetur eadem assertio, & superior ratio corroboratur: si sanguis humanus non animaretur, in homine esset duplex forma substantialis: alia animata, inanimis alia: alia partes hominis fluidas, alia vero solidas afficiens, & perficiens. Quod autem hoc sit aperte falsum, hunc in modum ostenditur: si in homine daretur duplex illa forma substantialis, alia animata, inanimis alia; daretur etiam in homine duplex, aut etiam triplex anima, alias, aliasque eius partes informans, videlicet vegetatiua, sensitiua, & rationalis, contra quam definitum est in octaua synodo Generali; quæ est Constantinopolitana 4. can. 11. cuius verba retulimus lib. 1. huius operis tract. 6. cap. 3. & propterea hic omittuntur. Sequela autem hæc manifestè suadetur: quia si in sanguine humano, inquo nulla apparet operatio vitæ, eoipso iuxta aduersarios nulla est forma vitalis, sed potius forma non vitalis ab anima omni realiter distincta; cur etiam in ossibus, in quibus nulla apparet operatio vitæ sensitiuæ; sed solius vitæ vegetatiuæ, vlla sit anima sensitiua, sed potius anima solùm vegetatiua: & rursus si in carne, in qua nulla apparet operatio vitæ rationalis, & intellectiuæ, sed solum sensitiuæ, ac vegetatiuæ, cur vlla sit anima rationalis, sed solum anima sensitiua simul, & vegetatiua: quo fiet vt in homine tres animæ realiter distinctæ reperiantur. Quod si hoc ab aduersariis minimè admittatur, & potius vna, eademque anima rationalis in carne vbi non intelligit, sed sentit, & nutrit, & in ossibus, vbi nec intelligit, nec sentit, sed solum nutrit, existere censeatur; non conspicio, cur etiam in sanguine existere negetur, tametsi in eo nec intelligat, nec sentiat, nec operationem facultatis nutritiuæ, aut loco motiuæ exerceat.

5. Tertiò suadetur hæc assertio: quia si qua ratione anima rationalis non posset informare sanguinem, maxime quia sanguis non vnitur reliquis corporis partibus; eoquod hæc sint solidæ, & sanguis fluidus, ac lubricus sit; vna vero eademque indiuisibilis anima partes inter se minime vnitas informare nequirat hæc ratio, qua non pauci, nec ignobiles aduersarij nituntur, nulla est, & falsum prorsus principium assumit. Minor suadetur, quia homo est vnum ens per se, at vnum ens per se ex partibus inter se minimè vnitis, quales censentur ab aduersariis esse caro, & sanguis, nequaquam resultare potest; sed duntaxat ens per accidens, & aggregationem, qua ratione aceruus lapidum vnum ens non per se, sed per accidens est. Quod si aduersarij adhuc contendant, partes solidas, partesque fluidas, quamuis non vniantur, ob subordinationem tamen, & inseparabilitatem naturalem constituere posse vnum ens per se; non conspicio, cur ratione eiusdem subordinationis, & inseparabilitatis vna, eademque indiuisibili anima informari nequeant. Equidem aut nulla valet consequentia, aut valet hæc: partes corporis non vnitæ vnum ens per se constituunt: ergo partes corporis non vnitæ vnam formam suscipiunt, aut certè possunt.

Quartò suadetur hæc assertio ad homines contra eos: qui naturam irrationalem à Deo assumi nequire satis probabiliter arbitrantur: nam Verbum assumpsit sanguinem humanum: cum ergo nullam substantiam irrationalem assumere potuerit iuxta non paucos eorum, quibuscum disceptamus, efficitur sanè sanguinem non esse substantiam prorsus irrationalem, sed potius animo rationali formatam. Antecedens certissimum est, & expresse definitum à Clemen. VI. in extrauag. vnigenitus, de pœnitent. & remissionib. ibi: *in ara crucis innocens immolatus non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed velut quoddam profluuium noscitur effudisse.* Quòd autem aliqui censent, substantiam irrationalem completam à Deo assumi non posse, eo quod in illa locum habeat communicatio idiomatum, qua dici posset: *Deus est equus, bos,* &c. substantiam verò irrationalem incompletam à Deo assumi posse, eo quod in illa locum non habeat communicatio idiomatum, qua dici possit: Deus est sanguis, phlegma, &c. hoc, inquam, friuolum, & nullius momenti est: siquidem tam repugnat, Deum habere causam incompletam, & inadæquatam, quam habere causam completam, & adæquatam: ergo similiter tam repugnat, Deum assumere substantiam irrationalem incompletam, ac assumere substantiam irrationalem completam. 6.

Assero secundò: sanguis belluinus nulla anima, ne belluina quidem, animatur; si vt multis verius videtur, animæ belluarum sint suapte natura diuisibiles. Hanc assertionem, quamuis supposita priori singularis, & noua sit, ob id tamen reiiciendam non esse, sed potius tanquam verissimam amplectendam esse arbitror: siquidem, vbi semel supponatur, nullius belluæ animam esse indiuisibilem, profecto ex belluini corporis partes, in quibus bellua sentit, & vegetat, anima sensitiua, & vegetatiua informabuntur, ex vero partes, quæ à contrario vegetationem subeunt, minime vero sentiunt (cuiusmodi sunt ossa) anima duntaxat vegetatiua à priori realiter distincta, ac specifice diuersa informabuntur: ergo etiam ex partes, in quibus nec sensionem, nec vegetationem 7.

vegetationem, nec vllam aliam operationem vitalem exercet, nulla forma vitali, nullave anima informabuntur. Antecedens infra constabit, cum formas belluinas partibus heterogeniis, si vllatenus partibiles sint, constare ostendemus. Consequentia autẽ clarior est, quam vt à nemine negari possit: tum sic vlterius: atqui sanguis belluinus nullam habet operationem vitalem: igitur nulla anima, formave vitali informatur. Subsumptum suadetur, quia in primis.

8. Quod docent B. Hurtadus disput. 1. de anima sect. 6. & P. Arriaga ibidem sect. 9. subsect. 1. sanguinem augeri per intus-sumptionem, ac proinde vitæ vegetatiuæ functiones exercere, facilè euerti potest: siquidem nullo indicio colligi potest, sanguinem augeri per intus-sumptionem, quo non minus probabiliter colligi possit, lac, & semen, imò etiam aquam, & vinum, mel, & quemcunque, & qualemcunque humorem per intus-sumptionem augeri: at iuxta aduersarios lac, & semen, & iuxta omnes aqua, & vinum, & quiuis alius humor ea ratione non augetur: ergo nec sanguis. Deinde à priori: substantia, quæ per intus sumptionem augetur, debet habere continuos, ac perennes poros, per quos alimentũ statis, & quasi dispositis vicibus attrahi possit: at eos continuos, ac perennes sortiri nequit substantia vlla fluida, & labilis; cuius nimirum partes, cum soliditatis, & consistentiæ expertes sint, in poros illico confluent, & alimenti vias obturabunt.

9. Quod autem Medici quidam apud Hieronymum à Rua controuers. 4. scholastica in 1. part. controuers. ad 3. docent, in sanguine aliquam vitalem operationem exerceri, videlicet motum localem, quo in diuersas partes corporis agitur; vt cum quis præ verecundia nubet, facilè refelli potest. Primò, quia nullum animal progressiuè, ac localiter moueri potest, quod sensitiuum non sit, vt experientia constat, & perspicuè docetur ab Aristotele lib. 3. de Historia animalium: ergo etiam nulla pars animalis localiter, ac progressiue moueri potest, quin etiam sensitiua sit: cum ergo sanguis sensitiuus non sit, non poterit motum localem, & progressiuum ab intrinseco sortiri. Secundò, quia motus localis, & progressiuus ab appetitu de facto semper imperatur: quo fit, vt in nobis, penes quos est nostri appetitus dominium, motus etiam localis liber sit, & pro cuiusque arbitrio poni, aut impediri possit: at motus sanguinis ab appetitu non imperatur; cuius signum est, quod nos, qui appetitui nostro dominamur, huic motui dominari, eumque pro libito ponere, vel impedire non possimus: impera, si potes, sanguini, ne, cum verecundaris, faciem non operiat; aut, cum times, ad cor non recurrat, vsque ad faciei pallorem; aut, cum gaudes, per totum corpus non diffundatur, vsque ad cordis & pectoris, a quibus leniter exit, dilationem & requiem; aut, cum inuides, corporis membra sensim non deserat, vsque ad eorum liuorem; necnon cordis, pectoris, ad quæ refluit, angustias. Tertiò, quia si ex eo, quod occasione alicuius passionis animum solicitantis sanguis mouetur versus aliquam corporis partem, colligere fas est eum moueri modo vitali, & animali, pari ratione dici poterit humorem per vreteres ad vesicam transmissum; aliaque corporis excrementa modo vitali & animali moueri: siquidem etiam occasione alicuius passionis multoties excernuntur. Consequens autem quis ridiculum esse non conspiciat?

Quocirca tenendum est, sanguinem non ab intrinseco moueri, sed extrinsecus, & mediis qualitatibus impulsiuis, quas ab aliis partibus animatis accipit. Quod autem cum commotione, & alteratione appetitus sanguis moueatur, non ideo est; quod ad edictum appetitus, aut voluntatis, sicuti pes, aut brachium moueatur, vt experimento constat, & ex eo etiam perspicuum, quod appetitus commoti actus non motum sanguinis, sed alia obiecta iucunda, vel iniucunda sibi præstituant; sed ideo, quia, quemadmodum humorum varia temperies, & commotio ad varios appetitus sensitiui actus physicè disponunt: ita è conuerso varij appetitus nostri effectus ad variam sanguinis, & humorum commotionem, qualitatesque eius commotionis effectrices disponunt: sic actus habitum, & è contrario habitus actum quadam quasi alteratione generant. 10.

Secundò suadetur eadem assertio ad hominem (vt aiunt) contra Caietanum, Syluestrum, aliosque Thomistas: nam ij vbi supra in quouis animali distinguunt duplicem sanguinem: alium perfectum, purum, & defœcatum: alium verò imperfectum, impurum, ac fœculentum; & priorem sanguinem, non verò posteriorem animari censent; contra quos ita argumentor: multo maior est diuersitas inter sanguinem humanum, & belluinum, quàm inter publicè hominis sanguinẽ magis, & minus perfectum: at ipsi inter duplicem hominis sanguinem distinguunt, aliumque animatum, inanimem alium adasserunt: cur ergo eandem distinctionem inter sanguinem humanum, & belluinum admittere grauantur? præsertim cum ratio discriminis inter sanguinem humanum, & belluinum non vna nobis assignata, & assignanda sit; ratio verò discriminis inter sanguinem humanum perfectum, & imperfectum nulla ab his Authoribus adduci possit. 11.

Tertiò suadetur illamet assertio: quia quæ argumenta suadent, sanguinem humanum animari, ea in sanguine belluino minimè militant, si supponatur animas belluarum esse diuisibiles: ex hac ergo hypothesi sanguis belluinus inanimis est. Antecedens inductione suadetur: nam ideo in primis anima rationalis sanguinem informat, quia indiuisibilis manens plures corporis partes informare potest, & debet: cum igitur non sit potior ratio de vnis quàm de aliis, omnes omnino tam liquidas, quàm solidas informabit: hoc autem argumẽtum in anima belluina, si sit indiuisibilis, quem locum habere potest? Deinde ideo secundo anima rationalis sanguinem humanum quantumlibet omnis vitalis operationis expertem animare potest, quia partes corporis, vbi non intelligit, informat, tametsi intellectiua sit, partesque corporis vbi non sentit, sed solum nutrit, etiam informat, tametsi non solum nutritiua, sed etiam sensitiua sit. Hæc autem ratio non militat in equo v. g. cuius anima, si diuisibilis sit, nullibi sensitiua est, vbi non sentiat; & vegetatiua nullibi, vbi non vegetet. Tertium etiam argumentum ad animationem sanguinis belluini probandam non facit, cum Verbum sanguinem belluinum perinde ac humanum minimè assumpserit. Quartum etiam argumentum huc non facit, cum non directè, sed indirectè tantum, & ab euersione oppositi fundamenti procedat. 12.

Assero tertiò: dentes, vngues, & capilli anima totius 13.

tius substantiæ completæ, cuius instrumenta, & ornamenta sunt, te ipsa animantur. Ita B. Thomas, Scotus, Suarez, & alij communiter. Atque in primis dentes naturam ossium sortiuntur, imò sunt ossa quædam non carne contecta, nec semper duratura, sed extra carnem sese exerentia, & aliquando casura: cum igitur ossa omnium confessione vita vegetatiua polleant, id ipsum de dentibus negari nequit. Quod autem ad vngues, de quibus maior est controuersia, attinet, eos etiam animari suadetur: tum quia ab ossibus non differunt, vt perspicuè docet Aristoteles lib. 3. de Histor. animalium cap 12. ibi: *quod idem vnguibus etiam euenit: quippe, cum in nonnullis animalium genus vnguium præ nimia duritudine nihilo ab ossibus differat.* Hactenus ille: quod si aliqui vngues osseæ naturæ sint, reliqui etiam eiusdem erunt, cum omnes solùm penes magis, & minus inter se differant. Tum etiam quia vngues plerumque reliqui corporis affectionis participant: sic cutis calorem æmulantur: sic in pueris ad incrementum cæterarum partium notabiliter cres cunt: sic demum ætatis flexu à teneritudine ad duritiem deflectunt: haud aliter ac in reliquis membris vsu venit: signum igitur manifestum est, eos vitam, animamque sortiri eandem essentialiter, aut integraliter cum reliquis membris. Tum quia si vngues præscindantur, decursu temporis cuspidem generant: manifestum igitur est, eos non tantum crescere versus radicem carni proximam, per meram iuxtapositionem, sed etiam versus partem extremam, & à carne dissitam per subtilem attractionem, & artificiosam intus-sumptionem alimenti vsque ad eam partem, quemadmodum ad vitam nutritiuam oportet. Tum demum quia in vnguibus cernuntur fibræ quædam, ac venulæ pabuli deriuatrices: ergo, &c.

14. Quod autem ad capillos attinet, eos etiam in homine informari animo rationali, & in belluis animo irrationali, iisdem pene rationibus suadetur: nam in primis capilli affectiones reliqui corporis participant: sic qui cutem habent blandam, tenuemque, exiliteriam, blandoque capillamento gaudent: qui verò asperam, crassamque cutem sortiuntur, setosi, & hirsuti sunt, vt notauit Aristoteles lib. 3. de histor. animal. cap. 9. sic etiam pro varia quatuor humorum per reliquum corpus commixtione experimur, capillos varios etiam colores induere, & vel nigrare, vel flauere, vel albescere, vel rutilare: sic, cum animal calore destituitur, experimur etiam capillos calore destitui: vnde senes defectu eius caloris illico canescunt: canicies enim absentiam caloris, & frigiditatem arguit vt in niue, & pruina conspicuum est. Deinde capilli cuspidem, conumve generant: non ergo versus radicem solùm per meram iuxta positionem, sed etiam versus apicem per subtilem, interioremque alimenti ad superiores partes assumptionem augentur, sicut ad vitam vegetatiuam oportet. Rursus id in nobis est capillus, quod in arboribus frondes, & volucribus plumæ: quò allusit ille 13. Metamorphoseos ibi:

Turpis sine frondibus arbor
Turpis equus nisi colla iuba flauentia velent,
Pluma tegit volucres, ouibus sua lana decori est,
Barba viros, hirtæque decent in corpore setæ.

At arborum frondes omnium confessione viuunt, & vegetantur; & plumæ etiam volucrum pari ratione viuunt, ac nutriuntur: tum quia suam habent organorum varietatem, sicut res, quæ viuere creduntur: tum quia secundum proportionem, & seruata eadem figura, sicut arbores, crescunt. Tum demum quia oculi illi, quibus pauli plumæ interpuncti sunt, paulatim crescunt, & maiores fiunt: ergo non tantum propè cutem, & per meram iuxtapositionem plumæ huius auis augentur, sed etiam procul à cute; ac proinde per alimenti subtilem intus-sumptionem, occultamque, & secretam per poros attractionem.

15. Assero quartò, & vltimò: semen, & lac non animantur. Ita pleríque Philosophi, & Medici: & quidem quod ad belluas attinet, res est clara, si earum sanguis non animatur: hoc enim supposito, quo iure earum lacti, & semini anima tribui poterit? Quod verò ad hominem attinet, in hunc modum assertio suadetur: anima rationalis eas tantum partes hominis informat, quæ verè, & proprie tales sunt, & ad humanę naturę constitutionem, & integritatem spectant: at semen, & lac eiusmodi partes non sunt: ergo &c. Maior ex iis constat, quæ supra de sanguine humano disseruimus. Minor probatur: tum quia semen, & lac resurrecturis restituenda non sunt, vt omnes Theologi docent; cum tamen certum sit, iis restituendas esse omnes partes, quæ ad humanæ naturæ integritatem, & constitutionem spectant. Tum etiam quia pueri, & puellæ habent partes omnes ad humanæ naturæ integritatem necessarias, tametsi in minori quantitate, & extensione: at semine, & lacte carent. Tum demum quia lac, & semen ad alterius aut productioné, aut conseruationem potissimum ordinantur, non ergo ad integritaté, & constitutioné eius indiuidui, cui existunt.

CAPVT II.

Obiectiones contrariæ soluuntur.

16. NVllum sanguinem animari tenent Suar. tom. 1. in 3. part. disp. 15. sect. 3. & Vasq. ibidem disp. 36. c. 3. Card. de Lugo disp. 14. de incarn. sect. 4. n. 68. Tanner 3 p. disp. 1. q. 4. Compton. disp. 3. de an. sect. 3. & perplures Theologi, quos pro se referunt, necnon plerique Medici cum Galeno l. 4. de vsu partium. Vnde contra primam assertionem argues primò: nutritio est conuersio sanguinis in carnem, & ossa, quibus homo constat; cum sanguis sit alimentum proximú, & immediatum hominis, teste Arist. l. 2 de partib. animal. c. 3. & alibi sæpè: at nutritio est conuersio substantialis, siue vnius substantiæ in aliã à se diuersam: ergo etiam conuersio sanguinis in carné, & ossa, quibus coalescit, est cõuersio substantialis, siue vnius substãtiæ in aliam a se diuersam: quod si sanguis anima rationali informaretur perinde ac caro, & ossa nõ esset substantia ab iis diuersa; ac proinde ea conuersio substantialis futura non esset. Respondeo: nutritio bifariam dici potest conuersio, nimirum mediata, vel immediata: quatenus enim sanguis per poros attractus conuertitur in carnem, est conuersio immediata alimenti in substantiam aliti: quatenus verò est conuersio cibi chili, & chimi, &c. in substantiam aliti, est conuersio mediata. Rursus nutritio prout est conuersio mediata est conuersio substantialis, idest, vnius substantiæ in aliam à se specie diuersam; id quod satis est, vt cibus chilus, chimusque anima

anima rationali non informetur, atque à carne, & ossibus specie distinguatur, tametsi sanguis anima rationali afficiatur, & ossibus specie non distinguatur. Cæterùm nutritio prout est conuersio immediata non est conuersio substantialis, sed tantum accidentaria: neque oppositum aduersarij suadent. Quid? quod non desunt, qui partes hominis heterogeneas esse, & vnionibus partialibus specie diuersis constare censent: in quorum sententia, quam aduersarij plurimi amplectuntur, sanguis tametsi anima rationali informatus ob vnionem tamen specialem cum illa, a carne, & reliquis corporis partibus specie differret, prout oportet ad hoc, vt nutritio, siue conuersio sanguinis in carnem, & ossa sit conuersio substantialis, idest, vnius substantiæ in aliam à se specie diuersam. Quid secundò? quod plures Medici cum Vallesio, necnon plures Theologi tenent, inter carnem & sanguinem mediare tres, aut quatuor alios humores, rorem videlicet, cambium, & glutenem, eosque vel omnes, vel certè aliquos à carne, & ossibus specie differre, ac nullo modo viuere: in qua sententia, de qua infra fortassis sermo recurret, nutritio non erit conuersio immediata sanguinis in carnem, & ossa, sed alterius humoris, ac proinde substantialis esse poterit.

17. Obiiciunt secundò: cum vena scinditur, & ex ea sanguis in scutellam defluit, sanguis intra venam contentus, & sanguis extra eam existens sunt eiusdem prorsus speciei, vt sensu ipso notissimum videtur: at sanguis extra venam existens est inanimis; quis enim asserat animam rationalem extra corpus existere, & in scutella innatare? igitur etiam sanguis vena clusus inanimis censendus est. Huic argumento respondet Arriaga concessa maiori, & negata minori: & absurdum arbitratur, animam rationalem intra scutellam, & extra corpus palpitare, quandiu emissio sanguinis durat, & sanguis è corpore missus cum sanguine venali continuatur; haud aliter ac cum vi morbi incidentis, aut inflicti vulneris intestina alicui foras elabuntur, anima rationalis in intestinis à corpore defluxis, non tamen à corpore interruptis existit. Quod si hoc alicui durum videatur, dici poterit, sanguinem eo ipso, quod extra corpus emicet, anima spoliari, & forma cadauerica informari, quamuis hæc diuersitas, & mutatio sensu non percipiatur; haud aliter ac cum pomum ex arbore abscinditur, omnium consensu anima vegetatiua spoliatur, & augmenti, ac nutritionis incapax efficitur, tametsi hæc diuersitas, & mutatio sensum fallat, & experientiam prætereat.

18. Obiiciunt tertiò: si sanguis humanus informaretur anima rationali, esset vera pars corporis: cum ergo partes omnes corporis Christi sub speciebus panis vi verborum ponantur: certè sanguis Christi sub iis eadem vi ponetur: consequens autem est absurdum, & contra Concilium Tridentinum, in quo iterum iterumque asseritur, solum corpus Christi Domini vi verborum poni sub speciebus panis, & sanguinem solum eadem vi poni sub speciebus vini; nec nisi per meram concomitantiam, & naturalem connexionem corpus sub speciebus vini, & sanguinem sub speciebus panis collocari. Verùm in primis hoc argumentum in sententia aduersariorum apertè instatur: siquidem sanguis, tametsi inanimis sit, est vna pars corporis humani, vt suprà capite præcedenti luculenter ostendimus: explicandum igitur aduersariis superest, cur sub speciebus panis vi verborum non collocetur. Deinde dici potest; corpus, quatenus abstrahit à viuo, & mortuo, poni sub speciebus panis vi verborum: sanguinem autem non esse partem corporis, prout abstrahit à viuo, & mortuo, sed prout determinatè viuum est. Præterea non impossibiliter cum Hurtado dici potest, nomine corporis positi sub specibus panis vi verborum intelligi partes solidas tantum, cum eæ solæ cibo & comestioni deseruire possint; partes autem fluidas, cum non cibi, sed potus instar habeant, nomine corporis intelligi nequire: cum igitur sanguis inter partes solidas corporis connumerari non possit, certè, quantumlibet animatus, nomine corporis vi verborum sub speciebus panis collocati minimè subaudietur.

Nullum sanguinem etiam belluinum non animari censent Caietanus, Syluester & ij Authores, quos suprà pro prima Assertione adduximus. Vnde missis iis argumentis, quæ suprà obiter soluta sunt, arguunt primò: amissio sanguine anima etiam illico amittitur: ergo quia anima in sanguine continetur. Verùm quemadmodum aëris, per quem respiramus, copia amissa, illico vitam, animamque expiramus, & amittimus, quin aër propterea viuat: ita similiter in præsenti, &c. Arguunt secundò: adeps, siue pinguedo animalis teste Galeno libro 3. de temperamentis, est sanguis frigore concretus, vel teste Aristotele libro 1. de generat. animal. capite 19. est sanguis per bonam nutritionem concoctus: at adeps cuiusque animalis viuit: tum quia id communiter Medici docent: tum quia per intussumptionem non minus quam caro augetur; nec eiusmodi augmenti vllum maius indicium in carne, quàm in adipe elucet: tum demùm, quia adeps, vt experimento inflicti vulneris constat, propriè sentit. Respondeo adipem non esse sanguinem, sed ab eo specie differre: Aristotelem autem & Galenum sanguinis, aut concreti, aut concocti nomine adipem appellare; eo, quod sanguis præ nimia concoctione, ac concretione in adipem à se specie diuersum conuertatur: haud aliter ac aquam concretam crystallum appellamus, tametsi crystallus ab aqua specie distinguatur. 19.

Opponunt tertiò duplicem authoritatem: alteram sacram, profanam alteram: prior est Leuitici c. 17. ibi: *si venatione, atque aucupio ceperit feram, vel auem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius, & operiat illum terra; anima enim omnis carnis in sanguine est.* Posterior est Aristotelis l. 3. de Histor. animal c. 19. ibi: *palpitat intra venas sanguis omnium animalium, pulluque simul vndique mouetur, & semper, quandiu vita seruatur, sanguis vnus animatur, & feruet.* Respondeo: anima omnis carnis in sanguine esse dicitur; non quod sanguis anima omnis carnis tanquam forma constet, cum hoc falsum sit etiam iuxta plerosque aduersarios, qui non animam carnis, sed aliam partialem specie diuersam sanguini attribuerit; neque etiam eo quod, sanguis, & anima, & forma corporis sit, vt nonnulli stultè arbitrati sunt; sed quia amisso sanguine vita amittitur: quo etiam nomine vita nostra, animaque in calore naturali 20.

vitali consistere dicitur, & hic ipse calor vitalis nuncupatur. Aliam eius loquutionis rationem, eamque subtilissimam tradit Augustinus libro 2. contra aduersarium legis, & Prophetarum cap 6. ibi: *sic enim dictum est, anima omnis carnis sanguis est; quomodo dictum est, petra erat Christus, non quia hoc erat, sed quia hinc significatur: non autem frustra lex animam voluit significare per sanguinem, rem scilicet inuisibilem per rem visibilem, nisi quia sanguis per venas omnes ab ipso corde diffusus in nostro corpore, plus caeteris humoribus principatur: ita vt vbicunque fuerit vulnus inflictum non humor alius, sed ipse procedat: ita quoque anima, quia omnibus, quibus constamus, inuisibiliter praeualet, illo melius significatur, quod omnibus, quibus constamus visibilibus praeualet.*

21. Tertiae assertioni nostrae refragantur Galenus in lib. artis Medicinae, tametsi non sibi satis constans, Peramattus, & communiter Medici. Quod autem arguant, dentes, vngues, & capillos fieri ex materia superflua, & reiectanea, siue excrementitia, ea videlicet, quae in carnem, & ossa conuerti non potuit, ac proinde eos nutriri, seu vitaliter augeri non posse, cum nutritio fiat ex iis, quae natura non negligit, sed seligit: hoc, inquam, friuolum est: siquidem succus terrae per radices arboris attractus, ac per fibras in caudicem, & ramos dispersus, non totus in lignosam arboris substantiam conuertitur, sed aliquas habet partes excrementitias, eique nutritioni inutiles, alias aërias, aquosas alias; quarum hae in fructus, illae verò in flores formantur: & tamen fructus & flores viuunt, & nutriuntur: quod igitur velut superfluum, & inutile ad nutritionem aliquarum partium ab iis excernitur, & excreatur; id ad veram nutritionem, & vitalem augmentationem aliarum partium conferre potest.

22. Quartae, & vltimae assertioni, quod ad semen attinet, refragantur Plato in Timaeo, Themistius, Galenus, Vallesius, Peramattus, Zimara, & alij. Quorum caeteris argumentis, quia minus operosa sunt, omissis, ad illud quod à seminibus plantarum proculdubio vitaliter, & per intus-sumptionem crescentibus, quandiu plantis inhaerescunt, adduci solet, dicendum est, disparitatem in eo esse, quod semina plantarum non tantum semina, verum etiam fructus sint: semen autem humanum non fructus, sed virtus eius procreatrix sit. Quod ad lac attinet, illud animari, & viuere, à ratione suaderi potest: lac nihil aliud est, quam sanguis menstruus defaecatus, & probe concoctus, vt docere videntur Aristoteles lib. 4. de generat. animal. cap. 8. B. Thomas in 10. caput Iob, & alij Patres communiter: quod etiam ex eo constat, quia menstruus sanguis cessat in foeminis post conceptionem foetus, necnon etiam maiori ex parte edito foetu, quandiu lac manat: atqui sanguis, praesertim humanus, animatur: ergo & lac. Verum probabilius est, lac esse specie diuersum à sanguine, vt perspicue docent Vallesius lib. 1. controuersiar. cap. 22. & Vega lib. 6. aliique Medici communiter. Quae autem ab authoritate, & ratione in contrarium adducta sunt, conuincunt quidem, lac ex sanguine menstruo fieri, non verò eiusdem cum eo speciei esse, vt intuenti constabit, & ex nuper in simili dictis perspicuum est.

CAPVT III.

An partes animatae substantialiter dissimiles sint?

Asserendum primò est, in belluis partes animatas heterogeneas, ac substantialiter dissimiles esse, & oculos, aures que v.g. non eadem specie forma, sed diuersa constare; si forte formae, quibus constat, sint diuisibiles in partes integrales, inuicemque distinctae. Ita P. Suarez disp. 15. Metahpys. sect. 19. Pererius 6. Physicor. Compton. disp. 4. anim sect. 1. Hurtado disp. 2. de anima sect. 9. Venetus, Niphus; & alij non pauci: quanquam vt verum fatear, hi omnes (excepto Hurtado) inter partes corporis humani, & partes reliquorum animalium, quod ad praesens attinet, minimè distinguant, neque etiam loquantur vt nos ex hypothesi, sed absolutè. Assertio probatur: quia ex eo colligimus equum, & leonem differre specie, quia ab intrinseco, & inamissibiliter diuersas dispositiones, ac diuersa organa, & accidentia sortiuntur: at etiam oculus equinus, & auris equina ab intrinseco, & inamissibiliter diuersas dispositiones, & diuersa organa, & accidentia sortiuntur: ergo, &c. Maior perspicua est, quia seorsim ab ea proprietatum intrinseca exigentia, & inamissibili possessione, quod distinctionis specificae inter equum, & leonem fundamentum superest; aut quo argumento, qui eam neget, impugnari poterit? Minor etiam perspicua est. siquidem oculus equinus retenta propria essentia nunquam, & nusquam deprehensus est, alias dispositiones praeter visuales, & oculatas habuisse, aut eas cum dispositionibus aurium, aut narium commutasse: eas ergo inamissibiliter possidet: vnde etiam consequitur, eas ab intrinseco, ac vi propriae exigentiae habere: alias cur eas aliquando amittere non posset? 23.

24. Huic argumento communiter responderi solet oculum equinum inamissibiliter habere dispositiones ad visum necessarias, easque etiam ab intrinseco, idest, ob innatam earum exigentiam habere. Caeterùm eam exigentiam non esse determinatam, sed indeterminatam, & vagam; qua videlicet substantia oculi equini non dispositiones visuales prae aliis, sed vel illas, vel alias quascunque equinas postulat: vnde non esse, cui vi illarum ab aure equina specie differat, cum haec etiam easdem dispositiones eadem indeterminatione postulet: at equus dispositiones equi proprias, & leo etiam leoninas dispositiones determinatè postulant: vnde, &c. Ratio verò discriminis vtrinque est, quia cum oculus equinus, & auris equina sint partes equini compositi, datur totum, quod dispositiones oculi, & dispositiones auris proprias determinatè exigat: vnde non est, cur singulae partes vllas dispositiones determinatè postulent, sed potius totam sui curam relinquant toti, in quo componuntur: at leo, & equus non sunt partes vllius compositi.

25. Verùm haec solutio absque negotio confutari potest. Primò quia adhuc superest soluenda difficultas illa, cur supposita indistinctione specifica partium eiusdem totius, adhuc leo, & equus specie distinguantur: quemadmodum enim dicitur, oculum equinum, auremque equinam specie non differre, dispositionesque diuersas, quas determinatè

terminatè possident, determinatè non postulare; eo, quod sint partes eiusdem totius, quod eas dispositiones determinatè postulare possit: ita similiter defendi poterit, equum, & leonem non differre specie, nec diuersas dispositiones, quas determinatè possident, determinatè postulare; eo quod sint partes subiectiuæ eiusdem totius potestatiui; hoc, quod perinde est, indiuidua eiusdem speciei, cui incumbat, eas dispositiones determinatè postulare; aut, si mauis, eo quod sint partes actuales, tametsi per accidens eiusdem vniuersi, quod eas dispositiones sibi determinatè, & suis partibus indeterminatè postulet. Qui hoc propugnet, quo argumento impugnari poterit? præsertim, cum sicut indiuidua propagationem speciei, eiusque bonum postulant, ita etiam species determinatam exigentiam dispositionum indiuidualium modo præfato sortiri possit: & sicut partes vniuersi bonum commune, & vniuersale appetunt; ita etiam appetitus vniuersi ad bonum suarum partium, ac dispositiones per eas repartitas descendere posse videatur. Vlterius ea solutio confutatur: siquidem materia prima equi habet peculiares affectiones, nimirum quantitatem, si fortè ab ea distinguitur, vbicationem, durationem, aliasque similes: forma etiam equi habet alias affectiones sibi peculiares, videlicet tales, ac tales sentiendi, vegetandi, ac progrediendi gradus: at materia equina determinatè postulat suas affectiones; forma etiam equina suas, quantumlibet ambæ sint partes eiusdem totius, penes quod talium affectionum exigentia esse posset.

26. Assero secundò: partes continuæ, siue integrales hominis inter se specie non distinguuntur. Ita Hurtadus vbi supra sect. 9. Arriag. d. 1. de an. s. 6. Ouiedo cont. 1. p. 7. n. 6. Fonseca, & ex antiquis Scotus. Alensis Gregorius, Gabriel, Durandus, Marsilius, Caietan, & alij, quos referunt, & sequuntur Conimbricenses 1. de generat. cap. 4. q. 21. art. 3. Assertio suadetur: quia si partes integrales hominis substantialiter dissimiles sunt, ac specie diuersæ, eiusmodi dissimilitudo, ac diuersitas; aut prouenit ex eo, quod caput humanum, & cor humanum habeant formas substantiales specie diuersas; aut ex eo, quod habeant vniones substantiales specie diuersas: at neutrum dici potest: ergo, &c. Quod prius dici nequeat, probatum manet lib. 2. tract. 6. cap. 2. & 3. vbi pluralitatem formarum substantialium in homine vniuersim reiecimus: & quod attinet ad pluralitatem animarum, quas nonnulli Nominales in hominem inuehunt, exprefse improbatum manet in 8. Synodo Generali can. 11. ibi: *apparet quosdam in tantum impietatis venisse, vt homines duas animas habere dogmatizent: tales igitur impietatis inuentores, & similes sapientes, cum vetus, & nouum testamentum, omnesque Ecclesiæ Patres vnam animam rationalem hominem habere asseuerent, sancta, & vniuersalis synodus anathematizat.*

27. Quod autem posterius, & inter aduersarios præsertim Neothericos communius dici nequeat, paulò operosius probandum est. Atque in primis vnio capitis v. g. & vnio cordis ita comparatæ sunt, vt extrema vtriusque speciei indistincta sint, quod ad materiam vtrique affectam attinet; numero verò indistincta, quod ad animam rationalem vtrique affectam spectat: cur igitur ipsæ vniones naturam extremorum sequi, ac specie indistinctæ, & homogeneæ esse nequeant? Non inficior, inter eadem extrema modos impares, specieque diuersos interuenire posse, & fortè, vt vel in quantitate cernere est, quam Deus non de nouo generat, modò creat, si hæ actiones modales sint. Cæterum in præsenti diuersarum vnionum inter non diuersa extrema, quæ vtilitas, nedum necessitas esse potest? Præterea: si vnio capitis esset diuersa specie ab vnione cordis, diuersasque ab ea dispositiones exigeret, non posset eiusmodi vnio non esse forma substantialis, ac proinde in materia capitis duæ formæ substantiales simpliciter tales coniunctæ, & cumulatæ essent, contra quam sæpius posse sæpius à nobis statutum est. Supposita ergo falsitate consequentis, quam etiam plerique aduersarij supponunt, sequela probatur: quia vt ait Aristoteles 7. Metaphysicorum text. 49. & cum eo reliqui Philosophi: *forma, siue actus est, qui distinguit*: at caput humanum, & cor humanum specie distinguuntur, ac substantialiter dissimilia sunt per solam vnionem vtriusque: ergo vnio vtriusque est vera forma substantialis. Præterea iuxta Aristotelem 1. Physicor. cap. 7. t. 69. aliosque Philosophos forma est, quæ constituit hoc aliquid: at vnio capitis humani constituit caput humanum, prout est hoc aliquid, siue quid distinctum specie à quouis alio corporis membro.

Vlterius vnio capitis est prima, & præcipua radix earum proprietatum, ac dispositionum, per quas caput à corde, & reliquis membris specie differt: igitur est forma substantialis capitis. Antecedens perspicuum est: siquidem materia prima, & anima rationalis non est prima, & præcipua radix determinatè postulans eas operationes, ac dispositiones in ordine ad quas caput humanum à corde humano differt: aliàs cor etiam easdem operationes, ac dispositiones haberet, vtpote quod eadem materia, & anima rationali potitur: ergo sola vnio capitis est eiusmodi radix. Consequentia etiam perspicua est: siquidem ideo anima rationalis est forma substantialis hominis, quia est prima, & præcipua radix earum operationum, ac dispositionum, in ordine ad quas homo differt à leone, & omni alio animali, quod homo non est: ergo si vnio capitis, &c. Rursus ad hominem: ideo nonnulli aduersariorum censent, vbicationem v. g. esse modum, & non rem absolutam: quia si vniretur per vnionem à se distinctam, prout admodum oportet, ea vnio etiam esset vbicatio rei, vtpote quæ rem ad determinatum loci spatium essentialiter alligaret, illudque præ quouis alio postularet: at etiam vnio illa capitis ad determinatas operationes, ac dispositiones alligat, easque, & non alias cordi contentaneas natura sua postulat: ergo ipsissima forma substantialis censenda est. Tandem si qua ratione in hac sententia, quam impugnamus, vnio capitis eius forma substantialis dici non deberet, maximè quia esset modus, vel quia aliam formam substantialem, nimirum animam rationalem præsupponeret: at neutrum horum satisfacit: non primum, quia possibiles sunt proculdubio plures formæ substantiales, quæ modales, non absolutæ sunt: etenim quod de facto præstatur per formam equi, & per eius vnionem præstari nequeat in alia rerum serie per vnam indiuisibilem entitatem vtrique æqualentem? igitur quod vnio capitis modus sit non obstat, quominus vera forma substantialis sit. Secundum etiam dici non potest, quia tametsi vnio capitis præsupponat aliam formam substantialem, videlicet animam rationalem,

tionalem, non tamen informantem, aut munus formæ substantialis exercentem: cur igitur vnio substantialis pro posteriori adueniens informare, & munus formæ substantialis exercere nequeat: imo quamuis ea vnio animam rationalem actu informantem supponeret, aduersariis explicandum superest, cur quemadmodum vna cognitio aliam cognitionem actu denominantem supponit, & tamen pro posteriori ipsa denominat; cur inquam, in præsenti &c.

29. Porrò autem, ne quis existimet argumenta nuper proposita in nos retorqueri posse, explicandum accuratè nobis est, cur in quauis sententia modus vnionis forma substantialis non sit: siquidē siue partes integrales hominis sint homogeneæ, siue heterogeneæ, vnio humana est forma, siue actus, cum materia, subiectumve non sit, & est etiam substantia: ergo est forma substantialis. Verùm in primis hæc instantia sexcentas instantias patitur: entitas namque aquæ est potentia quædam productiua gratiæ, & est etiam naturalis: ergo est potentia naturalis & non obedientialis. Deinde distinctio virtualis est distinctio, & est realis, siue existens à parte rei: ergo est distinctio realis. Rursus creatio Angeli est actio, & est accidens iuxta non paucos: ergo est actio accidentalis, & non substantialis. Præterea actus intellectus comparatiuus duorum obiectorum realiter indistinctorum, generis nimirum, & specierum, est relatio eorundem, cum omnis comparatio relatio sit, & est quid reale: ergo est relatio realis, & non solius rationis. Tandem subsistentia materiæ, iuxta aduersarios, est forma quædam incompleta, cum iuxta eos non sit totum ipsum, eiusve subiectum, siue materies, & est etiam substantia: ergo est forma substantialis compositi: quemadmodum ergo eæ, & similes consequentiæ nullæ, & illegitimæ sunt; ita similiter illegitima, & nulla est ea consequentia, qua ex eo quod vnio humana actus, siue forma quædam, necnon substantia sit; eam esse formam substantialem deducitur.

30. Quocirca dicendum est, formam substantialem communiter talem nuncupari à Philosophis, non eam, quæ forma, & substantia est, sed eam, quæ forma est; & cuius munus est vt quod, & primario diuersificare substantiam aliquam completam, quam constituit ab omni alia sub eodem genere proximo contenta: haud aliter ac actio substantialis communiter nuncupatur ea, non quæ actio est, & etiam substantia, sed quæ actio est, & cuius munus est substantiam producere: cum ergo vnio humana in nostra sententia, tametsi forma sit, id tamen muneris sibi non vendicet, vt hominem ab alio quouis animali diuersificet vt quod, & primario, sed duntaxat vt quo, & secundario, ac per modum causalitatis formæ; certè forma substantialis esse, dicique non meretur. Hac autem solutione vti nequeunt aduersarij: siquidem iuxta eos materia prima capitis, & anima rationalis nullo modo, & nedum primario, ac vt quod efficit caput humanum differre à corde: sola ergo vnio capitis est, quæ id efficit.

* * *

CAPVT IV.

Argumenta contraria soluuntur.

31. PArtes organicas belluarum substantialiter dissimiles non esse tenent ferme omnes, quos supra pro assert. 2. retulimus: vnde arguunt primò: res diuersæ speciei inter se continuari nequeunt: sed partes organicæ belluarum inter se continuantur: ergo substantialiter dissimiles esse nequeunt: idque esto formis integraliter diuisibilibus, ac distinctis constent. Minor perspicua est. Maior probatur: tum quia aliàs res spiritualis, & materialis quatuor elementa sibi contigua, equus, & leo verbi gratia naturaliter continuari possent, quæ absurda, & commentitia sunt: tum quia vnio essentialis nequit esse inter extrema eiusdem speciei, cum actus, & potentia semper specie differant: ergo e contrario vnio integralis, & continuatiua nequit esse inter extrema diuersæ speciei: sic, quia vnio essentialis interiicitur extrema loco penetrata, vnio continuatiua interiicitur extrema loco distincta: sic etiam, quia vnio essentialis interiicitur extrema essentialiter incompleta, vnio continuatiua interiicitur extrema essentialiter completa, videlicet duas aquas; sic demum, quia pereunte vnione essentiali aquæ v.g. perit aqua; econtrario pereunte vnione continuatiua vnius aquæ cum alia neutra perit, sed vtraque conseruatur: ambæ ergo vniones oppositas conditiones sortiuntur.

32. Cæterum res diuersæ speciei continuari posse probant, tum ea, quæ adduximus cap præcedenti, cum nostram sententiam confirmaremus; tum etiam vnio graduum intensionis, quæ continuatiuæ valde affinis est, & iuxta plures aduersarios extrema dissimilia interiicitur: tum demum punctum, linea, superficies, & corpus, quæ omnes dimensiones in ratione quantitatis specie distinguuntur, & tamen inuicem continuantur. Ad primum exemplum in contrarium adductum respondeo, illud vniuersim verum non esse: sicut enim punctum indiuisibile, & linea diuisibilis continuātur, cur res spiritualis, & res materialis, quamuis hæc diuisibilis, illa verò indiuisibilis sit, inuicem tamen continuari nequeant, saltem in alia rerum serie? Deinde eo exemplo tantum conuincitur, aliquas res diuersæ speciei, non verò omnes continuitatis incapaces esse. Ad secundum exemplum respondeo: non ideo quatuor elementa naturaliter continuari nequeunt, quia sunt diuersæ speciei, sed quia inuicem pugnant & colluctantur; cum tamen naturalis continuitas, & integralis vnio pacis, & amicitiæ non verò inimicitiæ, & luctæ signum sit, vt vel ex ipso vnionis, & continuitatis vocabulo constat. Ad tertium respondeo: non ideo equus, & leo naturaliter continuari nequeunt, quia sunt diuersæ speciei, & non eiusdem: siquidem si quid ea ratio valeret, duo equi naturaliter vniri, ac continuari possent, cum non diuersæ, sed eiusdem speciei sint: ideo ergo non possunt vniri continuatiuè leo, & equus, quia integraliter completi sunt: cum igitur partes organicæ equi integraliter incompletæ sint, mirum non est, quod continuari possint.

33. Hanc vltimam responsionem alij aliique Recentiores multis impugnant, multisque propugnant;

propugnant: partes enim equi eſſe incompletas inquiunt, nihil aliud eſt, quàm eas continuari, ſiue in vnum totum integrale coaleſcere poſſe: ergo, vbi eas continuari poſſe, eo quod incompletæ ſint, aſſeritur, idem per re ipſa idem, & ſolis nominibus diuerſum aſſeritur. Verùm in primis breuiter dici poteſt, partes illas eſſe incompletas, eaſque continuari poſſe, tametſi ſit idem re ipſa, ratione tamen noſtra diſtingui, cum prius ſit ratione noſtra rem aliquam in ſe incompletam eſſe, quam per vnionem cum alia cópleri poſſe; ideoque hoc ſecundum accidat, quia illud prius verum eſt: at hæc diſtinctio rationis ſatis ſuperque eſt, ne idem per idem vitioſè explicetur, vt in homine per animal rationale explicato conſpicuum eſt. Deinde verius eſt, non eſſe idem re ipſa, partes equi, aliaſve quaſcunque res incompletas eſſe, & naturaliter continuari poſſe; cum caput humanum, & collum equinum verbi gratia partes incompletæ ſint, naturaliter continuari nequeant. Ad poſtremum exemplum reſpondeo, vnionem eſſentialem in aliquibus quidem, non tamen in omnibus oppoſitas conditiones ſortiri: aliàs, cum altera ſit modus, & interdum ſubſtantia; altera nunquam modus, nunquamve ſubſtantia eſſe poſſet.

34. Arguunt ſecundò: vna, eadémque anima rationalis eſt ſimul intellectiua, ſenſitiua, vegetatiua, & loco motiua: at non obſtante hac operationum, & accidentium diuerſitate anima rationalis diuerſæ ſpeciei à ſemetipſa non eſt: ergo, quamuis partes organicæ belluarum diuerſas operationes, ac diuerſa accidentia ab intrinſeco, & per ſe ſortiantur, non propterea diuerſæ ſpeciei eſſe cenſeri debent. Reſpondeo: diuerſitas operationum, & accidentium, tametſi propriè, & per ſe conueniat; non propterea diſtinctionem, ac proinde nec diſſimilitudinem cum diſtinctione coniunctam ſemper arguit, vt exemplum nuper propoſitum conuincit: cæterum ſuppoſita diſtinctione adæquata duarum rerum in iis diſſimilitudinem, & diuerſitatem arguit, vt argumentum ſolutio cap. præcedentis propoſitum ſuadet, & quod in præſenti opponitur, non diſſuadet: ex quo fit, partes belluarum, ſuppoſita in eis diſtinctione formarum non poſſe non eſſe ſubſtantialiter diſſimiles.

35. Arguunt tertiò: materia cœleſtis ab intrinſeco & inamiſſibiliter formam cœleſtem poſſidet, & tamen eam determinatè non exigit, ſed vel eam, vel formam ſublunarem; cum probabile ſit, eam eſſe eiuſdem ſpeciei cum materia ſublunari: igitur, tametſi caput equinum ab intrinſeco, & inamiſſibiliter peculiares operationes, ac diſpoſitiones poſſideat; non propterea eas determinatè poſtulabit, ſicut ad diuerſitatem ſpecificam ab aliis partibus oportet. Ad hoc argumentum, miſſis aliorum reſponſionibus, quas in præſenti impugnare non vacat, breuiter reſpondeo: cum forma cœleſtis, vt aduerſarij ſupponunt, incorruptibilis ſit, eius propria, per ſe, & inamiſſibilis poſſeſſio in ipſiuſmet determinatam exigentiam refundi poteſt, quin neceſſe ſit, vt materia cœleſtis eam formam determinatè exigat, ſed potius vt ab illa determinatè exigatur. Hæc autem ratio non militat in accidentibus partium diſſimilarium corporis animati, quæ proculdubio corruptibilia ſunt.

36. Partes organicas etiam hominis ſubſtantialiter diſſimiles eſſe tenent, plerique eorum, quos ſuprà pro aſſ. 1. retulimus: Vnde arguunt húc in modum: caput humanum, & cor humanum diuerſas operationes, ac diſpoſitiones ab intrinſeco, & inamiſſibiliter ſibi vendicant: igitur ſubſtátialiter diſſimilia, ac ſpecie diuerſa ſunt. Verùm reſpondeo: vt diuerſitas diſpoſitionum ſubſtantialem diſſimilitudinem, ac diuerſitatem ſpecificam arguat, cadere debet ſuper res diſtinctas, vt proximè inſinuatum eſt: cum igitur caput humanum, & cor humanum quoad omnes vtriuſque partes, partim numero, partim ſpecie indiſtincta ſint, diuerſitas operationum, ac diſpoſitionum nullam in vtroque membro ſubſtantialem diſſimilitudinem, ac diuerſitatem ſpecificam arguere poterit. Hic animaduertendum ad extremum huius capitis eſt, partes belluarum, tametſi ex ſuppoſitione ſuperius poſita dici debeant ſubſtantialiter diſſimiles, tamen abſolutè loquendo eſſe ſubſtantialiter ſimiles, & homogeneas: ratio eſt, quia omnes informantur vna atque indiuiſibili forma ſubſtantiali, non verò integraliter multiplici, & diuidua, vt conſtabit in Metaphyſica: vnde quæ argumenta ſuadent, partes hominis vna eadémque forma ſubſtantiali animatas eo ipſo eſſe ſubſtantialiter ſimiles, eadem ſuadent, atque perſuadent ſimilitudinem ſubſtantialem inter partes belluarum.

TRACTATVS III.

De Vita nutritiua.

CAPVT PRIMVM.

Nutritionem propriè vitalem eſſe verius eſt.

VM ſignificatio vocum arbitraria ſit, & ex imponentium libito dependeat, quoties ea in quæſtionem adducitur, ſicuti in præſenti, authoritatis potiſſimum momenta ſpectanda ſunt: iis autem ſpectatis vſque adeò certum eſt, nutritionem propriè vitalem appellandam eſſe, vt abſque magna nouitatis, ac temeritatis etiam inuidia negari nequeat. Suadetur ergo primo Scriptura, nam epiſtola 1. ad Corint. c. 5. habetur; *quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur*, & Ioan. 12. cap *niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit*. & Pſalmo. 77. *occidit in grandinem vineas eorum*. Deinde ſuadetur ex Patribus: nam in primis Auguſtinus libro 8. de ciuit. Dei cap. 6. inquit ibi: *ſiue omnem vitam, vel qua nutrit, & continet, qualis eſt in arboribus; vel qua & hac habet, & ſentit, qualis eſt in pecoribus, &c.* Dionyſius etiam cap. 6. de diuinis nominib. inquit, ibi: *ipſi enim nihil eſt contrarium; ex ipſa enim viuificantur, & circumflorens, & animalia omnia, & planta; & ſiue intellectualem dicas, ſiue rationalem, ſiue ſenſibilem, & augmentatiuam, ſiue qualemcunque vitam, aut vita principium, aut vita ſubſtantiam, ex ipſa viuunt, & viuificantur, qua eſt ſuper omnem vitam, & in ipſa ſecundum* 1.

cauſam

causam vniformiter praexstiterunt. Gregorius Magnus homil. 31. in Euangelia, inquit, ibi: *ex fœtore ergo ad fructum reuiuiscit arbor.* Demum, vt aliorum Patrum censu supersedeam, Claudianus Mamertus lib. 1. de statu animæ cap. 21. inquit, ibi: *gratias ergo etsi non quantas debet, vel quantas potest, creatori suo totus homo referat, qui illi ineffabili largitate essentiam cum lapidibus, vitam seminalem, cum herbis, & arboribus, vitam sensualem, eandemque animalem cum pecudibus, vitam rationalem cum Angelis dedit.*

2. Præterea suadetur authoritate philosophica: siquidem Aristoteles non solum testimoniis supra tract. 1. cap. 2. adductis nutritionem vitalem esse profitetur, verumetiam luculentissimè 2. de anima cap. 4. in hæc verba: *fit etiam per animam & alteratio & accretio; sensus enim alteratio quædam esse videtur, sentitque nihil, quod non habet animam: eadem est de accretione, decrementoue ratio: nihil enim incrementa naturaliter, decrementaue suscipit, quod non nutriatur: & nihil prorsus nutritur, quod vitæ particeps non sit.* Aristotelem Thomistæ, Scotistæ, Nominales ac nostræ scholæ Doctores, omnesque Peripatetici sequuntur. Tandem id ipsum ratione suadetur: quia vt tra. 1 cap. 1. & 3. explicatum manet, nutritio plantarum, & animalium habet aliquid speciale, quod nulli ali augmento conuenit, omnique alio longe artificiosior, & perfectior est: cur igitur vitæ nomine, præ quouis alio augmento, insigniri non poterit,

---

CAPVT II.

Fit satis argumentis contrariis.

3. ENimuero antiquissimi Stoici nutritionem inter vitæ functiones minimè censent, plantasque, quantumlibet nutriantur, viuere inficiantur: horum sententiam è tenebris, quibus tot sæculis sepulta fuit, in lucem reuocarunt aliqui Recentiores, quorum hæc sunt fundamenta. Si plantæ propriè viuerent, haud secus ac animalia, & spiritualia propriè viuunt, daretur vtique ratio communis vniuoca vitæ, quæ vtrumque vitam complecteretur: at eiusmodi ratio communis vniuoca nulla datur, vt superius tract. 1. ostensum est. Secundò: quia cœli, qui non viuunt, sunt causæ generatrices plantarum, vt vel ex eo constat, quod si desuper tegantur, & cœlorum aspectus, influxusque ab iis arceantur, statim arescent, & interibunt: haud secus ac calor in absentia ignis perire solet: quemadmodum ergo ignis causa caloris, sic cœli plantarum causæ censeri debent: Arguunt tertiò authoritate sacræ Scripturæ, quæ sola cognoscitiua viuentium nomine complectitur: siquidem missis aliis testimoniis, 1 Genes. dicitur: *ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cœli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum.* Vnde sic argumentari licet: herba in prima mundi molitione data est à Deo in escam omni viuenti, siue cunctis, in quibus erat anima viuens: at non data est in escam, cibum ve plantis, vt manifestum est. Quartò & vltimo arguunt authoritate Patrum: nam Augustinus lib. de spiritu, & anima cap. 9 ait ibi: *sunt etiam virgulta, & herbas sine anima moueri, & incrementum habere videmus,* & lib. 6. de Genesi ad litteram cap. 16. ibi: *nam & nobis nisi inesset etiam ille motus, neque cresc erent nostra corpora, neque vngues, capillosque producerent; sed si hoc solum esset in nobis, sine sensu, motuque illo spontaneo non diceretur homo factus in animam viuam.* Damascenus lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 6. *nullus, inquit, cœlos ac sydera animata esse existimet, anima quippe, ac sensu carent:* quasi animam, ac sensum, & carentiam vnius; ac carentiam alterius perinde esse censeat. Chrisostomus homil. 6. in cap 1. Geneseos ibi: *vide inquit, quomodo & terra iterum duplicem nobis affert fructum, & mandato Domini commnistratur: tum quidem seminum edebat germina, nunc autem animata, alia quadrupedia, & reptilia pecora, & feras.* Quibus verbis semina, quæ vegetantur ab animalibus tanquam inanima ab animatis secernit.

Verum hæc argumenta non vrgent. Ad primum hoc lib. 10. tract. 1. cap. 1. satisfactum est. Ad secundum supra lib. 4. tract. 7. de causa efficienti creata, cum de concursu accidentium in substantiam ageremus. Ad tertium, & quartum argumentum responderi potest iis Scripturæ, ac Patrum testimoniis, animam plantis luculenter negari, non propterea tamen vitam iis negari: anima quippe, & vita synonimæ non sunt, vt vulgo existimatur, sed diuersum quid significant: illa videlicet solam facultatem cognoscitiuam, hæc vero facultatem, seu cognoscitiuam, seu etiam nutritiuam, aut loco motiuam. Hæc autem ratio discriminis facile suaderi potest: tum quia quorsum diceretur in principio Geneseis, aliqua à Deo facta, vel facienda esse in animam viuentem, nisi anima, & vita aliquid distinctum significarent: tum quia anima est abstractum huius concreti animal: at animal non viuens vtcunque, sed viuens sensibile significat, vt omnes fatentur: anima ergo vitam non qualécunque, sed sensibilem significat: tum demum quia id expressè docet præter alios Patres, quos referre non vacat, Mamertus vbi supra cap. 21. *quæro abs te, herbas, & arbusta vtrumne neges viuere, an forsan dicas, his ipsis viuentibus, vt viuant, animas inesse: sed animata si essent, motu proprio non carerent; quia sunt quæ mouentur motu non proprio; sentirent etiam vlnus inflictum: sed hæc talibus non inesse, vel de ossium sectione, & capillorum, atque vnguium præcisione cognoscimus, quæ sine vllo sensu doloris abscindimus: est ergo etiam ibi vita, vbi non est anima.* Hactenus ille: quanquam autem Philosophi vitam, animamque confundant, vt ex allegatis Aristotelis aliorumque testimoniis liquet: cæterum satis est, Scripturas, & Patres aliter plerumque loqui, vt eorum testimoniis satisfiat. Quod si mauis, dicito, vitam bifariam sumi posse, propriè nimirum, & propriissimè: vt in summuli de scientia in Dialectica lib. 2. tract. 3. cap. 2. ex communi Authorum vsu philosophari sumus: vitam autem propriissime, non vero propriè, sumptam apud Patres, & Scripturas plantis denegari. 4.

CAPVT III.

Quædam notatu digna de Vita nutritiua.

5. NOtandum primò de nutritione est, eam esse continuam, & non discretam, aut morulis interruptam: id quod supra ex professo ostendi li. 6. tract. 3. secundò falsam esse sententiam Philoponi apud Zimar. 1. de Anim. tex. 89. fol. 94. col. 1. lit. A. existimantis solam nutritionem esse vitalem. Inde namque fieret, nec animam rationalem in statu separationis, nec Angelum, nec Deum proprie viuere, at quod viuant, & quidem valde perfectè, adeo est euidens, vt nihil supra. Tertiò vitam nutritiuam à sensitiua separabilem esse in plantis: hasque, quod perinde est, nutriri, haud tamen sentire, vel appetere. Contrarium docuerunt olim Manichæi apud August. 1. de eorum motib. cap. 17. quos superiore sæculo sequuti sunt Cardan. li. 1. de subtilit. init, & Erasm. Roterodamus, vt refert Scaliger. 1. de Plantis.

6. Quod tamen fallantur, absurdeque, ac sanè plantaliter sentiant, manifestissimum est. Primò à priori: quia corpora plantarum valde crassa, dura, atque terrestria sunt: ad sentiendum ergo sunt prorsus inepta: quis enim non videat, ad sensum requiri mollitudinem aliquam, & subtilitatem; & sicut quo magis crescit vtraque, eo melius, ac viuidius sentitur, ita absque vtriusque temperie aliqua nullo modo sentiri? Secundò à posteriori; quia nulla in iis sentiendi organa experimur, nulla doloris signa ab iis, quantumuis lædantur, ferroque rumpantur, aut etiam in frustra concidantur, exhiberi, cernimus. Nisi verò adeo stultescat aliquis, vt putet non fabulam, sed veram historiam esse, quod de Phaetontis sororibus in populos conuersis, & tamen dolentibus, atque etiamnum flentibus canit Ouidius 2. Metamorphos. ibi.

7. [Quid faciat mater, nisi quo trahit impetus illã,
Huc eat, atque illuc, &, dum licet, oscula iũgat?
Non satis est: truncis auellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant, tanquam & vulnere, guttæ.
Parce precor mater, quęcũque est saucia, clamat:
Parce precor: nostrũ laceratur in arbore corpus
Iamque vale: cortex in verba nouissima venit,
Inde fluũt lachrimæ, stillata quæ sole rigescũt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda latinis.]

Tertiò confutatur eadem sententia, aut potius amentia authoritate Patrum. Atque in primis ei apertissime refragatur Augustinus in lib. de quantit. anim. cap. 33. vbi eam vocat *impietatem rusticam, & errorem sacrilegum, magis ligneam opinionem, quam sint ipsæ arbores, quibus patrocinium prabet.* Nec non sermon. 27. de verb Apost. ibi: *nobis viuere cum arboribus, & frutetis commune est: nam vitis viuit, cum viret; arescit, cum moritur: sed vita ista non habet sensum.* Et lib. de vera relig cap. 55. ibi; *non sit nobis cultus illius vita, qua dicuntur arbores viuere, quoniam nullus sensus in illa est.* Accedunt Bernardus sermon. 81. in cantic. parum ab init ibi: *sunt namque viuentia, & horum genera duo, quæ sentiunt, & quæ non sentiunt. Porro insensibilibus sensibilia præferuntur, &c.* Et paulo inferius: *est pecorum, est & arborum vita, sensu altera vigens, altera carens.* Beda lib. 4. de element. Philosophiæ, ibi: *Iterum cum omnis creatura corporea, vel spiritus sit, conueniens fuit vt homo ex corpore, & spiritu constaret, & cum vtroque aliquam affinitatem haberet: huic enim cum corporibus vita carentibus commune existere, cum herbis & arboribus viuere, cum brutis animalibus sentire, cum spiritibus discernere.* Gregor. Nyssenus disput. de anim & resurrect. ibi: *Atque eorum, quæ viuunt, alia quidem in sensu viuunt, alia verò eius expertia sunt. Rursus sensu præditorum alia quidem ratione prædita, alia verò rationis expertia sunt. Quoniam ergo sensu prædita vita absque materia consistere non possit, nisi vi sentiendi ei inhærescat: hac de causa homo postremo loco conditus esse traditur, vt omnem vitalem speciẽ, & eam, quæ in germinibus, & eam, quæ in brutis animaduertitur, in se se complexus sit. Nam ali quidem, & augescere, atque crescere, ex vita plantarum & stirpium habet: licet enim tale quiddam etiam in illis videre, quippe cum & attrahatur nutrimentum per radices, & per fructus simul ac folia excernatur, & reficiatur: quod autem sensu gubernatur, à brutis & ratione carentibus habet.* Ac denique Claudian. Mamert. tum vbi supra ad finem capitis præcedentis, tum etiam in epistola ad Sidon. Apollinar: *Tria tamen sunt genera: hoc est, corpus, quod viuit, & non sentit: corpus, quod viuit, & sentit: corpus, quod nec viuit, nec sentit, sed hoc genus corporis, quod nec viuit, nec sentit quatuor elementa esse puto: terrã, aquã, aërem & ignem quæ principalia sunt, & simplicia: ex quibus omnia, quæ compacta sunt, corpora: id est animalium viuentia, & sentientia, Arborum, fructicum, & herbarum viuentia, sed non sentientia, &c.* Nec vero solum Ecclesiæ Patres: sed etiam communiter Philosophi cum Aristotele li. 1. de Plant. & lib. 5. de Generat. animal. cap. 1. sensum plantis negant: eius tamen & reliquorum verba breuitatis studio prætermitto.

Tandem quartò, quæ aduersarij adferunt in erroris sui confirmationem, friuola sunt, ac nullius momenti. 8. Obiiciunt autem primò, mollius excipi à planta primum securis ictum, quam secundum: non alia de causa, nisi quia planta, ex quo sentit primum, refugit secundum, seque contrahit, & munit cõtra alteram securis impactionem. Secundò opponunt, plantis inesse amores, & odia: nisi enim insint, quorsum cucumer v. g. ab olea vicina se se auertit, contra verò ad aquam, si prope sit sponte sua totum se demittit. Aut cur alioqui palmæ fœminæ in palmas mares pronæ feruntur, atque ad eas se se incuruant, cum interim quercus, & olea iuxta se satæ flectantur in contraria? Multa alia id genus apud Mizaldum catalogo septemplici de sympat. ac Matthiolũ præfat. in Dioscor: Tertiò opponunt, Æschinomenem (quam non distingui ab ea, quam nunc vocamus herbam viuam, putat Clusius in notis ad lib. 3. Christophori Acosta de aromat. exot. cap. 55.) folia sua contrahere & abscondere, si quis eam velit apprehendere: vt de ea refertur in generali historia plantarum lib. 18. cap. 143. nec non similis naturæ & conditionis esse aglaophitim arborem, teste Diodoro apud Photium cod. 223. aliamque arborem pudicam ob id dici solitam, teste Scaligero exercit. 181. n. 28. quin etiam ad Memphim

phim aliam enasci arbore, quæ tangente homine languescit, & arcet, manum vero retrahente, reuirescit, vt scribit Theophrast. lib. 4. hist. animal. cap. 3. quæ omnia videntur sensum saltem obscurum, & imperfectum in plantis arguere.

9. Ad primum tamen dicendum est, priorem secantis ictum mollius, ac facilius descendere, magisque efficacem esse, quam sequentes, non quod eius sensus, ac dolor plantam reddat cautiorem, eam ve contra damnum imminens acuat, ac veluti accendat, sed quod plantæ partes exteriores magis teneræ sint, minusque resistant, interiores vero è contrario sint magis duræ, nec ita penetrabiles, aut peruiæ, quamuis ambæ ex æquo sensu omni destituantur. Ad secundum dicendum est, plantas illas, quarum ibi mentio fit, vi solius sympathiæ, & antipathiæ, siue, quod eodem redit appetitus innati, fugæ vel desiderij, posse se loco tenus mouere, ac remouere ab aliis: haud secus ac lapis absque appetitu vllo elicito per innatum solum fertur ad centrum suum, & à loco supero, quanta potest celeritate, fugit, se seque deuoluit. Et quidem, si talium plantarum vulgarium affectus non essent metaphorici, & innati, sed eliciti, & cum vero sensu, & cognitione coniuncti, cur aliquando non possint deponi aut certè temperari? vt rectè disputat Scaliger exercit. 138. haud secus, ac belluæ assuefactione mitescunt, & ferocitatem, aliosque affectus, aut omnino, aut magna ex parte deponunt. Ad tertium responderi potest, & non improbabiliter, sicut ad secundum. Probabilius tamen fortassis est, quod aiunt Nemes. lib. de hom. cap. 1. & noster Raynaud. in disciplin. moral. dist. 3. q. 1. art. 2. num. 27. Æschynominem, & alias plantas, quæ in tertio illo argumento obiiciuntur, quamuis appellari soleant plantæ, ob earum speciem quandam, & similitudinem, re tamen vera non esse plantas, sed plantanimalia, siue propria animalia, & licet ad plantarum naturam quodam modo accedentia, quibusuis tamen plantis excellentiora.

10. Quartò denique animaduertendum est de vita nutritiua, eam ita separari à sensu in plantis, vt cum eo coniungatur in belluis. Contrarium docent aliqui apud P. Suarez lib. 1. de Anim. c. 5. num. 3 Quorum tamen sententiam merito pronuntiat Eximius Doctor *intolerabilem, & grande paradoxum*. Atque à principio quod aduertetur sacræ paginæ constat ex eo Tobiæ cap. 11. *tunc præcurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuncius adueniens blandimento sua cauda gaudebat*, nec non ex illo Isaiæ cap. 1. *cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui*. Rursus Ecclesiæ Patres, vt ex multis eorum testimoniis superius allegatis patet, belluis sensum passim attribuunt. Præterea, vt experientia testatur, sunt in illis organa sensuum externorum: cum ergo natura nihil frustra agat, necessum est vt externius sentiant. Ac profectò ita eas sentire etiam perfectius interdum, quam nos, est manifestissimum: inde vulgaris ille versiculus:

Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu,
Vultur odoratu præcellit aranea tactu.

1. Quod item in iis reperiatur sensus internus, apertè constat, & per anatomiam, siue incisionem; & à posteriori: nam, vt rectè Seneca epist. 124. *mutum animal sensu comprehendit præsentia: prætteritorum reminiscitur, cum id incidit, quo sensus admonetur, tamquam equus reminiscitur viæ, cum ad initium eius admotus est.*

TRACT. IV. & VLT.

De vita sensitiua.

CAPVT PRIMVM.

De sensu visiuo.

SENSVS exterior visus haudquaquam est potentia aliqua realiter distincta ab anima, & materia animata, & in oculis sedem, ac domicilium habens, sed potius ab ipsa oculorum penitiori saltem substantia, eorumque materia, & forma omnino indistinguitur: vnde 2.
vbi constiterit de syntaxi, & fabrica oculorum, quid sit etiam sensus visualis, constans, ac manifestum erit. Totum corpus oculi sex musculis; tunicis sex, tribus humoribus, duobus neruis, venulis, & arteriis innumeris, duabus caruncul is, ac totidem glandulis, & copioso, ac abundanti adipe constituitur: quæ omnia hic sigillatim attingere, & quod eorum sit proprium visus sensiterium definire operæ pretium erit. Musculi suapte natura instituti sunt, vt oculi quamcunque in partem mira volubilitate, & agilitate vertant: quatuor sunt recti, eo quod oculum vel sursum, vel deorsum, vel ad dextram, vel ad sinistram recto tramite conuertant, duo vero obliqui obliquo, & quasi sinuato volumine oculum superius, aut inferius circumferunt: in solis belluis, quas in terram natura deponauit, septimus est musculus neruum opticum circundans, oculumque firmans, ne deorsum exorbitet.

Tunicæ oculorum institutæ sunt potissimum ad humores oculi, ne diffluant, continendos: prima omnium situ appellatur coniunctiua, siue adnata, eo quod oculum vicinis partibus cohærere faciat: appellatur candida, aut etiam album oculi, eoquod extrinsecus candida, & callosa sit: corona etiam dicitur, eo quod non totum oculum, sed pupillæ quasi hemisphærium, sicut funda lapidem continet. Secunda tunica cornea appellatur, eo quod pelluciditate sua, qua lumen, & species ad crystalloidem transmittit, nec non duritie sua, qua eiusdem humoris propugnaculum est, & extrinsecus irruentibus iniuriis obsistit; his inquam; duabus conditionibus cornu piæ cenue affabre politum, ac derasum referat: totum oculum circumdat: nullis venulis, neruis, aut arteriolis obumbratur, sed potius absque earum ministerio ab vuea sibi proxima alimenta mutuatur. Tertia tunica vuea appellatur, eoquod vuæ folliculum auulsæ pedunculo referat: totum oculum ambit, nisi quod antrorsum peruia est rotundo ac satis angusto foramine, quod pupillam, nigrum oculi, fenestram oculi nuncupant: hæc inter omnes tunicas sola varijs picturata coloribus est, à quibus oculi modo cærulei, modo nigri, modo fului, aliove colore delibuti dicuntur. Quarta tunica dicitur aranea, eo quod aranearum telas tenuitate sua æmuletur: humorem crystallinum immediate inuoluit;

inuoluit,& ob id tenuis,ac pellucida est,ne visionem in eo humore eliciendam opacitate sua impediat. Quinta tunica vocatur reticularis à retis similitudine: emanat enim à medulari nerui optici substantia dilatata, & per eam species rerum visarum ad cerebrum,tanquam ad iudicem deferunt. Postrema tunica ab humore,quem continet, vitrea nuncupatur.

3. Humor oculorum triplex est,quorum anterior vocatur albugineus, siue aqueus,eo quod tenuitate, ac pelluciditate aquam oui candidam referat:posterior vero ob crassitiem, & consistentiam vitro fuso similis,vitreus appellatur:qui verò inter vtrumque mediu est, & interiore sui parte vitreo humori immersus est,exteriori vero parte ei extat,ac supernatat,& albugineo annectitur,modo humor crystallinus,& glacialis,modo vero cētrum oculi,anima oculi,specillum interius,viuus adamas, gemma liquabilis appellatur: ad hunc humorem si prohibeatur appulsus interni luminis,& spirituum visualium,vt in gutta serena cōtingit;aut etiam appulsus externi luminis,ac radiorum solis, aut syderum,vt in gutta caliginosa vsu venit, illico quasi extincta lucerna omnis videndi actio perit.

4. Nerui oculorum in duo paria diuiduntur:quorum alterum visioni, alterum motui inseruit:nerui optici,siue meatus visorij, per quos spiritus animales ad crystalloidem admittuntur, in suo exortu separati sunt:deinde in medio fermè progressu coëunt, non per contactum simplicem, nec per intersectionem,sed per medullæ cōfusionem:ita vt alterum ab altero nulla arte discernere queas:mox separantur,& per caluariæ foramen ad oculorum media partito itinere feruntur. Nerui oculorum motrices in suo exortu continui sūt, & vnicum funem constituunt;vt videlicet moto altero oculorum alter eadem ratione moueatur,& altero depresso,vel eleuato, aut etiam obliquato, alter etiam deprimatur,eleuetur,aut obliquetur: finis autem huius cōsensionis, est,quia seclusa illa obiectum simplex:nunquam non duplex appareret,& præstantissimus sensus perpetuum pateretur errorem:siquidem vt obiectum vnicum, & simplex tale appareat,opus est,vt conorum visoriorum axes super eodem plano locati sint: ita vero locari nequeunt,quin oculi,in quos acuminantur tales coni, in eadem linea sint parémque altitudinem,aut depressionem sortiantur: hac ratione qui digito applicato alterum oculorum sursum mouet,& super alterū eleuat, res omnes geminatas conspiciet.

5. Venæ,atque arteriæ oculorum magnam ad eos copiam spirituum vitalium, & naturalium traiiciunt: carunculæ in internis angulis oculorum sitæ,quæ est earum duritiës,& glandosa caro,prohibent,ne lacrymæ,aliæue sordes,quæ palpebrarum contractione introrsum aguntur, oculos lædant, aut in genas rimis factis profluant:glandulæ vero in externis oculorum angulis sitæ humorem, è cerebro defluentem excipiunt, eoque irrigant oculos, illosque ad motum aptiores efficiunt:lachrymas etiam effundunt,ab earumque salsedine, & acrimonia oculos tuentur. Multus etiam adeps oculos humectat,ne videlicet continuis motibus æstuent, atque arescant;& ne etiam vi ambientis frigoris rigeant,& contrahantur.

6. Illud autem in præsenti breuiter explicādum superest, inter omnes partes hactenus explicatas qualis sit ea, in qua tanquam in organo, & sensiterio proprio visio eliciatur. Mihi placet eorum sentētia,qui visionem fieri in humore crystallino arbitrantur.Primò,quia humor crystallinus, qui per foramen pupillæ conspicitur, ab eo pupilla vocatur, aut certè, quod ad institutum perinde est, ab eo humore prædictum foramen pupilla appellatur:at visio in pupilla,fit:ergo in crystalloide:neq; enim in foramine aliquo, aut cauitate quatenus tali, cum sit quid negatiuum,effici potest.Maior, & minor est Aristotelis 1. de histor. animal. cap. 9. ibi:*humor oculi interior,quo videmus,pupilla est;quod eam ambit, nigrum dicitur; quod postremo nigrum circundat,candidum,siue albugo.*Secundò suadetur:quia visio fit in nobiliore oculi parte,tanquam in proprio organo,& sensiterio,vt manifestum videtur:at pupilla, siue crystallois est nobilior totius oculi pars: tum quia medium,& præcipuum locum inter reliquas obtinet:tum quia id perspicue insinuare videtur sacra pagina Psalmo.16.*custodi me,vt pupillam oculi.*Tertiò suadetur: quia humor crystallinus aliis magis splendens, perspicuus, ac diaphanus est: deinde solus inter omnes coloris expers est, ne videlicet alienos colores percipere incapax esset: haud alitèr ac per vitrum viride aliis coloribus delibuta prout talia non apparent:deinde à tergo humorē opacum, ac nigricantem plumbi instar habet; cuius munere videlicet species visiuæ in crystalloide reflectantur:at hæ omnes conditiones visionem fieri in humore crystallino, eoque medio,apertè indicant.

Quod autem Auicena,Ciruelus,Vitellius, Albertus Magnus,& alij docent,visionē nō fieri in oculis,sed in ea nerui optici parte, qua gemini eius rami cōfundūtur,absque negotio refelli potest,tū quia in aliquibus nerui optici non coëunt cum tamen visu polleant,vt scribit Vesalius li.4. de fabrica corporis humani cap. 4. in quodam squelero expertum fuisse:tum etiā, quia experimur altero oculorum clauso,per alterum acutius nos videre: at huius nulla alia ratio excogitari potest,nisi quia spiritus animales, qui duobus oculis apertis ad duplicem potentiam visiuam in vtroque residuam diuisi tenderent, altero oculorum clauso ad vnicam tantum potentiam visiuam vnius oculi propriam confluunt,ibique commissa,& quasi vnita virtute fortius,& efficacius operantur. Quod autem docet Toletus lib.2.de anima quæst.17.visionem fieri in tunica aranea, siue speculari,ex dictis impugnatū manet;& vlterius refelli potest:quia si qua ratione tunica illa esset organum,& sensiterium visûs, maximè quia nullus humor, ac proinde nec crystallinus sentire potest,vt constat experimēto sanguinis,qui nullius vulneris ictu dolorem sentit:at hæc ratio, cui innititur Toletus, nullius momenti est; cum non omnis sensio dolorifera sit, & ex primæua institutione solam alicuius obiecti corpoream perceptionem significet. 7.

CAPVT II.

De obiecto,ac modo sentiendi visus.

OBiectum proprium visus, experientia teste, color est:color autem nihil aliud est, quam lux corporibus offusa, nec nō varia, ac multiplex ipsorum 8.

ipsorum corporum temperies, ac principalium qualitatum commixtio: ita Aristoteles in l. de sensu, & sensibilic. 3. vbi definit, colorem esse *extremitatem perspicui in terminato corpore*: at corpus terminatum quid aliud est, quam corpus non diaphanum, sed opacum, densumque, in quod visio terminetur, & vltra quod commeare non possit; extremitas vero perspicui, siue quod perinde est, perspicuitas extremi, quid aliud est, quam lux in superficie eius corporis existens; cum lux cum perspicuitate, & extremitas cum superficie coincidant: ergo omnibus verbis inuicem interse ol latis iuxta Aristotelem nihil aliud est, quam lux in superficie corporis opaci, ac vmbratici existens. Aristotelem sequuntur B. Thomas 2 de anim. lect. 14. ibi: *color nihil aliud est, quam lux quædam quodam modo obscurata ex admitione corporis opaci.* Auicena, Auenpatius, Alpharabius, Albertus Magnus, Alexander Themistius, Thienensis, Ægidius, Caietanus, Iauellus, & Socinas 10. Metaphys. q. 2. & quod caput est, id ipsũ insinuare videtur Ecclesia in quodam hymno, ibi. *rebusque iam color redit, vultu nitentis syderis.*

9. Hanc ergo sententiã multiplicis authoritatis præsidio fultam vnica ratione efficaciter suadeo: namque cum Iris v.g. *mille trahit varios aduerso sole colores,* & modò instar mali citrini liuet, modo luxuriantis graminis æmula reuirescit, ac modo violis omnibus formosius purpurascit, eiusmodi colores ab irradiatione luminis in nube caua, & opaca refracti minime distinguuntur: id ipsum ergo de quibuscumque aliis coloribus dicendum est. Consequentia perspicua est: vbi enim aliqui colores à luce corporibus vmbrosis illusa non distinguantur, reliqui etiã ab ea indistincti erunt; cum omnium par sit ratio, nec nisi sensu refragante inter colores veros, & apparentes, fluxosque & permanentes ab aliquibus distinguatur. Antecedens verò manifestum est: siquidem si sol ex aduerso nubẽ non feriat, aliumque situm, aut posituram respectu illius obtineat, eandem nubem cernemus, nulla tamen, aut certè non eadem varietate, ac numerositate colorum picturatam, nullo arcu sinuatam, ac nulla iride obliquatam: dubitari ergo nequit, colores illos cœlestis arcus nõ in qualitatibus aliquibus, quę nubi permanenter inhæreant, sicuti communius existimatur,

10. sed in luminis ex aduerso repercussu consistere.

Quod ad modum sentiendi visus attinet, Philosophi omnes Aristotele antiquiores, ac præsertim eius Magister Plato existimarunt, visionem fieri emissis ab oculo radiis, & igniculis, qui obiectum vsque pertingant, eiusque imagine, ac specie hausta ad oculũ recurrant, quasi nuntij rerum earum in quas inciderint. Ita etiam sentiunt cum Euclide in l. de perspectiua, & Ptolemæo in catoptrico plerique Astrologi, & perspectiuici: ita etiam Galenus in libris de vsu partium, & cum eo non pauci Medicorũ: ita demum quod caput Aristoteles ipse l. 2 de cœlo, & alibi non semel, & ex eius discipulis Aphrodisæus. Hæc sentẽtia nobis etiã magis placet: & probatur primò authoritate non solum eorum, quos nuper allegauimus, verũ etiam Ecclesiæ Patrum, quorum plerique (ne dicam omnes) ita sentiunt, præsertim vero Basilius Homil. 11. in exam. Chrysostomus tom. 1. Homil. 2. de verbis Isaiæ: *Vidi Dominum.* August. l. 6. musicæ, nec non lib. 4. de Genesi ad litet. cap. 3 4 6 omnium verò clarissime, & elegantissime Diuus Mamertus lib. 1. de statu animæ cap. 7. videndus.

11. Secundò suadetur ratione: quia vt in l. 9. de cœlo exposuimus, quæ orbiculati, ac sphærica sunt, plana tamen nobis apparent, si procul aspiciantur; quæque in se maxima sunt, procul etiã visa, longe tamen minora, quam in se sint, nobis repræsentantur: quæ duo in sole, & luna quotidie cernuntur, quorum globi, cũ maximi sint, cumque tumore, & conuexitate præditi sint, exigui tamen, & plani nobis videntur: at horum, ac similium nulla alia ratio esse potest, nisi quia pro obiecti maxima distãtia, visusque nostri tenuitate nõ possumus eiaculari radios, qui totum illud pertingant, eiusque totius speciem referant: vnde totum illud à nobis non videtur: quo fit, vt sphærica, ac conuexa eiusmodi nobis non appareant, eo quod tumor ille partium planitiei contrarius radiorum ictum subterfugiat, & obiectum ingentis magnitudinis minimum tamẽ nobis videatur, eo quod pleræque eius partes radiis visoriis minime feriantur. Aduersarij autem nullam harum rationum reddere possunt, cum enim partes omnes obiecti ex æquo distent, aut nullæ, aut certe omnes speciem sui emittent, prout oportet ad hoc, vt repræsententur. Tertiò suadetur: quia vt acutius videamus, oculos coangustamus: at nõ alia de causa, nisi vt radij visuales ab oculis egredientes magis vniantur, & fortiori scatebra erumpant. Quod vero dicunt aduersarij, id euenire, ne ab externo lumine spiritus interni dissipentur, friuolum prorsus est: quia cum lumen externum valde remissum, ac tenue est, adhuc oculos coangustamus, vt perspicatius videamus: at tunc nullum dissipandorum spirituum periculum est. Deinde quantum ea coactione, ac constrictione pupillæ impeditur dissipatio spirituum internorum, tantundem etiam iuxta aduersariorum sententiam impeditur exceptio specierum externarũm, quæ dilatata pupilla maior esset: igitur non est, cur ea coactio pupillæ visionem acuat, & perspicaciorem reddat. 12.

Porro autem, vt nonnulla contra hanc sententiam argumenta præcaueantur, animaduertendum est primò, supposita infinitate partium continui minutissimos radios numero prope infinitos ab exigua oculi pupilla egredi posse. Secundò animaduertendum est, eiusmodi radios à ventis dissipari, & in diuersas partes impelli non posse, eo quod, subtilissimi cum sint, absque vlla resistentia per aëris poros summa celeritate, ac nobis imperceptibili, vniusque momenti æmula penetrent. Tertiò animaduertendum est, huiusmodi radios ab oculis emissos ad eosdem regredi: tum reflexo impetu, non secus ac pila palmaria à pariete ad manum repellitur: tum etiam, quia quemadmodum cœlum ab vna linea egreditur, & ad eam naturali pondere regreditur; & aqua maris insitis etiam sibi momentis à mare exit, & ad mari reuertitur; ita similiter in præsenti, &c. Animaduertendum quartò est, huiusmodi spiritus nonnulla corpora, aliàs densa, qualia sunt vitrum, & crystallus, facile penetrare posse; alia vero, cuiusmodi sunt ligna, & lapides, permeare non posse: haud aliter ac fulmen illæsam vaginã penetrat, ensem verò penetrationi resistentem liquat, & aliqua, non omnia corpora traiicit, quæ est eius peculiaris natura, & conditio. Animaduertendum tandem est, radios visuales non solos, sed speciebus onustos ad potentiam redire.

CAPVT III. & vlt.

De reliquis sensibus externis, & internis.

AVditus in auribus præcipue consistit in quarum medio inter complures meatus inclusa est membrana, quam alij tympanum, alij miringam appellant: intra membranam hanc continetur aër quidam, quem alij 131

alij vernaculum, alij mobilem, alij alijs nominibus nuncupant: huiusmodi aër est proprium organum auditus, vt fere communior sententia, & perspicue constat: tum ex eius situ, quem inter cœteras omnes aurium partes medium ac magis nobilem obtinet; qua
9. ratione suprà pupillam visus organum statuimus: tum etiam ex eo, quod tradit Galenus l. 8. de vsu partium c. 6. ibi: *alteratur non à quouis sensibili omne sensorium, sed splendidum quidem, ac lucidum à caloribus, aereum à sonoribus, vaporosum ab odoribus; & vt in summa dicam, simile simili notum est, ac familiare.* Obiectum audiens est sonus, qui definitur ab Arist. l. 2. de anima text. 85. *motio eius, quod eo motu moueri potest, quo mouentur ea, quæ resiliunt à corporibus leuibus, cum quispiam percutit.* Quo circa ad sonum tria requiruntur, nimirum duo corpora, quæ se collidant; & aliud, quod ex amborum collisione resiliat. Hinc fit, falso eos opinari, qui sonum arbitrantur esse qualitatem à motu omnino distinctam: tum quia contradicunt Aristoteli: tum quia sicut motus corporum se se collidentium successiuus est; ita similiter sonus experientia teste successionem importat: tum etiam quia sicut corpora sonora aërem mouent, non rectà, ac versus longum, sed orbiculariter; haud aliter ac lapis in aquam decidens varios, & inæquales in ea circulos describit: ita etiam sonus non recta, sed circum circa effunditur. Vox ab Aristotele, & reliquis Philosophis communiter ita definitur; *sonus animalis factus ab aëre à pulmone per respirationem, ad gutturusque emisso cum intẽtione aliquid significandi*: loquutio, siue sermo est vox solius hominis propria, quæ syllabis, dictionibus, alijsque terminis modulatur, ac dearticulatur: echo autem est sonus, motusque reflexus; sicut cum lapis in puteum decidit, & circuli vsque ad parietem descripti ordine inuerso regrediuntur. Porro autem quamuis triplex, aut quadruplex sit sonus in motu à nobis constitutus sit, ab eo tamen inadæquate distinguitur; & vlterius temperiem primarum qualitatum corporibus sonoris propriam, ac peculiarem importat: tum quia plura corpora inuicem mouentur, & colliduntur, quin sonitum edant, vt in corporibus cœlestibus, nec nõ iuxta aliquos in elemento aquæ conspicere est: tum etiam quia motus, & sonus diuersas habent proprietates; alterque velox, aut tardus: alter vero acutus, aut grauis appellatur.
14. Olfactus neque in ventriculis anterioribus cerebri, vt Galenus censuit, neque in officulis mamillaribus narium, vt Vesalius arbitratus est, neque in neruis per cartilagines narium ductis, vt Magnesius maluit, sed in interiori naso, velut organo proprio consistit; vt cum Aristotele Philosophi communius docent, & experientia ipsa testari videtur. Obiectum olfactus est odor: odor autem non est qualitas, vt Peripatetici docent, sed vapor quidam substantialis excellenter calidus, ac siccus, vt Philosophi omnes Aristotele antiquiores malunt; & duplici experientia præter alias breuiter ostendi potest. Primò namque experimur flores, dum redolent, marcescere, & poma corrugari: signum igitur est, non sinè propriæ substantiæ dispendio, & alicuius vaporis emissione eiusmodi corpora redolere. Deinde experimur, corpora aliqua non nisi cum calefiunt, odorem spirare: igitur simul cum odore vaporem aliquem spirant. Organum proprium gustus est lingua quoad interiores eius partes molli quodam neruo tentas, vt cum Aristotele Philosophi communius docent: organum vero tactus non est cor, neque peculiaris aliquis neruus, vt alij aliique arbitrati sunt, sed caro, & cutis, quam late per vniuersum corpus distenduntur. Obiectum gustus est sapor, quem non qualitatem aliquam esse arbitramur, sed humorem quendam substantialem, quos cibis natura ingenerauit; & quo expresso non nunquam insipidi, insulsique remanent. Obiectum tactus sunt quatuor primæ qualitates, nec non aliquæ secundariæ ex iis oriundæ, cuiusmodi sunt molities, ac durities, raritas, ac densitas, si hæ qualitates censeantur. Porro autem gustus, & tactus non sentiunt qualitates suis organis inhærentes: tum quia aliàs semper sentirent: tum etiam à pari, quia visus & auditus non nisi sonos, & colores externos percipiũt. Hinc communiter, & non improbabiliter deduci consueuit, obiecta gustus, & tactus mediis speciebus harum facultatum actus efficere: siquidem eiusmodi obiecta potentias suas immutare debent, vt ab iis percipi possint: at non physice, cum iis non inhæreant: ergo intentionaliter, & mediis speciebus.

Præter sensus externos internum aliquem dari li- 15.
quido constat ex belluis, quæ cum dormiunt ac sensus externos sopitos habent, somniantur tamen, & aliquid interius sentiunt: rursus eædem iter aliquod sibi quondã noxium repetere nolunt: igitur quia obiecta aliqua absentia, & sensibus externis imperceptibilia per arcanam aliquam, ac superiorẽ facultatem percipiunt. Sensus hic internus, quatenus percipit obiecta omnia sensuum externorum, appellatur sensus communis: quatenus vero sola absentia, qualiacunque sint, percipit, appellatur phantasia: quatenus vero eadem inter componit, atque inuicem comparat, imaginatiua: deinde quatenus obiecta aliqua prout sibi consantanea, aut dissentanea apprehendit, dicitur æstimatiua:: rursus æstimatiua, prout aliquanto perfectior est, & in homine reperitur, cogitatiua dici solet: memoria est circa præterita: reminiscentia est rerum præteritarum in particulari, & non sine quodam discursu, & indagine.

Quod autem ad radicem sentiendi attinet, tametsi 16.
eam in corde Aristoteles collocauit, longe tamen probabilius est, quod Galenus, & B. Thomas, & cum vtroque Medici, & Theologi communius docent, eam in cerebro residere: tum quia spiritus animales à solo cerebro in omnes sensus dispensantur, vt ex anatome neruorum, quibus feruntur, perspicue constat: tum etiam, quia, cum læditur sensus interior, aut phantasia, non cordi, sed capiti medicamenta applicantur: igitur eiusmodi sensus interior exteriorum omnium in genere causæ finalis præcipua radix non in corde, sed in cerebro residet. Tandem, quod ad appetitum sensitiuum attinet, quanquam partem concupiscibilem in hepate, & irascibilem in corde nonnulli collocarint; cæterùm communius, & probabilius est, vtramque in corde sedem habere; quippe quod non solum, cum irascimur, æstuat, verum etiam experientia teste, quibusuis aliis affectibus tangitur, & commouetur.

INDEX

INDEX RERVM,

Quæ in hoc secundo Tomo continentur.

Prior numerus Paginam notat: Posterior est marginalis.

Q

Qualitas.

Quando.

Quantitas.

R

Reactio.

Relatio.

Res.

Resistentia.

S

Sensus.

Species.

T

Temperamentum.

Tempus.

Terra.

Totum.

V

Vacuum.

Vapor.

Vbi.

Ventus.

Visus.

Vita.

Vnio.

FINIS.

